

Hakikat Kitâbevi Yayınları

MEKTÛBÂT TERCEMESİ

OTUZDÖRDÜNCÜ BASKI

Y A Z A N

Âriflerin ışığı, Velîlerin önderi, İslâmın bekçisi
ve Müslimânların Baştacı

İMÂM-I RABBÂNÎ
AHMED-İ FÂRÛKÎ SERHENDÎ

Terceme eden

HÜSEYN HİLMİ İŞİK

“Rahmetullahi aleyh”

[1911-2001 Eyyûb-İstanbul]

BİRİNCİ CİLD

Hakikat Kitâbevi

Darıüşşefeka Cad. No: 53 P.K.: 35 34083

Fâtih-İSTANBUL

Tel: 0212 523 45 56-532 58 43 Fax: 0212 523 36 93

<http://www.hakikatkitabevi.com.tr>

e-mail: bilgi@hakikatkitabevi.com.tr

NİSAN-2025

Hilmi! Mektûbunuza müteşekkir oldum. Sihatinize şükr etdim. Din ve dünyânıza en ziyâde yarıyan ve dîn-i islâmîde misli te'lîf olmıyan (**Mektûbât**) kitâbını okuyup, ba'zısını anlamak, çok ziyâde bir fadl ve ihsândır. Bu ihsâna kavuşduğunu anlayınca, Rabbime çok şükr eyledim.

Abdülhakîm-i Arvâsî

TENBÎH: Bir çocuk ve bir hayvan yavrusu dünyâyâ gelir gelmez, bütün a'zâları ve his organları çalışmağa başlıyor. Bunların âhenkli, muntazam çalışmalarıyla yaşamağa devâm ediyor. Bu hâl, bütün akl sâhiblerini, bütün ilm adamlarını hayretde bırakıyor. Bu organları var eden ve böyle çalışdıran sonsuz kuvvet sâhibinin ismi (**Allah**)dır. Allahın var olduğunu anlamayan kimse yokdur. İnsanların gözünde kuvvet olsaydı, kendisini görürlerdi. Her insana, her iyiliği, her râhatlığı gönderen ve her derdi, her sıkıntıyı gönderen Allahdır. Ni'met gelince şükr, derd gelince, istigfâr ve sabr etmelidir. Derdler, ni'metin kıymetinin anlaşılmasına sebep olmaktadır. İstigfârın ve sabrın sevâbı pek çokdur. Dünyâdaki derdler, âhirette çok sevâb verilmesine sebep olmaktadır.

Her gün (**Estagfirullah min külli mâ kerihallah**) çok okumalıdır. Bunun ma'nâsı, (Yâ Rabbî, râzı olmadığın, beğenmediğin şeylerden, yaptıklarımızı afv et! Yapmadıklarımı yapmaktan koru!)dır.

KELİME-İ TENZÎH

(**Sübhânallahi ve bi-hamdihi sübhânallahil-azîm**). Bu kelime-i tenzîh, bu kitâbın 307 ve 308.ci mektûblarında yazılıdır. Bunu, sabâh ve akşam yüz kerre okuyanın günâhları afv olur. Derdlerden kurtulur. Bir dahâ günâh işlemekten muhâfaza olunur.

Baskı: İhlâs Gazetecilik A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlâs Plaza No: 11 A/41
34197 Yenibosna-İSTANBUL Tel: 0.212.454 30 00

MEKTÛBÂT TERCEMESİ

ÖNSÖZ

**İşte budur, miftâh-ı genc-i kadîm:
Bismillâhirrahmânirrahîm.**

Allahü teâlâ, dünyâda bütün insanlara acıyor. Fâideli şeyleri yaratıp, dostu ve düşmanı ayırmadan, herkese gönderiyor. Âhiretde, Cehennem gitmesi gereken mü'minlerden tevbe etmeyenlere ihsân ederek, onları afv edecek, Cennete kavuşturacaktır. Her canlıyı yaratan, her vârı, her ân varlıkta durduran, hepsini korku ve dehşetden koruyan yalnız Odur. Böyle yüce bir Allahın şerefli ismine sığınarak, bu kitâbı yazmağa başlıyorum.

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Peygamberlerin en üstününe ve Onun temiz Âline ve Ona Eshâb olmakla şereflenmişlerin hepsine selâmlar ve hayrlı düâlar olsun!

Târîh boyunca, îmânlılar ile îmânsızlar çarpışmakta, kuvvetli, çalışkan olan, gâlib ve hâkim olmakta, inançlarını, düşüncelerini yaymaktadır. Bu çarpışma, harb vâsıtaları ile, döğüşerek olduğu gibi, propaganda ile, neşr yolu ile de yapılmaktadır. Şimdi, ikinci savaş bütün hızı ve kuvveti ile hergün devâm etmektedir. Îmânsızlar, alçakça ve açıkça iftirâ etdikleri gibi, müslimân şekline girerek, din adamı görünerek, islâmiyyeti içerden yıkmaya da çalışıyorlar. Kitâblı ve kitâbsız bu kâfirlerin, plânlı olarak hâzırladıkları uydurma kitâbları, radyo, televizyon neşriyyâtı ve sinema filmleri bir yandan, câhil ve münâfik kimselerin, dünyâlık ele geçirmek için, ortaya çıkardıkları yanlış, bozuk din kitâbları ve sözleri de bir yandan, dîni, îmânı yok etmektedir. Bu ma'nevî yıkıntıyı durdurabilmek için, Ehl-i sünnet âlimlerinin doğru bilgilerini yaymaktan başka kurtuluş yolu yoktur. Bunun için, yıllarca çalışarak, o büyük âlimlerin kitâblarını inceledim. Sonsuz ölüme sürükleyen kalb hastalıklarının ilâcı olan kıymetli yazıları toplamağa ve terceme etmeğe uğraşdım. Cenâb-ı Hakkın yardımı ve ihsânı ile, birkaç kitâb hâsıl oldu ve basıldı.

Resûlullahın vefâtından sonra da, islâm düşmanları dîne, îmâna insafsızca saldırmışlardı. Allahü teâlâ, Hindistânda, imâm-ı Rabbânî Ahmed-i Fârûkî Serhendîyi "kuddise sirruh" yaratarak, o korkunç akıntıyı, bunun çalışmalarını ile durdurmuştu. Bu yüce imâmın mektûbları, kitâbları, insanları gafletten uyandırdı. Dünyâyâ ışık saldı. Kendisi 1034 [m. 1624] senesinde Hindistânda vefât etti. Çeşitli memleketlere göndermiş olduğu mektûblardan beşyüzotuzaltı mektûbu, üç cild hâlinde toplanarak (**MEKTÛBÂT**) kitâbı meydana gelmiştir. Büyük âlim, seyyid (**Abdülhakîm Efendi**), (**Allahın kitâbından ve Resûlullahın hadislerinden sonra, islâm kitâblarının en üstünü, en fâidelisi, İmâm-ı Rabbânînin Mektûbât kitâbıdır.**

Mektûbâtda bildirilen tesavvufdan, tarîkatden ve hakîkî mürşidlerden şimdi hiç kalmadı. Bizler, Mektûbâtdaki ince bilgileri, ma'rifetleri anlayamayız buyurdu. [Abdülhakîm efendinin hâl tercemesi (**Eshâb-ı Kirâm**) kitâbımızda yazılıdır.] Bu kitâbdaki mektûbların birkaçı arabî, geri kalanların hepsi fârisîdir. 1392 [m. 1972] senesinde, Pâkistânda, Karaşide (Edeb Menzil Saîd Kompani) de gulâm Mustafâ hân tarafından, üç cildi iki kitâb hâlinde ve hâşiyesinde açıklamalar olarak, gâyet okunaklı ve nefis basılmıştır. Bu fârisî baskının, 1397 [m. 1977] senesinde, İstanbulda, foto-kopisi basdırılmıştır. Muhammed Murâd-i Kazânî Mekki tarafından binüçyüziki 1302 [m. 1884] senesinde arabîye terceme edilerek (**Dürer-ül-meknûnât**) adı verilmiş, 1316 [m. 1898] da, Mekke-i mükerrermede Mîriyye matba'asında basılmıştır. 1382 [m. 1963] de, İstanbulda da basılmıştır. Muhammed bin Abdüllah Kazânî 1352 [m. 1933] de Mekke'de vefât etmiştir. İmâm-ı Rabbânînin ve oğlu Muhammed Ma'sûmun (**Mektûbât**) kitâbları Müste-kîmzâde Süleymân efendi tarafından farscadan türkçeye terceme edilip, [1277] hicrî senesinde İstanbulda taşbasması yapılmıştır.

Târîh incelenirse, kitâblı ve kitâbsız bütün islâm düşmanlarının ve müs-limân ismini taşıyan câhil ve sapıkların (**Ehl-i sünnet**) âlimlerinin kitâblarına çamur atmağa, bu doğru yolun bilgilerini çürütmeğe, yok etmeğe saldır-dıkları hemen görülür. Bir taraftan da, din câhili münâfıkların, dünyâ çı-karları için, tarîkatçılık yaptıkları görülüyor. Temiz gençleri, şehîd evlâdlarını bu alçakça saldırılardan korumak, onlara se'âdet ve kurtuluş yolunu göstermek ve tarîkatçıların tuzaklarına düşmemeleri için, (**Mektûbât**) kitâbının hepsini, fârisîden türkçeye terceme edip, basdırarak, kıymetli okuyucularımıza sunmağı lüzûmlü gördüm. Ehl-i sünnet bilgilerini ve çok ince ve derin yazılmış olan tesavvuf ma'rifetlerini kolay anlaşılacak açık kelimelerle yazdım.^[1] Ba'zı yerleri iyi açıklyabilmek için, başka kay-naklardan eklemeler yaptım. Bu eklemeleri ve te'vîlleri bir köşeli parantez [ ] içine yazarak, (**Mektûbât**)dan ayrı olduklarını belli etdim. Aylarca geceli gündüzlü çalışarak, birinci cilddeki üçyüzonüç mektûbun tercemesi, 1 Zilhicce 1387 ve 1 Mart 1968 Cum'a günü temâm oldu. Birinci baskısı 1968 senesinde yapılarak, kıymetli gençlerin istifâdelerine sunuldu. İkinci cildde bulunan doksandokuz mektûbdan kırksekiz adedi ve üçüncü cildde bulu-nan yüzüymidört mektûbdan, otuzsekiz adedi, (**Se'âdet-i Ebediyye**) kitâ-bımda okuyabilirsiniz.

İşbu (**Mektûbât Tercemesi**) kitâbında, îmân ve tesavvuf bilgilerine ağırlık verilmiştir. Bu kitâbı dikkat ile okuyan tâli'li bir kimse, kâmil bir îmân ve güzel ahlâk sâhibi olur. Tesavvufu, hakîkî tarîkati anlayarak, sahte tarîkatçılara aldanmaz. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sel-lem", (**Kâmil mü'min, eli ile, dili ile, mahlûklara zararı dokunmayan kim-sedir**) buyurdu. Derin âlim seyyid Abdülhakîm efendi "rahmetullahi aleyh" de, (**Er-Riyâdut-tesavvufiyye**) kitâbında, (Tesavvuf, tarîkat, kötü huyların hepsinden kurtulmak, iyi huyların hepsine kavuşmaktır) demek-

[1] Evliyânın ba'zı kelimeleri te'vîle muhtacdır. Te'vîl veyâ meâlen bildirmek, muhtelif ma'nâlar içinden dîne uygun olanı seçmektir. Bunu herkes yapamaz.

[46.cı ve sonraki mektûbları okuyunuz!]

dedir. Görülüyor ki, bu kitâbımız, insanları zararsız ve iyi huylu yapmak için yazılmıştır. Bu kitâbı anlıyan ve uyan insan, Allahü teâlânın emirlerine ve devletin kanûnlarına itâ'at eder. İslâm dîni, hükûmete isyân etmeği, kanûnlara karşı gelmeği, fitne çıkarmağı şiddetle yasak etmiş, bu konuda hiçbir özr kabûl etmemiştir. Seyyid Kutbun ve Mevdûdînin ihtilâlcî, bölücü kitâblarına ve boş kafalarından yazdıkları uydurma fetvâlarına aldanmamalı, fitne çıkarmamalıdır. Müslimân, vatanına, milletine fâideli olur. Vatandaşların aynı hak ve hürriyetlere mâlik olduklarını bilir. Kendini kimseden üstün görmez. Râhat ve huzûr içinde yaşadığı azîz vatanını, milletini ve bayrağını çok sever. Herkese iyilik eder. Bölücülük yapmaz. Gayrı müslimlere, başka dinden, başka mezhebden olanlara, turistlere, yabancı tüccârlara, müsâfirlere de hiç kötülük yapmaz. Müslimânların güzel huylu, iyi insanlar olduklarını, güler yüzü ile, tatlı sözleri ile ve iyi hareketleri ile, bütün dünyâyâ tanıtır. Herkesin seve seve müslimân olmalarına sebep olur. Kötülük yapanlara nasîhat verir. Kimseye hîle, hıyânet yapmaz. Devâmlı çalışır. Halâl kazanır. Kimsenin hakkına dokunmaz. Vergilerini, borçlarını vaktinde öder. Bunu, Allah da sever, kullar da sever. Çalışarak halâl para kazanmanın lâzım ve çok sevâb olduğu (**Mekâtûb-i şerîfe**)nin seksensekizinci mektûbu sonunda uzun yazılıdır. Bu mektûb, (**Se'âdet-i Ebediyye**) ikinci kısım sonundadır.

Allahü teâlâ, bütün insanları, imâm-ı Rabbânî hazretlerinin yazılarından ve rûhâniyyetinden feyz alarak, küfrden ve sapık inanışlardan korusun!

(Ehl-i sünnet) âlimlerinin, Resûlullahdan alarak bizlere ulaştırdıkları, biricik kurtuluş yoluna kavuşursun! Âmîn.

Bugün, müslimânlar üç fırkaya ayrılmıştır. Birincisi, Eshâb-ı kirâmın yolunda olan hakîkî müslimânlardır. Bunlara **(Ehl-i sünnet)** ve **(Sünnî)** denir. İkincisi **(Şî'î)**, üçüncü fırka **(Vehhâbî)**lerdir. Bu ikisine **(Fırka-i mel'ûne)** denir. Çünkü bunların müslimânlara müşrik dedikleri **(Kiyâmet ve Âhret)** kitâbımızda yazılıdır. Müslimânları bu üç fırkaya parçalayan, yehûdîlerle İngilizlerdir. Hangi fırkadan olursa olsun, nefesine uyan ve kalbi bozuk olan, Cehenneme gidecektir. Her mü'min, nefisini tezkiye için, ya'nî nefsin yaratılışında mevcûd olan küfrü ve günâhları temizlemek için, her zemân çok **(Lâ ilâhe illallah)** okumalı ve nefsden ve şeytândan ve kötü arkadaşlardan ve zararlı, bozuk kitâblardan gelen küfrü ve günâhlardan kalbini tasfiye için, kurtulmak için **(Estagfirullah)** okumalıdır. İslâmiyyete uyanın düâları muhakkak kabûl olur. Nemâz kılmıyanın, açık kadınlara bakanın ve harâm yiye içenin, islâmiyyete uymadığı anlaşılır. Bunun düâları kabûl olmaz.

Mîlâdî
2001

Hicrî Şemsî
1380

Hicrî Kamerî
1422

**Aşkın bağında açan güllere, bülbül olan,
İslâmın hasret ile beklediği kahramân,
Ma'sûkunun aşkından yanıp yanıp kül olan,
Ağlasa yeri vardır, seni görmiyen zemân!**

**İlmîle, irfanîle, sâhib olan (Sîlâ)ya,
İki temel bilgiyi, vasl eden bir araya,
dalış uçsuz bucaksız, o mu'azzam deryâya,
Ve bu zikr deryâsından en büyük payı alan!**

**Kimi sâhile gider ve bu bana yeter der;
kimi uzakdan görür, mest olur, başı döner,
kimi yalnız seyr eder, kimi bir katra içer;
bir Sensin, bu deryâdan, içip içip de kanan!**

**Kur'ândan, hadîslerden sonra, gelir eserin,
rûhlara şifâ olan, o mubârek sözlerin,
baş kumandanısın sen velîlerin, erlerin;
ve (Müceddid-i elf-i sâni) adını alan!**

**Bize seni duyuran, fitraten dostun olan,
ve cihânda bir tekdir, senin izinde kalan.
(Seyyid Abdülhakîm) O, senin aşkınla yanan,
hürmetine nasîb et, bize şefâ'atından!**

**Eserinle cihâmı, yeniden tenvîr eden,
sihrli bir kuvvetle, bizi kendine çeken,
ondördüncü yüzyılın, zulmetini gideren,
(Arvâs)ın ışığıdır, gerisi hayâl yalan!**

**Biz onun talebesi, o sizin tâlibiniz,
muhakkak aks yapar; o nûrlu kalbleriniz,
belli, birbirinize, âşıksınız ikiniz,
ve size âşık olur (Mektûbât)ı anlıyan!**

MEKTÛBÂT-I İMÂM-I RABBÂNÎ

BİRİNCİ CİLD

Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâya hamd olsun. Rabbimizin seveceği ve beğeneceği şekilde ve bütün mahlûkların yaptıkları hamd ve şükrlerin katlarından dahâ çok hamd olsun. Onun âlemlere rahmet olarak gönderdiği en sevgili kulu Muhammed Mustafâya salât ve selâm olsun. Onun mubârek ismini söyliyenerin her söyleyişinde ve gaflet uykusuna dalarak ismini söylemeyenlerin sayısınca ve Ona lâyük ve yakışık düâlar ve selâmlar olsun ve Onun günâhsız, her dürlü aybdan, kusûrdan uzak Âline ve Eshâbına da düâlar ve selâmlar olsun!

Bu kitâb, hakîkî âlimlerin gavsî, âriflerin kutbu, vilâyet-i Muhammediyenin burhânı, ya'nî senedi, şerî'at-i Mustafâviyyenin hucceti, ya'nî senedi, şeyh-ul-islâm, müslimânların büyük âlimi ve Evliyânın önderi (**İmâm-ı Rabbânî müceddid-i elf-i sâni AHMED-İ FÂRÛKÎ Nakşibendî**) sellemehullahü sübhânehü ve ebkâhü hazretlerinin (**MEKTÛBÂT**) adındaki kitâbının birinci cildir. Bu cildde üçyüzonüç mektûb vardır. Bu mektûbları, İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin hizmetinde ve sohbetinde bulunarak ilm ve ma'rifet sâhibi olan yâr Muhammed-ül Cedîd-i Bedahşî Talkanî "kuddise sirruh" hazretleri toplamıştır. Hak teâlânın rızâsına kavuşmak isteyenlere fâideli olmak için bu kitâbı vücûde getirmiştir. Allahü teâlâdan ismet ve tevîk dileriz, ya'nî bizleri ayblardan, günâhlardan korumasını ve ilerlememiz, yükselmemiz için yardım etmesini dileriz.

1

BİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, kendi mürşidi, Evliyânın büyüğü, kalb ilmlerinin mütehasssısı (Bâkî-billâh) hazretlerine yazılmışdır. İsm-i zâhire bağı olan hâlleri ve Arşın üstündeki makâmlara yükselmeyi ve Cennetin derecelerini ve ba'zı Evliyânın mertebelerini bildirmektedir:

Kâmil ve herkesi kemâle kavuşduran, vilâyet derecelerine ulaşmış, nihâyeti başlangıca yerleşdirilmiş olan yolda gidenlerin önderi, Allahü teâlânın beğendiği dînün kuvvetlendiricisi, şeyhimiz ve imâmımız şeyh Muhammed Bâkî Nakşibendî ve Ahrârî "kaddesallahü teâlâ sirrehül akdes ve bellegahüllahü sübhânehü ilâ aksâ mâ yetemennâhü" hazretlerine, kölelerinin en aşağısı olan Ahmedden en yüksek makâma dilekcedir. Kıymetli emrlerinize uyarak bu mektûbu yüzümün karası ile yazıyorum. Dağınık,

bozuk olan hâllerimi titriyerek arz ediyorum. Bu yolda ilerlerken, Allahü teâlânın zâhir ismi o kadar çok tecellî etdi ki, her şeyde ayrı ayrı göründü. Bu tâifeye o kadar bağlandım ki, nasıl bildireyim, kendimi tutamıyordum. Onların şeklindeki zuhûr başka hiçbir şeyde yokdu. Âlem-i emrdeki latîfelerin hâlleri ve acâib güzellikler bu şekilde görüldüğü kadar başka hiçbir şeyde görülüyordu. Onların yanında eriyordum. Yanıp kül oluyordum. Bunun gibi her yiyecekde, her içecekde ve her cismde ayrı ayrı tecellîler oldu. Lezzetli yemeklerde olan letâfet ve güzellik başka şeylerde yokdu. Tatlı şerbetler de, tatlı olmayanlardan böyle başka idi. Kısaca her tatlı şeyde başka başka kemâl vardı. Bu tecellînin incelikleri, yazmakla bildirilemez. Yüksek hizmetinizde bulunmakla şereflenmiş olsaydım, belki bildirmek nasîb olurdu. Bu tecellîlerin hepsi karşısında, yalnız (**Refîk-i a'lâ**)yı istiyordum. Bu tecellîlere bakmamağa çalışıyordum, fekat kendimi tutamıyordum. Birdenbire, bu tecellîlerin, o zemânsız, mekânsız, hiçbirşeye benzemeyen varlığa bağlılığı değiştirmedigini anladım. Bâtın, ya'nî kalb ve rûh, hep ona bağlı idi. Zâhire hiç bakmıyordu. Zâhirde bu bağlılık yokdu. Zâhir, bu tecellîlerle şereflenmişdi. Bâtının gözü bu tecellîlere hiç kaymıyordu. Bunları bilmekten, görmekten yüz çevirmişdi. Zâhir, çokluğa ve iki varlığa bağlı olduğundan, bu tecellîlere uygun idi.

Bir zemân sonra, bu tecellîler görünmez oldu. Bâtının şaşkınlığı ve bilgisizliği yine vardı. Tecellîler yok oldu. Bundan sonra, (**FENÂ**) hâsıl oldu. Te'ayyün geri geldikten sonra hâsıl olan Te'ayyün-i ilmî, bu fenâda yok oldu, bundan hiçbir şey kalmadı. Bu zemân islâm-i hakîkî başlamağa ve şirk-i hafînin alâmetleri yok olmağa başladı. İbâdetleri kusurlu ve niyyetleri bozuk görmek ve kulluk ve yokluk alâmetleri görünmeğe başladı. Allahü teâlâ, yüksek teveccühlerinizin ve merhametinizin bereketi ile kulluk ne demek olduğunu bildiriyor. Arşın üstüne yükselmek çok oluyor. Bunlardan birinci çıkışta, uzun yolculuktan sonra, Arşın üstüne yükselince, Cennet yukarıdan kuş bakışı göründü. Bildiklerimden birkaçının Cennetdeki makâmlarını görmek istedim. Dikkat etdim. Göründüler; makâmların sâhiblerini de o makâmlarda gördüm. Dereceleri, yerleri, şevkleri ve zevkleri başka başka idi. Başka bir yükselişde büyüklerimizin ve Ehl-i beyt imâmîlarının ve Hulefâ-i Râşidînin ve Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" hazretlerinin ve başka peygamberlerin makâmı ayrı ayrı göründü. Meleklerin yükseklerinin makâmı, Arşın üstünde göründü. Arşın üstünde o kadar yükseldiler ki, yeryüzünden Arşa kadar veyâ bundan biraz dahâ az, ya'nî Hâce Nakşibend "kaddesallahü teâlâ sirrahül akdes" hazretlerinin makâmına olan uzaklık kadar ilerlettiler. Nakşibend hazretlerinin makâmının üstünde, büyüklerden birkaçının makâmı vardı. Bu makâmın az üstünde Ma'rûf-i Kerhî ve Şeyh Ebû Sa'îd-i Harrâzın makâmı vardı. Başka büyüklerin makâmı, bu makâmlardan biraz aşağıda ve bir çoğu bu makâmda idiler. Şeyh Alâüddevle ve Şeyh Necmeddîn-i Kübrâ aşağıda idi. Ehl-i beyt imâmîları bu makâmın üstünde idi. Bunların üstünde, dört halîfenin "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în" makâmı vardı. Peygamberlerin "alâ nebiyyinâ ve aleyhimüssalâtü vesselâm" makâmı, o Serverin "sallallahü aleyhi ve sellem" makâmının bir yanında idi. Meleklerin büyüklerinin "salevâ-

tullahi ve selâmühü alâ nebiyyinâ ve aleyhim ecma'în” makâmı, bu makâmın öte yanında ve bu makâmdan ayrı idiler. O Serverin makâmı, bütün makâmın üstünde, en başda idi. Herşeyin doğrusunu Allahü teâlâ bilir.

Allahü teâlânın yardımı ile, her istediğim zemân yükseltiyorlar. İstemeden de yükseldikleri oluyor. Her birinde başka başka şeyler görülüyor. Hepsinin eserleri belli oluyor. Bunların çoğu unutuluyor. O hâllerin birkaçını yazmak istiyorum, fekat kalemi elime alınca hâtırlıyamıyorum. Çünkü, hiçbirine kıymet vermiyorum. Hattâ bu hâllerden tevbe ve istigfâr edeceğim geliyor. Onun için yazmağa sıra gelmiyor. Bu bozuk yazılarımı doldururken birkaç şey hâtırında idi, fekat hiçbirini yazmak nasîb olmadı. Saygısızlığımı uzatmıyayım.

Molla Kâsım Alînin hâli çok iyidir. Kendini gayb etmiş, şü'ürsüz, bitkin bir hâdedir. Cezbe makâmının hepsini aşdı. Kendi hâllerinin, sıfatlarının aslıdan geldiğini biliyordu. Şimdi, o sıfatları kendinden uzak görüyor. Kendini bomboş buluyor, hattâ sıfatları durduran nûru da kendinden ayrılmış görüyor. Kendini o nûrun öte tarafında buluyor. Sevdiklerimizin hepsinin hâlleri, her gün dahâ iyi olmaktadır. Bundan sonraki mektûbda inşâallahü teâlâ uzun uzun arz ederim, efendim.

2

İKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine büyük mürşidine yazılmışdır. Terakkîlerini ve Allahü teâlânın ihsânlarını bildirmektedir:

Kölelerinizin en aşağısı olan Ahmedin yüksek makâma dilekcesidir. İstihâre yapmamızı emr buyuran mektûbu, Ramezâna yakın bir zemânda Mevlânâ Şâh Muhammed getirdi. Ramezândan önce kapınızın eşiğini öpmekle şereflemek için vakt bulamadım. Ramezândan sonra bu şerefe kavuşmayı düşünerek seviniyorum. Yüksek teveccühlerinizin bereketi olarak, Allahü teâlâdan durmadan birbiri ardı sıra gelen ihsânların hangi birini yazayım. Fârisî iki beyt tercemesi:

***Ben o toprağım ki, ilk behâr bulutu,
Lutf eder, verir bereketli yağmuru.
Vücûdumun her kılı dile gelse de,
Şükr edemem ni'metlerinin hiçbirine.***

Böyle hâlleri bildirmek her ne kadar bir atılganlık ve saygısızlık sanılırsa da ni'metlerle sevinmeyi, övünmeyi de göstermektedir. Fârisî beyt tercemesi:

***Beni toprakdan kaldıran, sultân ise eğer,
Başım gökden yukarı olsa, elbet değer.***

Sahv ve Bekâyaya kavuşmak, Reb'ul-âhır ayının sonunda başladı. Bugüne kadar her ânda tam bir Bekâ ile şerefendiriyorlar. Önce Şeyh Muhyiddîn-i Arabî “kuddise sirruh” hazretlerinin Tecellî-i zâtî dediği hâlden sahve ya'nî uyanıklık, şü'ür hâline getiriyorlar. Sonra sekr hâline götürüyorlar. İnerken ve çıkarken şaşılacak bilgiler, duyulmamış ma'rifetler veriyorlar. Her mertebede, bu mertebenin bekâsına uygun şühûd ile ve ihsânlar-

la şereflendiriyorlar. Ramezân-ı mubârek ayının altıncı günü bekâ ile şereflendirdiler. Öyle bir ihsânda bulundular ki, nasıl anlatacağımı bilemiyorum. Gücümün oraya kadar olduğunu anlıyorum. Hâlime uygun olan kavuşmak burada nasîb oldu. Cezbe tarafı şimdi temâm oldu. Cezbe makâmına uygun olan (**Seyr-i fillah**) başladı. Fenâ makâmı ne kadar temâm olursa, hâsıl olan bekâ da o kadar yüksek oluyor. Bekâ ne kadar yüksek olursa, sahv da o kadar çok oluyor. Sahv ne kadar çok olursa, islâmiyyete uygun bilgiler o kadar çok geliyor. Sahvın temâmı, bütünü peygamberler içindir “aleyhimüssalâtü vesselâm”. O büyüklerin bildirdikleri ma’rifetler de, dinleridir. Allahü teâlânın zâtında ve sıfatlarında bildirdikleri îmân bilgileridir. Bu bilgilere uymayan ma’rifetler sekrden ileri gelmektedir. Şimdi, bu fakîrin üzerine yağın ma’rifetlerin çoğu, islâmiyyetin bildirdiği ma’rifetlerin açıklamasıdır ve onları bildirmektedir. Akl ile, düşünce ile anlaşılan bilgiler, şimdi keşf yolu ile ve kendiliğinden hâsıl olmaktadır ve topluca kazanılanlar, uzun ve açık olarak ele geçmektedir.

Fârisî beyt tercemesi:

***Dahâ söylersem eğer, çok uzun sürer,
Korkarım, utanmazlığa kadar gider.***

Fârisî mısra’ tercemesi:

Köle, haddini bilmelidir!

3

ÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, yine büyük müşîdine yazılmışdır. Sevdiklerinin belli bir makâmda kaldıklarını, birkaçının bu makâmı geçtiklerini ve tecellî-i zâtî makâmlarına kavuşduklarını bildirmektedir:

Yüksek makâmınıza sunulur ki, buradaki sevdiklerimiz ve oradaki sevdiklerimizden her biri, bir makâmda kalmışlardır. Onları bu makâmlardan kurtarıp çıkarmak güç oluyor. O makâmlara yakışan bir kuvveti kendimde bulamıyorum. Yüksek teveccühleriniz ve merhametleriniz ile Hak teâlâ ilerletiyor. Bu alçağın yakınlarından biri bu makâmdan kurtulup geçti. Allahü teâlânın zâtının tecellîleri başladı. Çok güzel bir hâldedir. Ayağı, bu aşağı kölenizin ayağı üzerindedir. Başkalarının da ilerlemelerini umuyorum. Oradaki sevdiklerimizden birkaçının yaradılışı mukarrebelerine uygun değildir. Bunların hâli, ebrârın yoluna uygundur. Hâlleri böyle iken, elde ettikleri yakîn de büyük ni’metdir. Bu yolda olmalarına emr olunmaları uygundur. Fârisî mısra’ tercemesi:

Herkesi bir iş için yaratmışlardır.

Bunların isimlerini açıklamıyacağım. Çünkü, yüksek varlığınıza gizli değildirler. Çok yazarak saygısızlık etmekten çekiniyorum. Bu kâğıdı doldurduğum gün, Mîr Seyyid Şâh Hüseyin, çalışırken şöyle gördüğünü söyledi: (Büyük bir kapı önüne gelmişim. Bu kapı, hayret, şaşkınlık kapısıdır dediler. İçeri baktım, o yüksek zâtı ve seni gördüm. Ben de gireyim diye çok uğraşdım ise de, ayaklarımı kaldıramadım.)

DÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb yine yüksek mürşidine yazılmışdır. Kıymeti çok büyük olan Ramezân ayının üstünlüklerini ve (Hakikat-i Muhammediyye)yi bildirmektedir:

Hizmetçilerinizin en aşâğısı olan Ahmed, yüksek katınıza sunar ki, çok zemândan beri yüksek kapınızın hizmetçilerinin hâllerini bildiren mubârek mektûbunuza kavuşmakla şereflenemedim; gözlerim yoldadır. Mubârek Ramezân ayının gelmesi hayırlı olsun. Bu ayın Kur'ân-ı kerîm ile tam bağılılığı vardır. Bu bağılılıktan dolayı, Kur'ân-ı kerîm bu ayda inmeye başladı. Bekara sûresinin yüzseksenbeşinci âyetinde, **(Kur'ân-ı kerîm Ramezân ayında indirildi)** buyuruldu. Kur'ân-ı kerîm, Allahü teâlânın zâtının ve şü'ûnlarının bütün kemâllerini kendinde toplamışdır, asl dâiresinin içindedir. Ona hiçbir zıl yaklaşmamışdır. **(Kâbiliyyet-i Ūlâ)** onun zıllıdır. Ramezân-ı şerîf ayının Kur'ân-ı kerîm ile bağılılığı olduğu için, bu ay da bütün hayırları ve bereketleri kendinde toplamışdır. Bütün bir yıl içinde herhangi bir yoldan herhangi bir kimseye gelen bütün hayırlar ve bereketler, bu çok kıymetli ayın bereketleri denizinden bir damla gibidir. Bir kimse bu ayda kendini toparlarsa, bütün yılı iyi olarak geçer. Bu ayı kötülükle geçirirse, bütün senesi kötü geçer. Ramezân-ı mubârek ayı bir kimseden râzı olursa, o kimseye müjdeler olsun. Bir kimseye gücenirse, bereketlerinden ve hayırlarından pay almazsa, o kimseye yazıklar olsun! Bu ayda, Kur'ân-ı kerîmi hatm etmek, aslın bütün kemâllerine ve zıllın bütün bereketlerine kavuşmak için olabilir. Ramezân-ı şerîfde Kur'ân-ı kerîmi hatm eden kimsenin, bereketlerine kavuşması, hayırlarından pay alması umulur. Bu ayın günlerinin bereketi başka, gecelerinin hayırları başkadır. İftârda acele etmenin ve sahûru geciktirmenin, böylece gecesı ile gündüzünün tam ayrılmasının sünnet olması, bu incelikten ileri gelebilir. Yukarıda söylediğimiz **(Kâbiliyyet-i Ūlâ)**ya **(Hakikat-i Muhammediyye)** de denir “alâ masdarihessalâtü vesselâmü vettehiyye”. Bu, bütün sıfatları bulunan **(Kâbiliyyet-i zât)** demek değildir. Büyüklere birkaçı böyle demiş ise de, öyle değildir. Zât-i ilâhînin ilm i'tibârının kâbiliyyetidir ki, Kur'ân-ı kerîmin hakîkati olan, zâtın ve şü'ûnlarının kemâllerinin hepsine bağılıdır. Sıfatlara bağılı olan ve zât ile sıfatlar arasında bir geçit olan **(Kâbiliyyet-i ittisâf)**, ondan başka bütün Peygamberlerin hakîkatlarıdır “alâ nebiyyinâ ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât vettehiyyât”. Bu kâbiliyyet, kendisinde birçok **(İ'tibârat)** bulunmak düşüncesi ile, birçok hakîkatlar olmuşdur. Hakîkat-i Muhammediyye olan kâbiliyyet, kendisinde zılliyet bulunmakla berâber, sıfatlara benzemez. Zât-i ilâhî ile arasında hiçbir perde yoktur. Muhammedî yaratılmış olan evliyânın hakîkatları, Zât-ı ilâhînin ilm i'tibârı ile olan kâbiliyyetleridir. Bu kâbiliyyet-i Muhammediyye, Zât-i ilâhî ile o çeşidli kâbiliyyetler arasında bir geçitdir. Bu kâbiliyyete onlardan birinin adı da verilir. Çünkü, bu kâbiliyyet sıfatlara yakındır. Sıfatlarda olan ilerleme, bu kâbiliyyete kadar olur. Bunun için, bu kâbiliyyete **(Hakikat-i Muhammediyye)** denilmişdir. Bu kâbiliyyet-i ittisâf, gözden hiç yok olmadığı için, buna o kâbiliyyetlerin de ismi verilmişdir. Çünkü, hakîkat-i Muhammediyye, arada hep perdedir. Kâbiliyyet-i Muhammediyye, Zât-i ilâhîde bir i'tibârdır ve sâlikin gö-

zünden yok olabilir. Yok olduğu da bilinmektedir. Kâbiliyyet-i ittisâf da, i'tibâr ise de, arada geçit gibi olduğundan, sıfatlar gibi, zâtın başka, ayrıca vardır ve gözden yok olamaz. Bunun için, bu perdenin aradan hiç kalkmadığını söylemişlerdir.

Asl ve zillî bir arada toplayan makâmın böyle bilgileri çok gelmektedir. Bunların çoğu kâğıd üzerine yazıldı. (**Makâm-ı kutbiyyet**), zıl makâmının bilgilerinin inceliğinin kaynağıdır. (**Ferdiyyet mertebesi**), asl dâiresinin ma'rifetlerinin gelmesine vâsıttır. Zıl ile aslı birbirinden ayırmak, bu iki ni'mete kavuşmadan olamaz. Bunun içindir ki, büyüklerden çoğu, kâbiliyyet-i ûlâya (**Te'ayyün-i evvel**) diyorlar ve zâtdan ayrı değildir diyorlar. (**Tecellî-i zâfî**), bu kâbiliyyeti görmektedir diyorlar. İşin doğrusu, bizim bildirdiğimiz gibidir. Allahü teâlâ, işin doğrusunu doğru olarak bildirir ve dilediğini doğru yola kavuşturur. Yazmak emr olunan şeyleri bitiremedim. Yazılanlar öylece kaldı. Bu duraklamanın hikmeti acaba nedir? Mektûbu sıkılmadan dahâ uzatmak edepsizlik olur.

5

BEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine yüksek mürşidine yazılmıştır. Kendisini çok sevenlerden Hâce Bürhâm gönderdiği ve onun ba'zı hâlleri bildirilmektedir:

Yüksek kapınızın hizmetçilerinin en aşağısı olan Ahmed, (**Hâcegân**) “kaddesallahü teâlâ esrârehüm” hazretlerinin tarikatını bildiren küçük bir kitâb yazarak, mubârek huzûrunuza gönderdim. Dahâ müsvedde hâlinedir, mubârek büyüğümüz okuduktan sonra bir dahâ yazılacaktır. Hâce Bürhân, yola çabuk çıktığı için bir dahâ yazmağa vakt olmadı. Bundan sonra, belki başka bilgiler de ona eklenir.

Bir gün (**Silsile-tül Ahrâr**) kitâbına bakıyordum. Kısa aklıma şöyle geldi ki, yüksek makâmınıza yazayım. Oradaki bilgilerden birkaçı üzerinde ayrıca bir şeyler yazılsın, yâhud bu fakîrin yazması için emr buyurulsun. Bu düşünce gitgide kuvvetlendi. Buna bağlı ba'zı bilgiler, bu müsveddeye eklendi. Bu arada, o kitâbdaki ba'zı bilgiler de müsveddeye yazıldı. Bu bakımdan bu müsvedde, o kitâbın eki yapılırsa uygun olur, yâhud müsveddedeki bilgilerden uygun olanları seçilerek o kitâba ek yapılırsa, yine iyi olur. Dahâ ileri gitmek edebe aykırı olacaktır. Hâce Bürhân, bugünlerde güzel işler yaptı. Cezbe makâmına bağlı olan üçüncü seyrden bir şeylere kavuştu. Günlük geçim düşüncesi kendisini üzmektedir. Yüksek kapınıza gelmiştir. Kıymetli emrileriniz onun için büyük kazanç olacaktır.

***Binlerce top ve tüfek, yapamaz aslâ,
Göz yaşının seher vakti yapıldığını,
Düşman kaçırın süngüleri çok def'a,
Toz gibi yapar, bir mü'minin düâsı.***

ALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, yine yüksek mürşidine yazılmıştır. Cezbe ve sülûke kavuşmağı ve cemâl ve celâl sıfatları ile terbiye olmağı ve Fenâ ve Bekâyı ve Nakşibendiye bağının üstünlüğünü bildirmektedir:

Hizmetçilerinizin en aşağısı olan Ahmed, yüksek kapınıza bildirir ki, tam mürşid olan Allahü teâlâ, sizin yüksek teveccühlerinizin yardımı ile, cezbe ve sülûk yollarının her ikisi ile de terbiye etmektedir. Cemâl ve celâl sıfatları ile yetiştirmektedir. Şimdi cemâl, celâl oldu ve celâl, cemâl oldu. **(Risâle-i kudsiyye)** kitâbının açıklamalarından bir kaçında, bu yazıyı açık anlaşıldığı gibi yazmayıp, hayâle gelen şeyleri yazmışlardır. Bu yazıyı açık anlaşıldığı gibi yazmak yerinde olur. Başka dürlü yazmak, anlaşılana başka şekle çevirmek yersiz olur. Bu terbiye ile yetişmenin alâmeti, Zât-i ilâhînin sevgisinin hâsıl olmasıdır. Bundan önce bu sevgi hâsıl olamaz. Zât-i ilâhînin sevgisinin hâsıl olması **(Fenâ)**nın alâmetidir. **(Fenâ)**, mâsivâyı unutmak demektir. Allahü teâlâdan başka her şeye **(Mâsivâ)** denir. Bütün ilmler göğüsden silinmedikçe, tam bir câhillik hâsıl olmadıkça, Fenâ elde edilemez. Bu câhillik ve şaşkınlık, aralıksız olur; hiç yok olmaz. Bir zemân hâsıl olup başka zemân yok olması düşünülemez. Bekâdan önce tam bir câhillik vardır. Bekâdan sonra, bilgi ile bilgisizlik bir arada bulunur. Hiçbirşey bilmez iken, şü'ûru yerindedir. Tam bir şaşkınlık varken, huzûr içindedir. Bu makâm, **(Hakk-ul yakîn)** makâmıdır. Burada bilgi ve görmek birbirine perde olmaz. Bu câhillikten önce bulunan bilginin hiç kıymeti yoktur. Bu câhillik varken ilm de verilirse, kendinde olur. **(Sühûd)**, ya'nî bâtin ile görmek varsa, yine kendindedir. Ma'rifet veyâ hayret ya'nî ma'rifetsiz olmak, şaşkınlık varsa yine kendindedir. Kendinden başka şeyleri gördükçe, kendinde de görmüş olsa dahî, ilerleyememiş demektir. Dışarıyı görmesinin büsbütün yok olması lâzımdır. Hâce Behâeddîn "kaddesallahü sirrehül'azîz" hazretleri buyuruyor ki, (Ehlüllah, ya'nî Evliyâ, Fenâ ve Bekâdan sonra, her gördüklerini kendilerinde görürler. Her bildiklerini kendilerinde bilirler. Onların hayretleri, bilgisiz olmaları kendilerindedir). Bundan da açıkça anlaşılıyor ki, sühûd ve ma'rifet ve hayret yalnız kendindedir. Bunların hiçbirisi dışarıda yoktur. Bu üçünden biri dışarıda oldukça, kendinde de olsa dahî, Fenâyâ hiç kavuşamamış demektir. Fenâ olmayınca, Bekâ nasıl olabilir? Fenâ ve Bekâ mertebesinin sonu budur. Bu Fenâ tamdır ve tam olan Fenâ her şeyin yok olmasıdır. Bekâ da, Fenâyâ göre olur. Bunun içindir ki, Ehlüllahdan bir çoğu, Fenâ ve Bekâ hâsıl olduktan sonra, dışarıda da görürler. Fekat bizim büyüklerin yolu bütün yolların üstündedir. Fârisî beyt tercemesi:

***Her aynası olanı, İskender sanma!
Her saçı keseni, kalender sanma!***

Bu yolun büyüklerinden birini veyâ ikisini yüzlerce sene sonra bu makâma kavuşturmakla şerefleendirirler. Başka yolları artık düşünmelidir. Bu yol, Hâce Abdülhâlık-ı Goncdevânî "kuddise sirruh" hazretlerine bağlanmaktadır. Bu yolu temâmlayan, kuvvetlendiren ise, hâcelerin hâcesi olan Hâce Behâeddîn-i Nakşibend "kuddise sirruh" hazretleridir. Bunun halî-

felerinden Hâce Alâ'üddîn-i Attâr “kuddise sirruh” hazretleri de bu ni'mete kavuşmakla şereflenmiştir. Fârisî mısra' tercemesi:

Bu büyük ni'meti acaba kime verirler?

Şaşılacak şeydir ki, önce, her belâ ve sıkıntı gelince sevinirdim, derd ve belâ arardım. Elimden dünyâlık çıkınca da tatlı gelirdi. Hep böyle olmasını isterdim. Şimdi ise, sebebler âlemine getirdiler. Kendi zevallılığımı, aşağılığımı görmeye başladım. Az bir sıkıntı gelince, hemen üzülüyorum. Her ne kadar üzüntü çabuk bitiyor, hiç kalmıyor ise de, önce üzüntü gelmeden olmuyor. Bunun gibi önce, belâların ve sıkıntılarının gitmesi için düâ ederken, bunların gitmesini, yok olmasını düşünmüyordum. **(Bana yalvarınız!)** emrine uymak istiyordum. Şimdi ise, belâların, sıkıntılarının gitmesi için düâ ediyorum. Eskiden korkular, üzüntüler yok olmuştu, şimdi yine geldiler.

Eski hâllerin hep sekr, şü'ûrsuzluktan ileri geldiğini anladım. Sahv, ya'nî şü'ûrlü olunca, câhiller için olan şeyler hâsıl olmaktadır. Böylece zevallılık, yalvarmak, korkmak, üzülme, sıkılmak, sevinmek oluyor. Başlangıçta düâ etmek, belâdan kurtulmak için değildi. Bunu düşünmek gönlüme iyi gelmiyordu. Fekat, hâl kaplamıştı. Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” düâlarının böyle olmadığını düşünüyordum. Onlar, bir şeye kavuşmak için düâ ediyorlardı. Şimdi, bu hâl ile şereflelendirdiler. İşin iç yüzünü açıkladılar. Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vettehiyyât” düâlarının zevallılıkla, düşkünlükle, korku ile olduğu, yalnız emre uymak için olmadığı anlaşıldı. Yalnız yüksek emrinize uymuş olmak için, hâsıl olan şeylerden bir çoğunu arasına bildirmekle saygısızlık yapmakdayım.

7

YEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine yüksek mürşidine yazılmışdır. Kendisinin şaşılacak birkaç hâlini bildirmekte ve birkaç şey sormaktadır:

Hizmetçilerinizin en aşağısı olan Ahmed, yüksek kapınıza bildirir ki, Arşın üstündeki makâma, rûhumun yükselerek ulaştığını anladım. Burası Hâce Behâeddîn-i Buhârî “kaddesallahü sirrehül akdes” hazretlerinin makâmı idi. Bir zemân sonra, maddeden yapılmış olan bu bedenimi de, o makâmda buldum. O zemân böyle anladım ki, bu madde âlemi ve gökler aşağıda kaldı. İsmeleri ve nişânları yok oldu. O makâmda yalnız Evliyânın büyüklerinden birkaçı vardı. O zemân bütün âlemi o mahâlde ve o makâmda kendime ortak buldum. Onlardan temâmen ayrı olduğum hâlde kendimi onlarla birlikde görünce şaşırdım kaldım. Zemân zemân öyle hâller hâsıl oluyor ki, ne kendim kalıyorum ve ne âlem kalıyor. Gözüme hiçbirşey görünmüyor. Hâtırına birşey gelmiyor. Şimdi de bu hâldeyim. Âlemin varlığını ve yaratılmış olduğunu ne biliyorum ne görüyorum. Bundan sonra yine o makâmda yüksek bir köşk görüldü. Bir merdiven konuldu. Oraya çıktım. Bu makâm da, âlem gibi yavaş yavaş aşağı indi. Her ân yükseldim. Orada abdestin şükr nemâzını kılmak hâtırına geldi. Kıldım. Çok yüksek bir makâm görüldü. Nakşibendiyenin dört büyük Hâcesini orada gördüm. [Bu dört zâtın “kaddesallahü esrârehüm” Hâce Abdülhâlık-ı Goncdevânî ve Hâce Muhammed Behâeddîn-i Nakşibend ve Hâce Alâ'üddîn-i Attâr ve Hâce Ubeydul-

lah-ı Ahrâr oldukları zan olunur.] Seyyid-üt-tâife Cüneyd ve bunun gibi birkaç velî de orada idi. Birkaç velî bu makâmdan dahâ yukarıda idi. Fekat bunun direklerini tutmuş oturuyorlardı. Birkaç velî de bu makâmdan dahâ aşağıda idi. Derecelerine göre yer almışlardı. Kendimi bu makâmdan çok uzakda gördüm. Hattâ bu makâmla hiçbir ilgim yok idi. Bunun için çok üzül-düm. Aklımı kaçıracak gibi oldum. Aşırı üzüntüden ve sıkıntıdan canım çı-kacak idi. Çok zemân bu hâl üzere kaldım. Sonunda, yüksek teveccühleriniz ve yardımlarınız ile kendimi o makâma ilişik gördüm. Önce başımı onun yük-sekliğinde buldum. Kendim de yükselerek o makâmın üstünde oturdum. İyice inceliyerek, o makâmın tam bir tekmîl makâmı, ya'nî sâlikleri kemâle erdirenlerin makâmı olduğu anlaşıldı. Sülûk, ya'nî tesavvuf yolculuğunda en son bu makâma varılır. Tam sülûk yapmamış olan meczûb bu makâma kavu-şamaz. O makâmda şöyle düşündüm ki, çok zemân önce yüksek kapınızda bildirdiğim rü'yâ ile bu makâma yetişmiş oldum. O rü'yâda emîr-il-mü'minîn hazret-i Alî "kerremellahü teâlâ vecheh" (Göklerin ilmini sana bildirmek için geldim) buyurmuştu. İyi dikkat ederek bu makâmın, Hulefâ-i Râşidîn "radi-yallahü teâlâ anhüm ecma'in" arasında yalnız Emîr hazretlerine ayrılmış olduğunu anladım. Herşeyin doğrusunu Allahü teâlâ bilir.

Kötü huyların her ân kendimden ayrılarak uzaklaştıkları görülüyor. Bir-çoklarının iplik gibi çıktıkları, başkalarının solucan gibi ayrıldıkları belli olu-yor. Bir vakt geliyor ki, tam ayrıldıkları anlaşılıyor. Başka bir zemân, başka birşey yine görülüyor.

Ba'zı hastalıkların ve sıkıntılarının gitmesi için teveccüh ederken, Allahü teâlânın bu teveccühden râzı olup olmadığını bilmek lâzım mıdır, yoksa lâ-zım değil midir? (**Reşahât**) kitâbında hâce Nakşibend "kaddesallahü sirrehül akdes" hazretlerini anlatırken bildirdiklerinden, lâzım olmadıkları anlaşılı-yor. Siz, bunun için nasıl emr buyuruyorsunuz? Böyle teveccühde bulunmak bu fakîre tatlı gelmiyor.

Tâliblerde huzûr hâsıl olduktan sonra, zikir etmelerine son vererek bu huzûr üzerinde durmaları lâzım mıdır, değil midir? Huzûrun hangi mertebe-sinde zikir yapılmaz? Burada öyle sâlikler var ki, başlangıçdan sonuna kadar zikir yapıyorlar. Zikri hiç bırakmıyorlar. Nihâyete kadar yaklaşıyorlar. İşin doğrusu nasıldır? Ne yapmamız emr buyurulur?

Yüksek kapınıza dördüncü olarak sunulur ki, Hâce hazretleri [ya'nî, Ubeydüllah-i Ahrâr] (**Fıkarât**) kitâbında buyuruyor ki, (Sonunda zikir yap-mak emr olunur. Çünkü, birçok dilekler vardır ki, zikrsiz ele geçmez). Bu dileklerin ne olduğunu beyân buyurunuz.

Beşinci olarak yüksek kapınıza sunulur ki, çok kimse geliyor tarîkat öğre-tilmesini istiyorlar. Fekat, yidikleri lokmaların halâl olmasını gözetemiyor-lar. Bu gevşek davranışları ile birlikde huzûra ve biraz şü'ûrsuzluğa kavuş-dukları görülüyor. Lokmalara dikkat etmeleri için sıkışdırılacak olursa, istekleri gevşek olduğundan, büsbütün bırakıp gidecekler. Bunlara ne yap-mamız emr buyurulur? Birçokları da, yalnız bu şerefli zincire halka olmak istiyor, zikir öğretilmesini istemiyorlar. Bu kadarcık bağlanmaları câiz midir, değil midir? Eğer câiz ise, nasıl yapacağımızı emr buyurunuz? Sözü dahâ uzatmak saygısızlık ve tam edepsizlik olur.

SEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine büyük müşîdine yazılmışdır. Bekâ ve sahv makâmındaki hâlleri bildirmektedir:

Kölelerinizin en aşağısı olan Ahmed, yüksek kapınıza sunar ki, sahra getirdikleri ve bekâyâ kavuşdurdukları gündün beri şaşılacak bilgiler ve işitilmemiş ma'rifetler durmadan, birbiri ardınca ihsân olunmaktadır. Bunların çoğu, büyüklerin söylediklerine ve bildirdiklerine uymamaktadır. **(Vahdet-i Vücûd)** ve buna benzer şeyler için söyledikleri şeyleri dahâ o hâlin başında ihsân etdiler. Çoklukda, ya'nî mahlûklar aynasında birliği, ya'nî yaratamı görmek hâsıl oldu. Bu makâmdan çok yukarı derecelere çıkardılar. Bu bilgilerden çeşid çeşid bildirdiler. Fekat, o makâmın ve ma'rifetlerin alâmetleri, işâretleri, o büyüklerin sözlerinden açıkça anlaşılıyor. Büyüklerden birkaçının sözlerinde kısaca ve kapalı bildirilmiştir. Bunların doğru olduğuna en sağlam şâhid, islâmîyyet ve Ehl-i sünnet âlimlerinin söz birliği ile bildirdiklerine uygun olmalarıdır. Hiçbirşey dîn-i islâmaya uygunsuz olmuyor. Hiçbiri felesoflara ve onların kısa akları ile anlayıp bildirdiklerine uygun düşmüyor. Hattâ, islâm âlimlerinden olup da, Ehl-i sünnetten ayrılmış olanların bildirdiklerine de uymuyor. Kazâ ve kader bilgisinde, kulun kuvveti işe te'sîr ettiği gösterildi. İş yapmadan evvel gücü, kudreti yokdur. İş yapılırken kudret verilir. Teklîf, ya'nî Allahü teâlânın emri ve yasakları, Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdikleri gibi sebeplerde ve uzvlarda selâmet bulunduğu zemân yapıldığı anlaşıldı. Bu makâmda kendimi Hâce Nakşibend "kaddesallahü teâlâ sirrehül akdes" hazretlerinin izinde buluyorum. Kendileri bu makâmda idi. Hâce Alâ'üddîn-i Attâr hazretleri de, bu makâmdan pay almışdır. Bu yüksek zincirin büyük halkalarından biri, hâce Abdülhâlîk-ı Goncdevânî "kaddesallahü sirrehül akdes" hazretleridir. Eski büyüklerden, hâce Ma'rûf-i Kerhî ve imâm-ı Dâvûd-i Tâî ve Hasen-i Basrî ve Habîb-i Acemî "kaddesallahü teâlâ esrârehümül mukaddese" hazretleri de bu makâmdadırlar. Bu makâmdaki hâllerin sonu, tam bir uzaklık ve yabancılıktır. İş ilâc kabûl etmez hâle gelmiştir. Perdeler arada oldukça çalışarak, uğraşarak perdeler kaldırılabilir. Şimdi kendini büyük bilmesi en büyük perdesidir. Onu bu dertten kurtaracak bir tabîb ve okuyacak bir sâlih yokdur. Sanki tam bir yabancılığa ve ayrılığa, kavuşmak ve birleşmek adını vermişler. Yazıklar olsun! Yûsûf ile Zelîhânın beyti onun hâline uygundur. Fârisî beyt tercemesi:

***Defî dinliyor ve bu ses dostdandır diyor,
Def çalanın eline, ondan kuvvet geliyor.***

Şühûd nerede ve gören kimdir ve görülen nedir? Fârisî mısra' tercemesi:

Yüzünü mahlûka nasıl gösterir O?

Arabî mısra' tercemesi:

Toprağa olan nerede, her şeyin sâhibine olanlar nerede?

Kendimi güçsüz yaratılmış bir kul biliyorum. Bütün âlemi de ve herşe-

yin yaratana olan tam kudret sâhibini de biliyorum. Ve Onu yaratıcı ve herşeye gücü yetici olmaktan başka dürlü bilmiyorum. Mahlûklarına benzemesi ve herşeyde Onun görünmesi gibi şeyler bilmiyorum. Fârisî mısra' tercemesi:

Hangi aynada görülebilir O?

Ehl-i sünnet âlimleri ba'zı işlerinde kusûr yapsa bile, onların Allahü teâlâ için ve Onun sıfatları için söyledikleri bilgiler, o kadar çok doğru ve o kadar çok nûrludur ki, o sözlerin güzelliği yanında, o kusûrları hiç görünmüyor. Tesavvufculardan çoğu, o kadar riyâzetler ve mücâhedeler, sıkıntılar çekdikleri hâlde, Allahü teâlânın zâtı için, sıfatları için inanışları, tam doğru olmadığından, bunlarda öyle güzellik görülüyor. Bunun için, âlimlere ve ilm öğrenenlere muhabbet çok oluyor. Onların hâli, tatlı geliyor. Onların arasında bulunmak istiyorum. Dört başlangıçtan olan (**Telvîh**) kitâbını onlarla konuşmak ve (**Hidâye**) fıkıh kitâbını onlarla birlikde okumak arzû ediyorum. Allahü teâlânın ilminin bütün mahlûklarla berâber olduğunu ve her şeyi kaplamış olduğunu, âlimlerin bildirdikleri gibi anlıyorum. Bunun gibi, Allahü teâlâ bu mahlûklar değildir. Bunlara bitişik, bunlardan ayrı, bunlarla birlikde, bunlardan uzak, âlemi kaplamış, herşeye sinmiş olmadığını biliyorum. İnsanların kendilerini ve sıfatlarını ve işlerini Allahü teâlâ yaratıyor, biliyorum. Onların sıfatlarının, Onun sıfatı ve onların işlerinin Onun işleri olmadığını anlıyorum. Her işin Onun kudreti ile yapıldığını, mahlûkların kudretleri ile olmadığını anlıyorum. Ehl-i sünnet âlimleri de böyle söylemektedir. Allahü teâlânın yedi sıfatının var olduğunu ve irâde sıfatının da olduğunu biliyorum. Kudret sıfatının, bir işi yapmağa ve yapmamağa gücü yetmek olduğunu iyi anlıyorum. İsterse yapar, istemezse yapmaz demek değildir. Çünkü, istemezse demek, irâde sıfatı yok demektir. Bu ise olamaz. Kudreti, felesoflar ve ba'zı tesavvufcular böyle anlamışlardır. Bu sözleri, Allahü teâlânın mecbûr olmasını gösterir. Onu tabî'at kanûnları gibi yapmış olurlar. Her şeyi tabî'at yapıyor demelerine uygun olur. Kazâ ve kader bilgilerini Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdikleri gibi anlıyorum. Mal sâhibi, mülk sâhibi, kendi malını, mülkünü dilediği gibi kullanır. İnsanların bir işe uygun yaratılmasını, ya'nî kâbiliyyet ve isti'dâdı, hiç te'sirli görmüyorum. Çünkü, te'sir olursa insanlar mecbûr edilmiş olur. Allahü teâlâ seçer, dilediğini yapar. Başa gelenleri bildirmek vazîfe olduğu için, saygısızlık olacak kadar yazdım. Fârisî mısra' tercemesi:

Köle, kendi haddini bilmelidir.

9

DOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, yine yüksek mürşidine yazılmışdır. Geri dönüş makâmlarındaki hâlleri bildirmektedir:

Bu köleniz, gaflet uykusuna dalmışdır. Yüzü siyâhdır, kusûrları çokdur, huysuzdur, eline geçen birkaç şeye aldanmışdır. Kavuşmak ve yükselmek düşüncesi ile başı dönmüşdür. Her işi, sâhibine karşı gelmektedir. İyi, fâideli şeyleri yapmaz. Herkes görsün diye süslenir. Allahü teâlânın her ân

gördüğü gönlünü yıkmaktadır. Hep gösteriş için çalışmaktadır. Bunun için gönlü, rûhu kararmaktadır. Sözleri, düşüncelerine uymaz. Düşünceleri de hep saçmadır. Bu gaflet uykusundan, bu saçma düşüncelerden ele ne geçebilir? Böyle sözlerin, böyle düşüncelerin ne fâidesi olur? Hep zararda, hep alçalmaktadır. Anlayışı kıt, gittiği yol bozuktur. Fesâd karışdırır, kötülük- lere sebep olur. Başkalarına zararı çok, kendi günâhları pek çoktur. Ayblardan, kusûrlardan yapılmış bir heykel gibidir. Günâhlar yığınadır. İyilik olarak yaptıkları bir işe yaramaz, hep atılır. Fâideli ve güzel bildiği işleri hep kötüdür, beğenilmez. **(Çok Kur'ân-ı kerîm okuyan vardır ki, Kur'ân-ı kerîm ona la'net eder)** hadîs-i şerîfi tam onun hâline uygundur. **(Çok oruc tutanlar vardır ki, orucundan eline geçen yalnız açlık ve susuzluktur)** hadîs-i şerîfi onun hâlini göstermektedir. Bu hâlde olan bir kimseye ve makâmı, derecesi, kemâli böyle olana yazıklar olsun. Onun istigfâr etmesi de, günâhlarından dahâ büyük bir günâhdır. Tevbesi, başka çirkin işlerinden de dahâ çirkindir. Bozuk olan kimsenin her işi de bozuk olur, demişlerdir. Fârisî mısra' tercemesi:

Buğdaydan arpa, arpadan buğday çıkmaz elbet!

Onun hastalığı, iliğine, kemiğine işlemiştir. İlâc fâide vermez. Temelin- den bozuktur, ta'mîr ile düzelmez. Bir şeyin özünde, yapısında bulunanlar, ondan ayrılmaz. Fârisî mısra' tercemesi:

Habeşden siyâhlık ayrılmaz, çünkü kendi rengidir.

Ne yapılabilir, Bekara, A'râf, Tevbe, Nahl sûrelerinde ve Rûm sûresinin dokuzuncu âyetinde, **(Allahü teâlâ onlara zulm etmedi. Fekat onlar kendile- rine zulm ediyorlar)** buyuruldu.

Evet, tam iyiliğe karşı tam kötülük lâzımdır. Böylece iyilik tam olarak meydâna çıkar. Herşey, zıddı ile, tersi ile anlaşılır. Hayr ve kemâl hâzır olun- ca, bunlara şer ve naks lâzım olur. Çünkü, iyiliğe ve güzelliğe elbette ayna lâzımdır. Birşeyin aynası onun karşısında olur. Bundan dolayı iyiliğin aynası kötülüktür. Aşağılık da, üstünlüğün aynasıdır. Bunun içindir ki, birşeyde aşağılık ve kötülük ne kadar çok olursa, iyiliğin ve üstünlüğün o şeyde görül- mesi de, o kadar çok olur. Şaşılacak şeydir. Yukarıda saydığımız kötülükler iyiliğe döndüler. Bu kötülükler, bu aşağılıklar, iyiliklerin ve üstünlüklerin yeri oldu. İşte bunun için, abdiyyet, kulluk makâmı, her makâmdan dahâ üstündür. Çünkü, bu söylediklerimiz, **(Abdiyyet makâmı)**nda tamdır ve en çoktur. Sevilenleri bu makâma indirmekle şereflendirirler. Sevenler, görme- nin zevkinden tad almaktadır. Kulluğun tadını almak ve ona alışmak ise, sevilenler içindir. Sevenler, sevgiliyi görmekle râhatlanır. Sevilenlerin râhatlığı ise, sevgiliye kul olmaktadır. Onlar kulluğa alışarak bu devlete kavuşdurulur. Bu ni'metle şereflendirilir. Kulluk meydânında yarışanların başı, din ve dünyânın efendisi, geçmişlerin ve geleceklerin en üstünü ve âlemlerin Rabbinin sevgilisi olan Muhammed aleyhisselâmdır. Bir kimseyi, ihsân ederek, acıyarak bu devlete, bu ni'mete kavuşdurmak isterlerse, ona Resûlullah'a tam uyabilmek ni'metini verirler. O servere "aleyhi minessale- vâti etemmühâ ve minettehyyâti ekmelühâ" uymakla, o yüksek makâma ulaştırırlar. Bu, Allahü teâlânın öyle bir ihsânıdır ki, dilediğine verir. Allahü teâlâ, büyük ihsanların sâhibidir.

Şerrin ve aşağılığın çok olması demek, bunu zevkle anlamak demektir. Yoksa, kötü, aşağı bir kimse olmak değildir. Böyle anlayışlı kimse, Allahü teâlânın ahlâkını huy edinmiş kimsedir. O ahlâkı huy edinmenin fâidelerinden biri de, böyle anlayış sâhibi olmaktır. Bu makâmda kötülük, aşağılık hiç bulunabilir mi? Ancak bunların bilgisi bulunur. Bu ilm, tam bir şühûd ile hâsıl olduğu için tam bir yüksekliktir. Öyle bir iyiliktir ki, her şey onun yanında kötülük görülür. Bu görüş, nefsi-i mutmainnenin kendi makâmına inmesinden sonra ele geçer. Bunun için kul, zevkenden geçmedikçe ve kendini yere vurmamak ve işi buraya vurdurmadıkça, Mevlâsının yüksekliğinden bir şey anlayamaz. Nerede kaldı ki, kendini mevlâ bile ve kendi sıfatlarını Onun sıfatları sana. Allahü teâlâ, böyle şeylerden çok uzak, çok yüksektir. Böyle bilmek isimlerde ve sıfatlarda ilhâddir, zındıklıktır. A'râf sûresi yüz-sekseninci âyet-i kerîmesinde, **(Allahü teâlânın isimlerinde ilhâd edenleri, ya'nî isimleri değiştirenleri terk edin. Onlar âhuretde yaptıklarının cezâsını çekeceklerdir)** bildirilen mühlidlerdendirler.

[Bu âyet-i kerime, Allahü teâlânın isimlerini değiştirenlerin, terceme edenlerin, doksandokuz isimden başka isim söyleyenlerin, kıyâmetde azâb çekeceklerini bildiriyor. Allah yerine tanrı diyenlerin bu âyet-i kerîmeden korkmaları, tevbe etmeleri lâzımdır.]

Cezbesi sülûkdan önce olan herkes sevilmişlerden olamaz. Fekat sevilmişlerden olmak için cezbenin önce olması şarttır. Evet, her cezbede sevilmişlerden az birşey vardır. Çünkü sevilmiş olmayanlarda cezbe olmaz. Bu az birşey sonradan hâsıl olmuştur. Kendinden değildir. Kendisinde bulunan mahbûbiyyet hiçbirşeye bağlı değildir. Sona varan her sâlik cezbe kavuşur. Fekat çoğu sevenlerdendir. Dışarıdan az bir sevilmişlik gelmiştir. Bu kadar şey sevilmişlerden olmak için yetişmez. Dışarıdan sevilmişliği getiren sebep, tezkiye ve tasfiyedir, ya'nî kalbin ve nefsin temizlenmeleridir. Başlangıçta olan birçok sâliklerde de, O Servere “sallallahü aleyhi ve sellem” uydukları için, az bir sevilmişlik hâsıl olur. Bu sevilmişliği müntehîde de husûle getiren, yine o Servere “sallallahü aleyhi ve sellem” uymaktır. Sevilmişlerde de kendilerine ihsân edilmiş olan bu ni'metin meydâna çıkması, yine o Servere “aleyhissalâtü vesselâmü vettehyye” uymağa bağlıdır. Hattâ, kendilerine, sevilmiş olmak ni'metinin verilmesi de, o Servere “sallallahü aleyhi ve sellem” bağlılıkları olduğu içindir. Onun rabbi ya'nî terbiye edicisi, yetiştiricisi olan ism, o Serverin “aleyhissalâtü vesselâmü vettehyye” rabbi olan isme yakın olduğu için, sevilmişlerden olmuştur. Bunun için bu se'âdete kavuşmuştur. Her şeyin doğrusunu Allahü teâlâ bilir. Herkes, sonunda Onun huzûruna çıkacaktır. Haklıyı meydâna çıkararak Allahü teâlâdır. Doğru yolu gösteren, doğru yola kavuşduran Odur.

***Niçin küfrân eder insân, Hudâ ni'met verir iken,
Utanmayıp eder isyân, kamûyu ol görür iken.
Beher an hamdü şükretmez, dahî ihsâmî fikretmez,
Hergün Hakkı zikretmez, bedende cân durur iken?***

ONUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, yine yüksek mürşidine yazılmışdır. Kurb ve bu'd ve firâk ve vaslın bilinmeyen ma'nalarını arz etmektedir:

Kapınız hizmetçilerinin en aşağısı olan Ahmed, yüksek huzûrunuza sunar ki, çok zemân oluyor, o yüksek kapı hizmetçilerinden haber gelmedi. Gözlerimiz yoldadır. Fârisî beyt tercemesi:

***Şaşmayınız! Rûhuma hayât veriyor her ân,
Haber geldikçe hep, uzakda kalan dostumdan.***

Huzûrunuza kavuşmak ni'metine lâyük olmadığını biliyorum. Fârisî mısra' tercemesi:

Hayvanlarınızın çanını uzakdan işitmek bana yeter!

Şaşılacak şeydir. Çok uzakda kalmağa yakınlık adını vermişler. Ayrılığın en çoğuna kavuşmak demişler. Sanki bu yakınlık ve kavuşmak kelimeleriyle uzaklığı ve ayrılığı bildirmek istemişler. Arabî beyt tercemesi:

***Sevgiliye kavuşmak ele geçer mi acaba?
Yüksek dağlar ve korkunç tehlikeler var arada.***

Bundan dolayı, sonsuz üzölmek ve durmadan düşünmek lâzımdır. İstenilenlerin de, sonunda isteyeniy arayıcı, isteyeniy olması lâzımdır. Sevilenin de, seveciyi sevmekle seveciy olması lâzımdır. O, dînin büyüğü "minessalvâtî ekmelühâ ve minettehıyyâtî efdalühâ" arananların ve sevilenlerin makâmında olduğı hâlde, sevecilerden oldu. Arayanlardan oldu. Bunun için, o Serverin hâlini bildirenler: (Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", hep üzüntülü, hep düşünceli idi) dediler. O Server "aleyhissalâtü vesselâm" **(Benim çekdiğim sıkıntı gibi hiçbir Peygamber sıkıntı çekmemişdir)** buyurdu. Sevenlerin, muhabbet yükünü taşımaları lâzımdır. Sevilmişlerin bu yükü kaldırmaları güçdür. Dahâ söylersek, sonu gelmez. Arabî mısra' tercemesi:

Aşk hikâyesinin sonu gelmez.

Mektûbu getiren Şeyhullah Bahş, biraz cezbe ve muhabbete mâlikdir. Onun zorlamasıyla, yüksek kapınızın hizmetçilerine birkaç kelime yazıldı. Kendisi, yüksek hizmetinizde bulunmağı çok istiyor. Bunun için yola çıktı. Önce burada birşeyler istedi. Fekat fakîrin çekindiğini anlayınca, yalnız görüşmeğe râzı oldu. Bu birkaç kelimeyi yazdırdı. Mektûbu dahâ uzatarak saygısızlık yapmak edepsizlik olur.

***Niçin kılmazsın, farz-ı sünneti?
Değil misin Muhammedin ümmeti? (Aleyhisselâm)
Anmazmısın, Cehennemi, Cenneti?
Îmân sâhibi kul böyle mi olur?***

ONBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb yine yüksek mürşidine yazılmışdır. Ba'zı keşfleri ve kusûrlarını görmek makâmının hâsıl olduğu ve Şeyh Ebû Sa'îd-i Ebül-Hayrın sözü-nün açıklanması bildirilmektedir:

Kölelerinizin en aşağısı olan Ahmed, yüksek katınıza sunar. Önceleri kendimi içinde gördüğüm makâmı, yüksek emrinize uyararak bir dahâ düşündüm. Üç halifenin “rıdvânullahi teâlâ aleyhim” bu makâmdan geçtikleri görüldü. Fekat orası makâmım olmadığı ve çok kalmadığım için, birinci çıkışında onları görmemişdim. Bunlar gibi, Ehl-i beytin oniki imâmından İmâm-ı Hasen ve Hüseyin ve Zeynel'âbidînden başkaları da “radiyallahü teâlâ anhüm” bu makâmda yerleşmemişdi. Fekat buradan geçmişlerdi. Çok inceleyerek anlaşıldı.

Önce kendimi bu makâma uygun görmemişdim. Uygun olmamak iki dürlüdür. Birincisi, yollardan hiçbir yol bulunamamasıdır. Bunun için, uygunsuzluk olur. Bir yol gösterilince, bu uygunsuzluk aradan kalkar. İkincisi, tam uygunsuzlukdur ki, aradan hiç kalkmaz. O makâma kavuşduran yol iki dânedir, bir üçüncüsü yoktur. Ya'nî bir üçüncü yol görünmüyor. Birinci yol, kendini kusurlu ve aşağı görmektir ve iyi niyetlerini de beğenmemektir. Kuvvetle çekildiği hâlde kendini kabâhatli bilmektir. İkinci yol, çekile çekile sülûkünü temâmlayan ve tâlibleri de çekip ulaştırabilen bir mürşidin sohbetine kavuşmaktır. Allahü teâlâ, yüksek kapınızda saçılan imkânlarınızın yardımı ile yaradılıştaki isti'dâd kadar birinci yoldan ihsân eyledi. Yapdığım iyiliklerden hiçbirini beğenmiyorum. O işin ayblarını, kusûrlarını bulmadıkça, râhat edemiyorum. Sağ omuzumdaki meleklerin yazacağı iyi bir iş yapdığımı bilmiyorum. Bu meleklerin elindeki sahîfelerin bomboş olduğunu, meleklerin birşey yazmadığını anlıyorum. Böyle bir kimseyi Allahü teâlâ beğenir mi?

Dünyâda bulunan her insan, hattâ frenk kâfirlerini ve sapıklarını, zındıkları, her bakımdan kendimden dahâ iyi görüyorum. Bunların en kötüsü olarak kendimi görüyorum.

Her ne kadar cezbe ile (**Seyr-i ilallah**) temâm oldu ise de, birkaç parçası kalmışdı. Bunlar da, (**Seyr-i fillah**) makâmının ortasında hâsıl olan fenâda temâm oldular. Bu fenâdaki hâlleri bundan önce uzun uzun yazarak yüksek kapınıza sunmuşdum. Hâce-i Ahrâr hazretlerinin (Bu işin sonu fenâyâ kavuşmaktır) sözündeki fenâ, tecellî-i zâtıdan ve seyr-i fillâhdan sonra hâsıl olan fenâ olmalıdır. (**Fenâ-i irâdet**) de bu fenânın dallarından biridir. Fârisî beyt tercemesi:

***Bir kimsede hâsıl olmazsa fenâ,
Hak teâlâyâ yol bulamaz aslâ!***

Bu makâma bağlılığı olmayanların da iki dürlü oldukları göründü:

Birincileri bu makâmı istiyorlar ve ona kavuşduran yolu arıyorlar. İkincileri bu makâmı istemiyorlar ve hiç aramıyorlar. Yüksek teveccühlerinizin, o makâma kavuşduran iki yoldan ikincisi ile olduğu dahâ çok görüldü-

yor ve bu yola dahâ uygun oluyor. Yüksek kapınızdan aldığım emre uyarak, bir kaç şeyi bildirmek saygısızlığında bulundum. Yoksa, fârisî mısra' tercesmesi:

Ben o Ahmedim ki, eskisi gibiyim, eskisi gibiyim!

İkinci olarak sunulur ki, o makâmı ikinci olarak incelediğimde, birbiri üstünde, bir çok başka makâmlar da görüldü. Yalvararak, kırılarak uğraşdıktan sonra, önceki makâmın üstündeki makâma kavuşuldu. Bu makâmın hazret-i Osmân-ı Zinnûreynin makâmı olduğu, diğer halîfelerin de buradan geçtikleri anlaşıldı. Bu makâm da, tâlibleri yetiştirmek ve irşâd etmek makâmıdır. Şimdi, bunun üstünde de iki makâm bildirilecek ki, bunlar da tek-mîl ve irşâd makâmıdır. Bunlardan biri, önceki makâmın üstünde görüldü. Bu makâma çıkınca, hazret-i Ömer-ül-Fârûkun makâmı olduğu anlaşıldı. Öteki üç halîfe de, bu makâmdan geçmişlerdir. Bu makâmın üstünde hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîkın makâmı görüldü “radiyallahü anhüm ecma'în”. Bu makâma da çıkıldı. Büyüklerimizden Hâce Nakşibend “kaddesallahü sirrehül akdes” hazretleri her makâmda yanımda geliyordu. Öteki üç halîfe de, bu makâmdan geçmişlerdi. Aramızdaki ayrılık şu idi ki, biz bu makâmlardan geçiyorduk. Onlar ise bu makâmların sâhibleri idi. Biz, yolcu olarak geçip gidiyorduk, onlar bu yüksek makâmlarında kalıyorlardı. Bu makâmın üstünde, yalnız bir makâm vardı. Başka hiç bir makâm görünmüyordu. Bu bir makâm, Peygamberlerin sonuncusu olan Muhammed aleyhisselâmın “aleyhi minessalevâti etemmühâ ve minettehıyyâti ekmelühâ” makâmı idi. Hazret-i Sıddîkın “radiyallahü teâlâ anh” makâmı karşısında, çok yüksek, nûrdan bir makâm vardı. Bunun gibi hiç bir makâm görülmemişdi, o makâmdan biraz dahâ yüksek idi. Kanapenin yerden dahâ yüksek olması gibi idi. Bu makâmın, mahbûbiyyet makâmı olduğu anlaşıldı. Bu makâm çok süslü ve işlemeli idi. Onun süsleri, nakşları bana aks etdi. Kendimi de öyle süslü gördüm. Bundan sonra, kendimi de latîf, maddesiz buldum. Hava gibi, yâhud bulut gibi, her tarafa yayılmış olduğumu gördüm. Birkaç yeri, dahâ çok kapladım. Hâce Nakşibend hazretlerini, hazret-i Sıddîkın “radiyallahü anhümâ” makâmında ve kendimi onun karşısındaki makâmda buldum. Bildirdiğim hâlde idim.

Bu çok tatlı işleri bırakmak istemiyorum. Fekat herkes, sapıklık, taşkınlık denizinde girdâba yakalanarak boğulmaktadır. İnsanları bu girdâbdan kurtaracak kadar güçlü olduğunu anlayan bir kimse, bunların hâline nasıl seyirci kalabilir. Kendinin başka işi var ise de, bunları kurtarmağa uğraşması lâzımdır ve dahâ iyidir. Fekat bu işi başarırken, hâsıl olan kuruntular ve bozuk düşünceler için istigfâr etmek şarttır. Bu iş, ancak bu şartla fâideli olur, beğenilir. Bu şart yerine getirilmezse, hiç beğenilmez, aşağıya atılır. Fekat Hâce Nakşibend hazretleri ve Hâce Alâüddîn-i Attâr hazretleri “kaddesallahü teâlâ esrârehümâ” bu şartı düşünmeyerek beğenilmişlerdir. Bu aşağı kölenizin bu şartı düşünmeksizin çalışması ise, ba'zan beğenilmektedir, ba'zan da atılmaktadır.

(Nefahât) kitâbında Şeyh Ebû Sa'îd-i Ebül-Hayrın sözleri arasında diyor ki, (Ayn, ya'nî kendisi kalmadı, eseri ya'nî izi nasıl kalır. Müddessir sûresinin yirmisekizinci âyetinde buyurulduğu gibi, geride birşey kalmaz). Bu

söz, ilk bakışta güç göründü. Çünkü, Şeyh Muhyiddîn-i Arabî hazretleri ve ona uyanlar diyorlar ki, birşeyin aynı ya'nî kendisi yok olamaz. Çünkü, Allahü teâlâ o şeyin varlığını bilmektedir. Yok olursa, Allahü teâlânın bilgisi bilgisizlik olur. Ayn yok olmayınca eseri nereye gidecek. Bu sözleri zihnimde yerleşmişti. Ebû Sa'îd hazretlerinin sözü çözülemedi. Çok uğraşım, Allahü teâlâ, bu sözün iç yüzünü açığa çıkardı. Ayn da kalmaz, eser de kalmaz olduğu anlaşıldı. Kendimi de böyle olmuş buldum. Hiç güçlük kalmadı. Bu ma'rifetin makâmı da göründü, çok yüksek idi. Şeyh Muhyiddîn'in ve ona uyanların söyledikleri makâmın üstünde idi. Bu iki ma'rifet birbirini bozmuyordu. Çünkü, biri bir makâmda, öteki ise başka makâmda anlaşılmıştı. Dahâ çok açıklamak, sözü uzatacak ve usandıracaktır.

Şeyh Ebû Sa'îd hazretleri bu tecellînin devâmlı olduğunu bildirmişti. Bu tecellînin ne demek olduğu ve devâmlı olmasının nasıl olduğu da gösterildi. Kendimde de bu hadîsi ya'nî tecellîyi aralıksız buldum. Bu hadîsin dâimî olması çok az kimselere nasîb olur. [İmâm-ı Rabbânî "kuddise sirruh" hazretlerinin (**Hadîs**) kelimesi ile anladıkları şey, tecellî-i zâtî olduğu başka mektûblardan anlaşılmaktadır. Allahü teâlânın zâtı, başkalarına çok aralıkla tecellî ettiği hâlde, kendisine aralıksız tecellî etmektedir.]

Kitâb okumak hiç tatlı gelmiyor. Yalnız büyüklerin yüksek makâmlardaki hâllerinin bir yere yazılmasını, sonra bunları okumağı istiyorum. Eski büyüklerin hâllerini okumak, her şeyden dahâ tatlı geliyor. Ma'rifetlerin inceliklerini ve hele tevhîd-i vücûdî ve mertebelerin tenezzüllerini bildiren yazıları okuyamıyorum. Bu hâlimi, Şeyh Alâüddevle-i Semnânî hazretlerine çok uygun buluyorum. Bu bilgilerdeki zevkim ve hâlim onunla birleşmektedir. Fekat eski bilgilerim, bu ma'rifetleri inkâr etmeme ve sert karşılamama mâni' oluyor.

Ba'zı hastalıkların giderilmesi için birkaç kerre teveccüh olundu ve te'sîri görüldü. Bunun gibi, birkaç ölünün mezârdaki hâlleri görüldü. Bunların da azâblardan, sıkıntılardan kurtulmaları için teveccüh olundu. Fekat şimdi hiçbirşeye teveccüh etmeye gücüm kalmamıştır. Hiçbirşey için kendimi toparlayamıyorum. Birkaç kimse bu fakîre sert davrandılar ve acı söylediler. Bu fakîre bağlı olanlardan çoklarını, boş yere incitdiler ve yerlerinden uzaklaştırdılar. Bundan dolayı gönlüme hiç bir toz konmadı, bir sıkıntı gelmedi, nerede kaldı onların kötülüğü zihnimizden geçmiş ola.

Sevdiklerimizden birkaçı cezbe makâmında şühûd ve ma'rifet elde etmişlerdi. Ve şimdiye kadar sülûk konaklarına ayak basmamışlardır. Bunların hâllerinden az bir şey sunuyorum. Cezbeyi bitirdikten sonra, Allahü teâlânın bunları sülûk ni'metine kavuşturmakla şereflendirmesini umuyorum. Şeyh Nûr, bulunduğu makâmda bağlı kalmaktadır. Cezbe makâmındaki dahâ yukarı bir noktaya çıkamıyor. Üzücü hareketleri ve hâlleri oluyor. Kabâhatini anlamıyor. Bunun için onun işi ilerlemiyor. Bunun gibi, sevdiklerimizin çoğu, edebleri iyi gözetmedikleri için, oldukları makâmlarda kalıyorlar. Şuna şaşılır ki, bu fakîr hiç birinin yolda kalmasını dilemiyorum; hattâ hepsinin ilerlemesini istiyorum. Fekat, elde olmayarak işleri öylece duruyor. Hâlbuki bu yol çabuk kavuşturucudur. Mevlânâ Ma'hûd son noktaya indi. Cezbeyi sonuna ulaştırdı. O makâmın aracılığına kavuştu ve ka-

fasını bir bakımdan nihâyete ulaşırdı. Önce sıfatları, hattâ sıfatları durduran nûru kendinden ayrı görmüştü. Kendisini boş bir kalıp olarak bulmuştu. Sonra sıfatları zâtdan ayrılmış gördü. Bu görüşle, cezbe makâmından ehadiyyete kavuştu, şimdi herşeyi ve kendini yok sanmaktadır. İhâta ve ma'iyet görmemektedir. Gizlilerin gizlisine öyle bağlanmışdır ki, şaşkın ve câhil bir hâldedir. Seyyid Şâh Hüseyin de cezbe makâmının sonuna yaklaştı ve başı son noktaya ulaştı. Bu da, Allahü teâlânın sıfatlarını zâtından ayrı görmektedir. Fekat bir olan bu zâtı her yerde bulmaktadır. Bundan zevk almaktadır. Meyân Ca'fer de son noktaya yaklaştı. Çok sevinçlidir. Hareketli ve sessizdir. Şâh Hüseyne yaklaşmıştır. Diğer sevdiğimiz hâlleri de başka başkadır. Meyân Şeyh ve Şeyh İsa ve Şeyh Kemâl, cezbe makâmında yukarıki noktaya çıkmışlardır. Şeyh Kemâl, inmeye de başlamıştır. Şeyh Nâkürî yukarıdaki noktanın altına gelmiştir. Fekat dahâ gidecek çok yolu vardır. Buradaki sevdiğimizden, şimdiye kadar sekiz veyâ dokuz, hattâ on kişi, yukarıdaki noktanın altına ulaşmıştır. Birkaçı noktaya gelmiş ve inmeye başlamışlardır. Kimisi noktaya yakın, kimisi uzaktır. Meyân Şeyh Müzemmil kendini yok buluyor. Sıfatları asıdan görüyor. Mutlak olan varlığı her yerde buluyor. Hattâ hiçbirini görmüyor. Mevlânâ Ma'hûda, tâlibleri yetiştirmek için izn vermenin iyi olacağı görünüyor. Fekat, cezbe uygun icâzet olacaktır. Her ne kadar, onun da istifâde edeceği birkaç şey kalmış ise de, gitmek için acele etdi, durmadı. Yüksek kapınıza kavuşmak için yola çıktı. Ona yarım yacacak bir vazîfeyi kendisine buyurursunuz. Bu aşağı köleniz bildiğini yazdı. Emr sizindir. Hâce Ziyâeddîn Muhammed bir kaç gün burada kaldı. Biraz huzûr ve cem'iyet edindi. Fekat, sonunda, geçim sıkıntısından kendini toparlayamadı, askere gitti. Mevlânâ Şîr Muhammedin oğlu da yüksek kapınıza doğru yola çıktı. Biraz huzûr ve cem'iyet edinmiştir. Ba'zı engeller dolayısı ile o kadar ilerleyemedi. Dahâ çok yazmak saygısızlık olacaktır. Fârisî mısra' tercemesi:

Köle, kendi haddini bilmelidir!

Mektûbu yazdıktan sonra bir hâl kapladı, yazmakla anlatılacak gibi değildir. Bu hâlde iken (**Fenâ-i irâde**) hâsıl oldu. Dahâ önce de, bir şeye istek kalmamıştı. Fekat, istek büsbütün yok olmamıştı. O hâlimi yüksek kapınıza sunmuşdum. Şimdi, irâde de kökünden kazındı. Şimdi ne istenilen birşey var, ne de istek var. Bu fenânın şekli de gösterildi. Bu makâma uygun olan birçok bilgiler de verildi. Bu bilgiler çok ince ve karışık olduklarından yazılması güç oluyor. Bunun için, bunlar üzerinde kalem yürütemedim. Bu fenânın hâsıl olduğu ve ilmlerin verildiği zemân vahdetden ileride yepyeni şeyler görüldü. Vahdetin ötesinde birşey görülemeyeceği, hattâ hiçbir bağıklık bulunmadığı belli ise de, bulunamı yazmağı emr buyurmuşdunuz. Birşeyi iyi anlamadıkça yazmağı cesâret edemiyorum. Bu makâmın şekli, vahdetin ötesinde öyle görüldü ki, Egre şehri Delhi şehrinin ötesinde bulunduğu gibi. Bu görüşün doğruluğunda hiç şübhe kalmadı. Her ne kadar, gözümde ne vahdet var, ne vahdetden ötesi var ve ne de hakikat olarak veyâ hakkı onun ötesinde bileceğim bir makâm var. Hayret ve cehâlet tamdır. Bu görüşlerle, hiçbir değişikliğe uğramamıştır. Ne yazacağımı bilemiyorum. Hep birbirine uymayan şeyler, hiçbiri anlatılamıyor. Fekat, hepsinin varlığında şübhem yoktur. Estagfirullah ve etûbü ilellah min cem'î

mâ kerihallah, kavlen ve fi'len ve hâtıran ve nâzıran. [Ya'nî, Allahü teâlâdan magfiret dilerim ve Allahü teâlânın beğenmediği sözden, işden, düşünceden ve görüşden Allahü teâlâyâ tevbe ederim.]

Şimdi anlaşıldı ki, bundan önce sıfatların fenâsı ya'nî, sıfatları unutmak, sıfatların birbirlerinden ayrılmamalarına sebep olan şeylerde fenâ idi. Bu şeyler, vahdetde bulunmakta idiler. Bunlar yok olmuşlardı. Şimdi, sıfatların kendileri de, vahdetde bulunarak olsa bile, yok oldu. Ehadiyyet kahramânı, varlıkta hiçbir şey bırakmadı. İlm-i ilâhîde, sıfatların topluca veyâ birer birer olan ayrılıkları da kalmadı. Yalnız hâric göründü. **(Allahü teâlâ var idi. Ondan başka hiçbir şey yok idi.)** Şimdi de böyledir. Bundan önce, bu hadîs-i şerîfi yalnız biliyordum. Fekat, bu hâlde değildim. Bu hâlimin doğruluğunda veyâ yanlışlığında bu fakîri uyandıracağınızı ümmîd ederim.

Mevlânâ Kâsım Alînin tekmîl makâmına eriştiği görülüyor. Oradaki sevdiklerimizden birkaçının da, bu makâma ulaştıkları anlaşılıyor. Herşeyin doğrusunu ancak Allahü teâlâ bilir.

12

ONİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine yüksek müşidine yazılmıştır. Fenâ ve Bekâ makâmının hâsıl olduğunu ve Seyr-i fillah ve Tecellî-i zâtî bildirilmektedir:

Yüksek kapınız kölelerinin en aşağısı olan Ahmed, sunar ki, kusûrlarımdan hangisini bildireyim. Allahü teâlânın istediği olur. Onun istemediği olmaz. Hiç kimsede hareket ve kuvvet olmaz. Ancak, büyük ve yüksek olan Allahın dilemesi ile olur. **(Fenâ-fillâh)** ve **(Bekâ-billâh)** makâmına bağlı olan ilmleri, Allahü teâlâ ihşân ederek açıkladı. Böylece herşeyin özü anlaşıldı. **(Seyr-i fillah)** ve **(Tecellî-i zâtî-i berkî)**nin ne oldukları ve Muhammedî-yülmeşreb kime dendiği, bunlara benzer şeyler anlaşıldı. Her makâmda, bu makâma lâzım olan şeyleri gösterildi ve hepsinden ileri götürüldüm. Evliyâullahın haber verdikleri şeylerden, gösterilmedik ve geçirilmedik pek azı kaldı. Beğendiklerini sebepsiz olarak beğenirler. Herşeyin kendisi, madde, mahlûk olduğu gibi, yaratılışlarında bulunan kâbiliyyetlerin, uygunlukların da, mahlûk oldukları anlaşıldı. Allahü teâlâ, kâbiliyyetlerin te'sîri altında değildir. Hiçbirşeyin Ona hükm etmesi câiz değildir. Dahâ uzatarak saygısızlık yapmaktan çekindim. Fârisî mısra' tercemesi:

Köle olan, haddini bilmelidir.

13

ONÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, yine yüksek müşidine yazılmıştır. Yolun sonsuz olduğu ve hakikat bilgilerinin, islâmiyyet bilgilerine uygun olduğu bildirilmektedir:

Yüksek kapınız kölelerinin en aşağısı olan Ahmed, sunar ki, bu yolun sonsuzluğundan, bitmez tükenmez olmasından âh ederim! Binlerle âh ederim! Yolda çok hızlı götürüyorlar ve çok şeyler ihşân ediyorlar. Bunun içindir ki, büyükler, Seyr-i ilallah yolculuğunun ellibin senelik yol olduğu-

nu bildirmişlerdir. Belki de, Me'âric sûresinin dördüncü [4] âyetinde, **(Melekler ve rûh oraya bir günde varırlar. Bu günün uzunluğu ellibin senelik yoldur)** buyurulmakla bu yola işâret edilmiştir. Yolun çokluğu bizi çok üzdü. Ümmîdlerimiz kesildi. Fekat hemen Şûrâ sûresinin yirmisekizinci [28] âyetinde; **(Ümmîd kesildikten sonra, O, fâideli yağmur gönderir ve rahmetini yayar)** müjdesi, bizi sevindirdi. Birkaç günden beri eşyâda seyr, ya'nî yolculuk hâsıl olmuşdur. Fekat, talebeler çılgınlık gösterdiklerinden, yine onlarla uğraşmağa başlandı. Dahâ o makâma kavuşacağımı sanmıyorum. Fekat, talebeler sıkıştırdıkları için, hayâ ve ihsân duyguları ile onlara birşeyler söylüyorum. Bundan önce tevhîd-i vücûdî bilgilerine bağlanıp kalmışım. Hâlîmi arka arkaya yüksek kapınıza bildirmişim. İşleri, sıfatları asla vermişim. İşin içyüzü anlaşılınca, o bilgilerden kurtuldum. Terâzinin **(Heme ezûst)** kefesinin ağır basdığını anladım. Yüksekliğin böyle görüşde olduğunu, **(Heme ûst)** demekde olmadığımı anladım. Fi'llerin ve sıfatların ondan başka oldukları anlaşıldı. Herbirini ayrı ayrı göstererek, yukarı mertebeye çıkardılar. Şübheler hiç kalmadı. Keşflerin hepsi, ahkâm-ı islâmiyyenin açık bilgilerine tam uymaktadır. İslâmiyyetin açıkça bildirdiklerinden kıl kadar ayrılıkları yoktur. Tesavvufcuların birkaçı, islâmiyyetin açıkça bildirdiklerine uymıyan keşfler bildirmişler ise de, yâ yanlış anlamışlar veyâ sekr, ya'nî şü'ûrsuzluk hâlinde iken söylemişlerdir. Bâtının zâhire uygunsuz olduğu hiç görülmemiştir. Tesavvuf yolunun ortasında, zâhire uymayan şeyler görünüyor ise de, bunlar da zâhire uydurulur. Zâhirle bâtin birleştirilir. Yolun sonuna varanların bâtını, islâmiyyetin zâhirine hep uygun olur. Âlimler ile bu büyükler arasında yalnız bir ayrılık vardır ki, âlimler düşünerek ve ilm yolu ile bilirler. Bu büyükler ise, keşf ederek, tadını alarak bulurlar. Bu büyüklerin hâllerinin doğru olmasına birinci alâmet, islâmiyyetin zâhirine uygun bulunmalarıdır. Şu'arâ sûresi onüçüncü âyet-i kerîmesi **(Göğsüm daralıyor, dilim söylemez oluyor)** bunların hâline uygundur. Ne yazacağımı bilemiyorum. Hâllerimin birçoğunu kaleme alamıyorum. Mektûblarda da yazacak yer kalmıyor. Belki bunda da bir hikmet vardır. Uzakda kalan bu mahrûmu kıymetli teveccühünüzden ve garîblere olan merhametinizden ayırmayınız. Yolda bırakmayınız. Fârisî beyt tercemesi:

***Bu söze sebeb olan sensin,
Uzarsa uzatan da sensin.***

Mektûbu uzatmak saygısızlığından çekiniyorum. Fârisî mısra' tercemesi:

Köle olan haddini bilmelidir.

14

ONDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb yine yüksek mürşidine yazılmışdır. Yolculukda hâsıl olan şeyleri ve birkaç talebenin hâllerini bildirmektedir:

Yüksek kapınızın kölelerinin en aşağısı olan Ahmed sunar ki, mahlûkların mertebelerinde görülen tecellîlerden birazı, önceki mektûbda sunulmuşdu. Ondan sonra **(Vücûb)**, ya'nî varlığı lâzım olan mertebe göründü. Bütün sıfatlar bu mertebededir. Çirkin, siyâh bir kadın şeklinde görün-

dü. Bundan sonra ehadiyyet, ya'nî bir olan varlık, ince bir divar üstünde duran uzun bir genç adam şeklinde tecellî etdi. Bu iki tecellî hakkânî olarak göründüler. Bundan evvelki tecellîler böyle görünmüyordu. Bu zemân ölmek istedim. Kendimi büyük bir deniz kenârında ayakda gördüm. Kendimi denize atmak istedim. Fekat arkamdan bir ip ile bağlanmış idim. Bunun için denize atlayamadım. Bu ipin, maddeden yapılmış olan bedene olan bağılıklar olduğunu anladım. İpin, kopmasını istedim.

Öyle bir hâl oldu ki, gönlümün Allahü teâlâdan başka hiçbirşeyi istemediğini anladım. Bundan sonra vücûb makâmının bütün sıfatları göründü. Bu sıfatlar, bir bakımdan birçok şeylerin aynaları oldular. Dahâ sonra bu aynalarda görünen şeylerin hepsi aşağı döküldüler. Geride yalnız vücûb makâmının sıfatları kaldı. Bunlarda görülen şeylerin ayrılmaları, dökülmeleri de görüldü. Şimdi sıfatların asla verildiği anlaşıldı. Onlarda görülen şeylerden ayrılmadan önce, asla verilemezlerdi. Belki verilmiş gibi görülürlerdi. **(Tecellî-i sûrî)**ye kavuşanların hâli böyledir. Sıfatlar asla verilince, **(Fenâ-i hakîkî)** hâsıl oldu. Bundan sonra kendimdeki ve başkalarındaki sıfatları birbirinin benzeri buldum. Yerlerinin başka başka olması ortadan kalktı. Böyle olunca gizli şirklerin inceliklerinin birçoğundan kurtuldum. Şimdi ne Arş kaldı, ne yer kaldı, ne zemân, ne mekân, ne altı cihet ve ne de eşyâyı ayıran sınırlar kaldı. Eğer senelerce düşünsem âlemden bir zerrenin yaratılmış olduğunu bilemem. Bundan sonra, kendime mahsûs olan **(Te'ayyün)**, kendime mahsûs olan vech göründüler. Bu te'ayyün, eski ve parça parça bir elbise gibiydi. Bir kimse giymiş idi. O kimsenin kendime mahsûs vech olduğunu anladım. Fekat hakkânî olarak anlaşılmadı. Dahâ sonra bu adamın yukarı tarafında ve kendisine bitişik ince bir post göründü. Kendimi o post olarak buldum. Bu te'ayyün elbisesini kendimden uzak gördüm. O post üzerinde bir nûr göründü. Biraz sonra gene yok oldu. Bu post ve elbise de yok oldular. Eskisi gibi câhil ve şaşkın kaldım. Bu görünen şeylerden anladıklarımı yüksek kapınıza bildireceğim. Doğrusu ile yanlısını işâret buyurursunuz. Şöyle ki, o görünen kimse, **(Ayn-ı sâbite)**dir. Vücûb ile imkân arasında bir geçit gibidir. İki yüzü birbirine benzemez. Arasında elbise bulunan ve nûr görülen o post da vücûd ile adem arasında geçittir. Kendimi o post bulmuşdum. Bu da, varlıkla yokluk arasındaki geçite kavuşmaktır. Bundan önce rü'yâlarda da, kendimi böyle geçit bulmuşdum. Fekat o âfâkda idi. Şimdi ise enfüsdedir. Ya'nî kendimdedir. İki arasında başka bir ayrılık dahâ görülüşdü. Fekat şimdi yazarken onu unuttum. Her zemanki hâlim şaşkınlık ve câhillikdir. Arasına böyle oyunlar da hâsıl oluyor ve sonra yok oluyor. Geride ma'rifetleri kalıyor. Ba'zı şeylerin ne olduğunu anlıyamıyorum. Hâtırımında kalanlara da güvenemiyorum. Bunun için hemen yazmak saygısızlığında bulunuyorum. Böylece, yüksek işâretinizle, bunlara güvenim hâsıl olur. Kıymetli teveccühleriniz yardımıyla alçak şeylere olan bağılıklardan kurtulacağımı ümmîd ediyorum. İmdâdıma yetişmezseniz işim çok güçtür. Fârisî beyt tercemesi:

***Hakkın ve hak adamlarının yardımı olmadan,
Melek de olsa kurtulamaz yüz karalığandan.***

Hindistânın meşhûr şeyhlerinden Şeyh Abdüllah-i Niyâzînin oğlu Şeyh Tâhâ ve hüddâm hâcî Abdül'azîz yüksek kapınızı çok özlemektedirler. Şeyh

Tâhâ da mubârek ayaklarınızdan öper ve kabûl buyurulması için yalvarır. Bu yüksek tarîka girmek istiyor, candan yalvardı. İstihâre yapmasını söyledim. Görünüşde çok uygundur. Burada zikr etmesini öğrenen sevdiklerimizin çoğu râbîta yapmaktadır. Bir kısmı rü'yâ, vâkı'a esnâsında râbîta alıp gelmektedir. Bir çoğu da Delhiden gelmeden önce râbîta etmişlerdir. Önce huzûra ve şü'ûrsuzluğa dalyorlar. İçlerinden birkaçı, sıfatları asla veriyorlar, ya'nî ondan görüyorlar. Geri kalanları böyle değildir. Fekat hiçbirî tevhîd-i vücûd ve nûrları görmek ve keşflere kavuşmak yoluna gitmiyor. Molla Kâsım Alî ve Molla Mevdûd Muhammed ve Abdül-Mü'min, görünüşde cezbe makâmının üst noktasına varmışlardır. Fekat Molla Kâsım Alî inmeye başlamışdır. Geri kalan ikisinin inmesi bilinmiyor. Şeyh Nûr da noktaya yakındır, fekat kavuşmamışdır. Molla Abdürrahmân da noktaya yakındır. Kavuşmasına az kalmışdır. Molla Abdülhâdî o makâmda huzûra ve şü'ûrsuzluğa dalmışdır. Diyor ki, (Her bakımdan hiçbirşeye benzemeyen bir varlığı "celle şânüh" her şeyde hiç birine benzemeksizin görüyorum. Her işi Onun yaptığını anlıyorum). Yüksek ni'metleriniz, tâliblere ve elverişli olanlara durmadan yağmaktadır. Bu ni'metleri onlara ulaştırmakta bu aşağı kölenizin hiç hizmeti olmuyor. Fârisî mısra' tercemesi:

Ben o eski Ahmedim, hiç değişmedim.

Bir gün vak'alardan bir vak'ayı anlatırken (O, sevilmişlerden olmasaydı, maksada kavuşmakta çok güçlük çekerdi) buyurmuşdunuz. Bu mahbûbiyyetin yüksek ihsânınıza bağlı olduğunu da bildirmişdiniz. Bu müjdenizden çok ümmîdliyim. Bu taşkınlıklarım ve saygısızlıklarım ondandır.

15

ONBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine yüksek mürşidine yazılmışdır. İniş makâmındaki hâlleri ve birkaç gizli bilgiyi açıklamaktadır:

Hâzır olan gâibin, bulmuş olan kaçırmışın, kavuşmuş olan mahrûmun sunduğu şöyledir ki: Çok zemândır onu arardım, hep kendimi bulurdum. Sonra, işim öyle oldu ki, kendimi arasaydım, onu bulurdum. Şimdi, onu gayb etdim, kendimi buluyorum. Onu kaçırdığım hâlde aramıyorum, yok olduğu hâlde özlemiyorum. İlm bakımından huzûrdayım, kavuşmuşum, karşılıyorum. Zevk bakımından ise, gayb etdim, aramıyorum. Zâhiri bekâ, bâtını fenâdır. Bekâda iken fânîdir. Fenâda olduğu hâlde bâkîdir. Fekat, ilmle olan fenâdır ve zevkle olan bekâdır. İşi, düşmekte ve inmektedir. İlerlemekten ve yükselmekten kalmışdır. Onu, kalbden kalbin sâhibine götürmüşlerdi. Şimdi kalbin sâhibinden kalb makâmına indirdiler. Rûh, nefsdan kurtulmuşdu. Nefs de itmînâna kavuşduktan sonra rûhun nûrlarının çokluğundan çıkmışdı. Şimdi rûh ile nefsi onda topladılar. Onu her ikisi arasında geçit yaptılar. Bu aracılıkla, yukarıdan almak, aşağıya vermek ni'metini ihsân etdiler. Fâideli şeyleri alır, aldıklarını başkalarına verir. Hem alıcı ve hem vericidir. Fârisî mısra' tercemesi:

Dahâ söylersem, sonu gelmez.

Yüksek makâmınıza sunulur ki, sol el, kalb makâmına işâretidir. Kalbin

sâhibine yükselmeden öncedir. Yukarıdan indikten sonra kalb makâmına getirirler. Bu makâm başkadır. Sağ ile sol arasında geçitdir. Kavuşanlar, bunu iyi bilir. Sülûk yapmamış olan meczûblar, kalb makâmına varırlar. Bunlara **(Erbâb-i kulûb)** denir. Kalbin sâhibine kavuşmak için sülûk yapmak lâzımdır. Bir makâmın bir kimseye verilmesi demek, ona bu makâm-da husûsî bir şân hâsıl olması demektir. Bu şân ile, o makâmın erbâbından ayrılır. Ayrılıklarından biri, cezbenin, önce olması demektir ve o makâm-da husûsî bekâsı hâsıl olarak o makâmın bilgilerine ve ma'rifetlerine kavuşur. Kalb makâmının bilgileri ve cezbenin, sülûkün, fenâ ve bekânın ne oldukları ve bunlara benzer bilgiler, bundan evvelki mektûblarda, yazılarak sunulacağı bildirilen kitâbda açıklanmıştır. Mîr Seyyid Şâh Hüseyin, acele ile yola çıktı, temize çekmek nasîb olmadı. Bu kitâb üzerindeki kıymetli düşüncelerinizi ve emrlerinizi okumakla şerefleniriz inşâallahü teâlâ. Azîz Mütevakkıf cezbe makâmında yukarıdan inmiştir. Fekat yüzü bu âleme değildir. Hep yukarıya bakmaktadır. Yükselmesi başkasının çekmesiyle olduğu için cezbeye uygundur. İnerken, birlikte az birşey getirdi. Nisbetinin aslı, başkasına bağlı olan teveccüh idi. Kendisini bu teveccüh yükseltiyordu. Bu nisbeti şimdi de vardır. Cezbe nisbetinde, ceseddeki rûh gibidir ve karanlıkta bulunan ışık kaynağı gibidir. Fekat bu cezbe, büyüklerimiz bildirdiği cezbe değildir “kaddesallahü teâlâ esrârehüm”. O cezbe, Hâce-i Ahrâr “kuddise sirruh” hazretlerine yüksek dedelerinden gelmiştir. [Ya'nî annesinin dedelerinden gelmiştir. **(Reşehât)** kitâbı.] O büyüklerin, bu makâmda husûsî şânları vardır. Birkaç talebe rü'yâda gördüler ki, yukarıda adı geçen Azîz Mütevakkıf, Hâceyi yimmiştir. Bu rü'yâ, bu makâmın görüneceğini göstermektedir. Bu cezbenin fâide vermek makâmı ile ilişkisi yoktur. Bu makâmda, yüz, hep yukarı doğrudur ve hep şü'ûrsuzluk lâzımdır. Cezbe makâmlarından çoğuna kavuşduktan sonra bunlar sülûke uygun olmaz. Bunları yazarken o makâma doğru idim. Ba'zı incelikleri görüldü. Sebepsiz teveccüh olunamıyor. Herşeyin doğrusunu Allahü teâlâ bilir. O azîz, birkaç aydan beri aşağı inmiştir. Fekat bu cezbe makâmına tam girmiyor. Bu makâmın şânını bilmediği için giremiyor. Dağınık düşünceleri buna sebep oluyor. Bu saçma yazılar yüksek kapınıza kavuştuğu zemânda, bu makâma tam gireceğini ümmîd ederim. Hâce hazretlerini bundan sonra tam indirirler.

16

ONALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, yine yüksek mürşidine yazılmıştır. Yükselmede ve inmedeki hâlleri bildirmektedir:

Talebenizin en aşağısı sunar ki, Mevlânâ Alâ'üddîn okşayıcı mektûbunuzu getirdi. Yazılı olan şeyleri açıklamak için zemân buldukça müsvedde hâzırladım. O bilgileri temâmlayıcı birkaç şey dahâ düşündük, ama, bunları yazamadan mektûb yola çıktı. İnşâallahü tebâreke ve teâlâ ayrıca yüksek kapınıza sunulur. Şimdi, temize çekilmiş olan başka bir kitâb gönderildi. Bu kitâb, dostlarımızdan birkaçının dileği üzerine yazıldı. Bu yolda fâideli olacak nasîhatların yazılmasını istemişlerdi. Buna göre, çalışacağız

demişlerdi. Doğrusu, eşi olmıyan, çok fâideli bir kitâb oldu. Onu yazdıktan sonra Resûlullah “aleyhissalâtü vesselâmü vettehiyye” hazretlerinin, ümmetinin âlimlerinden birçoğu ile hâzır oldukları anlaşıldı. Bu kitâbı mubârek eline aldı. Merhameti çok olduğundan, onu öpdü, âlimlere göstererek (böyle îmân etmek lâzımdır) buyurdular. Bu bilgileri öğrenmekle şereflenenler nûrlu, herkesden yüksek idiler ve çok kıymetli idiler. O serverin “aleyhissalâtü vesselâm” karşısında ayakda idiler. Sözü uzatmıyalım, bu hâli herkese bildirmek için bu fakîre emr buyurdular. Fârisî mısra’ tercemesi:

Kerîmle yapılan işler zor olmaz.

Yüksek huzûrunuzdan ayrıldığımdan beri, gözüm hep yukarıda olduğu için irşâd makâmına o kadar hevesim kalmadı. Çok zemân oluyor ki, bir köşeye çekilip, oturmak istiyorum. Benimle oturmak, konuşmak isteyenler gözüme arslan ve kaplan görünüyor. Herkesden uzaklaşmaya karâr vermişdim. Fekat istihâre uygun gelmedi. Maksada yaklaşırdan dereceler sonsuz ise de, çok yukarılara yükselmek oluyor. Götürüyorlar ve getiriyorlar. Allahü teâlânın dilediği yere kadar götürdüler. Büyüklerin hepsinin makâmlarından geçirdiler. Fârisî beyt tercemesi:

***Bu aşağı aralıktan bir gül aldılar,
Elden ele, yüksek yere ulaşırdılar.***

Bu arada büyüklerin rûhlarının yardımlarını yazacak olsam çok uzun sürer. Kısaca bildiriyorum. Zıl makâmlarından geçirdikleri gibi, bunların aslı olan makâmların hepsinden de geçirdiler. Allahü teâlânın ihsânlarından hangi birini yazayım. Dilediği kulunu sebebsiz kabûl ediyor. Vilâyetin çok çeşidlerini, yüksek derecelerini gösterdiler. Hangi birini yazacağımı bilemiyorum. Zilhicce ayında, derecelerden indirerek kalbin vilâyeti makâmına kadar getirdiler. Burası, başkalarını yükseltebilmek ve irşâd etmek makâmıdır. Fekat bu makâm için dahâ temâmlayıcı ve olgunlaştırıcı şeyler lâzımdır. Fârisî mısra’ tercemesi:

Buna ne zemân kavuşulur, iş kolay değildir.

Sevilenlerden, istenilenlerden olup, o kadar çok konaklardan geçirdiler ki, mürîdler, isteyiciler, Nûh aleyhisselâmın ömrü kadar çalışsalar buna kavuşamazlar. Böyle ilerlemek yalnız istenilenler için olsa gerek. Mürîdler bu yola adım bile atamazlar. Çünkü, efrâdın çıkabilecekleri makâm, aslı olan makâmın başlangıcıdır. Efrâdın çoğu buraya yol bulamaz bile. Bu, Allahü teâlânın öyle bir ihsânıdır ki, dilediğine verir. Allahü teâlâ büyük ihsân sâhibidir.

İrşâd ve tekmîl mertebelerinde durup kalmanın sebebi budur. Nûrun bulunmaması da, gayb karanlığının yayılmasından ileri gelmektedir. Başka bir sebep yoktur. Herkes, kendi hayâllerinden birşeyler söylüyor. Bunlara kıymet vermemelidir. Fârisî beyt tercemesi:

***Âlimi anlamaz câhil, söyler hep kelâm,
Onun için sözü kısa kes, sabr et vesselâm.***

Hayâl ile, zan ile söylenen şeyler üzerinde durmak, çok zararlı olabilir. O kimselere söyleyiniz ki, bu gönlü yaralının hâllerinden hayâl olan bakışlarını çevirsinler. Bakmak için yer çokdur. Fârisî beyt tercemesi:

**Gayb olmuşum beni aramayın,
Gayb olanlara birşey söylemeyin.**

Allahü teâlânın gayretini, gazabını düşünmelidir. Allahü teâlânın yükseltmek istediği birşeyi aşağı düşürücü şeyler söylemek çok uygunsuz olur. Allahü teâlâyâ karşı gelmek olur. Kalb makâmına inmek, hakikatda fark, ya'nî ayrılık makâmına inmektir ki, (**İrşâd makâmı**)dır. Burada fark demek, nefsin rûhdan ve rûhun nefsdan ayrılması demektir. Bundan önce cem' ve fark makâmlarından anlaşılan şeyler, (**Sekr**) ya'nî şü'ûrsuzluktan idi. Hakkı halkdan ya'nî Allahü teâlâyı mahlûklardan ayrı görmeğe (**Fark makâmı**) diyorlar. Bu doğru değildir. Böylece bu rûhu hak sanıyorlar ve bunun nefsdan ayrılmasını görmeğe, Hak teâlânın mahlûklardan ayrılmasını görmek diyorlar. Sekr hâlinde olanların edindikleri bilgilerin çoğu böyledir. Çünkü, işin doğrusu, orada bulunmaz. Her iş Allahü teâlânın emri ile olur. Cezbe ve sülûk sâhiblerinin bilgilerini ve bu iki makâmın ne olduklarını, ayrı bir kitâb hâlinde uzun yazdım. Yüksek huzûrunuza sunulacaktır.

17

ONYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine yüksek müşidine yazılmışdır. Yükselmedeki ve inişdeki hâllerden birkaçı bildirilmektedir:

Yüksek kapınız hizmetçilerinin en aşağısı olan Ahmed sunar: Buradaki sevdiklerimizden biri, çok zemândan beri, olduğu yerde kalmışdı. Bu mektûbun yazıldığı gün, bu makâmdan çıkarılarak aşağı indirildiği anlaşıldı. Fekat tam indirilmemiştir. Bu makâmın altında kalmış olan derecelere de götürüldü. Bu üstdeki makâmdan inmeğe başlamıştır. Bundan sonra her ne hâl olursa açığa vurulacak ve yüksek huzûrunuza yazılacaktır. Bu hâle kavuşan da, hâli açıldıktan sonra kendisi birşey yazarsa, doğru olur. Bu inişi kuvvetli olduğu için ve bu aşağı köleniz cüllâb [gülsuyu] şerbeti içerek hâlsizleştiğim için bu inişin sonunu inceliyemedim. İnşâallahü teâlâ onu da bildirirler.

18

ONSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine yüksek müşidine yazılmışdır. Telvînden sonra olan temkîni, Vilâyetin üç mertebesini ve Vücûd-i teâlânın Zât-i teâlâdan ayrı olduğu bildirilmektedir:

Yüksek kapınızın kölelerinin en aşağısı, günâhı çok Ahmed bin Abdülehad sunar ki, hâllerin ve ma'rifetlerin gelmeğe başladığı günden beri, bunları yüksek kapınıza bildirmek saygısızlığında bulundum ve çok ileri gitdim. Allahü teâlâ, yüksek teveccühlerinizin yardımıyla, hâllere bağlı kalmaktan kurtardı. Telvînden temkîne kavuşurdu. Ya'nî değişik hâllerden kurtarıp sükûnete kavuşurdu. Şimdi hayret, şaşkınlık ve üzüntüden başka elime hiç birşey geçmiyor. Vasl yerine fasl ve kurb yerine bu'd hâsıl oldu. Ma'rifetler kalmadı. İlm gitdi. Cehl kapladı. Bu şaşkınlıkla mektûb da yazılamaz oldu. Yalnız, günlük olup bitenleri yazarak, kıymetli vaktlerinizi almağa da

elim varmadı. Kalbimi soğukluk o kadar kapladı ki, hiçbirşeyle kızışamıyor. Tenbeller gibi hiçbir iş yapamıyorum. Fârisî beyt tercemesi:

***Ben hiçim, hiçden de aşağı,
Hiçden bir iş hâsıl olur mu?***

Sözümüze gelelim. Şimdi (**Hakk-ul-yakîn**) ile şereflendirdiler. Burada ilm ve ayn, ya'nî bilmek ve görmek birbirine perde değildirler. Fenâ ile bekâ bir aradadır. Hayret, şaşkınlık içinde ilm ve şü'ûr vardır. Gayb etmiş iken kavuşmuşdur. İlm ve ma'rifet varken cehl ve dalgınlık içindedir. Fârisî mısra' tercemesi:

Çok şaşılır. Hem kavuşdum, hem şaşkın oldum.

Allahü teâlâ yalnız kendi sonsuz merhametiyle yüksek derecelerde ilerletiyor. (**Vilâyet makâmı**)nın üstünde (**Şehâdet makâmı**) var. Vilâyetin, şehâdet makâmı yanındaki yeri, sûretlerin tecellîsinin zâtın tecellîsi yanındaki yeri gibidir. Hattâ, bu ikisi arasındaki uzaklık, o ikisi arasındaki uzaklıktan kat kat çokdur. Bunu önceden de bildirmişdim. Şehâdet makâmının üstünde (**Sıddîklık makâmı**) var. Bu iki makâm arasındaki uzaklık, kelime ile anlatılabilenden dahâ çok ve işâret olunabilenden dahâ büyüktür. Sıddîklık makâmının üstünde, yalnız (**Peygamberlik makâmı**) vardır “alâ ehlihessalâtü vesselâm”. Sıddîklık makâmı ile peygamberlik makâmı arasında başka makâm yokdur ve olamaz. Başka makâm olamayacağı, açık ve doğru olan keşfle anlaşılmalıdır. Ehlüllahdan, ya'nî Evliyâdan birçoğu, bu iki makâm arasında bir makâm dahâ bulunduğunu söylemişler ve buna (**Kurbet**) makâmı demişlerdir. Buraya ulaştırmakla da şereflendirdiler. Bu makâmın ne olduğunu bildirdiler. Çok uğraşdıktan ve pek yalvardıktan sonra, önce o büyüklerin söyledikleri gibi gösterdiler. Sonra iç yüzünü bildirdiler. Evet, yükselirken Sıddîklık makâmı hâsıl olduktan sonra bu makâm hâsıl olmaktadır. Fekat iki makâmın arasında bulunması, üzerinde durulacak birşeydir. Yüksek kapınıza kavuştuğum zemân, inşâallahü teâlâ, işin iç yüzünü geniş olarak sunacağım. Bu makâm çok yüksektir. Yükselirken, geçilen konaklar içinde bundan dahâ üstünü bilinmiyor. Allahü teâlânın vücûdünün, ya'nî varlığının, zâtından, ya'nî kendisinden başka olduğu, bu makâmda anlaşılıyor. Doğru yolun âlimleri de “Allahü teâlâ onların çalışmalarına iyi karşılıklar versin” böyle olduğunu bildirmişlerdir. Burada, vücûd da yolda kalıyor. Ondan dahâ yukarı çıkılıyor. Ebül-Mekârim-i Rükneddîn Şeyh Alâ-üddevle, kitâblarının bir kaçında (Vücûd âleminin üstünde, Melik-il-vedûd âlemi vardır) buyuyor.

Sıddîklık makâmı, Bekâ makâmlarından. Çünkü, yüzü mahlûklara karşıdır. Bundan dahâ aşağıda, ya'nî iniş makâmlarının en ilerisinde peygamberlik makâmı vardır. Bu makâm sıddîklık makâmından dahâ yüksektir. Sahv ve bekâ burada dahâ çokdur. Kurbet makâmı, bu iki makâmın arasına giremez. Çünkü bunun yüzü, tam tenzîhe doğrudur ve çıkış makâmlarının temâmıdır. Nerede onlar, nerede bu? Fârisî beyt tercemesi:

***Ayna arkasındaki papağan gibiyim,
Ezelî üstâd ne derse onu söylerim.***

Düşünerek, işterek anlaşılan ahkâm-ı islâmiyye bilgileri, şimdi keşf ile

hâsıl olmaktadır. Keşfler, ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdiklerinden kıl kadar ayrılmamaktadır. Onların kısaca bildirdikleri şeyleri açıkladılar ve genişlettiler. Düşünerek anlamak yerine içden gelerek öğrenmeği ihsân etdiler. Bir kimse Hâce Şâh-i Nakşibend “kaddesallahü teâlâ sirrehül akdes” hazretlerinden sordu:

Süâl: Tesavvuf yolunda ilerlemek, ya'nî sülûk niçindir?

Cevâb: (Kısaca, topluca öğrenilenlerin genişlemesi, açılması ve düşünerek bulmak yerine, keşf ile kalbe gelmek içindir) buyurdu. Onlardan başka şeyler öğrenmek içindir buyurmadı. Evet, tesavvuf yolunda ilerlerken, bilgiler, ma'rifetler hâsıl olmaktadır. Fekat, bunların hepsini bırakıp ilerlemek lâzımdır. En son makâma, ya'nî Sıddîklık makâmına varmadıkça doğru bilgilere kavuşamaz. Şuna şaşılır ki, Ehlüllah arasında, bu şerefli makâma kavuşduklarını söyleyenlerin bu makâma uygun olan bilgileri ve ma'rifetleri acabâ neden olmuyor? (**Her ilm sâhibinin üstünde dahâ büyük âlim vardır.**)

Kazâ ve kader bilgisini de açıkladılar. Öyle bildirdiler ki, islâmiyyetin bildirdiğinden hiç ayrılığı yoktur. Bu bilgiye, îcâb noksanlığı ve cebr lekesi hiç bulaşmamaktadır. Bu bilgi, ayın ondördündeki ay gibi açık anlaşılmaktadır. İslâmiyyetin bildirdiğine hiç uygunsuz olmadığı hâlde bu bilgiyi niçin herkesden gizlediklerine şaşıyorum. Eğer dîn-i islâma uygun olmasa idi, o zemân örtmeleri, saklamaları uygun olurdu. Ne yapığından süâl olunmaz. Fârisî beyt tercemesi:

***Onun korkusundan, kim ne yapabilir?
Teslîm olmakdan başka ne diyebilir.***

İmler ve ma'rifetler, nisan yağmuru gibi akıyorlar. İnsanın idrâki bunları kavrayamıyor. Lâf olsun diye insanın idrâki diyoruz. Yoksa, sultânın hediyelelerini ancak onun hayvanları taşıyabilir. Önceleri, bu şaşılacak bilgileri yazmak istiyordum. Fekat başaramadım. Bunun için üzülüyordum. Sonra, (bu bilgileri göndermek, alışdırmak içindir; bunları ezberlemek için değildir) diyerek üzüntümü giderdiler. Nitekim mekteplerde talebe diploma almak için çeşitli şeyler öğrenirler. Bunları ezberlemek için öğretmezler.

Bu bilgilerden birkaçını yüksek huzûrunuza sunuyorum. Şûrâ sûresi onbirinci âyetinde (**Onun benzeri gibi hiç birşey yoktur. Ancak O işitici ve görücüdür**) buyuruyor. Bu âyet-i kerîmenin baş tarafı, Allahü teâlâyı tenzîh ediyor. Bu, açıkça anlaşılmalıdır. O işiticidir, görücüdür buyurması da, bu tenzîhi temâmlamakda ve kuvvetlendirmekdedir. Şöyle ki, mahlûklarda da görmek ve işitmek vardır. Mahlûkların bu iki duygusu Allahü teâlânın işitmesi ve görmesi gibi sanılabilir. Allahü teâlâ, mahlûkların işitmediğini, görmediğini bildirerek, böyle sanmak yolunu kapamaktadır. Bu âyet-i kerîmede, işitici ve görücü yalnız Odur, mahlûklarda yaratılmış olan kulak ve göz, işitmekte ve görmekte hiç rol oynamaz. Allahü teâlâ, kulağı ve gözü yaratdığı gibi, işitmeyi ve görmeyi de yaratmaktadır. Allahü teâlânın âdeti şöyledir ki, kulaktan ve gözden beyne te'sîrler gelince işitmeyi ve görmeyi yaratmaktadır. İnsanların sıfatları, görmelerine ve işitmelerine hiç te'sîr etmez. Te'sîr eder denilirse, te'sîri de O yaratmaktadır. Mahlûkların kendileri te'sîrsiz oldukları gibi, sıfatları da te'sîrsizdir. Herhangi bir kuvvetle taşdan ses çıkarılırsa, taş konuşuyor, o konuşucudur denilemez.

Taş, cimâd, te'sîrsiz, cansız olduğu gibi, onda konuşmak sıfatı vardır denirse, bu sıfat da cimâddir, te'sîrsizdir. Harflerin ve sesin çıkmasında hiç te'sîri yoktur. Başka sıfatlar da bunun gibidir. Bu iki sıfat, dahâ meydânda olduğu için, Allahü teâlâ, mahlûklarda bu iki sıfatın bulunmadığını bildirdi. Mahlûklarda başka sıfatların da bulunmadığı bundan anlaşılmalıdır. Allahü teâlâ insanlarda önce ilm sıfatını yarattı. Bir şeyi bilmek için, bu sıfatın o şeye teveccühünü ya'nî ilgisini yarattı. Bundan sonra, bu sıfatın o şeye bağlanmasını yarattı. Bundan sonra o şeyin bu sıfat üzerinde görüntüsünü yarattı. Âdeti böyle oldu. O şeyin görüntüsünün ilm sıfatında yaratılmasında, bu sıfatın ne te'sîri olabilir? Bunun gibi, önce işitmek sıfatını yarattı. Bundan sonra sesleri bu sıfata getirecek kulak ve başka sebepleri yarattı. Sonra ses dalgalarını yarattı. Sonra kulağın bu sesi almasını, bundan sonra da sesi duymağı yarattı. Yine bunun gibi önce gözü yarattı. Sonra gözde görüntüyü yarattı. Sonra görüntüyü beyinde yarattı. Dahâ sonra görmeyi yarattı. İşitici ve görücü o kimseye denir ki, işitmesi ve görmesi, kendisinin bu sıfatları ile olsun. Böyle olmayınca, buna işitici ve görücü denmez. Bundan anlaşılıyor ki, mahlûkların sıfatları da, kendileri gibi cimâddir, te'sîrsizdir. Sözün kısası, mahlûklarda sıfatlar yoktur. Bu sıfatlar ancak Allahü teâlâda vardır. Bu âyet-i kerîmede, tenzîh ile teşbîh bir araya getirilmiştir. Hattâ âyet-i kerîmenin hepsi tenzîhi bildirmekte, benzeri olmadığını beyân buyurmaktadır. Birinci ilm, ya'nî mahlûklarda görülen sıfatların Hak teâlânın sıfatları olması ve mahlûkları cimâd, ya'nî te'sîrsiz bilmek, içinden su akan musluk ve testi gibi bulmak, evliyâlık makâmına uygun olan bilgidir. İkinci ilm, ya'nî mahlûkların sıfatlarını da cimâd gibi bulmak ve Zümer sûresinin otuzuncu âyet-i kerîmesinde (**Sen, elbette ölüsün. Onlar da elbette ölüdürler**) bildirildiği gibi, mahlûkları ölü bilmek, şehâdet makâmına uygun olan ilmdir. Buradan da, bu iki makâm arasındaki başkalık anlaşılmalıdır. Bir şeyin azının görülmesi, çoğunun bulunduğunu gösterir. Bir yerden su sızması, büyük su bulunduğunu haber verir. Fârisî mısra' tercemesi:

Senenin iyiliği behârından belli olur.

Bunun gibi, bu yüksek makâmın sâhibleri, mahlûkların işlerini de, ölü gibi ve cimâd gibi bulurlar. Bunların işleri, Allahü teâlânın işidir, bu işleri yapan hep Odur demezler. Allahü teâlâ, böyle olmakdan çok yüksektir. Bir kimse, bir taşı hareket ettirse, bu kimse hareket ediyor denmez. Taşı hareket ettiriyor ve taş hareket ediyor denir. Taş cimâd olduğu gibi, taşın hareketi de cimâddir. Taş hareket ederken bir adamı öldürse, taş öldürdü denmez. Taş hareket ettiren kimse öldürdü denir. Ehl-i sünnet âlimleri “şekkerallahü teâlâ sa'yehüm” de böyle söylemişlerdir. Bunlar mahlûkların yaptıkları işler, kendi irâdeleri ve ihtiyârları ile olmakla berâber, bunları Allahü teâlâ yaratmaktadır. Bunları Allahü teâlânın yaratmasında onların işlerinin hiç te'sîri olmaz. Onların işleri, birkaç harekettir. İşlerin yapılmasında bu hareketlerin te'sîri olmaz.

Süâl: Böyle olunca, kulların işlerine sevâb ve azâb yapılması doğru olmaz. Bir taşa emr vermek ve onun hareketlerine sevâb ve azâb yapmak gibi olur.

Cevâb: Taşın hareketiyle insanların hareketi başka başkadır. İnsanlara

din gönderilmesi ve emrlere, yasaklar yapılması, onlarda kudret ve irâde bulunduğunu içindir. Taşta enerji varsa da irâde yoktur. Fekat, insanların irâdesini de Allahü teâlâ yarattığı için ve bu irâdenin işin yapılmasında te'sîri olmadığı için, bu irâdeleri de ölü gibidir. Irâdenin yalnız şu kadar te'sîri vardır ki, iş, kulun irâdesinden sonra yaratılmaktadır. Allahü teâlânın âdeti böyledir. İnsanların kudreti te'sîr ediyor denirse, kudretdeki bu te'sîrini de Allahü teâlâ yaratmaktadır. Kudreti yarattığı gibi, bunun te'sîrini de yaratmaktadır. Mâverâ-ün-nehr âlimleri, kudret te'sîr eder dediler ise de, bu te'sîrde kudretin ihtiyârı hiç yoktur. Te'sîri, cansızın hareketi gibidir. Bir kimse, yukarıdan atılan bir taşın bir hayvanı öldürdüğünü görse, bu kimse, taşın cimâd, cansız olduğunu bildiği gibi, onun hareketini ve bu hareket enerjisinin öldürmesini de cimâd bilir. Görülüyor ki, mahlûkların kendileri de, sıfatları da ve işleri de hep cimâddırlar, ölüdürler. Diri olan, herşeyi varlıkta durduran, iştirakçi, görücü, bilici olan ve her dilediğini yapan, yalnız Allahü teâlâdır. Kehf sûresinin yüzonuncu [110] âyet-i kerîmesinde (**Ey sevgili Peygamberim, onlara söyle! Rabbinin kelimelerini yazmak için deniz mürekkebi olsa, Rabbinin kelimeleri bitmeden, o deniz ve onun gibi bir dahâ deniz bitirler**) buyruldu. Çok saygısızlık yaptım. Sonsuz atılganlık yaptım. Ne yapayım? Her bakımdan güzel olanı anlatan söz de güzel olduğu için ne kadar uzarsa, o kadar tatlı oluyor. Onu anlatan sözler güzel oluyor. Allahü teâlâdan konuşmağa ve Onun yüce adını dilime almağa hiç lâıyk değil isem de, kendimi tutamıyorum. Fârisî beyt tercemesi:

***Ağzımı gül suyu ile binlerce yıkasam,
İsmi söylemeğe yine lâıyk olamam.***

Fârisî mısra' tercemesi:

Köle olan haddini bilmelidir.

Yüksek teveccüh ve ihsânlarınıza sığınıyorum. Çürüklüğümü, aşağılığımı nasıl bildireyim? Her gelen lutüfler, ihsânlar, hep yüksek teveccüh ve merhametinizden hâsıl olmaktadır. Yoksa, Fârisî mısra' tercemesi:

Ben hep o eski Ahmedim.

Meyân Şâh Hüseyin, tevâhid-i vücûdî yolundadır. Bundan çok tad almaktadır. Onu bu yoldan çıkararak hayret makâmına kavuşturmak istiyorum. Çünkü maksad, oraya kavuşmaktır. Muhammed Sâdık, küçük olduğu için, kendini hiç tutamıyor. Eğer yolculukta yanımızda bulunursa çok terakkî edecektir. (**Dâmen-i Kûh**) ya'nî dağ eteği denilen yere giderken yanımızda idi. Çok şeyler kazandı. Hayret makâmına kavuştu. Bu makâmda fakîre çok benzemektedir. Şeyh Nûr da, bu makâmda çok ilerledi. Bu fakîrin yakınlarından bir genç vardır. Onun hâli çok yüksektir. Tecelliyât-i Berkıyyeye yaklaştı. Yaradılışı buna çok uygundur.

***Geçdi, isyân ile ömrüm, neye hâlim varacak?
Sızlıyor yaralı gönülüm, onu yokdur saracak.***

***Mahşer yerinde, zebânîler elinden, yâ Rab!
Eğer etmezsen, inâyet, beni kim kurtaracak?***

ONDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, yine yüksek mürşidine yazılmışdır. Birkaç ihtiyâc sâhibinin gönderildiği bildirilmektedir:

Yüksek kapınız hizmetçilerinin en aşağısı sunar ki, askerden bir kimse geldi. Dehli ve Serhend fakîrlerinin geçen sonbehâr mevsimi için olan haklarının yüksek kapınız hizmetçilerinden hakkı olanlar araşdırılarak, onlara da dağıtılması için size gönderildiğini bildirdi. Bunun için saygısızlık yaparak yazıyorum. Şeyh Ebül Hasen adına bin dirhem gönderilmesi. Kendisi ilm sâhibidir. Ve Hâfız Şâh Hüseyin adına da bin dirhem gönderilmesi lâzımdır. Şâh Hüseyin, Şeyh Nevvâb vakfının vekillerindendir. Bunların ikisi de hayâtdadır ve işleri başındadır. Kendilerinin hakları olduğunda şübhe yoktur. Vekillerini gönderdiler. Askerin söylediği doğru ise, ikisinin hakkını buna vermek uygun olur. Kendileri Serhenddedirler.

YİRMİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine yüksek mürşidine gönderilmişdir. Bir kaç dileğini bildirmektedir:

Yüksek kapınız hizmetçilerinin en aşağısı sunar ki, Habîb-i Serhendînin vâlidesi ile zevcesinin ve isimleri ayrıca yazılı olan kimselerin Beyt-ül-mâldan haklarının alınabilmesi için, yüksek kapınız hademelerini bir kaç mektûbla üzmüşdüm. Bunların hakları olan eşyâ, eğer Dehliye gelmiş ise, kendilerine verilmesi için Mevlânâ Alfiye emr buyurunuz. Bunlardan bir kaç vekil göndermişdir. Bir kaç da, kendileri gelmişdir. Eğer bunların hakkı Dehliye getirilmemiş ise, kendileri hayâtdadır ve iş başındadırlar. Kendilerine düşen hisselerin tashîhini diliyorlar. Sözü dahâ uzatmamız saygısızlık olur.

YİRMİBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Şeyh Muhammed Mekkî bin hâcî Mûsâ Lâhorîye yazılmışdır. Vilâyet dereceleri ve vilâyet-i Muhammediyyeyi bildirmekte ve tarîkat-i Nakşibendiyyeyi övmektedir:

Şerefli mektûbunuz bu zâif köleye geldi. Allahü teâlâ ecrinizi artdırsın ve işlerinizi kolaylaştırsın ve ömrünüzü kabûl buyursun. İnsanların en üstünü, en temiz “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ” hurmetine, bu düâyı kabûl buyursun! Kardeşlerime bildiririm ki: Ehlüllahın (**Fenâ**) dedikleri, ölmeden önce ölmek hâsıl olmadıkca, Allahü teâlâyâ kavuşulamaz. Hattâ, (**Âfâk**)da, ya'nî insanın dışında bulunan uydurma putlara ve (**Enfüs**)de, ya'nî insanın içinde bulunan nefsinin isteklerine tapınmaktan kurtulamaz. İslâmın hakîkatine kavuşamaz. Tam îmân elde etmesi kolay olmaz. Nerde kaldı ki, Âbidler arasına karışabilsin ve Evliyâlar derecesine kavuşabilsin. Bununla berâber, bu fenâ makâmı, vi-

lâyet derecelerine atılan ilk adımdır. Bu yüksek makâm dahâ başlangıçta ele geçer. Vilâyetin başlangıcı böyle olursa, sonunun nasıl olacağını artık anlamalıdır. Başını görünce sonunun yüksekliği düşünölmelidir. Şu fârisî mısra' ne güzel söylenmiştir. Mısra' tercemesi:

Göl bağcemi gör de behârını anla!

Şu fârisî mısra' da öyledir. Mısra' tercemesi:

Senenin iyiliği, behârından anlaşılır.

Evliyâlığın dereceleri vardır. Her derece de, birbirinin üstündedir. Çünkü, her Peygamberin makâmı altında vilâyet ya'nî evliyâlık vardır ve herbirinin vilâyeti kendilerine mahsûsdur. Vilâyetlerin en yüksek derecesi bizim Peygamberimizin “aleyhi ve alâ cem'î minessalevâti etemmühâ ve minettehiyyâti eyemenühâ” kademi, ayağı altında bulunan vilâyetdir. Çünkü, isimlerin, sıfatların, şü'ûnların ve i'tibârâtın Allahü teâlâda bulunması bakımından olsun veyâ bulunmaması bakımından olsun, karışmadıkları zâtın tecellîsi, yalnız onun vilâyetinde olur “aleyhissalâtü vesselâm”. Var olan ve varlığı düşünölen bütün perdelerin ilmde ve aynda yok olması ancak bu makâmdadır ve (**Vasl-i uryânî**) denilen yakınlık ve tam vecd hâsıl olur. Onun izinde gidenler “aleyhissalâtü vettehiyye” bu makâmdan çok pay alırlar. Bu yüksek dereceye ve büyük ni'mete kavuşmak için onun izine sarılınz “sallallahü teâlâ aleyhi ve âlihi ve sellem”! Zât-i ilâhînin bu tecellîsi, tesavvuf büyüklerinin çoğuna göre, şimşek gibi çakıp geçmektedir. Ya'nî, Zât-i ilâhîden bütün perdelerin kalkması, şimşek gibi çok az zemân sürer. Sonra isimlerin ve sıfatların perdeliği hemen araya girer. Zât-i ilâhînin nûrlarının parlaklığı da perde gibi örter. Zât-i ilâhînin huzûru, şimşek gibi, bir ân olur. Zâtın gaybeti, ya'nî örtölmesi çok uzun sürer dediler. Nakşibendiyye Evliyâsının büyüklerine “kaddesallahü teâlâ esrârehüm” ise, zâtın huzûru dâimîdir. Bu büyükler, çabuk geçen, hemen gaybete dönen bir huzûra kıymet vermezler. Bu büyüklerin yüksekliği, bütün yüksekliklerin üstündedir ve bunların nisbeti, bütün nisbetlerden dahâ üstündür. Bunlar, zâtın devâmlı olan huzûruna (**Nisbet**) demişlerdir. (Bizim nisbetimiz, bütün nisbetlerden üstündür) buyurmuşlardır. Bundan dahâ çok şaşılacak şey, bu büyüklerin yolunun sonu, başlangıçta yerleşdirilmiştir. Burada Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbının yolunu tutmuşlardır. Çünkü, onlar Resûlullahın “aleyhissalâtü vesselâmü vettehiyye” ilk sohbetinde, sonda varılabilecek şeylere kavuşurlardı. Bu ise, nihâyetin başlangıca yerleşdirilmesidir. Muhammed aleyhisselâmın vilâyeti, bütün Peygamberlerin ve Resûllerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” vilâyetlerinin üstünde olduğu gibi, bu büyüklerin vilâyeti de, Evliyânın hepsinin “kaddesallahü teâlâ esrârehüm” vilâyetlerinin üstündedir. Nasıl böyle olmasın ki, bunların vilâyetleri, Sıddık-ı ekbere bağlıdır. Evet onların büyüklerinden çok az Velîde de bu nisbet hâsıl olmuşdur. Fekat, Sıddık-ı ekberden almışlardır “radiyallahü anh”. Böyle olduğunu Ebû Sa'îd haber vermektedir. Sıddık-ı ekberin “radiyallahü anh” cübbesinin bu velîye geldiği (**Nefehât**) kitâbında bildirilmektedir. Bu tarîkat-i aliyye-i Nakşibendiyyenin üstünlüklerinden az birşey açıklamamız, talebeyi bu yola teşvîk içindir. Yoksa, ben nerede, onun üstünlükleri nerede? Mevlânâ

Celâleddîn-i Rûmî, (**Mesnevî**)de diyor ki: İki beytinin tercemesi:

**Yazık olur onu açıklamak,
Lâzımdır, aşk gibi çok saklamak.
Fekat söyledim ki, yol bulalar,
Hasret ateşinden kurtulalar.**

Size ve doğru yolda gidenlere selâm olsun!

22

YİRMİİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Lâhor müftüsü şeyh Muhammedin oğlu şeyh Abdülmecîde yazılmışdır. Rûhun nefse niçin bağlanmış olduğu ve bunların yükselmelerini ve inmelerini ve cesedin ve rûhun Fenâ ve Bekâlarını ve Da'vet makâmını bildirmektedir:

Nûr ile zulmeti birlikde bulunduran Allahü teâlâ, her dürlü aybdan, kusûrdan uzaktır. Mekânsız, cihetsiz olan rûhu, cihetli olan, maddeden yapılmış olan bedene yaklaşıran, Rabbimizi tesbîh ederiz. Zulmetli olan bedeni, nûrlu olan rûha sevdirdi. Nûr zulmete âşık oldu. Çok severek, onun ile birleşti. Bu bağlantı ile, nûrun cilâsı arttı. Ona yakınlaşmakla, parlaklığı çoğaldı. Nûrun bu hâli, ayna yapılacak cama benzemektedir. Cama parlaklık vermek için ve cisimleri gösterebilmek kuvvetini kazanması için, önce toprak maddeleri ile sıvanır. Karanlık, katı toprak maddeleri ile sıvanan camın parlaklığı artar. Kıymetsiz, çamur gibi madde ile sıvanan camın kıymeti çoğalır. Parlak olan nûr, karanlık cesede bağlanınca, önceden Allahü teâlâyâ olan yakınlığını unuttu. Hattâ, kendi varlığını ve özelliklerini unuttu. Karanlık bedene olan sevgisine dalarak ve yalnız bir görünüş olan o heykele bağlanarak kendini unuttu. Onunla bir arada kalınca, kıymetini gayb etdi. Kötüleşti. Bu dalgınlık çukurundan kendini kurtaramazsa, ona yazıklar olsun! Onun bedenle birleşmesi, yükselmesi için idi. Buna kavuşamazsa, yükselmeye uygun olan yaratılışını bozarsa, yolundan saparsa, ona yazıklar olsun! Allahü teâlâ ona ezelde merhamet etdiyse, onu lutfüne, inâyetine kavuşdurdu ise, başını kaldırır, elinden kaçmış olan ni'metleri hâtırlar, eski hâline döner.

Arabî beyt tercemesi:

**Hep seni düşünürüm, haccım ve ömrem sanadır.
Herkes taş toprak düşünür, kalbim senden yanadır.**

Nûr bedenden yüz çevirip, mukaddes olan sevgilinin şühûduna dalarsa, ona bağlanırsa, karanlık bedeni de, o mukaddes makâma sürükler. Buraya olan sevgisi, karanlık bedene olan bağlılığını unutturacak kadar çoğalırsa, beden de onun nûrları ile aydınlanır. Nûrların müşâhedesinde kendini unuttur.

Matlûbun huzûruna perdesiz olarak kavuşur. İnsan, şimdi hem cesedin, hem rûhun fenâsına kavuşmakla şereflenir. Bu fenâdan sonra, bu şühûd ile bekâ hâsil olursa, fenâ ve bekâ temâmlanmış olur. Velî ismini almak hakkı olur. Vilâyet derecesine kavuşunca, iki şeyden biri olur: Yâ, tam şühû-

da dalar, kendini hep unuttur. Yâhud, insanları Hak teâlâyâ çağırarak için geri döner. Geri döndükten sonra, bâtını Allahü teâlâ ile, zâhiri insanlar ile olur. Bu zemân nûr, kendisine karışmış olan zulmetden kurtulur. Mat-lûbuna, ya'nî Hak teâlâyâ döner. (**Eshâb-ı yemîn**)den olur. Kendisinin sağ solu yok ise de, hâli sağ olmağa uygundur. Çünkü hayırları kendinde toplamışdır, kemâle kavuşmuştur. Bu ikisi de sağda bulunur. Sağ mubârekdir. (Allahü teâlâ hakkında da, iki eli, mubârek olan sağ tarafdadır) buyurulmuş olması da bunun gibidir. (İki eli demek, Onun râzı olduğu, beğendiği şey demektir). Mekânsız nûr ve bâtın dediğimiz, rûhdur. Ciheti olan karanlık ve zâhir ise, nefis demektir.

Süâl: Birinci kısımdan olan, ya'nî geriye dönmeyen Evliyâ da, âlemi biliyor, insanlarla birlikte yaşıyor. Bunların hep Allahü teâlâyâ bağlı olmaları ve kendilerini unutmaları ne demektir?

İnsanları Allahü teâlânın rızâsına, sevgisine kavuşturmak için geri dönen Evliyâ ile bunların arasında ne fark vardır?

Cevâb: Kendilerini unutmak ve hep Allahü teâlâyâ bağlı kalmak demek, nefis rûhun nûrları arasına girdikten sonra, rûh ile nefsin birlikde, Allahü teâlâyâ teveccüh etmesi demektir. Böyle olduğu yukarıda bildirilmiştir. Mahlûkları bilmek ise, his organları ve kuvvetleri ile ve hareket organları ile olur. Bu organlar, nefsin tafsilidir. Nefsin arzûları ile işlemektedir. Hulâsa olan, kuvvet merkezi olan nefis, rûhun nûrları altında Allahü teâlâyı müşâhede etmektedir. Bunun tafsilî, açıkda olan kısımları, eski şü'uru ile hareket etmektedir.

Hulâsanın yok hâle gelmesi ile, onların hareketinde gevşeklik hâsıl olmuyor. Bu âleme rücû' etmiş olan Evliyâ "rahmetullahi aleyhim ecma'in" böyle değildir. Bunların nefsi, mutmeinne olduktan sonra, rûhun nûrları altından çıkıyor. Mahlûklar âlemine bağlanıyor. Bu bağlılıkla, insanları Allahü teâlânın rızâsına çağırıyor.

Nefis hulâsadır, toplulukdur dedik. His organları ve hareket organları ve kuvvetleri, nefsin tafsilidir, açıkda bulunan parçalarıdır dedik. Çünkü nefsin etden olan kalbe ya'nî yüreğe bağlılığı vardır. Yüreğin de, (**Hakikat-i câmi'a-i kalbiyye**), ya'nî kısaca kalb veyâ gönül denilen latîfeye bağlılığı vardır. Yürek, gönüle olan bu bağlılığı sebebi ile, rûha da bağlanmış olur. Rûhdan gelen feyzler, bu bağlılıklar vâsıtası ile nefse gelir. Sonra nefsdan organlara ve kuvvetlere yayılır. Bunlar nefste hulâsa olarak mevcûddur. Bu anlaşılınca, Evliyânın iki kısmının başka oldukları anlaşılabilir. Birincileri, sekr sâhibleridir, ya'nî şü'ürsuzdurlar. İkincileri sahv sâhibleridir. Ya'nî şü'ürludurlar. Birincileri dahâ şerefli, ikincileri ise, dahâ üstündür. Birincilerin hâli Evliyâlîğe uygundur. İkincilerin hâli Peygamberliğe uygundur. Allahü teâlâ, bizleri Evliyânın kerâmetlerine kavuşmakla şeref lendirsin ve Enbiyâyâ "salevâtullahi teâlâ ve selâmühü alâ nebiyyinâ ve aleyhim ve alâ cemî'i melâiketel mukarrebîn vel'ibâdissâlihîn ilâ yevmiddîn" tam uymakla yükseltsin! Bu satırları yazan düâcınızın, arabîsi, fârisîsinden dahâ güzel değil ise de, şerefli mektûbunuz arabî kelimelerle yazılmış olduğundan, mektûbunuzu da, sizin gibi yazdık. Sözümler burada temâm oldu. Hepinize selâm olsun!

YIRMIÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, Hân-ı Hânân ismi ile meşhûr Abdürrahîme “rahmetullahi teâlâ aleyh” arabî olarak yazılmış olup, dîni, câhillerden öğrenmeği men’ etmekte ve soy adı seçmekden bahs etmektedir:

Allahü teâlâ hepimizi lâfdan kurtarıp, iş yapmak nasîb buyursun. İnsanların en iyisi ve hepsinin Peygamberinin “sallallahü aleyhi ve sellem” hâtırı için, amelsiz ilmden, işe yaramıyan bilgilerden korusun!

Arabî mısra’ tercemesi:

***Bir kimse ki, bu düâyâ âmîn diye,
Hak teâlâ, o kula rahmet eyleye!***

Ey, yüksek yaratılışı kardeşim! Allahü teâlâ, sizin yaratılışınızda bulunan kemâlâtın meydâna çıkmasını ihsân eylesin! Bu dünyâ âhiretin tarlasıdır. Burada tohum ekmeyip, yaratılışda bulunan, toprak gibi yetiştirici kuvvetini işletmeyenlere, bundan fâidelenmeyenlere ve amel, ibâdet tohumlarını elden kaçıranlara yazıklar olsun! Toprak gibi yetiştirici kuvveti işletmemek, oraya birşey ekmemekle veyâ zararlı, zehirli tohum ekmekle olur. Bu ikincisinin zararı, bozukluğu, birincisinden kat kat dahâ çokdur. Zehirli bozuk tohum ekmek, dîni, din derslerini, dinden haberi olmayanlardan öğrenmek ve din düşmanlarının kitâblarından [mecmû’alarından] okumaktır. Çünkü, din câhilleri, nefesine uyar, keyfi peşinde koşar. Dîni, işine geldiği gibi söyler. Karşısındakinin de nefisini azdırır ve kalbini karartır. Çünkü, din câhilleri, din dersi verirken [din kitâbı yazarken], islâmiyyete uygun olmıyanı uygun olandan ayıramaz. Gençlere neleri ve nasıl anlatmak lâzım geldiğini bilemez. Kendi gibi, talebesini de câhil yetiştirir. Birçok şeyler okuyup ezberlemekle, [başka ilm kollarında söz sâhibi olmakla, fen ve san’at şu’belerinde ihtisâs kazanmakla] insan din adamı olamaz, [din kitâbı yazamaz] ve din bilgisi veremez.

Bir din âlimi, gençlere din öğreteceği zemân, bunlara önce, dinsizler, islâm düşmanları [ve câhil din adamları] tarafından şırına edilen, yanlış propagandaları, iftirâları anlayıp, anlatıp, onların temiz ve körpe kafalarını bu zehrlere temizler. Zehrlenen rûhlarını tedâvî eder. Sonra, yaşlarına, anlayışlarına göre, islâmiyyeti ve meziyyetlerini, fâidelerini, emrlerindeki ve men’lerindeki hikmetleri, incelikleri ve insanlığı se’âdete ulaştırdığını, onlara yerleşdirir. Böylece gençlerin rûh bağçelerinde derdlere devâ, rûhlara gıdâ olan nefis çiçekler yetişir. Böyle bir din âlimini ele geçirmek, en büyük kazançtır. Onun bakışları, rûhlara işler. Sözleri, kalblere te’sîr eder. Dîn-i islâmı, hâzır lokum gibi yutmak, susuz kalmış iken, soğuk şerbet içip ciğerlerine kadar serinliyebilmek, ancak böyle bir Allah adamının sunması ile mümkündür. Allahü teâlâ, hepimizi Muhammed aleyhissalâtü vesselâmın doğru yolundan ayırmasın! Âmîn. Çünkü, insanları dünyâ ve âhiret râhatına kavuşturan, ancak bu yoldur. Şu fârisî beyt ne güzel söylenmiştir. Beytin tercemesi:

**Arabistândan doğan, Muhammed “aleyhisselâm”
İki cihânda, üstün Odur, hemân!
Kara toprak altında kalsın, her an,
Onun kapısında, toprak olmıyan!**

Peygamberlerin “alâ nebiyyinâ ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” en yük-seğine, en üstününe bizden selâmlar olsun!

Ne kadar şaşılacak şeydir ki, kıymetli teveccühünüze kavuşmakla şeref-lenen şâ'irlerden birinin, bir kâfir ismini soyadı aldığını işitdim. Hem de, kendisi seyyidlerden, sevmemiz lâzım gelen büyüklerden biridir. Keşki bunu duymasaydım. Bu alçak ismi acabâ niçin aldı? Bir dürlü anlıyamıyorum. Böyle isimleri almakdan, korkunç arslanlardan kaçmakdan, dahâ çok kaçmak lâzımdır. Böyle isimleri, her çirkinden dahâ çirkin görmek lâzımdır. Çünkü, bu isimler ve onların sâhibleri, Allahü teâlânın düşmanlarıdır. Onun Peygamberinin “sallallahü aleyhi ve sellem” düşmanlarıdır. Müslimânların, [ister hıristiyan olsun, ister yehûdî olsun, isterse kitâbsız olsun bütün] kâfirleri düşman bilmesi emr olunmuşdur. Bu gibi pis isimleri, evlâdına koymamaları, her müslimâna vâcibdir. Benim tarafımdan ona söyleyiniz! Bu ismi değiştirdi! Onun yerine, ondan hayırlı ve müslimâna yakışan bir ism koysun. Müslimân olana, müslimân ismini koyması yakışır. Allahü teâlânın sevdiği ve Onun Peygamberinin “sallallahü aleyhi ve sellem” beğendiği, islâm dîninde bulunmakla şereflenmiş bir kimsenin hâline uygun da, ancak budur.

[Ebû Dâvüd ve Muhammed ibni Hibbân bildiriyor ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Kıyâmet günü isimlerinizle ve babalarınızın isimleri ile çağrılacaksınız. Onun için güzel isimler alınız!)** buyurdu. Tirmüzî bildirdiğine göre Âişe “radiyallahü anhâ” buyurdu ki, (Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” çirkin isimleri değiştirdi).]

Tirmüzî ve İbni Mâce “rahmetullahi aleyhimâ” bildiriyor: Abdüllah bin Ömer “radiyallahü anhümâ” buyurdu ki, (Hazret-i Ömer'in bir kızının adı Âsiye ya'nî isyân edici idi. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, onu değiştirdi. Cemîle yaptı). Bunlar gibi, dahâ birçok insan, yer ve sokak ismini değiştiren, müslimâna yakışan isimler takdığını Ebû Dâvüd bildirmektedir. Hadîs-i şerîfde, **(Kötü zan altında kalınacak yerlerden kaçınız!)** emr olundu. Dinsizlik alâmeti olan ve bu zannı uyandıran isimleri koymakdan, [sözleri söylemekden ve alâmetleri kullanmakdan ve işleri yapmakdan] kaçınmak, her müslimânın vazîfesidir. Bekara sûresi, ikiyüzyirmibirinci âyetinde meâlen, **(Mü'min olan bir köle, kâfir olan bir beğden, dahâ kıymetlidir!)** buyuruldu.

Muhammed aleyhisselâmın yolunda gidenlere, Allahü teâlâ, selâmet versin! Âmîn.

**Mâlu mülke olma mağrûr, deme var mı ben gibi!
Bir muhâlif yel eser, savurur harman gibi.**

YIRMİDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, Kılmc Hâna yazılmışdır. Sofînin kâin ve bâin olduğu ve kalbin birden fazla şeye bağlanmayacağı ve muhabbet-i zâtîyye hâsıl olunca sevgiliden gelen elemelerle ni'metlerin müsâvî olduğu ve mukarreblerle ebrârın ibâdetleri arasındaki başkalığı ve kendini yok bilen Evliyâ ile insanları da'vet için geri dönmüş olan Evliyânın başkalıkları bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, Peygamberlerin en üstünü hurmetine “aleyhi ve alâ âlihis-salevâtü vetteslîmât” size selâmet ve âfiyet versin! Hadîs-i şerîfde, **(Kişi, sevdiği ile birlikte olur)** buyuruldu.

Kalbinde, Allahdan başka hiçbirşeyin sevgisi kalmayan ve ancak Onu “teâlâ ve tekaddese” dileyen kimselere “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în” müjdeler olsun. Bu hadîs-i şerîfe göre, bu kimse, Allahü teâlâ ile berâber olur. Görünüşde insanlar ile birlikte ve onlarla alış verişde ise de, hakîkatde Allahü teâlâ ile dir. Kâin ve bâin olan sofînin hâli böyledir. Bu sofî, Allahü teâlâ ile **(Kâin)**dir. Ya'nî Allahü teâlâ ile bulunur ve insanlardan **(Bâin)**dir. Ya'nî ayırır. Yâhud, görünüşde insanlar ile kâindir. Hakîkatde ise insanlardan bâindir. Kalb, ya'nî gönül birden fazla şeyi sevmez. Bu bir şeye olan sevgisi kesilmedikçe başka şeyi sevemez. Kalbin mal, evlâd, mevki', medh olunmak gibi çeşidli arzûları ve bağlantıları ve sevdikleri görülür ise de bu sevgilileri hakîkatde hep bir sevgilisi içindir. O biricik sevgilisi de, kendi nefsidir. Onların hepsini, kendi nefsi için sevmektedir. Bunları, hep kendi nefsi için istemektedir. Onların nefslerini düşünmemektedir. Nefsine olan sevgisi kalmazsa, nefsi için onlara olan sevgisi de kalmaz. Bunun içindir ki, kul ile Rabbi arasındaki perde, kulun kendi nefsidir. Çünkü hiçbirşeyi o şey için sevmemektedir. Onun için hiçbirşey perde olmaz. Kul, hep nefsinin düşünmektedir. Bunun için perde, yalnız kendisidir. Başka hiçbir şey değildir. Kul, kendinin nefsinin düşünmekden büsbütün kesilmedikçe Rabbini düşünemez. Allahü teâlânın sevgisi onun kalbine yerleşemez. Bu büyük ni'met, ancak tam fenâ hâsıl olduktan sonra elde edilebilir. Mutlak olan Fenâ da, Tecellî-i zâtîyye bağlıdır. Çünkü, ortalıktan karanlığın kalkması, ancak, parlak olan güneşin doğması ile olur. **(Muhabbet-i zâtîyye)** denilen bu sevgi hâsıl olunca, sevgilinin ni'metleri ve elemeleri, sevenin yanında eşid olur. Bu zemân, ihlâs hâsıl olur. Rabbine ancak Onun için ibâdet eder. Kendi nefsi için değil. İbâdeti, ni'metlere kavuşmak için olmaz. Çünkü, ona göre ni'metlerle azâblar arasında başkalık yoktur. İşte bu hâl mukarreblerin derecesidir.

Ebrâr böyle değildir. Bunlar, Allahü teâlâyâ ni'metlerine kavuşmak için ve azâbından korkdukları için ibâdet ederler. Bu iki dilekleri ise, nefslerinin arzûlarıdır. Çünkü bunlar, Allahü teâlânın zâtını sevmek se'âdetine kavuşmamışlardır. Bunun için (Ebrârın hasenâtı, mukarreblerin seyyiâtı olmuştur). Çünkü, ebrârın hasenâtı, bir bakımdan hasenâtdır. Başka bakımdan seyyiât olur. Mukarreblerin hasenâtı ise, her bakımdan hasenâtdır. Ya'nî iyiliktir. Evet, mukarreblerden, tam Bekâyâ kavuşduktan ve bu sebebler âlemine indikten sonra, Allahü teâlâyâ, korku ile ve ni'metlerine kavuşmak için ibâdet eden de vardır. Fekat, bunların korkuları ve arzûla-

rı kendi nefsleri için değildir. Bunlar, Allahü teâlânın rızâsına, sevgisine kavuşmak için ve Onun gazabından, gücenmesinden korktukları için ibâdet ederler. Bunlar Cenneti de isterler. Çünkü, Cennet, Allahü teâlânın rızâsının, sevgisinin bulunduğu yerdir. Yoksa Cenneti istemeleri, nefslerinin zevkleri için değildir. Bunlar Cehennemden korkar. Ondandır koruması için düâ ederler. Çünkü, Cehennem, Allahü teâlânın gazabının bulunduğu yerdir. Yoksa, Cehennemden korkuları, nefslerini azâbdan kurtarmak için değildir. Çünkü, bu büyükler, nefslerine köle olmaktan kurtulmuşlardır. Allahü teâlâ için hâlis kul olmuşlardır. Bu mertebe, mukarreblerin en üstün derecesidir. Bu mertebeye kavuşan, **(Vilâyet-i hâssa)** makâmına erdikden sonra **(Peygamberlik)** makâmının yüksekliklerinden bir şeylere de kavuşur.

Sebebler âlemine inmeyen ise, müstehlik olan, ya'nî kendini yok bilen Evliyâdan olur. Bunun Peygamberlik makâmının kemâlâtından haberi yoktur. Başkalarını kemâle getiremez. Yukarıda bildirdiğimiz birinci sınıf Evliyâ "rahmetullahi aleyhim ecma'în" gibi değildirler. Allahü teâlâ, insanların en üstünü hürmetine "aleyhi ve alâ âlihi ve etbâ'ihî minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ" bizleri bu büyükleri sevmekle şeref lendirsin. Çünkü, **(Kişi, sevdiği ile berâber olur)**. Evvelimiz ve sonumuz selâmetde olsun!

25

YİRMİBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hâce Cihâna yazılmıştır. Peygamberlerin en üstününe "aleyhi ve aleyhim minessalevâti ekmelühâ ve minetteslîmâti etemmühâ" ve Hulefâ-i Râşidîne uymağa çalışmak lâzım olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâ kalbinize selâmet versin! Göğsünüzü genişletsin! Nefsini temizlesin! Cildinizi yumuşatsın! Bunların hepsi, hattâ rûhun, sırrın, hafînin ve ahfânın bütün kemâlâtına kavuşmak, ancak Peygamberlerin en üstününe uymakla olur "aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ". Öyle ise, Ona uymak için ve Onun dört halîfesine uymak için çok çalışınız.

Onun dört halîfesi doğru yoldadırlar. Ondandır, herkesi doğru yola onlar getirmiştir. Onlar, insanları doğru yolda ilerleten yıldızlardır. Evliyâlık semâsının güneşleridirler. Onların izinde yürümeğe kavuşmakla şereflenenler, tam kurtuluş ile kurtulurlar. Onların yolundan ayrılanlar, doğru yoldan sapar, felâkete düşerler. [286.cı mektûbun son iki sahîfesini okuyunuz!]

Merhûm Şeyh Sultânın iki oğlu çok sıkıntıdadır. Geçimleri güç durumdadır. Yüksek makâmınızdan dileğimiz onların imdâdına, yardımlarına yetişmenizdir. Bu hayrlı işe siz lâyıksınız. Hattâ bütün insanların ihtiyaçlarını gidermek için cenâb-ı Hak size başarılar vermiştir. Allahü teâlâ başarılarınızı artırsın. Hep hayrlı işlere ulaşırsın. Allahü teâlâ, size ve doğru yolda olanlara selâmet versin!

YİRMİALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, Şeyh-ul-âlem Mevlânâ Hâce Muhammed Lâhorîye yazılmıştır. Şevk, arzû ebrârda olur. Mukarreblerde olmaz. Bu makâmla ilgili birkaç şey bildirilmektedir:

Allahü teâlâ bizi ve sizi Muhammed aleyhisselâmın nûrlu caddesinde bulundursun “alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye”.

Hadîs-i kudsîde, (**Ebrâr bana kavuşmağı çok istiyor. Ben de onları çok istiyorum**) buyuruldu. Allahü teâlâ, ebrârın şevk, arzû sâhibi olduklarını bildirdi. Çünkü, mukarrebler vâsıl olmuşlardır. Bunlarda kavuşmak arzûsu artık kalmamıştır. Şevk, ayrı olanlarda bulunur. Mukarreblerde ayrılık gayrılık yoktur. Herkes bilir ki, kimse kendi nefesine kavuşmak için şevk sâhibi değildir. Hâlbuki kendi nefisini taşkınca sevmektedir. Çünkü, nefsinden ayrı değildir. Allahü teâlâda bâkî ve kendi nefsinden fânî olmuş bir mukarrebın Allahü teâlâyâ olan yakınlığı, bir kimsenin kendi nefesine olan yakınlığı gibidir. Bunun için zevk, yalnız ebrârda bulunur. Çünkü, ebrâr çok sevmektedir ve kavuşmamıştır. Ebrâr demek, sona varmamış, mukarreb olmamış sâlik demektir. Tesavvuf yolunun başında veyâ ortasında bulunur. Sona varması na kıl kadar ayrılık kalsa bile, mukarreb olmaz. Şu fârisî şi’rde ne güzel söylenmiştir. Fârisî beytin tercemesi:

***Dostun ayrılığı az olsa da, az değildir;
Eğer gözde yarım kıl olsa da, çok görünür.***

Sıddık-ı ekber “radıyallahü teâlâ anh” bir kimsenin Kur’ân-ı kerîm okurken ağladığını gördü. (Biz de böyle idik, fekat şimdi kalblerimiz katılaştı) buyurdu. Bu söz, kötülemeğe benzeyip, övünmek olan sözlerdendir. Şeyhimden “kuddise sirruh” işitdim, (Nihâyete ermiş, kavuşmuş olan, yolun başlangıcında, kendisindeki şevki, arzûyu özleyebilir) buyurdu. Şevkın giderilmesi makâmın dahâ yükseldiğini, dahâ temâm olduğunu gösterir. Bu makâm ye’s makâmıdır. Ya’nî anlayamamakdan hâsıl olan üzüntü makâmıdır. Çünkü kavuşulabilecek şey için şevk olur. Kavuşmak ümmîdi olmayan bir yerde şevk olmaz. Yüksek derecelerin sonuna ulaşmış olan bir kâmil, bu âleme geri döndüğü zemân, ayrılık ateşine düşdüğü hâlde, eski şevki, arzûsu geri gelmez. Çünkü, şevkın gitmesi, ayrılık kalmadığı için değildi. Ye’s, ümmîdsizlik geldiği içindi. Geri döndükden sonra da bu ye’s kendisinde vardır. Birinci kâmil “rahmetullahi aleyh” böyle değildir. O, âleme dönünce, şevk de geri gelir. Çünkü, önceden yok olmuş olan (**Fakd**) ya’nî gaybûbet, yok olmak, yine hâsıl olmaktadır. Bir kâmil, geri döndüğü zemân, fakd, ayrılık bulunursa, fakdın gitmesi ile yok olan şevk tekrâr hâsıl olur.

Süâl: Vüsûl mertebeleri ya’nî kavuşduran yol, sonsuzdur, bitmez tükenmez. Ne kadar ilerlese yine uzak olacağı için, hep şevk bulunmaz mı?

Cevâb: Vüsûl mertebelerinin sonsuz olması, isimlerde ve sıfatlarda ve şü’ûnda ve i’tibârâtda olan geniş yolculuklardadır. Böyle seyr eden bir sâlik için, yolun sonu olmaz. Ondandır şevk hiç gitmez. Yukarıda bildirilen müntehâ ise, bu mertebeleri kısaca geçerek, söz ile, kelime ile, işâret ile anlatılamı-

yacak makâma vâsıl olmuştur. Orada hiç ümmîdlenmek yoktur. Bunun için kendisinde şevk ve taleb kalmaz. Bu hâl, Evliyânın büyüklerinde olur. Bunlar sıfatların çukurundan kurtulmuşlar. Zât-i ilâhîye “teâlet ve tekaddeset” kavuşmuşlardır. Bunlar, sıfatlarda uzun uzun ilerliyen ve şü’ûnât mertebelerinde seyr eden sâlikler gibi değildir. O sâlikler, bitmez tükenmez sıfatların tecellilerine bağlanıp kalırlar. Bunlar için olan vüsûl mertebeleri kendisini ancak sıfatlara kavuşdurur. Zât-i ilâhîye yükselmek ancak sıfatlarda ve i’tibârâta, kısaca seyr etmekle olabilir. İsmelerde uzun uzadıya seyr eden bir kimse, sıfatlara ve i’tibârâta bağlanıp yolda kalır. Böylece şevk ve taleb kendisinden ayrılmaz. Vecd ve tevâcüdden kurtulmaz. Vecd ve tevâcüd sâhibleri, sıfatların tecellilerine kavuşanlardır. Bunlar için (**Tecelliyât-i Zâtiyye**) yoktur. Şevkleri, vecdleri oldukça bu tecellilerden nasîb alamazlar.

Süâl: Allahü teâlâyâ şevk olması ne demektir? Çünkü, Allahü teâlâdan hiç birşey mefkûd, yok değildir?

Cevâb: Burada şevk demek, belki (**Müşâkele San’ati**) ile söylenmiş olabilir. Çok olduğunu bildirmek içindir. Çünkü, azîz, cebbâr olan Allahü teâlânın her şeyi şiddetlidir, çoktur. Za’îf insanların her şeyinden gâlib ve kuvvetlidir. Bu cevâb âlimlere göre verilen cevâbdır. Bu fakîr kulun başka bir cevâbı dahâ vardır ki tesavvuf yoluna uygun bir cevâbdır. Fekat bu cevâbda biraz sekr, şu’ûrsuzluk bulunmaktadır. Sekr olmayınca, güzel olmuyor. Hattâ câiz olmuyor. Çünkü, sekr sâhibleri özrlü olur, afv edilirler. Sahv, şü’ûr sâhibleri mes’ûl olurlar. Sorguya çekilirler. Şu anda, tâm sahv hâlindeyim. Şimdi o cevâbı bildirmek yerinde olmaz. Önceleri ve sonraları Allahü teâlâyâ hamd olsun. Onun Peygamberlerine bitmez tükenmez salât ve selâm olsun!

27

YİRMİYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Hâce Ammek için yazılmışdır. Tarîkat-i aliyye-i Nakşibendiyyeyi övmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun. Onun sevdiği kullarına selâm olsun! Merhamet ederek bu dostunuza gönderdiğiniz kıymetli mektûb gelerek bizleri sevindirdi. Selâmetde olunuz. Bu yüksek Nakşibendiyye zincirini övmekden başka birşeyle başınızı ağrıtmak istemiyorum. Yavrum! Bu yüksek zincirin büyükleri “kaddesallahü teâlâ esrârehüm” buyuruyorlar ki, (Bizim nisbetimiz bütün nisbetlerin üstündedir). Nisbet dedikleri huzûr ve âgâhlıktır. Bunlar hiç gayb olmayan huzûra kıymet verir. Böyle devâmlı olan huzûra (**Yâd-i Dâşt**) demişlerdir. Bu büyüklerin nisbeti, yâd-i dâşt olmaktadır. Bu fakîrin anladığına göre, yâd-i dâşt şöyle açıklanmaktadır: Allahü teâlânın isimleri, sıfatları ve şü’ûnu ve i’tibârâtı birlikde olmaksızın, yalnız zât-i ilâhînin zuhûr etmesine ya’nî kalbe, rûha görünmesine (**Tecellî-i Zât**) denir. Bu tecellîye (**Berkî**) demişlerdir. Ya’nî, şü’ûn ve i’tibârât perdelerinin aradan kalkması, zâtın görünmesi, şimşek çakar gibi bir ân sürer. Sonra bu perdeler hemen araya girerek örtülür. Böyle olunca, gaybsız, devâmlı huzûr düşünülemez. Bir ân huzûr, ondan sonra devâmlı yoklukdur. Bu büyükler “rahmetullahi aleyhim ecma’în” böyle olan nisbete kıymet vermiştir. Hâlbuki başka silsilelerin, tarikatların büyükleri, öyle olan tecellî

nihâyete kavuşanlara nasîb olur dediler. Bu huzûr, devâmlı olursa, hiç örtünmezse, isimlerin ve sıfatların ve şü'ûnun ve i'tibârâtın perdeleri araya karışmadan tecellî ederse, gaybsız, perdesiz huzûr olur. Yâd-i dâşt olur. İşte, bu büyüklerin nisbeti olan Yâd-i dâşti, başkalarının nisbetleri ile karşılaştırmalıdır. Böylece hepsinin üstünde olduğunu anlamalıdır. Çok kimse, böyle bir huzûrun varlığına inanamaz. Arabî beyt tercemesi:

***Nîmete kavuşanlara âfiyet olsun;
Zevallı âşık birkaç damla ile doysun.***

Bu yüksek nisbet, öyle garîb oldu ki, hattâ bu büyük kıymetli zincire bağlanmış bulunanlara da söylense çoğunun inanmayacağı umulur. Şimdi, bu büyüklerin yolunda bulunanlara göre nisbet demek, Allahü teâlânın huzûru ve anlaşılamayacak bir şühûdudur ve cihetsiz olarak Ona teveccüh etmektir. Yukarıda olmak hayâle gelirse de, cihetsizdir ve görünüşde devâmlıdır. Bu nisbet yalnız cezbe makâmında hâsıl olur. Böyle nisbetin başka tarîkatlardaki nisbetlerden yüksek bir tarafı yoktur. Hâlbuki, yukarıda bildirdiğimiz Yâd-i dâşt, cezbe temâmlandıktan ve sülûk makâmları sona erdikden sonra hâsıl olur. Bunun derecesinin yüksekliğini bilmeyen kimse yoktur. Eğer gizli kalmışsa, elde edilememesindedir. Bir kimse hased ederek inanmazsa ve aşağı bir kimse kendi kusûrundan dolayı inâd ederse ona bir diyeceğimiz yoktur. Fârisî iki beyt tercemesi:

***Bir câhil bu büyüklere dil uzatırsa,
Cevâb vermeğe değmez dersem iyi olur.
Hep aslanlar, bu zincire bağlanmışlardır,
Kurnaz tilki bu zinciri nasıl koparır?***

Evveliniz ve sonunuz selâmetde olsun!

28

YIRMİSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine Hâce Ammeke yazılmışdır. Hâlinin yüksekliğini bildirmektedir. Fekat bu yazıdan, hâlinin alçaldığı ve uzaklaşmış olduğu anlaşılmalıdır:

Lütf ederek bu dostunuza gönderdiğiniz merhametli mektûb gelerek bizleri sevindirdi. Okuyarak şereflendik. Hürriyete kavuşanların, kelepçede olanları hâtırlaması ne büyük ni'mettir. Kavuşanların, ayrı kalanların dertlerine ortak olması, çok sevindirici birşeydir. Ayrı kalan bu zevallı, kendini kavuşmağa lâyük bulmadığı için, uzak bir köşeye çekildi. Yaklaşmaktan kaçarak, uzaklarda soluğu aldı. Kavuşmaktan vaz geçip ayrılığa katlandı. Hürriyeti seçmekte zindân hayâtını gördüğü için, seve seve zindân hayâtını seçti. Fârisî beyt tercemesi:

***Sultân birşey beklerse köleden,
Kanâ'at kalksın artık ortadan.***

Bozuk yazılarla ve saçma işâretlerle başınızı ağrıtmıyayım. Allahü teâlâ, bizi ve sizi Peygamberlerin efendisinin yolunda bulundursun “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti efdalühâ ve minettehiyyâti ekmelühâ”!

YİRMİDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, Şeyh Nizâmeddîn-i Tehânîserîye yazılmışdır. Farzları kılmamağa ve sünnetleri, edebleri gözetmeğe teşvîk etmekte ve farzların yanında nâfileleri yapmanın kıymetinin az olduğu ve yatsı nemâzını gece yarısından sonra kılmamağı ve abdestde kullanılan suyu içmemegi ve mürîdlerin secde etmelerinin câiz olmadığını bildirmektedir:

Allahü teâlâ, bizi ve sizi te'assubdan, ya'nî başkasını çekememekden ve doğru yoldan ayrılmaktan korusun ve insanların en üstünü o temiz Peygamberi hürmetine "aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti etemmühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ" pişmân olacak, üzülecek şeyleri yapmaktan kurtarsın!

İnsanı Allahü teâlânın rızâsına, sevgisine kavuşturacak işler, farzlar ve nâfileler olmak üzere ikiye ayrılır. Farzların yanında nâfilelerin hiç kıymeti yoktur. Bir farzı vaktinde yapmak [vakti geçmiş ise, hemen kazâ etmek], bin sene nâfile ibâdet yapmaktan dahâ çok fâidedir. Hangi nâfile olursa olsun, ne kadar hâlis niyyet edilirse edilsin, ister nemâz, oruc, zikir, fikr olsun, ister başka nâfileler olsun, hep böyledir. Hatta, farzları yaparken, bu farzın sünnetlerinden bir sünneti ve edeblerinden bir edebi gözetmek de, böyle çok fâidedir.^[1] Öğrendiğimize göre, Emîr-il-mü'minîn Ömer Fârûk "radıyallahü anh" hazretleri sabâh nemâzını cemâ'at ile kıldıktan sonra, cemâ'ate bakdı, eshâbından birini bulamadı. (Filân kimse cemâ'atde yoktur) buyurdu. Orada bulunanlar, o kimse gecenin çok saatlerinde uyumaz. [Nâfile ibâdet yapar.] Belki şimdi uykuya dalmışdır, dediler. Halîfe, (Eğer bütün gece uyuyup da sabâh nemâzını cemâ'at ile kılsaydı dahâ iyi olurdu) buyurdu. Bundan anlaşılıyor ki: Bir edebi gözetmek ve tenzîhî olsa bile, bir mekrûhdan sakınmak, zikrden ve fikrden ve murâka-beden ve teveccühden dahâ fâidedir. Tahrîmî olan mekrûhdan sakınmanın fâidesini, artık düşünmelidir. Evet, bu nâfile işler, farzları gözetmek ile ve harâmlardan, mekrûhlardan sakınmak ile birlikde yapılırsa, elbette dahâ güzel, çok güzel olur. Fekat böyle olmazsa, pek zararlı olur. Meselâ zekât olarak bir dank [ya'nî bir dirhem dörtde birini ki, bir gram gümüş demektir] bir müslimân fakîre vermek, nâfile olarak dağlar kadar altın sadaka vermekten ve hayrât, hasenât ve yardımlar yapmaktan kat kat dahâ iyidir, kat kat dahâ çok sevâbdır. Bu bir dank zekâtı verirken, bir edebi gözetmek, meselâ, akrabâdan bir fakîre vermek de, nâfile iyiliklerden kat kat dahâ fâidedir. Bundan anlaşılıyor ki, yatsı nemâzını gece yarısından sonra kılmak ve böylece gece nemâzı sevâbını da kazanmayı düşünmek, çok yanlışdır. Çünkü, hanefî mezhebindeki imâmlara göre "radıyallahü teâlâ anhüm" yatsı nemâzını gece yarısından sonra kılmak mekrûhdur. Sözlerinden de, **(Kerâhet-i tahrîmiyye)** olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü, yatsı nemâzını gece yarısına kadar kılmak mubâh demişlerdir. Gece yarısından sonra kılmak mekrûh olur buyurmuşlardır. Mubâhın karşılığı olan mekrûh ise, tahrîmen mekrûhdur. Şâfi'î mezhebinde gece yarısından sonra yatsıyı kılmak câiz değildir. Bunun içindir ki, gece nemâzı kılış ol-

[1] 123. cü mektûbu okuyunuz!

mak için ve bu vaktde zevk ve cem'iyet elde etmek için, yatsıyı gece yarısından sonraya bırakmak çok çirkindir. Böyle düşünen bir kimsenin, yalnız vitr nemâzını gece yarısından sonraya bırakması yetiştir. Vitr nemâzını gece yarısından sonra kılmak müstehabdır. Böylece, hem vitr nemâzı müstehab olan vaktinde kılınmış olur, hem de gece nemâzı kılmak ve seher vaktinde uyanık bulunmak ni'metlerine kavuşulmuş olur. O hâlde bu işden vaz geçmek ve geçmiş nemâzları kazâ etmek lâzımdır. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe Kûfî "radiyallahü teâlâ anh" hazretleri, nemâz abdestinin edeblerinden bir edebi terk ettiği için kırk senelik nemâzı kazâ etmiştir.

Şunu da söyliyelim ki, abdestsizliği gidermek için veyâ sevâb kazanmak için abdest almakda kullanılmış olan suya (**Müsta'mel su**) denir. Bu suyun içilmesi için kimseye izn vermeyiniz! Çünkü, İmâm-ı a'zama göre müsta'mel su, kaba necsdir. Fıkh âlimleri bu suyun içilmesini yasak etmişlerdir. Bu suyu içmenin mekrûh olduğunu bildirmişlerdir. Evet, abdest aldıktan sonra ibrikde kalan kullanılmamış sudan içmek şifâ olur demişlerdir. Eğer böyle olduğuna inanan bir kimse isterse, bu kullanılmamış sudan veririz. Bu fakîr, Dehli şehrine son gitdiğim zemân bu iş başıma gelmişti. Sevdiklerimizden birkaçına rü'yâda, bu fakîrin abdestde kullandığı müsta'mel sudan içmelerinin lâzım olduğu, içmezlerse büyük zarar göcekleri bildirilmiş. Böyle şey olmaz diye çok karşı geldi isem de, fâidesi olmadı. Fıkh kitâblarına bakdım. Kurtuluş yolunu şöyle buldum ki, üç kerre yıkadıktan sonra, (**Kurbet**) ya'nî sevâb kazanmak niyyet etmeden, dördüncü yıkamak ile kullanılan su müsta'mel olmuyor. Bu sevdiklerimizin yalvarması üzerine niyyet etmeden dördüncü yıkamakda kullanılan suyu içmek için kendilerine verdim.

Şunu da bildirelim ki, güvenilir birkaç kimsenin bildirdiklerine göre, halîfelerinizden birkaçına mürîdleri secde ediyorlarmış, yeri öpmekle kalmıyarak kendilerine karşı secde yapıyorlarmış. Bu işin kötülüğü güneşden dahâ çok meydândadır. Bu işi yasak ediniz! Hem de çok sıkı yasak ediniz! Böyle işlerden herkesin sakınması lâzımdır. Hele başkalarına önderlik eden bir kimsenin böyle işlerden sakınması dahâ çok lâzımdır. Çünkü, onun yolunda bulunanlar, onun yaptıklarını yaparlar ve bu belâya düşerler.

[Allah için yapılan secde, kibleye karşı yapılır. Başka tarafa yapılan secde hiçbir zemân câiz değildir.]

Şunu da bildirelim ki, tesavvuf yolunda ilerliyenlerin bilgileri, hâl ile kavuşulan bilgilerdir. Hâller de, amellerden hâsıl olur. Amelleri dürüst olan ve ibâdetleri hakkı ile yapan kimselerde hâller hâsıl olur. Bu hâller, birçok şeyleri öğrenmelerine sebep olur. Amellerin, ibâdetlerin düzgün olabilmesi için, bunları tanımak, herbirinin nasıl yapılacağını bilmek lâzımdır. Bu bilgiler, islâmiyyetin ahkâmını ya'nî emrlerini ve yasaklarını, meselâ, nemâzın, orucun ve bunlardan başka farzların ve alış verişlerin ve nikâh, talâk gibi mu'âmelâtın bilgileridir. Kısaca, Allahü teâlânın insana emr ettiği şeylerin bilgileridir. Bu bilgiler, öğrenilmekle elde edilir. Bunları öğrenmek, her müslimâna elbette lâzımdır. Herşeyi öğrenmeden önce ve öğren-

dikten sonra birer cihâd vardır. Birincisi, ilmi aramak, bulmak ve elde etmek için çalışmak cihâddır. İkincisi, ilmi elde ettikten sonra yerinde kullanabilmek için yapılan cihâddır. Bunun için, kıymetli toplantılarınızda, tesavvuf kitâbları okunulduğu gibi, fıkıh kitâblarının da okunulması ve öğrenilmesi lâzımdır. Fârisî dilinde yazılmış fıkıh kitâbları çoktur. **(Mecmû'a-i hânî)** ve **(Umde-tül-islâm)** ve **(Kenz-i fârisî)** fıkıh kitâbları çok kıymetlidir. Hattâ tesavvuf kitâbları okunmasa da, zararı olmaz; çünkü, tesavvuf bilgileri hâl ile, zevk ile, tadını tadararak elde edilir. Okumakla, dinlemekle anlaşılır. Fıkıh kitâblarını okumamak ise, zararlı olabilir. Bundan çok yazmak, sıkıntı verebilir. Az yazmak, çok şeyleri gösterir. Fârisî beyt tercemesi:

***Az söyledim, dikkat etdim kalbini kırmamağa,
Bilirim üzülsün, yoksa sözüm çoktur sana.***

Allahü teâlâ bizi ve sizi, sevgili Peygamberine “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” tam olarak uymakla şereflendirsin!

30

OTUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb da, şeyh Nizâm-ı Tehânîserîye yazılmıştır. Âfâkda ve enfüside olan şühûdları ve abdiyyet makâmını bildirmektedir:

Allahü teâlâ sizi Muhammed aleyhisselâma tâm uymakla şereflendirsin ve Muhammed Mustafânın “aleyhi ve alâ âlihi minessalvâti efdalühâ ve minettehiyyâti ekmelühâ” sünnetlerinin süsü ile zînetlendirsin!

Ne yazacağımı bilemiyorum. Mevlâmız, sâhibimiz “teâlâ ve tekaddes” hazretlerinden söz edersem, yalan söylemiş ve iftirâ etmiş olurum. O, o kadar büyüktür ki, bu saçma sapan konuşan aşağı kimsenin söz konusu olmaktan çok yüksektir. Maddeden yapılmış olan, his organlarının esîri bulunan bir kimse, maddesiz olandan ve his organları ile anlaşılamiyandan ne söyleyebilir? Yok iken sonradan yaratılmış olan bir kimse, hiç yok olmayandan ne anlayabilir? Maddeli, zemânlı ve mekânlı olan, maddesiz, zemânsız ve mekân-sız olana nasıl yol bulabilir? Zevallı mahlûk, kendi âleminden dışarıya nasıl çıkabilir? Dışarıdan haber alamaz. Fârisî beyt tercemesi:

***Çok iyi veyâ çok fenâ olsa da bir zerre,
Ömrünce dolaşsa, gezer kendi âleminde!***

Bu hâl, seyr-i enfüside de hâsıl olmaktadır. **(Seyr-i enfüsî)**, bu yolun nihâyetinde ele geçer. Yüksek hocamız Behâeddîn-i Nakşibend “kaddesallahü sirrehül akdes” hazretleri buyurdu ki, (Ehlüllah, ya'nî Allah adamları, Fenâ ve Bekâ makâmına kavuşduktan sonra, her gördüklerini kendilerinde görürler. Her tanıdıklarını kendilerinde tanırırlar. Bunların hayretleri, anlayamamaları kendilerinde olur). Zâriyât sûresinin yirmibirinci âyetinde meâlen, **(Kendinizdedir, görmüyor musunuz?)** buyuruldu. Seyr-i enfüsiden önce olan seyrlerin ya'nî ilerlemelerin hepsi, **(Seyr-i âfâkî)** idi. Seyr-i âfâkîde ele geçen şeyler hiçdir. Ya'nî, aranılana göre hiç sayılır. Yok-

sa, şühûd-i enfüsîye kavuşmak için, önce seyr-i âfâkî lâzımdır. Aldanmama-
lı! Şühûd-i enfüsîyi, şühûd-i tecellî-i sûrî ile karıştırmamalıdır. Hâşâ ikisi bir
şey değildir. Tecellî-i sûrîler nasıl olursa olsun, sâlikin nefsinde ya'nî ken-
dinde müşâhede olunurlar, ya'nî görünürler ise de, hepsi seyr-i âfâkîde hâsıl
olmaktadır. Ve (**İlm-ül-yakîn**) mertebesinde hâsıl olurlar. Şühûd-i enfüsî
ise, (**Hakk-ul-yakîn**) mertebesinde dir. Bu mertebe ise, yüksek mertebelerin
sonucusudur. Başka kelime bulunmadığı için şühûd diyoruz. Çünkü,
aranılan, istenilen şey, hiçbir şeye benzemediği gibi, Ona uygun olan, Ona
bağlı olan herşey de anlaşılabilir ve anlatılabilir. Anlaşılabilen şeyler, anlaşı-
lamıyan şeylere benzemez. Fârisî iki beyt tercemesi:

**Anlaşılmaz, ölçülemez bağlılıktır,
Nâsım Rabbi, kuluna böyle bağlıdır!
İnsan bu bağlılığı anlamaz aslâ,
Herşeyi bilir, cânını bilen Mevlâ!**

Şühûd-i enfüsîyi bu şühûd-i sûrî ile karıştırmak, insanın her iki makâm-
da Bekâ hâsıl etmesinden ileri gelmektedir. Çünkü, tecellî-i sûrî, sâlikî fânî
yapmaz. Birçok bağlılıklarını yok eder ise de, fenâya kadar götürmez.
Bundan dolayı, bu tecellîde, sâlikin varlığından birşeyler bulunmaktadır.
Seyr-i enfüsî, tâm Fenâdan ve son Bekâdan sonra olduğundan ve sâlikin
anlayışı az olduğundan, bu iki Bekâyı birbirinden ayıramaz. İkisini birleş-
miş sanır. Eğer bu ikinci bekâyı (**Bekâ-billah**) denildiğini ve bu varlığa,
Allahü teâlânın verdiği vücûd denildiğini bilseydi, ikisini karıştırmaktan
kurtulurdu.

Süâl: (**Bekâ-billah**) demek, kendini Hak teâlâ olarak bulmak değil mi-
dir?

Cevâb: Hayır, öyle değildir. Tesavvuf büyüklerinin birkaçının sözlerin-
den böyle olduğu anlaşılabilir ise de, bu bekâ, birçoklarına, cezbe makâm-
mında, kendilerini yok bildikten sonra hâsıl olmaktadır. Kendilerini böy-
le yok bilmeleri, Fenâ makâmına kavuşmağa benzemektedir. Nakşibend-
diyye büyükleri “kaddesallahü teâlâ esrârehüm” bu Bekâyı (**Vücûd-i
adem**) adını vermişlerdir. Bu, fenâdan öncedir. Bu hâl yok olabilir. Yok
olduğu görülmüştür de. Zemân olur ki, bu hâli ondan alırlar. Sonra geri
verirler. Tam Fenâdan sonra hâsıl olan Bekâ ise, hiç yok olmaz. Hiç sar-
sılmaz. Bunların Fenâsı, devâmlıdır. Bekâda iken fânîdirler. Fenâda iken
de bâkîdirler. Çabuk geçen, tükenen fenâ ve bekâ, kalbin hâlleri ve deği-
şiklikleri sırasında gelip geçici şeylerdir. Bizim anlatmak istediğimiz ise,
böyle değildir. Hâce Behâeddîn-i Nakşibend “kaddesallahü teâlâ sirreh”
buyurdu ki, (Vücûd-i adem denilen hâl, insanın tabîî hâline döner. Fekat
vücûd-i fenâ, insanlık vücûdüne dönmez). Bunun için Fenâ sâhiblerinin
hâlleri elbette hiç değişmez. Vaktleri sürekli dir. Belki, bunların vaktleri
ve hâlleri yoktur. Bunlar, vaktleri ile değil, vaktlerin sâhibi iledir.
Bunların işi hâlleri veren iledir. Geçip gitmek, bitmek, vaktde ve hâlde
olur. Hâlden ve vaktten kurtulanlar için bitmek, yok olmak tehlikeleri
kalmaz. Bu Allahü teâlânın öyle bir ni'metidir ki, dilediğine verir. Allahü
teâlâ, büyük ihsân sâhibidir.

Vaktin devâmlı olması demek, bu vaktdeki hâlin bilinmesi ve başka şeyleri gibi eserlerinin, alâmetlerinin devâmlı olması demek değildir. Belki, vaktin olduğu gibi devâm etmesi ve hâlin kendisinin devâmlı olması demektir. Bir şeyi yanlış zan etmek, onun doğru olmasına ziyân getirmez. Hattâ çok zanlar vardır ki, günâh olur.

Söz uzadı. Biz yine kendimize gelelim! Mukaddes meydânda “celle şânüh” söz binicisini koşturamayacağımız için, kendi kulluğumuzu, aşağılığımızı ve gücümüzün yetersiz olduğunu anlatalım. İnsan, kulluk vazîfelerini yapmak için yaratıldı. Bir kimseye başlangıçta ve ortalarda aşk ve muhabbet verilirse, onun Allahü teâlâdan başka şeylere olan bağılıklarını kesmesi için verirler. Aşk ve muhabbet de aranılacak, özenilecek şey değildir. Kulluk makâmına kavuşmak için birer aracıdır. Bir kimsenin Allahü teâlâyâ kul olması için, Ondan başka şeylere kul olmaktan ve bağlanmaktan tam kurtulması lâzımdır. Aşk ve muhabbet, bu bağılıkları kesmekden başka bir işe yaramaz. Bunun için, vilâyet ya'nî evliyâlık mertebelerinin sonu, en yükseği (**Abdiyyet makâmı**)dır. Vilâyet derecelerinde, abdiyyet makâmının üstünde hiçbir derece yoktur. Bu makâmda, kul ile sâhibi arasında, kulun sâhibine muhtâc olmasından ve sâhibin kendisinin ve sıfatlarının hiçbir şeye hiç muhtâc olmamasından başka hiçbir bağılılık yoktur. Burasını iyi açıklayalım ki, kendisi ile Onun kendisi arasında ve sıfatları ile Onun sıfatları arasında ve kendi işleri ile Onun işleri arasında, hiçbir bakımdan hiçbir benzerlik bulmayacaktır. Onun zilli, görüntüsü olduğunu söylemekte, bir benzerlik, bir bağılılık olur. Bundan da kaçınmak lâzımdır. Onu yaratıcı, kendisini yaratılmış bilmelidir. Bundan başka hiçbir şeye ağız açmamalıdır. Tesavvuf yolunda ilerliyenlerin çoğu “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în” (**Tevhîd-i fi'li**) ile karşılaşmaktadır. Her şeyi yapan Allahü teâlâdır derler. Bu büyükler, bu işleri yaratanın bir olduğunu bilir. Bu işleri yapan birdir demek istemezler. Böyle söylemek, zındıklık olur. Bunu bir misâl ile açıklayalım:

Kukla oynatan bir kimse, perde arkasında oturur. Tahtadan, kartondan insan şeklinde yapılmış cansız şeyleri ipe oynatır. Seyrciler, perdede oynayan karton, tahta parçalarının birçok şeyler yaptığını görür. Akli olan kimseler bu hareketleri, perde arkasında oturan adamın yaptığını anlar. Fekat bu işler, perdedeki tahta parçalarından meydâna gelmektedir. Bunun için, bu şekiller hareket ediyor denir. Perde arkasındaki adam hareket ediyor denmez. Bu sözleri, işin doğrusunu göstermektedir. Peygamberlerin “aleyhimüssalevatü vetteslîmât” yolları da böyle olduğunu bildirmektedir. İşleri yapan bir yapıcıdır demek, sekr hâlinde söylenen sözlerdendir. Sözün doğrusu şöyledir ki, işleri yapan çoktur. İşleri yaratan birdir. Tevhîd-i vücûd bilgileri de böyledir. Sekr vaktinde ve hâl kapladığı zemân söylemişlerdir. Keşf yolu ile edinilen bilgilerin doğru olması, islâmiyyetde açıkça anlaşılan bilgilere uygun olmaları ile ölçülür. Kıl kadar ayrılık sekrdan ileri gelir. Din bilgilerinin doğrusu, Ehl-i sünnet vel-cemâ'at âlimlerinin “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în” anladıkları bilgilerdir. Bunlara uymamak yâ zındıklık ve ilhâddır, ya'nî doğru yoldan ayrılmaktır, yâhud sekr hâlinde söylenmiştir. Sekrdan tam kurtulmak, (**Abdiyyet makâmı**)nda olur. Başka makâmın hepsinde az çok sekr bulunur. Fârisî mısra' terce-

mesi:

Dahâ söylersem sonu gelmez.

Hâce Behâeddîn-i Nakşibend “kaddesallahü teâlâ sirrehül akdes” hazretlerinden (Sülûk niçin yapıyor?) diye sorulduğunda, (Kısa, toplu olan bilgilerin genişlemesi, açıklanması ve akl ile, düşünce ile bulunan bilgilerin, keşf ile, kalb ile anlaşılması için) buyurdu. İslâmiyyetin bildirdiği bilgilerden başka şeyler öğrenmek için demedi. Tesavvuf yolunda ilerlerken, islâmiyyette bulunmayan şeylerle karşılaşılacak ise de, yolun sonuna varınca bu bilgilerin hepsi yok olur. Yalnız islâmiyyetin bildirdiği şeyler, açık ve geniş olarak bilinir. Aklın dar çerçevesinden kurtularak, keşfin sonsuz meydânına açılmak hâsıl olur. Ya'nî Peygamberimiz “aleyhissalâtü vesselâm” bu bilgileri melekten aldığı gibi, bu büyükler de, bu bilgilerin hepsini, kalblerine gelen ilhâm yolu ile aynı kaynaktan alırlar. Âlimler, bu bilgileri islâmiyyetden alırlar. Kısaca, topluca bildirirler. Bu bilgiler, Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” keşf yolu ile geniş, uzun bildirildiği gibi, Evliyâyâ da böylece bildirilmektedir. Ancak Peygamberler “aleyhimüssalâtü vesselâm” asıldılar, önde gidenlerdir. Evliyâ ise bunların arkalarında, izlerinde gelenlerdir. Evliyânın yükseklerinden pek azını “rahmetullahi aleyhim ecma'in” ancak yüzlerle sene sonra, birbirinden pek uzak zemânlarda seçerek, bu yüksek makâma kavuşdururlar.

Akl ile, düşünce ile anlaşılacak bir bilgiyi keşf yolu ile açıklamak istiyordum. Fekat kâğıda yer kalmadı. Böyle olmasında Allahü teâlânın hikmeti olsa gerek. Vesselâm.

31

OTUZBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Sofiye gönderilmiştir. Tevhîd-i vücûdün hakîkati ve Allahü teâlâyâ yakın olmak ve berâber olmak ne demek olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâ hepimizi, Peygamberlerin seyyidinin “aleyhimüsselâm” yolundan ayırmasın! Yanınızdan gelen bir zât dedi ki, şeyh Nizâm-i Tehânîserînin talebesinden biri, sizin yanınızda, bu fakîr için vahdet-i vücûde inanmıyor demiş. Bu zât, bunu bildirdikten sonra, bu sözün doğru olup olmadığını sordu ve talebenizin okuyup aydınlanması ve kötü düşüncelere saplanmamaları için, vahdet-i vücûd üzerindeki bilgimi yazmamı istedi. Müslimâna karşı kötü zanda bulunmak, günâh olduğundan, talebenizi günâhdan korumak düşüncesi ile, birkaç kelime yazıp, başınızı ağrıttırıyorum:

Muhterem yavrum! Bu fakîr, çocukluğumdan beri, vahdet-i vücûde inanmakdaydım. Babam “kaddesallahü teâlâ sirreh” de, buna inandığımı, her zemân bildirirdi. Mubârek kalbi, vahdet-i vücûddan ve herşeyden uzak olan, hiçbir sûretle varılmayan varlığa doğru olduğu hâlde, bu i'tikâddan hiç ayrılmamıştı. Âlimin oğlu da, yarım âlim demektir sözü gereğin-

ce, bu fakîrin bu bilgiden büyük payı olmuşdu. Çok lezzetler almışdım. Fekat, Allahü teâlâ, sonsuz ihsânî ile, büyük rehber, hakîkatlerin, ma'rifetlerin kaynağı, islâm dîninin hâmisî, hocam, önderim, kurtuluş yoluna kavuşdurucu, Muhammed Bâkî “kuddise sirruh” hazretlerine kavuşturdu. Bu fakîre tarikat-i aliyye-i Nakşibendiyyeyi ta'lîm buyurdu. Hiçbirşeye yaramıyan bu miskîni, mubârek kalblerinin ışıkları altında bulundurmakla şereflendirdi. Bu üstün yolda ilerlemeğe alışdırınca, az zemânda, vahdet-i vücûd bilgileri önüme çıkdı. Bu makâmın çeşidli ilmleri, ma'rifetleri kapladı. Bu mertebenin inceliklerinden, göstermedikleri hemen birşey kalmadı. Muhyiddîn-i Arabînin “kuddise sirruh” bildirdiği ince bilgiler, olduğu gibi meydâna çıkdı. **(Füsûs)** kitâbında yazdığı ve urûcun, bu yolun sonu olduğunu sanıp, bundan ötesi ademdir, yoklukdur dediği, tecellî-i zâtî ile de, şereflendirdiler. Kendisine Evliyânın sonuncusu diyerek yalnız Evliyânın sonuncusuna mahsûs olduğunu yazdığı, bu tecellînin çeşidli bilgilerini, ma'rifetlerini uzun uzadıya, bu fakîre bildirdiler. Bu ma'rifetlere, o kadar daldım, o kadar kapıldım ki, vahdet-i vücûd hâli, herşeyi unutturdu. Bu bilgilerin serhoşu oldum. O anlarda, hocamın yüksek huzûruna arz ettiğim mektûblarımda, bu serhoşluğumun derecesini gösteren çılgınca yazılarım vardır. [Bu yolda yazılı bir rübâ'nin tercemesini uygun görmeyip geçiyoruz.] Uzun zemân, bu hâlde kaldım. Seneler geçti. Nihâyet, Cenâb-ı Hakkın sonsuz lutf ve inâyeti, ânsızın, imdâdına yetişip, bîcûn, bî keyf olan [ya'nî anlaşılmasız olan] cemâlden perdeler, birdenbire kaldırıldı. [Sanki seller, felâketler yapan fırtınalı kara bulutlar, bir ânda sıyrılıp, mâvi semâ açıldı. Güneş heryeri aydınlattı.] Önceden olan, vahdet-i vücûd, itihâd, Allahü teâlânın herşeyle birleşmiş, berâber görünmesi gayb oldu. İhâta, sereyân, kurb ve ma'ıyyet, ya'nî Allahü teâlânın heryeri kaplaması, dolurması, yakın olması gibi bilgiler, örtüldü, gitti. İyice anladım ki, yaratının, yaratıkları ile hiçbir benzerliği, hiçbir bağıllığı yokdur. İhâta, kurb gibi şeyler, Ehl-i sünnet âlimlerinin (Allahü teâlâ o büyük âlimlerin çalışmalarına çok mükâfât versin) bildirdiği gibi, hep Allahü teâlânın, ilmi içindir. Kendisi için değildir. Allahü teâlâ hiçbirşeyle birleşmiş değildir. O, Odur, mahlûklar, mahlûkdur. O, bîcûndur, erişilmez, anlaşılmasız, anlaşılamaz. Bütün âlem ise, his olunan, anlaşılabilen şeylerdir. Anlaşılamiyan anlaşılan gibi olamaz. Vâcib, mümkün gibidir denemez. Kadîm olan, hâdis olana benzemez. Yokluğu mümkün olmiyan, yok olabilen gibi değildir. Hakîkatler değişmez. Birisi için olan, öteki için söylenemez. Ne kadar şaşılacak şeydir ki, şeyh Muhyiddîn-i Arabî “kuddise sirruh” ve onun yolunda giden büyükler [onların sözlerinden ezberleyip, ötede beride söyleyen, yazan, câhiller değil], (Allahü teâlâ, hiçbir sûretle anlaşılmasız. Hiçbir şeye benzemez) dedikleri hâlde, Zât-i ilâhî, herşeyi ihâta etmiş, kaplamıştır, herşeye yakındır, herşeyle berâberdir diyorlar. Bunun doğrusu, Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdiğidir. Yakın olan, ihâta eden, Allahü teâlânın kendisi değil, ilmidir.

Tevhîd-i vücûdî bilgileri yok olup da, başka ilmler, ma'rifetler hâsıl olduğu zemân, çok üzölmüşdüm. Çünkü, vahdet-i vücûd ma'rifetlerinden daha üstün şeyler bulunacağını bilmiyordum. Bu ma'rifetlerin yok olmaması için yalvarıyor, çok düâ ediyordum. Fekat, perdeler, temâmen kalkıp, hakîkat bütün açıklığı ile bildirilince, anladım ki, âlemler, mahlûklar, Sı-

fât-ı ilâhiyyenin aynaları ve Esmâ-i ilâhiyyenin görünüşleri ise de, **(Tevhîd-i vücûdî)** var diyenlerin sandığı gibi, görünenler, gösterenin kendi değildir. Bir şeyin gölgesi, o şeyin kendisi değildir. Sözüümü bir misâl ile dahâ açıklayalım: Büyük bir âlim, düşündüklerini bildirmek için, harfleri ve sesleri kullanır. Kafasındaki kıymetli bilgiyi, harflerin, seslerin içinde açığa çıkarır. Bu harfler ve sesler, o bilgileri gösteren ayna gibidir. Fekat, harfler, sesler bu bilgilerin aynadır, bilgilerin kendisidir veyâ bu bilgilerin kendilerini kaplamıştır veyâ bunların kendilerine yakındır veyâ bilgilerin kendileri ile berâberdir denemez. Ancak, harfler ve sesler, bu bilgileri meydâna çıkaran işaretlerdir. Bilgilere delâlet etmekden, belli etmekden başka, birşey denemez. Bilgilerin, harf ve seslerle hiç benzerliği yoktur. Benzerlik, berâberlik, vehm ve hayâl ile söylenebilir. Hakikatda, böyle şeyler yoktur. Bu bilgiler ile, harfler ve sesler arasında görünmek, göstermek ve belli olmak, belli etmek gibi bağıllık olduğundan, ba'zı kimselerin vehminde, bu bağıllıktan, birleşmek, berâberlik gibi şeyler doğuyor. Hakikatde bunların hiçbiri yoktur.

İşte, Allahü teâlâ ile, bu âlem de böyledir. Göstermek ve gösterilmekten, belli etmek ve belli olmaktan başka, hiçbir bağıllık yoktur. Mahlûkların herbiri, yaratanın varlığını gösteren birer alâmetdir. Onun isimlerinin, sıfatlarının büyüklüğünü bildiren, birer ayna gibidir. Bu kadcak bağıllık ba'zı kimselerin hayâlinde büyüyerek, ba'zı şeyler söylemelerine sebep olmaktadır. Bu hâl, bilhassa, tevhdî üzerinde murâkabesi çok olanlarda görülüyor. Murâkabelerinin sûreti, hayâllerinde yerleşiyor. Ba'zıları da kelime-i tevhdînin ma'nâsını, kısaca düşünüp, çok söylediklerinde, bu hâle düşüyor. Bunların her ikisi de, ilm ile hâsıl oluyor. Hâl ile ilgileri yoktur. Ba'zıları da, aşırı sevgi ile, bu hâle düşüyor. Allahü teâlâdan başka, hiçbir şeyin varlığını görmiyorlar. Bunların böyle görmesi, herşeyin yok olmasına sebep olmaz. Çünkü, hissimiz, aklımız ve islâmiyyet, herşeyin var olduğunu bildirmektedir. Bu sevginin taşkınlığı zemânında, ba'zan, Allahü teâlânın kendisi ihâta etmiş, kendisi yakındır sanıyorlar. Sevgi ile hâsıl olan tevhdî, önce bildirdiğimiz iki tevhdîden dahâ yüksek olup, hâl ile hâsıl olmaktadır. Fekat, bu da yanlışdır. İslâmiyyete uygun değildir. Bunu, islâmiyyete uydurmağa kalkışmak, boşuna uğraşmaktır. Felsefecilerin zan ile, kısa akları ile söyledikleri, bozuk sözler gibidir. Fennin ve islâmiyyetin ışıkları altında olmayıp da, yalnız zan ile konuşan felsefecileri, ilm adamı sanan ba'zı müslimânlar, bunların bozuk sözlerini, yazılarını, islâmiyyete uydurmağa uğraşiyor. **(İhvân-us-safâ)** gibi kitâblar, böyle çürük sözleri, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler ile isbâta kalkışan câhiller tarafından yazılmıştır.

[Şimdi de, fikh kitâblarında, harâm olduğu bildirilen birçok şeyleri Avrupalılar, Amerikalılar yaptığı için, bunların harâm olmadığını, âyet ile, hadîs ile isbâta uğraşan Amerikan hayrânlarını görüyoruz. İslâmiyyeti, kâfirlerin âdetlerine, tapınmalarına çevirmeğe uğraşan, bozuk kitâbları okumamalıyız. Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarında gösterilen, doğru yoldan ayrılmamalıyız. Din düşmanlarının, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler ile süsledikleri, yaldızlı yeni fetvâlara, kitâblara, mecmû'a ve gazetelere aldanmamalıyız. Senenin onbir ayında, din düşmanlığı yapan, Ramezân gelince, para kazanmak için, müslimân imiş gibi dinden bahs eden yazıları, din

câhili gazeteleri okumamalı, bunlara inanmamalıdır!].

Evliyânın keşfinde hatâ etmesi, yanılması, müctehidlerin ictihâdda yanılması gibidir; kusûr sayılmaz. Bundan dolayı, Evliyâyâ dil uzatılmaz. Belki, hatâ edene de, bir derece sevâb verilir. Yalnız şu kadar fark vardır ki, müctehidlere uyanlara, onların mezhebinde bulunanlara da, hatâli işlerde sevâb verilir. Evliyânın yanlış keşflerine uyanlara, sevâb verilmez. Çünkü ilhâm ve keşf, ancak sâhibi için senedir. Başkalarına sened olamaz. Müctehidlerin sözü ise, mezhebinde bulunan herkes için senedir. O hâlde, Evliyânın yanlış ilhâmılarına, keşflerine uymak câiz değildir. Müctehidlerin “rahmetullahi aleyhim ecma’în” hatâ ihtimâli olan sözlerine de uymak câiz ve hattâ vâcibdir.

Tesavvuf yolunda ilerleyen sâliklerden ba’zısının, bu mahlûklar aynasında gördükleri de, böyledir. İster (**Şühûd-i vahdet**) desinler, ister (**Şühûd-i ehâdiyyet**) desinler, Allahü teâlâda, mahlûk sıfatları yoktur ki, mahlûklarda görülebilsin. Mekânı, yeri olmıyan, bir yerde yerleşmez. Mahlûklara hiç benzemiyeni, mahlûkların dışında aramak lâzımdır. Yeri olmıyanı, madde ve mekânın dışında aramalıdır. Âfâkda ve enfüsde, ya’nî insanın dışında ve kendisinde görülen herşey O değildir. Onun alâmetleridir. Evliyânın büyüklerinden Behâeddîn-i Nakşibend “kaddesallahü teâlâ sirreh” buyurdu ki, (Görülen, işitilen ve bilinen herşey, O değildir. Bunları, lâ ilâhe derken yok etmelidir). Fârisî iki beyt tercemesi:

***Her şekl dardır, ma’nâ, nasıl sığar?
dilenci kulübesinde, sultânın ne işi var?
Şekle bakan gâfil, ma’nâdan ne anlar?
cemâli görmeyince, cânânla ne işi var?***

Süâl: Nakşibendiyye ve diğer tesavvuf büyükleri “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în”, vahdet-i vücûd, ihâta, kurb, ma’iyyet-i zâtıyye ve kesretde vahdeti görmek ve kesretde ehâdiyyeti görmek gibi şeyler olduğunu açıkça söylemişlerdir. Bu sözlere ne dersiniz?

Cevâb: Bunları, tesavvuf yolunun ortalarında görmüşlerdir. Sonra bu makâmları geçmişlerdir. Nitekim, bu fakîr kendi hâlimin de, böyle olduğunu yukarıda yazmışdım. Şunu da bildirelim ki, ba’zı büyüklerin bâtını [kalbi ve rûhu], hiçbirşeye benzemiyen bir mevcûdu ararken, zâhiri, bedeni mahlûklar arasında olduğu için, vahdet-i vücûd bilgisi ile şereflendirirler. Bâtını, bir olan mevcûdu ararken, zâhiri, Onu mahlûkların aynasında görmektedir. Nitekim, kıymetli babamın böyle olduğunu, yukarıda bildirmişdim. Vahdet-i vücûd derecelerini bildirdiğim uzun mektûbda, dahâ uzun anlatmışdım. Burada kısa kesmek uygundur.

Süâl: Hâlık başka, mahlûk başka olunca ve Zât-i ilâhî, mahlûklara yakın olamaz, ihâta etmez deyince ve Allahü teâlâ bu dünyâda görülemez ise, bu büyüklerin sözleri yanlış olmaz mı?

Cevâb: Bu büyükler, gördüklerini söylüyor. Meselâ, aynaya bakan bir kimse, şeklimi, sûretimi aynada gördüm der. Bu söz de, yerinde değildir. Çünkü, aynada sûretini görmemiştir. Çünkü, aynada sûret, şekl yoktur ki görsün. Fekat bu kimseye, yalan söylüyorsun demeyiz. Bu sözünü ma’zûr

görürüz.

Büyüklerin, saklamak gereken böyle hâllerini bildirmelerine sebep, başkasını taklîd etmediklerinin anlaşılması içindir. Vahdet-i vücûdu kabûl edenler de, inkâr edenler de, kendi keşf ve ilhâmalarını söylemişlerdir. Keşf, ilhâm, başkalarına sened olamaz ise de, ilhâm olunan zât için, kıymeti inkâr olunmaz.

İkinci cevâb olarak deriz ki, herhangi iki şey arasında, ortak olan sıfatlar ve ayrı olan sıfatlar vardır. Mahlûklar, Allahü teâlânın kendisinden her bakımdan ayrı oldukları hâlde, görünüşde müşterek olan cihetler de vardır. Allahü teâlânın sevgisi, bir kimseyi kaplayınca, ayrılığa sebep olan noktalar, görünmeyip, müşterek olanlar kalıyor. Hâlık ile mahlûk, birbirinin aynıdır diyerek gördüklerini doğru söylüyorlar. Sözleri yalan olmuyor. Zât-ı ilâhînin yakın olması, ihâta etmesi için olan sözleri de, böyle söylemişlerdir, vesse-lâm.

32

OTUZİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Hüsâmeddîn Ahmede yazılmıştır. Eshâb-ı kirâmın “aleyhimürrıdvân” kemâlâtını ve hazret-i Mehdîyi bildirmektedir:

Lutf ederek gönderdiğiniz mektûb geldi. Bu garîbleri hâtırladığınıza şükr eyledim. Büyük hocamızın senelerle hizmetinde hiç istifâde etmemiş gibiyim diyor ve sebebini soruyorsunuz. Efendim! Böyle şeylerin cevâbını yazmak, hattâ anlatmak uygun değildir. Çünkü, okumakla, dinlemekle anlaşılmaz. Sevgi ve i'timâd olmak şartı ile, uzun zemân berâber bulunmak lâzımdır. Başka yol ile ele geçemez. Fârisî beyt tercemesi:

***Râhat gece, tatlı mehtâb bul bana,
Her şeyden anlatayım, o zemân sana.***

Her sûâle cevâb vermek lâzımdır buyurmuşlar. Onun için kısaca bildireyim ki, tesavvuf yolculuğunda, her makâmın, ayrı bilgileri, ma'rifetleri, hâlleri vardır. Her makâm için ayrı vazîfe, zikir ve teveccüh lâzımdır. Ba'zı makâmda zikir, başka makâmda Kur'ân-ı kerîm okumak, nemâz kılmak, ba'zısında cezbe, ba'zısında sülûk, ba'zısında ise bu ni'metin her ikisi vardır. Öyle makâmlar da vardır ki, cezbe ve sülûk oraya yanaşamaz. Bu son makâmlar çok yüksek, pek kıymetlidir. Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” eshâb-ı kirâmının “aleyhimürrıdvân” hepsi, bu makâmlara kavuşmuş, bu büyük ni'met ile şereflenmiştir. Bu makâmların sâhibleri, başka makâmların sâhiblerine benzemez. Başka makâmların sâhibleri ise, birbirlerine az çok benzer. Bu makâm, Eshâb-ı kirâmdan sonra, hazret-i Mehdîde görünecektir. Tesavvuf büyüklerinden pek az kimse, bu makâmdan haber vermiştir. Bu makâmın ilmlerinden, ma'rifetlerinden söyleyen ise, yok gibidir. Bu makâm, Allahü teâlânın, öyle büyük bir ni'metidir ki, dilediği, seçtiği bahtiyârlara nasîb olur. Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” bu pek yüksek mertebeye, dahâ ilk sohbetde ayak basardı ve zemânla bu mertebelerde yükselirdi. Sonra gelen Evliyâdan birini, bu

ni'met ile şereflendirmek ve Eshâb-ı kirâmın terbiyesi ile yetiştirmek isterlerse, cezbe ve sülûk mertebelerini geçirip ve bunların ilm ve ma'rifetlerini atlatdıktan sonra, bu devlete erişdirirler. Bu mertebelere yetişebilmek, insanların en üstününün "aleyhi ve alâ âlihissalevât" sohbeti ile mümkün olabilir. Onun izinde gidenlerden pekaz kimseye de, bu bereketi ihsân edebilirler. Bunun sohbetine kavuşan da, bu mertebelere ulaşıran nisbet ile, yol ile şereflenir. Fârisî beyt tercemesi:

***Rûhul-kudsün feyzine kavuşursan eğer;
Mesîhin yaptıkları, senden de hâsıl olur.***

Cezbe, sülûkten önce olduğu zemânlarda yaptıkları gibi, bu yolda da, nihâyetin hâlleri, başlangıçta gösterilir, tatdırılır. Bundan fazla yazmağa imkân bulamıyorum. Eğer buluşursak ve dinliyenlerin arzû ve hevesleri anlaşılırsa, inşâallahü teâlâ bu makâmlardan biraz bildirmek nasîb olur. İnsanları herşeye kavuşduran Allahü teâlâdır.

Sevdiklerimizden birkaçı için yazdıklarınız anlaşıldı. Bu fakîr, hepsinin kusûrunu bağışlıyorum. Allahü teâlâ, merhametlilerin en merhametlisidir. O afv buyurur. Fekat sevdiklerimize nasîhat buyurunuz ki, bir arada buldukları veyâ uzakda oldukları zemân üzücü birşey yapmasınlar, hareketlerini değışdirmesinler! Ra'd sûresinin onikinci âyetinde meâlen, **(İnsanlar gidişlerini bozmazlarsa, Allahü teâlâ da bunlara verdiği ni'metlerini değışdirmez. Allahü teâlâ bir millete cezâ vermek isteyince, bunu kimse durduramaz. Onların Allahü teâlâdan başka hâkimi yoktur)** buyuruldu. Meyân Şeyh İlâhdâd için çok yazmışsınız. Bu yazı fakîre bir sıkıntı vermedi. Fekat, onun hâlini bozmasından dolayı pişmân olması lâzımdır. Hadîs-i şerîfde, **(Pişmân olmak tevbedir)** buyuruldu. Şefâ'atçı aramak da, tevbenin bir parçasıdır. Her ne olursa olsun, bu fakîr "rahmetullahi aleyh" afv etmekteyim. Fekat, ne yapacağınızı siz bilirsiniz.

Serhend şehrinde yerleşmelisiniz. Muhabbet bağları ve aşk mektebindeki talebelik arkadaşlığı, ufak tefek şeylerle kopacak kadar gevşek değildir. Dahâ ne yazayım? Allahü teâlâ hepimize selâmet versin! Yüksek hocamın "rahmetullahi aleyh" kıymetli çocuklarına ve o şerefli evde bulunanların hepsine düâlar ederim.

Bu mektûbu hâzırladıktan sonra, oradaki sevdiklerimizin yanıldıklarını ve afv olduklarını dahâ açıklamayı düşündüm. Kısa yazılınca, anlamayan yerleri kalabilir. Efendim! Yanlış işlerin afv edilebilmesi için, işleyenlerce bunların suç olduğunun bilinmesi lâzımdır. Bu işleri yapanların pişmân olması lâzımdır. Böyle olmazsa, afv etmek doğru olmaz.

Sığınağımız, kıymetli rehberimiz "kuddise sirruhül'azîz" burada bulunanların gözü önünde, bu makâmı Şeyh İlâhdâda bırakmış olduğunu yazıyorsunuz. Bu sözü incelemek lâzım gelmektedir. Ona bırakmak demek, orada bulunanlara ve gelip gidenlere hizmet etmek ve bunların yimelerinden, içmelerinden bilgisi olmak demek ise, biz de böyle söylemekteyiz. Yok eğer, orada bulunanları yetiştirmek ve şeyhlik makâmında oturmak demek ise, bu olamaz. Kendileri ile son buluşduğumda, bu fakîre dönerek, (Şeyh İlâhdâdın bizim tarafımızdan giderek, çalışmak isteyenlere vazîfe verme-

sini ve oradakilerin hâllerini bize bildirmesini uygun görür müsün? Bizim artık talebe yanına çıkacak ve onlara ders verecek ve hâllerini soracak gücümüz kalmadı) buyurmuşdu. Fakîr “rahmetullahi aleyh” bunun için bile duraklamışdım. Zarûret olduğu için, yalnız bu kadar yapması uygun görül-müşdü. Bu kadar bildirmek (**Sefâret**) vazîfesidir. Hele zarûret olunca, hiç bir üstünlük göstermez. Zarûret kadar izn verilir. Bu sefâret vazîfesi de, onların yaşadığı zemânda idi. Vefâtından sonra, tâliblere ders vermek ve hâllerini sormak hıyânet olur.

Süâl: Sığnağımızın, yüksek rehberimizin nisbeti değişmemiştir. Ya'nî artmamış ve azalmamış diyorsunuz.

Cevâb: Efendim! Tekmîl-i sinâ'at, telâhuk-ı efkâr ilemdir. Ya'nî san'atların ilerlemesi, fikrlerin, düşüncelerin birbirlerine eklenmesi ile olur. Sibeveyh tarafından kurulmuş olan Nahv bilgisi, sonra gelenlerin düşünceleri ile binlerce kat çoğalmıştır. Çoğalmadan, olduğu gibi kalması, noksanlık olur. Hâce Behâeddîn-i Nakşibend hazretlerinin nisbeti, hâce Abdülhâlık hazretleri zemânında yok idi “kaddesallahü sirrehümâ”. Her zemân da böyle olmuştur. Bundan başka, yüksek hocamız Bâkî-billah hazretleri “rahmetullahi aleyh”, bu nisbeti olgunlaştırmak istiyordu, temâm olmamış biliyordu. Eger dahâ yaşasaydı, Allahü teâlânın irâdesi ile, bu nisbeti kim bilir nereye kadar yükseltecekti. Bunun yükseltilmemesi için uğraşmak doğru değildir. Fakîr, bu nisbetin değişmeden nasıl kalacağını bilemiyorum. Sizdeki nisbet bile başkadır. Onların nisbetine hiç benzememektedir. Bu sözümüz, onların yüksek huzûrunda çok söylenmişti. Şeyh İlâhdâd fakîri, nisbetin ne olduğunu nereden bilmektedir? Kalbinde bir parça huzûr vardır. Ne hâlde olduğunu başkaları da bilmektedir. O nisbeti kendisine veren kimdir? Bunları bana bildiriniz. Böylece bu fakîr de kendisine yardımda bulunayım. Rü'yâlara güvenmeyiniz! Çünkü, çoğu hayâl ile görülmektedir, doğru olmazlar. Şeytân, kuvvetli düşmandır. Onun aldatmasından kurtulmak güçtür. Ancak, Allahü teâlânın koruduğu seçilmiş kimseler kurtulur.

Süâl: Kazanılmış olan nisbetlerin geri alınmasını soruyorsunuz?

Cevâb: Efendim! O nisbeti geri almakta rehberin ihtiyârı, irâdesi olmaz. Birlikde iken de söylemişdim. O hâl, şimdi de öyledir, yok olmamıştır. Yok oldu sanmak doğru değildir. Kalbden iştiğiniz sesin de, bununla bir ilişkisi yoktur. Ateşin külü soğuyunca ve içinde ateş kalmayınca da, üzerine su dökülürse, ateşe dökmüş gibi ses çıkarır. Sesi duyunca, külün içinde ateş kalmıştır demek doğru olmaz. Yine söylüyorum, rü'yâlara kıymet vermeyiniz! Bu sözüm, bugün sizden gizli ise, yarın inşâallahü teâlâ belli olacaktır. Mektûbunuzda üzerine çok düşmüş olduğunuz için, cevâbını bildirmediğim mecbûr kaldım. Yoksa, sebep olmadan bir şey yazılamıyor.

33

OTUZÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, molla hâcî Muhammed Lâhorîye yazılmışdır. Dünyâyı seven ve ilmi, dünyâyı kazanmağa harc eden kötü ilm adamlarının zararını bildirmekde ve dünyâyı düşkün olmayan âlimleri medh etmektedir:

Âlimlerin dünyâyı sevmesi ve ona düşkün olması, güzel yüzlerine siyâh leke gibidir. Böyle olan ilm adamlarının, insanlara fâidesi olur ise de, kendilerine olmaz. Dîni kuvvetlendirmek, islâmiyyeti yaymak şerefi, bunlara âid ise de, ba'zan kâfir ve fâsık da, bu işi yapar. Nitekim, Peygamberlerin efendisi “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” kötü kimselerin de, dîni kuvvetlendireceğini haber vermiş ve **(Allahü teâlâ bu dîni, fâcir kimselerle de, elbette kuvvetlendirir)** buyurmuşdur. Bunlar, çakmak taşına benzer. Çakmak taşında enerji vardır. İnsanlar bu taşdaki kudretten ateş yapar, istifâde eder. Taşın ise, hiç istifâdesi olmaz. Bunların da ilmlerinden kendilerine fâide olmaz. Hattâ, bu ilmleri, kendilerine zararlıdır. Çünkü, kıyâmet günü, bilmiyorduk, günâh olduğunu bilseydik yapmazdık diyemeyiz. Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Kıyâmet gününde, en şiddetli azâb görecek kimse, Allahü teâlânın kendi ilminden, kendisini fâidelendirmediği âlimdir)**. Allahü teâlânın kıymet verdiği ve herşeyin en şerefli olan ilmi, mal, mevki' kapmağa ve başa geçmeğe vesîle edenlere, bu ilm zararlı olmaz mı? Hâlbuki, dünyâyâ düşkün olmak, Allahü teâlânın hiç sevmediği birşeydir. O hâlde, Allahü teâlânın kıymet verdiği ilmi, Onun sevmediği yolda harc etmek, çok çirkin bir işdir. Onun kıymet verdiğini kötölemek, sevmediğini de kıymetlendirmek, yükseltmek demektir. Açıkçası, Allahü teâlâyâ karşı durmak demektir. Ders vermek, va'z etmek ve dînî yazı, kitâb, mecmû'a çıkarmak, ancak, Allah rızâsı için olduğu vakt ve mevki', mal ve şöhret kazanmak için olmadığı zemân fâideli olur. Böyle hâlis, temiz düşünmenin alâmeti de, dünyâyâ düşkün olmamaktır. Bu belâyâ düşmüş, dünyâyı seven din adamları, hakîkatda dünyâ adamlarıdır. Kötü âlimler bunlardır. İnsanların en alçağı bunlardır. Din, îmân hırsızları bunlardır. Hâlbuki bunlar, kendilerini din adamı, âhiret adamı ve insanların en iyisi sanır ve tanır. Sûre-i Mücâdelede, **(Onlar, kendilerini müslimân sanıyor. Onlar son derece yalancıdır. Şeytân onlara musallat olmuştur. Allahü teâlâyı hâtırlamaz ve ismini ağızlarına almazlar. Şeytâna uymuşlar, şeytân olmuşlardır. Biliniz ki, şeytâna uyanlar ziyân etdi. Ebedî se'âdeti bırakıp sonsuz azâba atıldı)** meâlindeki âyet-i kerîme bunlar içindir. Büyüklerden biri şeytânı boş oturuyor, insanları aldatmakla uğraşmıyor görüp, sebebini sorar. Şeytân cevâb olarak, (Zemânın din adamı geçinen, kötü âlimleri, insanları yoldan çıkarmakta, bana o kadar yardım ediyor ki, bu mühim işi yapmama lüzûm kalmıyor) demiştir. Doğrusu, zemânımızda islâmiyyetin emrlerini yapmaktaki gevşeklikler ve insanların dinden yüz çevirmesi, hep din adamı perdesi altında söylenen sözlerden, yazılardan ve bu adamların bozuk niyetlerinden dolayıdır. [Din adamları üç kısımdır: Akl sâhibi, ilm sâhibi, din sâhibi. Bu üç sıfatı da birlikde taşıyan din adamına **(Din âlimi)** denir. Bir sıfatı noksân olursa, onun sözüne güvenilmez. İlm sâhibi olmak için, akl ve nakl ilmlerinde mütehassis olmak lâzımdır.]

Dünyâyâ gönül kapdırmıyan, mal, mevki', şöhret kazanmak, başa geçmek sevdâsında olmiyan din âlimleri, âhiret adamlarıdır. Peygamberlerin “aleyhimüsselâm” vârisleri, vekîlleridir. İnsanların en iyisi bunlardır. Kıyâmet günü, bunların mürekkebi, Allahü teâlâ için cânını veren şehîdlerin kanı ile dardılacak ve mürekkeb, dahâ ağır gelecektir. **(Âlimlerin uykusu ibâdetdir)** hadîs-i şerîfde medh edilen, bunlardır. Âhiretdeki sonsuz

ni'metlerin güzelliğini anlayan, dünyânın çirkinliğini ve kötülüğünü gören, âhiretin ebedî, dünyânın ise fânî geçip tükenici olduğunu bilen onlardır. Bunun için kalıcı olmayan, çabuk değişen ve biten şeylere bakmayıp, bâkî olana, hiç bozulmayan ve bitmeyen güzelliklere sarılmışlardır. Âhiretin büyüklüğünü anlayabilmek, Allahü teâlânın sonsuz büyüklüğünü görebilmekle olur. Âhiretin büyüklüğünü anlayan da, dünyâyâ hiç kıymet vermez. Çünkü, dünyâ ile âhiret birbirinin zıddıdır. Birini sevindirirsen öteki incinir. Dünyâyâ kıymet veren âhireti gücendirir. Dünyâyı beğenmeyen de, âhirete kıymet vermiş olur. Her ikisine birden kıymet vermek veyâ her ikisini aşağılamak olamaz. İki zıd şey bir araya getirilemez. [Ateş ile su bir arada bulundurulamaz.]

Tesavvuf büyüklerinden ba'zısı, kendilerini ve dünyâyı temâmen unuttukdan sonra, birçok sebebler, fâideler için, dünyâ adamı şeklinde görünürler. Dünyâyı seviyor, istiyorlar sanılır. Hâlbuki, içlerinde hiç dünyâ sevgisi, arzûsu yoktur. Süre-i Nûrda, **(Bunların ticâretleri, alış verişleri, Allahü teâlâyı hâtırlamalarına hiç mâni' olmaz)** meâlindeki âyet-i kerîme bunlar içindir. Dünyâyâ bağlı görünürler. Hâlbuki, hiç bağılıkları yoktur. Hâce Behâeddîn-i Nakşibend Buhârî "kuddise sirruh" buyuruyor ki, (Mekke-i mükerrermede Minâ pazarında, genç bir tâcir, aşağı yukarı, ellibin altın değerinde alış veriş yapıyordu. O esnâda, kalbi, Allahü teâlâyı bir an unutmuyordu).

34

OTUZDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, molla hâcî Muhammed Lâhorîye yazılmıştır. Âlem-i emrdeki beş cevheri uzun ve açık bildirmektedir:

İki cihân se'âdetine kavuşmak, ancak, dünyâ ve âhiretin en yükseğine uymakla ele geçebilir "aleyhi ve alâ âlihî minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ". Felesoflar, islâmîyyetin sâhibine "aleyhissalâtü vesselâm" uymadıkları, kalb gözlerini Ona uymak sürmesi ile parlatmadıkları için, âlem-i emrden haberleri bile yoktur. Nerede kaldı ki, Allahü teâlânın zâtına ve sıfatlarına erişebilsinler. Onların kısa görüşleri, ancak âlem-i halka yetişebiliyor. Bunu bile iyi göremiyorlar.

[Allahü teâlânın yarattığı şeylerin hepsine birden **(Âlem)** denir. Çünkü, herşey Onun varlığını ve sıfatlarını gösteren, birer alâmetdir, işaretdir. Âlem ikiye ayrılır: 1- **(Âlem-i halk)**. Madde ve ölçü bulunan şeylerdir. Arşın içinde bulunan herşey, canlılar, yer, gökler, Cennet, Cehennem, melekler, tabîat kuvvetleri, hep âlem-i halktır. Bu âleme **(Âlem-i şehâdet)** ve **(Âlem-i mülk)** de denir. Halk, ölçmek de demektir. 2- **(Âlem-i emr)**. Ol emri ile, bir ânda yaratılan, Arşın dışındaki şeylerdir ki, maddesiz, zemânsız, ölçüsüzdürler. Bu âleme **(Âlem-i melekût)** ve **(Âlem-i ervâh)** da denir].

Felsefecilerin beş cevher dedikleri şeyin hepsi, âlem-i halkandır.

[**(Cevher)**, felsefe dilinde, mâhiyyet, asl, öz demektir. Kendi kendine bulunan şeydir. Bugünkü anlayışımızla madde, bir cevherdir. **(Araz)**, sıfat demektir. Araz, cevher üzerinde bulunur. Yalnız başına bulunmaz. Çok sa-

yıda kitâbları bulunan, büyük islâm âlimi, seyyid şerîf Alî bin Muhammed Cürçânî “rahmetullahi aleyh” (**Ta’rîfât**) kitâbında buyuruyor ki, (Felsefecilere göre, beş cevher: Heyûlâ, sûret, cism, nefis ve akldır. Çünkü var olan şey, yâ maddedir veyâ madde değildir. Ya’nî, mücerredir. Ya’nî, bir maddeye yer olmaz ve kendisi başka bir maddeye yerleşmez. Mücerred olan cevher, akl ve nefsidir. Mücerred olmıyan, madde dedikleri cevher, mürekkebe [bileşik] ise, cism denir. Mürekkebe değilse, başka cevhere yerleşmiş ise sûret denir. Başka cevhere mahal olmuş ise heyûlâ denir)].

Nefse ve akla, mücerredâtandır demeleri, bunları tanımadıkları içindir. Nefs veyâ nefis-i nâtika dedikleri cevher, nefis-i emmâredir. Nefs-i emmâreyi temizlemek lâzımdır. Çünkü, hep kötülük, aşağılık ister. Bunun âlem-i emrde ne işi var. Mücerred olmak nesine gerek. Akl da, ancak his uzvları ile anlaşılabilir. His edilmeyen ve his olunanlara benzemiyen şeyleri kavrayamaz. Böyle şeyler, akl ile anlaşılabilir. Bundan dolayı, âlem-i emri anlayamaz. O hâlde akl da, âlem-i emrden değildir. Ya’nî mücerredâtından olmaz.

Âlem-i emrin birinci basamağı (**kalb**)dir. [Kalb, göğüsdeki et parçası değildir. Buna yürek denir. Kalb, bu yüreğe alâkası, ilgisi bulunan, maddesiz, yersiz bir kuvvettir. Kalbin, yürekte bulunması, elektriğin ampulde bulunmasına benzer. Elektrik ampulde bulunur. Fekat, görünmez, his olunmaz. Varlığı, eseri ile meselâ ampuldeki ince teli ısıtarak, telin ışık vermesi ile anlaşılır.] İkinci mertebesi (**Rûh**)dur. Rûhun üstü, (**Sır**) mertebesidir. Sırrın üstü, (**Hafî**), hafînin üstü (**Ahfâ**) mertebesidir. Bu beşine, (**Beş cevher**) denirse, yeri vardır. İşin özünü görmediklerinden, saksı parçalarını cevher sanmışlar.

Âlem-i emrin bu beş cevherini anlamak ve bunlar üzerinde bilgi edinmek ancak, Muhammed Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” izinde gidenlerin büyüklerine nasîb olmuşdur.

İnsana, (**Âlem-i sagîr**) [küçük âlem] denir. İnsandan başka mahlûkların hepsine, (**Âlem-i kebîr**) [büyük âlem] denir. Âlem-i kebîrde bulunan herşeyin, Âlem-i sagîrde bir nümûnesi, benzeri vardır. İnsandaki beş cevher de, birer nümûnedir. Bunların Âlem-i kebîrde aslları vardır. Âlem-i kebîrdeki o beş cevherin birincisi Arşdır. Ya’nî insandaki kalbin, Âlem-i kebîrdeki aslı, Arşdır. Bunun için, kalbin bir ismi (**Arşullah**)dır. O beş cevherin, diğer dördü, hep Arşin üstündedir. Kalb, Âlem-i sagîrdeki Âlem-i halk ile, Âlem-i emr arasında ortak bir geçid olduğu gibi, Arş da, Âlem-i kebîrdeki, Âlem-i halk ile Âlem-i emr arasında bir geçiddir. Kalb ile Arş, Âlem-i halkda bulunuyor ise de, Âlem-i emrendirler. Bu beş cevheri iyice anlamak, ancak tesavvuf yolundaki mertebeleri [konakları] etrafıca ve temâmen geçip, nihâyete varan, Evliyânın büyüklerine nasîb olur. Beyt:

***Her zevallı merd-i meydan olamaz;
Sivri sinek de Süleymân olamaz.***

Allahü teâlânın lütfü, ihsânı, bahtiyâr bir insana yetişip de, kalb gözü açıp, vücûb mertebeleri gösterilirse, Âlem-i kebîrdeki, bu beş cevherin mukaddes asllarını da, orada görür ve Âlem-i sagîr ve kebîrdeki cevherlerin,

bunların nümûneleri, sûretleri olduğunu anlar. Mısra’:

Bu büyük devleti bugün kime verirler.

Bu, öyle büyük bir ni’metdir ki, Allahü teâlâ, dilediği, seçtiği kimseye ihsân eder.

Âlem-i emr bilgilerini anlatmak yasak edilmiştir. Çünkü, çok ince bilgilerdir. Dinleyenler yanlış anlar. Sûre-i İsrâ, seksenbeşinci âyetinde meâlen, **(Sizlere, ilmden pek az verildi)** buyruldu. Burada bildirilen ilm ile şereflenen, râsih âlimler, perde arkasını seyr etmektedirler. Mısra’:

Ni’met sâhiblerine ni’metler âfiyet olsun.

Fârisî beyt tercemesi:

***Perde ardındaki esrârı açmak, uygun değildir,
yoksa, rindler meclisinde, verilmeyecek haber yoktur.***

Mukaddes cevherlerin birincisi, Allahü teâlânın izâfî sıfatlarındanır. Bu sıfatlar, vücûb ile imkân arasında geçid gibidir. [(**Vücûb**), Allahü teâlânın ve sekiz hakîkî sıfatının mertebesidir. (**İmkân**) da mahlûkların mertebesidir.] İkinci cevher, hakîkî sıfatlardır. İzâfî sıfatlar, kalbe, hakîkî sıfatlar, rûha tecellî eder. Hakîkî sıfatların üstünde bulunan üç cevher, Zât-i ilâhî mertebesindedir. Bu üç mertebenin tecellîlerine, (**Tecelliyât-i Zâtiyye**) derler. Bundan fazla yazmak fâideli olmaz. Fârisî mısra’ tercemesi:

Kalem buraya gelince ucu kırıldı.

Allahü teâlâ size ve hidâyete kavuşanlara ve Muhammed Mustafâya “aleyhisselâm” tâbi’ olanlara selâmet versin!

35

OTUZBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, meyân hâci Muhammed Lâhorîye yazılmışdır. Allahü teâlânın zâtını sevmek ve bu sevgide üzmenin ve sevindirmenin, berâber olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, insanların seyyidi “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” hurmetine, hepimizi yanılmaktan, şaşırılmaktan korusun! Seyr ve sülûkdan maksad, nefs-i emmâreyi tezkiye etmek, ya’nî temizlemektir. [(**Seyr**), gitmek, (**Sülûk**), bir yola, mesleğe girmektir.] Böylece nefs, aşağı, çirkin isteklerinin sebep olduğu, Allahü teâlâdan başka şeylere tapınmaktan kurtulur. Ondan başka, bir ma’bûdu, maksadı kalmaz. Dünyâdan birşey istemediği gibi, âhiretten de, birşey istemez. Evet, âhireti istemek iyidir, sevâbdır. Fekat, ebrâr için [ya’nî nefslerinin sevgisinden kurtulmamış olup, nefslerini azâbdan korumak ve ni’metlere kavuşdurmak için, ibâdet edene] sevâbdır. Mukarrebler âhireti istemeği de günâh bilir. Zât-ı ilâhîden başka bir şey istemez. Mukarrebler derecesine yükselmek için, (**Fenâ**) hâsıl olmak lâzımdır ve Zât-ı ilâhînin sevgisi insanı kaplamalıdır. Bu sevgiye kavuşan, elemelerden, sıkıntılardan da lezzet alır. Ni’metler ve musîbetler, mü-

sâvî olur. Azâblar da, ni'metler gibi tatlı olur. [Allahü teâlânın her işinden, Onun işi olduğu için râzıdır. Fekat, günâhlardan, kulun kesbi olmak bakımından râzı değildirler.] Cenneti, Allahü teâlânın râzı olduğu yer olduğundan ve Cenneti isteyenleri sevdiği için, isterler. Cehennemden sakınmaları da, Allahü teâlânın gazab ettiği yer olduğu içindir. Yoksa, Cenneti istemeleri, nefslerine tatlı geldiği için değildir. Cehennemden kaçınmaları, orada azâb ve sıkıntı olduğu için değildir. Çünkü, bu büyükler, sevgilinin yaptığı her şeyi güzel görür. Bunları kendilerinin matlûbu, mak-sadı bilirler. Sevgilinin her işi, sevgili olur. İşte, tâm ihlâs budur. Yalancı ma'bûdlardan kurtuluş makâmı burasıdır. Kelime-i tevhîdin ma'nâsı, ancak burada hâsıl olur. İsmeler ve sıfatlar arada olmaksızın, yalnız Zât-ı ilâhîyi sevmekçe, bu ni'metler, hiç ele geçemez. Böyle sevgi olmadıkça, tâm Fenâ nasîb olmaz. [Anası çocuğu ne kadar söğse, döğse, çocuk yine döner, anasına sarılır. İnsan da, Rabbine karşı böyle olmalıdır.] Fârisî beytler tercemesi:

***Aşk öyle bir ateşdir ki, yanarsa eğer,
ma'sûkdan başka herşeyi yakar, kül eder.***

***Hakdan gayrıyı katl için, (LÂ) kılıncı çek,
(LÂ) dedikten sonra, birşey kaldı mı bir bak!***

***(İLLALLAH)dan başka ne varsa, hepsi gitdi,
Sevin ey aşk! Hakka ortak kalmadı bitdi.***

36

OTUZALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, hâcî Muhammed Lâhorîye yazılmıştır. Ahkâm-ı islâmiyye, dünyâ ve âhretin bütün se'âdetlerini taşımaktadır. Ahkâm-ı islâmiyye dışında ele geçen hiçbir se'âdet yoktur. Tarîkat ve hakîkat, ahkâm-ı islâmiyyenin yardımcıları olduğunu bildirmektedir:

Allahü teâlâ, hepimize, Muhammed Mustafâ "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizin dîninin hakîkatini bildirsün ve bu hakîkata kavuşursun! Âmîn.

İslâmiyyet üç kısımdır: İlm ve amel ve ihlâs [ya'nî islâmiyyetin emr ve yasak ettiği şeyleri öğrenmek ve öğrendiklerini yapmak ve herşeyi yalnız, Allahü teâlâ için yapmaktır]. Bu üçüne kavuşmayan kimse, islâmiyyete kavuşmuş olmaz. Bir kimse, islâmiyyete kavuşunca, Allahü teâlâ, ondan râzı olur. Allahü teâlânın râzı olması, sevmesi de, bütün dünyâ ve âhret se'âdetlerinin en üstünü ve kıymetlisi olduğunu, Âl-i İmrân sûresi onbeşinci ve sûre-i Tevbenin yetmişüçüncü âyetleri bildirmektedir. O hâlde, islâmiyyet, dünyâ ve âhretdeki bütün se'âdetleri ele geçirten bir sermâyedir. İslâmiyyetin dışında aranılacak, imrenilecek hiçbir iyilik yoktur. Tesavvuf büyüklerinin kazandıkları, tarîkat ve hakîkat, ahkâm-ı islâmiyyenin yardımcıları, hizmetçileri olup, islâmiyyetin üçüncü kısmı olan ihlâsı elde etmeğe yarar. Tarîkata ve hakîkata baş vurmak, islâmiyyeti temâmlamak içindir.

Yoksa, islâmiyyetden başka birşeyler ele geçirmek için değildir. Tesavvuf yolcularının, o yolculukda gördükleri, tattıkları, ahvâl, mevâcîd, ulûm ve ma'rifetler, imrenilecek, istenilecek şey değildir. Hepsî, evhâm ve hayâlât gibi, geçici şeylerdir. O yolcuları terbiye için, ilerletmek için, vâsıtadan başka birşey değildir. Bunların hepsini geçip arkada bırakıp, (**Rızâ makâmı**)na varmak lâzımdır. Sülûk ve cezbe yolculuğundaki makâmların, konakların nihâyeti, rızâ makâmıdır. Çünkü, tarîkat ve hakîkat yolculuğundan maksad, ihlâs elde etmektir. İhlâs da, rızâ makâmında hâsıl olmaktadır. Tesavvuf yolcularının onbinlerde birini, ancak, üç dürlü tecellîlerden ma'rifete dayanan müşâhedelerden kurtarıp, ihlâsa ve makâm-ı rızâyâ ulaştırmakla şereflendirirler. Hakîkati göremiyen zevallılar, ahvâl ve mevâcîdi, birşey sanır. Müşâhedeleri, tecellîleri arzû eder. Böylece, yolda kalıp, vehm ve hayâlden kurtulamaz ve islâmiyyetin kemâline kavuşamazlar. [Şûrâ sûresinin onüçüncü] âyetinde meâlen, (**Allahü teâlâ kullarından dilediğini, kendisine seçer. Başkasından yüz çevirip, yalnız onu isteyenlere, kendine kavuşduran yolu gösterir**) buyuruldu.^[1] İhlâs makâmına ve rızâ mertebesine kavuşmak için, bu ahvâl ve mevâcîdden geçmek ve bu ilm ve ma'rifetleri edinmek lâzımdır. Bunlar, gâyeye götüren yoldur. Maksadın başlangıcıdır. Böyle olduğu, bu fakîre, bu yolculukta, tâm on sene sonra bildirildi. İslâmiyyet güzeli, ancak bundan sonra, sevgili Peygamberinin “sallallahü aleyhi ve sellem” sadakası olarak, cemâlini gösterdi. Dahâ önce de, ahvâl ve mevâcîde tutulup kalmışdım. İslâmiyyetin hakîkatına kavuşmaktan başka, istediğim yokdu. Fekat ancak, on sene sonra, hakîkat güneşi doğdu. Bu ihsânından dolayı, Allahü teâlâyâ pek çok hamd ederim. [Allahü teâlânın emrlerine ve yasaklarına (**Ahkâm-ı islâmiyye**) denir.]

Allahü teâlânın mağfiretine kavuşan, meyân şeyh Cemâlin “kuddise sirruh” ölümü, bütün müslimânların üzülmüne sebep oldu. Bu fakîr tarafından, çocuklarına ta'ziye buyurmanızı ve Fâtiha okumanızı diler, selâm ederim.

37

OTUZYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Muhammed Çetriye yazılmışdır. Sünnete uymak lâzım olduğunu bildirmekte ve tesavvufu medh etmektedir:

İhsân etmiş olduğunuz, latîf mektûbunuzu okumakla şereflendik. Büyüklerimize olan îmânınızı ve sevginizi yazıyorsunuz. Bunu okuyunca, cenâb-ı Hakka hamd eyledim. Allahü teâlâ, bu yolun [ya'nî tarîkatın] büyüklerinin bereketi, fâidesi ile, size sonsuz yükselmeler nasîb eylesin! Bunların yolu, herşeyden kıymetlidir. Sünnet-i seniyyeye uymakdır “alâ sâhibihessalâtü vesselâm”. Bu fakîre, bu yol sâyesinde, çok zemândan beri ilmleri, ma'rifetleri, hâlleri, makâmları, nisan yağmuru gibi yağdırdılar. Allahü teâlânın ihsânı ile yapacaklarını, tam yaptılar. Şimdi, bütün arzûm, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” unutulmuş sünnetlerinden

[1] Ya'nî Allahü teâlâ, dilediklerine doğru yolu ihsân eder. İstiyenleri de, adâleti ile, arzûlarına kavuşdurur. Adâleti herkese şâmilidir.

birini meydâna çıkarmaktır. Tesavvufun hâlleri ve mevâcîdi [kendinden geçmek], heyecân ve zevk, istiyenlerin olsun! Yapılacak, en mühim iş, bâtını [kalbi, rûhu] büyüklerin sevgisi ile yaşatıp, zâhiri [hisleri, hareketleri] sünnetlere uymakla süslemektir. Fârisî misra' tercemesi:

İş budur, bundan başkası hiçdir!

Beş vakt nemâzı, vaktleri girer girmez kılmalıdır. Yalnız yatsı nemâzını kış aylarında, gecenin, ilk üçde birine kadar geciktirmek müstehabdır. Bu işde, bu fakîrin irâdesi elinde değildir. Nemâzları, vakt girince kıl kadar geciktirmek istemiyorum. İnsanlık îcâbı, âciz kalındığı zemânlar, tabîî müs-tesnâdır.

38

OTUZSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Muhammed Çetriye yazılmışdır. Zât-i teâlâyâ muhabbeti ve fenâ mertebelerini bildirmektedir:

Mektûb-i şerîfiniz gelerek, fakîri çok sevindirdi. Allahü teâlâ, her zemân kendi ile berâber bulundursun! Bir ân bile, başkası ile bırakmasın! Zât-i ilâhîden başka her şeye gayr denir. Onun isimleri ve sıfatları da gayr-ıdır. İlm-i kelâm âlimleri, (Sıfatları, kendinin aynı da değildir, gayrı da değildir) buyurmuş ise de, gayrı kelimesinin kelâm ilmindeki ma'nâsına göre, böyle demişlerdir. Yoksa, lügat ma'nâsına göre dememişlerdir. Sıfatlar kelâm ilmindeki ma'nâsına göre (**Gayrı**) değil ise de, umûmî ma'nâya göre, Onun gayrıdır.

Allahü teâlâ, ancak selb sıfatları ile anlatılabilir. Onu, herhangi bir sıfat ile anlatmak, ilhâd olur [ya'nî, doğru yoldan çıkmak olur]. Onu anlatan en iyi kelime, en geniş ibâre, Şûrâ sûresinin (**Ona benzeyen birşey yoktur**) meâlindeki, onbirinci âyetidir ki, buna fârisî dilinde (bîçûn ve bî-çigûne) denir. Hiçbir ilm, hiçbir şühûd, hiçbir ma'rifet, Allahü teâlâyı bulamaz. Bilinen, görülen ve tanınan herşey O değildir. Bunları ma'bûd bilmek, gayra tapınmak olur. (**Lâ ilâhe**) derken, bunların hepsini nefy etmek, yok bilmek, (**İllallah**) derken de; O, birşeye benzemiyen, bir ma'bûdu var bilmek lâzımdır. Bu, önce taklîd ile, ya'nî öğrenip yapmakla olur. Sonraları, kendiliğinden yapılır.

Sona varmamış olan tesavvuf yolcuları, başka şeyleri, O sanarak tanır, görür. Taklîd eden mü'minler, böyle tesavvufculardan, katkat iyidir. Çünkü bunlar, Peygamberimizden "sallallahü aleyhi ve sellem" gelen bilgilere uymaktadır. Bu bilgilerde hatâ, yanlışlık olamaz. Yarı yoldaki tesavvufcular ise, kendi gördüklerine, anladıklarına uymaktadır. Bu hareketleri ile, Zât-i ilâhîye inanmamış oluyorlar. Zât-i ilâhîyi görüyoruz, Onun sevgisi içinde yüzüyoruz diyorlarsa da, Zât-i ilâhîye olan böyle îmânları, hakîkatde, inkâr demektir.

Müslimânların büyük imâmı, imâm-ı a'zam Ebû Hanîfe "rahmetullahi aleyh", (Sana lâyük ibâdeti yapamadığımız, fekat, iyi tanıdığımız, Allahımız! Sende hiçbir kusûr, noksânlık yoktur!) buyurdu. Ona lâyük ibâdet ya-

pılamıyacağını herkes bilir. Fekat, iyi tanıdığımız buyurması, (Hiçbirşeye benzemediğini, hiçbir yoldan tanınamıyacağını iyi anladık) demektir. Allahü teâlâyı, herkes bu sûretle tanıyamaz. Ma'rifet, ya'nî tanımak başkadır. İlm, ya'nî bilmek başkadır. Herkes, ilm sâhibi olabilir. Ma'rifet ise, fenâ mertebesi ile şereflenenlerde bulunur. Fânî olmyana nasîb olmaz. Mevlevî Câmî [Mevlânâ Nûreddîn-i Abdürrahmân Câmî] buyuruyor ki: Fârisî beyt tercemesi:

***Fenâ makâmına varmyan kimse,
oraya yol bulamaz, çok şey de bilse.***

Ma'rifet, ilmden ayrı olduğu için, ilm ile anlaşılardan başka şeyler de vardır. Bunlar ma'rifet ile anlaşılır. Bu ma'rifete (**İdrâk-i basît**) de derler. Nitekim Hâfız-i Şîrâzî “rahmetullahi aleyh” diyor ki:

***Feryâdı, boşuna değıldir Hâfızın,
Şaşılacak şey çok, dili altında ânın.***

Fârisî iki beyt tercemesi:

***İnsanların rabbinin, insanların rûhuyla,
Bir bağılığı vardır, söz ile anlatılmaz.***

***İnsan için diyorum, isim yokdur maymunla.
Rûhsuz olan bir kimse, elbet rûhu tanımaz.***

Fenâ makâmında çeşidli dereceler bulunduğundan, müntehîlerin [ya'nî sona erenlerin] de ma'rifetleri, başka başka olur. Fenâ derecesi yüksek olan bir velînin ma'rifeti dahâ olgun, fenâ mertebesi aşağı olan velînin ma'rifeti de, o derece aşağıdır. Sübhânallah! Söz nereye vardı. Kendi câhilliğimi, iflâsımı, sapıklığımı ve sebâtsizliğimi yazıp dostlardan yardım, düâ istemekliğim lâzım idi. Öyle bilgiler nerede, bu fakîr nerede? Fârisî beyt tercemesi:

***Kendinden haberi olmyan zevalhya,
yakısır mı, ince bilgileri diline ala?***

Fekat yaradılışım, hamurum, aşağılarda dolaşmağa, alçak şeylerle uğraşmağa, hattâ bakmağa râzı olmuyor. Hiç söyleyemese de, hep Onu söylemeği, birşey ele geçiremezse de, hep Onu aramağı, kavuşmasa da, Onu özlemeği istiyor. Tesavvuf büyüklerinden birkaçı Zât-i ilâhîyi müşâhede ediyoruz, demişlerse de, bununla, ne demek istediklerini, ancak, kendileri gibi yüksek olanlar anlar. O dereceye yetişmiyen, anlayamaz. Fârisî beyt tercemesi:

***Bilmiyenler, tanıyamaz bileni,
o hâlde, sözü kısa kesmeli.***

Mektûbunuzun başını (O zâhirdir, bâtındır) kelimeleri ile süslemiştiniz. Yavrum! Bu sözler, elbette doğrudur. Fekat, uzun zemândan beri bu fakîr “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz”, bu sözlerden, tevhîd-i vücûdî ma'nâsını anlamıyorum. Âlimlerin anladığı gibi anlıyorum. Âlimlerin anladığını,

tevhîd-i vücûdî sâhiblerinin anladığından dahâ doğru görüyorum. Fârisî mısra' tercemesi:

Herkesi, bir iş için yaratmışlardır.

Müslimânın önce yapacağı şey, hepimizden önce istenilen şey, emr olunanları yapmak, yasak edilenlerden sakınmaktır. Nitekim, sûre-i Haşrin yedinci âyetinde meâlen, (**Resûlümün “sallallahü aleyhi ve sellem” getirdiği emrleri alınız, yapınız! Sizi nehy, men’ ettiği şeylerden kaçınınız!**) buyuruldu. İhlâs elde etmekle emr olunduk. Fenâ hâsil olmadan, ihlâs elde edilemez ve Zât-i ilâhîyi sevmedikçe, hâsil olmaz. O hâlde, Fenâ makâmını ve bunun başlangıcı olan (**Makâmât-i aşere**)yi, ya'nî on şeyi elde etmek lâzımdır. [Fenâyâ kavuşmak için lâzım olan on şey, tevbe, zühd, tevekkül, kanâ'at, uzlet ya'nî dîni, ahlâkı bozan kimselerden, kitâblardan, gazetelerden, filmlerden sakınmak, zikr ya'nî her hareketde, Allahü teâlâyı unutmamak, teveccüh, sabr, murâkabe ve rızâdır.] Fenâ makâmı, her ne kadar, Allahü teâlânın ihsânı ise de, fekat bu ihsâna lâyük olmağa hâzırlanmak, başlangıçlarını elde etmek için çalışmak lâzımdır. Evet ba'zı bahtiyârları, çalışmadan, sıkıntı çekip, kendini temizlemeden ve başlangıçları elde etmeden, fenâyâ kavuşdururlar. Bu bahtiyârlar iki dürlüdür: Yâ, yükseldiği makâmda bırakıp geri döndürmezler veyâ tâlibleri, nâkısları yetiştirmesi için, bu âleme geri getirirler. Birinci şekilde, bu iniş makâmlarından geçmemiş olur. Bundan dolayı da Allahü teâlânın isimlerinin ve sıfatlarının çeşid çeşid tecellîlerinden [ya'nî husûsî te'sîrlerinden] haberi yoktur. İkinci şekilde ise, bu âleme geri dönerken, onu bu makâmın her birinin, her tarafından geçirirler. Sonsuz tecellîlere kavuşdururlar. Mücâhede edenlerin, sıkıntı çekenlerin geçtiği yolları, hâlleri hep görür. Fekat, onlar gibi derdli, üzüntülü değil, zevkli, lezzetlidir. Zâhiri sıkıntıda, bâtını ni'metde ve lezzetdedir. Fârisî mısra' tercemesi:

Bu büyük ni'meti, acabâ kime verirler?

Süâl: İhlâs, islâmiyyetin bir parçası olunca, bunu elde etmek, herkese vâcibdir. Hakîkî ihlâs, fenâ makâmına varmayınca hâsil olmaz ise, ebrârın âlimleri ve sâlih insanlardan fenâ derecesine varmayanlar, ihlâsa kavuşamayacaktır. İslâmiyyetin üçüncü parçası olan ihlâsı elde etmemeleri günâh olacak, değil mi?

Cevâb: Âlimlerde, sâlihlerde, ihlâsdan bir kısım, bir parça hâsil olur. Fenâdan sonra ise ihlâs, temâm olur. Her parçası hâsil olur. Demek ki, fenâ olmadan ihlâsın hakîkati, temâmı hâsil olmaz. Fekat, bir kısmı hâsil olabilir.

39

OTUZDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, Muhammed Çetriye yazılmışdır. İş kalbedir. Âdet olarak yapılan ibâdetlerin işe yarayacağı bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, kendinden başka şeylerden yüz çevirip, kendisine dönmek nasîb eylesin! İşin temeli kalbedir. Kalb, Allahü teâlâdan başkasına tutul-

muş ise, yıkılmış demektir. Bir işe yaramaz. Niyyet doğru olmadıkça, hayrî işlerin, yardımların ve âdete uyarak yapılan ibâdetlerin, yalnız hiç fâidesi olmaz. Kalbin selâmet bulması da ve Allahü teâlâdan başka hiçbir şeye düşkün olmaması da lâzımdır. [Ya'nî her yapılan şey, O emr ettiği, O beğendiği için yapılmalı. Onun râzı olmadığı her şeyden kaçınmalıdır. Herşey Onun için olmalıdır.] Hem, kalbin selâmeti, hem de bedenın sâlih işler yapması, birlikde lâzımdır. Beden sâlih ameller yapmaksızın, kalbim selâmetdedir, [kalbim temizdir, sen kalbe bak] demek bâtıldır, boşdur. Kendini aldatmaktır. Bu dünyâda, bedensiz rûh olmadığı gibi, beden ibâdet yapmadan ve günâhlardan kaçınmadan, kalb, temiz olmaz. Zemânımızın birçok dinsizleri, sapıkları, ibâdet yapmayıp, kalblerinin selâmetde olduğunu, hattâ keşf sâhibi olduklarını söyleyip, saf müslimânları aldatıyor. Allahü teâlâ, sevgili Peygamberinin sadakası olarak “aleyhissalâtü vesselâmü vettehiyye”, hepimizi böyle sapıklara inanmaktan korusun! Âmîn.

[İslâmiyyetin yasak ettiği şeyler, şiddetli zehrdır. Allahü teâlâ, insanları yarattığı vakt onlara fâideli olan şeyleri emr etmiş, zararlı olan şeyleri yasak etmiştir. Fâidesi kat'î olanların yapılmasını, lüzûm-i zarûrî ile emr etmiştir. Bunları yapmak, (**Farz**) olmuştur. Fâideli şeylerden, yapılması, lüzûm-i gayr-ı zarûrî olanlar da, (**Sünnet**) olmuştur. Zararı kat'î olanları terk etmek, lüzûm-i zarûrî olup, bunlar (**Harâm**) olmuştur. Terk edilmesi, lüzûm-i gayr-ı zarûrî olanlar, (**Mekrûh**) olmuştur. Ba'zı işlerin yapılıp yapılmaması, kulların ihtiyârına bırakılmışdır ki, bunlara (**Mubâh**) denir. Mubâhlar, iyi niyyet ile yapılırsa, sevâb verilir. İyi niyyet ile yapılmazsa, günâh olur].

40

KIRKINCI MEKTÛB

Bu mektûb, yine Muhammed Çetriye yazılmışdır. İhlâsı bildirmekdedir:

Allahü teâlâyâ hamd ederiz. Onun Peygamberine “sallallahü aleyhi ve sellem” düâ ve selâm ederiz. Oğlum! Sülûk konaklarını ve cezbe makâmalarını geçdikden sonra, anlaşıldı ki, seyr ve sülûkdan maksad, ya'nî tesavvuf yolculuğundan maksad, ihlâs makâmına varmaktır. İhlâs makâmına kavuşabilmek için, enfüsî ve âfâkî ma'bûdlara tapınmaktan kurtulmak lâzımdır. İhlâs, islâmiyyetin üç kısmından birisidir. Çünkü, islâmiyyet üç kısımdır: İlm, amel ve ihlâs. Görülüyor ki, tarîkat ve hakikat, islâmiyyetin bir kısmı olan, ihlâsî elde etmeğe yarar, ya'nî islâmiyyetin yardımcısidir. Sözüň doğrusu da budur. Ne yazık ki herkes bunu anlıyamıyor. Rü'yâlar ile, hayâller ile aldanarak kanâ'at ediyorlar. Çocuk gibi, ceviz meviz ile vakt geçiriyorlar. Böyle kimselerin, islâmiyyetin üstünlüğünden, inceliğinden ne haberi olur? Tarîkatin ve hakikatın ne olduğunu nasıl bilirler? İslâmiyyeti cevizin kabuğu gibi bir örtü sanıp, cevizin özü, tarîkatdır, hakikatdır derler. İşin iç yüzünü görememişler, aşkdan, zevkden iştindikleri, ezberledikleri sözlerle avunurlar. Ahvâl ve makâmlara kavuşmak için can atarlar. Bunları birşey sanırlar. Allahü teâlâ bunlara, doğru yolu görmek nasîb etsin. Bize ve size ve bütün sâlih kullarına selâmet versin! Âmîn.

KIRKBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Dervîşe gönderilmiştir. Sünnet-i seniyyeye yapışmağa teşvîk etmekte ve tarîkatî, hakîkatî ve Sıddîklığı bildirmektedir:

Hak teâlâ, zâhirimizi ve bâtınımızı [dışımızı, içimizi] sünnet-i seniyye-i Mustafâviyyeye “alâ sâhib-i hessalâtü vesselâmü vettehiyye” uymakla zînetlendirsın! Muhammed Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, mabhûb-i Rabbil’âlemîndir. Ya’nî Allahü teâlânın sevgilisidir. Herşeyin en iyisi, en güzeli, sevgiliye verilir. Bunun içindir ki, Nun sûresi dördüncü âyetinde meâlen, **(Elbette sen, en büyük, en yüksek olarak yaratıldın)** buyuruldu. Yaşın sûresinin üçüncü âyetinde meâlen, **(Elbette sen, Peygamberlerimden birisin ve doğru yoldasın)** buyuruldu. En’âm sûresi, yüzelliüçüncü âyetinde meâlen, **(Onlara söyle: Benim gittiğim yol, doğru yoldur. Bu yolda yürüyünüz, başka dinlere, nefslerinize uymayınız. Doğru yoldan ayrılmayınız!)** buyuruldu. Onun dînine, **(Doğru yol)** buyuruyor. Onun dîni dışında kalan yollara, felâket yolu deyip, bu yollardan kaçınınız buyuruyor.

O Server “aleyhissalâtü vesselâm”, Allahü teâlâyâ şükr etmek ve insanlara hakîkatî bildirmek için, **(Yolların en hayrlısı, doğrusu, Muhammedin “aleyhisselâm” yoludur)** buyurdu. Bir hadîs-i şerîfde, **(Rabbim beni en güzel edeble, edeblendirdi)** buyurdu.

İnsanın bâtını, zâhirini temâmlamakdadır. Zâhir ile bâtın, birbirinden kıl kadar ayrılmaz. Meselâ, ağız ile yalan söylememek islâmiyyettir. Yalan söylemek arzûsunu, zahmet çekerek, uğraşarak, kalbden çıkarmak tarîkatdır. Yalan söylemenin kalbe gelmemesi de hakîkatdir. Görülüyor ki, bâtın işi, ya’nî tarîkat ve hakîkat, zâhir işini, ya’nî islâmiyyeti temâmlamakdadır. Tarîkat yolcularına, yolculuklarında islâmiyyete uymıyan şeyler görünür ve gösterilirse, bunlar, o ândaki serhoşlukdan ve hâl denilen şü’ûrsuzluğun artmasından dolayı olur. Sâliki [tesavvuf yolcusunu], bu makâmdan geçirir, uyandırılırsa, islâmiyyete uymıyan birşey kalmaz. Meselâ, ba’zıları, sekr hâlinde iken, Zât-ı ilâhînin bu âlemi ihâta etdiğini, kapladığını sanmışdır. Hâlbuki, Ehl-i sünnet âlimleri böyle söylemiyor. Allahü teâlânın, kendi değil, ilmi herşeyi kaplamışdır diyor ki, âlimlerin sözü dahâ doğrudur. Sôfiyye-i aliyye, bir taraftan, Zât-ı teâlâyâ hiçbir şeyle hükm olunamaz, hiçbir ilm Ona yetişemez diyor. Bir yandan da, herşeyi ihâta etmiş, herşeye sirâyet etmişdir, diyor. Sözleri, birbirini tutmuyor. Sözü doğrusu, Allahü teâlâ, bîcûn ve bî-çigûnedir. Ya’nî, hiçbirşeye, düşüncelere benzemez ve nasıl olduğu bilinemez. Ona kavuşan, hayrân, şaşkın ve Ona câhil olur. Orası, mahlûklar için, cehl diyâridir. İhâta, sereyân gibi sözlerin, o mukaddes makâmda ne işi var? Böyle şeyleri söyliyeni, eğer Zât-i ilâhî yerine, te’ayyün-i evveli söyliyemiz derse, sözü o kadar çirkin olmaz. Te’ayyün-i evveli, Zât-i ilâhîden ayrı bilmedikleri için, buna zât diyorlar. Te’ayyün-i evvele vahdet de derler. Mahlûkların hepsinde sâridir, mevcûddur. Bunun için, Zât-i ilâhî, herşeyi kaplamışdır diyorlar. Ehl-i sünnet âlimleri, Zât-i ilâhî, her düşünceden uzaktır. Hiçbirşey, O değildir. Ondan başkadırlar. Te’ayyün-i evvel diye birşey varsa, Zât-i ilâhîden ayrıdır. Bunun ihâta etmesine, Zât-i ilâhînin ihâtası denemez diyor. Görülüyor ki, âlimlerin görüşü, sôfiy-

yenin görüşünden dahâ ince, dahâ yüksektir. Sôfiyenin Zât-i ilâhî dediklerini, âlimler, zâtdan ayrı bilmektedir. Zât-i ilâhînin yakın olması, berâber olması da böyledir.

Bâtının, ya'nî tarikat ve hakîkatin ma'rifetleri, zâhirin, ya'nî islâmiyyetin bilgilerine, tâm uygun olduğu makâm, Sıddîklık makâmıdır ki, vilâyet derecelerinin en üstünüdür. Bu makâmdaki ma'rifetler, islâmiyyetden kıl kadar ayrı olmaz. Sıddîklık makâmı üstünde, yalnız nübüvvet, ya'nî Peygamberlik makâmı vardır. Peygambere “aleyhisselâm” vahy ile ya'nî melek ile gönderilen ilmler, Sıddîklara “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în” ilhâm ile bildirilmektedir. Bu iki ilm arasındaki fark, yalnız, vahy ve ilhâm arasındaki farktır. O hâlde, hiç ayrılık olamaz. Sıddîklık makâmının altındaki makâmın hepsinde az çok, sekr [şü'ûrsuzluk, dalgınlık] vardır. Sekrsiz olan, tâm uyanıklık, yalnız Sıddîklık makâmındadır. Peygamberlik ile Sıddîklık bilgileri arasında, ikinci bir fark da, vahy elbette doğrudur. İlhâm ise, zan iledir. Çünkü, vahy, melek ile gelir. Melek, ma'sûmdur. Ya'nî öyle yaratılmışdır ki, yanlışlık yapamaz. İlhâm yeri de, yüksek ise de, ya'nî ilhâm yeri olan kalb, âlem-i emrden olup, yüksek ise de, akl ve nefis ile birlikde bulunduğu için, yanılabilir. Evet, nefis mutmeinne olmuş ise de, Fârisî beyt tercemesi:

***Olsa da o, mutmeinne,
sıfatları gütmez yine.***

Nefis, mutmeinne olduktan sonra, sıfatlarının, kendisinde bırakılmasında, nice fâide vardır. Sıfatları yok edilseydi, insan, yüksek derecelere ilerliemezdi. Rûhu, melek gibi olurdu. Kendi makâmında kalırdı. Rûh, ancak nefse uymamakla yükselebilmektedir. Nefisde azgınlık kalmasaydı, nasıl ilerliyebilirdi. Kâinâtın efendisi “aleyhi minessalevâti etemmühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ”, kâfirlerle cihâddan geri dönünce, **(Küçük muhârebeden döndük, büyük cihâda geldik)** buyurdu. Nefis ile savaşımağa, **(Cihâd-ı ekber)** dedi. Din büyüklerinin nefislerinin azması demek, çok az **(Terk-i azîmet)** ve **(Muhâlefet-i evlâ)** etmesi demektir. **(Azîmet)**, islâmiyyetin izn verdiği şeyleri de yapmamak. **(Evlâ)** da, herşeyin en iyisini yapmaktır. Nefis, azîmeti ve evlâyı istemiyor.] Büyüklerin nefislerinde, yalnız bu terki istemek vardır. Yoksa azîmeti ve evlâyı terk etmezler. İşte, nefislerinin, yalnız bu istemesinden dolayı, cenâb-ı Hakka o kadar çok yalvarırlar, o kadar çok pişmân olur, sızlarlar ki, başkalarının bir senede kazandıkları mertebelere, bir ânda yükselmelerine sebep olur.

Yine sözüme dönelim! Sevgilinin ahlâkı, sıfatları, her nerede bulunursa orası da sevilir. Âl-i İmrân sûresinde, **(Benim izimde yürüyünüz! Allahü teâlâ, sizi sever)** meâlindeki otuzbirinci âyet, bunu işâret etmektedir. O hâlde, Ona “aleyhissalâtü vesselâm” uymağa çalışmak, insanı, Mahbûbiyyet makâmına kavuşturur. Akli olanların, iyi, doğru düşünebilenlerin zâhirleri ile, bâtınları ile Habîbullaha “aleyhissalâtü vesselâm” tâm uymağa çalışması lâzımdır.

Mektûb uzunca oldu. Afv buyurunuz! Her bakımdan güzel olanı anlatan söz, güzel olacağı için, uzadıkça, güzelliği artar. Sûre-i Kehf, yüzo-

nuncu âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Rabbimin kelimelerini yazmak için, deniz mürekkebe olsa, Rabbimin kelimeleri bitmeden deniz biter. Bir deniz dahâ getirsek o da biter)** buyuruldu. Vesselâm.

Sözü başka tarafa çevirelim. Düâlarımı bildiren mektûbumu size getiren Mevlânâ Muhammed Hâfız, ilm sâhibi olup, çoluk çocuğu fazladır. Geçim darlığından askere gitti. Eğer yardım elinizi uzatır, emîr nakîb Seyyid Şeyh Ciyuya “rahmetullahi aleyh”^[1] maâş alması için veyâ yardım etmesi için söylerseniz kerem etmiş olursunuz. Dahâ fazla yazıp başınızı ağrıtmıyayım.

42

KIRKİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine şeyh Dervîşe yazılmışdır. Kalbden, başkalarını sevmek pasını temizlemek için, en iyi ilâc, sünnet-i seniyyeye [ya'nî islâmiyyete] yapışmak olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, sizlere selâmet versin! İnsan çeşid çeşid şeylere bağlı kaldıkça kalbi temizlenemez. Pis kaldıkça se'âdetden mahrûmdur, uzaktır. **(Hakikat-i câmi'a)** denilen kalbin Allahü teâlâdan başka şeyleri sevmesi onu karartır, paslandırır. Bu pası temizlemek lâzımdır. Temizleyicilerin en iyisi sünnet-i seniyye-i Mustafâviyyeye “alâ masdarihessalâtü vesselâmü vettehiyye” [ya'nî islâmiyyete] tâbi' olmaktır, uymaktır. Sünnet-i seniyyeye uymak, nefsin âdetlerini, kalbi karartan isteklerini yok eder.

Bu büyük ni'mete kavuşmakla şereflenenlere müjdeler olsun! Bu yüksek devletden mahrûm kalanlara yazıklar olsun! Allahü teâlâ, size ve doğru yola tâbi' olanlara selâmet versin!

[Sünnet kelimesinin dînimizde üç ma'nâsı vardır. **(Kitâb ve sünnet)** birlikte söylenince, kitâb, Kur'ân-ı kerîm, sünnet de, hadîs-i şerîfler demektir. **(Farz ve sünnet)** denilince, farz, Allahü teâlânın emrleri, sünnet ise, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” sünneti ya'nî emrleri demektir. **(Sünnet)** kelimesi yalnız olarak söylenince islâmiyyet ya'nî bütün ahkâm-ı islâmiyye demektir. Fıkh kitâbları böyle olduğunu bildiriyor. Meselâ **(Kudûrî muhtasarı)**nda, (Sünneti en iyi bilen imâm olur) diyor. **(Cevhere)** kitâbında burayı açıklarken, (Sünnet demek, burada islâmiyyet demektir) diyor.

Kalbi temizlemek için islâmiyyete uymak lâzım olduğu anlaşıldı. Islâmiyyete uymak da, emrleri yapmakla ve yasaklardan ve bid'atlerden sakınmakla olur.

(Bid'at), sonradan yapılan şey demektir. Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” ve dört halîfesinin “radiyallahü anhüm” zemânlarında bulunmayıp da, onlardan sonra, dinde meydâna çıkarılan, ibâdet olarak yapılmaya başlanan şeylerdir. Meselâ, nemâzlardan sonra hemen Âyet-el-kürsî okumak lâzım iken, önce salâten tüncînâyı ve başka düâları okumak

[1] Şeyh Ciyu: Nakîb, ya'nî Diyânet İşleri re'îsi Seyyid Ferîdeddîn-i Buhârî.

bid'atdır. Bunları Âyet-el-kürsîden ve tesbîhlerden sonra okumalıdır. Ne-mâzdan, düâdan sonra secde edip de kalkmak bid'atdır. [Ezânı ho-par-lörlle okumak bid'atdır.] Dinde yapılan değışiklikler ve reformlar bid'atdır. Yoksa, çatal, kaşık, boyun bağı kullanmak, kahve, çay, tütün içmek bid'at değildir. Çünkü bunlar ibâdet değil, âdetdir ve mubâhdırlar. Harâm değildirler. Tütün içmek hakkındaki islâm âlimlerinin sözleri (**Se'âdet-i Ebediyye**) kitâbında uzun yazılıdır. Bid'at üç dürlüdür:

- 1- İslâmiyyetin küfr alâmeti dediği şeyleri kullanmak en kötü bid'atdır.
- 2- Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdiklerine uymıyan i'tikâdlar, inanışlar da kötü bid'atdır.
- 3- İbâdet olarak yapılan yenilikler, reformlar bid'at olup büyük günâhdır.]

43

KIRKÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, nakîb seyid şeyh Ferîd-i Buharî “rahmetullahi aleyh” hazretlerine yazılmışdır. Tevhîd-i şühûdî ve tevhîd-i vücûdî bildirilmekte, ayn-ül-yakîn ve hakk-ul-yakîn anlatılmaktadır:

Allahü teâlâ, size selâmet versin! Her kusûrdan, sıkıntıdan korusun! Âmîn.

Bu yüksek insanların “rahmetullahi aleyhim” tesavvuf yolculuğunda, önlerine çıkan tevhîd iki dürlüdür: Tevhîd-i şühûdî, Tevhîd-i vücûdî.

(Tevhîd-i şühûdî) bir olarak görmektir. Ya'nî sâlik [yolcu], herşeyi yapanı bir görür. Ayrı ayrı şeyler görülmez. Tevhîd-i vücûdî, var olanı, bir bilmektir. Ondan başka herşeyi yok bilmektir. Yok olmakla berâber, O bir mevcûdun aynaları sanmaktır. Tevhîd-i vücûdî, ilm-ül-yakîn kısmından oluyor [ya'nî kalb ile bilmektir]. Tevhîd-i şühûdî ise, ayn-ül-yakîn kısmından oluyor [ya'nî, görmektir]. Tevhîd-i şühûdî, bu yolda, elbette vardır. [Her sâlik, buna yakalanacaktır.] Çünkü, bu tevhîd olmadıkça, Fenâya kavuşamaz, ayn-ül-yakîn nasîb olamaz. Çünkü, birşey görülür ve görünmesi kuvvet bulursa, başka hiçbirşey görülemez. Tevhîd-i vücûdî ise, böyle değildir. Ya'nî, lâzım değildir. Çünkü böyle ma'rifet [bilgi] olmadan da, ilm-ül-yakîn hâsıl olur. Mevcûdun bir olduğunu, ilm-ül-yakîn ile bilmek, Ondan başka şeyleri yok bilmeği îcâb etmez. Ya'nî, Allahü teâlâyı var bilmek ve bu bilginin, insanı kaplaması, Ondan başka şeyleri bilmemeği îcâb etdirmez. Meselâ, bir kimsede, güneşin var olduğuna yakîn hâsıl olunca, bu yakîn, bu kimseyi kapladığı zemân, yıldızları yok bilmesi lâzım gelmez. Fekat, güneşi gördüğü zemân, yıldızları elbette görmez. Güneşden başka birşey görmez. Yıldızları görmediği için, yıldızları yok bilmez. Hattâ, var olduklarını, fekat görünmediklerini bilir. Bu kimse, bu zemân, yıldızlar yokdur diyenlere inanmaz. Sözlerinin doğru olmadığını bilir. İşte tevhîd-i vücûdî, bir mevcûddan başka, her şeyi yok bilmek olup, akla ve islâmiyyete uygun değildir. Tevhîd-i şühûdî ise, mevcûdu bir görmektir ve akla ve islâmiyyete uygundur. Meselâ, güneş doğarken, yıldızlar, yok oluyor demek, doğru değildir. Fekat, bu zemânda, yıldızları görmemek doğrudur. Güneşin ziyâsı çok olduğu ve insanın gözü kuvvetsiz olduğu için yıldızlar gö-

rülmekdedir. Eğer, güneşin ziyâsı, insanın gözünü kuvvetlendirseydi, güneşle birlikde yıldızları da görürdü. Bu görüş (**Hakk-ül-yakîn**) makâmında olur. İşte Sôfiyye-i aliyyenin büyüklerinden ba'zısının, islâmiyyete uymıyor görünen sözlerini, ba'zı kimseler tevhîd-i vücûdî sanmıştır. Meselâ, Ebû Mensûr-i Hallâcın (Enelhak) sözü ve Ebû Yezîd-i Bistâmînin “rahmetullahi aleyh” (Sübhânî) sözü ve bunlar gibi sözler, böyledir. Böyle sözleri, tevhîd-i şühûdî bilmemiz lâzımdır. Bu sûretle, islâmiyyete uygun olurlar. Bu büyükler, o hâl içinde, Allahü teâlâdan başka, hiçbirşey göremeyince, bu sözleri söylemiş, Allahü teâlâdan başka birşey yoktur, demek istemişlerdir. (**Enelhak**) demek, ben yokum, Allahü teâlâ vardır, demektir. Kendini görmeyince, var olduğunu bilmemiştir. Yoksa, kendini görüp, Hak teâlâyım dememiştir. Böyle söylemek küfrdür.

Süâl: Kendinin var olduğunu bilmemek, yok bilmek değil midir? Bu da, tevhîd-i vücûdî olmaz mı?

Cevâb: Var olduğunu bilmemek, yok olduğunu bilmek değildir. O zemân, şaşkınlık hâlidir. Akl işlemez. Hiçbir şeye hükm, karâr verecek hâlde değildir.

(**Sübhânî**) sözü de, Hak teâlâyı tenzîhdir. Kendini tenzîh değildir. Çünkü, kendi varlığını bilmemekdedir. Birşeye hükm edemez.

[Hindistândaki islâm âlimi Abdülhak-ı Dehlevî hazretleri, (**Merec-ül-bahreyn**)de diyor ki, (Tesavvuf büyükleri, islâmiyyete uymıyan sözleri söylerken çok kızan ve çok sevinen insan gibidirler. Kızmak ve sevinmek, insanın aklını örter. İhtiyârını giderir. Tesavvuf serhoşları da, böyle şu'ûrsuz konuşmuşlardır. Bu hâllerinde ma'zûr iseler de, böyle sözlerine uymak câiz değildir).].

(**Ayn-ül-yakîn**) makâmı, hayret, şaşkınlık makâmıdır. Bu makâmında, ba'zıları, böyle şeyler söylemiştir. Bu makâmıdan kurtarıp da, hakk-ül-yakîn makâmına çıkarırlarsa, böyle şeyler söyleyemez ve haddi aşmazlar.

Zemânımızda, tarîkata girmiş birçok kimse, kendilerine tesavvufcu süsü vererek, tevhîd-i vücûdîyi dillerine almış, bundan yüksek mertebe olmaz sanıyor. İlm-ül-yakîne saplanıp, ayn-ül-yakînden mahrûm kalmışlardır. Tesavvuf büyüklerinin sözlerine kendi hayâlleri ile ma'nâ vererek, böyle sözleri, övünerek, her yerde söylemekdedirler.

Tesavvuf büyüklerinin kitâblarında, tevhîd-i vücûdîyi gösteren, böyle sözler görülürse, ilk zemânlarında, ilm-ül-yakîn mertebesinde söylemiş olduklarını, sonra bu makâmıdan ilerleyip, ayn-ül-yakîn makâmına götürüldüklerini düşünmelidir.

Süâl: Tevhîd-i vücûdî sâhibi olan, mevcûdü [ya'nî var olanı] bir bildiği gibi, bir vücûd [varlık] görmekdedir. Ya'nî ayn-ül-yakîn mertebesine de mâlikdir.

Cevâb: Tevhîd-i vücûdî sâhibleri, tevhîd-i şühûdînin, âlem-i misâldeki sûretini görmekdedir. Tevhîd-i şühûdîye kavuşmamıştır. Tevhîd-i şühûdî başkadır. Âlem-i misâlde gördükleri, bu sûreti başkadır. Çünkü, tevhîd-i şühûdî mertebesinde, hayret, şaşkınlık hâsil olur. Hiçbir şeye hükm edemezler. Hâlbuki, tevhîd-i vücûdî sâhibi, tevhîd-i şühûdînin, âlem-i misâl-

deki sûretini gördüğü zemân yine ilm sâhibidir. Çünkü, herşeyin yok olduğunu bilmektedir. Yok demek, bir hükm, karâr vermektedir. Hayret ile ilm, birlikde bulunamaz. O hâlde, tevhîd-i vücûdî sâhibi, ayn-ül-yakîn makâmına varmamıştır. Hâlbuki, tevhîd-i şühûdî sâhibini hayret makâmından ileri götürürlerse, hakk-ül-yakîn makâmındaki ma'rifete kavuşur ki, bu makâmda ilm ile hayret birlikde bulunur. Hayretsiz olan, hayretten önce olan ilm, ilm-ül-yakîndir. Bu cevâbı, bir misâl ile aydınlatalım:

Devlet reîsi olmağa elverişli bir kimse, rü'yâda, kendini devlet reîsi olmuş, o makâmda o işin başında görür. Fekat, bu kimse, elbette devlet reîsi olmamıştır. Yalnız âlem-i misâldeki sûretini, kendinde görmüştür. Devlet reîsliği nerede, rü'yâda gördüğü sûret nerede! Şu kadar var ki, rü'yâsı, âlem-i misâldeki sûret olmakla berâber, bu kimsenin, bu sûretin aslı olan makâma kavuşmağa elverişli olduğunu haber vermektedir. Eğer çalışır, uğraşırsa, Allahü teâlânın ihsânı ile, o makâma kavuşabilir. Bir şeye elverişli olmak ile, o şeye kavuşmak, hiç aynı olur mu? Aralarında, çok fark vardır. Ayna yapılacak cam parçası, ayna olmadıkça büyüklerin eline kavuşamaz. Onların cemâli ile şereflemez.

Bu ince bilgileri yazmaktan maksadım, zemânımızda ba'zıları özenerek, bir kısmı da, yalnız işiterek, bir kısmı ise, hem işiterek, hem de zevk alarak ve ba'zıları da sapıklık ile ve zındıklık ile, tevhîd-i vücûdî yolunu tutmuş, sevâbı, iyiliği, kötülüğü, herşeyi, Allah yapıyor diyor. Hattâ, herşeyi Hak teâlâ biliyorlar. Bu kurnazlıkla islâmiyyete uymuyor, emrleri yapmıyorlar. Böylece, işin kolay tarafını bulmuşlar. İbâdet etmek lâzımdır deseler bile, bunlar ikinci derecededir, asl maksad, islâmiyyetin üstünde, başka şeydir diyorlar. Hâşâ ve kellâ! Öyle değildir. Hiç de, dedikleri gibi değildir. Bunların kötü düşüncelerinden, Allahü teâlâyâ sığınırız!

Tarîkat ve islâmiyyet, birbirinden başka, ayrı iki şey değildir. Aralarında kıl ucu kadar fark yoktur. Ayrılıkları, yalnız, topluluk ve genişlik, ilm ile ve keşf ile olmaktır. İslâmiyyete uymayan herşey bozuktur. Atılması lâzımdır. İslâmiyyetin istemediği bir müslimânlık, zındıklıktır. İslâmiyyete yapışarak hakîkati aramak, tesavvufdur.

Allahü teâlâ, bizi ve sizi ve bütün milletimizi, insanların efendisinin “aley-hisselâm” yoluna, hem zâhirde, hem bâtında, tâm uymakla şereflendirsin! Âmîn.

Sevgili hocam “kaddesallahü sirreh” çok zemân, tevhîd-i vücûdî yolunda idi. Risâlelerinde ve mektûblarında, bu yolu gösterdi. Fekat sonra, Hak teâlâ lutf ederek, bu makâmıdan ilerletti. Bu dar bilgilerden kurtardı. Talebesinden Abdülhak diyor ki, son hastalığından bir hafta evvel buyurdu ki, (Pek iyi anladım ki, tevhîd-i vücûdî, dar bir sokak imiş. Ana cadde, başka imiş. Böyle olduğunu, önceden de biliyordum. Fekat, şimdi, pek yakîn anladım). Bu fakîr [ya'nî İmâm-ı Rabbânî “kuddise sirruh”], hocama hizmet ettiğim zemânlar, tevhîd-i vücûdî yolunda idim. Bu yolu kuvvetlendiren keşfler hâsıl olmakda idi. Fekat, Allahü teâlânın ihsânı, bu makâmıdan kurtarıp, dilediği makâmı şereflendirdi. Sözü uzatmamak için, burada kesiyorum. Vesselâm.

KIRKDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, yine nakîb, seyyid şeyh Ferîde yazılmışdır. İnsanların iyisini medh etmekte ve Ona uymağa teşvîk etmektedir:

Merhamet ederek göndermiş olduğunuz, kıymetli mektûbunuz, en iyi bir zemânda, fakîri şereflendirdi. Okuyarak mesrûr olduk. Allahü teâlâyâ hamd olsun ki, Muhammed aleyhisselâmın fakrinden, size mîrâs nasîb olmuş. Fakîrlere karşı teveccüh ve sevgi ve onlara bağlılık, bu mîrâsdan hâsıl olmaktadır. Hiçbirşeyi olmayan bu fakîr, ne cevâb yazacağımı şaşırımdı. Arabın en hayırlısı olan, büyük ceddinizin üstünlüklerini bildiren haberleri yazarak, bu mektûbumu, âhiretde azâblardan kurtulmak için vesîle yapacağım. Aleyhissalâtü vettehiyye efendimizi medh etmeğe kalkışmıyorum. Yazılarımı, Onun ile kıymetlendiriyorum. Arabî beyt tercemesi:

***Muhammed aleyhisselâmı medh edemiyorum,
Onunla, yazılarımı kıymetlendiriyorum.***

Allahü teâlâyâ sığınarak ve Ondan yardım dileyerek bildiriyorum ki: Muhammed “aleyhisselâm”, Allahü teâlânın resûlüdür. Âdem oğullarının seyyidi, efendisidir. Kıyâmet gününde, kendisine uyararak Cehennemden kurtulanların en cömerdidir.

[Seyyid Abdülhakîm Efendi “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” buyurdu ki: Her Peygamber “salevâtullahi teâlâ aleyhim ecma’în”, kendi zemânında, kendi mekânında, kendi kavminin hepsinden, her bakımdan üstündür. Muhammed “aleyhisselâm” ise, her zemânda, her memleketde, ya’nî dünyâ yaratıldığı günden, kıyâmet kopuncıya kadar, gelmiş ve gelecek, bütün varlıkların, her bakımdan en üstünüdür. Hiç kimse, hiçbir bakımdan Onun üstünde değildir. Bu, güç birşey değildir. Dilediğini yapan, her istediğini yaratan, Onu böyle yaratmıştır. Hiçbir insanın Onu medh edecek gücü yoktur. Hiçbir insanın, Onu tenkîd edecek iktidârı yoktur].

Kıyâmet günü kabirden en önce O kalkacaktır. En önce, O şefâ’at edecektir. En önce, Onun şefâ’ati kabûl olacaktır. Cennet kapısını önce O çalacaktır. Kapı, Ona hemen açılacaktır. **(Livâ-i hamd)** denilen bayrak, Onun elinde bulunacaktır. Âdem “aleyhisselâm” ve Onun zemânından kıyâmete kadar gelen her mü’min, bu bayrak altında bulunacaktır. Bir hadîs-i şerîfde, **(Kıyâmet günü, önce gelenlerin ve sonra gelenlerin seyyidiyim. Hakîkatî bildiriyorum, öğünmüyorum)** buyurdu. Bir hadîs-i şerîfde, **(Allahü teâlânın habîbiyim, sevgilisiyim. Peygamberlerin reîsiyim. Öğünmek için söylemiyorum).** Bir hadîs-i şerîfde, **(Peygamberlerin “aleyhimüsselâm” sonuncusuyum, öğünmüyorum. Ben Abdüllahın oğlu Muhammedim “aleyhissalâtü vesselâm”.** Allahü teâlâ insanları yarattı. Beni insanların en iyisinde yarattı. Allahü teâlâ, insanları fırkalara [kavmlere, ırklara] ayırdı. Beni, en iyisinde bulundurdu. Sonra bu en iyi fırkayı kabîlelere [cemâ’atlere] ayırdı. Beni en iyisinde bulundurdu. Sonra, bu cemâ’ati evlere ayırdı. Beni, en iyi evden [ya’nî âileden] dünyâyâ getirdi. İnsanların en iyisiyim. En iyi âiledenim. Kıyâmetde, herkes susduğu zemân, ben söyleyeceğim. Kimsenin kımlıyamadığı vaktde, onlara şefâ’at ediciyim. Kimsede ümmîd

kalmadığı bir zemânda, onlara müjde vericiyim. O gün her iyilik, her dürlü yardım, her kapının anahtarı bendedir. Livâ-i hamd benim elimdedir. İnsanların en hayrlısı, en cömerdi, en iyisiyim. O gün emrimde binlerce hizmetçi vardır. Kıyâmet günü, Peygamberlerin imâmı, hatfbi ve hepsine şefâ'at edici benim. Bunları öğrenmek için söylemiyorum). [Hakîkati bildiriyorum. Hakîkati bildirmek vazîfemdir. Bunları söylemezsem, vazîfemi yapmamış olurum] buyurdu. O olmasaydı “aleyhissalâtü vesselâm”, Allahü teâlâ, hiçbir şeyi yaratmazdı. Rab olduğu, ma'bûd olduğu meydâna çıkmazdı. Âdem “aleyhisselâm”, su ile toprak arasında iken [ya'nî çamuru yoğrulurken], O “aleyhisselâm” Peygamber idi. Fârisî beyt tercemesi:

***Günâh işlese de, çekilmez hesâba,
böyle bir seyyidin izindeki kimse.***

Bütün insanlığın seyyidi, en üstünü olan, böyle bir Peygambere “aleyhissalevâtü vettehiyyât” inanan, Onun yolunda giden kimse, elbette ümmetlerin en iyisi olur. Âl-i İmrân sûresinin, **(Siz ümmetlerin, din sâhiblerinin en hayrlısı, en iyisisiniz!)** meâlindeki yüzonuncu âyeti bunlara müjdedir. Ona inanmıyan, [Onu anlıyamıyan, kendileri gibi sanan], insanların en kötüsüdür. Tevbe sûresinin, **(Vahşî, kalbleri katı câhiller, sana inanmaz. Dahâ çok münâfıkdırlar)** meâlindeki doksansekizinci âyeti bunları göstermekdedir. Dünyânın bugünkü hâlinde, Onun sünnet-i seniyyesine [ya'nî islâmîyyete] uymakla şerefendirilenler, ne kadar bahtiyârdır. Onun dînine inanan, Ona ümmet olanın, az bir iyiliğine katkat sevâb verilir. Eshâb-ı Kehf [ya'nî Tarsusdaki mağarada bulunan yedi kişi] “rahmetullahi aleyhim ecma'in” bir güzel iş yapmakla, yüksek derecelere kavuştu. Bu işleri de, din düşmanları, her tarafı kapladığı vakt, kalblerindeki îmânı korumak için, başka yere hicret etmeleri idi. Bugün, Ona îmân edip, az bir ibâdet yapmak, sanki düşman saldırıp, her tarafı kapladığı zemânda, askerın, az bir hareketinin çok kıymetli olmasına benzer. Sulh zemânında, askerın, bundan katkat fazla çalışması, böyle kıymetli olamaz.

Muhammed “aleyhisselâm”, Allahü teâlânın mahbûbu olduğu için, Onun izinde giden, mahbûbluk derecesine yükselir. Çünkü, muhib [ya'nî aşık], sevgilisinin ahlâkını, alâmetlerini kimde görürse, onu da sever. Ona uymıyanların hâlini, bundan anlamalı! Fârisî beyt tercemesi:

***Muhammed “aleyhisselâm”, yüzü suyudur cihânın,
kapısının toprağı olmıyan, toprak altında kalsın!***

Eshâb-ı Kehf “rahmetullahi aleyhim ecma'in” gibi hicret edemiyen, bâtın yolu ile hicret etmeğe çalışmalıdır. Düşmanlar arasında bulunurken, gönülleri, onlardan ayrı, uzak olmalıdır. Allahü teâlâ, bu sûretle de, se'âdete kapıları açabilir. Nevruz günü [martın yirminci günü], geliyor. [Kâfirlerin, ateşe tapanların bayramı olan] o günlerde, ne karışıklık, ne kadar taşkınlık, şaşkınlık olduğunu biliyorsunuz. O karanlık günleri atlattıktan sonra, Allahü teâlâ nasîb ederse, sizinle görüşmek şerefine kavuşmağı ümmîd ediyorum. Nâzik başınızı ağrıtmamak için, mektûbuma son veriyorum. Allahü teâlâ, kerîm olan babalarımızın yolundan ayırmasın! Size ve onlara kıyâmete kadar selâm olsun! Âmîn.

KIRKBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine nakîb seyyid şeyh Ferîde “rahmetullahi aleyh” yazılmıştır. Kendine teşekkür etmekte ve insanın muhtâc yaratıldığını, Ramezân-ı şerîfi, orucu ve nemâzı bildirmektedir:

Allahü teâlâ sizi, çok kıymetli olan dedelerinizin yolundan ayırmasın! Sonu pişmânlık olan işlere karışdırmasın! Âmîn. Allahü teâlâyı sevenler, Allahü teâlâ ile berâberdir. Çünkü, hadîs-i şerîfde, **(İnsan, sevdiği kimse ile berâberdir)** buyuruldu. İnsanın aslı, rûhudur. Rûhun beden ile birleşmesi, Allahü teâlâ ile olmasına biraz mâni’ olmuştur. Bedenden ayrılıp, bu karanlık yerden kurtulunca, Rabbi ile berâber, Ona yakın olur. Bunun için, **(Ölüm, sevgiliyi sevgiliye kavuşturan bir köprüdür)** buyuruldu. Ankebût sûresinin, **(Allahü teâlâyı kavuşmak istiyene, o vakt, elbette gelmektedir)** meâlindeki beşinci âyeti, Onun âşıklarına tesellî olmaktadır. Fekat, büyüklerin huzûru, sohbeti ile şereflenmeyen zevallıların hâli harâbdır. Büyüklerin rûhlarından istifâde edebilmek için de şartlar vardır. Herkes bu şartları yerine getiremez. Bütün ni’metlerin sâhibi olan Allahü teâlâyı hamd olsun ki, bu korkunç hâdise ve başımıza gelen vahşice hücûmlar karşısında, kimsesi olmıyan bu fakîrlerin imdâdına yine, din ve dünyânın efendisinin “sallallahü aleyhi ve sellem” Ehl-i beyti yetiştirmektedir. Bu sûretle büyüklerin yolu bozulmaktan kurtuldu. Feyzleri kesilmekten korundu. Evet, bu mubârek yol, memleketde gizli kalmış ve yolcuları, hemen yok gibi olmuşdu. Ehl-i beytin açtığı yol olduğundan, ta’mîrinin, temizlenmesinin de, Ehl-i beyt tarafından yapılması yakışırdı. Başkalarına ihtiyâc olmaması lâzım idi. Ehl-i beytin bu hizmetine şükr etmek, bu fakîrlere lâzım olduğu gibi, bu devlete şükr etmek, onlara da lâzımdır. İnsanların, bâtını cem’ etmesi [kalbini, rûhunu toparlayıp, Allahü teâlâdan başka, hiçbirşeye bağlanmaması] lâzım olduğu gibi, zâhirde birleşmek, yardımlaşmak da lâzımdır. Hattâ, bu topluluk, berâberlik, dahâ önce lâzımdır. Çünkü, bütün mahlûklar içinde, en muhtâc olan insandır.

İnsanların, çok muhtâc olmasına sebep, insanda herşey bulunduğu içindir. Bunun için, herşeyin muhtâc olduklarının hepsi, insana lâzımdır. İnsan muhtâc olduğu şeye bağlanır. O hâlde, insanların bağlılığı, başkalarının bağlılıklarından dahâ çoktur. Her bir bağlılık, insanı, Allahü teâlâdan uzaklaştırır. Bundan dolayı, Allahü teâlâdan en uzak olan, en mahrûm kalan mahlûk, insandır. Fârisî iki beyt tercemesi:

***Mahlûkların en üstünü insandır,
yüksek makâmdan mahrûm da odur.***

***Eğer, toparlanıp, geri dönmezse,
ondan dahâ mahrûm, yokdur kimse.***

Hâlbuki, insanın, her mahlûkdan, dahâ üstün olmasına sebep de, yine herşeyin, kendisinde bulunmasıdır. Herşeyi kendinde topladığı içindir ki, insanın aynası mükemmeldir. Bütün mahlûkların aynalarında görünenle-

rin hepsi, yalnız onun aynasında, bir arada görünmektedir. Bunun için de insan, mahlûkların en iyisi olmuştur. Mahlûkların en muhtâcı, en mahrûmu, en kötüsü de, yine bu sebepten insandır. Bunun içindir ki, Muhammed “aleyhissalâtu vesselâm” gibi bir Peygamber insandır ve Ebû Cehl gibi bir mel’ûn da insandır.

Bu fakîrlerin, bir araya toplanmasına, Allahü teâlânın sebep kıldığı, büyük ni’met, şübhe yok ki, sizsiniz. Bâtınların cem’iyyeti de, sizin sâyenizdedir. Elbette, (Evlâd, babası gibi olur) müjdesine bakarak, bütün ümmîdler sizdedir.

Lutf ettiğiniz kıymetli mektûb, bizleri mubârek Ramezân ayında şeref lendirdi. Bunun için, bu büyük ayın üstünlüklerinden birkaç satır yazmak hâtırıma geldi:

Mubârek Ramezân ayı, çok şerefli dir. Bu ayda yapılan, nâfile nemâz, zikir, sadaka ve bütün nâfile ibâdetlere verilen sevâb, başka aylarda yapılan farzlar gibidir. Bu ayda yapılan bir farz, başka aylarda yapılan yetmiş farz gibidir. Bu ayda bir oruçluya iftâr verenin günâhları afv olur. Cehennemden âzâd olur. O oruçlunun sevâbı kadar, ayrıca buna da sevâb verilir. O oruçlunun sevâbı hiç azalmaz. Bu ayda, emri altında bulunanların, işlerini hafîfleten, onların ibâdet etmelerine kolaylık gösteren âmirler de afv olur. Cehennemden âzâd olur. Ramezân-ı şerîf ayında, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, esîrleri âzâd eder, her istenilen şeyi verirdi. Bu ayda ibâdet ve iyi iş yapabilenlere, bütün sene bu işleri yapmak nasîb olur. Bu aya saygısızlık edenin, günâh işliyenin bütün senesi, günâh işlemekle geçer. [Bu ayı fırsat bilmelidir.] Elden geldiği kadar ibâdet etmelidir. Allahü teâlânın râzı olduğu işleri yapmalıdır. Bu ayı, âhireti kazanmak için fırsat bilmelidir. Kur’ân-ı kerîm, Ramezânda indi. Kadr gecesi, bu aydadır. Ramezân-ı şerîfde, iftârı erken yapmak, sahûru geç yapmak sünnettir. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” bu iki sünneti yapmağa çok önem verirdi. İftârda acele etmek ve sahûru geciktirmek, belki insanın aczini, yiyip içmeğe ve dolayısı ile herşeye muhtâc olduğunu göstermektedir. İbâdet etmek de zâten bu demektir. Hurma ile iftâr etmek sünnettir. İftâr edince, **(Zehebez-zama’ vebtellet-il urûk ve sebet-el-ecr inşâallahü teâlâ)** düâsını okumak, terâvîh kılmak ve hatm okumak mühim sünnettir.

Bu ayda, her gece, Cehenneme girmesi gereken, binlerce müslimân afv olur, âzâd olur. Bu ayda, Cennet kapıları açılır. Cehennem kapıları kapanır. Şeytânlar, zincirlere bağlanır. Rahmet kapıları açılır. Allahü teâlâ, bu mubârek ayda Onun şânına yakışacak, kulluk yapmağı ve Rabbimizin râzı olduğu, beğendiği yolda bulunmağı, hepimize nasîb eylesin! Âmîn.

[Oruc tutmak güç olan yerlerde, oruc tutanlara ve din düşmanlarının yalanlarına aldanmayıp, oruçlarını bozmıyanlara, dahâ çok sevâb verilir. Ramezân-ı şerîf ayı, islâm dîninin nâmûsudur. Âşikâre oruc yiyen, bu aya hurmet etmemiş olur. Bu aya hürmet etmiyen, islâmiyyetin nâmûs perdesini yırtmış olur. Nemâz kılmıyanın da, oruc tutması ve harâmlardan kaçınması lâzımdır. Bunların orucu kabûl olur ve îmânları olduğu anlaşılır.]

KIRKALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, yine nakîb seyid şeyh Ferîde “rahmetullahi teâlâ aleyh” yazılmışdır. Allahü teâlânın var ve bir olduğu ve Muhammed aleyhisselâmin Onun resûlü olduğu bedîhîdir, pek meydândadır. Düşünmeğe bile, lüzûm olmadığını bildirmektedir:

[Bu mektûb, çok mühim olduğundan, **(İslâm Ahlâkı)** kitâbının 553. sahîfesinin başına da yazdık. Lütfen oradan da okuyunuz!] Allahü teâlâ sizi, kerîm olan babalarınızın yolundan ayırmasın. Onların en üstünü olan birincisine ve geri kalanların hepsine, bizden düâlar ve selâmlar olsun! Allahü teâlânın var olduğu ve bir olduğu, hattâ Muhammed aleyhisselâmin, Onun resûlü olduğu ve hattâ onun getirdiği her emrin ve haberlerin, doğru olduğu, güneş gibi meydândadır. Düşünmeğe, isbât etmeğe hiç lüzûm yoktur. Kalbin bunlara inanması için, kalbin bozuk olmaması, ma'nevî hastalığı bulunmaması lâzımdır. Kalb hasta ve bozuk olunca, kalbin inanması için, akl ile düşünmek, incelemek lâzım olur. Ancak bu sûretle kalb **(tasfiye)** bulur, ya'nî hastalıktan kurtulur. **(Basîret)**den ya'nî kalb gözünden ma'nevî perde kalkarsa, bunlara seve seve inanılır. Meselâ, safrası bozuk kimse, şekerin tadını duymuyor. Şekerin tatlı olduğunu ona anlatmak, isbât etmek lâzım olur. Fekat, safra hastalıktan kurtulunca, isbât etmeğe lüzûm kalmaz. Hastalıktan dolayı isbât etmek lâzım olması, şekerin tatlılığına bir kusûr vermez. Şaşı olan, bir şeyi iki görür ve iki kişi var sanır. Şaşıdaki göz hastalığı, karşısındaki bir şeyin, iki olmasını îcâb etdirmez. O iki gördüğü hâlde, görünen yine birdir. Bunun bir olduğunu isbât etmek çok zordur. [Doppelsehen denilen göz hastalığı olanlara ahvel denir.] [Müslimân olmak için, yalnız kalbin îmân etmesi, inanması lâzımdır. Fekat, her müslimânın kalbine, dâhilî düşmanı olan nefsinden ve hâricî düşmanları olan şeytânlardan ve kötü arkadaşlardan hastalık gelmektedir. Nefs, yaratılışta ahkâm-ı islâmiyyeye düşmandır. Kalbin hasta olması, [nefse uyması demektir, ya'nî islâmiyyete uymak istememesidir. Ya'nî, islâmiyyetin emrlerinin tadını duymamak, yasak ettiklerinden zevk almaktır.] Bu yasaklara **(dünyâ)** denildiği, yüzdoksanyedinci mektûbda yazılıdır. Dünyâyâ düşkün olmak, kalbdeki îmânı za'ifletmektedir. Bir kimse, nefslerinin esîri olan gâfil insanların sohbetlerinden, sözlerinden, yazılarından, kitâblarından, radyolarından, televizyonlarından uzaklaşırsa ve nefsi **(tezkiye)** olursa, ya'nî inkâr hastalığından kurtulursa, bu dâhilî ve hâricî düşmanlardan kalbe hastalık gelmez. Mevcûd hastalık da, islâmiyyete uyarak, (istigfâr okuyarak) tasfiye edilince, kalb hakîkî îmâna kavuşur. Nefsin cibillî hastalığından tezkiyesi ve kalbin hâricden gelen hastalıktan tasfiyesi, mürşid-i kâmilin sohbetinde bulunmakla, kitâblarını okumakla ve ahkâm-ı islâmiyyeye uymakla nasîb olur. Kırkikinci ve elliikinci mektûblara bakınız! Mürşid-i kâmil, bütün sözleri, bütün işleri, islâmiyyete uygun olan, Ehl-i sünnet âlimi demektir. İslâmiyyeti iyi bilmesi, derin âlim olması lâzımdır.]

Din bilgilerini, akl ile isbât ederek [kalbe] inandırmak, kolay değildir. Yakînî, vicdânî bir îmân elde etmek için, isbât yoluna gitmekdense, kalbi hastalıktan kurtarmak lâzımdır. Nitekim, safra hastasını, şekerin tatlı ol-

duğuna inandırmak için, isbât etmeğe kalkışmaktansa, onu hastalıktan kurtarmak lâzımdır. [Safrası bozuk olan hastaya] şekerin tatlı olduğu, ne kadar isbât edilirse edilsin, yakîn hâsil edemez. Çünkü, şeker ağzına acı gelmekte, vicdânı acı olduğunu bilmektedir.

[Seyyid Abdülhakîm “kuddise sirruh” buyurdu ki: **(Müdrîke)** ya'nî bir şeyi **(anlamak)** kuvveti üçdür: Üçünün de doğru anlıyabilmeleri için, buldukları uzvların hasta olmamaları lâzımdır. Birincisi, görünen **(his organlarındaki kuvvetler)** olup, görme, işitme, koklama, gıdânın lezzetini alma ve sıcaklık, sertlik anlama. Bu kuvvetler, insanda bulunduğu gibi, hayvanlarda da vardır. Bu kuvvetler olmasaydı, insanlar, taş gibi, odun gibi olurdu.

İkincisi, **(akl kuvvetleri)** olup, hiss-i müşterek, hâfıza, vâhime, mütesarrıfa ve hazânet-ül-hayâl denilen görünmeyen beş organdaki kuvvetlerdir. Bu kuvvetler, insanların dimâğında [beyninde] bulunur. Hayvanlarda yoktur. Bir şeyin varlığını, bu kuvvetler, güvenilen bir haberi işitmekle veyâ tecrübe ile yâhud hesâb ile anlar. İyiyi fenâdan, fâideliyi zararlıdan ayırırlar. Fen bilgileri, hesâb, bu kuvvetlerle yapılır.

Üçüncüsü, **(kalb kuvveti)** olup, müslimânların havâssına, ya'nî yüksek olan seçilmiş kimselere mahsûsdur. Kalbdeki bu ma'nevî anlama kuvvetine **(Basîret)** denir. Bu kuvvet ile anlaşılın din bilgileri, akl ve his kuvvetleri ile anlaşılabilir. Akl kuvvetleri ile anlaşılın şeyleri, insan, hayvanların en üstünü olan ata, senelerce uğraşsa, anlatamaz. Bunun gibi, kalb kuvvetleri ile anlaşılın bilgileri [din bilgilerini ve meselâ ma'rifetullahı], bu seçilmişler, başka insanlara senelerce söylese, onlar anlayamaz. Bunlardan dahâ yüksek seçilmişlerin seçilmişleri vardır. Bunlardan da dahâ üstün Nebîler, Nebîlerden dahâ üstün Resûller, bunlardan da üstün Ülül'azm dereceleri vardır. Bunların üstünde de Kelîmiyyet, Rûhiyyet, Hullet ve Mahbûbiyyet mertebeleri vardır ki, bu en üstün derece, Muhammed aleyhisselâma mahsûsdur. Kalb [gönül] denilen kuvvet, yürek dediğimiz et parçasında bulunur. Elektriğin ampulde, miknâtisin elektrik tellerinin makarasında hâsil olması gibidir.

İnsanlarda bulunan nefis-i emmâre, din bilgilerine inanmamakta, tabî'ati, yaratılışı, islâmiyyete uymamaktadır. [Bunun için, islâmiyyete uymak, nefse acı gelmekte, ona uymak istememektedir. Kalb ise, yaratılışında temizdir, sâlimdir. Fekat, nefsin islâmiyyete uymak istememesi hastalığı, kalbe sirâyet ederek, kalb de islâmiyyete uymak istemiyor. İslâmiyyete inanıyor ise de, uyması acı geliyor.] İslâmiyyetin doğruluğunu isbât için, ne kadar uğraşılırsa uğraşılınsın, hasta olan kalbde buna yakîn hâsil olması, çok güç olur. [Kalbde yakîn hâsil olması için, dâhilden ve hâricden hastalık gelmemesi, gelmiş olanın da tasfiyesi lâzımdır. Bunun için, nefsi **(tezkiye)** etmekden, ya'nî cibillî olan inkâr hastalığından ve kalbi şeytândan ve fenâ arkadaşdan kurtarmaktan başka çâre yoktur. Nefsi tezkiye, ahkâm-ı islâmiyyeye uymakla, sonra (kelime-i tevhîd denilen Lâ ilâhe illallah zikrini çok söylemekle), sonra bir Velînin sohbeti ile, sonra râbitası ile, sonra hayât hikâyesini okumakla olur. Kalbin tasfiyesi, ibâdet yapmakla, bilhâssa farz nemâzları kılmakla ve çok istigfâr okumakla olacağı, **(Herkes Lâzım**

Olan İmân) kitâbının 1999 târîhli baskısının dokuzuncu sahîfesinde ve **(Se'âdet-i Ebediyye)** 64.cü sahîfesinde ve **(Hak Sözü'nün Vesîkaları)** 125.ci sahîfesinde yazılıdır. Kalb böyle temizlendiği gibi, nefsin de, **(Kelime-i Tevhîd)** okumak ile temizleneceği 52. ve 78.ci mektûblarda yazılıdır. Mekteb, meslek arkadaşı, öğretmen, gazete, televizyon, radyo, islâmiyyete, ahlâka muhâlif ise, bunların fenâ arkadaş oldukları anlaşılır. Kalb, bu üç düşmânın [Nefsin, şeytânın, kötü arkadaşın] şerrinden, hücumundan kurtulunca, **(tasfiye)** bulur, ya'nî harâmları sevmek hastalığından kurtulur. Allah sevgisi, kendiliğinden yerleşir. Suyu boşalan şişeye havânın dolması gibi olur.] Veşşemsi sûresi dokuzuncu âyetinde meâlen, **(Nefsini tezkiye eden kurtuldu. Nefsini günâhda, cehâletde, dalâletde bırakan, ziyân etdi)** buyruldu.

(Mevâkıb tefsîri)nde diyor ki, (Nefs tezkiye edilince, kalb tasfiye bulur. Ya'nî nefis, kötü isteklerden kurtarılnca, kalbin mahlûklara, harâmlara bağlılığı kalmaz. Fârisî beyt tercemesi:

***Harâmları istemekden, kesilmedikçe nefis,
kalb ilâhî nûrlara, ayna olamaz hiç!***

Nefsin kötülükleri, pislikleri demek, islâmiyyetin beğenmediği, harâm ettiği şeyler [ya'nî, dünyâ] demektir). Şimdi ba'zıları, Allahü teâlânın fenâ dediği, yasak ettiği şeylere, moda, asrîlik, ilerencilik diyor. Allahü teâlânın beğendiği, emr ettiği şeylere gerencilik, câhillik diyor. Harâm işleyenlere san'atkâr, aydın, ilerici insan, müslimânlara mürtecî, yobaz, gerici diyenler oluyor. Bunlara aldanmamalı. Dîni, Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarından öğrenmelidir.]

Görülüyor ki, bu açık, parlak islâmiyyete ve temiz, doğru yola inanmayan kimsenin kalbi, şekerin tadını anlıyamayan safralı gibi, hastadır. Fârisî mısra' tercemesi:

Bir kimse, kör ise, güneşin suçu ne?

Sevr ve sülûkdan [ya'nî tesavvuf yolunda ilerlemekten] maksad, nefsi tezkiye ve kalbi tasfiye etmektir. Ya'nî nefsi ve kalbi hastalıklardan kurtarmaktır. Bekara sûresinde, **(Kalblerinde hastalık vardır)** meâlindeki dokuzuncu âyet-i kerîmede bildirilen hastalık tedâvî edilmedikçe, hakîkî îmân ele geçmez. Bu âfetler var iken, akl yolu ile kalbde hâsıl olan îmân, îmânın sûretidir. Çünkü nefis, bu îmânın tersini istemekde, küfründe inâd ve isrâr etmektedir. Böyle îmân, safra hastasının, şekerin tatlı olduğuna îmân etmesi gibidir. Herne kadar inandım dese de, vicdânı, şekeri acı bilmektedir. Safrası düzeldikten sonra, şekerin tatlı olduğuna hakîkî îmân hâsıl olur. İmânın hakîkati de, nefsin tezkiyesinden ve kalbin itmînânından sonra kalbde hâsıl olur. [İtmînân, hakîkî inanmak demektir.] İşte böyle hakîkî îmân yalnız Evliyâda bulunur ve elden gitmez. Yûnus sûresinde, **(Biliniz ki, Allahü teâlânın Evliyâsı için, azâb korkusu, ni'metlere kavuşmamak üzüntüsü yoktur!)** meâlindeki altmışıkkinci âyet-i kerîmedeki müjde, böyle îmân sâhibleri içindir. Allahü teâlâ, hepimizi bu kâmil, hakîkî îmânla şereflendirsin! Âmîn. [63.cü mektûbu okuyunuz!]

KIRKYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine nakîb ya'nî diyânet işleri reîsi, seyyid şeyh Ferîde gönderilmiştir. Geçen senelerdeki kâfirlerin azgınlığından şikâyet etmekde, müslimânların, dîne hürriyyet veren hükûmete düâ etmesi lâzım olduğunu bildirmektedir:

Allahü teâlâ sizi, iyilerin iyisi olan atalarınızın yolunda bulundursun ve onların önce, en üstününe “aleyhissalâtü vesselâm”, sonra geridekilerin hepsine, düâlarımızı ve selâmlarımızı erişdiresin!

İslâm âlimi, milletin yanında, bedendeki kalb gibidir. Kalb, temiz, iyi olunca, beden iyi işler yapar. Kalb bozuk olunca bütün uzvlar, hep kötü iş yapar. Bunun gibi, âlimler iyi ise, millet de iyi olur. İleriye gider. Onlar, bozuk olursa, millet de bozulur. Felâkete gider. Ekber şâhın hükûmeti zemânında, müslimânların başına ne sıkıntılar, ne felâketler gelmişti, hepimiz biliyoruz. Bin yıl önce, müslimânlar kendi dinlerinde olacak, kâfirler de kendi yollarında kalacaktı. Nitekim, Kâfirûn sûresi, bu hâli haber vermektedir. Bundan birkaç sene önce ise, din düşmanları, müslimânların önünde, dinsizliklerini açıkca yapıyor, bu mubârek islâm memleketinde ya'nî Hindistânda, müslimânlar, ahkâm-ı islâmiyyeyi yapamıyorlardı. Yerlerin, göklerin, her çeşid enerjinin sâhibi olan, Allahü teâlânın sevgilisi, Muhammed aleyhisselâma inananların, onun ışıklı yolunda ilerliyenlerin aşağılanması, hırpalanması, ona inanmayanların, ona düşman olanların el üstünde tutulması, beğenilmesi, ne kadar acı ve korkunç bir alçaklık idi. Müslimânlar, yaralı kalpleri ile, sabr ediyorlardı. İslâm düşmanları [yazıları ile, kalemleri ile, sözleri ile, mevki' kuvveti ile ve her vâsita ile], alay ederek, taşkınca, azgınca saldırarak, yaralara tuz serpiyordu. Hidâyet, se'âdet güneşi, dalâlet ve irtidâd bulutları ile örtülmüş, hak, fazîlet ışıkları, haksızlık, ahlâksızlık perdeleri altına çekilmişti.

Din düşmanı olanların ölmesi, bunların yerine gelenlerin, müslimânlara da hak ve hürriyyet tanınmaları haberi işitildiği ânda müslimânlar, bunlara her dürlü yardım ve hizmeti kendilerine borç bildi. Kavuşulan hürriyyetden fâidelenerek, bu temiz mayalı, asîl kanlı milletin, islâmiyyete yapışmasına, dînin, îmânın kuvvetlenmesine çalışmağı en mukaddes vazîfe bildi. Bütün müslimânların, devlete, hükûmete sözleri ile, yazıları ile ve elleri ile, işleri ile yardım etmesi zâten vâcibdir. İslâmiyyete yardımın en kıymetlisi ve ehemmiyetlisi, Ehl-i sünnet i'tikâdını ve ahkâm-ı islâmiyyeyi meydâna çıkarmak, [Ehl-i sünnet velcemâ'tat i'tikâdını bozmak için çıkarılan kitâblara, mecmû'a ve gazetelere cevâb yazarak, komünistlerin, masonların, mezhebsizlerin devletimize karşı körükledikleri] fitne ve fesâd ateşini söndürmektir. [Böylece, din hırsızlarının, yehûdî, hıristiyan ve mürtedlerin, müslimân yavrularını aldatmalarını önlemektir.] İslâmiyyete, hükûmete ve millete, bu imdâdı yapacak olan, ancak, doğru yolda olan âlimlerdir. Böyle âlimler siyâsetle uğraşmaz. Dîni, siyâsete, mal, sandalye ve şöhet kazanmağa âlet etmez. Kendilerine din adamı ismini verip Kur'ân tercemeleri, din kitâbları yazan, mal ve makâm âşıkları, âhuret âlimi değil, dünyalık toplayıcılarıdır. Bunların kitâbları, mecmû'aları, sözleri zehrdir. Dî-

ni, îmânı bozar ve millet arasına fitne, fesâd sokar. Fârisî beyt tercemesi:

***Din adamı görünüp, dünyâya tapan kimse,
kendi yoldan sapmışdır, gayra nasıl göstere?***

Ekber şâh zemânında, müslimânların başına gelen belâlara hep böyle, din adamı şekline giren, dinsizler sebep olmuşdu. Milleti hep bunların kitâbları, gazeteleri kışkırtmışdı. Müslimân ismi altında, yanlış yolda gidenlerin başları, hep bu kötü din adamları olmuşdur. Din âlimi tanınmayan bir kimse, yoldan çıkarsa, bu sapıklığı, başkalarına bulaşmaz veyâ nâdiren bulaşır. Zemânımızın tarikatçıları da, müslimânları doğru yoldan çıkarıyor. Bunlar da, sahte din adamlarının [kitâbları, mecmû'aları ve gazetelerdeki] yazıları gibi, gençlerin dîninin, îmânının bozulmasına sebep oluyor. İşte bugün, her müslimân, elinden gelen yardımı yapmayıp islâmiyet yine bozulur, hakâret altına düşerse, hükûmete yardımı esirgeyen her müslimân âhrette mes'ûl olacaktır. Bunun için, bu fakîr [ya'nî İmâm-ı Rabbânî "rahmetullahi aleyh"] gücüm, kuvvetim olmadığı hâlde, yardıma koşmağa özeniyorum. Güçlükleri yenerek, islâmiyyete ufacık bir hizmet edebilmek yolunu arıyorum. İyilerin çoğalmasını istiyen de, onlardan sayılır buyurmuşlardır. Belki, bu zevallıya da, müslimânlara serbestlik veren, onların hakkını koruyan, âdil hükûmet adamlarına nasîb olan, büyük sevâbların damlaları bulaşır diye ümmîdleniyorum. Kendimi, Yûsuf aley-hisselâmı, birkaç iplikle satın almak için, pazara çıkan kocakarıya benzetiyorum.

Bu günlerde huzûrunuzla şereflemek ümmîdindeyim. Allahü teâlâ, size din üzerinde konuşmak fırsatını ihsân buyurmuşdur. Her konuşmanızda, müslimânların, dinlerini râhatca ve kolayca öğrenmeleri ve ibâdet edebilmeleri için [ve mürtedlerin müslimânlara saldırmalarını önlemek için] gayret buyurmanızı cândan diliyoruz. Geçici ve sonsuz devletlere kavuşmanız için düâ ederim.

[İslâmiyyet, Allahü teâlânın emrleridir. Hâkim, Allahü teâlâdır. Emri de, Kur'ân-ı kerîmdir. İslâmiyyet, dünyâdan kalkdı. Hiçbir yerde kalmadı. Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmi, yalnız okumak için göndermedi. Amel için, din âlimlerinin, anlayıp fikh kitâblarında bildirdiklerini yapmak için gönderdi. Bunları yapacak, yapdıracak da hakîkî din âlimleridir. Bunlara **(Ehl-i sünnet âlimi)** denir. Mısır, Sûriye ve Irak çokdan bozuldu. Fransızlar, İngilizler, birinci cihân harbinden sonra buraları işgâl etdiler. İslâm düşmanlığını, ahlâksızlığı, merhametsizliği getirdiler. Fikr hürriyyeti getiriyoruz diyerek, çeşidli fırkalar, partiler kurdular. Her partili, diğerlerine düşman oldu. Milleti parçaladılar. İkinci cihân harbinden sonra, çekilip giderlerken de, din câhili, zâlim kimseleri müslimânların başında bıraktılar. Bu dinsiz hükûmetler, zıندانları ve i'dâmları ile, hakîkî islâm âlimlerini imhâ etdiler. Muhammed Abduh, Reşîd Rızâ ve Seyyid Kutb ve Mevdûdî ve teblîg-ı cemâ'atçılar gibi mezhebsiz, reformcu, sahte din adamları da, kitâbları, mecmû'aları ve gazeteleri ile hakîkî din bilgilerini, Ehl-i sünnet ilmlerini yok etdiler. Müslimânlık, ilm üzerine kurulduğundan, ilm ve âlim kalmayınca, islâmiyyet bozuldu. Bulut olmayınca, yağmur beklemek, mu'cize istemek olur. Allahü teâlâ, bunu yapabilir. Fekat, âdeti böyle değildir.

İslâm âlimi yetişebilmesi için, islâm ilmleri meydâna çıkıp, yayılıp, yüz sene geçmesi lâzımdır.

Müslimân, yaşadığı memleketin hükûmetine, isyân etmez. Bölücülük yapmaz. Fitne, anarşi çıkaranlardan uzak olur. Kendi îmânını, ibâdetlerini, ahlâkını, hareketlerini düzeltmeğe çalışır. Mezhebsizlerin, münâfıkların kitâblarını, gazetelerini okumaz. Ehl-i sünnet bilgilerinin öğrenmeğe ve yapmağa çalışır. Kimseye fenâlık etmez. Kimsenin canına, malına, hakkına, ırzına, nâmûsuna saldırmaz. İslâmiyyete ve kanûnlara uygun yaşar. Yukarıda bildirilenlerin hepsi, Ehl-i sünnet âlimlerinin yazdığı hakîkî din kitâblarında mevcûddur.]

48

KIRKSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine nakîb seyyid şeyh Ferîde yazılmıştır. Din âlimlerine hurmet etmek lâzım olduğunu bildirmektedir:

Allahü teâlâ, Peygamberlerin en üstünü hurmeti için “aleyhi ve aleyhi-müssalevât vetteslîmât vettehiyyât”, din düşmanlarına karşı olan mücâdele-nizde yardımcınız olsun! Mubârek mektûbunuzu okumakla şereflendik. İlm öğrenen ve tesavvuf yolunda çalışan gençlere sarf etmek üzere, bir mikdâr para gönderdiğinizi yazıyorsunuz. İlm öğrenen talebeyi, tesavvufa çalışanlardan önce yazdığınızı görünce çok sevindik. (Zâhir, bâtının alâmetidir) buyurmuşlardır. İnşâallah mubârek kalbinizde de, bu talebe, dahâ önce bulunmaktadır. Arabî mısra’ tercemesi:

Her kabdan, içinde olan, dışarı sızar!

İlm talebesini ileride tutmak, islâmiyyetin ilerlemesine sebep olur. Bunlar islâmiyyetin bekçileridir. Muhammed aleyhisselâmın dînini, soysuzlara karşı bunlar koruyacaktır. Kıyâmet günü herkese islâmiyyetden sorulacak, tesavvufdan sorulmayacaktır. Cennete girmek, Cehennemden kurtulmak, ancak islâmiyyete uymakla olur. İnsanların en iyileri, seçilmişleri olan Peygamberler “salevâtüllahi teâlâ ve teslîmâtühü aleyhim”, herkesi islâmiyyete çağırıştır. Kurtuluş yolu islâmiyyetdir. O büyükler, islâmiyyeti bildirmek için gönderildi. O hâlde en kıymetli ibâdet, insanlara yapılacak en büyük iyilik, islâmiyyetin öğrenilmesine, yapılmasına çalışmaktır ve islâmiyyetin bir emrini meydâna çıkarmaktır. Hele, din düşmanları, azgınca, dîne saldırarak, islâm kitâblarını yok ettikleri, müslimân yavrularını aldatdıkları bir memleketde, Allahü teâlânın emrlerinden bir dânesinin yapılmasına sebep olmak, binlerle, milyonlarla lira sadaka vermekden dahâ sevâbdır. Çünkü, bu ufak iş, Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” uymak, onların vazîfesine ortak olmaktır. Hâlbuki, ibâdetlerin en kıymetlisi, sevâbların en çoğu onlardır. Milyonla sadaka vermek, hayrât, hasenât yapmak ise, herkese müyesser olabilir. İslâmiyyetin meydâna çıkmasına çalışmak, nefsin istemediği şeydir. Buna çalışan, nefsi ile cihâd etmiş olur. Hayrât yapmak ise, nefsin hoşuna gidebilir. Fekat, islâmiyyetin öğrenilmesi, yapılması için para sarf etmek, şübhesiz çok kıymetlidir. Bu

niyyet ile az bir şey vermek, bu niyyet olmadan sarf edilen milyonlardan aşağı değildir. [Her müslimânın, Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarını terceme edip, basdıran kurumlara yardım etmesi lâzımdır. Bunlardan bir iki kitâb satın alıp, komşuya, arkadaşına hediye etmek, hem bu kuruluşlara yardım olur, hem de islâmiyete büyük hizmet olur.]

Süâl: Nefsine uyan ilm talebesi, nefsi ile cihâd eden sôfiden nasıl üstün olabilir?

Cevâb: İlm öğrenen kimse, nefsine uymakla kendine zarar yaparsa da, herkes onun ilminden fâidelenir. Kendini yakarsa da, başkalarının kurtulmasına sebep olur. Sôfi ise, kendini kurtarmakla uğraşmaktadır. Başkalarına fâidesi yoktur. İslâmiyyet, insanların se'âdetine çalışanları, kendini kurtarmağa çalışanlardan, dahâ üstün tutmaktadır. [İbni Âbidîn, c. 5, s. 261]

Evet, tesavvuf yolunda ilerliyen bir sâlik, fenâ ve bekâ makâmlarına erer ve sonra insanları da'vet etmek vazîfesi ile şereflendirilirse, Peygamberlik makâmından nasîbi olur. İslâmiyyeti bildirenlerden, herkesi se'âdete erdirenlerden olur. İslâm âlimleri gibi üstün ve kıymetli olur. Bu, Allahü teâlânın öyle bir ni'metidir ki, dilediği seçmişlere ihsân eder. Onun ihsânı pek büyüktür.

[İslâmiyyetin öğretilmesine çalışmak, îmân edilecek şeyleri, Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarında bildirdikleri gibi yaymak ile ve ahkâm-ı islâmiyyeyi, ya'nî Allahü teâlânın emr ve yasak ettiği şeyleri, fikh kitâblarına uygun olarak bildirmek ile olur. Evvelâ, ingiliz câsûslarının ve bid'at ehlinin, mezhebsizlerin yalanlarına cevâb verilir. Böyle çalışanlara, beden ile hizmet edenler ve mâl ile, söz ve yazı ile ve düâ ile yardım edenler de, bu sevâba kavuşurlar. Fekat, bu işleri, yalnız Allah rızâsı için ve kanûnlara uygun olarak yapmak ve fitneye sebep olmamak lâzımdır.]

49

KIRKDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, yine nakîb seyyid şeyh Ferîde yazılmıştır. Zâhiri, islâmiyyetin emrlerini yapmakla süslemek ve bâtını, Allahü teâlâdan başka şeylere bağlamamak lâzım geldiği bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, sizi, bilinen ni'metlere ve bilinmeyen se'âdetlere kavuştursun! Bilinen ni'metler, zâhirin ya'nî bedeninin, ahkâm-ı islâmiyyeyi yapmakla süslenmesidir "alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye". Görünmeyen, ma'nevî se'âdet de, bâtının ya'nî kalbin ve rûhun, Allahü teâlâdan başka şeylere bağlanmaktan kurtulmasıdır. Acabâ hangi seçilmiş kimseyi bu iki ni'metle şereflendirirler?

(Bismillâhillezî lâ-yedurru ma'asmihî şey'ün fil'ardı velâ fissemâ ve hüves-semî'ul'alîm)

ELLİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, seyyid şeyh Ferîde “rahmetullahi teâlâ aleyh” gönderilmiştir. Dünyânın aşağılığını, kötülüğünü bildirmektedir:

Allahü teâlâ, sevgili Peygamberi hurmetine “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât”, kendinden başkalarına köle olmaktan kurtarsın! Bütün varlığımızla kendisine bağlanmamızı nasîb eylesin!

Dünyâ, görünüşde çok tatlıdır ve güzel sanılır. Hakîkatde ise, öldürücü zehrdir. İşe yaramaz bir maldır. Ona bağlananlara, tutulanlara, kurtuluş yoktur. Onun öldürdükleri leş olur. Âşıkları deli olur. Dünyâ yaldızlanmış pislik gibidir. Şeker kaplanmış zehr gibidir. Akli olan, bu bozuk mala gönül kapdurmaz. Âlimler buyuruyor ki, (Bir kimse, ölürken malının zemânın en akllısına verilmesini vasiyyet etse, zâhîde vermek lâzımdır). Çünkü zâhid, dünyâyâ rağbet etmez, özenmez, üzerine düşmez. Dünyâyâ düşkün olmaması, aklının çok olduğunu gösterir.

Dahâ yazarsam çok uzayacak. Şunu da bildireyim ki, fazîletler sâhibi Şeyh Zekeriyâ, bu yaşda defter tutmakla meşgûldür. Buna tutulmuş olmakla berâber, âhîret muhâsebesi yanında çok kolay kalan, dünyâ muhâsebesinden korkmaktadır. Sebebler âleminde şerefli teveccüh ve yardımlarınızı kuvvetli dayanak bilmektedir. Yeni divânda da, o yüksek makâmın me'mûrlarından olduğunun bildirilmesini ümmîd eder. Beyt:

***Bana gönül ver ve cesâreti gör,
Tilkini çağır, bak aslan oluyor.***

Allahü teâlâ size görünen ve görünmeyen devlet ve se'âdetler versin!

[Akl başkadır, zekâ başkadır. Akl, iyiyi kötüyü, fâideliyi zararlıyı anlar, ayırır. Akli olanın zekâsı çok olabilir. Zekâsı çok olan kâfirleri, din düşmanlarını, akli sanmak doğru değildir].

***Allaha kulluk ederim, tapdığım dergâh bir,
Bir lahza ayrılmadım tevhîdden, Allah bir.***

ELLİBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine seyyid şeyh Ferîde “rahmetullahi aleyh” yazılmıştır. İslâmiyeti yaymağa teşvîk eylemektedir:

Allahü teâlâdan dilerim ki, o büyük sülâlenin yardımı ile, islâmiyyet güneşi parlasın, Ahkâm-ı ilâhiyyenin güzelliği, her tarafa yayılsın. Fârisî mısra' tercemesi:

İş budur, bundan başkası hiçdir!

Bugün de, kimsesiz kalan müslimânların, bu dalâlet girdâbından kurtuluş ümmîdi, ancak, insanların en iyisinin evlâdının gemisindedir. Bir ha-

dîs-i şerîfde: **(Ehl-i beytim, ya'nî evlâdlarım, Nûh aleyhisselâmın gemisi gibidir. Buna binen kurtulur, binmeyen helâk olur)** buyuruldu. Bu büyük se'âdeti ele geçirmek için, çok çalışınız! Çok şükr, Allahü teâlâ, mevki', kuvvet, te'sîrli söz ni'metlerini vermiştir. Zâtınızın şerefi de, bunlara katıldığında se'âdet meydânında bütün akranlarınızdan ileri gitmeniz pek kolaydır. [Hazret-i Alî ile hazret-i Fâtımaya "radıyallahü anhümâ" ve ikisinin çocuklarına ve bütün torunlarına **(Ehl-i beyt)** denir.]

Bu fakîr, doğru olan bu islâmiyeti kuvvetlendirmeye ve yaymağa yaraayan böyle şeyleri söylemek için, yüksek hizmetinizle şereflenmeğe kalkdım. Mubârek Ramezân ayının hilâli Dehlide iken görüldü. Kıymetli vâlidenezin, Dehlide kalmamızı istedikleri anlaşılarak, Kur'ân-ı kerîmin hatmini dinlemek için orada kaldık. Âmir, Allahü teâlâdır. Dünyâ ve âhîret se'âdetinize düâ ederim.

52

ELLİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine seyyid şeyh Ferîde yazılmışdır. Nefs-i emmârenin kötülüğünü ve ona mahsûs hastalığı ve ilâcını bildirmektedir:

Merhamet ederek, düâcılarınıza ikrâm eylediğiniz mubârek mektûbu okuyarak şereflendik. Allahü teâlâ, büyük ceddiniz "aleyhisselâm" hurmetine, ecrinizi çok, derecenizi yüksek, ilm kaynağı olan göğsünüzü geniş ve işlerinizi kolay eylesin! Allahü teâlâ, zâhirimizi ve bâtınımızı, Onun yolunda bulundursun ve düâmıza âmîn diyenleri afv eylesin! Âmîn. Me'mûrlarınız arasında, fitne koparmak, fesâd çıkarmak isteyen, bozuk rûhlu kimseler bulunduğundan şikâyet ediyorsunuz. Kıymetli yavrum! İnsanların nefsi emmâresi mevki' almak, başa geçmek sevdâsındadır. Onun bütün arzûsu, şef olmak, herkesin, kendisine boyun bükmesidir. Kendinin kimseye muhtâc olmasını, başkasının emri altına girmesini istemez. Nefsin bu arzûları, ilah olmak, ma'bûd olmak, herkesin kendine tapınmasını istemek demektir. Allahü teâlâyâ şerîk, ortak olmağı istemekdir. Hattâ nefis, o kadar alçaktır ki, ortaklığa râzı olmayıp, âmir, hâkim, yalnız kendi olsun, herşey, yalnız onun emri ile olsun ister. Hadîs-i kudsîde, Allahü teâlâ buyuruyor ki: **(Nefsine düşmanlık et! Çünkü nefsin, benim düşmanımdır)**. Demek oluyor ki, nefsi kuvvetlendirmek, onun, mal, mevki', rütbe, herkesin üstünde olmak, herkesi aşağı görmek gibi isteklerini yapmak, Allahü teâlânın bu düşmanına yardım ve onu kuvvetlendirmek olur ki, bunun ne kadar fecî, korkunç bir suç olduğunu anlamalıdır. Allahü teâlâ, hadîs-i kudsîde buyuruyor ki: **(Büyüklük, üstünlük, bana mahsûsdur. Bu ikisinde, bana ortak olmak isteyen, büyük düşmanımdır. Hiç acımadan, onu Cehennem ateşine atarım)**. [Görülüyor ki, mal, mevki', rütbe, kumandanlık, şeflik gibi dünyâ zînetlerini, nefse uyarak değil, Allahü teâlânın emrlerini yapmak ve yaptırmak için ve millete, müslimânlara hizmet etmek için istemelidir. Bu niyyet ile istemek ve bunları yapmak ibâdet olur.]

Allahü teâlânın dünyâyâ düşman olması, dünyânın bu kadar alçak olması, nefsi isteklerine kavuştuğu, nefsi kuvvetlendirdiği içindir. Allahü teâlânın düşmanı olan nefse yardım eden de, elbette Allahın düşmanı olur.

Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, fakîrlikle öğünmüştür. Çünkü, fakîrlik, nefsin isteklerini yapdırmaz. Onu dinlemez. Burnunu kırar. Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” gönderilmesi ve islâmiyyetin emrleri, yasakları, [ya'nî ahkâm-ı islâmiyye] hep, nefsi kırmak, ezmek içindir. Onun taşkıncı isteklerini önlemek içindir. İslâmiyyete uyuldukça, nefsin istekleri azalır. Bunun içindir ki, islâmiyyetin bir emrini yapmak, nefsin isteklerini yok etmekte, kendi düşüncesi ile yapılan binlerle senelik riyâzet ve mücâhededen dahâ kuvvetli te'sîr etmektedir.

[(**Riyâzet**), nefsin isteklerini yapmamak, (**Mücâhede**), nefisle uğraşmaktır. Nefsin istemediği şeyleri yapmaktır]. Hattâ islâmiyyete uygun olmıyan riyâzet ve mücâhedeler nefsin isteklerini arttırır. Onu azdırır. Hindistândaki Berehmen papasları ve cûkiyye ismindeki sihrbâzlar, riyâzet ve mücâhedede çok ileri gitmiş, fekat hiç fâidesi olmamıştır. Hattâ nefslerinin kuvvetlenmesine, azmasına sebep olmuştur.

[Hindistândaki dinsizler, dört rûhânî sınıftan en üstününe, Berehmen derler ki, Berehmânî mezhebinin reîsi demektir. Cûki, hind kâfirlerinin dervîşlerine verilen isimdir].

Meselâ, islâmiyyetin emr ettiği zekâtıdan bir kuruşu, islâmiyyetin gösterdiği yere vermek, kendiliğinden, binlerce altın sadaka vermekden, hayrât yapmaktan, katkat ziyâde, nefsi tahrîb eder. İslâmiyyet emr ettiği için, bayram günü, oruc tutmayıp yiyip içmek, kendiliğinden, senelerle oruc tutmaktan dahâ fâidelidir. İki rek'at sabâh nemâzını cemâ'at ile kılmak sünnettir. Bu sünneti yapmak, gece sabâha kadar, nâfile nemâz kılarak, sabâh nemâzını cemâ'atsiz kılmaktan dahâ iyidir.

Hulâsa, nefis temizlenmedikçe ve şefflik, üstünlük hulyâsından kurtulmadıkça, felâketden kurtulmak imkânsızdır. Sonsuz ölüme gitmeden önce, nefsi bu hastalıklardan kurtarmağı düşünmek lâzımdır. Mubârek (**Lâ ilâhe illallah**) sözü, insanın içindeki ve dışındaki, bütün yalancı ma'bûdları koğduğu için, nefsi temizlemekte, en fâideli, en te'sîrli ilâcdır. Tesavvuf büyükleri, nefsi tezkiye etmek için, bunu söylemeğı seçmişlerdir. Fârisî beyt tercemesi:

**(Lâ) süpürgesi ile, yolu temizlemezsen,
(İllallah) serâyına varamazsın!**

Nefis, yoldan çıkıp, inâda başlarsa, bu kelimeyi söyliyerek îmânı tâzelemelidir. Peygamberimiz “aleyhissalâtü vesselâm” (**Lâ ilâhe illallah diyerek îmânınızı yenileyiniz!**) buyurdu. Bunu her zemân söylemek lâzımdır. Çünkü, nefis-i emmâre, her zemân pisdir. Bu güzel tevhîd kelimesinin fazîletlerini, şu hadîs-i şerîf bildiriyor: (**Yerleri ve gökleri, terâzînin bir kefesine, bu kelime-i tevhîdi, ikinci kefesine koysalar, bu kelimenin bulunduğu kefe, elbette ağır gelir**).

**Her ne varsa güzel, Onu anmaktan başka,
Hepsi câna zehrdir, şeker dahî olsa!**

ELLIÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, yine seyyid şeyh Ferîde yazılmışdır. Âlimlerin birbirleri ile birleşmemesinin, ortalığı karışdıracağını bildirmektedir:

Allahü teâlâ, sizi, mübârek babalarınızın yolundan ayırmasın! İhtiyarız ki, temiz kalbiniz, müslimânlığa elverişli olduğu için, dînini seven âlimlerden dördünü seçerek yanınızda bulunmalarını ve islâmîyyetin emrlerini bildirmelerini, böylece islâmîyyete uymayan bir şeyin yapılmamasını arzû buyurmuşsunuz. Bu habere şükürler olsun! Müslimânlara bundan dahâ büyük ne müjde olur? Kalbleri yanık olanlara, bundan dahâ tatlı, ne haber olur? Fakîr [ya'nî İmâm-ı Rabbânî "kuddise sirruh"], bu hayrlı işin yapıldırılması için, yanınıza gelmek istemiş ve geleceğimi, birkaç kerre yazmışdım. Bunun için, şimdi de, birşeyler yazmaktan kendimi tutamıyorum. Lutfen kusûra bakmayınız! (Maksad sâhibi olan, deli gibidir) demişlerdir. Size arz etmek istediğim en mühim şey şudur ki, din adamları içinde, mevki', ma'âş arzûsunda olmıyan, yalnız islâmîyyetin yayılması ve yalnız islâmîyyetin kuvvetlenmesi için uğraşan, hemen hemen yok gibi olmuştur. Mevki' almak, sandalye kapmak arzûsu araya karışınca, din adamlarından herbiri, ayrı yol tutup, kendi üstünlüğünü göstermek ister. Birbirinin sözlerini beğenmez olurlar. Bu sûretle gözünüze girmeye çalışırlar. Ma'alesef din işi ikinci derecede kalır. Geçen senelerde müslimânların başına çöken her belâ din adamı geçinen kimseler tarafından geldi. [Göze girmek için, uydurma Kur'ân tercemeleri, yanlış fetvâlar, Ehl-i sünnet âlimlerinin sözlerine uymıyan din kitâbları yazdılar. Din düşmanları da, din adamı şekline girip, istedikleri gibi yazdı. İslâmîyyeti, akla, fenne ve ilerlemeğe uymuyormuş gibi gösterdiler.] Müslimânlar, şimdi de, böyle belâdan korkmakdayız. Dînin ilerlemesi nerede? Yine yıkılmasından endişe duyuyoruz. Allahü teâlâ müslimânları bu sahte din adamlarının şerrinden korusun! Dînini seven bir âlim bulup, seçmeniz yetişir ve büyük bir ni'met olur. Çünkü, âhireti düşünen âlimin sözleri, yazıları, aklı, vicdânı olan herkesi yola getirir. Kalblere te'sîr eder. Fekat, şimdi böyle bir âlim nerede? Bunu bulamazsanız, diğerleri içinden, zararı en az olanı bulmağa çalışınız. (Bir şeyin hepsi ele geçmezse, hepsini de elden kaçırmamalıdır), sözü meşhûrdur. Ne yazacağımı şaşırıyorum. İnsanların se'âdeti, âlimlerin elinde olduğu gibi, insanları felâkete, Cehenneme sürükleyenler de, din adamı şeklinde görünen, din düşmanlarıdır. Din adamlarının iyisi, insanların en iyisidir. Dîni dünyâ isteklerine âlet eden, herkesin îmânını bozan din adamı da, dünyânın en kötüsüdür. İnsanların se'âdeti ve felâketi, doğru yola gelmesi ve yoldan çıkmaları din adamlarının elindedir. Büyüklerden biri, şeytânı boş oturuyor görüp, sebebini sormuş. Şeytân demiş ki: (Bu zemânın din adamları, bizim işimizi görüyor. İnsanları yoldan çıkarmak için, bize iş bırakmıyorlar). Fârisî beyt tercemesi:

***Din adamı görünüp, dünyâ tophyan kimse,
kendî sapıtımış yolu, gayra nasıl göstere?***

Bunun için, çok düşünerek hareket ediniz! Fırsat elden çıkınca, bir dahâ gelmez. Size fikr vermeğe utanmam lâzım idi. Fekat, bu mektûbumu, kıyâmetde kurtulmağa sened bilerek yazdım. Vesselâm.

ELLİDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, yine nakîb seyyid şeyh Ferîde yazılmışdır. Bid'at sâhiblerini ve zararlarını, Eshâb-ı kirâmın büyüklüğünü bildirmektedir:

Allahü teâlâ, insanların Seyyidi “aleyhisselâm” hurmeti için, ecrinizi artırdırsın. Kıymetinizi, derecenizi yükseltsin! İşlerinizi kolaylaşdırsın! Kalbinizi genişletsin! İnsana şükr etmiyen kimse, Allahü teâlâyâ da şükr etmez. Bunun için biz fakîrlerin, sizin ihsânlarınıza şükr etmemiz lâzımdır. Nasıl şükr etmiyelim ki, yüksek hocamızın, dünyâyâ nûr salmasına sebep siz idiniz. Sizin arkanızdan, bizlere de, orada Hak teâlâyı istemek sırası nasîb olmuşdu. Sonra, (Büyüklerin ölmesi ile, büyük sanıldım) dedikleri gibi, sıra bu fakîre gelince, şarkdan, garbdan, Hak âşiklarının, bu fakîrin “rahmetullahi teâlâ aleyh” yanına üşüşmesi, hep sizin yardımınız ile olmaktadır. Allahü teâlâ, size, bizim tarafımızdan sonsuz mükâfâtlar, en iyi karşılıklar ihsân buyursun! Fârisî beyt tercemesi:

***Vücûdümün her kılı, dile gelse de,
şükr etmiş olamam, ni'metlerine!***

Allahü teâlâ mubârek ceddiniz, Peygamberlerin seyyidi “aleyhi ve alâ âlihi ve aleyhim minessalvâti vetteslîmâti etemmühâ ve ekmelühâ” hurmetine, sizi, dünyâda ve âhîretde, şânınıza yakışmayan şeylerden muhâfaza buyursun! Âmîn. Mubârek sohbetinizden uzak düşdüm. Nasıl kimselerle konuştuğunuzu, kimlerin yazılarını okuduğunuzu bilemiyorum. Resmî ve husûsî görüşdüklerinizin, kimler olabileceğini düşünemiyorum. Fârisî beyt tercemesi:

***Çiğerleri yakan bu düşünce, uykumu kaçırdı her gün,
ki, kimin âğûsuna düşdün, rü'yâda kimi gördün?***

İyi biliniz ki, bid'at sâhibi ile konuşmak, kâfirle arkadaşlık etmekden, katkat dahâ fenâdır. Yetmişiki dürlü bid'at sâhibi vardır. Bunların içinden en kötüsü, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbına düşmanlık edenlerdir. Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde, bunlara kâfir diyor. Sûre-i Fethin son âyetinde meâlen, **(Senin Eshâbına kâfirlerin düşman olması için)** buyuruldu. Kur'ân-ı kerîmi ve islâmiyeti bizlere bildiren, Eshâb-ı kirâmıdır. Onlardan biri kötü olursa, Kur'ân-ı kerîm, sağlam olmaz. Islâmiyete güven kalmaz. Kur'ân-ı kerîmi, Osmân “radiyallahü anh” topladı. Osmân “radiyallahü anh” için, dil uzatılırsa, Kur'ân-ı kerîme dil uzatılmış olur. Zındıkların böyle i'tikâdlarından Allahü teâlâyâ sığınırız! Eshâb-ı kirâm arasındaki ayrılıklar, muharebeler, nefslerine uyararak değildi. Onların mubârek nefsleri, insanların en iyisinin “sallallahü aleyhi ve sellem” sohbetinde bulunmakla, kalbleri cilâliyan sözlerini dinlemekle, tezkiye bulmuş, emmârelikden kurtulmuşdu. Nefslerinde, islâmiyete uymıyan istek kalmamışdı. Şu kadar biliyoruz ki, Emîr “radiyallahü anh” haklı idi, Ona karşı duranlar hatâ etdi. Fekat, bu hatâları, ictihâdda yanılma idi. İctihâd hatâsı, fîsk, günâh değildir. Hattâ, ayblamağa bile izn yokdur. Çünkü, ictihâdda hatâ edene de, bir sevâb vardır. Evet, nasîbsiz Yezîd, Eshâb-ı kirâmdan değildi. Onun

tâli'sizliğine karşı, kim ne diyebilir ki, hiçbir kâfirin yapmadığı işi, o bedbaht kimse yapmıştır. Ehl-i sünnet âlimlerinden ba'zısının, ona la'nete izn vermesi, onun işini beğendikleri için değil, belki pişmân olmuş, tevbe etmiştir dedikleri içindir.

Meclis-i şerîfinizde, kıymetli kitâblardan, kutb-i zemân Bendegî Mahdûm Cihâniyân kitâblarından, hergün bir mikdâr okutulursa, Eshâb-ı kirâmın nasıl medh ve senâ edildiği, isimlerinin ne kadar edeble yazıldığı görülür. Böylece, o din büyüklerine dil uzatanlar, mahcûb olur, utanır. Bu kötü yolu tutmuş olan zındıklar, bugünlerde işi azıtdı. Her memlekete yayılarak, Eshâb-ı kirâmı “aleyhimürrıdvân” kendileri gibi sanıp, kötülüyorlar. Bunun için, birkaç kelime yazdım, ki meclis-i şerîfinizde böylelere yer verilmesin!

[(İbdâ') kitâbı dörtyüzüçüncü sahîfesinde diyor ki, (La'net etmek ve millete, mezhebe söğmek çok çirkin, pek kötü bir bid'atdır. Bunu, önce yehûdîler söyledi. Müslimânlar arasında da yayıldı. Tirmüzîdeki hadîs-i şerîfde, **(Mü'min la'net etmez)** buyuruldu. Hazret-i Mu'âviyenin oğlu Yezîde, hazret-i Hüseyini öldürmek için emr etdi sanarak, la'net etmek de doğru değildir). (İhyâ) kitâbında diyor ki, (Yezîdin, hazret-i Hüseyini öldürdüğü veya öldürmek için emr verdiği hiç belli değildir. Belli olmıyan bir kötülüğü söylemek câiz değildir. Hele la'net etmek hiç doğru olamaz. Çünkü, bir müslimâna, açıkca bilinmiyen bir günâhı yüklemek câiz değildir. Hazret-i Hüseyini öldürene la'net olsun da denilemez. Eğer tevbe etmedi ise, la'net olsun denilebilir. Çünkü, hazret-i Hamzayı şehîd eden Vahşî kâfir idi. Sonra, îmân etdi ve tevbe etdi. Buna la'net câiz olmadı.)].

55

ELLİBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, seyid şeyh Abdülvehhâb-i Buhârîye “rahmetullahi teâlâ aleyh” yazılmışdır. Muhabbet bildirilmektedir:

Çok zemândan beri, huzûrunuzda bulunanlara karşı kalbimde bir muhabbet hâsıl olmuştur. Dahâ önce aramızda bulunan bağılıktan başka olan bu sevgi, bizleri uzakdan düânız ile meşgûl etmektedir. Âlemlerin efendisi ve her varlığın övündüğü, sevgili Peygamberimiz “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmâtü vettehıyyât” **(Bir kimse din kardeşini severse, bu sevgisini ona bildirsın!)** buyurdu. Fakîr de “rahmetullahi teâlâ aleyh” sevgimi bildirmenin iyi ve uygun olduğunu gördüm. Resûlullaha “aleyhissalâtü vesselâm” yakın olanlara karşı bu sevginin hâsıl olması, kıyâmetde kurtulmak ümmîdimizi artırdı. Allahü teâlâ, sizleri hep sevmemizi nasîb eylesin. İnsanların efendisi hurmetine düâmızı kabûl buyursun “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm!”

---

*Ne bahtiyâr, ol kişi kim,
okuduğu, Kur'ân ola!
Ezân, ikâmet duyunca,
gönlü dolu, îmân ola!*

ELLİALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb da, şeyh Abdülvehhâba yazılmışdır. Bir seyyide yardım etmesini dilemektedir:

Bereketleri çok olan kıymetli seyyidler “rahmetullahi teâlâ aleyhim” din ve dünyâ efendisinin “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vettehiyyât” zerrelerini taşıdıkları için, kırık kalem ve kısa dil ile hâllerini bildirmekten ve kendilerini övebilmekten çok yüksekdirler. Ancak, se’âdete kavuşmağa sebep olacağını düşünerek bu işe kalkışılabilir. Belki de onları ağzına almakla şeref lenmeyi ve onlara karşı sevgi beslemek emrini yerine getirmek için bu büyük işe kalkışılır. Yâ Rabbî! Peygamberlerin efendisi hurmeti için “aleyhi ve alâ âlihi ve aleyhimüssalâtü vesselâm” o sevgilileri, bizim de sevmemizi nasîb eyle!

Bu mektûbu getiren Mîr Seyyid Ahmed, Sâmâne şehri seyyidlerindedir. İlm öğrenmekte, islâmiyyete sınıksız sarılmaktadır. Geçim sıkıntısından dolayı oraya gelmiştir. Yüksek kapınızda yer varsa, kendisi çok yakışır ve uygun olur. Eğer yer yoksa, sevenlerinizden birine gönderirseniz, geçim sıkıntısından kurtarılmış olur. Hizmetçilerinizin fakîrlere ve muhtâclara olan yardımlarını iyi bildiğimden, hele çok kıymetli seyyidlerin imdâdına yetişmesi için birkaç kelime yazmağa kalkıştım. Yola çıkarken izn almak se’âdetine kavuşamadı ise de, bizi sevenlerdendir. Allahü teâlâ sevgisini ve ihlâsını arttırsın! Dahâ uzun yazmak saygısızlığından çekindim.

ELLİYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Muhammed Yûsüfe yazılmışdır. Nasîhat etmektedir:

Allahü teâlâ, Peygamberlerin efendisi hurmeti için “aleyhi ve alâ âlihi ve aleyhim minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ” sizi kıymetli babalarınızın yolunda bulundursun! Yüksek hânedânınıza bağlı olanların hepsine yükseklik mîrâs olarak gelmektedir. Öyle yaşayınız ki, bu mîrâsı kazanmak hakkına kavuşabilirsiniz. Zâhirinizi islâmiyyetin zâhiri ile, bâtınızı da, islâmiyyetin bâtını ile ya’nî hakîkat ile süsleyiniz! Çünkü, hakîkat ve tarîkat, islâmiyyetin hakîkatindedirler. İslâmiyyet ise, o hakîkatin kendisidir. Yanlış anlamamalı! İslâmiyyeti başka, tarîkatı ve hakîkatı başka sanmamalıdır. Böyle söylemek ilhâd ve zındıklıktır. Bu fakîrin size karşı duygusu çok iyidir. Birkaç rü’yâ, vâkı’a buna şahiddir. Rahmete kavuşmuş olan yüksek babanıza bunu biraz duyurmuşdum. Ayrıca bildireyim ki, şeyh Abdülganî islâmiyyete çok bağlıdır. Yaradılışta iyi bir kimsedir. İşlerinizden birini yaparak yüksek hizmetinizde bulunmak isterse, ihsân buyurunuz! Vesselâm, vel ikrâm.

***Me’ârif ehlini bul, onu dinle!
Böylece Hakdan ire sana eltaf!***

ELLİSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, seyyid Mahmûda gönderilmiştir. Tesavvuf büyüklerinin yolunu ve Eshâb-ı kirâmın şânının yüksekliğini bildirmektedir:

Kıymetli iltifât-nâmenizi almakla şereflendik. Büyüklerimizin “rahmetul-lahi teâlâ aleyhim ecma’in” yazılarını zevkle okuduğunuzu anlayınca, birkaç kelime yazarak göndermek icâb etdi. Böylece, süâliniz cevâblandırılmış ve arzûmuza teşvîk edilmiş olur.

Yavrum! Büyüklerimizin seçtiği tesavvuf yolu, yedi basamaktır. Nitekim, insan da, yedi ayrı cevherden yapılmıştır. Bu basamaklardan ikisi, beden ile nefsin yolu olup, âlem-i halkdandır. Beş basamak ise, âlem-i emrdir ve kalb, rûh, sır, hafî ve ahfânın yoludur. Bu yedi basamaktan her biri geçildikçe, nûrdan ve zulmetden, onbin perde açılır. Nitekim, (Allahü teâlâ ile kul arasında nûrdan ve zulmetden, yetmişbin perde vardır) buyurulmuştur. Âlem-i emrde olan birinci basamakda, Allahü teâlânın (**Sifât-ı efâliyye**)si tecellî eder. İkinci basamakda (**Sifât-i hakîkiyye**)si tecellî eder. Üçüncü basamakda, Zât-i ilâhînin tecellîleri başlar. Erbâbına saklı olmadığı gibi bu tecellîler artar. Sâlik, her basamakda, kendinden uzaklaşır ve Hak teâlâyâ yaklaşır. Yedi basamak bitince, yakınlık da temâm olur. Fenâ ve Bekâ ile şereflenir. Vilâyet-i hâssa denilen makâma erişir. Büyüklerimiz, bu yola Âlem-i emrdeki basamakdan başlıyor. Bu beş basamağı aşarken, Âlem-i halkı da aşıyorlar. Başka tesavvuf büyükleri ise, önce Âlem-i halkdan başlıyor. Bu iki basamağı atlamak için senelerle uğraşıyorlar. Bunun için, büyüklerimizin yolu, en kısa yoldur. Başkalarının sonda kavuşduklarını, bu büyükler, başlanğıçta ele geçirir. Fârisî mısra’ tercemesi:

Gül bağçemi gör de behârını anla!

Bu büyüklerin yolu Eshâb-ı kirâmın “aleyhimürrıdvân” yoludur. Hayr-ül-beşerin “sallallahü aleyhi ve sellem” sohbetinde [ve mubârek nazarları karşısında] bir kerre bulunmakla, Eshâb-ı kirâmdan herbiri, öyle bir dereceye yükselirdi ki, onlardan sonra gelen Evliyânın en büyüklerinden pek azı, en son olarak, bu dereceye yükselebilmişlerdir. Bundan dolayı, Uhud gazvesinde hazret-i Hamzanın “radıyallahü anh” şehîd olmasına sebep olan Vahşî “radıyallahü anh” îmân edip, bir kerre Peygamberin “sallallahü aleyhi ve sellem” huzûrunda bulunduğu için, Tâbi’inin en üstünü olan Veysel Karânîden efdal olmuştur. [Bunun için, Vahşîye dil uzatmamalıdır. Şerâb içip, had olarak sopa vuruldu sözü doğru değildir.] Büyük islâm âlimi Abdüllah ibni Mubâreke, (Mu’âviye ile Ömer bin Abdül’azîzden hangisi efdaldır?) diye soruldukdâ, (Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” yanında giderken Mu’âviyenin “radıyallahü anh” bindiği atın burnuna giren toz, Ömer bin Abdül’azîzden yüzlerce dahâ kıymetlidir) buyurdu. [Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” onlardır ki, Allahü teâlâ onları Habîbinin “sallallahü aleyhi ve sellem” meclisine, sohbetine lâıyk olarak halk etmiştir.]

Büyüklerimiz, Eshâb-ı kirâmın “aleyhimürrıdvân” yolunda yürüdükle-

rinden, başkalarının, en sonda vardıkları derecelere, dahâ başlangıçta ermişlerdir. Bu yolun sonunun nasıl olacağını, bundan anlamalıdır. Bu büyüklerin, nihâyetde eriştikleri dereceleri kim anlayabilir. Fârisî iki beyt tercemesi:

*Dil uzatırsa, bunlara, eğer bir câhil,
Allah korusun! Ağza almam sözlerini,
Cihân arslanları, bu zincire bağlıdır,
Kurnaz tilki, nasıl koparır bu zinciri?*

Allahü teâlâ bizleri ve sizleri, bu büyükleri sevmekle şereflendirsin!
Âmîn.

59

ELLİDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, yine seyyid Mahmûda yazılmıştır. Ehl-i sünnet vel cemâ'ate “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'in” uymayanların, Cehenneme girmekten kurtulamayacağı bildirilmektedir:

Hak teâlâ, hepimize islâmiyyet yolunda yürümek ihsân eylesin. Kendisine esîr eylesin! Kıymetli mektûbunuz ve tatlı yazılarınız, bu fakîrleri çok sevindirdi. Büyüklerimize olan sevginizi ve onlara karşı ihlâsınızı okumakla mesrûr olduk. Allahü teâlâ, bu ni'metini dahâ arttırdı! Nasîhat istiyorsunuz. Yavrum! Sonsuz kurtuluşa kavuşabilmek için, üç şey, muhakkak lâzımdır: İlm, amel, ihlâs. İlm de, iki kısımdır: Birisi yapılacak şeyleri öğrenmektir ki, bunları öğreten ilme (**Fıkh ilmi**) denir. İkincisi, i'tikâd edilecek, kalb ile inanılacak şeylerin bilgisidir ki, bunları bildiren ilme (**İlm-i kelâm**) denir. İlm-i kelâmda Ehl-i sünnet vel cemâ'at âlimlerinin, Kur'ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden anladığı bilgiler vardır. Cehennemden kurtulan, yalnız bu âlimlerdir. Bunlara uymayan, Cehenneme girmekten kurtulamaz. Bu büyüklerin bildirdiği i'tikâddan kıl ucu kadar ayrılmanın, büyük tehlike olduğu, Evliyânın keşfi ve kalblerine gelen ilhâm ile de anlaşılmaktadır. Yanlışlık ihtimâli yoktur. Ehl-i sünnet âlimlerine uyanlara, onların yolunda bulunanlara müjdeler olsun. Onlara uymayanlara, yollarından sapanlara, onların bilgilerini beğenmeyenlere ve aralarından ayrılanlara, yazıklar olsun! Ayrıldılar, başkalarını da sapdırdılar. Mü'minlerin Cennetde Allahü teâlâyı göceklerine inanmayanlar oldu. Kıyâmet günü, iyilerin, günâhlılara şefâ'at edeceklerine inanmayanlar oldu. Eshâb-ı kirâmın “aleyhimürrıdvân” kıymetini ve yüksekliğini anlamayanlar ve Ehl-i beyt-i Resûlü “radiyallahü anhüm” sevmiyenler oldu.

Ehl-i sünnet âlimleri “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'in” diyor ki: (Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” kendileri arasında, en yükseği, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk olduğunu sözbirliği ile söylemiştir). Ehl-i sünnet âlimlerinden, Eshâb-ı kirâm üzerindeki bilgisi çok kuvvetli olan, imâm-ı Muhammed bin İdrîs-i Şâfi'î “rahmetullahi aleyh”, buyuruyor ki: (Fahr-i âlem “sallallahü aleyhi ve sellem” âhireti şereflendirdiği zemân, Eshâb-ı kirâm, aradı, taradı, yeryüzünde hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîkdan dahâ üstün

birini bulamadı. Onu halîfe yapıp emrine girdiler). Bu söz, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîkın, Sahâbenin en üstünü olduğunda, müttelik olduklarını göstermektedir. Ya'nî Eshâb-ı kirâmın en yükseği olduğunda icmâ-i ümmet bulunduğunu göstermektedir. İcmâ'-i ümmet ise seneddin, şübhe olmaz.

Ehl-i beyt için ise, **(Ehl-i beytim, Nûh aleyhisselâmın gemisi gibidir. Binen kurtulur, binmiyen boğulur)** hadîs-i şerîfi yetişir. Büyüklerimizden ba'zısı buyurdu ki, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, Eshâb-ı kirâmı yıldızlara benzetdi. Yıldıza uyan, yolu bulur. Ehl-i beyti de, gemiye benzetdi. Çünkü gemide olanın, yıldıza göre yol alması lâzımdır. Yıldızlara göre yürümezse, gemi sâhile kavuşamaz. Görülüyor ki, boğulmamak için, hem gemi, hem yıldız lâzım olduğu gibi, Eshâb-ı kirâmın hepsini ve Ehl-i beytin hepsini sevmek, saymak lâzımdır. Birini sevmemek, hepsini sevmemek olur. Çünkü, insanların en iyisinin sohbeti ile şereflemek fazîleti, hepsinde vardır. Sohbetin fazîleti ise, bütün fazîletlerin üstündedir.

[(Sohbet), bir kerre de olsa, berâber bulunmak demektir. (Hazânetür-rivâyât)da diyor ki, (Din âliminin bir sâat kadar sohbetinde bulunmak, yediyüz sene ibâdet etmekten dahâ hayrlı olduğu (Mudmerât)da yazılıdır. Emîr-ül-mü'minîn Alî “radiyallahü anh” vasiyyetlerinden birinde diyor ki, Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” işitdim. Buyurdu ki, (Kırk gün içinde bir âlim meclisinde bulunmayan bir kimsenin kalbi kararır. Büyük günâh işlemeğe başlar. Çünkü ilm kalbe hayât verir. İlimsiz ibâdet olmaz. İlimsiz yapılan ibâdetin fâidesi olmaz!). (Künûz-üd-dekâ'ık)daki hadîs-i şerîfde, (Âlimin yanında bulunmak ibâdetdir) ve (Fıkh ilmi meclisinde bulunmak, bir senelik ibâdetten dahâ hayrlıdır) ve (Evliyâyı görünce, Allah hâtrlanır) ve (Herşeyin kaynağı vardır. Takvânın menba'ı, âriflerin kalbleridir) ve (Âlimin yüzüne bakmak ibâdetdir) ve (Onlarla birlikte bulunan kötü olmaz!) ve (Ümmetimin âlimlerine hurmet ediniz! Onlar yeryüzünün yıldızlarıdır) buyuruldu. Bu hadîs-i şerîfler gösteriyor ki, hayâtda hakîkî rehber islâm âlimleridir].

İşte bunun için, Tâbi'înin en üstünü olan Veysel Karânî, Eshâb-ı kirâmın en aşağısının derecesine yetişememiştir. [Peygamberimizi “sallallahü aleyhi ve sellem” îmânı var iken görenlere **(Eshâb)** denir. Göremiyen, fekat Eshâbdan birini görenlere **(Tâbi'în)** denir.] Hiçbir üstünlük, sohbetin üstünlüğü kadar olamaz. Çünkü, sohbete kavuşanların [ya'nî Eshâb-ı kirâmın] îmânları, sohbetin bereketi ve vahyin bereketi sâyesinde, görmüş gibi kuvvetli îmân olur. Sonra gelenlerden hiçbir kimsenin îmânı, bu kadar yüksek olmamıştır. Ameller, ibâdetler, îmâna bağlıdır ve yükseklikleri, îmânın yüksekliği gibi olur.

Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” arasındaki uygunsuzluklar ve muhârebeler iyi düşünceler ve olgun görüşler ile idi. Nefsin arzûları ile ve cehâlet ile değildi. İlm ile idi. İctihâd ayrılığında idi. Evet bir kısmı ictihâdda hatâ etmişti. Fekat, Allahü teâlâ, ictihâdda hatâ edene, yanılana da, bir sevâb vermektedir.

İşte, Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” için, Ehl-i sünnet âlimlerinin tuttuğu yol, bu orta yoldur. Ya'nî, taşkınlık da, gevşeklik de etmeyip, doğ-

ruyu söylemişlerdir. En sâlim ve sağlam yol da budur.

[Şî'îler, Ehl-i beyti sevmekte taşkınlık yaptılar. Ehl-i beyti sevmek için, üç halîfeyi ve bunlara bî'at eden Eshâbın hepsini “radiyallahü teâlâ aleyhim ecma'în” sevmemek, hepsine düşman olmak lâzımdır dediler. Hâricîler, ya'nî Yezîdîler ise, bu sevgide gevşeklik yaptılar. Ehl-i beyte düşman oldular].

İlmi ve ameli, islâmiyyet gösterir. İlmin ve amelin rûhu gibi, kökü gibi olan ihlâsı elde etmek için, tesavvuf yolunda ilerlemek lâzımdır. **(Seyr-i ilallah)** ya'nî Allahü teâlâyâ doğru olan yol gidilmedikçe, **(Seyr-i fillah)** hâsıl olmadıkça, tâm ihlâs elde edilemez. Muhlislerin olgunluğuna kavuşulamaz. Evet, mü'minlerin hepsi ba'zı ibâdetlerinde, az da olsa, güçlülükle ihlâs elde edebilir. Bizim dediğimiz ise, her sözde, her işde, her hareketde ve hareket-sizlikde, her zemân, kendiliğinden kolayca hâsıl olan ihlâsıdır. [**(İhlâs)**, hâlis, temiz etmek, niyyeti temizlemek, yalnız Allah için yapmak demektir.] Böyle ihlâsın hâsıl olması için, Allahü teâlâdan başka, enfüsî ve âfâkî, hiçbir şeye tapınmamak, bir şeye düşkün olmamak lâzımdır. Bu da, ancak fenâ ve bekâdan ve vilâyet-i hâssaya kavuşduktan sonra, ele geçen bir devlettir. Güçlülükle ele geçen ihlâs, devâm etmez, biter. Zahmet çekmeden ele giren ihlâs, devâmlıdır ve Hakk-ul-yakîn mertebesinde hâsıl olur. İşte, bu mertebeye varan Evliyâ “radiyallahü teâlâ anhüm ecma'în” ne yaparsa, yalnız Allahü teâlâ için yapar. Nefsleri için, birşey yapmaz. Çünkü, nefsleri, Allah için fedâ olmuştur.

İhlâs elde etmeleri için, niyyet etmelerine lüzûm yokdur. Bunlar Fenâ-fillah ve Bekâ-billah derecelerine yükselince niyyetleri doğrulmuştur. Bir kimse, nefesine uyduğu günlerde, herşeyi nefsi için yaptığı, bunun için niyyet etmesine lüzûm olmadığı gibi, nefesine uymaktan kurtulup, Allahü teâlâyâ tutulunca, herşeyi Allahü teâlâ için yapar. Niyyet etmesine hiç lüzûm olmaz. Şüheli olan şeylerde niyyet edilir. Belli olan şeyleri, niyyet ederek, belli etmeğe lüzûm yokdur. Bu, öyle bir ni'metdir ki, Allahü teâlâ dilediği kullarına verir. Devâmlı ihlâs sâhiblerine **(Muhlas)** denir. İhlâsı devâmsız olup, ihlâs elde etmek için uğraşanlara **(Muhlis)** denir. Muhlaslar ile muhlisler arasında çok fark vardır. Tesavvuf yolunda ilerliyenlerin, ilmde ve amelde de kazançları olur. Başkalarına, çalışmakla, öğrenmekle, anlamakla, hâsıl olan, kelâm ilminin bilgileri, bunlara keşf yolu ile hâsıl olur. Ameller ibâdetler kolayca, seve seve yapılıp nefsdan ve şeytândan hâsıl olan tenbellik ve gevşeklik kalmaz. Günâhlar, harâm olan şeyler, çirkin, iğrenç görünür. Fârisî mısra' tercemesi:

Bu büyük ni'meti, bakalım kime verirler?

Sonsuz selâm ederim.

***Hak teâlâ, intikâmını yine kul ile alır.
Bilmiyen (ilm-i ledünnî) anı kul yaptı sanır.***

***Cümle eşyâ Hâlıkındır, kul elile işlenir.
Emr-i Bârî olmayınca, sanma bir çöp deprenir!***

ALTMİŐİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine seyyid Mahmûda yazılmış olup, Allahü teâlâdan başka, birşey düşünmemegi bildirmektedir:

Hak teâlâ, hepimizi, her an kendinin esîri olmak şerefine kavuşursun! Hakîkî kurtuluş, Ona esîr olmak, tutulmaktır. Ondan başka birşey düşünmemek, hâtıra birşey getirmemek, büyüklerimizin yolunda, pek kolay hâsil olmaktadır. Hattâ, bu yolun büyüklerinden birkaçı, kırk gün çile çekmiş, kırk gün sonra, hâtırlarına dünyâ düşünceleri gelmez olmuştur. Hâce-i Ahrâr “kaddesallahü teâlâ sirreh” buyurdu ki, (Yok edilmesi lâzım gelen dünyâ düşünceleri, dâimâ Allahü teâlâ ile olmağa mâni’ olan düşüncelerdir. Yoksa bütün düşünceleri yok etmek lâzım değildir). Bu büyüklerin sevgisi ile dolu olan bir dervîş [ya’nî, İmâm-ı Rabbânî “kuddise sirruh”], (**Rabbînin ni’metlerini say!**) emrine uyarak, kendi hâlini şöyle bildirir ki, kalbden, düşünceler, o kadar yok olmuştur ki, meselâ bu kalbin sâhibi Nûh aleyhisselâmın ömrü kadar [ya’nî Peygamberliği zemânı olan dokuzyüzelli (950) sene] yaşasa, bu kadar zemânda kalbine bir düşünce gelmez. Bunun için uğraşmasına lüzûm olmaz. Çünkü, uğraşmakla olan şey, devâmlı olmaz. Belki kalbine bir düşünce getirmek için senelerle uğraşsa, getiremez. Çile çekmek, uğraşmak demektir. Uğraşmak, tarîkatda olur. Hakîkat ise güçlük çekmekden, uğraşmaktan kurtulmaktır. (**Yâd-i gird**) tarîkatda olur. (**Yâd-i dâst**) hakîkatdadır. Düşüncelerin yok edilmesi, uğraşmakla olursa, devâm edemez. On gün, kırk gün, bir yerde kapanıp çile çekmekle, düşünceler, devâmlı yok edilemez ve Allahü teâlâ ile berâberlik, devâmlı olamaz. Çünkü, uğraşmak tarîkatda olur. Tarîkatda kazanılanlar ise, devâmlı olamaz, tükenir. Hakîkatda devâm bulunmasına sebep, hakîkatda, uğraşmak olmadığı içindir. Uğraşmak bulunan bir mertebede, sâlike, dünyâ düşüncesi gelince, Allahü teâlâyâ olan teveccühü, bağlılığı bozar. Bu yolun başında bulunan sâliklerde hâsil olan, devâmlı teveccüh, başkadır. Yukarda bildirilen devâmlı teveccühe (**Yâd-i dâst**) denir ki, en yüksek mertebedir. Hâce Abdülhâlık-ı Goncdevânî “kuddise sirruh” buyurdu ki, (Yâd-i dâstdan sonra, mertebe yoktur, ötesi cehâletdir).

Tesavvuf hâllerini anlatmağa sebep, bu yolun talebesini teşvîkdir. Evet, bu yola inanmıyanın, bu yazılara, boş lâf diyeceğini biliyoruz. Ba’zılarına doğru yolu gösterir. Ba’zılarının da, büsbütün sapıtmasına sebep olur. Fârisî iki beyt tercemesi:

***Masal diye okuyan için, masaldır.
Kıymetini anhyana, tükenmez hazînedir.***

***Nil nehri çingeneye kan göründü.
Mûsâ aleyhisselâma ise, sâf sudur.***

Yâ Allah, yâ Allah. Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah. Yâ Rahmân, yâ Rahîm, yâ afüvvü yâ Kerîm, fa’fü annî verhamnî yâ erhamerrâhimîn!

ALTMİŞBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine seyid Mahmûda yazılmışdır. Olgun üstâd bulup, câhil şeyhlerden kaçmak lâzım olduğunu bildirmektedir:

Allahü teâlâ, kendini aramak arzûsunu artdırın. Ona kavuşmağa mâni' olan şeylerden sakınmak nasîb eylesin! Lutf etdiğiniz kıymetli mektûb geldi. Allahü teâlâyı istemekde, Onun için yanıp yakılmakda olduğunuzu bildirdiği için, çok hoşla gitti. Çünkü, istemek, kavuşmanın müjdecisidir. Yanıp yakılmak da, kavuşmanın başlangıcı demektir. Büyüklerden biri buyuruyor ki, (Vermek istemeseydi, istek vermezdi). İstek ni'metinin kıymetini bilip, bunun elden kaçmasına sebep olacak şeylerden sakınmalıdır. İsteğin gevşememesine ve ateşin soğumasına dikkat etmelidir. Bu ni'metin elden çıkmamasına en çok yarayan şey, buna şükr etmektir. Çünkü, sûre-i İbrâhîm yedinci âyetinde meâlen, **(Ni'metlerime şükr ederse-niz, elbette artdırırım)** buyuruldu. Hem şükr etmek, hem de, Ona sığınmak ve başka birşeyi sevmemek için ağlamak, yalvarmak lâzımdır. İçden, ağlamak, yalvarmak gelmezse, kendini zorlamalıdır. (Ağlamazsanız, kendinizi ağlatınız!) demişlerdir. Kâmil ve mükemmil bir zâtı [ya'nî yetişmiş ve yetiştirebileni] buluncuya kadar, bu isteği, bütün sıcaklığı ile kalbinizde saklamak lâzımdır. Böyle birisi ele geçerse, bütün arzûları, istekleri, onun eline bırakmalı, ölü yıkayıcının elinde teneşirdeki meyyit gibi olmalıdır. Önce **(Fenâ-fişşeyh)**dir. Bu Fenâ, sonra **(Fillah)** hâline döner. [Ya'nî, tesavvuf yolunun sonuna ermiş ve başkalarını da erdirmek için geri dönüp, herkes gibi görünen, bir kâmil bulunca, ona teslîm olmalı. Önce, kendini onda yok etmeli, ya'nî kendine değil, ona uymalı. Böyle olan kimse, yavaş yavaş, Allahü teâlâda yok olur. Ya'nî kendi arzûları aradan kalkıp, Allahü teâlânın irâdesi ile hareket eder. Kendi irâdesi kalmaz.] Allahü teâlâdan alıp insanlara verecek zâtın, iki taraflı olması lâzımdır. İnsan çok âdî, kötü sıfatlı olduğundan, Allahü teâlâ ile münâsebeti olamaz. İki taraflı bir aracı lâzımdır ki, bu da **(İnsan-ı kâmil)**dir.

Tâlibin isteğini gevşeten, ateşini söndüren, en kötü şey, nâkıs olan, yolu bitirmemiş olan kimseye teslîm olmağıdır. Nâkıs demek, sülûk ve cezbe ile yolu temâmlamayıp, kendisine şeyh, müşid ismini veren kimse demektir. Nâkıs şeyhlerin sohbeti semm-i kâtildir. Ona teslîm olan, felâkete gider. Böyle sohbetler, tâlibin yüksek isti'dâdını, kâbiliyyetini bozar. Meselâ, bir hasta, mütehasıs olmyan, icâzeti bulunmyan bir tabîbin ilâcını içerse, iyi olmak şöyle dursun, hastalığı artar. İyi olmak kâbiliyyeti de bozulur. O ilâc, önce, ağrıları durdurabilir. Fekat, sınırları bozduğu, zarar yaptığı için ağrı duyulmaz. Bu hâl, iyilik değil, kötülüktür. Bu hasta hakîkî bir tabîbe giderse, bu tabîb, önce o ilâcın zararlarını gidermeğe uğraşır. Ondan sonra hastalığı tedâviye başlar.

Bizim büyüklerimizin “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'in” yolunun esâsı sohbetdir. Tesavvuf büyüklerinin birkaç sözünü ezberleyip, söylemekle birşey ele geçmez. Hattâ, tâliblerin isteğinde gevşeklik yapar. Ma'rifetler sâhibi şeyh Tâc “kuddise sirruh”, size yakın bulunmaktadır. Onun mubârek vücûdü, oradaki müslimânlar için büyük bir ni'mettir. Onunla münâ-

sebetiniz azdır. Münâsebet olmayınca, istifâde olmaz. Ara sıra, hâlinizi yazarsanız, cevâbında kusûr etmeyiz. Böylece sevgi, ihlâs zinciri harekete getirilmiş olur.

62

ALTMİŞİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Mirza Hüsâmeddîn-i Ahmed “rahmetullahi aleyh” cenâbına yazılmışdır. Cezbe ve sülûk anlatılmaktadır:

Allahü teâlâyâ hamd olsun. Onun sevdiği, seçtiği kimselere selâm olsun! Tesavvuf yolu iki kısımdır: Cezbe ve sülûk. Bunlara tasfiye ve tezkiye de denir. [(Sülûk), uğraşarak ilerlemektir. (Cezbe) çekilip götürülmektir.] Sülûkdan önce olan cezbenin, ya'nî tezkiyeden önce olan tasfiyenin kıymeti yoktur. Sülûk temâmlandıktan sonra olan cezbe ya'nî tezkiyeden sonra olan tasfiye lâzımdır ve seyr-i fillahda hâsıl olur. Önce olan cezbe ve tasfiye, sülûkü kolaylaştırmağa yarar. Sülûk olmadan, maksada kavuşamaz. Yol temâm gidilmedikçe, cemâl-i ilâhî görünmez. Önceki cezbe, sonra olan cezbenin sûreti, nümûnesi gibidir. Hakîkatda, birbirinden başkadırlar. Büyüklerimizin, (Sonda olan şeyler, başlangıçta yerleştirilmiştir) sözünden maksad, (Nihâyetin sûreti, görünüşü yerleştirilmiştir) demektir. Nihâyetin kendisi, başlangıca sığabilir mi? Elbet sığmaz. Nihâyet, başlangıca, hiç benzemez. O hâlde sûretten, hakîkata geçmek lâzımdır. Hakîkati bırakıp, sûretle oyalanmak, uzakda kalmak, ilerliyememektir. Allahü teâlâ, hepimizi sûretten kurtarıp, hakîkata kavuşdursun! Âmîn.

63

ALTMİŞÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, nakîb seyyid şeyh Ferîde yazılmışdır. Peygamberlerin “aleyhimüsselâm” hep, aynı îmânı söyledikleri bildirilmektedir:

Allahü teâlâ bizi ve sizi “rahmetullahi aleyhim ecma'în” kerîm olan babalarınızın yolundan ayırmasın! Babalarınızın en üstününe ve geri kalanların hepsine selâmlar olsun!

Allahü teâlâ, Peygamberler “aleyhimüsselâm” vâsıtası ile, insanlara, sonsuz kurtuluş yolunu göstermiş ve sonsuz azâbdan kurtarmıştır. Eğer Peygamberlerin “aleyhimüsselâm” mübârek vücûdları olmasaydı, Allahü teâlâ zâtını ve sıfatlarını kimseye bildirmezdi. Kimsenin, Allahü teâlâdan haberi olmazdı. Kimse Ona yol bulamazdı. Allahü teâlânın emrleri ve yasakları bilinemezdi. Allahü teâlâ ganîdir. Ya'nî hiçbir şeye muhtâc değildir. İnsanlara acıdığı için, insanlara iyilik ederek, emr ve yasakları göndermiştir. Emrlerin ve yasakların fâideleri insanlardır. Allahü teâlâyâ hiç fâideleri yoktur. Allahü teâlânın, bunlara ihtiyâcı yoktur. Peygamberler olmasaydı, Allahü teâlânın beğendiği şeyler ve beğenmediği şeyler belli olmaz, birbirinden ayrılmazdı. O hâlde, Peygamberlerin gönderilmesi, pek büyük ni'mettir. Bu ni'metin şükürünü hangi dil söyleyebilir. Kim, bu şükürü yapabilir? Bize ni'metlerini gönderen, bizlere islâm dînini bildiren, bizleri Pey-

gamberlere “aleyhimüssalâtü vesselâm” inanmak se’âdetine kavuşduran Rabbimize hamd ederiz.

Bütün Peygamberlerin dinlerinin aslı, temeli birdir. Başka başka değildir. Hep aynı şeyi söylemişlerdir. Allahü teâlânın zâtı ve sıfatları için, **(Haşr)** [mezârdan kalkınca, arasat meydânında toplanmak] ve **(Neşr)** [hesâbdan sonra Cennete ve Cehenneme gitmek, dağılmak] için ve Peygamberler için ve melek gönderilmesi için ve meleklerle kitâblar gönderilmesi için, Cennetin sonsuz ni’metleri ve Cehennemin sonsuz azâbları için söyledikleri hep aynıdır. Sözleri birbirine uygundur. Halâl, harâm ve ibâdetler için olan sözleri, ya’nî fûrû’âta âid sözleri ise, başka başkadır, birbirine uymaz.

Allahü teâlâ, bir vakt, o vaktin insanları için, zemânlarına ve hâllerine uygun emrleri, bir ülül’azm Peygambere göndermiş ve o insanların, buna uymalarını emr buyurmuşdur. Birçok sebebler, fâideler için, Allahü teâlâ, ahkâm-ı dîniyyede değişiklikler yapmaktadır. Çok def’a, din sâhibi, aynı bir Peygambere, başka başka zemânlarda, birbirine uymıyan emrler göndermiştir. Ya’nî, önceki emrleri, sonradan nesh etmiş, değiştirmiştir.

Bütün Peygamberlerin, söz birliği ile söylediği hiç değişmiyen sözlerden biri, Allahü teâlâdan başka, bir şeye ibâdet etmemek, Allahü teâlâyâ şerîk, ortak yapmamaktır. Mahlûklardan ba’zısını, başkalarına rab, ma’bûd yapmamaktır. Bu sözü, yalnız Peygamberler söylemiştir. Onların yolunda gidenlerden başka, hiç kimse bu devletle şereflenmemiştir. Peygamberlerden başkaları, bu sözü söylememiştir. Peygamberlere inanmıyanlardan bir kısmı, Allahü teâlânın bir olduğunu söylemişse de, bunlar, yâ müslimânlardan işiterek söylemiş veyâ varlığı lâzım olan, birdir, demiştir. İbâdet olunacak, yalnız Odur dememişlerdir. Hâlbuki müslimânlar hem varlığı lâzım olan, hem de ibâdet olunmağa hakkı olan birdir, demektedir. **(Lâ ilâhe illallah)** demek, ibâdet olunacak, Allahü teâlâdan başka hiçbir şey yoktur. İbâdet ancak Ona yapılır, demektir.

Bu büyüklerin birlikde söyledikleri ikinci söz, kendilerini, herkes gibi insan bilir, yalnız Hak teâlâyâ ibâdet olunur derler. Herkesi, yalnız Ona ibâdet etmeğe çağırırlar. Hak teâlâ, hiçbir şeyle birleşmemiştir. Hiçbir maddede yerleşmemiştir derler. Peygamberlere inanmıyanlar ise, böyle söylememiş, hattâ, başda bulunanlar, kendilerine tapdırmak istemiş, Hak teâlâ bize hulûl etdi, bizdedir demişlerdir. Böylece, kendilerine ibâdet olunmak lâzım geldiğini, ilah olduklarını söylemekden sıkılmamışlardır. Kendileri, kulluk vazîfelerinden çekilerek, her dürlü çirkin, kötü şeyleri yapmışlardır. İlah oldukları için, kendilerinin sorumsuz olduklarını, herşeye tecâvüz edebileceklerini, kendilerine hiçbir şeyin yasak olmayacağını sanmışlardır. Her sözlerinin doğru olduğunu, hiç yanılmıyacaklarını, her istediklerini yapabileceklerini sanarak aldanmışlar, milleti de, aldatmışlardır. Böyle alçaklara la’net olsun! Bunlara aldanan ahmaklara, yazıklar olsun!

Peygamberlerin “aleyhimüsselâm” sözbirliği ile bildirdikleri birşey de,

kendilerine melek geldiğini söylemişlerdir. Peygamberlere inanmayanlardan hiçbiri, bu devlete kavuşmamıştır. Melekler, muhakkak ma'sûmdur. Ya'nî vazîfelerini elbette doğru yapar. Hiç yanılmaz ve hiç kötü, pis değildirler. Vahyi, değiştirmeden, unutmadan getirirler. Allahü teâlânın kelâmını taşırlar.

İşte, Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” her sözü, Hak teâlâdır. Her getirdikleri emr, haber, hep Hak teâlâdır. İctihâd ettikleri her söz de, vahy ile sağlamlaştırılmıştır. İctihâdlarında ufak şaşırırsalar, Hak teâlâ, hemen vahy göndererek düzeltir. Hâlbuki, Peygamberlere inanmayıp, kendilerini ilah, tanrı tanıtan, sizi, biz yaratdık, biz kurtardık, deyip kendilerine tapdıran kâfirlerin her sözü kendilerindedir. Sözlerini doğru sanırlar. O hâlde, insâf edelim! Ahmak, câhil bir kimse, kendini ilah, tanrı sanıp, kendine tapınmasını emr eder, her kötü zararlı işi yaparsa, buna inanılır mı? Onun yolunda gidilir mi? Fârisî mısra' tercemesi:

Senenin nasıl mahsûl vereceği, behârından belli olur.

Bu kadar uzun anlatmamıza sebep, açıkça anlaşılacak içindir. Yoksa, hak bâtıldan, nûr zulmetden ayırır. Nitekim Allahü teâlâ İsrâ sûresi seksenbirinci âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Hak gelince, bâtil gider, bâtil her zemân gidicidir)** buyuruyor. Yâ Rabbî, bizleri, o büyüklerin “aleyhimüssalevât” yolunda bulundur! Âmîn.

Seyyid Meyân pîr Kemâli iyi tanırırsınız. Bu husûsda birşey yazmamıza lüzûm yok. Şu kadar var ki, bu fakîr, bir müddetden beri onun yakınlığından haz duyuyorum. Kapınızın eşliğini öpmek arzûsunda idi. Amma şu sıralarda hasta olup, yatağa düşmüştür. Düzelince hizmet ve huzûrunuza kavuşacaktır.

64

ALTMİŞDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, yine nakîb seyid şeyh Ferîde “kuddise sirruh” yazılmıştır. Cismin ve rûhun lezzet ve elemelerini bildirmekte ve cisme olan musîbet ve acılara, sabr tavsiye edilmektedir:

Allahü teâlâ, sizi her sıkıntıdan korusun! Dünyâ ve âhretin efendisinin “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” hurmetine dünyâ ve âhretin iyiliklerine kavuşursun!

Dünyâ lezzetleri ve elemeleri iki dürlüdür: Birisi cismin [ya'nî nefsi emmârenin], ikincisi rûhun lezzetleri ve acılarıdır. Cisme lezzet veren herşey, rûha elem verir. Cismi inciten herşey, rûha tatlı gelir. Görülüyor ki, rûh ile cesed, birbirinin nakîzi, aksidir. Fekat, bu dünyâda rûh, cism derecesine düşmüş ve cismle birleşmiş, kendini cisme kapdırmıştır. Rûh, cism hâlini almış, ona lezzet veren şeylerden lezzet duymağa ve cisme acı gelen şeylerden elem duymağa başlamıştır. İşte avâm, ya'nî câhil halk böyledir. Vettîn sûresinin, **(Onu [rûhu], sonra en aşağı dereceye indirdik)** meâlindeki âyet-i kerîmesi bunların hâlini göstermektedir. Bir kimsenin rûhu, eğer bu esîrlikten, bu bağılıktan kurtulmaz, kendi derecesine yükselmez, ken-

di vatanına kavuşmaz ise, ona yazıklar, binlerle yazıklar olsun! Fârisî iki beyt tercemesi:

***Mahlûkların en yükseği insandır.
O makâmdan mahrûm kalan da, odur.***

***Bu yoldan, eğer geri dönmezse,
Ondan dahâ mahrûm, olmaz kimse.***

İşte, rûhun hastalıklarından biri, elemi lezzet sanması, lezzetini elem anlamasıdır. Onun bu hâli, mi'desi hasta bir kimseye benzer ki, bu kimse saf-rası bozuk olduğundan, tatlıyı acı sanır. Bu kimseyi tedâvî etmek lâzım olduğu gibi, rûhu da, bu hastalıktan kurtarmak, akl îcâbıdır. Rûhun tedâvî edilecek cismin elemelerinden, acılarından lezzet duyması, sevinmesi lâzımdır. Fârisî beyt tercemesi:

***Kavuşmak için, bu lezzet ve sevince,
Can çıkıncaya dek, çalış, gündüz ve gece!***

İyi düşünerek ve inceleyerek anlaşılıyor ki, dünyâda eğer, derd ve musîbetler olmasaydı, dünyânın hiç kıymeti olmazdı. Dünyânın zulmetini, sıkıntısını, hâdiseler, acı olaylar gidermektedir. [Dünyâ dertleri, rûha elem verir. Bu elemi, inkisârı, ibâdet olur, derecesi yükselir.] Dertlerin, elemelerin acılıkları, bir hastalığı iyi edecek, fâideli ilâcın acılığı gibidir. Bu fakîr, anlıyorum ki, bozuk niyet ile, gösteriş için, menfe'at için yapılan, ba'zı ziyâfetlerde, yemeğe kusûr bulmak veyâ başka sûretle, yapılan eziyyet ile, ziyâfet verenin kalbinin kırılması, yemekdeki zulmeti, niyyetin bozukluğu ile hâsıl olan günâhı gidermekte, kabûl olmasına sebep olmaktadır. Eğer müsâfirlerin şikâyeti, hakâreti olmasaydı ve ziyâfet sâhibinin kalbi kırılmasaydı, yemek karanlık ve günâh olacak, kabûl edilmeyecekti. Kalbin kırılması, kabûle sebep oldu.

O hâlde, hep cism ve cesedimizin râhatını ve tadını düşünen ve hep bunun peşinde koşan bizler, çok zor durumda bulunuyoruz. Vezzâriyât sûresinde, ellialtıncı âyet-i kerîmede meâlen, **(İnsanları ve cinni, yalnız ibâdet etmeleri için yaratdım)** buyuruldu. İbâdet de, kalbin ve rûhun kırıklığı, kendini aşağı bilmesidir. İnsanın yaratılması, kendini hakîr bilmesi, aşağı görmesi içindir. Bu dünyâ, müslimânların âhîretlerine, Cennetdeki ni'metlerine göre, bir zindân gibidir. Müslimânların, bu zindânda zevk ve safâ aramaları, akla uygun olmaz. O hâlde, dünyâda eziyyet, sıkıntı çekmeğe alışmak lâzımdır. Burada mihnetlere katlanmaktan başka çâre yoktur. Allahü teâlâ, mubârek ceddiniz hurmetine “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti etemmühâ ve minettehıyyâti eyemenühâ”, biz za'îf kullarına bu yolda yürüyebilmek nasîb eylesin. Amîn.

[(Reşehât)da, Ubeydüllah-ı Ahrâr hazretleri “rahmetullahi teâlâ aleyh” buyuruyor ki, (İnsanlar ibâdet yapmak için yaratıldı. İbâdetin hulâsası, özü de, kalbin her zemân Allahü teâlâdan âgâh olmasıdır). 46. cı ve 99. cu mektupları ve 155. ci Ma'sûmîyeyi okuyunuz!]

ALTMİŞBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Hân-ı a'zama yazılmışdır. Müslimânlığın bugünkü hâline ve müslimânların çektiği sıkıntılara teessüf etmektedir:

Allahü teâlâ kuvvetinizi artırsın. Onun dînini yükseltmek için, din düşmanları ile olan mücâdelelerinizde yardımcınız olsun. Muhibir-i sâdik “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ” buyurdu ki: **(İslâmiyyet garîb, kimsesiz olarak başladı. Son zemânlarda, başladığı gibi, garîb olarak geri döner. Garîb olan müslimânlara müjdeler olsun!).** Bundan önceki hükûmet zemânında [Ekber şâh^[1] zemânında] müslimânlar, o kadar garîb olmuştu ki, kâfirler, açıkça müslimânlığı kötülüyor, müslimânlarla alay ediyorlardı. Dinsizliklerini, ahlâksızlıklarını, sıkılmadan açıklıyordu. Çarşıda, pazarda kâfirleri ve dinsizliği övüyorlardı. Müslimânların, Allahü teâlânın emrlerinden birçoklarını yapması, [söylemesi ve yazması] yasak edilmişti. İbâdet edenler, islâmiyyete uyanlar ayblanıyor ve kötüleniyordu. Fârisî beyt tercemesi:

***Peri yanaklarını saklamış, şeytân nâz ediyor,
şasırdım kaldım, hayretten aklım gidiyor.***

Sübhânallah! Yâ Rabbî, sana hamd ederim! **(İslâmiyyet kılıncın altındadır)** buyuruldu. Bu şerefli dînin parlaklığı, hükûmet reislerine bağlı kılındı. Hâlbuki iş tersine dönmüş, devlet, hükûmet, islâmiyyeti yıkmaya uğraşıyordu. Bu hâle yazıklar olsun, teessüfler olsun, pişmânlıklar olsun! Sizin mubârek varlığınızı, cenâb-ı Hakkın büyük ni'meti biliyoruz. Din düşmanlarının hücûmları karşısında, perîşan olan mü'minleri kanadı altında koruyacak, sizden başka bir kahraman bilmiyoruz. Allahü teâlâ sevgili Peygamberi ve Onun Ehl-i beyti “aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât vet-tehiyyât velberekât” hurmetine, kuvvetinizi artırsın! Yardımcınız olsun! Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki: **(Bir kimseye deli denmedikçe, onun îmânî temâm olmaz!).** Bu zemânda, islâm sevgisinin, islâm gayretinin alâmeti olan, bu cünûn [delilik], sizin temiz rûhunuzda görülmektedir. Bu ni'meti veren, Allahü teâlâyâ hamd olsun! Bugün, öyle bir gündür ki, az bir hareket, [bir söz, bir yazı] hemen kabûl olunup pekçok sevâb verilir. Eshâb-ı Kehfin “rahmetullahi teâlâ aleyhim”, bu kadar kıymet ve şöhret kazanmasının sebebi, yalnız hicret etmeleri idi. Düşman saldırdığı zemân, suvârîlerin az bir hareketi, çok kıymetli olur. Sulh zemânında, pek ince, güç ta'lîmleri, bu kıymeti alamaz. Bugün sizin, söz ile yaptığınız cihâd, cihâd-ı ekberdir. Size nasîb olan bu ni'metin kıymetini biliniz. Var kuvvetiniz ile, din düşmânlarını rezîl edip, [islâmiyyetin emrlerinin yapılmasına, harâmların çirkinliğinin, zararlarının anlaşılmasına kaçınılmasına], hakkı söylemeğe çalışınız! Bu söz ile [ve kalem ile] olan cihâd, [top ile] kılınc ile olan cihâddan dahâ kârlı biliniz! Bizim gibi eli yazmaz, dili söylemez zevallılar, bu ni'metden mahrûmuz.

[1] Ekber şâh, Celâleddîn Muhammed 1014 [m. 1605] de Agrada öldü.

Arabî beyt tercemesi:

***Ni'mete kavuşanlara, ni'metler âfiyet olsun,
zevalî âşık da, birkaç damla ile doysun!***

Fârisî beyt tercemesi:

***Aranan hazînenin yolunu gösterdim sana,
belki sen kavuşursun, biz varamadık sa da!***

Hâce-i Ahrâr [Ubeydüllah-i Taşkendî] “kuddise sirruh”^[1] buyurdu ki, (Eğer şeyhlik yapsaydım, hiçbir şeyh, bir yerde, bir mürîd bulamazdı. Fekat, bana başka vazîfe verildi. O vazîfe de, islâmiyyeti yaymak ve islâmiyyeti kuvvetlendirmekdir). Bunun için, sultânlar, [devlet reislerine, meb'ûslara] gidip nasîhat verirdi. Te'sîrli sözleri ile, hepsini doğru yola getirirdi. Onlar vâsıtası ile, islâmiyyeti yayardı. Allahü teâlâ, büyüklerimize olan sevginiz ve saygınız hurmetine, sözlerinize te'sîr ihsân etmiş, dîne olan bağlılığımızı, arkadaşlarınıza heybetli olarak göstermiştir. O hâlde, hiç olmazsa, müslimânlar arasına yayılmış, âdet hâline gelmiş olan, kâfirlerin âdetlerinin [bayramları, noel geceleri, dansları, baloları, erkek-kadın bir arada oturmaları] müslimânlar arasından kaldırılması için çalışmanızı, müslimân evlâdlarını kâfirlere mahsûs olan, bu gibi çirkin şeylerden korumanızı istirhâm ederim. Allahü teâlâ, bizim tarafımızdan ve bütün müslimânlar tarafından size bol bol mükâfât versin! Bundan önceki hükûmet zemânında, islâmiyyete karşı, açıkca düşmanlık vardı. Şimdi, böyle düşmanlık, öyle kin ve inâd görülüyor. Ba'zı kusûrlar varsa da, inâd ile değil, bilinmediği içindir. Bugün müslimânlar da, kâfirler gibi serbest konuşabilmekte, onlardaki hürriyete kavuşmaktadır. Kâfirlerin kazanmaması, eski kin ve düşmanlığın başımıza gelmemesi, müslimânların zulm ve işkenceye düşmemesi için, düâ edelim ve uyanalım. Din düşmanlarına fırsat vermiyelim. Fârisî mısra' tercemesi:

Îmânıma saldırdıklarından, söğüd yaprağı gibi titriyorum!

Allahü teâlâ, bizi ve sizi, Peygamberlerin efendisinin “aleyhi ve alâ âli-hissalevât” yolundan ayırmasın! Fakîr, ânî bir yolculukla, buraya geldim. Size haber vermeden, birkaç hâtra yazıp bırakmadan ve kalbimdeki, size karşı olan sevgiyi bildirmeden, ayrılmak istemedim. Peygamberimiz “aley-hissalâtü vesselâm” buyurdu ki: **(Bir kimse, din kardeşini seviyorsa, sevdiğini ona bildirsin!)**. Size ve doğru yolda bulunanların hepsine selâm olsun!

[Şimdi, her dildeki kitâblarımız (**Internet**) vâsıtası ile bütün dünyâya yayılmaktadır. Allahü teâlânın bu ni'metine ne kadar şükr etsek azdır.]

***Âkıl isen kıl nemâzı, çün se'âdet tâcıdır.
Sen nemâzı öyle bil ki, mü'minin mi'râcıdır.***

[1] Ubeydüllah-i Ahrâr 895 [m. 1490] de Semerkanda vefât etdi.

ALTMİŐALTINCI MEKTÜB

Bu mektüb, yine Hân-ı a'zama "rahmetullahi aleyh" yazılmışdır. Bu yolu medh etmekte ve Eshâb-ı kirâmın büyüklüğünü bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçdiği, sevdiği kimselere selâm olsun! Büyüklerimizin yolunda, nihâyet, başda yerleşdirilmişdir. Hâce-i Nakşibend [Behâeddîn-i Buhârî] "rahmetullahi aleyh" buyurdu ki: (Nihâyeti, bidâyetde yerleşdirdik.) Bu yol, tam Eshâb-ı kirâmın "aleyhimürıdvân" yoludur. Çünkü, o büyükler, o Serverin "aleyhisselâm" sohbetinde, dahâ birinci günde, öyle şeylere kavuştu ki, sonra gelen en büyük Evliyâ, en nihâyetde, ancak, bundan bir parçaya kavuşabilmişdir. İşte bunun içindir ki, Vahşî, hazret-i Hamzayı "radiyallahü anhümâ" şehîd etmiş iken, müslimân olunca, bir kerrecik, Seyyid-il-evvelîn vel-âhirînin "aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm" sohbeti ile şereflendiği için, Tâbi'înin en üstünü olan, Veysel Karânîden dahâ yukarı oldu. Hayr-ül-beşerin "aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm" sohbetinin başlangıcında Vahşîye "radiyallahü anh" nasîb olanlara, Veysel Karânî, o kadar yüksek olduğu hâlde, en nihâyetde bile kavuşamadı. Demek ki, zemânların, asrların en iyisi, Eshâb-ı kirâmın "aleyhimürıdvân" asrıdır. Sonra gelenler, (Sonra) kelimesinden dolayı çok geride kaldı. Dereceleri de, hep sona kaldı. Abdüllah ibni Mubârekden birisi sordu ki, (Mu'âviye mi dahâ yüksektir, Ömer bin Abdül'azîz mi?). Cevâbında buyurdu ki, (Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yanında giderken, hazret-i Mu'âviyenin "radiyallahü anh" bindiği atın burnuna giren toz, Ömer bin Abdül'azîzden, birkaç kerre dahâ hayırlıdır).

İşte büyüklerimizin yolu, (**Silsiletüzzeheb**)dir. Bu yolun, başka yollardan üstünlüğü, Eshâb-ı kirâm "aleyhimürıdvân" zemânının, sonraki zemânlardan üstünlüğü gibidir. Bu yolun büyükleri, öyle kimselerdir ki, Allahü teâlâ, bunlara fadl ve merhameti ile, dahâ başlangıçda, nihâyetin tadını tattırmışdır. Bunların derecelerini, başkaları anlıyamaz. Bunların vardığı makâmlar, başkalarının vardıkları makâmların çok üstündedir. Fârisî mısra' tercemesi:

Gül bağçemi gör de, behârımı anla!

Fârisî mısra' tercemesi:

Senenin bereketi, behârından belli olur.

Bu ni'met, çok büyüktür. Allahü teâlâ, bunu ancak dilediğine nasîb eder. Onun ni'metleri pek çokdur. Hâce Nakşibend "rahmetullahi aleyh" buyurdu ki: (Biz, cenâb-ı Hakkın fadlına, ihsânına kavuşduk). Allahü teâlâ, bizi ve sizi, bu büyükleri sevmekle şereflendirsin ve yollarında bulundursun! Âmîn.

***Senin için olmıyan uykusuzluklar boşunadır,
başkalarının firâkına ağlamak boşunadır.***

ALTMİŞYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Hân-ı Hânâna “rahmetullahi aleyh” yazılmıştır. Bir muhtâcın gönderildiği bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, bizi ve sizleri Peygamberlerin efendisinin “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” yolunda buldursun. Zâhirimizi ve bâtınımızı bu yoldan ayırmasın. Bu düâmıza âmîn diyenlere rahmet eylesin! Çok mühim olan iki şey, elimde olmıyarak, bu yazımla başınızı ağrıtmış beni sürükledi. Birincisi, incindiğimizi zannetmeyiniz. Belki sevgimiz ve ihlâsımız artmaktadır. İkincisi fazîlet ve salâh sâhibi olan bir muhtâcın ihtiyâcını bildirmektir. Kendisi ma’rifet ve şühûd zînetleri ile süslüdür. Nesebi kerîm, hasebi şerîfdir. Muhterem efendim! Doğru sözü bildirmek biraz acı olur. Çocuklarına çok acı gelir. Az kimseye de az acı gelir. Bu acılığı bal gibi tatlı olarak alabilecek ve dahâ var mı diyecek mes’ûd bir kimse lâzımdır.

Hâllerin değişik olması, mahlûkların sıfatıdır, özelliğidir. Temkîne ya’nî hâllerin değişmemesine kavuşanlar da, az da olsa değişiklikten kurtulamaz. Zevallî mahlûk, çok olur ki, celâl sıfatlarının saltanatı altında kıvrılır. Başka zemân da, cemâl sıfatlarının esîri olur. Bir zemân (**Kabz**) ya’nî sıkıntı olan yerdedir. Başka zemân (**Bast**), genişlik meydânındadır. Her zemânın hükmleri birbirine benzemez. Dün öyle idi. Bugün böyledir. Hadîs-i şerîfde, (**Mü’minin kalbi, Allahü teâlânın parmaklarından iki parmak arasındadır.** [Ya’nî Onun kudreti altındadır.] **Kalbi, istediği gibi değişdir**) buyuruldu. Vesselâm.

ALTMİŞSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine Hân-ı Hânâna “rahmetullahi aleyh” yazılmıştır. Tevâzu’ zenginlere, nazlanma da fakîrlere yakışır demektedir:

Allahü teâlânın yapığında hayr vardır.

Fârisî beyt tercemesi:

***Bildirilmesi lâzım olanı söyledim sana,
Yâ fâidelenirsin, yâ da çarpar kulağına.***

Tevâzu’, gnâ sâhiblerine yakışır, istignâ ise fakîrlere yaraşır. Çünkü, herşeyin ilâcı, zıddı iledir. Üç mektûbunuzdan da yalnız istignâ, nazlılık anlaşılmalıdır. Tevâzu’ ya’nî alçak gönüllülük yapmak istediğinizi biliyoruz. Fekat, meselâ son mektûbunuzda (Allahü teâlâyâ hamd etdikden ve Resûlüne salâtdan sonra ma’lûm olsun ki...) diyorsunuz. Bu sözü nereye ve kime karşı yazdığınızı iyi anlamalısınız. Evet, fakîrlere çok hizmet etdiniz. Fekat hizmetin edeblerini gözetmek de lâzımdır. Ancak, fâidesine böyle kavuşulabilir. Böyle olmazsa boşuna uğraşmış olur. Evet Onun “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü etemmühâ ve ekmelühâ” ümmetinin sâlihleri tekellüf, gösteriş yapmaktan uzaktır. Fekat tekebbür edenlere karşı tekebbür yapmak, sadaka vermek gibi sevâbdır. Bir kimse, Hâce Nakşibend “kaddesallahü te-

âlâ sirreh” hazretleri için, kibrlidir dedi. Bunu işitince, (Benim kibrliliğim, Onun “celle celâlüh” büyüklüğündendir) buyurdu. Bu yolun yolcularını aşağı ve gerici sanmamalıdır. Hadîs-i şerîfde, **(Saçı sakalı karışmış çok kimseler vardır ki, hangi kapıya gitseler kovulurlar. Allaha yemîn etseler, istedikleri şeyi ihsân eder)** buyurdu. Fârisî beyt tercemesi:

***Az söyledim, dikkat etdim kalbini kırmamağa,
Bilirim üzülürsün, yoksa sözüm çokdur sana.***

Size bağlı olanların, sizi sevenlerin, herşeyin doğrusunu düşünmeleri ve size doğru söylemeleri lâzımdır. Her toplantıda sizin iyiliğinizi ve başarınızı özlemeleri, kendi çıkarlarını düşünmemeleri gerekir. Böyle yapılmazsa hıyânet olur. Yalnız size birkaç fâide sağlamak için, bu sefere başlamışdık. Fekat sevenleriniz ve hizmetcileriniz kavuşmamıza sed çektiler. Kusûru bizden bilmeyiniz. Bu sözler, her ne kadar acı görünüyor ise de, sağ ol, yaşa diyenleriniz çokdur. Onlar size yetişir. Fakîrlerle görüşmek, kendi ayblarını, kusûrlarını anlamak içindir ve gizli kötülüklerini meydâna çıkarmak içindir. Şunu da bildirelim ki, bu sözlerimiz sizi incitmek için değildir. Size iyilik yapmak içindir. Kalbinizi yakmak, nasîhat yapmak için olduğunu iyi biliniz! Hâce Muhammed Sıddık, bir gün önce gelmiş olsaydı, elbette yanınıza gelirdim. Fekat Serhend yakınlarında kendisiyle karşılaştık. Özrümüzü kabûl buyurunuz. Hayr yalnız Allahü teâlânın yaptığıdır.

69

ALTMİŞDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, yine Hân-ı Hânâna “rahmetullahi aleyh” yazılmışdır. İnsanı dünyâda ve âhîretde yükseltecek olan tevâzu’un ne olduğu ve kurtuluşun ancak Ehl-i sünnete uymakla olduğu bildirilmektedir:

Her hamd Allahü teâlâyâ mahsûsdur. Allahü teâlânın Resûlüne salât ve selâm olsun! Kardeşimiz Mevlânâ Muhammed Sıddık ile gönderilen okşayıcı, kıymetli mektûbunuz geldi. Lutf buyurmuşsunuz. Allahü teâlâ, size hayırlı karşılıklar versin! Mektûbunuzda, fakîrlerin, edeblerini gözetmişsiniz ve alçak gönüllülük göstermişsiniz. **(Allah için tevâzu’ edeni, Allahü teâlâ yükseltir)** hadîs-i şerîfine göre, bu aşağı davranışınızın dünyâda ve âhîretde yükselmenize sebep olacağını umarım. Belki de sebep olmuştur. Size müjdeler olsun!

Înâbet ve rücû’, ya’nî bir rehberle bağlanmak kelimelerini yazıyorsunuz. Dervîşlerden birinin elinde inâbet yaptığınızı tesavvur buyurunuz. Bunun iyi netîcelerini ve meyvalarını bekleyiniz! Fekat, bu inâbetin haklarını, şartlarını elden geldiği kadar gözetmelidir. Vasıyyetlerden, nasîhatlardan hangi birini yazayım? İlmlerden, ma’rifetlerden hangisini bildireyim? Çünkü, müctehid olan derin âlimler ve doğru yolda olan tesavvufcular “şekkerallahü teâlâ sa’yehüm” söylemedik bir şey bırakmadılar. Sermâyesi az olan bu fakîrin “rahmetullahi aleyh” mektûblarından birkaçını, sevdiğimiz size getirmişlerdir. Onları gözden geçiriniz. Sözün özü şudur ki, kurtuluş yolu, ancak Ehl-i sünnet vel-cemâ’ate uymaktır. Allahü teâlâ, onların sözle-

rine, işlerine, î mân edenleri ve ibâdetlerdeki bildirdiklerine uyanları çoğaltsın! Çünkü, Cehennemden kurtulacağı müjdelenmiş olan bir fırka, bunlardır. Bunlardan başka olan fırkalar, helâk olacak, felâkete sürüklenecektir. Bugün bir kimse, böyle olduğunu bilse de, bilmese de, yarın herkes anlayacaktır. Fekat, o zemân fâidesi olmayacaktır. Yâ Rabbî! Ölüm bizi uyandırmadan önce, sen bizi uyandır!

Seyyid İbrâhîm çok eskiden beri yüksek kapınıza bağlı olanlardandır. Düâcılarınız arasında bulunmaktadır. Kereminizden, ihsânınızdan beklenilir ki, ihtiyârlık ve ihtiyâc zemânını, çoluk çocuğu ile üzüntüsüz geçirmesi ve son nefesinizde selâmete kavuşmanıza düâya bol zemân bulması için kendisine sığınak olasınız. Vesselâm.

70

YETMİŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine Hân-ı Hânâna yazılmışdır. İnsanın âlem-i halkı ve âlem-i emri kendinde toplaması, hem Hakdan uzaklaşmasına, hem de Hakka yaklaşmasına sebep olduğunu bildirmektedir:

Allahü teâlâ, sizi Muhammed Mustafânın “sallallahü aleyhi ve sellem” dîninin gösterdiği doğru yolda buldursun! Bu düâyâ âmîn diyenlere merhamet eylesin! Âlem-i emrin ve âlem-i halkın insanda toplanması, onun Hakka yaklaşmasına, kıymetli ve üstün olmasına sebep oldu. İnsanın Hakdan uzaklaşmasına, doğru yoldan sapmasına ve Ondan câhil kalmasına sebep olan da, yine bu topluluğudur. Bu toplulukdan dolayı insanın aynası, tâm olup, Hakka yaklaşmıştır. Allahü teâlânın isimlerinin ve sıfatlarının, hattâ Zât-i ilâhînin kendinde görünmesine müste'id olmuştur. Hadîs-i kudside, **(Göke ve yere sığmam. Fekat, mü'min kulunun kalbine sığarım)** buyurması, buna işâretidir. İnsanın, âlemdeki zerrelere, her zerreye muhtâc olması, onun Hakdan uzaklaşmasına sebep olmuştur. Çünkü, insanın herşeye, her zerreye ihtiyâcı vardır. Bekara sûresinde, **(Yerde olan herşeyi, sizin ihtiyâcınızı karşılamak için yaratdım)** meâlindeki, yirmisekizinci âyet-i kerîme, bunu bildiriyor. İnsan, bu ihtiyâcından dolayı herşeye gönül vermektedir. Bu yüzden, Hakdan uzaklaşmakta, doğru yoldan ayrılmaktadır. Fârisî iki beyt tercemesi:

***Mahlûkların en üstünü insandır,
o makâmdan, mahrûm kalan da odur.***

***Bu yoldan eğer, geri dönmezse,
ondan dahâ mahrûm olmaz kimse.***

Görülüyor ki, varlıkların en üstünü insandır. Mahlûkların en aşağısı, en kötüsü de, yine odur. Çünkü, âlemlerin Rabbinin sevgilisi olan Muhammed Mustafâ “sallallahü aleyhi ve sellem” insan olduğu gibi, âlemlerin Rabbinin düşmanı olan Ebû Cehl bin Hişâm da insandır. O hâlde kalb, herşeyi sevmekten kurtulmadıkça, herşeyden münezze [ayrı] olan, bir varlığın sevgisine kavuşamaz. Bu ise, en büyük harâblık, aşağılıktır. Birşeyin hepsi ele geçmezse, hepsi de elden kaçırılmamalıdır, formülüne göre, birkaç günlük

ömrü, islâmiyyetin sâhibine “aleyhissalâtü vesselâm” uyarak geçirmelidir. Çünkü âhiretin azâbından kurtulup, sonsuz ni'metlere kavuşmak, ancak Ona “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” uymakla olur. Bunun için de, altın, gümüş eşyâsı ve kâğıd parası ve ticâret eşyâsı ve çayırdaki otlayan hayvanların, islâmiyyete uygun olarak, zekât vermesi, böylece mala ve hayvanlara bağlı olmadığını göstermesi lâzımdır. Yirken, içerken, güzel elbise giyerken, keyfini, zevkini düşünmeyip, ibâdetleri yapmak için kuvvetlenmeği ve A'râf sûresinin **(Nemâz kılariken süslü, temiz örtünüz!)** meâlindeki otuzuncu âyet-i kerîmesine uymağı niyyet etmelidir. Bunlara, başka niyyetleri karıştırmamalıdır. Böyle niyyet yapılmazsa, yapmak için, kendini zorlamalıdır. Ağlıyamazsan, kendini ağlat, sözü meşhûrdur. Böyle niyyet edebilmek için, durmadan Allahü teâlâyâ düâ etmeli, yalvarmalıdır. Fârisî beyt tercemesi:

***Umarım, kabûl ede, göz yaşımı,
O ki, inci yapar, su damlasını.***

Bunun gibi, her şeyi, dînini seven ve kayıran, doğru âlimlerin, yazılarına uygun yapmalı, islâmiyyetin izn verdiği **(Ruhsat)**lardan kaçınıp, islâmiyyetin üstün gördüğü **(Azîmet)**lere sarılan bu âlimlere uymağı, sonsuz azâbdan kurtulmağa vesîle bilmelidir. Nisâ sûresi, yüz kırkıaltıncı âyet-i kerîmesinde meâlen, **(İmân eder ve ni'metlere şükr ederseniz, Allahü teâlâ, size azâb etmez!)** buyuruldu.

71

YETMİŞBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Hân-ı Hânânın oğlu Mirzâ Dârâb için yazılmış olup, Allahü teâlâyâ şükr etmek, islâmiyyete uymakla olduğunu bildirmektedir:

Allahü teâlâ, kuvvetinizi artırsın ve yardımcınız olsun! İyilik edene teşekkür lâzım olduğunu akl da, islâmiyyet de göstermektedir. Şükrün derecesi, gelen ni'metlerin miktârına bağlıdır. Ni'met, ne kadar çok ise, şükr etmek lüzûmu da çok olur. Görülüyor ki, zenginlerin, zenginlik derecesine göre, fakîrlerden dahâ çok şükr etmesi lâzımdır. Bunun içindir ki, bu ümmetin fakîrleri, zenginlerinden beşyüz sene önce Cennete girecektir.

Allahü teâlâyâ şükr etmek için, önce Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdiğine uygun bir i'tikâd edinmek lâzımdır. Çünkü, Cehennemden kurtulan, yalnız bu fırkadır. İ'tikâdı düzelttikten sonra, islâmiyyete uygun hareket etmelidir. İslâmiyyeti de, bu fırkanın müctehidlerinin kitâblarından öğrenmelidir. [Dinden haberi olmıyan, reformcu müftûden, câhil hâfızdan, dinsizlerin, gençleri aldatmak için gazetelerdeki, dîni medh eden, aldatıcı yazılarından öğrenmemelidir.] Bundan sonra, Ehl-i sünnetten olan, tesavvuf büyüklerinin gösterdiği yolda [Kalbi] tasfiye ve [Nefsi] tezkiyeye sıra gelir. Şükrün bu üçüncü kısmı, şart değilse de, fâidesi pek büyüktür. Fekat, iki önceki kısım şarttır. Çünkü, islâmiyyetin aslı, temeli bu ikisidir. İslâmiyyetin kemâli, olgunlaşması ise, üçüncü kısım ile olur. Bu üç kısım, ya'nî Ehl-i sünnet i'tikâdı ve islâmiyyetin emri ve tesavvuf büyüklerinin yolu dışında kalan herşey, sıkıntılı riyâzetler ve şiddetli mücâhedeler olsa da-

hî, hep günâhdır ve itâ'atsizlikdir ve şükr etmemekdir. Hind Berehmenleri ve eski Yunan felesofları, çok riyâzet ve mücâhede yaptı. Fekat, Peygamberlere “aleyhimüsselâm” uymadıkları için, Allahü teâlâyâ şükr değil, günâh oldu. Hiçbiri kabûl edilmedi. Kıyâmetde Cehennemden kurtulamıyacaklardır. O hâlde, seyyidimizin, efendimizin, kurtarıcımızın ve günâhlarımızın afvı için şefâ'atcimizin, kalblerimizi, rûhlarımızı tedâvî eden müte-hassısımızın, ya'nî Muhammed Resûlullah “sallallahü aleyhi ve alâ âlihi ve sellem” efendimizin yoluna ve Onun dört halîfesinin yoluna yapışınız! Onun dört halîfesi “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'in” hidâyete ulaştırıcı, se'âdete erdiricidir. Allahü teâlâ, bu yolda gidenlerden râzı olur.

[Allah, senden râzı olsun demek, bu hâl ile râzı olsun demek değildir. Allahü teâlâ, senin ahlâkını, işlerini islâh edip, seni, râzı olduğu hâle soksun demektir].

72

YETMİŞİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hâce Cihâna yazılmış olup, âhreti isteyenin dünyâyâ düşkün olmaması lâzımdır. Dünyâyı terk etmek nasıl olacağını bildirmektedir:

Allahü teâlâ, selâmet ve âfiyet versin! Din ile dünyâyı birlikde kazanmak imkânsızdır. Âhreti kazanmak isteyenin, dünyâdan vaz geçmesi lâzımdır. Bu zemânda, dünyâyı temâmen terk etmek, kolay değildir. Hiç olmazsa, hükmen terk etmek, ya'nî terk etmiş sayılmak lâzımdır. Bu da, her işde islâmiyyete uymak demektir. Yiyecekde, içecekde, giyecekde ve ev kurmakta islâmiyyete uymak lâzımdır. İslâmiyyetin emrlerini aşmamak lâzımdır. Altın ve gümüşün ve ticâret eşyasının ve kırdâ, çayırdâ otlayan dört ayaklı hayvanların zekâtını vermek farzdır. Bunların zekâtını elbette vermelidir.

İslâmiyyete uymakla zînetlenen bir kimse, dünyânın zararından kurtulmuş olur ve âhreti kazanır. Dünyâyı [ya'nî nefsin arzûlarını], böyle hükmen de terk edemiyen kimse, münâfık demektir. İmânlı olduğunu söylemesi, âhretde kendisini kurtaramaz. Yalnız dünyâda, malını ve cânını korur. Fârisî beyt tercemesi:

***Söyledim sana, işin özünü,
İster sıkıl, ister dinle sözümü.***

Dünyânın bu kadar gösterişli hâli, hademesi, hizmetçileri, tatlı yemekleri, çeşidli şerbetleri, süslü, câzibeli elbiseleri ve nice zevkleri karşısında, hangi baba yiğit, hangi bahtiyar kimse, bu doğru söze kulak verip dinler? Fârisî beyt tercemesi:

***İncilerin ağırlığı sağır etmiş kulağını,
duymaz olmuş, ne yapayım, ağlamamı, sızlamamı.***

[Dünyâ, ednâ kelimesinin müennesidir. Ya'nî, ism-i tafdüldür. Masdarı, dünüv veyâ denâetdir. Birinci masdardan gelince, çok yakın demektir. **(Biz en yakın olan gökü, çırağlarla süsledik)** âyet-i kerîmesindeki dünyâ kelimesi

böyledir. Ba'zı yerde de, ikinci ma'nâ ile kullanılmışdır. Meselâ, **(Denî, alçak şeyler mel'ündür)** hadîs-i şerîfnde böyledir. Ya'nî, (Dünyâ mel'ündür) demektir. Alçak şeyler, cenâb-ı Hakkın, nehy-i iktizâî ve nehy-i gayr-i iktizâîsidir. Ya'nî, harâm ile mekrûhlardır. Şu hâlde, Kur'ân-ı kerîmde zem edilen, kötü denilen dünyâ, harâmlar ve mekrûhlardır. Mal kötülenmemiştir. Çünkü, cenâb-ı Hak, mala hayr adını vermektedir. Bu sözümüzü isbât eden vesîka, varlığın ve insanlığın ikincisi olan, İbrâhîm halîl-ür-rahmânın malıdır “salevâtullahi aleyh”. Yalnız yarım milyonu sığır olmak üzere, davarları, ova ve vâdîleri dolduruyordu].

Allahü teâlâ, bizi ve sizi, Muhammed aleyhisselâmın yoluna uymakla şereflendirsin!

Şeyh meyân Zekeriyâ eski defterdardır. Âlim ve fazîletli bir insandır. Bir zemândan beri habsdedir. İhtiyârlık, geçim darlığı ve habsde uzun zemân kalması yüzünden muhtâc ve acınacak hâldedir. Fakîri bulunduğu birliğe çağırıp, kurtulmasını istiyor. Mesâfe uzak olduğu için gelemedim. Kardeşimiz Hâce Muhammed Sâdık, huzûrunuza geldiğinden, birkaç sözle başınızı ağrıtdım. İnşâallah o zevâllı, yüksek teveccüh ve kereminizden umulana kavuşur. Çünkü, âlimdir ve yaşlıdır. Vesselâm evvelen ve âhîren.

73

YETMİŞÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, Kılınç hânın oğlu Kılıçullaha yazılmış olup, kaçınması ve yapılması lâzım gelen şeyleri bildirmektedir:

Allahü teâlâ, Muhammed Mustafânın “aleyhissalâtü vesselâm” parlak olan yolunda yürümekle şereflendirsin! Yavrum! Bu dünyâ, imtihan yeridir. Dünyânın görünüşü, yalancı yıldızlarla süslüdür. Kötü kadına benzer. Yüzünü saçlar, kaşlar, ben ile boyamışlardır. Görünüşü tatlıdır. Tâze, güzel, körpe sanılır. Fekat aslında, güzel koku sürülmüş bir ölü gibidir. Sanki bir leşdir ve böcekler, akrepler dolu bir çöplüktür. Su gibi görünen bir serâbdır. Zehrlenmiş şeker gibidir. Aslı harâbdır, elde kalmaz. Kendini sevenlere, arkasına takılanlara, hiç acımayıp, en kötü şeyleri yapar. Ona tutulan aksızdır, büyülenmiştir. Âşıkları delidir, aldatılmışdır. Onun görünüşüne aldanan, sonsuz felâkete düşer. Tadına, güzelliğine bakan nihâyet-siz pişmânlık çeker. Server-i kâinât, Habîb-i Rabbil'âlemîn “aleyhi ve alâ âlihissalevât vettehiyyât” buyurdu ki, **(Dünyâ ile âhîret birbirinin zıddıdır, birbirine uymaz. Birini râzı edersen, öteki gücenir)**. Demek ki, bir kimse, dünyâyı râzı ederse, âhîret ondan gücenir. Ya'nî, âhîretde, eline bir şey geçmez. Allahü teâlâ, bizi ve sizi, dünyâyâ düşkün olmakdan ve dünyâyı ele geçirmek için insanlık vazifelerini çiğneyenleri sevmekten muhâfaza eylesin!

Yavrum! Bu, pek kötü olduğunu anladığın dünyâ, nedir biliyor musun? Dünyâ, seni, Allahü teâlâdan uzaklaşdıran şeyler demektir. Kadın, çocuk, mal, rütbe, mevki' düşüncesi, Allahü teâlâyı unutturacak kadar aşırı olursa, dünyâ olur. Çalgılar, oyunlar, **(Mâlâ-ya'nî)** ile, ya'nî fâidesiz, boş şeylerle vakt geçirmek, [kumarlar, kötü arkadaşı, kötü filmler, mecmû'a ve romanlar], hep bunun için dünyâ demektir. Âhîrete fâidesi olmıyan ilm-

ler, dersler de, hep dünyâdır. Hesâb, hendese [ya'nî matematik ve geometri], astronomi, mantık, eğer Allahü teâlânın gösterdiği yerlerde kullanılmazsa [ya'nî kâfirlerle mücâdele ve onlardan üstün olmak için ve insanlara hizmet etmek için kullanılmazsa] bunlarla uğraşmak, boşuna vakt öldürmek olur ve dünyâ olur. Bu bilgileri bütün derinliği ile, incelikleri ile okumak, yalnız başına işe yarasaydı, eski Yunan felsefecileri [ve son zemânlardaki Avrupanın, Amerikanın fen adamları, mütehassısları] se'âdet yolunu bulur, âhretdeki ebedî azâbdan kurtulurlardı.

[Liselerde, üniversitelerde okunan ulûm-i akliyye, ya'nî tecribî ilmler, ya'nî fen bilgileri ve yabancı diller, islâmiyyete ve mahlûklara hizmet etmek niyyeti ile öğrenilirse ve bu yolda kullanılırsa, fâideli olur. Bunlara çalışmak lâzım olur ve sevâb olur. Bunun içindir ki, ecdâdımız, Şâm, Bağdâd, Semerkand ve Endülüs müslimânları her dürlü fende ve güzel san'atda pek ileri gitmiş, dünyâ birinciliğini ellerinde tutmuşlardı. Avrupanın ilm ve fen adamları, asrlar boyunca, islâm fakültelerine gelip ihtisâs kazanırlar ve bununla öğünürlerdi. Müslimânların o parlak medeniyetlerinin eserleri, bugün meydândadır ve dünyâ münevverlerini hayrân bırakmaktadır.

Bugün liselerde, üniversitelerde okutulan ve insanın bütün gençlik hayâtına mâl olan bilgiler, Allahü teâlânın emrlerine uyarak kullanılırsa, fâideli olur ve dünyâ ve âhretin kazanılmasına sebep olur.

Medeniyet demek, yalnız ilm ve fen demek değildir. İlm ve fen, medeniyet için, ancak bir âlet, bir vâsıtaadır. İlmde, fende çok ileri olan milletlere, fen vâsıtalarını ne yolda kullandıklarını incelemeyen, medenî demek büyük gafletidir. Pek yanlışdır. Fabrikaların, motorlu vâsıtaların, gemi, tayyâre, atom cihâzlarının çok olması, gözleri kamaşdıran yeni buluşların artması, medeniyeti göstermez. Bunları medeniyet sanmak, her silâhlıyı gâzi, mücâhid sanmağa benzer. Evet, mücâhid olmak için en yeni harb vâsıtalarına mâlik olmak lâzımdır. Fekat, bunlara mâlik olan, eşkıyâlık da yapabilir.

Medeniyet, ta'mîr-i bilâd ve terfîh-i ibâddır. Ya'nî, beldeleri, memleketleri i'mâr etmek ve bütün insanları, rûh, düşünce ve beden bakımlarından râhat yaşatmaktır. Bu iki gâyeye vâsıl olmak, ancak ve yalnız ahkâm-ı islâmiyyeye, ya'nî Allahü teâlânın emrlerine ve yasaklarına uymakla olur. İslâmiyyetden ayrıldıkça medeniyet geriler. İşte liselerde, üniversitelerde öğrenilen bilgiler, bütün fen vâsıtaları, fabrikalar, ağır sanâyi', memleketleri i'mâr için, insanları râhat ettirmek için kullanılırsa, fâideli olur, sevâb olur. Memleketleri tahrîb, insanların hürriyyetini ellerinden almak, köle yapmak için kullanılırsa, fâidesiz olur, günâh olur. Bunların fâideli olması, medeniyete hizmet etmesi ancak ve yalnız islâm dînine uygun kullanmakla olur. Avrupa, Amerika, asrlardan beri, islâm ahlâkını, islâm hukûkunu inceliyor. İslâm dîninin emrlerini, yasaklarını alıp, kendilerine mal ediyor. Onların bugünkü ilerlemesi, kanûnlarında bile yer verdikleri, islâmî kıymetler ve esâslar sâyesinde olduğu açıkça görülmektedir. Demek ki, bir milleti, bir gemiye benzetirsek, islâm ahkâmı, ya'nî Allahü teâlânın emrleri ve yasakları, bu geminin güverte ve kaptan teşkilâtıdır. Bütün ilmler, fen bilgileri, endüstri kolları, ağır sanâyi' de bu geminin, çarkçı, makinist kısmı

demekdir. Gemide kaptan da, makinist de lâzımdır. Biri bulunmazsa, gemi işe yaramaz, helâk olur.

O hâlde, dedelerimizin “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în” dünyâ çapındaki başarılarını, üstünlüklerini, yine elde etmek için, islâm bilgilerinin her iki kısmını, ya’nî hem dînimizi iyi öğrenmemiz ve ona sarılmamız, hem de ulûm-i akliyyeyi, asrımızın bütün teknik buluşlarını öğrenmeğe ve en iyi şekilde yapmağa çalışıp, bunları islâm ahkâmına uygun olarak kullanmamız lâzımdır. Bunu başarınca, maddî, ma’nevî olgunlaşacak, bütün milletlere örnek olacak, bütün dünyâca sevilerek, hâkim ve hâmi seçileceğiz.

Hadîs-i şerîfde, **(El Cennetü tahte zilâlissüyûf)** buyuruldu. Ya’nî **(İslâmiyet, kâfirlerdeki silâhların hepsini yapmakla ve bunları iyi kullanmak ile sağlam kalır)**. Bunun için, fen bilgilerine çok çalışmamız, atom bombası, roket, radar, füze yapmamız lâzımdır. Aksi takdîrde din yıkılır. Bindörtüüz bu kadar sene evvel, bugünün kurtuluş yolunu, bu hadîs-i şerîf, bizlere göstermiştir. **(İnsanların (milletlerin) dinleri, kendilerini idâre edenlerin dinleri gibi olur!)** hadîs-i şerîfi de, müslimânların çalışarak, kâfirlerden üstün olmasını emr buyurmaktadır. Bu hadîs-i şerîfleri iyi anlamalı ve dört el ile sarılmalıdır].

Peygamberimiz “aleyhissalâtü vesselâm” buyurdu ki: **(Bir kimsenin mâlâ-ya’nî ile, ya’nî fâidesiz şeylerle uğraşması, boş vakt geçirmesi, Allahü teâlânın onu sevmediğine işâretidir!)** Fârisî beyt tercemesi:

***Ne varsa güzel, Allah sevgisinden başka,
hepsi cânâ zehrdir, şeker bile olsa.***

Yıldızlarla uğraşmak, ya’nî astronomi ilmi, nemâz vaktlerini anlamağa yarar demişlerdir. Bunun ma’nâsı, nemâz vaktlerinin bilinmesine yarıyan ilmlerden biri de, ilm-i nücûmdur demektir. Yoksa kozmoğrafya bilinmezse, nemâz vaktleri anlaşılabilir demek değildir. Astronomiden haberi olmayan çok kimseler vardır ki, nemâz vaktlerini, bu ilmleri bilenlerden dahâ iyi anlar. Mantık, hesâb ve diğer lise dersleri, hep böyle olup, bunların hepsi islâmiyyetin gösterdiği yerlerde kullanılırsa ve ilm-i kelâm da, islâmiyyetin tek se’âdet ve medeniyet yolu olduğunu isbât etmek için kullanılırsa câiz olur [ve çok sevâb olur].

Mubâh olan şeyleri yapmak, vâciblerin, farzların yapılmasına mâni’ olursa, bunlarla uğraşmak, yine mubâh olur mu olmaz mı? Elbet olmaz! İnsâf etmek lâzımdır. Dîni, îmânı, farzları, harâmları öğrenmeden önce, lise bilgileri ile uğraşmak da bu zarûrî bilgileri öğrenmeğe mâni’ olmaktadır.

[(**Kimyâ-i se’âdet**) kitâbı ilm kısmında buyuruyor ki: Her mü’minin, en önce, Ehl-i sünnet i’tikâdını, kısaca öğrenmesi farzdır. Bundan sonra, iki şey öğrenmesi lâzım olur. Biri kalb için olan, ikincisi beden için lâzım olan bilgidir. Beden için olan bilgi de ikidir. Biri yapacağı emirler, ikincisi sakınacağı yasaklardır. Emirleri öğrenmek şöyle olur: Sabâh vakti, yeni müslimân olan kimsenin, öğle vakti gelince abdestin ve nemâzın farzlarını öğrenmesi, hemen farz olur. Sünnetlerini öğrenmesi de sünnet olur. Akşam olunca, akşam nemâzının üç rek’at olduğunu öğrenmesi farz olur. Ramezân gelince, orucun farzlarını öğrenmesi farz olur. Zengin olunca, bir se-

ne sonra, zekâtı öğrenmesi farz olur. Hacci öğrenmesi, hacca gideceği zemân farz olur. İşte, herşeyi zemânı gelince öğrenmesi farz-ı ayn olur. Meselâ evlenmek istediği zemân, nikâh bilgilerini, kadın, erkek haklarını, kadınların özr hâllerini öğrenmesi farz olur. Bir san'ata, ticârete başlayınca, bunlardaki emr ve yasakları, fâizi öğrenmesi lâzım olur. Hangi san'ata başlayacaksa zemânın ona âid fen bilgilerini de mektebde öğrenmesi farz olur. (Meselâ dış tabîbi olacaksa, liseyi ve dışçı mektebini bitirmesi, staj ve ihtisâs yapması farz olur. Her san'at, ticâret, zirâ'at da hep böyledir. Herkese kendi san'atını okuması, öğrenmesi farz olur. Başka san'at bilgilerini öğrenmesi farz olmaz. Harb zemânında da askerliği ve yeni silâhları yapmak, kullanmak, korunmak için, fen bilgilerini kısaca öğrenmek, her müslimâna farz-ı ayn, bunlarda ihtisâs kazanmak ise farz-ı kifâyedir).

Harâmları öğrenmek de, herkese başka dürlü farz olur. Meselâ, erkeklerin ipek giydiği bir yerde bulunanların, ipek giymenin harâm olduğunu öğrenmesi ve bilenlerin bilmiyenlere öğretmesi farz olur. (Sun'î ipek giymek erkeklere de harâm değildir). Alkollü içkiler içilen, domuz eti yinilen, başkasının hakkı, fâiz, rüşvet alınan, kumar oynanan yerde bulunanların, bunların harâm olduğunu öğrenmesi farz olur. Kadın erkek birlikde oturanların da mahrem ve nâmahrem olan kadınları, ya'nî bakmak câiz olan ve olmıyan kadınları öğrenmesi farz olur. [Kadınların, kızların açık gezdiği, erkeklerin de dizden yukarısını açtığı yerlerde bulunan müslimânların, örtmesi farz olan yerlerini öğrenmeleri lâzımdır. Bu yerlerini açmak ve başkasının açık yerine bakmak günâh olduğu gibi, bunu bilmemek de ayrı günâhdır.]

Kalbe âid bilgileri, ya'nî ilm-i ahlâk öğrenmek, her erkeğe ve kadına farz-ı ayndır. Meselâ (**Hıkd**) “ya'nî kin bağlamak”, (**Hased**) [Başkasında bulunan ni'metin onda olmayıp, kendinde olmasını istemektir. Onda olduğu gibi, kendisinde de olmasını istemek hased değildir. Buna (**Gıbta**) etmek, imrenmek denir ki sevâbdır], (**Kibr**) [Kendini büyük bilmek, üstün görmektir. Kibrli olana karşı kendini büyük göstermek, kibr olmaz. Sadaka vermek gibi sevâb olur], (**Sû'î zan**) etmek [İyi insânı fenâ bilmek] gibi şeylerin harâm olduğunu öğrenmek, her mü'mine farz-ı ayndır. Görülüyor ki, îmânı, ya'nî Ehl-i sünnet i'tikâdını kısaca öğrenmek ve iyi ve kötü huyları öğrenmek, farz-ı ayndır. Ya'nî, herkesin öğrenmesi farzdır. Abdesti, guslü, nemâzı ve orucu ve harâmları da, her müslimânın öğrenmesi farz-ı ayndır. Cenâze nemâzını, ölüye hizmeti ve san'at ve ticâret bilgilerini (ve bugünün silâhlarını yapmak ve kullanmak için, fen bilgilerini iyi) öğrenmek farz-ı kifâyedir. Ya'nî lâzım olan kimselerin öğrenmesi farz olup, başkalarına farz olmaz. Fekat, lüzûmu kadar kimse öğrenmezse, bütün müslimânlar, hükûmet ve millet, büyük günâha girer. Meselâ, doktor olacak kimsenin lise ve tıbbiyede okuması farz olup, mühendis olacak kimsenin tıbbiyede okuması farz değildir. İbni Âbidîn “rahmetullahi aleyh” (**Dürr-ül-muhtâr**) şerhinde, ön sözde diyor ki: (Ulûm-i nakliyyeden ya'nî din bilgilerinden kendine lâzım olanları öğrenmek farz-ı ayndır. Bundan fazlasını öğrenmek ve ulûm-i akliyyeden fâideli olanları öğrenmek farz-ı kifâyedir). Nemâzda kırâ'eti anlatırken diyor ki: (Bir âyet ezberlemek, herkese farz-ı ayndır. Fâtihayı ve üç âyet veyâ bir kısa sûre

ezberlemek vâcibdir. Kur'ân-ı kerîmin hepsini ezberlemek farz-ı kifâyedir. Kendine lâzım olmıyan fıkıh bilgilerini öğrenmek, hâfız olmaktan dahâ iyidir). Beşinci cildde buyuruyor ki: (Başkalarına öğretmek için ilm öğrenmek, kendi işlemesi için öğrenmekden dahâ sevâbdır.)]

Yavrum! Hak teâlâ, sana çok lutf ve ihsân ederek, bu genç yaşda tevbe etmekle ve islâm âlimlerinin yolunda bulunan birinin sohbetine kavuşdurmakla şereflendirmişdi. Bilemiyorum ki, nefis ve şeytânın ve din bilgisi olmıyan kötü arkadaşların arasında, o temiz hâlde kalabildin mi? Din düşmanları her yoldan gençleri aldatmağa uğraşırken, değışmeden, akıntıya karşı durmak kolay değildir. Gençlik zemânıdır. Para bol, nefsin her arzûsunu yerine getirmek kolay ve arkadaşların çoğu da uygunsuz! Fârisî beyt tercemesi:

***Cânım, yavrum! Sana sözüm, yalnız şudur:
körpeciksin, yolun da çok korkuludur.***

Kıymetli oğlum! Mubâhların fazlasından sakınmalısın. Mubâhları, lüzûmu kadar kullanmalısın. Bunları da, Allahü teâlâyâ kulluk etmek niyyeti ile yapmalısın. Meselâ, birşey yirken, Allahü teâlânın emrlerini yerine getirmek için kuvvetlenmeğe, giyinirken avret yerini örtmeğe ve soğuktan, sıcağdan korunmağa niyyet etmeli ve her mubâh için [ve ders çalışırken böyle] gerekli niyyetler yapmalıdır. Büyüklerimiz azîmet ile hareket etmiş, ruhsatdan elden geldiği kadar kaçınmışdır. Mubâhları, zarûret mikdârı kullanmak da azîmetdir. Bu devlet, bu ni'met ele geçmezse, mubâhlardan dışarı çıkmamalı, harâm ve şübhelilere taşmamalıdır. Allahü teâlâ kullarına çok merhamet ve ikrâm ederek, mubâh olan şeylerle zevklenmeğe izn vermişdir. Pekçok şeyleri mubâh etmişdir. Halâl olan bu sayısız zevkleri, lezzetleri bırakıp da, harâm edilen birkaç zevke sapmak, Allahü teâlâyâ karşı, ne kadar edepsizlik olur. Hem de, harâm ettiği lezzetleri, dahâ fazlası ile mubâhlarda da yaratmışdır. Halâl olan çeşid çeşid ni'metlerin zevkleri bir yana, insanın işinden, Rabbinin râzı olmasından dahâ büyük zevk olur mu? Bir kimsenin işini, efendisinin beğenmemesinden dahâ büyük cefâ, sıkıntı olur mu? Cennetde Allahü teâlânın râzı olması, Cennet ni'metlerinin hepsinden dahâ tatlıdır. Cehennemdekilerden Allahü teâlânın râzı olmaması, Cehennem azâblarından dahâ acıdır.

Biz kuluz. Sâhibimizin emrindeyiz. Başı boş değiliz. Her istediğimizi yapmağa serbest değiliz. İyi düşünelim! Uzağı gören akl sâhibi olalım! Kıyâmet günü utanmaktan, pişmân olmaktan başka, ele birşey geçmez. Gençlik çağı, kazanc zemânıdır. Merd olan, bu vaktin kıymetini bilip, elden kaçırmaz. İhtiyârlık herkese nasîb olmaz. Nasîb olsa da, râhat, elverişli vakt ele geçmez. Vakt de bulunsa, kuvvetsizlik, hâlsizlik zemânında, yarar iş yapılamaz. Bugün, her vaz'ıyyet elverişli iken, ananın babanın varlığı büyük ni'met iken, geçim derdi olmayıp fırsat elde iken, güç kuvvet yerinde iken, hangi özr ile, hangi sebeble, bugünün işi yarına bırakılabilir? Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Yarın yaparım diyen helâk oldu, ziyân etdi)** buyurdu. Eğer dünyâ işlerini yarına bırakırsan ve bugün hep âhuret işlerini yaparsan güzel olur. Fekat, bunun aksini yaparsan çok çirkin olur.

Gençlik zemânında, insanı üç din düşmanı olan, nefis, şeytân ve kötü insanlar aldatmağa uğraşmaktadır. Bunlar karşısında az bir ibâdet pek kıymetli olur. İhtiyârlıkda yapılan, bundan katkat fazla ibâdetlerin bu kadar kıymeti olmaz. Düşman hücum ettiği zemân, askerin ufak bir hareketi, çok kıymetli olur. Sulh zemânında yapılan büyük ta'limlerin, manevraların, bu kadar kıymeti olmaz.

Oğlum, bütün varlıkların hülâsası, özü olan insan, eğlence için, oyun için, yiyip içmek, gezmek, yatmak, keyf sürmek için yaratılmadı. Kulluk vazîfele-rini yapmak için, Rabbine itâ'at, tevâzu', kuvvetsizliğini, ihtiyâcını göstermek, Ona sığınmak ve yalvarmak için yaratıldı. Muhammed aleyhisselâmın bildirdiği ibâdetlerin hepsi, insanlara fâideli şeylerdir. İnsanlara yaradığı için emr edilmiştir. Yoksa, hiçbir ibâdetin Allahü teâlâyâ fâidesi yoktur. Candan teşekkür ederek, minnet ile ibâdet yapmalı. Tâ'm teslîm olarak, emrleri yapmağa ve yasaklardan kaçınmağa çalışmalıdır. Allahü teâlâ hiçbirşeye muhtâc olmadığı hâlde, kullarını emr ve yasaklar vermekle şereflendirdi. Herşeye muhtâc olan, biz kulların, bu büyük ihsâna, bol bol teşekkür etmemiz, bunun için de, emrleri yapmağa, cândan sarılmamız lâzımdır.

Ey Oğlum! İyi biliyorsun ki, dünyâda biri, mevki', rütbe sâhibi olsa, emrinde bulunanlardan birine, mühim bir vazîfe verse, bu vazîfenin yapılmasında, emr verene de fâide olduğu hâlde, bu işçi, bu vazîfeye ne kadar çok ehemmiyyet ve kıymet verir. Bu vazîfeyi, bana büyük bir zât verdi diye öğünür ve seve seve, zevk ile yapmağa çalışır değil mi? Yazıklar olsun! Allahü teâlânın büyüklüğü, yüksekliği, bu kimsenin büyüklüğü kadar değil midir de, islâm dîninin istediklerini yapmağa, böyle çalışılmıyor. [Allahü teâlânın emrleri vazîfe bilinmiyor ve (vazîfe mukaddesdir! Önce vazîfe, sonra nemâz) gibi şeyler deniyor. Hâlbuki, Allahü teâlânın emrleri birinci vazîfe olmak lâzımdır.]

Utanmak lâzımdır. Gaflet uykusundan uyanmamız lâzımdır. Allahü teâlânın emrlerini yapmamak, iki sebebden ileri gelir:

1- Allahü teâlânın emrlerine, yasaklarına inanılmamıştır. [Bu ibâdetler arablar içindir. Çöldeki insanların sağlam olması içindir. Bugün İsveç hareketleri, spor, fiziko-terapi, masaj, nemâzın işini görmekte, duşlar, banyolar, plâjlar, abdestden dahâ modern temizlemektedir denilmesidir.]

2- Allahü teâlânın emrlerine ehemmiyyet vermemektir. Bu emrlerin büyüklüğünü, mevki', kumanda sâhibi kimselerin büyüklüğünden aşağı görmektir. Her iki sebep ile de, ibâdet etmemenin şenâ'atini, çirkinliğini düşünmemiz lâzımdır.

Ey evlâdım! Yalancılığı çok def'a görülmüş olan birisi, düşman bu gece, filan yerden baskın yapacak dese, idâreciler, akıllılar, karşı koyma güçlerini düşünmez mi? O kimsenin yalancı olduğunu bildikleri hâlde, tehlüke bulunan işlerde, ihtiyâtlı, tedbîrli, uyanık bulunmak lâzımdır demezler mi?

Muhbir-i sâdık, ya'nî hep doğru söyleyici, doğruluğu ile şöhret bulmuş "aleyhissalâtü vesselâm", tekrâr tekrâr, açıkça, âhiretin sonsuz azâblarını bildiriyor. Buna inanmıyorlar. İnanılsa da, tedbîr, kurtulma çâresi düşün-

müyorlar. Hâlbuki, Muhbir-i sâdık, kurtuluş yolunu da, göstermektedir. O hâlde, Muhbir-i sâdıkın sözlerine, bir yalancının sözleri kadar kıymet vermek, nasıl bir îmândır? Îmânım var demek, müslimânım demek, insanı kurtarmaz. Kalbin inanması, yakîn hâsil etmesi lâzımdır. Hâlbuki, yakîn nerede? Zan bile yok. Belki vehm bile değil. Çünkü, tehlikeli zemânlarda vehm edilen şeye karşı da, tedbîr almak, akl îcâbidir.

Hucürât sûresi, onsekizinci âyetinde meâlen, **(Allahü teâlâ, yaptıklarımızı hep görmektedir)** buyurulduğu hâlde, harâmları, yapıyorlar. Hâlbuki, herhangi bayağı bir kimse, bu çirkin işleri görecektir, belki görmek ihtimâli olsa, yapmaktan vazgeçerler. Bu hâlin iki sebebi olabilir: Yâ, Allahü teâlânın verdiği habere inanmıyorlar. Yâhud da, Allahü teâlânın görmesine ehemmiyet vermiyorlar. Harâmları, bu iki sebep ile işlemek, îmânı mı gösterir, kâfir olmağı mı gösterir?

Yavrum, yeniden îmânını tâzelemelisin! Peygamberimiz “aleyhissalâtu vesselâm” buyurdu ki, **(Lâ ilâhe illallah, diyerek, îmânınızı yenileyiniz!)** Sonra, Allahü teâlânın râzı olmadığı işlerinden tevbe etmelisin. Yasak ettiği, harâm eylediği şeylerden sakınmalısın. Beş vakt nemâzı cemâ’at ile kılmalısın. Gece nemâz kılabilirsen, teheccüde kalkabilirsen, büyük se’âdet olur.

[Cum’a, Arefe, Bayram, Kadr, Berât, Mi’râc, Aşûre, Mevlid ve Regâib gecelerinde ibâdet etmek çok sevâbdır. Mevlânâ Muhammed Rebhâmî “rahmetullahi aleyh” **(Rıyâd-un-nâsîhîn)** kitâbının, Hind basması, yüzyetmişikinci sahîfesinde buyuruyor ki, büyük islâm âlimi, imâm-ı Nevevî “rahmetullahi aleyh”, **(Ezkâr)** kitâbında buyuruyor ki, gecenin oniki kısmından bir kısmını (ya’nî bir sâat kadar) ihyâ etmek, ya’nî okumak, kılmak, düâ etmek, bütün geceyi ihyâ etmek olur. Yaz ve kış geceleri için hep böyledir. **(İbni Âbidîn)**in dörtüzyaltmışbirinci (461) sahîfesindeki yazıdan da, böyle olduğu anlaşılmaktadır. **(Hakâyık-ı manzûme)**de diyor ki, (fıkh kitâblarında, sâat demek, bir mikdâr zemân demektir. Nevevî, şâfi’î mezhebinde müctehiddir. Hanefîlerin de, geceleri, böyle ihyâ etmeleri uygun olur). **(Hakâyık-ı manzûme)** kitâbı, Mahmûd-i Buhârînin olup iki cildedir ve **(Manzûme-i Nesefî)**nin şerhidir. Kıymetli fıkh kitâbidir. Mahmûd-i Buhârî, 671 [m. 1272] senesinde, Buhârâda vefât etmiştir.]

Zekât vermek de, islâmın beş şartından biridir. Zekât vermek elbette lâzımdır. [Birçok kitâblar, meselâ Murâd Molla kütübhanesinde, (1113) numaralı **(Surre-tül-fetâvâ)** kitâbı ondördüncü sahîfesinde, (Zekât vermek lâzım olup da, (o sene vermeyip), özsüz gecikdiren günâha girer ve şehâdeti kabûl olmaz) buyurmaktadır.] Zekâtı kolayca verebilmek için, altundan ve gümüşden ve ticâret eşyâsından, fakîrlere hakkı olan kırkda biri, senede bir kerre [meselâ her Ramezân-ı şerîf ayında] zekât niyyeti ile ayrılıp, saklanır. Bütün sene içinde, istediği zemân, zekât vermesi câiz olanlardan, dilediğine verir. Her verişde, ayrıca zekât için, niyyet etmeğe lüzûm yoktur. Ayırırken, bir kerre niyyet etmek yetişir. Herkes, fakîrlere ve zekâtdan hakkı olanlara, bir senede ne kadar vereceğini bilir. Buna göre zekâtdan ayırıp saklar. Ayırırken, niyyet etmezse, fakîrlere verdikleri zekât olmaz. [Nâfile sadaka olur.] İşte böylece, hem zekât verilmiş olur, hem de,

her zemân muhtâclara yaptığı yardım, yerini bulur. Bir sene içinde, fakîrlere yaptığı yardım, zekât için ayrıldandan az olursa, artan zekâtı, yine kendi malından ayrı saklamalı, gelecek sene ayrılacak olan zekât ile karışdırıp vermemelidir. Her sene, böyle ayırıp, yavaş yavaş vermek câizdir. Yavrum! İnsanların nefsi bahîldir, cimridir, tama'kârdır. Allahü teâlânın emrlerini yapmamakta inâdcıdır. Onun için, biraz aşırı yazdım. Yoksa, malı da, cânı da, mülkü de, hep O vermiştir. Onun verdiğiğe el uzatmağa kimin hakkı vardır? O hâlde zekâtı ve uşru seve seve vermek lâzımdır.

Her ibâdeti seve seve yapmalıdır. Kul hakkına dokunmamağa, hakkı olanları ödemeğe, titizlikle çalışmalıdır. Üzerimizde kimsenin hakkı kalmamasına çok dikkat etmeliyiz! Hakkı dünyâda ödemek kolaydır. Nezâket ile, yumuşaklıkla hakdan kurtulmak mümkün olur. Fekat, âhîretde, iş böyle değildir. Orada, hak altından kurtulmak çok gücdür, çâresi bulunmaz.

[Kâfirlerin haklarını da gözetmek lâzımdır. Kâfir memleketlerindeki kâfirlerin de mallarına, canlarına ve nâmûslarına saldırmamalıdır. Kâfirlerin kanûnlarına da karşı gelmemelidir.] İslâmiyyeti, dînini iyi bilen ve âhîreti düşünen doğru âlimlere sorup öğrenmelidir. Böyle mübârek insanların sözleri ve kitâbları, te'sîrli olur. Bunların nefeslerinin bereketi ile, sözlerini yapmak kolay olur. [Para kazanmak için, rey kazanmak, mevkı' almak için, din kitâbı yazan, nutk söyliyeni, müslimânları aldatmak için yüzlerine gülen, din hırsızlarının yanından ve kitâblarından kaçmak lâzımdır.] Doğru âlim, güvenilir kitâb bulunamayan yerlerde, bu gibilerden ancak, çok lüzumlu şeyler sorulabilir. Va'zları, nutkları dinlenmez.

Ey oğlum! Bizim gibi fakîrlerin, yukarıda ta'rîf ettiğimiz, alçak dünyâ düşkünleri ile, ne işimiz vardır ki, onların gidişlerinin iyiliğine, kötülüğüne karışalım? Allahü teâlânın Peygamberi "sallallahü aleyhi ve sellem" lâzım olan nasîhatları, açıkça bildirmiş, söylenmedik birşey kalmamıştır. Fekat bu yavru, bu fakîrlere gelip, nasîhat ve yardım istemiş olduğu için, bu yavrunun nasıl, ne yolda bulunduğu sık sık kalbe gelmektedir. Bu bağılılık bu satırların yazılmasına sebep olmuştur. Evet, bu yavrunun böyle sözleri çok işitmiş olduğumu biliyorum. Fekat, yalnız işitmekle, birşey kazanılmaz. Duyduklarını, öğrendiklerini yapmak lâzımdır. Bir hasta, ilâcını öğrenebilir. Fekat, ilâcı kullanmadıkça, iyi olamaz. İlâcı bilmek, onu iyi edemez. Bütün Peygamberlerin "aleyhimüsselâm" ve âlimlerin "rahimehümullah" milyonlarca sözleri ve binlerle kitâbları, hep işlemek içindir. Bilmek, kıyâmetde fâideli değil, şefâ'atçı değil, azâb yapılması için huccet ve şâhid olacaktır. Peygamber "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimiz buyurdu ki, **(Kıyâmet günü, azâbın en şiddetlisine, en kötüsüne düşecek olan, ilminin fâidesini görmiyen, gidişi ilmîne uymıyan âlimdir).**

Yavrum, o zemânki tevbenin, bağılılığın bir netîce vermediğini sen de biliyorsun! Çünkü, Allahü teâlâyı seven ve unutmıyanlardan uzak kalman, o se'âdet tohumunun açılıp büyümesine mâni' oldu. Fekat, o tohumun çürümüş olması, bu yavrunun yetişmeğe elverişli, nefîs bir cevher olduğunu göstermektedir. O tevbenin, o bağılılığın bereketi ile, Allahü teâlânın, bu yavruyu, ergeç, sevdiği, seçtiği yola kavuşturacağı ümmîd olunur. Herne behâsına olursa olsun, Allah yolunda bulunanlara olan sevgiyi elden kaçır-

mayınız! Bunlara sığınmak, bunlarla berâber olmak iştîyâkını kalbinize yerleşdiriniz! Bu büyüklere olan sevginiz sebebi ile, Allahü teâlânın, kendi sevgisini içinize yerleşdirmesini ve kalbinizi, bu dünyâ çerçöplerine bağlamaktan kurtarıp, büsbütün kendisine çekmesini isteyiniz! Fârisî beytler tercemesi:

*Aşk öyle bir ateştir ki, yanarsa eğer,
Ma'sûkdan başka herşeyi yakar, kül eder.*

*Hakdan gayrıyı katl için (LÂ) kılıncı çek,
(LÂ) dedikten sonra, birşey kaldımı bir bak.*

*(İLLALLAH)dan başka ne varsa, hepsi gitti;
Sevin ey aşk! Hakka ortak kalmadı bitdi.*

74

YETMİŞDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, Mirzâ Bed'uz-zemâna "rahmetullahi aleyh" yazılmışdır. Fakîrleri sevmek ve onlara iyilik etmek ve islâmiyete uymak lâzım olduğu bildirilmektedir:

Şerefli mektûbunuz ve latîf yazılarınız geldi. Allahü teâlâyâ hamd olsun! Okuyunca, fakîrlere sevginiz ve bağlılığınız anlaşıldı. Çünkü bu sevgi, se'âdetin sermâyesidir. Onlar, Allahü teâlânın celîsleridir, hep Onunla birlikdedirler. [Çünkü, **(Buhârî)** ve **(Müslim)**de bildiriliyor. Bir hadîs-i kudsîde, **(Ben, kulumun zan ettiği gibiyim. Kulum beni zikr ederken, ben muhakkak onun ile berâber bulunurum)** buyuruldu.] **(Onlarla birlikte olanlar şakî olmaz)** buyuruldu. [Bu hadîs-i şerîf, **(Buhârî)** ve **(Müslim)** sahîhinde yazılıdır. Onları bulamayıp, kitâblarını okuyanlar da şakî olmaz.] Resûlullahın "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem", kâfirlere gâlib gelmesi ve işlerin kolaylaşması için, muhâcirlerin fakîrleri hurmetine düâ buyurduğu, [Taberânîde ve Ebû Nu'aym ve Hâfız-ı Münzîrînin "rahmetullahi aleyhim ecma'in" **(Tergîb)** kitâbında] bildirilmektedir. Peygamberimiz "aleyhissalâtü vesselâm" muhâcirlerin fakîrlerinin şânlarını bildirmek için, **(Saçları karışmış çok kimse vardır ki, kapılardan kovulurlar. Allahü teâlâyâ yemîn etseler, yemîn ettikleri şeyi elbette yaratıp verir)** buyurdu.

Ey mes'ûd insan! Kıymetli mektûbunuzda, (Dünyâ ve âhîretin sâhibi...) yazmışsınız. Bu söz, ancak Allahü teâlâ için söylenir. Elinden hiçbirşey gelmiyen bir köle, nasıl olur da, herhangi bir bakımdan sâhibi ile ortaklığı arayabilir? Sâhib olmak yolunu tutabilir? Hele âhîretde. İster hakikat olarak, isterse mecâz olarak düşünülün, mâlik ve sâhib yalnız Allahü teâlâdır. Hak teâlâ, kıyâmet günü, **(Bugün, mülk kim içindir?)** buyurur. Cevâb olarak yine kendisi, **(Kahhâr, Gâlib olan bir Allah içindir)** buyurur. O gün kullar için, korkudan sığınmaktan başka birşey yoktur. Pişmânlıktan, şaşkınlıktan başka birşey yapamazlar. Allahü teâlâ, o günün şiddetini, kulların sıkıntısının çokluğunu bildirmek için, Hac sûresinin birinci [1] âyetinde meâlen, **(O günün zelzelesi çok büyük şeydir. O gün kadınlar memedeki çocuklarını unuturlar. Hâmile hâtûnlar çocuklarını düşürürler. İnsanlar serhoş olmuşlar sanılır. Onlar serhoş değildir. Fekat, Allahü teâlânın azâbı çok şid-**

detlidir) buyuruldu. Fârisî iki beyt tercemesi:

***Sorulur o gün işlerden, sözlerden,
Kalbi titrer Nebîlerin korkudan.***

***Enbiyânın şaşırıldığı bir yerde,
Günâhlara özr bulmak nerede?***

Nasihatların başı şudur ki, islâmiyyetin sâhibine “aleyhissalâtü vesselâmü vettehiyye” uymak lâzımdır. Resûlullaha uymıyanlar, âhıretde azâbdan kurtulamaz. Bundan sonra, dünyânın süslerine düşkün olmamak, varlığına ve yokluğuna aldırış etmemek lâzımdır. Çünkü, Allahü teâlâ dünyâyı sevmez, ona kıymet vermez. Bunun için, kulun dünyâlığı olmandansa, olmaması dahâ iyidir. Dünyânın kimseye fâide vermediğini ve elden çabuk çıktığını herkes bilmekte, hattâ görmektedir. Dünyânın malına, mevki'ine düşkün olanların, bunlara kavuşmak için uğraşıp da, ânsızın hepsini bırakıp gidenlerin hâlini görerek ibret alınız! Allahü teâlâ, bizi ve sizi, Peygamberlerin en üstününe “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” uymakla şereflendirsin! Âmîn.

75

YETMİŞBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine Mirzâ Bedî'uz-zemâna “rahmetullahi aleyh” yazılmıştır. Mahlûkların en üstününe uymağı, önce i'tikâdı düzeltmeğı, sonra fıkıh bilgilerini öğrenmeğı bildirmektedir:

Allahü teâlâ, size selâmet ve âfiyet versin! Dünyâ ve âhıret se'âdetlerine kavuşmak için, dünyâ ve âhıretin efendisine “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve ekmelühâ” uymak lâzımdır. Ona uymak için, Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdiklerine uygun olarak, önce i'tikâdı düzeltmek lâzımdır. Bundan sonra, o büyüklerin Kur'ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden anlayıp bildirdikleri halâl, harâm, farz, vâcib, sünnet, mendûb, mubâh ve müştebeh [şübheli] bilgilerini öğrenmek ve bütün işlerini bunlara uygun olarak yapmak lâzımdır. Bu iki i'tikâd ve amel kanadları elde edildikten sonra, eğer ezelde mes'ûd olmuş ise, mukaddes âleme uçmak nasîb olur. Bu iki kanat olmadan yükselmek olamaz. Bu alçak dünyâ, arkasından koşmağa değmez. Bunun, malının, mevki'inin değeri yoktur ki özenilsin. Değerli, kıymetli şeyleri aramalıdır. Allahü teâlâ, herşeyi bir sebeble yarattığı, gönderdiği için, kendisine kavuşduran sebebi, o vesîleyi Ondan istemelidir. Fârisî mısra' tercemesi:

İş budur, bundan başkası hiçdir.

Bu fakîrlere “rahmetullahi aleyhim ecma'în” yakınlık göstererek yardım istiyorsunuz. Size müjdelersun! Sağlam olarak ve kazanarak geri dönersiniz. Fekat, bir şartı gözetmek lâzımdır. O da, kalbi yalnız bir yere bağlamaktır. Kalbi birkaç yere bağlamak, insanı harâb eder. (Bir yerde olan, her yere kavuşur. Heryere dağılan hiçbir yer bulamaz) sözü meşhûrdur. Allahü teâlâ, Muhammed aleyhisselâmın nûrlu caddesinde bulundursun. Doğru yolda olanlara ve Muhammed aleyhisselâmın izinde bulunanlara selâm olsun!

YETMİŞALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, Kılınc hâna gönderilmiş olup, terakkî, vera' ve takvâ ile olur. Mubâhların fazlasını terk etmelidir. Hiç olmazsa, harâmlardan sakınıp, mubâhları azaltmalıdır. Harâmlardan sakınmak, iki dürlü olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, sizi her üzüntüden korusun. İnsanların en üstününün “salallahü aleyhi ve sellem” hurmeti için, her kusûrdan muhâfaza buyursun!

Sûre-i Haşrin yedinci âyetinde meâlen, **(Resûlümün getirdiği emrleri alın, itâ'at ediniz! Nehy, men', yasak ettiği şeylerden sakınınız!)** buyuruldu. Görülüyor ki, dünyâda felâketlerden, âhirette azâbdan kurtulmak için, iki şey lâzımdır: Emrlere sarılmak, yasaklardan sakınmak! Bu ikisinden, en büyüğü, dahâ lüzûmlusu, ikincisidir ki, **(Vera')** ve **(Takvâ)** denir. Resûlullahın “salallahü aleyhi ve sellem” yanında, birisinin çok ibâdet ettiğini, çok uğraşdığını söylediler. Birisinin de, yasak edilen şeylerden, çok sakındığını söylediklerinde, **(Hiçbirsey, vera' gibi olamaz!)** buyurdu. Ya'nî, yasaklardan sakınmak, dahâ kıymetlidir buyurdu. Bir hadîs-i şerîfde de, **(Dîninizin direği vera'dır)** buyurdu. İnsanların meleklerden dahâ üstün olabilmesi, vera' sâyesindedir ve terakkî etmeleri, yükselmeleri bu sâyededir. Melekler de, emrlere itâ'at etmektedir. Hâlbuki melekler, terakkî edemiyor. O hâlde, vera'a sarılmak ve takvâ üzere olmak, herşeyden dahâ lüzûmludur. İslâmiyyetde en kıymetli şey takvâdır. Dînin temeli takvâdır. Vera' ve takvâ, harâmlardan kaçınmak demektir. Harâmlardan temâmen kaçınabilmek için, mubâhların fazlasından kaçınmalıdır. Mubâhları, lâzım olduğu kadar, kullanmalıdır. Bir insan, mubâh, ya'nî islâmiyyetin izn verdiği şeylerden, her istediğini yapar, taşkınca mubâh işlerse, şübheli şeyleri yapmağa başlar. Şübheliler ise, harâm olanlara yakındır. İnsanın nefsi, hayvân gibi, kendine düşkündür. Uçurum yanında dolaşan, birgün uçuruma düşebilir. Vera' ve takvâyı tâm yapabilmek için, mubâhları lâzım olduğu kadar kullanmalı, zarûret mikdârını aşmamalıdır. Bu kadarını kullanırken de, kulluk vazîfelerini yapabilmek için kullanmağa niyyet etmelidir. Böyle niyyet etmeden, az kullanmak da, günâh olur. Azı da çoğu gibi zararlı olur. Mubâhların fazlasından temâmen kaçınabilmek, her vakt ve hele bu zemânda, hemen mümkün değildir. Hiç olmazsa, harâmlardan kaçınmalı, mubâhların fazlasından da elden geldiği kadar sakınmağa çalışmalıdır. Mubâhlar, lüzûmundan fazla işlendikde, pişmân olup tevbe etmelidir. Bu işleri, harâm işlemeğe başlangıç bilmelidir. Allahü teâlâyâ sığınmalı ve yalvarmalıdır. Bu pişmânlık, tevbe ve yalvarmak, belki mubâhların fazlasından büsbütün sakınmak yerine geçerek, böyle işlerin âfetinden, zararından korur. Büyüklerden biri buyuruyor ki, (Günâh işleyenlerin, boynunu bükmesi, bana, ibâdet edenlerin göğsünü kabartmasından dahâ iyi geliyor).

Harâmlardan kaçınmak da, iki dürlüdür: Birinci kısmı, yalnız Allahü teâlânın haklarına dokunan günâhlardan kaçınmaktır. İkinci kısmı, insanların, mahlûkların hakları da bulunan günâhlardan kaçınmaktır. İkinci kısmı, dahâ mühimdir. Allahü teâlâ, hiçbirşeye muhtâc değildir ve çok merhametlidir. Kullar ise, pekçok şeye muhtâc oldukları gibi, hasîs ve alçak-

dır. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki: **(Üzerinde kul hakkı olan, mahlûkların malına, ırzına dokunan, ölmeden önce halâllaşsın, ödesin! Zîrâ o gün altının, malın değeri olmaz. O gün, hak ödeninceye kadar, kendi sevâblarından alınacak, sevâbları olmazsa, hak sâhibinin günâhları, buna yüklenecektir).**

[İbni Âbidîn “rahmetullahi aleyh” (Dürr-ül-muhtâr) kitâbını açıklarken, nemâza niyyet bahsi, ikiyüzdoksanbeşinci sahîfede buyuruyor ki, (Kıyâmet günü, hak sâhibi, hakkını afv etmezse, bir dank hak için, cemâ’at ile kılınmış, kabûl olmuş yedyüz nemâzı alınp, hak sâhibine verilecektir). Bir dank, dirhem in altıda biri, yaklaşık olarak, yarım gram gümüştür.]

Birgün, Eshâb-ı kirâma karşı: **(Müflis kime denir, biliyor musunuz?)** buyurulduda: (Parası ve malı kalmayan kimseye diyoruz) dediler. Buyurdu ki: **(Ümmetim arasında müflis, şu kimsedir ki, kıyâmet günü, defterinde çok nemâz, oruc ve zekât sevâbı bulunur. Fekat, bir kimseye sövmüş, iftirâ etmiş, malını almış, kanını dökmüş, döğmüş. Sevâbları, bu hak sâhiblerine dağıtılır. Hakları ödenmeden önce, sevâbları biterse, hak sâhiblerinin günâhları, bunun üzerine yükletilir. Sonra Cehenneme atılır).** [Bu hadîs-i şerîf de gösteriyor ki, Eshâb-ı kirâmdan “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’în” herhangi birine dil uzatan, söğen, iftirâ eden, âhiretde muhakkak cezâsını görecekdir.]

Sizin için ne kadar hamd etsek, ne kadar teşekkür etsek azdır. Çünkü sizin mubârek vücûdunuz sâyesinde, büyük Lâhor şehrinde, böyle bir zemânda, ahkâm-ı islâmiyyenin çoğu meydâna çıkmakta, tatbîk edilmektedir. Bu memleketde din kuvvetlenmekte, islâmiyyet yerleşmektedir. Bu fakîre göre, Lâhor şehri, Hindistânın kalbi gibidir. Bu şehrin hayr ve bereketi, bütün Hindistân şehirlerine yayılmaktadır. İslâmiyyetin bu şehirde kuvvetlenmesi, bütün şehirlerde kuvvetlenmesine yol açıyor. Allahü sübhânehü ve teâlâ, kuvvetinizi artırsın. Her işinizde yardımcınız olsun! Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki: **(Ümmetimden, hak üzere olan, doğru yolda yürüyen, her zemân bulunacaktır. Bunlara karşı duranlar, bunlara zarar yapamaz. Bunlar, Allahü teâlânın takdîr ettiği sâate kadar, işlerini yapacaktır).** İlm der-yâsı, başımın tâcı olan hocama karşı kuvvetli bağlılığınızı düşünerek, şu birkaç satırımla, o kıymetli sevgiyi tâzelemek istedim. Râhatsız etmemek için bu kadar yazıyorum. Cenâb-ı Hak, zât-i âlînizi hakîkî devletlere ve sonsuz se’âdetlere kavuşdursun. Sevgili Peygamberi “aleyhi ve alâ âlihissalevât vet-teslîmât” hurmetine düâmı kabûl buyursun! Âmîn.

77

YETMİŞYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Cebbârî hâna yazılmışdır. Allahü teâlâyâ ibâdetin nasıl olacağı bildirilmektedir:

Her dürlü hamd, Allahü teâlâ içindir. Onun seçtiği kullarına selâm olsun. Fârisî beyt tercemesi:

**Allahdan başkasına tapınmak hiçdir,
Hiç ile uğraşmak ise delilikdir.**

Bîçûn ve bî-çigûne olan ya'nî nasıl olduğu bilinemiyen bir yaratana “celle sultânüh” ibâdet edebilmek için, Ondan başka şeylere kul olmaktan kurtulmak, kalbini Ondan başka hiçbirşeye bağlamamak lâzımdır. Bunun da işâreti, alâmeti, Ondan gelen ni'metler ile sıkıntıları birbirinden başka dürlü karşılamamaktır. Başlangıçta, Onun gönderdiği ni'metler, verdiği sıkıntılardan dahâ tatlı gelir. Fekat, bu makâmın sonuna varılınca, her iş Ona bırakılır. Her gönderdiği uygun gelir, tatlı gelir. Onun ni'metine kavuşmak ve azâbından kurtulmak için yapılan ibâdet, kendi kendine tapınmak olur. Kendi kurtuluşu ve râhatlığı için çalışmış olur. Fârisî beyt tercemesi:

***Arzûlarının ardında koşdukça sen.
âşıkım deyince, yalan söylersin!***

Bu ni'mete kavuşmak, tâm Fenâ ile olur. Kalbi ona bağlamak, Onun zâtını sevmekle olur. Bu bağlantı, bu teveccüh de, Vilâyet-i hâssa-i Muhammediyyenin “alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye” başlangıcıdır. Bu büyük ni'mete kavuşmak da, Onun dînine tâm uymakla ele geçebilir “aleyhi minessalevâti etemmühâ ve minettehiyyâti ekmelühâ”. Çünkü, her Peygambere “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” Peygamberlik yolundan gönderilmiş olan din, o Peygamberin vilâyetine uygundur. Çünkü, vilâyetde sâlikin yüzü, büsbütün Allahü teâlâyâ karşıdır. Onu Peygamberlik makâmına indirdikleri zemân, o nûr ile birlikte iner. O üstünlük, insanlar arasında bulunduğu zemân da, kendinde bulunur. Peygamberlik makâmının derecelerine kavuşmak da, hep bu nûr ile olur. Bunun içindir ki, (Bir Peygamberin vilâyeti, kendi Peygamberliğinden dahâ üstündür) demişlerdir. Görülüyor ki, her Peygamberin “salevâtullahi teâlâ aleyhim ecma'în” yolu kendi vilâyetlerine uygundur. Onun yoluna uymak, Onun vilâyetine kavuşmağa sebep olur.

Süâl: O Serverin “aleyhissalâtü vesselâm” yoluna uyanlardan birçoğu, o Serverin vilâyetine kavuşamıyor. Başka bir Peygamberin makâmı altında bulunuyor. Onun vilâyetine kavuşuyor. Bu nasıl oluyor?

Cevâb: Peygamberimizin “aleyhissalâtü vesselâm” yolu, bütün yolları kendinde toplamıştır. Ona indirilmiş olan kitâb, gökden inmiş kitâbların hepsini içine almıştır. Bundan dolayı, bu dîne uymak, bütün dinlere uymak olur. Sâlik, yaradılışında hangi Peygambere “salevâtullahi teâlâ aleyhim ecma'în” uygun oldu ise, onun vilâyetini alır. Şunu da bildirelim ki, Onun vilâyeti “aleyhissalâtü vesselâm” bütün Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” vilâyetlerini kendinde toplamıştır. Onların vilâyetlerinden birine kavuşmak, bu vilâyetin parçalarından bir parçaya kavuşmak olur. Bu vilâyetin kendisine ya'nî o vilâyetlerin toplamına kavuşmamak, Resûlullahâ tâm uyamamaktan ileri gelmektedir. Tâam uyamamanın dereceleri vardır. Bunun için, elde edilen vilâyetler de, başka başka olur. Tâam uymak ele geçerse, bu vilâyetin kendine kavuşulur. Başka bir Peygamberin “salevâtullahi teâlâ aleyhim ecma'în” dînine uyan bir kimsede, vilâyet-i hâssa-i Muhammediyye “aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmâtü vettehiyyât” hâsıl olsaydı, yukardaki süâl sorulabilirdi. Hâlbuki, böyle birşey olmamıştır.

Bize ni'metlerini gönderen ve doğru yola kavuşduran ve sağlam dîni ih-

sân eden Allahü teâlâya hamd olsun! Doğru yol, Muhammed aleyhisselâmın yoludur. Onun dînidir. Yasîn sûresinin başında, **(Sen elbette Peygamberlerdensin. Tâml doğru yoldasın!)** meâlindeki âyet-i kerîmeler, böyle olduğunu göstermektedir. Allahü teâlâ bizi ve sizi, o yüce Peygamberin “aleyhissalâtü vesselâm” dînine uymakla şereflendirsin. Ona tâml uyanların ve Evliyâsının büyüklerinin hurmeti için “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’în” düâmızı kabûl buyursun! Âmîn. Bu düâmızı size ulaşırdan zâtın yolculuğu sizin tarafınıza olunca bu birkaç kelime ile muhabbet zincirini harekete getirdi. Vesselâmü aleyküm ve rahmetullahi sübhânehü ledeyküm.

78

YETMİŞSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine Cebbârî hâna yazılmışdır. Sefer der Vatan ve seyr-i âfâkî ve enfüsî bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, doğru olan bu islâmiyyetin caddesinde ilerlemek ihsân eylesin! Dehli ve Egre yolculuğundan geri döneli birkaç gün oldu. Alışdığımız vatanda yine yerleşdik. **(Vatanı sevmek îmândandır)** hadîs-i şerîfinde bildirilen sevgi, kendini gösterdi. [Bunun hadîs olduğu **(Mesnevî)**de de bildirilmektedir.] Vatanı kavuşduktan sonra, yolculuk olursa, vatan içinde olur. **(Sefer der Vatan)** Nakşibendiyye büyüklerinin “kaddesallahü teâlâ esrârehüm” temel sözlerinden biridir. Bu tarîkatde bu seferi, dahâ başlangıçda tatdırırlar. Nihâyeti başlangıçda yerleşdirdikleri buradan belli olur. Bu yolun yolcularından dilediklerini **(Meczûb-i sâlik)** yaparlar. İnsanın dışında ilerletirler. **(Seyr-i âfâkî)** denilen bu dış yolculuk bitdikden sonra **(Seyr-i enfüsî)** denilen insanın içindeki yolculuğa başlatırlar. **(Sefer der Vatan)**, bu ikinci yolculuk demektir. Fârisî mısra’ tercemesi:

Bu büyük ni’meti, bakalım kime verirler?

Arabî beyt tercemesi:

***Ni’mete kavuşanlara âfiyet olsun,
Zevalh fakîr âşık, birkaç damlayla doysun.***

Bu büyük ni’mete kavuşmak, ancak gelmişlerin ve geleceklerin efendisine “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti efdalühâ ve minettehıyyâti ekmelühâ” uymakla ele geçebilir. Bir kimse, kötü huylarını yok etmezse ve emrere uyarak ve yasaklardan sakınarak kendini süslemese, bu ni’metin kokusunu bile duyamaz. İslâmiyyetden kıl ucu kadar bile ayrılan bir kimsede ahvâl ve mevâcid hâsil olursa, bunlara istidrâc denir ki, onu dünyâda ve âhretde rezîl olmağa sürükler. Allahü teâlânın sevgili Peygamberine “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ” ayak uydurmayan bir kimse, felâketlerden kurtulamaz. Birkaç günlük dünyâ hayâtını, Hak teâlânın râzı olduğu şeyleri yapmakla geçirmelidir. Bir kimsenin işlerinden, onun sâhibi râzı olmazsa, onun yaşaması nasıl olur? Hak teâlâ, onun büyük, küçük her yaptığını bilmekte ve görmektedir. Hâzırdır ve nâzırdır. Utanmak lâzımdır. Eğer bir kimsenin, onun çirkin ve kötü işlerini gördüğünü anlasa, onun gördüğü yerde bozuk birşey yapmaz. Ayb-

larını, kusûrlarını onun gördüğünü istemez. Müslimânlara ne oldu ki, Hak teâlânın hâzır olduğunu bilerek, Onun beğenmediği şeyleri yapmaktan sıklıkmıyorlar? Bu nasıl müslimânlıktır? Hak teâlâyâ, kendi kusûrlarını gören bir kimse kadar kıymet vermiyorlar. Nefslerimizin kötülüklerinden ve işlerimizin bozuk olmasından Allahü teâlâyâ sığınırız. Hadîs-i şerîfde, **(Lâ ilâhe illallah diyerek îmânınızı tâzeleyiniz!)** buyuruldu. Şâni, şerefi çok büyük olan bu sözle her ân, îmânı tâzelemeli. Uygunsuz işlerin hepsinden Allahü teâlâyâ tevbe etmeli, Ona yalvarmalıdır! Belki, tevbe etmek için başka zemân ele geçmez. Hadîs-i şerîfde, **(Sonra yaparım diyenler helâk oldu)** buyuruldu. Ya'nî, iyi işleri geciktirenler, bu günün işini yarına bırakanlar aldı, ziyân etdi. Boş zemânı kıymetlendirmelidir. Bu zemânlarda, Allahü teâlânın beğendiği şeyleri yapmalıdır. Tevbe yapabilmek, Hak teâlânın büyük ni'metlerinden biridir. Hak teâlâdan, her ân bu ni'meti istemelidir. İslâmiyeti iyi bilen ve hakikat âleminden haberi olan Allah adamlarından yardım beklemeli, bunlardan imdâd istemelidir. Böylece, Hak teâlânın lütfuna kavuşarak, Onun mukaddes tarafına çekilir. Ona karşı baş kaldıramaz olur. İslâmiyetden kıl ucu kadar ayrılık buldukça, kendini tehlikede bilmelidir. Bu ayrılıkların, uygunsuzlukların hepsini yok etmelidir. Fârisî beyt tercemesi:

***Kurtulum sanma sakın, ey Sa'dî hoca!
Muhammed aleyhisselâma uymadıkca.***

Ehlüllah, ya'nî Allah adamlarına karşı gelmekten çok sakınmalıdır. Hele arada pîrlik ve rehberlik bağı varsa ve ondan istifâde yolu açılmış ise, onun ufak bir şeyini beğenmemek, öldürücü zehr olur. Dahâ çok yazmağa lüzûm yok sanırım. Bu birkaç kelime de, aramızdaki muhabbet ve ihlâs dolayısı ile yazıldı. Sizi usandırmıyacağımızı sanırım.

Şununla da başınızı ağrıtayım ki, Molla Ömer ve Şâh Hüseyin, temiz kimselerin çocuklarıdır. Hizmetinizde bulunmak istiyorlar. Hizmetçileriniz arasına girmeleri umulur. İsmâ'îl de bu dilekle hizmetinize gelmiştir. Bineceği yok ise de, hâline uygun bir iş bulacağı ümmîdindedir. Başınızı dahâ ağrıtmıyayım. Vesselâm, vel-ikrâm.

79

YETMİŞDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, yine Cebbârî hâna yazılmış olup, bu parlak dînin geçmiş dinlerin herbirini bir araya getirmiş olduğunu ve bu dîne uymak, bütün dînlere uymak olacağını bildirmektedir:

Allahü teâlâ, Muhammed aleyhisselâmın getirdiği parlak dîne uymak ve bu doğru yolda ilerlemek, böylece rızâsına, sevgisine kavuşmak nasîb eyesin! Çünkü, Allahü teâlâ, bütün isimlerinin ve sıfatlarının kemâllerini, üstünlüklerini, en sevgili kulu ve resûlü olan Muhammed aleyhisselâmda toplamıştır. Bütün bu üstünlükler, kula yakışacak şekilde Onda görünmektedir. Ona indirilmiş olan kitâb, ya'nî Kurân-ı kerîm, bütün Peygamberlere "aleyhimüsselâm" indirilmiş olan kitâbların hepsinin hulâsasıdır. Hepsinde bildirilmiş olanlar, bunda da vardır. Bu büyük Peygambere "aleyhissa-

lâtü vesselâm” verilmiş olan din de, geçmiş dinlerin hepsinin süzölmüş kaymağı gibidir. Hak olan, doğru olan bu dînin bildirdiği her iş, geçmiş dinlerde bildirilen amellerden, işlerden seçilmiş, alınmıştır. Ayrıca meleklerin işlerinden de seçilmiş alınmış bulunmaktadır. Meselâ, meleklerden bir kısmına rükü’ etmek emr olunmuştur. Birçoklarına secde etmek, başka meleklerle de kıyâm, ya’nî ayakda ibâdet etmeleri emr edilmiştir. Bunun gibi, geçmiş ümmetlerden ba’zısına yalnız sabâh nemâzı emr edilmişti. Başkalarına, başka vaktlerin nemâzı emr olunmuştu. Geçmiş ümmetlerin ve mukarreb meleklerin ibâdetlerinden, amellerinden süzölenleri, seçilenleri, bu dinde emr olundu. Bunun için, bu dîni tasdîk etmek, inanmak ve bu dînin emrlerine uymak, geçmiş bütün dinleri tasdîk etmek ve hepsine uymak olur. Demek oluyor ki, bu dîni tasdîk edenler, ümmetlerin en hayırlısı, en iyileri olur. Bu dîne inanmayan, beğenmeyen, buna uymak istemiyen de, geçmiş dinlerin hepsine inanmamış, hiçbirine uymamış olur. Bunun gibi, insanların en üstünü, iyilerin seçilmiş olan Muhammed aleyhisselâma inanmayan, o büyük Peygambere dil uzatan bir kimse, Allahü teâlânın isimlerinin ve sıfatlarının kemâllerine, üstünlüklerine inanmamış olur. Resûlullah’a “aleyhissalâtü vesselâm” inanmak, Onun üstünlüğünü anlamak da, bütün kemâlleri anlamak ve inanmak olur. Demek ki, bu yüce Peygambere inanmayan, Onun getirdiği dîni beğenmeyen kimse, ümmetlerin, insanların en kötüsü, en aşağısıdır. Bunun içindir ki, Tevbe sûresinin doksansekizinci [98] âyetinde meâlen, **(A’râbin küfrleri ve münâfiklıkları, başkalarınınkinden dahâ şiddetlidir)** buyuruldu.

Fârisî iki beyt tercemesi:

***Arabistânda doğan, Muhammed “aleyhisselâm”,
Dünyâ ve âhiretin efendisi Odur hemân!***

***Toprak altında kalsın, ezilsin, batsın her zemân,
Onun kapısında toz, toprak olmak istemiyen!***

Bütün ni’metleri, iyilikleri gönderen Allahü teâlâyâ hamd olsun ki, sizin bu islâmiyeti ve onun sâhibini sevdiğiniz, iyice inandığınız ve uygunsuz davranışlarınıza pişmân olduğunuz görölmektedir. Allahü teâlâ bu uyanıklığınızı artdırsın! Âmîn.

Allahü teâlâyâ hamd ve şükr olsun ki, bu islâmiyete ve islâmiyetin sâhibine “aleyhissalâtü vesselâmü vettehiyye” güzel i’tikâd ve güzel düşünce, güzel şekilde sizde görölmekte ve dâimâ uygunsuz hareketlerinize pişmân olmak elinize geçmektedir. Allahü teâlâ dahâ çoğunu nasîb eylesin.

İkinci olarak şunu da ricâ edeyim ki, düâcınızın bu mektûbunu size getiren Şeyh Mustafâ, Kâdî Şüreyhin soyundandır. O temiz sülâlenin çocukları bu memleketde saygı gören büyüklerden olmuşlardır. Maddî bakımdan da râhat yaşamışlardır. Adı geçen şeyh Mustafânın maâsı yoktur. Bu yüzden asker olmak yolundadır. Senedler ve emrler de yanındadır. Umulur ki, sizin vâsitanızla, bu sıkıntıdan kurtulup, cem’iyete kavuşur. Dahâ fazla yazıp başınızı ağrıtmıyayım. Kendisini sadr-ı a’zama o şekilde ısmarlayınız ki, işi olsun ve tefrikadan kurtulup cem’iyete ulaşsın. Vesselâm vel ikrâm.

SEKSENİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Fethullah-i Hakîme yazılmışdır. Yetmişüç fırka içinde, kurtulan bir fırkanın, Ehl-i sünnet fırkası olduğunu bildirmektedir:

Hak teâlâ, Muhammed Mustafânın “alâ sâhibihessalâtü vesselâm” nûrlu caddesinde yürümek nasîb eylesin! Fârisî mısra’ tercemesi:

İş budur. Bundan başkası hiçdir.

Hadîs-i şerîfde, müslimânların yetmişüç fırkaya ayrılacakları bildirildi. Bu yetmişüç fırkadan herbiri, islâmiyyete uyduğunu iddi’â etmektedir. Cehennemden kurtulacağı bildirilen bir fırkanın kendi fırkası olduğunu söylemektedir. Mü’minûn sûresi, ellidördüncü [54] ve Rûm sûresi otuzikinci âyetinde meâlen, **(Her fırka, doğru yolda olduğunu sanarak, sevinmektedir)** buyruldu. Hâlbuki, bu çeşitli fırkalar arasında kurtulucu olan birinin alâmetini, işaretini, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” şöyle bildirmektedir: **(Bu fırkada olanlar, benim ve Eshâbımın gitdiği yolda bulunanlardır)**. İslâmiyyetin sâhibi kendini söyledikten sonra, Eshâb-ı kirâmı da “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’in”, söylemesine lüzûm olmadığı hâlde, bunları da söylemesi, (Benim yolum, Eshâbımın gitdiği yoldur. Kurtuluş yolu, yalnız Eshâbımın gitdiği yoldur) demektir. Nitekim Nisâ sûresi, yetmişdokuzuncu âyetinde meâlen, **(Resûlüme itâ’at eden, elbette Allahü teâlâyâ itâ’at etmiştir)** buyruldu. Resûle itâ’at, Hak teâlâyâ itâ’at demektir. Ona “sallallahü aleyhi ve sellem” uymamak, Allahü teâlâyâ isyândır. Allahü teâlâyâ itâ’atin, Resûlüne itâ’atden başka olduğunu sananlar için nâzil olan, Nisâ sûresinin, **(Allahü teâlânın yolu ile, Resûlünün yolunu birbirinden ayırmak istiyorlar. Senin söylediklerinin ba’zısına inanırız, ba’zısına inanmayız diyorlar. İki arasında ayrı bir yol açmak istiyorlar. Bunlar, elbette kâfirdir)** meâlindeki yüz kırkdokuzuncu âyeti, bunların kâfir olduklarını bildiriyor. Eshâb-ı kirâmın “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’in” yolunda gitmeyip de, Peygambere “aleyhissalâtü vesselâm” uyduğunu söyleyen, yanılıyor. Ona “sallallahü aleyhi ve sellem” uymuş değil, isyân etmiş oluyor. Böyle yol tutan, kıyâmetde kurtulamıyacaktır. Mücâdele sûresinin, **(Doğru birşey yaptıklarını sanıyorlar. Biliniz ki, onlar yalancıdır, kâfirdir)** meâlindeki onsekizinci âyeti bu gibilerin hâlini gösteriyor.

Eshâb-ı kirâmın “aleyhimürıdvân” yolunda giden, hiç şübhe yok ki, Ehl-i sünnet vel cemâ’at fırkasıdır. Allahü teâlâ, bu fırkanın yorulmadan, yılmadan çalışan büyüklerine, bol bol mükâfat versin! Cehennemden kurtulan fırka, yalnız bunlardır. Çünkü, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbına “aleyhimürıdvân” dil uzatan, bunlara uymaktan, elbette mahrûmdur.

[Şî’îler, oniki kısımdır. Her kısmı da kollara ayrılmıştır. Ba’zısı abdestsiz, guslsüz gezer. Nemâz kılanları azdır. Hepsinin i’tikâdı, inanışı Ehl-i sünnetden ayrıdır. Alevî değildirler. **(Alevî)**, Ehl-i beyti seven, onların yolunda giden kimse demektir. İmâm-ı Alîye ve bunun hazret-i Fâtımadan olan çocuklarına **(Ehl-i beyt)** denir. Ehl-i beyti sevmek şerefini Ehl-i sün-

net kazanmış, onları sevmeyi, onların yolunda bulunmayı, son nefesinde îmân ile gitmenin alâmeti, işareti demiştir. O hâlde alevî, Ehl-i sünnettir. Bunun için, alevî olmak isteyen kimsenin, Ehl-i sünnet olması lâzımdır. Bugün, zındıklar ve müslimânlıkla ilgileri olmayan kimseler, mübârek Alevî ismini Ehl-i sünnetten alıp, kendilerine mal etmek istiyorlar. Bu güzel ismin gölgesi altında, gençleri aldatmağa, Resûlullahın yolundan ayırmağa uğraşıyorlar. Bu konuda, **(Eshâb-ı Kirâm)** ve **(Hak Sözüün Vesîkaları)** kitablarımızda geniş bilgi vardır.]

Mu'tezilî fırkası ise, sonradan meydâna çıkmıştır. Bunun kurucusu olan Vâsıl bin Atâ, Hasen-i Basrînin “rahmetullahi aleyh” talebesinden idi. Îmân ile küfür arasında, bir üçüncü kısım bulunduğunu söyleyerek, Hasen-i Basrînin yolundan ayrıldığı için, Hasen-i Basrî, buna (İ'tezele annâ) buyurdu ki, bizden ayrıldı demektir. Diğer bütün fırkalar da, sonradan meydâna çıktı.

Eshâb-ı kirâma dil uzatmak, Allahü teâlânın Peygamberine “sallallahü aleyhi ve sellem” dil uzatmak olur. (Eshâb-ı kirâma saygı göstermeyen, Allahü teâlânın Resûlüne îmân etmemiştir) buyuruldu. Çünkü, onların kötülenmesi, sâhiblerinin, efendilerinin “sallallahü aleyhi ve sellem” kötülenmesi olur. Böyle yanlış i'tikâda düşmekden, Allahü teâlâyâ sığınırız! Kur'ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden çıkan ahkâmı bizlere getiren, Eshâb-ı kirâmdır. Onlara dil uzatılınca, onların getirdiği şey de, kıymetden düşer. İslâmiyeti bizlere getiren, Eshâb-ı kirâm arasından belli kimseler değildir. Bunda, herbirinin hizmeti, payı vardır. Hepsî adâletde, doğrulukda, öğretmekde müsâvîdir. Eshâb-ı kirâmdan “aleyhimürıdvân” herhangi birine dil uzatılınca, dîn-i islâm kötülenmiş, söğülmüş olur. Allahü teâlâ, bu çirkin hâle düşmekden hepimizi korusun!

Eshâb-ı kirâma söğen eğer, (Biz, yine Eshâb-ı kirâma uyuyoruz. Onların hepsine uymak, şart değildir. Hattâ mümkün değildir. Çünkü, sözleri birbirine uymuyor. Yolları başka başkadır) derse, bunlara deriz ki: Eshâb-ı kirâmdan ba'zısına uymuş olmak için, hiçbirini inkâr etmemek lâzımdır. Bir kısmını beğenmeyince, başka kısmına uyulmuş olamaz. Çünkü, meselâ Emîr [Alî] “radiyallahü anh”, diğer üç halîfeyi büyük biliyor, hurmet ediyor ve uyulmağa lâyık olduklarını biliyordu. Bunlara, seve seve bî'at etmiş, hilâfetlerini kabûl etmişti. Diğer üç halîfeyi sevmedikçe, Emîre “radiyallahü teâlâ anhüm” uyduğunu söylemek yalan olur, iftirâ olur. Hattâ, Emîri beğenmemek, onun sözlerini, hareketlerini, kabûl etmemek olur. Allahü teâlânın arslanı Alî “radiyallahü anh” için, onları idâre ediyordu, yüzlerine gülüyordu demek, câhilce, ahmakca söz olur. Allahın arslanının, o kadar ilm ve kahramanlığı ile, tâm otuz sene, üç halîfeye karşı düşmanlığını saklayıp, dost göründüğünü ve onlarla yalandan arkadaşlık ettiğini hangi akl kabûl eder? En aşağı bir müslimân bile böyle iki yüzlülük yapamaz. Emîri “radiyallahü anh” bu kadar küçülten, âciz, hileci ve münâfık yapan böyle sözlerin çirkinliğini anlamak lâzımdır. Allah göstermesin, Emîrin “radiyallahü anh” böyle olduğunu, bir ân kabûl etsek bile, Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” bu üç halîfeyi “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în” medh etmesine, büyültmesine, bütün yaşadığı müddetçe, bunlara kıymet vermesine ne diyecekler? Peygamber “sallallahü aley-

hi ve sellem” efendimize de, iki yüzlü mü diyecekler? Hâşâ! Bu, hiç olamaz. Peygamberin “sallallahü aleyhi ve sellem” doğruyu bildirmesi vâcibdir. İdâre ediyordu diyen zındık olur, dinsiz olur. Mâ’ide sûresi, yetmişinci âyetinde meâlen, **(Ey kıymetli Resûlüm! Rabbinden sana indirileni, herkese ulaştır! Bunları, doğru bildirmezsen, Peygamberlik vazîfeni yapmamış olursun! Allahü teâlâ, seni, düşmanlık etmek isteyenlerden korur)** buyuruldu. Kâfirler diyordu ki, Muhammed “sallallahü aleyhi ve sellem”, vahy olunan şeylerden, işine gelenleri söylüyor, işine gelmeyenleri söylemiyor. Bunun üzerine, bu âyet-i kerîme gelerek herşeyi doğru söylediği bildirildi. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, âhirete teşrîf edinceye kadar, üç halffeyi hep över, başkalarından üstün tutardı. Demek ki, bunları övmek, üstün tutmak, hatâ olamaz, yanlış yol olamaz.

İmân edilecek şeylerde Eshâb-ı kirâmın hepsine uymak lâzımdır. Çünkü, i’tikâd edilecek şeylerde, birbirlerinden hiç ayrılıkları yoktur. Fürû’da, ya’nî yapılacak işlerde ayrılma olabilir.

Eshâb-ı kirâmdan “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’în” birine dil uzatan kimse, hepsini lekelemiş olur. Çünkü, hepsinin imânı, i’tikâdı birdir. Birine dil uzatan, hiçbirine uymamış olur. Birbirlerine uygun olmadıklarını, aralarında birlik bulunmadığını söylemiş olur. Onlardan birini kötülemek, onun söylediklerine inanmamak olur. Tekrâr söyleyelim ki, islâmiyeti bizlere bildiren, onların hepsidir. Onların herbiri âdildir, doğrudur. Herbirinin islâmiyyetde bildirdiği birşey vardır. Herbiri âyet-i kerîmeleri getirerek, Kur’ân-ı kerîm toplanmıştır. Bir kısmını beğenmeyen, islâmiyeti bildireni beğenmemiş olur. Görülüyor ki, bu kimse, islâmiyyetin hepsini yapmamış olur. Böyle olan da, Cehennemden kurtulabilir mi? Bekara sûresi, seksenbeşinci âyetinde meâlen, **(Kur’ân-ı kerîmin bir kısmına inanıyorsunuz da, bir kısmına inanmıyor musunuz? Böyle yapanların cezası, dünyâda, rezil, rüsvâ olmaktır. Âhirette de, en şiddetli azâba atılacaklardır)** buyuruldu.

Kur’ân-ı kerîmi Osmân “radiyallahü anh” topladı. Hattâ, Ebû Bekr-i Sıddîk ile Ömer-ül Fârûk “radiyallahü anhümâ” topladı. Emîrin “radiyallahü anh” topladığı Kur’ân-ı kerîm, bundan başkadır. Görülüyor ki, bu büyükleri kötülemek, Kur’ân-ı kerîmi kötülemeğe kadar gidiyor. Allahü teâlâ, bütün müslimânları, böyle belâya düşmekden korusun! Şî’î mezhebini müctehidlerinden birine sordular ki: Kur’ân-ı kerîmi, Osmân “radiyallahü anh” toplamıştır. Onun toplamış olduğu, bu Kur’ân için ne dersiniz? Ona bir kusûr bulmakda, hiç fâide göremem. Çünkü, Kur’ân-ı kerîme dil uzatılırsa, din yıkılır dedi.

Aklı olan kimse, Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” vefât ettiği gün, Eshâb-ı kirâmın “radiyallahü teâlâ aleyhim ecma’în” hepsinin, yanlış bir kararda birleşeceklerini, elbette söyleyemez. Hâlbuki o gün, Eshâb-ı kirâmdan otuzüçbin adedi, hep birden, istekle ve seve seve Ebû Bekr-i Sıddîkî “radiyallahü anhüm” halffe yaptı. Otuzüçbin Sahâbînin, yanlış bir işde, söz birliği yapması, olacak şey değildir. Nitekim, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Ümmetim yanlış bir iş üzerinde, söz birliği yapmaz!)** buyurmuşdu. Emîrin “radiyallahü anh” önceden, üzülmesi, o konuşmalar için, kendisi çağrılmadığından idi. Kendisi de böy-

le olduğunu bildirmiş ve (Konuşmağa geç çağrıldığı için üzülmüşdüm. Yoksa, iyi biliyorum ki, Ebû Bekr “radıyallahü anh” hepimizden üstündür) buyurmuşdu. Kendisinin geç çağrılmasının sebebi vardı. Ya’nî, o zemân, Ehl-i Beytin arasında idi. Onları tesellî ediyordu.

Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâb-ı kirâmı “radıyallahü teâlâ aleyhim ecma’in” arasında olan ayrılıklar, nefsin isteklerinden, kötü düşüncelerden değildi. Çünkü onların mubârek nefsleri tezkiye bulmuş, tertemiz olmuşdu. Emmârelikden kurtulmuş, itmînâna [doğruyu anlamağa, inanmağa] kavuşmuşdu. Onların bütün istekleri, islâmiyyete uymakdı. Ayrılıkları, ictihâd ayrılığı idi. Doğruyu meydâna çıkarmak içindi. Yanılanlarına da, Allahü teâlâ bir derece sevâb verecektir. Doğru olanlara, en az iki derece vardır. O büyüklerin hiçbirini, dilimizle incitmemeliyiz. Herbiri için hep iyi söylemeliyiz. Ehl-i sünnetin en büyük âlimlerinden imâm-ı Şâfi’î “rahmetullahi aleyh” buyurdu ki, (Allahü teâlâ, ellerimizi, o kanlara bulaştırmadı. Biz de dillerimizi bulaştırmayalım). Yine buyurdu ki, (Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” sonra, Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” çok düşündü. Yer yüzünde Ebû Bekr-i Sıddîkdan dahâ üstün kimseyi bulamayıp, onu halîfe yaptılar. Onun emrine girdiler). İmâm-ı Şâfi’înin bu sözü de, hazret-i Alînin “radıyallahü anh” hiç ikiyüzlü olmadığını ve Ebû Bekr-i Sıddîkı seve seve halîfe yapdığını göstermektedir.

Meyân şeyh Ebülhayrin oğlu, Meyân Seyyid, büyük zâtların evlâdır. Dekken seferinde de hizmetinizde bulunmuşdur. Yardım ve iltifâtınıza kavuşacağı umulur. Mevlânâ Muhammed Ârif de, ilm talebesi olup, büyükler soyundandır. Babası öldü. Hoca idi. Maâsını almak için yanınıza geldi. Kolaylık göstermeniz kereminizden umulur. Vesselâm, vel ikrâm!

[Üç halîfeyi kötülüyenlerin doğru yoldan sapmış olduklarını ve hele bunların, en azgın ve taşkınlarının müslimânlıktan büsbütün ayrıldıklarını, hattâ islâmiyyeti yıkmak için uğraşmakta olduklarını göstermek için, islâm âlimleri pekçok kitâb yazmıştır. Bunlardan birkaçının ismi ve yazarı aşağıda bildirilmiştir. Alevî olduklarını söyleyen din kardeşlerimizin, bu kitâbları dikkat ile okuyarak, Ehl-i sünnet ile bunların arasındaki ayrılıkları incelemelerini ve akl, vicdân ve insâf ile, doğru yolu seçmelerini ve bölücü câhillerin yalanlarına, iftirâlarına aldanmamalarını, kurtuluş, selâmet yoluna sarılarak, din ve dünyâ se’âdetine kavuşmalarını, din kardeşliği ve insanlık nâmına, Allahü teâlâdan düâ ederiz.

İslâm âlimlerinin müslimânlara nasihat vermek için, yazmış oldukları kitâblardan, elimize geçen birkaçı şunlardır:

1- **(İbtâl-ül Menhec-il-bâtıl)** kitâbını Fadl bin Ruzbehân yazmıştır. Şîî fırkasından, İbn-ül-Mutahirin **(Minhâc-ül-kerâme)** kitâbını red etmekte, yanlışlarını vesîkalarla çürütmektedir. Kitâbı 852 [m. 1448] de İsfehanda yazmıştır.

2- **(Nüzhet-ül-isnâ aşeriyye)** kitâbıdır. Fârisîdir. Mirzâ Ahmed bin Abdürrahîm-i Hindî yazmıştır. Şîîleri anlatmaktadır. 1255 [m. 1839] de vefât etmiştir.

3- **(Nevâkid)** kitâbını, Mirzâ mahdûm yazmıştır. **(En-nevâkid lil-Revâfid)** kitâbını, seyyid Muhammed bin Abdürresûl Berzencî yazmıştır. 1103

[m. 1711] de denizde boğuldu.

4- **(Muhtasar-ı Nevâkıd)** kitâbı, Nevâkıd kitâbının kısaltılmışıdır. Muhammed bin Abdürresûl-i Berzencî kısaltmıştır.

5- **(Seyf-ülbâtir li-rikâb-işşî'a-ti verrâfida-til-kevâfir)** kitâbını, şeyh Alî bin Ahmed Hîfî 1025 [m. 1615] de İstanbulda yazmıştır.

6- **(Ecvibe-tül Irâkıyye alel'es-iletil-Îrâniyye)** kitâbını Şihâbüddîn seyyid Mahmûd bin Abdüllah Âlûsî yazmıştır. Bağdâdda şâfi'î âlimi idi. 1270 [m. 1854] de vefât etdi.

7- **(Ecvibe-tül-Irâkıyye alel'es-iletil-lâhûriyye)** kitâbını da Âlûsî yazmıştır. Hayderî de, böyle bir kitâb yazmıştır.

8- **(Nefehât-ül-kudsiyye fî mebâhis-il-imâmîyye fî-redd-iş-şî'a)** kitâbında da, Âlûsî, şî'ilere cevâb vermektedir.

9- **(Nehc-üs-selâme)** kitâbını da Şihâbüddîn Âlûsî yazmıştır.

10- **(Sârm-ül-hadîd)** kitâbını, Muhammed Emîn bin Alî Bağdâdî yazmıştır. İbni Ebî-hadîdin iftirâlarını cevâblandırmaktadır.

11- **(Reddi-alel-imâmîyye)** kitâbını, Alî bin Muhammed Süveydî Bağdâdî yazmıştır. Şâfi'î olup, 1237 [m. 1822] de, Şâmda vefât etmiştir.

12- **(Hadîka-tüs-serâir)** kitâbını, Abdüllah bin Muhammed Bitûşî yazmıştır. Şâfi'î, Bağdâdî olup, 1211 [m. 1797] de Basrada vefât etdi.

13- **(Tuhfe-i isnâ aşeriyye fî redd-ir-revâfid)** kitâbını, şâh Abdül'azîz-i Dehlevî, fârisî olarak yazmıştır. 1239 [m. 1824] de vefât etmiştir. Arabîye tercemesi, Şükrî Âlûsî tarafından kısaltılarak, **(Muhtasar-ı tuhfe)** ismi ile, Bağdâdda ve m. 1976 da İstanbulda basılmıştır.

14- **(Minha-tül-ilâhiyye muhtasar-ı Tuhfe-i isnâ aşeriyye)** kitâbını, Mahmûd Şükrî Âlûsî yazmıştır. 1373 [m. 1953] de Kâhirede basılmıştır.

15- İmâm-ı Rabbânî "rahmetullahi teâlâ aleyh" **(Mektûbât)** kitâbında, Eshâb-ı kirâmın üstünlüklerini, çok kuvvetli delillerle açıklamaktadır.

16- **(Hucec-i kat'ıyye)** kitâbını, Abdüllah-i Süveydî, arabî olarak yazmıştır. **(En-Nâhiye an'ta'n-i Emîril-müminîn Mu'âviye)** arabî kitâbı ile birlikte, 1402 [m. 1981] de İstanbulda basılmıştır.

17- Şihristânînin "rahmetullahi teâlâ aleyh" **(Milel-Nihal)** kitâbında ve bunun türkçe, ingilizce, fransızca ve latince tercemelerinde, şî'ilik uzun anlatılmakta ve cevâbları verilmektedir.

18- Türkçe **(Tezkiye-i ehl-i beyt)** kitâbı, şî'ilere cevâb vermektedir. Yenikapı mevlevî-hânesi şeyhi, Osmân efendi tarafından yazılmış, 1295 [m. 1877] de İstanbulda basılmıştır. **(Hucec-i kat'ıyye)** ile birlikte, latin harfleri ile, İstanbulda basılmıştır.

19- İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin "rahmetullahi teâlâ aleyh" **(Redd-i revâfid)** kitâbı fârisî olup, türkçesi İstanbulda basılmıştır.

20- Büyük âlim, İbni Hacer-i Heytemî "rahmetullahi teâlâ aleyh", **(Savâ'ik-ul-muhrika)** kitâbında, şî'ilerin yanlışlıklarını âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler ile isbât etmektedir.

21- Yine İbni Hacerin (**Tathîr-ul-cenân vel-lisân an Mu'âviyetebni Ebî Süfyân**) kitâbında, hazret-i Mu'âviyeye “radiyallahü anh” dil uzatılmasını, çok güzel isbât etmektedir.

22- İbni Teymiyye (**Minhâc-üssünne-tinnebeviyye fî nakdı kelâm-ı şî'a vel-kaderiyye**) kitâbında, şî'î âlimlerinden İbnil mutahhirin (**Minhâc-ül-kerâme**) kitâbını, kuvvetli vesîkalarla çürütmektedir.

23- Yine İbni Teymiyye, (**Fedâil-i Ebî Bekr ve Ömer**) kitâbında, Eshâb-ı kirâmın üstünlüklerini, kuvvetli delillerle açıklamaktadır.

24- (**Mevâhib-i ledünniyye**) tercemesinde ve türkçe (**Mir'ât-i kâinât**)da, Eshâb-ı kirâmın şanları bildirilmektedir.

25- Seyyid Abdülhakîm Efendinin “rahmetullahi teâlâ aleyh” türkçe (**Sahâbe-i kirâm**) risâlesi İstanbulda basdırılmış olup, çok fâidelidir.

26- (**Nûr-ül-Hüdâ**) kitâbı, 1005 [m. 1597] yılında Karakaşzâde Ömer bin Muhammed Bursavî Halvetî tarafından yazılmış olup, şî'ilere ve hurûfilere cevâb vermektedir. 1286 [m. 1867] da İstanbulda basılmışdır. 1047 [m. 1638] de Edirne'de vefât etdi.

27- (**Menâkıb-i çihâr yâr-i güzîn**) kitâbı, türkçe olup, Eshâb-ı kirâmın “radiyallahü anhüm ecma'in” üstünlüklerini çok güzel yazmaktadır. Seyyid Eyyûb bin Sıddîk Ürmevî yazmıştır. Muhtelif zemânlarda basılmışdır. 1264 [m. 1847] ve 1418 [m.1998] İstanbul baskıları çok güzeldir.

28- İstanbulda çeşitli baskıları yapılmış olan, türkçe, (**Hak Sözü'n Vesîkaları**) ve (**Eshâb-ı Kirâm**) kitâblarında, şî'ilik açıklanmakta, islâm âlimlerinin bunlara verdikleri nasihatler, uzun uzun anlatılmaktadır.

29- Tenâsüha inananların ve Allah insana hulûl etdi diyenlerin, kâfir oldukları (**Berîka**) ve (**Hadîka**) kitâblarında yazılıdır.

30- Yûsüf Nebhânî, (**Şevâhid-ül-hak**) kitâbının son kısımlarında, şî'ilere vesîkalarla cevâb vermektedir.

31- Seyyid Ahmed Dahlân “rahmetullahi aleyh” (**El-fethul-mübîn**) kitâbında, şî'ileri red etmektedir. Bu kitâbı, Süveydînin (**Hucec-i kat'iyye**)si sonunda basılmışdır.

32- Şâh Veliyyullah-ı Dehlevî “rahmetullahi aleyh” (**İzâle-tül-hafâ an hilâfetil-hulefâ**) kitâbında, şî'ilere kuvvetli vesîkalarla cevâb vermekte, hazret-i Mu'âviyeyi övmektedir. Bu kitâb fârisî olup, Urdu diline tercemesi ile birlikde, 1392 [m. 1972] de Pâkistânda basılmışdır. İki cildedir.

81

SEKSEN BİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Lala beğ'e yazılmışdır. Müslimânlığı yaymak lâzım olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, bizim ve sizin islâmın şerefini anlamamızı ve onu korumak için çalışmamızı arttırsın! Yüz seneye yakın bir zemândan beri islâmiyyet yardımcısız kaldı. Öyle oldu ki, kâfirler, müslimân memleketlerinde, yalnız dinsizliklerini, kötülüklerini yapmakla kalmıyorlar; müslimânlığı büs-

bütün yok etmek istiyorlar. Müslimânların ve müslimânlığın izini, adını bile bırakmamak için kıyasıya uğraşıyorlar. İşi oraya kadar götürdüler ki, bir müslimân, islâmiyyetin emrlerinden birini açıkça yapmağa, hattâ söylemeğe kalksa, öldürüyorlar. Meselâ: Kurban bayramında, Hindistânda müslimânlar inek kurban ederler. Kâfirler, müslimânlara (**Cizye**) vermeğe belki râzı olurlar. Fekat, inek kesilmesine hiç râzı olmazlar. Yeni hükümetin ilk zemânlarında müslimânlık yayılırsa ve müslimânlara kıymet verilirse, sonu iyi olur. Fekat, Allah göstermesin böyle olmazsa, müslimânların işi çok güç olur. (**El'gyâs**)! Ya'nî imdâdımıza yetiş yâ Rabbî! Bize yardım et yâ Rabbî! Müslimânlara yardımcı ol yâ Rabbî! Bakalım, hangi mes'ûd, tâli'li kimse, islâmiyyete yardım etmekle şereflenecek? Bu şerefi bakalım hangi kahramân kazanacak. Bu, Allahü teâlânın öyle bir ni'metidir ki, dilediğine ihsân eder. Allahü teâlâ, büyük ihsân sâhibidir. Allahü teâlâ, bizi ve sizi, Peygamberlerin en üstününe uymak şerefinden ayırmasın “aleyhi ve alâ âlihi ve aleyhim minessalevâti efda-lühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ”! Vesselâm.

82

SEKSENİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, İskender Hân-ı Lodiye yazılmışdır. Mâ-sivâyı unutmadıkca, kalbin selâmet bulamayacağı bildirilmektedir:

Hak teâlâ, hep kendisi ile bulundursun. Kendisinden başkası ile olmağa bırakmasın. Mi'râc gecesi, gözü Allahü teâlâdan hiç ayrılmayan, insanların en üstünü hurmetine, bu düâmızı kabûl buyursun “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât”! Bize ve size herşeyden önce lâzım olan şey, kalbi Allahü teâlâdan başka şeylerin hepsinden kurtarmaktır. Kalbin bu selâmete kavuşabilmesi için, Hak teâlâdan başka hiçbir şeyin kalbden geçmemesi lâzımdır. Kalbden hiçbirşeyin geçmemesi için de, mâ-sivâyı ya'nî Allahü teâlâdan başka herşeyi unutmak lâzımdır. Bunları unutmaya (**Fenâ**) denir. Bu yolun büyükleri buyuruyorlar ki, (Allahü teâlâdan başka herhangi birşeyi kalbden geçirmek için uğraşılsa, hiç geçmemelidir). İş, bu dereceye varmadıkca, kalb selâmet bulamaz. Bugün, bu ni'mete kavuşan kimse, anka kuşu gibidir. Ya'nî yokdur. Hattâ buna inanacak kimse de, kalmamıştır. Arabî beyt tercemesi:

***Ni'mete kavuşanlara ni'metler âfiyet olsun.
zevalli fakîr âşık, birkaç damla ile doysun.***

Dahâ çok ne yazayım? Önceniz ve sonunuz selâmet olsun!

83

SEKSENÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, Behâdır Hâna yazılmışdır. Zâhiri ve bâtını toparlamakla beraber, islâmiyyetin zâhirine ve hakîkatine yapışmağı bildirmektedir:

Hak teâlâ, dağınık şeylere olan bağılıklardan kurtarsın. Mukaddes olan kendisine tâm bağlanmakla şereflendirsin. Bu düâmızı Peygamberlerin efendisi hürmetine kabûl buyursun “aleyhi ve alâ âlihi ve aleyhim mi-

nessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ"! Fârisî beyt tercemesi:

***Herne ki güzeldir, Allah sevgisinden başka,
Hepsi câna zehrdir, şeker gibi de olsa!***

İnsanın zâhirini, parlak olan islâmiyyetin zâhiri ile süslemesi ve bâtını da hep Hak teâlâ ile bulundurması, çok güç bir işdir. Acabâ hangi tâli'li bir kimseyi bu iki ni'metle şereflendirirler? Bugün, bu iki ni'mete birlikde kavuşmak, hattâ yalnız islâmiyyetin zâhirine uymak ele geçmez bir hazîne gibi olmuştur. Kibrît-i ahmerden, [ya'nî demire sürtünce altına çevireceği sanılan maddeden] dahâ kıymetlidir. Hak teâlâ, sonsuz olan merhameti ile, geçmişlerin ve geleceklerin en üstününe uymakla zâhirimizi ve bâtınımızı şereflendirsin "aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât"!

***Sevdiklerimin ayrılığından rûhum kan ağlıyor.
Onların firâkından, kemiklerimin ilikleri yanıyor.***

84

SEKSENDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

**Bu mektûb, seyyid Ahmed-i Kâdirîye yazılmışdır. İslâmiyyetin ve hakîka-
tin başka başka olmadıklarını ve hakk-ul-yakîne kavuşmanın alâmetlerini
bildirmektedir:**

Hak teâlâ, islâmiyyet caddesinde ilerlememizi nasîb eylesin. Bütün gücü-
müzle Onun mukaddes zâtına çevrilmemizi ve bizi bizden almasını ve Ondan
başka herşeyden büsbütün yüz çevirmemizi ihsân eylesin. Mi'râc gecesi,
Ondan gözü hiç kaymayan, insanların en üstünü hurmetine, bu düâmızı
kabûl buyursun "aleyhi minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ
ve alâ âlihi ve eshâbilhi ecma'în"! Âmîn. Fârisî mısra' tercemesi:

Ne olursa olsun, dostdan konuşmak dahâ tatlı!

Her ne kadar dostdan söylenen şeylerin hiçbiri, Onun sözü değilse de,
o sözün, herhangi bir bakımdan O mukaddes sevgili ile bir bağlılığı vardır.
Bu bağlılığı da ni'met sayarak, bu yolda çabalamak ve birşeyler söylemek
tatlı olmaktadır. İslâmiyyet ve hakîkat birbirinden başka değildirler. Ay-
rılıkları yalnız, birinde bilgilerin topluca ve ötekinde geniş, açık olmaların-
da ve düşünce yolu, keşf yolu ile hâsıl olmalarında ve görmeden, anlama-
dan, görerek inanılmalarında ve uğraşarak ibâdet etmek yerine kendili-
ğinden ibâdete sarılmaktadır. Parlak olan islâmiyyetin bildirdiği bilgiler
ve hükmler, hakk-ul-yakîne kavuşmaktan sonra, hiç değişiklik olmadan,
keşf yolu ile geniş olarak anlaşılmalıdır. Görmeden inanılan şeyler, hiç
değişiklik olmadan kalb gözü ile görülür. Sevâb kazanmak, ibâdet yapmak
için uğraşmak, didinmek arzûsu, ortadan kalkar. (**Hakk-ul-yakîn**) makâ-
mına kavuşmanın alâmeti, o makâmdaki bilgilerin ve ma'rifetlerin, islâmiy-
yetin bildirdiklerine tâm uygun olmasıdır. Kıl ucu kadar uygunsuzluk bu-
lunursa, hakîkate kavuşulmadığı anlaşılır. Tarîkat büyüklerinden herhangi
birinin bilgisinde ve işinde islâmiyyete bir uygunsuzluk bulunması, sekr-

den, şü'ûrsuzluktan ileri gelir. Sekr, yolda ilerlerken hâsıl olmaktadır. Tesavvuf yolunun sonuna kavuşanlar, hep sahv, şü'ûr, uyanıklık hâlinededirler. Onlar vakte değil, vakt onlara uymaktadır. Hâl ve makâm, onların yüksek derecelerine uymuştur. Fârisî beyt tercemesi:

***Sôfi denince, ibn-ül vakt anlaşılır.
Fekat sâfi, vakti ve hâli aşmıştır.***

Görülüyor ki, islâmiyyete uygunsuzluk hakîkate kavuşulamamış olduğunu gösterir. Tesavvuf büyüklerinden birkaçı, islâmiyyet, hakîkatin kabuğudur, hakîkat, islâmiyyetin özüdür, demiştir. Böyle sözler, her ne kadar, söz sâhibinin doğru yoldan ayrıldığını göstermekde ise de, belki bu sözle, kısa ve toplu olan şey, açık ve geniş olan şeyin kabuğu gibidir ve düşünerek anlamak, kalb gözü ile görmek yanında, özün kabuğu gibidir demek istemişlerdir. Fekat, hâlleri doğru olan büyükler, böyle lâstikli kelimeleri söylemekden kaçınmışlar, kısa ile uzun ve düşünce ile keşf kelimelerinden başka birşey söylememişlerdir. Bir kimse, Hâce Nakşibend “kaddesallahü teâlâ esrârehül akdes” hazretlerinden sordu ki, (Tesavvuf yoluna girmek ve ilerlemek niçindir?). Cevâb olarak buyurdu ki, (Kısa ve toplu olan bilgilerin genişlemesi için ve düşünerek anlaşılabilir bilgilerin keşf yolu ile bulunması içindir). Allahü teâlâ, bilgilerimizi ve işlerimizi islâmiyyete uygun eylesin “salevâtullahi teâlâ ve selâmühü alâ sâhibihâ”!

Ayrıca başınızı ağrıtalım: Düâcınızın mektûbunu getiren meyân şeyh Mustafâ Şüreyhî, Kâdî Şüreyh “rahmetullahi aleyh” hazretlerinin soyundandır. Dedeleri hep büyük insanlar idi. Geçim için yardımcı olan vazîfeleri ve gelirleri çoktu. Kendisi şimdi geçim sıkıntısındadır. Senedlerini, fermânlarını ya'nî iyi hâl kâğıdlarını yanına alarak asker olmak için gelmiştir. Yakınlık göstermenizi, ihsân ederek, râhata kavuşmasına, sıkıntıdan kurtulmasına sebep olmanızı dilerim. Başınızı dahâ çok ağrıtmayayım.

85

SEKSENBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Fethullah-i Hakîme yazılmıştır. Sâlih işleri yapmak ve nemâzları cemâ'at ile kılmak lâzım olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, sizi, beğendiği işleri yapmağa kavuşursun! İnsana önce i'tikâdını, îmânını düzeltmek lâzımdır. Bundan sonra, sâlih, yarar işleri yapmak lâzımdır. İbâdetlerin hepsini kendinde toplayan ve insanı Allahü teâlâyâ en çok yaklaşıran yarar şey, nemâzdır. Peygamberimiz “aleyhissalâtü vesselâm”, (Nemâz dînin direğidir. Nemâz kılan kimse, dînini kuvvetlendirir. Nemâz kılmayan, elbette dînini yıkar) buyurdu. Nemâzı doğru dürüst kılmakla şereflenen bir kimse, çirkin kötü şeyler yapmaktan korunmuş olur. Ankebût sûresinin kırkbeşinci âyetinde meâlen, (Doğru kılan nemâz, insanı fahşâdan ve münkerden herhâlde uzaklaştırır) buyuruldu. İnsanı kötülüklerden uzaklaştırmayan bir nemâz, doğru nemâz değildir. Görünüşde nemâzdır. Bununla berâber, doğrusunu yapıncaya kadar, görünüşü yapmayı elden bırakmamalıdır. Büyüklerimiz “rahmetullahi aleyhim ecma'in”, (Bir şeyin hepsi yapılamazsa, hepsini de elden kaçırma-

malıdır) buyurdu. Sonsuz ihsân sâhibi olan Rabbimiz, görünüşü hakikat olarak kabûl edebilir. [Böyle bozuk nemâz kılacağına, hiç kılma dememelidir. Bu sözü din düşmanları çıkarmıştır. Böyle bozuk kılacağına doğru kıl demelidir. Bu inceliği iyi anlamalıdır.]

Nemâzları cemâ'at ile ve huşû' ve hudû' ile kılmalıdır. Çünkü, insanı dünyâda ve âhiretde felâketlerden, sıkıntılardan kurtaracak ancak nemâz-dır. Mü'minûn sûresi başındaki âyet-i kerîmede meâlen, **(Mü'minler her-hâlde kurtulacaktır. Onlar, nemâzlarını huşû' ile kılanlardır)** buyuruldu. [Köyde, yolda nemâz kılmak için, kıbleyi bulmak lâzımdır. Kible cihetini öğrenmek için, güneşi gören toprağa bir çubuk dikilir. Yâhud bir ipin ucuna anahtar veyâ taş bağlanıp sarkıtılır. Takvîm yaprağında yazılı (Kible sâati) vaktinde, çubuğun, ipin gölgeleri kible istikâmetini gösterir. Gölgenin güneş tarafında olan ucu, kible ciheti olur.] Tehlûke, korku bulunan yerde yapılan ibâdetin kıymeti kat kat dahâ çok olur. Düşman saldırdığı zemân, askerın ufak bir iş görmesi, pekçok kıymetli olur. Gençlerin ibâdet etmeleri de, bunun için dahâ kıymetlidir. Çünkü, nefslerinin kötü isteklerini kırmakda ve ibâdet etmek istememesine karşı gelmekdedirler. Eshâb-ı Kehf, bir hicret yaparak din düşmanları arasından çıktıkları için şerefli oldular. Peygamberimiz “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vettehiyyât” bir hadîs-i şerîfde, **(Fitnenin, fesâdın çoğaldığı zemânda ibâdet etmek, hicret ederek benim yanına gelmek gibidir)** buyurdu. Görülüyor ki, din düşmanlarının güçlük çıkarması, ibâdetlerin şerefini artdırmakda, sevâbı kat kat çoğalmaktadır. Zarar yapmak istemeleri, müslimânlar için fâideli olmaktadır. Dahâ ne yazayım? Oğlumuz şeyh Behâeddîn, Allah adamları ile görüşmekden sıkılıyor. Zenginlerle, dünyâya düşkün olanlarla bulunmak istiyor. Onlarla düşüp kalkmanın, insanı felâkete götüreceğini anlamıyor. Onların yağlı, tatlı yemeklerinin zehr gibi gönlü öldüreceğini, ahlâkı bozacağını düşünemiyor. Amân, amân kötü arkadaşlardan kaçınız! İnsanın dînine, îmânına saldıran tatlı dilli, güler yüzlü korkunç düşmanlara aldanmamak için, çok uyanık olunuz. Sahîh olan hadîs-i şerîfde “alâ masdari-hessalâtü vesselâm”, **(Mal ve mevkrî' sâhiblerine, malı için, makâmı için alçalan kimsenin dîninin üçde ikisi gider)** buyuruldu. Mal için, mevkrî' kazanmak için, islâm düşmanlarına eğilenlere, dinlerinden, ibâdetlerinden vaz geçenlere yazıklar olsun! Sonsuz ni'metleri, se'âdetleri, birkaç günlük eğlence için elden geçiriyorlar.

86

SEKSENALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, Perkene şehrindeki hâkimlerden birisine yazılmıştır. Kalbi, Allahü teâlâdan başka şeylerin sevgisinden kurtarmağı bildirmektedir:

Hak teâlâ, aşırı ve gerici olmakdan kurtarıp orta yolda buldursun! Bu düâmızı, Peygamberlerin efendisi hurmetine “aleyhi ve alâ âlihi ve aleyhim minessalevâtü efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ” kabûl buyursun! Bize ve size önce lâzım olan şey, kalbimizi Allahü teâlâdan başka şeylere bağlı olmakdan kurtarmaktır. Kalbin bu selâmete kavuşması için, Allahü teâlâdan başka hiçbirşeyi kalbe getirmemek lâzımdır. Kalb, Allahü teâlâdan

başka şeyleri öyle unutmalıdır ki, eğer bir kimse, bin sene yaşamış olsa, kalbine hiçbirşey gelmemelidir. Fârisî mısra' tercemesi:

İş budur, bundan başkası hiçdir!

Buluşduğumuz zemân, bu fakîri okşiyarak, bir işiniz olursa bize yazınız buyurmuşdunuz. Bunun için, başınızı ağrıtıyorum. Şeyh Abdüllah-i Sofî, iyi insanlardandır. İhtiyâclarını karşılamak için borca girmiştir. Alacaklılarından yakasını kurtarabilmesi için yardımcı olmanızı dilerim. Vesselâm.

87

SEKSENEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Pehlivân Mahmûda yazılmışdır. Allahü teâlânın sevdikleri tarafından bir kimsenin kabûl olunmasının büyük se'âdet olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, size selâmet versin ve islâmiyyetin doğru caddesinde bulundursun “alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehıyye”! Kıymetli arkadaşlarımıza birinci müjdem, meyân şeyh Müzemmilin oraya gelmesini bildirmektedir. Onun sohbetinin kıymetini ve fâidelerini nasıl anlatayım? Allahü teâlânın sevdiklerinin, bir kimseyi kabûl etmesi, ne büyük se'âdetdir. Hele onu severler ve yanlarına çekerlerse, dünyâ ve âhîret se'âdetine kavuşmuş olur. O büyüklerin yanında bulunanlar, kötülüklerden temizlenir. Sözün kısası, onun sohbetini büyük ni'met biliniz. Sohbetin edeblerini titizlikle gözetiniz ki, fâidelenebilesiniz. Dahâ ne yazayım? Evveliniz ve sonunuz selâmet olsun! [Yüzaltıncı mektûba bakınız!]

88

SEKSENKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine Pehlivân Mahmûda yazılmışdır. Bir kimsenin, saçını, sakalını îmân ile ve ibâdet ile ağartmasının büyük ni'met olduğu ve gençlikde korku, ihtiyârlıkda merhamete sığınmak lâzım olduğu bildirilmektedir:

Hak teâlâ, her ân kendisi ile bulundursun. Bir kimsenin saçının, sakalının siyâhlığını, îmân ile ve ibâdetler ile ağartması ne büyük ni'mettir. Resûlullah “aleyhissalâtü vesselâm” hadîs-i şerîfde, **(Saçını, sakalını müslimân olarak ağartan afv olunur)** buyurdu. Allahü teâlânın sonsuz merhametini düşününüz. Günâhları afv edeceğine güveniniz! Gençlikde, Allahü teâlânın kahrından, azâbından korkmak, titremek lâzımdır. İhtiyârlıkda afvına, merhametine sığınmalıdır. Evveliniz ve sonunuz selâmet olsun!

Âfet-i gamdan aceb, dünyâda kim âzâdedir?

Herkesin bir derdi var, mâdem ki, âdem-zâdedir.

Bir hûmâ-yı zevki bin sayyâd-ı gam ta'kîb eder,

Böyle bir mevhûma bilmem, halk neden üftâdedir?

SEKSENDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Alî Cân için yazılmışdır. Ölüm için sabr dilemektedir:

Hak teâlâ, hepimizi islâmiyyetin doğru caddesinde bulundursun “alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye”! Enbiyâ sûresi otuzbeşinci ve Ankebût sûresi elliyedinci âyetlerinde meâlen, **(Her canlı, ölümün tadını tadacaktır!)** buyuruldu. Bunun için, her insan ölecektir. Ölümden kurtuluş yoktur. Hadîs-i şerîfde, **(Ömrü uzun, ibâdetleri de çok olana müjdeler olsun!)** buyuruldu. Dostu dosta ölümle kavuşduruyorlar. Bunun için, Allahü teâlânın âşıkları, ölümü düşünerek tesellî buluyor, üzüntüleri azalıyor. Ankebût sûresinin beşinci âyetinde meâlen, **(Allahü teâlâyâ kavuşmak isteyenler! Biliniz ki, Allahü teâlâyâ kavuşmak zemânı herhâlde gelecektir)** buyuruldu. Evet, biz geride kalanlar ve nefse esîr olanlar ve Allahü teâlânın rızâsına kavuşmuş olanların ve dünyâyâ düşkün olmakdan kurtulanların sohbetlerinden mahrûm kalanlar, zararda ve başı yerdeyiz. Ni'metlerini size saçan merhûme vâlideniz, günümüzün en kıymetli varlığı idi. Onun size olan ihsânlarına karşı, şimdi sizin de ona ihsân etmeniz lâzımdır. Düâ ederek ve sadaka vererek her ân yardımına koşunuz! Hadîs-i şerîfde, **(Mezârdaki ölü, denizde boğulmak üzere olan kimse gibidir, babasından, anasından, kardeşinden ve arkadaşlarından gelecek bir düâyı hep beklemektedir)** buyuruldu. Bundan başka, onların ölümünü görerek, kendi ölümünü de düşünmeli. Bütün varlığı ile, Allahü teâlânın beğendiği şeyleri yapmağa sarılmalıdır. Dünyâ hayatının insanı aldatmaktan başka birşey olmadığını düşünmelidir. Dünyâ kazançlarının Allahü teâlânın yanında az bir kıymeti olsaydı, düşmanı olan kâfirlere ondan kıl ucu kadar vermezdi. Allahü teâlâ, bizi ve sizi, kendisinden başka herşeyden yüz çevirmekle ni'metlendirdi! Yalnız kendisine bağlanmakla şereflendirdi! Bu düâmızı, Peygamberlerin efendisi hurmetine kabûl buyursun “aleyhi ve alâ âlihi ve aleyhim minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ”! Vesselâm, vel ikrâm.

***Kimseye etmem şikâyet, ağlarım ben hâlîme.
Titrerim mücrim gibi, bakdıkca istikbâlîme!***

DOKSANINCI MEKTÛB

Bu mektûb, hâce Kâsım yazılmışdır. Bütün varlığımızla Allahü teâlâyâ dönmek lâzım olduğu ve bu ni'mete kavuşmak için, Ebû Bekr-i Sıddîkın yoluna sarılmak icâb ettiği bildirilmektedir:

Hak teâlâ, bu alçak dünyâyı gözünüze aşağı ve değersiz göstere. Kalb aynanızı, âhiretin güzel cemâli ile süslesin! Bu düâmızı, mi'râc gecesi, kendisinden gözü hiç ayrılmayan, tertemiz Peygamberi hurmetine kabûl buyursun “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ”! Okşayıcı, kıymetli mektûbunuz ve yüksek değerli hediyeleriniz gel-

di. Lutf eylemişsiniz. Allahü teâlâ, hayrlı karşılıklarını ihsân eylesin! Sevenlerimize ve iyi gözle bakanlarımıza nasîhatimiz şudur: Bütün varlığımızla Allahü teâlânın mukaddes zâtına dönmeliyiz! Ondan başka herşeyden yüz çevirmeliyiz! Fârisî mısra' tercemesi:

İş budur, bundan başkası hiçdir!

Bugün, bu büyük ni'mete kavuşmak için Ebû Bekr-i Sıddîkın yoluna inanmak ve bağlanmak lâzımdır. Bu yolda bulunan büyüklerin “rahmetullahi aleyhim ecma'în” bir sohbeti ile kavuşulan şeyler, sıkı riyâzetlerle ve ağır mücâhedelerle ele geçemez.

[(**Riyâzet**) nefsin istediklerini yapmamak, harâmlardan, mekrûhlardan sakınmaktır. (**Mücâhede**), nefse ağır gelen, onun istemediği şeyleri yapmak, farzları, sünnetleri, müstehabları işlemek demektir].

Bu büyüklerin yolunda, sonda kavuşulan ni'metler, başlangıçta yerleşdirilmiştir. Sona varanların kavuşduklarını, dahâ ilk sohbetde ihsân ederler. Bu büyüklerin yolu, Eshâb-ı kirâmın yoludur. Eshâb-ı kirâm “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în”, insanların en üstününün, dahâ birinci sohbetinde “aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” öyle ni'metlere kavuşdular ki, ümmetin Evliyâsı, bunlara en sonda belki kavuşabilir. İşte bu, nihâyetin bidâyete yerleşdirilmesidir. Öyle ise, bu büyükleri cân ile, gönül ile seviniz! Çünkü, bütün se'âdetlerin temeli, sebebi bu sevgidir. Allahü teâlâ, size ve doğru yolda gidenlere ve Muhammed Mustafânın izinde bulunanlara selâmet versin “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm!”

91

DOKSANBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Kebîre yazılmışdır. İ'tikâdı düzeltmek ve sâlih, yarar işler yapmak, mukaddes âleme uçabilmek için iki kanat gibidir. İslâmiyyete yapışmak ve hakîkat hâllerine kavuşmak, hep nefsin tezkiyesi ve kalbin tasfiyesi için olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, bizi ve sizi sünnet-i seniyyeye uymakla şereflendirsin “alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye”! Müslimânların birinci vazîfesi, i'tikâdı düzeltmektir. Ehl-i sünnet vel-cemâ'at âlimlerinin bildirdiklerine uygun olarak inanmaktır. Çünkü, Cehennemden kurtulacağı bildirilmiş olan bir fırka bunlardır. İkinci olarak, lâzım olan şey, fikh bilgilerinin öğrenmek ve herşeyi bu bilgiye göre yapmaktır. İki kanat gibi olan bu i'tikâd ve amel elde edildikten sonra, mukaddes âleme uçmalıdır. [(**Mukaddes**) demek aybdan, çirkin, kötü şeylerden uzak, temiz demektir.] Fârisî mısra' tercemesi:

İş budur, bundan başkası hiçdir!

İslâmiyyetin emrlerini yapmak ve tarîkatın ve hakîkatın hâllerine kavuşmak, hep nefsin tezkiyesi ya'nî küfrden temizlenmesi ve kalbin tasfiyesi ya'nî günâhlardan temizlenmesi içindir. Nefs temizlenmedikçe ve kalb selâmet bulmadıkça, hakîkî îmân hâsıl olmaz. Felâketlerden, azâblardan

kurtulmak için, hakîkî îmnâna kavuşmak lâzımdır. Kalbin selâmeti için, Allahü teâlâdan başka hiçbirşeyin kalbe gelmemesi lâzımdır. Bin sene yaşamış olsa, kalbe hiçbirşey gelmemelidir. Çünkü, bu zemân kalb, Allahü teâlâdan başka herşeyi büsbütün unutmuştur. Eğer, birşeyi hâtırlamak için uğraşsa, hâtırlayamaz. Bu hâle (**Fenâ fillah**) denilmiştir. Bu yolun basamaklarından birincisi, fenâ basamağıdır. Fenâ makâmına kavuşulmadıkca, hiçbir şey elde edilemez. Evveliniz ve sonunuz selâmet olsun!

92

DOKSANİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine şeyh Kebîre yazılmışdır. Kalbin itminâna kavuşması, ancak zikir ile olur. İncelemekle, düşünmekle olmayacağı bildirilmektedir:

Allahü teâlâ bizi ve sizi Muhammed aleyhisselâmın dînine uygun olan işler yapmağa kavuşdursun “alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye”!

Ra'd sûresinin yirmisekizinci âyetinde meâlen, (**Biliniz ki, kalbler ancak zikir ile itmînâna kavuşur**) buyuruldu. Kalbi itmînâna kavuşduran tek yol vardır. Bu tek yol, Allahü teâlâyı zikir etmektir. Akl ile incelemekle ve düşünmekle kalb itmînâna kavuşamaz. Fârisî iki beyt tercemesi:

*Herşeyi akl ile çözmek istiyen kişi,
Tahta ayak takmış bacaksızlara benzer.
Kısa aklına uydurmak ister her işi,
Dün yaptığını, bugün değiştirmek ister.*

Çünkü, zikir ederken, O mukaddes zât ile bir bağlılık hâsil olur, her ne kadar, Onunla hiçbir bağlılık kurulamaz. Ayaklar altındaki toprak [ya'nî insan] nerede, herşeyin sâhibi olan [Allahü teâlâ] nerede? Fekat hâtırlayan ile, hâtırlanan arasında az bir bağlantı hâsil olur. Bu bağlılıktan da, sevgi doğar. Zikir edenin kalbini sevgi kaplayınca, kalbde itmînân hâsil olur. Kalbde itmînân hâsil olması, insanı sonsuz se'âdetlere kavuşdurur. Fârisî beyt tercemesi:

*Zikir et zikir, bedende iken cânın,
Kalb temizliği, zikriledir Rahmânın.*

Evveliniz ve sonunuz selâmetde olsun!

93

DOKSANÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, İskender Hân-i Lodîye yazılmışdır. Her ân Allahü teâlâyı zikir etmek lâzım olduğu bildirilmektedir:

Beş vakt nemâzı cemâ't ile kıldıkdan ve bunların sünnetlerini de kıldıkdan sonra, bütün vaktlerinde Allahü teâlâyı zikir etmek, hâtırlamak lâzımdır. Kalbde başka hiçbirşeye yer vermemelidir. Yirken, içerken, uyurken, gelirken, giderken hep zikir yapmalıdır. Zikrin nasıl yapılacağını öğrenmiş idiniz. Öğrendiğiniz gibi yapınız! Zikir yapmakda gevşeklik duyarsanız,

kalbinizin niçin dağıldığını araşdırınız! Bundan sonra, kalbi toparlamağa çalışınız! Boyun bükerek ve ağlayarak, kalbdeki karartının gitmesi için, Allahü teâlâyâ yalvarınız. Şeyhi, ya'nî zikir etmesini size öğreten kimseyi, araya koyunuz! Her güçlüğü, her sıkıntıyı gideren, ancak Allahü teâlâdır.

94

DOKSANDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, Hızır Hân-ı Lodîye yazılmışdır. Herkese i'tikâdı düzeltmek ve amel etmek lâzım olduğu, hakikat âlemine bu iki kanat ile uçulabileceği bildirilmektedir:

Hak teâlâ hazretleri, Muhammed Mustafânın dîni caddesinde bulundursun “alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye”! Herkese önce lâzım olan şey, Ehl-i sünnet vel-cemâ'at âlimlerinin anladıklarına ve bildirdiklerine uygun olarak i'tikâdı düzeltmektir. Cehennemden kurtulacağı bildirilen bir fırka, bu âlimlerin fırkasıdır. İmânı düzelttikden sonra, farzları, sünnetleri, vâcibleri, müstehabları ve harâmı, halâli, mekrûhu ve müstebahi, ya'nî şübheli olan şeyleri öğrenmek ve bu fıkıh bilgilerine göre hareket etmek lâzımdır. Bu i'tikâd ve amel iki kanadına kavuşunca, eğer Allahü teâlâ yardım eder, izn verirse, hakikat âlemine uçulabilir. Bu iki kanat elde edilmeksizin, hakikat âlemine uçulamaz. Fârisî beyt tercemesi:

***Kurtulum sanma, ey Sa'dî hoca,
Muhammed aleyhisselâma uymadıkca!***

Allahü teâlâ, bizi ve sizi o yüce Peygambere uymak ile şereflendirsin “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm”!

95

DOKSANBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, seyyid Ahmed-i Necvâreye yazılmışdır. İnsan herşeyi kendinde toplamışdır. İnsanın kalbi de böyle yaratılmışdır. Tesavvuf büyüklerinden birkaçının sekr hâlinde iken, kalbin genişliğini bildiren sözlerine islâmiyete uygun ma'nâ vermek lâzım olduğu bildirilmektedir:

Her insan, bir topluluktur. Varlıkta bulunan herşey insanda da vardır. Bu imkân âleminde bulunan herşeyin kendisi, vücûb âleminde bulunanların ise, sûretleri, benzerleri insanda bulunur. (Allahü teâlâ, Âdemi kendisi gibi yarattı) hadîs-i şerîfdir. Demek ki, vücûb mertebesinde ya'nî, Allahü teâlâda ve sıfatlarında bulunanların, insanda birer sûreti, birer benzeri vardır. İnsanın kalbi de, böyle bir topluluktur. İnsanda bulunan herşey kalbde de vardır. Bunun için, insanın kalbine (Hakikat-i câmi'a) denir. Tesavvuf büyüklerinden birçoğu, herşeyin kalbde bulunduğunu görünce, kalbin genişliğini bildirmek için, (Arş ve içinde bulunan herşey, ârifin kalbinin bir köşesine konsa, hiç duyulmaz) demişlerdir. Çünkü, bütün maddeler ve gökler ve Arş ve Kürsî kalbde bulunmaktadırlar. Mekânlı ve mekânsız, maddeli ve maddesiz herşey kalbde bulunmaktadırlar. Kalbde, mekânsız, maddesiz, herşey bulunduğu göre, Arşın ve Arş içinde bulunanların

kalbdeki yeri ne kadarlık olabilir? Çünkü, Arş çok büyük ise de, maddeden yapılmışdır ve mahlûkdur. Mekânı olan ya'nî maddeden yapılmış olan birşey ne kadar geniş olursa olsun, mekânsız olanın yanında çok küçük kalır.

Tesavvuf büyüklerinden sahv sâhibi olanlar, ya'nî sekrden kurtulmuş olanlar “kaddesallahü teâlâ esrârehüm” böyle sözlerin, sekr sözü olduğunu bildirmişlerdir. Sekr hâlinde olanlar, bir şeyin kendisi ile görünüşünü birbirinden ayıramaz. Görünüşünü kendisi sanır. Arş, tâm zuhûra kavuşmaktadır. Kalbe yerleşmez. Kalbde yerleşen, arşın kendisi değildir. Örneğidir, görüntüsüdür. Bu örneğin, kalbden çok küçük olacağı meydanda bir şeydir. Çünkü kalbde böyle sayısız örnekler vardır. Gök, başka şeyler gibi aynada görününce, ayna gökden dahâ geniştir denilemez. Evet, aynadaki gökün görüntüsü aynadan küçüktür. Fekat bundan, gökün kendisinin de aynadan küçük olması lâzım gelmez. Bunu başka bir misâl ile de açıklıyalım: İnsanda toprak maddeleri vardır. Bunun için insan yer yüzünden dahâ büyüktür denilemez. Hattâ yer küresi yanında, insanın büyüklüğü, hiç denecek kadar küçüktür. Birşeyin nümûnesini, örneğini, o şeyin kendisi sanmak, bu yanlışlığa yol açmaktadır.

Tesavvuf büyüklerinden birkaçının “rahmetullahi aleyhim ecma'în” sekr hâlinde iken söyledikleri başka sözler de böyledir. (Cem'i Muhammedî, cem'i ilâhîden dahâ geniştir) sözleri gibi. Muhammed aleyhisselâmda, imkânın ya'nî mahlûkların kendileri ile vücûbün ya'nî Allahü teâlânın ve sıfatlarının sûretlerini, örneklerini bir arada görüyorlar. Böylece, Muhammed aleyhisselâmda, Allahü teâlâda bulunandan dahâ çok şey bulunuyor sanıyorlar. Burada da, birşeyin örneğini kendisi sanarak, yanılıyorlar. Muhammed aleyhisselâmda bulunan şey, vücûb mertebesinin kendisi değildir, örneğidir. Allahü teâlâ, hakîkî vâcib ül-vücûddur. Vücûb mertebesinin kendisi ile örneğini birbiri ile karıştırmaları böyle şey söylemezlerdi. İşin doğrusu, onların sekr, şü'ürsüzlük hâlinde iken söyledikleri gibi değildir. Muhammed “aleyhissalâtü vesselâm” sınırlı, küçük bir kuldur. Allahü teâlâ ise, sınırsızdır, sonsuzdur.

Sekr hâlinde olan şeyler, Vilâyet makâmlarında bulunmaktadırlar. Sahv hâlinde olan şeyler ise, Nübüvvet, Peygamberlik makâmındadır. Peygamberlerin “aleyhimüssalevatü vetteslîmât” yolunda gidenlerin büyükleri, onlara tâm uydukları için, o makâmın, onların makâmının sahvından pay alırlar. Bistâmîye denilen büyükler, sekrin sahvdan dahâ üstün olduğunu söylemişlerdir. Bunun için, şeyh Bâyezîd-i Bistâmî “kuddise sirruh”, (Benim bayrağım, Muhammed aleyhisselâmın bayrağından dahâ yüksektir) dedi. Kendi bayrağı vilâyet bayrağıdır. Muhammed aleyhisselâmın bayrağı nübüvvet bayrağıdır. Vilâyet bayrağında sekr olduğu için ve Peygamberlik bayrağında sahv olduğu için, onu bundan üstün tutmuşdur.

Birçokları da, (Vilâyet, nübüvvetden dahâ üstündür) dedi. Velîlerin “rahime-hümullah” Allahü teâlâdan yana olduğunu, Peygamberlerin “aleyhimüssalevât” ise, insanlardan yana olduğunu gördüler. Hakka karşı olanın, insanlara karşı olanlardan dahâ üstün olacağı meydândadır. Birkaçı da, bu sözü çevirerek, (Bir Peygamberin vilâyeti, kendi nübüvvetinden dahâ üstündür) dedi. Bu fakîre göre, bu sözlerin hepsi, doğru olmaktan çok uzaktır. Çünkü Peygamberler yalnız insanlardan yana değildir. Hem insanlar-

dan, hem de, Hakdan yanadırlar. Bâtnları ya'nî kalbleri, rûhları Hak iledir. Zâhirleri, halk iledir. Hep ve yalnız halk ile olanlar, Allahü teâlâdan yüz çevirmiş olan gâfillerdir. Peygamberler “aleyhimüssalevatü vetteslîmât”, bütün varlıkların en üstünleridir. Ni'metlerin en üstünü bunlara verilmiştir. Vilâyet, nübüvvetin bir parçasıdır. Nübüvvet, bütündür. Bunun için nübüvvet, her vilâyetden dahâ üstündür. İster Peygamberin vilâyeti olsun, ister Velînin vilâyeti olsun! Bundan dolayı da, sahv sekrden dahâ üstün, dahâ kıymetlidir. Vilâyet nübüvvetin içinde bulunduğu gibi, sekr de sahvın içindedir. Onun bir parçasıdır. Câhil kimselerde bulunan sekrsiz sahv, sözümlüğün dışındadır. Öyle sahvın üstün olduğunu söylemek, saçmalamak olur. İçinde sekr bulunan sahvın sekrden dahâ üstün olduğu meydândadır.

İslâmiyyet bilgilerinin hepsi, nübüvvet mertebesinden çıkmış oldukları için, başdan başa sahvıdır. Bunlara uymıyan bilgiler, nasıl olursa olsunlar, sekrden hâsıl olmuşlardır. Sekr sâhibleri ma'zûrdurlar. Ya'nî sorguya çekilmez, azâb edilmezler. Fekat, yalnız sahv bilgileri taklîd olunur. Sahv bilgilerine uyanlar kurtulur. Sekr bilgilerine uyulmaz. Bunlara uyanlar, ma'zûr olmaz. Sorguya çekilirler, cezâlandırılırlar. Allahü teâlâ, islâmiyyet bilgilerine uymakla hepimizi şerefledirsin “alâ masdarihessalâtü vesselâmü vettehiyye”! Bu düâmıza âmîn diyenlere Allahü teâlâ merhamet etsin!

Hadîs-i kudsi'de, **(Yer yüzüne ve göke sığmam. Fekat, mü'min kulunun kalbine sığarım)** buyuruldu. Burada da; vücûb mertebesinin kendisi değil, sûreti, örneği sığmaktadır. Kendisinin sığması düşünülemez. Görülüyor ki, kalbin maddesiz, mekânsız şeylerden dahâ geniş olması, onların kendilerinden değil, sûretlerinden dahâ geniş olmasıdır. Mekânsızlar karşısında, Arş ve Arşda bulunan herşey, zerre kadar bile sayılamaz. Mekânsızların kendileri böyledir, sûretleri böyle değildir.

96

DOKSANALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, Muhammed Şerîfe yazılmış olup, ibâdetleri ve iyi işleri vak-tinde yapmayı, yarım yaparım, sonra yaparım diyenlerin aldandıklarını ve Muhammed aleyhisselâmın yoluna, islâmiyyete yapışmak lâzım geldiğini bildirmektedir:

Ey kıymetli oğlum! Bugün, her istediğini kolayca yapabilecek bir hâlde-sin. Gençliğin, sıhhatin, gücün, kuvvetin, malın ve râhatlığın bir arada bulundu-ğu bir zemândasın. Se'âdet-i ebediyyeye kavuşduracak sebeblere yapış-mağı, yarar işleri yapmağı, niçin yarına bırakıyorsun? İnsan ömrünün en iyi zemânı olan, gençlik günlerinde, işlerin en iyisi ve fâidelisi olan, sâhibin, yaratanın emrlerini yapmağı, Ona ibâdet etmeğe çalışmalı, islâmiyyetin yasak ettiği harâmlardan, şübhelilerden sakınmalıdır. Beş vakt nemâzı cemâ'at ile kılmağı elden kaçırmamalıdır. Nisâb mikdârı ticâret malı olan müslimânların, bir sene sonra zekât vermeleri emr olunmuştur. Bunların, zekât vermesi, muhakkak lâzımdır. O hâlde, zekâtı seve seve ve hattâ fakîr-lere yalvara yalvara vermelidir. Allahü teâlâ, çok merhametli olduğu, kullarına çok acıdığı için, yirmidört sâat içinde ibâdete, yalnız beş vakt ayır-mış, ticâret eşyâsından ve çayırda otlayan dört ayaklı hayvanlardan, tâm

veyâ yaklaşıp olarak ancak, kırkda birini fakîrlere vermeği emr buyurmuşdur. Birkaç şeyi harâm edip, çok şeyi mubâh etmiş, izn vermişdir.

O hâlde, yirmidört sâatde bir sâat tutmayan bir zemânı, Allahü teâlânın emrini yapmak için ayırmamak ve zengin olup da, malın kırkda birini müsli-mânların fakîrlere vermemek ve sayılamıyacak kadar çok olan, mubâhları bırakıp da, harâm ve şübheli olana uzanmak, ne büyük inâd, ne derece insâf-sızlık olur.

Gençlik çağı, nefsin kaynadığı, şehvetlerin oynadığı, insan ve cin şeytân-larının saldırdığı bir zemândır. Böyle bir çağda yapılan az bir amele pekçok sevâb verilir. İhtiyârlıkda dünyâ zevkleri azalır, güç kuvvet gidip, arzûlara kavuşmak imkânı ve ümmîdleri kalmadığı zemânda, pişmânlıktan, âh etmekden başka birşey olmaz. Çok kimselere bu pişmânlık zemânı da, nasîb olmaz. Bu pişmânlık da, tevbe demektir ve yine büyük bir ni'mettir. Çokları bu günlere kavuşamaz.

Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” haber verdiği sonsuz azâb-lar, çeşidli acılar, elbette olacak, herkes cezâsını bulacaktır. İnsan ve cin şey-tânları, bugün, Allahü teâlânın afvını, merhametini ileri sürerek aldatmakda, ibâdetleri yaptırmayıp, günâhlara sürüklemektedir. Hâlbuki, iyi bilmeli ki, bu dünyâ, imtihan yeridir. Bunun için, burada dostlarla düşmanları karışdırmış-lar, hepsine merhamet etmişlerdir. Nitekim A'râf sûresi, yüzellibeşinci âyetin-de meâlen, **(Merhametim herşeyi içine almıştır)** buyuruldu. Hâlbuki, kı-yâmetde, düşmanları, dostlardan ayıracaktırlar. Nitekim, Yasîn sûresinde, **(Ey kâfirler, bugün, dostlarımdan ayrılıyorsunuz!)** meâlindeki âyet-i kerîme, bunu haber vermektedir. O gün, yalnız dostlara merhamet olunacak, düşmanlara hiç acınmıyacak, onlar muhakkak mel'ûn olacaktır. Nitekim, A'râf sûresinde, **(O gün, merhametim, yalnız benden korkarak kâfir olmaktan ve günâh işle-mekden kaçınanlara, zekâtını verenlere, Kur'ân-ı kerîme ve Peygamberime “aleyhisselâm” inananlara mahsûsdur)** meâlindeki âyet-i kerîme, böyle oldu-ğunu göstermektedir. O hâlde, o gün, Allahü teâlânın rahmeti, **(Ebrâr)**a, ya'nî müslimânlardan iyi huylu ve yarar işli olanlara mahsûsdur. Evet, müslimânla-rın, zerre kadar îmânı olanların hepsi sonunda hattâ, çok zemân Cehennemde kaldıktan sonra bile, merhamete kavuşacaktır. Fekat rahmete kavuşabilmek için, ölürlen îmân ile gitmek şarttır. Hâlbuki, günâhları işlemekle kalb kara-rınca ve Allahü teâlânın emrlerine ve harâmlarına ehemmiyyet verilmeyince, son nefesde îmân nûru, sönmeden nasıl geçebilir? Din büyükleri buyuruyor ki, **(Küçük günâha devâm, büyük günâha sebep olur. Büyük günâha devâm da insanı kâfir olmağa sürükler)**. Böyle olmakdan Allahü teâlâyâ sığınınız! Fârisî beyt tercemesi:

***Az söyledim, dikkat etdim kalbini kırmamağa,
bilirim üzülsün; yoksa sözüm çokdur sana.***

Allahü teâlâ hepimizi beğendiği işleri yapmağa kavuşdursun! Sevgili Pey-gamberi Muhammed aleyhisselâmın ve Onun kıymetli Âli ve Eshâbı hurme-ti için düâmızı kabûl buyursun! Bu mektûbu size getiren Mevlânâ İshak, bu fakîrin tanıdıklarından ve muhlislerindedir. Eskiden beri komşuluk hakkı da vardır. Yardım isterse, esirgemezsiniz inşaallah. Yazısı ve inşâ kâbiliyyeti iyidir. Vesselâm.

DOKSANYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Dervîşe yazılmışdır. İbâdet etmemize emr olunması, yakîn elde etmemiz için olduğu bildirilmektedir:

Hak teâlâ, Peygamberlerin en üstünü “salevâtullahi aleyhim” hâtırı için, bir işe yarayan bizlere, îmânın hakikatini bildirsın! İnsanların yaratılmasına sebep, emr olunan ibâdetleri yapmaktır. İbâdetleri yapmak da îmânın hakikati olan, yakîni elde etmek içindir. Hicr sûresi, son âyetinin meâl-i şerîfi de, belki **(Yakîn elde etmek için Rabbine ibâdet et!)** demektir. Çünkü (hattâ) kelimesi, (ye kadar) demek olduğu gibi (sebeb olmak, ya'nî, için) ma'nâsını da bildirir. Sanki, ibâdet yapmadan önce olan bu îmân, îmânın kendisi değil, görünüşüdür. Âyet-i kerîmede, (yakîn elde etmek için) ya'nî (İmânın kendisini elde etmek için) buyuruluyor. Sûre-i Nisâ yüzotuzbeşinci âyetinde meâlen, **(Ey îmân edenler! İmân ediniz!)** buyuruldu. Bunun ma'nâsı, (Ey! İmânın sûretini edinenler! İbâdet yaparak, îmânın kendisine kavuşunuz!)dur.

(Vilâyet), ya'nî Velî olmak, Fenâ ve Bekâ denilen iki ni'mete kavuşmak demektir. Fenâ ve Bekâya kavuşmak, bu yakîni ele geçirmek içindir. Yoksa, Fenâ-fillah ve Bekâ-billah diyerek, Allahü teâlâ ile birleşmek, hulûl gibi şeyler anlamak, ilhâd ve zındıklıktır.

[İbni Âbidîn, üçüncü cildde buyuruyor ki: (Müslimân olmadığı, kâfir olduğu hâlde, müslimân olduğunu söyleyenlere, münâfık, zındık, dehrî ve mülhîd denir. Ara sıra nemâz kılar, oruc tutar, ba'zan hacca da gidenleri olur. **(Münâfık)**, başka dindedir. Muhammed aleyhisselâmın Peygamber olduğunu söylemez. **(Dehrî)**, Allahü teâlânın var olduğunu da söylemez. **(Mülhid)**, her ikisine inanır ve inandığını söyler. Fekat, küfre kaymışdır, islâmiyyetden ayrılmışdır. İtikâdı bozuktur. Kendini tam müslimân sanır. Kendisi gibi olmayanlara kâfir der. **(Zındık)**, Allahü teâlâyâ, islâmiyyete, halâle, harâma inanmaz. Hiç dîni yoktur. Muhammed aleyhisselâma inandığını söyler. Bunlardan, sapık fikirlerini, müslimânlık olarak tanıtmaya çalışanları çok tehlikelidir. Mürted, islâmdan ayrılan kimsedir. Kâfir olduğunu saklamaz). Komünistler ve masonlar, dehrî kısmındandır.]

Evet, tesavvuf yolunda ilerlerken, Allahü teâlâyâ olan fazla aşk, sevgi sebebi ile serhoşluk gibi, ba'zı hâller hâsıl olur. Bu vakt, ba'zı bilgiler yanlış anlaşılır. Böyle hâlleri geçmek, atlamak lâzımdır. Böyle anlayışlar için tevbe, istigfâr etmek lâzımdır. Tesavvuf büyüklerinden İbrâhîm bin Şeybân-i Kazvîni “kaddesallahü teâlâ ervâhahüm”^[1] buyuruyor ki: (Fenâ ve Bekâ bilgileri, Allahü teâlânın bir olduğuna hâlis inananlarda ve ibâdetlerini doğru yapanlarda bulunur. Başkalarının Fenâ ve Bekâ olarak söyledikleri, hep yalandır ve zındıklıktır). Bu sözü, tâm yerindedir ve kendisinin doğru yolda bulunduğunu göstermektedir.

(Fenâ-fillâh) demek, Allahü teâlânın râzı olduğu, beğendiği şeylerde fânî olmak demektir. Ya'nî hep Onun sevdiklerini sevmek, Onun sevdiikle-

[1] İbrâhîm bin Şeybân 337 [m. 948] de vefât etdi.

ri, kendine sevgili olmaktır. (**Seyr-i ilallah**) ve (**Seyr-i fillah**) gibi sözler de böyledir. Meyân Şeyhullah-i Bahş, salâh, takvâ ve faziletlerle süslü bir kim-sedir. Âile nüfûsu pek kalabalıktır. Herhangi bir iş için yardımlarınızı ister-se, kolaylık göstermeniz ikrâm olur. Size ve doğru yolda olanlara selâmlar olsun!

98

DOKSANSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Zekeriyânın oğlu Abdülkâdire yazılmıştır. İnsanlara karşı sert olmağı değil, yumuşak davranmağı, çeşidli hadîs-i şerîfler göstere-rek bildirmektedir:

Allahü teâlâ hepimizi tâm orta yolda bulundursun! Va'z etmekte, nasihat etmekte ve Allahın kullarına müslimânlığı öğretmekte gözetilmesi lâzım gelen şeyleri bildiren birkaç hadîs-i şerîf yazıyorum. Hak teâlâ, bunlara uygun davranmamızı nasîb eylesin!

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, (**Allahü teâlâ refîk-dir. Yumuşaklığı sever. Sertlik edenlere vermediği şeyleri ve başka hiçbir şeye vermediğini, yumuşak davranana ihsân eder**). Bu hadîs, İmâm-ı Müslimin “rahmetullahi aleyh” (**Sahîh**)inde vardır.

Yine (**Müslim**)de bildiriliyor ki, Âişeye “radiyallahü anhâ”, (**Yumuşak davran! Sertlikden ve çirkin şeyden sakın! Yumuşaklık insanı süsler. Çirkinliğini giderir**) buyurdu.

[(**Müslim**)deki] hadîs-i şerîfde, (**Yumuşak davranmayan, hayr yapmamış olur**) buyuruldu.

[(**Buhârî**)deki] hadîs-i şerîfde, (**İçinizde en sevdiğim kimse, huyu en güzel olanımızdır**) buyuruldu.

[İmâm-ı Ahmed ve Tirmüzînin “rahime-hümallah” bildirdikleri] hadîs-i şerîfde, (**Kendisine yumuşaklık verilen [müslimân] kimseye dünyâ ve âhret iyilikleri verilmiştir**) buyuruldu.

[İmâm-ı Ahmed, Tirmüzî, Hâkim ve Buhârînin “rahimehümullah” bildirdikleri] hadîs-i şerîfde, (**Hayâ, îmândandır. İmâmı olan Cennettedir. Fuhs, kötülüktür. Kötüler Cehennemdedir**) buyuruldu.

[İmâm-ı Ahmed ve Tirmüzînin bildirdikleri] hadîs-i şerîfde, (**Cehenneme girmesi harâm olan ve Cehennem de onu yakması harâm olan kimseyi bildiriyorum. Dikkat ediniz! Bu kimse, insanlara kolaylık, yumuşaklık gösteren [bir müslimân]dir**) buyuruldu.

[Ahmed ve Tirmüzî ve Ebû Dâvûdün bildirdikleri] hadîs-i şerîfde, (**Yumuşak olanlar ve kolaylık gösterenler, burnuna yuları takılmış deve gibidir. Yürütmek istenirse, hayvan ona uyar. Taşın üzerine oturtmak istenirse, hayvan oraya oturur**) buyuruldu.

[(**Buhârî**)deki] hadîs-i şerîfde, (**Kızdığı zemân istediğini yapabilecek [müslimân] bir kimse, kızmazsa, Allahü teâlâ kıyâmet günü onu herkesin arasından çağırır. Cennette istediğin yere git der**) buyuruldu.

[Bütün kitâblarda yazılı olan hadîs-i şerîfde], bir kimse Resûlullahdan nasîhat istedikde, **(Kızma, sinirlenme!)** buyurdu. Birkaç kerre sordukda, hepsine de **(Kızma, sinirlenme!)** buyurdu.

[Tirmüzî ve Ebû Dâvûdün “rahime-hümallah” bildirdikleri] hadîs-i şerîfde, **(Cennete gidecek olanları haber veriyorum, dinleyiniz! Za’îfdirler, güçleri yetmez. Birşey yapmak için yemîn ederlerse, Allahü teâlâ, bu [müslimân]ların yemînlerini, muhakkak yerine getirir. Cehenneme gidecek olanları bildiriyorum, dinleyiniz! Sertlik gösterirler. Acele ederler. Kendilerini üstün görürler)** buyuruldu.

[Tirmüzî ve Ebû Dâvûdün “rahime-hümallah” bildirdikleri] hadîs-i şerîfde, **(Bir kimse ayakda iken kızarsa, otursun. Oturmakla geçmezse yatsın!)** buyuruldu.

[Taberânî, Beyhekî ve İbni Asâkirin “rahime-hümallah” bildirdikleri] hadîs-i şerîfde, **(Sarı sabır maddesi balı bozduğu gibi, kızgınlık da îmânı bozar)** buyuruldu.

[Beyhekî ve Ebû Nu’aymın “rahime-hümallah” bildirdikleri] hadîs-i şerîfde, **(Allah için aşağı gönüllü olanı, Allahü teâlâ yükseltir. Bu, kendini küçük görür. Fekat, insanların gözünde büyüktür. Bir kimse, kendini başkalarından üstün tutarsa, Allahü teâlâ onu alçaltır. Herkesin gözünde küçük olur. Kendini yalnız kendisi büyük görür. Hattâ köpekden, domuzdan dahâ aşağı görünür)** buyuruldu.

[Beyhekînin “rahime-hullah” bildirdiği] hadîs-i şerîfde, **(Mûsâ bin İmrân “alâ nebiyyinâ ve aleyhissalevatü vetteslîmât”, Yâ Rabbî! Kullarımın en kıymetlisi kimdir? dedikde, gücü yetdiği zemân afv eden [müslimân kimse]dir, buyurdu)** buyuruldu.

[Ebû Ya’lânın “rahime-hullah” bildirdiği] hadîs-i şerîfde, **(Bir kimse, dilini tutarsa, Allahü teâlâ onun utanacak şeylerini örter. Gazabımı tutarsa, kıyâmet günü Allahü teâlâ azâbımı ondan çeker. Bir kimse, Allahü teâlâyâ yalvarırsa, kabûl eder)** buyuruldu.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Bir müslimân din kardeşinin ırzına veyâ malına saldırırsa, malın, paranın geçmez olduğu gün gelmeden önce, onunla halâllaşsın! [Halâllaşmazsa] iyi amelleri varsa, hakkı ödeninceye kadar bu amellerinden alınır. İyi amelleri yoksa, hak sâhibinin günâhları buna yükletilir)** buyurdu.

Bir hadîs-i şerîfde, **(Müflis kimdir, biliyor musunuz?)** buyurdu. (Bizim bildiğimiz müflis, parası, malı olmayan kimsedir) dediler. **(Ümmetimden müflis şu kimsedir ki, kıyâmet günü nemâzları ile, oruçları ile ve zekâtları ile gelir. Fekat, kimisine sövmüştür. Kiminin malını almışdır. Kiminin kanını akıtmışdır. Kimini dövmüştür. Hepsine bunun sevâblarından verilir. Haklarını ödemedi önce sevâbları biterse, hak sâhiblerinin günâhları alınarak buna yüklenir. Sonra Cehenneme atılır)** buyurdu.

[Tirmüzî “rahime-hullah” bildiriyor:] Mu’âviye “radıyallahü teâlâ anh”, hazret-i Âişeye “radıyallahü teâlâ anhâ” mektûb yazarak nasîhat yazmasını istedikde, cevâb yazarak: Allahü teâlânın selâmı senin üzerine olsun! Resûlullahdan “sallallahü teâlâ aleyhi ve alâ âlihi ve sahbihi ve selleme”

işitdim. Buyurdu ki, **(Bir kimse, insanların kızacakları şeyde Allahın rızâsını ararsa, Allahü teâlâ onu, insanlardan geleceklerden korur. Bir kimse, Allahü teâlânın kızacağı şeyde, insanların rızâsını ararsa, Allahü teâlâ onun işini insanlara bırakır)** dedi.

Allahü teâlâ bizi ve sizi, hep doğru söyleyenin “sallallahü aleyhi ve sellem” haber verdiği bu hadîs-i şerîflere uymakla şereflendirsın! Bu hadîs-i şerîfler, her ne kadar [Hind lisânına] terceme edilmedi ise de, şeyh Ciyû [Seyyid Ferîd] hazretlerinden bunları sorar ve anlarsınız. Bunlara uygun hareket etmeğe çalışırsınız.

Dünyâ hayâtı çok kısadır. Âhîretin azâbları pek acı ve sonsuzdur. İleriye gören akl sâhiblerinin, hâzırlıklı olması lâzımdır. Dünyânın güzelliğine ve tadına aldanmamalıdır. İnsanın şerefi ve kıymeti dünyâlıkla ölçülse idi, dünyâlığı çok olan kâfirlerin herkesden dahâ kıymetli ve dahâ üstün olmaları lâzım gelirdi. Dünyânın görünüşüne aldanmak aklsızlıktır, ahmaklıktır. Birkaç günlük zemânı büyük ni’met bilerek, Allahü teâlânın beğendiği şeyleri yapmağa çalışmalıdır. Allahü teâlânın kullarına ihsân, iyilik etmelidir. Kıyâmetde azâblardan kurtulmak için, iki büyük temel vardır: Birisi, Allahü teâlânın emrlerine kıymet vermek, saygı göstermektir. İkinci, Allahü teâlânın kullarına, yaratıklarına şefkat, iyilik etmektir. Hep doğru söyleyici “aleyhissalâtü vesselâm” her ne söyledi ise, hepsi doğrudur. Şaka, eğlence, sayıklama sözler değildir. Tavşan gibi gözü açık uyku ne kadar sürecek. Bu uykunun sonu rezîl, rüsvâ olmak ve eli boş, mahrûm kalmaktır. Mü’minûn sûresinin yüzonbeşinci âyetinde meâlen, **(Sizi abes olarak, oyuncak olarak mı yarattım sanıyorsunuz. Bize dönmiyecek misiniz zan ediyorsunuz?)** buyuruldu. Her ne kadar, böyle sözleri dinleyecek hâlde olmadığımızı biliyorum. Gençsiniz. İçiniz kaynıyor. Dünyâ ni’metleri içindediniz. Herkese sözüünüz geçiyor. Her istediğinizi yapabiliyorsunuz. Fekat, size acıdığımız için, iyilik etmek istediğimiz için bunlar yazıldı. Elinizden birşey kaçmış değildir. Tevbe edilecek, Allahü teâlâyâ yalvaracak zemândır. Haberleşmemiz lâzımdır. Fârisî mısra’ tercemesi:

Eğer içerde kimse varsa, bir söz de yetişir!

99

DOKSANDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, molla Hasen-i Kışmîrîye, cevâb olarak yazılmış olup, Allahü teâlâyı hiçbir ân unutmamak nasıl olacağı, insanın kendini bilmediği uyku zemânında da, Onun unutulmıyacağı bildirilmektedir:

Kıymetli mektûbunuzu okumakla şereflendik. Bu yolun büyüklerinden ba’zısı “rahmetullahi aleyhim ecma’ın” Allahü teâlâyâ her ân âgâh olduklarını ve uyku zemânında da, her ân, Onu hâtırladıklarını haber vermişdir. Bunun nasıl olacağını soruyorsunuz. Kıymetli efendim! Bunu anlatabilmek için, önce birkaç şeyi bildirmek lâzımdır. Kısaca yazıyorum. Dikkatli okuyunuz!

İnsanın rûhu, bu gördüğümüz cesed ile birleşmeden önce, terakkî ede-

mez, ilerliyemezdi. Kendine mahsûs makâmında, derecede bağlı ve mahbûs gibi idi. Fekat, bu cesede indikden sonra, yükselebilmek hâssası ve kuvveti ona verilmiştir. Bu hâssası, onu melekten üstün ve şerefli yapmıştır. Allahü teâlâ lutf ederek, ihsân ederek, rûhu, bu hissiz, hareketsiz olan, hiçbir şeye yaramıyan, karanlık cesed ile birleştirdi. Rûh ışığını, karanlık cesed ile birleştiren, madde olmıyan, zemânlı, mekânlı olmıyan rûhu, maddeden yapılan cesed ile bir arada bulunduran, Allahü teâlâ, çok büyükdür. Bütün büyüklük, üstünlükler, yalnız Ona mahsûsdur. Onda hiç kusûr olmaz. Bu sözün ma'nâsını iyi kavramak lâzımdır. Rûh ile cesed, her bakımdan, birbirinin aksi, zıddı olduğundan, bunların bir arada kalabilmesi için, Allahü teâlâ, rûhu nefse âşık etdi. Bu sevgi, bunların bir arada kalmasına sebep oldu. Kur'ân-ı kerîm, bu hâli bize haber veriyor. Vettîn sûresinin bir âyetinde meâlen, **(Biz insanın rûhunu, güzel bir sûrette yaratıp, sonra en aşağı dereceye indirdik)** buyuruldu. Rûhun bu dereceye düşürülmesi ve bu aşka tutulması, kötülemeğe benzeyen bir medhdır. İşte rûh, nefse karşı olan bu aşkı, sevgisi sebebi ile, kendini nefis âlemine atdı ve nefse tâbî', esîr oldu. Hattâ, kendinden geçdi. Kendisini unuttu. Nefs-i emmâre hâlini aldı. Sanki nefs-i emmâre oldu. Rûh, her şeyden dahâ latîf, [maddenin en hafîfi olan hidrojen gazından, hattâ bir elektrondan da dahâ hafîf] olduğundan, madde bile olmadığından, her ne ile birleşirse onun hâline, şekline ve rengine girer. Kendini unuttuğu için, evvelâ kendi âleminde, derecesinde iken, Allahü teâlâyâ olan bilgisini de unuttu. Câhil ve gâfil oldu. Nefs gibi cehâlet karanlığı ile karardı. Allahü teâlâ, çok merhametli olduğu, çok acıdığı için, Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" gönderip, bu büyükler vâsıtası ile rûhu kendine çağırdı ve ma'sûku, sevgilisi olan nefse uymamasını, nefsi dinlememesini ona emr etdi. Rûh bu emri dinleyip, nefse uymaz, ondan yüz çevirir ise, felâketden kurtulur. Yok eğer, başını kaldırmaz, nefisle berâber kalmak, bu dünyâdan ayrılmamak isterse, yolunu şaşırır, se'âdetden uzaklaşır. Bu sözümüzden, rûhun, nefisle birleşmiş olduğu, hattâ kendisini unutup, nefis hâlini almış olduğu anlaşıldı. İşte rûh, bu hâlde kaldıkça, nefsin gafleti, câhilliği, rûhun da gafleti, cehâleti olur. Yok eğer, rûh, nefsdan yüz çevirir, ondan soğur, onun yerine Allahü teâlâyı severse ve kendi gibi, bir mahlûku sevmekten kurtulup, sonsuz var olan, hakîkî Bâkîye âşık olup, bu aşk ile kendinden geçerse, zâhirin, ya'nî nefsin gafleti, cehâleti, bâtına, ya'nî rûha sirâyet etmez. O, Allahü teâlâyı bir ân unutmaz. Nefsin gafleti, ona nasıl te'sîr etsin ki, o nefsdan, temâmen ayrılmıştır. Zâhirden, bâtına hiçbir şey geçmemiştir. İşte bu vakt, zâhir gafletde iken, bâtın âgâhdır, uyanıktır. Her ân Rabbi ile dir. Meselâ, bâdem yağı, bâdem çekirdeğinde bulunduğu müddetce ikisi de aynı birşey gibidir. Yağ, posadan ayrılınca, her ikisinin hâssaları başkadır ve her bakımdan ayrı iki şey olurlar. İşte, bu hâlde yükselmiş olan, bir mes'ûd, bir bahtiyâr kimseyi, ba'zan, tekrâr bu âleme indirirler. Allahü teâlâyâ ârif ve âlim olduğu hâlde, bu âleme döndürüp, onun mubârek, şerefli varlığı vâsıtası ile, âlemi nefslerin karanlığından, cehâletinden kurtarırlar. Böyle mubârek bir kimse, insanların arasında bulunur. Görünüşde herkes gibidir, fekat rûhu hiçbir şeye bağlı değildir. Allahü teâlâyâ olan bilgisi ve sevgisi ile dir. İstemediği hâlde, onu bu âleme döndürmüşlerdir. Böyle bir müntehî, hakîkate erişen biri, görünüşde, başkaları gibi, Allahü teâlâyı unutmuş, mahlûkların sev-

gisine tutulmuş sanılır. Hâlbuki, hakîkatde, kendisi, bunlara hiç benzemektedir. Birşeyin sevgisine tutulmakla, ondan soğuyup, yüz çevirmek arasında çok fark vardır. Şunu da bildirelim ki, böyle bir müntehinin, mahlûklara olan alâkası ve sevgisi, kendi ihtiyârında, elinde değildir. Dünyâyâ rağbet etmez. Hattâ, Allahü teâlâ, bu alâkayı istemekde ve beğenmektedir. Başkalarının alâkası, sevgisi ise, kendilerindedir, dünyâyâ sarılırlar. Allahü teâlâ bu alâkalarından râzî değildir, beğenmez. Başka bir fark da, başkaları bu âlemden yüz çevirip, Allahü teâlâyı tanımağa ve sevmeğe kavuşabilirler. Müntehinin, halkdan yüz çevirmesine ise, imkân yoktur. Onun halk ile olması, vazîfesidir. Ancak, vazîfesi biterse, o zemân onu, bu geçici dünyâdan, ebedî, sonsuz âleme nakl ederler. Hakîkî makâmına kavuşur.

Tesavvuf büyükleri, da'vet makâmını, irşâd derecesini, başka başka anlatmışlardır. Çokları, **(Halk arasında, Hak ile olmaktır)** dedi. Sözlerin başkalaşması, söz sâhiblerinin hâlleri, dereceleri başka başka olduğu içindir. Herkes, kendi makâmına göre, söylemiştir. Herşeyin doğrusunu Allahü teâlâ bilir. Seyyid-üt-tâife Cüneyd-i Bağdâdînin “kuddise sirruh”, (Nihâyete varmak, başlangıca dönmekdir) buyurması işte, yukarıda bildirdiğimiz da'vet makâmına uygun bir ta'rifdir. Çünkü, başlangıçta, hep mahlûkât görülmekte ve sevilmektedir. Nitekim, **(İki gözüm uyur, fekat kalbim uyumaz)** hadîs-i şerîfi, kendilerinin Allahü teâlâyâ olan dâimî bağlılık ve uyanıklığını bildirmiyor; belki, kendi hâllerine ve ümmetinin hâllerine uyanık olup, gâfil olmadığını haber vermektedir. Bunun içindir ki, Peygamberimizin “sallallahu aleyhi ve sellem” uyuması, abdestini bozmaz idi. Peygamber, ümmetini korumakta, bir sürünün çobanı gibi olduğu için, ümmetini bir ân unutmaması, Peygamberlik makâmına uygun olmaz. Bunun gibi, **(Allahü teâlâ ile öyle vaktlerim oluyor ki, o zemânlarda, aramıza hiçbir üstün melek ve Peygamber giremez)** hadîs-i şerîfi de, her zemân değil, ba'zandır. Bu zemânlarda da, mahlûklardan yüz çevirip, ayrılması îcâb etmez. Çünkü, Allahü teâlâ, ona tecellî etmekde, görünmektedir. Yoksa O, mahlûkları unutup, tecellîleri aramakta değildir. Ma'şûkun, âşık cilvesi gibi olup, âşık ma'şûkun peşinde değildir. Fârisî beyt tercemesi:

***Sûret aynasında sefer, hareket olmaz,
Çünkü onda nûrânî olmyan sûret olmaz.***

Hulâsa, mahlûklara dönülünce, önce kalkmış olan perdeler, geri gelmez. Arada perde olmadığı hâlde, onu mahlûklar arasına salıp, mahlûkların kurtulmasına, uyandırılmasına sebep ve vâsıtâ kılarlar. Böyle bir kimse, böyle bir pâdişâha çok yakın olan, bir devlet adamı gibidir. Bununla berâber, kendisine milletin işlerini görmek, dertlerini çözmek vazîfesi de verilmiştir. Sona gelip, geri dönmüş olanlar ile henüz başlangıçta olanlar arasındaki farklardan biri de budur. Çünkü, başta olanlar, perdelerin arkasındadır. Geri dönmüş olanlardan ise, perdeler kalkmıştır. Allahü teâlâ size ve doğru yolda olanlara selâmet versin! Âmîn.

***Ne ki kılmış Habîbullah, bize teblig-i ahkâmı
Kabûl etdim anı, âmentü billâh ve hükm-illah.***

YÜZÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, yine molla Hasen-i Kışmîriye yazılmışdır. Şeyh Abdülkebîr-i Yemenînin, Allahü teâlâ gaybı bilmez sözüne cevâb vermektedir:

Okşayıcı, kıymetli mektûbunuzu okumakla şereflendik. İhsân ederek yazdıklarınızı anladık. Şeyh Abdülkebîr-i Yemenî, Hak teâlâ gaybı bilmez demiş. Bunu soruyorsunuz. [**(Reşehât)** kitâbında Muhammed Rûhî okunurken, Abdülkebîrin bu sözü de görülmektedir.]

Efendim! Bu fakîr, bu gibi sözleri dinlemeğe dayanamıyorum. Elimde olmıyarak, Fârûkî damarım kabarıyor. Bunlardan, islâmiyyete uygun bilgiler çıkarmağa vakt bırakmıyor. Böyle sözleri söyleyen kimse, ister şeyh Kebîr-i Yemenî olsun, ister şeyh Ekber-i Şâmî olsun, hiçbirini duymak istemiyorum. Bize Muhammed-i Arabînin buyurduğu sözler lâzımdır “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm”. Muhyiddîn-i Arabînin ve Sadreddîn-i Konevînin ve Abdürrezzâk-ı Kâşînin sözleri lâzım değildir.^[1] Bize **(Nass)** lâzımdır. **(Fuss)** [ya’nî **Füsûs** kitâbı] lâzım değildir. Fütûhât-i Medeniyye varken, **(Fütûhât-i Mekkiyye)** kitâbına bakmayız. Hak teâlâ, Kur’ân-ı kerîmde, gaybı bildiğini söyliyerek kendini övüyor. **(Âlim-ül-gayb)** olduğunu bildiriyor. (Hak teâlâ gaybı bilmez demek), çok çirkin, pek iğrenç bir sözdür. Doğrusu, Hak teâlâyâ inanmamaktır. Gayb kelimesi, başka şeyi de göstermektedir demek, insanı bu alçaklıktan kurtaramaz. Ağzlarından çıkan sözün büyüklüğünü, kulakları duymuyor. İslâmiyyete uymıyan böyle sözlerle ne demek istediklerini keşki bilseydim. Hallâc-ı Mensûr **(Enel Hak)** dedi ise ve Bâyezîd-i Bistâmî **(Sübhânî)** dedi ise “rahime-hümallah” suçlu olmaktan kurtulabiliyorlar. Kendilerini hâl kapladığı zemân, şü’ûrları, aklları örtülmüş iken, söylemişlerdir. Fekat, bunların sözleri, hâl bildirmiyor. Bir ilm, bilgi anlatıyor. (Bu kelimenin te’vîl edilmesini istemişdim) demeleri, onları suçlu olmaktan kurtarmaz. Böyle kelimelerin te’vîli makbûl değildir. Çünkü, yalnız sekr hâlinde söylenmiş olan uygunsuz sözlerden, başka şey anlamağa çalışılır. Aklı başında olan kimsenin sözünden başka şeyler anlamağa çalışılmaz. Böyle şeyler söyleyen kimse, eğer **(Melâmet)** yolunu tutarak, kendini herkesin gözünden düşürmek istemiş ise, bu da çok çirkin ve utanılacak birşey olur. İnsanları kendinden soğutmak, yanından kaçırmak için, yapılacak çok şey vardır. Bunları bırakıp da, kâfir olmağa yaklaşmağa ne lüzûm vardır? Bu sözün ne demek olabileceğini soruyorsunuz. Her súaile cevâb vermek lâzım olduğundan, burada birkaç şey bildireceğim:

Gaybı ancak Allahü teâlâ bilir. Gayb, yok demek olursa, yok olan şeyler bilinmez demişlerdir. Gayb, her bakımdan yok demek olunca, onu bilmek düşünülemez. Eğer, bilineceğini düşünürsek, her bakımdan yok olmakdan ve hiçbir şey olmamaktan kurtulmuş olur. Bunun gibi, Hak teâlâ, kendi şerîkini, ortağını bilicidir denilemez. Çünkü, Allahü teâlânın şerîki

[1] Çünkü, bu büyük Velîlerin ba’zı kelimeleri te’vîle muhtâcdır. Te’vîl, muhtelif ma’nâlar içinden islâmiyyete uygun olanı seçmektir. Bunu herkes yapamaz.

hiç yokdur. Böyle birşey hiç olamaz. Evet, gayb kelimesinin ve şerîk kelimesinin bildirdikleri şeyler düşünülebilir. Fekat biz bu şeylerin kendilerini söylüyoruz. Bu kelimelerin ne bildirdiklerini söylemiyoruz. Var olamayacak şeylerin hepsi de böyledir. Bunların neler oldukları düşünülebilir. Fekat var olmaları düşünülemez. Çünkü, varlıkları bilinirse, bunlara var olamayacak denilemez. Hiç olmazsa, zihnde var olmaları lâzım gelir. Mevlânâ Muhammed Rûhînün yukarıdaki sözden anladığını beğenmemekte haklısınız. Yalnız bir varlık olan o mertebede ilmin bağılılığı yokdur demek, ilm yok demektir. Yalnız gaybın ilmi yokdur demek, değersizdir. Mevlânânın o sözden anladığının doğru olmadığını şu da gösteriyor ki, o (**Ehadiyyet-i mücerrede mertebesi**)nde ilmin bağlantısı yok ise de, Hak teâlânın âlim olması değişmez. Çünkü, o mertebede kendisi âlimdir. İlm sıfatı ile âlim olmaz. Çünkü, o mertebede, ilm sıfatı yokdur. Sıfatlara inanmayan kimseler de, Allahü teâlânın âlim olduğunu bildirmektedir. İlm sıfatının var olduğuna inanmadıkları hâlde, bu sıfatda olan bilmenin, zâtında bulunduğunu bildirmektedirler.

Yukarıdaki sözden sizin anladığınıza gelince, gayb kelimesinden zât-i ilâhîyi anlıyorsunuz. Bu gayba hiçbir ilm, hattâ Vâcib teâlânın ilmi de yetişmez diyorsunuz. Anlaşılacak şeyler içinde, doğruya en yakın olanı sizin bu anlayışınızdır. Bununla berâber, Vâcib teâlânın ilmi, kendi zâtını bilmez demek, bu fakîre ağır geliyor. Bilmiyeceğini göstermek için, ilmin, bilinecek şeyi kavraması lâzımdır. Zât-i teâlâ ise, ihâta edilemez. Kavranamaz. Bunun için de bilinemez diyorsunuz. Bu sözünüz, ilm-i husûlî için doğrudur. Çünkü, ilm-i husûlî ile bilmekte bilinen şeyin sûreti, ilm kuvvetinde hâsıl olmaktadır. Fekat, ilm-i huzûrî ile bilmekte, sûretin ilmde hâsıl olması hiç lâzım değildir. Allahü teâlânın ilm sıfatı ilm-i huzûrîdir. Bundan dolayı, ilm-i ilâhî, huzûr yolu ile, zât-i ilâhîyi bilir. Herşeyin doğrusunu ancak Allahü teâlâ bilir. Allahü teâlâdan, sevgili efendimiz, Muhammed aleyhisselâma ve onun temiz âline “radıyallahü anhüm ecma’în” salât ve selâmet ve bereket dileriz. Evveliniz ve sonunuz selâmet olsun!

101

YÜZBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine molla Hasen-i Kişmîriye yazılmışdır. Büyüklere küçük sanarak dil uzatanları bildirmektedir:

Allahü teâlâ, hâlinizi güzel ve kalbinizi temiz eylesin! Kıymetli mektûbunuzu mevlânâ Muhammed Sıddîk getirdi. Allahü teâlâyâ hamd olsun ki, uzakda kalanları unutmamışsınız. Görünüşde, nefsinize karşı olan sözleriniz kısaca anlaşıldı. Nefs, emmârelik yaptığı zemân, buna karşı söylenen şeyler doğrudur. Fekat nefs, itmînâna geldikten sonra, ona karşı gelmenin yeri yokdur. Çünkü, o zemân nefs, Hak teâlâdan râzıdır. Hak teâlâ da ondan râzıdır. Nefs beğenilmekte ve kabûl olunmaktadır. Kıymetli olana karşı gelinmez. Onun istekleri, Hak teâlânın istekleridir. Çünkü, nefsin itmînâna kavuşması için, Allahü teâlânın ahlâkı ile ahlâklanması lâzımdır. Artık o, mukaddes olmuş, her dürlü kusûrdan temizlenmiş, karşı durulacak yeri kalmamışdır. Kendisine bakılamıyacak derecelere yükselmiştir.

Her söylediğimiz bizde kalır. Fârisî beyt tercemesi:

***Kendinden haberi olmayan kimse,
Nerde kaldı, başka şeyleri bile?***

Çok olur ki, câhiller, nefsdan hiç haberleri olmadığı için, mutmainneyi emmâre sanırlar. Nefs-i emmâreye karşı yaptıklarını, nefs-i mutmeinneye de yaparlar. Nitekim kâfirler, Peygamberleri “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” başka insanlar gibi sanıyorlar. Peygamberliğin yüksekliğine inanmıyorlar. O büyüklere “aleyhimüssalevâtü vettehiyyât” ve onların yolunda gidenlere inanmamaktan Allahü teâlâyâ sığınırız!

102

YÜZİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Muzaffere yazılmışdır. Ödünç alıp vermekdeki fâizi bildirmektedir:

Ödünç verenin fazla olarak istediği malın yalnız fâiz olduğunu söylemişdiniz. Meselâ oniki dirhem ödemesi şartı ile on dirhem gümüş verenin aldığı gümüşten yalnız fazla olan iki dirhemi fâiz olur, harâm olur demişdiniz. Hâlbuki, dahâ fazlasını ödemesi şartı ile, ödünç vermek fâizdir. Ya'nî böyle olan sözleşme harâmdır. Harâm anlaşma ile, ele geçen malın hepsi harâm olur. Meselâ, oniki dirhem ödemesi şartı ile, on dirhem ödünç verilse, alınan oniki dirhem hepsi harâm olur. Fâiz ile ödünç vermek ve almak harâm olduğu, Kur'ân-ı kerîmde açıkca bildirilmiştir. İhtiyâcı olanın da, olmanın da, fâizle, ödünç alması harâmdır. İhtiyâcı olana, fâiz harâm olmaz demek, Kur'ân-ı kerîmin emrini değiştirmek olur. **(Kınye)** kitâbı, Kur'ân-ı kerîmin emrini değiştiremez. Lâhor şehrinin büyük âlimlerinden olan mevlânâ Cemâl, **(Kınye)**nin birçok haberleri kıymetli kitâblara uymakdadır. Böyle haberlerine güvenilmez buyururdu. [İbni Âbidîn “rahmetullahi aleyh” dahî, **(Kınye)**nin birçok haberi za'îfdir, güvenilmez buyurmakdadır. Bu kitâbı, Zâhidî yazmıştır.] **(Kınye)**nin bu yazısını, doğru kabûl etsek bile, buradaki ihtiyâc kelimesine, zarûret ve ölüm tehlikesi ma'nâsını vermek lâzımdır. Böylece, Mâide sûresi, dördüncü âyetinin, **(Ölüme sebep olan sıkışık hâle düşen)** meâlindeki iznden istifâde edilmiş olur. Çünkü, bu âyet-i kerîme, harâmlardan afv olunabilecek özrü beyân buyurmaktadır. Fâiz ile ödünç almak için, her ihtiyâc özr olsaydı, fâizin harâm edilmesine sebep kalmazdı. Çünkü, fâiz ödemeği, ancak ihtiyâcı olan kabûl eder. İhtiyâcı olmayan kimse, açıktan para vermek istemez. Allahü teâlânın, bu yasak emri, yersiz lüzûmsuz olurdu. Allahü teâlânın kitâbına, böyle iftirâ edilemez. Abes, yersiz, birşey bulunması düşünülemez. Her ihtiyâcı olanın fâiz ile para alması câiz diye, bir ân düşünsek, ihtiyaç da, bir nev' zarûretdir. Zarûretin dereceleri vardır. Ziyâfet vermek için, fâiz ile para almak ihtiyâc değildir. Meyyitin bıraktığı malda meyyitin ihtiyâcı, kefen ve cenâze masrafı olduğu kitâblarda bildiriliyor. Onun rûhu için, ziyâfet vermeğe, ihtiyâc denilmemiştir. Meyyit, sadakanın sevâbına, herkesden çok muhtâc olduğu hâlde, onun rûhu için yemek [helva] dağıtılmasını islâmiyyet emr etmemiştir. O hâlde bunları yapmak, fâizle para almak için ihtiyâc,

özr olur mu? Ölü'nün ihtiyâcı kabûl edilse bile, fâizle alınan para ile pişen yemekleri yimek halâl olur mu? Çoluk çocuğun çok olması, erkeğin askerde bulunması, özr, ihtiyâc sanılarak, fâizle para almak câiz ve halâl olur demek, bir müslimâna yakışmaz. Böyle belâyâ yakalanmış olanlara, emr-i ma'rûf ve nehy-i anil-münker yaparak, doğru yolu göstermek lâzımdır. Bir müslimân, nasıl olur da, böyle harâm işi yapabilir? İhtiyâcları te'mîn edecek yol çoktur. Bu zemânda, şübheli olmanın kazanc kalmadı diyorsunuz. Evet öyledir. Fekat elden geldiği kadar, şübhelilerden kaçınmak lâzımdır. Tarlayı abdestsiz sürmek, tohumunu abdestsiz ekmek, rızkın bereketini, tayyib [güzel] olmasını giderir demişlerdir. Hindistânda, böyle çalışan, hemen yok gibidir. Fekat, Allahü teâlâ, kulundan, elinden geldiği kadar yapmasını istemektedir. Fâiz ile para alıp ziyâfet vermekten sakınmak, herkes için kolaydır. Halâle harâm, harâma halâl diyen kâfir olur. Fekat bu kat'î, meydânda olan halâl ve harâmlar içindir. [Halâl, harâm oldukları, dört mezhebde de sözbirliği ile bildirilenler içindir.] Zan olunanlar için değildir. Hanefî mezhebinde mubâh olan, çok şey vardır ki, şâfi'î mezhebinde mubâh değildir. Bunun aksi de vardır. Muhtâc olduğu şübheli olan birinin, fâizle para alması halâl olur demiyene, açık bildirilen harâma halâl diyemiyene dil uzatılmaz. Sapık, gerici denilmez. Halâl demesi için zorlanamaz. Onun haklı olması dahâ kuvvetlidir. Hattâ, haklı olduğu meydândadır. Ona dil uzatanlar haksızdır ve tehlikededir. Mevlânâ Abdülfettâh, (Fâizsiz borç almak iyidir. Niçin fâiz ile ahyorlar?) demiş. Siz de, (Böyle söyleme. Halâli inkâr mı ediyorsun?) diyerek onu tek-dîr etmişsiniz. Yavrum, bu sözünüz, kat'î olan halâl için doğrudur. İhtiyâcı olanın, fâiz ile borç almasına halâl deseniz bile, bunu yapmamak, yine dahâ iyi olur. Vera' sâhibleri, ruhsat, izn verilen şeyleri yapmamış, herkese, azîmet yolunu göstermişlerdir. Lâhor şehrindeki müftîler, ihtiyâcı olana câiz olur demiş ise de, ihtiyâcdan ihtiyâca fark vardır. Her ihtiyâc, özr sayılırsa, fâizin harâm olacağı yer kalmaz. Fâizin harâm edilmesi abes, lüzûmsuz bir emr olur. Oruc, yemîn keffâreti niyyeti ile de, fakîrlere doyurmak için, fâiz ile borç almak câiz değildir. Fakîr doyuramıyan, oruc tutar. İslâmiyyete uymak ile, az bir takvânın bereketi ile, Allahü teâlâ, insanın ihtiyâcını kolaylıkla giderir. Allahü teâlâ, takvâ sâhiblerini sıkıntılardan kurtarır. [Lâzım olan şeyleri satın almak için, bankadan fâiz ile ödünç para almayıp, bu şeyleri bankadan satın almalıdır.]

103

YÜZÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, nakîb şeyh Seyyid Ferîde “rahmetullahi aleyh” yazılmışdır. Âfiyet ne demek olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâ âfiyet versin! Öyle bir âfiyet versin ki, büyüklerden biri, hep düâ eder, Allahü teâlâdan bir günlük âfiyet isterdi. Adamın biri, bu zâta, (Sen hergün âfiyetde değil misin?) dedi. (Allahü teâlâdan öyle bir gün istiyorum ki, sabâhdan akşama kadar Allahü teâlâyâ hiçbir günâh işlemiyeyim. Âfiyetle geçen gün böyle olur) buyurdu. Cenâb-ı Hak, size de, böyle âfiyetli günler ihsân eylesin!

Çok zemândan beri, Serhend şehrinde kâdî ya'nî islâm mahkemesinin

hâkimi yokdur. Bunun için, islâmiyyetin emrlerinden birkaçı yapılamamaktadır. Meselâ: Kardeşimin çocuğu yetîmdir. Babasından kendisine mîrâs mal kalmıştır. (Vasî)si yokdur. İslâmiyyetin izni olmadan bu mal kullanılamamaktadır. Eğer kâdî olsa, onun izni ile iş kolaylaşır. Bunun gibi yapılamayan dahâ başka şeyler de vardır.

***Bir kefendir âkıbet, sermâye-i beğ ve fakîr,
Varlığa mağrur olan, mecnûn değil de, yâ nedir?***

104

YÜZDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, Perkene şehri kâdîlarına yazılmışdır. Baş sağlığı dilemektedir:

Merhûm hazretin ölümü acısı, her ne kadar pek şiddetli ve çok çetin ise de, fekat kul için, sâhibinin işinden râzî olmakdan başka çâre yokdur. İnsan, bu dünyâda kalmak için yaratılmadı. Dünyâda iş yapmak, çalışmak için yaratıldı. Çalışmalıyız! Çalışıp da kazanıp da ölen bir kimse için korkacak bir şey yokdur. Hattâ, böyle ölmek, bir devlet ele geçirmekdir. Ölüm bir köprü gibidir. Sevgiliyi sevgiliye kavuşturur. Ölmek, felâket değildir. Öldükden sonra, başına gelecekleri bilmemek felâketdir. Ölülere, düâ ile, istigfâr etmekle, onun için sadaka vermekle yardım etmek, imdâdlarına yetişmek lâzımdır. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki: **(Ölünün mezârdaki hâli, imdâd diye bağırın, denize düşmüş kimseye benzer. Boğulmak üzere olan kimse, kendisini kurtaracak birini beklediği gibi, meyyit de, babasından, anasından, kardeşinden, arkadaşından gelecek bir düâyı gözler. Kendisine, bir düâ gelince, dünyânın hepsi kendine verilmiş gibi sevinmekden dahâ çok sevinir. Allahü teâlâ, yaşayanların düâları sebebi ile, ölülere dağlar gibi çok rahmet verir. Dirilerin de, ölülere hediyesi, onlar için düâ ve istigfâr etmektedir).**

[(Düâ), istemek demektir. Aç bir adamın, iştihâli olduğu bir zemânda, yiyecek istemesi gibidir. İmân ile ölenlere, hatm-i tehlîl yapmak, ya'nî yetmişbin kelime-i tevhîd okuyup, sevâbını rûhuna hediye etmek, çok fâideli-dir. Fekat, bu zemânda imân ile giden pek azdır].

Kıymetli mektûbunuz geldi. Hava çok soğuk olduğundan biz fakîrlere sıkıntıya düşdük. Yoksa kendimiz gelecekdik. Mektûbumuz biraz sert oldu. İnşâallahü teâlâ fâidesi görülür. Dahâ yazarak başınızı ağrıtmış olmyalım. Sevdiğimiz kâdî Hasene ve yanınızda bulunan kıymetli kimselere çok düâ ederiz. Her işinizde, Hak teâlâdan râzî olup şükr edesiniz!

***Seslendi ol müezzîn, durdu kâmet eyledi,
Kâ'beye döndü yüzün, hem de niyyet eyledi.
Duyunca ehl-i imân, hurmet ile dinledi,
Sonra, nemâza durup, Rabbe kulluk eyledi.***

YÜZBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Hakîm Abdülkâdire yazılmıştır. Hasta iyi olmadıkça, gıdânın ona fâide vermiyeceği bildirilmektedir:

Tabîbler diyor ki, hasta perhîz yapmalıdır. İyi olmadan önce ona gıdâ iyi gelmez. Yağlı kuş eti bile böyledir. Hattâ hastalığını arttırır. Fârisî mısra' tercemesi:

Hastanın yidiği hastalığı arttırır!

Bunun için, önce hastayı iyi etmeği düşünmek lâzımdır. Bundan sonra, uygun gıdâ vererek, eski kuvvetli hâline kavuşturulması düşünülür.

Bunun gibi, (**Kalblerinde hastalık vardır**) meâlindeki âyet-i kerîmede bildirilen kalb hastalığına yakalanmış olanların hiçbir ibâdeti ve tâ'ati fâide vermez, belki zarar verir. (**Çok Kur'ân-ı kerîm okuyanlar vardır ki, Kur'ân-ı kerîm bunlara la'net eder**) hadîs-i şerîfi meşhûrdur. (**Çok oruc tutanlar vardır ki, onun orucdan kazancı, yalnız açlık ve susuzluktur**) hadîs-i şerîfi de sahîhdır. Kalb hastalıklarının mütehasısları olan tesavvuf büyükleri de, önce hastalığın giderilmesi için yapılacak şeyleri emr buyururlar. Kalbin hastalığı, Hak teâlâdan başkasına tutulması, bağlanmasıdır. Belki, kendisine bağlanmasıdır. Çünkü herkes, herşeyi kendi için ister. Çocuğunu sevmesi, kendini sevdiği içindir. Malı, mevkî'i, rütbeyi hep kendi için ister. Onun ma'bûdu, tapındığı şey, kendi nefsidir. Nefsinin istekleri arkasında koşmaktadır. Kalb, bu bağlılıklardan kurtulmadıkça, insanın kurtulması çok güç olur. Bundan anlaşılıyor ki, akli başında olan ilm adamları ve kalbi uyanık olan fen adamları, herşeyden önce, bu hastalığın giderilmesini düşünmelidirler. Fârisî mısra' tercemesi:

İçerde kimse varsa, bir söz yetişir!

YÜZALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, Muhammed Sâdık-ı Kışmîrîye yazılmıştır. Bu yolun büyüklerini tanımak ve sevmek Allahü teâlânın en büyük ni'metlerinden olduğu bildirilmektedir:

Aşırı sevgi ve tâm bağlılıkla yazılmış olan güzel mektûbunuz geldi. Bundan dolayı, Allahü teâlâyâ hamd ve şükr olsun! Bu yolda olanları tanımak ve sevmek, Allahü teâlânın ni'metlerinin en büyüklerindedir. Hangi mes'ûd kimseyi acabâ bu ni'metlerle şereflendirirler? Şeyh-ul-islâm Abdüllah-i Ensârî Hirevî "kaddesallahü teâlâ esrârehül'azîz" buyuruyor ki, (Yâ Rabbî! Dostlarını öyle yaptın ki, onları tanıyan sana kavuşuyor ve sana kavuşmayan, onları tanımıyor!). Bu büyüklere düşmanlık etmek, sonsuz ölüme sürükleyen bir zehrdir. Onları incitmek, sonsuz felâketlere sebep olur. Allahü teâlâ bizi ve sizi bu belâyâ düşmekden korusun! Şeyh-ul-islâm yine buyurdu ki, (Yâ Rabbî! Her kimi felâkete düşürmek istersen,

onu bizim üzerimize atarsın). Fârisî beyt tercemesi:

***Hakkın ve hak adamlarının yardımı olmadan,
Melek de olsa, kurtulamaz yüz karalığın.***

Allahü teâlânın size yeniden ihsân etmiş olduğu bu tevbeyle ve bu yola kavuşmağı büyük ni'met biliniz! Bu yolda ilerlemek için Allahü teâlâyâ yalvarınız! Allahü teâlâ, doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafânın “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” izinde gidenlere selâmet versin!

107

YÜZYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine Muhammed Sâdik-ı Kışmîrîye yazılmıştır. Evliyânın kerâmetlerini bildirmektedir:

Hak sübhânehu ve teâlâ, Evliyâyâ inanmakla ve bu yüksek insanları sevmekle, hepimizi şereflendirsin!

İçinde birkaç süâl bulunan mektûbunuz geldi. Denemek ve üzme için yapılan süâl, cevâb vermeğe değmez ise de, belki fâideli olur düşüncesi ile cevâb veriyorum. Birisi anlamazsa da, anlayanlar çok şey öğrenir.

Süâl: Eskiden gelmiş geçmiş Velîlerde çok kerâmetler, hârikalar hâsıl olmuştu. Zemânımızdaki büyüklerde ise az görülmektedir. Bunun sebebi nedir? diyorsunuz.

Cevâb: Bu süâli sormanız, zemânımız büyüklerinde hârikalar az görülüyor diyerek bunları küçültmek düşüncesi ile oldu ise, şeytânın aldatmasından Allahü teâlâyâ sığınırız. Sözün geliştinden düşüncenizin öyle olduğu anlaşılıyor. Şeytânın şerrinden Allahü teâlâyâ sığınınız!

Velî olmak için, bir insandan hârikaların, kerâmetlerin meydâna gelmesi şart değildir. Hâlbuki, Peygamberlerin “aleyhimüsselâm” mu'cize göstermesi lâzımdır. Bununla beraber, Evliyânın hemen hepsinde, kerâmet görülmüştür. Kerâmet göstermeyen Velî pekazdır. Bir Velîden, çok kerâmet meydâna gelmesi, onun üstünlüğünü göstermez. Evliyânın birbirinden üstünlüğü, Allahü teâlâyâ dahâ yakın olmalarına bağlıdır. Dahâ yakın olan bir Velî, pek az kerâmet sâhibi olabilir. Allahü teâlâdan dahâ uzak olan bir Velî, dahâ çok kerâmet, hârika gösterebilir. Bu ümmetin sonradan gelen Evliyâsında, o kadar çok kerâmetleri olanlar görülmüştür ki, Eshâb-ı kirâmın “rıdvânullahi aleyhim” hiç birinde, bunun yüzde biri bile, meydâna gelmemiştir. Hâlbuki, Evliyânın en yükseği, en aşağı derecede olan bir Sahâbînin “radiyallahü anh” derecesine yetişemez. Görülüyor ki, Evliyâyı ve onların üstünlüğünü anlayabilmek için, kerâmetlerine, hârikalarına bakmak, câhillik, kısa görüşlülük olur. O kimsede, o büyüklerin yollarına katılabilmek kâbiliyyetinin az olduğunu gösterir. Peygamberlerin ve Velîlerin feyz ve bereketlerine, ancak onlara uymak kâbiliyyetinde olanlar kavuşabilir. Kendi düşüncelerine, hayâllerine uyanlar, kavuşamaz. Ebû Bekr-i Sıddîk “radiyallahü anh”, uymak kâbiliyyeti sebebi ile, Peygamberimize “sallallahü aleyhi ve sellem” birşey sormadan inanıverdi. Ebû Cehlde bu kuvvet bulunmadığından, o kadar alâmet ve mu'cizeler gördüğü hâlde, Peygam-

berliğe inanmak se'âdeti ile şereflenemedi. Sûre-i En'amda, **(Senin Peygamber olduğunu belirten, açık alâmetlerin hepsini görseler, yine inanmazlar. Yanına geldikleri zemân, terbiyesizlik yapar, mübârek kalbini incitirler ve bu Kur'ân, eskiden kalma hikâyeler, masallardır, derler)** meâl-i şerîfdeki âyet-i kerîme, böyle tâli'sizleri bildirmektedir.

Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem” zemânına yakın zemânlardaki Evliyânın, az kerâmet gösterdiğini, bütün ömrlünde üç-beş hârikadan başka görülmediğini söyledik. Cüneyd-i Bağdâdînin on kerâmeti bile işitilmemiştir. Hak teâlâ, kelîmi olan, Mûsâ aleyhisselâma dokuz mu'cize verdiğini bildirmektedir. Bunlar, düşmanlara karşı olan hârikalardır. Yoksa, Peygamberlerden ve Evliyâdan her sâatde, hârikalar meydâna gelmektedir. Düşmanları bilse de, bilmese de, hârikaları güneş gibi görülmektedir. Fârisî mısra' tercemesi:

Kör göremezse, güneşin kabâhati ne?

Süâl: Temiz olan tâliblerin, keşf ve müşâhede etdikleri şeylere, şeytân birşey karışdırabilir mi? Karışdırabilirse, bunu ayırd etmek nasıl olur? Karışdıramaz ise, keşf ve ilhâm ile elde edilen bilgilerin, ba'zısının yanlış olması nedendir?

Cevâb: Herşeyi doğru olarak ancak Allahü teâlâ bilir. Bilgisini şeytânın karışdırmadığı kimse yoktur. Peygamberlere bile karışabileceği, hattâ karışdığı hâlde, Evliyâyâ karışmaz olur mu? Nerde kaldı ki, acemi tâliblere karışmasın. Şu kadar var ki, Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” şeytânın karışdırıldığı, haber verilir ve yanlış doğrudan ayırd olunur. Nitekim Hâc sûresinde, **(Allahü teâlâ, şeytânın karışdırıldığını değışdirir. Sonra kendi âyetlerini, sağlam olarak bildirir)** meâlindeki âyet-i kerîme, bunu beyân etmektedir. Evliyâyâ, şeytânın karışdırıldığını haber vermek lâzım değildir. Çünkü Velîler, Nebîlerin izinde yürümektedir. Bunlar, Peygamberlerin bildirdiğine uymayan buluşlarını red ederler, kıymet vermezler. Fekat, Peygamberin dîninin bildirmedığı, doğru veyâ yanlış demediği bilgilerin doğrusunu, iğrisinden ayırmak güçtür. Çünkü ilhâm zannîdir, şübhelidir. Fekat, doğru ilhâmları iğrilerinden ayıramamak, Velîler için, bir kusûr olmaz. Çünkü dünyâ ve âhret se'âdetlerine kavuşmak, islâmiyyete uymakla olur. İslâmiyyetin bildirmedığı şeyler, ehemmiyyetli değildir. İnsanlara, ehemmiyetsiz şeyleri yapmak emr olunmadı.

Keşf ve ilhâmlarda yanlışlık, yalnız şeytân tarafından gelmez. Çok def'a, şeytân hiç karışmadan, hayâlde, doğru olmıyan ba'zı şeyler hâsıl olur. Meselâ, ba'zan Peygamberimizi “sallallahü aleyhi ve sellem” rü'yâda görüp, ba'zı şeyler öğrenenler oluyor ki, bu öğrendikleri, kitâblara uymamaktadır. Hâlbuki, bu rü'yâlara şeytânın karışmadığı meydândadır. Çünkü şeytânın, her ne sûretle olursa olsun, Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin şekline giremeyeceğini, âlimlerimiz bildirmektedir. İşte, böyle rü'yâlarda, hayâl, yanlış şeyleri, doğru gibi göstermektedir.

Süâl: Evliyânın kerâmeti ile, kâfirlerde hâsıl olan istidrâc birbirine benziyor. Acemi bir tâlib, bir hârik-ul'âde görünce, bir Velînin “rahmetullahi

aleyh” kerâmeti, veyâhud bir yalancının istidrâcı mı olduğunu nasıl ayırd edebilir?

Cevâb: Bunu ayıracak, tâlibin vicdânıdır. O kimse ile konuşunca, tâlibin kalbinde, dünyâ sevgisi azalıp, Allahü teâlâyâ bağlılığı artarsa onun, kerâmet sâhibi bir Velî olduğunu anlar. Eğer böyle olmazsa, istidrâc gösteren bir yalancı olduğu anlaşılır. Onun sözleri ile, kalbinde bir değişiklik duymayan kimse, hayvan gibi olan câhil bir kimsedir. Hevesi olan, isteği bulunan tâlib, kalbindeki bu değişikliği, çok güzel sezer. Bu seçilmiş, nûrlu insanlar, câhillerin duymamasına ehemmiyet vermez. Çünkü rûhu hasta, **(Basîreti)**, kalb gözü kör olanlar, duygusuz olur. Kalbdeki bu değişikliğini anlamaktan dahâ mühim ve dahâ lüzûmlu birçok bilgilerden, bu câhillerin haberi yoktur. (Velî olmak için, Allahü teâlânın ahlâkı ile ahlâklanmalıdır) demişlerdir. Ya’nî Allahü teâlânın sıfatlarına uygun sıfatlar Evliyâda hâsıl olur. Fekat, bu benzerlik, yalnız ismedir ve uygunluk, sıfatların topluluğundadır. Yoksa, sıfatların husûsiyyetlerinde berâberlik olamaz. **(Allahü teâlânın ahlâkı ile ahlâklanmış)** emrini anlatırken, Hâce Muhammed Pârisâ “kuddise sirruh”, **(Tahkîkât)** ismindeki fârisî kitâbında buyuruyor ki, (Allahü teâlânın bir ismi, **(Melik)**dir. Bu, herşeye hâkim, gâlib demektir. Tâlib tesavvuf yolunda ilerlerken, kendi nefesine hâkim, gâlib olur ve başkalarının kalblerine te’sîr etmeğe başlarsa, bu sıfat ile ahlâklanmış olur. Allahü teâlânın bir ismi de, **(Semî’)**dir. Ya’nî işiticidir. Tâlib, doğru sözü herkesden kabûl eder ve gizli hakîkatleri, cân kulağı ile duyarsa, bu sıfatla, huylanmış olur. Bir sıfatı da, **(Basîr)**dir. Ya’nî, Allahü teâlâ, herşeyi görür. Tâlibin kalb gözü açılır ve firâset ışığı ile, kendi ayblarını ve başkalarının iyi huylarını görürse, ya’nî başkalarını kendinden dahâ üstün görürse ve Allahü teâlânın her ân gördüğünü, göz önünde bulundurarak, hep Allahü teâlânın beğendiği şeyleri yaparsa, bu sıfatla huylanmış olur. Bir sıfatı da, **(Muhyî)**dir. Ya’nî Allahü teâlâ dirilticidir. Tâlib, unutulmuş sünnetleri canlandırır, meydâna çıkarırsa, bu sıfatla, sıfatlanmış olur. Bir sıfatı da Mümîtdir. **(Mümît)**, öldürücü demektir. Tâlib, sünnetlerin yerine yerleşmiş olan, bid’atleri men’ eder, yok ederse, bu sıfatla sıfatlanmış olur. Bütün sıfatlar, bunlar gibidir). Câhiller, bu ahlâklanmayı başka dürlü anlamış ve yoldan çıkmışdır. Velîler, ölüleri diriltir, gayb olan şeyleri bilir sanmışlar. Böyle, dahâ nice bozuk düşüncelere saplanmışlardır. Hâlbuki ba’zı zanlar, günâhdır.

Hârîka, yalnız ölüleri diriltmek, istediğini öldürmek demek değildir. İl-hâm yolu ile gelen bilgiler, kerâmetlerin en büyüğüdür. Nitekim, mu’cizelerin en kuvvetlisi ve kıyâmete kadar kalanı Kur’ân-ı kerîm mu’cizesidir.

Gözü açmalı, iyi görmeli ki, Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdikleri ilmler, ma’rifetler, nisan yağmuru gibi yağmaktadır. O kadar çok oldukları hâlde, hepsi islâmîyete uygundur. Islâmîyetden kıl kadar ayrılanı yoktur. Bu da, hepsinin doğru olduğuna açık bir alâmetdir. Zâten, yüksek hocam Muhammed Bâkî-billah “kuddise sirruh”, (Size ilhâm olunan ilmlerin hepsi doğrudur) buyurmuşdur. Fekat ne fâide ki, hocam hazretlerinin sözü, sizin için güvenilecek sened değildir. Kendinize, bir de pîrini çok seven diyorsunuz. Mektûbunuzda, inâd ve i’tirâz kokusu vardı. Fekat, kıymetli bilgilerin yazılmasına sebep olduğundan, iyi oldu.

Fârisî beyt tercemesi:

***Elbet bulunur, bir güzellik çirkinde;
İnci gibi görünür dişler, zencide.***

Şaşılacak şeydir ki, bundan önceki mektûbunuzda çok sevgi ve saygı göstermişdiniz. Arka arkaya gördüğünüz iki rü'yâdan dolayı eski hâllerinizden tevbe ettiğinizi ve bu yola sıkı bağlandığınızı ve tecdîd-i îmân ettiğinizi de yazmışdınız. Bir ay geçmeden bu hâlinizin değiştiği anlaşılıyor ve pek çabuk eski hâlinize döndüğünüz görülüyor. Bu gerilemeniz, o iki rü'yânın şeytânî olduğu veyâ yanlış bir keşf olduğu düşüncesini hâsıl etmektedir. O mektûbunuz nasıldı, bu mektûbunuz nasıldır? Fârisî beyt tercemesi:

***Söyle ona, neden kötülük yapıyor?
Bana değil, kendi kendine ediyor.***

Doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafânın “aleyhi ve alâ âlihissalvâtü vetteslîmât” izinde gidenlere Allahü teâlâ selâmet versin!

108

YÜZSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, meyân Seyyid Ahmede yazılmışdır. Nübüvvetin vilâyetden dahâ üstün olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâ bizi ve sizi ve bütün müslimânları Peygamberlerin efendisine “aleyhi ve alâ âlihi ve aleyhim minessalvâtü efdalühâ ve minetteslîmâtü ekmelühâ” uymaktan ayırmasın! Tesavvuf yolundakilerin büyüklerinden birkaçı, sekr hâlinde iken, (Vilâyet nübüvvetden dahâ üstündür) dedi. Birkaçı da, (Üstün olan vilâyet, Peygamberin kendi vilâyetidir) diyerek, Velînin “rahmetullahi aleyh” Nebîden dahâ üstün olacağını anlaşılmasını önlediler. Fekat, işin doğrusu, bunun tersidir. Çünkü, Peygamberin nübüvveti, kendi vilâyetinden de dahâ üstündür. Vilâyet makâmlarında olanlar, göğüslerinin sıkıntısından, halk ile birlikde bulunamıyorlar. Peygamberlikde ise, göğüsleri çok geniş olduğundan, Hak teâlâ ile olmaları, halk ile birlikde olmalarına ve halk ile birlikde olmaları da, Hak teâlâ ile olmalarına engel değildir. Peygamberlikde, yalnız halk ile olmak yokdur. Bunun için, yalnız Hak teâlâ ile olan vilâyet, nübüvvetden dahâ üstün değildir. Allahü teâlâ korusun, câhil insanlar yalnız halk ile olur. Nübüvvetin şânı, şerefi bundan çok yüksektir. Bu sözümüzü iyi anlamak, sekr sâhiblerine güç gelir. Hâlleri doğru olan büyükler, böyle olduğunu çok iyi bilirler. Arabî mısra' tercemesi:

Nî'mete kavuşanlara âfiyet olsun!

Ayrıca dileğimiz şudur ki, meyân şeyh Abdürrahîmin oğlu Şâh Abdüllah ile yakınlığımız, kardeşliğimiz vardır. Babası, çok zemân Behâdır hânın emrinde çalışmışdır. Oradan geliri vardı. Şimdi gözleri kuvvetden düşdü. Behâdır hânın yanında çalışmak için oğlunu gönderdi. Bunun için sizden de bir işâret olursa, fâide verecektir. Vesselâm.

YÜZDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, Hakîm Sadra gönderilmiştir. Kalbin selâmeti ve Hak teâlâdan başka şeyleri unutmaması bildirilmektedir:

Allah adamları “kaddesallahü teâlâ esrârehüm”, kalb hastalıklarının tabîberidir. Bâtın hastalıklarının giderilmesi, bu büyüklerin tedâvîsi ile olur. Bunların sözleri ilâcdır. Bakışları şifâdır. Onlarla berâber bulunanlar kötü olmaz. Onlar Allah adamlarıdır. Onlarla yağmur yağdırılır. Onlarla rızık gönderilir. Bâtın hastalıklarının en kötüsü ve kalb bozukluklarının başı, kalbin Hak teâlâdan başka şeylere bağlanmasıdır. Bu bağlılıktan, büsbütün kurtulmadıkça kalb selâmet bulamaz. Çünkü Allahü teâlâ, hiçbir yerde ortak istemez. Zümer sûresi üçüncü âyetinde meâlen, **(Biliniz ki, Allahü teâlâ için olan din, yalnız Onun için olan hâlis dindir)** buyuruldu. Hele, şerîki, ortağı dahâ üstün tutmak, hayâsızlığın, alçaklığın sonu olur. Allahü teâlâdan başka şeyleri, Ondan dahâ çok sevmek, Onun sevgisi hiç gibi kalmak, ne büyük hayâsızlıktır! Hadîs-i şerîfde, **(Hayâ, îmânın bir parçasıdır)** buyuruldu ki, bu hayâ bildirilmektedir.

Kalbin hastalıktan kurtulmasının, ya'nî Hak teâlâdan başka şeylere bağlılığı kalmamasının alâmeti, işâreti, kalbin mâ'sivâyı büsbütün unutmamasıdır. Hiçbirşeyi hâtırlayamamasıdır. Birşeyi düşünmek için zorlansa, hiç düşünemez. Böyle bir kalbin herhangi bir şeye bağlılığı olamaz. Allah adamları, ya'nî Velîler “kaddesallahü teâlâ esrârehüm”, kalbin bu hâline **(Fenâ)** demiştir. Bu yolda birinci adım budur. Sonsuz olan nûrların görünmesi ve ma'rifetlerin, hikmetlerin gelmesi, bu zemân başlar. Fenâyâ kavuşmadıkça, hiçbirşey ele geçemez. Fârisî beyt tercemesi:

***Bir kimsede hâsil olmazsa Fenâ,
Hak teâlâyâ yol bulamaz aslâ!***

YÜZONUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Sadreddîne yazılmıştır. İnsanın, kulluk vazîfelerini yapmak ve Allahü teâlânın sevgisine kavuşmak için yaratıldığı bildirilmektedir:

Hak teâlâ sizi, yüksek insanların istediği şeylerin sonuna kavuşursun! İnsan, kulluk vazîfelerini yapmak için ve hep Hak teâlâ ile olmak için yaratıldı. Bunlara da, geçmişlerin ve geleceklerin efendisine “aleyhi minessalevâti etemmühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ” zâhiri ve bâtını tâm uydurmadıkça, kavuşulamaz. [Ya'nî harâmlardan ve mekrûhlardan sakınmadıkça kavuşulamaz.] Allahü teâlâ, bizim ve sizin sözlerimizi ve işlerimizi ve zâhirlerimizi ve bâtınlarımızı ve ibâdetlerimizi ve i'tikâdlarımızı, o yüce Peygambere “sal-lallahü teâlâ aleyhi ve âlihi ve sellem” uygun yapmakla şereflendirsın! Âmîn yâ Rabbel'âlemîn. Fârisî beyt tercemesi:

***Allahdan başka herneye tapırsa, hepsi hiçdir.
Yazıklar olsun ol kimseye ki, bir hiç iledir.***

Hak teâlâdan başka olarak özenilen herşey, ma'bûd olur. Hak teâlâdan başkasına ibâdet etmekden kurtulmak için, Ondan başka hiçbirşeye özenmemek, hiçbirşeyin arkasına düşmemek lâzımdır. Âhreti, Cennet ni'metlerini istemek de, böyledir. Bunları istemek, her ne kadar sevâb ise de, mukarreblerce günâh sayılır. Âhretdeki şeyleri istemek böyle olunca, dünyâ işlerine düşkün olmanın neye varacağını anlamalıdır. Çünkü dünyâ, Hak teâlânın sevmediği şeylerdir [Harâmlar ve mekrûhlardır]. Dünyâdaki şeyleri yarattığından beri onlara hiç kıymet vermemiştir. Allahü teâlânın sevmediği şeyleri sevmek, günâhların başıdır. Bunlara düşkün olanlar, arkalarında koşanlar merhametden uzak olur. Hadîs-i şerîfde, **(Dünyâ mel'ûndur ve dünyâda olan şeylerden Allah için yapılmıyanlar mel'ûndur)** buyruldu. Allahü teâlâ, hepimizi dünyânın ve dünyâda olanların şerrinden, zararlarından korusun. Sevgili Peygamberi ve geçmişlerin, geleceklerin efendisi Muhammed aleyhisselâmın hurmetine düâmızı kabûl buyursun! Vesselâm, vel-ikrâm.

111

YÜZONBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Hamîd-i Sünbülîye yazılmıştır. Tevhîd, kalbi Allahü teâlâdan başka şeylerden kurtarmak olduğunu bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği kullarına selâmet olsun! **(Tevhîd)** kalbi Allahü teâlâdan başka şeylere bağlanmaktan kurtarmak demektir. Kalbi mâ-sivâyâ çok az bile olsa, bir bağlılığı bulunan kimse, tevhîd sâhibi olamaz. **[(Mâ-sivâ), Allahü teâlâdan başka şeylerin hepsi demektir.]** Bu ni'meti elde etmeden önce, vâhid, birdir demek ve vâhid bilmek, huzûr sâhiblerine göre boş lâf olur. Evet, îmân etmiş olmak için, vâhid demek ve vâhid bilmek lâzımdır. Fekat bu, Allahü teâlâdan başka tapınacak hiçbirşey yoktur, demektir. Allahü teâlâdan başka hiçbirşey var değildir demekle, onun arasındaki başkalık meydândadır. Tasdîk, îmân, ilmler olur. Vicdânla anlamak ise bir hâldir. Bu hâle kavuşmadan önce, bunun üzerinde konuşmak doğru olmaz. Büyükler arasında, bu hâlden söz edenler, şu ikisinden biridirler: Yâ kendilerini hâl kaplıyarak örtülmüşlerdir. Bunun için, sorguya çekilmez, suçlanmazlar. Yâhud, hâllerini başkalarına örnek olmak için bildirmişlerdir. Böylece, başkaları, kendi hâllerini, bu büyüklerin hâlleri ile ölçerek, doğru olup olmadıklarını anlasınlar. Bu ikisinden başka sebeble, hâlini, sırrını açıklamak yasaktır. Hak teâlâ, o büyüklerin hâllerinden az birşey, biz yabancılara da ihsân eylesin! Muhammed Mustafânın sünnet-i seniyyesine [ya'nî ahkâm-ı islâmiyyeye] yapışmakla şereflendirsin "alâ masdarihessalâtü vesselâmü vettehiyye"! Sevgili Peygamberi "aleyhi ve aleyhimüssalevatü vetteslîmât" ve Onun Âli "radiyallahü teâlâ aleyhim ecma'in" hurmetleri için bu düâmızı kabûl buyursun! Âmîn! Ayrıca başınızı ağrıtayım ki, bu düâcınızın mektûbunu getiren, meyân şeyh Abdülfettâh hâfız, olgun bir kimsedir. Bir insan evlâdıdır. Bakacağı kimseleri çokdur. Kızlar babasıdır. Geçim darlığından dolayı ihsân sâhiblerine baş vurmaktadır. Beklediğine kavuşacağını umarım. Başınızı dahâ çok ağrıtmaktan çekindim.

YÜZONİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Abdül-Celîl-i Tehânîserîye yazılmışdır. Birinci vazîfemiz, Ehl-i sünnet vel-cemâ'at i'tikâdını elde etmek olduğu bildirilmektedir:

Hak teâlâ, zarar ziyân içinde olan bizleri, doğru oldukları müjdelenmiş olan, Ehl-i sünnet vel-cemâ'at âlimlerinin bildirdikleri i'tikâda kavuşdur-sun! Beğendiği işleri yapmakla şereflendirsin! Bu iyi işleri yapmaktan hâsıl olan hâlleri de ihsân buyursun! Kendi mukaddes makâmına çeksin! Fârisî misra' tercemesi:

İş budur, bundan başkası hiçdir.

Çünkü, bu kurtuluş fırkasının i'tikâdı olmadan hâsıl olan hâller, vecdler, istidrâcdan başka birşey değildir. İnsanı harâblığa, felâkete sürüklerler. Bu kurtuluş fırkasına uymak ni'metine kavuştukdan sonra, her ne verirlerse seviniriz, şükr ederiz. Râzî oluruz. Tesavvuf büyüklerinden birkaçı “kadde-sallahü teâlâ esrârehüm”, kendilerini hâl ve sekr kapladığı zemân, doğru yolun âlimlerinin bildirdiklerine uymıyan bilgiler, ma'rifetler söylemişler ise de, keşf yolu ile anladıklarını bildirmişlerdir. Bunun için, suçlu sayılmazlar. Kıyâmetde, bunlar için sorguya çekilmemeleri umulur. Bunlar ictihâdında yanılan müctehidler gibidirler. Onlar gibi, bunların yanılmalarına da bir sevâb verilir. Böyle, birbirlerine uymıyan bilgilerde, hep Ehl-i sünnet âlimlerinin “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'ın” bildirdikleri doğrudur. Çünkü bunların bilgileri, Peygamberlik kaynağından alınmıştır “alâ sâhibi-hessalâtü vesselâmü vettehiyye”. Bu bilgiler, kesinlikle doğru olan vahy ile bildirilmiştir. Tesavvuf büyüklerinin ma'rifetleri ise, keşf ve ilhâm ile anlaşılmaktadır. Keşf ve ilhâmın doğruluğu kesin değildir. Keşf ve ilhâmın doğru olup olmadığı, Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdiklerine uygun olup olmaması ile anlaşılır. Kıl ucu kadar uygunsuzluk bulunursa, yanlış oldukları anlaşılır. İşin doğrusu böyledir. İşin doğrusu bilindikden sonra, buna uymıyan keşflerin, dalâlet, sapıklık oldukları anlaşılır. Allahü teâlâ, bizi ve sizi, zâhirimizi, bâtınımızı, i'tikâdımızı, ibâdetlerimizi, Peygamberlerin efendisine “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti ekmelühâ ve minetteslîmâti efdalühâ” uygun eylemekle şereflendirsin! Size ve doğru yolda [ya'nî Ehl-i sünnet vel-cemâ'at âlimlerinin, ya'nî dört mezhebin kitâblarının bildirdikleri yolda] olanlara selâmet versin! Âmîn.

YÜZONÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, Cemâleddîn Hüseyin Külâbîye yazılmışdır. Mübtedî ile mün-tehînin cezbeleri arasındaki farkı bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun. Onun seçtiği, beğendiği kimselere “rahmetullahi aleyhim ecma'ın” selâm olsun! Cezbe, ya'nî çekilmek, ancak bir üst makâma olur. Dahâ üst makâmlara çekilmez. Şühûd da böyledir. Bir makâm görülebilir. O hâlde, kalb makâmında bulunup sülûk yapmadan, cezb

edilenler, ancak kalbin üstündeki rûh makâmına çekilirler. Allahü teâlâyâ cezb edilmek için, nihâyetde bulunmak lâzımdır. Ya'nî bulunduğu mertebenin üstünde başka makâm olmamalıdır. Başlangıçta olan cezbede, bir üst makâm, ya'nî rûh [İnsanın kendi rûhu] müşâhede edilir. Allahü teâlâ, rûhları, kendi sûretinde yarattığı için, rûhu görünce, Hak teâlâyı görmek sanmışlardır. Rûhun, bu madde âlemi ile, bir münâsebeti, bağlılığı olduğu için, rûhu görünce, mahlûkât aynasında, Hak teâlâ görülüyor demişlerdir. Böylece, ba'zıları, ma'yyet [berâberlik] var sanmıştır.

Sülûkün sonuna varmadıkça ve orada **(Fenâ-i mutlak)** hâsıl olmadıkça, Hakkın şühûdü mümkün değildir. [**(Mutlak)**; kaydsız, şartsız, ya'nî her bakımdan demektir.] Fârisî beyt tercemesi:

***Bir kimseye, nasîb olmazsa Fenâ,
bulamaz yol, o makâma aslâ!***

Hakkın şühûdünde, bu âlemin hiç münâsebeti yoktur. Şühûd-i rûh ile, şühûd-i Hak arasındaki fark şudur ki, bu âlem ile herhangi bir bakımdan münâsebeti bulunursa, **(Şühûd-i Hak)** değildir. Eğer hiç münâsebeti yok ise, **(Şühûd-i ilâhî)**dir. Başka kelime bulunamadığı için, şühûd denilmiştir. Yoksa, bu görmek değildir. Anlaşılamiyan, anlatılamayan bir hâldir. Bîcûn için olan şeyler, bilinen diller ve kelimelerle anlatılamaz. Vesselâm!

114

YÜZONDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, sofî Kurbanı yazılmış olup Peygamberlerin en üstünü olan Muhammed aleyhisselâma uymağa teşvîk eylemektedir:

Cenâb-ı Hak, hepimizi, dünyâ ve âhretin efendisi ve bütün insanların her bakımdan en yükseği ve en iyisi olan, Muhammed Mustafâyâ “sallallahü aleyhi ve sellem” tâbî' olmak se'âdetiyle şereflendirsin! Çünkü cenâb-ı Hak, Ona tâbî' olmağı, Ona uymağı çok sever. Ona uymanın ufak bir zerresi, bütün dünyâ lezzetlerinden ve bütün âhret ni'metlerinden dahâ üstündür. Hakîkî üstünlük, Onun sünnet-i seniyyesine tâbî' olmakdır ve insânlık şerefi ve meziyyeti, Onun islâmiyyetine uymaktır. [**(Sünnet)** kelimesi, üç ayrı ma'nâyâ gelir. Burada, islâmiyyet demektir.]

Meselâ, Ona uyan bir kimsenin, gün ortasında bir parça uyuması, ona uymaksızın, birçok geceleri ibâdetle geçirmekten, kat kat dahâ kıymetlidir. Çünkü **(Kayûle etmek)** ya'nî öğleden önce biraz yatmak, âdet-i şerfesi idi. Meselâ, Onun dîninin emr ettiği için, bayram günü oruc tutmamak ve yiyip içmek, Onun yolunda bulunmayıp senelerce tutulan oruclardan dahâ kıymetlidir. İslâmiyyetin emri ile fakîre verilen az bir şey ki, buna zekât denir, kendi arzûsu ile, dağ kadar altın sadaka vermekden dahâ efdaldir. Emîr-ül-mü'mînîn Ömer “radıyallahü anh”, bir sabâh nemâzını cemâ'at ile kıdıktan sonra, cemâ'ate bakıp, bir kimseyi göremeyince sordu: Eshâbı dediler ki, (Geceleri sabâha kadar ibâdet ediyor. Belki şimdi uyku basdırmıştır). Emîr-ül-mü'mînîn buyurdu ki, (Keşki bütün gece uyuyup da, sabâh nemâzını cemâ'at ile kılsaydı, dahâ iyi olurdu). İslâmiyyetden sapıtmış olanlar, sıkıntı çekip ve

mücâhede edip, nefslerini ve kötü arzûlarını körletiyor ise de, bu dîne uygun yapmadıklarından kıymetsizdir ve hakîrdir. Eğer bu çalışmalarına ücret hâsıl olursa, dünyâda birkaç menfe’atden ibâret kalır. Hâlbuki, dünyânın hepsinin kıymeti ve ehemmiyeti nedir ki, bunun birkaçının i’tibârı olsun. Bunlar, meselâ çöpçüye benzer ki, çöpçüler herkesden dahâ çok çalışır ve yorulur. Ücretleri de herkesden aşağıdır. İslâmiyyete tâbi’ olanlar ise, latîf cevâhir ve kıymetli elmaslar ile meşgûl olan mücevherciler gibidir. Bunların işi az, kazançları pek çoktur. Ba’zan bir sâatlik çalışmaları, yüzbinlerle senenin kazancını hâsıl eder. Bunun sebebi şudur ki, islâmiyyete uygun olan amel, Hak teâlânın makbûlüdür, mardîsidir, çok beğenir.

İslâmiyyete uymıyan şeylerin hiçbirisini Hak teâlâ sevmez, beğenmez. Sevilmeyen, beğenilmeyen şeye sevâb verilir mi? Belki cezâyâ sebep olur. Bu incelik, dünyâ işlerinde de vardır. Biraz düşünülürse anlaşılır. O hâlde, se’âdet-i ebediyyeyi ele geçirten sermâye, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” dînine yapışmaktır. Bütün zarar ve fesâdların başı, islâmiyyet-den ayrılmaktır. Vesselâm.

115

YÜZONBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Abdülhak-ı Dehlevîye “rahmetullahi aleyh” yazılmıştır. Gittiğimiz yolun yedi basamak olduğu bildirilmektedir:

Fârisî mısra’ tercemesi:

Her ne olursa olsun, dostdan konuşmak dahâ tatlı!

Bizim gitmekte olduğumuz yol, yedi adımdır. İki adımını (**Âlem-i halk**)dadır. Ya’nî, madde âleminde, ölçü âleminde. Beş adımını (**Âlem-i emr**)dedir. Ya’nî maddesiz, ölçüsüz âlemedir. Âlem-i emrde olan birinci adım atılınca, (**Tecellî-yi ef’âl**) hâsıl olur. İkinci adımda, (**Tecellî-yi sıfat**) hâsıl olur. Üçüncü adımda, (**Tecelliyât-i zâtiyye**) hâsıl olmağa başlar. Sonra ve dahâ sonra, ilerledikçe, bu tecellîler artar. Tesavvuf yolunda ilerliyenler, bu sözlerimizin ne demek olduğunu dahâ iyi anlar. Bütün bu ni’metlere, ancak geçmişlerin ve geleceklerin en üstününün “aleyhi minessalevâti ekmelühâ ve minettehiyyâti efdalühâ” yolunda, izinde gitmekle kavuşulabilir. Bu yol, iki adımdır, diyenler de vardır. Bunlar, (**Âlem-i halk**) için birinci adım, (**Âlem-i emr**) için ikinci adım demişlerdir. İş kolay anlatmak için, sözü kısaltmışlardır. İşin doğrusu, Allahü teâlânın yardımı ile, yukarıda bildirdiğimizdir.

116

YÜZONALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, molla Abdülvâhid-i Lâhorîye yazılmıştır. Kalbin selâmeti, mâ-sivâyı unutmakda olduğu bildirilmektedir:

Kıymetli kardeşimin mektûbu geldi. Kalbin selâmeti için yazdıklarınız anlaşıldı. Evet, kalbin selâmeti, onun mâ-sivâyı unutmaya bağlıdır. Öyle ki, zorla hâtırlatmak isteseler, hâtırlayamamalıdır. [Allahü teâlâdan baş-

ka herşeye, ya'nî mahlûkların hepsine (**Mâ-sivâ**) denir.] Bu hâle (**Fenâ-i kalb**) denir. Bu yolun birinci basamağı, bu Fenâyâ kavuşmaktır. Bu Fenâ vilâyet derecelerine kavuşulacağına müjdecisidir. Sâlikler, yaradılışlarındaki uygunluklara göre, çeşitli derecelere yükselirler. Çok yükselmek istemeli, bunun için çok çalışmalıdır. Çocuklar gibi, yolda önüne çıkan kozalıklara, cam parçalarına bağlanıp kalmamalıdır. Hadîs-i şerîfde, (**Allahü teâlâ, yüksek şeylere kavuşmak isteyenleri sever**) buyuruldu. Dünyâ işleri ile çok uğraşmakta, dünyâ işlerine gönül bağlamak korkusu vardır. Kalbin selâmete kavuşmasına da sakın aldanmayınız! Yine geri dönebilir. Dünyâ işleri ile, elden geldiği kadar az uğraşınız ki, dünyâyâ gönül bağlamak tehlikesine düşmeyesiniz! Dünyâyâ düşkün olmak felâketinden Allahü teâlâyâ sığınınız. Dünyâyâ gönül bağlamamış olan fakîr bir çöpcü, gönlünü dünyâyâ kapdırmış olan koltukdaki zenginden katkat dahâ kıymetlidir. Birkaç günlük yaşamak da dünyâyâ gönül vermemek, hiçbirşeye düşkün olmamak için çok uğraşınız! Dünyâyâ düşkün olmakdan ve dünyâyâ düşkün olanlardan, aslandan kaçmakdan dahâ çok kaçmalıdır.

117

YÜZONYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Yâr Muhammed Kadîm-i Bedahşîye yazılmıştır. Başlangıçta, kalb hisse bağlıdır. Sona varınca, bu bağlılığın kalmadığı bildirilmektedir:

Mevlânâ Yâr Muhammed bizi unutmamış. Kalb, çok zemân his organlarına bağlıdır. Duygu organlarından uzak olanlar, kalbden de uzak olur. Hadîs-i şerîfde, (**Göz görmeyince, gönülden de uzak olur**) buyuruldu. Bu hadîs-i şerîf, kalbin duygu organlarına bağlı bulunduğu mertebeyi göstermektedir. Tesavvuf yolunun nihâyetine varılınca, kalbin his organlarına bağlılığı kalmaz. Hisden uzak olmak, kalbin yakın olmasını bozmadır. Bunun içindir ki, tesavvuf büyükleri, başlangıçta ve yolda olanların, olgun şeyhin yanından ayrılmalarına izin vermemişlerdir. (Birşeyin hepsi yapılamazsa, hepsini de elden kaçırmamalıdır!). Bu söze uyararak bulunduğunuz yolu değiştirmeyiniz! Uygunsuz kimselerle arkadaşlık etmekden, elden geldiği kadar sakınınız! Meyân şeyh Müzzemmilin yanınıza gelmesini, se'âdete kavuşmanızın başlangıcı biliniz! Onun sohbetinde, yanında bulunmağı büyük ni'met biliniz! Vaktlerinizin çoğunu onun yanında geçiriniz! Çünkü kendisi, ele az geçen ni'metlerdendir. Vesselâm!

[Kabrdeki Velîden feyz almanın çok güç olduğu, bu mektûbdan da anlaşılmalıdır].

118

YÜZONSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Kâsım Alî Bedahşîye yazılmıştır. Allah adamlarına dil uzatmanın felâket olduğunu bildirmektedir:

Bizi sevenlerden mevlânâ Kâsım Alînin yolladığı mektûb geldi. İçindekiler anlaşıldı. Câsiye sûresi onbeşinci âyetinde meâlen, (**İyi iş yapan, ken-**

dine iyilik etmiş olur. Kötülük yapan da, kendine etmiş olur) buyuruldu. Hâce Abdüllah-i Ensârî “rahmetullahi teâlâ aleyh”, (Yâ Rabbî! Her kimi kovmak istersen, bizim üzerimize saldırtırsın!) buyurdu. Fârisî beyt tercemesi:

***Korkarım ki, derdlilere gülenler,
Tard olurlar, îmânı gayb ederler.***

Hak teâlâ, bütün müslimânları, bu fakîrlere inanmamakdan ve onlara lâf atmakdan korusun! İnsanların efendisi hurmetine “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” bu düâmızı kabûl buyursun! Âmîn.

119

YÜZONDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, mîr Muhammed Nu'mân Bedahşîye yazılmışdır. Olgun olan bir büyüğün sohbetinde bulunmağı övmektedir:

Mîr hazretlerinin kıymetli mektûbu geldi. Bu yol, aklın ermediği, şaşırıldığı bir yoldur. Hadîs-i şerîfde, **(Bir kimseye deli denilmedikçe, îmânı tâm olmaz)** buyuruldu. Akli başından gidince, çoluk çocuğun işlerini bırakır. Şunun bunun düşüncesini unuttur. Kalbin cem'iyetine [temizliğine] kavuşur. Dünyâya olan bu soğukluk, sizin yaratılışınızda vardır. Fekat, bitmez tükenmez olaylar bunu örtmüştür. Ne yapalım, bu ayrılıkta çok ilgisizlik hâsıl olduğu anlaşılıyor. Bunu hemen düzeltmelidir. Bu güçsüzlüğü güç olarak düşününüz! Kendinizi bu ayrılıktan kurtarınız! Allah adamlarının toparlanması, başkalarının toparlanmaları gibi değildir. Başkalarının toparlanmasına yarayan şeyler bunların dağılmasına sebep olur. Başkalarının dağılmasına sebep olan şeyleri yaparak, kendinizi toparlayınız! Eğer başkalarının topluluğunda, bunlarda cem'iyet hâsıl olursa, bu cem'iyetden korkmalıdır. Bunun zararından kurtulmak için, Allahü teâlâyâ yalvarmalıdır. Kendini, başkalarının hâlleri ile ölçmemelidir. Çünkü, sona varmadan önce olan mertebelerin hepsi çeşidli derecelerde birer noksânlıkdırlar. Fârisî mısra' tercemesi:

Dostun ayrılığı, az olsa da, az değildir!

Tesavvuf büyükleri, sona gelmiyen kimselere, tesavvufu öğretmek için izin vermişlerdir. Behâüddîn-i Buhârî “kaddesallahü teâlâ sirreh”, Ya'kûb-i Çerhîye tarîkatı öğretdikten ve birkaç konak ilerletdikden sonra, (Ey Ya'kûb! Bizden sana gelenleri, sen de başkalarına ulaştır) demişdi. Böyle olmakla berâber, kendisinden sonra, Alâ'üddîn'in hizmetinde bulunmasını ona emr buyurmuşdu. Kazancının çoğuna, Hâce Alâ'üddîn hazretlerinin “kuddise sirruh” hizmetinde kavuşmuşdu. Bunun içindir ki, mevlânâ Abdürrahmân Câmî “kuddise sirruh”, **(Nefehât)** kitâbında, Ya'kûb-i Çerhîyi önce hâce Alâ'üddîn'in müridleri arasında saymakda, ikinci olarak da hâce Nakşibend hazretlerine bağlamaktadır. Sözün kısası, bu gönül dağımlığının ilacı, gönlünü Allahü teâlâyâ vermiş olanların sohbetidir. Böyle olduğu çok çok bildirilmiştir.

Mevlânâ Muhammed Sıddîkın, fakîrlere sohbetini bırakarak, ücretle as-

kere gitdiği işitildi. Yazıklar olsun, binlerle yazıklar olsun! Bir kimseyi en yüksek makâmdan, en aşağıya düşürmelerine yazıklar olsun! Askerlikde, gönlünü yâ toparlıyabilir veyâ toparlıyamaz. Toparlıyabilirse fenâdır. Eğer toparlıyamazsa, dahâ fenâdır. Yâ Rabbî! Bizlere, doğru yolu gösterdikden sonra, kalbimizi kaydırma! Sonsuz rahmetinden bizlere serp! İyilik yapan ancak sensin. Vesselâm.

120

YÜZYİRMİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine mîr Muhammed Nu'mâna yazılmıştır. Cem'iyet sâhiblerinin sohbetinde bulunmak lâzım olduğu bildirilmektedir:

Mîr hazretleri unutmuş olacaklar ki, bir selâm ve bir haber ile hâtırlamıyorlar. Dünyâ hayâtı pek kısadır. Bunu en lüzûmlu şeyde kullanmak gerekir. Bu en lüzûmlu şey de, kalbini toparlamış olanların yanında bulunmaktır. Hiçbirşey sohbet gibi fâideli değildir. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbı, sohbet ile, başkalarından dahâ üstün oldular. Peygamberlerden “aleyhimüsselâm” başka herkesden, hattâ Veysel Karânîden ve Ömer Mervânîden dahâ üstün oldular. Hâlbuki Veysel Karânî ile Ömer bin Abdül'azîz bin Mervân son dereceye yükselmişler ve sohbetden başka kemâlâtın hepsine varmışlardı. Bunun için, Hazret-i Mu'âviyenin yanılması, Resûlullahın sohbeti bereketi ile, o ikisinin doğru işlerinden dahâ hayırlı oldu. Bunun gibi, Amr ibni Âsın yanlış bir işi, o ikisinin şü'ûrlu işinden dahâ üstün oldu. Çünkü bu büyükler, Resûlullahı görmekle ve meleklerle birlikde bulunmakla ve vahyi ve mu'cizeleri görmekle, îmânları görerek inanmak oldu. Bu saydığımız üstünlükler, bütün başka üstünlüklerin temelidir, kaynağıdır. Eshâb-ı kirâmdan başkası bunlara kavuşamamıştır. Veysel Karânî, sohbetin bu üstünlüklerini bilseydi, hiçbirşey onu sohbetden alıkoyamazdı. Bu üstünlüğe kavuşmak için herşeyi bırakırdı. Allahü teâlâ dilediğine rahmetini saçar. Onun ihsânı boldur. Fârisî beyt tercemesi:

***İskender, âb-ı hayâta kavuşamadı,
Ni'mete kavuşmak zorla, zerle olmadı.***

Yâ Rabbî! Bu dünyâda bizi O büyüklerin zemânında yaratmadın ise de, âhıretde mahşer meydânında bizi onların arasında bulundur! Peygamberlerin efendisi hurmetine “aleyhi ve aleyhimüssalâtü vettehıyyâtü vetteslîmât” bu düâmızı kabûl buyur!

121

YÜZYİRİMİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine Mîr Muhammed Nu'mâna yazılmıştır “kaddesallahü sirrehül'azîz”. Bu yolun yedi adım olduğu ve sevilenlerden birkaçının altıncı adımı eriştikleri bildirilmektedir:

Mîr hazretleri! Bol düâlarımızı okuyunuz! Çok zemândan beri hâllerinizi bildirmediniz. Buradaki fakîrlerden de bir haber almadınız. Allahü teâlâyâ hamd ve şükr ederiz ki, bu fakîrlerin hâli çok iyidir. Kısaca, bunlar-

dan az birşey bildireceğim. Bizleri seven kardeşim! Bu yolun hepsi, yedi adımdır. Sevdiklerimizden bir kısmı, işi altıncı adıma ulaştırdı. Beşinci, dördüncü basamaklarda olanlar da vardır. Üçüncü basamakta olanlar, talebeye ders vermektedirler. Dahâ ilerdekilerin nasıl olduklarını artık anlayınız! Yüksekleri özlemek lâzımdır. Aşağı ve az şeylerle doymamalıdır. Dahâ çok yazmağa vaktimiz olmadı.

122

YÜZYİRMİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Tâhir-i Bedahşîye yazılmışdır. Yüksekleri istemek, ele-geçenlerle oyalanmamak lâzım olduğu bildirilmektedir:

Mevlânâ Muhammed Tâhir, bizi suçlu görmeyiniz! Mevlânâ Yâr Muhammed göç etmenin sebebini bildirecek. Hindistân yolculuğuna karar verince gidip çoluk çocuktan haber alınsın! Geri kalanı kavuşunca konuşuruz. Huzûr üzere olmak ve uygunsuz kimselerle görüşmemek lâzımdır. Çok uğraşmalı! Ele geçenle oyalanmamalıdır. Fârisî beyt tercemesi:

***Cihânı parlatan nûra varmak için adım atdık.
Batıyı, yıldızı, lâmbaları arkada bıraktık.***

Bu zemân insanların çoğu görünüşe bakmakta ve az birşeyle oyalanmaktadır. Bunlarla birlikde bulunmak, kalbi öldürür. Aslandan kaçır gibi bunlardan kaçmalıdır. Bulduğunuz yolda ilerlemeğe çalışınız! Rü'yâlara o kadar kıymet vermeyiniz! Çünkü, rü'yânın yorumlayacak yerleri pekçokdur. Sakın rü'yâlara, hayâllere bağlanıp kalmayınız! Arabî beyt tercemesi:

***Sevgiliye kavuşmak ele geçer mi acabâ?
Yüksek dağlar ve korkunç tehlikeler var arada!***

Vesselâm.

123

YÜZYİRMİÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, yine molla Tâhir-i Bedahşîye yazılmışdır. Bir farzın elden kaçmasına sebep olan nâfile ibâdet, hac bile olsa, hiçbirşeye yaramyacağı bildirilmektedir:

Aklı kardeşim. İsmi gibi temiz olan molla Tâhirin kıymetli mektûbu geldi. Kardeşim! Hadîs-i şerîfde, **(Allahü teâlânın, bir kulunu sevmemesi, onun fâidesiz şeylerle uğraşmasından anlaşılır)** buyuruldu. Bir farzı yapmayıp, bir nâfile ibâdeti yapmak da, boşuna uğraşmaktır. Bunun için, ne ile vakt geçirdiğimizi incelemeliyiz. Ne ile uğraşdığımızı anlamalıyız. Nâfile ibâdet mi, yoksa farz olan ibâdeti mi yapıyoruz? Bir nâfile hac yapmak için bir çok yasaklar, harâmlar işleniyor. İyi düşünmelisiniz! Aklı olana bir işâret yetişir. Size ve arkadaşlarınıza selâm ederim.

[Sabâh nemâzından başka, dört vaktin sünnetlerini kazâ niyyeti ile kılmak lâzım olduğu, bu mektûbdan da anlaşılmaktadır].

YÜZYİRMİDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, yine molla Tâhir-i Bedahşîye yazılmışdır. Yolluk bulunması, hacın vücübünün şartıdır. Yol parası olmadan hacca gitmek, başka vazifeler yanında vakt gayb etmek olduğu bildirilmektedir:

Kardeşim hâce Muhammed Tâhir-i Bedahşînin kıymetli mektûbu geldi. Allahü teâlâyâ hamd ve şükr olsun ki, fakîrleri sevmekte ve bağlanmakta gevşeklik olmamış. Ayrılık günlerinin uzaması buna yol açmamış. Bu hâliniz büyük se'âdetin alâmetidir. Bizi seven kardeşim! Gitmeğe karâr verdiniz ve izn istediniz. Ayrılırken, belki biz de yolda size kavuşuruz demişdik. Bunu çok istedik. Fekat, istihâreler uygun olmadı. Bu yolculuğumuzun câiz olacağı anlaşılmadı. Bunun için, vaz geçtik. Dahâ önce sizin gitmeniz de uygun görülmemişti. Fekat, çok istediğiniz düşünülerek, açıkca men' edilmedi. Yola çıkmak için, yolluk parası bulunması şarttır. Buna gücü olmayanın hacca gitmesi, boş yere vakt geçirmek olur. [Hacın vücüb şartlarından biri, yol parasına mâlik olmaktır. Yol parası olmayana hacca gitmek farz olmaz. Hacca giderse, nâfile hac yapmış olur. Ömreye gitmek de, zâten farz ve vâcib değildir. Ya'nî nâfile ibâdetdir. Nâfile ibâdeti yapmak, bir farzın terkine veyâ bir harâm işlemeğe sebep olursa, ibâdet olmakdan çıkar. Günâh işlemek olur. 29. cu mektûba bakınız!] Dahâ lüzûmlu işi bırakıp da, farz olmayan işi yapmak uygun olmaz. Bunları size birkaç mektûbda bildirmişdim. Elinize gelip gelmedikleri bilinmiyor. Bizim sözümüz, bu kadardır. Ötesini siz bilirsiniz. Vesselâm. [İkiyüzellinci (250) mektûbun sonunda da, hac üzerinde bilgi vardır.]

YÜZYİRMİBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Nişâpûrlu mîr Sâlih adına yazılmışdır. Âlem-i sagîr ve âlem-i kebîrin, Allahü teâlânın isimlerinin ve sıfatlarının görünüşü olduğunu ve Allahü teâlânın kendisi ile hiçbir münâsebeti bulunmadığını ve yalnız Onun mahlûku olduklarını bildirmektedir:

Yâ Rabbî! Maddenin, basît ve bileşik cismlerin, küçük âlem denilen insanın ve büyük âlem denilen diğer varlıkların yapısını, hakikatlerini, doğru olarak bize bildir! Küçük âlem ve büyük âlem, Allahü teâlânın isimlerinin ve sıfatlarının aynalarıdır. Onun zâtında bulunan şü'ûn ve kemâllerin görünüşleridir. Bu âlemler, kapalı bir hazîne ve örtülmüş bir sır idi. Bunları meydâna çıkarmak istedi. İcmâlden tafsîle getirdi. Ya'nî, bir ağacın her parçası, çekirdekde sıkışık olarak bulunurken, hepsinin ağaç üzerinde ayrı ayrı meydâna gelmesi gibi, her şeyi, ayrı ayrı yaratdı. Kendisine ve sıfatlarına alâmet olacak şekilde yaratdı. Ya'nî âlemin, hiçbir parçasının, Allahü teâlâ ile, hiçbir nisbeti, benzerliği yoktur. Yalnız, Onun mahlûkudurlar. İsmelerini, şü'ûnlarını göstermekdedirler. Âlemin Allahü teâlâ ile birleşmiş olduğunu, Onun aynı, benzeri olduğunu, âlemi çevirmiş, âleme sirâyet etmiş, her zerreye girmiş, herşeyle berâber olduğunu zan etmek, Ona olan sevginin, tesavvuf serhoşluğunun taşkınlığını gösterir. Hâlleri, görüşleri doğ-

ru olan tesavvuf büyükleri, ayılmış olduklarından, Allahü teâlânın, hiçbir bakımdan, bu âleme benzemediğini, yalnız Onun mahlûku olduklarını söyler. Yalnız ilminin, ihâta ve sirâyet etdiğini ve herşeyle berâber olduğunu bilirler. Ehl-i sünnet âlimleri de, böyle söylemektedir. Allahü teâlâ, o büyüklerin çalışmalarını bol bol mükâfatlandırın! Sôfiyye-i aliyyeden ba'zısı, Allahü teâlânın Zâtı, kendisi, bu âlemi kaplamıştır. Bu âlemlerle berâberdir gibi şeyler söyleyerek, Zât-ı ilâhîyi mahlûklara benzetiyor. Hâlbuki, Zât-ı ilâhînin hiçbirşeye benzemediğine, hattâ zâtında, sıfat bile bulunmadığına inandırmaktadırlar. Bunlara çok şaşılır. Sözlere birbirini tutmuyor. Sözlere arasını bulmak için, Zât-ı ilâhîde mertebeler ayırmak, fâide vermez. Eski felsefecilerin, bozuk fikirlerini, yanlış yollardan isbâta kalkışmalarına benzer. Keşfi doğru olan büyükler “kaddesallahü teâlâ esrârehümül'azîz”, Zât-ı ilâhîyi, hiçbir bakımdan, başkalık göstermeyen (**Basît-i hakîkî**) olarak bilir. Bundan fazla olanları, isim ve sıfat sayarlar. Fârisî beyt tercemesi:

***Sevgilinin ayrılığı, az da olsa, çok acıdır,
Ufak bir kıl bile kaçsa, nâzik gözü pek acıtır.***

Yukarıda bildirilenlerin iyi anlaşılması için, şu misâli yazmağı uygun görüyorum: Büyük bir fen adamı, senelerle yaptığı tecrübelerden elde etdiği, kıymetli bilgileri anlatmak için, harf ve sesleri kullanır. Bu harflerin ve seslerin, anlatılan bilgi ve ma'nâlarla hiçbir benzerliği ve berâberliği yoktur. Yalnız onların aynası gibidirler. O kıymetli bilgiler, bunlarla meydâna çıkmaktadır. Bu harfler ve sesler, bu ma'nâların kendileridir demek yanlıştır. Burada ihâta, ma'ıyyet yoktur. Ma'nâlar, saflıkları üzere kalmış, hiç değişikliğe uğramamıştır. Fekat, bu ma'nâlar ile, harf ve sesler arasında, göstermek ve gösterilmek, anlatmak ve anlatılmak bakımından bir bağıllık vardır. Bu bağıllık, ba'zı kimselerin hayâlinde büyüyerek, başka benzerlikler hâtıra gelir. Hakîkatde ise, hiçbir benzerlik yoktur. İşte, bu mes'elede, bu fakîrin anladığı da böyledir. Mahlûkların ayna gibi olduğunu göstermek için, Allahü teâlâ, bu âlem ile birleşmiştir, berâberdir, aynıdır ve âlemi kaplamıştır gibi şeyler söylemek, tesavvuf serhoşluğundandır. Zât-ı ilâhînin bu âlemlerle hiçbir bağıllığı, benzerliği yoktur. Onun sıfatlarını gösterdiği için (**Vahdet-i vücûd**) desinler veyâ demesinler, varlık ikidir: Birisi, hakîkatde var olan Hak teâlâdır. İkincisi, zıl, gölge gibi olan mahlûklardır. Eski Yunan felsefecilerinden Sofistâiyye [sophiste]lerin sandığı gibi, var olan birdir. Ondan başkası, hep vehm ve hayâldir demek yanlıştır. Fârisî iki beyt tercemesi:

***Onu önceden anlayınca sen,
kendini o yana tâm bağlarsın.***

***Kimin zilli olduğunu bilsen,
gam yimezsın, kalsın veyâ ölsün!***

***Allaha kulluk ederim, tapdığım dergâh bir,
Bir lahza ayrılmadım tevâhîden Allah bir!***

YÜZYİRMİALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, yine mîr Sâlih Nişâpûrîye yazılmışdır. Tâlibin bâtil, bozuk ma'bûdlardan kurtulması, hak, doğru ma'bûdü düşünmesi ve hâtrına gelen herşeyi de kovması bildirilmektedir:

Mîr Seyyid kardeşim! Tâlib (**Lâ ilâhe**) derken, kendi içinde ve dışarda olan bütün bozuk ma'bûdları yok etmesi ve (**İllallah**) derken, hak ma'bûd olarak fikrine, vehmine gelen şeylerin hepsini de nefy etmesi, koğması lâzımdır. Hak olan bir ma'bûdün yalnız var olduğunu düşünmeli, bundan başka hâtrına hiçbirşey getirmemelidir. Allahü teâlânın zâtında hiçbirşey ve vücûd ya'nî var olması bile bulunmaz. Onu, vücûdden başka olarak aramak lâzımdır. Ehl-i sünnet âlimleri "Allahü teâlâ onların çalışmalarına bol bol iyilikler versin!" ne güzel söylemişlerdir. Allahü teâlânın vücûdü, zâtından başkadır, buyurmuşlardır. Vücûdü zâtdan başka bilmemek ve vücûdden başka birşeyin varlığına inanmamak, kısa görüşlü olmaktır. Şeyh Alâüddevle "kaddesallahü sirrehül'azîz", (Vücûd âleminin üstünde, Melik-il-vedûd âlemi vardır) demiştir. Bu fakîri vücûd mertebesinden yukarı götürdüklerinde, çok zemân, o hâlde kalmışım. Zevk ile, vicdân ile kendimi (**Mu'attala fırkası**)ndan ya'nî sıfatlara inanmayanlardan sanmışım. Allahü teâlânın vücûd sıfatını bilmedim. Çünkü, vücûd sıfatı geride kalmıştı. Zât mertebesinde vücûdun yeri yokdu. O hâldeki îmânım, îmân-ı taklîdî idi. Tahkîkî değildi. Sözün kısası, insanın hâtrına, hayâline gelen herşey de, kendisi gibi mahlûkdur. Mahlûklarından kendisine doğru hiçbir yol açmayan, yalnız Onu anlamaktan âciz olmak, gücü yetememek yolunu açık bırakan Rabbimizi tesbîh ederiz. O her aybdan, kusûrdan, lekeden uzaktır, temizdir. (**Fenâ-illah**) ve (**Bekâ-billah**) denilen mertebelere varmak, mümkün vâcib olur demek değildir. Böyle şey olamaz. Böyle şeyin olması, hakîkatleri bozmak, birbirine karıştırmak olur. Mahlûk, sonradan yaratılmış olanlar, vâcib olamayacakları, hep var olamayacakları için, vâcibden mümkünin eline geçen şey yalnız Onu anlıyamamaktır. Fârisî beyt tercemesi:

***Ankâ avlanılmaz, tuzağı topla!
Tuzağa giren, olur yalnız hava.***

Çok yüksekleri arayan tâlib, kavuşulamayacak, adı ve nişânı bulunamayacak bir varlığı arar. Birçokları ise, kendilerinden başka olmayan varlığı aramakda, ona yaklaşmağa, berâber olmağa uğraşmaktadır. Fârisî mısra' tercemesi:

Onlar büyüklerdir, ben de böyleyim yâ Rab!

Geçmişiniz ve geleceğiniz hayırlı olsun!

***Azıcık müslimânlığı et merak,
Din büyüklerinin sözüne bir bak!***

***Okusan, anlarsın sen de, o zemân,
Ne diyor Muhammed aleyhisselâm?***

YÜZYİRMİYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Safer Ahmed-i Rûmîye yazılmışdır. Anaya babaya hizmet, her ne kadar sevâb ise de, hakîkî matlûba kavuşmak yanında, boşuna uğraşmak olur. Hattâ günâh olduğu bildirilmektedir:

Kıymetli mektûbunuz geldi. Buraya gelemediğinizin sebebini yazıyorsunuz. Doğrudur. Şimdiye kadar yaptığınızdan dahâ da çok yapınız. Lâzım olan hizmeti tâm yapamadığınızı düşününüz. Ahkâf sûresinin onbeşinci âyetinde meâlen, **(İnsanlara, analarına babalarına ihsân etmelerini söyledik)** buyuruldu. Lokmân sûresinin ondördüncü âyetinde meâlen, **(Bana ve anana babana şükr et!)** buyuruldu. Böyle olmakla berâber, bütün bu iyi işler, hakîkî varlığa kavuşmak yanında boş, fâidesiz kalırlar. Sülûk konaklarını geçmek yanında lüzûmsuz, boş şeylerdir. (Ebrârın iyilik olarak yaptıkları, mukarrebler yanında günâh olur) sözünü iştmişsinizdir. [Bu sözü, şeyh Ebû Sa'îd-i Harrâz söylemiştir "kaddesallahü sirrehül'azîz".] Fârisî beyt tercemesi:

***Herne ki güzeldir, Allah sevgisinden başka,
Hepsi câna zehrdir, şeker gibi de olsa!***

Allahü teâlânın hakkı, bütün mahlûkların haklarından dahâ önce gelir. Onların haklarını gözetmek de, Onun emri ile. Yoksa, Onun hizmetini bırakıp da, başkalarına hizmet etmek kimin elinden gelebilir? Bunun için, başkalarına hizmet etmek, Ona olan hizmetlerden biri olur. Fekat, hizmetler arasında çok fark vardır. Tarlayı sürenler ve ekini biçenler de, pâdişâhlara hizmet etmektedir. Fekat, serâyda olanların yaptıkları hizmetlerin şerefi başkadır. Bunların yanında, tarlayı sürmek ve ekini biçmek gibi şeyler söylemek, suç bile olur. Her işin karşılığı, o işin kıymetine göre ölçülür. Tarla sürenler, sabâhdan akşama kadar ter içinde çalışır. Buna karşılık, az birşey alır. Mukarrebler ya'nî sultâna yakın olanlar ise, her sâatde yüzlerce lira alırlar. Böyle olmakla berâber, bunların bu paralarda hiç gözleri yoktur. Gözleri, gönülleri hep sultândadır. Aralarındaki farkı düşününüz! Ferrûh Hüseyin, oldukça ilerlemektedir. Onun için üzülmeyiniz! Dahâ ne yazayım. Vesselâm.

YÜZYİRMİSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hâce Mukîme yazılmışdır. Çok yükseklerle erişmeği istemelidir. Ele geçenle doymamak lâzım olduğu bildirilmektedir:

Kıymetli hâce Muhammed Mukîm! Bu uzakda kalmış olanları unutmayınız! Hattâ, uzakda sanmayınız! Hadîs-i şerîfde, **(İnsan, sevdiği ile birlikdedir)** buyuruldu. Bu yolun ucu çok uzundur. Aranılan sevgili, çok yüksektir. Gücümüz, uğraşmamız ise, sonsuz olarak azdır. Erişilen konaklar, aranılanı andıran serâb gibidir. Allah korusun! Bu konakları, yolun sonu sanmaktan, yabancıları aranılan sevgili sanmaktan ve anlaşılabilen şeyleri, anlaşılamiyan sanarak, yarı yolda kalmaktan Allahü teâlâyâ sığınırız!

Çok yüksekleri aramalı, ele geçenlere bağlanıp kalmamalıdır. Verâların verâsını, ötelere ötesini aramalıdır. Böyle bir istek, böyle çok çalışmak, ancak vazîfe alınan büyüğün “kaddesallahü sirrehül’azîz” teveccühü, dilemesi ile elde edilebilir. Onun teveccühü de, mürîdinin ona olan sevgisi, bağlılığı kadar olur. Bu ise, Allahü teâlânın öyle bir ni’metidir ki, dilediğine verir. Onun ihsânı pekçoktur.

129

YÜZYİRMİDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, seyid Nizâma yazılmıştır. İnsanda herşeyin bulunması, onun dağılmasına sebep olmuştur. Yine bu topluluk, onun yükselmesine de sebep olduğu bildirilmektedir:

Kıymetli mektûbunuz geldi. Bütün varlıklardan birer örnek, insanın yapısında vardır. İnsan, kendisinde bulunan her parçadan dolayı bütün varlıklara bağlanmıştır. Onda her varlıktan birer parça bulunması, onun herşeye bağlanmasına ve bunun sonucu olarak, Allahü teâlâdan uzaklaşmasına sebep olmuştur. Çeşitli bağlıkları sebebi ile, insanın Allahü teâlâdan uzaklığı, herşeyin uzaklığından dahâ çok olmuştur. Herşeyden dahâ çok mahrûm olmuştur. Allahü teâlânın yardımı ile, kendini bu dağılık bağlıklardan toparlarsa, yalnız Ona bağlanırsa, büyük kurtuluşa kavuşmuş olur. Böyle yapmazsa, yolunu sapıtmış, çok uzaklara düşmüş olur. İnsan, herşeyi kendisinde topladığı için, varlıkların en üstünü olmuştur. Yine bu topluluğu, onun herşeyden dahâ kötü olmasına yol açmıştır. Bu topluluğundan dolayı, tâm bir ayna olmuştur. Fekat, bu âleme yüz çevirirse, çok lekelenir. Eğer, Allahü teâlâyâ dönerse, çok parlak olur. Aynası, herşeyin aynasından dahâ çok gösterir. İnsanın, bu çeşitli bağlantılardan büsbütün kurtulabilmesi, yalnız Allahın resûlü Muhammed Mustafâyâ nasîb olmuştur “sallallahü teâlâ aleyhi ve alâ âlihi ve sellem”. Bundan sonra, başka Peygamberler ve Nebîler, derece derece kurtulmuşlardır “salevâtüllahi teâlâ ve teslîmâtühü alâ nebiyyinâ ve aleyhim ve alâ etbâ’ihim ecma’în ilâ yevmiddîn”. Allahü teâlâ, bizi ve sizi bu bağlantılardan kurtarsın! **(Mi’râc gecesinde, gözü Ondan hiç ayrılmadı ve taşkınlık yapmadı)** kelimeleri ile Kur’ân-ı kerîmde övülen, Allahın resûlü Muhammed Mustafâ hurmetine “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti etemmühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ” bu düâmızı kabûl buyursun! Âmîn. Dahâ çok yazmak usandırıcı olur. Vesselâm, vel-ikrâm.

130

YÜZOTUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, Cemâleddîne yazılmıştır. Çeşitli hâllerin hâsıl olmasına kıymet verilmediği bildirilmektedir:

Hâllerin değişmesi o kadar kıymetli değildir. Kalbe gelenlere ve gidenlere, söylenilenlere ve işitilenlere bağlanmamalıdır. Aranılan şey başkadır. O görülmez, kalb ile müşâhede edilmez. Ondandır söz edilmez ve işitilmez. Böyle şeylerden münezzehdir, müberrâdır. Sâlikleri, çocuklar gibi, bu yolun cevizleri ve kozalakları ile oyalırlar. Çok yüksekleri aramalıdır.

İş, bunlardan başkadır. Bunlar, hep rü'yâ ve hayâldir. Bir kimse rü'yâda kendini pâdişâh görebilir. Fekat gerçekte pâdişâh değildir. Fekat bu rü'yâ, bir ümmid uyandırır. Nakşibendiye tarîkatinde, rü'yâlara kıymet verilmez. Şu beyt, onların kitâblarında yazılıdır. Fârisî beyt tercemesi:

**Güneşin kölesiyim, yalnız onu anarım.
Geceyi, rü'yâları, hep arkaya atarım.**

Hâllerden bir hâl gelir ve geçerse, sevinmeğe ve üzülmeğe değmez. Anlaşılamiyan maksadın hâsil olmasını beklemelidir. Vesselâm.

131

YÜZOTUZBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Hâce Muhammed Eşref-i Kâbiliye yazılmışdır. Hâcelerin yollarının şânını ve bu yolda reform yapanların zararlarını bildirmektedir:

Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâyâ hamd olsun! Geçmişlerin ve geleceklerin efendisi olan Muhammed aleyhisselâma ve Onun temiz Âline salât ve selâm olsun! Akllı kardeşim hâce Muhammed Eşref! Allahü teâlâ, Evliyâsına “rahmetullahi aleyhim ecma’in” ikrâm ettiği ni’metlerle, seni de şerefleñdirdin! Hâcelerimizin yolu “kaddesallahü teâlâ esrârehüm” kavuşduran yolların en kisasıdır. Başka yolların sonunda ele geçenler, bu yolun başında olanlara tatdırılmaktadır. Bunların (**Nisbet**)i, ya’nî kavuşdukları huzûr, başkalarının nisbetinin üstündedir. Bütün bu üstünlükler, bu yolda sünnete yapışmak ve bid’atden sakınmak bulunduğu içindir. (**Ruhsat**)ları, ya’nî islâmiyyetin izn verdiği şeyleri de, elden geldiği kadar yapmazlar. Bunlar bâtına yarar görünseler bile, izn vermezler. (**Azîmet**)le hareket ederler. Ya’nî (**Takvâ**) üzere hareket ederler. Kalb kazançlarına fâideli görülmeğe bile, azîmeti elden bırakmazlar. Hâllerin, vecdlerin islâmiyyete uygun olmasına dikkat ederler. Zevkleri, ma’rifetleri islâmiyyet terâzisi ile ölçerler. Çocuklar gibi, ceviz, kozalak sayılan vecdlere, hâllere aldanıp da, islâmiyyetin güzel cevherlerini elden kaçırmazlar. Tesavvufcuların islâmiyyete uymıyan sözlerine aldanıp bağlanmazlar. (**Fuss**)a kayarak, (**Nass**)dan ayrılmazlar. Fütûhât-i Medeniyye varken, (**Fütûhât-i Mekkiyye**)ye dönüp bakmazlar. Hâlleri devâmlıdır. Zemânlarında değışiklik olmaz. Başkalarına şimşek gibi çakıp geçen (**Tecellî-i zâtî**) bunlara devâmlıdır. Çabuk geçen, gayb olan huzûra kıymet vermezler. Nûr sûresinin, (**O yüksek insanlara, ticâret, alış veriş, Allahü teâlâyı unutturmaz**) meâlindeki otuzyedinci âyeti, bunların hâlini bildirmektedir. Fekat herkes, bu büyüklerin tatmış olduğu şeyleri anlayamaz. Bu yolda olan kısa görüşlüler bile, bunların birkaç üstünlüğüne inanmayabilir. Fârisî beyt tercemesi:

**Bir câhil, bu büyüklere dil uzatırsa,
Cevâb vermeğe değmez desem iyi olur.**

Evet bu yüksek yoldakilerin ba’zısı, son zemânlarda, bu yolda yenilikler yaptılar. Büyüklerin izinden ayrıldılar. Bunların mürîdlerinden çoğu, bu yeniliklerle, tarîkat olgunlaştırıldı sandılar. Hâşâ! Öyle değildir. Ağızlarından çıkan söz çok büyüktür. Bu yeniliklerle, reformlarla, hak yolu yıkmaya,

elden kaçırmağa çalışıyorlar. Yazıklar olsun, binlerce yazıklar olsun! Başka yollarda bulunmayan birçok bid'atler, bu yolda meydâna çıkarıldı. Teheccüd nemâzını cemâ't ile kılıyorlar. Geceyarısı, bu nemâz için uzaklardan akın akın geliyor, toplanıyorlar. Cemâ't olup titizlikle kılıyorlar. Hâlbuki bu yaptıkları, mekrûhdur. Hem de, tahrîmen mekrûhdur. Fıkh âlimlerinden birkaçı, bunun mekrûh olması için duyurulması, i'lân edilmesi şarttır demişler ise de, bunlar da, nâfile nemâzı câmi'in bir köşesinde ve en çok üç kişi cemâ't ile kılabilir, demişlerdir. Üçden çok kimsenin cemâ't ile kılması, sözbirliği ile mekrûhdur. Bundan başka, teheccüd nemâzını onüç rek'at kılıyorlar. Oniki rek'atini ayakda kılıyorlar. İki rek'atde oturarak kılıp, bunu bir rek'at yerine sayıyorlar. Böylece onüç oldu diyorlar. Böyle şey olmaz. Resûlullahın "aleyhi ve alâ âli-hissalevâtü vetteslîmât" onüç rek'at kıldığı geceler olmuştur. Onbir, dokuz ve yedi rek'at da kıldığı geceler olmuştur. Fekat, teheccüd nemâzlarını vitr nemâzı ile birlikde kıldığı için toplamı tek olmaktadır. Bunların dediği gibi, bir rek'at yerine, oturarak iki rek'at kılmak olmamıştır. Resûlullahın sünnet-i seniyyesini "alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye" bilmedikleri ve incelemedikleri için, böyle yanlış şeyler yapıyorlar. Müctehidlerin de bulunduğu ve âlimlerin çok olduğu şehirlerde böyle bid'atlerin yayılmasına, doğrusu çok şaşılır. Hâlbuki biz fakîrler din bilgilerimize, oralardaki büyüklerin ihsânları ile kavuşmuş bulunuyoruz. İnsanlara herşeyin doğrusunu bildiren ancak Allahü teâlâdır. Fârisî beyt tercemesi:

***Az söyledim. Dikkat etdim, kalbini kırmamağa,
Bilirim incinirsin, yoksa sözüm çokdur sana!***

Vesselâm.

132

YÜZOTUZİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Muhammed Sıddîk-ı Bedahşîye yazılmıştır. Dünyâyâ düşkün olanlarla arkadaşlık etmemeli. Dünyânın ne olduğunu iyi bilenlerin sohbetine koşmak lâzım geldiği bildirilmektedir:

Kardeşim! Görünüşe bakılırsa, fakîrlerin sohbetinden sıkıldığımız, zenginlerle arkadaşlık kurduğunuz anlaşılıyor. Çok fenâ yapıyorsunuz. Bugün gözünüz kapalı ise de, yarın açılacaktır. Fekat o zemân, pişmânlıktan başka ele birşey geçmiyecektir. Haberleşmeliyiz. Ey şaşkın! Senin şu hâlin iki şey olabilir: Zenginlerin arasında iken gönlünü Allahü teâlâ ile yapabilirsin veyâ yapamazsın. Eğer yapabilirsen fenâdır. Eğer yapamazsan dahâ fenâdır. Eğer yaparsan fenâ olur dedik. Çünkü istidrâcdır. İstidrâc iyi görünür. Fekat felâkete götürür. Böyle olmakdan Allahü teâlâyâ sığınırız. Onların arasında gönlünü Allahü teâlâyâ veremezsen, dahâ fenâ olur dedik. Çünkü, Hac sûresinin, **(Dünyâda ve âhretde ziyân etdiler)** meâlindeki onbirinci âyetinde bildirilenlerden olursun. Fakîr çöpçüler, koltukda oturan zenginlerden çok iyidir. Bu söze belki inanırsın. Belki de inanmaz, şaşarsın. Fekat, bir gün gelecek inanacaksın. Lâkin, o inanışın fâidesi olmayacak. Yağlı, tatlı yemeklere ve süslü, modaya uygun elbiseye düşkünlük, seni bu belâyâ da sürükledi. Fırsat elden dahâ gitmemiştir. İşin doğrusunu düşününüz!

Allahü teâlânın rızâsına, sevgisine engel olanları düşman biliniz! Onlardan kaçınız! Çok sakınınız! Tegâbün sûresinin, **(Çok doğrudur ki, zevcelerinizden ve çocuklarınızdan size düşmân olanlar vardır. Onlardan sakınınız!)** meâlindeki ondördüncü âyetini okuyarak gaflet uykusundan uyanmalıdır. Birlikde geçirdiğimiz günlerin haklarını göz önünde tutarak, size bir nasihat yapıldı. İster dinleyiniz, ister dinlemeyiniz. Önceden de, sizin yersiz davranışlarınızı görerek bu yolda bulunamayacağınızı anlamışdım. Korkduğum başımıza geldi. **(İnnâ lillah ve innâ ileyhi râci'ün)**. Doğru yolda gidenlere ve Muhammed Mustafânın izinde bulunanlara selâm olsun “aleyhi ve alâ âlihis-salevâtü vetteslîmâtü vettehîyyâtü etemmühâ ve ekmelühâ”! Yaradılıştaki iyiliği ve uygunluğu görerek, sizden başka şeyler umuyordum. Kıymetli cevherinizi çöplüğe atdınız. **(İnnâ lillah ve innâ ileyhi râci'ün)**.

133

YÜZOTUZÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, yine, molla Muhammed Sıddîka yazılmışdır. Fırsatı ganîmet bilmek, vakti kıymetlendirmek lâzım olduğu bildirilmektedir:

Gönderdiğiniz mektûb geldi. Fırsatı ganîmet bilmelidir. Vaktleri çok kıymetli ni'met bilmelidir. Modaya, âdetlere uymakla ele birşey geçmez. Yalan sözlerden, kaçamak davranışlardan ancak zarar ve ziyân ele geçer. Muhbir-i sâdık, ya'nî hep doğru söyleyici “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti etemmühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ” **(Helekel-müsevvifün)** buyurdu. Ya'nî sonra yaparım diyenler helâk oldular. Bugünkü ömrü vehm ve hayâl için harc etmek ve hayâl olan şeyleri ele geçirmek için, mevcûd olanları elden kaçırmak çok çirkin bir işdir. Elde bulunan şeyi, en ehemmiyetli, en kıymetli şey için kullanmak gerekir. Karışık, pis, fâidesiz şeyler geriye bırakılmalıdır. Hak teâlâ, mâsivâsî ile ya'nî Ondan başka şeyler ile olan râhatlıktan kurtarmak için, bir parça râhatsızlık versin! Dedikodu ile ele birşey geçmez. Kalbin selâmetini istemelidir. Asl lâzım olan işi düşünmeli, lüzûmsuz, fâidesiz şeylerden tâm kaçmalıdır. Fârisî beyt tercemesi:

*Her ne ki güzeldir, Allah sevgisinden başka,
Hepsi câna zehrdir, şeker gibi de olsa.*

Habercinin ancak haber vermesi lâzımdır.

134

YÜZOTUZDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, yine molla Muhammed Sıddîka yazılmışdır. Vazîfeyi geciktirmenin zararlı olduğu bildirilmektedir:

Hak teâlâ, kendine yaklaşırdan derecelerde ölçüsüz yükselmenizi ihsân eylesin! Bizi seven kardeşim! Vakt, keskin bir kılınc gibidir. Yarına çıkacağımız belli değildir. Mühim işleri bugün yapmalı, mühim olmayanları yarına bırakmalıdır. Aklı olan böyle yapar. Doğru düşünen akl, **(Akl-ı mu'âd)**dır. **(Akl-ı me'âş)** değildir. Dahâ ne yazayım? Vesselâm.

YÜZOTUZBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine, hep iyi düşünen, sâdık olan Muhammed Sıddıka yazılmışdır. Evliyâlık mertebelerini bildirmektedir:

Vilâyet, ya'nî evliyâlık, Fenâya ve Bekâya kavuşmak demektir. [Fenâ, kalbde, mahlûkların düşünülmesi, sevgisi kalmamasıdır. Bekâ, kalbde yalnız Allah sevgisi bulunmasıdır.] Bu da, herkes için olur veyâ belli kimseler için olur. Herkes için olan (**Mutlak vilâyet**)dir. Belli kimselere mahsûs olan ise, (**Vilâyet-i Muhammediyye**)dir “alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye”. Buradaki Fenâ tâmdır. Bekâsı da ekmeldir. Bu büyük ni'mete kavuşmakla şereflenen kimsenin derisi ibâdet için yumuşar. Göğsü islâmiyyet için genişler. Nefsi, itmînân hâsıl ederek Mevlâsından râzı olur. Mevlâsı da, ondan râzı olur. Kalbini sâhibine teslîm eder. Rûhu kurtularak, hakîkî sıfatları [Allahü teâlânın sıfât-ı hakîkiyyesini] keşf eder. Sırrı, o makâmda, şü'ûn ve i'tibârları müşâhede eder ve bu makâmda, şimşek gibi çakıp hemen gayb olan (**Tecelliyât-i zâtîyye**)lere kavuşmakla şereflenir.

Hafî denilen latîfesi, tenezzüh, tekaddüs ve kibriyânın kemâli karşısında şaşkına döner. Ahfâsı, anlaşılamiyan ve anlatılamıyan bir vuslata kavuşur. Arabî mısra' tercemesi:

Ni'mete kavuşanlara âfiyet olsun!

Bundan anlaşılıyor ki, (**Vilâyet-i hâssa-i Muhammediyye**) “alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye”, başka vilâyetlerin mertebelerine benzemez. Yükselirken de ve inerken de onlardan başkadır. Yükselirken başkadır dedik. Çünkü, ahfâ denilen latîfenin Fenâsı ve Bekâsı yalnız bu Vilâyet-i hâssada olur. Başka vilâyetlerdeki urûc, yalnız hafîye kadardır. Fekat çokları, rûh makâmına kadar veyâ sır makâmına kadar, birkaçı da hafîye kadar yükselir. Herkes için olabilen (**Vilâyet-i âmme**) derecelerinin en sonu, hafî makâmıdır. İnişdeki başkalığa gelince, (**Vilâyet-i hâssa-i Muhammediyye**) ile şereflenen Evliyânın, maddeden olan cesedleri de, bu vilâyetin derecelerinin kemâllerinden pay alır. Çünkü, bunların Peygamberi “sallallahü teâlâ aleyhi ve alâ âlihi ve sellem” mi'râc gecesi Allahü teâlânın dilediği makâma kadar, mubârek cesedi ile götürüldü. Cennet ve Cehennem kendisine gösterildi. Kendisine gizli şeyler söylendi. O makâmda Allahü teâlâyı baş gözü ile görmekle şereflendi. Mi'râcların böylesi, bu yüce Peygambere “aleyhissalâtü vesselâm” mahsûsdur. Ona tâm uyan, izinde giden Velîler de, bu husûsî mertebeden serpilip kırıntılara kavuşurlar. Arabî mısra' tercemesi:

Kerîmlerin sofrasından toprağa da pay düşer.

Böyle olmakla berâber, Allahü teâlâyı dünyâda görmek, yalnız Muhammed aleyhisselâma mahsûsdur. Onun ayakları altında bulunan Evliyâyâ “kaddesallahü teâlâ esrârehümül'azîz” hâsıl olan hâl, görmek değildir. İkisi arasındaki başkalık, birşeyin kendi ile resmi veyâ kendisi ile gölgesi gibidir. Bunların birbirinden başka olduğu meydândadır.

YÜZOTUZALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, yine, molla Muhammed Sıddîka yazılmıştır. İşleri sonraya bırakmanın ve maksada kavuşmak için çalışmayı geciktirmenin zararlı olduğu bildirilmektedir:

Mektûbunuzu getiren yolcu, Ramezân-i şerîfin bereketli son günlerinde geldiği için, Ramezân-ı şerîfden sonra cevâb yazabildik. Hân-i hânânın ve hâce Abdüllahın cevâbları da birlikde gönderildi. Dikkatle okuyunuz! Son olarak askere gidişiniz, bu fakîre uygun görülmedi. Buna sebep ne oldu? Her iş, Allahü teâlânın dilemesi ile olur. Hak teâlâ size, hergün geçecek kadar rızk ihsân ediyordu. Bunu düşünmeli idiniz. Bu ni'mete şükr ederek, kendi işinizi ele almalı idiniz. Bugünkü rızkı, ilerdeki günlerin rızkı için vesîle etmemeli idiniz. Bunun sonu gelmez. Çok ilerisini düşünmek, bu yolda küfr sayılır. Ödünç almaktan kurtulmanız için, Hâceğînin bir yol gösterip göstermeyeceği bilinmiyor. Bunda şübheniz varsa, Hâceğîye açıkca yazınız! O da size açıkca cevâb yazar, sağlam söz verirse, bu niyyetle gidersiniz. Fekat, bugünün işini yarına bırakmanın ve geciktirmenin ilâcı ne olabilir? Ne yaparsanız yapınız! Fırsat [zemân] ganîmetdir.

YÜZOTUZYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Efganistânlı hâci Hıdıra yazılmıştır. Nemâz kılmak şerefının yüksekliğini bildirmektedir ki, bunu nihâyete yetişen büyükler anlayabilir:

Kıymetli mektûbunuz geldi. İçindekiler anlaşıldı. İbâdetlerden zevk duymak ve bunların yapılması güç gelmemek, Allahü teâlânın en büyük ni'metlerindedir. Hele nemâzın tadını duymak, nihâyete yetişmeyenlere nasîb olmaz. Hele farz nemâzların tadını almak, ancak onlara mahsûsdur. Çünkü, nihâyete yaklaşanlara, nâfile nemâzların tadını tatdırırlar. Nihâyette ise, yalnız farz nemâzların tadı duyulur. Nâfile nemâzlar, zevksiz olup, farzların kılınması büyük kâr, kazanc bilindir. Fârisî mısra' tercemesi:

Bu iş, büyük ni'mettir. Acabâ kime verirler?

[(Nâfile nemâz), farz ve vâcibden ziyâde, başka nemâzlar demektir. Beş vakt nemâzın sünnetleri ve diğer vâcib olmayan nemâzlar, hep nâfiledir. Müekked olan ve olmıyan, bütün sünnetler nâfiledir. (Dürr-ül-muhtâr) ve (İbni Âbidîn), (Halebî) ve sâire].

Nemâzların hepsinde hâsil olan lezzetden, nefse bir pay yokdur. İnsan bu tadı duyarken, nefsi inlemekte, feryâd etmektedir. Yâ Rabbî! Bu, ne büyük bir rütbedir! Arabî mısra' tercemesi:

Ni'mete kavuşanlara âfiyet olsun!

Bizim gibi, rûhları hasta olanların, bu sözleri duyması da, büyük bir ni'mettir ve hakîkî se'âdetdir. Fârisî mısra' tercemesi:

Bâri kalbimize bir tesellî olsun.

İyi biliniz ki, dünyâda nemâzın rütbesi, derecesi, âhîretde, Allahü teâlâyı görmeyen yüksekliği gibidir. Dünyâda insanın Allahü teâlâyı en yakın bulunduğu zemân, nemâz kıldığı zemândır. Âhîretde en yakın olduğu da **(Rü'yet)**, ya'nî Allahü teâlâyı gördüğü zemândır. Dünyâdaki bütün ibâdetler, insanı nemâz kılabilecek bir hâle getirmek içindir. Asıl maksad, nemâz kılmaktır. Se'âdet-i ebediyyeye ve sonsuz ni'metlere kavuşmanızı dilerim.

138

YÜZOTUZSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Behâeddîn-i Serhendîye yazılmıştır. Alçak dünyâyı kötölemekte ve dünyâyı düşkün olanlardan kaçınmağı bildirmektedir:

Aklı oğlum! Allahü teâlânın sevmediği bu dünyânın arkasında koşmalıdır! Gönlnü hep Allahü teâlâyı bağlamak sermâyesini elden kaçırmalıdır! Ne satıldığını ve buna karşılık neyi aldığını düşünmelidir! Dünyâyı ele geçirmek için âhîreti vermek ve insanlara yaranmak için Allahü teâlâyı bırakmak alçaklık ve ahmaklıktır. Dünyâ ile âhîret birbirinin zıddıdır, tersidir. İkisinin sevgisi bir kalbde toplanamaz. İkisi bir araya getirilemez. Arabî mısra' tercemesi:

Din ve dünyâ bir araya gelirse, güzel olmaz!

Bu iki zıddan dilediğini seç ve seçtiğine karşılık kendini sat, fedâ et! Âhîret azâbı sonsuzdur. Dünyâda olanlar çok azdır. Allahü teâlâ, dünyâyı sevmez, âhîreti sever. Arabî beyt tercemesi:

***İstedğin gibi yaşa, birgün öleceksin!
İstedğini topla, birgün ayrılacaksın!***

Sonunda kadından ve çocuklardan ayrılacaksın. Bunların idâresini Allahü teâlâyı bırak! Bugün, kendini ölmüş bilmelidir. Onların işlerini Allahü teâlâyı bırakmalıdır. Tegâbün sûresinin onbeşinci [15] ve Enfâl sûresinin yirmisekizinci âyetinde meâlen, **(Mallarınız ve çocuklarınız sizlere kesin olarak düşmandır. Onlardan sakınınız)** buyuruldu. Bunu iyi anlayınız! Tavşan gibi, gözleri açık uyku ne zemâna kadar sürecek! Birgün gelip uyanacak! Dünyâyı düşkün olanlarla arkadaşlık etmek, onlarla görüşmek, öldürücü zehrdir. Bu zehrle öldürülen kimse, sonsuz olarak ölür. (Aklı olana bir işaret yetişir) demişlerdir. Biz ise, açıkca ve üzerine düşerek anlatıyoruz. Bunların yağlı, tatlı yemekleri, kalbin hastalığını arttırır. Kalbin iyiliği, hastalıktan kurtulması nasıl düşünülebilir? Sakın! Sakın! Çok sakın! Fârisî beyt tercemesi:

***Bildirilmesi lâzım olanı söyledim sana,
Yâ fâidelenirsin, yâ da çarpar kulağına.***

Onlarla görüşmekden, arslandan kaçır gibi, hattâ dahâ çok kaçmalıdır. Arslan insanın yalnız cânını alır. Bu da, âhîretde fâideli olur. Dünyâyı düşkün olanlarla berâber olmak ise, insanı sonsuz felâkete ve zarara sürükler. Onlarla konuşmaktan, onların lokmalarını yemekten ve onları sevmekten ve onları görmekden sakınmalıdır. Sahîh olan hadîs-i şerîfde, **(Zengine, zen-**

ginliği için alçaklık gösterenin dîninin üçde ikisi gider) buyuruldu. Onlara karşı yapılan bu alçalmalar ve yaltaklanmalar, onların malları ve makâm-ları için midir, yoksa değil midir? İyi düşünmek lâzımdır. Malları, mevkı'leri için olduğunda hiç şübhe yokdur. Bunun sonu da, dînin üçde ikisinin gitmesidir. Artık müslimânlık nerede, kurtuluş nerededir? Yağlı lokmaların ve uygunsuz kimselerle düşüp kalkmanın, bu yavrunun kalbinde va'zları dinlemeğe ve nasîhatleri düşünmeğe yer bırakmadığını bildiğim için, bu kadar ağır ve sıkı yazıyorum. Haffî sözlerle, yumuşak kelimelerle uyanma-yacağını biliyorum. Sakın! Onların sohbetinden sakın! Onları görmekten sakın! Allahü teâlâ yardımcın olsun! Allahü teâlâ, bizi ve sizi, râzı olmadı-đı, beğenmediği şeylerden kurtarsın! Mi'râc gecesi, **(Gözleri Allahü teâlâ-dan ayrıldı)** diyerek övülen insanların efendisi hurmetine “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ” bu düâmızı kabûl buyursun! Âmîn.

139

YÜZOTUZDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, Ca'fer beğ Tehâniye yazılmışdır. Ehlullaha dil uzatan saygı-sızları, söz ile, yazı ile kötölemek câiz olduğu bildirilmektedir:

Okşayıcı mektûbunuzu okumakla şereflendik. Allahü teâlâ size selâmet versin! Fakîrlerin hâlini araşdırıyorsunuz. Yakınlığı, uzaklığı hep bir tutu-yorsunuz. Saygılı kardeşim! Kureyş kâfirleri uğursuzluklarının, aşağı-lıklarının, taşkınlıklarının artđıđı zemânda, müslimânları çekişdirici, kötü-leyici şeyler uydururlardı. Peygamberimiz “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesse-lâm” İslâm şâ'irlerinden birkaçına kâfirleri kötölemelerini emr buyurdu. O şâ'irlerden biri, Resûlullahın “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâmü vettehiyye” önünde minbere çıkdı. Herkese karşı kâfirleri kötöleyen şi'rleri okudu. O Server “aleyhissalâtü vesselâm”, **(Bu, kâfirlerin kötölüğünü açığa vur-dukça, Rûhul-Kuds bununla berâberdir)** buyurdu. İnsanların kötölemesi, incitmesi, aşkın ni'metlerindendir. Yâ Rabbî! Peygamberlerin efendisi hur-metine “aleyhi ve alâ âlihi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” bizleri onlar-dan eyle! Âmîn.

140

YÜZKIRKINCI MEKTÛB

Bu mektûb, Muhammed Ma'sûm-i Kâbilîye yazılmışdır. Sevenlerin sı-kıntılara, üzüntülere dayanmaları lâzım geldiği bildirilmektedir:

Fakîrleri seven kardeşim! Kalbinde sevgi taşıyanların sıkıntı ve üzüntü çekmeleri lâzımdır. Dervîşliği seçenlerin dertlere, sıkıntılara alışması lâzım-dır. Fârisî beyt tercemesi:

***Seni sevmek, dert ve gam tatmak içindir,
Yoksa, râhat etdirecek şeyler çokdur.***

Sevgili, sevenin çok üzülmesini ister. Böylece, kendinden başkasından büsbütün soğumasını, kesilmesini bekler. Sevenin râhatlığı, râhatsızlıkda-

dır. Âşıka en tatlı gelen şey, sevgili için yanmaktır. Sükûnet bulması çarpın-
maktadır. Râhati, yaralı olmaktadır. Bu yolda istirahat aramak, kendini
sıkıntıya atmaktır. Bütün varlığını sevgiliye vermek, ondan gelen herşeyi
seve seve kapmak, acısını, ekşisini, kaşları çatmadan almak lâzımdır. Aşk
içinde yaşamak böyle olur. Elinizden geldiği kadar böyle olunuz! Yoksa,
gevşeklik hâsıl olur. Sizin çalışmanız iyi idi. Bunun dahâ artmasını bekler-
ken, azaliverdi. Fekat üzülmeyiniz. Eğer, kendinizi bu duraklamadan kur-
tarırsanız, eskisinden dahâ iyi olur. Sizi bu dağınıklığa sürükleyen şeylerin,
toparlanmanıza da sebep olacaklarını biliniz! Böylece, çalışmanız artar.
Vesselâm.

141

YÜZKIRKBİRİNCİ MEKTÛB

**Bu mektûb, molla Muhammed Kılıca yazılmıştır. Bu işin temeli
Muhabbet ve ihlâs olduğu bildirilmektedir:**

Hak teâlâ, Peygamberlerin efendisi hurmetine “aleyhi ve alâ âlihi ve aley-
himüssalevâtü vetteslîmât” size ilerlemek ihsân eylesin! Kalbinizin hâllerin-
den arasına birşey yazmıyorsunuz ki, nasıl olduğunu bilelim. Ondan da yazı-
nız ki, uzakdan ilgilenmemize sebep olur. Bu işin temeli, sevmek ve sıkı bağ-
lanmaktır. Bir ilerleme anlaşılmıyorsa, üzülmemelidir. Kalbiniz bağlı olduk-
ca, senelerin kazancı bir sâatde ihsân edilebilir. Vesselâm.

142

YÜZKIRKİKİNCİ MEKTÛB

**Bu mektûb, molla Abdülgafûr-i Semerkandîye yazılmıştır. Bu büyükle-
rin nisbetinden az birşeye kavuşulursa, bunu az görmemek lâzım geldiği bil-
dirilmektedir:**

Okşayıcı, kıymetli mektûbunuz geldi. Fakîrleri sevmek ve onlarla ilgilen-
mek, Allahü teâlânın büyük ni'metlerindedir. Bunun artmasını Hak teâlâ-
dan diler ve umarız. Fakîrlere gönderdiğiniz hediyeye de geldi. Selâmetiniz
için fâtiha okundu. Öğrendiğiniz yolu ve buradan elinize geçen nisbeti ve
bunlar üzerinde hiçbirşey yazmamışsınız. Bunlarda gevşeklik olmakdan
Allahü teâlâ korusun! Fârisî beyt tercemesi:

***Onun hayâlinin bir ân görünmesi,
Güzellerle bulunmaktan dahâ tatlı.***

Bu büyüklerin nisbetinden az birşey ele geçerse, onu az bilmemelidir.
Çünkü başkalarının, yolun sonunda kavuşdukları, bu yolun başında ihsân
olunur. Fârisî mısra' tercemesi:

Gülbağçemi gör de, behârımı anla!

Fekat, bu nisbeti taşıyanlara olan muhabbet ipiniz kuvvetli bağlanmış
olunca, bu gevşeklikden dolayı üzülmemelisiniz. Çok kullanılmış olan par-
desü gönderildi. Bunu arasına giyiniz ve saygı göstererek saklayınız. Çok
fâideler umulur. Bunu abdestli olarak giyiniz ve öylece vazifenize başlayı-

nız! Kalbinizi tâm toparlıyabilirsiniz. Her mektûbunuzda, önce bâtındaki hâllerinizden yazınız! Bâtının hâlleri olmadan, yalnız zâhirin hâllerine kıymet verilmez. Fârisî mısra' tercemesi:

Her ne olursa olsun, sevgiliden konuşmak dahâ tath!

Allahü teâlâ, bize ve size, mi'râc gecesi gözleri Ondan kaymayan, insanların efendisine “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” hem zâhirde, hem bâtında uymak nasîb eylesin! Fârisî mısra' tercemesi:

İş budur, bundan başkası hiçdir!

143

YÜZKIRKÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Şemseddîne yazılmışdır. Gençliğin kıymetini bilmek, bunu boş yere geçirmemek lâzım olduğu bildirilmektedir:

Fakîrleri seven mevlânâ Şemseddîn! Allahü teâlâ sizi yükseltsin! Gençlik zemânının kıymetini biliniz! Bunu, oyun ile, fâidesiz şeylerle geçirmeyiniz! Ceviz ve kozalak gibi fâidesiz şeyler arkasında gençliğini tüketenler, sonunda pişmân olurlar, âh ederler. Fekat, böyle yapmakla ellerine birşey geçmez. Hâllerinizi bildiriniz! Beş vakt nemâzı cemâ'at ile kılınız! Halâl, harâm olan şeyleri iyi öğreniniz! Bunları birbirine karışdırmayınız! Kıyâmetde azâblardan kurtulabilmek, ancak islâmiyyetin sâhibine uymakla olur “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât”. Geçici lezzetlere, çabuk biten, tükenen dünyâlıklara aldanmamalıdır. Allahü teâlâ iyi işler yapmağı kolaylaştırsın! Âmîn.

144

YÜZKIRKDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, hâfız Mahmûda yazılmışdır. Seyr ve sülûkü bildirmektedir:

Allahü teâlâ, yüksek derecelerde sonsuz ilerlemek nasîb eylesin! İnsanların efendisi ve mi'râc gecesi, Rabbinden ayrılmayan gözlerin sâhibi “sal-lallahü teâlâ aleyhi ve sellem” hâtırı için, düâmızı kabûl buyursun! Âmîn. Fârisî mısra' tercemesi:

Her ne olursa olsun, sevgiliden anlatmak dahâ tath!

(**Seyr**), hareket demektir. (**Sülûk**), ilerlemek demektir. İki de ilmin, bilginin ilerlemesidir. Madde hareketi değildir. (**Seyr-i ilallah**) demek, aşağı bilgilerden, yüksek bilgilere ilerlemek, ilmde durmadan yükselmektir. Böylece, mahlûklara âid herşey bilindikden sonra, Allahü teâlânın ilmine kadar varılır. Bu bilgiler başlayınca, mahlûklara âid bilgilerin hepsi unutulur. Bu hâle (**Fenâ**) denir. (**Seyr-i fillah**) demek, Allahü teâlânın isimleri, sıfatları, şü'ûn ve i'tibârâtı ve takdîsâtı ve tenzîhâtı mertebelerinde ilmin ilerlemesi demektir. Böylece anlatılamayan, işâretle bildirilemeyen ve isim verilemeyen, birşeye benzetilemeyen, kimsenin bileme-

diği, anlayamadığı mertebeye varılır. Bu seyre (**Bekâ**) denir. Üçüncü seyre, (**Seyr-i anillah-i billah**) denir. Bu da, ilmin hareketidir. Yüksek bilgilerden aşağı bilgilere inilir. Böylece, mahlûkları bilmeğe kadar inilir. Bütün vücûb mertebelerinin bilgisi unutulur. Bundan sonra, dördüncü seyr başlar. Buna (**Seyr-i eşyâ**) denir. Birinci seyrde unutulmuş olan, eşyanın bütün bilgileri, şimdi yavaş yavaş ele geçer. Bu dördüncü seyr, birinci seyrin tersidir. Üçüncü seyr de, ikinci seyrin karşılığıdır.

Seyr-i ilallah ile Seyr-i fillah, vilâyeti elde etmek içindir. Çünkü (**Vilâyet**), Fenâ ve Bekâ demektir. Üçüncü ve dördüncü seyrler, da'vet makâmını elde etmek içindir. Da'vet makâmı, Peygamberlere mahsûsdur “salevâtullahi teâlâ ve teslîmâtühü alâ cem'îhim umûmen ve alâ efdalihim husûsan”. O Peygamberlerin hepsine ve ayrıca en üstünleri olana, Allahü teâlânın afv ve selâmları olsun! Peygamberlerin izinde bulunanların en üstünlerine de bu makâmdan bir pay ayırırlar. Yûsuf sûresinin, (**Ey sevgili Peygamberim! Onlara de ki, benim yolum budur. Sizi gafletten uyandırarak, Allahü teâlâyâ çağırıyorum. Ben ve benim izimde bulunanlar çağırıcıyız**) meâlindeki yüzse-kizinci âyeti bunu göstermektedir.

İşte tesavvuf yolunun başı ve sonu bunlardır. Bunları, tâlibleri teşvîk ve sâliklerin kıymetlerini bildirmek için yazıyorum. Allahü teâlâ, doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafânın “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” izinde gidenlere selâmet, iyi yolculuk versin!

145

YÜZKIRKBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Abdürrahîm-i Müftîye yazılmışdır. Bu yolun büyükleri, yolculuğa Âlem-i emrden başladıkları bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, bizi ve sizi islâmîyyetin caddesinde bulundursun “alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye”! Bu düâyâ âmîn diyen kuluna merhamet eylesin! Bu yolun büyükleri “kaddesallahü teâlâ esrârehüm” bu yolculuğa Âlem-i emrden başlamağı seçmişlerdir. Böyle ilerlerken Âlem-i halk da birlikde geçilmektedir. Başka tarîkatlerin büyükleri böyle yapmamışdır. Onların yolculuğu, Âlem-i halkdan başlamakdadır. Âlem-i halk yolculuğunu bitirdikten sonra, Âlem-i emr yolculuğuna başlarlar ve cezbe makâmına kavuşurlar. Bunun için, bunların yolu, yolların en kısası olmuştur. Başka yolların sonu, bu yolun başında yerleştirilmiştir. Fârisî mısra' tercemesi:

Gülbağçemi gör de, behârımı anla!

Bu yüksek yolun talebelerinden birkaçı, yolculuğa Âlem-i emrden başladıkları hâlde, çabuk te'sîri görünmüyor. Cezbenin başlamasında hâsıl olan lezzeti, tatlılığı çabuk duyamıyorlar. Çünkü, bunlardaki Âlem-i emr, Âlem-i halkdan za'îf olmuştur. Âlem-i emrin bu za'îflığı, cezbenin tadını duymalarını geciktiriyor. Bunların Âlem-i emrleri, Âlem-i halklarından dahâ kuvvetli oluncuya kadar, bu duygusuzluk sürer gider. Âlem-i emrlerini kuvvetlendirmek için, bu yola uygun olan ilâc, idâre ve tesarruf kuvveti tâm

olan rehberin tâm tesarrufu ve ilgisidir. Başka yollara uygun olan ilâc ise, nefsin tezkiyesini ve ağır riyâzetleri ve güc mücâhedeleri, islâmiyyete uygun olarak yapmaktır. [(**Riyâzet**), nefsin isteklerini yapmamaktır. (**Mücâhede**), nefsin istemediği, ona zor gelen şeyleri yapmaktır. Nefs islâmiyyete uymağı istemez.]

Te'sîrin, lezzet duymanın gecikmesi, yaradılışdaki uygunluğun az olmasını göstermez. Yaradılışda tâm uygun oldukları hâlde, bu belâyâ tutulanlar çokdur. Vesselâm.

---

*Gece gündüz dilimde salât-ü selâm,
O mubârek rûhuna, ey Fahr-ul-enâm!*

146

YÜZKIRKALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, Şerefeddîn-i Bedahşîye yazılmışdır. Çok zikr yapmağı nasîhat etmektedir:

Oğlum Şerefeddîn Hüseyin mektûbu geldi. Allahü teâlâyâ hamd olsun ki, fakîrleri hâtırlamakla şereflemekdesiniz. Aldığınız vazîfeyi çok yaparak zemânlarınızı kıymetlendiriniz! Fırsatı elden kaçırmayınız. Geçici olan şânlar, şerefler sizi aldatmasın. Dünyâ lezzetleri, hakîkî lezzetlerden mahrûm etmesin. Fârisî beyt tercemesi:

*Sana söyliyeciğim hep şudur:
Çocuksun, yol ise korkuludur.*

Allahü teâlâ, bir kulunu gençlikde tevbe etmeğe kavuşdurursa ve bu tevbesini bozmaktan korursa, ne büyük ni'met olur. Diyebilirim ki, bütün dünyâ ni'metleri ve lezzetleri, bu ni'metin yanında, büyük deniz yanındaki bir damla su gibidir. Çünkü bu ni'met, insanı Allahü teâlânın rızâsına, sevgisine kavuşdurur. Bu ise, dünyâ ve âhîret ni'metlerinin hepsinin üstündedir. Âl-i İmrân sûresinin onbeşinci ve Tevbe sûresinin yetmişüçüncü âyetinde meâlen, (**Allahü teâlânın râzı olması ni'meti dahâ büyükdür**) buyuruldu. Doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafâyâ “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve ekmelühâ” uymakla şereflenenlere selâm olsun!

147

YÜZKIRKYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hâce Muhammed Eşref-i Kâbilîye yazılmışdır. Ayrılmak, kavuşmaktan önce midir, değil midir, bildirmektedir:

Hak teâlâ, Peygamberlerin efendisi hurmetine “aleyhi ve alâ âlihi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” sizi yüksek derecelere kavuşdursun! Tarîkat büyüklerinden birçoğu “kaddesallahü teâlâ esrârehüm”, (Ayrılmak, kavuşmaktan önce olur) dedi. Bu büyüklerden başkaları da, (Kavuşmak ayrılmaktan öncedir) dedi. Bir üçüncüsü ise, birşey diyemedi. Ebû Sa'îd-i Harrâz “kaddesallahü sirreh”, (Ayrılmadıkca, kavuşamazsın ve kavuşma-

dıkca, ayrılamazsın. Hangisi dahâ öncedir, bilemiyorum) dedi. Bu satırları yazana göre, ayrılmak ve kavuşmak, birlikte olmaktadır. Birbirinden ayrılmaları câiz değildir. Ayrılmaksızın kavuşmak olmaz. Böyle olmakla berâber, bilinmiyen birşey varsa, kendisi önce olan hangisidir ve hangisi hangisine sebep olmaktadır? Şeyh-ul-islâm-ı Hırevî “kuddise sirruh” ikincisini seçmektedir ve (Onun önce olması dahâ iyidir) demiştir. Evet öyledir. Fekat, ayrılmak öncedir diyenler de, kavuşmanın önce olmasına karşı değildirler. Bunların kavuşmak demeleri, tâm zuhûrdur. Bu mutlak zuhûrun önce olmasına aykırı değildir. Mutlak zuhûr, ayrılmaktan önce olur. Tâmm zuhûr da ayrılmaktan sonra olur. Bu anlaşılınca, sözlerin başkalığı, yalnız kelimelerde kalır. Birincisini söyleyenlerin görüşü dahâ keskindir. Az olan şeye kıymet vermemişlerdir. Bu açıklama, zemân bakımından önce olmayı da göstermektedir. Bunu iyi anlamalıdır. Herşeyin doğrusunu bildiren Allahü teâlâdır. Her ne olursa olsun, ayrılmaya ve kavuşmaya mazhar olmalıdır. Çünkü, bu iki mertebeye varılmadıkça, Vilâyet mertebesi hâsıl olmaz. Birinci mertebeye (**Seyr-i ilallah**) ile varılır. İkinci mertebeye (**Seyr-i fillah**) ile varılır. Bu iki seyr temâm olunca, vilâyet mertebesine ve kemâle kavuşulur. Herkesin kavuştuğu dereceler başkadır. Tekmîl ve da’vet derecesine kavuşmak için, başka iki seyr dahâ vardır.

Fârisî mısra’ tercemesi:

Bağrdım iki kerre, içerde kimse varsa!

Vesselâm.

148

YÜZKIRKSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Sâdık-ı Kâbilîye yazılmıştır. Kendini kavuşmuş sanan, bir şey elde edemez. Büyüklerin rûhlarından fâidelenmeğe aldanmamalıdır. Onlar, kendi üstâdının latîfeleridir:

İki mektûbunuz arka arkaya geldi. Birinci mektûb, kavuştuğunuzu, doydüğünüzü bildiriyordu. İkincisi, susuzluğunuzu, boşluğunuzu anlatıyordu. Allahü teâlâyâ hamd olsun! Çünkü her işin sonuna bakılır. Kendini doymuş sanan, birşeye kavuşmamıştır. Kendini boş, uzak sanan, kavuşmuş demektir. Size arka arkaya bildirmişdim ki, büyüklerin rûhlarının zâhir olmasına, onların yardım etmelerine, sakın aldanmamalıdır. O büyüklerin sûretleri, kendi üstâdınızın latîfeleridir. O şekillerde görünmektedir. Tek bir yere bağlanmak şarttır. Çeşitli yerlere bağlanan, birşey kazanmaz, zarar eder. Size çok söylemişdim ki, sona çabuk kavuşmak için, işe, vazîfeye sıkı sarılmalıdır. Lâzım olan şeyleri bırakarak, lüzûmsuz şeylerle uğraşmak, akla uygun değildir. Fekat siz, kendi görüşünüze uyuyorsunuz. Söz dinlemiyorsunuz. Siz bilirsiniz! Habercinin vazîfesi ancak bildirmektir.

***Allaha tevekkül edenin yâveri Hakdır.
Nâ-şâd gönül, birgün olur, şâd olacaktır.***

YÜZKIRKDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, yine molla Sâdık-ı Kâbilîye yazılmışdır. Allahü teâlâ herşeyi sebeble yaratmakta ise de, belli bir sebebe bağlanmak lâzım olmadığı bildirilmektedir:

Kardeşim molla Muhammed Sâdık! Bütün varlığınızla sebeblere bağlandığınıza şaşılır. Sebepleri yaratan “teâlâ ve tekaddes”, herşeyi sebeplerle yaratmakta ise de, herşey için belli bir sebebe yapışmak doğru değildir. Mısra’ tercemesi:

Bir kapı kapanırsa, üzülme ey gönül, başkası açılır!

Bu kısa görüşlülük, çok uygunsuz kimselerde bulunur. Sizin gibilerde bu hâli görmek pek çirkindir. Biraz kendinize geliniz! Bu kötülüğün derecesini anlayınız! Hem müttekî olmak, hem de Allahü teâlânın sevmediği şeylerin peşinde koşmak, çok çirkin bir işdir. Bu çirkinliğin, sizin gözünüze güzel görünmesine pek şaşılır. Çok lâzım olan şeyleri, ihtiyâcı giderecek kadar elde etmek için çalışmalıdır. Bütün vaktleri oraya vermek ve bütün ömrü onun arkasında geçirmek, tâm bir ahmaklıktır. Fırsatın kıymetini biliniz! Bu fırsatı, sonu gelmez, lüzûmsuz şeyleri elde etmek için kaçırarlara binlerle yazıklar olsun! Mektûblaşmamız lâzımdır. Habercinin vazîfesi, yalnız haber vermektir. İnsanların dedi-kodularına aldırmayın! Buna üzülmeiniz! Size sürmek istedikleri lekeler, sizde bulunmadığı için, üzülmeniz doğru değildir. Herkesin kötilediği bir kimsenin iyi olması, çok büyük se’âdetdir. Fekat, bunun aksi olursa, çok tehlikelidir. Vesselâm.

YÜZELLİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hâce Muhammed Kâsım gönderilmişdir. Aranılmağa, gönlünü vermeğe lâıyk olan ancak Vâcib-ül-vücûd teâlâ olduğu bildirilmektedir:

Hâce Muhammed Kâsım kardeşimizin okşayıcı mektûbu geldi. Bizleri sevindirdi. Dünyâ işlerinin bozuk gitmesinden ve hâlinizi toparlayamadığınızdan hiç sıkılmayınız! Çünkü dünyâ işleri, üzülmeğe değmez. Bu dünyâda olan herşey geçecek, yok olacaktır. Allahü teâlânın râzı olduğu şeylerin arkasında koşmak lâzımdır. Güç olsa da, kolay olsa da, bunları yapmağa çalışmalıdır. Aranılacak, gönül verilecek (**Vâcib-ül-vücûd**)dan, ya’nî hep varlığı lâzım olandan başka hiçbir şey yoktur. Hele sizin gibi kıymetli ve akllı insanların, geçici, yok olucu şeylere gönül vermesi, pek yazık olur. Bununla berâber, bir hizmet ve bir iş için işâret buyurulursa, onu seve seve yaparız. Vesselâm.

***Dinle! Nemâz kılmyanın hakkında Allah, ne demiş,
Çıksın yer ile gökünden, başka ma’bûd, bulsun demiş.
Getirdi Kur’ânı Resûl, etmedi ba’zısı kabûl.
Bir vakt nemâzı kılmyan, Cehennemde yansın demiş.***

YÜZELLİBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mîr Mü'min-i Belhîye yazılmışdır. Hocalarımızın “kaddesallahü teâlâ esrârehüm” yolunun büyüklüğü ve bu büyüklerin kullandıkları (Yâd-i dâşt) kelimesinin ne demek olduğu bildirilmektedir:

Fârisî mısra' tercemesi:

Her ne olursa olsun, sevgiliden konuşmak dahâ tatlı!

Yüksek hocalarımızın “kaddesallahü teâlâ esrârehüm” yolunda çok söylenilen (**Yâd-i dâşt**) demek, Zât-i teâlânın devâmlı huzûru, berâberliği demektir. Şü'ûn ve i'tibârât da arada olmaksızın zuhûrudur. Eğer huzûr olup, sonra gayb olursa, ya'nî şü'ûn ve i'tibârât perdeleri aradan kalkar, sonra yine araya girerse, bu büyükler böyle şimşek gibi çakıp hemen gayb olan (**Tecellî-i zâtî**)ye kıymet vermezler. Yâd-i dâşt, gayb olmayan huzûrdur. Ya'nî, şü'ûn ve i'tibârât perdeleri araya girmeyen, hiç gayb olmayan, devâmlı olan Tecellî-i zâtîdir. Yâd-i dâşt, bu yolun sonunda ihsân edilir. Bu makâm-da, tâm olgun Fenâ hâsıl olur. Perdeler hiç araya girmez. Perdeler araya girerse, huzûr kalmaz. Gaybet olur. Buna Yâd-i dâşt denmez. Görülüyor ki, bu büyüklerin şühûdü, tâmdır ve olgundur. Fenânın olgun olması ve bekânın tam olması da, şühûdün olgun ve tâm olmasına bağlıdır. Fârisî mısra' tercemesi:

Gülbağçemi gör de, behârımı anla!

YÜZELLİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, nakîb seyyid şeyh Ferîde yazılmış olup, Resûlullaha itâ'at, Allahü teâlâyâ itâ'at demek olduğu bildirilmektedir:

Cenâb-ı Hak, Nisâ sûresi, sekseninci âyetinde, Muhammed aleyhisselâma itâ'at etmenin kendisine itâ'at etmek olduğunu bildiriyor. O hâlde, Onun Resûlüne “sallallahü aleyhi ve sellem” itâ'at edilmedikçe Ona itâ'at edilmiş olmaz. Bunun pek kat'î ve kuvvetli olduğunu bildirmek için, âyet-i kerîmede, (**Elbette, muhakkak böyledir**) buyurdu ve ba'zı doğru düşünemiyenlerin, bu iki itâ'ati birbirinden ayrı görmelerine meydân bırakmadı. Allahü teâlâ, yine Nisâ sûresinin, (**Kâfirler, Allahü teâlânın emri ile Peygamberlerin emrini birbirinden ayırmak istiyor. Yehûdîler diyor ki, biz Mûsâ aleyhisselâma inanırız. İsa ile Muhammed aleyhisselâma inanmayız. Hristiyanlar ise, yalnız İsa aleyhisselâma inanıp, ona hâşâ, Allahü teâlânın oğlu diyor. Bu inanışları ve dinleri kıymetsizdir. Hepsî kâfirdir. Bunların hepsine Cehennem azâbını, çok acı azâbları hâzırladık**) meâlindeki yüz kırkdokuzuncu âyetinde, bu iki itâ'ati ayrı görenlerden şikâyet buyurmaktadır.

Meşâyih-i kirâmdan birkaçı, aşk serhoşluğu ve kendinden geçtikleri zemânda, bu iki itâ'atin birbirinden ayrı olduğunu gösteren sözler söyle-

mişlerdir. Birini ötekinden dahâ çok sevdiğini bildirmişlerdir. İşıtdiğimize göre, sultân Mahmûd-i Gaznevî, bütün Asyâya hâkim olduğu zemânda, Harkan şehrine yakın gelmişti. Adamlarından birkaçını, Harkana, Şeyh Ebül-Hasen-i Harkânî hazretlerinin huzûruna göndermişti. Şeyh hazretlerini yanına çağırıştı. Şeyh hazretleri gelmek istemezse, **(Allahü teâlâyâ ve Onun Resûlüne ve siz müslimânlardan olan âmirlere itâ'at ediniz!)** meâlindeki âyet-i kerîmeyi kendisine okuyunuz, demişti. Sultânın adamları, şeyh hazretlerinin gelmek istemediğini görerek, bu âyet-i kerîmeyi okudular. Şeyh hazretleri buna karşılık, (Allahü teâlânın itâ'atine o kadar çok dalmış bulunuyorum ki, Resûle itâ'at etmekden hayâ ediyorum. Âmire itâ'ate vakt nerede?) buyurdu. Şeyh hazretlerinin bu sözü, Allahü teâlânın itâ'atini, Resûlünün itâ'atinden ayrı bildiğini göstermektedir. Bu söz, doğru yoldan ayrılmış olmanın alâmetidir. Hâlleri doğru olan büyükler, böyle sözler söylemezler. İslâmiyyetin ve tarîkatin ve hakîkatin bütün basamaklarında, Resûlullahı itâ'atın, Allahü teâlâyâ itâ'at olduğunu bilirler. Resûlullahı itâ'at ile olmayan Allaha itâ'atın, dalâlet, sapıklık olduğuna inanırlar. Yine işitiyoruz ki, Mehene şehrinin şeyhi, şeyh Ebû Sa'îd-i Ebül Hayr ile oturuyordu. Horasandaki seyyidlerin büyüklerinden olan Seyyid Ecel de yanlarında idi. Şü'ûru yerinde olmıyan bir meczûb içeri girdi. Şeyh hazretleri, bu meczûbu, şeyh Ecelin üst yanına oturtdu. Bu hâl, seyyide ağır geldi. Şeyh hazretleri, seyyide dönerek, (Size olan saygımız, Resûlullahı sevdiğimiz içindir. Bu meczûbu ise, Allahü teâlâyı sevdiğimiz için yüksek tutuyoruz) dedi. Allahü teâlânın sevgisi ile, Resûlullahın sevgisini ayırd eden, böyle sözleri de, doğru yolun büyükleri uygun görmezler. Allah sevgisinin, Resûlullahı olan sevgiden çok olmasının, tarîkat serhoşluğundan ileri geldiğini bilirler. Böyle sözlerin söylenmesine izin vermezler. Şu kadar var ki, vilâyet derecelerinde yükselmiş olanlarda, Allahü teâlânın sevgisi dahâ çokdur. Peygamberlerin yüksekliğinden birşeyler edinenlerde ise, Resûlullahın sevgisi dahâ çok olmaktadır. Allahü teâlâ, hepimize, Resûlullahı itâ'at etmek nasîb eylesin! Çünkü bu itâ'at, Allahü teâlâyâ itâ'at demektir.

153

YÜZELLİÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, meyân şeyh Müzzemmile yazılmışdır. Mâ-sivâyâ köle olmakdan büsbütün kurtulmak, mutlak fenâ ile olduğu bildirilmektedir:

Gönderdiğiniz mektûb geldi. Bütün ni'metleri gönderen Allahü teâlâyâ hamd ve şükr olsun ki, kendini arayanları sıkıntı ve üzüntü içinde tutmaktadır. Bu üzüntüyü vererek, kendinden başkası ile râhat etmekden kurtarmaktadır. Fekat, Ondan başka şeylere köle olmakdan büsbütün kurtulabilmek için, mutlak fenâyâ kavuşmak lâzımdır. Mâ-sivânın gönül aynasındaki görüntülerini büsbütün yok etmek lâzımdır. [(Mâ-sivâ), Allahü teâlâdan başka herşey demektir. Ya'nî bütün mahlûklar demektir.] Hiçbirşey bilmemek ve hiçbirşeyi sevmemek ve Hak teâlâdan başka dilek istek kalmamak lâzımdır. Böyle fenâ hâsıl olmazsa, birşeye kavuşulmaz. Kendini Hak teâlâdan başka birşeye bağlı sanmaz ise de, böyle zan etmesi, doğru olmaz. Zan

etmekle, işin doğrusu değişmez. Fârisî mısra' tercemesi:

Bu ni'meti bakalım kime verirler?

Hâllere, makâmlara bağlanmak da, mâ-sivâyâ gönül vermek demektir. Artık, başka şeylere bağlanmanın ne olacağını düşünmelidir? Fârisî beyt tercemesi:

***Küfr olsa da, îmân olsa da, her dilek,
Dosta kavuşmağa engel olurlar hep!***

Ayrılığımız uzun sürdü. Fırsat, büyük ni'mettir. Arkadaşlarınız, olgun kimseler ise, onlardan izn almakda niçin gecikiyorsunuz? Eğer olgun değil- lerse, izn almağa ne lüzûm var? Allahü teâlânın râzı olmasını düşünmek lâzımdır. O râzı olunca, başkaları ister râzı olsunlar, ister olmasınlar. Onlar râzı olmazlarsa, ne çıkar? Fârisî mısra' tercemesi:

Sevgili râzı olunca, herşey râzı olmuş demektir.

Maksad, dilek, yalnız Hak teâlâ olmalıdır. Onunla birlikde, her ne olursa olsun güzeldir. Onunla birlikde olmıyan herşey, olmaz olsun. Fârisî mısra' tercemesi:

Yanağım burda iken, sen güle bakıyorsun.

Vesselâm.

154

YÜZELLİDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

**Bu mektûb, yine meyân şeyh Müzzemmile yazılmışdır. Kendinden geç-
mek ve kendinde ilerlemek lâzım geldiği bildirilmektedir:**

Hak teâlâ, kendisi ile bulundursun! Bir ân başkasına bırakmasın! Yâ Rabbî! Bizi kendimize bir ân bırakma! Bırakırsan, helâk oluruz. Dahâ az da bırakırsan, yok oluruz. İnsanın başına belâların gelmesine sebep, kendine düşkün olmasıdır. Kendi kendisinden kurtulursa, Allahü teâlâdan başka şey- lere düşkün olmakdan kurtulur. Puta tapanlar, kendilerine tapmaktadırlar. Câsiye sûresinin yirmikinci âyetinde meâlen, **(Kendi nefesine tapanları gör-
dün mü?)** buyuruldu. Fârisî mısra' tercemesi:

Kendini bırakmak, pek hoş olur ve râhat!

Kendini bırak, bana gel! Kendinden geçmek, farz olduğu gibi, kendinde ilerlemek de lâzımdır. Çünkü O, bu yolculukla bulunabilir. Kendinden dı- şarda yapacağın yolculukla bulamazsın! Fârisî beyt tercemesi:

***Her ne varsa sendedir, yok sanma!
Kör gibi, her yana el uzatma.***

(Seyr-i Âfâkî), ya'nî insanın dışındaki yolculuk, insanı uzaklaştırır. **(Seyr-i Enfüsî)**, ya'nî, insanın kendinde yaptığı yolculuk, aranılana kavuş- durur. Şühûd arıyor isen, kendindedir. Ma'rifet istiyorsan, kendindedir. **(Hayret)**, ya'nî anlıyamayıp şaşırıp kalmak ise, yine kendindedir. İnsanın

dışında ayak basacak yer yoktur. Söz nereye uzandı? İyi düşünemiyenler, bu sözümü hulûl veyâ birleşmek sanacak. Böylece doğru yoldan kayacak, dalâlete düşecek. Fârisî mısra' tercemesi:

Burda hulûl, birleşmek, küfr olur, iyi bil!

Bu makâmlara varmadan, anlamadan önce, bunları düşünmek câiz değildir. Allahü teâlâ, bizi ve sizi râzı olduğu yolda bulundursun “alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye”! Hâllerinizi yazınız! Çok fâideli olur. Çeşitli bağlantılarınız var ise de, bunlardan kurtulunuz. Bunlar, yâ varmış, yâ yokmuş, eşit tutunuz! Vesselâm, vel-ikrâm.

155

YÜZELLİBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, yine meyân şeyh Müzzemmile yazılmışdır. Kendi aslına dönmelerini dilemektedir:

Hak teâlâ, kendi ile bulundursun! Fârisî beyt tercemesi:

***Allahdan başka her neye tapılsa, hepsi hiçdir!
Yazıklar olsun ol kimseye ki, bir hiç iledir!***

Cemâzil-evvel ayının birinci Cum'a günü Dehli şehrini dolaşmakla şeref lendik. Muhammed Sâdik da birlikdedir. Allahü teâlâ dilerse, birkaç gün burada kalıp, vatanımıza çabuk döneceğiz. (**Vatan sevgisi îmândandır**) hadîsi sahîhdir. Zevallı nereye gidecek? Alnı, Allahü teâlânın irâdesine bağlıdır. Hûd sûresinin ellialtıncı âyetinde meâlen, (**Yeryüzünde yürüyenlerin hepsinin alından tutucudur**) buyuruldu. Nereye kaçılabilir? Zâriyât sûresinin ellinci âyetinde meâlen, (**Allahü teâlâyâ koşunuz!**) buyuruldu. Ondan, yine Ona kaçınız demektir. Her ne olursa olsun, aslı temel olarak bilmeli, ondan çıkan dalları, ona bağlı bilmeli, asla sarılmalıdır. Fârisî beyt tercemesi:

***Her ne ki güzeldir, Allah sevgisinden başka,
Hepsi câna zehrdir, şeker gibi de olsa!***

156

YÜZELLİALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, yine meyân şeyh Müzzemmile yazılmışdır. Ehlullahın sohbetinde bulunmasını dilemektedir:

Kâdîzâde Câlendeher ile gönderdiğiniz mektûb Dehlide geldi. Elhamdülillah ki, fakîrlere karşı olan sevginiz çoktur. (**Buhârî**)de ve (**Müslim**)de bildirilen, (**Kişi, sevdiği ile berâberdir**) hadîs-i şerîfine göre, onlarla birlikdesiniz. Zemân bakımından, Receb ayı yaklaştı ise de, fekat çok uzak görünüyor. Fârisî beyt tercemesi:

***Dost ayrılığı, az olsa da, az değildir!
Gözde kıl parçası da olsa, çok görünür.***

Hak sâhiblerinin haklarını yerine getirmek için yapmak istediğiniz şey-

leri, hemen yapınız. Receb ayına kadar biz de burada kalacağız. Herşeyin doğrusunu ancak Allahü teâlâ bilir. Herşey Onun huzûruna çıkacaktır. Ömrünüzün birkaç gününü dervîşlerle birlikte geçirmek için uğraşınız! Kehf sûresinin yirmisekizinci âyetinde meâlen, **(Rablerine sabâh akşam düâ eden ve Ona kavuşmak isteyenlerle birlikte bulun ve sabr eyle! Onlardan başka bir yere bakma!)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîmede, Hak teâlâ sevgili Peygamberine Allah adamları ile birlikte bulunmasını emr buyuruyor “aleyhi minessalevâti etemmühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ ve minettehıyyâti eymenühâ”. Büyüklerden biri buyurdu ki, (Îlâhî! Dostlarını öyle yapdın ki, onları tanıyan seni buldu. Seni bulmadıkça, onları tanımadı). Allahü teâlâ, bizi ve sizi, bu yüksek ve şerefli insanları sevmekle rızıklandırır!

157

YÜZELLİYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hakîm Abdülvehhâba yazılmışdır. Allah adamlarının yanına giden kimsenin, kendini boş bulundurması lâzımdır. Böylece, dolu olarak döner. Herşeyden önce, i'tikâdı düzeltmek lâzım olduğu bildirilmektedir:

İki kerre buraya kadar yorulduunuz. İkisinde de çabuk kalkdımız. Sohbetin haklarından birkaçını yerine getirmeğe vakt olmadı. Müslimânların bir araya gelmesi, yâ istifâde etmek veyâ fâide vermek içindir. Bu ikisinden biri bulunmayan topluluğun hiç kıymeti yoktur. Din büyüklerinin yanına boş olarak gelmelidir ki, dolmuş olarak dönülebilin. Onların acıması, ihsânda bulunması için, boş olduğunu bildirmek lâzımdır. Böylece feyz, ihsân yolu açılır. Dolu gelmek, dahâ doldurarak dönmek iyi olmaz. Çok dolmak, doydudan sonra, dahâ almak hastalıktan başka birşey yapmaz. İhtiyâcsızlık, azgınlığa sebep olur. Hâce Nakşibend “kaddesallahü sirreh” hazretleri buyurdu ki, (Önce hastanın yalvarması lâzımdır. Sonra, gönlü kırık olan, ona teveccüh eder). Görülüyor ki, teveccühe, ihsâna kavuşmak için, yalvarmak lâzımdır. Böyle olmakla berâber, ilm öğrenmekde olan bir tâlib gelip, size göndermek için mektûb isteyince, onun böyle gelmesini bir hak sayarak, bu hakkı ödemek lâzım olduğunu düşündüm. Geçmişdeki haklarınızı ve şimdiki hakkı karşılamak için, vakt ve hâle göre, birkaç kelime yazarak gönderiyorum. Herşeyin doğrusunu Allahü teâlâ bildirir. Herkesi doğru yola kavuşdu-ran ancak Odur.

Ey mes'ûd kardeşim! Bize ve size herşeyden önce lâzım olan, i'tikâdı Kitâba ve sünnete uygun olarak düzeltmekdir. Doğru yolun âlimlerinin, “Allahü teâlâ onların çalışmalarına iyi karşılıklar versin!” Kur'ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden anladıklarına ve bildirdiklerine uygun olarak i'tikâd etmek lâzımdır. Çünkü, Kitâbdan ve sünnetden bizim ve sizin anladıklarımızın hiç kıymeti yoktur. Ehl-i sünnet âlimlerinin anladıklarına uymak lâzımdır. Bizim anladıklarımız, Ehl-i sünnet âlimlerinin anladıklarına uymuyor ise, hiç kıymeti olmaz. Çünkü her bid'at sâhibi, [türedi reformcular] ve doğru yoldan kayarak dalâlete düşenler, sapık bilgilerini ve bozuk işlerini, Kur'ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden anladıklarını ve bu iki kaynakdan çıkardıklarını söylemekdedirler. Bu sözleri çok yanlış ve haksızdır.

İkinci olarak hepimize lâzım olan şey, ahkâm-ı islâmiyyeyi öğrenmektir. Ya'nî halâli, harâmı, farzı, vâcibi öğrenmektir.

Üçüncü olarak hepimize lâzım olan şey, bütün işlerimizi, öğrendiklerimize uygun yapmaktır.

Dördüncüsü, kalbin tasfiyesi ve nefsin tezkiyesidir ki, bu ikisi tesavvuf büyüklerine mahsûsdur “kaddesallahü teâlâ esrârehüm”.

İ'tikâdı düzeltmeden önce ahkâm-ı islâmiyyeyi öğrenmenin hiç fâidesi olmaz. Bu ikisi birlikde düzelmedikçe de, ibâdetlerin fâidesi olmaz. Bu üçü birlikde yapılmadıkça, tezkiye ve tasfiye hiç yapılamaz. Bu dört temel vazîfe, yardımcıları ve temâmlayıcıları ile birlikde yapılmalıdır. Meselâ, farzlar, sünnetleri ile birlikde yapılmalıdır. Farzların yardımcısı ve temâmlayıcısı, sünnetlerdir. Bunlardan biri yapılmadıkça, geriye kalan herşey lüzûmsuzdur ve fâidesizdir. Böyle lüzûmsuz şeylere, (**Mâlâya'nî**) denir. Hadîs-i şerîfde, (**Bir kimsenin müslimânlığının güzelliği, mâlâya'nîden kaçması ve lüzûmlu şeyleri yapması ile anlaşılır**) buyuruldu. Doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafânın izinde yürüyenlere selâm olsun “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vet-tehyât”!

158

YÜZELLİSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Hamîd-i Bingâlîye yazılmışdır. Sâliklerin yaradılışlarına göre, yükseldikleri mertebeleri bildirmektedir:

Sâliklerin yaradılışlarına göre, kemâl mertebeleri başka başka olur. Kemâl mertebelerinin dereceleri kemiyet ya'nî sayı bakımından veyâ keyfiyet ya'nî güzellik bakımından veyâ her iki bakımdan da, birbirinden ayrılırlar. Çok kimsenin kemâli, ya'nî yüksekliği, (**Tecellî-i sıfâtî**) ileidir. Başkalarının kemâli (**Tecellî-i zâtî**) ileidir. Her iki tecellînin de çok çeşidleri vardır. Çeşidler birbirlerine benzemezler. Bu tecellîlere kavuşan kimseler arasında da çok başkalık vardır. Çok kimselerin kemâli kalbin selâmeti ve rûhun halâsı ileidir. Başkalarının kemâli, bu ikisi ile birlikde, sırrın da şühûdü ileidir. Bir üçüncü kemâl ise, bu üçü ile birlikde, hafînin hayreti ileidir. Bir dördüncü kemâl dahâ vardır ki, bu dördü ile birlikde, ahfânın kavuşması ileidir. Bunlar, Allahü teâlânın öyle bir ihsânıdır ki, dilediğine verir. Allahü teâlâ, büyük ihsân sâhibidir. Bu mertebelerin herhangi birisinde kemâl hâsıl olduktan sonra, yâ geriye inilir, yâhud, o makâmda kalınır. Geriye inenler, tekmiî ve irşâd makâmına kavuşur. Allahü teâlânın kullarını da'vet için, onlara fâideli olmak için, Hakdan halka dönerler. İkinciler kendilerini gayb ederler. İnsanlardan uzak yaşarlar. Geçmişde ve gelecekte selâmetde olunuz!

**Âlimin bir nazarı, bulunmaz hazînedir,
Bir sohbeti, yıllarca, bitmez kütübhânedir.**

YÜZELLİDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, Şerefeddîn Hüseyin-i Bedahşîye yazılmışdır. Merhûm babası için sabr dilemektedir:

Başa gelen belâlar, sıkıntılar, her ne kadar acı ve üzücü görünür ise de, bâtna ya'nî kalbe, rûha tatlı gelmektedir. Çünkü, beden ile rûh birbirinin zıddı, tersi gibidir. Birine acı gelen, ötekine tatlı olmaktadır. Yaratılışta duygusuz olan, bu ikisinin ters olduğunu ve hâllerini, özelliklerini ayıramaz. Böyle kimseleri hesâba katmıyoruz. Bu sözlerimizi onlar için bildirmiyoruz. A'râf sûresinin yüzyetmişkizinci âyetinde meâlen, **(Onlar, hayvanlar gibidir. Dahâ da aşığıdır)** buyuruldu.

Fârisî beyt tercemesi:

***Kendinden haberi olmayan kimse,
Nerede kaldı başka şeyleri bile?***

Bir kimsenin rûhu alçalarak beden mertebesine yerleşse ve Âlem-i emri, âlem-i halkına bağlansa, bu ince bilgileri nasıl anlıyabilir? Rûhu kendi makâmına çıkmadıkça ve Âlem-i emri, Âlem-i halkından ayrılmadıkça, bu ma'rifetlerin güzelliğini nasıl görebilir? Bu ni'mete kavuşmak için, ecel-i müsemma gelmeden önce olan ölüme kavuşmak lâzımdır. Tarîkat büyükleri "kaddesallahü teâlâ esrârehüm" bu ölüme **(Fenâ)** adını vermişlerdir. Fârisî beyt tercemesi:

***Toprak ol toprak ki, gül bitsin sende,
Toprakdan başka yok, kavuşan güle.***

Ölüm gelmeden önce ölmeyen kimseyi dertli bilmelidir! Ona geçmiş olsun demelidir!

İyilikle tanınmış olan ve emr-i ma'rûf ve nehy-i münker ibâdetini elden bırakmıyan kıymetli babanızın ölüm haberi müslimânları çok üzdü. Hepimiz, Allah için yaratıldık ve hepimiz Onun huzûruna çıkacağız. Siz oğlumuz sabr ederek, bizden önce gidenlere, sadaka ile ve düâ ile ve istigfâr ederek yardım etmeli, imdâdlarına yetişmelisiniz! Çünkü, dirilerin yardımına ölümlerin çok ihtiyâcı vardır. Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Ölü, suda boğulmak üzere olan biri gibidir. Babasından, anasından, kardeşinden ve arkadaşından gelecek olan bir düâyı hep beklemektedir. Ona bir düâ gelince, dünyâya ve dünyâda olanların hepsine kavuşmaktan dahâ çok sevinir. Allahü teâlâ, yeryüzünde olanların düâları yardımı ile, kabrde olanlara dağlar gibi rahmet gönderir. Dirilerin ölümlere olan hediyesi, onlar için istigfâr etmektedir).** Nasîhatların sonuncusu, hep zikir yapmak ve hep Allahü teâlâyı düşünmektir. Çünkü, elimizde bulunan zemân çok azdır. Bunu en lüzûmlu yerde kullanmak lâzımdır. Vesselâm.

***Hâşâ zulm etmez hiç, kullarına Hüdâsı!
Herkesin çekdiği, kendi işinin cezâsı!***

YÜZALTMIŞINCI MEKTÛB

Bu mektûb, kölelerinin en aşağısı olan bu fakîre, ya'nî [(Mektûbât)ın birinci cüz'ünü toplamakla şereflenen] Yâr Muhammed Cedîd-i Bedahşî Talkânîye yazılmışdır. Tesavvuf büyüklerinin üç dürlü olduğu ve herbirinin hâlleri bildirilmektedir:

Tesavvuf büyükleri “kaddesallahü teâlâ esrârehüm” üç dürlüdür:

Birincilere göre, âlem, ya'nî bütün varlıklar, Allahü teâlânın yaratması ile dışarda vardır. Âlemde bulunan herşeyin özelliklerini de Allahü teâlâ yaratmıştır. İnsanları cism olarak bilirler, madde olarak bilirler. Bu cismi de, Allahü teâlâ yaratmıştır derler. Yokluk denizine öyle dalmışlardır ki, ne âlemden haberleri vardır, ne de kendilerinden haberleri vardır. Başkasının elbisesini giymiş kimseye benzerler. Bu elbisenin kendilerinin olmayıp başkasının olduğunu bilirler. Böyle bilmeleri o kadar artar ki, elbiseyi, sâhibinde bilirler, kendilerini çıplak sanırlar. Böyle bir kimseyi (**Sekr**), şü'ûrsuzluk hâlinden kurtarıp, (**Sahv**) şü'ûrlü hâle getirirlerse, ya'nî Fenâdan sonra Bekâ ile şereflendirirlerse, elbiseyi kendi üzerinde görür. Fekat, başkasının olduğunu iyi bilir. Çünkü önceki Fenâ, şimdi bilgi ile birlikdedir. Elbiseye tutulması, bağılılığı hiç kalmamıştır. Bunun gibi, kendi üstünlüklerini, iyiliklerini, elbise gibi başkasının bilirler. Fekat, bu elbiseyi vehmde, hayâlde bilirler. Dışarda elbise yoktur. Kendilerini çıplak sanırlar. Böyle görüşleri, öyle çoğalır ki, vehmdeki elbiseyi de atarlar. Kendilerini çıplak bulurlar. Sekrden kurtulup sahva gelince, vehmdeki elbiseyi de yanlarında bulurlar. Fekat, birinci şahsın Fenâsı tâmdir. Bundan hâsıl olan Bekâsı da dahâ olgundur. Bunu, inşâallahü teâlâ dahâ sonra açıklayacağız. Bu büyükler, Ehl-i sünnet vel-cemâ'at âlimlerinin “rahmetullahi aleyhim ecma'în” Kitâbdan ve sünnetden çıkardıkları ve sözbirliği ile bildirdikleri îmân bilgilerinin hepsine, öylece inanırlar. Kelâm âlimleri ile bunların arasında hiçbir ayrılık yoktur. Kelâm âlimleri, bu bilgileri öğrenerek ve düşünerek bulmuşlar. Bunlar ise, keşf ile, zevk ile anlamışlardır. Bu büyükler, âlemin Allahü teâlâyâ hiçbir bakımdan benzerliği, bağılılığı yoktur derler. Nerede kaldı ki, Onun kendisidir veyâ parçasıdır demiş olsunlar. Allahü teâlâ, Mâlikdir, yaratıcıdır, insanlar ise, Onun kullarıdır ve mahlûklarıdır derler. Kendilerini hâl kaplayınca, bu bağılılığı bile unuturlar. Tâmm fenâ ile şereflenirler. Tecelliyât-i zâtiyyeye kavuşurlar. Sonsuz tecellilere mazhar olurlar.

Tesavvuf büyüklerinin ikincisi, âleme Hak teâlânın zilli, görüntüsü derler. Fekat bunlar da, âlemin dışarda mevcûd, var olduğuna inanırlar. Bu varlık, kendi varlıkları değildir. Bir görüntü gibi varlıktır derler. Bu varlıklar, Allahü teâlânın varlığı ile dışarda mevcûddür derler. İnsan ile gölgesi gibidir. Bir insanın gücü yetse, kendi sıfatlarını, özelliklerini, meselâ bilgisini, gücünü, irâdesini, hattâ acı ve tatlı duymasını, kendi gölgesine de verebilse, meselâ o gölge ateşe rastlarsa acı duysa, akli olan ve âdetlere uyan bir kimse, o gölgenin sâhibi acı duydu demez. Üçüncü kısım âlimlerinin böyle dediklerini aşağıda göreceğiz. Bunun gibi, insanların kötü işlerinin hiçbirine, Hak teâlânın işidir denilemez. Meselâ gölge, kendi isteği ile hareket etmiş olsa, gölgenin sâhibi olan kimse, hareket ediyor denilemez. O kim-

senin gücü ile ve irâdesi ile hareket ediyor denilebilir. Böylece, mahlûkların işlerini Allahü teâlâ yaratmaktadır. Kötü şeyleri yaratmak, kötü değildir. Belki kötü şeyleri yapmak ve kesb etmek kötüdür.

Tesavvuf büyüklerinin üçüncüsü, vahdet-i vücûde inanırlar. Hâricde yalnız birşey vardır derler. Bu bir varlık, Hak teâlânın zâtıdır, kendisidir derler. Âlem hâricde yokdur. İlmde vardır derler. Varlıktan hiçbir koku tatmamışdır derler. Bunlar da, âlemi Hak teâlânın zilli bilirler. Fekat, bu zıl olan, görüntü olan varlık his mertebesindedir. Doğrusu dışarda hiçbirşey yokdur derler. Hak teâlânın zâtında kendi sıfatları ve mahlûkların sıfatları vardır bilirler. Bu sıfatların yukardan aşağı azalma derecelerini, mertebelerini sayarlar. Her mertebede, o bir zâtı, o mertebeye uygun özelliklerde birlikte bilirler. Acıyı, tatlıyı duyan hep odur. Fekat vehmde, hisde var olan bu zıl, gölge gibi perdeler arkasında durmaktadır derler. Bunların sözlerinin akla ve islâmiyyete uymayan yerleri çokdur. Böyle yerlere cevâb vermek için çok sıkıntı çekerler. Bunlar da, kavuşmuş ve kavuşdukları derecelere göre yükselmiştir. Fekat bunların sözleri, müslimânların yoldan çıkmalarına sebep olmakda, ilhâd ve zındıklığa sürüklemektedir.

Birinciler en kâmil, çok tâm ve sakatsız ve Kitâba, sünnete uygundur. Sakatsızlıkları ve uygunlukları meydânda ise de, olgun ve temâm olmaları şöyledir ki, insanın varlığının birkaç mertebesi, çok latîf ve maddelikden çok uzak olup, başlangıca benzemekde, oraya tâm bağlılığı bulunmaktadır. İnsandaki, (**Hafî**) ve (**Ahfâ**) böyledir. Bunun için, birçokları, sırrın Fenâsına kavuşdukları hâlde, bu mertebeleri başlangıçtan ayıramamışlar. Böylece (**Lâ ilâhe**) derken, bunları yok bilememişler, bunları başlangıç ile karışdırmışlar, birleştirmişler. Kendilerini Hak teâlâ sanmışlar, dışarda [ya'nî ilmde ve vehmde değil, bunların dışında] yalnız Hak teâlâ vardır. Bizim hiç varlığımız yokdur demişler ise de, dışarda çeşidli eserler bulunduğundan, ilmde var olduklarını söylemişlerdir. Yine bundandır ki, (**A'yân**) ya'nî eşyâ, varlıkla yokluk arasında bir geçiddir demişlerdir. Mahlûkların varlıklarının mertebelerinden birkaçının başlangıçdan başka olmadığını görerek, varlıkları lâzımdır diyemedikleri için, varlıkla yokluk arasında geçid olduklarını söylemişlerdir. Böylece, mahlûklara vâciblikden birşey bulaştırmışlardır. Bu şeylerin, mahlûkların olduğunu, fekat ismde ve görünüşde olsa bile, Vâcibe benzediklerini anlamamışlardır. Bu şeyleri başka bilselerdi ve mahlûkları Vâcibden tâm ayırsalardı, kendilerini Hak teâlâ olarak hiç görmezlerdi. Âlemi, Hak teâlâdan ayırırlardı. Varlığın bir olduğunu sanmazlardı. Bir kimseden eser bâkî kalmadıkça, kendinden eser kalmadığını bilse bile, kendini Hak bilmez. Bu da, onun kısa görüşlü olmasındandır.

İkinci âlimler, her ne kadar bu mertebeleri de başlangıçtan ayrı gördüler ve (**Lâ ilâhe**) derken yok bildiler. Fekat, aslın zıl ile olan bağlılığından dolayı, bunların varlıklarının artıklarından birşey, mevcûd kaldı. Çünkü, zıllın asla bağlılığı vardır. Zıl ile aslın başkalığı görüşlerinden gayb oldu.

Birinci âlimler, Peygamberlerin sonuncusuna “aleyhi ve aleyhim minesalevâti etemmühâ ve minettehiyyâti ekmelühâ” çok bağlı oldukları için, mahlûkların bütün mertebelerini, Vâcibden ayırdılar. Bunların hepsini (**Lâ ilâhe**) derken yok etdiler. Mahlûkların Vâcib ile hiçbir bağlılığını gör-

mediler. Ona hiçbir benzerlikleri yokdur dediler. Kendilerini, güçsüz, kuvvetsiz bir kul olmaktan başka bilmediler. Onu, kendi sâhibleri ve yaratıcıları olarak bildiler. Kendilerini sâhib sanmak veyâ Onun gölgesi sanmak, bunlara çok ağır gelmektedir. Arabî mısra' tercemesi:

Herşeyin sâhibine gelen ne, toprağa düşen ne?

Bu büyükler, herşeyi Hak teâlânın mahlûkları bildikleri için severler. Herşey, gözlerine sevgili görünür. Mahlûkların kendileri gibi, işleri de, Allahü teâlânın mahlûku oldukları için, hepsine boyun eğer, beğenirler. Hiçbir işi beğenmemelik etmezler. İslâmiyyetin beğenmediği şeyleri, islâmiyyete uydukları için beğenmezler. Tevhîd-i vücûdî sâhibleri, herşeyi, Hak teâlâyâ mazhar oldukları için, hattâ Ondan başka olmadıkları için, sevdikleri ve boyun bükdükleri gibi, bu büyükler, Hak teâlânın mahlûkları oldukları için sever ve teslîm olurlar. Fârisî mısra' tercemesi:

Yolların nerden ayrıldıklarını iyi gör!

Sevgili az sevilse de, ondan başka olmıyan şeyin de, o kadar sevileceğini herkes bilir. Fekat, sevgilinin kullarını, yaptıklarını ve kölelerini sevebilmek için, sevgilinin çok sevilmiş olması lâzımdır. Bu büyüklerin vilâyet makâmının en sonu olan (**Abdiyyet**), ya'nî kulluk makâmından tâm payları vardır. Bu seçilmişlerin hâllerinin doğru olduğunu gösteren en kuvvetli delîl, işâret, keşflerinin hepsinin Kitâba ve sünnete ve islâmiyyetin açıkca bildirdiği şeylere tâm uygun olmalarıdır. İslâmiyyetden kıl ucu kadar ayrılmamışlardır. Ey Allahımız! Muhammed aleyhisselâm hurmetine "sallallahü teâlâ aleyhi ve alâ âlihi ve selleme ve bâreke", bizleri, bu büyükleri sevenlerden ve onlara uyanlardan eyle!

Bu satırları yazan dervîş, önce tevhîd-i vücûdîye inanıyordum. Çocukluğumdan beri tevhîd bilgileri içindeydim. Buna inancım tâmdı. O zemân tevhîd hâllerim de yokdu. Tesavvuf yoluna girince, önce tevhîd yolu açıldı. Çok zemân, bu yolun makâmlarında dolaşdım. Bu makâmlara uygun çok bilgiler edindim. Tevhîd-i vücûdî sâhiblerine gelen hâller ve çözülemiyen bilgilerin hepsi, keşflerle ve akıp gelen bilgilerle çözüldüler. Çok zemân sonra, bu dervîşi başka bir nisbet, bağılılık kapladı. Bu nisbet kuvvetlenince, tevhîd bilgileri durdu. Fekat, o bilgileri yine beğeniyordum, inkâr etmiyordum. Böyle uzunca bir zemân geçdi. Sonunda, onları beğenmez, inanmaz oldum. Bu mertebenin çok aşağı olduğunu ve zil makâmlarına yükselmek lâzım geldiğini gösterdiler. Fekat, bu inkârım elimde değildi. Bu makâmdan ayrılmak istemiyordum. Çünkü tesavvuf büyüklerinin çoğu, bu makâmda bulunmaktadı. Zil makâmına yükselince, kendimi, bütün âlemi, zil, gölge gibi buldum. Yukarıda bildirilen, ikinci âlimler gibi oldum. Önceki makâmdan, buraya çıkardıklarını istemedim. Çünkü, vahdet-i vücûdü dahâ yüksek biliyordum. O makâm, buna tâm uygundu. Büyük bir ni'met ve merhamet olarak, (**Zil makâmı**)ndan da yukarı götürdüler. Abdiyyet, kulluk makâmına ulaşırdılar. Bu makâmın dahâ olgun olduğu göründü. Yüksekliği anlaşıldı. Önceki makâmlardan pişmân oldum. Tevbe etdim. Bu dervîşi, bu yollardan geçirmeselerdi ve birbirlerinden üstünlüklerini göstermeselerdi, bu makâma getirilmekle alçaldığımı zan edecektim. Çünkü önceleri, Tev-

hîd-i vücûdîden dahâ yüksek makâm yok sanıyordum. Doğruyu açığa çıkaran, Allahü teâlâdır. Doğru yolu gösteren yalnız Odur.

Bu fakîrin mektûblarında ve kitâblarında ve belki her sâlikin sözlerinde bulunan bilgilerin ve ma'rifetlerin, başka başka olması, kavuşulan makâmların başka başka olmalarındandır. Her makâmın bilgileri, ma'rifetleri başkadır. Her hâli bildiren söz başka olur. Görülüyor ki, bilgilerde başkalık, ayrılık yokdur. Ahkâm-ı ilâhiyyenin zemânla değişdirilmiş olması gibidir. Bu sözleri, te'assubla, inâd ile karşılamayınız! Sallallahü teâlâ alâ seyyidînâ Muhammedin ve alâ Âlihi ve sellem!

161

YÜZALTMİŐBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Sâlih Bedahşî Külâbiye yazılmışdır. Tesavvuf yolunda ilerlemek, hakîkî îmâna kavuşmak için olduğu bildirilmektedir:

Sülûk konaklarını geçmek, hakîkî îmâna kavuşmak içindir. Hakîkî îmâna kavuşmak için, önce nefsin itmînân hâsil etmesi lâzımdır. Nefs mutmeinne olmadıkca, kurtuluş olamaz. Nefsin mutmeinne olması da, kalbin onu kontrol ve idâre etmesi ile olur. Kalbin nefsi idâre edebilmesi için, başka şeylerle meşğûl olmaması ve Allahü teâlâdan başka hiçbir şeye bağlılığı kalmaması lâzımdır. Kalbin, hiçbirşeye bağlılığı kalmadığının alâmeti, işâreti vardır. Bu da, mâ-sivâyı unutmasıdır. Öyle unutmalıdır ki, Allahü teâlâdan başka herhangi birşeyi kıl ucu kadar düşünürse, mâ-sivâdan kurtulmamış olur. [(Mâsivâ), bütün mahlûklar demektir.] Kalbi mâ-sivâdan selâmet bulmuş, kurtulmuş olana müjdelersun! Kalbin selâmet bulması ve böylece nefsin itmînâna kavuşması için çok çalışmalıdır. Bu, Allahü teâlânın öyle bir ni'metidir ki, bunu dilediğine verir. Allahü teâlâ, büyük ihsân sâhibidir. Vesselâm.

162

YÜZALTMİŐİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hâce Muhammed Sıddîk-ı Bedahşîye yazılmışdır. Mubârek Ramezân ayının üstünlüğünü ve Kur'ân-ı kerîmin bu ayda indirildiğini ve hurma ile iftâr etmenin müstehab olduğunu bildirmektedir:

Allahü teâlânın zâtının şü'ûnâtından biri, kelâm şânıdır. Bu kelâm şânında, zâtın bütün üstünlükleri ve sıfatların bütün şü'ûnları bulunur. Böyle olduğu, önceki mektûblarda bildirilmişdi. Mubârek Ramezân ayında da, bütün iyilikler, bütün bereketler bulunur. Her iyilik, her bereket, Allahü teâlânın zâtından gelmektedir "teâlâ ve tekaddes" ve Onun şü'ûnlarından hâsil olmaktadır. Her kusûr, her kötülük de, mahlûkların zâtlarından ve sıfatlarından hâsil olmaktadır. Nisâ sûresinin yetmişsekizinci âyetinde meâlen, (Sana gelen her güzel şey, Allahü teâlâdan gelmektedir. Sana gelen her kötülük de, kendindedir) buyuruldu. Bunun için, bu aydaki iyiliklerin, bereketlerin hepsi, Allahü teâlânın zâtındaki üstünlüklerden gelmektedir. Bu üstünlüklerin hepsi de, kelâm şânında bulunmaktadı. Kur'ân-ı kerîm, bu kelâm şânının hakîkatinin hepsinden hâsil olmuştur. Bundan dolayı, bu mubârek ayın, Kur'ân-ı kerîm ile tâm bağlılığı vardır. Çünkü,

Kur'ân-ı kerîmde bütün üstünlükler bulunmaktadır. Bu ayda da, o üstünlüklerden hâsıl olan bütün iyilikler bulunmaktadır. Bu bağlılıktan dolayı, Kur'ân-ı kerîm bu ayda nâzil oldu. Bekara sûresinin yüzseksenbeşinci âyetinde meâlen, **(Kur'ân-ı kerîm, Ramezân ayında indirildi)** buyuruldu. Kadr gecesi bu aydadır. Bu ayın özüdür. Kadr gecesi, çekirdeğin içi gibidir. Ramezân ayı da, kabuğu gibidir. Bunun için, bir kimse, bu ayı saygılı, iyi geçirerek bu ayın iyiliklerine, bereketlerine kavuşursa, bu senesi iyi geçerek, hayırlı ve bereketli olur. Allahü teâlâ, hepimizi bu mubârek ayın iyiliklerine, bereketlerine kavuşursun. Herbirimize bundan büyük pay versin!

Resûlullah “aleyhissalâtü vesselâmü vettehiyye” buyurdu ki, **(Oruclu olan kimse, hurma ile iftâr etsin! Çünkü hurma bereketlidir)**. O Server “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem”, hurma ile iftâr ederdi. Hurmanın bereketli olması şöyledir ki, onun ağacına **(Nahle)** denir. Bu ağacın yaratılışında, topluluk ve adâlet vardır. İnsanın yaratılışı da böyledir. Bunun içindir ki, Peygamberimiz “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” Nahle ağacına, Âdem oğullarının halasıdır dedi. **(Halanız olan nahleye saygı gösteriniz! Çünkü bu ağaç, Âdem aleyhisselâmın çamurundan kalan artıktan yaratılmışdır)** buyurdu. Görülüyor ki, Nahle, Âdem aleyhisselâmın çamurundan yaratılmışdır. Nahleye bereket buyurması, bunda herşeyin bulunduğu için olsa gerektir. Bunun için, nahlenin meyvesi olan hurma yinince, insanın parçası, dokusu olur. Böylece hurmada bulunan herşey, insana da aktarılmış olur. Hurmada bulunan sonsuz üstünlükler, bunu yiyende de bulunur. Hurmayı yiyen herkes böyle olur ise de, oruclu kimse, iftâr zemânında, şehvetlerden ve dünyânın geçici zevklerinden temiz olduğu için, hurmadan pekçok istifâde eder. Anlatığımız fâideleri dahâ tâm ve dahâ olgun olur. O Server “aleyhi minessalevâti efdalühâ ve minettehiyyâti ekmelühâ”, **(Mü'minin sahûrunun hurma ile olması ne güzeldir)** buyurdu. Bu da belki, hurma insanın dokularına karışınca, insanın hakikatini temâmladığı içindir. Oruclu iken, böyle şey olmadığı için, bunun karşılığı olarak sahûrda hurma yimenin güzel olduğunu bildirmişdir. Hurma yemek, çeşidli yemekleri yemek gibi fâideli olmaktadır. Hurmanın bu bereketi, kendisinde herşey bulunduğu için, iftâr zemânına kadar insanda kalır. Hurmanın bu fâidesi, ancak islâmiyete uygun olarak yinildiği, islâmiyetden kıl ucu kadar ayrılık bulunmadığı zemândır. Tâam fâidesine kavuşmak için, bir ağacın bir meyvesi olarak değil, bildirdiğimiz topluluğunu, bereketini düşünerek yemek lâzımdır. Yalnız bir meyve olarak yinirse, yalnız madde, kalori fâidesi elde edilir. İşin iç yüzü bilinerek yinirse, bereketine kavuşulup, bâtını da besler. Bereketine kavuşmadan yemek kusûr olur. Fârisî beyt tercemesi:

***Çalış, lokmayı kıymetlendir önce!
Ondan sonra, hiç korkma yi, doyunca!***

İftârı erken, sahûru geç yapmakda da, bu incelik vardır. Vesselâm.

***Harâmdan sakın, farzı yapmağa bak!
Farzı yapmazsan, olur hâlin harâb!***

YÜZALTMİŞÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, esseyyid ve nakîb şeyh Ferîde “rahmetullahi teâlâ aleyh” yazılmışdır. İslâm ile küfrün birbirinin zıddı, tersi olduğunu, İslâm düşmânlarını sevmemeği bildirmektedir:

Bize çeşidli ni'metleri veren ve müslimân yapmakla şereflendiren ve Muhammed aleyhisselâmin ümmetinden eylemekle kıymetlendiren Allahü teâlâyâ hamd olsun! Dünyâ ve âhîret se'âdetlerine, râhatlıklarına kavuşmak ancak ve yalnız, dünyâ ve âhîretin efendisi, mahlûkların en üstünü, en kıymetlisi olan Muhammed aleyhisselâma uymakla, onun izinden gitmekle ele geçebilir. O yüce Peygambere ve Onun temiz Ehl-i beytine ve Eshâbının hepsine en iyi düâlar ve en üstün selâmlar olsun! Muhammed aleyhisselâma uymak demek, ahkâm-ı islâmiyyeye ya'nî islâmiyyete uymak ve küfrü ve kâfirliği yok etmeğe çalışmaktır. Çünkü islâm ile küfrün birbirinin zıddıdır, tersidir. Birinin bulunduğu yerde, öteki bulunamaz, gider. Bu iki zıd şey bir arada bulunamaz. Birisine kıymet vermek, ötekini aşağılamak olur. Kur'ân-ı kerîmde, Tevbe sûresinin yetmişüçüncü âyetinde meâlen, **(Ey yüce Peygamber! Kâfirlere ve münâfıklara karşı cihâd et! Onlara sert davran!)** buyuruldu. Hulk-i azîm sâhibi olan, çok merhametli olan Peygamberine, [İslâm dînine ve müslimânlara saldıran] kâfirlerle cihâd etmeği, onlara karşı sert davranmağı emr ediyor. Bundan anlaşılıyor ki, islâma saldıranlara sert davranmak da, hulk-ı azîmdir. İslâma izzet vermek, kıymetini arttırmak için, küfrü ve kâfirleri ya'nî İslâm dînine ve müslimânlara saldıranları kötölemek, onları aşağı tutmak lâzımdır. Böyle kâfirlere kıymet vermek, onları yüksek tutmak, İslâmiyyeti ve müslimânları kötölemek, aşağılamak olur. Kâfirlere kıymet vermek demek, onları üstün tutmak, karşılarında eğilmek olmakla berâber, onlarla birlikde bulunmak, konuşmak, görüşmek de, onlara kıymet vermek olur. İslâm düşmanlarından, İslâmiyyete saldıranlardan, köpekden kaçır gibi kaçır, onların pis ve alçak olduklarını bilmek lâzımdır. İslâm dînine saldıran, bir mevki', makâm sâhibi ise ve bir müslimânın bu kimseye bir işi düşerse ve bu işi muhakkak onun yapması icâb ederse, abdesthâneye gider gibi, işi bitirinceye kadar yanına gidilir. Fekat, yine o alçağa kıymet verecek birşey söylenmez ve böyle bir hareket yapılmaz. Olgun bir müslimân, onun yüzünü görmemek için, o işinden bile vaz geçer. Onun zehirli, zararlı sözlerini işitmekden, Cehennemlik yüzünü görmekten kurtulur. Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde böyle kâfirlerin kendisine ve sevgili Peygamberine düşmân olduklarını bildiriyor. Allahü teâlânın ve Onun Resûlünün düşmânları ile [Müslimânlara gerici diyenler ile] düşüp kalkmak, o alçaklarla arkadaşlık etmek büyük cinâyet, çok çirkin bir suç olur. Bu kimselerle görüşmek, arkadaşlık etmek, çeşidli zararlara sebep olur. Bu zararların en küçüğü, insan onların arasında Allahın emrlerini yapamaz. Küfre sebep olan şeylerden kaçınamaz. Bu vazîfeleri yapmağa sıkılır. Arkadaşlarından utanır, çok küçük görünen bu zarar, dikkat edilirse, pek büyüktür. Allahü teâlânın dînine saldıranlar ile arkadaşlık etmek, onlarla görüşmek, insanı Allahü teâlâyâ ve Onun Peygamberine “aleyhissalâtü vesselâm” düşmân olmağa kadar sürükler. Bir kim-

se, kendini müslimân sanır. Kelime-i tevhîd okur. İnanıyorum der. Müslimân olduğunu söyler. Hâlbuki kâfirlerle, münâfıklarla görüşerek, konuşarak onun müslimânlığı, îmânı saf ve temiz kalmaz. Hattâ, büsbütün gider de, farkında bile olmaz. Allahü teâlâ, hepimizi, nefslerimizin kötülüğünden ve amellerimizin bozuk olmasından korusun!

Fârisî beyt tercemesi:

***Zavallı câhil, sanır ki, din adamıdır;
din ile ilgisi, yalnız böyle sanmasıdır.***

Hindistândaki islâm düşmânlarının azgınlarını görüyoruz. Müslimânlarla alay ediyorlar. Müslimânları kötülüyorlar. Ellerine fırsat geçerse, güçleri yeterse, müslimânlara her işkenceyi yaparlar. Hattâ hepsini öldürürler. Yâhud onları dinden, îmandan ayırırlar. İslâm terbiyesini, ahlâkını, hayâsını, şerefini yok ederler. O hâlde, müslimânların bu azgın kâfirlere uymamaları, bunlardan sakınmaları, bunlara aldanmamaları, bunun için Allahü teâlâdan hayâ etmeleri lâzımdır. **(Hayâ îmandandır)** buyuruldu. Müslimân olanın böyle çirkin işlerden sıkılması lâzımdır. İslâm düşmânlarını, Allahın emrleri ile alay edenleri, halâle, harâma aldırış etmiyenleri zararlı bilmelidir. Bunları aşağı tutmalıdır. Bunlara yardımı dokunan her hareketten sakınmalıdır. İslâmiyyet, gayr-i müslim vatandaşlardan cizye denilen verginin alınmasını emretmektedir. Şimdi Hindistânda kâfirlerden cizye alınmıyor. İslâmiyyetin bu emri unutulmuş oldu. Bunun da sebebi, Hindistândaki müslimânların islâm dînini ve müslimânları yok etmeğe çalışan kâfirlerle sevişmeleri olmuştur. Kâfirlerden cizye alınmasını emretmekten maksad, onları sıkıştırmak, aşağı tutmaktır. O kadar aşağı düşerler ki, cizye vermemek için, kıymetli elbise giyemezler. Süslü eşyâ kullanamazlar. Çok para vermemek için, korkarlar ve titrerler. Müslimânlara ne oldu ki, cizye almağı unuttular. Allahü teâlâ, kâfirlerin zelîl ve hakîr olmaları için, cizye vermelerini emretti. Böylece, onların aşağı, müslimânların da üstün, izzetli ve şerefli olmalarını sağladı. Fârisî mısra' tercemesi:

Kâfirlerin azalması, İslâma kuvvet verir.

Bir kimsenin müslimân olmasına alâmet, İslâm düşmânlarını tanıması, onlara aldanmaması, sözlerini dinlememesidir. Allahü teâlâ Kur'ân-ı kerîmde, Tevbe sûresi yirmisekizinci [28] âyetinde kâfirlere **(Neces)** ya'nî pis dedi. Doksanbeşinci [95] âyetinde de **(Rics)** buyurdu. Rics de pis demektir. Bunun için, müslimânların kendileri ile alay eden kâfirleri pis ve zararlı bilmeleri lâzımdır. Böyle bilince, onlarla arkadaşlık yapmazlar, sevişmezler, onlardan sakınırlar. Onlarla birlikte bulunmaktan nefret ederler. Böyle kâfirlerle meşveret etmek, işleri onlara danışıp onların sözü ile hareket etmek, bu din düşmânlarına kıymet vermek olur. Hem de, onları çok yükseltmek olur. Onlardan yardım, şifâ beklemek ve hele onlar vâsıtası ile düâ ve ibâdet etmek boşuna uğraşmaktır. Mü'min sûresinin ellinci âyetinde ve Ra'd sûresinin ondördüncü âyetinde meâlen, **(Kâfirlerin düâları ancak dalâletdir)** buyuruldu. Ya'nî, İslâm düşmânlarının düâları kabûl olmaz, hiç fâide vermez. Kâfirler, papazlar vâsıtası ile yapılan düâları Allahü teâlâ hiçbir zeman kabûl etmez. Böyle düâların müslimânlara fâidesi olmaz. Yalnız bu sû-

retle o dinsizlere bir kıymet verilmiş olur. Onlar, düâ ederken, putlarını, Allahın düşmânlarını araya korlar. Onlardan düâ beklemenin kötülüğünün çirkinliğinin nereye kadar uzandığını, müslimânlığın temelinden yıkılıp, kokusunun bile kalmayacağını buradan anlamalıdır. Büyüklerden biri buyuruyor ki: (Sizden biriniz divâne olmadıkca, tâm müslimân olamazsınız). Burada **(Divâne olmak)**, islâmiyeti yaymak için çalışmak, çabalamak ve bu arada kendi fâidesini ve zararını hâtırına bile getirmemek demektir. Müslimânlığa dokunmasın da, her ne olursa olsun, olmayan da olmasın! Yeter ki, müslimânlığa bir zarar olmasın! Müslimânlık demek, Allahü teâlânın ve Onun Peygamberinin râzı olduğu, beğendiği şeyler demektir. Allahü teâlânın râzı olduğu şeyden dahâ kıymetli ne olabilir? Allahü teâlânın Rabbimiz olmasına ve İslâmiyetin dînimiz olmasına ve Muhammed aleyhisselâmin Peygamberimiz olmasına râzı olduk, sevindik. Fârisî mısra' tercemesi:

Beni bu yoldan ayırma yâ Rabbî!

Peygamberlerin efendisi olan Muhammed “aleyhi ve alâ âlihi minessale-vâtü efdalühâ” hurmetine beni müslimân olarak yaşat ve müslimân olarak öldür yâ Rabbî!

Vakt dar olduğu için, bilmesi çok lâzım ve zarûrî olan şeyleri ancak kısaca yazdım, gönderiyorum. Bundan sonra, eğer cenâb-ı Hak nasîb ederse, bundan dahâ geniş ve uzun yazar, gönderirim.

İslâm ile küfr birbirinin zıddı oldukları, bir arada bulunamayacakları gibi, âhîret de, dünyânın zıddıdır. Dünyâ ile âhîret, bir arada bulunamaz. Âhîreti kazanmak için, dünyâyı terk etmek lâzımdır. Ya'nî, dünyâya düşkün olmak lâzımdır. [Dünyânın ne demek olduğu, yetmişüçüncü [73] mektûbda bildirilmiştir. Dünyâ, Allahü teâlânın beğenmediği, yasak ettiği şeyler demektir.] Dünyâyı terk etmek iki dürlüdür: Birincisi, mubâh olan şeylerin hepsini de terk edip, yalnız yaşamak için ve dînini korumak için zarûrî lâzım olan mubâhları kullanmaktır. Dünyâyı böyle terk etmek çok kıymetli ve çok fâideli ise de, çok güçdür.

Dünyâyı terk etmenin ikincisi, harâm olan ve şübheli olan şeylerden sakınmak ve yalnız mubâhları kullanmaktır. Dünyâyı böyle terk etmek de, hele bu zemânda, çok kıymetlidir. Fârisî beyt tercemesi:

Gök, Arşa nazaran pek aşağıdır, Toprağa göre ise, çok yüksektir.

Hiç olmazsa, bu ikinci şekle göre dünyâyı terk etmelidir. Allahü teâlânın harâm dediği, yasak ettiği şeylerden sakınmalıdır. Meselâ, erkekler altın ve gümüş eşyâ kullanmamalı ve hâlis ipek kumaşdan elbise ve çamaşır giymelidir. Altın ve gümüş eşyâ süs için muhâfaza olunursa câizdir. Bunları kullanmak harâmıdır. Meselâ, bunlarla birşey içmek, bunlar içinden birşey yemek, koku ve sürme kutuları [kalem, sâat] yapmak gibi kullanmak harâmıdır.

[Altından ve gümüşten yapılmış yüzük, bilezik, küpe ve gerdanlık gibi süs eşyâsını kadınların kullanmaları câizdir. Fekat, bunları sokakda ve yabancı erkekler yanında örtmeleri lâzımdır. Domuz eti yemek, alkollü iç-

kileri içmek, kumar oynamak, fâiz vermek ve almak, her dürlü çalgıyı çalmak veyâ dinlemek, açıkca ve kesin olarak harâmıdır. Kadınların, kızların başları, kolları, bacakları açık sokağa çıkmaları ve buralarını yabancı erkeklerle göstermeleri harâmıdır. Erkeklerin, dizleri ve göbekten dize kadar yerlerinden herhangi bir kısmı açık sokağa çıkmaları, buralarını herhangi bir kadına veyâ erkeğe göstermeleri harâmıdır. Kadınların ve erkeklerin sokağa çıkarken, buralarını örtmeleri farzdır. Allahü teâlâ, müslimânlara böyle emir ediyor. Buraları açık sokağa çıkanlar, harâm işlemiş olur. Günâha girer. Âhirette Cehennemde azâb göreceklerdir. Eğer açık gezerken: (Ne olurmuş. Sen kalbe bak, kalbim temiz yâ!) gibi şeyler söylerse, Allahü teâlânın emirlerine, yasaklarına ehemmiyet vermemiş, bunları beğenmemiş olur. Ahkâm-ı islâmiyyeye, ya'nî Allahü teâlânın emirlerine ve yasaklarına kıymet vermeyen, beğenmeyen kimselerin îmânı gider. Müslimân olduğunu söylerse de, müslimân değildir, yalancıdır. Bu günâhdan ve sözden tevbe edinceye kadar nemâzları, oruçları, zekâtları, hiçbir ibâdeti ve hiç bir iyiliği kabûl olmaz ve âhirette sonsuz olarak Cehennemde azâb görür. Îmânı olan hanımların ve erkeklerin, bir günâh işledikten sonra hemen pişmân olması, vaz geçmesi, tevbe etmesi lâzımdır. Günâhı bırakmaz ise, sıkılmadan utanmadan hep yaparsa, Allahü teâlâdan korkmıyor demektir. Böyle olunca, îmânı gider. Mürted olur].

Allahü teâlânın mubâh ettiği, izn verdiği şeylerin çeşidi ve sayısı pek çoktur. Harâm ettiği, yasak ettiği şeyler ise, pek azdır. Mubâhlardaki fâide ve lezzet harâmlardakinden katkat ziyâdedir. Mubâh işliyenleri Allahü teâlâ sever. Harâm işliyenleri sevmez. Akıllı olan, doğru düşünebilen bir kimse, çabuk geçen bir lezzet için, Allahü teâlâyı gücendirmeyi elbette istemez. Hem de, zararlı olan bir lezzeti harâm edince, bu lezzetde olan zararsız birçok başka şeyleri mubâh eylemiştir. Allahü teâlâ, bizi ve sizleri, bu yüce islâm dîninin sâhibinin gösterdiği doğru yoldan ayırmasın!

Halâli, harâmı, ibâdetlerin nasıl yapılacağını, nelere inanılacağını, her türedi, yalancı kimseye sormamalıdır. Kendi akıllı ile, görüşü ile, düşüncesi ile konuşan kimse, din adamı değil, din, îmân hırsızıdır. Müslimânların îmânlarını çalar. Bunlar, islâmiyyete açıkça saldıran kâfirlerden dahâ zararlı ve dahâ kötüdür. Bunların sözlerine, kitâblarına, mecmû'alarına aldanmamalıdır. Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarını okuyan, bilen ve bildiren doğru müslimânları, Allah adamlarını aramalı, bulmalı; dîni, îmânı, halâli ve harâmı bunlara sormalı, bunların sözlerinden ve yazılarından öğrenmelidir. Kurtuluş yolu budur. İslâmiyyetin dışında olan herşey kıymetsizdir, zararlıdır. İslâmiyyetden ayrılan, dalâlete, felâkete düşer. Allahü teâlâ hâlimizi, şânımızı ve sonumuzu hayrlı ve selâmetli eylesin! Âmîn.

**İnsan beşer, durmaz şaşar,
Eyler hatâ, üçer beşer.
Düz ovada yürür iken,
Ayağı sürter, düşer!**

YÜZALTMIŞDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, hâfız Behâeddîn-i Serhendîye yazılmışdır. Allahü teâlânın feyz ve ni'metleri, her ân, herkese gelmektedir. Bunları almak ve alamamak arasındaki ayrılık insanlarda olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâ hepimizi, islâmiyyet yolunda bulundursun! Allahü teâlânın feyzleri, ni'metleri, ihsânları, ya'nî iyilikleri, her ân, insanların iyisine, kötüsüne herkese gelmektedir. Herkese mal, evlâd, rızık, hidâyet, irşâd ve selâmet ve dahâ her iyiliği fark gözetmeksizin göndermektedir.

[Kullarının küfrlerini, günâhlarını yüzlerine vurmuyor. Kendisine karşı gelenlerin, inkâr edenlerin, günâh işleyenlerin rızıklarını kesmiyor. Dünyâ için çalışanlara karşılıklarını, fark gözetmeksizin veriyor].

Fark, bunları kabûlde, alabilmekte ve ba'zılarını da alamamak sûretiyle, insanlardadır.

[Allahü teâlâ, kullarına zulm etmez, haksızlık etmez. Onlar, kendilerini azâba, acılara sürükleyen bozuk düşünceleri, çirkin işleri ile, kendilerine zulm ve işkence ediyorlar. Beyt:

***Hâşâ, zulm etmez kuluna, Hüdâsı,
herkesin çektiği, kendi cezâsı!]***

Nitekim güneş, hem çamaşır yıkayan adama, hem de çamaşırlara, aynı şekilde, parlamakta iken, adamın yüzünü yakıp karartır, çamaşırlarını ise beyâzlatır.

[Bunun gibi, elmaya ve bibere aynı şekilde parladığı hâlde, elmayı kırtarınca tatlılaştırır; biberi kırtarınca acılaştırır. Tatlılık ve acılık hep güneşin parlaması ile ise de, aralarındaki fark, güneşden değil, kendilerindedir. Allahü teâlâ, bütün insanlara çok acıdığı için ve bir ananın yavrusuna olan merhametinden dahâ çok acıdığı için, dünyânın her tarafındaki, her insanın, her âilenin, her cem'iyetin ve milletin, her zemânda ve her işlerinde nasıl hareket etmeleri lâzım geleceğini, dünyâda ve âhıretde râhat etmeleri ve se'âdet-i ebediyyeye kavuşmaları için, işlerini ne yolda yürütmeleri ve nelerden kaçınmaları lâzım geldiğini, Kur'ân-ı kerîmde bildirdi. Ehl-i sünnet âlimleri "rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'in" bunların hepsini, keskin görüşleri ile bulup milyonlarca kitâb yazarak, bütün dünyâyâ bildirdi. Demek ki, Allahü teâlâ, insanları işlerinde başı boş bırakmamış, islâmiyyetin girmediği bir yer kalmamıştır. Demek ki, islâmiyyeti dünyâ işlerinden ayırmak mümkün değildir. İslâmiyyeti dünyâ işlerinden ayırmağa kalkışmak, islâmiyyeti ve müslimânları yeryüzünden kaldırmağa çalışmak demek olmaz mı?].

İnsanların, Allahü teâlâdan gelen ni'metlere nâil olmamaları, Ondan yüz çevirdikleri içindir. Yüz çeviren, elbette birşey alamaz. Ağzı kapalı bir kap, Nisân yağmuruna elbette kavuşamaz. Evet, yüz çeviren birçok kimşenin, ni'metler içinde yaşadığı görülüp, mahrûm kalmadıkları zan olunuyor ise de, bunlarda ni'met olarak görülenler, hakikatde azâb ve felâket to-

humlarıdır. Mekk-i ilâhî ile, istidrâc olarak, ya'nî Allahü teâlânın aldatarak, ni'met şeklinde gösterdiği musîbetlerdir. O kimseleri harâb etmek için ve dahâ ziyâde azıp, sapıtmaları içindir. Nitekim, Mü'minûn sûresinin ellialtıncı âyetinde meâlen, **(Kâfirler, mal ve çok evlâd gibi dünyâlıkları verdiğimiz için, kendilerine iyilik mi ediyoruz, yardım mı ediyoruz sanıyor. Peygamberime "sallallahü aleyhi ve sellem" inanmadıkları ve dîn-i islâmî beğenmedikleri için, onlara mükâfat mı ediyoruz, diyorlar? Hayır, öyle değildir. Aldanıyorlar. Bunların ni'met olmayıp, musîbet olduğunu anlamıyorlar)** buyurulmuştur. O hâlde, Hak teâlâdan yüz çevirenlere verilen dünyâlıklar, hep harâblıktır, felâketdir. [Şeker hastasına verilen tatlılar, helvalar gibidir. Onu bir ân evvel helâke sürükler.] Allahü teâlâ, bizleri, böyle olmaktan korusun! Vesselâm.

165

YÜZALTMIŞBEŞİNCİ MEKTÛB

**Bu mektûb, nakîb seyyid, şeyh Ferîde "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz" yazılmışdır. İslâmiyyetin sâhibi Muhammed aleyhisselâma uyanları övmek-
de ve Onun islâmiyyetine uymak istemiyenleri sevmemek, onları düşmân
bilmek lâzım olduğu bildirilmektedir:**

Allahü teâlâ sizi, Kureyş kabîlesinden ve Hâşimî soyundan olan, ümmî ve şerefli Peygamber Muhammed aleyhisselâmın soyundan yapmakla şerefle-
dirdiği gibi, ma'nevî mîrâsına kavuşmakla da şerefleldirsin! Bu düâyâ âmîn
diyen kullarını da, kıyâmetde acıyarak karşılasın! Âmîn!

Resûlullahın soyundan olan, o büyük Peygamberin "sallallahü teâlâ aleyhi
ve sellem" Âlem-i halkdaki mallarına vâris olur. Ma'nevî mîrâs ise, Âlem-i
emrdeki şeylere kavuşmaktır. Onlar da, îmân, ma'rifet, rüşd gibi ni'metler-
dir. Âlem-i halkdan olup görünen ni'metlere şükr etmek, ma'nevî mîrâsa
kavuşmakla olur. Ma'nevî mîrâsa kavuşmak ise, o yüce Peygambere "aleyhis-
salâtü vesselâm" tâm uymakla olabilir. Bunun için, Ona tâbî' olmağa çalışı-
nız! Onun emrlerine sarılınız ve yasaklarından kaçınınız!

Muhammed aleyhissalâtü vesselâma tâm ve kusûrsuz tâbî' olabilmek için,
Onu tâm ve kusûrsuz sevmek lâzımdır. Tâam ve olgun sevginin alâmeti de,
Onun düşmânlarını düşmân bilmektir. İslâmiyyeti beğenmeyenleri sevme-
mektir. Muhabbete **(Müdâhene)**, ya'nî gevşeklik sığmaz. Âşıklar, sevgilile-
rinin dîvânesi olup, onlara aykırı birşey yapamaz. Aykırı gidenlerle uyuşa-
maz. İki zıd şeyin muhabbeti bir kalbde, bir arada yerleşemez. Cem'-i zıd-
deyn muhâldir. İki zıddan birini sevmek, diğerine düşmânlığı icâb eder. İşi
elden kaçırmadan, iyi düşünmelidir. Elden gitmiş olanları da kurtarılabilir.
Yarın iş elden çıkınca, pişmânlıktan başka ele birşey geçmez. Fârisî beyt ter-
cemesi:

***Ortalık aydınlanınca olur belli,
herkesin geceyi, kimle geçirdiği!***

Bu dünyâ malları, mülkleri geçicidir ve aldatıcıdır. Bugün senin ise,
yarın başkasındır. Âhîretde ele girecekler ise sonsuzdur ve dünyâda

iken kazanılır. Bu birkaç günlük hayât, eğer dünyâ ve âhîretin en kıymetli insanı olan, Muhammed aleyhisselâma tâbi' olarak geçirilirse, se'âdet-i ebediyye, sonsuz necât, kurtuluş umulur. Yoksa, Ona tâbi' olmadıkca, herşey hiçdir. Ona uymadıkca, her yapılan hayr, iyilik burada kalır, âhîretde ele birşey geçmez. Fârisî beyt tercemesi:

***Muhammed “aleyhisselâm”, yüzü suyudur cihânın,
kapısının toprağı olmıyan toprak altında kalsın!***

Resûlullaha “sallallahü teâlâ aleyhi ve alâ Âlihi ve sellem” uymak şerefi-ne kavuşmak için, dünyâda olan herşeyden yüz çevirmek lâzım olmaz. Böyle yapmak çok zor olur. Eğer, farz olan zekât verilir ise, dünyâ mallarının hepsi terk edilmiş demek olur. Böylece insan dünyânın zararından kurtulmuş olur. Çünkü, bir malın zekâtı verince, o mal zarardan kurtulur. Demek ki, dünyâ malını zarardan korumak için ilâc, o malın zekâtını vermektir. Malın hepsini Allah yolunda vermek, elbette dahâ iyi ve fâideli ise de, zekâtını ayırıp, yerine vermek de, bu işi görmekdedir. Fârisî beyt tercemesi:

***Gökler, Arşa göre elbet alçaktır,
fekât yer yüzünden pekçok yüksektir.***

Demek ki, akli olan, her işini islâmiyyete uygun yapmak için çok çalışmalıdır. Âlimler, sâlihler gibi, islâmiyyet adamlarının kıymetlerini bilmeli, onlara saygı göstermeli, edebli davranmalıdır. İslâmiyyetin yayılması için, elinden geleni yapmalıdır. Nefslerinin istekleri ardı sıra koşanları, bid'at sâhiblerini adam yerine koymamalı, onları kıymetsiz, aşağı tutmalıdır. Bid'at sâhibine kıymet veren, islâmiyyeti yıkmaya yardım etmiş olur. Allahü teâlânın düşmanı ve Onun Resûlünün düşmanı olan kâfirleri, kendine düşman bilmelidir. İslâm düşmanlarını aşağı tutmalı, kıymetsiz, rezil olmaları için uğraşmalıdır. O alçaklara hiçbir zemân ve hiçbir yerde saygı göstermemelidir. Onlarla görüşmemeli, hiç buluşmamalıdır. O düşmanlara hep sert davranmalı, elden geldiği kadar, yüzlerini görmemeli, işe karışdırmamalıdır. Onlara bir iş düşerse, onlarsız olamayacak ise, abdesthâneye gider gibi, istemiyerek ve üzülmeye kadar, yardımları istenebilir. O yüce ceddinizin “aleyhi ve alâ âlihissalevât vetteslîmât” sevgisine kavuşduran, kurtuluş yolu işte budur. Eğer bu yoldan ilerlenmezse, o yüksek huzûra kavuşmak pek güç olur. Bize yazıklar olsun! Arabî beyt tercemesi:

***Sevgiliye kavuşmak ele geçer mi acabâ?
yüksek dağlar ve korkunç tehlikeler var arada!***

Dahâ çok yazarak sizi usandırmak istemiyorum. Fârisî beyt tercemesi:

***Az söyledim sana, incitmekden sakındım,
sözüm çok ise de, anlatmaktan sıkıldım.***

YÜZALTMIŞALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, molla Muhammed Emîne yazılmıştır. Dünyânın birkaç günlük hayâtına aldanmamağı ve bu kısa zemânda, çok zikir ederek, kalb hastalığını gidermeğe çalışmak lâzım olduğu bildirilmektedir:

Yavrum! Annenin yavrusuna karşı yaptığı gibi, dahâ ne zemâna kadar kendine böyle titreyeceksin? Dahâ ne güne kadar, nefsin için üzülecek, sıkıntılara düşeceksin? Yakında, elbet öleceksin! O hâlde, kendini ve herkesi ölmüş bil! Duymaz, kıvıldamaz bir taş gibi düşün! Zümer sûresi, otuzuncu âyetinde meâlen, **(Sen elbette öleceksin! Onlar da elbette ölecekler!)** buyruldu. Bu kısa zemânda, yapılması gerekli en mühim şey, çok zikir yaparak, kalbi hastalıktan kurtarmağı düşünmektir. Çabuk biten bu zemânda, Allahü teâlâyı hâtırlayarak, ma'nevî hastalığa ilâc yapmak en büyük vazîfe olmalıdır. Allahdan başkasına düşkün olan bir gönülden hiç hayr umulur mu? Dünyâyâ eğilmiş olan rûhdan, nefsi emmâre dahâ iyidir. Orada, hep kalbin selâmetini isterler. Rûhun, kurtulmuş olmasını ararlar. Biz, kısa görüşlüler ise, hiç durmadan rûhumuzu ve kalbimizi bu dünyâyâ bağlayacak sebepleri elde etmeğı düşünmekteyiz. Yazıklar olsun! Yazıklar olsun! Ne yapalım? Âl-i İmrân sûresi, yüzonyedinci âyetinde meâlen, **(Allahü teâlâ onlara zulm etmedi. Onlar, kendilerine zulm ediyorlar)** buyruldu. Za'îf olduğunuz için üzülmeyiniz! İnşâallahü teâlâ sıhhat ve âfiyet bulursunuz. Bu fakîr, sizden ümmîdsiz değilim. Fakîrin çamaşırından istemişsiniz. Gömlek gönderildi. Bunu giyiniz ve fâidesini bekleyiniz ki, çok bereketlidir. Fârisî beyt tercemesi:

***Masal sanana, masal gibi olur,
kıymet bilene, çok fâideli olur.***

Doğru yolda olanlara ve Muhammed aleyhisselâma uyanlara, selâm olsun!

YÜZALTMIŞYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Herdîram-ı Hinde yazılmıştır. Allahü teâlâyâ ibâdet etmeğı ve kendi yaptığı tanrılara tapınmaktan sakınmağı dilemektedir:

İki mektûbunuz geldi. İkisinde de, bu fakîrleri sevdiğiniz, bunlara sığındığınız yazılı idi. Bir kimseye bu devleti ihsân ederlerse ne büyük ni'met olur. Fârisî beyt tercemesi:

***Bildirmesi lâzım olanı söyledim sana!
İster kıymetini bil, istersen darıl bana.***

İyi dinle ve iyi anla ki, bizim ve sizin ve hattâ herşeyin, yerlerin, göklerin, yüksekliklerin, alçaklıkların yaratana, varlıkta durdurana birdir. Nasıl olduğu anlaşılabilir. Benzeri ve ortağı yokdur. Şekli ve görünüşü olmaz. Baba, çocuk değildir. Onun gibi, Ona benzer birşey düşünülemez. Onun bir-

şey ile birleşmesi, bir şeyde bulunmasını düşünmek çok çirkin olur. Bir yerde bulunması, bir yerde görünmesi olamaz. Onda zemân yoktur. Zemânı O yaratmıştır. Bir yerde değildir. Heryeri O yaratmıştır. Hep var idi. Varlığının başlangıcı yoktur. Hep vardır. Varlığının sonu olmaz. Her iyilik ve yükseklik Onda vardır. Hiçbir kusûr ve aşağılık Onda olamaz. İşte bunun için, ma'bûd olmağa, tapınmağa hakkı olan yalnız Odur. Tapınmağa lâyık olan ancak Odur. Hindûların Râm ve Kerşen denilen putları, Onun yarattığı şeylerden zevallı iki dânesidir. Her ikisinin de anası ve babası var idi. Râm, Ceretin oğlu ve Leknenin kardeşi idi. Sitanın kocası idi. Râm, kendi çocukluğunu koruyamamıştı. Başkalarını nasıl koruyabilir? İyi düşünmek lâzımdır. Câhillere uymamalıdır. Yerleri gökleri yaratana, Râm ve Kerşen gibi isimler takanlara milyonlarca yazıklar olsun! Bunların hâli, büyük bir pâdişâha, aşağı bir çöpçünün ismini takanlara benzemektedir. Râm ile Rahmanı aynı şey sanmak, ne aklısızlıktır? Yaratana, yarattığı ile bir olur mu? Anlaşılamayan birşey, bilinen şeylere benzetilemez. Onlarla birleşmez. Râm ve Kerşen yaratılmadan önce, âlemlerin yaratana Râm ve Kerşen denilmiyordu. Bunlar yaratıldıktan sonra, ne oldu ki, o eşsiz olan ulu Allaha, Râm ve Kerşen denildi? Râm ve Kerşenin isimleri, yerlerin, göklerin sâhibinin adı sanıldı! Olamaz, olamaz, hiç olamaz! Gelip geçmiş olan, yüzyir-midörtbine yakın Peygamberlerin hepsi “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” insanları, yalnız bir yaratana ibâdet etmeğe çağırıldılar. Ondan başkasına tapınmağı yasak etdiler. Bütün Peygamberler, kendilerinin âciz birer mahlûk olduklarını söylediler. Allahü teâlânın büyüklüğünden, kuvvetinden korkarlar ve titrerlerdi. Hindûların tapındıkları kimseler ise, herkesin, kendilerine tapınmasını istediler. Kendilerini ma'bûd olarak tanıtdılar. Bir yaratana varlığına inanıyorlardı. Fekat, Onu kendilerine hulûl etmiş, kendileri ile birleşmiş sanıyorlardı. Bunun için, herkesin kendilerine tapınmasını istiyorlardı. Kendilerine tanrı diyorlardı. Her kötülüğü yapıyorlardı. Tanrı, her istediğini yapar ve yarattığı şeyleri istediği gibi kullanır diyorlardı. Bunlar gibi, dahâ nice bozuk ve saçma sözleri vardı. Kendileri sapıtmış, başkalarını da sapdırmışlardı. Peygamberler “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” böyle değildiler. Başkalarına yasak etdikleri kötülüklerden kendileri de en çok sakınırlardı. Kendilerinin de, herkes gibi insan olduklarını söylerlerdi. Fârisî mısra' tercemesi:

Yollardaki ayrılığı gör! Nerden nereye?

168

YÜZALTMİŞSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hâce Emkenegî hazretlerinin oğlu hâce Muhammed Kâsıma “kaddesallahü sirrehümel'azîz” yazılmıştır. Ebû Bekr-i Sıddîkın yolunun yüksekliği bildirilmekte, bu yolu bozanlardan acı acı şikâyet edilmektedir:

Bütün varlıkların yaratana olan Allahü teâlâyâ hamd olsun! Peygamberlerin en üstününe “sallallahü aleyhi ve sellem” bizden salât ve selâm olsun! O yüce Peygamberin temiz Âline ve Eshâbının hepsine iyi düâlar olsun! Me-

şâyih-ı kirâmın yüksek soyundan olan ve Evliyânın bizlere kıymetli yâdigârı bulunan, siz mubârek evlâda bu yandan çok düâlar eder ve sonsuz saygılarımızı sunarız. Sizlere kavuşmak arzûmuzu arz ederiz. Arabî beyt tercemesi:

***Sevgiliye kavuşmak, ele geçer mi acabâ?
Yüksek dağlar ve korkunç tehlikeler var arada.***

Yüksek bilginize sunarız ki, bu kıymetli yolun üstünlüğü ve bu yolun büyüklerinin yüksekliği, sünnete yapışdıkları ve bid’atlerden kaçındıkları içindir. Bunun içindir ki, bu yüksek yolun büyükleri, yüksek sesle zikir etmekten bile sakınmışlardır. Kalb ile sessiz zikir etmeği emr buyurmuşlardır. Şarkı, kasîde, ilâhî gibi şeyler okumağı, raks, dans etmek gibi oyunları ve Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimiz ve dört halîfesi “rıdvânul-lahi aleyhim” zemânlarında olmıyan vecd ve tevâcüd, ya’nî kendinden geçmek, şü’ûrsuz hareket ve sözleri yasak etmişlerdir. O büyükler zemânlarında bulunmıyan halvet ya’nî yalnız başına kalmak ve erba’în ya’nî kırk gün bir yere kapanıp çile çıkarmak yerine, insanlar arasında, kalbini Allah ile bulundurmak se’âdetine kavuşmuşlardır. Sünnete yapışarak, çok kıymetli şeyler elde etmişlerdir. Bid’atden sakınarak, yüksek derecelere kavuşmuşlardır. Bunun için, başka yoldan ilerleyenlerin, en son ele geçirdikleri şeyler, bu büyüklere, dahâ başlangıçta verilmiş, bunların yolu, bütün yollardan üstün olmuştur. O büyüklerin sözleri, kalb hastalıklarına ilâcdır. Onların, acıyarak bakışları ma’nevî hastalıklara şifâdır. Talebelerini bir bakışla, dünyâ ve âhirete düşkün olmakdan kurtarırlar. Çok kıymetli, yüksek himmetleri, yardımları; sevenleri, kötülüklerden, ma’nevî çukurlardan çıkararak, ilâhî ni’metlere kavuşdurur. Fârisî iki beyt tercemesi:

***Nakşibend büyükleri öyle, kılavuzdur,
ki, yolcularını gizlice kavuşdurur.***

***Kuvvetli miknâtis gibi, sevdiklerinden,
halvet ve çile fikrini çeker, atdırır.***

Fekat şimdi, bu yol ele geçmez olmuştur. Örtülmüş, görünmez olmuştur. Bu yolda olduklarını söyleyenler, o büyüklerin izlerinden ayrılmış, o büyük ni’metleri elden kaçırmışlardır. Her yere baş vurmakda, kıymetli cevherlere arka çevirip, birkaç saksı parçası ile oyalanmaktadırlar. Çocuklar gibi, taş toprakla oyalanmaktadırlar. Sıkıntılarında, şaşkınlıklarında, o büyüklerin yollarını unutmuşlardır. Kimisi, bağırarak zikir etmekte, kimisi şarkılarla, kasîde okumakla ve oynamak, zıplamakla vakt geçirmektedir. Halk arasında, Allahü teâlâyı hâtırlayamadıklarından, kırk gün bir yere kapanıp halvet yapıyorlar. Dahâ çok şuna şaşılır ki, bu bid’atleri yaparken, o mubârek yolu kuvvetlendirdiklerini, olgunlaştırdıklarını sanıyorlar. Bu yıkıcılıklarına, ta’mîr ve onarım diyorlar. Allahü teâlâ, bunlara akl ve insâf versin! Bu yolun büyüklerinin, yüksekliklerinin kokusunu bunlara duyursun! Nûn sûresindeki ve Sâd sûresindeki âyet-i kerîmeler hurmeti için, sevgili Peygamberi ve onun temiz Âli hâtırı için “sallallahü teâlâ aleyhi ve alâ Âlihi ecma’în” bunları gaflet uykusundan uyandırın! Böyle aslısız ve uydurma şeyler, buralarda yayılmışdır. Öyle olmuş ki, büyüklerin yolu

büsbütün örtülmüştür. Önüne gelen, reform yapmış, yenilikler ortaya çıkarmış, eski, ana yol unutulmuştur. Bu acıklı hâli görerek, içim sızlıyor. Bu çöküntüyü, yüksek kapınızdaki hizmetçilerinize duyurmak istedim. Böylece, yüreğimdeki sıkıntıyı gidermeği düşündüm. Bilemiyorum ki, o yüksek evlâdın hizmetinde, nasıl kimseler bulunmaktadır? Mubârek meclisinizde ne çeşid adamlar yer almaktadır? Fârisî beyt tercemesi:

***Çiğeri yakan düşünceden gözüme uyku girmedi:
Acabâ o sevgilim, geceyi kimin ile geçirdi?***

Allahü teâlâ, mubârek zâtınızı “rahmetullahi aleyh” bu belâların hepsinden korusun! Bu bozuk ve yıkıcı akıntının, o şerefli kapınızdaki içeri sızmasını önlesin!

Muhterem efendim! Bu yüksek yola reformlar, sapıklıklar, öyle sokuldu ki, bize karşı olanlar, eğer, bu yol bid’at yoludur, baştan başa sapıklıktır deseler yeri vardır. Gece, teheccüd nemâzını büyük cemâ’at ile kılıyorlar. Bu bid’atin, sünnet olan terâvîh gibi, câmi’lerde yapılmasına çalışıyorlar. Bunu büyük bir ibâdet sanıyorlar. Herkesi böyle yapmağa çağırıyorlar. Bilmiyorlar ki, nâfile nemâzları cemâ’at ile kılmanın mekrûh olduğunu fikh âlimleri bildirmişdir “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în”. Allahü teâlâ, o âlimlerin çalışmalarına bol bol iyilikler versin! Âlimlerden birkaçına göre, nâfile nemâzların cemâ’at ile kılınması mekrûh olmak için, herkese duyurmak, herkesi çağırarak şarttır. Câmi’in bir köşesinde cemâ’at ile kılmak mekrûh olmaz demişlerdir. Cemâ’at üç kişiden çok olursa mekrûh olacağını söz birliği ile bildirmişlerdir. Bundan başka, teheccüd nemâzını onüç rek’at kılıyorlar. Oniki rek’atını ayakda kılıyorlar. İki rek’at da oturarak kılıyorlar. Bu iki rek’at, bir rek’at yerine geçer diyorlar. Oturarak kılınan nemâzın sevâbı, ayakda kılınan nemâz sevâbının yarısı olur sanıyorlar. Böyle bilmeleri ve böyle yapmaları da, sünnete uygun değildir. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” onüç rek’at kıldı ise de, bunun üç rek’ati vitr nemâzı idi. Vitr nemâzı üç rek’at olduğu için teheccüd nemâzı tek rek’at oldu. Yoksa bunların zan ettikleri gibi değildir. Fârisî beyt tercemesi:

***Sakındım lâfî uzatmaktan, iki gözüm!
kalbini kırmıyayım, yoksa, çokdur sözüm.***

Ne kadar şaşılır ki, Ehl-i sünnet âlimlerinin en çok bulunduğu Mâverâünnehrde, böyle bid’atler değer kazandı ve bu cins bid’atler meydâna çıktı. Hâlbuki, biz fakîrlere islâmiyyet bilgilerini, o büyüklerin hareketlerinden almaktayız. Allahü teâlâ doğruyu bildiricidir. Allahü teâlâ bizi ve sizi Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” islâmiyyeti caddesinden ayırmasın ve bu düâya âmîn diyene Allahü teâlâ merhamet eylesin!

***İlâhî nedir bu aşk, yakdı cismü cânımı?
Bundaki zevk başkadır, duyulur izhâr olmaz.
Ne tarafa giderim, bırakıp sultânımı,
Seni sevdi bu gönül, ölse ele yâr olmaz!***

YÜZALTMİŞDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Abdüssamed-i Sultân-pûriye gönderilmiştir. Mürşid-i kâmil ne zemân ve niçin lâzım olduğu bildirilmektedir:

Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâya hamd olsun! Peygamberlerin en üstününe “aleyhimüsselâm” ve Onun temiz Âl ve Eshâbına bizden selâmlar ve düâlar olsun!

Lutf ve ihsân ederek gönderdiğiniz kıymetli mektûb geldi. Bizi çok sevindirdi. Birşey soruyorsunuz. Yavrum! Herşeyden önce istenilecek şey ve en çok aranılacak şey, Allahü teâlâya kavuşduran yolu bulmaktır. Fekat insan, önce dünyâ işlerine dalmış, birçok ihtiyâclarına sarılmış olduğundan pek kirli, çok aşığıdır. Allahü teâlâ ise, her bakımdan yüksek ve kusûrsuzdur. Ondan feyz gelmesi ve gelen feyzlerin, ma’rifetlerin alınması için verici ile alıcı arasında bir bağlantı, bir yakınlık yokdur. Bunun için, bu yolu bilen ve gören bir kılavuz elbette lâzımdır. Bu kılavuzun, hem alıcı ile, hem verici ile bağlantısı olması şarttır. Ancak böyle olursa, aracılık yapabilir. Alıcı, vericiye yaklaştıkça, kılavuz kendini aradan çekmeğe başlar. Tâlib ya’nî alıcı, matlûba tâm bağlanınca, rehber aradan büsbütün kalkar. Tâlibi, matlûba, aracı olmadan kavuşdurur. Bunun içindir ki, başlangıçta ve yolda iken, aranılan şey, rehberin aynasından başka hiçbir yerde görülemez. Sona erenlere, rehberin aynası olmadan, matlûb kendini gösterir. Vasl-ı uryânî hâsıl olur. Bu zemân, pîr araya girerse, başını keserim denilmesi, sersemce, abdalca bir sözdür. Doğru yolda olanlar, böyle konuşmazlar. Edebsizlik etmezler. Her istediklerini pîrin bereketinde ararlar ve bulurlar. Vesselâm.

YÜZYETMİŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Nûra yazılmışdır. Allahü teâlânın emrlerini yapmak ve yasaklarından sakınmak lâzım olduğu gibi, insanların haklarını gözetmek ve onlarla iyi geçinmek de lâzım olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâya hamd olsun. Onun seçtiği, sevdiği kullarına selâmlar olsun! Ey akllı kardeşim! Allahü teâlânın emrlerini yapmak ve yasaklarından kaçmak lâzım olduğu gibi, insanların haklarını ödemek ve onlarla iyi geçinmek de lâzımdır. **(Allahü teâlânın emrlerini büyük bilmek ve Onun yaratıklarına acı-mak lâzımdır)** hadîs-i şerfi, bu iki hakkı yerine getirmek lâzım olduğunu göstermektedir. Bu iki hakdan yalnız birini gözetmek kusûr olur. Bir bütünün, bir parçası, onun hepsi demek değildir. Bundan anlaşılıyor ki, insanlardan gelen sıkıntılara dayanmak lâzımdır. Onlarla iyi geçinmek vâcibdir. Kızmak iyi olmaz. Sert davranmak yakışmaz. Fârisî beyt tercemesi:

***Seviyorum diyenin, güzel olsa da pek,
nâzlılığı bırakıp, nâz çekmesi gerek!***

Sohbetde çok bulunmuşdunuz. Va’z ve nasîhatları çok dinlemiştiniz. Onun için, sözü uzatmıyorum. Birkaç kelime ile kısa kesiyorum. Allahü teâlâ, bizi ve sizi “kaddesallahü teâlâ esrârehümel’azîz”, islâmiyyetin doğru yolunda bulundursun! Âmîn.

YÜZYETMİŞBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Tâhir-i Bedahşîye yazılmışdır. Tesavvuf yolunda olanın, Allah için, aşağılık göstermesi, kulluk vazîfelerini yapması ve islâmiyyete uyması ve sünnet-i seniyyeye yapışması ve günâhlarını görüp korkması lâzım olduğu bildirilmektedir:

Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâyâ hamd olsun. Peygamberlerin efendisine salât ve selâm olsun. Onun temiz Âline ve Eshâbının hepsine iyi düâlar olsun! “sallallahü teâlâ aleyhi ve alâ Âlihi ve Eshâbihi ecma’in”.

Biz fakîrlerin, Allahü teâlâyâ karşı aşağı, küçüklük düşüncesi içinde olmamız, herşeyi Ondan beklememiz, kalbi kırık, hep yalvarıcı ve Ona sığınıcı olmamız, kulluk vazîfelerini yapmamız, islâmiyyetin dışına taşmamamız ve sünnet-i seniyyeye sıkı sarılmamız lâzımdır. Hayırlı işler yaparken niyyetlerimizi düzeltmeliyiz. Kalblerimizi, dünyâyâ düşkün olmaktan kurtarmalıyız. Her uzvumuz islâmiyyete teslim olmalıdır. Ayblarımızı görüp, günâhlarımızın çokluğunu düşünüp, Allahü teâlânın intikâm almasından korkmalıyız. İyiliklerimizi az görmeli, günâhlarımız az olsa da, çok bilmeliyiz. Şöhret sâhibi olmaktan, insanlar arasında iyi tanınmaktan çok korkmalı, titremeliyiz. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Din veyâ dünyâ işlerinde iyi tanınarak parmakla gösterilmek, bir kimseye zarar olarak yetişir. Bu zarardan ancak Allahü teâlânın koruduğu kurtulabilir)** buyurdu. İnsân, niyyeti ve işleri, ne kadar hâlis ve iyi olsa da, kendini kusûrlu ve kabâhatli bilmelidir. Tesavvuf yolunda, ele geçen ni'metlere, hâllere, zevklere güvenmemeli, ne kadar doğru ve islâmiyyete uygun olsalar da, bunlara özenmemelidir. Dîne yaptığı hizmetlere, islâmiyyeti kuvvetlendirmesine ve insanların doğru yola gelmelerine sebep olmasına güvenmemeli ve bunlarla övünmemelidir. Bu güzel işleri, kâfirler ve fâcirler de yapabilir. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Çok olur ki, Allahü teâlâ bu dînini fâcir kimse ile kuvvetlendirir)** buyurdu. Dînini öğrenmek, Allahü teâlânın rızâsına kavuşmak için gelenleri, arslan ve kaplan gibi zararlı bilmeli, bunun kendi harâbliğine sebep olmaması için çok korkmalıdır. Talebe gelince, kendinde sevinç duyarsa, bunu küfr ve şirk bilmelidir. Hemen tevbe, istigfâr ederek bu sevinci gidermelidir. Onun yerine korku ve üzüntü yerleşinceye kadar uğraşmalıdır. Hele, talebenin malında gözü olmaktan, ondan fâide beklemekten çok sakınmalıdır. Böyle olursa, talebe istifâde edemez ve pîrin harâb olmasına sebep olur. Çünkü bu yolda, yalnız hâlis din isterler. Zümer sûresinin üçüncü âyetinde meâlen, **(Biliniz ki, Allahü teâlâ için olan din, yalnız Onun için olan hâlis dindir)** buyuruldu. Allahü teâlânın katında şirke hiçbir sûretle yol yoktur. Kalbe gelen her sıkıntı ve karartı, tevbe, istigfâr ve pişmânlık ile ve Allahü teâlâyâ sığınarak, kolayca giderilebilir. Fekat, bu alçak dünyâ için gelen karartı, leke, kalbi büsbütün karartır, harâb eder. Bunu temizlemek çok güç olur. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Dünyâyâ düşkün olmak, günâhların başıdır)** hadîs-i şerîfi çok doğrudur. Allahü teâlâ, bizi ve sizi, dünyâyâ düşkün olmaktan kurtarsın! Dünyâyâ düşkün olanları sevmekten ve onlarla arkadaşlık etmekten, düşüp kalkmaktan korusun! Çünkü o, öldürü-

cü zehrdir ve iyi olmaz bir hastalıktır ve büyük belâdır ve bulaşıcı hastalıktır. Akıllı kardeşim şeyh Hamîd yanınıza gelmektedir. Ondan işiteceğiniz yeni, tâze haberlerin kıymetini biliniz. Gerisini, buluşunca bildiririm.

172

YÜZYETMİŞİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Bedî'uddîn hazretlerine yazılmıştır. Büyüklerden çok azına bildirilmiş olan birkaç gizli bilgi açıklanmaktadır. Bu derecede, ârif kendini islâmiyyetden dışarı sanır. Bunun sebebi ve islâmiyyete uygunluğu bildirilmektedir:

Önce, Allahü teâlâyâ hamd ederim ve Onun Resûlüne “sallallahü aleyhi ve sellem” salât ve selâm ederim.

Kıymetli kardeşim! İyi biliniz ki, islâmiyyetin bir dış görünüşü vardır, bir de içi, özü vardır. Dışını, âlimler bildirmişlerdir. İçini, özünü, tesavvuf büyükleri anlamışlardır. İslâmiyyetin görünüşünde ilerlemek, mahlûkların sonuna kadardır. Bundan sonra, eğer vücûb derecelerinde yükselmek nasîb olursa, dış ile iç birbiri ile birleşir. Bunlarla, Şân-ül-ilme kadar yükselir ki, burası Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” mebde-i te'ayyünüdür. Bundan sonra, ilerlenirse, islâmiyyetin içi de, dışı da, yolda kalır. Ârif, Şân-ı hayâtda yükselir. Bu Şânın, mahlûklar ile hiç benzerliği, ilgisi yoktur. Hakîkî Şânlardandır. İzâfet sıfatları bile, oraya yaklaşamaz. Bu Şân, maksadın kapısı gibidir. Matlûbun başlangıcıdır. Bu derecede, ârif, kendini islâmiyyetden dışarda bulur. Allahü teâlâ koruduğu için islâmiyyetin inceliklerinden bir inceliği bile elden kaçırmaz. Bu büyük ni'mete kavuşmakla şereflenenler çok az, hem de pekçok azdır. Tesavvuf yolcularının çoğu, bu makâmın gölgelerine varabilmişlerdir. Çünkü her yüksek makâmın, altında gölgesi vardır. Gölgeye varanlar, islâmiyyetden dışarıya çıkdık sanmışlardır. Kabuğu soyduklarını, öze kavuşduklarını zan etmişlerdir. Burası, tesavvuf yolculuğunun tehlikeli yeridir. Za'îf olanlardan çoğu, burada yoldan çıkmış, mülhid ve zındık olmuşlardır. İslâmiyyetden ayrılmışlar, hem kaymışlar, hem de başkalarını yuvarlamışlardır. Büyükler arasında, vilâyet derecelerinden birine kavuşanlar ve o yüksek makâmın gölgelerinden birisinde, bu ma'rifeti edinenler, o makâmın kendine varamamış iseler de, Allahü teâlâ bunları korumaktadır. İslâmiyyetin edeblerinden bir edebi elden bırakmazlar. Bu ma'rifetin iç yüzünü anlamasalar ve işin özünü kavramasalar da, islâmiyyetden kıl kadar ayrılmazlar. Allahü teâlânın lutfü ve ihsânı ile, sevgili Peygamberinin “sallallahü aleyhi ve sellem” sadakası olarak, bu bilmece bu fakîre çözümlünce, işin özü anlaşılınca, az birşey açıklamak uygun oldu. Belki, nâkışları doğru yola getirir ve olgunlara işin iç yüzü aydınlanır.

İslâmiyyetin emrleri, yasakları, hem bedenedir, organlardır, hem de kalbedir. Çünkü nefsin temizlenmesi, bu ikisinin islâmiyyete uymasına bağlıdır. İşte, o makâma erişen büyüklerde, islâmiyyetden dışarı aşan, bu ikisinden başka olan latîfelere. İslâmiyyete uyması lâzım gelen bu iki parça, her zemân uymaktadır. Başka latîfelere, islâmiyyete uymak için emr olunmamıştır.

Tesavvuf yolunda ilerlemeden önce, beş latîfe birbirleri ile birleşmiş idi. Rûh, sır, hafî ve ahfâ latîfeleri, kalbden ayrı değillerdi. Seyr ve sülûk denilen o yolculukda, beş latîfe birbirinden ayrıldı. Herbiri, kendi yerine varıp yerleşti. Böylece, hangisinin islâmiyyete uymakla vazîfeli olduğu, hangilerinin vazîfeli olmadıkları anlaşıldı.

Süâl: O makâmda, ârif, bedenini ve kalbini de, islâmiyyetin dışında buluyor. Bunun sebebi nedir?

Cevâb: Böyle bulmak, doğru bir buluş değildir. Böyle sanmaktadır. Kalbini ve bedenini, çok latîf olan, başka latîfeleri gibi görmektedir. Bunları da, onlar gibi, islâmiyyetin dışında sanmaktadır.

Süâl: Beden ve kalb, islâmiyyetin görünüşüne uymakla vazîfeli oldukları gibi, islâmiyyetin özü, kalbin dışına da yayılmaktadır. Böyle olunca, islâmiyyetden dışarı çıkmak, ne demek oluyor?

Cevâb: İslâmiyyetin özü, rûh ve sır latîfelerini aşamaz. Hafî ve ahfâyâ eremez. İslâmiyyetden dışarda kalanlar da bu ikisidir. Herşeyin doğrusunu ancak Allahü teâlâ bilir.

Allahü teâlâ bizi ve bütün müslimânları Peygamberlerin en üstününe uymakla şereflendirsin “aleyhi ve aleyhim ve alâ âlihîm salevâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve ekmelühâ”!

173

YÜZYETMİŞÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, seyyid mîr Muhammed Nu'mân “kaddesallahü sirrehül'azîz” hazretlerine yazılmıştır. Bir sorusuna cevâbdır:

Önce, Allahü teâlâyâ hamd ve Resûlüne “sallallahü aleyhi ve sellem” selâm ederim.

Yüksek seyyid hazretleri! Soruyorsunuz ki:

Kelime-i tevhîd söylerken, (**Lâ**) deyince, görülen ve bilinen herşeyi yok bilmek lâzımdır. Çünkü, Allahü teâlâ istenilmektedir. O da, görülen ve bilinen şeylerden başkadır. Hiçbirine benzemez. Böyle olunca Muhammed aleyhisselâmın gördüğünü de yok bilmek lâzım gelecektir. Allahü teâlâ, Onun gördüğünden de başka olacaktır.

Cevâb: Ey kardeşim! Muhammed “aleyhisselâm” o kadar çok yüksek olmakla birlikde, yine insan idi. Yok iken yaratılmış bir mahlûk idi. İnsan, insanların yaratanını nasıl kavriyabilir? Mahlûk olan, hep var olandan ne anliyabilir? Yoklukdan gelen, yok olmyandan ne elde edebilir? Tâhâ sûresinin yüzonuncu âyetinde meâlen, (**Onu anliyamazlar, kavriyamazlar**) buyuruldu. Şeyh Ferîdeddîn-i Attâr “rahmetullahi aleyh” buyuruyor ki:

**Görmez misin ki, Peygamber gibi bir sultân,
o fakr ile eremedi, uğraşma, hemân!**

Ey kıymetli kardeşim! Burayı biraz açıklamak gerekiyor. Dikkatle okuyunuz! (**Lâ ilâhe illallah**) kelimesinin iki makâmı vardır. Biri yok etmek-

de, ikincisi var etmektedir. Bu varlığın ve yokluğun da ikişer yüzleri vardır. Birinci bakımdan, bâtil tanrıların ibâdete hakları yok edilmekte ve hak olan ma'bûdün ibâdete hakkı var olduğu bildirilmektedir. İkinci bakımdan ise, maksûd olmıyan ve matlûb olmıyan maksadlara olan bağlantılar yok edilmekte ve hakîkî matlûba olan bağlılığın varlığı bildirilmektedir. Başlangıçta, birinci bakımdan yükseklik, bilinen ve görülen her şeyi (**Lâ**) derken yok eylemektir ve varlık makâmında, (**İllâ**) demekden başka birşey düşünmemektir. Birkaç zemân böyle yaparak kalb gözü kuvvetlendikten sonra, (**İllâ**) derken, varlığı söylenen hakîkî var olan da, yok edilenler gibi görünmeğe başlar. Fekat sâlik, o görülden başkasını aramakda, ondan başkasını istemektedir. Çünkü bu kemâlin başlangıcında, (**Lâ**) derken, yok bilinen herşey, ibâdete hakları olmıyan mahlûklar idi. Bu kelime-i tevhîdi çok söylemenin bereketi ile, ibâdete hakkı olan ma'bûddan ayrılmışlardır. Fekat, kalb gözü kuvvetli olmadığı için, ibâdete hakkı olan ve (**İllâ**) derken var bilinen vücûb ya'nî dâimî varlık mertebesini görmiyordu. O makâmda, (**İllâ**) demekden başka birşey bilmiyordu. Kalb gözü kuvvetlenince, var düşünülen de, yok bilinenler gibi görüldü. Vücûb mertebesinde isimler ve sıfatlar da bulunduğu için ve sâlik, herşeyden ayrı bir varı istediği için, istediğini isimlerin ve sıfatların ötesinde aramaktadır. Çünkü, herşeyden ayrı olan var mertebesinde, ibâdete hakkı olmak da, ibâdete hakkı olmamak gibi yoktur. Fârisî beytler tercemesi:

**Âşıkın gönlü bir güzele takılınca,
râhat eder mi, başkasına kavuşunca?**

**Yüz demet fesleğen verseler bir bülbüle,
koklamaz hiç onu, yine gider bir güle.**

**Nilüfer otu, güneşe olunca âşık,
ondördüncü ayı görmek ister mi artık?**

**Ciğeri yanan, arar hep suyun tadını,
çok şeker verseler de, hiç beğenmez anı.**

İkinci bakımdan, maksûd olmıyan, aranılmıyan maksadları yok etmek idi. Bunun en yüksek mertebesi, vücûb mertebesini görmeği de, mahlûkların mertebelerini görmek gibi, (**Lâ**) derken, yok etmektir. (**İllallah**) derken de, bu kelimeden başka hiçbirşeyi düşünmemektir. Fârisî, iki beyt tercemesi:

**Kuşumdan nasıl haber vereyim sana?
Ankâ ile yaşar hep, gitmez bir yana.**

**Ankâ diye ismini duymuş insanlar,
kuşumun isminiye, hiç bilmez onlar!**

Yüksek yaradılışlı, ileri görüşlü olanlar, öyle bir maksadı ararlar ki, ele geçemez. Hattâ, ne olduğu anlaşılabilir. Cennetde, Allahü teâlâ elbet görülecektir. Fekat nasıl görüleceğini düşünürsek hiç anlayamayız. Herkes, âhıretde göreceğiz diye sevinmektedir. Hâlbuki ben, hiç görülemediğim bir maksada tutulmuşum. Aradığımdan hiçbirşeyin bilinmesini istemiyorum. İşıtılsın, fekat hiç kavuşulmasın. Bilinsin, fekat hiç görülmesin diyorum. Ne

yapayım. Beni böyle yaratmışlar. Fârisî mısra' tercemesi:

Herkes, bir iş için yaratılmışdır!

Bu mertebede, çok şaşkın isem de, edebi gözeterek, çılgınca konuşmuyorum. Fârisî mısra' tercemesi:

Benim deliliğim, usta bir sevgilidir.

Fârisî beyt tercemesi:

***Ömr geçdi anlatmadan, derdimi, elemimi,
artık sabâh oluyor, keseyim hikâyemi.***

Doğru yolda gidenlere ve Muhammed aleyhisselâmın izinde ilerleyenlere, Allahü teâlâ bizden selâm eyesin!

174

YÜZYETMİŞDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, hâce Muhammed Eşref-i Kâbilîye yazılmışdır. Bu yolun şaşkınları, uzaklık görünen yakınlık ve ayrılık sanılan vuslat ararlar. Yazılan rü'yânın cin te'sîri ile olduğu bildirilmektedir:

Kıymetli kardeşimin güzel mektûbu geldi. Fakîrleri sevdiğinizi ve bu yüksek insanlara sığındığınızı bildirdiği için, bizleri çok sevindirdi. **(Kişi sevdiği ile berâberdir)** hadîs-i şerîfi, büyük müjdedir. Fekat, bu yolun âşıkları, bu kadarla doymazlar. Yakınlık görünen uzaklıkla sevinmezler. Uzak görünen bir yakınlık ve ayrılık görünen bir kavuşmak ararlar. İşin gecikdirilmesine, sonraya bırakılmasına râzı olmazlar. Tenbelliği, gericiliği çirkin bilirler. Kıymetli dakîkaları, yaldızlı pislikler için elden kaçırmazlar. Ömür sermâyesini, sonu gelmez hayâller arkasında geçirmezler. Yüksekleri bırakıp, alçaklara bakmazlar. Beğenileni verip, gadab olunanı, kızılanı almazlar. Tatlı yağlı yemeklere aldanmazlar. İnce, süslü elbise için, Allahü teâlâyâ kulluk zevkini vermezler. Hükümdârlık koltuğu gibi olan kulluğu, pislik gibi olan dünyâ bağıllığı ile kirletmekden utanırlar. Allahü teâlânın mülkünde, memleketinde, Lât ve Uzzâ putlarını Ona ortak yapmaktan hayâ ederler. Kardeşim! Bu makâmda, hâlis din isterler! Zümer sûresinin üçüncü âyetinde meâlen, **(Biliniz ki, Allahü teâlâ, ancak hâlis dîni beğenir)** buyuruldu. Ortaklık tozunu bile kondurmak istemezler. Zümer sûresinin altmışbeşinci [65] âyetinde meâlen, **(Birşeyi ortak edersen, ibâdetlerini, iyiliklerini elbette yok eder!)** buyuruldu. Bir ân, kendinizi düşününüz! Eğer, ortak katılmamış bir dîninizi varsa, size müjdeler olsun! Eğer böyle değilse, başınıza belâ gelmeden önce çâresine başvurunuz!

Yazdığınız rü'yâ, cin görünmesidir. Onun boş işleridir. Cinnin böyle, bozuk işleri, tâliblerde çok görülmektedir. Buna hiç üzülmeiniz! Nisâ sûresinin yetmişbeşinci [75] âyetinde meâlen, **(Şeytânın aldatması, elbette za'ifdir)** buyuruldu. Eğer yine gelirse, **(Kelime-i temcîd)** okuyunuz! Ya'nî, **(Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billahil'aliyyil'azîm)** deyiniz! Bunu okumak, cinleri dağıtır, kovar. Doğru yolda bulunanlara ve Muhammed Mustafânın izinde gidenlere selâm olsun "aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve ekmelühâ"!

YÜZYETMİŞBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hâfız Mahmûda yazılmışdır. Kalbin telvînlerini ve temkînini bildirmektedir:

Kıymetli kardeşimin şerefli mektûbu geldi. Hâllerinin telvînlerinden, ya'nî değişikliklerinden birşeyler yazmışsınız. Bu yolun başında da, sonunda da, sâlikler, hâllerin telvîninden kurtulamaz. Telvînler kalbde ise, sâlik (**Erbâb-i kulûb**)dan olur. Bunlara (**İbn-ül-vakt**) de denir. Kalb, telvînden kurtulmuş, hâllere kul olmakdan âzâd olmuş ve temkîn makâmına yetişmiş ise, hâller artık nefse gelir. Çünkü nefis, kalbin yerine oturmuş, onun işlerini görmektedir. Nefsin bu telvîni, kalbin temkîninden, ya'nî değişik hâllerin gelmesinden kurtulduktan sonra olur. Bu telvînin sâhibine, (**Ebül-vakt**) denilse, yeri vardır. Allahü teâlânın yardımı ve yalnız Onun ihsânı ile nefis de, bu telvînden kurtularak, temkîne ve itmînâna kavuşursa, telvînler çeşidli maddelerden yapılmış olan bedene gelir. Bu telvîn, artık hiç gitmez. Çünkü beden, temkîne kavuşamaz. Beden, latîfelerin en üstünü olan ahfâya benzese de, temkîne kavuşamaz. Ahfâya gelen temkînden bedene de bulaşırsa da, kendi telvînleri yine yok olmaz. Herşeyde asla bakılır. Dallara, kollara bakılmaz. Bu makâma eren kimse, üstünlerin üstünü olur. Tâ'm ebül-vakt işte budur. (**Allahü teâlâ ile, öyle vaktim vardır ki, aramıza melek de giremez**) hadîs-i şerîfde bildirilen vakt için, bir ân diyenler olduğu gibi, uzun sürmekdedir diyenler de oldu. İkisi de doğrudur. Yukarıda bildirildiği gibi, insanın ba'zı latîfeleri için, az olur ve kısadır. Başka latîfeleri için ise, uzun sürer.

Sözün kısası, zâhiri, ya'nî görünen organları, parlak islâmiyyete uygun olarak kullanılmalı, bâtın için, ya'nî kalb ve öteki latîfeler için, alınan dersi çok yapmalıdır. Fârisî beyt tercemesi:

***Bu sonsuz okyânûsda kurbağa gibi,
el ayak oynat, zîrâ derindir dibi!***

Kıymetli kardeşimiz Muhammed Sıddîk, Egre şehrinde dir. Sizinle buluşması, onun için büyük ni'met olacaktır.

YÜZYETMİŞALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, molla Muhammed Sıddîka yazılmışdır. Dakîkaları kıymetlendirmek lâzım olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği kullarına selâm olsun! Hadîs-i şerîfde, (**Bir kimsenin iyi müslimân olduğu, lüzûmlu şeylerle uğraşıp, fâidesiz şeylerden uzaklaşması ile belli olur**) buyuruldu. Bunun için, zemânları kıymetlendirmek lâzımdır. Böylece, fâidesiz, boş yere vakt öldürmekden kurtulmuş olursunuz. Şî'r, kasîde ya'nî mevlid-i nebî okumağı başkalarına bırakıp, sessizce, bâtındaki nisbeti muhâfaza etmeğe çalışmalıdır. Arkadaşların toplanmaları, bâtının dağılması içindir. Öteden beriden konuşmak için değildir. Bunun için, bir köşeye çekilmeyip, birlikde bulunmağı beğenmişlerdir. Bâtının toparlanmasını, toplulukda

aramışlardır. Gönül topluluğunu bozan toplantılardan kaçınmak lâzımdır. Bâtının topluluğunu bozmıyan herşey mübârekdir. Bozanlar ise, uğursuz ve bereketsizdirler. Öyle yaşmalıdır ki, yanında bulunanların bâtnları toparlansın. Onları gönül dağınıklığına düşürmemelidir. Kendini toparlamalı, konuşmamalıdır. Nutk çekecek, dedikodu yapacak zemân değildir. Fârisî mısra' tercemesi:

Ders verecek, keşşâf tefsîri okuyacak zemân değil!

Vesselâm.

177

YÜZYETMİŞYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Cemâleddîn Hüseyin-i Bedahşîye yazılmıştır. İ'tikâdı, Ehl-i sünnet i'tikâdına göre düzeltmek lâzım olduğu bildirilmektedir:

Hâce Cemâleddîn-i Hüseyin, gençlik zemânını büyük ni'met biliniz! Elden geldiği kadar, bu zemânı, Allahü teâlânın râzı olduğu işleri yapmakla geçiriniz! Bunun için de, herşeyden önce, i'tikâdı, Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdiklerine göre düzeltmek lâzımdır. İkinci olarak fikh bilgisini öğrenmeli ve işleri, bu bilgiye uygun yapmalıdır. Ancak bunlardan sonra, tesavvuf yolunda ilerlemeğe sıra gelir. Bunları yapabilen, felâketlerden kurtulur. Yapmıyanlar kurtulamaz. Hâce Muhammed Sâlihî çocuklarına yardım ediniz! Onlara yardım, babalarına yardım demektir. Fârisî mısra' tercemesi:

Aranılan hazîneyi gösterdim sana!

Vesselâm.

178

YÜZYETMİŞSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Muzaffere yazılmıştır. Âlemlerin efendisine uymak lâzım geldiği bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, ecrinizi artdırsın ve kıymetinizi yükseltsin, işlerinizi kolaylaştırsın ve kalbinizi genişletsin! Resûlullahın ahlâkı ile ahlâklanmış bir zâta ihsân yapmağı ve herkesle iyi geçinmeğı hâtırlatmağı ne lüzûm vardır? Ona karşı, bunları söylemek, saygısızlık olabilir. İnsan muhtâc olduğu zemân kurtudan, kuşdan meded umar. Za'îf ve âciz kimselerden de ihsân bekler. Bunun için, başınızı ağrıyorum. Muhtâcların imdâdcısı olmak istiyorum. Kıymetli efendim! İhsân, kime yapılırsa yapılsın, çok iyidir. Fekat yakın olanlara ihsân etmek dahâ iyidir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" komşuların haklarını gözetmeğe o kadar önem verirdi ki, Eshâb-ı kirâm "aleyhimürrıdvân" komşulara da, ölüden mîrâs düşecek sanmışlardı. Fârisî iki beyt tercemesi:

***Öyle yakın olduk ki, birbirimize,
Sen bir güneş, biz de sanki birer gölge.
Ne olur ey, kimsesizlerin kimsesi,
Lutfüne kavuşsa, komşuların hepsi!***

Vesselâm.

YÜZYETMİŞDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, mîr Muhammed Nu'mânın oğlu mîr Abdüllaha yazılmışdır. Nasîhat vermektedir:

Kıymetli yavrum! Cenâb-ı Hak, hayrlı işlerinizde yardımcınız olsun! Gençlik çağının kıymetini biliniz! Bu kıymetli günlerinizde, islâmiyyet bilgilerini öğreniniz ve bu bilgilere uygun olarak yaşayınız! Kıymetli ömrünüzü fâidesiz, boş şeyler arkasında geçirmemek için ve oyunla, eğlence ile geçirmemek için çok uyanık olunuz!

Yüce babanız, birkaç gün sonra, inşâallahü teâlâ, sizlere kavuşacaktır. O gelinceye kadar, yanınızda bulunanlara göz kulak olunuz! Fârisî mısra' tercemesi:

Merd isen, kendine baba ol!

YÜZSEKSENİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Emkenegî hazretlerinin oğlu hâce Ebül-Kâsım yazılmışdır "kaddesallahü esrârehümel'azîz". Bu yolun büyüklerinden, isimleri şaşırılan birkaçı üzerinde bilgi istemektedir:

Saygı değer efendim! Yüksek hocamız Muhammed Bâkî "aleyhirrahme" hazretlerinden öğrendiğimize göre, hâce-i Ahrâr hazretleri ile, mevlânâ hâce Emkenegî "kaddesallahü esrârehümel'azîz" hazretleri arasında bulunan pîrlerimiz iki idi. Bu iki büyükden biri, Mevlânâ hazretlerinin yüksek babası Mevlânâ Dervîş Muhammeddir. İkincisi, Mevlânâ Dervîş Muhammedin dayısı Mevlânâ Muhammed Zâhiddir "kaddesallahü esrârehümel'azîz". Geçenlerde, meşihatden hâce Muhammed Mahmûd buraya geldi. İlk görüşmemizde, Mevlânâ hazretlerinden söz açdı. Mevlânâ kimseden izn almamıştır. Bunun için, önceleri talebe kabûl etmezdi. Ölümüne yakın, şeyhlik yapmağa başladı, dedi. Kendisi çok yüksek idi. Cevâb olarak: Mâverâ-ün-nehr âlimlerinin hepsi, onun üstünlüğünü söylemektedir. Böyle bir kimsenin, izn almadan talebe yetiştirmeğe kalkışması nasıl düşünülebilir? Böyle yapmak, hıyânet olur. Hiçbir müslimânın böyle yapacağı düşünülemez. Nerde kaldı ki, din büyükleri için düşünülün, denildi. Buna karşılık, hâce Hâvend Mahmûd dedi ki: Birgün, Mevlânâ hâce Kelân Dehbîdî yanıma gelmişti. Hâce karpuz yiyordu. Mevlânâ da istedi. Hâce, (Sizin karpuzunuz temâmdır) dedi. Mevlânâ da, (Karpuzumuzun temâm olduğuna siz şâhid olursunuz?) dedi. (Evet, karpuzunuzun temâm olduğuna şâhid olurum) dedi. Mevlânâ, o zemândan beri, talebe yetiştirmeğe başladı, dedi. Hâce Hâvendin bu sözü de yerinde görülüyor. Yalnız bu kadarcık sözle, Mevlânânın talebe yetiştirmeğe başlaması ve şeyhlik yapması, onun büyüklüğüne yakışık olmuyor. Hâce Hâvend Mahmûd, dahâ sonra, Hâce-i Ahrâr hazretleri ile, Mevlânâ hazretleri arasında bulunduğu söylenen iki büyük kimsenin isimleri de yanlışdır dedi ve başka iki isim söyledi. Sonra, Mevlânâ Dervîş Muhammedin kendi dayısına bir bağlılığı yoktur. Bir başka-

sına bağlı idi dedi. Bu sözlere çok şaşdık. Bunun için, başınızı ağrıttırıyoruz ki, bu iki büyüğün isimlerini, senedleri ile yazınız ki, kimsenin şöyle böyle demeğe yüzü kalmasin. İznli olduğunu yazmanıza lüzûm görmiyoruz. Onun büyüklüğü, en açık şahiddir. Bununla berâber eğer yazarsanız, söz atanların dilleri kökünden kesilmiş olur. Hâce Hâvend Mahmûdun, bu uygunsuz sözleri neden söylediği anlaşılamadı. Belki, bu fakîrleri küçük düşürmek istemişdir. Çünkü üstâdı beğenmemek, onun talebesini hiçe saymak olur. Bu zevâllıları aşağılamak için çok şeyler bulabilirdi. Bunu yapabilmek için, din büyüklerine leke sürmesine ne lüzûm vardı? Yok, başka şeyler düşünerek, büyüklerin kendilerini gözden düşürmek istedi ise, bu dahâ çirkindir. Az bir anlayışı olan, bu çirkinliği hemen sezer. Yâ Rabbî! Doğru yolu gösterdikden sonra, sen bizi sapıtmaktan koru! Rahmet hazînelerinden bizlere ihsân eyle! Sen, büyük ihsânlar sâhibisin. Peygamberlerin efendisi hurmetine “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât”, bu düâmızı kabûl eyle! Doğru yolda bulunanlara selâm olsun!

181

YÜZSEKSENBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mubârek oğlu meyân Muhammed Sâdık hazretlerine yazılmışdır “kaddesallahü teâlâ esrârehümel’azîz”. Süâlîne cevâbdır:

Aklı oğlum Muhammed Sâdık “rahmetullahi aleyh” soruyor:

Süâl: Evliyâdan bir kısmını, Allahü teâlâyâ yakınlık derecelerinin aşağısında görüyorum. Hâlbuki bunlar zühd, tevekkül, sabr ve rızâ makâmlarının yüksek derecelerindedirler. Bir kısmını da, yakınlık mertebelerinin yüksek derecelerinde görüyorum. Hâlbuki bunlar “rahmetullahi aleyhim ecma’în”, zühd ve tevekkül gibi makâmların aşağı derecelerindedirler. Bu makâmların yüksek olması, yakînin fazla olmasına bağlıdır. Yakînin fazla olması da yakınlık ile artar. Acabâ biz mi yanlış görüyoruz? Yoksa, bu makâmların yüksekliği, yakınlıktan başka birşeye mi bağlıdır?

Cevâb: Bu makâmların yüksekliği yakın olmağa bağlıdır. Çok yakın olanın yakîni fazla olur. Keşfiniz de doğrudur. Yakın olan, latîfelerin en latîfidir. Yakîni çok olan da bu latîfelerdir. Bu makâmların yüksekliği, yakînin çokluğuna bağlı olduğundan, o da, bu latîfelere nasîb olur. Bir büyük Velî, çok yakın olmadığı hâlde, latîfelerin en latîfinin makâmlarından birinde bulunabilir ve latîfelerin en koyusuna inmemiş olabilir. Bu makâmda iken, yakınlığı çok olan ve en koyu latîfeye ya’nî maddeden yapılmış beden latîfesine inmiş olan bir Velîden üstün olur. Çünkü, beden latîfesinde o yakınlık olmadığı için, yakîn hâsıl olmamışdır. Bunun için, o makâmlar, niçin üstün olur? Bu latîfeye dönüp inen bir Velî, bu latîfeye bağlı kalır. Önce, başka latîfelere hâsıl olmuş olan yakînler örtülür. Beden latîfesine inmeyen Velî böyle değildir. Bu en latîf olan latîfeye bağlıdır. Çok yakındır ve yakîni de çokdur ve örtülmemişdir. Bu makâmlarda bulunan “rahmetullahi aleyhim ecma’în” en yüksek, en üstün olur.

Geri dönmüş olan, çok yakındır ve yakîni de çok olduğu gibi, makâm-ları da yüksektir. Fekat, bunun yüksekliği örtülüdür. İnsanlara fâideli olmak için ve kendisinden istifâde olunmak için, onlar gibi olmuşdur. Onlar

gibi görünmektedir. Bu makâm, Peygamberlere “aleyhimüsselâm” mahsûsudur. Bunun için, İbrâhîm “aleyhisselâm”, kalbinin itmînân bulmasını istedi ve yakîn hâsil etmesi için herkes gibi, gözle görmeğe muhtâc oldu. Uzeyr “aleyhisselâm” da buna benzer söyledi.

Geriye dönmiyen ise, kendi yakînini bildirerek, perdeler kalksa, yakînım artmaz dedi. Hazret-i Alînin “radiyallahü anh” söylediği denilen bu söz, eğer doğru ise, geri dönmeden önce söylemiştir. Çünkü geri döndükden sonra, yakîn elde etmek için, herkes gibi o da, delîle muhtâc olur.

Bu fakîr “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” geri dönmeden önce, inanılması lâzım gelen şeyler meydânda idi. O bilgilere yakînım, duygu organlarım ile anladıklarımın dahâ çok idi. Fekat, geri döndükden sonra, o yakîn örtüldü. Herkes gibi delîllere, isbât etmeğe muhtâc oldum. Fârisî mısra’ tercemesi:

Yetiştirdikleri gibi yürüyoruz!

Vesselâm.

182

YÜZSEKSENİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Sâlih-i Külâbîye yazılmışdır. Vesveselerden şikâyet eden Sahâbîye karşı buyurulan hadîs-i şerîf açıklanmaktadır:

Birkaç kişi oturmuşduk. Vesvese ve kuruntu üzerinde konuşuluyordu. Bu arada, bir hadîs-i şerîf okundu. Eshâb-ı kirâmdan birkaçı, kötü düşüncelerden, vesveselerden şikâyet etmişti. Resûl “aleyhisselâm” bunlara, **(Bu vesveseler, îmânın olgun olmasındandır)** buyurmuşdu. Bu hadîs-i şerîfin ma’nâsını düşünürken, hâtırıma şöyle geldi: İmânın olgun olması, yakînin çok olmasındandır. Yakînin çok olması da, çok yakın olanlardır. Kalb ve üstündeki latîfeler, Allahü teâlâyâ ne kadar çok yakın olurlarsa, îmân ve yakîn de çok olur. Bedene bağlılık da, o kadar az olur. Bu zemân, bedene vesveseler çok gelir. Uygun olmıyan vesveseler hâsil olur. Görülüyor ki, kötü vesveselerin gelmesine sebep îmânın kâmil olmasıdır. Nihâyetde olanlarda, uygunsuz vesveseler ne kadar çok olursa, îmânlarının o kadar çok olgun olduğunu gösterir. Çünkü îmân kâmil olunca, latîfelerin en latîfleri, bedenden o kadar çok sıyrılır. Sıyrıldıkca, bağları gevşedikce, beden boşalır. Bulanmağa, kararmağa başlar. Böylece kötü düşünceler, vesveseler artar. Başlangıçta ve yolda olanlar, böyle değildir. Bunların vesveseleri zararlıdır, zehrdir. Kalb, rûh hastalıklarını arttırır. Bunu iyi anlamak lâzımdır. Bu bilgiler, bu fakîrin ince bilgilerindedir. Allahü teâlâ, doğru yolda olanlara ve Muhammed aleyhisselâmın izinde gidenlere selâmet versin!

Gel kardeşim, inkâr etme, kıl insâf!

Kıymetli ömrünü eyleme isrâf!

Kalbini nefsin arzûsundan koru,

Dışın gibi için dahî olsun sâf!

YÜZSEKSENÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Ma'sûm-i Kâbilîye yazılmışdır. Nasîhat vermektedir:

Allahü teâlâ, Muhammed Mustafânın “aleyhisselâm” nûrlu yolunda ilerlemek nasîb etsin! Büsbütün kendine bağlasın! Çeşidli bağılıkların ve dağınık düşüncelerin kaplaması, kalbinizin büyüklere olan bağılılığını gevşetmez sanıyorum. Siz yine, düşüncelerinizin dağılmasını önlemeğe çalışınız! Böylece kalbe sirâyet etmelerini önlemiş olursunuz. Matlûba kavuşmağı durduramasınlar. Dünyânın ve dünyâda olanların, ne kıymetleri vardır ki, insan bunları ele geçirmek için, kıymetli ömrünü tüketmiş olsun! Hâlinizi bildiriniz. Gaflet uykusu, ne zemâna kadar sürecek? Fârisî beyt tercemesi:

***Ey İnsan! Evin, tarlan, bak sana zindân olmuş!
ardında koşdukların hep, sana düşman olmuş!***

Ölmeden önce, âhirete yarayan birşey yaparsan, ne güzel! Yoksa işin harâbdır! Kalbini temizliyecek şeylerin kıymetini bilmeli. Bunları yapmağı engelleyenlerin düşmân olduğunu anlamalıdır. Fârisî beyt tercemesi:

***Allah sevgisinden başka, her ne güzelse,
zehrdir cânına billâh, şeker de olsa!***

Resûlün vazîfesi, ancak haber vermektir. Vesselâm!

YÜZSEKSENDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, Kılıncullaha yazılmışdır. Peygamberlerin efendisine “sallallahü teâlâ aleyhi ve aleyhim ve sellem” uymağı övmektedir:

Sevgili ve akıllı oğlumun kıymetli mektûbu geldi. Sevgi ve saygı ile yazılmış olduğu anlaşılacak bizi sevindirdi. Allahü teâlâ, size, râzî olduğu işleri yapmak nasîb eylesin!

Yavrum! Kıyâmetde işe yarayacak olan şey, islâmiyyetin sâhibinin gösterdiği yolda yürümektir “aleyhissalâtü vesselâm”. Hâller, kendinden geçmeler, ilmler, ma'rifetler, işâretler ve kerâmetler, bu yolda iken hâsıl olurlarsa, çok iyidir ve büyük ni'metdirlere. Bu yoldan sapık iken hâsıl olurlarsa, harâblıktır, istidrâcdır, felâkete sebep olurlar. Tesavvuf büyüklerinden Cüneyd-i Bağdâdî hazretlerini “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz” öldükden sonra, rü'yâda gördüler. (Nasılsın?) diye sordular. Cüneyd hazretleri, cevâb olarak buyurdu ki, (İlm, ma'rifet dolu sözlerimin hiç fâidesi olmadı. İşâretleri, kıymetli bilgileri bana yaramadı. Bir gece yarısı kıldığım iki rek'at nemâz, imdâdima yetişti).

Herşeyden önce, Muhammed aleyhisselâma ve Onun dört halîfesine uymak lâzımdır. Sözlerde, işlerde ve inanmakta islâmiyyetden ayrılmamağa çok dikkat etmelidir. Bunlara uymak, yümün ve bereketdir. Ya'nî, hep iyiliklere kavuşdurur. İslâmiyyetden ayrılmak ise, insanı utandırır ve felâ-

kete götürür. Gönderdiğiniz kitâbın birkaç yerini okudum. İyi göründü. Fakat, kitâb yazmaktan önce yapılacak dahâ mühim işler var. Önce, onları yapmak, dahâ uygun ve dahâ iyi olur. Vesselâm.

185

YÜZSEKSENBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Mensûr-i Araba yazılmışdır. Kalbin selâmeti bildirilmektedir:

Allahü teâlâ sizi, Muhammed aleyhisselâmın islâmiyeti yolunda buldursun! Bütün kuvvetinizle, Allahü teâlânın rızasına kavuşmak için, çalışmanızı nasîb eylesin! Bize ve size “kaddesallahü teâlâ esrârehümel’azîz” lâzım olan şey, kalbi, Allahdan başka şeylere düşkün olmaktan kurtarmaktır. Kalbin bu kurtuluşu da, Allahü teâlâdan başka, hiçbirşeyi düşünmemekle olur. Bir insan, eğer bin sene yaşamış olsa, kalbinden hiçbirşey geçmez. Çünkü kalb, Allahü teâlâdan başka her şeyi unutmuşdur. Fârisî mısra tercemesi:

İş budur. Bundan başka, herşey hiçdir!

Mevlânâ Fâzıl Serhendî, hizmetinizde bulunmaktadır. Babası Serhendedir. İhtiyâr hâlinde, oğlunu görmekle sevinmek istiyor. Buna kavuşabilmesi için, bu fakîri aracı yapmaktadır. Emr, sizindir. Dahâ doğrusu, herşey Allahü teâlânın emrindedir. Vesselâm.

***Buna fânî dünyâ derler, durmayıp dâim döner,
Âdemoğlu, bir fenerdir, nihâyet birgün söner.***

186

YÜZSEKSENALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, Kâbil müftüsü hâce Abdürrahmâna yazılmışdır. Sünnet-i seniyyeye uymağı, bid’atlerden kaçınmağı istemektedir:

Allahü teâlâyâ ağıyarak, sızlıyarak ve Ona sığınarak ve güvenerek yalvarıyorum ki, bu fakîri ve ona bağlı olanları, bid’at olan işleri yapmaktan korusun ve bid’atlerin güzel ve fâideli görünmelerine aldanmaktan muhâfaza buyursun! Seçilmiş olanların, sevilenlerin efendisi, en üstünü hâtırı için bu düâyı kabûl eylesin! **(Bid’at)** demek, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” zemânında ve Onun dört halîfesi zemânlarında bulunmayıp da, dinde sonradan meydâna çıkan şeylere denir. Bid’atleri ikiye ayırmışlar: **(Hasene)** [güzel] ve **(Seyyie)** [kötü]. Resûlullahın ve dört halîfesinin zemânlarında bulunmayıp da, dinde sonradan meydâna çıkan ve bir sünnetin unutulmasına sebep olmıyan güzel şeylere, **(Hasene)** demişlerdir. Sünneti ortadan kaldıran bid’ate de, **(Seyyie)** demişlerdir. Bu fakîr, bu bid’atlerin hiçbirinde güzellik ve parlaklık görmüyorum. Yalnız karanlık ve bulanıklık duyuyorum. Eğer bugün, kalbler kararmış olduğundan, bid’at sâhibinin işleri iyi ve güzel görülürse de, yarın kıyâmet günü, kalbler uyandığı zemân,

bunların zarar ve pişmânlıktan başka bir netîce vermedikleri görülecektir. Fârisî beyt tercemesi:

***Ciğeri yakan düşünceden, gözüme uyku girmede,
acabâ o sevgilim, geceyi kiminle geçirdi?***

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Bizim dînimizde yapılan her yenilik, her reform fenâdır, atılmalıdır)**. Atılması lâzım olan şeyin neresi güzel olur? Bir hadîs-i şerîfde buyurdu ki: **(Sözlerin en iyisi, Allahü teâlânın kitâbıdır. Yolların en iyisi, Muhammed aleyhisselâmın gösterdiği yoldur. İşlerin en kötüsü, bu yolda yapılan değişikliklerdir. Bid’atlerin hepsi dalâletdir, sapıklıktır)**. Başka bir hadîs-i şerîfde, **(Allahü teâlâdan korkunuz! Sözümleri iyi dinleyiniz ve itâ’at ediniz! Ben öldükten sonra gelecekler, çok ayrılıklar göreceklerdir. O zemân, benim ve halîfele-rimin yolunuza sarılınız! Dinde yeni ortaya çıkan şeylerden kaçınız! Çünkü, bu yeni şeylerin hepsi bid’atdır. Bid’atlerin hepsi dalâletdir, doğru yoldan ayrılmaktır)** buyuruldu. Dinde yapılan her değişiklik bid’at olunca ve her bid’at, dalâlet olunca, bid’atlerin hangisine güzel denilebilir? Bu hadîs-i şerîflerden anlaşılıyor ki, her bid’at sünneti ortadan kaldırmaktadır. Bid’atlerin, bir kısmı kaldırır, bir kısmı kaldırmaz demek, pek yanlışdır. Görülüyor ki, bid’atlerin hepsi seyyiedir, kötüdür. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki: **(İnsanlar, ortaya bir bid’at çıkarırlarsa, Allahü teâlâ, buna karşılık bir sünneti yok eder. Sünnete yapışmak, ortaya bid’at çıkarmaktan iyidir)**. Hassân bin Sâbitin bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(Bir millet, dinlerinde bir bid’at yaparsa, Allahü teâlâ, buna benzeyen bir sünneti yok eder. Kıyâmete kadar bir dahâ geri getirmez)** buyuruldu.

Âlimlerimizin hasene dedikleri bid’atlerden bir kısmına dikkat edilirse, sünneti yok etmekte oldukları görülmektedir. Meselâ, meyyiti kefenler-ken, ölünün başına sarık sarmağa **(Bid’at-i hasene)** demişler. İyi düşünülürse, bu bid’at, sünneti bozmaktadır. Çünkü kefende sünnet, üç parça olmasıdır. Sarık dördüncü oluyor. Sünneti değiştiriyor. Değiştirmek, yok etmek demektir. Âlimler, sarığın ucunu sol omuz üzerine sarkıtmak güzel olur demiş. Hâlbuki, iki kürek arasına sarkıtmak sünnettir. Bu bid’at de, sünneti, açıkca yok ediyor. Bunun gibi âlimler, nemâzda, kalb ile niyyet etmekle berâber, ağız ile de söylemek müstehab olur demiştir. Hâlbuki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin, Eshâb-ı kirâmın ve Tâbi’în-i izâmın “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în” söz ile niyyet etdik-leri, ne kuvvetli bir haber ile, ne de za’îf bir haber ile bizlere hiç ulaşma-mıştır. İnkâmet okununca hemen **(Allahü ekber)** diyerek nemâza durur-lardı. Bunun için, ağız ile niyyet etmek bid’at oluyor. Bu bid’ate hasene demişlerdir. Hâlbuki anlıyorum ki, bu bid’at, yalnız sünneti yok etmekle kalmıyor, farzı da yok ediyor. Çünkü ağız ile niyyet etmek câiz olunca, çok kimse, yalnız ağızla niyyet ederek kalb ile niyyet etmediklerinden hiç kork-muyorlar. Böylece, nemâzın farzlarından biri olan kalb ile niyyet yapılmı-yor. Bu farz yok oluyor. Nemâz kabûl olmuyor. Bunlar gibi dahâ nice bid’atler, reformlar, herhangi bir bakımdan olsa bile, sünnetden fazla olu-yorlar. Bu ziyâdelik, sünneti değiştirmek demektir. Değişiklik ise, yok etmek demektir.

O hâlde, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sünnetine birşey katmamalı ve Onun Eshâb-ı kirâmına “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’in” uymalıdır. Çünkü, Eshâb-ı kirâmdan herbiri, gökdeki yıldızlar gibidir. Herhangi birine uyan se’âdete kavuşur.

[İbni Âbidîn diyor ki, (Nemâza başlarken niyyet etmenin farz olduğu söz-birliği ile bildirildi. Niyyet, yalnız kalb ile olur. Yalnız söz ile niyyet etmek bid’atdır. Kalb ile niyyet edenin, şübheden, vesveseden kurtulmak için, söz ile de niyyet etmesi câizdir.)]

Kıyâs ve ictihâd, bid’at değildirler. Çünkü bunlar, (**Nusûs**)un, ya’nî âyetlerin ma’nâlarını meydâna çıkarmaktadırlar. Bu ma’nâlara başka birşey eklemesler. (**Ey akl sâhibleri! İyi anlayınız!**) meâlindeki âyet-i kerîme, kıyâs ve ictihâdı emr etmektedir.

187

YÜZSEKSENEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hâce Muhammed Eşref-i Kâbilîye yazılmışdır. Kavuşduran yolların en kısası, râbıta yapmak olduğu bildirilmektedir:

Sevdiklerinize yazdığımız mektûbu okuduk. İçinde bildirilen hâlleriniz anlaşıldı. Kendini zorlamadan, uğraşmadan, üstâdın râbıtasının kendiliğinden hâsıl olması, üstâd ile talebesi arasında tâm bir yakınlık olduğunu açıkça gösterir. Bu yakınlık, fâide vermeğe ve istifâde etmeğe yarar. Kavuşdurucu yollar içinde râbıtadan dahâ çabuk kavuşduramı yokdur. Hangi tâli’li kimseye bu ni’meti ihsân ederler? Hâce-i Ahrâr “kaddesallahü teâlâ sirreh” hazretleri (**Fıkarât**) risâlesinde buyuruyor ki: Fârisî mısra’ tercemesi:

Önderin görüntüsü, Hakkın zikrinden dahâ fâidedir!

Ya’nî rehberin hayâli, talebesine [kalbin tasfiyesinde] zikr etmesinden dahâ çok fâide verir. Çünkü başlangıçta, tâlibin Hak teâlâ ile tâm yakınlığı yokdur. Bunun için zikr etmekle, çok fâidelenemez. Önceniz, sonranız selâmetde olsun!

188

YÜZSEKSENKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hâce Muhammed Sıddık-ı Bedahşîye yazılmışdır. Sorularına cevâb vermektedir:

Kıymetli kardeşimin güzel mektûbu geldi. Üç şey soruyorsunuz: Bizi seven kardeşim! Latîfelerden birkaçının kalb mertebesinde bulunması, yalnız kalbde bulunan latîfeler içindir. Kalbin dışında bulunan latîfeler, kalb mertebesinde bulunmazlar.

Yaradılışı, kalb veyâ rûh mertebesine kadar olan kimseyi tesarrufu kuvvetli olan pîri, dahâ yüksek mertebelere ulaştırabilir. Fekat, burada bir incelelik vardır ki, ancak uzun anlatmakla bildirilebilir. Yazmakla bildirilecek gibi değildir.

İnsanın zâhiri, ya’nî görünen organları, bâtının hâllerini, özelliklerini edi-

nirse ve bâtin da, ya'nî kalb, rûh ve başka latîfeleri, zâhirin sıfatlarına bürünürse, zâhirde olan şeylerin, bâtında da olması ve bâtındaki hâllerin zâhirde de hâsıl olması niçin güç olsun? Vesselâm!

189

YÜZSEKSENDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, Şerefeddîn Hüseyin-i Bedahşîye yazılmışdır. Dünyânın güzelliğine aldanmamalı, islâmiyyetden ayrılmamalıdır:

Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâyâ hamd olsun! Peygamberlerin en üstünü olan Muhammed aleyhisselâma ve temiz Âline ve Eshâbının hepsine bizden selâmlar olsun! Akllı ve kıymetli oğlum Şerefeddîn Hüseyin şerefli mektûbu geldi. Bizi sevindirdi. Sayısız bağlılıklar arasında, bu fakîrleri “rahmetullahi aleyhim ecma'în” hâtırlamanız ne büyük ni'metdir. Bu hâliniz, kalbdeki sevginin alâmetidir. Bu sevgi de, ifâde ve istifâdeye sebebedir. Bildirdiğiniz rü'yâlar doğrudur ve güzeldirler. Kalblerin bağlılığını göstermektedir.

Yavrum! Dünyânın tadına ve güzelliğine sakın aldanma! Onun yalancı gösterişlerine kapılma! Çünkü, hepsi geçici ve kıymetsizdir.

Bugün, böyle olduğuna belki inanmazsınız. Fekat yarın ölünce, doğru olduğu anlaşılacaktır. O zemân inanmanın fâidesi olmayacaktır. Fârisî beyt tercemesi:

*İncilerin ağırlığı, sağır etmiş kulağımı,
Ne yapayım, duymaz olmuş, ağlamamı, sızlamamı.*

Kalbin temizlenmesi için olan vazîfenizin kıymetini biliniz! Bunları yapmağa, cânla, başla çalışınız! Beş vakt nemâzi, seve seve ve cemâ'at ile kılınız! Malınızın kırkda bir zekâtını, müslimân fakîrlere, yalvara yalvara veriniz! Harâmlardan ve şübhelilerden kaçınınız! Herkesle iyi geçinip, hep acıyınız! Kurtuluş yolu budur. Vesselâm!

190

YÜZDOKSANINCI MEKTÛB

Bu mektûb, mîr Muhammed Nu'mân Bedahşînin çocuklarından birine yazılmışdır. Zikir anlatılmakta ve lüzûmlu nasîhatler verilmektedir:

Elhamdü lillahi Rabbil'âlemîn, vessalâtü vesselâmü alâ seyyidilmürselîn ve âlihi ve eshâbihittâhirîn ecma'în.

İyi bil ki, senin se'âdetin ve belki bütün insanların se'âdeti ve herkesin dünyâ ve âhiret sıkıntılarında kurtulması, sâhibimizin zikri ile olur. Elden geldikçe her zemân zikir yapmalıdır. Ondan bir ân gâfil kalmamalıdır. Cenâb-ı Hakka çok hamd ve şükr olsun ki, her ân zikir etmek, bu büyüklerin yolunda, dahâ başlangıçta nasîb olmaktadır. Sonda kavuşulabilecek ni'metler, başlangıçta tatdırılmaktadır. Bunun içindir ki, tesavvuf yolunda ilerlemek isteyenlerin bu yolu seçmeleri en uygundur ve en doğrudur. Hattâ, lâzımdır. Bunun için, sana önce lâzım olan, herşeyden yüz çevirip,

bu yüksek yolun büyüklerine bağlanmandır! O büyüklerin kalblerinden, rûhlarından fâidelenmek için yalvarmalısın! Önce zıkr lâzımdır. Zıkr, hâtırlamak, anmak demektir. Göğsün sol tarafındaki kalb, yürek denilen et parçasını düşünürsün. Bu et parçası, gönül denilen hakîkî kalbin yuvası gibidir. **ALLAH** mubârek ismini, hayâlin ile bu kalb üzerinden geçirirsin. Bu ânda, hiçbir uzvunu oynatmazsın. Yalnız kalbini düşünerek oturursun. Kalbin şeklini, anatomik yapısını düşünmezsin. Çünkü, kalbin yerini düşünmek lâzımdır. Kalbin kendisini tesavvur etmek, hâtırlamak lâzım değildir. Allah ismini, kalbin bulunduğu yerde hâtırlarken, hiçbir şeye benzemez diye düşünürsün! Allahü teâlânın sıfatlarını da düşünmezsin. Hâzır ve nâzır olduğunu dahî düşünmezsin. Böylece, Zât-i teâlâ yüksekliğinden; sıfatlara düşmemiş olursun ve kesretde vahdeti görmek derecesine inmezsin. Mahlûkları görüp, bunlara bağlı kalıp avunarak, hiçbirşeye benzemiyen varlığa bağlanmaktan mahrûm kalmıyasın. Çünkü mahlûklarda görülen, anlaşılan herşey, O olamaz. Çoklukta görülenler, bir olanı görmek olamaz. Hiçbirşeye benzemiyeni, bilinen, anlaşılan şeylerin dışında aramak lâzımdır. Ayrılmıyan, bölünmiyen, hiç değişmiyen birşey, çok olan, başka başka olan şeylerde bulunamaz. Zıkr ederken, bir Velînin görünüşü, kendiliğinden hâsıl olursa, o görünüşü de kalbde durdurmalıdır. Böylece zikre devâm etmelidir. Velî dediğimiz zât, Allahü teâlâyâ kavuşduran yolu gösterendir. Yolda, ondan yardım, imdâd gelen zâtdır. Yoksa cübbe, külâh, diploma edinip, şeyh efendi olarak köşede oturan câhil değildir. Âdetlere, gösterişlere, yaldızlı sözlere aldanmamalıdır. Evet, kâmil ve mükemmil bir zâtdan, bereketlenmek, fâidelenmek için elbise, çamaşır gibi şey almak, onu inanarak ve saygı ile kullanmak çok fâide ve feyz verir. Fekat, veren olgun, alan uygun olmak lâzımdır.

Bu yolda rü'yâlara güvenmemeli, kıymet vermemelidir. Bir kimse, rü'yâda, kendini devlet başkanı görse, yâhud kutb, Velî olduğunu görse, uyanık iken de böyle olmuş değildir. Uyku içinde değil, uyanık iken böyle olmak lâzımdır. Uyanık iken kavuşulan şeyler kıymetlidir.

Şunu iyi bilmeli ki, zikrin fâideli olması ve bunun te'sîr etmesi için, islâmiyyete yapışmak lâzımdır. Ehl-i sünnet âlimlerinin "rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în" bildirdikleri gibi inanmak, farzları, sünnetleri yapmak ve harâmlardan, şübhelilerden kaçınmak elbette lâzımdır. Bunları Ehl-i sünnet âlimlerinden ve bunların kitâblarından öğrenmelidir. [Sapık kimselerden, bozuk din adamlarından, din câhillerinin, mezhebsizlerin kitâb ve gazetelelerinden öğrenilen şeyler insanın dînini bozar. Zikrinin, ibâdetlerinin fâidesi olmaz. Dünyâda felâketlerden, âhîretde azâbdan kurtulamaz.] Vesselâm.

191

YÜZDOKSANBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Hân-ı Hânâna yazılmışdır. Peygamberlere uymak lâzımdır. İslâmiyyetin emrlerinde çok kolaylık olduğu bildirilmektedir:

Bizlere doğru yolu gösteren Allahü teâlâyâ hamd olsun! O bize doğru yolu göstermeseydi, biz kurtuluş yolunu bulamazdık. Allahü teâlânın Peygamberlerine inandık. Sonsuz se'âdete ve hakîkî kurtuluşa kavuşmak için,

Peygamberlere uymak lâzımdır “salevâtullahi teâlâ ve teslîmâtühü”. Bir kimse, bin sene ibâdet etse ve sıkıntılı riyâzetler çekse ve sıkı mücâhede yapsa, eğer bir Peygamber-i zî-şâna “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” uymamış ise, bütün bu çalışmalarının bir arpa kadar kıymeti olmaz. Çölde görülen (**serâb**) gibi, hiçbirşeye yaramaz. Hiçbir düşünce ve bir iş olmıyan ya'nî birşeye yaramıyan uyku bile, meselâ, gün ortasında bir parça uyumak, o büyüklerin emrine uyarak yapılınca, onlara uymadan yapılan, bin sene ibâdetden, mücâhededen katkat dahâ kıymetli olur.

[Seyyid Abdülhakîm Efendi hazretleri, [1341] baskılı (**Erriyâdüt-tesavvufiyye**) kitâbı, altmışbeşinci sahîfesinde buyuruyor ki: (**Mücâhede**), Allahü teâlânın düşmanı olan nefsin istemediği, ona zor gelen, sıkıntı veren ağır şeyleri yapmak, nefisle çarpışmak demektir. (**Riyâzet**), nefsin istediği, ona tatlı gelen şeyleri yapmamak demektir].

Allahü teâlânın ni'metlerinin en kıymetlisi, bütün emrlerinde kolaylık göstermesidir. İslâmiyyetin bütün isteklerinde tam kolaylık gözetilmiştir. Meselâ yirmidört sâat içinde, yalnız onyedî rek'at nemâz kılmağı emr buyurmuşdur. Bunun hepsi, bir sâat sürmez. Bunu kılarken de, en kolay olanı okumağı kabûl etmektedir. Ayakda kılamıyanın, oturarak kılmasına izn vermiştir. Oturarak kılamıyan, yatarak kılabilir. Rükû' ve secdeleri yapamıyan, îmâ ile, işâret ile kılabilir demiştir. Abdest almak için su kullanamıyana, toprak ile teyemmüm etmesine izn vermiştir. Zekât için de, malın yalnız kırkda birini fakîrlere ayırmıştır. Bunu da, yalnız ticâret eşyâsından ve çayırda parasız otlıyan, dört ayaklı hayvanlardan emr etmiştir. Ömründe bir kerre hac etmeğı farz etmiştir. Bu da yalnız, yol parası olanlara ve yol tehlikesiz olduğı zemân farz olmaktadır. Sayılamıyacak kadar çok şeyleri halâl etmiş, izn vermiştir. Dörde kadar kadını nikâhla almağı ve sayısız câriye kullanmağı mubâh eylemiştir. Talâk, ya'nî boşamak ile, kadın değışdirmeğı yol göstermiştir. Yiyecek, içecek ve kumaşlardan çoğunu mubâh etmiş, pekazını harâm kılmıştır. Harâm etmesi de, kullarının iyiliğı için olmuştur. Acı, zararlı, kötü olan şerâbı yasak etdi ise de, buna karşılık çeşid çeşid tatlı, güzel kokulu, fâideli şerbetleri mubâh etmiştir. Meyve suları, dârcın, karanfil ve çiçek suları hep halâldir. Bunların hepsi fâideli-dir. Acı, yakıcı, keskin ve akılı giderici ve çok tehlikeli olan birşey, o güzel kokulu şerbetlere benzeyebilir mi? Onun harâm olması ve Allahü teâlânın beğenmemesi, bunların ise halâl olup, Allahü teâlânın râzı olması da ayrıca bir farkdır. İpekli kumaşlardan bir kısmını erkeklere harâm etmiş ise de, buna karşılık süslü, renkli sayısız kumaşları halâl eylemiştir. Yünlü kumaşların hepsi halâldir. Bunlar, ipekden katkat dahâ fâidelidir. Bununla berâber, ipekli kumaşları, kadınlara mubâh eylemiştir. Bunun fâidesi de, yine erkekleredir. Altın ve gümüş gibi zînet eşyâsını kadınlara mubâh etmesi de böyle olup, fâideleri, erkekleredir. İnsâfsız, taş yürekli bir kimse, bu kadar çok kolaylığı, güç ve ağır yük görürse, kalbinin bozuk olduğunu göstermiş olur. Rûhunun hasta olduğı, kafadan sakat olduğı anlaşılır. Birçok işler vardır ki, sağlam, normal insanlar bunları kolay yapıdığı hâlde, hasta kimselere güç gelir. Kalbin hasta, bozuk olması demek, Peygamberlerin “aleyhimüsselâm” getirdikleri bilgilere, tâm inanmaması demektir. İnanmaları, görünüşdedir. İçden inanmış değıldir. Gönülden inanma-

nın alâmeti vardır. Bu alâmet, islâmiyyetin emrlerine sarılmaktır. İslâmiyyeti beğenmeyenlerin, ona uymak istemiyenlerin müslimân olduklarını söylemelerine inanılmaz. Bunlara (**Münâfık**) denir. Şûrâ sûresi, onüçüncü âyetinde meâlen, (**Müşrikleri** [ya'nî Allahdan başkasına tapınanları] **îmâna, Allaha kulluğa çağırmağım, onlara ağır gelir. Bunun için sana düşman olurlar**) buyuruldu. Allahü teâlâ, dilediğini kendine seçer. Onu isteyenlere, kendine kavuşduran yolu gösterir. Doğru yolda olanlara ve Muhammed aleyhisselâmın izinde gidenlere selâm olsun!

192

YÜZDOKSANİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Bedi'uddîn-i Sehârenpûriye yazılmışdır. Bir sâline cevâb vermektedir:

Aklı ve kıymetli kardeşim! Hocama yazmış olduğum onbirinci mektûbda, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk'ın makâmından dahâ yüksek bir makâm hâsıl olduğu yazılıdır. Bunun ne demek olduğunu soruyorsunuz. Allahü teâlâ, senin bilgini artırdırsın! Bu yazı, hazret-i Ebû Bekr'den dahâ yüksek olmağı göstermez. Bu söz ve o mektûbdaki buna benzeyen yazılar, bir talebenin kendi rehberine arz ettiği, kendi hâlleridir. Büyüklerimiz buyuruyor ki, bir tâlib, doğru olsun, yanlış olsun, kendine hâsıl olan herşeyi, üstâdına bildirmelidir. Çünkü doğru olmıyan bilgilerden, doğru ma'nâlar da çıkarılabilir. Bunun için, bunları da bildirmek lâzımdır denildi. Yukarıdaki söz de, bu sebebden yazılmış olabilir. Şunu da söyleyebiliriz ki, Peygamber olmıyan birinin, ufak bir şeyde, Peygamberden üstün olması câiz görülmüşdür. Bunun misâlleri de vardır. Şehîdlerin üstünlükleri sayılırken, Peygamberler için bildirilmeyenler de, haber verilmişdir. Bununla berâber üstünlük, her bakımdan Peygamberlere mahsûsdur “aleyhimüssalevât vetteslîmât”. Peygamber olmıyan bir Velî, Peygamberde bulunmıyan bir üstünlükden geçirilirse, buradan geçerken kendini dahâ yüksek görebilir. Bu câizdir. Onun bu makâma yükselebilmesi, Peygambere uyması sebebi ile olmaktadır. Bunun için, Peygambere de o makâmdan nasîb vardır. Çünkü hadîs-i şerîfde, (**Güzel bir çığır açan kimse, bunun sevâbını kazanır ve bu güzel şeyi yapanlara verilen sevâblardan da pay alır**) buyuruldu. Peygamber olmıyanın, ufak birşeyde, Peygamberden üstün olması câiz olunca, Peygamber olmıyanlardan üstün olması da câiz olacağı meydândadır. Bunu anlamak güç değildir. Vesselâm.

193

YÜZDOKSANÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, seyyid Ferîd “rahmetullahi teâlâ aleyh” hazretlerine yazılmışdır. Ehl-i sünnet i'tikâdına göre inanmak lâzım olduğu, fıkıh bilgilerini öğrenmenin ehemmiyyeti bildirilmektedir:

Allahü teâlâ yardımcınız olsun! İşlerinizi kolaylaşdırsın! Ayb ve çirkin olan şeylerden korusun!

Âkıl ve bâliğ olan erkeğin ve kadının birinci vazîfesi, Ehl-i sünnet âlim-

lerinin yazdıkları akâid bilgilerini öğrenmek ve bunlara uygun olarak inanmaktır. Allahü teâlâ, o büyük âlimlerin çalışmalarına bol sevâb versin! Âmîn. Kıyâmetde Cehennem azâbından kurtulmak, onların bildirdiklerine inanmağa bağlıdır. Cehennemden kurtulacak olanlar, yalnız bunların yolunda gidenlerdir. [Onların yolunda gidenlere **(Sünnî)** denir.] Resûlullahın “salallahü aleyhi ve sellem” ve Eshâbının “rıdvânullahi aleyhim ecma’în” yolunda gidenler, yalnız bunlardır. Kitâbdan, ya’nî Kur’ân-ı kerîmden ve Sünnetden, ya’nî hadîs-i şerîflerden çıkarılan bilgiler içinde kıymetli, doğru olan yalnız bu büyük âlimlerin, Kitâbdan ve sünnetden anlayıp bildirdikleri bilgilerdir. Çünkü her bid’at sâhibi, ya’nî her reformcu ve her sapık kimse, bozuk düşüncelerini, kısa aklı ile, Kitâbdan ve sünnetden çıkardığını söylüyor. Ehl-i sünnet âlimlerini “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în” gölgelemeğe, küçültmeğe kalkışıyor. Demek ki, Kitâbdan ve sünnetden çıkarıldığı bildirilen her sözü, her yazıyı doğru sanmamalı, yaldızlı propagandalarına aldanmamalıdır.

Ehl-i sünnet vel-cemâ’at âlimlerinin bildirdiği doğru i’tikâdı açıklamak için, büyük âlim Tür Püştî “rahmetullahi aleyh” hazretleri bir kitâb yazmıştır. **(El-mu’temed)** adındaki bu kitâbı çok kıymetlidir ve açık yazılmıştır. Kolayca anlaşılabilir. Toplandığınız zemânlarda bu kitâbı okuyunuz. Fekat, bu kitâbda, her bilgi, mantık yolu ile isbât edilmiş olduğundan uzamış ve genişlemiştir. Öğrenilmesi ve inanılması herkese çok lâzım olan bilgileri kısaca anlatan bir kitâb olsaydı dahâ uygun ve dahâ fâideli olurdu. Bu arada fakîrin de, Ehl-i sünnet vel-cemâ’at i’tikâdını kısa ve açık olarak yazmak hâtırına geldi. Eğer yazmak nasîb olursa, size de gönderirim.

[**(Se’âdet-i Ebediyye)** ve **(Herkesi Lâzım Olan İmân)** adındaki kitâblarda, Ehl-i sünnet i’tikâdı açık olarak bildirilmiştir. Hakîkat kitâbeviden alınarak okunmasını ve herkesin okumasına ön ayak olunmasını tavsiye ederiz.]

İ’tikâdı düzelttikden sonra halâl, harâm, farz, vâcib, sünnet, mendûb, mekrûh olan şeyleri de fikh kitâblarından öğrenmek ve her işi bunlara göre yapmak da lâzımdır. Talebeden birkaçına emr buyurunuz da, fârisî dilinde yazılmış fikh kitâblarından birisini, topladığınız zemân okusunlar. **(Mecmû’a-i Hânî)** ve **(Umdet-ül-islâm)** adındaki kitâbları okumak çok uygun olur.^[1]

Allah korusun, i’tikâd edilecek şeylerde, bir sarsıntı olursa, kıyâmetde, Cehennemden hiç kurtulmak olmaz. İ’tikâd doğru olup da, işlerde gevşeklik olursa, tevbe ile ve belki tevbesiz de afv olunabilir. Eğer afv olunmazsa, Cehenneme girse bile, sonunda yine kurtulur. Görülüyor ki, işin aslı, temeli, i’tikâdı düzeltmektir. Hâce Ubeydullah-i Ahrâr “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” buyurdu ki, (Bütün iyi hâlleri ve buluşları bize verseler, fekat Ehl-i sünnet vel cemâ’at i’tikâdını kalbimize yerleştirmeseler, hâlimi harâb, istikbâlimi karanlık bilirim. Eğer bütün harâblıkları, çirkinlikleri verseler ve kalbimizi Ehl-i sünnet i’tikâdı ile süsleseler hiç üzülmem). Allahü

[1] Umdet-ül-islâm fârisîdir. Müellifi Abdül’azîzdir. 1409 [m. 1989] da Hakîkat Kitâbevi basdırmıştır.

teâlâ, bizi ve sizi, Ehl-i sünnet i'tikâdından ayırmasın! İnsanların efendisi hurmetine “aleyhissalâtü vesselâm” düâmızı kabûl buyursun! Âmîn!

Lâhordan gelen bir talebe, şeyh Ciyûnun [ya'nî şeyh Ferîd hazretlerinin] eski Nahnâs câmi'inde Cum'a nemâzı kıldığını söyledi. Meyân Refî'uddîn, şeyhin iltifâtına kavuşduktan sonra, kâdî şeyh Ciyûnun, kendi bağçesinde bir câmi' yaptırdığını söyledi. Böyle haberleri işitdiğimiz için, Allahü teâlâyâ hamd olsun! Allahü teâlâ böyle iyi işleri arttırsın! Saygı taşıyanlarınız, böyle haberleri işitince çok, hem de pekçok sevinmekdeyiz.

Muhterem Seyyid hazretleri “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz”! Bugün, müslimânlar kimsesiz kaldı. İslâmiyyete yardım için, bugün bir çiteyl [ya'nî ufak bir gümüş] vermek, binlerce altın vermiş gibi kıymetli olur. Hangi tâli'li kimseye bu büyük ni'meti ihsân ederlerse, ona müjdeler olsun! Dînin yayılmasına, islâmiyyetin kuvvetlenmesine çalışmak, her zemân iyidir ve kim olursa olsun, böyle çalışan, cihâd sevâbına kavuşur. Fekat, islâm düşmanlarının her yandan saldırdığı bu zemânda, Ehl-i beyt-i nebevîden olan siz kahramânların “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în” yardım etmesi, elbette dahâ iyi, dahâ güzel olur. Çünkü Allahü teâlâ, islâmiyyet gibi en büyük ni'metini, kullarına, sizin yüksek ceddiniz ile gönderdi. Sizin yardımınız, kendi yaptığı şeye yardım etmek olur. Başkalarının yardımını ise böyle olmaz. Resûlullah “aleyhi ve alâ âlihi minessalvâti efdalühâ ve minettehiyyâti vetteslîmâti ekmelühâ” tâm vâris olabilmek, bu büyük işi yapmakla olur. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbına karşı buyurdu ki, **(Siz, öyle bir zemânda geldiniz ki, Allahü teâlânın emrlerin ve yasaklarının onda birini yapmaz iseniz, helâk olur, Cehenneme gidersiniz. Sizden sonra öyle müslimânlar gelecek ki, Allahü teâlânın emrlerin ve yasaklarının onda birini yapabilseler, Cehennemden kurtulurlar).** İşte bizim zemânımız, o zemândır ve müjdeleyenler de şimdiki müslimânlardır. Fârisî beyt tercemesi:

***Se'âdet topu ortaya kondu.
Topu kapan yok, erlere n'oldu?***

Bu yakınlarda, mel'ûn Guvendval kâfirinin öldürülmesi çok güzel oldu. Onun ölümü, Hindûların burunlarının kırılmasına sebep oldu. Ne niyetle olursa olsun, niçin öldürüldü ise öldürülsün, islâma saldıranların alçalması, müslimânlar için bir kazançtır. O kâfir öldürülmeden önce rü'yâda devlet reîsimizin, kâfirlerin liderlerinin başını kesdiğini görmüştüm. Doğrusu o kâfir, düşmanların önderi ve kâfirlerin şefleri idi. Allahü teâlâ, o alçakları yardımsız bıraksın!

İslâmiyyetin ve müslimânların yükselmesi, kâfirlerin ve kâfirliğin kıymetden düşmesine, aşağı olmasına bağlıdır. Allahü teâlâ, zimmîlerden cizye almağı emr eyledi. Onlardan bu vergiyi almak, onları aşağı kılmak içindir. Kâfirler ne kadar yükselirse, müslimânlar da o kadar alçalır. Bu inceleği iyi anlamalıdır. Çok kimse, bu bağlılığı anıyamıyor. Bu yüzden dinlerini yıkıyorlar. Tevbe sûresinin yetmişüçüncü âyetinde meâlen, **(Ey sevgili Peygamberim “sallallahü aleyhi ve sellem”! Kâfirlerle ve münâfıklarla cihâd et, döğüş! Onlara sert davran!)** buyuruldu. Kâfirlerle döğüşmek,

onlara sert davranmak, dinde zarûrî lâzımdır. Ya'nî îmânın şartıdır. [Fekat, cihâdı hükûmet yapar. Devletin ordusu yapar. Müslimânların cihâdı, asker olarak hükûmetin verdiği vazîfeyi yapmaktır.] Geçen senelerde, yayılmış olan kâfirlik alâmetlerinden şimdi, ötede beride kalmış bulunması, müslimânlara çok ağır gelmektedir. Bugün, her müslimânın birinci vazîfesi, o alçakların kötülüklerini ahbâblarına anlatmaktır ve küfr alâmetlerinin millet arasından kalkmasına çalışmaktır. Bu kötü alâmetlerden ötede beride görülmesi, belki de bunların kötülüğünü anlamamaktan ileri gelmektedir. Elinizden gelirse güvendiğiniz din adamlarına haber yollayınız. Bu kâfirlik alâmetlerini, millete duyursunlar. İslâmiyyetin emrlerini bildirmek için, hârîka işler yapmak, kerâmet sâhibi olmak şart değildir. Bilenlerin, bilmiyenlere öğretmeleri lâzımdır. Elimde gücüm, kuvvetim yokdu da, islâmiyyetin yasak ettiği şeylerin kötülüklerini söyliyemedim diyerek, özr ve behâne ileri sürmek, kıyâmetde insanı azâbdan kurtaramıyacaktır. İnsanların en iyileri olan Peygamberler “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” islâmiyyetin emrlerini, yasaklarını bildirirlerdi. Ümmetleri mu'cize isteyince, **(Mu'cizeleri, Allahü teâlâ yaratır. Bizim vazîfemiz Onun emrlerini bildirmektir)** buyurlardı. Allahü teâlâ dilerse, ümmetlere merhamet ederek, inanmaları, se'âdete kavuşmaları için, o ânda mu'cize yarattı. Her ne olursa olsun, islâmiyyeti bildirmek, gençlere öğretmek, fâidelerini açıklamak, düşmanların yalanlarını, iftirâlarını cevâblandırmak elbette lâzımdır. Bilenler, bildirmezlerse, cezâdan, azâbdan kurtulamıyacaklardır. Bu vazîfeyi yaparken, fitne çıkarmamağa, dikkat etmelidir. Dikkat ile çalışırken, kendine bir sıkıntı gelirse, bunu ni'met bilmelidir. Peygamberler “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” Allahü teâlânın emrlerini bildirirlerken, görmedikleri sıkıntılar, çekmedikleri işkenceler kalmadı. Onların en üstünü “aleyhim minessalevâti efdalühâ ve minettehuyyâti ekmelühâ” buyurdu ki, **(Hiçbir Peygambere, benim çektiğim eziyet çekilmedi)**. Fârisî beyt tercemesi:

*Ömür geçdi, derdimi anlatmak bitmedi,
bitireyim artık, gece devâm etmedi.*

Vesselâm.

194

YÜZDOKSANDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, mîr Sadr-ı Cihâna yazılmıştır. Dîn-i islâmı yaymağa çalışmak lâzım olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, size selâmet versin! Mubârek bedeninize sıhhat ve âfiyet versin! İslâmiyyetin emr ve yasaklarının yayılması ve islâm düşmanlarının yüzkaralarının ortaya çıkarılması haberleri, biz kalbi yaralı, ciğerleri yanık müslimânları çok sevindirdi ve cânımıza cân katdı. Bundan dolayı, Allahü teâlâyâ sonsuz şükrler olsun! Herşeye gücü yeten Allahü teâlâdan, bu sevindirici işlerin artmasını düâ ederiz. Sevgili Peygamberi “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ” hurmetine düâmızı kabûl buyurmasını umarız. Müslimânların önlerinde bulunanların ve

değerli âlimlerimizin bu sağlam dînin ve bu doğru yolun artması ve kuvvetlenmesi için gizli ve açık olarak durmadan çalışacaklarına inanıyorum. Biz za'îflere bu konuda söz düşmiyeceğini de anlıyoruz. Yeni hükûmet adamlarının, iyi yaradılışlı oldukları için, din adamlarına ve din bilgilerine kıymet verdiklerini görüyoruz. Bunun için Allahü teâlâya nasıl hamd edeceğimizi bilemiyorum. Biliyorsunuz ki, geçen senelerde, din düşmanlığını körükleyenler, kötü din adamları idi. Ya'nî islâm düşmanları, din adamı şekline girerek yazıları ile, sözleri ile ve hükûmete yol göstererek, islâmiyeti yıkmağa ön ayak olmuşlardı. Şimdi, bu işde çok uyanık davranınız! Allahına inanan, dînini bilen ve seven, doğru dürüst din adamı bulunuz. İşbaşına, diyânet işlerine böyle sağlam kimselerin getirilmesine çalışınız! Satılmış din adamları, din hırsızlarıdır. Bunların düşüncesi, mevkî' ve paradır. Sandalya kapmak, şöhret salmak sevdâsındadırlar. Allahü teâlâ, müslimânları, bunların fitnesinden korusun! Din adamlarının iyisi "rahmetullahi aleyhim ecma'în", insanların en iyileridir. Kıyâmet günü, bunların mürekkepleri, şehîdlerin kanları ile ölçülecek, bunların mürekkepleri ağır gelecektir. İnsanların en kötüsü, kötü din adamlarıdır. İnsanların en iyileri de, iyi din adamlarıdır. Şunu da arz edeyim ki, ba'zı niyyetlerim, askerlerle görüşmeği îcâb etdiriyor. Ramezân-ı mübârek ayında Delhide kalacağım. Ramezân-ı mübârekden sonra büyükleğin hûzuruna kavuşacağım. Vesselâm.

***Vefâsızdır, ey denî dünyâ senin her ni'metin!
Ecel fırtınaları, mahv eyliyor her rif'atın.***

195

YÜZDOKSANBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb da, mîr Sadr-ı Cihâna yazılmışdır. İslâmiyeti yaymağa çalışmak lâzım olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, size selâmet versin! Âmîn. Âlimlerin iyiliği, milletin hepsine yayılır. Bunun için de, herkes onları sever. Çünkü insanlar, kendilerine iyilik edenleri sever. Bu sevgi sebebi ile, onların ahlâkı ve âdetleri, herkese, iyilikden aldıkları paya göre bulaşır. Böylece, iyilikler, kötülükler, düzelme veyâ bozulma, başdan aşağı doğru yayılır. Belki de bunun için, **(İnsanların dîni, başlarında bulunanların dinleri gibidir)** buyurulmuşdur. Geçen senelerde, başımıza gelen kötülükler, bu sözün doğru olduğunu göstermektedir. Şimdi iyi insanlar işbaşına geçdi. Alçakların dîne saldırmaları gevşedi. Şimdi söz sâhibi olan, iş başında bulunan eli kalem tutan bütün müslimânların, elbirliği ile islâmiyeti yaymağa çalışmaları lâzımdır. Önce yasak edilen farzları, unutturulan ibâdetleri, tekrâr meydâna çıkarmalı, yayılan harâmları, ahlâksızlıkları yok etmelidir. Duracak zemân değildir. İş geciktirmekte fâide yoktur. Bu gevşeklik karşısında, müslimânların yaralı kalpleri sızlamakdadır. Geçen senelerde müslimânlara yapılan baskılar, işkenceler, dahâ unutulmadı. Bunların yine hortlaması, canavarların kuzulara saldırmak ihtimâlleri, müslimânların uykusunu kaçırmaktadır. Söz sâhibleri, sünnet-i seniyyenin yayılmasında gevşek davranırsa, işbaşında olan-

ların hepsi de, neme lâzım derler. Birkaç günlük hayâtın kıymetini biliniz! Eğer ipin ucunu elden kapdırırsanız, müslimânların başına kâfirlerin çullanmasına yol açarsınız. Sonra âh etmek işe yaramaz. Fârisî beyt tercemesi:

***Elimden gideni, Süleymân kapdırısaydı,
hem Süleymân, hem peri, hem Ehrimen ağarlardı.***

Müslimânlığın alâmetlerinden biri, imâm yetiştirmek ve bunlara câmi'lerde vazîfe vermektir. Bu iş gevşemişti. İslâm memleketlerinin büyüklerinden olan Serhend şehrinde kaç seneden beri bir müftî yokdu. Bu düâcınızın mektûbunu getiren kâdî Yûsüfün dedeleri, tâ Serhend şehri yapılalıdanberi, burada kâdîlık yapmışlardır. Bunun için olan hükûmet senedleri yanındadır. Kendisi sâlih ve takvâ sâhibidir. Eğer uygun görürseniz, bu ehemmiyetli vazîfeyi ona veriniz! Allahü teâlâ, bizi ve sizi islâmîyyetin doğru yolunda bulundursun! Âmîn.

[İslâmın en büyük düşmanı olan ingilizler, yalanlarla, iftirâlarla, bütün dünyâyı islâmîyyete karşı düşman yapıyorlar. Harblere sebep oluyorlar. Yaptıkları vahşeti uzakdan seyr ediyorlar. Bir taraftan da, islâmîyyeti içerdeden yıkıyorlar. Kadınların, kızların, çıplak gezmelerini, fuşu, kumarı yayıyorlar. Farzları değişdiriyorlar. Ezânın tercemesini okumağı, ho-parlörle okumağı yayıyorlar. Hâlbuki ezân, arabî kelimeleri müezzinin okumasıdır. Ho-parlörden çıkan ses, müezzinin sesi değildir. İnsan sesinin benzeridir. Bu seslerin (Şeytân ezânı) olduğu, büyük âlim Ebû Nu'aymın (**Hilyetül-Evliyâ**) kitâbındaki hadîs-i şerîfde yazılıdır. Ho-parlör ile okunan ezânın meşru' olmadığı da, bu kitâbda yazılıdır. Müslimânlar çok uyanık olmalı, ingilizlerin hiylelerine aldanmamalıdır.]

196

YÜZDOKSANALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, Mensûr Arab'a yazılmışdır. Tesavvuf yolunun yedi konağı olduğu, sâlik her konakda kendinden uzaklaşp Hak teâlâyâ yaklaştığı bildirilmektedir:

Merhamet ederek gönderdiğiniz ve ihsân ederek yazdığınız kıymetli mektûbunuz, en kıymetli bir zemânda geldi. Allahü teâlâyâ hamd olsun ki, büyükler, küçükleri hâtırlamakda, yüksekler alçakları okşamaktadır. Allahü teâlâ, bu tevâzu'unuza bizim tarafımızdan hayrlı karşılıklar versin! Fârisî mısra' tercemesi:

Her ne olursa olsun, dostdan konuşmak, dahâ tatlı!

Yürümekte olduğumuz tesavvuf yolu yedi adımdır. İki adımla âlem-i halk, beş adımla Âlem-i emr aşılır. Âlem-i emrdeki birinci adımda, Tecellî-i ef'âl hâsil olur. İkinci adımda, Tecellî-i sıfât hâsil olur. Üçüncü adımda tecellî-i zâtîyye başlar. Bundan sonra kavuşanların bildiği tecellîler hâsil olur. Bütün bunlara kavuşabilmek için, insanların efendisi, öncekilerin ve sonrakilerin en üstünü efendimizin, "Ona ve Âline ve Eshâbına düâlar ve selâmlar olsun" izinde bulunmak lâzımdır. Tesavvuf yolu iki adımdır diyen-

ler de oldu. Kısaca anlatabilmek için ve talebeye kolay göstermek için böyle söylemişlerdir. Bu sözle, âlem-i emre ve âlem-i halka bir adım demişlerdir. Yedi adımdan herbiri ile, sâlik kendinden uzaklaşır. Hak teâlâyâ yaklaşır. Bu yedi adımın hepsi geçilince (**Fenâ-i etemm**) ve (**Bekâ-i ekmel**) hâsıl olur. Bu ikisi hâsıl olunca (**Vilâyet-i hâssa-i Muhammediyye**) ile şereflenmiş olur. Fârisî mısra' tercemesi:

Bu, ele az geçen büyük ni'mettir. Acabâ kime verilir?

Bizim gibi zevallıların, böyle sözleri ağza alması bile uygun değildir. Bizlere ancak, büyüklerin ni'metlerinden sızan damlalarla dudaklarını ıslatarak zevklenebilmek yakışır. Fârisî beyt tercemesi:

***Şekerin yalnız adını duymak bile,
dahâ iyidir zehr koymaktan dile!***

Fârisî beyt tercemesi:

***Gök Arşa göre aşağıdır,
Fekat, yerden çok yukarıdır!***

Vesselâm evvelen ve âhiren.

[İyi bir insan, kendine ve başkalarına zararı olmayan kimse demektir. Allahü teâlâ, insanların iyi olmalarını, herkesin râhat yaşamalarını istiyor. Buna kavuşmak için, insanlarda kalb, akl ve nefis yarattı. İnsanın bedeni, ya'nî bütün uzvları kalbin emrindedir. Kalbin arzûlarına (Niyet etmek) denir. Nefs, beden muhtâc olduğu şeyleri kalbe yaptırmak ister. Nefsin isteklerinin hepsi, kendine de, başkalarına da, zararlıdır. Akl, fâideli ve zararlı şeyleri birbirlerinden ayırmakda, fâideli olanlarını yapmasını kalbden istemektedir. Allahü teâlâ, iyi işleri kötülerinden ayırmak için, dinleri gönderdi. Sağlam olan akl, kalbin islâmiyyete uymasını emr eder. Her kalb, islâmiyyete uygun hareket ederse, temiz olur, dünyâda hiç sıkıntı olmaz. Kalbin temizlenmesi ve kuvvetlenmesi için, Allahü teâlânın ismini çok söylemesi lâzımdır. Allahü teâlâ, dinleri insanlara sıkıntı vermek için değil, kalbleri temizlemek için gönderdi. Kalb, nefse uymaz, akli dinleyip islâmiyyete uyarsa, bütün dünyâ râhata, huzûra kavuşur. Aklın vazîfesi, islâmiyyeti öğrenmek ve bunun her yere yayılması için çalışmaktır. Kalb, hep nefse tatlı gelen şeyleri yaparsa, nefse tapmış olur. Allahü teâlâyı unuttur. Islâmiyyete uymak, kalbi ve bedeni kuvvetlendirir, nefsi za'ifletir.]

197

YÜZDOKSANYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, pehlevân Mahmûda yazılmışdır. Tâli'li kimse, dünyâyâ düşünün olmıyan ve kalbi Allah sevgisi ile çarpan kimse olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâ sizi, islâmiyyetin doğru yolunda bulundursun! En iyi kimse, kalbi dünyâyâ bağlı olmıyan ve Allah sevgisi ile çarpandır. Dünyâ muhabbeti, günâhların başıdır. Dünyâyı sevmekden kurtulmak da, ibâdetle-

rin başıdır. Çünkü Allahü teâlâ, dünyâyâ düşkün olmağı sevmeyiz. Onu yarattığı zemândan beri, hiç sevmemiştir. Dünyâ ve dünyâyâ düşkün olanlar, mel'undur ve Allahü teâlânın merhametinden uzaktırlar. Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Dünyâ mel'undur ve dünyâda, Allah için yapılmıyan herşey de mel'undur).** [(Se'âdet-i Ebediyye) 30.cu sahîfeye bakınız!] Çünkü Allahü teâlâyı hâtırlıyanlar, hattâ onların her zerresi, Allahü teâlâyı zikir etmektedir. Bunun için, Allahü teâlâyı zikir edenler, [ya'nî kalbinde ismini ve sıfatlarını hâtırlıyanlar] mel'ün değildir. Bunlara, dünyâ adamı denilmez. Çünkü dünyâ demek, kalbi Allahü teâlâdan gâfil eden, Onu unutturan, kalbe Allahdan başkalarını getiren şeyler demektir. Allahü teâlâyı unutturan mallar, sebebler, mevki'ler, şerefler hep dünyâ olur. Vennecm sûresinin, **(Bizi düşünmeyenlerden, bizden yüz çevirenlerden, sen de yüzünü çevir. Onları sevmeyin!)** meâlindeki yirmidokuzuncu âyeti, böyle olduğunu açıkça göstermektedir. İşte bu dünyâ, insanın cân düşmanıdır. Bu dünyânın düşkünlüğü, hiç toparlanamaz, kendilerine gelemezler. Âhıretde de, pişmân olacaklar, çok acılarla karşılaşacaklar.

Dünyâyı terk etmek demek, kalbin onu sevmemesi, ona düşkün olmaması, kıymet vermemesi demektir. Ona düşkün olmamak da, varlığı ile yokluğu müsâvî olmaktır. İnsanın böyle olabilmesi için, Allah adamlarının yanında yetişmesi lâzımdır. Bu büyüklerden biri ele geçerse kıymetini bilmeli, onların emrlerini yapmağa, cânla başla sarılmalıdır. Şeyh Müzzemmil hazretlerinin sizin aranızda bulunması, çok büyük bir ni'mettir. Çok az kimselelerin eline geçen, bulunmaz bir ni'mettir. Kıymeti, hiç ölçülemeyecek kadar büyüktür. Fekat, kerem ve ihsân sâhiblerinin âdeti, îsâr etmektir. Ya'nî, başkalarının ihtiyâclarını, kendi ihtiyâclarından önce düşünürler. Şeyh hazretlerine birkaç gün izin verirseniz, çok yerinde bir iş olur. İş bitince, inşâallah yine geriye döner. Uzakdan olan ihlâs ve sevginiz de, hizmetinde imiş gibi, size fâide verir. Dahâ çok râhatsız etmiyeyim. Allahü teâlâ, bizi ve sizleri, insanların en iyisinin "aleyhi ve alâ âlihi minessalevâtı etemmühâ ve minettehiyyâtı ekmelühâ" yolunda buldursun! Allahü teâlânın selâmı ve ihsânları size olsun! Âmîn.

198

YÜZDOKSANSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Hân-ı Hânâna yazılmıştır. Bu zemânda, din adamlarının, dünyâ büyükleri ile görüşmeleri güc olduğu bildirilmektedir:

(Fütûhât-i Mekkiyye), fütûhât-i medeniyyenin anahtarı olsun! Allahü teâlâ, sevgili Peygamberi ve Onun yüksek Âli hürmetine bu düâmı kabûl buyursun "aleyhi ve aleyhimüssalevât vetteslîmât"! İhsân etdiğiniz kıymetli mektûb, fakîri şereflendirdi. Sevgimizi artırdı. Size müjdelersun, müjdelersun! Kıymetli efendim! Bu zemânda, Allah adamlarının, dünyâ büyükleri ile görüşmesi çok güçleşti. Din adamları, konuşurken ve yazarken, dînin emr ettiği gibi tevâzu', aşağı gönüllülük yaparsa, kötü düşünceli olanlar, bunu anlayamıyarak, birşey koparmak için, muhtâc olduğu için, böyle yapıyor sanırlar. Bu bozuk düşünceleri, dünyâ ve âhıret se'âdetini elden çıkarmalarına sebep olur. Bu büyüklerden istifâde edemezler. Eğer din büyükle-

ri, dünyâya ve dünyâ adamlarına kıymet vermediklerini duyururlarsa, görüşleri kısa olanlar, kötü düşünerek, bunları egoist, kendini beğenmiş sanırlar. Hâlbuki, Allahdan başka hiçbir şeye kıymet vermemek de, din büyüklerine lâzımdır. Hem aşağı gönüllü, hem de yüksek gönüllü olurlar. İki zıd, ters şey, bunlarda bir araya gelmiştir. Ebû Sa'îd-i Harrâz "kuddise sirruh" buyuruyor ki, (Rabbimi, birbirine zıd, ters olan şeyleri, bir araya toplayıcı olarak tanıdım). Fen ve hesâb adamları, bu söze inanmazlar ise de, bizce kıymeti yokdur. Evliyânın bildikleri, aklın eremediği şeylerdir. Mîr ve Mevlânâ, size bizlerden çeşitli haberler vereceklerdir. Doğru yolda bulunanlara selâm olsun!

199

YÜZDOKSANDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, molla Muhammed Emîn-i Kâbilîye yazılmışdır. Vazîfe isteğinin kabûl olduğu bildirilmektedir:

Aşırı sevgi ile dolu olan ve çok bağlı olduğunuzu bildiren kıymetli mektûbunuz geldi. Bizleri sevindirdi. Allahü teâlâ, size âfiyet versin! Vazîfe olarak okunacak şeylerden birşey istiyorsunuz. Bunun için, kıymetli kardeşim mevlânâ Muhammed Sıddîkî gönderdim. Büyüklerimizin devâmlı okudukları bir zikri size öğretecektir. Emr ettiğini yapmak için çok çalışınız! Meyvelerini toplamanızı ümmîd ederim. Yalnız yazmakla olmayacağı, görüşmek lâzım olduğu için, kardeşimiz Mevlânâyı yormuş olduk. Vesselâm.

200

İKİYÜZÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Şekîb-i İsfehânîye yazılmışdır. (Nefehât) kitâbındaki bir yazıyı açıklamaktadır:

Her hamd Allahü teâlâ içindir. Salât ve selâm, Peygamberlerin efendisine ve Onun temiz Âlinin hepsine olsun! (**Nefehât**) kitâbındaki karışık bir sözün açıklanmasını istiyorsunuz. Bunun için, birkaç kelime yazmağa kalkıştım. Kıymetli efendim! Ayn-ül-kudât-i Hemedânî, hiç gidilmemiş bir yolda, delîlsiz, rehbersiz gidenler için diyor ki, (Bunlardan birkaçını, bir mağlûb, kendi sığınacağına aldı. Sekr hâli, bunlara gölge yapmak için geldi. Akli başında olanlar, başlarını kaldırdılar). Gidilmiş yol demek, Allahü teâlâ bilir, sülûk yolu demektir. Bilinen on makâma, birer birer ve her ince-liklerine varmak demektir. Bu yolda, önce nefis tezkiye edilir, temizlenir. Kalbin tasfiyesi bundan sonra olur. Bu yolda hidâyete kavuşmak için, bir rehberin inâbet, ya'nî bağlanmak lâzımdır. Gidilmemiş yol ise, cezbe ve muhabbet yoludur. Bu yolda, kalbin tasfiyesi, parlatılması önce olur. Nefsin tezkiyesi sonra olur. Seçilenlerin yoludur. Bir rehberin bağlanmak lâzım değildir. Sevilmişlerin ve istenilenlerin yoludur. Birinci yol, sevenlerin ve isteyenlerin yolu idi. Bunlardan çoğu, kuvvetle çekildikleri ve kendilerini muhabbet kapladığı için, âfâkî ve enfüsî şeytânlardan korundular. Şeytânların aldatmasından, yoldan çıkarmalarından kurtuldular. (Bir mağlûb) ve (Sokr) dediği, bu cezbe ve muhabbetdir. Bunların rehberleri yok ise de, Allahü teâlânın ihsânına kavuşmuşlardır. Bu ihsân, onlara yol göstererek, he-

defe ulaşdırmışdır. şü'ürlü olanları, ya'nî çekilmeyenleri ve kendilerini muhabbet kaplamıyanları, rehberleri de olmadığı için, din düşmanları, bunların yolunu kesdi. Helâke sürükledi. Sonsuz olan ölüme yakalandılar. Mağlûblar arasında, o iki Türkmen vardı. Hüseyin Kassâb "rahmetullahi aleyh", bu ikisini, işâret ile bildiriyor ve diyor ki, (Büyük bir kervân ile gidiyorduk. Kervân arasından ânsızın iki Türkmen çıktı. Hiç gidilmemiş olan yolda ilerlemeğe başladılar) diye, [(**Nefehât**) kitâbının fârisî ikiyüzseksen-dördüncü [284] sahâfesinde, emîr Alî Abûr isminde] uzun anlatılıyor. Büyük kervânın gittiği yol, sülûk yolu demektir. Bu yolda bilinen on makâm, sıra ile bütün incelikleri ile geçilir. Çünkü, büyüklerden çoğu, hele eskilerin hemen hepsi, bu yoldan vâsil olmuşlardır. Bu iki Türkmenin gittiği ve Hüseyin Kassâbın da katıldığı, o hiç gidilmemiş olan yol da, cezbe ve muhabbet yoludur. Bilinen birinci yoldan dahâ kısadır. Bu yolun başlangıcı, lezzet almak ve râhatlık duymaktır. Bu lezzet, duyguları giderir. şü'ürsuzluğa sebep olur. Bu hâlî, gece olarak göstermektedir. Bu hissizlik ve insanlardan haberi olmamak, Allahü teâlâ ile huzûra ve Ona şü'ûra sebep olduğundan, bu huzûra ve şü'ûra ay demişdir. Burasını biraz dahâ açıklamak lâzımdır. İyi dinleyiniz:

Cesedi, bedeni idâre eden rûhdur. Bedeni yetişdiren, kalbdir. Cesedeki kuvvetler rûhdan gelmektedir. His, duygu da, kalbin nûrundan hâsil olmakdadır. Cezbe yolunda, kalb ve rûh, Allahü teâlâyâ dönünce, başlangıçta bedeninin idâresi ve terbiyesi azalır. His kalmaz olur. şü'ür işlemez olur. Organların hareketinde gevşeklik olur. İnsan yere yıkılır. Büyük âlim şeyh Muhyiddîn-i Arabî "kuddise sirruh" bu hâle (**Fütûhât-i Mekkiyye**) kitâbında, rûhun simâ'ı demişdir. Raks ile ve dönerek olan simâ'a da, tabî'î simâ' demişdir ve bunu sıkı yasak etmişdir. Buradan anlaşılıyor ki, bedendeki duygu ve hareketin azalması, ma'nevî huzûru göstermektedir. Cesedeki duygusuzluk rûhun şü'ûruna alâmetdir. Bunu aya benzetmek uygundur.

Sözümüze dönelim: Ayın kara bulutla örtülmesi demekle, başlangıçta olanların huzûrunu örten insanlık sıfatlarının meydâna çıkmasını anlatmakdadır. İnsanlık sıfatlarının huzûru örtmesi, yolun ortasına kadar devâm eder. Yolun ortasında olanlar, örtüden tâm kurtulamazlar ise de, bu kadar örtülüş yokdur. Belki bunu anlatmak için, (Gece yarısı olunca, ay bulutdan çıktı. O iki gencin ayak izlerini gene buldum) demektedir. Çünkü, huzûr zemânı olan bast hâlinde yol aydınlanır. Çok ilerlemek olur. Sabâh olunca, ya'nî o hissizlik ve hareketsizlik gidince ve huzûr kuvvetlenince ve halk ile de karışınca demek istemektedir. Bu huzûru güneşin doğması diye anlatmaktadır. İnsanın varlığına dağ demektedir. Bu zemân kendi varlığından haberi olmaktadır. Çünkü bu yolda, nefsin tezkiyesi, kalbin tasfiyesinden sonradır. O iki türkmenin cezbeleri kuvvetlenince ve kendilerini muhabbet kaplayınca, bir kahramân gibi ayaklarını insanlık dağının tepesine koydular ve bir sâatde tepeye çıktılar. Biraz Fenâyâ kavuşdular. Hüseyin Kassâbda bu cezbe kuvveti olmadığı için, dağın tepesine çok güç çıkabildi. Bu da, o iki türkmenin arkasında gittiği için oldu. Yoksa kafasını uçururlardı. Askerlerin bulunduğu yer, (**a'yân-ı sâbite**)yi anlatmaktadır. A'yân-ı sâbite de bütün mahlûkların (**Te'ayyün-i hakîkî**)leri ve (**Te'ayyün-i İlmî-i Vücûbî**)leri birlikte bulunur. Sayısız çadırlar, bu te'ayyünleri anlatmak içindir.

Büyük çadır, **(Te'ayyün-i İlm-i Vücûbî)**yi göstermektedir. Buna, sultânın çadırı demişlerdir. Hüseyin Kassâb, sultânın çadırını iştince, aranılanı buldum sanarak sekr, şü'ûrsuzluk bineğinden inmek istedi. Bu merkebin olmadan bu yolda gidilemez. Sağ ayağını dışarı koyarken kulağına bir ses gelerek sultânın çadırda yokdur dedi. Doğrusu da böyledir. Hüseyin Kassâbı çeken kuvvet yokdur. Ufak bir müjde ile sekr hâlinde çıktı. İki türkmen ise, kuvvetle çekildikleri için ve kendilerini muhabbet kaplamış olduğu için, bu gibi müjdelilerle aldanmadılar ve kahramânca yukarı çıktılar. Hüseyin Kassâb, bin sene dahâ beklese, sultânın çadırda hiç bulamaz. Çünkü Hak teâlâ, ötelere ötesidir. Sağ ayak demesi, rûhu anlatmaktadır. Çünkü, hiç gidilmemiş olan bu yolda, kalb ve rûh ayakları ile gidilir. İlm ve ibâdet ile gidilmez. İlm ve ibâdet sülûk yolunda işe yarar. Sekr hâlinde önce çıkan rûhdur. Sonra kalb çıkar. Sol ayak kalbi göstermektedir. Sultân oturmuşdur ve ava gitmişdir demek, güzel aynalarda, güzel yerlerde yerleşmiştir ve âşıkların gönüllerini avlamağa gitmişdir demektir. Bu ses ve böyle söylemek, Hüseyin Kassâba anlatabilmek için idi. Onun anlayabileceği gibi söylenmişti. Yoksa, Allahü teâlâ için oturmak ve ava gitmek gibi şeyler söylenemez. Fârisî beyt tercemesi:

***(Yokdur) ve (odur) gibi sözler,
O makâmından geri dönerler.***

(Nefehât)da **(Ayn-ül-Kudât-i Hemedânî)**den alarak yazılmış olan bu sözlerden başka şeyler de anlaşılıyor ve Hak teâlânın birliğine ve büyüklüğüne dahâ uygun oluyor. Her ne kadar, o makâma tâm uygun değil ise de, başkalarından dahâ uygundur. Şöyle ki, vâhidiyyet mertebesinin üstündeki te'ayyün-i evvel olan vahdet mertebesine oturmuşdur. Vahdet mertebesinde ilmî ve aynî te'ayyünlerin hepsi yok olduğu için, hayvanların ve kuşların yok edildiği ava benzetilerek, ava gitdi buyurulmuşdur. Şeyh Muhammed Ma'sûk-i Tûsî ve Emîr Alî Abûr, Sultânın avlandığı yere giderek, ona av oldular. Ma'sûk-i Tûsî dahâ önde gitdi ve dahâ yaklaştı. Hüseyin Kassâb, sultânın geri döneceğini sanarak, **(Vâhidiyyet)** çadırlarında kaldı.

Yukarıdaki sözlerden ne anlaşılacağını doğru olarak ancak Allahü teâlâ bilir. Tesavvuf yolunun büyükleri "kaddesallahü teâlâ esrârehüm" hiç gidilmemiş olan yolu seçmişlerdir. Bu bilinmeyen yol, bu büyüklerin meşhûr kolay yolu olmuştur. Kıymetli teveccühleri ve idâreleri ile, herkesi bu yoldan kavuşturmuşlardır. Rehber olan pîrin edebleri ve emri gözetilirse, bu yol hep kavuşturur. Bu yolda, ihtiyârların, gençlerin, kadınların ve çocukların kavuşmasında hiç başkalık yokdur. Hattâ ölümler bile bu ni'mete kavuşmayı umarlar. Behâüddîn-i Buhârî "kuddise sirruh" buyurdu ki, (Hak teâlâdan elbette kavuşturulan bir yol istedim). Hâce hazretlerinin birinci talebesi olan hâce Alâ'üddîn-i Attâr "kuddise sirruh" hazretleri, bunun için buyurdu ki, Fârisî beyt tercemesi:

***Kapıcının incinmesi olmasaydı,
Açardım bütün cihân kapılarını.***

Allahü teâlâ, hepimizi bu büyüklerin yolunda buldursun! Vesselâm!

İKİYÜZBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Küçük Beğ Hisârîye yazılmışdır. Bir sâline cevâb vermektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği kullarına selâm olsun! Küçük Beğ Hisârî hazretleri soruyor ki, (Bir kimse, bütün bilgiler iki üç harfde yerleşmiştir) diyor. Bu söze inanılır mı?

Cevâb: Böyle söyleyen kimsenin bunu işiterek veyâ kitâblardan okuyarak söylediği anlaşılmalıdır. Çünkü, önceki büyüklerden birkaçı böyle şeyler söylemiştir. Hazret-i Emîr “kerremallahü teâlâ vecheh” de (Bütün bilgiler, Bismelenin (B) harfinde, hattâ bu harfin noktasında yerleşmiştir) buyurdu. Bunu size söyleyen kimse, böyle olduğunu biliyorum demek istemiş ise, iki şey düşünülebilir:

1- Bütün bilgilerin iki-üç harfde yerleştirildiklerini bana bildirdiler derse, bu harfleri bildiğini veyâ bilmediğini söylese de sözü doğru olabilir.

2- Bütün ilmleri, iki-üç harf içinde bana bildirdiler. Bu iki-üç harf içinde bütün ilmleri anlıyorum derse yalancıdır. Bu söze inanılmaz. Doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafânın izinde gidenlere selâm olsun “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü etemmühâ ve ekmelühâ”!

İKİYÜZİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Fethullah-i Hakîme yazılmışdır. Büyüklerle tanıştıktan sonra ayrılanlara şaşmakda, Eshâb-ı kirâmın büyüklüğü bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, bizi ve sizi, sevgili Peygamberinin doğru yolunda bulundursun “alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye”!

Birgün, Tesavvuf büyüklerinin üzülmeleri üzerinde konuşulmuşdu. Bu büyüklerle bağlanıp da, sonra ayrılanların, başkalarından birşeyler bekleyenlerin sürünecekleri söylenmişti. Bu arada, sizin ve kâdî Senâmın adınız geçmişti. Bu konuşma, iyi bilemiyorum, bir dakika sürmüş mü idi? Hem de, sırası gelerek söylenmişti. Allah göstermesin ki, bir müslimânın incitilmesini düşünmüş olayım. Yâhud kalbimde bir kin bulundurayım. Bu bakımdan, mubârek kalbiniz hiç sıkılmasın. Bilmeniz lâzımdır ki, bizim yolumuz, Allahü teâlânın isimleri üzerinde çalışmak değildir. Bu yolun büyükleri, bu isimlerin sâhibinde yok olmağı aramaktadırlar. Onlar, dahâ ilk bakışta, sıfatların dışında olan varlığı istemektedirler. İsmelerden, sıfatlardan geçerek zâtı taleb ederler. Bunun içindir ki, başka yolların sonu, bunların başlangıcında yerleşmiştir. Fârisî mısra' tercemesi:

Gül bağçemi gör de, behârımı anla!

O konuşmamız, ağzdan ağza dolaşıkça, başka şekl alarak, sizi üzecek kadar değişmiş olduğu anlaşıldı. Bu üzüntünüzü gidermek için birkaç şey

yazmak istedim: Sizinle tanışmamız, birşeyimizi artırmaz. Görüşmemek de birşeyi azaltmaz. Düşüncemiz, isteğimiz, yalnız sizin iyiliğinizdir. Fekat (Kendi zararını istiyene, hiç acınmaz!) sözünü herkes bilir. İyi biliniz ki, bu fakîr “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” sizin zararınızı istemedim ve inşâallah istemem de. Acıdığım için söylenen birşeydi. Din adamları, acıdıklarından, böyle söylerler. Hem de, bir sırası gelerek söylenmişdi. Hiç üzülmeyiniz!

Bir kimsenin kendini, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîkdan “radiyallahü anh” dahâ üstün görmesi, iki şeyden ileri gelir: Yâ koyu bir zındıktır. Yâhud da, kara câhildir. Birkaç sene önce, size gönderdiğim bir mektûbda, Cehennemden kurtulacağı bildirilmiş olan, Ehl-i sünnet vel-cemâ’at fırkasını anlatırken bunu da yazmışım. Onu okuduktan sonra, böyle sözlere inanmanıza şaşılır. Hazret-i Alîyi bile, hazret-i Ebû Bekrden “radiyallahü anhümâ” dahâ yüksek bilen bir kimse, Ehl-i sünnetden ayrılmış olur. Kendini yüksek bilen ne olacağını artık düşünün! Bu yolun büyükleri bildiriyorlar ki, (Kendini, uyuz köpeklerden üstün gören bir sâlik, bu büyüklerin kemâlâtına kavuşamaz). Bu ümmetin büyükleri, hazret-i Ebû Bekrin, Peygamberlerden başka, bütün insanlardan üstün olduğunu, sözbirliği ile bildirmişlerdir. Hazret-i Hamzayı öldürmüş olan Vahşînin “radiyallahü anhümâ”, Resûlullahın yanında bir kerre bulunduğu için, Tâbi’înin en üstünü olan Veysel Karânîden dahâ üstün olduğunu, kitâblarımda ve mektûblarımda bildirmişim. Böyle olunca, bunu yazan bir kimsenin böyle söyleyeceğini düşünmek bile, akli olana yakışdırılmaz. Böyle düşünmeğe yol açan yazıyı görerek işin doğrusunu anlaması lâzımdır. Birşey anlamadan, yalnız çekemiyenlere uymak, uygun olur mu? Bununla berâber, büyükler, aşk serhoşluğu denilen hâllerinde, uygunsuz şeyler de söylemişlerdir. Bâyezîd-i Bistâmî hazretleri, (Bayrağım, Muhammed aleyhisselâmın bayrağından dahâ yüksektir) dedi. Bu sözünden, onun dahâ yüksek olacağı anlaşılabilir. Çünkü, onu söylemek zındıklık olur. Bu fakîrin yazılarında ise, böyle şeyler, hiçbir zemân bildirilmemiştir. Vesselâm.

203

İKİYÜZÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Hüseyne yazılmışdır. Allah yolunda olanların yanında bulunmağı övmektedir:

Allahü teâlâ, hâllerinizi güzel eylesin. İşlerinizi fâideli eylesin! Maksudlarınızı ıslâh eylesin! Şerefli mektûbunuz geldi. Sevgilerinizi bildirdiği için bizleri çok sevindirdi. Allahü teâlâ, bu yolun büyüklerine olan sevginizi artırsın! Onlara bağlılık arzûsunu, ömrünüzün sermâyesi yapsın! Hadîs-i şerîfde, **(El-mer’ü me’a men ehabbe)** buyuruldu ki, **(Kişi, sevdiği ile berâberdir)** demektir. Bu büyükleri seven, onlarla berâber olur. Onlarla berâber olan, şakî olmakdan [küfrden ve günâh işlemekten] korunmuş olur. Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(İnsanların yaptıklarını yazan meleklerden başka melekler de vardır. Yollarda, sokak başlarında dolaşırlar. Allahü teâlâyı zikr edenleri ararlar. Zikr edenleri bulunca, birbirlerine seslenirler. Buraya geliniz, buraya geliniz derler. Kanadları ile, onları sararlar. O kadar çok-**

durlar ki, göke varırlar. Kullarının her işini bilici olan Allahü teâlâ, meleklere sorarak: Kullarımı nasıl buldunuz, buyurur? Yâ Rabbî! Sana hamd ve senâ ediyorlar ve senin büyüklüğünü söylüyorlar ve senin ayblardan ve kusûrlardan temiz olduğunu söylüyorlar, derler. Onlar, beni gördüler mi, buyurur? Hayır görmediler, derler. Görselerdi, nasıl olurlardı, buyurur? Dahâ çok hamd ederlerdi ve dahâ çok tesbîh ederlerdi ve dahâ çok tekbîr söylerlerdi, derler. Onlar, benden ne istiyorlar, buyurur? Yâ Rabbî! Cennetini istiyorlar, derler. Onlar, Cenneti gördüler mi, buyurur? Görmediler, derler. Görselerdi, nasıl olurlardı, buyurur? Dahâ çok yalvarırlardı, dahâ çok isterlerdi. Yâ Rabbî! Bu kulların Cehennemden korkuyorlar. Sana sığınıyorlar, derler. Onlar Cehennemi gördüler mi, buyurur? Hayır görmediler, derler. Görselerdi, nasıl olurlardı, buyurur? Görselerdi, dahâ çok yalvarırlardı ve ondan kurtulmak yoluna dahâ çok sarılırlardı, derler. Allahü teâlâ, meleklere, şahid olunuz ki, onların hepsini afv eyledim, buyurur. Yâ Rabbî! O zikir edenlerin yanında, filân kimse zikir etmek için gelmemişdi. Dünyâ çıkarı için gelmişdi, derler. Onlar benim müsâfirlerimdir. Beni zikir edenlerle berâberim. Onların yanında bulunanlar da, zarar etmezler, buyurur). Bu hadîs-i şerîf ve yukarıda bildirdiğimiz (Kişi, sevdiği ile berâberdir) hadîs-i şerîfi gösteriyorlar ki, bu büyükleri sevenler, bunlarla berâberdirler. Bunlarla berâber olanlar, kazançlı olurlar. Allahü teâlâ, bizi ve sizleri, bu büyükleri sevenlerden eylesin! Sevgili Peygamberi, ümmî ve hâşimî olan Muhammed “aleyhi ve alâ âlihi ve eshâbihissalâtü vetteslîmât vettehiyyât” hurmetine düâmızı kabûl buyursun! Âmîn.

Şeyh İlahdâdın mektûbunda, kendinizden haber veriyorsunuz. Böyle ademler, ya'nî yokluklar, tâliblerde çok görülmektedir. Çok çalışınız. Ele geçenlerle doymayınız! Fârisî beyt tercemesi:

***Çok cilve var, aranan sevgilide,
Kavuşdum sanma, bir cilve görünce!***

Bu büyüklerle birlikde bulunmak, en fâideli şeylerdendir. Allahü teâlâ, bunların sohbetine kavuşdursun! Fârisî beyt tercemesi:

***Aşk serhoşlarîle bulun, mey yoksa da, koku geçer.
Koku da bulunmaz ammâ, onları görmek de yeter.***

Gece gündüz karşısında bulunduğunuz büyük hazretten aldığımız yola sarılınız. (Allah) mubârek ismini, hiçbirşey düşünmiyerek, kalbinizden geçiriniz! Hâzır ve nâzır olduğunu da düşünmeyiniz! Sıfatlarından hiçbirini hâtırınıza getirmeyiniz. Yüreğinzin bulunduğu yerde, gönülde (Allah) ismini hep bulundurunuz! Çok lâzım olan bilgiler, yazmakla anlaşılabilir. Anlatmak lâzımdır. Buluşursak, bildirilir. Buluşuncıya kadar, elinize geçenleri yazınız. Onları okumak, uzakdan teveccühe sebep olur. Vesselâm.

***Nemâz kalbi temizler, kötülükden men' eder.
Münevver olamazsın, nemâzın kılmadıkça!***

İKİYÜZDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, mîr Muhammed Nu'mân-i Bedahşî hazretlerine yazılmışdır. Câhillerin dedi-kodu yapmalarına üzülmemeği bildirmektedir:

Mîr hazretleri, aşağı kimselerin bozuk sözlerine üzülmeyiniz! İsrâ sûresi, seksendördüncü [84] âyetinde meâlen, **(Herkes, kendine uygun işi yapar)** buyuruldu. Ya'nî, kişinin işi ve sözü, kendinin aynasıdır. Alçakların sözlerine iyi veyâ kötü karşılıkta bulunmamak dahâ iyidir. Yalanın sonu gelmez. Onların birbirini tutmayan sözleri, kendilerini rezîl etmeğe yetişir. Allahü teâlânın aydınlatmadığı kimseye, kimse ışık veremez. Siz, verilen vazîfeyi yapmağa bakınız! Başka şeyleri görmemezlikden geliniz! En'âm sûresinin doksanbirinci âyetinde meâlen, **(Allah deyin, sonra onları bırakın. Bozuk işlerinde oynasınlar!)** buyuruldu. Kardeşimiz Muhammed Sâdık, tâm vaktinde geldi. Ramezân-ı şerîfin son on günü i'tikâf yaptı. Ona çok şeyler açıldı. Yeni şeylere kavuştu. Allahü teâlâyâ hamd olsun ki, diğer sevdiklerimiz de ilerlemektedirler. Kalbleri uyanıktır. Bu, Allahü teâlânın büyük ihsânıdır. Dilediğine ihsân etmektedir. Onun ihsânları boldur. Mahlûkların en iyisi olan efendimiz Muhammed aleyhisselâma ve Onun Âline ve Eshâbının hepsine bizden düâlar ve selâmlar olsun!

İKİYÜZBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hâce Muhammed Eşref-i Kâbilîye yazılmışdır. İşin başı, islâmiyyetin sâhibine uymak olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâ sizi, Muhammed Mustafâya tam uymakla şereflendirsın “alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehıyye”! Çünkü, bütün işlerin başı ve Sıddıkların birinci istekleri budur. Bundan başkası, boş vehmler ve bozuk hayâllerdir. Allahü teâlâ, bizi ve sizi bunlardan korusun! Doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafânın izinde gidenlere selâm olsun “aleyhi ve alâ âlihissalvâtü vetteslîmâtü dâimen”!

Kişî noksanını bilmek gibi irfân olmaz!

İKİYÜZALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, molla Abdülgafûr-i Semerkandîye yazılmışdır. Dünyânın kötülüğü ve ona düşkün olanların zevallılığı bildirilmektedir:

Yâ Rabbî! Ölüm bizi uyandırmadan önce, sen bizi uyandır! Peygamberlerin efendisi “aleyhi ve aleyhim ve alâ âlihissalâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve efdalühâ” hurmetine, düâmızı kabûl eyle! Tatlı olan mektûbunuz ve kıymetli yazılarınız gelerek bizleri sevindirdi. Buna karşılık olarak, Allahü teâlâ, size iyilikler versin!

Kardeşim! İnsanları dünyâyâ, yalnız yiyip içmek için ve giyinip süslen-

mek için göndermediler. İstediklerimizi toplamak, sevdiğimiz şeylerle keyflenmek ve oynayıp zevklenmek için yaratılmadık. İnsanların yaratılması, Allahü teâlâyâ karşı aşağılığını, gücü yetmezliğini, muhtâc, zevallı olduğunu göstermeleri içindir. Kulluk da, bu demektir. Fekat, bu kulluk, Muhammed aleyhisselâmın islâmiyyetinin izin verdiği gibi olmalıdır. Yoksa, müslimân olmyanların yaptıkları riyâzetler, mücâhedeler, bu parlak islâmiyyete uygun olmadığı için, zarar ve ziyândan başka sonu olmaz. Pişmân olmaktan, üzülmekden başka birşey kazandırmaz. Ehl-i sünnet vel-cemâ'at denilen doğru yolun âlimlerinin bildirdiklerine uygun olarak i'tikâdı düzelttikden sonra, ibâdetleri yapmakla berâber, kalbi Allahü teâlânın zikri ile süslemelidir. Tesavvuf yolunun büyüklerinden alınan vazîfeyi sık sık tekrarlamalıdır. Bu büyüklerin yolunda, sonda ele geçecek olanlar başlangıçta yerleşdirilmiştir. Bunların bağları, başkalarının bağlarından çok üstündür. Kısa görüşlü olanlar, inansa da, inanmasa da, bu böyledir. Maksadımız, dostları teşvîkdir. İnanmyanlara bir diyeceğimiz yoktur. Fârisî beyt tercemesi:

***Masal sanana, masal gibi olur,
Kıymet bilene, çok fâideli olur.***

Sözün kısası şudur ki, âhretde kurtulmak, çok zikir etmeğe bağlıdır. Enfâl sûresinin kırkaltıncı âyetinde meâlen, **(Allahü teâlâyı çok zikir ediniz ki kurtulasmız!)** buyuruldu. Bunun için, çok zikir etmek lâzımdır. Buna mâni' olan herşeyi düşman bilmelidir. Âhretde kurtulmanın ilâcı, işte budur. Bizden, ancak söylemektir. Fârisî beyt tercemesi:

***Zikir et zikir, bedende iken cânın,
Kalb temizliği, zikriledir Rahmânın.***

Ra'd sûresi, yirmisekizinci âyetinde meâlen, **(Biliniz ki kalbler zikir ile râhat bulur)** buyuruldu. Allahü teâlâ, size bundan başarı nasîb eylesin! Çünkü, en lüzûmlu ve en kârlı iş budur. Mubârek zemânlarda çok giyilmiş olan antâri gönderildi. İşleriniz hayrlı olsun! Vesselâm.

207

İKİYÜZYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Hüsâmeddîn Ahmede “rahmetullahi aleyh” yazılmıştır. İnsanların bir arada bulunması, kalblerini berâber edeceği ve islâmiyyete uymyan şeylerin kıymetsiz olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği, sevdiği kimselere selâm olsun! Çok zemân geçdi, sizin ve mahdûm zâde hazretlerinin ve Cemâleddîn Hüseyin ve orada bulunanların ve hele şeyh İlâhdâd ve meyân Şeyh-ul-hediyyenin selâmet haberlerinizi alamadım. Herhâlde, uzakda kalan bu kardeşlerinizi unuttuğunuz anlaşılıyor. Evet, yakında bulunmanın, kalblerin birleşmesinde büyük te'sîri vardır. Bunun içindir ki, hiçbir Velî, bir Sahâbînin derecesine yükselemez. Veysel Karânî “rahmetullahi aleyh” o kadar şânı yüksek olduğu hâlde, Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” hiç görmediği için, Eshâb-ı kirâmdan en aşağı olanın derecesine yetişemedi. Abdüllah bin Mubârek hazretlerinden soruldu ki, hazret-i Mu'âviye ile Ömer

bin Abdül'azîzden hangisi dahâ yüksektir? Cevâb olarak: (Mu'âviye “radı-yallahü anh”, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” yanında giderken, atının burnuna giren toz, Ömer bin Abdül'azîzden katkat dahâ yüksektir) buyurdu.

Burada bulunanların hepsi iyiyiz. Allahü teâlâyâ bunun için, belki bütün ni'metleri için hamd ve şükrler olsun. Ni'metlerinin en büyüğü olan, müslimân yaptığı için ve mahlûklarının en iyisinin yolunda bulundurduğu için, ne kadar çok hamd edilse, yine azdır. Çünkü, onun yolunda bulunmak, iyiliklerin başı, kurtulmanın çâresi ve dünyâ ve âhîret se'âdetlerinin kapısıdır. Allahü teâlâ, Peygamberlerin en üstünü hurmetine “aleyhi ve aleyhim ve alâ âlihissalâtü vesselâm”, bizleri ve sizleri, her zemân bu yolda bulundursun! Âmîn. Fârîsî mısra' tercemesi:

İş budur. Bundan başkası hiçdir!

Tesavvufcuların sözlerinden, ele birşey geçmez. Onların hâllerinden insanın birşeyi artmaz. Onların vecdleri ve hâlleri, islâmiyyete uygun olmazsa, on para etmez. Keşfleri, ilhâmları, kitâba ve sünnete benzemezse, yarım arpa kadar değerleri olmaz. Tesavvuf yolunda ilerlemenin sebebi, islâmiyyetde inanılması lâzım olan şeylere, yakînin, îmânın artması içindir. Hakîkî îmân da, bu demektir. İkinci sebebi de, fıkhdâ bildirilen vazîfeleri yapmanın kolay ve tatlı olması içindir. Tesavvuf, bu ikisine kavuşmak içindir. Bunlardan başka birşey için değildir. Çünkü, Allahü teâlâ, Cennetde görülecektir. Dünyâda hiç görülemez. Tesavvufcuların aradıkları müşâhedeler, tecellîler, gölgelere kavuşmaktır ve benzetilen, O sanılan şeylerle avunmaktır. Allahü teâlâ, ötelere ötesidir. Şaşılacak şeydir ki, onların müşâhedeler ve tecellîler diye övündükleri şeylerin iç yüzleri, eğer anlatılırsa, bu yola yeni girenlerin gevşemelerinden korkulur ve arzûları, istekleri azalır. Eğer iç yüzleri anlatılmazsa, doğrusunu bildiğim hâlde, doğru ile yanlışın birbirlerine karışmalarına göz yummuş olmaktan korkarım. Ey, yollarını şaşırılmışlara, doğru yolu gösteren Rabbim! Âlemlere rahmet olarak yarattığın Muhammed “aleyhisselâm” hurmeti için, bana doğru yolu göster! Hâlinizi arasına bildiriniz ki, sevgiyi arttırır. Doğru yolda bulunanlara selâm olsun!

208

İKİYÜZSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, kıymetli oğlu meyân Muhammed Sâdika yazılmışdır “kaddesallahü esrârehümel'azîz”. Sâlik, kendini Peygamberlerin makâmında görür. Bunun sebebi bildirilmektedir:

Sevgili yavrum! Soruyorsun ki, sâlik tesavvuf yolunda yükselirken, ba'zan kendini Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” makâmalarında buluyor. Ve ba'zan, bu makâmaların da üstüne çıktığını anlıyor. Hâlbuki, sözbirliği ile bildirilmiştir ki, Peygamberler “aleyhimüssalevâtü vettehyyât” herkesden dahâ üstündür. Evliyânın bütün kazançları “rahmetullahi aleyhim ecma'în”, Peygamberlere uydukları içindir. Onların yolunda gitmekle, Evliyâlığa kavuşmuşlardır.

Cevâb: Sâlikin gördüğü makâmlar, Peygamberlerin urûc ettikleri, yükseldikleri makâmlar değildir. O büyükler, urûc ederlerken, o makâmlardan çok yukarı yükselmiştir. Çünkü o makâmlar, o büyüklerin mebde-i te'ayyünleri olan, Allahü teâlânın isimleridir. Allahü teâlâdan gelen feyzler, ni'metler, hep mebde-i te'ayyün denilen bu isimlerden gelir. Çünkü, Allahü teâlânın, arada isimleri olmadan, bu âlem ile hiçbir ilgisi yoktur. Allahü teâlânın mahlûklara ihtiyâcı ve mahlûklarla doğrudan doğruya ilgisi yoktur. Ankebût sûresi, altıncı âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Elbette Allahü teâlânın bu âlemlere hiç ihtiyâcı yoktur)** buyuruldu. O büyükler, yükseldikleri makâmdan geri inerken, yukarıdaki nûrları da birlikde indirirler ve kendilerine mahsûs olan bu isimlerde yerleşip kalırlar. Bunun için, bir kimse bunları ararsa, bu yerleştikleri makâmlarında bulur. Zât-i ilâhîyi isteyen, yüksek yaradılışlı bir kimse, yükselirken bu isimlere yetişir ve onlardan da yukarıya geçer. Allahü teâlânın dilediği makâma kadar yükselir. Fekat, bu sâlik yukarıdan aşağı inerken, kendi mebde-i te'ayyünü olan ve Peygamberlerin "aleyhimüsselâm" buldukları isimlerden dahâ aşağıda olan isme gelip yerleşince, kendi makâmı ile onların makâmları arasındaki farkı anlar. İşte dahâ üstün olmak, bu makâmlar ile ölçülür. Makâmı yüksek olan kimse, dahâ yüksektir. Sâlik, kendi makâmı olan isme inmedikçe ve bu makâmın dahâ aşağıda olduğunu anlamadıkça, o büyüklerin dahâ üstün olduklarına zevkle ve hâl ile inanmaz. Dahâ üstün olduklarını, işiterek söylemektedir. Önce îmân etmiş olduğu için, yüksek olduklarını söyler. Fekat vicdânı, sözüne uygun değildir. Bu zemân, Allahü teâlâyâ sığınması, yalvarması, câhil ve zevallı olduğunu söylemesi, doğrusunun kendisine bildirilmesi için düâ etmesi lâzımdır. Bu hâl, sâliklerin ayak kayacak, tehlikeye düşecek yerleridir. Bu yazımızı bir misâl ile açıklayalım. Biliyoruz ki, duman, sıcak sıvı ve katı zerrelere. Sıcak oldukları için, genişlemiş, hafiflemiş olan sıvı ve katı dânicikler, havada yükselir. Bunu görünce, katı ve sıvı dâniciklerin havadan dahâ hafif olduklarını söylemek doğru olmaz. Çünkü dâneler, ısı enerjisi tarafından kaldırılmaktadır. Soğudukları zemân, yine geri, aşağı inerler. Yere düşerler. Kendi yerlerinin havadan dahâ aşağı olduğu anlaşılır. Sâlik de, o makâmlardan yukarı, fazla muhabbet enerjisi ile sürüklenmektedir. Kendi makâmı, o makâmlardan aşağıdadır.

Buraya kadar bildirdiklerimiz, müntehî için idi. Müntehî, tesavvuf yolunda, çıkabileceği derecelerin sonuna varan Velî demektir. Yolun başlangıcında, böyle sanılırsa, kendini büyüklerin makâmlarında bulursa, bunun sebebi başkadır. Şöyle ki, sonlarda bulunan her makâmın, yolun başında ve ortasında benzerleri, görünüşleri vardır. Başlangıçta ve yolda olanlar, bu görüntülere gelince, o makâmların kendilerine geldiklerini sanırlar. Birşeyin görüntüsü ile, kendisini ayırd edemezler. O büyüklerin görüntülerini, benzerlerini de, makâmlarının görüntülerinde bulunca, o büyüklerle ortak olduklarını sanırlar. Zan ettikleri gibi değildir. Bir şeyin gölgesini, kendisine benzetmekden başka birşey değildir. Yâ Rabbî! Herşeyin özünü, yapısını bize bildir! Sevgili Peygamberin hurmetine, bizleri boş, fâidesiz şeylerle vakt geçirmekten korusun! Âmîn.

İKİYÜZDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, mîr Muhammed Nu'mân-i Bedahşî "kaddesallahü sirrehul'azîz" hazretlerine yazılmıştır. Kendinin (Mebde' ve Me'âd) adındaki kitâbında yazılı bir bilgiyi açıklamaktadır:

Elhamdü lillahi Rabbil'âlemîn. Vessalâtü vesselâmü alâ seyyidilmürselîn ve âlihittâhirîn ecma'fn. Seyyid hazretleri, kıymetli kardeşim mîr Muhammed Nu'mân, Allahü teâlâ ile olunuz! Buradakiler, çok şükr iyiyiz. İnsana râhatlık veren o serâyınızda, sizden ayrılırken, kardeşim Muhammed Eşref, (**Mebde' ve Me'âd**) kitâbındaki bir yazının açıklanmasını istemişti. Vakt dar olduğundan, birşey anlatılamamıştı. Şimdi, o yazıyı açıklamağı düşündüm. Böylece, dostlarımların sıkıntısını gidermek istedim. O yazı şöyle idi: (Resûlullahın "salallahü aleyhi ve sellem" vefâtından bin ve birkaç sene geçtikten sonra, hakikat-i Muhammedî, kendi yerinden yükselerek, Kâ'benin hakikati ile birleşir. Bu zemân, hakikat-i Muhammedî ismi, hakikat-i Ahmedî adına döner ve Zât-i ilâhînin mazharı olur. İki ism de, ism sâhibi gibi olurlar. Îsâ "aleyhisselâm" gökden inerek, Muhammed aleyhisselâmın dînine göre yaşayacağı zemâna kadar, hakikat-i Muhammediyenin yeri boş kalır. O zemân, Îsâ aleyhisselâmın hakikati, kendi makâmından yükselerek, hakikat-i Muhammediyenin boş kalmış olan makâmına yerleşir).

Cevâb: Bir insanın hakikati demek te'ayyün-i vücûbî demektir. O kimse'nin te'ayyün-i imkânîsi, bu te'ayyün-i vücûbînin zıllı, görüntüsüdür. Bu te'ayyün-i vücûbî, Allahü teâlânın isimlerinden bir ismdir. Âlîm, kadîr, mürîd, mütekellim gibi dahâ nice isimlerinden biridir. Allahü teâlânın bu ismi, o kimsenin rabbidir. Ya'nî, ona gelen her feyz, bu ismden gelir. Bu ism ile Allahü teâlânın çeşidli bağlantıları vardır. Sıfat mertebesinde, Allahü teâlâyâ bu ism verilir. Sıfatlar, Allahü teâlâdan ayrı olarak vardılar. Şân mertebesinde de Allahü teâlâyâ bu ism verilir. Şân mertebesi, Allahü teâlâdan ayrıca var değil ise de, bir bakımdan ayrıca vardılar. Sıfat ile şân arasındaki fark (Sülûk ve cezbe)yi anlatan mektûbda bildirilmişti. Anlaşılmıyan yerleri varsa, o mektûbdan okuyunuz! [Bu mektûb, birinci cildin ikiyüzseksenyedinci mektûbudur].

Şânın varlığı, yalnız i'tibâr ile ya'nî bir bakımdan ise de, bu şânın üstünde de, başka bir bakımdan, başka bir mertebe de vardır. O mertebe bu şânın mebd-i vücûd-i i'tibârîsidir. Allahü teâlânın bu ismi, bu mertebede de vardır. Bu mertebenin üstünde de, dahâ başka bir bakımdan dahâ yüksek mertebe olur. Fekat, insan gücü bunu anlayamaz. Bu fakîr [ya'nî, İmâm-ı Rabbânî hazretleri], bu mertebeyi de geçirdim. Fekat, bu mertebenin üstünde, insan yok gibi olmaktadır. (**Her ilm sâhibinden dahâ büyük âlim vardır**). Arabî beyt tercemesi:

**Nî'mete kavuşana âfiyet olsun!
Zevallî âşık, bir damla ile doysun!**

Ehlullah ya'nî Evliyâ, kendi yaradılışlarına, güçlerine göre, bu mertebelere kavuşmakta birbirlerinden çok ayırdılar. Evliyâ arasında, Allahü

teâlânın ismine yetişenler pek azdır. Çoğu, bu ismin zillerinden bir zille, bir görüntüye kavuşmuştur. Önce, seyr ve sülûk ile, imkân mertebelerinden geçerek, sonra, bir zille kavuşurlar. Yalnız cezbe yolu ile de bu isme kavuşulabilir ise de, bunun kıymeti yoktur. Bu ismden dahâ yukarı yükselenler pek azdır.

Bir insanın hakîkati, onun te'ayyün-i vücûbîsine denildiği gibi, onun te'ayyün-i imkânîsine de denir. Bunları anladıktan sonra, deriz ki:

Muhammed Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, her insan gibi, Âlem-i halk ile Âlem-i emrden yapılmıştır. Onun Âlem-i halkının rabbi olan ism-i ilâhî, alîm şânıdır. Âlem-i emrini terbiye eden de, alîm şânının bir bakımdan üstünde olan mertebedeki alîm ismidir. Hakîkat-i Muhammedî, alîm şânıdır. Hakîkat-i Ahmedî, alîm şânının üstünde olan ve bu şânın mebedei olan ismidir. Bu ism, Kâ'benin de hakîkatidir. Âdem “aleyhisselâm” yaratılmadan önce, Resûlullahda bulunan Peygamberlik, hakîkat-i Ahmedî bakımından idi. Hadîs-i şerîfde, (**Âdem “aleyhisselâm” toprak ile su arasında iken Peygamberdim**) bildirilen bu Peygamberlik idi ki, Âlem-i emrde idi. Îsâ “aleyhisselâm” Kelime-tullah olduğu ve Âlem-i emr ile bağılılığı çok olduğu için, Resûlullahın geleceğini, Ahmed ismi ile müjdelemişti. Îsâ aleyhisselâmın, (**Benden sonra Ahmed isminde bir resûl geleceğini size müjdeleyiciyim**) dediğini Saf sûresi haber vermektedir. Dünyâyâ teşriflerinden sonraki Peygamberliği, hakîkat-i Muhammedîye bağlı idi. Belki de, iki hakîkate de bağlı idi. Rabbi ya'nî terbiye edicisi, yetiştiricisi olan da, hem bu şân ve hem de şânın üstündeki mertebeye idi. Bunun için, bu mertebedeki da'vet, önceki mertebedeki da'vetten dahâ kuvvetli olmuştur. Çünkü o mertebedeki da'veti, yalnız Âlem-i emrde idi ve terbiyesi, yalnız (**Rûhâniyân**) a ya'nî rûhlara ve meleklerle idi. Bu mertebedeki da'veti ise, hem Âlem-i halkda, hem de Âlem-i emrde idi ve terbiyesi, hem maddeye, hem de rûhlardır. Bu dünyâda, onun maddî tarafını melekî tarafından dahâ kuvvetli yaparak, insanlarla ilgisi çoğaltıldı. Böylece, insanların fâidelenmeleri kolaylaştırıldı. Allahü teâlâ, sevgili Peygamberine “sallallahü aleyhi ve sellem” insanlık tarafını fazla açıklamasını emr buyurdu. Meselâ, Kehf sûresi, yüzonbirinci âyetinde meâlen, (**Onlara söyle! Ben de sizin gibi insanım. Bana vahy olundu**) buyuruldu. (**Sizin gibi**) buyurulması, insanlığını kuvvetli bildirmek içindir. Bu madde hayâtından Kâ'be hayâtına geçince rûhânî tarafı çoğaldı. İnsanlara bağılılığı azaldı. Dîne çağırarak nûrâniyeti değişti. Eshâb-ı kirâmdan “aleyhimürriydân” birkaçı buyurdu ki, (Resûlullahı defn işini bitirmeden, kalblerimizde değişiklik duyduk). Evet, öyle oldu. Çünkü, görerek olan îmânları, görmeden olan îmâna döndü. İşleri, görmekten, işitmeğe kaldı. O yüce Peygamberin “sallallahü aleyhi ve sellem” vefâtından bin sene geçtikten sonra, rûhânî tarafı öyle kuvvetlendi ki, insânî tarafını büsbütün örttü. Âlem-i halkı, Âlem-i emr hâlini aldı. Bunun için, Âlem-i halkından olanlar, kendi hakîkatlerine döndüler. Hakîkat-i Muhammedî de yükselerek, hakîkat-i Ahmedîye ulaştı. İkisi birleşti. Burada söylediğimiz iki hakîkat, onun Âlem-i halkının ve Âlem-i emrinin te'ayyün-i imkânîleridir. Te'ayyün-i vücûbîleri değildir. Te'ayyün-i imkânî bu te'ayyün-i vücûbînin zilli, görüntüsüdür. Çünkü te'ayyün-i vücûbî, yükselmez. İki te'ayyün-i vücûbî birleşmezler. Îsâ “aleyhisselâm” gökden inerek, âhır zemân Peygamberinin dînine uyun-

ca, Onun hakîkati, kendi makâmından yükselerek, Ona uyduğu için, hakîkat-i Muhammedînin makâmına gelir. Onun dînini kuvvetlendirir. Bunun içindir ki, eski dinlerde, ülül'azm Peygamberin vefâtından sonra bin sene içinde, yeni bir Peygamber gönderilirdi. Bunlarla, o Peygamberin dîni kuvvetlendirilirdi. Onun dîninin zemânı bitince, başka bir ülül'azm Peygamber ile yeni bir din gönderilirdi. Muhammed "aleyhisselâm", Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" sonuncusu olduğu için ve Onun dîni hiç değışdirilemeyeceğı için, Onun ümmetinin âlimleri, Peygamberler gibi oldu. İslâmiyeti kuvvetlendirmek işi bunlara yapıldı. Bunlardan başka, ülül'azm bir Peygamber de, Onun dînine sokuldu. Onun dînini kuvvetlendirmek işi buna da verildi. Hicr sûresi dokuzuncu âyetinde meâlen, **(Kur'ân-ı kerîmi sana biz indirdik. Biz onu elbette koruyucuyuz)** buyuruldu.

Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" vefâtından bin sene geçtikten sonra, ümmetinden gönderilen âlimlerin sayısı az ise de, bu islâmiyeti tâm kuvvetlendirmeleri için, çok yüksek olacaktırlar. Resûlullah "aleyhissalâtü vesselâm", hazret-i Mehdînin teşrif edeceğini haber vermiştir. Bin sene sonra gelecektir. İsâ "aleyhisselâm" da, bin sene sonra, gökden inecektir. Bin sene sonra gelen Evliyânın yükseklikleri, Eshâb-ı kirâmın yüksekliklerine benzemektedir. Her ne kadar, Peygamberlerden sonra, en üstün Eshâb-ı kirâm ise de, sonra gelenler, bunlara çok benzedikleri için, hangilerinin dahâ üstün oldukları anlaşılabilir gibi olmuştur. Belki de bunun içindir ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Öncekiler mi dahâ üstündür, yoksa sonrakiler mi? Bilinemez)** buyurdu. Yoksa (Öncekiler mi dahâ üstündür, yoksa sonrakiler mi? Bilmem) buyurmadı. Çünkü, hangilerinin dahâ üstün olduğunu biliyordu. Bunun için, **(En üstün olanlar, benim zemânımda bulunan müslimânlardır)** buyurmuştu. Fekat, çok benzedikleri için, şüphe hâsıl olduğundan **(Bilinemez)** buyurdu.

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", Eshâb-ı kirâmın "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în" zemânından sonra, Tâbi'înin "rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în" zemânının yüksek olduğunu bildirdi. Bundan sonra da Tebe-i tâbi'înin zemânının üstün olduğunu bildirdi. Bunların da bin sene sonra gelenlerden dahâ üstün oldukları anlaşıldı. Sonra gelenlerin, Eshâb-ı kirâma çok benzemesi nasıl olur? denilirse; Şöyle cevâb veririz ki, o iki asrın, bu son gelenlerden dahâ üstün olması, belki onlarda Evliyâ "rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în" sayısının çok ve bid'at sâhiblerinin az olduğu için olabilir. Bunun için, sonra gelenler arasında birkaç Evliyânın, o iki asrda bulunan Evliyâdan dahâ yüksek olduğunu söylemek yanlış olmaz. Meselâ, hazret-i Mehdî "rahmetullahi aleyh" böyledir. Fârisî beyt tercemesi:

***Yine gelseydi eğer feyz, Rûhülkudsden,
İsâ mu'cizesi, görünürdü herkesden.***

Fekat, Eshâb-ı kirâmın zemânı, her bakımdan, dahâ yüksektir. Bunun üzerinde konuşmak bile lüzûmsuzdur. Önce gelenler, onlardır. Na'îm Cennetinde yakın olanlar onlardır. Başkalarının dağ kadar altın sadaka vermesi, onların bir avuç arpa vermesinin sevâbına kavuşduramaz. Allahü teâlâ, dilediğini rahmetine kavuşdurur.

(Mebde' ve Me'âd) kitâbında, yukarıda sorulan yazıların dahâ üstünde yazılı bilgiler de, yukarıdaki cevâbımızla açıklanmış oldu. Ya'nî, Kâ'benin hakîkati, hakikat-i Muhammedînin Kâ'besidir, hakikat-i Muhammedî buna secde eder, sözünün anlaşılması kolaylaşmış oldu. Çünkü, Kâ'benin hakîkati, hakikat-i Ahmedîdir. Bu ise, hakikat-i Muhammedînin aslıdır. Hakikat-i Muhammedî, bunun zillidir. Bunun için, hakikat-i Muhammedî buna secde eder.

Süâl: Kâ'be, Onun ümmetinin Evliyâsını tavâf etmeğe gelir. Onların bereketlerine kavuşmak ister. Kâ'benin hakîkati, hakikat-i Muhammedîden üstün olunca, bu tavâf işi nasıl câiz olur?

Cevâb: Hakikat-i Muhammedî, Muhammed aleyhisselâmın mukaddes makâmlardan indiği makâmların en aşağısıdır. Kâ'benin hakîkati ise Kâ'benin çıkabildiği en yüksek makâmıdır. Hakikat-i Muhammedî yükselirken, ilk çıkacağı yer, hakikat-i Kâ'bedir. Onun yükselmesinin sonunu, Allahü teâlâdan başka kimse bilemez. Onun ümmetinin Evliyâsının “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în” yüksek olanları, Onun “sallallahü aleyhi ve sellem” yükseldiği makâmların hepsinden pay aldıkları için, Kâ'benin bunlardan birşeyler beklemesi, olmayacak şey değildir. Fârisî beyt tercemesi:

***Toprakdan çıkan, gökleri aşdı.
Yer ile zemân, geride kaldı.***

(Mebde' ve Me'âd) kitâbının o yerinde yazılı olan bir incelik de, böylece anlaşılabilir oldu. Ya'nî, Kâ'benin maddeden olan yapısı, herşeyin secde yeri olduğu gibi, Kâ'benin hakîkati de, herşeyin hakikatinin secde ettikleri makâmıdır sözü anlaşılabilir oldu. Çünkü, herşeyin hakîkati, Allahü teâlânın sonsuz isimlerinden bir ismdir. Bu ism, o şeyin varlığı ve varlıkta kalması için lâzım olan her feyzin kaynağıdır. Kâ'benin hakîkati, bu isimlerin üstündedir. Bunun için, bu hakikat, herşeyin hakikatlerinin secde yeri olur. Evliyânın büyükleri, hakikat-i Kâ'beden yukarı yükselir ve yukarıdaki nûrları alarak, kendi hakikatlerine inerlerse, Kâ'be, onların bereketlerine kavuşmak ister.

(Mebde' ve Me'âd) kitâbında, ülül'azm Peygamberlerin “salevâtullahi teâlâ ve teslîmâtühü” yükseklikleri de yazılmıştı. Ya'nî birbirlerinden üstünlükleri bildirilmişti. O yazılar keşf ve ilhâm ile idi. Keşf ve ilhâm ise, tâm bilgi değildir. Onları yazdığım ve üstünlüklerini ayırdığım için pişmân oldum. İstîğfâr ediyorum. Çünkü, açık delîl bulunmadıkça, o yolda konuşmak câiz değildir. Estagfirullah ve etübü ileyh min cem'i mâ kerihallah kavlen ve fi'len!

Mektûbunuzda yazıyorsunuz ki, evde iken sormuşdum, tâliblere tesavvuf yolunu öğretirsem, iyi olur mu? demişdim. Hayır olmaz buyurmuşdunuz, diyorsunuz. Her bakımdan olmaz dediğimi hâtırlamıyorum. Şartlarına uymak lâzımdır. Şartlara uymadan öğretmek iyi olmaz demek istemişdim. Şimdi de böyle biliniz! Şartlara uymakda titiz davranınız! Gevşeklik olmasın. Bildirmek lâzım olduğu istihârelerle açıkça anlaşılmadıkça, öğretmemelidir. Kardeşimiz molla yâr Muhammed Kadîme “rahmetullahi teâlâ aleyh” de bunu söyleyiniz. Tarîkati öğretmekde acele etmemesini sıkı ten-

bîh ediniz. Kazancı çoğaltmağı değil, Allahü teâlânın rızâsını kazanmağı düşünmelidir. Sık sık hâlinizi yazınız.

Talebenizden şikâyet ediyorsunuz. Kendinizden şikâyet etmeniz lâzımdır. Onlarla öyle görüşüyorsunuz ki, sonu üzüntülü olmaktadır. (Üstâd, talebesinin karşısında, iyi giyinmiş, kendine düzen vermiş olmalı) buyurmuşlardır. Onlarla senli benli olmamalıdır. Arkadaşlık etmemeli, hikâyelerle, latifelerle vakt geçirmemelidir. Vesselâm.

210

İKİYÜZONUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, mevlânâ Şekîb-i İsfehânîye yazılmışdır. (Nefehât) kitâbındaki bir yazıyı açıklamakda ve nasihat vermektedir:

Bu fakîre “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” lutf ederek gönderdiğiniz şerefli mektûbunuzu okumakla sevindik. Selâmetde olunuz. Bu yolun büyüklerini seviniz. Bu sevgi, ömrünüzün sermâyesi olsun. Kıyâmet günü bu fakîrlerin sevgisi ile diriliniz. Fakîrlikle övünen ve fakîrliği, zenginlikden üstün tutan büyük Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” hurmeti için, Allahü teâlâ, düâmı kabûl buyursun. İhsân buyurarak, (**Nefehât**) kitâbındaki şeyh İbni Sekîne “kuddise sirruh” hazretlerinin mürîdinin hikâyesini yazıyorsunuz. Şöyle ki, birgün, gusl abdesti almak için Dicle nehrine dalmışdı. Başını sudan çıkarınca, kendini Nil nehrinde buldu. Mısra geldi. Burada evlendi. Oğulları oldu. Yedi sene sonra, gusl abdesti almak için Nil nehrine daldı. Başını çıkarınca, kendini Dicle nehrinde buldu. Evvelce, Dicleye giderken, Dicle kenârına koymuş olduğu elbiselerini, koyduğu gibi buldu. Bunları giydi. Evine geldi. Zevcesi, karşılayıp, müsâfirlerin için istediğin yemekleri hâzırladım dedi.

Yavrum! Bu hikâyenin güç gelen yeri, yıllarca yapılacak şeylerin, bir ânda yapılması değildir. Çünkü, böyle şeyler çok görülmüştür. Peygamberlerin sonuncusu Muhammed “aleyhisselâm”, mi’râc gecesi göklere gidip, binlerle senelik yolları geçtikten sonra, geriye gelince, yatmış olduğu yerin dahâ soğumamış olduğunu, abdestde ibrikden akan suyun dalgalarının durmadığını gördü. (**Nefehât**) kitâbında da, bu hikâyenin sonunda bildirildiği gibi, Allahü teâlâ, zemânı genişletmektedir. Bu hikâyenin güç olan yeri, Bağdâdda bir ân olan kısa zemân, Mısırda yedi sene uzamaktadır. Meselâ Bağdâdda o ân, hicretin üçyüzaltmışıncı yılı ise, Mısırda, o ânda, üçyüzaltmışyedinci yıl olmaktadır. Bu ise akla ve nakle uygun olmıyan birşeydir. Böyle birşey, bir iki kimse için olabilir. Başka başka şehirler ve başka başka yerler için olacak şey değildir. Bu fakîrin “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” hâtırına şöyle geliyor ki, bu iş uyanık iken olmamışdır. Bir rü’yâ olabilir. Bunu dinleyen kimse, rü’yâ sözünü rü’yet olarak anlamış olabilir. Uykuda olan, uyanık iken olmuş sanılmışdır. Böyle yanlışlıklar, çok görülmektedir. Belki rü’yâda görmüş ve rehberine rü’yâda söylemiş, sonra çocuklarına anlatmışdır.

Kitâbda, bu hikâyeden sonra, Muhyiddîn-i Arabî “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” hazretlerinden haber verdiği hikâye de, bunun gibidir. Her-

şeyin doğrusunu Allahü teâlâ bilir.

(Cesedi terbiye eden rûhdur. Kalıbı terbiye eden kalbdır) sözünün açıklanmasını istiyorsunuz. Yavrum! Bu sözlerin ikisi de, birşeydir. İnsandaki Âlem-i halkdan olan maddelerin, Âlem-i emrden olan latîfeler tarafından terbiye edildiği bildirilmektedir. Cesed kelimesinin, rûh ile birlikde kullanılması âdet olduğu için ve kalıp ile kalb kelimeleri de, birbirine benzediği için, edebiyat bilgisine uyarak böyle yazılmışdır.

Nasîhat istiyorsunuz. Yavrum! Bu bozukluğum ve dünyâyâ dalmış hâlîm ve bilgisizliğim ve başarısızlığım ile, size nasîhat vermeğe kalkışmaktan hayâ ederim, utanırım. Fekat, emr-i ma'rûfdan kaçınmaktan da korkarım ki, hasîslik ve alçaklık yapmış olmıyayım. Bunun için, birkaç kelime yazmağa kendimi zorluyorum. Yavrum! Dünyâda kalmak zemânı pek azdır. Bu kısa zemânın çoğu da boş yere geçmiş bulunuyor. Pek azı kalmıştır. Âhîret zemânı ise sonsuzdur. Orada başa gelecek şeyler, bu birkaç günlük işlere bağlıdır. Bundan sonra, yâ sonsuz ni'metler, zevkler veyâ bitmez tükenmez azâblar, acılar vardır. Muhbir-i sâdık, ya'nî hep doğru söyleyici, bunları haber vermişdir. Elbette olacaktır. Akı olan kimsenin, durmadan çalışması lâzımdır. Yavrum! Ömrün en kıymetli zemânları, boş yere geçdi. Allahü teâlânın düşmanı olan nefsin isteklerini yapmakla tükendi. Şimdi, ömrün en kıymetsiz, başarısız zemânı kaldı. Artık, bununla da, Allahü teâlânın beğendiği işleri yapmaz, kuvvetli zemânda elden kaçırılanı, kuvvetsiz, kıymetsiz zemânda yakalayamaz isek ve az bir emekle ve kısa bir sıkıntı ile, sonsuz râhat ve ni'metlere kavuşmaz isek ve sayısız çirkin işlerimizi, az bir iyi işle örtmez isek, yarın kıyâmet gününde, Allahü teâlânın huzûruna ne yüzle çıkabiliriz? Oraya ne özr ve behâne götürebiliriz? Bu gaflet uykusu ne vakte kadar sürecek. Gaflet pamuğu kulaklarda ne kadar kalacak? Birgün, gözlerden perdeyi kaldıracaklar. Kulaklardan gaflet pamuğunu çıkaracaklar. Fekat, fâidesi olmıyacak. O zemân pişmânlıktan, utanmaktan başka yapılacak şey olmıyacak. Ölüm gelmeden önce, yapacak işi bilmeli. Yüzü ak olarak, Allahü teâlâyı özliyerek cân vermeli-dir. Önce, i'tikâdı düzeltmek lâzımdır. Dinden olduğu tevâtür yolu ile, ya'nî çok kimselerin söylemesi ile zarûfî olarak bilinen şeylere inanmak elbette lâzımdır. Bundan sonra, fikh kitâblarında yazılı olan şeyleri öğrenmek ve yapmak zarûfîdir. Bundan sonra da, tesavvuf yolunda ilerlemek gelir. Fekat bu, kimsenin bilmediği şeyleri öğrenmek, kimsenin görmediği gizli şeyleri görmek için de değildir. Nûrları, renkleri görmek için değildir. Bunlar oyun, keyf verici şeylerdir. Herkesin gördüğü şeyler ve renkler yetişmiyor mu ki, bunları bırakıp da, riyâzetler, sıkıntılar çekerek, bilinmeyen şeyler ve renkler aranılsın? Bu şeyler ve renkler de, o şeyler ve renkler de, hep Allahü teâlânın yarattığı şeylerdir ve Onun varlığını ve yaratıcı olduğunu gösteren işaretlerdir. Bu madde âleminde bulunan güneş ve ay ışıkları, Âlem-i misâldeki nûrlardan, renklerden katkat dahâ üstündür. Fekat, bunlar her zemân görüldükleri için ve âlim de, câhil de gördüğü için, kıymet verilmiyor, herkesin bilmediği, görmediği nûrlar aranıyor. Fârisî mısra' tercemesi:

Kapı önünde akan su, bulanık görünür!

Tesavvuf yoluna girmek, islâmiyyetin inanılacak şeylerine îmânı kuvvetlendirmek içindir. Böylece îmân, düşünerek anlamak zorluğundan kurtularak, görmüş gibi sağlam ve vicdânî olur ve kısaca inanmak yerine, etraflı ve derin îmân hâsıl olur. Meselâ, Allahü teâlânın varlığına ve bir olduğuna önce düşünerek veyâ başkalarından görerek inanıyordu. Tesavvuf yolunda ilerlemek nasîb olunca, o düşünerek ve işiterek olan îmân, şimdi bularak, anlıyarak hâsıl olur. Îmânı olgunlaştır. İnanılacak şeylerin hepsine de, böyle îmân hâsıl olur. Tesavvuf yoluna girmenin ikinci fâidesi, fıkhda bildirilen vazîfeleri yapmakda kolaylık elde etmek ve nefsi emmâreden ileri gelen güçlükleri yok etmektir. Bu fakîr, iyi anladım ki, tesavvuf, islâmiyyetin yardımcıdır. İslâmiyyetden başka birşey değildir. Böyle olduğunu, mektûblarımda, kitâblarımda açıkladım. Bu iki fâideye kavuşmak için, tesavvuf yolları içinden, Ebû Bekr-i Sıddîkın yolunu seçmek iyi ve dahâ uygundur. Çünkü, bu yolun büyükleri sünnet-i seniyyeye yapışmışlar ve bid'atlerden sakınmışlardır. Bunun için, sünnete yapışmak nasîb olup da, ellerine birşeyler geçmezse üzülmezler, sevinirler. Eğer ahvâl ve mevâcîde kavuşur, fekat sünnete yapışmakta gevşek davranırlarsa, o hâlleri, vecdleri hiç beğenmezler. Hâce Ubeydüllah-i Ahrâr hazretleri buyuruyor ki, (Ahvâl ve mevâcîdi bize verseler, fekat, Ehl-i sünnet vel-cemâ'at i'tikâdını içimize yerleşdirmeseler, kendimi mahv olmuş bilirim. Eğer, Ehl-i sünnet vel-cemâ'at i'tikâdını verseler, ahvâl ve mevâcîd hiç vermeseler, hiç üzülmem). Bundan başka, bu yolda, nihâyetde kavuşulacak şeyleri, başlangıçda tatdırırlar. Bunun için, dahâ ilk adımda, başkalarının, en son kavuşacaklarını ele geçirirler. Arada yalnız icmâl ve tafsîl bakımından fark olur. Ya'nî topluca, kısa ve açık, geniş olmak farkı vardır. Bu yol, Eshâb-ı kirâmın "aleyhimürrıdvân" yoludur. Çünkü, Resûlullahın "sal-lallahü aleyhi ve sellem" dahâ ilk sohbetinde öyle şeyler kazanmışlardır ki, ümmet arasındaki Velîlerin, bunlara, en sonda kavuşdukları bilinmemektedir. Bunun içindir ki, Tâbî'înin en üstünü olan, Veysel Karânî "rahmetullahi aleyh" hazret-i Hamzanın kâtili olan Vahşînin "radıyallahü anhümâ", Resûlullahın bir kerrecik sohbetinde bulunmakla yükseldiği mertebeye yetişememiştir. Çünkü sohbetin fazîleti, bütün fazîletlerin ve kemâllerin üstündedir. Çünkü, onların îmânları, görerek kuvvetlenmiştir. Bu ni'met, başkalarına nasîb olmamıştır. Fârisî misra' tercemesi:

İşitmek, görmek gibi olabilir mi?

Bunun içindir ki, bunların bir avuç arpa sadaka vermekle kazandıkları dereceler, başkalarının dağ kadar altın vererek kazandıkları dereceden katkat dahâ yüksektir. Eshâb-ı kirâmın hepsinin yüksekliği böyledir "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în". Hepsini büyük bilmemiz lâzımdır. Hepsine iyi gözle bakmalı, hepsini sevmeli, övmeliyiz. Çünkü, Eshâb-ı kirâmın hepsi âdildir. İslâmiyyeti bildirmekte, hepsi ortakdır. Birinin bildirdiği, ötekini bildirdiğinden dahâ kıymetli değildir. Kur'ân-ı kerîmi onlar topladı. Âyet-i kerîmeler, herbirinin adâletine güvenerek, hepsinden, birer ikişer alınarak, bir araya getirildi. Bir kimse, Eshâb-ı kirâmdan birini kötülense, bu sözü Kur'ân-ı kerîme dokunur. Çünkü, birkaç âyet-i kerîme, ondan alınmış olabilir. Bu büyüklerin aralarında olan çekişmelerin, muhârebelelerin iyi sebeplerle yapıldığını söylemeliyiz. Nefse uymakla, kin ve inâd ile

olmadığına inanmalıyız. İmâm-ı Şâfi'î “rahmetullahi aleyh” hazretleri, Eshâb-ı kirâmı çok iyi tanıyordu. Bu büyük âlim buyurdu ki: (Allahü teâlâ, o kanlara ellerimizi bulaştırmadı. Biz de, onlara dilimizi karışdırmıyalım!). İmâm-ı Ca'fer-i Sâdik hazretlerinin de böyle söylediği haber verilmiştir. Vesselâmü evvelen ve âhiren.

211

İKİYÜZONBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mevlânâ Yâr Muhammed Kadîm-i Bedahşîye “rahmetullahi aleyh” yazılmıştır. Mevlânânın bir sözünü açıklamakda ve insanları kemâle getirmek ve irşâd etmek için lâzım olan şartları bildirmektedir:

Kıymetli kardeşim mevlânâ Yâr Muhammed Kadîmin güzel mektûbu geldi. Bizleri sevindirdi. Hak teâlâ, sizi yüksek derecelerin en üstüne ve herkesi yükseltmeğe ve irşâd etmeğe kavuşursun. Seçmiş olduğu Peygamberi ve Onun yüksek Âli hurmetine düâmızı kabûl buyursun “Aleyhi ve aleyhi-müsalâtü vesselâm”!

Süâl: Mevlânâ “aleyhirrahme” hazretleri, (kucağında olan nâzlı Hak teâlâ idi) demiştir. Böyle söylemek câiz midir?

Cevâb: Bu yolun yolcuları böyle şeyler çok söylemiştir. Bir sâlik, (**Tecellî-i Sûrî**)ye kavuşunca, tecellî eden sûreti, görünüşü, Hak teâlâ sanıyor. Büyük âlim İmâm-ı Rabbânî hâce Yûsûf-i Hemedânî hazretleri, (Bu görünenler, hep hayâldir. Bu hayâllerle, tarîkatin çocuklarını yetiştirirler) buyurmuştur. Biz de böyle söyleriz.

Tesavvufu öğretmek için, size izn verilmişti. Bunun üzerine, fâideli birkaç şey yazıyorum. Cân kulağı ile dinleyin! Davranışlarınızı buna göre ayarlayın: Tesavvufu öğrenmek için bir tâlib yanınıza gelince, çok düşününüz! Bu yoldan size istidrâc yapılabileceğini, yıkılabileceğinizi göz önüne getiriniz! Hele talebe gelince, içinizde bir sevinç, bir râhatlık duyarsanız Allahü teâlâyâ yalvarınız! Ona sığınınız! Çok istihâre yaparak, ona tarîkati öğretmek uygun olacağını ve istidrâc ve yıkılmak olmadığını iyice anladıktan sonra öğretiniz. Çünkü, Allahü teâlânın kullarına iş vermek ve onlarla uğraşarak kendi vakitini elden çıkarmak, Ondan iznsiz câiz değildir. İbrâhîm sûresinin birinci âyetinde meâlen, (**Rablerinin izni ile, insanları karanlıklardan çıkarıp nûra kavuşturmaklığın için**) buyuruldu. Büyüklerden biri ölmüştü. Şöyle bir ses işitti: (Sen benim dînimde kullarıma karşı zırh giymişdin öyle mi?). [Ya'nî benim dînim üzerinde, kullarıma, hiç çekinmeden söylüyor, emr ediyordun denildi.] (Evet) cevâbını verdi. (Kullarımı niçin bana bırakmadın? Gönlünü niçin bana vermedin?) buyuruldu. Size ve başkalarına verilen izn, şartlara bağlıdır. Allahü teâlânın râzı olduğunu anlamadan, iş yapmamak birinci şarttır. Şartsız, bağlantısız izn verme zemânı dahâ gelmemiştir. O zemân gelinceye kadar, şartları yerine getirmeği iyi gözetiniz! Haberleşmemiz lâzımdır. Mîre de böylece yazmışdım. Ondandır da bilgi alınız! O zemânın gelmesi için ve şartların sıkıntısından kurtulmanız için çalışınız! Vesselâm.

İKİYÜZONİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mevlânâ Muhammed Sıddık-i Bedahşîye yazılmışdır. Süâllerine cevâbdır:

Arka arkaya iki kıymetli mektûbunuz geldi. Bizleri çok sevindirdi. Allahü teâlâ, sonsuz ilerlemeler ihsân eylesin. Peygamberlerin efendisi “aleyhi ve aleyhim ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve ekmelühâ” hurmetine bu düâmı kabûl buyursun!

Süâl: Tesarrufu kuvvetli olan bir rehber “rahmetullahi aleyh”, yaradılışı elverişli olan bir mürîdi, kendi tesarrufu ile, onun yaradılışında bulunan mertebenin dahâ üstüne çıkarabilir mi?

Cevâb: Evet çıkarabilir. Fekat, onun yaradılışına uygun mertebelere çıkarabilir. Ona uygun olmıyan mertebelere çıkaramaz. Meselâ, yaradılışı, Mûsâ aleyhisselâmın vilâyetinde olan bir mürîdin yaradılışında bu vilâyet yolunun yarısına kadar yükselebilecek kuvvet varsa, tesarruf sâhibi olan bir rehber, kendi tesarrufu ile, bu mürîdi, bu yolun sonuna kadar ulaştırabilir. Fekat, onu Vilâyet-i Mûsevîden, Vilâyet-i Muhammedîye geçirerek bu yolda ilerletmesi işitilmemiştir.

Süâl: İnsandaki beş latîfenin en latîfi olan ahfâ latîfesi, hangi mertebede nefis-i emmâre gibi olur? Alçaklıkta, aşağılıkta ona benzer?

Cevâb: Kardeşim! Ahfâ, latîfelerin en latîfi ise de, bir mahlûkdur. Sonradan yaratılmışdır. Sâlik, mahlûklar dâiresinden dışarı çıkınca, vücûb mertebelerinde ilerleyince, o mertebelerdeki zillerin de asllarına varınca, sıfatların ve şânların sınırlarını aşınca, mümkün ve mahlûk olan herşeyi, aşağı, kıymetsiz görür. Mahlûkların aşağısını da, latîfini de aşağılıkta berâber görür. Nefs ile ahfâyı birleşmiş sanır.

Süâl: Sizden işitmişdim veyâ sizden işiten birisinden duymuşdum ki, ibâdet ederken, Allahü teâlânın hâzır olduğunu bilerek ibâdet etmek, Allahü teâlâyâ kusûr olur. Köle gibi ibâdet etmelidir. Ya'nî, Allahü teâlâyı hâzır bilerek ibâdet etmek, edebe uygun değildir buyurmuşdunuz. Bunun açıklanmasını istiyorsunuz.

Cevâb: Yavrum! Böyle birşey söylediğimi bilemiyorum. Başka bir yerde görmüş olmalıyız.

Rü'yâda Âdem aleyhisselâmı gördüğünüzü yazıyorsunuz. Çok iyidir. Rü'yânız doğrudur. Su görmek, ilm demektir. Eli suya sokmak, ilm edinecek kuvvet elde etmektir. Âdem aleyhisselâmı görmek de, bu ma'nâyı kuvvetlendirmekdedir. Çünkü Âdem “aleyhisselâm”, Allahü teâlâdan öğrendi. Bekara sûresi, otuzbirinci [31] âyetinde meâlen, (**Âdeme, isimlerin hepsini öğretti**) buyuruldu. Bu rü'yâdaki ilm, kalb ilmidir. Kalb bilgilerinden de, Ehl-i beyte bağlı olanıdır “aleyhimürrıdvân”. Buluşduğumuz zemân dahâ anlatırım. Vesselâm.

**Mal sâhibi, mülk sâhibi,
Hani, bunun ilk sâhibi?**

İKİYÜZONÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, nakîb seyîid şeyh Ferîd hazretlerine yazılmışdır. Va'z ve nasîhat vermekte, Ehl-i sünnet âlimlerine uymağı övmekdedir:

Allahü teâlâ, sizi, zâtınıza yakışmayan herşeyden korusun! Yüce ceddiniz “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” hurmetine düâmı kabûl buyursun! Errahman sûresinde, altmışıncı âyetinde meâlen, **(İyiliğin karşılığı, ancak iyilik olur)** buyuruldu. Sizin ihsânlarınıza, hangi ihsânla karşılık yapacağımı bilemiyorum. Ancak, mubârek zemânlarda, din ve dünyâ selâmetiniz için düâ etmeğe çabalyorum. Elhamdülillah, elimde olmayarak, bu vazîfe nasîb olmaktadır. Mükâfât olabilecek başka bir ihsân da, va'z ve nasîhatdır. Eğer kabûl buyurulursa, bizim için ne büyük ni'met olur.

Ey asîl ve şerefli efendim! Va'zların özü ve nasîhatların kıymetlisi, Allah adamları ile buluşmak, onlarla birlikde bulunmaktır. Allah adamı olmak ve islâmîyete yapışmak da, müslimânların çeşidli fırkaları arasında, kurtuluş fırkası olduğu müjdelenmiş olan, Ehl-i sünnet vel-cemâ'atin doğru yoluna sarılmağa bağlıdır. Bu büyüklerin yolunda gitmedikçe kurtuluş olamaz. Bunların anladıklarına tâbi' olmadıkça, se'âdete kavuşulamaz. Akl sâhibleri, ilm adamları ve Evliyânın keşfleri, bu sözümüzün doğru olduğunu bildirmektedirler. Yanlışlık olamaz. Bu büyüklerin doğru yolundan hardal dânesi kadar, pekaz ayrılmış olan bir kimse ile arkadaşlık etmeği, öldürücü zehr bilmelidir. Onunla konuşmağı, yılan sokması gibi korkunç görmelidir. Allahdan korkmayan ilm adamları, hangi fırkadan olursa olsun, zındıkdırlar. [Yetmişiki bid'at fırkasının hepsi Ehl-i sünnet değildir. Bunların en kötüsü şî'ler ile vehhâbîlerdir.] Bunlarla konuşmaktan, arkadaşlık etmekden, kitâblarını okumaktan, evlerine, köyelerine gitmekden de sakınmalıdır. Dinde hâsıl olan bütün fitneler ve azılı din düşmanlığı, hep böyle zındıkların bıraktıkları kötülüktür. Dünyâlık ele geçirmek için, dînin yıkılmasına yardım etdiler. Bekara sûresinin onaltıncı âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Hidâyeti vererek, dalâleti satın aldılar. Bu alışverişlerinde birşey kazanamadılar. Doğru yolu bulamadılar)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîme, bunları bildirmektedir. İblîsin râhat, sevinçli oturduğunu, kimseyi aldatmakla uğraşmadığını gören bir zât, (Niçin insanları aldatmıyorsun, boş oturuyorsun?) dedikde, (Bu zemânın kötü din adamları, benim işimi çok güzel yapıyorlar, insanları aldatmak için bana iş bırakmıyorlar) demişdi. Oradaki talebeden, mevlânâ Ömer, iyi yaradılışlıdır. Yalnız, kendisine arka olmak, doğruyu söylemesi için kuvvetlendirmek lâzımdır. Hâfız imâm da, aklını fikrini dînin yayılmasına vermişdir. Zâten her müslimânın böyle olması lâzımdır. Hadîs-i şerîfde, **(Kendisine deli denilmiyen kimsenin îmânı temâm olmaz)** buyuruldu. Biliyorsunuz ki, bu fakîr, söyleyerek ve yazarak, iyi kimselerle konuşmanın ehemmiyyetini anlatmağa uğraşıyorum. Kötü kimselerle arkadaşlıktan, bunların kitâblarını okumaktan kaçınmasını tekrâr tekrâr bildirmekten usanmıyorum. Çünkü, işin temeli bu ikisidir. Söylemek bizden, kabûl etmek sizden. Dahâ doğrusu, hepsi Allahü teâlâdandır. Allahü teâlânın hayrlı işlerde kullandığı kimselere müjdeler olsun! [Zemânımızda, ingiliz câsûsları, mezhebsizler, zındıklar, din adamı şekline girdiler.

Hak sözü bilen ve söyleyen din adamı bulunmaz oldu. Se'âdete kavuşmak için, Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarını okumaktan başka çâre kalmadı. Hakikat Kitâbevinin bütün kitâbları, Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarından toplanmıştır. Bunları bütün müslimânlara tavsiye ederiz. Ehl-i sünnet kitâbları demek, dört mezhebden birinin kitâbları demektir.]

İhsânlarınızın çokluğu, bu yazılara sebep oldu. Başınızı ağrıtmak ve usandırmak düşüncesini unutturdu. Vesselâm.

214

İKİYÜZONDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, Hân-ı Hânâna yazılmıştır. Dünyâ, âhretin tarlasıdır. Kâfirlere, niçin sonsuz azâb yapılacağı bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, bir kimseyi hayırlı işlerde kullanırsa, ona müjdeler olsun! Allahü teâlâ, dünyâyı âhretin tarlası yaptı. Tohumunun hepsini yiyen ve toprak gibi olan, yaratılıştaki elverişli hâline ekemeyen ve bir dâneden yediyüz dâne yapmağı elden geçirana yazıklar olsun! Kardeşin kardeşden ve ananın yavrusundan kaçtığı o gün için, birşey saklamıyan, dünyâda da, âhretde de ziyân etdi. Eli boş kaldı. Dünyâda da, âhretde de pişmân olacak, âh edecektir. Akli olan, tâli'li bir kimse, dünyânın birkaç yıllık hayâtını fırsat bilir, ni'met bilir. Bu kısa zemânda, dünyânın çabuk tükenen ve hepsinin sonu sıkıntı ve azâb olan, geçici zevklerine, tadına aldanmaz. Bunlarla vakti kaçırmaz. Bu kısa zemânda tohumunu eker. Bir dâne iyi iş yaparak, sayısız meyveler elde eder. Bekara sûresi, ikiyüzaltmışbirinci âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Allahü teâlâ dilediğine katkat verir)** buyuruldu. Bunun içindir ki, birkaç günlük iyi işe karşılık, sonsuz ni'metler verecektir. Allahü teâlâ, çok ihsân sâhibidir.

Süâl: Karşılığın katkat olması, iyiliklerdedir. Kötülüklerin karşılığı bire birdir. Böyle olunca, kâfirlere kısa bir zemândaki kötülükler için, sonsuz azâb yapması nedendir?

Cevâb: Dünyâda yapılan işin karşılığının nasıl olacağını Allahü teâlâdan başka kimse bilmez. İnsan bilgisi bunu anlayamaz. Meselâ, Muhsan [nâmuslu] olan bir kimseyi kazf [iftirâ] edene seksen sopa vurulmasını emr eylemiştir. Hırsızlık haddi olarak, hırsızın sağ elinin kesilmesini karşılık eylemiştir. Zinâ haddi olarak evli olmaları yüz sopa ile bir sene şehirden sürmek, evli olanlara, taş atarak öldürmek cezâsını vermiştir. Bu cezâların sebeplerini insanlar anlayamaz. Bunun gibi, kâfirlere, kısa zemândaki küfr için, sonsuz azâbı karşılık yapmıştır. Geçici bir küfrün cezâsı, sonsuz azâbdır. İslâmiyyetin bütün emrlerini aklına uygun getirmek isteyen, akli ile isbâta kalkışan kimse, **(Peygamberliğe)** inanmamış olur. Onunla konuşmak akli işi değildir. Fârisî beyt tercemesi:

***Kur'ân ile hadîse, inanmazsa bir kişi,
ona hiç cevâb verme, konuşma bitir işi!***

Fakîrin “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz” mektûbunu getiren meyân şeyh Ahmed, merhûm şeyh sultân Tehâniserînin kıymetli oğludur. Babasına olan lutf ve ihsânlarınızı düşünerek bu fakîri araya koyarak, yüksek hiz-

metinizde çalışmak için gelmiştir. Babasına olan ihsânlarınızdan biri, uşrlu bir yerin uşrunun ona verilmesini emr buyurmuşdunuz. Emr sizdendir. Hakikatde ise, herşey Allahdandır. Selâm sizlere olsun ve doğru yolda gidenlere ve Muhammed Mustafânın “aleyhi ve alâ âlihissalevât vetteslîmât” izinde bulunanlara olsun!

***Çalışmakta, yükselmektedir, Hakkın rızası!
Tenbel olanın elbet gelir, bir gün belâsı.***

215

İKİYÜZONBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Dârâba yazılmışdır. Kötü olan dünyânın ne olduğu bildirilmektedir:

Yaradılışınızın iyi olduğunu gösteren, çok ince düşüncelerinizi açıklıyan kıymetli mektûbunuz geldi. Bir işe yaramıyan bu fakîrleri okşayan yazılarınıza, Allahü teâlâ, Habîbi hurmetine “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” iyi karşılıklar ihsân buyursun!

Yavrum! Bu dünyâyâ düşkün olanlar, mal, para peşinde koşanlar, büyük bir belâyâ yakalanmışlardır. Büyük bir derde tutulmuşlardır. Çünkü, bu dünyâda bulunan, Allahü teâlânın beğenmedikleri şeyler ve her pislikden dahâ kötü olan pislikler, bu kimselere güzel görünmektedir. Sevimli sanılmaktadır. Necâseti yaldızlamak, zehri şekerle kaplamak gibidir. Allahü teâlâ insanlara akl verdi. Akla bu alçak dünyânın kötülüğünü anlatdı. Allahü teâlânın beğenmediği şeylerin çirkinliğini gösterdi. Bunun için, âlimler buyurdu ki, (Bir kimse, öldükden sonra, malının zemânın en akllı olanına verilmesini vasiyyet etse, zâhide vermek lâzımdır. Çünkü zâhid, dünyâyâ düşkün değildir. Onun dünyâyâ kıymet vermemesi, aklının çok olduğunu gösterir). Allahü teâlâ çok merhametli olduğu için, yalnız akl şâhidini vermekle kalmadı. İkinci ve naklî şâhid olarak da Peygamberleri “aleyhimüsselâm” verdi. Âlemlere rahmet olarak gönderdiği Peygamberleri ile “aleyhimüssalevâtü vettehiyyât”, bu bozuk malın iç yüzünü kullarına bildirdi. O yalancı kahpe nin cilvelerine aldanmamalarını, ona tutulmamalarını açıkça emr buyurdu. Şaşmaz, doğru olan bu iki şâhid var iken, bir kimse, şeker sanarak zehr yirse ve altına kavuşacağı diyerek necâseti avuçlarsa, elbette çok alçaklık yapmış olur. Çok pis olduğunu göstermiş olur. Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vettehiyyât” inanmamışdır. Müslimân olduğunu söylese de, münâfık olur. Onun müslimân görünmesi, âhirette fâide vermez. Yalnız dünyâda cânını ve malını korumuş olur. Bugün, kulaklardan gaflet pamuğunu atmalıdır. Yoksa, âhirette âh etmekden, pişmân olmaktan başka yapılacak şey olmaz. Hâlinizi sık sık bildiriniz!

Fârisî beyt tercemesi:

***Canım yavrum! Sana sözüm, yalnız şudur:
körpeçiksin, yolun da çok korkuludur.***

İKİYÜZONALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Hüsâmeddîn Ahmede “rahmetullahi aleyh” yazılmış olup, Evliyânın kerâmetini bildirmektedir:

Herşeyi yokdan var edip, her ân varlıkta durduran, cânlıları besliyen, büyüten Allahü teâlâyâ hamd ederim. Onun Peygamberlerine ve bunların en üstünü olan Muhammed aleyhisselâma ve ona yakın olanlara, salât ve selâm eylerim!

Dağlar, tepeler, dostlarla aramızda perde olduğundan, görünüşteki uzaklık, buluşmağı, konuşmağı, Ankâ kuşu gibi, ele geçmez bir şekle sokmuştur. Ara sıra yeni bilgileri yazıp, sevdiğime yollamağı, âcizâne düşündüm. Bunun için tektük gönderdiğim bilgilerden, usanmayacağınızı ümmîd ederim.

Kıymetli efendim! Bugünlerde, her ağızda, Evliyânın “rahmetullahi aleyhim ecma’în” kerâmeti dolaşmakta, câhil halk, hârika, kerâmet aramakta olduğundan, bu yolda, birkaç şey yazmağı uygun gördüm. Lütfen dikkatli okuyunuz! Vilâyet ya’nî Evliyâlık, Fenâ ve Bekâ demektir. Bu dereceye yetişenlerde, hârikalar, keşfler görülür. Fekat, hârikaların çok olması, vilâyetin temâmlığını ve olgunluğunu bildirmez. Hârikaları dahâ az olduğu hâlde, vilâyeti dahâ kâmil olanlar, çok görülmüştür. Hârikaların çok olmasının sebebi ikidir:

- 1- Urûc ederken, pekçok yükselmek.
- 2- Nüzûl ederken pekaz inmek.

Hattâ, hârikaların çok görünmesinin başlıca sebebi, ikincisidir. Ya’nî yukarı makâmdan aşağıya inmenin az olmasıdır. Çünkü, aşağı dereceye inen Velî, sebebler âlemine inmiş olur. Her hâdisenin bir sebeble hâsıl olduğunu bilir. Sebebleri yaratanın “celle celâlüh”, eşyâyı sebeblerle hareket ettirdiğini görür. Hâlbuki, aşağı dereceye geri dönmeyen veyâ az inip, sebebler derecesine düşmeyen Evliyâ, yalnız sebeblerin sâhibini, sebeblere kuvvet ve te’sîr vereni görüp, sebebleri göremez. Allahü teâlâ, herkese lâyük olanı, umduğunu verdiğiinden, bu iki Velîye başka dürlü ihsânda bulunur. Sebebleri görenin işlerini, arzularını, sebep ile yaratır. Sebebleri görmiyene ise, sebebsiz verir. Nitekim hadîs-i kudsîde, **(Kullarım beni zan ettikleri gibi bulur)** buyrulmaktadır. Bu ümmetde, çok Evliyâ gelip geçmişdir. Bunların içinde Muhyiddîn seyid Abdülkâdir-i Geylânîden “kuddise sirruh” hâsıl olan hârikalar kadar, hiçbirinden hâsıl olduğu işitilmemiştir. Bunun sebebi, uzun zemândan beri, zihnimi kurcalıyordu. Bir dürlü anlıyamıyordum. Sonra, Hak sübhânehü ve teâlâ bu bilmeceyi açıkladı. Anlaşıldı ki, o büyük Velî “kuddise sirruh”, Evliyânın hepsinden dahâ yukarı çıkmış, inişde, Rûh makâmına kadar tenezzül etmiştir. Rûh derecesi ise, sebeblerin bulunduğu âlemin üstündedir. Hasen-i Basrî ile Habîb-i Acemînin “kuddise sirruhümâ” hâlini burada bildirmek uygun olur. Şöyle ki, birgün, Hasen-i Basrî, Dicle kenârında gemi bekliyordu. Habîb-i Acemî çıkageldi ve (Ne bekliyorsun?) dedi. (Gemiye bineceğim, onu bekliyorum) deyince, Habîb, (Gemiye ne hâcet, sen, yakîn mertebesine varmamışsın!) dedi. Hasen-i Basrî ise, (Sen de ilm-ül-yakîn derecesine ermemişsin) dedi. Habîb, gemi-

yi beklemeyip, su üzerinden yürüyüp karşıya geçti. Hasen ise, gemiyi beklemekte kaldı. Çünkü, sebebler âlemine kadar inmiş olduğundan, onun işlerini, sebebler te'sîri ile yapıyorlardı. Habîb-i Acemî ise, işlerin yaratılmasında, sebebleri görmediğinden, onun isteklerini sebebsiz olarak ihsân ediyorlardı. Hasenin derecesi, Habîbin derecesinden dahâ yüksektir. Çünkü, (İlm makâmı)ndadır. Ya'nî, ayn-ül-yakîni, ilm-ül yakîn ile birleştirmiştir. Hâdiselerin husûle gelmesini, olduğu gibi, doğru görmektedir. Allahü teâlâ, kudretini, hikmet altında gizlemekte, herşeyi sebebler te'sîri ile yapmakdadır. Habîbe gelince, O, aşk-ı ilâhînin serhoşudur. Sebebleri göremeyip, asl yapana bakmaktadır ki, bu görüşü yanlıştır. Çünkü, arada sebebler vardır.

Tâlibleri irşâd etmek vazîfesi, hârikalar göstermenin aksinedir. Çünkü Rehber, ne kadar çok inmiş olursa, irşâdı o kadar kuvvetli olur. İrşâd edebilmek için, tâlib ile rehberin birbirine yakın olması lâzımdır. Bu da, Rehberin aşağı dereceye ya'nî tâliblerin derecesine inmiş olması ile olur. Bir Velî, ne kadar çok yükselirse, inişi o kadar çok aşağı olur. Bunun içindir ki, Peygamberlerin son geleni “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât”, hepsinden yukarı gitti. İnişte de, hepsinden aşağı geldi. Bundan dolayı, Onun da'veti, irşâdı, hepsinden kuvvetli oldu ve bütün insanların Peygamberi oldu. Çünkü inişi fazla olduğundan, mahlûklara yakınlığı, dahâ çok oldu. Böylece, kendisinden istifâde, dahâ kolay oldu. Tesavvuf yolunda, nihâyete varmayıp, ortalarda bulunan Velîler, tâliblere, nihâyete varmış da inememiş Velîlerden dahâ çok fâideli oluyor. Çünkü ortaldakilerin hâli, başlangıcdakilere dahâ uygundur. Bunun içindir ki, şeyh-ul-islâm Hirevî Abdüllah-i Ensârî buyurdu ki, (Eğer Ebül-Hasen-i Harkânî ile Muhammed Kassâb bir şehirde bulunsaydı, sizi Muhammed Kassâba gönderirdim. Çünkü o, tâliblere, Harkânîden dahâ fâideli olur). Harkânî, nihâyete varmıştı. Tâlibler, ondan, pek istifâde edemezdi. Ya'nî aşağı dönmiyen Velî, nihâyete varmakla, tâlibleri iyi yetiştiremez. Fekat, nihâyete varan Velîler, geriye indikten sonra, kuvvetli ifâde ve terbiye edicidir. Çünkü, Muhammed “sallallahü aleyhi ve sellem”, herkesden dahâ yükselmiş iken, ifâde, terbiye etmesi, herkesden çok idi. Görülüyor ki, ifâdenin, terbiye etmenin azlığı, çokluğu iniş mikdârına bağlı olup, nihâyete varıp varmamağa bağlı değildir. Burada, dikkat edilecek bir incelik vardır ki, o da, Velînin “rahmetullahi aleyhim ecma'in”, kendi vilâyetini bilmesi lâzım olmadığı gibi, kendisinden hârika, kerâmet hâsıl olduğunu bilmesi de şart değildir. Çok olur ki, herkes onun kerâmetini görür. Onun bu kerâmetlerinden hiç haberi olmaz. İlm ve keşf sâhibi olan Evliyânın da, kendi kerâmetlerinden ba'zısını bilmemesi câizdir. Ba'zan, bunların Âlem-i misâldeki şekillerini, sûretlerini bir ânda, çeşidli memleketlerde, herkese gösterirler. Uzak yerlerde, şaşılacak işleri yaptıkları görülür. Hâlbuki kendisi, bunları hiç bilmez. Hazret-i Mahdûmî mevlânâ Nûreddîn-i Câmî “kuddise sirruh” buyurdu ki, (Büyüklerden birine, çeşidli yerlerden gelen tanıdıkları, seni Mekke-i mükerremede gördük ve birlikde hac yaptık. Başkaları da, seni Bağdâdda gördük ve birlikde şöyle şöyle şeyler yaptık derlerdi. Hâlbuki, o kimse, o günlerde evinden çıkmamıştı ve o kimseleri görmemişti. Acabâ niçin böyle söylüyorlar) derdi. [O kimse mevlânâ Câmî'nin kendisi idi.] Her işin doğrusunu, yalnız Allahü teâlâ bilir. Dahâ fazla yazmağa lüzûm yok. Merâk ettiğinizi, dahâ çok anlamak istediğinizi öğrenirsem, inşaallah, dahâ çabuk ve dahâ çok yazarım. Vesselâm.

İKİYÜZONYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Tâhir-i Bedahşîye yazılmış olup, bâtının [kalbin, rû-hun] hâli ne kadar bilinmezse, o kadar iyidir ve Evliyânın keşflerinde hatâ olmasının sebebini, (Kazâ-i mu'allak) ile (Kazâ-i mübrem)i ve dinde güvenilecek şeyin yalnız Kitâb ve Sünnet olduğu bildirilmektedir:

Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâyâ hamd ederim ve Peygamberlerin seyyidine “aleyhimüsselâm” salât ve tertemiz Akrabâsına ve Eshâbına selâm ederim! Uzun zemândan beri, hâlinizi bildirmediniz. Her ne şekilde olursanız olunuz, doğru yoldan sapmamalısınız. İmân edilecek şeylerde ve ibâdetlerde ve her işde, islâmiyetden kıl kadar ayrılmamağa, çok dikkat etmelisiniz. Kalbin nisbetini [bağlılığını] korumak ve büyüklüğümüzün gösterdiği şekilde temizlenmesine çalışmak da, çok mühimdir. Kalbin hâli ne kadar gizli kalırsa, o kadar iyidir ve cehâlet, hayret arttıkça, güzel olur. Çünkü, Allahü teâlâyâ âid bilgiler ve isimlerinden kalbe doğan ma'rifetler, tesavvuf yolunun ortalarında hâsıl olup, nihâyete doğru azalır. Vâsıl olduktan sonra, büsbütün yok olur. Allahü teâlâyı tanıyamamak ve Ona kavuşmamaktan başka, hiçbir kazanç kalmaz. Hele dünyâyâ, mahlûklara âid keşflere [bilgilere], ne diyelim ki, zâten bunlar, çok vakt yanlış olur. Böyle bilgilerin olması ve olmaması müsâvîdir.

Süâl: Evliyânın “rahmetullahi aleyhim ecma'în”, mahlûklara âid bilgileri, çok vakt yanlış oluyor ve kalbine doğan bilginin tersi, hâsıl oluyor. Meselâ, bir kimsenin bir ay sonra öleceğini veyâ yolcunun geleceğini haber veriyorlar. Bunlar olmuyor. Bunun sebebi nedir?

Cevâb: Velînin kalbine gelen bilgi, haber verilen iş, çok def'a şartlara bağlı olur. O Velî, o ânda, o şartları anlıyamaz. O şeyin, şartsız olarak, her hâlde meydâna geleceğini sanır. Bundan başka (**Levh-i mahfûz**)da yazılı, ileride olacak bir işi, ârife [ya'nî Velîye] gösterirler. Fekat o iş, değiştirilebilen, silinip yeniden yazılabilen şeylerdendir. (**Kazâ-i mu'allak**) gibidir. Ârif, o işin, bir şarta bağlı olduğunu, silinebilecek şeylerden olduğunu anlamayıp, elbette hâsıl olacağını sanır ve gördüğünü haber verir. Böylece, o iş de, hâsıl olmuyabilir. İştidîğimize göre, Cebrâîl “aleyhisselâm”, bir gün, Peygamberimize “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” gelip, bir gencin, yarın sabâh, erkenden öleceğini haber verir. Peygamber efendimiz “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm”, bu gence acıyıp, huzûr-i se'âdetlerine çağırır. Ne isteği olduğunu sorar. (Bir kız ile evlenmek ve bir de, tatlı isterim) der. Emr buyurup, ikisini de hemen hâzırlarlar. Genç, o gece, odasında âilesi ile oturmuş, tatlı yanlarında iken, kapıya bir fakîr gelip, (Açım, Allah rızâsı için bir şey verin!) der. Genç, tatlının hepsini, fakîre sadaka verir. Sabâh olunca, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, gencin ölüm haberini bekler. Uzun zemân, haber gelmeyince, birini gönderip sorar. Gencin sağ ve keyf yapmakda olduğunu söylerler. Hayret eder. O sırada, Cebrâîl “aleyhisselâm” gelir. Ona sorar. Cebrâîl “aleyhisselâm”, (Gencin tatlıyı sadaka vermesi, gelmekte olan belâyı geri çevirdi) der ve gencin yastığı altında, büyük bir yılanı ölü olarak bulurlar. Bu haber, bu fakîre hoş gelmiyor. Cebrâîl aleyhisselâmın yanılmasını câiz görmiyorum. Yâhud,

Cebrâîl aleyhisselâmın ma'sûm olması, emîn olması ve hiç yanılmaması, vahy şeklinde getirdiği şeylerdedir. Ya'nî, Allahü teâlâ tarafından indirdiği şeylerde, yanlışlık ihtimâli yoktur. Bu genç için getirdiği haber ise vahy değildir. Levh-i mahfûzda görüp öğrendiği birşeyi haber vermiştir. Levh-i mahfûzda yazılı şeyler, silinip değiştirilebildiğinden, buradan öğrenilen haberler yanlış olabilir. Allahü teâlâ tarafından getirilen şeylerin ise, yanlış olmak ihtimâli yoktur. Şehâdet ile ihbâr arasında fark vardır. İslâmiyyetde, şahid olmak kabûl olunur. Haber vermeğe ise güvenilmez.

Kazâ, ya'nî Allahü teâlânın yaratacağı şeyler, iki kısımdır: **(Kazâ-i mu'allak)**, **(Kazâ-i mübrem)**. Birincisi, şarta bağlı olarak, yaratılacak şeyler demektir ki, bunların yaratılma şekli değişebilir veyâ hiç yaratılmaz. İkincisi, şartsız, muhakkak yaratılacak demek olup, hiçbir sûretle değişmez, muhakkak yaratılır. Kaf sûresinin yirmidokuzuncu âyetinde meâlen, **(Sözümüz değiştirilmez)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîme, kazâ-i mübremi bildirmektedir. Kazâ-i mu'allak için de, Ra'd sûresinde, **(Allahü teâlâ, dilediğini siler, dilediğini yazar)** meâlindeki, otuzdokuzuncu âyet-i kerîme vardır. Hocam, Muhammed Bâkî-billah "kuddise sirruh" buyurdu ki, seyyid Abdülkâdir-i Geylânî "kuddise sirruh", ba'zı kitâblarında buyurmuş ki, (Kazâ-i mübremi kimse değiştiremez. Fekat ben, istersem, onu da değiştirebilirim). Bu söze şaşar ve olacak şey değildir derdi. Hocamın bu sözü, uzun zemândan beri, zihnimi kurcalamıştı. Nihâyet, Allahü teâlâ, bu fakîri de, bu ni'meti ihsân etmekle şereflendirdi. Bir gün, sevdiğimden birine, bir belâ geleceği, ilhâm olundu. Bu belânın geri döndürülmesi için, cenâb-ı Hakka çok yalvardım. Bütün varlığım ile, Ona sığındım. Korkarak, sızlıyarak, çok uğraşım. Bu belânın, Levh-i mahfûzda kazâ-i mu'allak olmadığını, bir şarta bağlı olmadığını gösterdiler. Çok üzüldüm, ümmîdim kırıldı. Abdülkâdir-i Geylânînin "kuddise sirruh" sözü hâtırıma geldi. İkinci def'a olarak, tekrâr sığındım, çok yalvardım. Aczimi, zevallılığımı göstererek niyâz etdim. Lutf ve ihsân ederek kazâ-i mu'allakın iki dürlü olduğunu bildirdiler: Birisinin şarta bağlı olduğu, levh-i mahfûzda gösterilmiş, meleklerle bildirilmişdir. İkincisinin şarta bağlı olduğunu, yalnız Allahü teâlâ bilir. Levh-i mahfûzda, kazâ-i mübrem gibi görülmektedir ki, bu kazâ-i mu'allak da, birincisi gibi değiştirilebilir. Bunu anlayınca, Abdülkâdir-i Geylânînin "kuddise sirruh" sözündeki, kazâ-i mübremin, bu ikinci kısım kazâ-i mu'allak olduğunu ve kazâ-i mübrem şeklinde görüldüğünü, yoksa, hakîkî kazâ-i mübremi değiştiririm demediğini anladım. Böyle kazâ-i mu'allakı, pekaz kimseye tanıtmışlardır. Yâ, bunu değiştirebilecek kim bulunabilir? O sevdiğim kimseye, gelmekte olan belânın, bu son kısım kazâdan olduğunu anladım ve Hak "sübhânehu ve teâlâ"nın bu belâyı geri çevirdiği ma'lûm oldu. Allahü teâlâyâ, bunun için çok şükr olsun! Ona sevdiği ve beğendiği gibi şükrler olsun ve bütün insanların en üstünü ve Peygamberlerin sonuncusu olan Muhammed Mustafâyâ "aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" ve Ona yakın olanların ve Eshâbının hepsine "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în" salât ve selâm ve tehiyyetler olsun! Allahü teâlâ, Onu âlemlere rahmet olarak gönderdi. Yâ Rabbî! Kalblerimizi Onun sevgisi ile doldur. Hepimizi Onun yolunda bulundur! Bu düâyâ âmîn diyenlere, Allahü teâlâ merhamet etsin!

Evliyânın “kaddesallahü teâlâ esrârehümül’azîz” kalbine gelen ilhâm-
lardan ba’zısının yanlış olması, şundan da ileri gelir ki, ilhâm olunan bilgi-
lere benzeyen, ba’zı yanlış başlangıçlar, hâtırına gelir. Bunları doğru sanır
ve ilhâm olunan şeylere karışdırır. Böylece, ilhâm doğruluğunu gayb eder.
Ba’zan da, keşflerde, rü’yâlarda, gizli şeyler, kendisine gösterilir. Bunları
gördüğü gibi olacak sanır. Hâlbuki, onlara ma’nâ vermek, ta’bîr etmek
lâzım geldiğini bilemez. Bunun için, söylediği şeyler meydâna çıkmaz. İşte
böyle sebeplerden dolayı, keşf ve ilhâmlar, hatâlı olmaktadır.

Hiç yanlış olmıyan, güvenilecek, yalnız Kur’ân-ı kerîm ve hadîs-i şerîf-
lerdir. Çünkü her ikisi de, elbette doğru olan, vahy ile bildirilmiştir. Ya’nî
melek ile indirilmiştir. Âlimlerin söz birliği ve müctehidlerin ictihâdı da,
bu iki doğru kaynaktan alınmıştır. İşte, islâmîyyetin bu dört temeli dışında
kalan bilgiler, her ne olursa olsun, bu dört esâsa uygun ise, kabûl edilir.
Uygun olmıyanlar, Evliyânın “kaddesallahü teâlâ esrârehümül’azîz” ilmle-
ri, ma’rifetleri, keşfleri olsa da, [fen adamı olarak geçinen, fen taklîdcileri-
nin, tecrîbe ve isbât edilmiş bilgiler arasına, bozuk düşünceleri ile karışdır-
dıkları, hipotez, teori bile olmıyan sözleri olsa da], kabûl olunmaz.

[(**Berîka**) kitâbının doksandördüncü sahîfesinde diyor ki, (Edille-i
şer’iyyenin dört olması müctehidler içindir. Mukallidler ya’nî dört mezheb-
den birinde olanlar için delîl, sened, bulunduğu mezheb reîsinin ictihâdı ve
sözüdür. Çünkü mukallidler, âyetden ve hadîsden ahkâm çıkaramaz. Bunun
içindir ki, mezheb imâmının sözü, Nassa ya’nî âyete ve hadîse uymuyor gö-
ründüğü zemân mezheb imâmının sözüne uyulur. Çünkü (**Nass**) ictihâd isti-
yebilir. Yâhud, başka nassla değişmesi, te’vîl edilmesi, yanlış birşey olması,
nesh edilmiş olması mümkündür. Bunları da ancak müctehid anlayabilir)].

Tesavvuf yolunda bulunanların vecd ve hâlleri, keşf ve ilhâmları [ve fen
taklîdcilerinin faraziyye ve nazariyyeleri] islâmîyyet terâzisi ile dardılmadık-
ça, on para etmez. Kur’ân-ı kerîm ve hadîs-i şerîf mi’yârî ile yoklamadıkça,
kabûl edilmez. [Evliyânın keşf ve ilhâm ile edindikleri ba’zı bilgilerinde
yanlışlık bulunabileceğini iştirak, bu büyüklerin, islâmîyyeti bildiren sözle-
rine inanılmaz demek, pek câhillik olur. Bunların, Kur’ân-ı kerîmden,
hadîs-i şerîflerden ve din imâmılarından verdikleri haberler şübhesiz sağlam
ve doğrudur. Meselâ, Abdülkâdir-i Geylânînin “rahmetullahi aleyh”, (Beş
vakt nemâzın sünnetleri yerine, kazâ nemâzlarını kılıp, kazâları bir ân önce
bitirmek lâzımdır) sözü, keşf ve ilhâm olmayıp, islâmîyyeti bildirmektedir
ve Ehl-i sünnet âlimlerinin yoludur “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în”.
Din bilgilerini, ilhâm, keşf sanıp, Evliyânın sened, vesîka değerindeki sözle-
rine inanmıyan kimse helâk olur.]

Tesavvuf yoluna girmek ve bu yolda ilerlemek islâmîyyetin bildirdiği şey-
lere, kalbin yakîn hâsil etmesi, hakîkî îmâna kavuşması içindir ve islâmîy-
yetin emrlerini kolaylıkla, seve seve yapmak içindir. Bu ikisinden başka şey-
ler kazanmak için değildir. Çünkü, Allahü teâlâyı görmek, âhuretde va’d edil-
di. Dünyâda görülemez. Tesavvufcuların müşâhede, tecellî diyerek övdük-
leri görünüşler, zıl ile, gölge ile avunmaktır. Benzeterek, sanarak, boşuna
sevinmektir. Allahü teâlâ, (**Verâ-ül-verâ**)dır. Ya’nî ötelere ötesidir.
Müşâhede ve tecellî dedikleri görünüşlerin iç yüzünü bildirirsem, bu yola

yeni girenlerin çalışmaktan vaz geçmelerinden, şevk ve heveslerinin gevşemesinden korkarım. Fekat, hiç ağzımı açmazsam, bildiğim hâlde, herkesin yanlış şeyleri hakikat sanmalarına göz yummuş olmaktığımdan da korkuyorum. Onun için, tekrâr söylüyeyim ki, tesavvufcuların müşâhedelerini, tecellîlerini, kelîmullah hazret-i Mûsânın “alâ nebiyyinâ ve aleyhisselâm” şâhid olduğu, Tûr dağına olan tecellî ile karşılaştırmalı. Ona benzemeyince, gölgenin, hayâlin, asl ve hakikat sanıldığı anlaşılmalıdır. O tecellîye benzemiyebilecekleri şübhesizdir. Çünkü, O ve Onun tecellîsi, mahlûklara âid sıfatlardan, kaydlardan münezzehdir. Bu dünyâda ise, bu kaydlardan sıyrılmak mümkün değildir. İster kalbe tecellî olsun, ister dışarda tecellî olsun, bu kaydlar karı-sacakdır. Hâtem-ül-Enbiyâ “aleyhi ve aleyhim ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât”, bundan ayrıdır. O, dünyâda gördü ve kıl kadar değişmedi. Evet, Onun yolunda gidenlerin büyüklerine dünyâda, bu ni'met nasîb olur ise de, sayısız zillerden, perdelerden birinin gerisinde olmaktadır. Tecellîye kavuşan, bunu anlasa da, anlamasa da bunlara perdesiz tecellî olamaz. Kelîmullah “aleyhi ve alâ nebiyyinesselâm” kendine tecellî etmediği hâlde, Tûr dağına olan tecellîyi görünce bayıldı, düştü. Başkaları kim bilir ne olur?

Şunu da bildireyim ki, sevdiklerimizden birine, talebeyi yetiştirmek için, izin vermekten maksad, îmânın gevşediği, çok kimselerin yoldan çıktığı, din bilgilerinin unutulduğu, bu fırtınalı zemânda, müslimân evlâdlarına Allah yolunu göstermesi, kendisinin de, talebesi ile uğraşırken, onlarla birlikde, ilerlemesi içindir. Bu inceliği iyi anlamalı ve ömrde geri kalan birkaç günlük fırsatta, çalışarak, talebe ile birlikde, ni'mete kavuşmalıdır. Yoksa, bu izni, büyüklük ve olgunluk alâmeti sanıp, maksaddan mahrûm kalmamalıdır. Bizim vazîfemiz bildirmektir. Vesselâm.

218

İKİYÜZONSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Molla Dâvûde yazılmışdır. Pîrin hakkını gözetmeği bildir-mekdedir:

Kıymetli kardeşim Mevlânâ Dâvûdün mubârek mektûbu geldi. Bizleri sevindirdi. Hak teâlâ, zâhirinizi ve bâtınınızı, râzı olduğu şeyleri yapmakla süslesin. Sevgili Peygamberi ve Onun yüksek Âli hurmetine düâmızı kabûl buyursun “aleyhi ve aleyhimüssalâtü vesselâm”! Kalbin çeşidli şeylere dağılması yüzünden, kalb için aldığınız dersi yapmakda ve büyüklerin yolunda ilerlemekte gevşeklik olmamalıdır. Bir karartı ve bulanıklık olursa, Allahü teâlâyâ yalvararak, boynunuzu bükerek, Ona sığınarak bundan kurtulmağa çalışınız. Bundan kurtulmanın ikinci ilâcı, bu ni'mete kavuşmanıza sebep olana, sizi bu yolda yetiştirene tâm bağlanmanızdır. Bu büyük ni'mete kavuşduran zâtın haklarını, edeblerini gözetmeğe çok çalışınız. Onun rızâsını kazanmağı, Allahü teâlânın rızâsını kazanmağa vesîle biliniz. Kurtuluş yolu ancak budur. Vesselâm.

***Kamış boşum dedi, şekerlendi,
Ağaç yükseldi, baltayı yedi.***

İKİYÜZONDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Ebrece yazılmıştır. İnsan, câhil olduğu için, bedeninin hastalığını gidermeğe çalışmaktadır. Kalbin dünyâya düşkün olması hastalığından haberi bile olmadığı bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, sizi ayblardan, kusûrlardan korusun. Sizi lekeliyecek şeylerden, geçmiş ve gelecek bütün insanların en üstünü hurmetine “aleyhi ve alâ âlihi ve sahbihi ecma’ın minessalevâti etemmühâ ve minetteslîmâtî ekmeli-hâ” muhâfaza buyursun! Ey mes’ûd ve temiz kardeşim! İnsanın bedenine bir hastalık gelince ve uzvunda bozukluk olunca, o hastalığı gidermek ve o bozukluğu düzeltmek için, o kadar uğraşır da, kalb hastalığı kendisini sonsuz ölüme ve bitmez tükenmez azâblara sürüklediği hâlde, bu korkunç hastalıktan kurtulmağı hiç düşünmemektedir ve onu gidermek için hiç kıpırdamamaktadır. Kalbin hasta olması demek, Allahü teâlâdan başka şeylere tutulmuş olmasıdır. Eğer, kalbin bu tutulmasını hastalık bilmezse, çok alçak kimsedir. Eğer bilir de, aldırış etmezse, çok pisdir. Bu hastalığı anlamak için, **(Akl-i mu’âd) lâzımdır. (Akl-i me’âş),** kısa görüşlü olduğundan, ancak, görünüşe bakar. Akl-i me’âş, dünyânın geçici lezzetlerine bakarak, kalb âfetlerini hastalık bile saymadığı gibi, akl-i mu’âd da, âhretde verilecek sevâblara bakarak, bedendeki bozuklukları, hastalık saymaz. Akl-i me’âş, kısa görüşlü, akl-i mu’âd keskin görüşlüdür. Akl-i mu’âd, Peygamberlerde “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” ve Evliyâda bulunur. Akl-i me’âş, mala düşkün olanlar, dünyâya bağlı olanlar beğenir. Aradaki farkı düşünmelidir. Akl-i mu’âdı kuvvetlendiren şeyler, ölümü düşünmek, âhretde olacak şeyleri öğrenmek ve âhret derdi ile şereflenmiş olanlarla birlikde bulunmaktır. Fârisî beyt tercemesi:

***Aranılan hazînenin nişânını verdim sana,
belki sen kavuşursun, biz varamadıkça da.***

Bedenin hastalığı, ahkâm-ı islâmiyyenin yerine getirilmesini güçleştirdiği gibi, kalb hastalığı da, islâmiyyete uymağı güçleştirmektedir. Sûrâ sûresi, onüçüncü âyetinde meâlen, **(Müslimân olmalarını istemekliğin, kâfirlere çok güç gelmektedir)** ve Bekara sûresinin kırkbeşinci âyetinde meâlen, **(Nemâz kılmak, ibâdet etmek, yalnız mü’minlere güç gelmez)** buyuruldu. Görünen uzvların kuvvetden düşmesi, ibâdeti güçleştirdiği gibi, kalbde îmânın za’îflmesi de güçleştirmektedir. Yoksa, islâmiyyetin her emrinde kolaylık vardır. Bekara sûresinin yüzseksenbeşinci âyetinde meâlen, **(Allahü teâlâ, size kolaylık yapmak istiyor, güçlük çıkarmak istemiyor)** ve Nisâ sûresinin yirmiyedinci âyetinde meâlen, **(Allahü teâlâ, emrlerinin hafif olmasını diledi. Çünkü, insanlar za’îf yaratıldı)** buyuruldu. Bu iki âyet-i kerîme de, sözümüzü isbât etmektedir. Fârisî mısra’ tercemesi:

Bir kimse kör ise, güneşin suçu ne?

Bunun için, bu hastalığı gidermek çok lâzımdır. Bunun mütehassısı olan hakîmlere sığınmak farz-ı ayndır. Resûl, ancak haber verir.

İKİYÜZYİRMİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Hamîd-i Bingâlîye yazılmışdır. Tesavvuf büyüklerinin yanıldıkları şeylerden birkaçını bildirmektedir:

Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâyâ hamd olsun. Peygamberlerin en üstününe ve Onun Âline ve Eshâbının hepsine selâm ve düâlar olsun “sale-vâtullahi teâlâ aleyhi ve alâ âlihi ve sahibihi ecma’în”. Buradaki fakîrlerin hâli, hergün dahâ iyi olmaktadır. Hergün dahâ çok şükr etmek lâzım gelmektedir. Uzakdaki sevdiklerimizin de böyle olmalarını istiyoruz.

Azîzim! Bu hiç bilinmiyen yolda, yolcuların ayağı kayacak yerler çokdur. İ'tikâdda ve her işde, islâmiyyetin ipinin ucuna yapışmak lâzımdır. Yanımda olanlara ve uzakda olanlara yapacağım nasîhat, yalnız budur. Aman, gâfil olmayınız! Bu yolda, yolcuları şaşırta birkaç yanlışlığı yazıyorum. Bu yanlışlıkların sebeplerini açıklıyorum. Dikkat ile, düşünerek okuyunuz! Başka yerlerde de, bunlarla ölçerek hareket ediniz!

Tesavvuf yolundaki yanılmaların birisi, sâlik, ya'nî yolcu, makâmlara yükselirken, âlimlerin sözbirliği ile yüksekliklerini bildirdikleri kimselerden kendini dahâ yüksek bulmasıdır. Bu sâlikin makâmı, bu büyüklerin makâm-larından elbette aşağıdır. Fekat sâlik, ba'zan kendini, insanların en üstünü oldukları meydânda olan Peygamberlerin de “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” üstünde görür. Böyle görmekten Allahü teâlâyâ sığınırız. Birçoklarının böyle yanlış görmeleri şundandır ki, Peygamberler ve Evliyânın hepsi, önce, kendi varlıklarının mebde-i te'ayyünü olan isimlere kadar çıkarlar. Böyle çıkanlar (**Velî**) olur. Vilâyet mertebesine kavuşur. Sonra, bu isimlerde ve isimlerden, Allahü teâlânın dilediği makâmlara yükselirler. Fekat, bu yükselmelerde, hepsinin konak yerleri, vücûdlerinin mebde-i te'ayyünü olan isimlerdir. Yükselirlerken, onları arayan, çok zemân, o isimlerde bulur. Çünkü o büyüklerin, yükselirken, tabî'î yerleri, bu isimlerdir. Bu isimlerden, yukarı ve aşağı hareket etmek, sonradan te'sîr eden kuvvetlerle olur. Yaradılışı yüksek olan bir sâlik, o isimlerden yukarı ilerler. O isimlerin sâhibleri olan Peygamberlerden “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” kendini dahâ yukarı sanır. Önce inanmış, îmân etmiş olduğunu unuttur. Peygamberlerin yüksekliğinde, Evliyânın üstünlüklerinde şübheye düşer. Bu makâm, sâliklerin ayaklarının kaydığı yerdir. Bu zemân, sâlik, o büyüklerin, bu makâmlardan sonsuza doğru yükselmiş olduklarını bilemez. O isimlerin, yükselirlerken, tabî'î yerleri olduğunu da bilemez. Kendisinin, yükselirken, tabî'î yeri bulunduğunu, kendi yerinin, o büyüklerin yerleri olan o isimlerin altında ve çok aşağıda olduğunu düşünemez. Bir kimsenin üstünlüğü, tabî'î yerinin yüksekliği ile ölçülür. O yer, kendi mebde-i te'ayyünü olan ism-i ilâhîdir. Yine bunun içindir ki, büyüklerden birkaçı demişdir ki, ârif yükselirken, büyük aracıyı arada bulmaz. O arada olmadan yükselir. Hocam Muhammed Bâkî-billah “kaddesallahü teâlâ sirrehümâ” hazretleri, Râbî'a-i Advıyyenin de, bunlardan biri olduğunu bildirmişdi. Bunlar yükselirken, büyük aracının mebde-i te'ayyünü olan ismden ileri çıkınca, Berzahıyyet-i kübrânın arada kalmadığını sanıyorlar. (**Berzahıyyet-i kübrâ**), hakikat-i Muhammediyyeye diyorlar. İşin doğrusunu yukarıda bildirdik.

Bu yanılmaya, sâliklerin kimisinde de, sebep şu olmaktadır: Sâlik, kendi mebde-i te'ayyünü olan ismde seyr ederken, ilerlerken, büyüklerin mebde-i te'ayyünleri olan isimleri de topluca geçmektedir. Çünkü her ismde, bütün isimler kısaca bulunmaktadır. İnsanın, herşeyi kendinde bulundurması, mebde-i te'ayyünü olan ismde, bütün isimlerin bulunduğu içindir. Sâlik kendi isminde ilerlerken, büyüklerin isimlerini de kısaca geçerek, ismin sonuna gelir. Kendinin dahâ üstün olduğunu sanır. Görmüş olduğu ve hepsinin geçmiş olduğu, büyüklerin makâmlarının, makâmların aslı olmayıp, nümûneleri olduğunu anlıyamaz. Bu makâmda, kendini, hepsini toplamış ve onları kendinin parçaları sanarak, kendini dahâ yüksek görür. Bâyezîd-i Bistâmî “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz” bunun için, (Bayrağım, Muhammed aleyhisselâmın bayrağından dahâ yüksektir) dedi. Akli başında olmadığı için, bayrağının, Muhammed aleyhisselâmın bayrağından değil, o bayrağın görüntüsünden dahâ yüksek olduğunu anlıyamadı. Kendi isminin hakikatinde, o ismin görüntüsünü görmüştü. Yine bunun için, kalbinin çok geniş olduğunu bildirdi. (Arş ve bütün içindekiler, ârifin kalbinin köşesine konsalar, hiç duymaz) dedi. Burada da, birşeyin görüntüsünü, kendisi ile karıştırdı. Çünkü Allahü teâlâ, Arşa (**Büyük**) buyurdu. Ârifin kalbinin Arş yanında ne kıymeti olur, ne mikdârı olur? Arşda olan zuhûrun yüzde biri kalbde görülmez. İsterse ârifin kalbi olsun. Cennetde olan görmek, Arşda zuhûr edecektir. Bu söz, bugün tesavvufçulardan birçoğuna ağır gelirse de, fekat yarın doğru olduğunu anlayacaklardır. Bu sözümüzü bir misâl ile açıklıyalım:

İnsanda elementler bulunduğu gibi, göklerden de benzerler vardır. İnsan, bütün bunların kendinde bulunduğunu düşünür. Bütün elementleri ve gökleri kendi parçaları olarak görürse ve bu görüşü kendini kaplarsa, ben yer küresinden dahâ büyüküm ve göklerden dahâ genişim diyebilir. Akli olan kimse, bu sözü işitince, onun kendinde bulunan parçalardan dahâ büyük olduğunu, yer küresinin ve göklerin ise, onun parçaları olmadıklarını anlar. Bunların benzerleri, onun parçalarıdır. O, bu parçaları olan nümûnelerden dahâ büyüktür. Yoksa, yer küresinin ve göklerin kendilerinden dahâ büyük değildir. Birşeyin nümûnesini, ya'nî benzerini, onun kendisi zan ettiği içindir ki, (**Fütûhât-i Mekkiyye**) kitâbının sâhibi olan Muhyiddîn-i Arabî “kuddise sirruh”, (Cem-i Muhammedî, cem-i ilâhîden dahâ geniştir) dedi. Çünkü, (**Cem-i Muhammedî**)de ilâhî hakikatler ile mahlûkların hakikatleri vardır. Bunun için, dahâ geniş olur dedi. Hâlbuki, orada ancak, ülühiyyet mertebesinin zillerinden, görüntülerinden bir zillin bulunduğunu, o mertebenin hakikatinin bulunmadığını anlıyamadı. O mukaddes mertebe, azametli ve kibriyâ sıfatlıdır. Cem-i Muhammedî bunun yanında hiç kalır. Bir avuç toprak nerede, herşeyin sâhibi nerede?

Şunu da söyliyelim ki, sâlik kendi rabbi olan ismde seyr eder, ilerlerken, üstünlükleri sözbirliği ile belli olan büyüklerden birkaçını, kendisi yüksek derecelere çıkardığını, onları ilerlettiğini zan eder. Burası da, sâliklerin ayaklarının kaydığı yerdir. Böyle sanarak, kendini dahâ yüksek bilmekten, böylece sonsuz felâkete düşmekden, Allahü teâlâyâ sığınırız. Büyük bir pâdişâh, şerefli bir sultân, emrindeki bir vâlisine gider, vâlf yardımı ile, o vilâyetin güzel yerlerini gezer ve kıymetli yerleri görürse, buna şaşılır mı ve

vâlî, sultândan dahâ yüksek sanılır mı? Olsa olsa, burada ufak birşeyde üstünlük düşünülebilir ki, hiç kıymeti yokdur. Çünkü, her çöpcü ve işçi, kendi işinin inceliğinde, büyük bir âlimden ve başarılı bir fen adamından üstündür. Fekat, bu üstünlüğün kıymeti yokdur. Kıymetli olan üstünlük her bakımdan üstün olmaktadır. Âlim ve fen adamı, bunun için yüksektir.

Bu fakîre de, böyle yanılmak çok oldu. Yanlış görüşlere çok yakalandım. Bu hâller çok zemân sürdü. Fekat, Allahü teâlâ korudu. Önceki inancım hiç sarsılmadı. Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdikleri i'tikâdda hiç gevşeklik olmadı. Bunun için ve bütün ni'metleri için, Allahü teâlâyâ hamd ve şükler olsun! Ehl-i sünnet i'tikâdına uymıyan görüşlere hiç kıymet vermedim. Bu i'tikâda uygun ma'nalar verdim. Kısaca, şöyle anladım ki, bu görüş doğru ise, ufak birşeyde üstün olmağı gösterir. Üstünlük Allahü teâlâyâ yakın olmakla ölçülür. Bu yükselmenin çok olması da, kurbu, yakınlığı gösterir. O hâlde, niçin üstünlük ufak birşeydedir diyerek küçültülsün? Bu süâl doğru ise de, önceki kuvvetli îmân yanında, böyle görüş, bu kuruntu yerleşemedi, yok oldu. Hattâ, bunun yerine, tevbe, istigfâr ve Allahü teâlâyâ sığınarak, Ehl-i sünnet i'tikâdına uymıyan böyle keşflerin, görüşlerin hâsıl olmaması için yalvardım, düâ eyledim. Birgün, böyle yanlış keşfler için beni kıyâmetde sorguya çekerlerse, azâb ederlerse diye çok korktum. Bu korku beni kapladı. Hiç râhatım kalmadı. Allahü teâlâyâ çok yalvardım. Bu sıkıntım çok zemân sürdü. Böyle bir zemânımda, bir Velînin kabri yanından geçiyordum. Bu üzüntümün çözülmesi için, o Velîden yardım diledim. O ânda, Allahü teâlânın lutfü, merhameti yetişdi. İşin içyüzü, olduğu gibi açıklandı. Âlemlere rahmet olan, sonuncu yüce Peygamberin "aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât" rûhâniyyeti hâzır oldu. Üzüntülü kalbi tesellî buyurdu. Anlaşıldı ki, Allahü teâlâyâ yakınlık, her bakımdan üstünlük ise de, sana hâsıl olan yakınlık, senin rabbin olan ism-i ilâhî mertebesinin zillerinden bir zille olan yakınlıktır. Bu yakınlık ise, her bakımdan üstünlüğü bildirmez. Bu makâmın Âlem-i misâldeki görünüşünü açıkladılar ki, hiç şübhem kalmadı. Bütün kuruntular yok oldu. Böyle şübhelere yol açan ve iyi ma'nalar verilmesi lâzım olan, bu gibi bilgilerden birkaçını kitâblarımda ve mektûblarımda yazmışdım. Böyle bilgilerin yanlış olmasına yol açan yerleri, Allahü teâlâ lutf ederek bildirince, bunları da yazarak, yaymak istedim. Çünkü, **(YAYILMIŞ OLAN GÜNÂHIN TEVBESİNİ DE YAYMAK LÂZIMDIR!)**. Böylece, herkes, bu bilgilerden, islâmîyete uymıyan fikrlere saplanmasın. Bunlara saplanarak, doğru yoldan sapmasınlar. Yâhud da, inâd ile ve gösteriş olarak, bu fakîre sapık, câhil demeğe kalkışmasınlar. Çünkü, bu hiç bilinmiyen yolda, böyle güller çok açılmışdır. Birçoklarını doğru yola çekmiş, kimisini de yoldan kaydırmışdır. Yüksek babamdan "kuddise sirruh" işitmişdim ki, (Dalâlet çukuruna düşen, doğru yoldan ayrılan, yetmişiki fırkanın çoğu, tesavvuf yoluna girip, yolun sonuna varmadan, yanlış görüşlere aldanarak sapıtılmışlardır) buyurmuşdu. Vesselâm.

***Bir göz ki, nazarında, ibret olmasa anın,
Başının üzerinde düşmanıdır insanın.***

***Kulak ki, öğüt almaz, her dinlediği şeyden,
Akıtsan yeri vardır, kurşunu deliğinden.***

İKİYÜZYİRMİBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, seyyid Hüseyin-i Mankpûriye yazılmışdır. Tesavvuf yolunun üstünlüğünü bildirmektedir:

Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâyâ hamd olsun! Peygamberlerin en üstününe ve temiz olan Âline ve Eshâbının hepsine salât ve selâm olsun! Kıymetli kardeşim seyyid mîr Hüseyin, bu garîbleri unutmamışsınız. Başka yollardan birçok bakımlardan ayrılmış olan bu yüksek yolun edeblerini gözetmeği elden bırakmamışsınız. Hâlbuki sizinle görüşmek, pek az nasîb olmuşdu. Bunları düşünerek, bu yüksek yolun birkaç üstünlüğünü ve ince bilgilerini ve yüksek ma'rifetlerini yazıyorum. Evet, bu ince bilgilerin ve yüksek ma'rifetlerin işitmekle anlaşılıyacağını biliyorum. Fekat, bu ma'rifetleri, iki düşünce ile açıklıyorum: Biri, yazılan kimse, bu işlerden uzak ise de, yaradılışda isti'dâdı vardır. İkincisi, mektûb görünüşde belli bir kişiye yazılmış ise de, gerçekde, bu işe yakın olan herkese yazılmış demektir. **(Kılınç kullanan içindir)** sözü meşhûrdur.

Kardeşim! Bu yüksek yol, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîkdan gelmektedir “radiyallahü anh”. Kendisi, Peygamberlerden sonra “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” bütün insanların en üstünüdür. Bunun içindir ki, bu yolun büyükleri, kitâblarında, (Bizim bağlantımız, bütün bağlantılardan üstündür) buyurmuşlardır. Çünkü, bu nisbet ya'nî bağlantı, huzûr ve âgâhîdir. Ya'nî, Allahü teâlâdan başka birşey düşünmemek demektir. Bu nisbet ve huzûr da, hazret-i Ebû Bekrin nisbeti ve huzûrudur. Onun huzûru, bütün huzûrların üstünüdür.

Bu yolda, nihâyet başlangıçta yerleştirilmiştir. Hâce Behâüddîn-i Buhârî “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz”, (Biz nihâyeti bidâyete yerleştirdik) buyurdu. Fârisî mısra' tercemesi:

Gül bağçemi gör de, behârımı anla!

Süâl: Başka yolların sonu, bunların başlangıcı olursa, bunların sonu ne olur? Her yolun sonu, Hak teâlâyâ kavuşmak olunca, bunlar Hakdan nereye ilerlerler? (Abâdândan ötede şehir yoktur) sözü meşhûrdur.

Cevâb: Bu yolun sonu nasîb olursa, **(Vasl-ı uryânî)**dir. Buna kavuşan, ye'se düşer. Matlûba kavuşmaktan ümmîdsiz olur. Bunu iyi anlamalı. Çünkü sözümüz, ancak işâretidir. Bunu, yükseklerden az kimse anlayabilir. Hattâ, en yükseklerin seçilmişleri anlayabilir. Bu büyük devlete kavuşmanın alâmetini, işâretini onun için bildirdim ki, bu yolun yolcularından **(Vasl-ı uryânî)**yi söyleyenler var. Matlûba kavuşmaktan me'yûs olanları da var. Fekat, bu iki sözün birlikde olduğu söylenirse, nerde ise, böyle şey olamaz diyecekler. Vasl-ı uryânî diyenlere göre, **(Ye's)**, kavuşmamaktır. Ye'se düşenler de, **(Vasl)** ayrılıktır demektir. Böyle sözler, hep, o yüksek makâma varamamış olmak alâmetidir. Olsa olsa, kalblerine o yüksek makâmıdan bir ışık gelmiştir. Birçoğu, bunu vasl, kavuşmak sanmış, birçoğu da, ye'se kapılmışdır. Böyle ayrı anlamalarının sebebi, isti'dâdlarının, yaradılışlarının başka olmasıdır. Birçoğunun yaradılışına uygun olan, vasldır.

Başkalarının yaradılışlarına da, ye's uygundur. Bu fakîre göre, yaradılışlarına ye's uygun olanlar dahâ iyidir. Bununla berâber, o makâmda kavuşmak ve kavuşmaktan ümmîdsiz olmak, birbirinden ayrı değildir. İkinci süâlin cevâbı da, buradan anlaşılmiş oldu. Çünkü, hiçbirşeye bağlı olmıyan vasl başkadır. Vasl-ı uryânî başkadır. Vasl-ı uryânî demek, bütün perdelerin kalkması ve bütün mâni'lerin yok olmasıdır. Perdelerin en büyüğü ve mâni'lerin en kuvvetlisi çeşidli tecellîler ve başka başka görünüşler olduğundan, bu tecellîlerin ve zuhûrların temâm olması, bitmeleri lâzımdır. Bu tecellîler ve zuhûrlar, isterse mahlûklarda görünsünler, isterse vücûb aynalarında görünsünler, perde olmakda ayrılıkları yoktur. Aralarında şeref ve rütbe bakımından ayrılık varsa da, bu sâlik bu farkı görmez.

Süâl: Yukarıdaki yazıdan, tecellîlerin sonu olduğu anlaşılıyor. Hâlbuki tarikat büyükleri, tecellîlerin sonsuz olduğunu bildirmişlerdir.

Cevâb: Tecellîlerin sonsuz olması, isimlerde ve sıfatlarda, ayrı ayrı, birer birer seyr olduğu zemândır. Böyle olan seyrde, Zât-i teâlâyâ kavuşulamaz. Vasl-ı uryânî olamaz. Zât-i teâlâyâ kavuşabilmek için, isimleri ve sıfatları kısaca ve topdan geçmek lâzımdır. Böyle olan seyrde, tecellîlerin sonu vardır.

Süâl: Zât-i ilâhînin tecellîleri sonsuzdur demişlerdir. Molla Câmî hazretleri "kuddise sirruh" (**Leme'ât**) kitâbını açıklarken böyle buyurmuşdur. Böyle olunca, tecellîlerin sonu vardır demek nasıl doğru olur?

Cevâb: Zât-i ilâhînin o tecellîleri, şü'ûn ve i'tibârlardan ayrılmış değildir. Bunlardan ayrı olan tecellîlerin olduğu düşünülemez. Bizim anlatmak istediğimiz şey, ister sıfatlı olsun, ister sıfatsız yalnız zâtî olsun, bütün tecellîlerin bulunmadığı birşeydir. Çünkü o makâmda, herhangi bir tecellî sözünü söylemek câiz değildir. Çünkü (**Tecellî**) demek, birşeyin, ikinci veyâ üçüncü veyâ... sonsuz olan mertebelerde görünmesi demektir. Burada ise, hiçbir mertebe yoktur. Uzaklık, uzunluk diye birşey yoktur.

Süâl: Bu tecellîlere niçin zâtî denilmiştir?

Cevâb: Tecellîlerde başka ma'nâlar düşünülürse, tecellî-i sıfât denir. Başka olmıyan ma'nâlar düşünülürse, tecellî-i zât denir. Bunun için, te'ayyün-i evvel olan ve zâtdan başka olmıyan Vahdetin görünmesine, tecellî-i zât demişlerdir. Biz ise, Zât-i teâlâyâ söylüyoruz. Bu makâmda, başka olsun, başka olmasın, hiçbir ma'nâyı düşünmek, hiç olamaz. Çünkü bütün ma'nâlar, kısaca ve topdan geçilmiş, Zât-i teâlâ hazretlerine kavuşulmuşdur. Bu mertebede, kavuşmak sözü de, kavuşulan gibi anlaşılamiyan birşeydir. Akl ile, düşünce ile anlaşılın kavuşmanın burada yeri yoktur. O mukaddes hazrete bu ma'nâ yakışmaz. Çünkü akla, düşünceye dayanan insan, aklın ermediği şeyleri anlayamaz. Sultânın eşyâsını, ancak onun vâsıtaları taşıyabilir. Fârisî beyt tercemesi:

***Anlaşılamiyan bir bağıllık hep,
Rabla insan arasında var elbet!***

Bu yolun büyüklerinden hiçbiri, kendi yolunun sonundan haber vermemişdir. Yolun başlangıcını bildirmişlerdir ki, yolun sonu, burada yerleşti-

rilmiştir. Yollarının başında, sonu karışmış olunca, sonunun da, bu başlangıca uygun olması lâzım olur. Bu da, yalnız bu fakîrin bildirmekle şereflendiği bir sondur. Fârisî beyt tercemesi:

***Pâdişâh, koca-karı kapısına,
gelirse, ey yeğit, sen buna şaşma!***

Bundan dolayı, Allahü teâlâyâ sonsuz hamd ve şükrlersun!

Kardeşim! Yâ bu yoldan veyâ başka yollardan, bu son mertebeye erişen pekazdır. Eğer sayıları bildirilirse, bize yakın olanlar belki dağılmağa başlarlar. Uzak olanların inanmamalarına hiç şaşılır mı? Bütün bu ilerlemeler ve en son kavuşmalar, Allahü teâlânın sevgilisinin “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât etemmühâ ve ekmelühâ” sadakası olarak ihsân olunmaktadır.

Bu yüksek yola mahsûs olan şeylerden biri:

1- **(SEFER DER VATAN)**dir. Vatanda ilerlemektir. **(Seyr-i enfûsî)** de denir. Seyr-i enfûsî bütün tarîkatlerde de var ise de, bu seyr, ya'nî ilerlemek, yolun sonunda olur. Seyr-i âfâkînin konaklarını geçtikten sonra, bu seyre başlarlar. Bu yolda ise, işe seyr-i enfûsî ile başlanır. Bu seyr ile, seyr-i âfâkî de, birlikde gidilir. İşte, bu seyrin başlangıçta yapılması, nihâyetin başlangıca yerleştirilmesidir. Bu yola mahsûs olanlardan başka biri de:

2- **(HALVET DER ENCÜMEN)**dir. Başkaları arasında, yalnız imiş gibi olmak demektir. Sefer der vatandan hâsıl olur. Sefer der vatan nasîb olunca, başkaları arasında düşüncenin dağılması da, vatan gibi olan yalnızlığa sefer eder, gider. Dışardaki zihn dağınıklığı, kalbe sızamaz. Bu yalnızlık, başka tarîkatlerde, sona varanlarda da hâsıl olur. Fekat, bu yolda başlangıçta hâsıl olduğundan, bu tarîka mahsûs sayılmıştır. Halvet der encümen demek, vatan gibi olan yalnızlığın kapılarını kapamak, pencerelerini örtmek demektir. Ya'nî, herkesin arasında, hiçbirini düşünmemek, kimse ile konuşmamaktır. Yoksa gözleri yummak, kıpırdamamak değildir. Bu yolda, bunlar yoktur. Kardeşim! Kendini bunları yapmağa zorlamak, yolun başında ve ortasındadır. Sona varanların, bunlar için kendini zorlaması gerekmez. Herkesin arasında iken kalbini toparlamış, gaflet arasında iken, huzûrdadır. Bunu yanlış anlamamalı. Sona varanlar için, herkesin arasında olmakla, yalnız olmak birdir sanmamalıdır. Doğrusu şöyledir ki, kalbinin huzûrda olmasında yalnızlık ve galabalık birdir. Böyle olmakla berâber, zâhirini de, kalbi gibi yaparak, zâhirini de tefrikadan, galabalıktan kurtarırsa, elbet, dahâ iyi olur. Allahü teâlâ, Müzzemmil sûresinin sekizinci âyetinde, sevgili Peygamberine “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” meâlen, **(Rabbinin esmâ-i hüsnâsını söyle ve insanlardan ayrıl, Onunla ol! Ondan başka hiçbir şeyi kalbinde bulundurma!)** buyurdu.

Çok zemân olur ki, insanların arasında bulunmak lâzım olur. Çünkü, insanlara karşı olan haklar, vazîfeler vardır. Bunları yapmak lâzımdır. Bunları yapmak için, insan arasına karışmak iyi olur. Fekat, kalbin Allahdan başka şeyleri düşünmesi hiçbir zemân câiz değildir. Çünkü kalb, yalnız Allahü teâlâ için yaratılmıştır. İnsanın kalbini ve zâhirini ikişer kısma ayırırsak, bu dört parçadan üçü, Allah içindir. Ya'nî kalbin iki kısmı da ve zâhirin bir

kısmı, Allah içindir. Zâhirin ikinci yarısı, insanların haklarını ödemek içindir. Bu hakları öderken de, Allahü teâlânın emrlerine uymak lâzım olduğundan, bu yarım da, Allahü teâlâ için olur. Her iş, Onun içindir. Öyle ise, Ona ibâdet etmelidir. Ona sığınmalıdır. İnsanların yaptıklarının hepsini Allahü teâlâ bilir.

3- Bu yolda, cezbe sülûkden öncedir. Seyre ya'nî yolculuğa, Âlem-i emrden başlanır. Âlem-i halkdan başlanmaz. Başka yolların çoğunda böyle değildir. Bu yolda, cezbe makâmlarında ilerlerken, sülûk konakları da, geçilmiş olur. Âlem-i emrde ilerlerken, Âlem-i halk da geçilmiş olur. Bu bakımdan da, bu yolun sonu, başlangıcında yerleştirilmişdir denilirse yeri vardır. Bu yolda, ilk ilerlemeler, son ilerlemelerle birlikde olur. Yoksa, ilk seyr yapmak için, sondan tekrâr başa gelinmez. Sondaki seyr bitince, başdaki seyr yapılır sanmamalıdır. Bundan anlaşılıyor ki, bu yolun sonu, başka yolların başıdır sanmak yanlıştır.

Süâl: Bu yolun büyükleri arasında, şöyle diyenler vardır: (İsmlerde ve sıfatlarda seyrimiz, nisbetimiz temâm olduktan sonra başlıyor). Bundan anlaşılıyor ki, bu yolun sonu, başka yolların başı olmaktadır. Çünkü, isimlerde ve sıfatlarda seyrleri, tecelliyât-i zâtiyyeden önce olmaktadır.

Cevâb: Bunların isimlerde ve sıfatlarda seyrleri, tecelliyât-i zâtiyyede seyrden sonra değildir. Bu seyr ile birlikde, o seyr de yapılmaktadır. Böyle olmakla berâber, isimlerde ve sıfatlarda seyr, ba'zı sebeplerden dolayı belli olmakda, Tecelliyât-i zâtîde seyr, gizli kalmaktadır. Bundan dolayı bu seyr biterek, isimlerde ve sıfatlarda seyr başladı sanılmaktadır. Böyle sanmak doğru değildir. Evet, vilâyet mertebelerinde seyr temâm olduktan sonra, insanları Hak teâlâyâ çağırmaq için, âleme geri inmek başlar. Bu dönüşü, onların sonu bilerek, kendi başlangıçları olarak düşünebilirler. Fekat, onun üstâdları da, sonunda, böyle geri dönmekdedirler. Bundan başka, başlangıç ve son demek, vilâyetin başlangıcı ve sonu demektir. Bu geri dönüş ise, vilâyet seyrî değildir. Da'vet ve teblîğ mertebesindedir.

Bu yol, yolların en kısasıdır. Elbette kavuşdurucudur. Hâce Behâeddîn-i Buhârî "kuddise sirruh" hazretleri buyurdu ki, (Yolumuz, yolların en kısasıdır). Yine buyurdu ki, (Allahü teâlâdan, elbette kavuşduran bir yol istedim). Bu düâsı, kabûl buyuruldu. Böyle olduğunu, hâce Ubeydullah-i Ahrâr "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz" hazretlerinin haber verdiği, (**Reşehât**) kitâbında yazılıdır. Nasıl kısa olmasın ve neden elbette kavuşdurmasın? Çünkü yolun sonu, başında yerleştirilmişdir. Bu yola girip de, doğru ilerlemeyip, birşey kazanamayana yazıklar olsun! Fârisî mısra' tercemesi:

Bir kimse kör ise, güneşin suçu ne?

Evet, bir kimse, noksân olan birinin eline düşerse, tarîkın günâhı nedir ve o zevallı kimsenin suçu var mıdır? Çünkü sözün doğrusu, bu yolun yol göstereni "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz" kavuşdurucudur. Yoksa kavuşduran, yol değildir.

4- Bu yolda, başlangıçda, zevk ve buluşlar vardır. Sonunda tatsızlık, kavuşmamak vardır. Ye's, böyle olur. Başka yollarda, başlarken tatsız ve başarısızdır. Sonunda tatlı ve kazançlı olurlar. Bunun gibi, bu yolun başında,

kurb, yakınlık ve şühûd vardır. Sonu ise, uzaklık ve mahrûmluktur. Başka tarîklerde ise tersinedir. Yolların başkalığını buradan ölçmelidir ve bu yüksek yolun büyüklüğünü anlamalıdır! Çünkü kurb ve şühûd ve tatlılık ve kazanç, uzaklığı ve ayrılığı gösterir. Uzaklık, başarısızlık, tatsızlık ve kavuşamamak ise, yakınlığın çokluğunu bildirir. Anlıyan anlar. Bu gizli bilgi, şu kadar açılabilir ki, hiç kimseye kendinden dahâ yakın birşey yoktur. Kendisine karşı, kurb, şühûd, lezzet, birşey bulmak gibi kazançları yoktur. Bunları başkasına karşı kendinde bulur. Akli olana, bu kadar işâret yetişir.

5- Bu yolun büyükleri, ahvâli ve mevâcîdi, ahkâm-ı islâmiyyeye uydurmuşlardır. Zevkleri, ma'rifetleri, din bilgilerinin hizmetçileri yapmışlardır. İslâmiyyetin nefîs cevherlerini, çocuklar gibi, vecd ve hâl, ceviz ve cam parçaları ile bir tutmazlar. Tesavvufcuların, aslı olmıyan sözlerine aldanmazlar. İslâmiyyete uymıyan ve sünnet-i seniyyeye sarılmıyan kimselerde hâsıl olan, âdet dışı hâlleri beğenmezler ve istemezler. Bunun için şarkı, çalgı ve raks, dans için izin vermezler. Yüksek sesle zıkr etmeğe bile cevâz vermezler. Hâlleri, kazançları devâmlıdır. Vaktleri değişmez. Başkalarına şimşek gibi çakıp geçen, Zât-i ilâhînin tecellîleri, bunlara her ândır. Çabuk yok olan huzûra hiç kıymet vermezler. Onların makâmları, kazançları, huzûrların, tecellîlerin çok üstündedir. Buna yukarıda işâret etmişdik. Hâce Ubeydullah-i Ahrâr "kuddise sirruh" hazretleri buyurdu ki, (Bu silsile-i aliyyenin büyükleri "kaddesallahü teâlâ esrârehüm" gösteriş yapanlara, hoplayıp zıplayanlara benzemezler. Onların kazançları büyüktür).

6- Bu yolda, yol göstermek, bilmek ve öğretmekle olur. Külâh vermekle ve babadan oğula kalmakla olmaz. Başka tarîklerde böyle olmaktadır. Hattâ son zemânlarda pîrlük ve mürîdlik yalnız külâh giydirmekle ve babadan kalmakla olur diyorlar. Bunun içindir ki, birden ziyâde üstâd olmaz diyorlar ve yolu öğretere mürşid diyorlar. Onu pîr, ya'nî şeyh bilmiyorlar. Pîre lâzım olan edebi, saygıyı ona göstermiyorlar. Böyle yapmaları, çok câhil oldukları ve yetişmemiş oldukları içindir. Bilmiyorlar ki, onların büyükleri, yolu öğretere de, sohbetle yetişdirene de üstâd demişlerdir ve birden çok üstâd olabilir demişlerdir. Hattâ, kendi üstâdi hayâtda iken de, başka yerden dahâ çok istifâde edeceğini anlıyan bir kimse, ikinci bir üstâda gidebilir. Fekat, birincisini kötölememek şarttır. Behâüddîn-i Buhârî "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz", bunun câiz olduğunu göstermek için, Buhâra âlimlerinden, doğru fetvâ almışdır. Evet, birinden irâdet hırkası almış ise, başkasından irâdet hırkası almaz. İkincisinden, bereketlenmek için hırka alabilir. Fekat buradan, ikincisine hiç gidemeyeceği anlaşılır. Birincisinden hırka-i irâdet alması ya'nî yoluna girmesi, başkasından öğrenmesi, üçüncüsünün de sohbetinde yetişmesi câiz olur. Bu ni'metin üçüne de bir yerde kavuşursa büyük kazanç olur. Öğrenmesi ve sohbetde yetişmesi, birçok yerden olması da câizdir.

Pîr, ya'nî şeyh ne demektir? Pîr, isteyene, Allahü teâlânın yolunu gösterendir. Bu iş, öğretmekle başlar. Tarîkati öğrenen, hem de islâmiyyeti öğrenen bir üstâddir. Hırka veren, böyle değildir. Bunun için, öğreticiye karşı çok edebli olmak lâzımdır. Üstâd ismi, bunun hakkıdır.

7- Bu yolda, riyâzet çekmek ve nefis-i emmâre ile cihâd etmek, ah-

kâm-ı islâmiyyeye uymakla ve sünnet-i seniyyeye yapışmakla olur. Çünkü, Peygamberlerin gönderilmesi ve kitâbların indirilmesi, hep nefs-i emmârenin isteklerini yok etmek içindir. Çünkü, nefs-i emmâre, Allahü teâlâyâ düşmanlık etmektedir. Nefsin isteklerini yok etmek, ancak islâmiyyete uymakla olur. Bir kimse islâmiyyete ne kadar çok uyarsa, nefsin arzûları o kadar azalır. Bunun içindir ki, nefse en zor gelen şey, en ağır gelen yük, islâmiyyetin emrlerine ve yasaklarına uymaktır. Nefsi ezmek için, islâmiyyete uymaktan başka yol yoktur. Sünnet-i seniyyeye uymadan çekilen riyâzetlerin ve yapılan mücâhedelerin hiç kıymeti yoktur. Hindistândaki Cûkiyye ve Berehmen denilen din adamları ve eski Yunan felesofları böyle idiler. Çekdikleri riyâzetler, sapıtmalarını artırdı ve onları zarara soktu.

8- Bu yolda ilerlemek, üstâdın tesarrufu, kuvveti ile olur. O sevk ve idâre etmedikçe, hiç ilerleyemez. Çünkü nihâyetin, başlangıçta yerleştirilmesi, onun şerefli teveccühü, merhameti ile olur. Anlaşılamiyan, bilinmiyen hâllere, hep onun üstün, başarılı idâresi ile kavuşulur. Gizli yol dedikleri, kendinden geçme hâli, tâlibin elinde olmiyan birşeydir. Zemânsız, cihetsiz olan teveccüh tâlibin anlıyabileceği şey değildir. Fârisî beyt tercemesi:

***Öyle usta sürücüdür ki Nakşibendiye;
yolcuları götürür gizli yoldan evlerine.***

9- Bu büyükler “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în”, birisini, bu yola sokmağa ve tâlibe az zemânda huzûr ve âgâhlık kazandırmaya güçlü oldukları gibi, bunları geri almağa da, çok güçlüdürler. Kalblerinin bir incinmesi, sâlikin bütün kazançlarını sıfıra indirir. Evet, vermesini bilen, geri almasını da bilir. Allahü teâlâyı gücendirmekten ve Onun Evliyâsını gücendirmekten, Allahü teâlâyâ sığınırız.

10- Bu yüksek yolda, fâide vermenin ve istifâde etmenin çoğu, sessizce olur. (Bizim susmamızdan fâidelenmiyen, sözümüzden de birşey edinemez!) buyurmuşlardır. Kendilerini susmağa zorlamazlar. Belki bu sessizlik, bu yolda, kendiliğinden olmaktadır. Çünkü dahâ başlangıçta, bu büyükler “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în” Zât-i ilâhiyyeyi özlemektedirler. İsmeleri, sıfatları bırakıp, Zâtı isterler. Böyle olanların, elbette sesi çıkmaz. **(Allahü teâlâyı tanıyanın, dili tutulur)** sözü de, bunu göstermektedir.

Allahü teâlâyâ hamd ederek ve sevgili Peygamberine “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” salât ve selâm söyliyerek, bu yazımı temâmlıyorum: Elhamdü lillahi rabbilâlemîn vessalâtü vesselâmü alâ seyyidilmürselîn ve âlihittâhirîn ve aleyhim ecma’în. Vesselâm.

222

İKİYÜZYİRMİİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hâce Muhammed Eşref-i Kâbilîye yazılmışdır. Vilâyetde kendini kusûrlu görmek lâzım olduğu bildirilmektedir:

Yâ Rabbî! Bizleri, beğendiğin işleri yapmağa kavuşdur. Önce gelenlerin ve sonra geleceklerin en üstünü hurmetine “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” bizleri sana hep itâ’at edenlerden eyle! Büyüklerden biri bu-

yuruyor ki, (Sözünün eri olan mürîd şöyledir ki, sol omuzundaki melek, yirmi sene içinde, yazacak birşey bulmaz). Bu, kusûrları çok, pek muhtâc olan [İmâm-ı Rabbânî hazretleri] kendimi iyi anlıyorum ki, sağ omuzumdaki melek, yirmi seneden beri, yazacak bir iyilik bulamamışdır. Allahü teâlâ biliyor ki, bu sözü gösteriş olarak söylemiyorum. İçimden geleni söylüyorum. Yine iyi anlıyorum ki, firenk kâfiri, kendimden katkat dahâ iyidir. Eğer sorsalar, cevâbını verebilirim. Yine iyi anlıyorum ki, hatâlarla, kusûrlarla çevrilmişim ve günâhlarımın altında ezilmişim. Yapdığım ibâdetleri, iyilikleri, sol omuzumdaki melek yazsa, yeridir. Sol omuzumdaki melek, hep yazmaktadır. Sağ omuzumdaki ise işsiz, boş durmaktadır. Sağdaki amel defterim bomboşdur. Soldaki ise, dolu ve simsiyâh olmuş. Ümmîdim yalnız Allahın rahmetindedir. Ancak Onun magfiretine sığınıyorum. **(Allahümme magfiretüke evsa'u min zünûbî ve rahmetüke ercâ indî min amelî)** düâsını kendime tâm uygun görüyorum ki, (Yâ Rabbî! Magfiretin, benim günâhlarımdan dahâ geniştir. Rahmetin, bence, amelimden dahâ ümmîd vericidir) demektir. Şaşılacak şeydir ki, yüksek derecelerde, durmadan gelen feyzler, ni'metler, bu kusûrları görmeğe yardım ediyorlar. Aybları görmek kuvvetini arttırıyorlar. **(Ucb)**, ya'nî kendini beğenmek yerine, aşağılık gösteriyorlar. Yüksek yerde, **(Tevâzu')**, aşağı gönüllülük yolunu açıyorlar. Bu ân içinde, hem vilâyetin en yüksek derecesini ihsân ediyorlar, hem de, kendini kusûrlu görmeği sağlıyorlar. Ne kadar çok yükselirse, kendini o kadar çok aşağı görüyor. Çok yükselmek, kendini çok aşağı görmeğe sebep oluyor. Yabancılar, buna ister inansın, ister inanmasınlar. Eğer, bunun içyüzünü anlamış olsalar, inanırlar.

Süâl: Birbirine uymıyan iki şeyin birarada bulunması nasıl oluyor? Birbirinin tersi olan iki şeyden birinin bulunması, ötekinin bulunmasına nasıl sebep olmaktadır?

Cevâb: İki zıd şeyin bir arada bulunmaması, aynı zemânda, aynı yerde bulunamaması demektir. Yukarıda söylenilende ise, yerler başkadır. Âlem-i emrin latîfeleri yukarı yükselmekte, Âlem-i halk ise aşağı inmektedir. İnsan-ı kâmilin latîfeleri, ne kadar çok yükselirse, Âlem-i halkdan o kadar çok uzaklaşırlar. Bu uzaklaşma da, Âlem-i halkın çok alçalmasına sebep olur. Âlem-i halk, çok alçalınca, sâlik o kadar çok tatsız olur. Ayblarını, kusûrlarını görmesi artar. Bunun içindir ki, geri dönmüş olan büyükler, başlangıçta duydukları ve yolun sonunda elden kaçırmış oldukları lezzetlerin, yine gelmesini isterler. Yine bunun içindir ki, **(Ârif)**, ya'nî yolun sonuna varmış olan, firenk kâfirini kendinden dahâ iyi bilir. Çünkü, kâfirin Âlem-i emri ile âlem-i halkı karışık olduğundan, nûrlu görünür. Ârifde bu karışıklık kalmadığı için, kendini yalnız Âlem-i halk olarak görür.

Bu ise, başdan başa bulanık ve karanlıktır. Âlem-i emrin latîfeleri geri gelince, artık Âlem-i halka karışmazlar. Başlangıçta olduğu gibi birleşmezler.

Kardeşim hâce Muhammed Tâhir ile gönderdiğiniz mektûb geldi. Râbitanın hâsıl olması büyük bir ni'mettir. Uzakda iken de bağlılığın tâm olduğunu göstermektedir. Buluşuncaya kadar, gönüllerin bir olmasını sağlayınız! Bununla berâber, buluşmağa çalışınız. Çünkü ni'metin hepsi, ancak bir arada olunca ele geçer. Veysel Karânî "rahmetullahi aleyh" gönlü ol-

duğu hâlde, yanında olmadığı için, yanında olanlardan en aşağıdakinin derecesine yükselmedi. Bunun için de, onun dağ kadar altın sadaka vermesi, bir avuç arpa sadakalarının sevâbı gibi olamadı. Hiçbir şeref, sohbet şerefi gibi olamaz! Vesselâm.

223

İKİYÜZYİRMIÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, hâce Cemâleddîn Hüseyin-i Külâbiye yazılmışdır. Hâllerini ve rü'yâlarını bildirmesini istemektedir:

Kardeşim hâce Cemâleddîn-i Hüseyin, çok zemândan beri, hâllerini bildirmedi. İşitmediniz mi, Kübreviyye tarîkatinin büyükleri “rahmetullahi aleyhim ecma’în”, hâllerini ve rü'yâlarını üç gün içinde şeyhine bildirmiyen mürîdi cezâlandırırlar. Bir dahâ böyle yapmasını önlerler. Olan oldu; bir dahâ olmasa iyi olur. Hâsıl olan herşeyi yazınız! Kıymetli kardeşimin oraya gelmesini büyük ni'met sayınız! Hizmet etmek ve gönlünü kazanmak için çok çalışınız! Onun mubârek sohbetinin kıymetini biliniz! Fârisî mısra' tercemesi:

Aranılan hazîneyi gösterdim sana!

Vesselâm.

224

İKİYÜZYİRMİDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, mîr Muhammed Nu'mân-ı Bedahşîye yazılmışdır. Edebleri gözetmek, fakre ve isteklere kavuşmamağa sabr etmek lâzım olduğu bildirilmektedir:

Kıymetli kardeşim seyyid mîr Muhammed Nu'mânın mubârek mektûbu geldi. Başında yazılı olanları ve kuruntu, sıkıntı bildiren yerleri anlaşıldı. Birçokları size, zemânın en akıllısıdır diyormuş. Kendisinden vazgeçemiyeceğiniz, görüşmeyi kesemiyeceğiniz kimselerle aranızda böyle sözler olmasını önliyeemezsiniz! Böyle şeyler söylendiği için, gönlümüzün size karşı bulanacağını, incineceğimizi düşünmeyiniz! Nerde kaldı ki, kalbimiz kırılmış olsun. Bize hep iyi görünmekdesiniz. Hatâlarınız gözümüze çarpmıyor. Hiç üzülmezsiniz! Bizim de üzüleceğimizi sanmayınız! Kalbimizde size karşı hiçbir kırıklık yoktur. Niçin kırılalım? Ortada kalb kıracak hiçbirşey yoktur. İnsanlık dolayısı ile, unutarak, şaşırarak yapılan şeyler, göze görünmez. İncinmeği hâtırdan çıkararak, tarîkati öğretmeğe ve talebeye fâideli olmağa çalışınız! İstihâre yapılmasını istemek, bu işi kuvvetlendirmek içindir. Yoksa, gevşetmek için değildir. Mel'ûn şeytân ve kötü nefis gibi iki düşmân, pusuda beklemektedirler. Bunun için titiz ve önem vererek davranmalıyız! Aldatarak yoldan sapdırmaması için uyanık olmalıyız! Kötülükleri süsleyerek güzel göstermelerine aldanmamalıyız! Büyüklükler buyuruyor ki, mel'ûn iblîs ibâdet yolundan ve nasîhat yapılarak insanı aldatırsa bundan kurtulmak çok güç olur. Bunun için her ân Allahü teâlâyâ sığınmalıyız! Ona boyun bükmeliyiz! Düşmanın bizi bu yoldan yıkmama-

ması için, kırık kalble ve göz yaşı ile Hak teâlâyâ yalvarmalıyız! İnsanları sonsuz se'âdete kavuşturmak en iyi işdir. Bundan da vaz geçmemelidir. Bu yolda hem çalışmalı, hem de istidrâc olmaması için Hak teâlâyâ yalvarmalıdır.

Fakr, ihtiyâc ve isteklerine kavuşmamak, bu yolun zînetidir ve dünyâ ve âhiretin efendisine benzemektir “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm”. Hak teâlâ, çok merhametli ve ihsânı bol olduğundan, kullarının rızıkına kefil olmuştur. Ya'nî kendi üzerine almıştır. Bizi ve sizi bu düşünceden kurtarmıştır. Evde bulunanların sayısı çok ise rızıkı çok gönderir. Biz kullar, bütün düşüncemizi, bütün gücümüzü Hak teâlânın râzı olduğu şeyleri yapmak için kullanacağız. Evdekilerin yükünü Onun ihsânına bırakacağız. Bulduğumuz zemân bunun üzerinde dahâ konuşuruz.

Sizin yanınızdan gelenlerden iştiğimize göre, size karşı üzüntülü olduğumuzu, dahâ hâlâ düşünüyormuşsunuz. Bu sebeble çok üzüliyorsunuz. Bunun için tekrâr ve kuvvetle bildiriyorum ki, böyle düşünmekden vaz geçiniz.

Molla Yâr Muhammed Kadîme nasîhat ve va'z olarak yazdıklarımızı uygun bulmamış olacak ki; cevâb yazmadı. Hattâ, bu yüzden düâ bile göndermedi. Belki bundan üzülecektir. Bu fakîre bağlı olanlardan biri yanlış, bozuk bir şey yapınca, bu kendisine bildirilmezse ve yanlışları doğrulardan ayrılmazsa, vazîfe yapılmış olmaz ve âhirette sorulunca altından kalkılamaz. Ona söyleyiniz. Fârisî beyt tercemesi:

***Bildirilmesi lâzım olanı söyledim sana,
Yâ fâidelenirsin, yâ da çarpar kulağına.***

Yol göstermek, insanları Hak teâlâyâ çağırarak makâmıdır. Çok yüksek bir makâmıdır. **(İnsanların arasında şeyh, ümmeti arasında olan Peygamber gibidir)** hadîs-i şerîfdir. Câhil, âciz kimselerin bu yüksek makâmı ne işi vardır. Fârisî beyt tercemesi:

***Her dilenci, olur mu bir kahramân,
Nerde sivrisine, nerde Süleymân?***

Yol göstermek için, talebenin hâllerini, makâmalarını ayrı ayrı, inceden inceye bilmek lâzımdır. Müşâhedelerin, tecellîlerin hakîkatini anlamak ve keşflere, ilhâmlara kavuşmuş olmak ve rü'yâların ta'bîrlerini anlamak lâzımdır. Böyle kâmil olmayanlar bu yüksek makâma yakışmaz. Böyle olmakla berâber, bu yolun büyükleri “kaddesallahü teâlâ esrârehüm” yol göstermek makâmına yetişmeyen birine ba'zı fâideleri düşünerek, izn verirler. Yolculuğu öğretmek için vazîfe verirler. Onların hâllerini ve rü'yâlarını teftîş eder. İzni verenin, izn verilene nasîhat etmesi, çok ihtiyâtlı hareket etmesini söylemesi ve tehlikeli olan yerleri göstermesi ve kendisinin dahâ bu makâma yaklaşmamış olduğunu bildirmesi lâzımdır. Kendisinin noksân olduğunu, çok sıkı olarak anlatmalıdır. Bu hakîkatleri ona bildirmezse, vazîfesini yapmamış olur. Eğer sözleri ona ağır gelirse, yıkılmasına sebep olur. Çünkü Allahü teâlânın rızası, rehberin rızasına bağlıdır. Allahü teâlânın beğenmemesi de, rehberin beğenmemesine bağlıdır. Ne büyük belâdır ki, ayrıl-

manın kötülüğü nerelere varıyor. Ayrılırsa, acabâ nereye sığınacak. Eğer Allah göstermesin böyle bir düşünceye yakalandı ise, kendisine söyleyiniz ki, hemen tevbe ve istigfâr etsin! Böyle büyük belâlara ve tehlikelere düşmemesi için, Allahü teâlâyâ yalvarsın! Allahü teâlâyâ çok hamd ve şükr olsun ki, sevdiklerimizin saygısızlıkları ve sıkıntı vermeleri, gönlümüze hiç toz kondurmamakta ve bizi üzmemektedir. Bizim hâlimizi ve durumumuzu, kıymetli kardeşim mevlânâ Muhammed Sâlih “rahmetullahi aleyh” sizlere uzun uzadıya anlatacaktır. İyi anlaşılmayan yerleri kendisinden sorarsınız. Doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafânın izinde gidenlere selâm olsun” aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve ekmelühâ”!

225

İKİYÜZYİRMİBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Tâhir-i Lâhorîye yazılmışdır. Bu yolun başında olanlara, sondakilerin hâlleri ihsân olunur. Bunun olgunluk alâmeti olmadığı bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd ederiz. Onun Peygamberine ve Âline ve Eshâbına salât ve selâm eyleriz! Kıymetli mektûblarınız, ard arda geldi. Talebenin ilerlemekte oldukları, bizi çok sevindirdi. Bu yolun sonu başlangıçta yerleştirilmiş olduğundan, bu yüksek yola başlayanlarda, sona varmış olanların hâllerine benziyen hâller hâsıl olur. Bunların hâllerini, o büyüklerin hâllerinden ayırmak güçtür. Ancak, keskin görüşlü ârif ayırabilir. Böyle olunca, hâllerin görülmesine güvenerek, hâl sâhibine yol gösterici olarak izn vermemelidir. İzn verilirse, onun zararı, talebelerinin zararından dahâ çok olur. Belki de, kendini olgun sanarak, ilerlemesi büsbütün durur. Belki de, büyüklere nasîb olan mevki’ ve saygıya kavuşmak arzûsu, onu büsbütün belâyâ sokar. Çünkü nefis-i emmâresi, dahâ îmâna gelmemişdir ve tezkiye bulmamış, temizlenmemişdir. Olan olmuşdur. İcâzet, izn verdiğiniz kimselere, tatlılıkla anlatınız ki, böyle izn almak, olgunluğu göstermez. Dahâ yapılacak çok iş vardır. İşin başında ele geçenler, sondakilerin başlangıça yerleştirilmesindedir. Uygun gördüğünüz nasîhatları yaparsınız. Eksik olduklarını kendilerine bildiriniz. İcâzet vermiş olduklarınızın yol öğretmelerini önlemeyiniz. Belki, sizin nefesinizin bereketi ile, hakîkî rehber olmakla şerefleenebilirler. Bu büyük işe başlamış bulunuyorsunuz. Mubârek olsun. Çok çalışınız! Sizin çalışmanız, tâliblerin de çalışmalarını arttırır. Vesselâm.

226

İKİYÜZYİRMİALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, kardeşi meyân şeyh Mevdûda yazılmışdır. Dünyânın kısa sürdüğü, buna karşılık olan azâbın sonsuz olduğu bildirilmektedir:

Kardeşimin kıymetli mektûbu geldi. Bizleri sevindirdi. Kardeşim! Allahü teâlâ, bize ve size başarılar versin! Dünyâ hayâtı çok kısadır. Sonsuz azâblar, buna karşılıktır. Bu zemânı, lüzûmsuz, boş şeyleri ele geçirmekte kullanan ve böylece sonsuz acılara yakalanan kimseye yazıklar olsun!

Kardeşim, insanlar, dünyâ kazançlarını bırakıp, her yerden, karıncalar

gibi, çekirge sürüleri gibi yanımıza üşüşüyor. Siz ise, bir evden olmak şerefinin kıymetini de düşünmiyerek, dünyânın alçak kazançlarına, seve seve dalmaktasınız. Onlara kavuşmak için çabalıyorsunuz. **(Hayâ, îmandan bir parçadır)** hadîs-i şerîfidir.

Kardeşim! Allah adamlarının böyle toplanması ve bugün Serhendde nasîb olan Allah için toplanmalar, bütün dünyâ dolaşılsa, bu ni'metin yüzdebiri bulunmaz. Buradaki kazançlar ele geçmez. Siz, bu ni'meti, boş yere elden kaçırdınız. Çocuklar gibi, kıymetli cevherleri, cam parçaları ile ve cevizlerle değışdirdiniz. Fârisî mısra' tercemesi:

Utanmalı, binlerle utanmalı!

Kardeşim! Bu fırsat, bir dahâ ele geçmez. Fırsat bulunsa da, böyle toplantılar bulunamaz. O zemân, bu ni'meti, nasıl ele geçirirsin? Elden kaçırılanı nereden bulabilirsin? Zararları, ne ile yerine koyabilirsin? Yanılıyorsunuz! Yanlış anlıyorsunuz. Tatlı, yağlı lokmalara gönül kapdırmayınız! Süslü, renkli elbiselere aldanmayınız! Bunlara düşkün olmanın sonu, dünyâda da, âhrette de pişmân olmaktır, inlemektir. Eşin, dostların gönüllerini yapmak için, kendini belâya sokmak ve âhretin sonsuz azâblarına atılmak, akli olanın yapacağı iş değildir. Allahü teâlâ, akl versin ve gafletten uyandırsın!

Kardeşim! Dünyânın vefâsızlığı dillerde dolaşmaktadır. Dünyâya düşün olanların alçaklıkları, cimrilikleri herkesce bilinmektedir. Kıymetli ömrünü, böyle fâidesiz, yalancı için elden kaçırana yazıklar olsun! Haberciye ancak haber vermek düşer. Vesselâm.

227

İKİYÜZYİRMİYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Tâhir-i Lâhorîye yazılmışdır. Yol göstermek makâmına lâzım olan va'z ve nasihatları bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçdiği kullarına selâm olsun! Kıymetli mektûbunuz geldi. Bizleri sevindirdi. Oradaki kardeşlerimizin zevklerini ve lezzet aldıklarını yazıyorsunuz. Çok sevindik. Kardeşim! Hak teâlânın size ihsân ettiği bu makâm için çok şükr ediniz! Halkı kendinizden soğutacak bir şey yapmamak için çok dikkat ediniz! Yoksa, büyük günâha girersiniz. İnsanları kendinden kaçırmak, melâmîlik yoludur ki, emr-i ma'rûf ile ilişkileri yokdur. Hattâ, melâmîlik, bu makâmın tâm tersidir. Bu iki makâmı birbiri ile sakın karıştırmayınız! Bu makâmı iken melâmîlik yapmak istemeyiniz. Zulm etmiş olursunuz. Talebe yanında, temiz, iyi giyinmiş olunuz. Onlara çok sokulmayın, aralarına karışmayınız! Kendinizi küçültmüş olursunuz. Sizden istifâde edemezler. Her sözünüzün, her işinizin islâmiyyete uygun olmasına çok dikkat ediniz! Elden geldiği kadar ruhsatlardan sakınınız! Ruhsatları yapmak, hem bu yolumuza uygun değildir. Hem de, sünnet-i seniyyeye yapışalım demeğe yakışmaz. Büyüklere biri, (Âriflerin gösteriş yapması, avâmın ihlâsından dahâ iyidir) buyurdu. Çünkü, âriflerin iyi işlerini göstermeleri, talebeyi Allahü teâlâyâ çekmek ve onlara öğretmek içindir. Bunun için, avâmın hâlis, Allah için olan işlerinden dahâ fâideli ve dahâ sevâb olur. Talebe, âriflerin işlerini göre göre öğrenirler ve yaparlar. Ârifler “rah-

metullahi aleyhim” amellerini, ibâdetlerini onlara göstermezlerse, öğrenemezler. Demek ki, ârifler talebeye göstermek ve öğretmek niyeti ile yaptıkları için, bu gösterişleri, Allah rızâsı için olmaktadır. Ya'nî ihlâs olmaktadır. Hattâ, ihlâsdan dahâ iyi olmaktadır. Çünkü ihlâsın fâidesi, kendinedir. Bu sözümler yanlış anlaşılmasın. Âriflerin her işlerinin, her ibâdetlerinin talebeye gösteriş olmak için yapıldığı, ibâdet etmek, kendilerine lâzım değildir sanılmasın! Allahü teâlâ korusun! Böyle düşünmek zındıklık olur. İlhâd, ya'nî doğru yoldan ayrılmak olur. Ârifler de talebe gibi, ibâdet yapacaktır. Hiçbir kimse ibâdet yapmaktan kurtulamaz. Böyle olmakla beraber, âriflerin ibâdetlerinden talebenin fâidelenmesi de düşünülür. Bunun için, siz de, sözlerinize ve işlerinize çok dikkat ediniz! Çünkü, bu zemânda çok kimse, tesavvuf yoluna girmek istiyor. Bu makâma yakışmayan birşey yapmaktan çok sakınız! Câhillerin, büyüklere dil uzatmalarına sebep olmayınız! Her işinizin islâmiyete uygun olması için, Allahü teâlâyâ yalvarınız!

Başka yolların büyüklerinin nisbetleri hâsıl olduğunu yazıyorsunuz. Bunun neden olduğunu, size uzun anlatmışım. Bunlardan başka şeyler olduğunu sanmayınız! Sonra iyi olmaz. Dahâ yazmağa lüzüm yok. Vesselâm.

228

İKİYÜZYİRMİSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mîr Muhammed Nu'mâna yazılmışdır. Öğretmek, insanları yetiştirmek için lâzım olan birkaç şeyi bildirmektedir:

Kıymetli seyyid kardeşimin mubârek mektûbu geldi. Bizleri sevindirdi. Kardeşim! Size çok bildirdim ki, bu yol iki temel üzerine kurulmuştur: Birincisi, islâmiyete uymaktır. Öyle ki, islâmiyetin bir edebini elden kaçırmaya gönlü râzı olmamalıdır. İkincisi, yol göstereni sevmek ve ona öyle bağlanmaktır ki, onun her şeyini beğenecektir. Onun her sözünü, her işini güzel görecektir. Allahü teâlâ korusun. Bu iki temel işde ufak bir sarsıntı olmasın! Allahü teâlânın ihsânı ile, bu iki temel sağlam olursa, dünyâ ve âhîret se'âdetleri ele girmiş demektir. Bunlardan sonra lâzım olan şeyleri de, siz çok işitdiniz. Bunları da gözetmelisiniz! Şimdiye kadar olan kusûrların bağışlanması için de, Allahü teâlâyâ çok yalvarınız! Ramezân-ı şerîfin son on günü yapamamış olduğunuz i'tikâfın kazâsı olmak için niyyet ederek, önümüzdeki Zilhicce ayının ilk on günü i'tikâf ediniz. Böyle niyyet ederek, sünnet sevâbına kavuşursunuz. Bu i'tikâfda, Allahü teâlâyâ, boyun bükerek, ağlıyarak, sızlayarak, kusûrların afvı için çok yalvarınız! Fakîr de “kuddise sirruh” bu on günde, size yardımcı olmağa çalışacağım. İnşâallahü teâlâ. İzn verdiğimiz yazılı olarak da istiyorsunuz. Bunun üzerine çok düşünüyorsunuz. Size izn verilmiştir. Eğer bu izn yetişmezse, yazılı iznin ne fâidesi olur. Her akla gelenin yapılması lâzım gelmez. Akla öyle şeyler gelir ki, onları yapmamak dahâ iyi olur. Nefs, inâdcıdır. İstedikinden vaz geçmez. Ona elbette kavuşmak için diretir. Onun iyi mi, kötü mü olduğunu hiç düşünmez. Gönlünüzü kırmamak için, izn olarak, birkaç kelime yazdım. Hak teâlâ, fâideli eylesin! Kendinizi, son nefesde îmân selâmetine kavuşmanızı düşününüz! İcâzetnâme ve mürîdler, o ânda işe yaramaz. Kendi işinizi yaparken, eğer bir kimse, cândan istekle gelirse, ona tarîkatı öğretirsiniz. Öğretmeği birinci vazîfe sanıp, kendi işinizi, bunun gerisinde bırakırsanız, kendinizi başdan başa felâkete sürüklemiş olursunuz.

İKİYÜZYİRMİDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Hüsâmeddîn Ahmede “kuddise sirruh” yazılmışdır. Bu yolun, büyüğümüzün yolu olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği kullarına, selâm olsun! Sizi özliyenlere göndermiş olduğunuz kıymetli mektûblar, ard arda gelmekte, sevincimizi arttırmakta ve sevgimizi çoğaltmaktadır. Allahü teâlâ, buna karşılık olarak size, bizim tarafımızdan bol bol iyilikler versin! Bildirmiş olduğunuz şüphelerden, örtülü kalmış şeylerden birkaçı için kısaca cevâb yazıyorum.

Bizim bulunduğumuz yol, tâm o büyüğümüzün yoludur “kaddesallahü sirrehül akdes”. Nisbetimiz, tam onun mübârek nisbetidir. O yoldan dahâ yüksek ve o nisbetden dahâ uygun ve üstün bir yol ve bir nisbet yoktur ki, insan onu seçmiş olsun. Böyle olmakla birlikte, san’atlerin olgunlaşması ve her nisbetin temâmlanması, düşüncelerin, buluşların birbirlerine eklenmeleri ile olur. Meselâ, Sîbeveyh zemânında olan nahv bilgisi, sonra gelenlerin düşüncelerinin eklenmesi ile, binlerce kat artmış, dahâ düzgün ve temiz olmuştur. Özü yine, Sîbeveyhin ortaya koyduğu nahv bilgisidir. Sonra gelenler, bu özü genişletmiş, süslemişlerdir. Şeyh Alâüddevlâ “kuddise sirruh” buyurdu ki, (Vâsıtalar çoğaldıkça, yol dahâ kısalmış ve düzgün olur). Böyle, yolu temizlemek, süslemek şeklinde olan yenilikler ve bilgiler, birkaç kimse-nin böyle hayâller kurmasına yol açmış. İyi incelenirse, bütün bunların kendiliğinden olduğu, yorularak, uğraşarak yapılmadığı görülür. Bu fakîrin “kuddise sirruh” mektûblarına ve risâlelerine bakacak olursanız, bu yolun, Eshâb-ı kirâmın “aleyhimürrıdvân” yolu olduğu anlatılmaktadır. Bu nisbetin, her nisbetden dahâ üstün olduğu gösterilmektedir. Bu yol ve bu yolun büyükleri, öyle övülmektedir ki, bu büyüklerin yetiştirdiklerinden hiçkimse, bunun yüzde birini bile söylememiştir. Bundan başka, bu fakîr, hergün ve geceleri, her hareketimde ve sözlerimde, bu yolun edeblerini ve emrlerini titizlikle gözetmekteyim. Kıl kadar ayrılığa ve yeniliğe göz yumulmamaktadır. Ne kadar şaşılır ki, bütün bu iyi taraflar görülmemektedir. Eğer, üzüntülü bir günde, dostlardan birine biraz sert söylenmiş ise, bu göze çarpmıştır. Şuna dahâ çok şaşılır ki, siz de böyle boş sözlere inanmaktasınız. İşitir işitmez râhatınız kaçıyor. İyi gözle bakmak lâzım ise bu iyi gözlülük, yalnız, böyle söyliyener için midir? Bize hüsn-i zan olunmaz mı? Sözün kısası şudur ki, dedi-kodu sözlere inanılacak, dostluk bunlara göre olacaksa, söz taşıyanların ellerinden kurtuluş olamaz. Bunun için de sağlam dostluk kurulamaz. Dedi-kodulara kulak vermeyiniz ve geçmişleri unutunuz! Böylece dostluk yıkılmasın, eski sıkıntılar aradan kalsın!

Büyük hocamızın çocuklarının yetiştirilme, okuma çağları geldi ve geçmek üzeredir, diyorsunuz ve kıymetli vasiyyetlerini hâtırlatıyorsunuz. Kıymetli efendim! Başımızın tâcı olan çocuklarına hizmetçilik etmekle şereflemek, biz hizmetçileri için büyük se’âdetdir. Ne yazık ki, bildiğiniz engellerden dolayı, görünen hizmetleri yapmakla şerefletemiyoruz. Yüksek vasiyyetin vaktini bekliyoruz. Engellerin ortadan kalktığını ve dedi-kodu yollarının kapandığını anlarsanız, hemen işâret buyurunuz. Oraya ge-

lip, birkaç gün orada bu hizmetimizi yapmağa çalışalım. İyi düşünülürse bu işde hemen vasıyyet emrini yerine getirmek için gelmeğe çalışacağız. Yoksa, zâhirlerini ve bâtınlarını sizin terbiye etmeniz, onlar için bulunmaz bir kazançdır. Başkasının yardımı lâzım değildir. Mevlânâ Abdülatîfden işitdiğimizize göre, çocukların okutulmasını, yetiştirilmesini meyân Muhammed Kılinc kendi üzerine almış, siz de bunu uygun görmüşsünüz. Bunu işitince şaşırдық. O, bilmiyerek, birşeyler düşünebilir. Fekat siz bunu nasıl uygun buldunuz? Muhammed Kılincin üzücü hâllerinin, başka yere de bulaşacağından korkuyorum. Vesselâm.

230

İKİYÜZOTUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Yûsûf-i Berkîye yazılmışdır. Hâsıl olan ile doymayıp, dahâ yüksek şeyleri istemek lâzım olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun. Onun seçtiği kullarına selâm olsun! Mubârek hâllerinizden birkaçını meyân Bâbü bildirdi. Bunların neleri gösterdiğinin bildirilmesini istedi. Bunun için birkaç kelime yazıyorum. Yavrum! Böyle hâller, bu yolun başlangıcında bulunan acemîlerde çok hâsıl olur. Bunların hiç kıymeti yokdur. Bunları yok etmek lâzım olur. Sona kavuşmağı göstermezler. Son nerede, kavuşmak nerede? Arabî beyt tercemesi:

***Sevgiliye kavuşmak ele geçer mi acabâ?
yüksek dağlar ve korkunç tehlikeler var arada.***

Allahü teâlâ, bilinemez, anlaşılabilir. Görülebilen, anlaşılabilen, şühûd ve mükâsefe yolu ile belli olan herşey, O değildir. Allahü teâlâ, ötelere ötesidir. Sakın, bu yolda ceviz gibi, cam parçaları gibi parlak görünen değersiz şeylere, çocuklar gibi aldanmayınız ve yolun sonuna kavuşmuş sanmayınız! Hâsıl olan hâlleri ve rû'yâları, câhil olan şeyhlere bildirmeyiniz! Onlar, anlamadıkları için, az birşeyi çok sanırlar. Başlangıçta olanları, sona kavuşmuş sayarlar. Elverişli olan tâlib, böylece kendini sona ermiş sanır, çalışması gevşer. Olgun kimseyi aramalıdır. Gönül hastalıklarının ilâcını ondan sormalıdır. Kâmil olanı buluncuya kadar, hâsıl olan hâlleri (**Lâ**) derken yok etmelidir. (**Lâ**), yok demektir. Sonra, hiçbirşeye benzemiyen, düşünülemediyen Hak teâlânın varlığını düşünmelidir. Hâce Nakşibend-i Buhârî hazretleri buyurdu ki, (Görülen, bilinen, işitilen herşey, O değildir. (**Lâ**) derken, bunların hepsini yok etmelidir!). Hâsıl olan şeylerin hepsini yok ediniz! Hak teâlâ, verâların verâsı, ötelere ötesidir. (**İlallah**) derken, hiçbirşey düşünmemelidir. Bu yolun büyükleri böyle yaparlardı. Doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafâyâ “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” uyanlara selâm olsun!

***Evliyâyâ kim bakarsa, ten gözü ile serseri,
Bî basardır, cânı yokdur, ölüdür, değil diri.***

***Evliyâ candır, gerekdir can gözile bakıla,
Zirâ ki, canlı kişiler, cânâ olur, müşteri.***

İKİYÜZOTUZBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mîr Muhammed Nu'mâna "kuddise sirruh" yazılmışdır. Yüksek sesle zikrin bid'at olması sebebi açıklanmaktadır:

Allahü teâlâyâ hamd ederiz. Onun sevgili Peygamberine "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" ve Âline ve Eshâbına salât ve selâm ederiz! Birinci mektûb, her ne kadar sıkıntılı idi ise de, ikincisi yumuşak ve uygun yazılmış idi ve çalışdığınızı bildiriyordu.

Sevgili Kardeşim! Mîr Sa'deddîn yola çıkarken mektûb istedi. O günlerde, gönlümde darlık vardı. Aklım başımda değildi. Birşey yazamadım. Mevlânâ yâr Muhammed Cedîde, yazmasını söylemişdim. Aklım başımda olmadığı o zemânda, eğer uygunsuz bir kelime yazılmış ise, kusûra bakmayınız. Bununla berâber, az birşey sizi incitmemelidir. İşinizi karışdırmamalıdır. Allahü teâlâ göstermesin aramızda hiçbir kırıklık yoktur. Kırılmış, üzölmüş olarak birşey yazılmış değildir. Nasîhat olarak bir şey yazılmış ise, sevinmek lâzım gelir. İkinci mektûbunuza çok sevindik. Her işde ateşli olmalıdır. Soğukluk ve gevşeklik düşmanlara olsun!

Süâl: Husûl ile vüsûl arasındaki fark nedir?

Cevâb: Kardeşim! Husûlde uzaklık vardır. Vüsûl ise çok gücdür. Ankâ kuşunu, kendimize göre bir şekl vererek düşünürsek, hâfızamızda Ankâ hâsıl oldu denebilir. Fekat, Ankâyâ vâsıl olunmamıştır. Çünkü birşeyin zıllı, ya'nî ikinci bir mertebede görünmesi, hâsıl olmasına mâni' olmaz. Fekat, vâsıl olmak için, zılden kurtulmak lâzımdır.

Süâl: Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" mebde-i te'ayyünleri olan isimler, Evliyânın da, mebde-i te'ayyünleri midirler? Böyle ise, aralarındaki fark nedir?

Cevâb: Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât", mebde-i te'ayyünleri, Allahü teâlânın isimlerinin bütünüdür. Evliyânın mebde-i te'ayyünleri ise, bu isimlerin parçalarıdır. Bu parçalar, o bütünlerin altındadır. Parçalarıdır demek, yalnız bir bakımdan düşünölmektedir demektir. Meselâ, bütün irâde ile, yalnız birşeyi irâde gibidir. Evliyâ "rahmetullahi aleyhim ecma'în" Peygamberlere "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" uymakla yükselebildikleri için, o bir bakımı, ortadan kaldırarak, bütüne kavuşabilirler. Bu ayrılığı, birkaç mektûbumda açıklamışdım. Düşününce hâtırlarsınız.

Süâl: Yüksek sesle zikr bid'at olduğu için yasak ediliyor. Hâlbuki, böyle zikr etmek tatlı oluyor. İnsan bırakmak istemiyor. Cübbe, kuşak, don ve pantolon ve birçok başka şeyler de, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" zemânında yokdu. Onları niçin yasak etmiyorlar?

Cevâb: Yavrum! Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" kullandığı şeyler, yaptığı işler, iki dürlü idi: Biri ibâdet olarak yaptığı işler idi. İkincisi, âdet olarak yaptıkları idi. İbâdet olarak yaptığı işlerin tersi, (**Bid'at**) olur. Böyle uygunsuz işleri yasak ederiz. Bunlar, dinde reform, değişiklik olur ki, buna hiç izn yoktur. Bir şehrin, bulunduğu memleketin âdetine uyarak yaptığı işlerin tersine, bu işlerin aksine olan şeyler bid'at olmaz. Bunları yasak etmeyiz. Böyle işlerin dinle ilgisi yoktur. Âdet olunca yapılır, âdet

olmazsa yapılmazlar. Din ve ibâdet olarak yapılmazlar. Çünkü, her memleketin âdetleri başkadır. Birbirlerine uymaz. Bir memleketin âdetleri bile, zemânla değişir. Böyle olmakla berâber, âdetlerde de sünnete uymak fâideli olur. Se'âdetlere yol açar. Allahü teâlâ bizi ve sizi, Peygamberlerin efendisinin yolunda bulundursun “aleyhi ve aleyhim ve alâ tâbî'i küllin minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ”. Vesselâm.

232

İKİYÜZOTUZİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Hân-ı Hânâna “rahmetullahi teâlâ aleyh” yazılmıştır. Dünyânın nasıl olduğu bildirilmektedir:

Hak sübhânehü ve teâlâ, hiç sevmediği bu alçak dünyânın içyüzünü ve onun aşağı olan süslerinin ve yıldızlarının çirkinliğini, gönül gözüne gösterin. Âhiretin güzelliğini, tatlılığını, Cennetlerinin ve nehrlerinin tâzeliğini ve hepsinden dahâ tatlı olan Allahü teâlânın cemâlini görmeği gönlünüze yerleşdirsin! Peygamberlerin en üstünü “aleyhi ve alâ âlihi ve aleyhim minesalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ” hurmetine bu düâmı kabûl buyursun! Böylece, bu çabuk biten çirkinden iğrenesiniz. Allahü teâlânın râzı olduğu sonsuz âlemi özleyesiniz. Bu alçağın çirkinliği anlaşılmadıkça, ona düşkünlükten kurtulunamaz. Ona bağlanmaktan kurtulunmadıkça, âhirette felâketden kurtuluş ve se'âdete kavuşmak olamaz. **(Dünyâyı sevmek günâhların başıdır)** hadîs-i şerîfi şaşmaz bir formüldür. Zararları gidermek, tersini yapmakla olduğundan, bu alçağın sevgisinden kurtulmak için, âhirete yarıyan işlere yapışmak, islâmiyyetin iyi olarak bildirdiği işleri yapmak lâzımdır. Hak sübhânehü ve teâlâ, dünyânın beş şey, hattâ dört şey olduğunu bildirdi. Hadîd sûresinin yirminci âyetinde meâlen, **(Dünyâ hayâtı, elbette la'b, ya'nî oyun ve lehv ya'nî eğlence ve zînet ya'nî süslenmek ve tefâhur ya'nî öğünmek ve malı, parayı, evlâdı çoğaltmaktır)** buyuruldu. İslâmiyyetin **(A'mâl-i sâliha)** diyerek övdüğü şeyler yapılırca, dünyânın büyük parçası olan lehv ve la'b için zemân kalmaz. Bu ikisi azalır. Erkekler ipek elbise giymez ve zînet eşyasının yapıldığı madde olan altını ve gümüşü kullanmazsa, dünyânın üçüncü parçası olan zînet de azalır. Allahü teâlâ, üstünlüğün ve kıymetin vera' ve takvâ ile olduğunu, sa'y ile, mal ile olmadığını bildirmişdir diyen kimse, hiç öğünmez. Evlâdın ve malın, mülkün artması, Allahü teâlâyı zikir etmeği azaltacağını ve Onu unutturacağını bilen, bunları çoğaltmak için uğraşmaz, bunların çoğalmasını ayb sayar. Sözü kısası, zararlardan kurtulmak için, Haşr sûresinin yedinci âyetinin, **(Resûlullahın emrlerini yapınız ve yasaklarından kaçınız!)** meâl-i âlîsine uyarak yaşmalıdır. Fârisî beyt tercemesi:

***Aranılan hazînenin nişânını verdim sana,
belki sen kavuşursun, biz varamadıksa da!***

Meyân şeyh Abdülmü'min, temiz âiledendir. İlm öğrendi. Tesavvuf yoluna girdi. Şaşılacak hâllere kavuştu. Çoluk çocuğun çokluğundan, insanlık dolayısı ile sıkılmaktadır. Sıkıntısını gidermek için, size başvurmasını söyledim. İhsân sâhibinin kapısı çalınca açılır. Vesselâm.

İKİYÜZOTUZÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, yüksek, nakîb seyyid şeyh Ferîde “rahmetullahi teâlâ aleyh” yazılmışdır. Birkaç fâideli bilgi verilmektedir:

Allahü teâlâ, bizi ve sizi, yüksek ceddinizin yolunda bulundursun “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ”! Hâce Ciyûnun nikâh yemeği günlerinde, mubârek Dehli şehrine gelmişdim. Yüksek hizmetinizde bulunmağı da düşündüm. O gün, yola çıkılacağını işitdik. Elde olmayarak, bu düşüncemize kavuşamadık. Derme çatma birkaç kelime ile başınızı ağrıyorum. Yanınızda olsak da, uzakda bulunsak da, bütün gücümüzle selâmetinize, yüksek varlığınıza yakışmayan herşeyden uzak kalmanıza düâcıyız. Size karşı olan iyi düşüncelerimiz kapladığı zemân, öyle oluyor ki, yüksek meclisinize geleyim, temiz kapınızda bekliyerek, size lâyük olmayan birşeyi içeri bırakmıyayım. Uygunsuz kimseleri, kıymetli sohbetinize yaklaştırmıyayım diyorum. Bununla berâber, her istenilen şeye kavuşulamıyacağını da bilmekteyim. Boynumu bükerek, arkadan âcizâne düâ etmekdeyim. Cenâb-ı Hak, belki kabûl buyurur. Hâce Ubeydullah-i Ahrâr “kuddise sirruh” hazretleri, Hak teâlânın kendisine vermiş olduğu büyüklükle buyurdu ki, (Bir kimse, öyle büyük olsa ki, Onun yıkılması ile bütün âlem yıkılmış olsun. Böyle olmağı istemek her ne kadar küfr olur ise de, ne yapalım ki, hiçbirimizin elimizde olmayarak, beni böyle büyük yapmışlardır). Bugün böyle bir büyüklük ve genişlik, hemen hemen, sizin yüksek varlığınızda bulunmaktadır. Çünkü sizin iyi, râhat olmanız, herkesin râhat olması demektir. Aksi de böyledir. Bunun için insanların sizin iyiliğinize düâ etmeleri, yağmur düâsı etmek gibi, herkese iyilik istemektir. Fekat çok yazık oldu ki, o büyüklük ve yükseklik, şimdi haşhaş dânesi ve parmak yeri kadar kaldı. Bu haşhaş dânesi, dostların ve düâcılarının gönlünde büyük bir üzüntü olmaktadır. Lutf ediniz! Bunların üzüntülerini gideriniz! Bu düâcınız, çok zemândan beri, böyle şeyler yazmamışdım. Çok gelmesinden, usanç vermesinden çekinmişdim. Fârisî beyt tercemesi:

***Nazlı yârim, esen havadan incinir,
gül gibi, sabâh rüzgârından incinir.***

Fekat, üzmemek için susmak, sevmeğe yakışmaz. Fârisî beyt tercemesi:

***Hâfız, senin vazîfen, yalnız bir düâ,
duyar mı, hiç duymaz mı düşünme aslâ!***

Çok zemân olur ki, Mekke-i mükerrerme ve Medîne-i münevvere “harese-hümallahü anil-âfât” şehirlerini ziyâret etmek istiyorum. Dehli yolculuğumuzun sebebi de, bu istek olmuşdu. Bu isteğimizin yerine gelebilmesi, sizin uygun bulmanıza ve rızânızı almamıza bağı olduğundan, Dehliden yola çıkmanız, bu ziyâret arzûmuzu da geriye bıraktı. İyilik, fâide, Allahü teâlânın yaratdığındadır. Vesselâm.

İKİYÜZOTUZDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, hakikatleri bilen, ma'rifetler kaynağı, Allahü teâlâyı tanıtan bilgilerin sâhibi olan büyük oğlu şeyh Muhammed Sâdık "rahmetullahi teâlâ aleyh" yazılmıştır. Allahü teâlânın kendisi varlıktır. Mahlûkların asları ise yokluktur. Kendini anlıyan, Allahü teâlâyı bilir. Tecellî-i zâtîyi ve Nûr âyetindeki incelikleri bildirmektedir:

[İmâm-ı Rabbânî hazretleri "rahmetullahi teâlâ aleyh", bu mektûbda, Allahü teâlânın hakikati vücûddür demiş ise de, birinci cildin ikiyüzaltmışını [260] mektûbunda, bu sözüne tevbe etmiş, (Böyle olmadığını sonradan anladım) buyurmuştur].

[Bu mektûb ve bundan evvelki birkaç mektûb, akl ile hiç anlaşılamiyacağı için, bunları okumak şâyan-ı tavsiye değildir.]

Bismillâhirrahmânirrahîm. Allahü teâlâyâ hamd olsun. Onun sevgili Peygamberine salât ve selâm olsun! Kıymetli oğlum! Hak teâlânın hakikati, yalnız vücûddür. [(**Vücûd**) var olmak demektir.] Allahü teâlânın bu vücûdü, her hayrın, her kemâlin kaynağıdır ve her güzelliğin başlangıcıdır. Bu vücûd, bir hakîkî cüz'dür. Bir basîtdir ki, buna hiçbirşey karışmış, hiçbirşeyle birleşmiş değildir. Böyle olmadığı gibi, olması düşünülemez de. İnsan, Allahü teâlânın bu vücûdünü anlıyamaz. Zât-i teâlânın aynıdır. Ondan başka değildir. Aynıdır demek bile, başkalığı düşündürebilir. Aynıdır da denilemez. Zât ile birlikde olan vücûd, bu anlaşılamiyan vücûdün zıllı, görüntülerindedir. Bu ikinci vücûd, Zât-i teâlânın ve mahlûkların varlıklarından başka bir varlıktır. Bu ikinci vücûd, Allahü teâlânın hakikati olan vücûdün, aşağı mertebelerde meydâna çıkmasıdır. Bu çeşitli görüntülerin en yükseği, en birincisi ve en üstünü, Zât-i teâlânın vücûdüdür. Demek ki, Allahü teâlânın hakikati vücûddür denilebilir. Fekat, Allahü teâlâ, o mer-tebede mevcûddür denilemez. Zıl mertebesinde, Allahü teâlâ mevcûddür denilebilir. Fekat, Allahü teâlâ vücûddür denilemez. Tesavvufçulardan vücûd, zâtdan başka değildir diyenler, ikisi arasındaki başkalığı göremediler, zıllı aslıdan ayıramadılar. Bunlar ve felsefeciler, zâtdan başka olan ve olmıyan vücûdleri birbirlerinden ayıramadılar. Vücûdün başka olduğunu çok güc söylediler. İşin doğrusu, Allahü teâlânın bize ilhâm eylediğidir. Vücûdün böyle asl ve zıl olarak başka başka olması, öteki sıfatların da asl ve zıl olmaları gibidir. Aslların mertebesi, icmâl, topluluk ve anlaşılamiyamak mertebesidir. Sıfatların bu aslları, Allahü teâlâdan başka değildirler. Bu mer-tebede, Allahü teâlâ ilmdir denilebilir. Fekat böyle söylemek de, bir zıl mer-tebesi olur. Çünkü zât mertebesinde, Allahü teâlâyâ hiçbirşey söylenemez. Allahü teâlâ âlimdir de denilemez. Çünkü ilmin Ondan başkalığını gösterir. Bu makâmda başkalık hiç yoktur. Başkalık, zıl mertebelerinde olur. Burada zıl yoktur. Çünkü, te'ayyün-i evvelin pekçok üstündedir. Çünkü topluca bir bağlantı, bu te'ayyünde bulunur. Bu makâmda, hiçbir bakımdan, hiçbirşey düşünülemez. Bu topluluğun açıklanması demek olan zıl mer-tebesinde, başkalık söylenebilir. Uygunluk söylenemez. Fekat bu mer-tebede, sıfatların uygunluğu, vücûdün uygun olmasından ileri gelir. Bu vücûd, her iyiliğin ve kemâlin başlangıcıdır. Her güzelliğin ve düzenin kaynağıdır.

Bu fakîr “kuddise sirruhül’azîz” mektûblarımda ve kitâblarımda, vücûd zâtından başkadır dediğim zemân, zil olan vücûdün başka olduğunu bildirmişdim. Bu zil olan vücûd de, dışardaki [ilmdeki değil] her varlığın başlangıcıdır. Bu vücûde mâlik olan mâhiyyetler, hâricde var olan mertebelerin her mertebesinde bulunurlar. Bunu iyi anlamalı. Birçok yerde işe yarar.

Görülüyor ki, Allahü teâlânın sekiz sıfatı da dışarda vardır. Mahlûklar da dışarda vardır.

Ey oğlum! İnce bilgileri dinle! Allahü teâlânın kemâlleri, Zât-i ilâhî mertebesinde, zâtdan başka değildirler. Meselâ ilm sıfatı, o mertebede, Zât-i teâlâdan başka değildir. Bunun gibi, zâtın hepsi kudretidir. Zâtın bir parçası ilm, başka bir parçası kudret değildir. Orada parçalanmak, ayrılmak yoktur. Zâtda böyle olan bütün kemâller, ilm mertebesinde genişlemişler, birbirinden ayrılmışlardır. Zât-i ilâhîde, o basîtlilik, o toplu kemâller hiç değişmeksizin, ilm sıfatında hepsi dağılmışlardır. Zâtda bulunan bütün kemâller, üstünlükler, ilmde de yerleşmişlerdir. İlmdeki bu kemâllerin de, zılleri vardır. Bu zıllere **(Sıfatlar)** denilmiştir. Bunların da asl kaynağı Zât-i teâlâ olduğundan, Zât-i teâlânın varlığı ile vardırlar. **(Füsûs)** kitabının sâhibi, birbirlerinden ayrı olarak ilmde bulunan, ya’nî **(Vücûd-i ilmî)**leri olan kemâllere, **(A’yân-i sâbite)** demiştir. Bu fakîre göre, mümkünlerin, ya’nî mahlûkların hakîkatleri, ademlerle bu ademlere yerleşmiş olan kemâllerin zılleriştir. **(Adem)**, yokluk demek olup, her kötülüğün, her bozukluğun kaynağıdır. Bunu biraz açıklayalım. Cân kulağı ile dinleyiniz! Adem, vücûdün karşılığıdır. Ya’nî yokluk, varlığın tâm tersidir. Ona bütün bütün aykırıdır. Bunun için, her kötülüğün, her bozukluğun başlangıcıdır. Hattâ kötülüklerin, bozuklukların tâ kendisidir. Vücûd, toplu iken, her iyiliğin, her üstünlüğün tâ kendisi olduğu gibidir. O asl mertebede, vücûd, zâtdan başka olmadığı gibi, o vücûdün tersi olan adem de, yokluk mâhiyyetinden başka değildir. O mertebede, o mâhiyyete yok denilemez. Tâam yoklukdur. Bu yokluk mâhiyyetinin ilm-i ilâhîde ayrıldığı mertebelerde, bu mâhiyyetden hâsıl olan parçalara yok denilebilir. Bunlar o mâhiyyetden başkadırlar denilebilir. O toplu olan yokluk mâhiyyetinden meydâna gelmiş gibi olan ve bu mâhiyyetin zıllı gibi olan adem, o zıllerin her parçasında başka başkadır. Bunu dahâ aşağıda açıklayacağız. Bu adem, o toplu mertebede, her kötülüğün, her bozukluğun tâm kendileri olduğundan ve ilm-i ilâhîde, her kötülük, başka kötülüklerden ayrı olduğundan, ilm-i ilâhîde birbirlerinden ayrılmış olan herbir kemâl ve her bir hayr karşılarında bulunan herbir kötülük üzerine aks etmiş, birbirleri ile birleşmişlerdir. Herbiri kötülük ve bozukluk olan ademler, kendileri ile birleşmiş olan kemâller ile birlikde, mümkünlerin, ya’nî mahlûkların mâhiyyetleri, ya’nî aslları olmuşdurlar. Böyle olmakla berâber, bu ademler, bu mâhiyyetlerin aslları, özleri gibidirler. Bu kemâller ise, bunların özellikleri gibidirler. İşte bu fakîre göre, **(A’yân-i sâbite)**, bu ademler ve bunlarla birleşmiş olan kemâllerin her ikisidir. Her dilediğine gücü yeten Allahü teâlâ, bu yokluk mâhiyyetlerini bütün lüzûmlu şeyleri ile birlikde ve ilm-i ilâhîde bu ademlere aks etmiş olan vücûd zıllininin kemâlleri ile birlikde, mümkünlerin, mâhiyyetleri yapmıştır. Dilediği zemân, bu mâhiyyetleri, ilmdeki vücûd zılline yaklaşıtarak, dışardaki varlıkları yaratmıştır. Bu mâhiyyetleri, dışardaki

varlıklara başlangıç eylemiştir.

Mümkünlerin a'yân-ı sâbitesi olan ve onların mâhiyyetleri olan, ilm-i ilâhîdeki bu sûretleri, ilmdaki vücûd zillerine yaklaştırmak demek, ilmdaki sûretlerin ilmden çıkararak dışarıda var olmaları demek değildir. Böyle şey olamaz. Allahü teâlânın ilminden dışarda olmak, Allahü teâlânın câhil olması demektir. Mümkünler dışarıda, ilmdaki sûretlere tâm uygun olarak, dışarda ayrıca var olurlar demektir. İlmdeki varlıktan başka, onlara tâm uygun olarak, dışarda da, ayrıca var olurlar. Sanki, marangoz ustası, masanın şeklini zihnde düşünür. Onun gibi bir masayı dışarda yapması gibidir. Masanın zihndeki şekli, masanın mâhiyyeti demektir. Bu mâhiyyet marangozun zihninden dışarı çıkmamıştır. Zihndeki o şekle tâm uygun olarak, dışarda da, ayrıca bir masa vücûde gelmiştir.

Her adem, vücûdün kemâllerinin, kendine tâm karşı bulunan ve kendisine aks etmiş olan zillerinden bir zille yaklaşarak, dışarda var olmuş, zînet hâsıl etmiştir. Tâam adem, böyle değildir. Bu kemâllerin zillerine karşı olmaz. Onlarla birleşerek, dışarda bir vücûd kazanamaz. Çünkü, bu zillerin karşısında değildir. Eğer, karşılığı bulunmasaydı, asl vücûde karşı olurdu. Hâlbuki, zâtdan başka olmıyan bu asl vücûdün karşısında birşey bulunmaz.

Tâam ma'rifet sâhibi olan bir ârif, asl vücûde ilerlerse, tam ademe iner. Böylece, bu ademin de, o hazretle bağlantısı olur. Zînetlenmiş olur. Güzelleşmiş olur. O vakt, ârifin kendi mertebeleri demek olan, kendi ademlerinin bütün mertebeleri, topluca olsun, ayrı ayrı olsun, hepsi güzel ve iyi olurlar. Kemâl ve cemâl hâsıl ederler. Bütün mertebelerinin iyi, güzel olması, yalnız böyle ârif içindir. Ondan başkasında, iyilik olursa, yâ ayrı ayrı ayrılmış ademlerin birkaç mertebesinde olur veyâ ayrı ayrı bütün mertebelerinde görülür. Bu ikincisi de, çok az bulunur. Fekat, her çeşid kötülük ve bozuklukdan başka birşey olmıyan tâam ve toplu ademin iyi ve güzel olması, yalnız bu ârif içindir. Bu ârifin şeytânı da, tâam iyi olarak, islâmın güzelliğine kavuşur. Nefs-i emmâresi mutmeinne olur. Mevlâsından râzı olur. Bunun içindir ki, Peygamberlerin efendisi "aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât", **(Benim şeytânım müslimân oldu)** buyurdu. Bundan sonra, gazâda, hiçbir gâzî ondan dahâ ileri olamaz. İyilikleri şeytân kadar gösteremez. Sübhânallah! Bu fakîrden elinde olmıyarak öyle ma'rifetler hâsıl oldu ki, çokları toplanarak çalışsalar, bir benzerine kavuşamazlar. Geleceği haber verilmiş olan hazret-i Mehdînin de bu ma'rifetlerden çok pay alacağı umulur. Fârisî beyt tercemesi:

***Pâdişâh, koca karı kapısına,
gelirse ey yeğit, sen buna şaşma!***

En güzel yaratıcı olan Allahü teâlâ, çok mubârek, pek mukaddesdir. Yaratıcı sanılanlara benzemez. Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâyâ hamd olsun! Görülüyor ki, mümkünlerin zâtları, aslları, ademlerdir. Vücûdün kemâllerinin zilleri bu ademlere aks ederek, bunları süslemiştir. Böyle olduğu için, mümkünlerin zâtları, her kötülüğün, bozukluğun kaynağıdır. Her çirkinliğin, kusûrun yeri olmuşlardır. Mümkünlerde yerleştirilmiş olan

her iyilik, her kemâl, asl vücûdden ödünç olarak gelmiştir. Nisâ sûresinin yetmişsekizinci âyetinde meâlen, **(Sana gelen her iyilik, Allahü teâlâdandır. Sana gelen her çirkinlik de, kendindedir)** buyruldu. Allahü teâlânın ihsânı ile, bir kimse, kendindeki iyiliklerin ödünç olarak verilmiş olduklarını görürse, üstünlüklerinin başkasından olduğunu anlarsa, kendini yalnız kötülük bulur. Tâmm kusûr bilir. Kendinde hiçbir kemâl göremez. Aks yolu ile geldiklerini bile göremez. Çıplak kimsenin ödünç çamaşır giymesi gibi olur. Çamaşırın ödünç olduğu, kendisini o kadar kaplamıştır ki, hepsini sâhibinde sanır. Kendini çıplak bulur. Üzerinde çamaşır var ise de, kendini çıplak sanır. Böyle görüş sâhibi olan zât **(Abdiyyet)** kulluk, makâmı ile şerefleir. Bu makâm, vilâyet makâmının en üstünüdür.

TENBÎH: Kötülükle iyiliğin ve aşağılıkla üstünlüğün böyle biraraya gelmeleri, vücûd ile ademin bir araya gelmesidir. Bu ise, iki ters şeyin biraraya gelmesi değildir. Bunun için, olmayacak şey sanılmamalıdır. Çünkü tâmm vücûdün tersi, tâmm ademdir. Zıl mertebelerinde ise, tâmm vücûdden aşağı doğru, derece derece inilmiştir. Adem tarafında da, en aşağı olan tâmm ademden yukarı doğru basamak basamak yükselmişlerdir. [Bunların birleşmeleri, metal atomları ile ametal atomlarının birleşmeleri gibi, çekirdeklerindeki artı elektriklerin birbirlerini itme kuvvetleri, elektron kuvvetleri ile azalarak birbirlerini çekmeğe başlamışlar, iyon şebekesi hâsıl etmişlerdir. Atom çekirdeklerindeki protonları biraraya toplayan ve] İyilik nûrları ile kötülük karanlıklarını biraraya getiren Allahü teâlâyı tesbîh ederiz. Hiçbir ayb ve kusûru Ona kondurmayız.

Süâl: Biraz yukarıda, tâmm ademin de, tâmm vücûde yakın olduğu yazılı idi. Tâmm iki zıd, iki ters birleşmiş olmuyor mu?

Cevâb: İki zıd şey, bir yerde birleşemez. Birinin, öteki yardımı ile durması ve birinin öteki tersi ile sıfatlanması olamaz değildir. Adem, mevcûd olabilir. Vücûd ile yakınlık hâsıl edebilir.

Süâl: Adem, nazarî, teorik birşeydir. Bunun dışarda var olması, ne demektir?

Cevâb: Adem, ya'nî yokluk deyince, hâtıra gelen şey teorikdir, hayâldedir. Fekat, ademin çeşidlerinden birinin sonradan var olmasını söylemek niçin bozuk olsun? Eski Yunan felsefecilerinin vücûd için söyledikleri de böyledir ki, vücûd, Vâcib-ül-vücûdün zâtından başkadır. Çünkü vücûd, teorik birşeydir, dışarda bulunamaz. Vâcib-ül-vücûdün kendisi ise, dışarda vardır. Bunun için ikisi başka başkadır diyorlar. Bunlara cevâb olarak da deniliyor ki, vücûd deyince akla gelen şey nazarîdir, dışarda yokdur. Fekat, vücûdün çeşidlerinden biri böyle değildir. Bunun için, vücûdün parçalarından biri dışarda bulunabilir.

Süâl: Yukarıda bildirilenlerden anlaşılıyor ki, Allahü teâlânın sekiz hakîkî sıfatı, zıl mertebelerinde vardır. Asl mertebesinde vücûdleri yokdur. Bu ise, doğru yolun âlimlerinin bildirdiklerine uygun değildir. Allahü teâlâ, o âlimlerin çalışmalarına karşılık bol bol iyilikler versin! Çünkü, bu âlimler sıfatların Zâtdan hiç ayrılmadıklarını ve hiç ayrılamayacaklarını bildirmişlerdir.

Cevâb: Söylediklerimizden, ayrılacakları anlaşılmaz. Çünkü bu zıl, o asla lâzımdır. Ondan ayrılamaz. Böyle olmakla berâber, yalnız Zât-i teâlâyı arayan, isimleri ve sıfatları hiç düşünmeyen bir ârif, o mertebede yalnız zâtı bulur. Hiçbir sıfatı düşünmez. Bu, o zemân sıfatlar bulunmaz demek değildir. Görülüyor ki, ârife göre, sıfatlar, Zât-i ilâhîden ayrılmış gibi sanılmaktadır. Dışarda ayrılmış değildirler. Bunun için, Ehl-i sünnet âlimlerinin “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’in” bildirdiklerine uygun olur. Bunu iyi anlamalıdır.

Bu açıklamalardan sonra, **(Kendini tanıyan, Rabbini tanır)** sözü iyi anlaşılır. [İbni Hacer-i Mekki “rahmetullahi aleyh”, bu sözün sâhibinin hazret-i Alî “radiyallahü anh” olduğunu bildiriyor. Mâverdi, **(Edeb-ü-dünyâ)** kitabında bunun hadîs-i şerîf olduğunu yazmaktadır. Demek ki, ibni Hacerin sözü, bunun hadîs-i şerîf olmadığını göstermemektedir.] Çünkü bir kimse, kendisini kötü olarak ve aşağı olarak tanıyınca ve kendisinde bulunan her iyiliğin ve üstünlüğün Vâcib-ül-vücûd hazretleri tarafından ödünç verilmiş olduğunu anlayınca, Hak teâlâyı iyi ve üstün ve güzel olarak tanır.

Buraya kadar yapılan açıklamalar anlaşılınca, Nûr sûresindeki, **(Allahü teâlâ, yerin ve göklerin nûrudur)** meâlindeki âyet-i kerîmenin özü meydâna çıkar. Çünkü, mümkünlerin hepsi ademlerdir. Ademler de hep kötülük ve aşağılıktır. Mümkünlerdeki iyilik ve üstünlük ve güzellik ve düzgünlük, Allahü teâlânın kendisi olan vücûdden gelmiştir. Bu vücûd, iyiliklerin ve üstünlüklerin kaynağıdır. Bu anlaşılınca, göklerin ve yerin nûru bu vücûddür. Bu vücûd, Vâcib-i teâlânın kendisidir. Bu nûr, göklerde ve yerde, zillerinin yardımı ile bulunduğundan, zillerin yardımı olmaksızın, doğrudan doğruya bulunduğunu sanmamak için, bu nûru bir misâl ile anlatmaktadır. **(Onun nûru bir fenere benzer. O fenerin içinde zeytinyağındaki fitilde yanan ışık vardır. Bu ışıklı fitil cam bir kandil içindedir...)** meâlindeki âyet-i kerîmeyi inşâallah başka bir mektûbda uzun açıklayacağız. Çünkü, uzun yazılacak şeyler vardır. Bu mektûbumuza sığdıramayacağız. Âyet-i kerîmeleri böyle açıklamaya **(Te’vîl)** denir.

Kur’ân-ı kerîmin tefsîri, ancak Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” işitildiği gibi yapılabilir. **(Kur’ân-ı kerîmi, kendi görüşüne, anlayışına göre tefsîr eden kâfir olur)** hadîs-i şerîfi, bunu bildirmektedir. **(Te’vîl)** böyle değildir. Kur’ân-ı kerîme ve hadîs-i şerîflere uygun olmak şartı ile, her âlim, anladığı gibi te’vîl yapabilir.

Mümkünlerin aslları, kendileri ademlerdir dedik. Mümkünlerin aşağı, bozuk sıfatları, bu ademlerden, Allahü teâlânın icâd etmesiyle hâsil olur. Mümkünlerdeki iyilikler ve üstünlükler, vücûdün kemâllerinin zillerinden ödünç olarak alınmıştır ve Allahü teâlânın icâdı ile hâsil olmaktadır.

Birşeyin iyi veyâ kötü olduğunu anlamak kolaydır. Âhıret için olan şeyler, güzel görünmeseler bile, güzeldir. Dünyâ için olan şeyler, güzel görünseler, tatlı ve iyi anlaşılırsalar bile çirkindir. Dünyânın yaldızlı güzellikleri, hep böyledir. Bunun içindir ki, islâmiyyetde oğlanların ve yabancı kadınların güzelliğine istek ve şehvetle bakmak yasak edilmiştir. Dünyânın yaldızlı, güzel görünen bütün pislikleri böyledir. Bunlar hep ademden hâsil olur. Ademden ise, hep kötülük ve bozukluk meydâna gelir. Eğer bu

güzellikler, bu iyilikler, vücûdün kemâllerinden olsa idi, yasak edilmezlerdi. Yalnız şurası var ki, asl dururken zille bakmak çirkin olacağı için, yasak edilebilir ise de, bu yasaklık, ademden olan kötülüklerin yasaklığı gibi harâm olmaz, yapmaktan ise, yapmamak dahâ iyi olur. Görülüyor ki, dünyâdaki güzellerin güzellikleri, vücûdün güzelliğinin zilleri değildir. Ademler, kemâllerin yanında bulunmakla güzel görünmeğe başlamışlardır. Ademin herşeyi gibi, bu güzel görünüşü de çirkin ve kötüdür. Şeker kaplanmış zehre benzer. Yaldızlanmış necâset gibidir.

İslâmiyyetin, nikâh edilen güzel kadınlarla ve güzel câriyelerle eğlenmeğe izin vermesi, çocuk elde etmek ve insanları üretmek içindir. Âlemdeki düzenin bozulmaması için buna izin verilmiştir.

Tesavvufçulardan birçoğu, güzel yüzlere, tatlı seslere bağlanmışlar. Bu güzelliklerin, Vâcib-ül-vücûd teâlâ ve tekaddes hazretlerinin kemâllerinden ödünç verilen güzellikler olduğunu sanarak, bunlara bağlanmağı iyi ve güzel bilmişler. Hattâ, tesavvuf yolunda ilerlemek için yardımcı sanmışlardır. Bu fakîrin anladığı böyle değildir. Yukarda biraz bildirilmiştir. Şuna çok şaşılır ki, bunlardan birkaçı, bu yanlış hareketlerini haklı göstermek için vesfika da göstermeğe kalkıyor. (Oğlanlardan sakınınız! Çünkü onlardaki güzellik, Allahü teâlânın güzelliği gibidir) sözünü ileri sürüyorlar. Allahü teâlânın güzelliği gibidir sözü, bunları şübheye düşürmektedir. Hâlbuki bu söz, onlara yardımcı olmuyor. Onların yanlış anladıklarını bildiriyor. Bu fakîrin anlayışının da doğru olduğunu gösteriyor. Çünkü (Sakınınız!) buyurmakta, onlara bakmayı yasak etmektedir. Bunun yanlış anlaşılabilceğini de anlatmak için (Onların güzelliği, Hak teâlânın güzelliği gibidir. Onun güzelliği değildir) buyurmaktadır. Böylece, yanlış anlaşılmasını önlemektedir. Resûlullah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem”, **(Dünyâ ve âhret, birbirinin zıddı, tersidir. Bu ikisinden birisini râzı edersen, öteki gücenir)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîf de gösteriyor ki, dünyânın güzelliği ile âhretin güzelliği birbirinin zıddıdır. Birbirine uymaz. Herkes bilir ki, dünyâ güzelliğini, islâmiyyet beğenmez. Âhret güzelliğini beğenir. O hâlde, dünyâ güzelliği kötüdür. Âhret güzelliği iyidir. Birincisi ademden, ikincisi vücûdden hâsıl olmaktadır. Evet, ba’zı şeyler vardır ki, bir bakımdan dünyâdandır, başka bir bakımdan âhrettedir. Bu şeyler, birinci bakımdan çirkindir. İkinci bakımdan güzeldir. Bu iki bakımı birbirinden ayırmak ve herbirinin güzelliğini ve çirkinliğini anlamak, islâmiyyeti bilmekle olur. Haşr sûresinin yedinci âyetinde meâlen, **(Resûlullahın emr etdiklerini yapınız! Yasak etdiklerinden sakınınız!)** buyuruldu. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Dünyâ yaratıldığı zemândan beri, Hak teâlâ ona beğenerek bakmamıştır. Hak teâlâ onu beğenmez)**. Bu hadîs-i şerîfde dünyâda ademden hâsıl olan kötülüklerin, çirkinliklerin ve bozuklukların beğenilmediği bildirilmektedir. Adem her kötülüğün ve her bozukluğun yeridir. Bunun için dünyânın güzelliği, tatlılığı ve tâzeliği kıymetsizdir. Allahü teâlâ, bunlardan râzı değildir. Allahü teâlâ, âhretin güzelliğinden râzıdır. Âhret güzelliğine bakar. Enfâl sûresinin altmışyedinci âyetinin meâl-i şerîfi, **(Siz dünyâyı istiyorsunuz. Allahü teâlâ ise, âhreti istiyor)** olup, Allahü teâlânın dünyâyı düşkün olanları beğenmediğini bildirmektedir. Yâ Rabbî! Dünyâyı, gözümüzde küçült!

Âhireti de kalblerimizde büyült! Fakr ile öğünen ve dünyâ güzelliğinden sakınan Muhammed “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve ekmelühâ” hurmetine, bu düâmızı kabûl eyle! Büyük âlim şeyh Muhyiddîn-i Arabî dünyâdaki kötülüklerin, aşağılıkların ve bozuklukların özüne bakmadığı için, (Mümkünlerin hakîkatleri, Hak teâlânın kemâllerinin ilmdeki zilleridir, sûretleridir) dedi. (Bu sûretler, dışarda biricik varlık olan Zât-i teâlâ aynasında aks ederek dışarda görünmüşlerdir) dedi. (İlmdeki sûretler, Hak teâlânın şü’ûn ve sıfatlarından başka birşey değildirler) dedi. Bunun için de, (**Vahdet-i vücûd**) dedi. Mümkünlerin varlığını, Vâcibin varlığı sandı “teâlâ ve tekaddese”. Kötülük ve aşağılık, iyiliğe ve yükseklığe göre meydâna çıkar. Tâml kötülük ve yalnız aşağılık diye birşey yoktur dedi. Hiçbirşeyin kendisi kötü değildir. Küfr ve dalâlet, sapıklık bile, îmâna ve hidâyete bakınca kötü olur. Yoksa kendileri kötü değil, iyi ve yarar olduklarını sandı. Kâfirlerde ve fâsıklarda bunların bulunması, doğruluk olur, sapıklık olmaz, dedi. Hûd sûresinin ellialtıncı âyetinin, (**Allahü teâlâ, her hayvanı dilediği gibi kullanmağa kâdirdir. Benim Rabbim hak ve adâlet üzeredir**) meâl-i şerîfini kendine şâhid göstermekdedir. Evet, vahdet-i vücûde inanan herkes böyle sözlerden çekinmez. Bu fakîre bildirildiğine göre, mümkünlerin mâhiyyetleri, hakîkatleri, aslları, ademlerle, vücûdün bu ademlere aks etmiş ve birleşmiş olan kemâlleridir. Bunu yukarıda uzun bildirdik. Doğruyu meydâna çıkaran, ancak Allahü teâlâdır. Doğru yola kavuşduran ancak Odur.

Oğlum! Allah adamlarının hiçbirinin ne açık olarak ve ne de işâret ederek söylememiş oldukları bu bilgiler ve ma’rifetler, çok şerefli, çok kıymetli bilgilerdir. Bin sene sonra meydâna çıkan ve Vâcib-i teâlânın hakîkati ile mümkünlerin hakîkatlerini tâml uygun olarak anlatan yüksek bilgilerdir. Kitâba ve sünnete uymayan ve doğru yolun âlimlerinin sözlerine benzemiyen bir yerleri yoktur. Resûlullahın “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” sanki ümmetine öğretmek için yaptığı, (**Yâ Rabbî! Herşeyin doğrusunu, bize olduğu gibi tâml göster!**) düâsı, belki de, yukarıda bildirilen hakîkatlerin, mâhiyyetlerin gösterilmesi içindir. Bunlar (**Ubûdiyyet**), kulluk makâmında anlaşılır. Aşağılığı ve alçaklığı ve kırıklığı görmeğe de işâret buyurmaktadır. Bunları görmek, kulluğa uygundur. Zevallı bir kulun, kendini sâhibi gibi bilmesi, hiç yakışır mı? Pek edepsizlik olur.

Oğlum! Şimdi o zemândayız ki, geçmiş ümmetlerde, böyle çok karanlık zemân gelince, büyük bir Peygamber gönderilerek, yeni bir din kurulurdu. Bu ümmet, ümmetlerin en iyisi olduğu için ve bu ümmetin Peygamberi, Peygamberlerin sonuncusu olduğu için “aleyhi ve alâ âlihi ve aleyhimüsalevâtü vetteslîmât”, bunların âlimlerine, İsrâil oğullarının Peygamberlerinin mertebesi verilmiştir. Peygamberlerin “salevâtullahi teâlâ aleyhim ecma’în” vazîfeleri, bu âlimlere yapıldırılmaktadır. Bunun için, her yüz sene başında, bu ümmetin âlimleri arasından bir (**Müceddid**) yenileyici, kuvvetlendirici seçerler. Bununla islâmiyyeti tâzelerler. Hele bin sene geçince, geçmiş ümmetlerde bir (**Ülül’azm**) Peygamber gönderdikleri ve Onun işini bir Nebîye bırakmadıkları gibi, bu ümmetde de, tâml ma’rifetli, bilgili bir âlim, ârif seçilir. Bu zât, geçmiş ümmetlerdeki Ülül’azm Pey-

gamberlerin işini yapar. Fârisî beyt tercemesi:

***Rûhül-kudsün yardımı, imdâda yetişirse,
Mesîhin yaptıkları, nasîb olur herkese.***

Oğlum! Tâm varlık, tâm yokluğun karşılığıdır. Mektûbun başında tâm varlık, Vâcib-ül-vücûdün hakikatidir. Her iyiliğin ve üstünlüğün de tam kendisidir demişdik. Böyle söylemek, topluca düşünerek olsa bile, o makâm için yakışık alamaz. Çünkü, zıl olmak anlaşılır. Bu vücûdün karşılığı olan ademin de, hiçbirşeye bağlılığı, benzerliği yokdur. Bu ademin de, her kötülüğün, her aşağılığın tâm kendisi olduğunu söylemek de burada yakışmaz. Çünkü, bir bağlılık anlaşılabilir.

Birşey, tâm olarak ancak kendine tâm zıd, tâm karşı olan şey üzerinde meydâna çıkar. [Meselâ ılık su, soğukda sıcak görünür. Siyâh nokta, beyâz üzerinde belli olur. Yıldız gece karanlığında görülür.] Herşey, zıddı arasında belli olur. Bunun için tâm vücûd, tâm olarak, tâm yokluk üzerinde belli olur. Tâm yokluk, tâm varlığa bir ayna olur.

Tesavvuf yolunda, geri dönüp inmek, ilerlerken yükselmek kadar olur. [Çok çıkan, geri dönünce, çok iner.] Bir kimse, Allahü teâlânın yardımı ile tâm vücûde yükselirse, bu kimse dönüşde, tâm ademe kadar iner. Yükselirken ârifin şü'uru gider, bilgisi kalmaz. İnerken şü'ûruna ve bilgisine kavuşur. Bu şü'ur ve ma'rifet makâmında, onu hiç zıl bulunmayan ve zâtın şü'ûn ve i'tibârlarından da uzak olan (**Tecellî-i zâtî**) ile şereflendirirler. Bundan önce olan bütün tecellîlerin, isimler, sıfatlar, şü'ûn ve i'tibârât zillerinden bir zillin perdesi arkasında olduğunu ona bildirirler. Her ne kadar ârif, o tecellîleri, isimlerin ve şü'ûnun arada perde olmayarak hâsıl olduğunu, tâm vücûdün perdesiz olarak tecellî etdiğini sanır ise de, bir zillin perdesi arkasında tecellî etmektedir. Sübhânallah! Her kötülüğün, her aşağılığın yeri olan bu adem, vücûdün tam zûhuruna vâsita olduğu için, güzellik kazanmakta, hiç kimsenin bulamadığına kavuşmaktadır. Kendisi kötü olan şey, araya güzelliğin karışması ile, güzel olmaktadır. İnsanın nefs-i emmâresi de, hep kötülüğe kayar. Ademe her şeyden dahâ çok yakındır. Bunun için, tâm tecellîye herşeyden dahâ çok kavuşmaktadır. Herşeyden dahâ yukarı çıkmaktadır. Fârisî mısra' tercemesi:

İhsâna en uygun olan, günâh işleyenlerdir!

Ma'rifeti tâm olan bir ârif, bütün makâmlardan ileri yükseldikten ve her mertebeden geçerek indikten sonra, tâm ademe inerek Vücûd-i teâlâyâ ayna olunca, sıfatların ve isimlerin bütün kemâlleri onda görünür. Tâm vücûdde bulunan bütün latifeler onda görünür. Ondana başka kimse bu ni'mete kavuşamaz. Bu ayna olmak ni'meti, onun boyuna göre biçilip dikilerek, üzerine giydirilmiş kıymetli bir elbiseye benzer. Kemâllerin, üstünlüklerin zilleri, sûretleri, her ne kadar ilm-i ilâhîde birbirlerinden ayrılmışlar ise de ve ârifin ayna olması da, ilm mertebesinde ise de, ârifin aynası dışarıda vardır ve bütün kemâlleri dışarda göstermektedir.

Süâl: Ademin ayna olması ne demektir? Adem, hiçbirşey değildir. Hangi bakımdan vücûdün aynası olmaktadır?

Cevâb: Adem dışardaki varlıklara göre hiçdir. Fekat ilmde bir ayrılık kazanmıştır. Hattâ, ilmde bir varlık da olmuştur. Tesavvuf yolunun sonuna varanlar “kaddesallahü teâlâ esrârehümül’azîz”, ademin zihndeki varlığına, vücûdün aynası, şundan dolayı demişlerdir ki, adem mertebesinde bulunan bütün kötülüklerin ve aşağılıkların hiçbiri, ademin karşılığı olan vücûdde bulunmaz. Ademde bulunmayan her üstünlük de, vücûdde vardır. Bu inceliğe dikkat edilirse, adem vücûddeki kemâllerin görünmesine sebep olmaktadır. Ayna olmak demek de, işte budur. Burasını iyi anla! İşine çok yarayacaktır. Her şeyin doğrusunu bildiren ancak Allahü teâlâdır.

Oğlum! Bu yazılan ma’rifetlerin hepsinin Allahü teâlâ tarafından ilhâm edilmiş olduklarını, şeytân vesveselerinin hiç karışmadığını umarım. Buna delil, sened olarak şunu da söyleyeyim ki, bu bilgileri yazmak istediğim ve Allahü teâlâyâ sığındığım zemân, meleklerin “alâ nebiyyinâ ve aleyhimüs-salâtü vesselâm” sanki şeytânları buralardan kovdukları görüldü. Onları buralara yaklaştırmadılar. Herşeyin doğrusunu Allahü teâlâ bilir.

Kıymetli ni’metleri meydâna çıkarmak, hamd yollarının en büyüklerinden biridir. Bu büyük ni’metleri açıklamaya kalkıştım. **(Ucb)**, kendini beğenmek sanılmasından uzak olacağını umarım. Ucb nasıl olabilir ki, Allahü teâlânın yardımı ile, kendi kötülüğüm ve alçaklığım hep gözümün önündedir. Bütün kemâller, iyilikler de Allahü teâlânındır. Geçmişde ve gelecekte olan her hamd âlemlerin Rabbi içindir. Onun Peygamberlerine ve Peygamberinin kerîm olan Âline ve yüksek Eshâbının hepsine iyi düâlar ve selâmlar olsun “salevâtullahi teâlâ aleyhi ve alâ Âlihi ve Eshâbihi ecma’în”! Doğru yolda bulunanlara ve Muhammed Mustafânın izinde gidenlere de selâm olsun “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü efdalühâ vetteslîmâtü ekmelühâ”!

İlâve: Vücûd ve adem ve Allahü teâlânın sıfatları, akl ile anlaşılabilir. Allahü teâlâ, akl ile anlaşılamiyan şeyleri görüp anlayabilen başka bir kuvvet, sevdiği kullarına verir. Bu kuvvete (Basîret=Kalb gözü) ve bu kullara (Evliyâ) denir. Evliyâ, kalb gözleri ile görüp onlar ve birbirlerine anlatırlar. Başkalarının, bu şeyleri akl ile araştırmalarına izn verilmedi. Kalb gözüne kavuşmak için, müslimân olmak ve tesavvuf yolunda çalışmak lâzımdır. Tesavvuf yolunda çalışmıyan müslimânın kalbi hastadır. Müslimân olmıyan bir kimsenin kalbi ölüdür. Kalb gözü kördür. Otuzdördüncü mektûba bakınız!

235

İKİYÜZOTUZBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Abdülgafûr-i Semerkandî, Hâci bey Firketi ve hâce Muhammed Eşref Kâbilîye yazılmıştır. Bu yolun büyüklerini sevmek, dünyâ ve âhret se’âdetinin sermâyesi olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun. Onun sevgili Peygamberine ve Âline ve Eshâbının hepsine salât ve selâm olsun! Bizi sevenler, iyi bilin ki, arka arkaya gelen kıymetli mektûblarınız, sevginizin çokluğunu, bir ân önce kavuşmak istediğinizi bildirdiği için, bizleri çok sevindirdi. Allahü teâlâ, bu yolun büyüklerine olan muhabbetinizi arttırsın. Bu sevgiyi, dünyâ ve âhi-

ret se'âdetinin sermâyesi biliniz! Bu sevginizin artması için, Allahü teâlâyâ düâ ediniz! Bu sevgi, insanın islâmiyyete uymasını kolaylaştırır. Bâtının cem'iyeti ya'nî, kalbin her ân Allahü teâlâ ile olması, bu sevgi ile elde edilir. Eğer dünyânın bütün sıkıntılarını ve zulmetlerini, lekelerini kalbe doldursalar, bu sevgi bulunursa, hiç üzülmemelidir. Ümmîdli olmalıdır. Eğer kalbe dağlar gibi çok hâller ve nûrlar yağdırsalar, fekat bu sevgi kıl kadar azalsa, bunları harâblık, felâket bilmelidir ve istidrâc olduğunu anlamalıdır. Buna sıkı yapışıp sonra, işinize bakınız! Kıymetli ömrü lüzûmsuz şeylerle boş yere geçirmeyiniz! Fârisî beyt tercemesi:

***Sana söyleyeceğim hep budur:
Çocuksun, yol ise korkuludur!***

Size ve doğru yolda gidenlere ve Muhammed aleyhisselâmın yolunda bulunanlara selâm olsun!

236

İKİYÜZOTUZALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, kıymetli oğlu Muhammed Sâdıkâ “kaddesallahü teâlâ sirre-hül'azîz” yazılmıştır. Ba'zı sırları bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun sevgili Peygamberine salâtü selâm olsun! Çok kıymetli oğlum! Hâlinizi açıkladığımız mektûbunuzdan, Vilâyet-i hâssa-i Muhammediyyeye “alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye” bağlı olduğunuz anlaşılmaktadır. Bunun için Allahü teâlâyâ çok şükr ediniz! Çok zemândan beri, bu ni'mete kavuşmak istiyordunuz. Şimdi, cenâb-ı Hakdan ümmîd ederek, gönlümü size verdim. Sizi bu devlete çekmeğe uğraşım. Önce, sizi Vilâyet-i Mûsevîde buldum. Oradan çekerek, Vilâyet-i hâssa-i Muhammediyye içine almak nasîb oldu. Bundan dolayı Allahü teâlâyâ sonsuz hamd ve şükrler olsun! Siz, bu vilâyete çekerek getirildiğiniz için, yirmi gündün çok oluyor ki, koynumdasınız, yetişiyorsunuz. Bağlantınız kuvvetli olmadığından, belki sizin hiç haberiniz olmamıştır. Şimdi kuvvetlendiği için sizin de, anladığınızı sanırım. Allahü teâlânın bu günâhı çok kuluna, her ân durmadan yağın ni'metlerinden hangi birini yazayım? Fârisî iki beyt tercemesi:

***Ben o toprağım ki, ilk behâr bulutu,
lutf eder, verir bereketli yağmuru.***

***Vücûdümün her kılı, dile gelse de,
şükr edemem ni'metlerinin hiçbirine.***

Kıymetli oğlum Muhammed Sa'îdin mektûbunda bildirdiği hâlleri pek doğru, çok kıymetlidir. Böyle kıymetli hâller, tanıdıklardan pekaz kimseye nasîb olmaktadır. Allahü teâlânın, onu da, Vilâyet-i hâssa-i Muhammediyye ile şerefliendirmesini ümmîd ederim. Oğlum Muhammed Ma'sûm, Allahü teâlânın lutfü ve ihsâmı ile, yaradılışında bu devlete elverişlidir. Allahü teâlâ, sevgili Peygamberinin sadakası olarak, onda bulunan bu kuvveti meydâna çıkarır! Âmîn.

İKİYÜZOTUZYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Muhammed Tâlib-i Beyânegîye yazılmışdır. Sünnet-i seniyyeye yapışmağı istemekte, büyüklerin yolunu övmektedir:

Allahü teâlâ, bizi ve sizi islâmiyyetin doğru yolunda bulundursun! Kıymetli kardeşim! Nakşibendiyye yolunun büyükleri, sünnet-i seniyyeye uymuş, azîmet yolunu tutmuşlardır. Sünnet-i seniyyeye uymakla ve azîmet yolunu seçmekle birlikde, eğer ahvâl ve mevâcid ile şereflenirlerse, büyük ni'met bilirler. Eğer, ahvâl ve mevâcide kavuşurlar, fekat sünnete yapışmakta ve azîmeti seçmekte gevşeklik olursa, bu ahvâli hiç beğenmezler ve böyle mevâcidî, ya'nî kendinden geçmeğı istemezler. Bu gevşekliğı, felâketin başlangıcı bilirler. Çünkü, Hindistândaki din adamları olan Cûkiyye ve Berehmenler ile eski Yunan felesofları da böyle tecellî sanılan tecellîlere ve Âlem-i misâldeki keşflere ve vahdet-i vücûd bilgilerine mâlik oldular. Fekat, rezîl ve rüsvâ olmakdan ve felâkete sürüklenmekden kurtulamadılar. Se'âdetden mahrûm kalmakdan başka, ellerine birşey geçmedi. Kardeşim! Allahü teâlânın lutfü ve ihsânı ile, bu büyüklerin yoluna girdiğimize göre, onlar gibi olmanız lâzımdır. Onların yolundan kıl kadar ayrılmamalısınız! Ancak, böylece, onların yüksekliklerinden, birşeylere kavuşabilirsiniz. Önce, Ehl-i sünnet vel-cemâ'at mezhebi âlimlerinin kitâblarında bildirilenlere uygun olarak, i'tikâdı düzeltmek lâzımdır. Bundan sonra, farzları, vâcibleri, sünnetleri, müstehabları, halâl ve harâmları, mekrûhları ve şübheli olanları, Ehl-i sünnet âlimlerinin fıkıh kitâblarından öğrenmeli ve işler, bu bilgiye uygun olmalıdır. Bunlar yapıldıktan sonra, sıra üçüncüsüne gelir ki, bu da, tesavvuf bilgileridir. Ehl-i sünnet i'tikâdı ve fıkıh bilgilerine uygun işler, tayyârenin iki kanadı gibidir. Bu iki kanad sağlam olmadıkca, maddesiz, zemânsız âleme uçulamaz. Bu iki kanad elde edilmeden, ahvâl ve mevâcid hâsıl olursa, felâket uçurumuna doğru yuvarlanıldığı anlaşılmalıdır. Böyle hâllerden ve vedlerden kurtulmak için Allahü teâlâyâ sığınmalıdır. Fârisî mısra' tercemesi:

İş budur. Bundan başkası hiçdir!

Arabî mısra' tercemesi:

Habercinin işi, yalnız haber vermektir.

Kıymetli kardeşim meyân şeyh Dâvûd oraya gelmiştir. Onun sohbetini büyük ni'met biliniz. Nasihatlarına kıymet veriniz. Gösterdiği yolda bulununuz! Kendisi, bu yolun büyüklerinin talebesi yanında çok bulunmuştur. O büyüklerin yolunu ve gidişlerini iyi öğrenmiştir. Orada bulunan kardeşlerimiz ve mîr Nu'mân hazretlerinin yardımı ile bu yüksek yola girmiş olanlar, şeyh hazretlerinin sohbetini ganîmet bilsinler. Onun halkasında, bir yere otursunlar. Birbirlerinde yok olsunlar. Böylece cem'iyete kavuşurlar. Ya'nî gönülleri Allahü teâlâyâ bağlanır. Bu yolda ilerler, yükselirler.

(Mektûbât)ı okuyunuz! Çok fâidelidir. Fârisî mısra' tercemesi:

Aranılan hazînenin nişânını verdim sana!

Size ve doğru yolda gidenlere ve Muhammed Mustafânın izinde olanlara selâm olsun “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve ekmelühâ”!

238

İKİYÜZOTUZSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mîr Muhammed Nu'mâna yazılmışdır “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz”. Din kardeşlerinin çoğalmasında iyi ümmîdler vardır. Müridlerin ma'rifetlere, hâllere kavuşması, pîrlerin gevşekliğine ve (Ucb)a sebep olmaması bildirilmektedir:

Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâyâ hamd olsun! Peygamberlerin efendisine ve Onun temiz olan Âline ve güzel Eshâbının hepsine salât ve selâm olsun! Hâce Rahmînin adamı ile gönderdiğiniz kıymetli mektûb geldi. Bizi çok sevindirdi. Talebenin hâlleri uzun yazılmış olmakla sevincimiz katkat arttı. **(Din kardeşlerinizi çoğaltınız!)** hadîs-i şerîfnde buyurulduğu üzere, din kardeşlerinin çoğalması ümmîd vericidir. **(Kasas)** sûresinin otuzbeşinci âyetinin, **(Seni kardeşinle kuvvetlendiririz)** meâl-i şerîfi de, bu ümmîdi kuvvetlendirmektedir. Fekat, önce kendi hâllerine ve işlerine bakmak lâzımdır. Kendi hareketini, duruşunu düşünmelidir. Talebenin ilerlemesi, rehberlerin işini gevşetmemelidir. Talebenin harâretli çalışması, rehberlerin çalışmalarını söğütmemelidir. Bundan dolayı, çok korkmak ve titremek lâzımdır. Talebenin hâllerini ve makâmalarını, kendisi için aslan gibi ve kaplan gibi tehlikeli bilmelidir. Onlarla öğünmek ve sevinmek nerede kalır. Ucb kapısının bu yoldan açılmamasına çok dikkat etmelidir. **(Hayâ, îmândan bir parçadır)** hadîs-i şerîfi gözönünde tutularak, mürîdlerin ilerlemesinden utanmalı ve yüz kızarmalıdır. Tâliblerin çalışmalarının kızışmasından ibret almalı, çalışmayı arttırmalıdır. İşleri, ibâdetleri bozuk görmeli, niyyetleri düzeltmeğe çalışmalıdır. Söz ile ve hâl ile, dahâ var mı demelidir. Sizin güzel hâllerinizden bunların umulduğu açıkca belirlidir. Fekat, nefs-i emmâre ve iblîs-i la'în gibi din düşmanları düşünülerek ağır yazıldı. Tâliblere olan teveccühünüzün, yardımlarınızın bu yoldan gevşemesi için cevâbımız aşırı oldu. İki ni'metin de bir arada bulunması lâzımdır. Yalnız birini yapmak, aşağıda kalmak olur. Hâce Rahmî kardeşimizin ve seyyid Ahmedin hep yanınızda bulunması lâzımdır. Siz de onlara çok yardım ediniz. Mîr Abdüllatîf de, tevbe edebildi ise, ona da yardımınızı esirgemeyiniz. Doğru yolda ilerlesin. Birkaç tâlibin Kâdirî yolunu istediklerini yazıyorsunuz. Ebû Bekr-i Sıddîkın yolundan başka hiçbir yolu, hiçbir kimseye bildirmeyiniz! İki yol birbirleri ile karıştırılmasın! Fekat, yalnız külâh ve şecere isterlerse ve istihâre uygun çıkarsa, kabûl edersiniz ve nasîhat verirsiniz. Allahü teâlâ size ve arkadaşlarınıza ve sevdiklerimize ve talebenize ve doğru yolda gidenlere ve Muhammed Mustafânın izinde bulunanlara selâmet versin “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve ekmelühâ”!

İKİYÜZOTUZDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, molla Ahmed-i Berkîye yazılmışdır. Dostların kusûrları afv olunacağı ve istihâre yapmak bildirilmektedir:

Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâya hamd olsun. Peygamberlerin en üstününe ve Onun Âline ve temiz Eshâbının hepsine ve bütün Peygamberlere salât ve selâm olsun!

Merhamet ederek göndermiş olduğunuz kıymetli mektûbu okumakla sevindik. Hâl hâsıl olursa bildirilir... buyuruyorsunuz. Yavrum, hâl hâsıl olmasını istemek, hâlleri veren sevgili olduğu içindir. Onun sevgisi var ise, hâl olsa da, olmasa da birdir. Burada iken, size çok tohum ekildiğini söylediğimizi yazıyorsunuz. Yavrum! Evet, yazdığımız gibidir. Fekat, bunların meyvelerini toplamak için, çok zemân ister. Fâidesi, belki de öldükten sonra görünür. Sevin, fekat acele etme!

Mevlânâ Muhammed Sâlihın sözlerini yazıyorsunuz. Şimdi yanımızda olmadığından, onları niçin söylediğini kendisinden anlıyamadık. Onun için, birşey yazamıyacağım. Herhâlde hayrdır. Kalbinize birşey gelmesin. Edebe uymıyan şey yapıldığını yazıyorsunuz. Kalbi temiz kimselerin hatâları afv olunur. Gönlünüze hiçbir şey gelmesin! Hâllerinizin nasıl olduğunu soruyorsunuz. Allahü teâlâya hamd ve şükr olsun ki, kabûl olunmuşlardansınız. Kabûl edilmiş olanlar, sebepsiz kabûl olunurlar.

İki şeyhzâde gelerek, zikr öğretilmesini istiyorlar diyorsunuz. Yavrum! Yapılacak her iş için istihâre yapmak sünnetdir ve mubârekdir. Fekat, istihâre yaptıktan sonra, o işin yapılmasını veyâ yapılmamasını gösteren bir şeyin, uykuda veyâ rü'yâda yâhud uyanık iken görünmesi lâzım değildir. İstihâreden sonra, kalbine bakmak lâzımdır. O işi yapmak arzûsu, eskisinden dahâ çok olmuş ise, o işi yapmağı gösterir. Eğer arzû, çoğalmamış ve eskisinden dahâ da azalmamış ise, yine yasak olmaz. Böyle olunca, yapmak arzûsu artıncıya kadar, istihâreleri tekrâr tekrâr yapmalıdır. İstihâreler yediye kadar tekrâr olunur. İstihâreden sonra, o işi yapmak arzûsunun azaldığı anlaşılırsa o işin yapılmasını gösterir. Böyle olunca da, istihâreler tekrârlanabilir. Hattâ, nasıl olursa olsun, istihâreleri her zemân tekrârlamak, dahâ uygun ve dahâ iyi olur. O işi yapmak veyâ yapmamakta ihtiyâtlı davranılmış olur.

(Mebde' ve Me'âd) risâlesindeki, (Rûhun cesed şeklini alarak) yazısının açıklanmasını istiyorsunuz. Cânlı insanın yaptığı işleri, rûhun yapması, cesed hâlini alarak olur. Büyüklerin "kaddesallahü teâlâ esrârehüm" rûhlarının, cânlı insanlar gibi yaptıkları yardımlar, hep böyle olmaktadır. Düşmanları helâk etmeleri ve sevdiklerine çeşidli yardımlarda bulunmaları ve sıkıntıda olanları kurtarmaları hep böyledir.

Zâlimlerin fitnesinden, zararından kurtulmak için düâ istiyorsunuz. Allahü teâlâ, sizi ve evinizdekileri, belki o mahalledekileri, o zâlimlerin şerinden korumuşdur. Gönlünüz hoş olarak, Allahü teâlâya teveccüh ediniz! Bu korumak kısa bir zemân için değildir sanırım. Allahü teâlânın rahmeti, magfireti elbette çok geniştir. Yalnız, orada bulunan kardeşlerimize nasîhat ediniz ki, iyi hâllerini ve müslimânlara yardımlarını bozmasınlar. Ra'd sûresi onikinci âyetinde meâlen, **(İnsanlar kendilerini değiştirmeyince, Allahü teâlâ da, onlarda olanı elbette değiştirmez)** buyuruldu. Vesselâm.

İKİYÜZKIRKINCI MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Yûsûf-i Berkîye yazılmışdır. Bu yolun sonsuz olduğunu ve kelime-i tevhîdin fâidelerinden birkaçını bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun. Onun seçtiği iyi kullara selâm olsun! İyi hâllerinizi bildiren mektûbunuzu okumakla sevindik. Fârisî mısra' tercemesi:

Aşkda böyle şaşılacak şeyler olur!

Hâllerden ileri geçerek, hâlleri verene ulaşmak lâzımdır. Orada cehâlet, anlıyamamak, bilmemek vardır. Ondan sonra, eğer ma'rifet ihsân ederlerse, çok büyük ni'met olur. Görülebilen, anlaşılabilen herşey bırakılır, yok edilebilir. Bu çoklukta, birliği görmek olsa da, kıymet vermemeli, yok etmelidir. Çünkü, o vahdet hiçbir çoklukta, hiç bulunamaz. O görünen, vahdetin kendi değil, benzeri, görüntüsüdür. Böyle olduğu zemân (**Lâ ilâhe illallah**) güzel kelimesini söylemeniz uygun olur. Bu güzel kelimeyi o kadar çok söyleyiniz ki, hiçbirşeyi görmez ve bilmez olunuz. Hayret, bilgisizlik mertebesine yükseliniz. Fenâ denilen hâle geliniz. Hayret, bilgisizlik mertebesine erişmedikçe, Fenâ hâsıl olmaz. Sizin Fenâ mertebesi dediğiniz şey, Fenâ değildir. Ona (**Adem**) denir. Bilgisizlik mertebesine erişip, Fenâ hâsıl olunca, bu yola ilk adım atılmış olur. Vâsıl olmak nerede? Kavuşmak kime? Arabî beyt tercemesi:

***Sevgiliye kavuşmak ele geçer mi acabâ?
yüksek dağlar ve korkunç tehlikeler var arada.***

Hâlleriniz doğrudur. Fekat, bunları bırakıp ilerlemek lâzımdır. Allah yolunda olanlara selâmlar olsun!

İkinci nasîhatim, islâmiyyetden hiç ayrılmayınız! Hâllerinizi islâmiyyet ile ölçünüz. Allah korusun, eğer islâmiyyete uymıyan söz ve iş olursa, bunu felâketin başlangıcı biliniz! Vesselâm.

İKİYÜZKIRKBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mevlânâ Muhammed Sâlihe yazılmışdır. Dostlardan çoğunun ilerledikleri bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun sevgili Peygamberine salât ve selâm olsun! Kıymetli kardeşim! Hamd olsun, hepimiz iyiyiz. Mevlânâ Muhammed Sıddîk "kuddise sirruh" bugünlerde, Vilâyet-i hâssa-i Muhammediyye ile şereflendi. İsmi parçalarını geçerek bütününe kavuştu. Bununla berâber, gözü dahâ yukarılardadır. Oradan çok şeyler edindi. Geri dönmesi umulur. Allahü teâlâ, dilediğini rahmetine kavuşturmakta. Kendi hâllerinizi ve tarîkate girmiş olan ve girmekte olan kardeşlerin hâllerini yazınız! Birkaç günü orada doğru yolda geçiriniz! Vesselâm.

İKİYÜZKIRKİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Bed'uddîne yazılmışdır. Zikr-i zât ve zikr-i nefy-ü isbât bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd ve Resûlüne salât ve selâm olsun. Size ve bütün din kardeşlerime hayrlı düâlar olsun!

Kıymetli kardeşim! Dervîş Muhammed, şerefli mektûbunuzu getirdi. Bizleri sevindirdi. Kendinizi kusûrlu gördüğünüzü ve niyetlerinizi ve ibâdetlerinizi beğenmediğinizi yazıyorsunuz. Allahü teâlâ, bu görüşünüzü artırsın ve beğenmemenizi çoğaltsın! Bu yolda, bu iki ni'met işlerin temelidir.

Süâl: İsm-i zât ile ne zemâna kadar çalışılacağını soruyorsunuz. Bu isme devâm etmekle, ne mikdâr perdelerin ortadan kalkacağını ve nefy-ü isbât ne vakte kadar yapılır ve bu mubârek kelime ile nelere kavuşulur ve ne kadar perde kalkar diyorsunuz?

Cevâb: (Zikr) demek, gafleti gidermek demektir. Başlangıçta da, yolun sonunda da, insanın zâhiri, ya'nî bedeni, gafletten kurtulamaz. Bunun için, zâhir her zemân zikre muhtâcdır. Ba'zı zemân, ism-i zât olan (**ALLAH**) kelimesi ile zikr, dahâ fâideli olur. Ba'zan da, nefy-ü isbât zikri, ya'nî kelime-i tevhîd söylemek dahâ uygun olur. Bâtına, ya'nî kalbe gelince, burada da, gaflet büsbütün gidinceye kadar zikr etmek elbette lâzımdır. Şu kadar var ki, başlangıçta, herkesin bu iki zikre devâm etmesi lâzımdır. Yolun ortasında ve sonunda, bu iki zikr şart değildir. Kur'ân-ı kerîm okumakla ve nemâz kılmakla da gaflet giderilebilirse, bunlarla da olur. Yolda olanlara, Kur'ân-ı kerîm okumak, sonda olanlara ise, nâfile nemâzları kılmak dahâ uygundur.

Şunu da biliniz ki, ancak Zât-i teâlâyâ kavuşmak isteyenler için, Zât-i teâlânın isimlerle ve sıfatları düşünmekle birlikde hâzır olması da, gaflet sayılır. Bu gafleti yok etmeleri lâzımdır. Ötelerin ötesine ilerlemelidirler. Fârisî beyt tercemesi:

Dost ayrılığı, az olsa da, az değildir.

Gözde, kıl parçası da olsa, çok görünür.

Rü'yâları yazmışsınız. Bundan önce de bildirmişdim ki, bunlar müjdecidirler. Müjde edilen şeylerin meydâna çıkmaları zemânı, dahâ gelmemiştir. Bekleyiniz ve çalışınız! Arabî beyt tercemesi:

Sevgiliye kavuşmak ele geçer mi acabâ?

Yüksek dağlar ve korkunç tehlikeler var arada!

Vesselâm.

Ey, insan adımı taşıyan varlık,

Kendine gel, uyan gafletten artık!

Se'âdet yolun, göremezsen nâdân,

Niye vermiş sana, bu akli Yezdân?

İKİYÜZKIRKÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Eyyûba yazılmışdır. Tarîkat-i aliyye-i Nakşibendiyyeyi tergîb etmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd ve Peygamberine salâtü selâm ederim. Sizlere ve bütün mü'minlere iyi düâlar ederim.

Kıymetli kardeşim! Çeşidli mektûblarınız ile, birkaç def'a nasîhat istediniz. Fekat, bu aşığılığımı düşünerek, kendi çöküntülerime bakarak, cevâb yazmağa kalkışamadım. Fekat, tekrâr istediğiniz için, bir kaç şey yazmağa kendimi zorluyorum.

İnsanlara önce lâzım olan, herkesin birinci vazîfesi, emrlere uymak ve yasaklardan kaçınmaktır. Haşr sûresinin yedinci âyetinde meâlen, **(Resûlümün getirdiklerini alınız ve yasak ettiklerinden kaçınız!)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîme, islâmîyyete uymanın lâzım olduğunu göstermektedir.

Zümer sûresinin üçüncü âyetinde meâlen, **(Biliniz ki, Allahü teâlâ, hâlis olan din ister)** buyuruldu. Böylece, herkese, ihlâs kazanması emr olundu. Fenâ hâsil olmadıkça, ihlâs elde edilemez. Zât-i ilâhî sevilmedikce ihlâsın varlığı düşünülemez. Fenâyı hâsil eden ve insanı, Zât-i ilâhînin sevgisine kavuşduran şey de, tesavvuf yolunda ilerlemektir. Görülüyor ki, bu yolda ilerlemek, herkese lâzım olmaktadır. Çünkü, ihlâsa kavuşmak, herkese lâzımdır. Yüksek mertebeleri ve bu mertebelere ulaştırmaları bakımından, tesavvuf yolları çeşidlidir. Bunlar arasında, sünnet-i seniyyeye uymağı ve islâmîyyete yapışmağı emr edenleri seçmek dahâ iyi ve uygundur. Bu yol da, Ebû Bekr-i Sıddîkın yoludur "kaddesallahü teâlâ esrârehümül aliyye". Çünkü bu yolun büyükleri, bu yolda, sünnet-i seniyyeye yapışmışlar, bid'atden sakınmışlardır. Elden geldiği kadar ruhsatla iş görmeğe izn vermezler. Ruhsat verilen işler, kalbe fâideli görünseler de, bunlara izn vermezler. Azîmet olan işler, kalbe zararlı görünseler de, azîmetle iş görmeği elden bırakmazlar. Ahvâl ve mevâcidi, islâmîyyet terâzîsi ile ölçerler. Zevkleri ve ma'rifetleri, din bilgilerinin hizmetçileri bilirler. Çok kıymetli cevâhir gibi olan fikh bilgilerini, ceviz ve cam parçaları gibi değersiz olan vecd ve hâl ile, çocuklar gibi değışmezler. Tesavvufcuların, ma'nâsız sözlerine kıymet vermez, aldanmazlar. **(Nass)**ı bırakıp **(Fuss)**a bağlanmazlar. [Ya'nî fikh bilgilerini bırakıp, **(Füsûs)** kitâbına bağlı kalmazlar.] Medînede olan fütûhâtı bırakıp, **(Fütûhât-i Mekkiyye)**ye sarılmazlar. [Ya'nî çoğu Medîne-i münevverede gelmiş olan fikh bilgilerini bırakıp da, Muhyiddîn-i Arabî hazretlerinin **(Fütûhât-i Mekkiyye)** adındaki kitâbında yazılı, fikh bilgilerine uymıyan, ma'rifetlere sarılmazlar.] Bunun için, bu büyüklere hâsil olan hâller gelip geçici değildir. Gafletsiz geçen vaktleri çok uzun sürer. [Allahü teâlâdan başka herşeye **(Mâ-sivâ)** denir.] Mâ-sivâ sevgisi, kalblerinden öyle silinmiştir ki, mâ-sivâyı düşünmek için bin sene uğraşsalar, kalblerine getiremezler. Başkalarına şimşek gibi çakıp geçen **(Tecellî-i zâtî)** bu büyüklerden hiç ayrılmaz. Çabuk biten huzûra hiç kıymet vermezler. Nûr sûresinin otuzyedinci âyetinde meâlen, **(Ticâret, satış yapmak, o büyük insanları, Allahı hâtırlamaktan alıkoymaz)**

buyuruldu. Bu âyet-i kerîmede buyurulan kimseler bunlardır. Böyle olmakla berâber, bu büyüklerin yolu, yolların en kısıasıdır. Elbette kavuşdurucudur. Başka yolların sonunda ele geçenler, bu büyüklerle başlangıçta verilir. Bunların kalbleri, hazret-i Ebû Bekrin “radiyallahü anh” mübârek kalbine bağlıdır. Kalblerini bağlayan bu zincir, bütün başka meşâyihın bağlarından üstündür. Fekat herkesin aklı, bu büyüklerin aldığı zevkı anlayamaz. Bu yolda bulunan kısa görüşlü kimseler bile, bunların yüksekliklerine inanamazlar. Fârisî beyt tercemesi:

***Kötülirse, anlamayan bu büyükleri eğer,
Hâsâ! Bu iftirâdır; cevâb vermesem değer.***

Hâce Ubeydullah-i Ahrâr “kuddise sirruh” hazretleri buyurdu ki, (Bu yüksek zincirin halkaları olan büyükler, her gösteriş yapanlara, oynayanlara benzetilemezler. Onların kazançları çok yüksektir). Fârisî beyt tercemesi:

***Yazık olur açıklamak onu,
gizli kalsın gönül aşkı gibi.
Fekat gösterdim ki, yol bulalar,
bulmayıp üzülmeyen yeğitler.***

Bu büyüklerle “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în” verilen ni’metlerle ve üstünlükleri ile defterler doldurulsa, sonsuz denizler yanında bir damla gibi olur. Fârisî mısra’ tercemesi:

Aranılan hazînedan nişân verdim sana.

Doğru yolda gidenlere ve Muhammed Mustafânın izinde olanlara selâm olsun “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ”!

244

İKİYÜZKIRKDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Muhammed Sâlih-i Külâbîye yazılmışdır. Hâlinin harâb olduğunu bildiren mektûbuna cevâbdır:

Kıymetli kardeşim hâce Muhammed Sâlih’in mübârek mektûbu geldi. Hâllerinin harâb olduğu yazılı idi. Ondan dahâ çok harâb olmasını umarız. Bu harâblıkların sonunun nereye varacağını, kıymetli oğlum Muhammed Sâdıkâ “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în” bugünlerde yazmışdım. Oradan arayınız. Orada kalmanızın, arkadaşlar için fâideli olduğunu anladınızsa, eğer uygun görürseniz birkaç gün dahâ kalınız! Bu fakîr de bugünlerde mübârek Dehli şehrine yolculuk yapmak üzereyim. İstihâreler ve teveccühler, bu yolculuğu gösterdi. Bu makâmı olgun oğluma ihsân eylediler. Kendi vilâyeti içine aldılar. Fakîr burada müsâfirler gibi, onun vilâyetinde oturmakdayım. Bu yüksek yola girmiş olan kardeşlere ve önce mîr Seyyid Mürtezâya ve mevlânâ Şükrüllah ile mîr Seyyid Nizâma düâlar ederim. Oğlum Hâce Muhammed Sâdik ve diğer kardeşlerimiz size ve arkadaşlarınızın hepsine düâ ederler.

İKİYÜZKIRKBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Seyyid Enbiyâya yazılmışdır. Zikri, Fenâ ve Bekâyı ve Ebû Alî Sînâyı bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd ve yüce Peygamberine “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” salât ve selâm olsun! Size ve bütün müslimânlarla düâ ederim. Gönderdiğiniz kıymetli mektûb geldi. Bizleri sevindirdi. Nefyü isbât zikrinin yirmibire ulaştığını, fekat devâm hâsıl olmadığını, ara sıra şü’ûrsuzluk olduğunu yazıyorsunuz.

Sevgili yavrum! Zikr etmenin şartlarından bir şart eksik olmalıdır ki, o sayıya çıktığınız hâlde bir te’sîri görülememiştir. Görüşdüğümüz zemân hâtırlatınız da uzun anlatırım, İnşâallahü teâlâ.

Süâl: Ebû Bekr-i Sıddîk “radıyallahü anh” işini sona getirdikten sonra, (Zikr söylemek laklakadır. Ya’nî fâidesizdir. Kalb ile zikr etmek vesvesedir. Ya’nî fâidesiz düşüncedir. Rûhun zikr yapması, şirk olur. Sır denilen latîfenin zikri de küfrdür) buyurdu. Bu söz ne demektir?

Cevâb: Zikrde, bir zikr eden, bir de zikr olunan vardır. Hangi zikr olursa olsun, zikr edenin ve zikrin zikr olunanda yok olmaları için yapılır. Ya’nî zikr eden ve zikr yok olacaklar, yalnız, zikr olunan kalacaktır. Bunun için, zikre laklaka, vesvese, şirk ve küfr buyurmuştur. Fârisî iki beyt tercemesi:

***Dostdan seni geri bırakmasın,
o şey, küfr veyâ îmân olsa da,
seni bu yolda oyalamasın,
hiçbirsey, mâh-i cihân olsa da!***

Zikre böyle çirkin isimler verilmesi, Fenâ ve Bekâ hâsıl olmadan öncedir. Çünkü, Fenâ ve Bekâ hâsıl olduktan sonra, zâkirin varlığı ve zikr etmesi, hiç çirkin değildir. Bu sözümüzde, anlaşılamayan yer kaldı ise, bulduğumuz zemân, yine sorunuz. Çünkü, mektûbla bundan fazlası açıklanamaz. Şunu da bildirelim ki, bu sözü, Ebû Bekr-i Sıddîk “radıyallahü anh” hazretlerinin söylediğini ve hele işini sona erdirdikten sonra söylediğini sanmak doğru birşey değildir.

Süâl: Şeyh Ebû Saîd-i Ebül-hayr, Allahü teâlâyâ kavuşduran bir vâsıtâ bildirmesini Ebû Alî Sînâdan istedi. İbni Sînâ da, (Görünüşde müslimân olmağı bırak. Tâam kâfir ol) dedi. Şeyh hazretleri, Aynülkudât-ı Hemedânîye yazarak, (Bir sene ibâdet etseydim, ibni Sînânın sözünden etdiğim istifâdeyi elde edemedim) dedi. Aynül-kudât da buna, (Eğer anlamasaydın, o zevallî gibi kötülenir ve ayblanırdın) diye cevâb yazdı. Bunun açıklamasını istiyorsunuz?

Cevâb: Tam veyâ hakîkî küfr, ikiliği kaldırmak demektir. Çokluğun, ya’nî mahlûkların görünmemeleridir. Bu da, Fenâ makâmıdır. Bu makâmın üstünde, hakîkî islâm makâmı vardır ki, Bekâ makâmıdır. Küfr-i hakîkî, islâm-ı hakîkîden çok aşağı derecedir. İbni Sînâ, kısa görüşlü olduğu için, islâm-ı hakîkîye yol göstermedi. Sözün doğrusu şudur ki, onun küfr-i hakîkîden de haberi yoktur. Bu sözü, ağızlarından alarak, başkalarına uyararak söy-

lemiş ve yazmıştır. Onun, görünüşde müslimân olmaktan başka birşeyi yoktur. Sonunda, felsefe pisliklerinde kalmıştır. İmâm-ı Muhammed Gazâlî “rahmetullahi aleyh”, onun kâfir olduğunu bildiriyor. Doğrusu da, onun felsefeye dayanan bilgileri, islâmiyyetin temel bilgilerine uygun değildir. Şunu da bildirelim ki, şeyh Ebû Saîd “rahmetullahi aleyh”, Aynül-kudâtdan “kud-dise sirruh” çok zemân önce idi. Ona mektûb yazması nasıl olabilir? Anlaşıl-mıyan yer kaldı ise görüşdüğümüz zemân sorunuz! Vesselâm.

246

İKİYÜZKIRKALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, mîr Muhammed Nu'mâna “kuddise sirruh” yazılmışdır. Aradığı makâma kavuştuğu ve kemâl ve tekmîl mertebeleri ve zemân zemân olan gevşekliğin sebebi bildirilmektedir:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâyâ hamd olsun. Peygamberlerin efendisine ve Onun temiz Âlinin ve Eshâbının hepsine salât ve selâm olsun! Arka arkaya gelen kıymetli mektûblarınız bizleri çok sevindirdi. Oraya giden bulunmadığı için, herbirine ayrı ayrı cevâb gönderilemedi. Afvınızı dilerim. Mîr Dâvûd ile gönderdiğiniz mektûb geldikten sonra, bir sabâh nemâzından sonra kardeşlerimizin arasında oturmuşdum. İsteyerek veyâ istemeyerek sizi düşündüm. Eskiden kalanlardan görülebilenlerin de yok olması için ve his olunan karanlıkların ve bulanıklıkların giderilmesi için çalıştım. Hilâl şeklindeki kemâliniz, tâm bedr hâline geldi. Hidâyet güneşinde bulunanların hepsi bu tâm ay üzerinde göründü. Oyle oldu ki, aranılan ve umulan kemâllerden, verilmedik hiçbir kalmadı. Kabın alabildiği kadar dolduruldu. Bundan sonra, yavaş yavaş dahâ da alır. Bu hâlin Âlem-i misâldeki görüntüsü, uzun zemân karşımda kaldı. Böylece, doğruluğu iyice anlaşıldı. Bundan dolayı Allahü teâlâyâ hamd olsun! Bu ni'mete kavuşacağınızı, dahâ önce gördüğünüz bir rü'yâ haber vermişti. Bu kavuşmağı çok istiyordunuz. Allahü teâlâyâ hamd olsun ve şükr olsun ki, size karşı olan borcumu temâm ödemiş oldum. Sözümü yerine getirmiş oldum. Bu kemâle uygun olarak, tâliblere çok fâideli olacağınızı ve oralarda, çöllerde bulunanların bile, mubârek varlığınızla nûrlanacaklarını ümmîd ederim.

Arasına çalışmanızda gevşeklik olduğunu yazıyorsunuz. Aşırı kabz hâlinin buna sebep olduğu görünüyor. Sizin kabz hâliniz, çok ve uzun sürdüğü için bundan hâsıl olan durgunluk da uzun sürmektedir. Bununla berâber, ibâdetleri yapmak ve vazîfeleri yerine getirmek için kendinizi zorluyunuz!

Bu sene, yüksek bilgiler ve kıymetli ma'rifetler ihşân edildi. Bunları bildiren iki müsveddeyi kardeşimiz mevlânâ Muhammed Emîn götürdü. Orada, Hâcemiz hazretlerinin “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz” (**Rubâ'ıyyât**)larından birkaçının açıklaması vardır. O rubâ'ileri Fîrûzâbâddaki kardeşlerimiz okurken yazmışdım. Rubâ'ileri açıklarken vahdet-i vücûd bilgileri de yazıldı. Âlimlerin sözleri ile Sôfiyyenin vahdet-i vücûd sözleri birbirlerine uygun getirildi. İki tarafın ayrılığı yalnız sözde bırakıldı. Müsveddelerden ikincisi, kıymetli oğlum Muhammed Sâdika yazılan bir mektûbdur. Çok uzun ve geniş yazılmışdır. Bu bilgilerin derecelerinin yüksekliği okunduğu zemân anlaşılır. Bir yerinde şübheye düşerseniz sorunuz!

İKİYÜZKIRKYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Hüsâmeddîn Ahmed hazretlerine yazılmışdır. Allahü teâlânın varlığını gösteren, yine kendisi olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyı delilsiz, vesilesiz olarak tanıdım. Dahâ doğrusu, delilleri, Allahü teâlâ vâsıtası ile tanıdım. Çünkü, herşeyin delîli, herşeyin varlığını gösteren Onun varlığıdır. Onu gösteren birşey yoktur. Çünkü delîl olanın, gösterenin, gösterilenden dahâ çok meydânda olması lâzımdır. Ondandır dahâ açıkta ne vardır? Çünkü herşey, Onunla meydândadır. Herşeyin varlığı Ondandır. O, kendini de, herşeyi de göstermektedir. Bunun içindir ki, Rabbimi, Rabbim vâsıtası ile tanıdım ve herşeyi Onunla tanıdım deriz. Böyle olduğu münâzara ilmindeki (**Limmî**) üsûlü ile anlaşılmaktadır. Âlimlerin çoğuna göre (**İnnî**) delîli ile anlaşılır. [(Limmî), Limmeli ya'nî (**Niçinli**) demektir. Niçin sorularını cevâblandırmak lâzım olur. İnnî, inneli ya'nî (**Elbetteli**) demektir.] Belli olduğu için, niçin demeğe lüzûm yoktur. Delîlin Limmî veyâ innî olması görüş ayrılığındandır. Doğrusu ise, burada delîl aramanın yeri yoktur. Çünkü, Allahü teâlânın varlığı meydândadır. Meydânda olmasında hiç şübhe yoktur. Herşeyden dahâ açıktır. Ancak, kalbi hasta, gözünde perde olan anormal kimse göremez. Herşey, açıkdaki beş duygumuz ile anlaşılır. Hepsinin varlığı, Allahü teâlâdandır. Böyle olduğunu anlamayanların çoğu, hasta kimselerdir. Onların hasta olması, böyle olmasına zarar vermez. Size ve doğru yolda olanların ve Muhammed aleyhisselâmın izinde gidenlerin hepsine selâm olsun “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm”!

İKİYÜZKIRKSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Hüsâmeddîn-i Ahmed hazretlerine “kaddesallahü teâlâ sirrehul'azîz” yazılmışdır. Peygambere tâm tâbî' olanların, onların bütün olgunluklarına kavuşacakları ve hiçbir Velînin hiçbir Nebî derecesine çıkamayacağı bildirilmektedir:

Bizi bu hâle kavuşduran Allahü teâlâyâ hamd olsun! Allahü teâlâ bize doğru yolu göstermeseydi, biz bulamazdık. Allahü teâlânın Peygamberleri doğru yolu göstermek için gelmiştir “salevâtullahi teâlâ ve teslîmâtü sübhânehü aleyhi ve alâ etbâ'ihim ve ensârihim ve a'vânihim ve hazeneti esrârihim”.

Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” uyanların en üstünleri, onlara, çok uydukları ve aşırı sevdikleri için, dahâ doğrusu, yalnız Allahü teâlânın lutfü ve ihsânı olarak, izinde buldukları Peygamberlerin, bütün kemâlâtını, üstünlüklerini, kendilerine çekerler. Büsbütün onlar gibiler. O kadar benzerler ki, yalnız uyan ve uyulan, önce olan sonra olan ayrılığından başka, aralarında hiç ayrılık kalmaz. Böyle olmakla berâber, uyanlardan hiçbiri, Peygamberlerin en üstününe uyanlardan olsa da, hiçbir Peygamberin, Peygamberlerin en aşağıda olanının bile, derecesine yükselemez. Bunun içindir ki, Peygamberlerden sonra, bütün insanların en üstünü olan, Ebû Bekr-i Sıddîk “radiyallahü anh” hazretleri, Peygamber-

lerin derecesi en aşağıda olanından da çok aşağıdadır. İşte bunun için, Peygamberlerin “aleyhimüsselâm” mebde-i te’ayyünleri ve rableri olan [ya’nî onları terbiye eden, yetiştiren] isimler, asldan, kaynakdandır. Ümmetlerin en üstünleri olsun, en aşağıları olsun, hepsinin mebde-i te’ayyünleri ve rableri olan isimler, o aslların çeşidli zılleri, görüntüleridir. Asl ile gölgesi nasıl müsâvî olabilir? Sâffâti sûresinin yüzyetmişbirinci âyetinde meâlen, **(Elbette kelimemiz, çok önce yapıldı. Ya’nî Levh-i mahfûzda, Peygamberlerimiz için yazdık. Onlara elbette yardım olunacaktır. Onların yolunda gidenler, gâlib olacaklardır)** buyuruldu. Allahü teâlânın zâtının tecellîsi, yalnız Peygamberlerin sonuncusuna olur “aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât vettehıyyât”. Bu yüce Peygamberin yolunda gidenlerin yüksekleri de, bu tecellîden pay alır. Fekat, bu söz, başka Peygamberlere zâtın tecellîsi olmaz, bu ümmetin yükseklerine olur demek değildir. Böyle düşünmekden Allahü teâlâ korusun! Bu söz, Evliyânın Peygamberlerden dahâ üstün olduğunu anlatmıyor. Çünkü, bu tecellî, o yüce Peygambere olur demek, bütün Peygamberlere de onun vâsıtası ile, Ona uydukları için olur demektir “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât”. Bu tecellî, bütün Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vettehıyyât” o yüce Peygamberin “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” aracılığı ile olur. Bu ümmetin Evliyâsının büyüklerine ise, Ona “aleyhissalâtü vesselâm” uydukları için bu tecellînin zılleri nasîb olur. Peygamberler, bu büyük ni’metin sofrasında Onunla birlikte oturmaktadırlar “aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vettehıyyât”. Evliyâ ise, o sofranın artıklarını yiyen hizmetçilerdir. Sofrasında oturanla, artık yiyen hizmetçi arasında çok fark vardır. Bu makâm tesavvuf yolcularının ayaklarının kaydığı yerlerden biridir. Bunu açıklamak ve şüpheleri gidermek için, bu fakîr [ya’nî imâm-ı Rabbânî hazretleri] kitâblarında, mektûblarında çeşidli bakımları bildirmişdir. Sözü doğrusu, bu mektûbda, Allahü teâlânın lutfü ve ihsânı ile yazılmış olandır. Ma’lûm-i şerîfiniz olsun ki, bu tecellî her ne kadar o yüce Peygamberin “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” aracılığı ile bütün Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” hâsıl olmuş ise de, bu üstün vilâyet onların ümmetlerinin Evliyâsına nasîb olmamıştır. Bu tecellîye kavuşmamışlardır. Bunların asllarına nasîb olan tecellî, aracı ile ve görüntü olarak olunca, zıllere, artıklara ne kalabilir. Bunları açık keşfle anlıyoruz. Akl yolu ile değil.

Yukarıda bildirdik ki, Peygamberlere uyanların büyükleri, onların üstünlüklerinin hepsini kendilerine çekerler. Bu üstünlükler, uydukları Peygamberin üstünlükleridir. Her Peygamberin üstünlüğü demek değildir. Kendi Peygamberlerinin vilâyetinden pay alırlar. Zât-i ilâhînin tecellîsi, ümmetler arasında, yalnız bu ümmete olmaktadır. Bunun için, ümmetlerin en hayırlısı olmuşlardır. Bu ümmetin âlimleri, Benî İsrâîlin Peygamberleri gibi olmuştur. Bu, Allahü teâlânın öyle ihsânıdır ki, dilediğine verir. Onun ihsânları pek çoktur.

Bu vilâyetin üstünlüklerinden biraz yazmak istedim. Vakt dar olduğundan ve kâğıd yetişmediğinden yazılamadı. Allahü teâlânın lutfü ve ihsânı olarak, ilmler, ma’rifetler yağmur gibi yağmaktadır. Şaşılacak gizli bilgilerin incelikleri açıklanmaktadır. Bu gizli ve ince bilgileri yalnız, kıymetli oğullarıma, anlayabildikleri kadar açıklamakdayım. Sevdiklerimiz birkaç

gün huzûrdadır. Birkaç gün de, gaybet hâlinededirler. Bunun için, Velî hiçbir Sahâbînin mertebesine ulaşamaz demişlerdir. Size kavuşmak arzûmuz çoktur. Bu aşağı kimseye yazdığınız mubârek mektûbunuz gelerek şereflendik. Amellerini, ibâdetlerini kusûrlu görmek, Allahü teâlânın ni'metlerinin en büyüklerindenidir. Fekat, hâllerin orta derecede olması, her işde güzeldir. Sınırı aşmak, pekaz yapmak gibi, adâletten uzaktır. Size ve doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafânın izinde bulunanlara selâm olsun “aleyhi ve alâ âlihissalevât vetteslîmât”!

249

İKİYÜZKIRKDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Dârâba yazılmışdır. Gelmiş ve gelecek bütün varlıkların en üstününe uymanın fazîletlerini bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği, sevdiği kullarına selâm olsun! Âhrette azâblardan kurtulmak ve sonsuz se'âdete kavuşmak, ancak geçmiş ve gelecek bütün varlıkların en üstününe uymakla olur “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve ekmelühâ”. Bunun için, Ona uymakla, **(Mahbûbiyyet makâmı)**na erişirler. Onun yolunda bulunmakla, Allahü teâlânın zâtının tecellisine kavuşurlar. Onun izinde ilerlemekle, bütün mertebelerin en üstünü olan ve Mahbûbiyyet makâmından sonra hâsıl olan, **(Abdiyyet)** mertebesine ulaşırlar. Onun izinde ilerliyenlerin büyükleri, İsrâîl oğullarının Peygamberlerine benzetildi. Peygamberlerin en üstünleri olan ülül'azm Peygamberler “salevâtullahi aleyhim ecma'in” Onun yolunda olmağı istemişlerdir. Mûsâ “aleyhisselâm” Onun zemânında bulunsaydı, Onun yoluna girmekten başka birşey yapmazdı. İsa aleyhisselâmın gökden ineceği ve Allahü teâlânın sevgilisine ümmet olacağı herkesin bildiği bir şeydir. Onun ümmeti, Onun yolunda buldukları için, ümmetlerin en iyileri oldular ve Cennetdekilerin çoğu bunlar oldu. Ona uydukları için, âhrette, bütün ümmetlerden önce Cennete girecekler, Cennet ni'metlerine kavuşacaklardır. Böyle dahâ nice üstünlükleri vardır. Bunun için, O yüce Peygamberin sünnetine uyunuz ve ahkâm-ı islâmiyyeye yapışınız! Ona ve Onun Peygamber kardeşlerinin hepsine en üstün düâlar ve en yüksek selâmlar olsun!

Ayrıca şeyh İsmâ'îl, size havâle olunur. Kendisi, ma'rifetler sâhibi hâcî Abdülhakkın ahbâblarındandır. Vesselâm.

250

İKİYÜZELLİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Ahmed-i Berkîye “rahmetullahi aleyh” yazılmışdır. Tesavvuf yolundaki hâlleri ve haccın şartlarından birinin, yolun tehlikesiz olması olduğu bildirilmektedir:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Allahü teâlâyâ hamd olsun. Onun yüce Peygamberine ve Âline ve Eshâbına salât ve selâm olsun! Din ve dünyânızın iyi olması için düâ ederim. Biz fakîrlere çok iyiyiz. Allahü teâlâyâ hamd olsun! Sizin de âfiyette olmanızı Allahü teâlâdan dilerim. Kıymetli mektû-

bunuz geldi. (Önce olan zevkleri ve ferâhlıkları şimdi kendimde bulamıyorum. Bunun için, eski derecelerimden düşüğümü anlıyorum) diyorsunuz.

Kardeşim! Önceki hâller, vecd ve simâ' sâhiblerinin hâlleri gibi idi. Bu hâller, cesedde hâsıl oluyordu. Şimdi hâsıl olan hâller ile cesedin ilgisi pekazdır. Dahâ çok kalbe ve rûha bağlıdırlar. Bunu anlatabilmek için, uzun açıklamak ister. Kısacası, şimdiki hâller, önceki hâllerden katkat üstündür. Bunlardan zevk duyamamak, tat alamamak, zevk ve tat almaktan dahâ üstündür. Çünkü, büyüklere “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în” olan bağlılık, insanı ne kadar cehâlete çeker, ne kadar hayrete düşürürse, o makâmdaki câhilliğe (**Ma'rifet**) denilir. Anlıyamamağa da idrâk etmek, anlamak denir.

Nisbetin [bağlılığın], önce olan tadı, te'sîri şimdi kalmadı diyorsunuz. Evet, şimdi, rûha olan te'sîri artmışdır. Fekat, herkes bunu anlayamaz. Ne yapalım ki siz, bu fakîrin yanında az bulundunuz. Nasîb olan ilmleri, ma'rifetleri az işitdiniz. Allahü teâlâ ihsân eder de, ikinci olarak buluşulursa, birkaç gün birarada kalırız.

Süâl: (Yol ve yiyecek parası olan kimsenin bu zemânda, hac yapmak için, Mekke-i mükerrermeğe gitmesi farz olur mu, olmaz mı?) diyorsunuz.

Cevâb: Yavrum! Fıkh kitâblarında, buna cevâb olarak gelen haberler çok çeşitlidir. Bunlar arasında, fıkh âlimi Ebülleys-i Semerkandînin “rahmetullahi aleyh” fetvâsı seçilmiştir. Bunun bildirdiğine göre, yolda ölüm, hastalık tehlikesi ve düşman korkusu olmadığı düşüncesi çok ise, gitmek farz olur. Böyle zan etmesi çok değilse, farz olmaz. Fekat, bu şart, haccın edâsının, gitmenin şartıdır. Haccın vücûbünün ya'nî farz olmasının şartı değildir. En doğru haber de budur. Bu sebeble gidemiyenin, hac parasını bırakarak, başkasının gönderilmesi için vasıyyet etmesi vâcibdir. Vakt dar olduğundan, geri kalan süâllerinizi cevâblandıramadım. Başka zemân yazarım. Vesselâm.

251

İKİYÜZELLİBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mevlânâ Muhammed Eşrefe yazılmışdır. Dört halifenin üstünlüklerini ve Eshâb-ı kirâmın büyüklüğünü bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun. Onun sevgili Peygamberine ve temiz Ehl-i beytine ve Eshâbının hepsine salât ve selâm olsun “salevâtullahi aleyhi ve alâ Âlihi ve Eshâbih”! Din ve dünyâ se'âdetinize düâ ederim.

Kıymetli kardeşim! Birkaç şaşılacak bilgi ve işitilmemiş gizli şeyler ve cenâb-ı Hakkın ihsân ettiği hoş şeyleri bildireceğim. Bunların çoğu, Şeyhaynın [ya'nî, hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömerin] ve hazret-i Osmân-ı Zinnûreynin ve Allahın arslanı hazret-i Alînin üstünlüklerini ve yüksekliklerini göstermektedir. Kısa anlayışına göre yazıyorum. Dikkatle dinleyiniz! Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk ve hazret-i Ömer-ül Fârûk “radiyallahü anhümâ”, Muhammed aleyhisselâmın yüksekliklerine ve vilâyet-i Mustafâvînin derecelerine kavuşdukları gibi, vilâyet bakımından, hazret-i İbrâhîm aleyhisselâma ve insanları dîne çağırarak bakımından da, Mûsâ aleyhisse-

lâma bağlıdırlar. Hazret-i Alî ise, her iki bakımdan da, hazret-i Îsâ aleyhisselâma bağlıdır. Hazret-i Îsâ, rûhullahdır ve kelimetullahdır. Bunun için kendisinde vilâyet yüzü, Peygamberlik yüzünden dahâ kuvvetlidir. Hazret-i Alî de, Ona bağlı olduğu için, Onda da, vilâyet yüzü dahâ kuvvetlidir. Dört Halîfenin “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” mebde-i te’ayyünleri [ya’nî rable-ri, kendilerini yetiştiren], ilm sıfatıdır. Topluca veyâ açıkca çeşidli yönlerden ayrılırlar. Bu sıfat, topluluk bakımından, Muhammed aleyhisselâmın terbiyecisidir. Genişlik bakımından ise, İbrâhîm aleyhisselâmın rabbidir. Her iki bakımdan ise, Nûh aleyhisselâmın rabbidir. Mûsâ aleyhisselâmın rabbi, kelâm sıfatıdır. Îsâ aleyhisselâmın rabbi, kudret sıfatıdır. Âdem aleyhisselâmın rabbi, tekvîn sıfatıdır.

Hazret-i Ebû Bekrle hazret-i Ömer, Resûlullahın Peygamberlik yükünü taşımaktadırlar. Fekat burada da, her ikisinin mertebesi ayrıdır. Hazret-i Alî, Îsâ aleyhisselâma bağlı olduğundan ve vilâyet yüzü dahâ kuvvetli olduğundan, Muhammed aleyhisselâmın vilâyet yükünü taşımaktadır. Hazret-i Osmân-ı Zinnûreyn, ortada olduğu için, her iki yükü de taşımaktadır. Hazret-i Mûsâ aleyhisselâma bağlılığı dahâ çokdur. Çünkü, herkesi dîne çağırarak, Peygamberlik makâmına uygun bir işdir. Bu iş, bizim Peygamberimizden sonra, Peygamberler arasında, Onda dahâ çok ve dahâ geniştir. Onun kitâbı, Kur’ân-ı kerîmden sonra, gökden inen kitâbların en iyisidir. Bunun içindir ki, Onun ümmeti, geçmiş ümmetler içinde, Cennete en önce girecektir. İbrâhîm aleyhisselâmın dîni ve milleti, bütün dinlerin ve milletlerin en üstünü ve yükseği idi. Bunun için, Peygamberlerin en üstününe, Onun millete uymak emr olunmuştur. Nahl sûresi, yüzyirmüçüncü âyetinin, **(Sonra, sana bildirdik ki, İbrâhîm aleyhisselâmın milletine tâbi’ olasin!)** meâl-i şerfi, böyle olduğunu göstermektedir. Geleceği haber verilmiş olan hazret-i Mehdînin rabbi de, ilm sıfatıdır. Bu da, hazret-i Alî gibi Îsâ aleyhisselâma bağlıdır. Sanki, Îsâ aleyhisselâmın iki ayağından biri, hazret-i Alînin başı üzerinde, ikinci ayağı hazret-i Mehdînin başı üzerindedir.

Mûsâ aleyhisselâmın vilâyeti, Muhammed aleyhisselâmın vilâyetinin sağındadır. Îsâ aleyhisselâmın vilâyeti ise, solundadır. Hazret-i Alî, Muhammed aleyhisselâmın vilâyeti yükünü taşıdığı için, Evliyâ yollarının çoğu Ona bağlıdır. Vilâyetin yüksek derecelerine kavuşmuş olan ve insanlar arasına karışmayan Evliyânın çoğuna, hazret-i Alînin yüksekliği, hazret-i Ebû Bekrle hazret-i Ömerin yüksekliklerinden dahâ çok bildirildi “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în”. Eğer, Ehl-i sünnet âlimleri, bu ikisinin hazret-i Alîden dahâ üstün olduğunu sözbirliği ile bildirmemiş olsalardı, bu Evliyânın çoğu, hazret-i Alînin dahâ üstün olduğunu bildirirlerdi. Çünkü, hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömerin üstünlükleri, Peygamberlerin üstünlükleri gibidir “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”. Vilâyet yolunda olanların elleri, o üstünlüklerin eteklerine yetişemez. Bunların, nübüvvetin yüksekliklerinde dereceleri o kadar yüksektir ki, keşf sâhiblerinin keşfleri, o derecelerin yoluna bile varamaz. Vilâyetin yüksek dereceleri, Peygamberliğin yüksek derecelerine çıkabilmek için merdiven gibidir. Vâsitanın, aracının, aranılandan ne haberi olabilir? Başta olanlar, sonda bulunanlardan ne anlayabilir? Peygamberlik zemânı çok uzaklaştığı için, bugün, bu sözümüz,

çok kimseye ağır gelir. İnanmak istemezler. Fekat, ne yapılabilir? Fârisî beyt tercemesi:

***Ayna arkasındaki papağan gibiyim,
ezelî üstâd ne derse, onu söylerim.***

Allahü teâlâyâ çok hamd ve şükrlersun ki, bu sözlerimin hepsi, Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdiklerine uygundur. Onların sözbirliği ile berâberdir. Onların akl ile, ilm ile buldukları, bana keşf yolu ile bildirilmektedir. Onların kısaca anladıkları, bu fakîre geniş olarak açıklanmaktadır. Resûlullah'a uyarak, Peygamberlik makâmının yüksek derecelerine kavuşturulmadan ve o yüksekliklerden doyurucu bir pay verilmeden önce, iki halîfenin üstünlüklerini, bu fakîre, keşf yolu ile bildirmemişlerdi. Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdiklerine uymaktan başka kurtuluş yolu yok idi. Bize doğru yolu gösteren Allahü teâlâyâ hamd olsun! O, bize doğru yolu göstermeseydi, biz bulamazdık. Rabbimizin Peygamberleri hep doğru söylemişlerdir.

Hazret-i Emîrin “radiyallahü anh” ismi Cennet kapısının üzerinde yazılı olduğunu öğrenince, Şeyhayn hazretlerinin [ya'nî Ebû Bekr ile Ömerin] “radiyallahü anhüma” Cennet kapısındaki husûsiyyet ve i'tibârlarının nasıl olduğunu merâk etdim. Anlamak için çok uğraşım. Nihâyet anladım ki, bu ümmetin [ya'nî müslimânların] Cennete girmeleri bu iki büyük zâtın emri ve izni ile olacaktır. Sanki Ebû Bekr “radiyallahü anh” Cennet kapısında durup, içeri girmeğe, izn verecek ve Ömer “radiyallahü anh” ellerinden tutarak içeri götürecektir. Bütün Cennetin, sanki Ebû Bekrin “radiyallahü anh” nûru ile dolu olduğunu his ediyorum. Bu fakîre göre, Şeyhayn hazretlerinin bütün Sahâbe-i kirâm “aleyhimürrıdvân” arasında ayrı bir şân ve üstünlükleri vardır. Başka hiçbirisi, bunlara ortak değildir. Sıddîk “radiyallahü anh”, Peygamber efendimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” ile sanki aynı bir evin sâhibidir. Farkları, bir evin iki katı arasındaki fark gibidir. Fârûk “radiyallahü anh” da, Ebû Bekre “radiyallahü anh” tufeyl olarak, bu devlethânedede bulunmaktadır. Diğer Sahâbe-i kirâmın, Server-i âleme “sallallahü aleyhi ve sellem” yakınlıkları, sünnet-i seniyyesine [ya'nî islâmiyyetine] uydukları kadar, mahalle komşusu veyâ hemşehri gibidirler. Bunlar, böyle olunca, sonra gelenlerin Evliyâsı, nerede kalır, artık düşünmeli! Fârisî mısra' tercemesi:

Seslerini uzaktan işitmek de büyük ni'mettir.

O hâlde onlar Şeyhaynın büyüklüğünden ne anlıyabilirler? Her ikisinin büyüklüğü, o kadar çoktur ki, Peygamberler “aleyhimüsselâm” sırasındadırlar. Peygamberlik makâmından başka, bütün üstünlüklerine mâlikdirler. Nitekim Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki: **(Benden sonra Peygamber gelseydi, Ömer Peygamber olurdu)**. İmâm-ı Gazâlî “rahmetullahi aleyh” buyuruyor ki, halîfe Ömer “radiyallahü anh” şehîd olunca, Abdüllah ibni Ömer, Sahâbe-i kirâma dedi ki: (İlmin onda dokuzu, Ömer “radiyallahü anh” ile berâber öldü). Ba'zılarının bu sözü anlamıyarak durakladıklarını görünce, (İlmden maksadım Allahü teâlâyâ bilmektir. Abdest ve guslün bilgileri değildir) dedi. Ömer böyle olunca Ebû

Bekrin büyüklüğü nasıl anlaşılır ki, Ömerin bütün iyilikleri onun bir iyiliğidir. Böyle olduğu, hadîs-i şerîfde bildirilmektedir. Ömer ile Sıddîk “radiyallahü anhümâ” arasındaki fark, Sıddîk ile Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” arasındaki farkdan ziyâdedir. Başkalarının Sıddîkdan “radiyallahü anh” ne kadar aşağıda olduğunu bundan anlamalıdır. Şeyhayn “radiyallahü anhümâ” öldükten sonra da, Peygamberimizden “sallallahü aleyhi ve sellem” ayrı kalmadılar. Mahşere de onlarla berâber kalkıp gideceğini haber vermiştir. O hâlde efdaliyyet, üstünlük, Ona dahâ yakınlık demek olup, bu da, ikisine mahsûsdur. Bu fakîrlüğüm ve aşağılığım ile, onların yüksekliğinden ne anlıyabilir ve söyleyebilirim ve üstünlüklerinden ne anlatabilirim? Tozun, dumanın, güneşi anlatmağa gücü yeter mi? Bir damla su, büyük denizleri söyleyebilir mi?

İnsanlara nasîhat etmek, herkese yol göstermek için geri dönmüş olan Evliyâ, hem vilâyet, hem de da’vet bilgilerini ve kıymetlerini taşıdıklarından, keşflerinin nûru ile ve Tâbi’în ve Tebe’i tâbi’inden ictihâd derecesine yükselen âlimler, hadîs-i şerîflerin derinliklerindeki ma’nâları bulup anlamak ile, Şeyhaynın “radiyallahü anhümâ” kemâlâtından biraz anlayarak, hakîkatlerinden az birşey ele geçirerek üstünlüklerini bildirmişler ve bunda söz birliği hâsıl olmuştur. Bu sözlerine uymıyan keşflerin, buluşların yanlış olduğunu söyleyerek bunlara kıymet vermemişlerdir. Bu ikisinin üstünlüğü Sahâbe-i kirâm arasında zâten şöhrat bulmuştu. Meselâ, **(Buhârî-i şerîf)**de Abdüllah ibni Ömer “radiyallahü anhümâ” diyor ki, (Biz, Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem” zemânında Ebû Bekr gibi kimseyi bilmezdik. Ondan sonra, Ömeri, ondan sonra da Osmânı “radiyallahü anhüm” bildirdik, onlardan sonra kimseyi kimseden üstün tutmazdık). Ebû Dâvûdün bildirdiğine göre, yine Abdüllah ibni Ömer “radiyallahü anhümâ” diyor ki: (Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” zemânında bizler, en üstün Ebû Bekrdir, sonra Ömer, sonra Osmân “radiyallahü anhüm” derdik).

Evliyâlık, Peygamberlikden dahâ yüksektir sözü, **(Erbâb-ı sekr)**in, [ya’nî zan ve hayâl ile konuşanların] sözüdür. Ya’nî geri dönmeyen, Peygamberlik makâmının kemâlâtından haberi olmayan Evliyânın sözüdür. Bu fakîr birçok mektûblarımda, uzun uzadıya bildirdim ki, Peygamberlik, vilâyetin üstündedir. Hattâ Peygamberin kendi vilâyetinin üstündedir. Sözüün doğrusu da budur. Bunun aksini söyleyen, Peygamberlik makâmının yüksekliğini bilmiyendir. Evliyâlık yolları arasında Silsile-tüz-zeheb yolu, Sıddîk-i ekberin “radiyallahü anh” yolu olduğundan, bu yolun yolcuları uyanık olur. Onun için de, yolların en üstünüdür. Başka yoldaki Evliyâ, bunların kemâlâtına nasıl yetişebilir? Onların içyüzünü nasıl anlıyabilir? Bu yolun yolcularının, bu işde kârları müsâvidir demek istemiyorum. Belki milyonda biri böyle olabilirse ni’metdir, se’âdetdir. Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” haber verdiği hazret-i Mehdî, vilâyetin en yüksek derecesinde olacağına göre, o da bu yoldan yetişmiş ve bu yolu temâmlamış ve düzeltmiş olacaktır. Çünkü bütün vilâyet yolları, bu yoldan aşağıdır ve ulaşıldıkları vilâyetlerde, Peygamberlik makâmının kemâllerinden az birşey vardır. Bu yoldan kazanılan Evliyâlıkta ise, Sıddîk-ı ekberin “radiyallahü anh” yolu olduğu için, o kemâlâtdan pekçok bulunur.

Fârisî mısra' tercemesi:

Gör ki, yollar arasındaki fark ne kadar çoktur.

Hazret-i Emîr “radiyallahü anh” Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” vilâyetini aldığı, taşıdığı için, geri dönmeyen ya'nî halk arasına karışmayan, ya'nî vilâyetin kemâlâtı kendilerinde fazla bulunan Evliyânın, meselâ Kutbların, Ebdâlin ve Evtâdın terbiyeleri onun imdâdı ve yardımı ile dir. **(Kutb-ül-aktâb)** ya'nî **(Kutb-i medâr)** onun emrinde ve terbiyesindedir [ya'nî vazîfesini onun imdâdı ve yardımı ile yapar]. Fâtıma-tüz-zehrâ ile Hasen ve Hüseyin de bu makâmda hazret-i Emîr “radiyallahü anhüm” ile ortakdırlar.

Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem”, Eshâbının hepsi “radiyallahü anhüm” büyüktür. Her birini büyük bilmek ve söylemek lâzımdır. Enes bin Mâlik “radiyallahü anh” buyuruyor ki, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Allahü teâlâ, bütün insanlar arasından beni seçti, ayırdı. İnsanların en iyisini bana Eshâb olarak seçti. Bunların arasından da bana akrabâ ve yardımcı olarak en üstünlerini ayırdı. Bir kimse, Beni sevdiği için, bunlara hurmet ederse, Allahü teâlâ, onu her tehlikeden korur. Onlara hakâret ederek, Beni incitenleri de incitir).** Abdüllah ibni Abbâs buyuruyor ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki: **(Eshâbıma dil uzatanlara, onları sögenlere, Allah la'net eylesin. Bütün meleklerin ve insanların la'netleri onların üzerine olsun!)** Âişe-i Sıddıka “radiyallahü anhâ” buyuruyor ki, Resûl “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki: **(Ümmetimin en kötüsü, Eshâbıma dil uzatmağa cesâret edenlerdir).**

Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” arasında olan muhârebeleri iyi sebeplerden, güzel düşüncelerden ileri geldi bilmek, dünyâlık için, menfe'at için bilmemek lâzımdır. Çünkü, onların ayrılığı ictihâd ve te'vîl ayrılığı idi. Hevâ ve hevesden doğan ayrılık değildi. Ehl-i sünnet âlimleri hep böyle söylüyor. Şu kadar var ki, hazret-i Emîr ile muhârebe edenler, hatâ etdi. Hak, hazret-i Emîr “radiyallahü anh” tarafında idi. Fekat hatâları, ictihâd hatâsı olduğundan, birşey denemez ve dil uzatılamaz. **(Şerh-ı mevâkif)** kitâbına göre, Âmidî diyor ki, (Cemel ve Sıffîn vak'aları ictihâd yüzünden idi). Ebû Şekûr-i Sülemî, **(Temhîd)** kitâbında diyor ki, (Ehl-i sünnet vel-cemâ'ate göre hazret-i Mu'âviye ve Onunla berâber olanlar “radiyallahü anhüm” hatâ etmişlerdi. Fekat hatâları, ictihâd hatâsı idi). İbni Hacer-i Mekkî **(Savâ'ık)** kitâbında diyor ki: (Hazret-i Mu'âviyenin hazret-i Emîr ile “radiyallahü anhümâ” muhârebesi, ictihâd sebebi ile idi. Ehl-i sünnet âlimleri böyle biliyor). **(Mevâkif)**ı şerh edenin, (Eshâbımızın çoğuna göre, o muhârebeler, ictihâd sebebiyle değildi) sözünde Eshâbımız diyerek, kimleri anlatmak istemişdir? Ehl-i sünnet âlimleri böyle söylemiyor, aksini söylüyor. Büyüklerin kitâbları hep ictihâdda hatâ olduğunu bildirmekdedirler. İmâm-ı Gazâlî ve kâdî Ebû Bekr ve diğer imâmlar “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'in” bunlar arasındadır. O hâlde Hazret-i Emîr “radiyallahü anh” ile muhârebe edenlere fâsik, yoldan çıkmış gibi şeyler söylemek câiz değildir.

Kâdî İyâdın **(Şifâ)** kitâbında, imâm-ı Mâlik “radiyallahü anh” diyor ki:

(Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbından birine, meselâ Ebû Bekre veyâ Ömere veyâ Osmâna veyâ Mu’âviyeye veyâ Amr ibni Âsa “radiyallahü anhüm” sögen ve onları kötülüyen bir kimse, eğer yoldan çıkdılar, kâfir oldular dedi ise, bu kimseyi öldürmelidir. Yok eğer başka bir ayb ve kusûr ile kötüledi ise, şiddetli dövmelidir). Hazret-i Alî “radiyallahü anh” ile muhârebe edenler, şî’ilerin taşkın olanlarının dedikleri gibi, kâfir değildir. Fâsık da değildir. Çünkü, Aîşe-i Sıddîka “radiyallahü anhâ” ve Talha ve Zübeyr ve Sahâbe-i kirâmdan birçoğu onlardandır “rıdvânullahi aleyhim ecma’în”. Talha ile Zübeyr “radiyallahü anhümâ” Cemel muhârebesinde, onüçbin kişi ile berâber öldürülmüşdü. Hazret-i Mu’âviye “radiyallahü anh” bu zemân işe karışmamışdı. Bir müslimân, bunlara yoldan çıkdı ve günâha girdi gibi sözler söyleyemez. Kalbi bozuk, rûhu pis olan, söyler. Fıkh âlimlerinden ba’zısı hazret-i Mu’âviye “radiyallahü anh” için **(Cevr)**, ya’nî zulm etdi, demiş ise de, bundan maksadları, hazret-i Emîrin hilâfeti zemânında kendini halîfe i’lân etmesi haksız idi, demektir. Yoksa, yoldan çıkmak ve günâh alâmeti olan zulm demek değildir. Bu sûretle sözleri, Ehl-i sünnet büyüklerinin sözlerine uymuş olur. Bununla berâber, hakîkî din âlimleri, böyle yanlış ma’nâlar anlaşılabilir sözleri söylemezler. Hazret-i Mu’âviye için “radiyallahü anh” zâlim, nasıl denilebilir? Bunun, Allahü teâlânın emrlerini ve müslimânların haklarını gözetmekte âdil bir halîfe olduğunu **(Savâ’ık-ul-muhrika)** kitâbında, allâme İbni Hacer-i Mekkî yazıyor. Çirkin hatâ da dememelidir. Hatâ sözüne eklenen herşey hatâ olur. Hele la’net sözünü kullanmak, zan ve şübhe ile olsa bile hiç doğru değildir. Böyle sözleri Yezîd için söyleseler yeridir. Fekat, Mu’âviye “radiyallahü anh” için söylemek çok şenî, çok çirkin olur. Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem”, hazret-i Mu’âviyeye “radiyallahü anh” hayrlı düâlar ettiğini, hadîs âlimlerinin hepsi söylüyor. Meselâ, **(Yâ Rabbî! Ona kitâb [ya’nî yazı ile ilm ile], hesâb öğret ve Onu azâbdan koru!)** ve bir kerre de, **(Yâ Rabbî! Onu doğru yola götür ve doğru yola götürücü yap!)** buyurdu. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” düâsının kabûl olunacağı ise şübhesizdir. [Ona beddüâ etdi diyen, yeni din adamlarının (!), din kitâblarından hiç de haberi olmadığı anlaşılıyor mu?] Eshâb-ı kirâmın herhangi biri için, böyle uygunsuz sözler söylemek hiç iyi değildir. Yâ Rabbî! Unutarak, yâhud yanılarak yaptıklarımızı bizlere sorma! İmâm-ı Şa’bî hazretlerinin hazret-i Mu’âviyeyi “radiyallahü anh” kötülediği yolundaki sözleri de doğru değildir. Böyle birşey olsaydı, Şa’bînin talebesi olan imâm-ı a’zam Ebû Hanîfenin bu sözleri söylemesi lâzım gelirdi. İmâm-ı Mâlik “radiyallahü anh”, Tebe’i tâbi’indendir ve hazret-i Mu’âviyenin “radiyallahü anh” asrında yaşamışdır. Medîne-i münevvere âlimlerinin en yükseği olduğu muhakkaktır. İşte o büyük âlim, Mu’âviyeyi ve Amr bin Âsı “radiyallahü teâlâ anhümâ” sögenleri öldürünüz der mi idi? Demek ki, onu söğmeği büyük günâhlardan sayarak sögenleri öldürmeği emr etmiştir. Onu söğmeği, Ebû Bekr ve Ömeri ve Osmânı “radiyallahü anhüm” söğmek gibi bilmişdir.

O hâlde hazret-i Mu’âviyeyi “radiyallahü anh” söğmek aslâ câiz değildir. İyi düşünmek lâzımdır ki; hazret-i Mu’âviye “radiyallahü anh” bu işlerde yalnız başına değildi. Eshâb-ı kirâmın hemen hemen yarısı onunla be-

râberdi. Eğer hazret-i Emîr “radiyallahü anh” ile muhârebe edenlere kâfir veyâ fâsık denirse, dîn-i islâmın yarısı yıkılır. Zîrâ dîn-i islâmı dünyâyâ yayan, bizlere bildiren onlardır. O hâlde, onları ancak zındık, ya’nî dîn-i islâmı yıkmak için uğraşan kimse kötüler. O muhârebelerin, karışıklıkların ortaya çıkması hazret-i Osmânın “radiyallahü anh” şehâdeti ile başladı. Kâtillerden kısâs istenmesi ile başladı. Talha ile Zübeyr “radiyallahü anhümâ” kısâs gecikdiği için Medfne-i münevvereden çıktılar. Âişe “radiyallahü anhâ” de bu işde bunlarla berâberdi. Cemel muhârebesi, hazret-i Osmânın “radiyallahü anh” kâtillerine kısâs yapılmasının gecikdiği için oldu. Bu muhârebelerde onüçbin kişi ve Talha ile Zübeyr “radiyallahü anhümâ” da öldürüldü. Mu’âviye “radiyallahü anh” sonradan Şâmdan işe karışdı, bunlarla birleşdi. Sıffîn muhârebesi yapıldı. İmâm-ı Gazâlî diyor ki, bu muhârebeler halîfe olmak için değildi. Hazret-i Emîrin “radiyallahü anh” hilâfeti başlangıcında, kâtillere kısâs yapılması içindi. Allâme İbni Hacer-i Mekkî hazretleri de, (Ehl-i sünnet böyle buyuruyor) diyor. Hanefî âlimlerinin büyüklerinden olan Ebû Şekûr-i Sülemî “rahmetullahi teâlâ aleyh” diyor ki, (Hazret-i Mu’âviyenin hazret-i Emîr ile muhârebesi hilâfet için idi “radiyallahü anhümâ”. Çünkü, Peygamber “aleyhissalâtü vesselâm” ona, **(İnsanların başına geçtiğin zemân, onlara yumuşak davran!) buyurmuşdu. Bunu işitdiği gündən beri içinde hilâfet arzûsu uyanmışdı. Fekat, ictihâdında hatâ etmişdi. Hazret-i Emîrin “radiyallahü anh” ictihâdı doğru idi. Çünkü, onun hilâfeti zemânı, hazret-i Emîrin “radiyallahü anhümâ” hilâfetinden sonra idi. Bundan anlaşılıyor ki, karışıklığın başlaması kısâsın gecikmesi idi. Sonradan halîfe olmak fikri de, ortaya çıkdı. Her ne olursa olsun, ictihâd yerinde idi. Hatâ eden bir derece, doğru olan iki derece sevâb kazandı. Bu işde, bize düşen en iyi yol, Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbının “radiyallahü anhüm” kavgalarına karışmamalıyız. Bunları konuşmamalıyız. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyuruyor ki, **(Eshâbım “rıdvânullahi aleyhim ecma’in” arasında olan işlere karışmaymız!)** Yine buyurdu ki, **(Eshâbım “aleyhimürrıdvân” konuşulurken dilinizi tutunuz!)** ve bir hadîs-i şerîfde, **(Eshâbım için Allahü teâlâdan korkunuz, Eshâbım için dil uzatmaymız!)** buyuruldu.)**

İmâm-ı Muhammed Şâfi’î “radiyallahü anh” diyor ki: (Allahü teâlâ, elle-rimizi o kanlara bulaşdırmadığı gibi, biz de, dilimizi karışdırmıyalım). Bundan anlaşılıyor ki, onlara hatâ etdi demek bile câiz değildir. Hepsi için hep iyi ve hayrlı söylememiz lâzımdır.

Evet, alçak Yezîd inâdıcı ve fâsık idi. Ona da la’net edilmemesi, Ehl-i sünnetin, kâfir bile olsa bir kişiye la’nete izn vermediği içindir. Ancak kâfir olarak öldüğü bilinen kimseye la’net câizdir demişlerdir. Ebû Leheb ve eşi gibi. Yoksa Yezîde la’net edilmemeli, demek değildir. Allahü teâlâyı ve Onun Resûlünü “sallallahü aleyhi ve sellem” incitenlere dünyâda ve âhîretde, Allah la’net eylesin!

Zemânımızda birçok kimse, hilâfet mes’elesini dillerine dolamışlar. Sözü evirip çevirip Eshâb-ı kirâm arasındaki muhârebelere getiriyorlar. Câhillerin yazdığı târihleri okuyarak ve bid’at sâhiblerinin yalanlarına inanarak, Eshâb-ı kirâmın “aleyhimürrıdvân” çoğunu kötülüyorlar. Onlara lâ-yık olmıyan şeylerle lekeliyorlar. Onun için, bu bakımdan bildiğim hakîkat-

leri yazarak dostlarıma göndermeği lüzûmlu gördüm. Peygamberimiz “sal-lallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki: **(Ortalık karışıp, yalanlar yayılıp, din-den olmıyan şeyler ortaya çıkınca, âdetler, ibâdetlere karışdırılır ve Eshâbıma “aleyhimürrıdvân” dil uzatılınca, doğruyu bilenler, herkese bildirsın! Allahü teâlânın ve meleklerin ve bütün insanların la’neti, doğruyu bilip de, gücü yetdiği hâlde, bildirmiyenlere olsun! Allahü teâlâ, böyle âlimlerin ne farzlarını, ne de başka ibâdetlerini kabûl etmez.)**

Allahü teâlâyâ ne kadar hamd etsek azdır ki, zemânımızın âlimleri “rahmetullahi aleyhim” hanefî mezhebindedir ve Ehl-i sünnettir. Yoksa iş, müslimânlara çok güç olurdu. Bu büyük ni’mete şükr etmek her müslimâna lâzımdır.

[Her müslimânın, Ehl-i sünnet i’tikâdını öğrenip, îmânını ona göre düzeltmesi, şunun bunun sözüne ve uydurma kitâblara aldanıp da, doğru yoldan kaymamağa çalışması lâzımdır. Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarını bırakıp da, dînini, îmânını, din düşmanlarının hîleler ile, yalancı, okşayıcı kelimeler ile yazdığı kitâblardan ve mecmû’alardan öğrenmeğe kalkışmak, kendini Cehenneme atmakdır]. Ehl-i sünnet vel-cemâ’at âlimlerinin sözlerini bildiren kitâbları okuyup, onlara uymaktan başka kurtuluş yolu yokdur. [Bunun için de, **(Se’âdet-i Ebediyye)** ve **(İslâm Ahlâkı)** ve **(Eshâb-ı Kirâm)** ve **(Hak Sözü Vesikaları)** ve **(Fâideli Bilgiler)** kitâblarını okumağı tavsiye ederiz.]

252

İKİYÜZELLİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Bed’üddîn “rahmetullahi aleyh” hazretlerine yazılmıştır. Süâllerine cevâbdır:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği iyi kullarına selâm olsun! Kıymetli kardeşimin güzel mektûbu geldi. Bizi çok sevindirdi. Sorularınız anlaşıldı. Hazret-i Nûh ile hazret-i İbrâhîmin **(Mebde-i te’ayyün)**leri, ilm sıfatıdır “salevâtullahi teâlâ ve teslîmâtühü sübhânehü alâ nebiyyinâ ve aleyhimâ”. Muhammed aleyhisselâmın mebd-i te’ayyünü de, yine bu sıfatdır. Birçok bakımlardan, birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Çünkü bu sıfatın bir yüzü âlime karşı, öteki yüzü ise, bilinen şeye karşıdır. Birinci bakımdan vâdete uygundur. İkinci bakımdan kesrete uygundur. Bu sıfat da, toplu ve dağılık olur. Herbiri, başka bakımlardan, bir büyüğün mebd-i te’ayyünü olmuştur.

Nübüvvet ve vilâyet yüklerini taşımak için olan, başka süâllerinizin cevâbı, hâce Muhammed Eşrefe gönderilen mektûbda uzun yazılmıştır. Bir dahâ yazmıyorum. Oradan arayınız! Kutb, gavs ve halîfe arasındaki farkları soruyorsunuz. Cevâbını yazmak istedim. Fekat izn olmadı. Başka zemâna bırakıldı. Vesselâm.

***Görmez misin, boş durdu mu hiç, insin a’lası,
Hep uğraşdı, va’d etmiş iken fethi Mevlâsı.***

İKİYÜZELLİÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh İdrîs-i Sâ mânîye yazılmışdır. Tesavvuf yolunu ve beş latîfeyi kısaca bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun. Onun sevgili Peygamberine ve temiz Âline ve Eshâbının hepsine salât ve selâm olsun! Din ve dünyâ se'âdetiniz için düâ ederim. Buradaki fakîrlerin hâli çok iyidir. Allahü teâlâyâ hamd olsun. Allahü teâlâ size de selâmet ve âfiyet versin. Muhammed aleyhisselâmın yolunda bulundursun! Hâllerinizi ve mevâcidi, mevlânâ Abdülmü'min anlatdı ve cevâbını beklediğinizi de söyledi. Buyurmuşsunuz ki, yer yüzüne bak-sam, yeri göremiyorum. Göke baksam, gökü bulmuyorum. Bunun gibi, Arşın, Kürsînin, Cennetin, Cehennemin var olduklarını bulamıyorum. Bir kimsenin önüne gitsem, onun varlığını bilmiyorum. Kendi varlığımı da bilmiyorum. Allahü teâlânın varlığı sonsuzdur. Onun sonunu kimse bulamamışdır. Tesavvuf büyükleri de, buraya kadar haber verdiler. Buraya kadar ilerleyip, dahâ ileri gidemediler. Bundan ilerisini bildirmediler. Siz de, yükselmeği buraya kadar biliyorsanız ve bu makâmda iseniz, sizin yanınıza gelmiyelim. Sizi râhatsız etmiyelim. Yok eğer, bundan dahâ yüksek bir makâm varsa, bize bildiriniz de, bu fakîr ve bu yolu çok özliyen bir arkadaşım ile yanınıza gelelim. Birkaç seneden beri yanınıza gelmediğimiz, hep bunun içindir.

Yavrum! Bu hâller ve böyle birçok hâller, hep kalbin hâlleridir. Böyle hâlleri bulan kimsenin, kalbin makâmlarından dahâ dörtde birini geçmemiş olduğu görülüyor. Kalbin makâmlarından, geri kalan üç kısmını da geçmek lâzımdır. Böylece kalbin işi biter. Kalbden sonra rûh vardır. Rûhdan sonra, sır vardır. Sırdan sonra hafî vardır. Bundan sonra ahfâ vardır. Bu dört latîfeden herbirinin de ayrı ayrı hâlleri ve mevâcidi vardır. Herbirini ayrı ayrı geçmek lâzımdır. Herbirinin yüksek derecelerine ulaşmak lâzımdır.

Âlem-i emrin, bu beş latîfesinden sonra, bunların aslları olan dereceler birer birer geçilir. Sonra, Allahü teâlânın isimlerinin ve sıfatlarının zilleri, görüntüleri derece derece geçilir. Bu ziller, beş aslın da asllarıdır. Bunlardan sonra, isimler ve sıfatlar tecellî eder. Sonra şüûn ve i'tibârât görünürler. Bu tecellîlerden sonra, Zât-i ilâhî tecellî eder. Bu zemân itmînân-i nefis hâsıl olur. Allahü teâlânın rızâsına kavuşmak müyesser olur. Burada hâsıl olan kemâlât ya'nî yüksek dereceler yanında, önceki kemâlât hiç kalır. Sonsuz bir deniz yanında bir damla su gibidir. Bu makâmda (**Şerh-ı sadr**) olur ve (**İslâm-ı hakîkî**) ile şereflenir. Fârisî mısra' tercemesi:

İş budur. Bundan başkası hiçdir.

Âlem-i emrin bu beş latîfesinin derecelerini ve bunların asllarını ve aslların da asllarını geçmeden önce isimlerin ve sıfatların tecellîleri sanılanlar, Âlem-i emrin hâssalarından birkaçının görünüşleridir. Âlem-i emr, Allahü teâlâ gibi anlaşılabilir, nasıl olduğu bilinemez olduğundan ve mad-desiz, mekânsız olduğundan, sâlik bu zuhûrları, isimlerin ve sıfatların tecellîleri sanarak aldanır. Bir sâlik, bunun için demişdir ki, (Otuz seneden be-

ri, rûhumu, Allah sanarak, ona tapındım). Nereye kavuşulduğu, kime gidildiği artık anlaşılın! Arabî beyt tercemesi:

***Sevgiliye kavuşmak, ele geçer mi acabâ?
yüksek dağlar ve korkunç tehlikeler var arada!***

Lutf ederek, bu yolun açıklanmasını istediğiniz için, kısaca az birşey yazıldı. Herşey, Allahü teâlânın emrindedir. Size ve yanınızda olanlara selâm ederim.

254

İKİYÜZELLİDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Ahmed-i Berkîye “rahmetullahi aleyh” yazılmışdır. Birkaç süâlîne cevâbdır:

Allahü teâlâyâ hamd olsun. Onun seçtiği, sevdiği iyi insanlara selâm olsun!

Süâl: İnsan her ne yaparsa, zemânın sâhibinin emri ile yapmalıdır ki, hayırlı sonuç alabilsin. Tâ’atleri, ibâdetleri yapmak da böyledir demişlerdir. Eğer bu söz doğru ise, bize, her hayırlı işi yapmak için emr ve izn buyurmanızı dile-riz diyorsunuz?

Cevâb: Büyükleğin bu sözü doğrudur. Size izn verilmiştir. Fekat hayırlı sonuç demek, o işin sonucu olan şey demektir. Her istenilen şeyi elde edebilmek demek değildir.

Süâl: Kitâbda diyor ki, hâce Ubeydullah-i Ahrâr “kuddise sirruh” hazretleri buyurdu ki, (Kur’ân-ı kerîmin hakîkati, cem’ mertebesindedir. Ya’nî Zât-i teâlânın ehadiyyet mertebesindedir). Böyle olunca, (**Mebde’ ve Me’âd**) kitâbındaki, (Kâ’benin hakîkati, Kur’ân-ı kerîmin hakîkatinin üstündedir) yazısının ma’nâsı nedir?

Cevâb: Burada, ehadiyyet mertebesi demek, hiçbirşeyin bulunamayacağı Zât-i ehadiyyet değildir. Onun için, bu ehadiyyet mertebesinde, sıfat ve şân bulunur. Çünkü Kur’ân-ı kerîmin hakîkati, kelâm sıfatındandır. Kelâm sıfatı da, Allahü teâlânın sekiz sıfatından biridir. Kâ’benin hakîkati ise, sıfatların ve şânların bulunamayacağı, dahâ üstün bir mertebededir. Bunun için, Kâ’benin hakîkati dahâ yüksek olmaktadır.

Süâl: Birkaç tefsîrde diyor ki, (Ben Kâ’beye secde ediyorum diyen kimse kâfir olur. Çünkü secde, Kâ’beye doğru yapılır. Kâ’beye yapılmaz). Başka yerlerinde de diyor ki, (Müslimânlığın başlangıcında, secdede, senin için secde olsun derlerdi). Senin için demek Zât-i teâlâ için demektir. Böyle olunca, (**Mebde’ ve Me’âd**) kitâbındaki, (Eşyânın maddeleri, cisimleri, Kâ’benin binâsına secde etdikleri gibi, eşyânın hakikatleri de, Kâ’benin hakîkatine secde eder) sözü ne demektir?

Cevâb: Sözüün gelişi böyle olmuştur. Melekler, Âdem aleyhisselâma secde etdiler demek de böyledir. Secde, Allahü teâlâyâ yapılır “celle şânüh”. Hiçbir mahlûka secde edilmez. Size ve yanınızda olanlara ve sevdiklerinize ve öncelikle molla Pâbende ve şeyh Hasene selâm ederim.

İKİYÜZELLİBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Muhammed Tâhir-i Lâhorîye yazılmışdır. Sünnet-i seniyyeyi her yere yaymağı ve bid'atleri yok etmek lâzım olduğunu bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun ve Onun seçtiği sevdiği iyi insanlara selâm olsun! Hâfız Behâeddîn ile göndermiş olduğunuz kıymetli mektûb geldi. Bizleri çok sevindirdi. Ne büyük ni'metdir ki, yanınızda olanlar ve sevdiğiniziniz, bütün güçleri ile, Resûlullahın sünnetlerinden bir sünneti diriltmeğe çalışmaktadırlar ve bütün varlıkları ile, kötü ve beğenilmeyen bid'atlerden bir bid'ati yok etmeğe uğraşmaktadırlar. Sünnet ile bid'at, birbirlerinin zıddıdır, tersidir. Birinin bulunduğu yerde, ikincisi bulunamaz, gider. Birini diriltmek, ötekini yok etmektir. Sünneti diriltmek, bid'ati yok eder. Bid'ati diriltmek de, sünneti yok eder. İster hasene, ya'nî güzel desinler, ister sey-yie, çirkin desinler, her bid'at, sünneti yok eder. Belki, bir bakımdan güzel denilmiş olabilir. Hiçbir bid'atin kendisi güzel olamaz. Çünkü Allahü teâlâ, sünnetlerin hepsini beğenir. Sünnetlerin zıddı ise, şeytânın beğendiği şeylerdir. Bugün, bid'atler, her yere yayılmış olduğundan, bu sözümüz çok kimseye ağır gelir. Fekat, âhrette, hangimizin doğru olduğunu anlayacaklardır. İşitdiğimizize göre, hazret-i Mehdî, hükûmet sürdüğü zemân, dîni yayarken ve sünneti diriltirken, bid'at işlemeğe alışmış olan Medînedeki âlim, bid'ati güzel sandığı ve ibâdet olarak yaptığı için, hazret-i Mehdînin emrlerine şaşarak, (Bu adam, bizim dînimizi yok etti ve milletimizi öldürdü) diyecektir. Hazret-i Mehdî "rahmetullahi aleyh" bu âlimi öldürecekdir. Onun güzel sandığı bid'atin, kötü olduğunu bildirecektir. Bu, Allahü teâlânın ni'metidir. Dilediğine verir. Onun ihsânı çoktur. Size ve yanınızda olanlara selâm ederim. Çok unutkan oldum. Mektûbunuzu kime verdiğimi hâtırlıyamıyorum. Süâllerinize cevâb veremediğim için afvınızı dilerim. Meyân şeyh Ahmed-i Garmelî, sevdiklerimizdendir. Size yakındır. Kendisine teveccüh buyurunuz!

İKİYÜZELLİALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, meyân şeyh Bedî'uddîne yazılmışdır. Kutb ve Kutb-ül-aktâb ve Gavs ne demek olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun. Onun seçtiği, sevdiği insanlara selâm olsun. Bir dervişle gönderdiğiniz kıymetli mektûb geldi. Bizleri çok sevindirdi.

Süâl: Kutb, kutb-ül-aktâb, Gavs ve Halîfe ne demektir? Herbirinin vazîfesi nedir? Vazîfelerinin neler olduğunu bilirler mi, bilmezler mi? Bir kimse-nin Kutb-ül-aktâb olduğu gaybdan müjdelenirmiş. Bu doğru mudur, yoksa hayâl midir?

Cevâb: Resûlullahın "aleyhissalâtü vesselâm" izinde ilerliyenlerin büyükleri, Ona uyarak Nübüvvet makâmının derecelerini geçtikten sonra, içlerinden bir kaçına (**İmâmet**) makâmını verirler. Başkalarını, o dereceleri ge-

çirmekle bırakıp, bu makâmı vermezler. Bu büyükler de, onlar gibi bu dereceleri geçmişlerdir. İmâmet makâmını almadıkları için, onlardan ayrılırlar. Bu makâma bağlı olan şeylerden mahrûmdurlar. Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” tâbi’ olanların büyükleri, peygamberliğin vilâyet derecelerini temâmlayınca, bunlardan birkaçına (**Hilâfet**) makâmını verirler. Geri kalanlara bu makâmı vermeyip, yalnız o dereceleri geçirirler. İmâmet ve hilâfet makâmları, o derecelerin kendilerini geçerek elde edilir. Bu derecelerin zillerinde, görüntülerinde, imâmet makâmının karşılığı (**Kutb-i irşâd**) makâmıdır. Hilâfet makâmının karşılığı ise (**Kutb-i medâr**) makâmıdır. Aşağıda bulunan bu iki makâm, yukardaki o iki makâmın sanki zilli, gölgesi gibidir. Muhyiddîn-i Arabî hazretlerine göre, (**Gavs**), Kutb-i medâr demektir. Kutb-i medârdan başka bir Gavslik makâmı olmadığını söylemektedir. Bu fakîre göre, Gavs başkadır. Kutb-i medâr başkadır. Gavs [dahâ üstün olup] Kutb-i medârın yardımcısıdır. Kutb-i medâr, birçok işlerinde, ondan yardım bekler. (**Ebdâl**) denilen makâmlara getirilecek Evliyâyı seçmekte bunun rolü vardır. Kutbun yardımcıları, hizmet edenleri çok olduğundan kutba, (**Kutb-ül-aktâb**) da denir. Çünkü, Kutb-ül-aktâbın yardımcıları, hizmet edenleri, Onun vekîlleri demektir. Bunun içindir ki, Muhyiddîn-i Arabî “rahmetullahi aleyh” buyuruyor ki, (Müslimânların olsun, kâfirlerin olsun, her şeherde bir kutb bulunur).

Makâm sâhibi olan, bilgi sâhibi olur. Makâm derecesi verilen, fekat makâm verilmiyen Velînin ilm sâhibi olması lâzım değildir. Yapdığı hizmetleri bilse de olur, bilmese de olur. Gaybden gelen müjde, o makâmın derecesine yükseldiğini bildirir. O makâmın verildiğini göstermez.

Süâl: (**Ebû Bekrin “radiyallahü anh” îmânı ile, bütün ümmetimin îmânı dartsa, Ebû Bekrin îmânı dahâ ağır gelir**) hadîs-i şerifindeki îmân nedir? Onun îmânı niçin dahâ yüksektir?

Cevâb: İmânın üstün olması, îmân edilecek şeyler üstün olduğu içindir. Ebû Bekrin îmân ettiği şeyler, ümmetin îmân ettiği şeylerin üstünde olduğu için, hepsinden ağır olmaktadır.

Yavrum! Tesavvuf yolunda yükselirken, öyle bir yere çıkılır ki, bir nokta dahâ çıkılsa, o noktaya çıkmakla geçilen dereceler, oraya kadar olan bütün derecelerden dahâ yüksektir. Çünkü o nokta, aşağısında olanların hepsinden dahâ çoktur. Bu noktanın üstündeki nokta da, bu noktadan öylece dahâ yüksektir. Çünkü altındaki nokta, kendi altındakilerin hepsi ile birlikte, üstündeki noktadan çok küçükdürler. Dahâ yukardaki bütün noktalar da, hep böyledirler. İşte, bir kimsenin îmân ettiği şeylerin derecesi yukarda ise, altındaki derecelerde olanların hepsinden ağır gelir. Bunun içindir ki, Ârif ilerlerken bir yere gelir ki, bir ânda, o âna kadar kazandıklarının hepsini kazanır. Bu fakîrin “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” ölçüsüne göre, bir ânda, önceki derecelerin hepsinden dahâ çok dereceleri geçmektedir. Bu, Allahü teâlânın ihsânıdır. Allahü teâlâ bunu, dilediğine ihsân eder. Allahü teâlâ, çok büyük ihsân sâhibidir.

Süâl: Şeyh Muhyiddîn-i Arabî “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” hazretleri ve Ona tâbi’ olanlar diyorlar ki, (Hazret-i Mûsâ “aleyhisselâm” için öldürülen çocukların isti’dâdlarının hepsi, hazret-i Mûsâ aleyhisselâma ve-

rildi). Bu söz ne demektir?

Cevâb: Bu söz doğrudur. Çünkü iyi belli olmuştur ki, çok kimselerin yükselmelerine bir kimseyi sebep eyledikleri gibi, bir kimsenin yüksek derecelere varması için, çok kimseleri sebep kılarlar. Rehber, mürîdlerin yükselmesi için sebep olduğu gibi, mürîdler de, rehberin yükselmesi için sebeplerdir. Bu fakîr, bu sözün doğru olduğunu, yinilen, içilen, bedenden birer parça olan şeylerde de his ediyorum. Yinilen, içilen, herşey, isti'dâdı da artırmaktadır. Başka kâbiliyyetler de kazandırmaktadır. Tatlı şeyler yemek istemediğim zemânlar, isdi'dâdın artması için yemek emr olunmaktadır. Yimemeğe izin verilmemektedir. Bir kimsenin isti'dâdının başkasına geçtiği çok görülmüştür. Biri boş kalmış, ötekinin cem'ıyyeti artmışdır.

Süâl: Şeyh Necmeddîn-i Kübrâ “rahmetullahi aleyh”, bir mürîdini, bir Velînin yanına gönderdi ki, kendisinin hangi Peygamberin “salevâtullahi teâlâ aleyhim ecma'în” terbiyesi altında bulunduğunu anlamış olsun. O zât, mürîde (Cühûdün ne yapıyor?) dedi. Şeyh Necmeddîn-i Kübrâ, bu sözden, kendisinin Mûsâ aleyhisselâmın terbiyesi altında olduğunu anladı. O sözden bunu nasıl anladı?

Cevâb: (Cühûd), yehûdî demektir. Mûsâ aleyhisselâmın ümmetine verilen isimdir. Buradan anladı.

Süâl: (Nefehât) kitâbında diyor ki, bütün Velîler ölünce, vilâyetleri ellerinden alınır. Yalnız dört kişinin alınmaz. Bu ne demektir?

Cevâb: Burada vilâyet demek, Velînin “kuddise sirruh” tesarrufları, kerâmetleri demektir. Vilâyetin kendisi alınır demek değildir. Vilâyet, Allahü teâlâyâ yakınlık demektir. Kerâmetleri alınır demek de, çok kerâmet göstermez demektir. Kerâmet gösteremez demek değildir. Şunu da bildirelim ki, bu söz keşf yolu ile anlaşılabilir birşeyi anlatmaktadır. Keşfde hatâ, çok olur. Ne görmüş, nasıl anlamışdır? Birkaç kerâmetin zuhûrunu istiyorsunuz. Bekleyiniz! Allahü teâlâ, her güçlüğün sonunu kolaylaştırır.

Süâl: (Nişâpûrî tefsîri)nde diyor ki, (İnne şâniyeke hüvel-ebter), yâ harfi ile yazıyor. Bunun doğrusu nasıldır. Yâ ile midir, Hemze ile midir?

Cevâb: Doğrusu hemze iledir. Yâ ile yazılı olanlar, Kur'ân-ı kerîmin meşhûr olmıyan okunmasıdır.

Süâl: Birkaç kadın vazîfe istiyor. Nasıl yapalım?

Cevâb: Mahrem iseler, zararı yokdur. Yabancı iseler, perde arkasında oturarak tarîkati alırlar.

Süâl: Hadîs âlimleri, her ayda, yasak günler bildirmişlerdir. Bunun için, hadîs-i şerîf de söylüyorlar. Ne yapalım?

Cevâb: Bu fakîrin babası, Abdül-ehad “rahmetullahi aleyh” buyurdu ki, şeyh Abdüllah ve şeyh Rahmetullah hadîs âlimi idiler. Haremeynde, [ya'nî Mekke ve Medîned] bu ikisine şeyhayn denirdi. Bir iş için, Hindistâna gelmişlerdi. Bu hadîsi, (Buhârî) şârihlerinden Kermânî “rahmetullahi aleyh” yazıyor. Fekat, za'îfdır. Bu işde doğru hadîs, (Günler, Allahın günleridir. Kullar da Allahın kullarıdır) dediler. Yine buyurdular ki, (Günlerin uğursuzluğu, âlemlere rahmet olan Muhammed aleyhisselâmın gelmesi ile bit-

mişdir. Uğursuz günler, eski ümmetlerde vardı). Bu fakîrin anladığı da böyledir. Hiçbir günü başka günlerden üstün tutmam. Cum'a ve Ramezân ve benzerleri günleri, islâmiyyet üstün tutmuş olduğu için üstün biliriz.

Peygamberlik yükünü taşımak üzerinde yazılan bilgileri, hâce Muhammed Eşrefdeki mektûblarda bulamadığınızı yazıyorsunuz. Nasıl bulabilirsiniz? O mektûb, bugünlerde yazıldı. Henüz size varmamıştır. Çok uzun bir mektûbdur. Bir cüz'den çokdur. Bir kopyasını size göndermelerini söylemişdim.

257

İKİYÜZELLİYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mîr Muhammed Nu'mân "rahmetullahi aleyh" hazretlerine yazılmıştır. Tesavvufu kısaca bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun ve Onun sevgili Peygamberi, insanların her bakımdan en üstünü olan Muhammed aleyhisselâma düâ ve selâm olsun! Kıymetli mektûbunuz geldi. Okuyunca, çok sevindirdi. Tesavvuf yolunun bildirilmesini istiyorsunuz. Bu konuda birşeyler yazmışım. Nasîb olursa temize çeker, gönderirim. Şimdilik, bu yolu kısaca yazıyorum. Dikkatli okuyunuz! Kıymetli seyyid kardeşim! Bizim seçtiğimiz yolda ilerlemeğe kalbden başlanır. **(Kalb)** madde değildir. Maddesiz, ölçüsüz olan Âlem-i emrendir. Bu yolda kalbi geçtikten sonra, kalbin üstünde olan **(Rûh)** mertebelerinde ilerlenir. Rûh mertebeleri bitince **(Sır)** denilen mertebelerde ilerlenir. Sır denilen yerler, Rûh mertebelerinin üstüdür. Bundan sonra **(Hafî)** denilen makâmlarda, ondan sonra **(Ahfâ)** mertebelerinde ilerlenir. Bu beş latîfe geçildikten sonra ve herbirine mahsûs olan ilmlere ve ma'rifetlere kavuşulduktan sonra ve herbirinde başka başka hâller, vecdler hâsıl olduktan sonra, bu beş cevherin aslarında, kaynaklarında ilerlemeğe başlanır. Bu beş asl, Âlem-i kebîrdir. Âlem-i sagîrde bulunan herşeyin aslı, Âlem-i kebîrdir. Âlem-i sagîr demek, insanda bulunan şeyler demektir. Âlem-i kebîr demek, insanın dışında bulunan herşey demektir. Bu beş aslda ilerlemeğe **(Arş)**dan başlanır. Arş, insan kalbinin aslıdır. Arşdan sonra, rûhun aslı olan mertebelerde ilerlenir. Bu mertebeler Arşdan üstündür. Bu ikinci aslın üstü, Sırrın aslı olan makâmlardır. İnsan Sırrının aslı olan mertebelerin üstü, Hafî denilen latîfenin aslıdır. Bunun üstü de, Ahfâ denilen cevherin aslı olan makâmlardır. Âlem-i kebîrdeki bu beş aslı her bakımdan geçtikten, son noktasına erdikten sonra, imkân dâiresi temâm olmuş, bütün mahlûklar geçilmiş olur. Böylece **(Fenâ)** denilen konaklardan birincisine ayak basılmış olur. Bundan sonra, ilerlemek nasîb olursa, Allahü teâlânın isimlerinin, sıfatlarının zılleri, gölgeleri, görüntülerinde ilerlenir. Bu görüntüler, vücûb ile imkân arasında ya'nî Allahü teâlânın sıfatları ile mahlûklar arasında köprü, ortak gibidirler ve Âlem-i kebîrde bulunan beş aslın da aslı, temeli, kökü gibidirler. Bu temellerde ilerlemek de, bunlardan hâsıl olan beş aslda ve bunların görüntüsü gibi olan beş cevherde ilerlemek sırası ile olur. Allahü teâlâ, lutf ederek, ihsân ederek, bu beş zillin her mertebesi temâmen geçilip, sonuna varılırsa, Allahü teâlânın isimlerinde ve sıfatlarında ilerlemek nasîb olur. İsmiler, sıfatlar tecellî etmeğe baş-

lar. Allahü teâlânın şü'ûnâtı ve i'tibârâtı zuhûr eder. Burada, Âlem-i emrin de hepsi geçilmiş, hepsinin hakkı verilmiş olur. Eğer Allahü teâlâ ihsân ederek, bu makâmdan da ilerlemek nasîb olursa, nefis itmînâna kavuşur ve ilerliyerek kavuşulan makâmın sonu olan (**Rızâ**) makâmı hâsıl olur. Bundan sonra (**Şerh-i sadr**) hâsıl olur ve (**İslâm-ı hakîkî**) ile şereflenir. Bu kemâlâtın, üstünlüklerinin yanında, Âlem-i emrde olan beş latîfenin üstünlükleri, çok aşağı kalmaktadır. Okyânus yanında bir damla su gibi bile değildir. Bütün bu kemâller, üstünlükler, (**İsm-i zâhir**) kemâlleridir. (**İsm-i bâtın**) kemâlleri başkadır. Bunlar, yazılamaz, anlatılamaz. Bu iki ismin bütün kemâlleri, üstünlükleri hâsıl olursa, sâlik, iki kanada kavuşmuş olur. Bu iki kanadla, (**Âlem-i kuds**)de, ilâhî âlemde, sonsuz uçabilir. Bunları, birkaç mektûbda dahâ yazmışdım. Kıymetli oğlum, hepsini biraraya toplamaktadır. Kolayımı bulursanız, buraya geliniz. Fekat, orayı boş bırakmayınız. Oranın düzeni bozulmasın. Seçtiğiniz birisini yerinize bırakıp, yalnız geliniz! Bir dahâ buluşabilir miyiz, ancak Allahü teâlâ bilir. Vesselâm.

258

İKİYÜZELLİSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Şerîf hâna yazılmışdır. Allahü teâlânın yakın olduğunu açıklamaktadır:

Allahü teâlâyâ hamd olsun. Onun seçtiği temiz insanlara selâmlar olsun! Lutf ederek göndermiş olduğunuz kıymetli mektûbunuz gelerek, biz fakîrleri çok sevindirdi. Allahü teâlâ da sizi sevindirsin!

Yavrum! Allahü teâlânın bizlere, kendimizden dahâ yakın olduğu, Kur'ân-ı kerîmde bildirilmiştir. Ammâ ne yapalım ki, Allahü teâlâ, akllarımızın, düşüncelerimizin ve bilgimizin ve anlayışımızın ötesindedir. Ötelerin ötesidir. Şunu da biliyoruz ki, bu ötelik, uzaklık, yakınlık bakımından olup, uzaklık bakımından değildir. Allahü teâlâ, her yakından dahâ yakındır. Hattâ, Onun bir olan zâtı ya'nî kendisi, bize sıfatlarından dahâ yakındır. Hâlbuki bizler, o sıfatlarla var olduk ve varız. Bunu akl anıyamaz. Çünkü birşeye başkasının, kendinden dahâ yakın olmasını düşünemez. Bunu açıklıyabilmek için, bir misâl aradım ise de, bulamadım. Bu bilgi, kesin olarak (**Nass**)a, ya'nî Kur'ân-ı kerîme dayanmaktadır. Doğru olan keşfler de, böyle olduğunu gösteriyor. Tarîkat sâhibleri, tevhîdden ve birleşmekten söz etmişlerdir. Yakınlıktan, berâber olmakdan uzun uzun konuşmuşlardır. Fekat, Allahü teâlânın çok yakın olduğunu hiç söylemediler. İnsanları şaşkınlıktan kurtaracak bir açıklama yapmamışlardır. Şaşılacak şeydir ki, Allahü teâlânın bize çok yakın olması, bizim Ona çok uzak olmamıza sebep olmuştur. Bunu iyi anlayınız. Sözüümüzde işâretler ve beşâretler vardır. Size ve doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafânın “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve ekmelühâ” izinde gidenlere selâm olsun!

**Kim bulur, zor ile, maksûduna her zemân zafer?
Gelir elbet zuhûra, ne ise, hükmi-kader.**

İKİYÜZELLİDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûbu oğlu, aklî ve naklî ilmlerde yükselmiş, hâce Muhammed Sa'îd "rahmetullahi aleyh" hazretlerine yazmıştır. Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" gönderilmesinin fâideleri ve aklın yalnız başına Allahü teâlâyı tanıyamıyacağı ve dağda büyümüş ve câhillik zemânında ya'nî Peygamber gönderilmemiş olan zemânlarda yaşamış kâfirlerin ve kâfir memleketlerinde ölen kâfir çocuklarının âhiretde ne olacakları ve dünyânın her yerine, meselâ eski hindlilere Peygamberler gelmiş olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ sonsuz hamd olsun ki, bizleri müslimân olmakla şereflendirdi. O, doğru yolu göstermeseydi, kim bulabilirdi? Onun Peygamberlerine "aleyhimüssalevâtü vesselâm" inanırız. Hepsisi doğru söylemiştir.

Allahü teâlânın, insanlara Peygamberleri "aleyhimüssalevâtü vesselâm" göndermesi en büyük ni'mettir. Bu iyiliğin şükrü, hangi ağız ile yapılabilir? Hangi kalb, onları göndermenin iyiliğini kavrayabilir? Hangi vücûd ve a'zâ, o iyiliklere şükr olabilecek birşey yapabilir? O büyük insanların mubârek varlıkları olmasaydı, bu âlemi yaratmanın varlığını, biz kısa akıllı insanlara kim gösterirdi? Eski Yunânlıların ilk felesofları, [ve her zemân, her yerde bulunan fen taklîdcileri] o kadar zekî ve kurnaz oldukları hâlde, yaratmanın varlığını anlayamadılar. Bu kâinât, böyle gelmiş, böyle gider, cânlılar da birbirlerinden meydâna gelip ürer. Bu böylece devâm eder, dediler. Câhillik devri geçip, yeni Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" da'vetlerinin nûrları ile, âlem aydınlanınca, sonra gelen Yunân felesofları, o nûrların ışıkları ile uyanarak, üstâdlarının sözlerini red etdi. Bir yaratmanın bulunduğunu kitâblarına yazdılar ve bir olduğunu isbât etdiler. O hâlde, insan aklı, o büyüklerin nûrları ile aydınlanmadıkça, bunu bulamıyor. Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vettehıyyât" olmadıkça, bizim düşüncelerimiz, doğru yola yaklaşmıyor. Ebû Mensûr-i Mâ-Türîdî "rahmetullahi aleyh" ve yetiştirdiği büyükler, acabâ neden Allahü teâlânın varlığını ve birliğini, aklın yalnız başına bulabileceğini söylediler? Dağda, çölde yetişip de putlara tapanların, Peygamberlerden haberi olmasa bile Cehenneme gideceklerini söylediler. Aklları ile bulmaları lâzım idi, dediler. Biz böyle anlamıyoruz. Bunların kendilerine, hakikat duyurulmadıkça, kâfir olmaları söylüyoruz. Bu haber de, Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vettehıyyât" ile gönderilmektedir. Evet, Allahü teâlâ, akli, doğru yolu bulmak için yaratmış ise de, yalnız başına bulamaz. Akla, o yol haber verilmedikçe, şiddetli azâb yapılmaz.

Süâl: Dağda yetişip, hiçbir din duymayıp puta tapan müşrikler, Cehennemde sonsuz kalmazsa, Cennete girmesi lâzım gelir. Bu da olamaz. Çünkü müşriklere, Cennet harâmıdır, ya'nî yasaktır. Bunların yeri Cehennemdir. Nitekim, Allahü teâlâ, Mâide sûresi yetmişbeşinci âyetinde, İsâ aleyhisselâmın meâlen, **(Allahü teâlâdan başkasına tapanlar, başkalarının sözlerini Onun emrlerinden üstün tutanlar, Cennete giremez. Onların konacağı yer Cehennemdir)** dediğini beyân buyurdu. Âhiretde Cennet ile Cehennemden başka yer de yoktur. **(A'râf)**da kalanlar, bir müddet sonra Cen-

nete gideceklerdir. Sonsuz kalınacak yer, yâ Cennettir, yâ Cehennem! Bunlar hangisinde kalacaktır?

Cevâb: Buna cevâb vermek çok güç! Kıymetli yavrum! Biliyorsun ki, çok zemân bunu, bana sormuşdun. Kalbe râhat verecek bir cevâb bulunmamışdı. Bu süâli, hal etmek için, (**Fütûhât-i mekkiyye**) sâhibinin [Muhyiddîn-i Arabî]: (Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, kıyâmet günü, bunları dîne da’vet eder. Kabûl eden Cennete, etmiyen Cehenneme sokulur) sözü, bu fakîre iyi gelmiyor. Çünkü âhiret, mükâfat yeridir, hesâb yeridir. Emr yeri, iş yeri değildir ki, oraya Peygamber gönderilsin! Çok zemân sonra, Allahü teâlâ, merhamet ederek, bu mes’elenin hâllini ihsân eyledi. Şöyle bildirdi ki, bu müşrikler, ne Cennette, ne Cehennemde kalmıyacak, âhiretde dirildikten sonra, hesâba çekilip, kabâhatleri kadar mahşer yerinde azab çekecektir. Herkesin hakkı verildikten sonra, bütün hayvanlar gibi, bunlar da, yok edileceklerdir. Bir yerde sonsuz kalmıyacaklardır. Bu cevâbımız Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” huzûrunda söylenseydi, hepsi beğenir, kabûl buyururdu. Herşeyin doğrusunu Allahü teâlâ bilir. Herkesin akli, birçok dünyâ işlerinde bile, şaşırıp yanılırken, iyiliklerine, merhametine son bulunmayan sâhibimizin, Peygamberleri ile haber vermeden, yalnız aklları ile bulamadıkları için, kullarını sonsuz olarak ateşde yakacağını söylemek, bu fakîre ağır geliyor. Böyle kimselerin sonsuz olarak Cennette kalacaklarını söylemek, nasıl çok yersiz ise, sonsuz azâb çekeceklerini söylemek de, öyle yersiz oluyor. Nitekim, i’tikâdda ikinci imâmımız Ebül-Hasen-i Alî Eş’arî, bunların Cehenneme girmeyeceklerini söylüyorsa da, bu sözünden, Cennette kalacakları anlaşılıyor. Çünkü, ikisinden başka yer yoktur. O hâlde, cevâbın doğrusu bize bildirilendir. Ya’nî mahşer günü, hesâbları görüldükten sonra, yok edileceklerdir. Bu fakîre göre, kâfirlerin çocukları da böyle olacaktır. Çünkü Cennete girmek, îmân ilemdir. Yâ kendisi îmân etmiş olacak veyâ îmânlının çocuğu olduğu için, yâhud ana-babası birlikde mürted olunca, kendisi Dâr-ül-islâmda kaldığı için îmânlı sayılmış olacaktır. Dâr-ül-islâmda bulunan müşriklerin çocukları ve zimmîlerin çocukları da Dâr-ül-harbdeki kâfirlerin çocukları gibidir. Çünkü bu çocuklarda îmân yoktur. Bunlar Cennete giremez. Cehennemde sonsuz kalmak da, teklîfden sonra, inanmamanın cezasıdır. Çocuk ise, mükellef değildir. Bunlar hayvanlar gibi, diriltiip, hesâbları görüldükten sonra, yok edileceklerdir. Eskiden, bir Peygamberin vefâtından sonra, çok vakt geçip, zâlimler tarafından din bozulup, unutulduğu zemânlarda yaşayıp, Peygamberlerden haberi olmıyan insanlar da kıyâmetde böyle sonradan, tekrâr yok edileceklerdir.

Ey yavrum! Bu fakîr, çok geniş ve çok derin düşünüyorum da, Peygamberimizin “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” haberi yetişmiyen, yer yüzünde, hiçbir yer kalmadığını anlıyorum. Bütün dünyânın, Onun da’vet nûru ile, güneş gibi aydınlandığı görülüyor. Hattâ, divâr arkasında bulunan, Ye’cûc ve Me’cûca bile ulaşmış bulunuyor.

Eski zemânlarda da, bütün dünyâda Peygamber gönderilmedik bir yer kalmamış gibidir. Hattâ, bundan en mahrûm zan edilen, Hindistânda bile hindlilerden bir Peygamber yapılmış; Allahü teâlânın emrleri bildirilmiştir. Hindistânın ba’zı kısımlarında, anlaşılıyor ki, Peygamberlerin “aleyhi-

müssalevâtü vetteslîmât” nûrları, küfr karanlıkları içinde, yıldızlar gibi parlamışdır. Eğer merâk ediyor isen, bu şehirleri söyleyebilirim. Ba’zı Peygamberlere bir kişi bile inanmamış, kimse kabûl etmemişdir. Yalnız bir kişinin inandığı Peygamberler de olmuştur. Ba’zılarına da, iki veyâ üç kimse îmân etmiştir. Hindistânda bir Peygambere, üç kişiden çok inanan olduğu görülemiyor. Ya’nî, dört dâne ümmeti bulunan Peygamber olmamıştır. Hindlilerin tapındıkları kimselerden ba’zılarının kitâblarında, Allahü teâlânın varlığı ve sıfatları hakkında görülen yazıları, hep o Peygamberin ışıklarının aksleridir. Çünkü her asrda, her ümmete Peygamber “aleyhimüssalâtü vesselâm” gelerek Allahü teâlânın varlığını ve sıfatlarını bildirmiştir. Onların mubârek varlıkları olmasaydı, küfr ve günâh pislikleri ile kirlenmiş olan akllar, îmân devletine kavuşamazdı. Bu ahmaklar, çürük aklları ile, herkesi kandırıp, kendilerine tapmağa zorlamış, [Sizi biz kurtardık, bizim sâymizde yaşıyorsunuz diyerek,] kendilerinden başka bir kuvvetin bulunmadığını sanmışlardı. Nitekim, Mısır fir’avnları: (Eğer benden başkasına taparsan, seni habs ederim) demişdi. Ba’zıları da, bu kâinâtın bir yaratıcı olduğunu işitdiklerinden, kendilerine yaratıcı [ebedî lider], dediremeyeceklerini anlıyarak, bir yaratıcının varlığını söylemiş, fekat bunun kendilerine sirâyet etdiğini bildirerek, bu hîle ile insanları kendilerine tapdırmağa uğraşmışlardır.

[Bugün Hindistânda yayılmış olan, Berehmen ve Buda dinlerinde, oradaki eski Peygamberlerin kitâblarından, sözlerinden alınmış kıymetli bilgilerin bulunduğu görülmektedir. Berehmen ve Buda dinleri, hristiyanlık dîni gibi, eski Peygamberlerin “aleyhimüsselâm” bildirdiği doğru dinlerin bozulmuş, değiştirilmiş bir hâlidir. Bunların hepsi, Muhammed aleyhisselâmın Peygamber olduğuna inanmadıkları için kâfirdir. Seyyid şerîf-i Cürçânî “rahmetullahi aleyh”, (**Şerh-i mevâkıf**) sonunda, üçüncü maksadda, buyuruyor ki: (Muhammed aleyhisselâmın Peygamber olduğuna inanmayan kâfir olur. Bunlardan, yehûdî ve nasârâ [hristiyan], başka Peygamberlere inanıyor. [Semâvî dinlere inananlara (**Ehl-i kitâb**), ya’nî (**Kitâblı kâfir**) denir.] Başka Peygamberlere de inanmayanlardan, berehmenler, Allahü teâlânın varlığına inanmaktadır. Dehriye ise, Allahü teâlâyâ da inanmıyor. Herşey tabî’at kanûnları ile var oluyor. Bir yaratıcı yoktur. Dehr, ya’nî zemân ilerledikçe, herşey değişmektedir diyor). Mecûsîler, Allahü teâlânın iki olduğuna, müşrikler ve putperestler ise, çok olduğuna inanıyor. Berehmen, mecûsî ve putperestler, kitâbsız kâfirdir. Çünkü bir Peygambere inanmıyor. Bir semâvî kitâb okumuyorlar. Komünistler ise, dinsiz, tanrısız kâfir olup, dehriye kısmındandır. Şimdi, yeryüzünde, değiştirilmemiş bulunan hak din, yalnız Muhammed aleyhisselâmın getirdiği islâm dînidir. Bu dînin, kıyâmete kadar bozulmayacağını, doğru olarak kalacağını Allahü teâlâ söz vermiştir].

Süâl: Hindistânda, Peygamber “aleyhimüssalevâtü vesselâm” gönderilmiş olsaydı, biz de işitirdik. Dilden dile, her tarafa yayılırdı?

Cevâb: Bunlar, bütün Hindistâna gönderilmiş değildi. Ba’zıları, bir şehre, hattâ bir köye idi. Allahü teâlâ, bir millet veyâ bir şehir ehâlisinden en iyisini bu devletle şereflendiriyor, o da, Allahü teâlânın varlığını, birliğini ve emrlerini, Ondan başka kimsenin birşey yaratamayacağını insanlara bildiriyordu. Onlar da, ona inanmıyor, inkâr ediyordu. Câhil, yalancı, de-

li diye alay ediyorlardı. Azgınlıkları, ona eziyetleri artınca, Allahü teâlâ da, onları helâk ediyordu. Uzun zemân sonra, başka bir Peygamberi, böylece gönderiyor ve yine böyle oluyordu. Hindistânda böylece yıkılmış, şehir harâbeleri çok görülmektedir. Şehirlerin bu sebepten harâb oldukları ve Peygamberlerin da'vetleri, etrâfdaki insanlar arasında yayılıp, uzun zemân dillerde dolaşıyordu. Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vesselâm” çok kimse inansaydı ve mü'minler hâkim olarak kalsalardı, o zemân, bizim de haberimiz olurdu. Fekat bir kişi, birkaç gün nasîhat edip gider, buna kimse inanmaz ve bir başkasına, ancak bir kişi, iki kişi inanırsa, bize nasıl haber gelebilir. Çünkü kâfirler, dîni söndürmeğe çalışıyor, babalarının yoluna uymıyan dîni beğenmiyorlardı. Kim haber verecek ve kime söyleyecek. Sonra Resûl, Nebî ve Peygamber kelimeleri, fârisî ve arabîdir. Hind lügatinde bu kelimeler yok idi ki, o Peygamberlere de, bu isimler verilmiş olsun. Nihâyet şunu da söyleyelim ki, Hindistânın Peygamber gelmiyen ve doğru yol gösterilmeyen yerleri de var dersek, buralardaki insanlar, dağda, çölde yetişen müşrikler gibi olup, inâd etdikleri ve herkesi kendilerine tapdırdıkları hâlde bile, Cehenneme girmez ve ebedî azâb görmezler. Böylelerin Cehenneme girmesi, akl-ı selîme, ya'nî şaşmıyan aklara uygun olmadığı gibi, yanılmıyan keşfler de, buna müsâ'ade etmez. Fekat, bunlardan inâd edenlerin bir kısmının Cehenneme gittiklerini görmekteyiz. Herşeyin doğrusunu, ancak Allahü teâlâ bilir.

***Kimseye etmem şikâyet, ağlarım ben hâlîme,
titrerim mücrim gibi, bakdıkca istikbâlîme!***

260

İKİYÜZALTMİŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hakîkatleri bilen, ma'rifetler sâhibi, ilâhî feyzlere, sonsuz rahmetlere kavuşmuş oğlu şeyh Muhammed Sâdîka yazılmışdır. İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin yolunu ve Vilâyet-i evliyâ, Vilâyet-i enbiyâ ve Vilâyet-i ulyâyı ve insandaki on latîfeyi bildirmektedir:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâyâ hamd olsun! Peygamberlerin en üstününe salât ve selâm olsun! Ey oğlum, Allahü teâlâ, seni mes'ûd eylesin! İnsana (Âlem-i sagîr) ya'nî küçük âlem denir. Bu Âlem-i sagîr, on parçadan meydâna gelmiştir. Bu on parçanın beşi (Âlem-i emr)dendir. [Bu âlemde madde ve ölçmek yoktur.] Bu beş latîfe, (Kalb), (Rûh), (Sır), (Hafî) ve (Ahfâ)dır. Bu beş latîfenin aslları, kökleri (Âlem-i kebîr)dendir. [(Âlem-i kebîr), büyük âlem demektir. İnsandan başka herşey demektir.] İnsanı meydâna getirmiş olan on parçadan dördü katı, sıvı, gaz maddeleri ve enerjidir. Bunların aslları da Âlem-i kebîrdedir. Beş latîfenin aslları, Arşın dışında görülür. Arşın dışı, Âlem-i emrdir. Ya'nî maddesiz, hacmsizdir. Bunun için, Âlem-i emre (Lâ-mekânî) denir. İmkân dâiresi, ya'nî mahlûklar, bu beş aslin sonunda biter. [Arşın içindeki mahlûklar maddeden yapılmıştır. Zemânlı ve hacmlidirler. Bunlara (Âlem-i halk) ya'nî ölçü âlemi denir. Halk, ölçü de demektir.] Mahlûklar, ademle vücûdün birleşmesinden meydâna gelmiştir. Ademle vücûdün

birleşmesi, beş aslın sonuna kadardır.

Aklı, uyanık bir sâlik [ya'nî tesavvuf yolcusu], yaradılışında Muhammedî ise, Âlem-i emrin beş latîfesini, sıraları ile geçtikten sonra, bunların Âlem-i kebîrdeki asllarında seyr eder. Ya'nî ilerler. Allahü teâlânın lutfü ile, bu beş aslın herbirini inceden inceye geçerek sonuna gelir. Böylece, imkân dâiresini (**Seyr-i ilallah**) ile bitirmiş olur. (**Fenâ**) hâsıl oldu denir. Şimdi (**Vilâyet-i sugrâ**)ya başlamış olur. Bu vilâyete (**Vilâyet-i evliyâ**) da denir. Bundan sonra, bu beş aslın da aslı olan, Allahü teâlânın isimlerinin zillerinde seyre başlar. Bu zillerde adem bulunmaz. Allahü teâlânın ihsânı ile bu zilleri birer birer (**Seyr-i fillah**) ile geçerek sonuna varır. Böylece, isimlerin zilleri bite-rek, Allahü teâlânın isimleri ve sıfatları mertebesine erişir. Vilâyet-i sugrâda yükselmek, buraya kadardır. Burada tâm Fenâ hâsıl olmağa başlar. (**Vilâyet-i kübrâ**)ya ayak basılmış olur. Bu vilâyete, (**Vilâyet-i enbiyâ**) da denir.

Peygamberlerden ve meleklerden başka, bütün mahlûkların (**Mebde-i te'ayyün**)leri, bu zil dâiresinde bulunur. Her ismin zilli, bir insanın mebde-i te'ayyünüdür. Peygamberlerden sonra, insanların en üstünü olan hazret-i Ebû Bekrin mebde-i te'ayyünü, bu dâirenin en üstündeki noktadır. Sâlik, kendinin mebde-i te'ayyünü olan isme varınca (**Seyr-i ilallah**)ı bitirir demişlerdir. Buradaki ism, Allahü teâlânın isminin kendi değildir. Bu ismin zilline varınca demektir ki, o ismin, zillerinden bir zildir. Bu ziller, isimlerin ve sıfatların tafsîlidirler. Meselâ ilm sıfatının parçaları vardır. Bu parçalar, birer birer bu sıfatın zillidirler. Bu sıfat, o zillerin icmâli, topluluğudur. Bu parçalardan herbiri, Peygamberlerden başka, bir insanın mebde-i te'ayyünüdür. Peygamberlerin ve meleklerin mebde-i te'ayyünleri, bu parçaların aslları, bütünleri olan isimlerdir. Meselâ, ilm, kudret ve irâde gibi sıfatlardır. Birçok kimsenin mebde-i te'ayyünleri, tek bir sıfatdır. Fekat çeşidli bakımlardan ayrılırlar. Meselâ, Muhammed aleyhisselâmın mebde-i te'ayyünü ilm şânıdır. Yine bu ilm sıfatı, başka bir bakımdan, İbrahîm aleyhisselâmın da mebde-i te'ayyünüdür “alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vetteslîmât”. Yine bu sıfat, başka bir bakımdan da, Nûh aleyhisselâmın mebde-i te'ayyünüdür. Bu çeşidli bakımlar, hâcî Muhammed Eşrefe yazılan mektûbda açıklanmıştır. Büyüklerden kimisi, hakîkat-i Muhammedî, (**Te'ayyün-i evvel**)dir. Her kemâlin bir arada bulunduğu hazretidir. Buna (**Vahdet**) denir demişlerdir. Bu fakîrin anladığına göre, bu vahdet mertebesi, bu zil dâiresinin merkezi, topluluğudur. Bu sözümü, şu da kuvvetlendiriyor ki, insanların mebde-i te'ayyünleri, isimlerin ve sıfatların ilmdeki sûretleri, görüntüleridir demişlerdir. İlmdeki varlık, kendisi değil, kendinin zillidir, görüntüsüdür. Bunun için, ilmdeki bu sûretler, isimlerin ve sıfatların zilleridir. Bizim bu dâiremiz, ziller dâiresinin çevresi ve merkezidir. Asl dâire değildir. Bu zil dâiresini, te'ayyün-i evvel sanmışlar. Bunun merkezini topluluk bilerek (**Vahdet**) demişlerdir. Bu merkezin açılmasını, ya'nî çevresini Vâhidiyyet sanmışlardır. Zil dâiresinin üstü olan isimlerin ve sıfatların dâiresini, te'ayyünlerle bağlılığı olmıyan Zât-i teâlâ sanmışlardır. Hâşâ! Öyle değildir. Çünkü o büyüklere göre, isimler ve sıfatlar, zâtın kendisidirler. Zâtdan ayrı, başka değildirler. Bunun için, zil dâiresinin üstü, ya'nî isimlerin ve sıfatların mertebesi, zâtın kendisi olur.

Ondan ayrı olmaz. Hâlbuki, sıfatlar zâtdan ayrı olarak var olduklarından, isimlerin ve sıfatların dâiresi, Zât-i teâlâdan ayrı olur. Sıfatları zâtın kendisi demişler, böyle olmadığını bilememişler.

Zıl dâiresinin merkezi, bu dâirenin aslı olan üst dâirenin merkezinin zıllıdır. Üst dâire, isimlerin, sıfatların, şânların ve i'tibârâtın dâiresidir. Hakikat-i Muhammedî, bu asl dâiresinin merkezidir. İsmilerin ve şânların topluluğudur. Bu dâirede isimlerin ve sıfatların yayılması, vâhidiyyet mertebesidir. İsmilerin zillerinin mertebesinde vahdet ve vâhidiyyet kelimelerini kullanmak, zilli asl ile karıştırmaktan ileri gelmektedir. Buradaki seyre, **(Seyr-i fillah)** demek de böyledir. Çünkü bu seyr, **(Seyr-i ilallah)**dır. Bu seyrden sonra, eğer yükselmek nasîb olursa, zıl dâiresinin aslı olan, isimlerin ve sıfatların dâiresinde Seyr-i fillah ile seyr olur. Vilâyet-i kübrâ derecelerine başlar. Bu vilâyet-i kübrâ, Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” mahsûsudur. Onların izlerinde gittikleri için, Eshâb-ı kirâmî da, bu ni'mete kavuşurlar. Bu düşey durumdaki dâirenin yatay çapının altında bulunan yarım dâirede isimler ve **(Sifât-i zâide)** bulunur. Üstdeki yarım dâirede şü'ûn ve i'tibârât-i zâtiyye bulunur. Âlem-i emrin beş latifesi, bu isimler ve şânlar dâiresinin sonuna kadardır. Allahü teâlânın lutfü ve ihsânî ile, eğer sıfatlar ve şânlar makâmından yukarı çıkılırsa, bunların aslı olan dâirede seyr olur. Bu aslların dâiresinden sonra, bunların da aslları dâiresinde seyr olur. Bu dâireyi de geçtikden sonra, bunun üstündeki dâireden bir kavs, bir yay görünür. Bunu da geçmek lâzımdır. Bu üst dâireden, bir yaydan başka birşey görünmediğinden, yalnız kavs diyerek sözü kesiyoruz. Burada ince bir sır vardır. Bu sırrı bildirmediler. İsmilerin ve sıfatların ve şü'ûnların mebdeleridirler. Bu üç asllardaki dereceler, nefs-i mutmeinneye mahsûsudur. Nefs, bu mertebelerde itmînâna kavuşur. Yine bu makâmda, **(Şerh-i sadr)** olur. Sâlik, **(İslâm-ı hakîkî)** ile şereflenir. Bu makâmda, nefs-i mutmeinne, göğse yerleşir ve **(Rizâ makâmı)**na kavuşur. Bu makâm, Vilâyet-i kübrânın sonudur. Bu vilâyete, **(Vilâyet-i enbiyâ)** da denildiğini yukarıda bildirmişdik.

Seyr, buraya kadar varınca, iş bitdi sanıldı. (Bunların hepsi, ism-i zâhirin açıklanmasıdır. Bu ism, uçmak için lâzım olan bir kanattır. Mukaddes âleme uçmak için lâzım olan ikinci kanat olan ism-i bâtın da, böyle birer birer geçilirse, iki kanat elde edilmiş olur) sesini duyurdular. Allahü teâlânın lutfü ve ihsânî ile, ism-i bâtında da seyr bitince, iki kanat elde edilmiş oldu. Bize doğru yolu gösteren Allahü teâlâyâ hamd olsun! O bize doğru yolu göstermeseydi, biz bulamazdık. Rabbimizin Peygamberleri doğru sözlü olarak gelmişlerdir.

Ey oğlum! İsm-i bâtındaki seyrden ne yazayım ki, o seyri örtmek, gizlemek lâzımdır. O makâmdan şu kadar açıklanabilir ki, ism-i zâhirde seyr, sıfatlarda seyr olup, Zât-i teâlâ ile hiç ilgisi yokdur. İsm-i bâtında seyr de, her ne kadar isimlerde seyrdir. Fekat bu seyr, Zât-i teâlâ ile ilgilidir. Bu isimler, Zât-i teâlâyı örten perdeler gibidir. Meselâ, ilm sıfatında Zât-i teâlâ hiç akla gelmez. Alîm ismi ise, sıfat perdesi gerisinde, Zât-i teâlâyı bildirmektedir. Çünkü âlim, ilm sâhibi olan zâtdır. O hâlde ilmde seyr, ism-i zâhirde seyrdir. Alîmde seyr, ism-i bâtında seyrdir. Öteki sıfatlar ve isimler de böyledir. İsm-i bâtınla ilgili olan isimler, meleklerin mebd-i te'ayyünleri-

dir. Bu isimlerde seyre başlamak (**Vilâyet-i ulyâ**)ya ayak basmak olur. Bu vilâyete, (**Vilâyet-i mele-i a'lâ**) da denir. [(Mele') cemâ'at, galabalık demektir.] İsm-i zâhir ile ism-i bâtını anlatırken bildirdiğimiz, ilm ile alîm arasındaki farkı az sanmayınız! İlmden alîme az yol vardır dememelidir. Yer küresi ile Arş arasındaki uzaklık, o iki ism arasındaki uzaklık yanında, okyânus yanında bir damla su gibidir. Söylemeleri yakın, kendileri çok uzaktır. Kısaca söylediğimiz her makâm da böyledir. Meselâ, Âlem-i emrin beş latîfelerini geçip, bunların aslarında seyr olunur. Böylece, imkân [ya'nî mahlûklar] dâiresi biter sözü ile, Seyr-i ilallah, başından sonuna kadar anlatılmışdır. (Bu seyrin yapılması için, ellibin senelik yol geçilir) demişlerdir. Me'âric sûresinin dördüncü [4] âyetinde meâlen, (**Melekler ve Rûh oraya ellibin senelik bir günde çıkarlar**) buyurulmaktadır ki, bu sözü-müze işâret etmektedir. Böyle olmakla berâber, Allahü teâlânın ihsânının çekmesi ile, bu uzun zemânlık iş, göz açıp kapayıncaya kadar yapılabilir. Fârisî mısra' tercemesi:

Kerîmlerle yapılan işlerde güçlük yoktur!

Yine bunun gibi, isimlerin ve sıfatların ve şü'ûnların ve i'tibârâtın dâiresini geçerek, bunların aslarında seyr olunur denildi. İsmilerin, sıfatların, şü'ûn ve i'tibârâtın hepsini geçmek, söylemekle kolaydır. Fekat, bunları geçmek çok zordur. O kadar çok zordur ki, tesavvuf büyükleri “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'in”, (İnsanı kavuşduran konaklar sonsuzdurlar. Bitmez tükenmezler) demişler. (Mertebelerin hepsi seyr edilemez) buyurmuşlardır. Fârisî beyt tercemesi:

***Onun güzelliği bitmez, Sa'dînin sözü tükenmez,
İstiskali susuz ölü, denizin suyu eksilmez.***

Kavuşmak için geçilecek konakların sonsuz olmasını, sıfatların tecellîleri bakımından değil de, Zât-i ilâhînin tecellîleri sonsuz olduğu için söylenmiştir sanmayınız! Bunun gibi, bitmiyen güzelliğin, sıfatların güzelliği olmayıp, zâtın güzelliğidir demeyiniz! Çünkü zâtın bu tecellîleri, şü'ûn ve i'tibârât olmaksızın değildir. Zâtın o güzelliği, cemâl sıfatlarının arkasında olmaksızın değildir. Çünkü bu mertebede, sıfatların perdeleri olmaksızın söz edilemez. Allahü teâlâyı tanıyan kimsenin dili tutulur, söyliyemez olur. Her tecellîde, biraz zıl, görüntü bulunur. O makâmda, şü'ûnu araya katmadan olamaz. Bunun içindir ki, o vüsûl konakları ve güzellik mertebeleri, isimlerin ve şü'ûnların dâiresindedir ve onlara göre sonsuzdur.

Bu fakîre “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz” gösterdikleri ise, tecellîlerin ve zuhûrların ötesindedir. İster zâtın tecellîsi desinler, ister sıfatların tecellîsi desinler, hepsinin ötesidir. İster zâtın, ister sıfatların güzelliği desinler, bütün güzelliklerin ötesidir. Bunun için, yüksek istekleri, çok kıymetli maksadları bu dar kelime kadrosu ile, kısaca anlatmış bulunuyorum. Sonsuz denizleri, birkaç şişeye doldurmuş gibi oluyorum. Öyle ise, anlamamazlık etme!

Yine sözü-müze dönelim! İsm-i zâhir ve ism-i bâtın iki kanadı ele geçtikten sonra, uçmak nasîb olursa, yukarı çıkılırsa, buraya çıkan, insanın enerji, hava ve su parçaları olduğu anlaşılır. Melekler de, bu üç parçadan yapıl-

mıdır. Hadîs-i şerîfde bildirildi ki, **(Meleklerin bir kısmı ateşden ve kardan yaratılmışdır. Bunlar, ateşle karı birarada bulunduran Rabbimizde hiçbir noksânlık yoktur derler)**. Bu seyrde iken rû'yâda gösterdiler ki, sanki bir yolda gidiyorum. Çok gitmekden yorulmuşum. Yürüyelemek için bir sopa, baston arıyorum. Bulamıyorum. İlerleyebilmek için, çalı çırpıya yapışıyorum. Bu da olmuyor. Öylece yürümek zorunda kalıyorum. Bir zemân, böyle ilerledim. Bir şehîr görüldü. Yaklaşdım. Şehre girdim. Bu şehrin, **(Te'ayyün-i evvel)** olduğu bildirildi. Bu te'ayyün, bütün isimlerin, sıfatların, şü'ûn ve i'tibârâtın mertebelerini ve bu mertebelerin asllarını ve bu aslların da asllarını kendinde toplamıştır ve Zât-i ilâhînin i'tibârâtının sonudur. Bu i'tibârât, ilm-i husûlîde, birbirlerinden ayrıldılar. Bundan sonra seyr olursa, ilm-i huzûrî ile ilgili olur.

Ey oğlum! O makâmda, ilm-i husûlî ve ilm-i huzûrî demek, misâl ve benzetmek yolu ile söylenir. Çünkü, Zât-i ilâhîden ayrı olan sıfatlar, ilm-i husûlî ile bilinir. İ'tibârât-i zâtîyye, Zât-i teâlâdan hiç ayrı değildirler ve ilm-i huzûrî ile bilinirler. Çünkü bu makâmda, ilm, bilinen şeye yalnız bağlanır, bilinen şeyden hiçbirşey ilmde bulunmaz. Te'ayyün-i evvel demek olan, o büyük şehîrde, Peygamberlerin ve meleklerin bütün vilâyetleri vardır. Mele-i a'lâ denilen meleklerin yükseklerinin **(Vilâyet-i ulyâ)**sının sonu bu makâmdadır. Bu makâmda, bu te'ayyün-i evvelin, hakikat-i Muhammedî olup olmadığı düşünülür. Hakikat-i Muhammedînin, yukarıda söylenen gibi olduğu anlaşılır. Ona te'ayyün-i evvel denilmesi, bu te'ayyün-i evvelin zillinin merkezi olduğu içindir. İsmi, sıfatları, şü'ûn ve i'tibârâtı kendinde toplamıştır. Bu şehrin üstünde seyr edilince, **(Kemâlât-ı nübüvvet)**e, ya'nî Peygamberlik derecelerine başlanır. Bu derecelerde, yalnız Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vettehıyyât" seyr eder. Peygamberlik makâmının dereceleridir. Peygamberlerin izinde gidenlerin büyüklerine de, tatdırılır. İnsanı meydâna getiren on parça içinde, bu derecelere yükselen toprak maddeleridir. İster Âlem-i emrden olsun, ister Âlem-i halkdan olsun, dokuz parçadan herbiri, bu makâmda, toprak maddesinin yolunda ilerler. Onun yanı sıra, bu ni'metle şereflenirler. Toprak maddeleri yalnız insanda bulunduğundan, insanların üstünleri, meleklerin üstünlerinden dahâ üstün oldu. Toprak maddelerinin kavuşduklarına, hiç kimse kavuşmamıştır. Âyet-i kerîmede bildirilen **(düniüv)** hâsıl olduktan sonra, tedellâ sırrı bu makâmda hâsıl olur. **(Kabe-kavseyn ev ednâ)**nın içyüzü meydâna çıkar. Bu seyrde iyice anlaşılır ki, Vilâyet-i sugrâ, Vilâyet-i kübrâ ve Vilâyet-i ulyânın hepsi, Peygamberlik makâmının kemâlâtının zilleri, gölgeleridir. Bütün o kemâlât, o dereceler, bu derecelerin misâlleri, görüntüleridir. İyi anlaşılır ki, bu seyrde, bir nokta ilerlemek, Vilâyet makâmının bütün derecelerinden dahâ çoktur. Bu kemâlâtın hepsinin ne kadar olacağını bundan anlamalıdır. Geçilmiş derecelerin hepsi, bunun yanında, okyânus yanında bir damla gibi kalır. Burada, bu orantı bile yoktur. Diyebiliriz ki, **(Peygamberlik makâmı)** yanında, **(Vilâyet makâmı)**, sonsuz yanında, ufak birşey gibidir. Sübhânallah! Câhilin biri, bu sırdan haber vererek, evliyâlık, Peygamberlikden dahâ yüksektir der. Bunları anlamıyan, bir başkası da, bu sözü düzeltmek için, Peygamberlerin vilâyeti, kendi Peygamberliğinden dahâ yüksektir der. Ağızlarından çıkan, çok büyük oldu. Allahü teâlânın ihsânı ile ve Peygamberinin

“aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” sadakası olarak, bu seyr bitince, bir adım dahâ ileri atılacak olsa yok olunur. Bunun ötesinin yalnız adem olduğu anlaşıldı.

Ey oğlum! Bu sözlerden, sanmayasın ki, Ankâ kuşu avlanıla. Hayır, hayır. Öyle değil! Fârisî beyt tercemesi:

***Ankâ avlanılmaz tuzağı topla!
tuzağa giren, olur yalnız hava!***

Allahü teâlâ, her düşüncenin ötesindedir. O, ötelere ötesi, ötelere ötesi-
dir. Fârisî beyt tercemesi:

***Hiç noksanı olmıyan çok uzaktır,
ona yetişiriz sanmak tuhafdır!***

Uzak demekle, arada perdeler var sanılmasın! Çünkü bütün perdeler aşılmış, hiç perde kalmamıştır. Uzaklık, büyüklükdendir. Anlaşılamaz. Kavranılamaz. Bulunamaz. Allahü teâlânın varlığı, her mahlûka çok yakındır. Anlamaktan, bulmaktan çok uzaktır. Evet, seçilmişlerden çok az kimseyi, Peygamberlerin “aleyhimüssalevatü vetteslîmât” yanı sıra, büyüklük perdelerinin içine alırlar. Onlara yapılan ihsânlar bilinemez.

Ey oğlum! Bu işler, yalnız insanın (**Hey’et-i vahdânî**)sine olur. Bu hey’et, on parçadan yapılmıştır. Âlem-i halk ile, Âlem-i emrin hepsinden meydana gelmiştir. Bununla beraber, bu makâmda, hepsinin başı, toprak maddeleridir. Ondan ötesi, ancak yoklukdur denildi. Çünkü, dışarda ve ilmde olan varlıkların mertebeleri geçildikten sonra, bunların tersi olan adem hâsıl olur. Allahü teâlânın kendisi, bu varlıkların ve ademin ötesidir. O makâmda adem bulunmadığı gibi, varlıklar da yoktur. Çünkü, tersi adem olan bir vücûd, Zât-i ilâhîye lâyık değildir. Başka kelime bulunmadığı için, o mertebede vücûd, ya’nî varlık dersek, tersi, karşılığı adem, ya’nî yokluk olmıyan vücûd demektir. Bu fakîr, bir mektûbunda [ikiyüzotuzdördüncü (234) mektûbda], (Allahü teâlânın kendisi vücûddür) demişdim. Bunu, anlamıyarak yazmışdım. İşin iç yüzüne varamamışdım. Vahdet-i vücûd gibi birkaç bilgi de, böyle yazılmıştı. İşin iç yüzünü bildirdikleri zemân, başlangıçta ve yolda iken yazdıklarına ve söylediklerime pişmân oldum. Tevbe ve istigfâr eyledim. Estagfirullah ve etûbü ilâllah min cem’i mâ kerihallah “sübhânehu ve teâlâ”.

Buraya kadar olan açıklamadan anlaşıldı ki, Peygamberlik dereceleri, çıkarken geçilmektedir. Peygamberlik yükselmelerinde, insan Hakka doğrudur. Çokları, vilâyetde yükselirken, insan Hakka doğrudur. Nübüvvetde, mahlûklara karşıdır. Yükselirken, vilâyet dereceleri, inerken Peygamberlik dereceleri vardır demişlerdir. Bunun için, evliyâlığı, Peygamberlikten dahâ yüksek sanmışlardır. Evet, Vilâyetde de, Nübüvvetde de, hem çıkış, hem de iniş vardır. Her iki çıkışta da, insan Hakka doğrudur. İnişlerinde ise, mahlûklara doğrudur. Böyle olmakla birlikte, Peygamberlikteki inişde, insan bütün bütün mahlûklara karşıdır. Evliyâlıkdaki inişde, bütün bütün mahlûklara doğru değildir. Bâtını Hak ile, zâhiri halk ile olur. Çünkü vilâyet sâhibi, ya’nî Velî “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” çıkış makâm-

larını bitirmeden, inişe başlamıştır. Bunun için, gözü hep yukarıdadır. Bütün varlığı ile halka bakmamaktadır. Nübüvvet sâhibi ise, yükselme makâmlarının hepsini bitirip de indiği için, bütün varlığı ile insanları Hak teâlâyâ çağırmağa bakmaktadır. Bunu iyi anla! Bu şerefli bilgileri, şimdiye kadar, hiçbir kimse söylememiştir.

Yukarı çıkışta, toprak maddeleri, insanın bütün parçaları içinde, en yukarı yükseleni olduğu gibi, inişte de, en aşağı inerler. Çünkü bunların yaratıldığı yer, hepsinden dahâ aşağıdır. Hepsinden dahâ aşağı indiği için, onun sâhibinin da'veti, dahâ kuvvetli olur. O, herkesden dahâ çok fâide verici olur.

Ey oğlum! Bizim yolumuzda seyr kalbden başlar. Kalb de, Âlem-i emrendir. Bunun için, söze Âlem-i emrden başlandı. Başka tarikatlerde, önce nefsin tezkiyesinden, temizlenmesinden başlanır. Cesedi temizlerler. Bundan sonra, Âlem-i emre sıra gelir. Allahü teâlânın dilediği kadar yükselirler. Bunun içindir ki, başkalarının sonu, bu büyüklerin başında yerleştirilmiştir. Bu tarîk, yolların en çok yaklaşıdırıcısı olmuştur. Çünkü bu seyrde, nefsin tezkiyesi ve cesedin temizlenmesi de birlikde olmaktadır. Böylece, yol kısa olur. Bunun içindir ki, bu büyükler, Âlem-i halkın seyrini boşuna vakt geçirmek bilirler. Hattâ, zararlı, işi bozucu olduğunu anlamışlardır. Çünkü başka tarikatlerin sâlikleri, sıkıntılı riyâzetler ve ağır mücâhedelerle tezkiye yaparak, Âlem-i halkın sûretinin çöllerini geçtikten sonra, Âlem-i emrin seyrine başlayınca ve kalbin çekilmesi ve rûhun lezzet alması hâsıl olunca çok olur ki, bu çekilmeğe ve lezzete bağlanıp kalırlar. Âlem-i emrin mekânsız, maddesiz olması bunları aldatır. Bu âlemin nasıl olduğu anlaşıl-maması karşısında, nasıl olduğu hiç anlaşılamiyan maksada, hedefe gitmeği unuturlar. Bunun içindir ki, bir sâlik, (Otuz senedir rûhumu Hak sanarak tapındım) demiştir. Bir başkası, âyet-i kerîmedeki (**İstivâ**)nın iç yüzü ve Arşın üstündeki münezzehten mertebenin görünmesi, anlaşılması güc olan ma'rifetlerdir demiştir. Hâlbuki, yukarıda bildirilenlerden anlaşıldı ki, münezzehten dedikleri o mertebe, mahlûklar dâiresindedir. Hiçbirşeye benze-mez görünür ise de, benzetilir. Tenzîh gibi görünen teşbîhtir. Bu yüksek yolun büyükleri “kaddesallahü teâlâ esrârehümül'azîz” böyle değildirler. Seyre, Cezbe makâmından başlarlar. Lezzetlerin yardımı ile, ilerlerler. Bu çekiliş ve lezzet bunlar için başkalarının riyâzetleri ve mücâhedeleri gibi olur. Başkalarının kavuşmalarını bozan şeyler, bu büyüklerin kavuşmalarına yardımcı olurlar. Âlem-i emrin mekânsızlığını, maddesizliğini, mekânlı, maddeli bulur; tâm mekânsız olanı ararlar. O âlemin anlaşılamazlığını anlaşılabilir bularak, hiç anlaşılamiyana yükselirler. Bunun için de, başkaları gibi, vecde, hâle aldanmazlar. Bu yolun cevzine, cam parçalarına, çocuklar gibi bakmazlar. Tesavvufcuların, yaldızlı boş sözleri ile öğünmezler. Onların anladık sanarak söyledikleri ile iftihâr etmezler. Yalnız bir olanı isterler. İsm ve sıfatları değil, yalnız zâtı ararlar.

Yukarıda bildirilen yükselme, yaradılışta, tâm uygun, Muhammedî olanlar içindir. Bunlar, Âlem-i emrin, hem Âlem-i sagırde olan, hem de Âlem-i kebîrde olan, beş cevherinin bütün derecelerine yükselebilirler. Bunların aslları olan, Allahü teâlânın isimlerinin zilleri dâiresinden de pay alırlar. Bu zillerin aslları olan isimlerin ve sıfatların makâmında da seyr ederler. Yaradılışta tâm uygun dedim. Çünkü Muhammedî olduğu hâlde,

Âlem-i emr latîfelerinin sonuncusu olan hafînin derecelerine yükselen, fekat bu dereceler hepsini geçemiyen, sonuna varamıyanlar, başında veyâ ortasında kalanlar çokdur. Ahfâyı bitiremeyince, bunun asllarını da, böylece bitiremez. İşi sonuna götüremez. Âlem-i emrin başka dört latîfelerinde de böyle olur. Yaradılışda, her bir mertebeye uygun olan kimse, o mertebenin sonuna kadar ilerler. Bir mertebenin başında veyâ ortasında kalmak, noksân olmağı gösterir. Sona kıl kadar bile varamamak, noksânlıktır. Fârisî beyt tercemesi:

***Dostun ayrılığı az olsa da, az değildir.
göz içinde yarım kıl olsa da çok görünür.***

Bu noksânlık, aslların asllarında da kendini gösterir. Aranılana kavuşmağı engeller. Yukarıda yazılanlar, Muhammedî yaradılışlı olanlar içindir demişdik. Çünkü, yaradılışda Muhammedî olmıyanlardan birinin çıkacağı en yüksek derece, vilâyet derecelerinin birincisi olur. Birinci derece demek, kalb mertebesi demektir. Bir başkası, ikinci dereceye kadar yükselebilir. İkinci derece, rûh makâmıdır. Üçüncü bir kimse, üçüncü dereceye kadar çıkabilir. Üçüncü derece, sır makâmıdır. Bir dördüncü kimse dördüncü dereceye kadar yükselebilir. Dördüncü derece, hafî makâmıdır. Birinci derecede, Allahü teâlânın (**Sifât-ı ef'âliyye**)si tecellî eder. İkinci derecede (**Sifât-ı sübûtiyye**)si tecellî eder. Üçüncü derecede, (**Şü'ûn ve i'tibârât-i zâtiyye**) tecellî eder. Dördüncü derece, selbî olan sıfatlara uygundur. Tenzîh ve takdîs makâmına uygundur. Vilâyetin her derecesi, ülül'azm bir Peygamberin altındadır. Vilâyetin birinci derecesi, Âdem aleyhisselâmın “alâ nebiyyinâ ve aleyhisselâm” altındadır. Onun terbiye edicisi, tekvîn sıfatıdır. İnsanların her işini, her hareketini bu sıfat yapar. İkinci derece, İbrâhîm aleyhisselâmın altındadır. Nûh “aleyhisselâm” da, bu makâmda ortakdır “alâ nebiyyinâ ve aleyhimessalevâtü vetteslîmât”. Bunların rabbi, ilm sıfatıdır. Bu sıfat, (**Sifât-i zâtiyye**)nin en genişidir. Üçüncü derece, Mûsâ aleyhisselâmın ayağı altındadır. Onun rabbi, şü'ûnların makâmından, kelâm şânıdır. Dördüncü derece, İsâ aleyhisselâmın ayağı altındadır “alâ nebiyyinâ ve aleyhisselâm”. Onun rabbi, selb sıfatlarındandır, sübût sıfatlarından değildir. Bu derece, takdîs ve tenzîh makâmıdır. Meleklerin çoğu, bu makâmda, İsâ aleyhisselâmla ortakdırlar. Bu makâmda büyük şân vardır. Beşinci derece, Peygamberlerin sonuncusunun ayağı altındadır “aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”. Onun rabbi, rablerin rabbidir ve sıfatları, şü'ûnları, takdîsleri ve tenzîhleri kendinde toplamaktadır. Bütün yüksek dereceler merkezidir. Hepsinin üstünde olan bu rabbe, sıfatların ve şü'ûnların mertebesinde (Şân-ül-ilm) adını vermek uygun olur. Çünkü bu şân, bütün dereceler üstündedir. Bu bağıllık içindir ki, onun milleti, İbrâhîm aleyhisselâmın milleti oldu. Onun kiblesi, bu ümmete de kible oldu.

Vilâyet mertebelerinin üstünlüğü, dereceler önde ve arkada olmalarına bağılı değildir. Ahfâ sâhibinin dahâ üstün olması lâzım gelmez. Üstünlük, asla olan yakınlığa, uzaklığa ve zıl derecelerinin az veyâ çok konaklarını geçmeğe bağılıdır. Kalb latîfesinin sâhibi olan bir Velî, asla dahâ yakın olduğu için, o kadar yakın olmıyan ahfâ sâhibinden dahâ üstün olur. Birin-

ci derecede olan bir Peygamberin “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” vilâyeti, sonuncu derecede olan bir Velînin derecesinden elbette dahâ yüksektir.

Latîfelerin, kalbden rûha ve rûhdan sırra ve sırdan hafîye ve hafîden ahfâya doğru sülûkü, yaradılışında Muhammedî olanlar içindir. Bu beş latîfeyi sıra ile bitirerek, bunların asllarında da, bu sıra ile seyr eder. Dahâ sonra, bu aslların da asllarında, bu sıra ile, seyrini bitirir. Bu sıra ile olan yol, yolların en kıymetlisidir. Çabuk kavuşdurur. Ehadiyyete seyr edenler için, Sırât-ı müstakîmdir. Başka vilâyetlerde böyle değildir. Onlarda, maksada kavuşmak için, her dereceden birer dar yol açılır. Meselâ, kalb makâmından bir yol açarak, kalbin aslının aslı olan Sıfât-i ef'âle gidilir. Bunun gibi, rûh makâmından sanki bir yol açılıp, Sıfât-i zâtîyyeye gidilir. Allahü teâlânın fi'lleri ve sıfatları, zâtından ayrı değildirler. Ayrılıkları varsa, zillerde ayrılıktır. Bunun için, fi'llere ve sıfatlara vâsıl olanlara, Zât-i teâlânın tecellîlerinden de biraz hâsıl olur. Hâlbuki, ahfâ sâhiblerine, seyrleri bitince, bu tecellîler hâsıl olmaktadır. Bu tecellîlerin aşağı ve yukarı derecelerde olmaları birbirlerine benzemez. Kalb sâhibinin tecellîsi ile, ahfâ sâhibinin tecellîsi müsâvî olmaz. Fekat, burasını yanlış anlamamalıdır. Bu ayrılık, Velîler arasında, birbiri ile olur. Kalb sâhibi ile ahfâ sâhibleri, kemâle vâsıl olduklarından sonra, kalb vilâyetinin sâhibi, ahfâ vilâyetinin sâhibinin vilâyetinden dahâ aşağıdır. Fekat, Velîler ile Peygamberler arasında bu ayrılık yoktur. Çünkü, bir Peygamberin (**Kalb makâmı**)ndan olan vilâyeti, bir Velînin (**Ahfâ makâmı**)ndan olan vilâyetinden dahâ üstündür. O Velî, ahfâ derecelerinin sonuna varmış olsa da, O Nebînin derecesine varamaz. Bu Velînin başı, her zemân, yine bu vilâyetin sâhibi olan bir Peygamberin ayağı altındadır. Sâffâtî sûresinin yüzyetmişbirinci âyetinde meâlen, (**Peygamberlere yardım edileceğini, onların üstün olacağını ezelde yazdık**) buyuruldu. Bu ayrılık, Peygamberlerin birbiri arasında da vardır. Yüksek derece sâhibi, aşağı derece sâhibinden dahâ yüksektir. Fekat, Peygamberler arasında olan bu ayrılık da, Âlem-i emr kemâlâtının dâiresinin sonuna kadardır. Bundan sonra, üstünlük, yüksekliğe ve alçaklığa bağlı olmaz. Bu makâmda, aşağı derece sâhibi, yukarı derece sâhibinden dahâ üstün olabilir. Meselâ, bu makâmda, Mûsâ aleyhisselâmla İsâ aleyhisselâm arasında üstünlük farkı olduğunu görüyoruz. Burada, Mûsâ aleyhisselâm dahâ büyüktür ve dahâ şânlıdır. İsâ aleyhisselâmda bu büyüklük ve böyle şân yoktur. Bu mertebede üstünlük başka birşeye bağlıdır. Bu derecelerin yukarı, aşağı olmasına bağlı değildir. Bunu, dahâ ileride inşaallah geniş olarak bildireceğim. Bunun gibi, İbrâhîm aleyhisselâm ile, başka peygamberler arasında da, Kâ'benin hakîkatine bağlı kemâlâtta ayrılık bulduk. Kâ'benin hakîkati, insan ve melek hakîkatlerinin hepsinden dahâ üstündür. İbrâhîm aleyhisselâmın o makâmda büyük şâni ve yüksek mertebesi vardır ki, Muhammed aleyhisselâmdan başka hiçbir Peygamber, bu şâna ve rütbeyle yetişememiştir. Bu çok yüksek makâm Allahü teâlânın azamet ve kibriyâlık perdelerinin görüldüğü makâmdır. Bu makâmın merkezinde bütün kemâlât toplanmıştır. Bu merkezin kemâlâtı, Peygamberlerin sonuncusu içindir. Bu makâmın başka yerleri, İbrâhîm aleyhisselâmındır. Peygamberlerden ve Evliyânın yükseklerinden bu makâmda görünenler, bu ikisinin

yanı sıra gelebilmiş olanlardır. Belki bunun için olmalıdır ki, Peygamberimiz “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât”, o merkezdeki topluluğun, açıklanmasını istiyerek, İbrâhîm aleyhisselâma yapılan salevât ve berekât gibi, kendisine de salevât ve berekât okunmasını emr buyurmuşdur. Bu fakîre gösterdiler ki, bin sene geçtikden sonra, o topluluğun tafsîli kendisine de verildi. Arzûsu kabûl olundu. Bundan dolayı ve bütün ni’metleri için, Allahü teâlâyâ hamd olsun! O yüksek makâmın kemâlâtı, Vilâyetlerin kemâlâtının ve Nübüvvet ve Risâletin kemâlâtının üstündedir. Nasıl yüksek olmasın ki, o makâm, Peygamberlerin “salevâtullahi teâlâ aleyhim ecma’în” ve meleklerin, kendisine karşı secde etdikleri şeyin hakîkatidir. Bu fakîrin (**Mebde’ ve Me’âd**) kitabında yazdığım; hakîkat-i Muhammedî, kendi makâmından yükselerek, üstündeki, Kâ’benin hakîkati makâmına çıkar ve onunla birleşir. Hakîkat-i Muhammedînin ismi, hakîkat-i Ahmedî olur demişdim. Burada yazılı olan, Kâ’benin hakîkati, bu hakîkatin zillerinden bir zıldır. Kâ’benin hakîkati, görünmemiş olduğu için, bu zilli hakîkat sanmışdım. Böyle karışıklık, çok olmaktadır. Birşeyin hakîkati görünmediği zemân, zıl asl sanılmakda, hakîkat diyerek adlandırılmaktadır. Bunun içindir ki, bir makâm, birkaç kerre görünmektedir. Çünkü bu makâmın çok görünmesi, zillerinin görünmesidir. O makâmın hakîkati, en son görünenidir. Bir görünüşün, son görünüş olduğu nasıl anlaşılır denirse, ondan önceki görünüşlerin zıl olduklarını anlamak, buna en güzel şahiddir. Çünkü bu bilgi, önceki görünüşler zemânında yokdu. Her görünüş hakîkat sanılıyordu. Hiçbiri zıl bilinmiyordu. Bu hakîkatlerin birbirlerine niçin benzemedikleri bilinmediği hâlde, hiçbiri zıl olarak bilinmiyordu.

Ey oğlum “rahmetullahi aleyh”! Yukarıda yazılı ma’rifetlerden anlaşıldı ki, Âlem-i emrin kemâlâtı, başlangıçtır. Âlem-i halkın kemâlâtına ulaşıran merdiven gibidir. Âlem-i emrin kemâlâtında hep zıl bulunur. Vilâyet makâmalarında ele geçer. Âlem-i halkın kemâlâtında zıl bulunmaz. Nübüvvet makâmalarında ele geçer. Zıl, dünyâda görünenlerde bulunur. Görülüyor ki, tarikat ve hakîkat, vilâyetde olur ve islâmiyyetin yardımcılarıdır. İslâmiyyet, Nübüvvet mertebesinde olur. Vilâyet, Nübüvvet kavuşduran köprü gibidir.

Yukarıda bildirilenlerden anlaşılıyor ki, Nakşibendiyye büyüklerinin seçtikleri yolda, seyre Âlem-i emrden başlanarak, aşağı olan Âlem-i emrden, yukarı olan Âlem-i halka çıkılmaktadır. Bunun için, en uygun, en iyi yoldur. Yukarıdan aşağı olan başka seyrlerde, ne kazanılır? Bu inceliği herkese bildirmediler. Başkaları görünüşe bakarak, Âlem-i halkı aşağı sandı. Bu aşağıdan yukarı çıkmağı, yükselmek bildiler. İşin doğrusunun böyle olmadığını anlamadılar. Aşağı sandıkları, hakîkatde yüksekliktir. Yüksek gördükleri de aşağıdır. Evet, Âlem-i halk, dâirenin sonu olduğundan, aslların aslı olan birinci noktanın yanında bulunmaktadır. Başka hiçbir nokta, böyle yakın değildir. Fârisî mısra’ tercemesi:

Afva kavuşan, günâhkârlardır

Bu bilgiler, ancak Nübüvvet aynasından görülür. Vilâyet sâhiblerinden, bu ma’rifete kavuşanlar pekazdır.

Peygamberler “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” seyre Âlem-i emrden başlamışlardır. Hakîkatdan islâmiyyete gelmişlerdir. Seyrleri, Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” seyrlerine benzeyen Evliyânın büyüklerinin “kaddesallahü teâlâ esrârehümül’azîz” seyrleri, islâmiyyetin sûretinden, görünüşünden başlar. Yolun ortasında, tarîkat ve hakîkat vardır. Bu ikisi, vilâyetde olur ve Âlem-i emre bağlıdır. Yolun sonunda, islâmiyyetin hakîkatine, özüne varırlar ki, Peygamberliğin meyvesidir. Görülüyor ki, tarîkatın ve hakîkatın hâsıl olması, islâmiyyetin hakîkatinin hâsıl olması için başlangıçtır. Bunun için, Evliyânın büyüklerinin başlangıcı hakîkatdir. Her ikisinin sonu, islâmiyyetdir. (Evliyânın başlangıcı, Peygamberlerin sonudur) sözü yanlıştır. Bu söz ile, Evliyânın başlangıcı ve Peygamberlerin sonu, islâmiyyet demek istemişler ise de, işin özünü anlamadıkları için, bu yaldızlı sözü söylemişlerdir. Bu sözü başka kimse söylememiş, hattâ çokları, bunun tersini söylemiştir. Çünkü, anlaşılması pek güçtür. Fekat, insâflı bir kimse, Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” büyüklüğünü düşünürse ve islâmiyyetin kıymetini anlarsa, bu derin inceliği belki kabûl eder. Bunu kabûl etmesi, îmânının artmasına sebep olur.

Ey oğlum, iyi dinle! Peygamberler yalnız Âlem-i halkın ibâdet etmesini istemişlerdir. (**İslâmiyyet, beş şey üzerine kurulmuştur...**) hadîs-i şerîfi bunu göstermektedir. Kalb Âlem-i halka çok yakın olduğu için, kalbin tasdîkını da istemişlerdir. Âlem-i emrin öteki dört latffesinin sözünü etmemişlerdir. Bunları hesâba katmamışlardır. Doğrusu da budur. Çünkü, Cennet ni’metleri, Cehennemdeki azâblar ve Allahü teâlâyı görmek ni’meti ve buna kavuşmamak felâketi hep Âlem-i halka olacaktır. Âlem-i emrin bunlarla ilgisi yoktur. Bundan başka, farz, vâcib ve sünnet ile ibâdetler, Âlem-i halkdan olan cesed ile yapılmaktadır. İbâdetlerden, Âlem-i emr ile ilgili olanı, nâfilelerdir. İbâdetlerin sevâblarının mikdârı, ibâdetin mikdârı ile ölçülür. Bunun için, farzlardan hâsıl olan yakınlık, Âlem-i halkın yaklaşmasıdır. Nâfileler de, Âlem-i emrin yaklaşmasına sebep olur. Elbette nâfilenin kıymeti, farzın kıymeti yanında hiç gibidir. Okyânûs yanında, bir damla kadar bile değildir. Nâfilenin kıymeti, sünnetin yanında bile böyledir. Sünnet de, farzın yanında, okyânûs yanındaki bir damla su gibidir. Bu ikisinin yaklaştırması arasındaki büyük farkı, buradan anlamalıdır. Âlem-i halkın, Âlem-i emrden üstünlüğünü, bu farkdan ölçmelidir. Çok kimseler, bu inceliği bilmedikleri için, farzları bırakıp, nâfilelerin yayılmasına çalışıyorlar. Câhil sôfiler, zikre, fikre sarılıp, farzları ve sünnetleri yapmakta gevşek davranıyorlar. Kırk gün çile çekmeği ve riyâzetler yapmağı beğeniyor, Cum’a nemâzına ve cemâ’ate gitmiyorlar. Hâlbuki, bir farz nemâzı cemâ’at ile kılmak, onların binlerle, kırk günlük çilelerinden dahâ fâideli olduğunu bilmiyorlar. Evet, islâmiyyetin edeblerini gözetmek şartı ile, zikir ve fikr çok fâideli ve pek kıymetlidir. Câhil hocalar da, nâfilelerin yayılmasına çalışıyor, farzların yapılmasına aldırış etmiyor, terk edilmesine sebep oluyorlar. Meselâ, Aşûre nemâzının, Resûlullahdan “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” haber verildiği iyi bilinmiyor. Bunu cemâ’at ile ve ehemmiyet vererek kılıyorlar. Hâlbuki, nâfile nemâzı cemâ’at ile kılmanın mekrûh olduğunu fikh kitâblarında okuyorlar. Farzları kılmakta gevşek davranıyorlar. Farzları müstehâb olan zemânlarında kılanları

pekazdır. Vaktinde bile kılmıyorlar. Farzları cemâ'at ile kılmağa ehemmiyet vermiyorlar. Bir iki kişiden fazla cemâ'at toplandığı az görülüyor. Çok zemân da yalnız kılıyorlar. Din adamları böyle olursa, başkalarının nasıl yaptıklarını artık düşünmelidir. Bu kötü hâllerden dolayı, müslimânlık za'îflemeğe başladı. Böyle işlerin zulmeti ile, günâhlar, bid'atler çoğaldı. Fârisî beyt tercemesi:

***Az söyledim, dikkat etdim, kalbini kırmamağa,
bilirim üzülersün, yoksa sözüm çokdur sana!***

Nâfile ibâdetleri yapmak, insanı zıllere kavuşdurur. Farzları yapmak ise, asla ulaştırır. Ancak, farzları temâmlıyan nâfileler [meselâ, farz nemâzlardan önce ve sonra kılınan sünnetler], asla kavuşdurmağa yardım ederler. Farzlardan sayılırlar. İşte, farzları yapmak, Âlem-i halka uygun oldu ki, asla götürür. Bütün farzlar asla yaklaşıdırılır ise de, farzların en üstünü, en yükseği nemâzdır. **(Nemâz, mü'minin mi'râcıdır)** ve **(Kulun, Rabbine en yakın olduğu zemânı, nemâzda olduğu zemândır!)** hadîs-i şerîfleri bunu haber vermektedir. **(Allahü teâlâ ile öyle vaktlerim vardır ki...)** hadîs-i şerîfinde bildirilen, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin en kıymetli zemânları, bu fakîre göre, nemâzdaki zemândır. Günâhları örten nemâzdır. İnsanı kötü, çirkin şeyleri yapmaktan koruyan, nemâzdır. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” **(Yâ Bilâl, beni ferâhlandır!)** buyurarak, râhatlandırılmak istediği şey nemâzdır. Dînin direği, nemâzdır. Müslimânlık ile, kâfirliği birbirinden ayıran nemâzdır.

Yine sözümüze gelelim. Âlem-i halkın, Âlem-i emrden dahâ üstün olduğunu açıklıyalım: Âlem-i emr, bu dünyâda nasîbine kavuşmaktadır. Müşâhede, rü'yet hâsil etmektedir. Yarın, Cennet ni'metleri, Âlem-i halka olacaktır. Nasıl olduğu anlaşılamiyan tâm rü'yet ona nasîb olacaktır. **(Müşâhede)**, zilli görmektir. Kıyâmetde, Allahü teâlânın kendi görülecektir. Müşâhede ile rü'yet arasında ve zil ile asl arasında ne kadar ayrılık varsa, Âlem-i emr ile Âlem-i halk arasında da o kadar fark vardır. **(Müşâhede)**, Vilâyetde olur. **(Rü'yet)** ise Nübüvvedtedir ve Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” uymakla şereflenenlere, onlara uydukları için nasîb olur. Vilâyet ile Nübüvvet arasındaki farkı, buradan da anlamalıdır.

TENBÎH: Âlem-i emr ile bağılılığı dahâ çok olan bir ârif, Vilâyetin derecelerine dahâ çok kavuşur. Âlem-i halk ile ilgisi dahâ çok olan da, Nübüvvetin derecelerine dahâ çok kavuşur. Bunun içindir ki, İsâ aleyhisselâm, Vilâyetde dahâ ileri gitmiştir. Mûsâ aleyhisselâm da, Nübüvvetde dahâ ileri gitmiştir. Çünkü İsâ aleyhisselâmda, Âlem-i emr kuvvetlidir. Bunun için, melekler gibi oldu. Mûsâ aleyhisselâmda, Âlem-i halk kuvvetli olduğu için müşâhede ile doymayıp, rü'yeti istedi. Bu mektûbun başında, Peygamberlerin, Peygamberlik derecelerindeki ayrılıklarının sebebini, ileride bildireceğiz demişdik. İşte, şimdi anlaşılmış oldu. Latîfelerinin aşağı veyâ yüksek olması, burada sebeb olmamıştır. Latîfelerin aşağı veyâ yukarı olması, vilâyetde te'sîrlî olur. Herşeyin doğrusunu ancak Allahü teâlâ bildirir.

Ey oğlum “rahmetullahi aleyh”! Peygamberlik bilgileri, dinlerdir ve

dinlerle bildirilen hükmlerdir. Bunlar, dahâ çok insanın bedeni ile ilgili bilgilerdir. Peygamberlerin de “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” Âlem-i halk ile ilgileri dahâ çok olduğu için, Peygamberliği, insanları çağırmak için, aşağı inmekdir sanmışlardır. Vilâyetde olan derecelere yükseldikten sonra inmekdir demişlerdir. Yükselmenin sonu ve yakınlığın çokluğu, bu inmekde olduğunu anlamamışlardır. Vilâyetin yüksek derecelerindeki yakınlık, bu yakınlığın zillerinden bir zille olan yakınlıktır. Bu yakınlık, görünüşde uzaklık sanılmaktadır. Vilâyetde olan yükselme, buradaki yükselmenin görüntülerinden biridir. Buradaki yükselme, görünüşde, iniş sanılmaktadır. Meselâ, dâirenin merkezi, çevresinden en uzak olan noktadır. Hâlbuki, dâirenin hiçbir noktası, çevreye, merkezinden dahâ yakın değildir. Çünkü çevre, merkezin genişlenmiş, açıklanmış hâlidir. [Çevrenin ta’rîfi bile, merkez noktasının yardımı ile yapılır. Çevrenin çizilebilmesi için, pergelin ayağını merkeze koymak lâzım gelir. Merkez olmazsa, çevre olamaz.] Bu bağlılık, merkezden başka, hiçbir noktada yoktur. Görünüşe bakan câhillere, bu yakınlığı anlıyamazlar. Merkez, çevreye en uzak noktadır derler. Merkezin en yakın olduğunu söyleyene câhil ve ahmak derler.

Vilâyet-i kübrâ derecesinde, Şerh-i sadr olunca, nefis-i mutmeinne, makâmından yükselerek, göğüs makâmına çıkar. Buraya yerleşir. Böylece, yakınlığın sonuna ulaşmış olur. Vilâyet-i kübrâ mertebesinin yükselmesindeki makâmın en üstünü, işte bu **(Göğüs makâmı)**dır. Bu makâma yükselmenin görüşü keskin olur ve gizli şeyleri görür. Evet, en yükseğe çıkan, en uzağı görür. Nefis-i mutmeinne, makâmına oturduktan sonra, akl da, yerinden çıkarak, nefsin yanına gider ve **(Akl-ı mu’âd)** ismini alır. Her ikisi birleşerek, çalışmaya başlarlar.

Ey oğlum “rahmetullahi aleyh”! Bu mutmeinne, islâmiyyete karşı gelemez. Baş kaldıramaz. Bütün varlığı ile, Rabbine dönmüştür. Ona tutulmuştur. Onun rızasını kazanmaktan başka, hiçbir düşüncesi yoktur. Ona itâ’at ve ibâdet etmekten başka bir düşüncesi yoktur. Önce, mahlûkların en kötüsü olan nefis-i emmâre, şimdi itmînân kazanmış ve Allahü teâlâyı râzı ederek, Âlem-i emrin latifelerinden üstün olmuştur. Arkadaşlarının şefi olmuştur. Evet, muhbir-i sâdık [ya’nî hep doğru söyleyici] “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm”, **(Câhillikte en ileride olanınız, islâm âlimi olunca, en ileriniz olur!)** buyurmuştur. Bundan sonra, insanda islâmiyyete uymamak, başkaldırmak gibi şeyler görülürse, bunlar cesedi meydâna getiren maddelerden hâsıl olur. Gadab, şehvet, hırs gibi aşağı düşünceler bu maddelerden ileri gelmektedir. Birşeye düşkün olmak, cimrilik, bayağı işler hep onlardan doğmaktadır. Hayvanlarda nefis-i emmâre yoktur. Hâlbuki bu kötülükler, hayvanlarda dahâ çok vardır. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Küçük cihâddan döndük, cihâd-ı ekbere geldik!)** buyurduğunda, cihâd-ı ekber olarak, çok kimselerin dediği gibi nefisle cihâdı değil, belki cesed ile cihâdı bildirmiştir. Çünkü nefsleri itmînâna kavuşmuş, Rablerinden râzı olmuş, Rableri de o mubârek nefslerden râzı olmuştur. Bu nefslere islâmiyyetden ayrılamaz. Rablerine karşı baş kaldıramazlar. Cesedi meydâna getiren maddelerin islâmiyyete uymuyor görünen arzuları ve baş kaldırmaları, dahâ iyisini yapmağı istememeleridir. İzn verilen şeyleri yapmalarıdır. Azîmeti ya’nî en iyisini terk etmeleridir. Yoksa, harâm iş-

lemeği ve farzları, vâcibleri terk etmeği istemezler.

Ey oğlum “rahmetullahi aleyh”! Toprak maddeleri, nefs-i mutmeinneden dahâ yukarı derecelere yükselirse de, nefs-i mutmeinne, Vilâyet makâmı ile ilgili olduğu için, Âlem-i emrden olmuştur. Sekr sâhibidir [kendini unuttur]. Herşeyi unutacak makâmdadır. Bunun için, nefste islâmiyetden ayrılacak tâkat kalmamıştır. Toprak maddeleri ise, Peygamberlik makâmı ile ilgili olduklarından, şü’ûr, uyanıklıkları dahâ çoktur. Bunun için islâmiyetden ayrılık gibi şeyler, bunlarda bulunur. Böyle olmalarının fâideleri vardır.

Peygamberlik makâmı, Peygamberlerin sonuncusu ile sona ermiştir “aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”. Fekat, bu makâmın dereceleri-ne, ümmetinden Ona çok uyanları kavuşurlar. Bu olgunluklar, yüksek dereceler, Eshâb-ı kirâmda çoktur. Tâbi’în ve Tebe-i tâbi’înden çokaz kimseye de nasîb olmuştur. Onlardan sonra örtülü kalmıştır. Bunun yerine, zıl ile olan vilâyet dereceleri çok görülmüştür. Bununla berâber, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” vefâtından bin sene geçtikden sonra, nübüvvet makâmının derecelerinin yeniden meydâna çıkması umulur. Asla bağı makâm ve dereceler, yine yayılır. Zıl ile olanlar gizlenirler. Hazret-i Mehdî “aleyhirrıdvân”, asla bağı olan bu yüksek yolu, zâhir ve bâtin ile yayar.

Ey oğlum! Resûlullahı “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” tâm uyan bir kimse, Ona uymakla, nübüvvet derecelerini bitirince, mansab, makâm ehlerinden ise, **(İmâmet makâmı)** verilir. Vilâyet-i kübrâ derecelerini bitirene, **(Hilâfet makâmı)**nı verirler. Zıl derecelerinde, İmâmet makâmına uygun olan, **(Kutb-i irşâd makâmı)**dır. Hilâfet makâmına uygun olan da, **(Kutb-i medâr makâmı)**dır. Aşağıda bulunan bu iki makâm, sanki, yukarıda olan o iki makâmın zilli gibidirler. Muhyiddîn-i Arabî hazretlerine göre, Gavs, Kutb-i medâr demektir. Ayrıca bir **(Gavslık makâmı)** yokdur demiştir. Bu fakîrin inandığına göre **(Gavs)**, Kutb-i medârdan başkadır. Kutb, işlerinin birçoğunda, Gavsdan yardım ister. Ebdâlin makâmına getirilmesinde, Gavsın de te’sîri vardır. Bu, Allahü teâlânın öyle bir ihsânıdır ki, dilediğine verir. Allahü teâlânın ihsânları pekçokdur.

EK: Peygamberlik makâmına uygun olan ve Peygamberliğin vilâyetine uygun olan ilmler ve ma’rifetler, Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” bildirdikleri dinlerdir. Peygamberlerin dereceleri ayrı ayrı olduğu için, dinler de, birbirlerinden ayrı olmuştur. Evliyânın, Vilâyet makâmına uygun olan ma’rifetler ve tevhîdi, ittihâdı bildiren ilmler ve ihâta, sereyân haberleri ve yakınlık, berâberlik ve aynalık ve görüntülük ve şühûd ve müşâhede sözleri ise tesavvufcuların Şathiyâtı, hikâyeleridir. Kısacası, Peygamberlerin ilmleri, ma’rifetleri, Kitâb ile sünnettir. Evliyânın ma’rifetleri ise, **(Füsûs)** ile **(Fütûhat-i Mekkiye)**dir. Fârisî mısra’ tercemesi:

Gülbağçemi gör de, behârımı anla!

Evliyânın vilâyeti, Allahü teâlâyâ yaklaşıdır. Peygamberlerin vilâyeti, Allahü teâlânın çok yakın olduğunu gösterir. Evliyânın vilâyeti, şühûd hâsil eder. Peygamberlerin vilâyeti, anlaşılamiyan şeylere kavuşdurur. Ev-

liyânın vilâyeti, Allahü teâlânın pek yakın olduğunu anlıyamaz. Buradaki câhilliğin ne demek olduğunu bilemez. Peygamberlerin vilâyeti, çok yakın olduğu hâlde, yakınlığı uzaklık bilir. Şühûdü, görememek sayar. Fârisî mısra' tercemesi:

Eğer söylersem, sonu gelmez!

Ey oğlum “rahmetullahi teâlâ aleyh”! Nübüvvetin kemâlâtı, ya'nî yüksek dereceleri ve bunun vilâyetden üstün olduğu ve üç vilâyet, ya'nî, Vilâyet-i sugrâ ve Vilâyet-i kübrâ ve Vilâyet-i ulyâ arasındaki farklar ve herbir vilâyetin ayrı ayrı ma'rifetleri ve herbirine uygun olan yerler anlatılırken, söz çok uzadı. Çok şeyler ve tekrâr tekrâr yazıldı. Böylece, bu pek şaşırtıcı, yadırgayıcı bilgilerin anlaşılması kolaylaştırılmış oldu. Okuyucular, inanmamak tehlikesinden kurtarıldı. Bu bilgiler, keşf yolu ile ve zarûrî anlaşılacak şeylerdir. Fikir yorarak ve teori kurarak elde edilmiş değildirler. Yapılan açıklamalar, câhillerin kolay anlıyabilmeleri içindir. Belki de ilm adamlarının, zekî kimselerin kavriyabilmelerini kolaylaştırmak içindir.

Allahü teâlânın bu fakîre “rahmetullahi teâlâ aleyh” bildirmiş olduğu tesavvuf yolu, işte anlaşılacak oldu. Başından sonuna kadar bildirildi. Bu yolun ana caddesi Sıddîkıyye yoludur. Bu yolda, nihâyet, bidâyetde yerleştirilmiştir. Bu caddede konak yerleri yapılmıştır. Bu cadde olmasaydı, o kadar ileri gidilemezdi. Elimize geçen bu lezîz meyvenin tohumu, Buhârâ ve Semerkandan getirildi. Hindistân toprağına ekildi. Bu toprak, Medîne ve Mekke bağçelerinden alınmıştır. Senelerce, fadl suyu ile sulandı. İhsân ile terbiye olundu. Böylece yetişerek, bu ilm ve ma'rifet meyveleri hâsil oldu. Bize bu doğru yolu ihsân eden, Allahü teâlâyâ hamd olsun! Allahü teâlâ, bizi doğru yola kavuşturmasaydı, kendimiz bulamazdık. Rabbimizin Peygamberleri doğru sözlü olarak gelmişlerdir.

Bu yüksek yola sülûk etmek, girip ilerlemek, yol gösteren Rehberi “kad-desallahü teâlâ sirrehül'azîz” sevmeye bağlıdır. O, (**Seyr-i murâdî**) ile, ya'nî çekilerek, bu yoldan geçirilmiştir. Kuvvetle çekilerek, bu kemâlâta kavuşturulmuştur. Onun bakışları, kalb hastalıklarına şifâdır. Onun teveccühü, ya'nî sevgisine kavuşmak, ma'nevî hastalıkları giderir. Böyle kemâl sâhibi bir zât, zemânının imâmıdır. Asrının halîfesidir. Kutblar ve büdelâ onun bulunduğu makâmın zillerine kavuşmak için cân verirler. Evtâd ve nücebâ, onun kemâlâtı denizinden bir damlası ile doyarlar. Onun hidâyetinin ve irşâdının nûru, güneş ışıkları gibi, o istese de, istemese de, herkese gelmektedir. Fekat, istediklerine dahâ çok gönderir. Fekat, onun istemesi de, kendi elinde değildir. Çok olur ki, birşeyi yapmak isteğinde bulunur. Fekat, içinden o istek gelmez. Onun nûru ile aydınlanarak, doğru yolu bulanların ve onun istemesi ile yükselenlerin, bu kazançlarını bilmeleri lâzım gelmez. Çok olur ki, uydukları şeyhin kemâlâtına kavuşdukları ve herkese yol gösterdikleri zemân bile, kendi hidâyet ve rüşdlerini de, olduğu gibi anlıyamazlar. Çünkü, herkese ilm vermezler ve makâmları birer birer geçmenin ma'rifetini herkese ihsân etmezler. Evet, kavuşturulan yollardan birinin önderliği kendisine verilmiş olan bir zâtın ilm sâhibi olması, elbette lâzımdır. Bunun, yolun inceliklerini bilmesi şarttır. Bu bildiği için, yolcuların da bilmesine lüzûm görülmemiştir. Onlar, bunun önderliği ile kemâle kavu-

şurlar ve başkalarının kavuşmalarına da yardım ederler. Fenâ ve Bekâ ile şereflendirirler. Fârisî mısra' tercemesi:

Herkesin işini bitirmek için, birini seçer.

Bu yolda yetişmek ve başkalarını yetiştirmek aks ile, uzakdan te'sîr ederek olur. Tâlib, yol gösteren Rehberine "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz" karşı kalbindeki muhabbet bağı ile, her ân onun gibi olmaktadır. Ondan aks eden, yayılan nûrlar ile temizlenir. Bunları anlamasına lüzûm yoktur. Nûrları saçan da, alan da bilmez. Güneş ışınları karşısında, her ân olgunlaşan, tatlılaşan karpuzun, bu değişikliğini bilmesine ne lüzûm vardır? Güneş de, karpuzu olgunlaştırdığını bilmez. Evet, başka yollarda çabalayarak ilerliyenlerin, bunu bilmesi lâzımdır. Eshâb-ı kirâmın yolu olan bizim yolumuzda, ilerlemeği ve çekip götürmeği bilmek hiç lâzım değildir. Bununla beraber, bu yolun sürücüsü gibi olan önderi, derin ilm ve çok ma'rifet sâhibidir. Bunun içindir ki, bu yüksek yolda, diriler ve ölüler, büyükler ve çocuklar, gençler ve ihtiyârlar, kavuşmakta müsâvîdirler. Hepsi, sevgi bağları ile veyâ o ni'met sâhibinin kalbi ile çekmesi ile, isteklerinin sonuna varırlar. Bu, Allahü teâlânın öyle bir ihsânıdır ki, dilediğine verir. Allahü teâlâ, çok büyük ihsân sâhibidir.

Sona varmış olanın bilgisi olmaz ise de, hârikalar, kerâmetler gösterir. Çok olur ki bunların hâsil olması, kendi isteği ile değildir. Çoğundan haberi bile olmaz. Herkes, Onun "rahmetullahi teâlâ aleyh" kerâmetlerini görür. Onun ise haberi yoktur. Sona ermiş olanda ilm yoktur demek, hiçbir hâlini bilmez demek değildir. Her birini ayrı ayrı inceden inceye bilmez demektir. Bunu yukarıda kısaca bildirmişdik. Onun hidâyet nûru, müridlerine vâsıtasız olarak veyâ bir, yâhud birkaç vâsıta ile, onun yoluna bağlı kaldıkları müddetçe akar. Onun yolunu değiştirerek, bozarak kirletirlerse [ve reformlar, bid'atler yaparak yıkağa başlarsa], feyz kesilir. Ra'd sûresinin onikinci âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Bir millet, kendi işlerini bozmazsa, Allahü teâlâ da, onlara olan ni'metlerini değiştirmez!)** buyruldu. Ne kadar çok şaşılır ki, tarîkatçılar yaptıkları değişiklikleri, reformları, bu yolu düzeltmek, olgunlaştırmak sanıyorlar. Noksânlarını temâmliyoruz diyorlar. Bilmiyorlar ki, temâmlamak ve olgunlaştırmak, her câhilin yapacağı iş değildir. Birşey eklemek, her ahmağa yakışacak şey değildir. Fârisî beyt tercemesi:

***Kıldan ince ma'nâlar var, kulağın eyle yakın!
her kürsîde nutk çekenî, birşey bilir sanma sakın!***

Sünnetlerin nûrunu, bid'atlerin zulmetleri ile örttüler. Resûlullahın milletinin parlaklığını "alâ masdarihessalâtü vesselâmü vettehiyye" yeni yeni işlerin kirleri ile söndürdüler. Dahâ da çok şaşılır ki, birçokları, bu yenilikleri, bu reformları, güzel görüyorlar. Bid'atlere **(Hasene)** adını takıyorlar. Bu bid'atlerle, dîni yükseltiyoruz, islâmiyyetin noksânlarını temâmliyoruz diyorlar. Herkesin bu bid'atleri yapmasını körüklüyorlar. Allahü teâlâ bunları doğru yola getirsin! Bilmiyorlar ki, din bu bid'atlerden önce kâmil olmuşdu. Allahü teâlânın ni'meti temâm olmuşdu. Allahü teâlâ, bu dinden râzı olmuşdu. Mâide sûresinin üçüncü [3] âyetinde meâlen, **(Bugün dî-**

ninizi sizin için ikmâl eyledim. Üzerinize olan ni'metimi temâmladım ve size din olarak islâmiyeti vermekle râzı oldum) buyuruldu. Dînin olgunlaşmasını, bu bid'atlerden, bu reformlardan beklemek, bu âyet-i kerîmeye inanmak olur. Fârisî beyt tercemesi:

***Az söyledim, dikkat etdim kalbini kırmamağa,
bilirim üzülersün, yoksa sözüm çokdur sana!***

İctihâd derecesinde olan yüksek âlimler, dînin hükmlerini açığa çıkarmışlardır. Dinden olmayan şeyleri meydâna çıkarmış değillerdir. Görülüyor ki, ictihâd yolu ile bildirilen hükmler, sonradan meydâna çıkarılmamışlardır. Dinden olan, dînin temeli olan şeylerdir. Çünkü, din bilgilerinin temelleri dörtlüdür. Dördüncüsü, kıyâs ya'nî ictihâddir.

Ey oğlum! Kutb-i irşâdın feyz vermesi ve ondan feyz almakla ilgili ma'rifetler, **(Mebde' ve Me'âd)** risâlesinde, **(İfâde ve istifâde)** bâbında yazılmışdı. Sırası gelmiş iken, fâideli olan bu ma'rifeti de, buraya yazıyorum. Orada yazılı olan ile karşılaştırınız! Kutb-i irşâd, kemâlât-ı ferdiyyeye de mâlikdir. Çokaz bulunur. Asrlardan, çok uzun zemân sonra, böyle bir cevher dünyâyâ gelir. Kararmış olan âlem, onun gelmesi ile aydınlanır. Onun irşâdının ve hidâyetinin nûrları, bütün dünyâyâ yayılır. Yer küresinin ortasından tâ Arşa kadar, herkese rüşd, hidâyet, îmân ve ma'rifet Onun yolu ile gelir. Herkes, ondan feyz alır. Arada o olmadan, kimse bu ni'mete kavuşamaz. Onun hidâyetinin nûrları, bir okyânûs gibi, [çok kuvvetli radyo dalgaları gibi] bütün dünyâyı sarmışdır. O deryâ, sanki buz tutmuşdur. Hiç dalgalanmaz. O büyük zâtı tanıyan ve seven bir kimse, onu düşünürse, yâhud o, bir kimseyi sever, onun yükselmesini isterse, o kimsenin kalbinde, sanki bir pencere açılır. Bu yoldan, sevgisi ve ihlâsına göre, o deryâdan kalbi feyz alır. Bunun gibi bir kimse, Allahü teâlâyı zikr ederse ve bu zâtı hiç düşünmezse, meselâ onu tanımazsa, yine ondan feyz alır. Fekat, birinci feyz dahâ fazla olur. Bir kimse, o büyük zâtı inkâr eder, beğenmezse, yâhud o büyük zât, bu kimseye incinmiş ise, bu kimse, Allahü teâlâyı zikr etse bile, rüşd ve hidâyete kavuşamaz. Ona inanmaması veyâ onu incitmiş olması, feyz yolunu kapatır. O zât "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz" bu kimsenin zararını istemese bile, hidâyete kavuşamaz. Rüşd ve hidâyet, var görünür ise de yokdur. Fâidesi çok azdır. O zâta inanan ve sevenler, onu düşünmeseler de ve Allahü teâlâyı zikr etmeseler de, yalnız sevdikleri için, rüşd ve hidâyet nûruna kavuşurlar. Mektûb burada temâm oldu. Fârisî beyt tercemesi:

***Susdum artık, zekîlere bu yeter,
çok bağırdım, dinleyen varsa eğer.***

Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâyâ hamd olsun! O, rahmândır ve rahîmdir. Onun resûlü Muhammed aleyhisselâma ve Âline ve Eshâbına sonsuz salât ve selâm olsun!

***Gel aldanma bu dünyâyâ, sonu vîrân olur, birgün,
Senin bu sürdüğün demler, elbet yalan olur, birgün.***

İKİYÜZALTMİŞBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, seyid mîr Muhammed Nu'mân “kuddise sirruh” hazretlerine yazılmışdır. Nemâzın kıymetini ve nemâza mahsûs kemâlâtı bildirmektedir:

Allahü teâlâya hamd ederim. Onun sevgili Peygamberi Muhammed aleyhisselâma, salât-ü selâm eder ve sizlere düâ eylerim. Sevgili kardeşim! Allahü teâlâ seni hakîkî rütbelere yükseltsin! Bilmelisin ki, nemâz, islâmın beş şartından, dînin beş esâsından ikincisidir. Bütün ibâdetleri kendisinde toplamışdır. İslâmın beşde bir parçası ise de, bu toplayıcılığından dolayı, yalnız başına, müslimânlık demek olmuştur. İnsanı Allahü teâlânın sevgisine kavuşturacak işlerin birincisi olmuştur. Âlemlerin efendisi ve Peygamberlerin “aleyhi ve aleyhimüssalâtü vesselâm” en üstünü olana mi'râc gecesi, Cennetde nasîb olan rü'yet şerefi, dünyâya indikten sonra, dünyânın hâline uygun olarak kendisine yalnız nemâzda müyesser olmuştur. Bunun içindir ki, **(Nemâz mü'minlerin mi'râcıdır)** buyurmuştur. Bir hadîs-i şerîfde, **(İnsanın Allahü teâlâya en yakın olması nemâzdadır)** buyurmuştur. Onun yolunda, tâm izinde giden büyüklere, o rü'yet devletinden, bu dünyâda büyük pay, nemâzda olmaktadır. Evet, bu dünyâda Allahü teâlâyı görmek mümkün değildir. Dünyâ buna elverişli değildir. Fekat, Ona tâbî' olan büyüklere, nemâz kılarken rü'yetden birşeyler nasîb olmaktadır. Nemâz kılmağı emr buyurmasaydı, maksadın, gâyenin güzel yüzünden perdeyi kim kaldırırdı? Âşıklar, ma'sûku nasıl bulurdu? Nemâz, üzüntülü rûhlara lezzet vericidir. Nemâz, hastaların, râhat vericisidir. Rûhun gıdâsı nemâzdır. Kalbin şifâsı nemâzdır. **(Ey Bilâl, beni ferâhlandır!)** [diye ezân okumasını emr buyuran] hadîs-i şerîf, bunu göstermekte, **(Nemâz, kalbimin neş'esi, gözümün bebeğidir)** hadîs-i şerîfi, bu arzûya işâret etmektedir. Zevkler, vecdler, bilgiler, ma'rifetler ve makâmlar, nûrlar ve renkler, kalbdeki telvînler ve temkînler, anlaşılan ve anlaşılamiyan tecellîler, sıfatlı ve sıfatsız zuhûrlardan hangisi, nemâz dışında hâsıl olursa ve nemâzın hakîkatinden birşey anlaşılamazsa, bu hâsıl olanlar, hep zılden, aksden ve sûretten meydâna gelmiştir. Belki de, vehm ve hayâlden başka birşey değildir. Nemâzın hakîkatini anlamış olan bir kâmil, nemâza durunca, sanki, bu dünyâdan çıkıp âhiret hayâtına girer ve âhirete mahsûs olan ni'metlerden birşeylere kavuşur. Araya aks, hayâl karışmaksızın, asldan haz ve pay alır. Çünkü, dünyâdaki bütün kemâlât, ni'metler zılden, sûret ve görünüşden hâsıl olmaktadır. Zıl, görünüş arada olmadan, doğruca asldan hâsıl olmak, âhirete mahsûsdur. Dünyâda asldan alabilmek için, mi'râc lâzımdır. Bu mi'râc, mü'minin nemâzıdır. Bu ni'met, yalnız bu ümmete mahsûsdur. Peygamberlerine tâbî' olmak sâyesinde, buna kavuşurlar. Çünkü, bunların Peygamberi “sallallahü aleyhi ve sellem” mi'râc gecesi [Receb-i şerîfin yirmiyedinci kandil gecesi] dünyâdan çıkıp âhirete gitti. Cennete girdi ve rü'yet devleti ile şereflendi. Yâ Rabbî! Sen o büyük Peygambere “sallallahü aleyhi ve sellem” bizim tarafımızdan, Onun büyüklüğüne yakışan iyilikleri ihsân eyle! Bütün Peygamberlere de “alâ nebiyyinâ ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” hayrlar, iyilikler ver ki, onlar insanları, se-

ni tanımağa ve rızâna kavuşmağa çağırmış ve beğendiğin yolu göstermişlerdir. Tesavvuf yolunda bulunanların birçoğu kendilerine nemâzın hakîkati bildirilmediği ve ona mahsûs kemâlât tanıtılmadığı için, derdlerinin ilâcını başka şeylerde aradı. Maksudlarına kavuşmak için, başka şeylere sarıldı. Hattâ bunlardan ba'zısı, nemâzı bu yolun dışında, maksadla ilgisiz sandı. Orucu nemâzdan üstün bildi. **(Fütûhât)** kitâbının sâhibi [Muhyiddîn-i Arabî “kuddise sirruh”] dedi ki: (Oruc, yiyip içmeği bırakmak olduğu için, Allahü teâlânın sıfatları ile sıfatlanmak, Ona yaklaşmaktır. Nemâz ise, başkalaşmak, uzaklaşmak, ibâdet edici ve ibâdet edilen ayrılığını kurmaktır). Bu söz de, görüldüğü gibi, Tevhîd-i vücûdî mes'elesinden doğmaktadır. Bu mes'ele ise, aşk-ı ilâhî serhoşluğunun bir tezâhürüdür. Nemâzın hakîkatini anlayamayanlardan birçoğu da, ızdırâblarını teskîn ve rûhlarını ferâhlandırmağı, simâ' ve nağmede, ya'nî mûsikîde, vecde gelmekde, kendinden geçmekde aradı. Maksudı, ma'sûku, mûsikî perdelerinin arkasında sandı. Bunun için raksa, dansa sarıldılar. Hâlbuki, **(Allahü teâlâ harâmında şifâ te'sîri yaratmamıştır)** hadîs-i şerîfini işitmişlerdi. Evet, boğulmak üzere olan bir acemî yüzücü, her ota da sarılır. Birşeyin aşkı, âşıkı sağır eder ve kör eder. Bunlara eğer nemâzın kemâlâtından birşey tatdırılmış olsaydı, simâ' ve nağmeyi ağızlarına almaz, vecde gelmeği hâtırlarına bile getirmezlerdi. Fârisî mısra' tercemesi:

Doğru yolu göremeyince, çöle sapdılar.

Ey kardeşim! Nemâz ile mûsikî arasında ne kadar uzaklık varsa, nemâzdan hâsıl olan kemâlât ile mûsikîden hâsıl olan teessür de, birbirinden o kadar uzaktır. Akli olan, bu kadar işâretten çok şey anlar! Bu, öyle bir üstünlüktür ki, Peygamberimizden “sallallahü aleyhi ve sellem” bin sene sonra meydâna çıkıyor. Öyle bir sondur ki, baştarafa benzemektedir. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” belki de bunun için, **(Başlangıcı mı dahâ iyidir, yoksa sonu mu?)** buyurdu da, **(Başlangıcı mı dahâ iyidir, yoksa ortası mı?)** buyurmadı. Demek ki, sonra gelenlerin öndekilere dahâ çok benzediğini görerek, şübhelendi de, böyle buyurdu. Diğer bir hadîs-i şerîfde: **(Bu ümmetin en fâidelileri, önce ve sonunda gelenlerdir. İkinin arası bulanıktır)** buyurdu. Evet, bu ümmetin sonuncuları arasında, başdakilere çok benziyenler olacaktır. Fekat, adedleri azdır. Hattâ pekazdır. Ortadakilerde o kadar benzeyiş yok ise de, mikdârları çoktur. Hem de pekçoktur. Fekat, sondakilerin az oluşu kıymetlerini dahâ da artırmış, öndekilere dahâ yaklaştırmıştır. Peygamberimiz “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” buyurdu ki, **(İslâm dîni garîb başladı. Sonu da böyle garîb olacaktır. Bu garîblere müjdeler olsun!)**. Bu ümmetin sonu, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” vefâtından bin sene sonra, ya'nî ikinci bin ile [ya'nî binonbir (1011) hicrî senesinde] başlamıştır. Çünkü bin sene geçmesi ile, insanlarda büyük değişiklik ve eşyâda kuvvetli tebeddül olur. Allahü teâlâ, bu dîni kıyâmete kadar değışdirmeyeceği, [din düşmanlarının çalışmalarına rağmen, bozulmaktan koruyacağı] için, ilk zemânda gelenlerin tâzelikleri, kuvvetleri sondakilerde de görülmekte ve böylece ikinci bin başında islâmiyyetini kuvvetlendirmektedir. Bu sözümüzü isbât etmek için, kuvvetli şahid olarak, İsâ “alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm” ile hazret-i Mehdiyi “rahmetullahi teâlâ aleyh” gösteririz. Fâ-

risî beyt tercemesi:

***Rûhul kudsün feyzine eğer kavuşursan,
Mesîhin yaptıkları senden de meydâna gelir.***

Ey kardeşim! Bugün bu sözler, çok kimselere ağır gelir. Akllarına uygun gelmez. Fekat bilgileri, ma'rifetleri insâf ile ölçerlerse ve islâmiyyetle karşılaşırdırlarsa, islâmiyyete hangisinin dahâ çok ta'zîm ve hurmet ettiğini görüp kabûl ederler.

Bu fakîr “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz”, bütün kitâblarımda ve mektûblarımda tarîkatin ve hakîkatin, islâmiyyete hizmet ettiklerini ve Peygamberliğin evliyâlıktan yüksek olduğunu, bir Peygamberin vilâyetinin bile, kendi nübüvvetinden aşağı olduğunu yazdım. Vilâyet derecelerinin, Peygamberlik kemâlâtı yanında hiç olduğunu, büyük bir denize nazaran, bir damla kadar bile edemeyeceğini ve bunun gibi dahâ birçok şeyler bildirdim. Hele oğluma gönderdiğim mektûbda, [Muhammed Sâdika yazdıkları bundan önceki ikiyüzaltmışıncı (260) mektûbdur] tesavvufu nasıl anlatıldığını görürlerse, insâfa gelirler. Bunları söylemekden maksadım, cenâb-ı Hakkın ni'metini göstermek ve gençleri teşvîk içindir. Yoksa hâşâ ki, kendimi başkalarından üstün göstermek için değildir. Kendini frenk kâfirlerinden dahâ üstün bilen bir kimsenin Allahü teâlâyı tanıması harâm'dır. Yâ, din büyüklerinden üstün görenin hâli ne olur? Fârisî beytler tercemesi:

***Beni sultân tutup kaldırsa toprakdan,
Yakışır başımı yüksek görsem göklerden.***

***Ben o toprağım ki, nisân bulutu,
Acıyıp üzerime serper bereketli yağmuru.***

***Yüzlerle dile mâlik olsa, eğer vücûdüm,
Lutfünün şükrünü, nasıl yapabilirim?***

Bu mektûbu okuyunca, içinizde nemâzın hakîkatini öğrenmek ve ona mahsûs kemâlâtdan birkaçına kavuşmak arzûsu uyanır ve bu arzû, sizi râhatsız edecek kadar çoğalırsa, istihâreler yaptıktan sonra, bu tarafa gelip ömrünüzün bir parçasını da nemâzı öğrenmek için harc ediniz! İnsanlara doğru yolu, se'âdet-i ebediyye caddesini gösteren ancak Allahü teâlâdır. Doğru yolda yürüyenlere ve Muhammed Mustafâya “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” tâbî' olmakla şereflenen bahtiyârlara, Allahü teâlâ selâmet versin!

262

İKİYÜZALTMİŞİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mevlânâ Muhib Alîye yazılmıştır. Bu yolun bağlıyan bağı, muhabbet olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun. Onun seçtiği insanlara selâm olsun! Lutf edip yazmış olduğunuz mektûb gelerek, bizleri sevindirdi. Çok sevdiğinizi ve ihlâsınızı bildirdiği için râhatlık verdi. Eski günleri anlatıyorsunuz. Yav-

rum! İslâmiyyete uygun hâllerden hangisi üzerinde olursanız olunuz, hiç sıklamayınız. Ancak, bu sevgi bağının da kopmaması lâzımdır. Hattâ muhabbet, hergün artmalıdır. Bu ateş sönmemelidir, soğumamalıdır. Her ân alevlenmelidir. Çünkü bizleri bağlayan bağ, **(Muhabbet)**dir. Bu yolun feyzi, **(İn'ikâs)** ile, kalbden kalbe akarak ulaşır. Bu akışta, yakınlık uzaklık farkı yoktur. Ancak, feyzin hızlı veyâ yavaş olmasına ve bu yolun inceliklerini öğrenmeğe te'sîr eder. Bu noktayı, kıymetli oğluma, tarîkati anlatan uzun mektûbun [260. cı mektûbun] sonunda açıklamışdım. Oradan isteyiniz. O mektûbun bir sûretini, kardeşim seyyid mîr Muhammed Nu'mânın arkadaşları da götürdü. Onlardan da isteyiniz! Dahâ uzatmıyorum. Vesselâm. [Evlîyânın kalbleri ayna gibidir. Aynaya gelen ışıklar, karşısında bulunan cisimler, şekiller aynada görülür. Aynanın karşısında bulunan ikinci bir aynada ve bunun karşısındaki üçüncü aynada da görünürler. Resûlullahın mubârek kalbinden yayılan feyzler, ma'rifet nûrları da, bu kalbe bağlı olan kalblere gelir. Kalbleri bağlayan bağ, muhabbetdir. Eshâb-ı kirâm, Resûlullahı çok sevdikleri için, bu nûrlara kavuşdular. Sevgi ne kadar çok olursa, gelen feyz de çok olur. Sevmek, inancı ve işleri ve ahlâkı, onun gibi olmaktır. Eshâb-ı kirâmın kalblerine gelen feyzler, sonraki asrdaki bunları seven gençlerin kalblerine de geldi. Bunların da islâmiyyete uymaları kolay ve tatlı oldu. Her biri birer Velî oldu. Uzak memleketde ve mezârda olan Velîden de feyzler yayılmakta, âşıklarının kalblerine gelmekte, kalbleri nûrlanmaktadır. Resûlullahın mubârek kalbinden yayılan feyzler, her asrdaki âşıkların kalblerinden yayılarak, zemânımızdaki Velîlerin kalblerine geliyor ve bunların kalblerinden kendilerini sevenlerin kalblerine ve bu arada bizlere de geliyor.]

263

İKİYÜZALTMİŞÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, meyân şeyh Tâc için yazılmışdır. Kâ'be-i rabbânî hakkındadır ve nemâzın ba'zı üstünlükleri bildirilmektedir:

Allahü teâlâya hamd ve senâlar olsun. Onun seçtiği, beğendiği iyi insanlara selâm olsun! Herkesi sevindiren teşrîfiniz haberi, bu âşıklarınızı, sevenlerinizi çok sevindirdi. Bunun için de, Allahü teâlâya hamdler ve şükürler olsun! Fârisî iki beyt tercemesi:

***Ey mâvi semâ! İnsâf et de öyle söyle!
Bu ikisinden hangisi, dahâ hoşdur şöyle:***

***Işık saçan güneşinin, çıkışını şarkdan,
Cihân dolaşan ayının, doğuşu mu Şâmdan?***

Buraya kadar zahmet etmeği arzû buyurduğunuza göre, bâri çabuk teşrîf ediniz ki, sevenlerinizin gözleri yoldadır. Beytullahdan yeni haberler dinlemek istiyoruz. Bu fakîre göre, insanların ve meleklerin şekilleri, vücûdleri, Kâ'benin şekline, sûretine secde etdikleri gibi, bu sûretlerin hakîkatleri, aslları da, onun hakîkatine secde etmektedir. Onun hakîkati bütün hakîkatlerin üstü ve ona bağlı olan kemâlât, diğer bütün hakîkatlere bağlı kemâlâtın üstüdür. Bu hakîkat, sanki mahlûkların hakîkatleri ile, ilâhî hakîkat-

ler arasında bir geçiddir. İlâhî hakîkatler demek, onun azametinin, büyüklüğünün dereceleri olup, orada sıfat ve keyfiyyet yoktur. Ya'nî, nasıl diye sorulamaz ve hiç zil ve sûret yoktur. Dünyâda olan terakkîler, yükselmeler ve zuhûrlar, görünüşler, mahlûkların hakîkatlerinin sonuna kadardır. İlâhî hakîkatlerden “celle sultânühü” nasîb almak, ancak âhîretde olacaktır. Dünyâda bunlardan nasîb, ancak nemâzdadır ki, nemâz, mü'minin mi'râcıdır. Ya'nî dünyâdan âhîrete yükselten bir merdiven gibidir. Nemâzda sanki dünyâdan çıkıp, âhîrete gidilir ve âhîretde kavuşulacak olan şeylerden haz, zevk alınır. Öyle zan ediyorum ki, nemâzda bu devletin hâsıl olması, Kâ'be'ye dönüldüğü içindir. Çünkü orası, ilâhî hakîkatlerin “teâlâ ve tekaddeset” zuhûr ettiği yerdir. Görülüyor ki, Kâ'be, dünyâda şaşılacak birşeydir. Görünüşde dünyâdaki evlerden biridir. Hakîkatde ise, âhîrettedir. Kâ'be dolayısı ile nemâzda da, bu hâl hâsıl olmuş, sûreti de, hakîkati de, dünyâ ve âhîreti kendinde toplamıştır. Muhakkak olarak anladım ki, nemâz kılariken hâsıl olan hâller, nemâz dışında hâsıl olan bütün hâllerin üstündedir. Çünkü bu hâllerin hepsi, zil ve sûretten kurtulamamış, ne kadar yüksek ve kıymetli olsalar da, asldan nasîb alamamışlardır. Nemâzdaki hâller ise, asldan nasîblidir. Zil ile asl ve birşey ile gölgesi arasında ne kadar fark varsa, bu iki hâl arasında da, o kadar fark vardır. Allahü teâlânın lutf ve ihsânı ile mü'minlere ölüm zemânında hâsıl olan hâl, nemâzdaki hâllerin üstüdür. Çünkü ölüm, âhîret hâllerinin başlangıcıdır. Âhîrete yakın olan herşey, dahâ temâm ve dahâ üstündür. Çünkü dünyâda sûret görünüyor. Âhîret ise, hakîkatin zuhûr ettiği yerdir. Aradaki farkı bundan anlamalıdır. Bunun gibi, Allahü teâlânın ihsânı ile, mezârda hâsıl olan hâller, ölüm zemânında hâsıl olan hâllerden üstündür. Kıyâmet gününün hâli de, kabr hâline göre böyledir. Çünkü orada görülen, dahâ temâm ve dahâ kâmilidir. Cennetde görülenler, kıyâmet günündekinden dahâ temâm ve dahâ kâmilidir. Hâllerin en üstünü ise Peygamberimizin “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” haber verdiği ya'nî, **(Allahü teâlâ, ayrıca bir Cennet yaratmıştır ki, burada Hûrîler ve köşkler yoktur. Burada Allahü teâlâ, güler gibi tecellî eder, görünür)** buyurduğu yerdir. Âhîretdeki hâller, dünyâdaki hâllerin, görünenlerin üstündedir. Bunların da en üstünü, hadîs-i şerîfde bildirilen Cennettir. Hattâ dünyâ aslın, hakîkatin zuhûr edeceği, görüneceği yer değildir. Dünyâya mahsûs olan, zillerin, benzerlerin görünmeleri, bu fakîre göre, dünyâ işlerindedir ve hakîkatde, mahlûklara, mümkünlere âid şeylerdir. Bunlardan bir kısmına Sıfât-i ilâhiyenin tecellîsi, ba'zısına da, Zât-i ilâhînin tecellîsi gibi isimler vermişlerse de, hepsi dünyâ şeyleri, zil ve sûretler tecellîsi, görünüşüdür. Bu fakîre göre bu dünyâda olan herşey, sûret ve hayâldir. Burada matlûbun, maksûdun kokusunu bile duymuyorum. Dünyâ âhîretin tarlasıdır ve tohum ekecek zemândır. Matlûbu burada aramak, boşuna uğraşmaktır. Ele birşey geçmez. Yâhud başka şeyleri matlûb sanarak, insan rü'yâ ile, hayâl ile oyalanıp kalır. Nitekim birçok kimse, bu hâle düşmüştür. Dünyâda asldan haber veren yalnız nemâzdir. Matlûbun kokusu, yalnız nemâzda duyulur. Nemâzdan başka şeylerde, bu koku yoktur.

**İyiliğe elverişli olmayan kimse,
Fâidelenemez, Peygamberi de görse.**

İKİYÜZALTMİŞDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, mîr seyyid Bâkır-i Sârenpûriye yazılmışdır. En sonda hayret ve cehâlete varmak lâzım olduğu, keşf ve kerâmetlere güvenilmemesi lâzım olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği kullarına selâmlar olsun! Aşırı sevginizi ve kavuşmak istediğinizi bildiren kıymetli mektûbunuz gelerek bizleri çok sevindirdi. İşinize bakınız! İsmi ve sıfatları düşünmeksizin, Zât-i teâlânın ismini çok zikir ediniz! O makâmıdan câhil ve anlamaktan şaşkın oluncuya kadar, bu mubârek ismi zikir ediniz! Çünkü zikir ederken, Allahü teâlânın ismi ve sıfatları düşünülürse, çok olur ki, hâller hâsıl olur. Mevâcidin zuhûr etmesine sebep olur. Hâllerde ve mevâcidde yanlışlıklar olduğu çok görülmüştür. Burada, bâtılın hak ile karıştığı çok vâkı' olmuştur. Bu günlerde, başka yerde bulunan şeyhlerden biri, bu fakîre mektûb yazarak hâlini bildirdi. Dedi ki, Fenâ hâli beni öyle kapladı ki, her neye baksam, hiçbirşey göremem. Yere, göke baksam, hiç göremem. Arşı, Kürsiyi de bulamam. Kendimi düşünsem hiç bulamam. Birinin yanına gitsem, onu da bulamam. Allahü teâlâ sonsuzdur. Onun sonunu kimse bulamamıştır. Tesavvuf büyükleri "rahmetullahi aleyhim", bu hâlimi kemâl olarak bildirmişlerdi. Sen de, bunu kemâl biliyorsan, Allahü teâlâyâ kavuşmak için senin yanına gelmekliğime lüzûm yok. Eğer sen, başka birşeyi kemâl biliyorsan bana yaz!

Fakîr, ona şöyle cevâb yazdım: Bu hâller, kalbin değişiklikleridir. Kalb, bu yolun dahâ birinci basamağıdır. Bu hâller bulunan kimse, kalbin dahâ dörtde birini geçmiştir. Kalbin geri kalan üç parçasını geçmesi lâzımdır. Bundan sonra, ikinci basamak olan rûha sıra gelir. Bu mektûbdan bir zemân sonra, bu fakîrden tarîkat dersi alarak memleketine gitmiş olan, sevdiklerimizden birisi, birgün yanımıza gelip, hâsıl olan hâllerini anlattı. Hâli, o mektûbu yazan şeyhin hâline benziyordu. Hattâ bu, o makâmıda, ondan birkaç adım dahâ ilerde idi. Bunun hâline teveccüh olundukda, onun bu Fenâsı, hava maddesinde idi. Hava, her boşlukta bulunduğu için, onun gördüğü hep hava idi. Bunu, sonsuz olan Allahü teâlâ sanmışdı. Allahü teâlâ, böyle şeylerden münezzehdir. Onu ikinci olarak çağırarak hâlini araştırdığımda, havadan başka hiçbir şeye tutulmuş olmadığını iyi anladım. Böyle olduğunu kendine de bildirdim. O da, vicdânına danıştığında, havadan başka hiçbir kazancı olmadığını kendisi de anladı. O hâllerinden tevbe ve istigfâr eyledi. İlerlemeğe çalıştı.

Kalb, Âlem-i halk ile Âlem-i ervâh arasında bir vâsıtaadır. Bu her iki âleme de benziyen tarafları vardır. Sanki kalbin yarısı Âlem-i halkdan, yarısı da Âlem-i ervâhdan gibidir. Âlem-i halkdan olan yarısının da yarısı hava olur. Buna göre kalbin dörtde biri hava olur. Bu son bildirdiğimiz de, birinci cevâba uygun olmaktadır. Bundan fazla yazacak zemân olmadı. Size ve doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafânın izinde gidenlere selâm olsun! [(Âlem-i halk) madde âlemi demektir. Çünkü halk, ölçmek ma'nâsına da kullanılır].

İKİYÜZALTMİŞBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Abdülhâdî Bedavânîye yazılmışdır. Uzlete çekilirken, müslimânların haklarını gözetmeği elden bırakmamak lâzım olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Sevgili Peygamberine ve Âline ve Eshâbına salâtü selâm olsun ve doğru yolda olanlara düâlar olsun!

Kıymetli kardeşimin güzel mektûbu geldi. Bizleri çok sevindirdi. Allahü teâlâyâ hamd ve şükr olsun ki, ayrılık günlerinin uzaması, muhabbeti ve ihlâsı sarsmamış. Bununla berâber, buraya gelseydiniz, dahâ iyi olurdu. (El hayru fî mâ sana' Allahü teâlâ!). Ya'nî Allahü teâlânın yaptığında hayr vardır. İnsanlar arasından ayrılmak, uzlet etmek istiyorsunuz. Evet uzlet, Sıddıkların aradığı şeydir. Mubârek olsun! Uzleti isteyiniz! Bir köşeye çekiliniz! Fekat, müslimânların haklarını gözetmeği elden kaçırmayınız! Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Müslimânın, müslimân üzerinde beş hakkı vardır: Selâmina cevâb vermek, hastalığında dolaşmak, cenâzesinde bulunmak, da'vetine gitmek ve aksıracağı zemân elhamdülillah deyince, yerhamükallah demek)** buyurdu. [Bu hadîs-i şerîfi Ebû Hüreyre "radiyallahü anh" haber vermiştir. **(Buhârî)**de ve **(Müslim)**de yazılıdır.] Fekat, da'vet ettiği zemân gitmek için şartlar vardır. **(İhyâ'ül-ulûm)** kitâbında buyuruyor ki, (Çağıranın yemeği şübheli ise veyâ islâmiyyetin yasak ettiği şey, meselâ ipek sofrâ örtüsü, gümüş kap ve tavanda, divârda cânlı resmi varsa veyâ çalgı çalınıyorsa, oyun, kumar gibi şeyler varsa, o çağrılan yere gidilmez). [Bu yasaklar, **(Kimyâ-i se'âdet)** kitâbında da yazılıdır]. Böyle yasaklar bulunan yemeğe gitmek harâm veyâ mekrûh olur. Çağırın kimse zâlim ise veyâ Ehl-i sünnet değil ise, fâsık ise, kötülük yapan ise veyâ övünmek için, gösteriş için çağırıyorsa gitmek câiz olmaz. **(Şir'a-tül-islâm)** kitâbında diyor ki, (Riyâ olarak çağırılan yemeğe gitmemelidir!). **(Muhît)** kitâbında diyor ki, (Oyun, şarkı, gîbet etmek bulunan ve içki içilen yemeğe oturulmaz). **(Metâlib-ül-mü'minîn)** kitâbında da böyle yazılıdır. Bu yasaklardan hiçbiri bulunmayan da'vete gitmek lâzımdır. Bu zemânda, bu yasakların bulunmaması güç oldu. Bundan başka, Fârisî mısra' tercemesi:

Yabancıdan uzlet et, dostdan değil!

Talebe kardeşleri ile sohbet etmek, bu yolun sünnet-i müekkedesidir. Hâce Behâeddîn Buhârî "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz" hazretleri buyurdu ki, (Bizim yolumuzun temeli sohbetdir!). Uzletde şöhrat vardır. Şöhrat de âfetdir. Sohbet buyurulması, talebe kardeşleri ile birlikde olmaktır. Başkaları ile sohbet edilmez. Çünkü, birbirinden fânî olmak, ya'nî başkalarını unutmak, sohbetin şartıdır. Bu da, uygun arkadaşla olabilir.

Hasta yoklamak sünnetdir. Hastanın bakıcısı varsa, ona bakıyorsa, başkalarının dolaşması sünnet olur. Bakacak kimsesi yoksa, dolaşmak vâcib olur. **(Mişkât)** kitâbının hâşiyesinde böyle yazılıdır.

Cenâzede hâzır olmalıdır. Hiç olmazsa birkaç adım birlikde gitmelidir. Böylece, meyyitin hakkı ödenmiş olur.

Cum'a nemâzına ve hergün beş vakt nemâz için cemâ'ate ve bayram nemâzlarına gitmek islâmın zarûrî emrleridir. Herhâlde gitmek lâzımdır. Bunlardan sonra kalan vaktleri, yalnız geçirebilirsiniz. Fekat önce doğru bir niyyet lâzımdır. Dünyâ çıkarlarından birşeyi düşünerek uzleti kirletmemelidir. Allahü teâlâyı zikir için, kalbi toparlamaktan ve dünyânın bitmez tükenmez işlerinden uzaklaşmaktan başka birşey düşünmemelidir. Niyyetin doğru olmasına çok dikkat etmelidir. Niyyetin içinde, nefsin bir arzûsu gizlenmiş olmamasına dikkat etmelidir. Niyyetin doğru olması için, Allahü teâlâyâ yalvarmalıdır. Böylece tâm niyyet yapılabilir. Yedi kerre istihâre yapmalı, doğru niyyet ile uzlet eylemelidir. Böyle olunca, çok fâidesi umulur. Buluşduğumuz zemân, dahâ çok anlatırım. Vesselâm.

---

*İslâmiyyet enbiyânın sünnetidir,
Cümlelerin ihtidâsıdır, islâmiyyet.*

*Hudânın, leyle-i mi'râc içinde,
Habîbine atâsıdır islâmiyyet.*

266

İKİYÜZALTMİŞALTINCI MEKTÛB

İkiyüzaltmışaltıncı mektûbu, üstâdı Muhammed Bâkî-billah “kuddise sirruh” hazretlerinin iki oğlu, hâce Ubeydullah ve hâce Abdüllaha yazmıştır. İlhâm ve firâset yolu ile, mubârek kalbine doğan, (İlm-i kelâm) akîde ya'nî i'tikâdından ba'zısını bildirmektedir. Kitâblardan alarak ve akl ve düşünce ile bularak yazmadığı hâlde hepsi, Ehl-i sünnet vel-cemâ'at âlimlerinin sözlerine uygundur. Allahü teâlâ, ömr sarf ederek, istirahatlerini fedâ ederek, durmadan çalışan o âlimleri, en üstün iyiliklerle mükâfatlandırsın!

İmâm-ı Rabbânî müceddid-i elf-i sâni şeyh Ahmed-i Fârûkî Serhendî “kuddise sirruh”, dahâ ilm deryâsına yeni daldığı sıralarda hazret-i Peygamberi “sallallahü aleyhi ve sellem” rü'yâda görüp, kendisine buyurmuştu ki: (Sen kelâm ilminde müctehid olacaksın). Bu rü'yâsını hocasına anlatmıştı. O günden beri, ilm-i kelâmın her mes'elesinde ayrı ictihâdı ve görüşleri vardır. Fekat, mes'elelerin çoğunda (Mâtürîdiyye) imâmımız ile berâberdir. Eski Yunan felesoflarının, islâmiyyete uymıyan sözlerini red edip, yanıldıklarını isbât etmekte ve tesavvuf büyüklerini tanıyamıyan ve sözlerini anhyamıyan, yoldan çıkan, sapıtan ve kendilerini din adamı sanıp, herkesi de yoldan çıkartan, câhil ve ahmakların yüz karalarını meydâna çıkarmaktadır. Bu mektûbda ayrıca nemâza âid birkaç fikh mes'elesini de bildirmekde ve tesavvufun kıymetini ve yüksekliğini ve bu yoldan yükselmiş olan büyüklerin islâmiyyete sınıksız sarılmış olup, bunları tanımayan zevallıların iftirâlarının çürüklüğünü [ve mûsikî dinlememeği ve dans ve oyun yerlerine gitmemeği] ve dahâ birkaç şeyi bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun. Bütün düâlar ve iyilikler, Onun Peygamberi ve sevgilisi ve bütün insanların her bakımdan en güzeli ve en üstünü olan

Muhammed Mustafâya “sallallahü aleyhi ve sellem” ve Onu sevenlerin ve izinde gidenlerin hepsine olsun! Allahü teâlâ, siz yüksek hocamın kıymetli yavrularını da, se’âdet-i ebediyeye kavuşdursun!

Yüksek üstâdımın, beni dünyâ ve âhîret ni’metlerine kavuşduran kıymetli hocamın sevgili yavruları! Biliniz ki, herşeye muhtâc olan bu zevallı kardeşiniz, tepeden tırnağa kadar, o yüksek babanızın sadakaları ve ihsânları içinde yüzüyorum. İnsanlığın elifbâsını ondan öğrendim. Yükseklikleri haber veren kelimeleri ondan okudum. Herkesin, senelerce çalışarak kazanabildiği dereceler, onun huzûrunda, terbiyesi altında, az zemânda elime geçti. İnsanlara meziyyet, üstünlük veren bütün kıymetler, ona hizmetimin ikrâmiyesi olarak üzerime serpildi. Hiçbir işe yaramıyan ve insanlıktan haberi olmıyan bu zevallı, onun nûrlu bakışları altında, ikibuçuk ay içinde olgunlaşarak, büyüklerin yoluna katıldı. Onların Allahü teâlâyâ olan yakınlıklarına kavuştu. Böyle az bir zemânda, tesavvufu tadmış olanların, tecellîler, zuhûrlar, nûrlar, hâller ve keyfiyyetler diye anlatmak istedikleri gizli kazançlar, babanızın parlak kalbindeki deryânın damlaları olarak, önüme saçıldı. Bunlardan hangi birini anlatayım. Onun, lutf ederek, acıyarak mubârek gönlünü bu fakîre çevirmesi ile, tesavvufcuların tevhid [bir bilmek], kurb [yakınlık], ma’iyyet [berâberlik], ihâta [her tarafı kaplamak], sereyân [her zerrede bulunmak] gibi sözlerle, anlatmak istedikleri ma’rifetlerden, ince bilgilerden ele geçmiyen, hemen hemen birisi kalmadı. Bunların içlerinden, özlerinden bildirilmedik bırakılmadı. Vahdet-i vücûd dedikleri, herşeyde Allahü teâlânın kemâlâtını görmek ve vahdetde kesreti bulmak, bu ince bilgilerin başlangıcıdır. İslâm büyüklerinin eriştiği, tanıdığı bilgileri, kelime kadrosu ile anlatmağa kalkışmak, câhillik ve ahmaklık olur. Bunların kavuşdukları, yetiştikleri dereceler çok yüksektir. Anladıkları, edindikleri bilgiler ve zevkler çok incedir. Her bilgi satanın, büyük ve önder sanılanların yetişeceği, yanaşacağı yer değildir.

O çok yüksek babanızın, bu zevallıya olan ni’metlerine, ihsânlarına karşı, ölünciye kadar, başımı kapınız hizmetçilerinin ayaklarına sürsem, size karşı birşey yapmış olamam. Hangi kusûrumu bildireyim? Mahcûbiyyetimden, yüzümün karasından hangisini meydâna çıkarayım? Allahü teâlâ, Hüsâmeddîn Ahmedden râzı olsun ki, sizlere karşı olan vazîfemizi, borcumuzu üzerine alarak, kapınıza kul olmakla, hizmetinizde çalışmakla şeref lenmekde, böylece râhat nefes almamıza sebep olmaktadır. Fârisî beyt tercemesi:

***Vücûdümün her zerresi dile gelse de;
Şükürünün binde birini yapmam yine!***

[Asrların yetişdiremeyeceği, insan gücünün ölçemeyeceği] o kıymetler hazînesinin, kapısının eşğini öpmekle üç def’a şereflenmişdim. Üçüncüsünde buyurdu ki: (Za’îf düşdüm. Yaşamak ümmîdim azaldı. Benden sonra, çocuklarımı gözet!). Sizleri getirdiler. O zemân dahâ küçük idiniz. Kucakda taşıyıyordunuz. Size teveccüh etmemi, emr buyurdular. Emrlerine uyararak, yüksek huzûrlarında, üzerinize o kadar teveccüh olundu ki, te’sfîri görüniverdi. Sonra, (Bunların annelerine de, uzaktan teveccüh et!) buyurdular. Yanımızda olmadığı hâlde, onlara da teveccüh olunmuşdu. Emrleri ile ve

huzûrlarında olduğu için, o teveccühlerin çok fâideler sağlayacağını ümmîd ediyorum.

Babanızın, herhâlde yapılması lâzım gelen emrlerini ve herne behâsına olursa olsun yerine getirilmesi gereken vasiyyetlerini unutacağımı veyâ dalgınlığıma geleceğini sanmayınız! Buna imkân olur mu? Ufak bir işaretinizi bekliyorum. Şimdilik, birkaç satır nasihat yazıyorum. Cân kulağı ile dinleyiniz! Cenâb-ı Hak, ikinizi de, se'âdet-i ebediyyeye kavuşursun!

Her müslimânın, önce i'tikâdını düzeltmesi, ya'nî Ehl-i sünnet vel-cemâ'at âlimlerinin "rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în" bildirdikleri gibi, inanması lâzımdır. Durmadan, yılmadan çalışan o âlimlere, Allahü teâlâ, bol bol mükâfat versin! Cehennemın ebedî azâbından kurtulan, yalnız bunlar ve bunların izinde gidenlerdir. Bunların bildirdiği i'tikâdlardan unutulmakta olanları anlatacağım:

[Îmânın şartı altıdır: Birincisi, Allahü teâlâyâ inanmaktır]. Allahü teâlâ, kendi Zâtı ile vardır. Ondan başka herşey, Onun var etmesi ile, var olmuştur. Kendisi ve sıfatları ve işleri yegânedir, birdir. [Ya'nî, hiçbirşey, hiçbir bakımdan, Allahü teâlâyâ benzemez.] Varlıkta, şerîki, ortağı olmadığı gibi, hiçbir bakımdan benzeri yoktur. Benzerlik yalnız ismde ve kelimelerdedir. Onun sıfatları da, işleri de, kendi gibi, akl ile anlaşılmaz ve anlatılmaz ve insanların sıfatlarına, işlerine, hiç benzemez ve uymaz. [Onun sekiz sıfatı vardır. Bunlara, **(Sifât-ı sübûtiyye)** denir.] Bunlardan biri, ilm sıfatıdır, ya'nî Allahü teâlâ bilicidir. Bu sıfatı da, kendi gibi kadîmdir. Ya'nî sonradan olma değildir. Hep vardı ve basît, [ya'nî bir hâldedir. Hiç değişmez, bölünmez ve çoğalmaz]. Bildiği şeyler değişmekte, her değişmeyi bilmektedir. Fekat, ilminde ve ilminin bu şeylere bağlanmasında, bir değişiklik olmaz. [Geçmişdeki sonsuzdan gelecekdeki sonsuza kadar, ya'nî ezelden ebede kadar herşeyi, her değişmeği, yalnız bir biliş ile bilmektedir. Ya'nî, bu sonsuz zemânlarda olan herşeyi], birbirine benzeyen ve benzemiyen hâlleri ile, hem büyüklerini, hem de ufak zerrelerini, herbirini kendi zemânında olarak bir anda bilmektedir. Meselâ, bir kimsenin hem varlığını, hem yokluğunu, hem doğmadan evvelki hâllerini, çocukluğunu, gençliğini, ihtiyârlığını, diri olmasını ve ölü olmasını, ayakta, oturmakta, dayanmakta, yatmakta, gülmekte, ağlamakta, neş'e ve lezzetde, derd ve kederde, izzet ve kıymetde, zillet ve aşağılıkta, mezârda, kıyâmetde ve mahşer yerinde ve meselâ Cennetde ni'metler içinde olduğunu, hep bir ânda ve bir hâlde bilmektedir. Ne ilminde, ne de ilminin bu şeylere bağlanmasında bir değişiklik olmaz. Değişiklik olsa, zemânın da, değişmesi olur. Hâlbuki orada, ezelden ebede kadar, parçalanamıyan bir ân vardır. Dahâ doğrusu, Allahü teâlâ, zemânlı değildir. Öncelik ve sonralık yoktur. İlmi herşeye yetişir dersek, herşeyi bir bilmekle ve ilmin bunlara bir bağlanması ile biliyor. Bu bir bilgi ve bir bağlantı da, aklın eremiyeceği bir bağlanmadır. Bunu akla anlatabilmek için, şu misâli uygun buluyorum: İnsan, bir kelimenin çeşidli hâllerini, birbirine benzemiyen şekillerini bir ânda düşünebilir. Bir kelimeyi, bir ân içinde, hem ism, hem fi'l, hem harflerin kümesi, hem mâdî, hem müstakbel, hem emr, hem men', hem edatlı, hem edatsız, hem müsbet, hem menfî bilebilir. Çeşidli şekilleri bir ânda, kelimedede ayrı ayrı görüyorum diyebilir. Bir insanın, ilminde ve hattâ görmesinde, ters

ve çeşidli hâlleri bir araya toplaması, mümkün olunca, Allahü teâlânın ilminde neden mümkün olmasın? Hem de Onun ilminde iki zıddın, bir arada bulunması görüntüdedir. Yoksa, orada zıdlık yoktur. Meselâ, bir kimseyi, bir ânda, hem var, hem yok bilir. Fekat, yine o ânda onun varlığını, meselâ hicretten bin sene sonra ve birinci yokluğunu, bu varlıktan evvel, ikinci yokluğunu da meselâ, varlığından yüz sene sonra olarak bilmiştir. O hâlde, arada zıdlık yoktur. Zîrâ, varlığın ve yokluğun zemânları başkadır. İşte Allahü teâlâ, ayrı ayrı, başka başka, zerrelere bir ânda biliyorsa da, ilminde değişmek olmuyor. Felsefecilerin zan ettiği gibi, ilm sıfatında sonradan birşey hâsıl olmuyor. Çünkü birşeyin bilgisi, evvelki şeyin bilgisinden sonra hâsıl olmuyor ki, ilmde değişiklik olsun. Herşeyi bir ânda bildiğinden, ilminde değişiklik ve yenilik hâsıl olmaz. O hâlde, ilmde değişiklik olmadığını anlatmak için, ilm, eşyâya, çeşidli bağlantılarla bağlanmışdır demek ve bunların değiştiğini söylemek lüzûmsuzdur. Nitekim felsefecileri susdurmak için, ba'zı büyüklerimiz böyle söylemiştir. Bu bağlantıların, eşyâya bağlanmasında değişiklik olur denirse yerinde olur.

Allahü teâlânın sıfât-ı sübûtiyyesinden biri, Kelâm sıfatıdır. **(Kelâm sıfatı)**, ya'nî söylemesi de, bir basît kelimedir ki, ezelden ebede kadar, hep o bir kelâm ile söyleyicidir. Bütün emirler, bütün yasaklar, bütün bildirilen şeyler, bütün sùâller, bütün dilekler, hep o bir kelâmdır. Gönderdiği bütün kitâblar ve sahîfeler, hep o bir basît kelâmdandır. Tevrât ondan meydâna gelmiş, Kur'ân-ı kerîm, ondan nâzil olmuş, inmiştir.

Allahü teâlânın [Sıfât-ı sübûtiyyesinden biri, **(Tekvîn)** sıfatıdır. Ya'nî yaratıcıdır]. Bütün yaratdıkları, yaptıkları da, bir fi'l, bir yapıdır ki, ilk yaratıldığından, sonsuza kadar yaratmaları, hep o bir fi'l ile var olmaktadır. **(Bir göz kırpacak zemânda herşeyi yaptık)** meâlindeki âyet-i kerîme, bunu gösteriyor. Hayât vermesi ve öldürmesi, hep o bir fi'l iledir. Yaratması ve yok etmesi de o fi'ldendir. Fi'linde de çeşidli bağlantılar yoktur. Bir te'alluk ile ilk ve sonradaki herşeyi kendi zemânlarında yaratıyor. Akl, onun fi'lini [işini] anlayamayacağı gibi, fi'lin bağlanmalarına da erememektedir. Aklın oraya yolu yoktur. Ehl-i sünnet âlimlerinden, Ebül-Hasen-i Eş'arî bile, Allahü teâlânın fi'lini anlayamıyarak, tekvîn sıfatına, ya'nî yaratmasına sonradan olma hâdisidir, dedi. Ya'nî herşeyi yapması, yaptığı zemân meydâna geliyor dedi. Hâlbuki, her zemân yapılan işler, ezeldeki fi'lin eserleri, meydâna çıkmalarıdır. Yoksa, fi'linin kendisi değildir. Tesavvuf büyüklerinden, fi'llerini görüyoruz, ya'nî Tecellî-i ef'âle kavuşduk diyenler de, böyle yanılıyor. Herşeyde, Allahü teâlânın fi'lini görüyoruz sanıyorlar. Hâlbuki, o tecellîler, görünenler, fi'lin kendisi değil, eserleridir. Zîrâ, Allahü teâlâ, görülemediği gibi, fi'li de görünmez, his olunamaz, düşünülemez ve akl ile anlaşılabilir. Onun fi'li de, bütün sıfatları da kadîmdir. Sonradan olma değildirler. Kendisi ile hep vardırlar. Onun fi'line **(Tekvîn)** denir, mahlûkât aynasına yerleşmez ve görülmez. Fârisî beyt tercemesi:

***Dar olan, şekl ve sûret kabına ma'nâ nasıl sığar?
Dilenci kulübesinde sultânın ne işi var?***

Bu fakîre göre “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz”, Allahü teâlânın kendi tecellîsi olmaksızın, fi'llerinin ve sıfatlarının tecellîsi olamaz. Sıfatları ve

fi'leri kendinden ayrılmaz ki, kendi tecellisi olmaksızın, tecellî edebilsinler. Onun zâtından ayrılan, fi'lerinin ve sıfatlarının zılleri, aksleri, görünüşleridir. Herkes bunları anlıyamaz. Cenâb-ı Hak, dilediği kullarına bildirir. Onun ihsânı çokdur.

Yine sözüme gelelim: Allahü teâlâ, hiçbirşeye hulûl etmez. Hiçbir cism içine işlemez. Hiçbirşey Ona hulûl etmez. Fekat, Allahü teâlâ, herşeyi ihâta etmiş, kaplamışdır ve herşeye yakındır ve herşeyle berâberdir. Fekat, bizim alışdığımız ve anladığımız ihâta, kurb ve ma'yyet gibi değildir. Bunlar, Ona lâyük değildir. Evliyânın keşf ile, müşâhede ile anladığı, ihâta, kurb ve ma'yyet de, Ona lâyük değildir. Zîrâ, zevallı mahlûkların hiçbiri, Onu ve sıfatlarını ve fi'lerini anlıyamaz, bilemez. Anlamadan inanmak lâzımdır. Fârisî beyt tercemesi:

**Anka kuşu avlanamaz, tuzağımı topla!
Bu avlanmada, giren yalnız havadır tuzağa.**

Yüksek rehberimin “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz” (Mesnevî)sinden şu beyti buraya yazmak uygundur. Fârisî beyt:

**Gidilecek yol uzundur pek,
Uygun olmaz kavuşdum demek.**

Allahü teâlânın, herşeyi ihâta etdiğine ve herşeye yakın olduğuna ve herşey ile berâber olduğuna inanırız. Fekat, bu ihâta, kurb ve ma'yyetin, ne demek olduğunu bilemeyiz. (İlmi ihâta etmişdir, ilmi yakındır) demek, Kur'ân-ı kerîmin açık olan ma'nâsını çevirmek demektir. Biz, böyle ma'nâlar vermeği doğru bulmuyoruz.

Allahü teâlâ, hiçbirşey ile ittihâd etmez, birleşmez. Hiçbirşey de, Onunla birleşmez. Tesavvuf büyüklerinden, ittihâd ma'nâsı anlaşılan sözler çıkmış ise de, onlar, başka şey demek istemiştir. Meselâ, (Fakîrlik temâm olunca, Allahü teâlâdır) sözleri ile, (Herşey yokdur, ancak Allahü teâlâ vardır) demek istiyorlar. Yoksa, o fakîr, Allahü teâlâ ile birleşir, demek istemiyorlar. Bunu demek, kâfirlik, zındıklık olur. Allahü teâlâ, zâlimlerin, kâfirlerin sandığı gibi değildir. Üstâdım buyurmuşdu ki: Hallâc-i Mensûrun, (Ben Hakkım) sözünün ma'nâsı, (Ben yokum, yalnız Allahü teâlâ vardır) demektir. [İslâmiyete uyanların böyle sözlerine hüsn-i zan olunur. Te'vîl edilir.]

Allahü teâlânın zâtında, sıfatlarında ve fi'lerinde değişiklik olmaz. Hareketlerin, işlerin olması ile, herşeyi yaratması ile, Onun zâtında, sıfatlarında ve fi'lerinde değişiklik olmuyor. Vahdet-i vücûd var diyenler, (Tenezzülât-i hams) ya'nî Allahü teâlânın, bu mevcûdâtı var etmesi, beş derecede olmuşdur demeleri, Onda değişiklik yapacak ma'nâda değildir. Bu ma'nâ ile söyliyen kâfir olur, yoldan çıkar. Bu büyükler, Allahü teâlânın sıfatlarının zuhûrunda, meydâna çıkmalarında, beş derecenin aşağıya indiğini söylüyor ki, zâtında ve sıfatlarında ve fi'lerinde bir değişiklik olmuyor.

Allahü teâlâ, (Ganiyy-i mutlak)dır. Ya'nî, hiçbirşey için, hiçbirşeye muhtâc değildir. Ne kendine, ne sıfatlarına, ne de fi'lerine, hiçbir sûretle hiçbirşey lâzım değildir. Varlıkta muhtâc olmadıkları gibi, zuhûrda, belli

olmakda da, ihtiyâcları yoktur. Sôfiyyenin büyüklerinin, (Allahü teâlâ, isimlerini ve sıfatlarını izhâr için, bize muhtâcdır) anlaşılan sözleri, bu fakîre çok ağır geliyor. Yaratılmakla, biz kıymetlendik, şereflendik. Allahü teâlâda birşey artmadı. Böyle şeyler söylemek, çok yersiz ve çirkindir. Ez-zâriyât sûresinin, **(Cinnîleri ve insanları, ancak bana ibâdet etmeleri için yarattım)** meâlindeki ellialtıncı âyeti gösteriyor ki, cinnîlerin ve insanların yaratılması, Allahü teâlâyı tanımaları içindir ki, bunlar için şeref ve se'âdetdir. Yoksa, Onun birşey kazanması için değildir. Hadîs-i kudsîde, [Ya'nî Peygamberin "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek ağzından,] Allahü teâlânın, **(Ma'rûf olmak, tanınmak için herşeyi yarattım)** buyurması, (Onların beni tanımakla şereflenmesi için) demektir. Yoksa, (Tanınayım ve onların tanınması ile kemâl bulayım) demek değildir. Bu ma'nâ, Allahü teâlâyâ lâyük değildir.

Allahü teâlâda, noksanlık sıfatları ve mahlûkların hâssa ve alâmetleri yoktur. Madde değildir. Cism değildir. Mekânlı değildir. [Ya'nî, yer kaplayıcı değildir.] Zemânlı değildir. [Bir yerde bulunmadığı gibi, zemânı da yoktur.] Kemâl sıfatları, kusûrsuzluklar yalnız Ondadır. Sekiz kemâl sıfatı olduğunu bildirmişdir ki şunlardır: **(Hayât)**, diri olmasıdır. **(İlm)**, bilmesidir. **(Kudret)**, gücü yetmesidir. **(İrâde)**, dilemesidir. **(Sem')**, işitmesidir. **(Basar)**, görmesidir. **(Kelâm)**, söyleyici olmasıdır. **(Tekvîn)**, yaratmasıdır. Bu sıfatları, kendinden ayrı olarak vardır. Varlıkları ilmde değildir. [Ya'nî, nazarı ve teorik var denilmiş olmayıp], hâricde ve hakîkatde vardır. Kendi var olduğu gibi, bu sıfatları da ayrıca vardır. Vahdet-i vücûde inanan Sôfiyyûnun sandığı ve fârisî beyt tercemesi:

***Akl ve düşünce ile, sıfatlar başkadır.
Hakîkatde ise, hepsi tâm kendisidir.***

sözleri, sıfatları inkârdır, inanmamaktır. Müslimânlardan, sıfatları inkâr eden Mu'tezile fırkası ile kâfirlerden eski felsefeciler de, sıfatları nazarı olarak kendinden ayrı ise de, hâricde yalnız kendi vardır diyorlar. [Ya'nî, sıfatların nazarı olarak], kendinden ayrı olduğunu inkâr etmiyorlar. Meselâ, ilm sıfatının ma'nâsı, zâtın ma'nâsının aynıdır demiyorlar. Yâhud, kudret ve irâdet sıfatlarının ma'nâları, birbirinin aynıdır demiyorlar. Fekat, hâricdeki varlıkları, aynıdır diyorlar. O hâlde, sıfatları inkârdan kurtulmak için, hâricde ayrı ayrı var olduklarına inanmak lâzımdır. Nazarı olarak ayrı bilmek fâide vermez.

Allahü teâlâ, **(Kadîm)**dir. [Ya'nî, varlığının başlangıcı yoktur. Varlığından önce, yok değil idi, hep var idi.] **(Ezelî)**dir. [Ya'nî, hiçbir zemân yok değil idi.] Ondandır başka, hiçbir varlık kadîm, ezeli değildir. Din sâhibleri, kitâb sâhibleri, hep böyle îmân etmişdir ve Allahü teâlâdan başkasını kadîm, ezeli bilenlere, kâfir demişlerdir. Bunun içindir ki, hüccet-ül-islâm imâm-ı Muhammed Gazâlî "rahmetullahi aleyh", İbn-i Sînânın ve Fârâbînin ve dahâ başkalarının, kâfir olduklarını söylemişdir. Çünkü bunlar aklın, rûhun ve [maddenin ilk hâli dedikleri] heyûlânın kadîm olduğuna inanmış ve göklerin içindekilerle berâber, kadîm olduklarını söylemişlerdir.

[(Ahlâk-ı alâ'î)] kitâbında diyor ki, (İbni Sînâ, **(Mu'âd)** kitâbında kıyâ-

metde dirilmeği inkâr eyledi. Öleceğine yakın, gusl abdesti alıp, vezîr iken yaptığı zulmlere tevbe etdiği söyleniyor ise de, i'tikâdı bozuk olanın guslü, nemâzı ve düâsı kabûl olmaz buyuruldu)].

Üstâdım “rahmetullahi teâlâ aleyhimâ” buyurdu ki, şeyh-i ekber Muhyiddîn-i Arabî hazretlerinin, (Büyük insanların rûhları kadîmdir) sözü-nün görünüş ma'nâsına uymayıp, din sâhiblerinin müşterek îmânlarına ve sözlerine çevirmelidir.

Allahü teâlâ, (**Kâdir-i muhtâr**)dır. [Ya'nî dilediğini yapabilir. Tabî'at kuvvetleri gibi, elbette işi yapmağa] mecbûr değildir. Eski Yunan felsefecileri, akları ermediğinden, kemâl, büyüklük, mecbûr olmakda, herhâlde yapabilmekdedir deyip, Allahü teâlânın ihtiyârını, ya'nî seçmesini inkâr etdiler. Yapmağa mecbûrdur dediler. Bu ahmaklar, Allahü teâlâ, birşeyi yaratmağa mecbûr olmuş ve sonra başka birşey yaratmamışdır dedi. Bu uydurma şeye de, akl-ı fe'âl deyip, herşeyi bu yapıyor dediler.

(**Akl-ı fe'âl**) dedikleri şey de, yalnız onların vehmlerinde, hayâllerinde olan birşeydir. Bunların bozuk inanışlarına göre, Allahü teâlâ hiçbirşey yapmıyor. İnsan sıkışınca, bunalınca, Akl-ı fe'âle yalvarır. Allahü teâlâdan birşey istemez. Çünkü Allahü teâlânın dünyâda olup bitenlerle hiç ilgisi yoktur. Herşeyi yapan, yaratan Akl-ı fe'âldir derler. Hattâ Akl-ı fe'âle de yalvarmazlar. Çünkü onu, kendilerinden belâları gidermekde irâde ve ihtiyâr sâhibi bilmezler. Bu nasîbsizler, ahmaklıkda, sersemlikde, sapık fırkaların hepsinden dahâ aşağıdırlar. Kâfirler, her işlerinde Allahü teâlâyâ sığınıyor. Belâların giderilmesini ondan istiyorlar. Bu alçaklar ise, böyle değildir. Bu nasîbsizlerde iki şey, sapık ve ahmak fırkaların hepsinden dahâ çokdur. Bunlardan biri, Allahü teâlânın gönderdiği haberlere inanmıyorlar. Peygamberlerin bildirdiklerine inâd ve düşmanlık ediyorlar. İkincisi, bozuk ön fikirler ileri sürüyor. Aslsız, çürük deliller, şâhidler göstererek, boş, sapık düşüncelerini isbâta kalkışıyorlar. Bozuk düşüncelerini isbât için öyle yanıhıyorlar ki, hiçbir alçak böyle yanlış, çürük şey yapmamışdır. Dünyâda olan her işi, durmadan giden, dönen göklerin ve yıldızların değişmeleri ve vaz'ıyyetleri yapıyor diyorlar. Gökleri yaratanı ve yıldızları îcâd edeni ve hepsini hareket ettireni ve aralarında nizâm kuranı görmüyorlar. Bunu birşeye karışmaz sanıyorlar. Ne kadar ahmakdırlar! Ne kadar alçakdırlar! Bunları akllı bilen, sözlerine inanan ise, bunlardan dahâ alçakdır. Onların akla dayanan, düzgün ilmlerinden biri geometri [Hendese]dir ki, ne dünyâ se'âdetine, ne de ebedî kurtuluşa fâidesi yoktur. Bir üçgenin, üç iç açısının toplamı, iki dik açıya müsâvîdir demek ve bunu isbâtlamak, insanlığa ne kazandırır. [Fen bilgileri, modern makinalar ve elektronik âletler ve yeni bulunan herşey, Allahın Peygamberine uyararak kalbleri temizlenmiş, ahlâkı güzelleşmiş îmânlı kimseler tarafından yapılmadıkça ve kullanılmadıkça fâideli olamazlar. İnsan haklarını, râhatı, huzûru sağlıyamazlar. Harbin ve sefâletin ortadan kalkmasına yaramazlar. Zulme, işkenceye vâsıta olurlar.]

[İmâm-ı Gazâlî “rahmetullahi aleyh”, kendilerini akllı, ilm adamı ve hiç yanılmaz sanan dinsizleri üçe ayırmışdır. Birincisi Dehriyyûn ve maddîciler olup, bunlar eski Yunan felesoflarından asrlarca evvel vardı. Bugün de,

fen adamı geçinen ba'zı ahmaklar, bu kısmdadır. Bunlar, Allahü teâlânın varlığına inanmayıp âlem, böyle kendiliğinden gelmiş ve böyle gidecektir. Canlılar da böyle birbirlerinden üreyip, sonsuz olarak sürecekler diyor. İkinci kısım, tabî'iyeciler olup, canlılarda ve cansızlardaki aklara hayret veren, intizâmı ve incelikleri görerek, Allahü teâlânın varlığını söylemeğe mecbûr kalmışlarsa da, tekrâr dirilmeği, âhireti, Cenneti ve Cehennemi inkâr etmişlerdir. Üçüncü kısım, sonra gelen eski Yunan felesofları ve bu arada Sokrat ile talebesi Eflâtun ve onun da talebesi Aristonun felsefeleridir. Bunlar, dehrîleri ve tabî'iyecileri red ederek, aldandıklarını ve alçaklıklarını bildirmek için, başkalarının sözlerine hâcet kalmıyacak kadar şeyler söyledi. Fekat bunlar da, küfrden kurtulamamışdır. Bu üç kısım da ve bunların yolunda gidenler de, hep kâfirdir. Ba'zı saf kimselerin bunları, din adamı sanması ve hattâ Peygamberlik derecesine yükseltmeleri, bu yolda hadîs bile uydurdukları hayretle işitilmektedir. Kâfirler, herşey söyleyebilir. Fekat, müslimân görünenlerin, îmân ve küfrü ayırd edememesi, acınacak bir hâldir].

Bu dinsizlerin üç kısmı da [ve bugün kendilerine ilm adamı denilen ve yeni felsefenin ve sosyolojinin kurucuları diye medh edilen, hâlbuki din bilgisi olarak, yehûdîlerin ve papasların İncîli değışdirmeleri ile meydâna çıkmış hıristiyanlık ile, islâm düşmanlarının yazdığı birkaç uydurma kitâbdan başka sermâyeleri olmyan Luther Martin, Calvin [Kalven], Voltaire [Volter], Aguste Conte [Ogus Kont], Karl Marx ve Dürkheim [Dürkheyim] gibi rönesans, inkilâb önderleri] ahmaklıkta ve zevallılıkta, herkesden ileri gitmiş, kâfirlerin her sınıfını arkada bırakmışlardır. Bunların hepsi, hem dinlere inanmıyor ve Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vesselâm” inâd ve düşmanlık ediyor, hem de âile, cem'iyet ve din hakkında uydurdukları sözleri ile, birbirlerini ve herkesi kandırmak için, çürük delîller ve şâhidler buluyorlar. O kadar yanlış, o kadar gülünç şeyler söylüyorlar ki, hiçbir câhilin, hiçbir ahmağın bu kadar aşağılığı görülmemişdir. Bunlar, ne kadar aklısız, ne kadar zevallıdır. Bunları akllı, fikrli sananlar da, bunlardan dahâ zevallı ve dahâ bedbahtdır. Birçok kıymetli bilgileri, Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vesselâm” kitâblarından çalmışlar ve aralarına, başka şeyler de katmışlardır.

Bunları imâm-ı Gazâlî “rahmetullahi aleyh”, **(El münküzü aniddalâl)** kitâbında, uzun uzadıya anlatmaktadır. Din sâhibleri, Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vesselâm” izinde gidenler, birşeyin doğruluğunu isbât ederken yanılırsa, zararı ve tehlikesi olmaz. Zîrâ bunlar, bütün ilmlerinde ve işlerinde, onlara uyup, sözlerini isbât ediyor. Bunların Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vesselâm” uyması, doğruluklarını bildirmeğe yetişir. O zevallılar ise, Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vesselâm” uymağa, gericilik deyip, sözlerini akla uygun getirmeğe çalışıyor. Aklın eremediği şeylerde, şübhesiz yanılıyorlar. Allahü teâlânın Peygamberi olan İsbâ aleyhisselâmın sözlerini, bunların en büyüğü tanınan Eflâtun işitince, (Biz temiz, olgun, ilerici insanlarız, bize, doğru yol gösterecek kimseye ihtiyâcımız yoktur) dedi. Ölülerini diriltiyor, körlerin gözlerini açarak, abraş denilen hastaları iyi ederek kurtarıyor. Ya'nî, kendi fenlerinin, tecribelerinin yapmadığı şeyleri yapıyor, diye işitdiği bir kimseyi, gidip görmesi, hâlini in-

celemesi lâzım iken, görmeden, anlamadan, böyle cevâb verdi. Bu sözleri çok ahmak olduğunu göstermektedir.

[Avrupa kitâblarında ve tercemelerinde, Eflâtunun mîlâddan, ya'nî Îsâ aleyhisselâmın dünyâyı teşrîflerinden, [347] sene önce öldüğü yazılıdır. Kendisi meşhûr olduğundan, ölüm zemânına inanılırsa da, Îsâ aleyhisselâma, ancak oniki havârî inanıp, îsevîler az ve asrlarca gizli yaşadıklarından, mîlâd, ya'nî Noel gecesi doğru anlaşılamamıştır. Mîlâdın, birinci kânûn [Aralık] yirmibeşinde veyâ ikinci kânûn [Ocak] altıncı veyâ başka gün olduğu sanıldığı gibi, bugünkü mîlâdî senenin bir veyâ dört sene az olduğu, çeşitli dillerdeki kitâblarda yazılıdır. O hâlde, mîlâdî sene, müslimânların senesi olan, hicrî sene gibi, doğru ve kat'î olmayıp, günü de, senesi de şübheli ve yanlışdır. İmâm-ı Rabbânînin “kuddise sirruh” buyurduğuna göre, üçyüz seneden fazla olarak, noksandır ve Îsâ aleyhisselâm ile Muhammed aleyhisselâm arasındaki zemân, bin seneden az değildir. (**Mevâhib-i ledünniyye**) ikinci cild, üçüncü fasla diyor ki, (İbni Asâkirin Şâ'bîden haber verdiğiğine göre, Îsâ aleyhisselâm ile Muhammed aleyhisselâm arasında dokuzyüz-altmışüç [963] sene fark vardır.) Muhammed aleyhisselâm, hicret ederken, târihcilere göre, şimdi kullanılan mîlâdî senenin 622. ci senesinde Safer ayının son perşembe günü akşama yakın Sevr dağında mağaraya girdi. Pazartesi gecesi mağaradan çıkıp, efencî Eylül ayının yirminci, rûmî Eylülün yedinci pazartesi günü Medîne şehrinin Kubâ dış mahallesine ayak basdı. Bugün, müslimânların (**Hicrî şemsî**) sene başı oldu. Acemlerin şemsî senesi, bundan altı ay önce, ya'nî Martın yirminci günü olan Mecûsî bayramında başlamaktadır. O gün Reb'ul-evvel ayının sekizinci günü idi. O senenin Muharrem ayının ibtidâsı, (**Hicrî kamerî**) sene başı kabul edildi. Bu kamerî sene başı, Temmuz ayının onaltıncı cum'a günü idi. Kubâda dört gece kalıp, cum'a günü çıkdı. O gün Medîneye girdi. Herhangi bir mîlâdî sene başının rastladığı hicrî şemsî sene, bu mîlâdî seneden 622 noksandır. Herhangi bir hicrî şemsî sene başının rastladığı mîlâdî sene, bu şemsî seneden 621 fazladır.]

Oğlum Muhammed Ma'sûm “kuddise sirruh” bugünlerde (**Şerh-i mevâkif**) kitâbını temâmladı. Derslerinde bu akllı denilenlerin, hatâlarını ve kabâhatlerini iyice anladı ve çok şey öğrendi. Cenâb-ı Hakka şükürler olsun ki, bizleri aklın dar çerçevesi içinde bırakmayıp, doğru yola çıkardı. Eğer Peygamberleri ile “aleyhimüssalevâtü vesselâm” doğru yolu göstermeseydi, biz de o zevallılar gibi aklın ermediği şeylerde, zan etdiklerimize inanacak ve helâk olacaktık.

[İmâm-ı Muhammed Gazâlî, imâm-ı Ahmed Rabbânî ve dahâ birçok islâm büyükleri, eski Yunan felsefesini inceleyip, didik didik etmiş ve o felsefecilerin ne kadar câhil, ahmak ve kâfir olduklarını bildirmişlerdir. Müslimânların, böyle kâfirleri beğenmemelerini, onlara aldanmamalarını, birçok kitâblarında yazmışlardır.

O hâlde kâfirlerin, (İslâm âlimleri, tesavvuf adamları, eski Yunan felseoflarının, Batlemyus mektebinin te'sîri altında kalmış) demeleri temâmen yanlışdır. İslâm âlimlerini, onların talebesi ve taklîdcisi şekline sokarak, bunları küçültmek için yapılan, iftirâldır. Hâlbuki islâm âlimleri, eski Yunan

ve Roma felsefelerini çürüterek, yere sermiş, onların hukûk, ahlâk ve tıb üzerindeki sözlerinden doğru olanların, eski Peygamberlerin “aleyhimüssalvâtü vetteslâmât” kitâblarından çalma olduklarını bildirmişlerdir. Sôfiyye-i aliyenin, tesavvufa âid sözleri, câhillerin sandıkları gibi, kitâbdan okumakla, başkalarından öğrenmekle ve taklîd ile değil, keşf ile ya'nî mubârek kalblerine, temiz rûhlarına akıp gelmekle anladıkları ma'rifetlerdir.

Eski Yunan felsefecileri, herşeyi akl ile anlamağa, akla uydurmağa kalkışan ve yalnız aklın beğendiğine inanan kimselerdir. Bunlar, aklın erebileceği şeylerde doğruyu bulabilirler ise de, aklın kavrayamadığı, erişemediği birçok şeylerde yanılıyor, aldanıyorlar. Nitekim, sonra gelenleri, öncekilerinin yanlışlarını çıkarmakta, birbirlerini beğenmemektedirler. İslâm âlimleri ise, zemânlarına kadar olan fen bilgilerini okuyarak ve islâmiyyetin gösterdiği yolda, kalblerini ve nefslerini temizliyerek, aklın erişemediği bilgilerde de doğruyu bulmuşlar, hakîkate varmışlardır. İslâm âlimlerine felesof demek, bunları küçültmek olur. Eski Yunan felsefecileri, yanılıcı olan aklın esîri, mahkûmu kimselerdir. Bunlar tecrube etmeyip, akl ile söylediklerinde ve deneyleri açıklarken vehmlerine kapıldıkları zemânlarda aldanıyor, zararlı oluyorlar. Bunun için ve aklın üstüne çıkamadıkları için, bunlar islâm âlimi gibi yüksek olamaz.

Aklı olmıyan delidir. Aklını kullanmıyan sefîhdir. Akla uygun iş yapmamak sefâhetdir. Aklı az olan da ahmakdır. Yalnız akla uyup, yalnız ona güvenip, aklın ermediği şeylerde yanılan kimse, eski kafalı felsefecidir. Aklın erdiği şeylerde, ona güvenen, aklın ermediği, yanıldığı yerlerde, Kur'ân-ı kerîmin ışığı altında akla doğruyu gösteren yüksek insanlar da, islâm âlimleridir. O hâlde islâmiyyetde felsefe yokdur, islâm felsefesi, islâm felesofu yokdur. Felsefenin üstünde olan islâm ilmleri ve felsefecilerin üstünde olan islâm âlimleri vardır].

Muhyiddîn-i Arabînin “kuddise sirruh” kitâblarından da Allahü teâlânın, tabî'at kuvvetleri gibi, herşeyi irâdesiz yaptığı ma'nâsı anlaşılıyor. Allahü teâlânın kudretini anlatırken, eski Yunan felsefecilerine uyduğu seziliyor. (İsterse yapmaz) demiyor da, (Yapması lâzımdır) diyor. Büyüklerimizin beğendiği, büyük bildiği Muhyiddîn-i Arabînin birçok sözlerinin, Ehl-i sünnetin doğru sözlerine uymaması, yanlış olması, ne kadar şaşılacak şeydir. Hatâları, keşfinde, kalbe doğan bilgilerde olduğu için, belki kabâhat sayılmaz. İctihâddaki hatâlar gibi birşey söylenemez. Onun büyük olduğunu ve hatâlarının kusûr sayılmıyacağını, yalnız bu fakîr söylüyorum. Onu büyük bilir ve severim. Ehl-i sünnet âlimlerinin sözlerine uymıyan yazılarını yanlış ve zararlı bilirim. Sôfiyyûndan bir kısmı, onu beğenmiyor ve çirkin şeyler söylüyor. Bütün ilmlerini yanlış ve bozuk biliyorlar. Bir kısmı da ona uyararak, bütün ilmlerini, yazılarını olduğu gibi alıyor. Hepsini doğru biliyor ve doğruluklarını isbât etmeğe kalkışıyor. Bu iki kısım da yanılıyor, adâletten ayrılıyor. Bir kısmı haddi aşıyor. Birisi de, büsbütün mahrûm kalıyor. Evliyânın büyüklerinden olan Muhyiddîn-i Arabî “kuddise sirruh” keşflerindeki hatâsından dolayı, büsbütün red olunabilir mi? Fekat, Ehl-i sünnetin doğru sözlerine uymıyan, hatâlı bilgilerine uyulur mu ve herşeyi de kabûl olunur mu? Burada doğru yol, cenâb-ı Hakkın bize ihsân ettiği, iki tarafa sapmıyan orta yoldur. [İmâm-ı Süyûtî hazretleri (**Tenbîh-ul-**

gabî) kitâbında Muhyiddîn-i Arabî hazretlerinin büyüklüğünü vesîkalarla isbât etmektedir. Ebüssü'ûd efendi fetvâlarında da ona dil uzatılmıyacağı yazılıdır “rahmetullahi teâlâ aleyhim.”] Vahdet-i vücûd bilgisinde, söfiyyenin çoğunun, Muhyiddîn-i Arabî ile berâber olduğu meydândadır. Kendisi burada da, husûsî bir yol tutmuş ise de, sözün esâsında ortakdırlar. Bu bilgileri de görünüşde, Ehl-i sünnet i'tikâdına uymuyor ise de, uydurulması kolaydır ve ikisini birleştirmek mümkündür. Bu fakîr, cenâb-ı Hakkın yardımını ile, üstâdımın (**Rübâiyyât**)ını açıklarken, bu bilgileri, Ehl-i sünnetin i'tikâdı ile birleştirdim. Aradaki farkın, yalnız sözde ve kelimelerde olduğunu göstererek, her iki tarafın şübhe etdikleri yerleri öyle bir aydınlatdım ki, okuyanların hiç şübhesi kalmaz. Görünce anlaşılır.

Ey müslimân! İyi bil ki, gördüğün, işitdiğin her şey, meydâna gelen her şey, madde ve cism, bunların hâssaları, akllar, fikrler, düşünceler, gökler, yıldızlar, elementler ve bileşik cisimler yok idi. Hepsi, Allahü teâlânın istemesi ve yaratması ile var oldu. Onun yaratması ile yokdan var oldukları gibi, varlıkta kalabilmeleri, yok olmamaları için de, her ân, Onun istemesine ve kuvvetine muhtâcdırlar. [İnsanların maddeleri birleştirmesi,] Sebeblerin ve şartların değişmesi ile [yeni yeni cisimlerin teşekkül etmesi] Allahü teâlânın fi'lini, yapmasını perdeliyor, bizden örtüyor. Kuvvetinin, kudretinin meydâna çıkması için, yapması ve yaratması için, sebepleri, vâsitaları araya koymuştur. Aklı olan, uyanık olan, kalb gözlerini, Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vesselâm” uyararak, sürmelemiş, cilâlamış olan kimse, bu sebeblerin de, vâsitaların da, Allahü teâlâ tarafından yaratıldığını ve her ân Onun kuvvetine muhtâc olduklarını, Onun ile var olup, Onun ile varlıkta kalabildiklerini, yoksa hepsinin cânsız, te'sîrsiz, hareketsiz ve kuvvetsiz olduklarını ve kendileri gibi olan, başkalarına te'sîr edemeyeceklerini ve kendileri gibi olan, başka şeyleri yapamayacaklarını düşünür. Bu sebepleri ve vâsitaları yaratan ve bunlara te'sîr ve kuvvet, enerji veren bir kudret sâhibinin bulunduğunu anlar. Aklı olan kimse, cânsız bir cismin hareket ettiğini görünce, bunu hareket ettiren bir kuvvetin varlığını anlar. Durmakta olan bir cismin, kendiliğinden hareket edemeyeceğini ve ancak dışardan bir kuvvetin bunu harekete getireceğini bilir. Demek ki, cânsız bir cismin, hareket etmesi, bunu harekete getiren bir fâ'ilin, bir kuvvetin varlığını akl sâhiblerinden gizlemiyor. Hareket eden cismin cânsız olması, bir fâ'ilin, bir kuvvet sâhibinin mevcûd olduğunu, akl sâhiblerine haber veriyor. Bütün sebebler, vâsitalar da böylece, Allahü teâlânın varlığını, kudretini akl sâhiblerine i'lân ediyor, bildiriyor. Fekat eblehler, ahmaklar, cismin hareketini görünce, kendiliğinden hareket ediyor sanarak, kuvvet sâhibini, fâ'ili göremeyip anlıyamıyor. Aklları olmadığından, hareket eden cânsız cismi, kuvvet sâhibi zan ediyor. Bunu hareket ettiren kuvveti, fâ'ili inkâr ediyor, kâfir oluyorlar. Allahü teâlânın herşeyi sebeblerle, vâsita ile yapması, yaratması, ahmakların, aksızların inkârına, küfrüne sebep oluyor. Akl ve vicdân sâhiblerine de hidâyet, kurtuluş yolunu gösteriyor. Sebepleri, vâsitaları görerek, Allahü teâlânın varlığını, birliğini, kudretini anlamak, ancak Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vesselâm” irşâdı ile, uyandırması ile olmaktadır. İnsan akli bunu, kendiliğinden anlıyamıyor. Ba'zı kimseler, arada sebebler bulunmaması, herşeyin sebepsiz yaratıl-

ması, büyüklüğe dahâ uygun olur sanıyor. Sebeblerde te'sîr yokdur, sebebler karışmadan herşey doğrudan doğruya, Allahü teâlânın yaratması ile var oluyor diyorlar. Bunlar anlamıyor ki, sebepleri aradan kaldırmak, hikmeti [ya'nî Allahü teâlânın uygun gördüğünü], âdetini bozmak demektir. Bu hikmetde ise, nice fâideler vardır. Yâ Rabbî! Bu varlıkta, hiçbirşeyi hikmetsiz, yersiz, uygunsuz yapmadın! Peygamberlerin hepsi “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” her işlerinde, sebeblere yapıştırdı ve bununla berâber, işlerin yaratılmasını Allahü teâlâdan dilerdi. Meselâ, Ya'kûb “aleyhisselâm” çocuklarını Sûriyeden, Mısra gönderdiği zemân, nazar değmesin diye, (Hepsi bir kapıdan girmeyip, ayrı kapılardan girmelerini) nasîhat etdi. Bununla berâber, nazar değmemesini Allahü teâlâdan dileyip, (Bu nasîhati yapmakla, Allahü teâlânın sizin için dilediğini değiştiremem. Çünkü tedbîr, kaderi değiştiremez. Her zemân Onun dediği olur. Sizi Ona emânet ediyorum. Ona güveniyorum. Herkes de, her işinde yalnız Ona güvenmelidir. Herkesin, zevallı bir vâsitadan başka birşey olmadığını düşünerek, yalnız Ona güvenenlerin imdâdına elbette yetişir) dedi. Allahü teâlâ, bu hâli Yûsûf sûresinde, **(O âlim idi. Kazâ ve kaderimi biliyordu. Ona bildirmişdim. Fekat insanların çoğu, kazâ ve kaderimi anlamıyor)** meâlindeki altmışsekizinci âyetinde bildiriyor ve beğeniyor. [Beyt:

***İnsan tedbîr alır, sebeblere yapışır, takdîri bilmez,
Allahın takdîri, kulun tedbîri ile değişmez!]***

Allahü teâlâ, Peygamberimiz Muhammed aleyhissalâtü vesselâma da sebeblere yapışmasını emr ediyor. Enfâl sûresi, altmışdördüncü âyetinde meâlen, **(Ey sevgili Peygamberim “sallallahü aleyhi ve sellem”! Sana, Allahü teâlâ ve mü'minlerden, sana tâbî' olanlar yetişir!)** buyuruldu.

Sebeblerin te'sîrine gelince, Allahü teâlâ, sebeblerde ba'zan te'sîr, ya'nî iş yapabilecek kuvvet de yaratıyor. O işi hâsil ediyorlar. Ba'zan da, aynı sebeblerde, bu te'sîri yaratmıyor. O işi yapamıyorlar. Bu hâli herkes her zemân görmektedir. Aynı sebeblerin, aynı işi, ba'zan meydana getirdiğini, ba'zan da, işi yapamadığını hepimiz görmekdeyiz. Sebeblerde, te'sîr yokdur demek, tecribeleri, hâdiseleri körü körüne inkâr etmektir. Te'sîrine inanmalı. Fekat, sebeblerdeki bu te'sîrlerin de, kendileri gibi, Allahü teâlânın yaratması ile, vücûde geldiğini bilmelidir. Bu fakîrin “rahmetullahi teâlâ aleyh”, bu mes'eledeki sözü, işte böyledir. Demek ki, sebeblere yapışmak, tevekküle, [Allahü teâlâyâ güvenmeğe] mâni' değildir. Aksini tesavvuf yolunda yürüten ve henüz ilerlememiş olan sôfiler söyler. Hâlbuki sebeblere yapışmak, sebepleri araya koymak, tevekkülün en yüksek derecesidir. Ya'kûb “aleyhisselâm”, hem sebeblere yapıştı, hem de Allahü teâlâyâ tevekkül etdi. [Ciğerler genişleyince, temiz havâ içeri giriyor. Daralınca, kirli havâ dışarı çıkıyor. Bu hâl, her dakîka devâm ederek, yaşayabiliyoruz. Ciğerleri hareket ettiren kuvvet sâhibinin ve havâdaki yüzde yetmişsekiz azot ve yüzde yirmi-bir oksijen mikdârının hiç değişmediğini gören akl sâhibleri, Allahü teâlânın varlığını hemen anlar. Bu yaratıcı, var olduğunu haber de veriyor. İnanmayı sonsuz yakacağım diyor.]

[İmânın altı şartından biri de kadere, hayrın ve şerrin Allahü teâlâdan olduğuna inanmaktır]. Allahü teâlâ, hayrı ve şerri, iyiyi kötüyü irâde eder,

ister ve yaratır. İyilerin de, kötülerin de hâlıkı, yaratıcı Odur. Fekat, iyiliklerden râzıdır. Şerlerden râzı değildir. Ya'nî beğenmez. İrâde başkadır, rızâ başkadır. Aralarındaki farkı, yalnız Ehl-i sünnet âlimleri görebilmiştir. Diğer yetmişiki fırka, bu farkı anlayamıyarak, hepsi dalâletde kaldı, yollarını şaşırıldı. Meselâ, Mu'tezile fırkası, herkesi, kendi işinin hâlıkı zan etdi ve filân kimse, filân işi yarattı dedi ve insanlar, îmânlarını ve küfrlerini kendileri yaratıyor dedi. [Bunlar, bu yanlış inanışı, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflerden çıkardıkları için kâfir olmuyor ise de, doğrusunu kabûl etmedikleri için, bir müddet Cehennemde yanacaklardır. Fekat âyetden, hadîsden, dinden, îmândan haberi olmayanların, devlet ve saltanat sâhiblerine yaltaklanmak, teveccüh kazanmak için, yarattın demeleri küfr olur. Allahü teâlâdan başkasına yarattı demek çok tehlikelidir. Yurdumuzun dışındaki alevî ismini taşıyan şî'iler de, günâhları insanlar yaratıyor. Allah, yalnız iyilik yaratır diyor. İstanbulda basılan **(Eshâb-ı Kirâm)** ve **(Hak Sözü'n Vesîkaları)** kitâblarında şî'ilerin bu sözleri yazılmış, çok güzel cevâb verilmiştir.]

Şeyh-i ekber Muhyiddîn-i Arabînin "kuddise sirruh" ve izinde gidenlerin kitâblarından anlaşılıyor ki, (Allahü teâlânın Hâdî ismi, îmânı ve ibâdetleri beğendiği gibi, Mudîl ismi de, küfrü ve günâhları beğenmektedir). Bu sözleri de, Ehl-i sünnet âlimlerinin "rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'in" bildirdikleri doğru i'tikâda uymuyor ve icâba, irâdeyi inkâra yaklaşıyor. Güneş, aydınlatmaktan râzıdır demeğe benziyor.

Allahü teâlâ, kullarına kuvvet, kudret, irâde vermiştir. İstediklerini işlerler. İnsanlar, işlerini kendileri yapıyor. Allahü teâlâ da yaratıyor. Allahü teâlânın hikmeti, âdeti şöyledir ki, insan bir işi yapmak isteyince, O da, isterse o işi yaratır. Bu iş, insanın kasdı ile, ihtiyârı ile meydâna geldiği için, işin mes'ûliyeti, sevâbı ve cezâsı, o insana oluyor. İnsanın ihtiyârı za'îftir, azdır diyenler, Allahü teâlânın irâdesinden az olduğunu demek istiyorlarsa, doğrudur. Yok eğer, emrleri yapacak kadar değildir diyorsa, yanlıştır. Allahü teâlâ, insanlara, yapamayacakları bir şeyi emr etmemiştir. Hep kolay emr etmiş, güc şey istememiştir. Az zemândaki bir küfre, sonsuz azâb etmeği ve az zemândaki îmâna, sonsuz ni'metler vermeği takdîr etmiştir. Bunun sebebini anlayamayız. Allahü teâlânın yardımı ile, şu kadar biliyoruz ki, insanlara, görünür görünmez, bütün ni'metleri, iyilikleri veren, yerlerin, göklerin, zerrelere yaratıcı ve noksânsızlık, kusûrsuzluklar yalnız Ona mahsûs olan bir Allaha inanmamak elbette çok şiddetli, çok acı azâb ister ki, bu da, Cehennemde sonsuz yanmaktır. Böyle bir ni'met sâhibine, görmeden inanmak ve nefsin ve şeytânın ve din düşmanlarının aldatmalarına kanmıyarak, Onun sözlerine güvenmek, büyük mükâfât ister ki bu da, Cennet ni'metlerinde ve lezzetlerinde sonsuz kalmaktır. Meşâyih-i kirâmdan çoğu dedi ki: (Cennete girmek, yalnız Allahın fazlı ve ihsânı ile olur. İmânı, Cennete girmeğe sebep göstermek, kazanılan ni'metin lezzeti, dahâ çok olduğu içindir). Bu fakîre göre "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz" Cennete girmek, îmâna bağlıdır. Fekat îmân, Allahü teâlânın fazlıdır, ihsânıdır. Cehenneme girmek de, küfrden dolaydır. Küfr ise, nefs-i emmârenin arzûlarından doğmaktadır. Nitekim Nisâ sûresi yetmişdokuzuncu âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Her güzel, her iyi şey, sana Alla-**

hü teâlâdan geliyor. Her çirkin, her fenâ şeye de, nefsin sebep oluyor) buyuruldu. Cennete girmeği îmâna bağlamak, îmânın kıymetini bildirmek içindir. Bu da, îmân olunacak şeylerin kıymeti ve ehemmiyeti demektir. Bunun gibi, Cehenneme girmeği de küfre bağlamak, küfrü tahkîr içindir ki, inanılmayan şeylerin kıymetini bildiriyor ve onlara inanılmadığı için, böyle sonsuz azâb veriliyor. Ba'zı meşâyihın, başka dürlü söylemelerinde bu incelik yoktur.

Dünyâdan âhirete îmânlı giden, Cennetde Allahü teâlâyı cihetsiz ve keyfiyetsiz ve hiçbirşeye benzetmiyerek ve misâli olmayarak göreceklerdir. Buna, müslimânların yetmişüç fırkasından, yalnız Ehl-i sünnet inanmışlardır. Diğerleri inkâr etmiş ve cihetsiz ve keyfiyetsiz olarak görmek olamaz demişlerdir. Hattâ, Muhyiddîn-i Arabî “kuddise sirruh”, âhiretde Allahü teâlâyı görmek, **(Tecellî-i sûrî)**dir. [Ya'nî, kendini değil, sûretini görmektedir diyor.] Başka dürlü görmek olmaz diyor. Birgün üstâdım, Muhyiddîn-i Arabînin şöyle buyurduğunu söyledi: (Mu'tezile fırkası, Allahü teâlâ, aklın ermediği bir görmekle, cihetsiz, keyfiyetsiz olarak görülecek demeselerdi, başka şeylerin görülmesi gibi, görülecek deselerdi ve Onu görmeği, sûrî bir tecellî olarak bilselerdi, Onu görmeği inkâr etmez, görülemez demezlerdi. Ya'nî cihetsiz, keyfiyetsiz olarak görüleceğine inanmıyorlar. Sûretin tecellîsinde ise, cihet ve keyfiyet vardır). Hâlbuki Cennetde Allahü teâlâyı görmeği, sûretin tecellîsi [görünmesidir] demek, Onu görmeği inkâr etmektir. Her ne kadar oradaki sûretin tecellîsi, dünyâda eşyâ sûretlerinin görünmesi gibi değil ise de, yine Onun kendini görmek değildir. Arabî şî'r tercemesi:

***Îmân sâhibleri, Cennetde Allahü teâlâyı keyfiyetsiz göreceklerdir.
Bu görmeği anlatmak, mümkün değildir.***

[Îmânın dördüncü şartı, Peygamberlere inanmaktır]. Allahü teâlâ, kullarına acıdığı için, Peygamberler “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” gönderdi. Eğer bu büyük insanlar gönderilmeseydi, yolu şaşırılmış olan insanlara, Onu ve sıfatlarını kim bildirirdi? Beğendiklerini, beğenmediklerinden kim ayırabilirdi? İnsan aklı, noksân olduğu için, o büyüklerin da'vet nûru ile aydınlanmadıkça bunları bilemez ve ayıramaz. Anlayışımız tâm olmadığı için, bu büyüklerin izinde gitmedikçe, bunları anlamakta şaşırır ve aldanırız. Evet akl, doğruyu iğriden ayırmağa yarıyan bir âletdir. Fekat, tâm olmıyan bir âletdir. O büyüklerin da'veti ile, haber vermeleri ile temâm olmaktadır. Âhiretin azâbı, sevâbı, bu da'vet ve haberden sonra olur.

[Akl göz gibidir. İslâmiyyet de ışık gibidir. Ya'nî, insanın aklı, gözü gibi za'îf yaratılmışdır. Gözümüz karanlıkta göremiyor. Allahü teâlâ, görme âletimizden istifâde edebilmemiz için güneşi yarattı. Güneşin ve çeşidli ışık kaynaklarının nûru olmasaydı, gözümüz işe yaramaz, tehlikeli cisimlerden, yerlerden kaçamaz, fâideli şeyleri bulamazdık. Evet, gözünü açmıyan veyâ gözü bozuk olan, güneşden fâidelenemez. Fekat, bunların güneşe kabâhat bulmağa hakları olmaz.

Aklımız da, yalnız başına ma'neviyyâtı, fâideli, zararlı şeyleri anlıyamıyor. Allahü teâlâ, aklımızdan fâidelenmemiz için, Peygamberleri, islâmiy-

yet ışığını yarattı. Peygamberler “aleyhimüssalâtü vesselâm”, dünyâda ve âhiretde râhat etmek yolunu bildirmeseydi, aklımız bulamaz, işe yaramazdı. Tehlükelerden, zararlardan kurtulamazdık. Evet, islâmiyyete uymıyan veyâ aklı az olan kimseler ve milletler Peygamberlerden fâidelenemez. Dünyâda ve âhiretde tehlikelerden, zararlardan kurtulamaz. Fen vâsıtaları, mevki’, rütbe, para ne kadar bol olursa olsun, Peygamberlerin gösterdiği yolda gitmedikçe, hiçbir ferd, hiçbir insan mes’ûd olamaz. Ne kadar neş’eli, sevinçli görünseler de, içleri kan ağlamaktadır. Dünyâda da, âhiretde de râhat ve mes’ûd yaşayanlar ancak, Peygamberlere uyanlardır. Şunu da bilmelidir ki, râhata, se’âdete kavuşmak için, müslimânım demek, müslimân görünmek yetişmez. Müslimânlığı iyi öğrenmek, onu doğru anlamak ve yapmak, ona uymak lâzımdır].

Süâl: Âhiretdeki sonsuz azâb, Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” da’vetine bağlı olunca, onların gönderilmesi, âlemlere rahmet nasıl olur?

Cevâb: Onların gönderilmesi, Allahü teâlânın kendini ve sıfatlarını bildirmek içindir. Bu bilgi de, se’âdet-i ebediyyeye, ya’nî dünyâ ve âhiretin sonsuz iyiliklerine sebebedir. Allahü teâlâyâ karşı, lâyük olan şeyler, uygun olmıyanlardan, bunların haber vermesi ile ayrılmıştır. Zîrâ, bizim kör ve topal olan akllarımız, yok iken var olmuş ve varlıkta kalamayıp yine yok olmaktadır. O hâlde, yokluk bulunmıyan ve isimleri ve sıfatları ve fi’lileri sonsuz var olan, ebedî, hakîkî varlığa uygun olanı anlıyabilir mi ve Ona lâyük olanı bulabilir mi? Münâsib olmıyanları ayırd edebilip söylemekden sakınabilir mi? Hattâ, kendi noksân olduğu için, çok def’a kemâli, noksânsızlığı, noksân sanır ve noksânı, kemâl sanır. Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”, bunları ayırd etmeleri ve bildirmeleri, bu fakîre göre, bütün ni’metlerin, bütün iyiliklerin üstündedir. Allahü teâlâyâ uygun olmıyan şeyleri [meselâ yok olmağı], Ona münâsib görenlerden dahâ alçak kim olabilir? Bâtılı hakdan, iğriyi doğrudan ayıran, ibâdetle, itâ’ate hakkı olmıyanları, ibâdet edilmesi lâyük ve lâzım olan hakîkî vardan ayıran, o büyüklerin sözleridir. Allahü teâlâ, insanları doğru yola, onların sözleri ile çağırıyor. Kullarını, kendisine yaklaşmak se’âdetine, onların aracılığı ile ulaştırıyor. Allahü teâlânın beğendiği şeyleri öğrenmek, onlar vâsıtası ile kolaylaşıyor. Bu görünen, bilinen varlıkların yaratıcı, mâliki, sâhibi olan Allahü teâlânın, mahlûklarından hangilerini, ne kadar ve nasıl kullanmağa izn verdiği ve hangilerine izn vermediği, onların bildirmesi ile anlaşılıyor. Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” bu saydığımız ve dahâ bunlar gibi nice fâideleri vardır. O hâlde, o büyüklerin gönderilmesi, elbette rahmetdir, iyiliktir. Fekat, bir kimse, nefis-i emmâresine uyararak ve mel’ûn şeytâna kapılarak [ve dinsizlerin uydurma yazılarına aldanarak], Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” inanmaz ve onların sözlerini bildiren, hakîkî din âlimlerinin, din müte-hassıslarının kitâblarını okumaz ve emrlerini yapmaz ise, Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” ne günâhı olur ve bundan dolayı, niçin rahmet olmazlar?

Süâl: Akl, yaratıldığı şekilde iken, Allahü teâlâyâ âid şeyleri anlayacak kadar temâm değil, kusurlu ise de, belki zemânla ilerliyerek ve temizlenerek Onun ile bizim anlayamayacağımız bir münâsebet yapamaz mı? Melek

vâsıtası ile Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” haber gelmeden, bu münâsebetle ve kavuşmakla insanlar akları ile, sonsuz ve hakîkî varlığa mahsûs şeyleri, doğruca Ondan alamaz mı?

Cevâb: Akl, böyle bir münâsebet elde edebilir. Fekat, akl, dünyâda kaldıkça, bu bedene de bağlı kalır. Bu bağılıktan kurtulamaz. Bu iğreti varlıktan alâkası kesilmez. Vehm, her zemân, aklın etrâfında, hayâl dâimâ yanında bulunur. (**Gadab**), ya'nî kızgınlık ve (**Şehvet**), ya'nî nefsin arzûları, hep onunla berâber kalır. Hırs ve menfe'at, onu yalnız bırakmaz. İnsanlığın, lüzûmlu alâmeti olan, şaşırma ve unutkanlık, ondan hiç ayrılmaz. Bu dünyânın hâssası olan, yanılmak ve iyiyi kötü ile karıştırmak, ondan sıyrılmaz. O hâlde, akla herşeyde, nasıl inanılır? Aklın vereceği karârlar ve emirler, vehmin karışmasından ve hayâlin te'sîrinden kurtulamaz ve unutkanlık tehlikesi ve şaşırma ihtimâlinde korunamaz. Hâlbuki, bu kusûrların hiçbiri, meleklerde yoktur. Bu pislikler ve kötülükler onlarda bulunmaz. Bunun için, melekler elbette yanılmaz. Meleklerle i'timâd olunur. Meleğin getireceği haberlere vehmin karışması, unutkanlık tehlikesi ve şaşırma ihtimâli yol bulamaz. Ba'zı vaktler, rûh yolu ile gelen ba'zı bilgileri, his uzvları ile bildirmek istediğim zemân, vehm ve hayâl yolundan, doğru olmıyan, ba'zı başlangıçların meydâna çıktığını ve elimde olmıyarak, rûhdan gelen bilgilere karıştığını ve bunları bildirirken, aralarını ayıramadığımı duyuyorum. Ba'zı vakt de, bunları ayırd etmeği bildiriyorlar. İşte bundan dolayı, rûhânî bilgilere yanlışlık karışarak, hepsinden i'timâd kalkıyor. Şöyle de cevâb verilir ki, aklın ilerlemesi ve temizlenmesi, ancak Allahü teâlânın beğendiği şeyleri yapmakla, ya'nî ahkâm-ı islâmiyyeyi öğrenip yapmakla olabilir. Bunun için de, Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vesselâm” sözlerini, haberlerini öğrenmek lâzımdır. Onlar haber vermedikce, akl ilerli-yemez ve temizlenemez. Ba'zı kâfirlerde ve fâsıklarda görülen, safâ ve parlaklık alâmetleri, kalbin temizliği değil, nefsin parlaklığıdır. Nefsin parlaması da, yolu şaşırtmaktan, zarar ve ziyândan başka birşey ele geçirmez. Ba'zı kâfirlerin ve fâsıkların, nefslerinin parlaklığı zemânında, bilinmiyen ba'zı şeyleri, haber vermelerine, (**İstidrâc**) denir. Ya'nî, bunları derece derece, yavaş yavaş felâkete, azâba sürüklemek içindir. Allahü teâlâ, hepimizi böyle belâlardan korusun. Peygamberlerin en büyüğü “aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât ve alâ âlihi ve âli küllin” hurmetine, bizi böyle şeylerden korusun!

Demek ki, Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” bildirdikleri ahkâm-ı ilâhiyye, hep rahmetdir, iyiliktir. Yoksa, bu emirler ve teklîfler, mülhidlerin, zındıkların, [mürtedlerin ve masonların] sandıkları ve söyledikleri gibi, külfet, eziyyet ve işkence değildir ve akla aykırı değildir. Bunların sık sık söyledikleri (kullarına zor ve yorucu şeyler emr edip de bunları yaparsanız Cennete girersiniz demek insâf mıdır, merhamet midir? Birşey emr etmemeli idi. Herkesi, kendi başına bırakıp, istedikleri gibi yiyip içmeli, gezip eğlenmeli, yatıp kalkmalı idi. Merhamet ve iyilik böyle olur) gibi lâfları, ne kadar alçakca ve ne kadar ahmaktır. Bunlar, hiç de düşünmüyor mu ki, iyilik edenlere, şükr etmek ya'nî, sevindiğini bildirmek, aklın istediği bir şeydir. Ahkâm-ı islâmiyye, bütün ni'metleri, iyilikleri yaratan, gönderen Allahü teâlâyâ karşı, şükriin nasıl yapılacağını göstermek-

dedir. O hâlde, ahkâm-ı ilâhiyye, teklîfât-ı ilâhiyye, aklın istediği birşeydir. Bundan başka, dünyânın, hayâtın düzeni, bu teklîfleri yapmakla olur. Allahü teâlâ, herkesi kendi başına bıraksaydı, kötülükten, karışıklıktan başka birşey olmazdı. Allahü teâlânın harâm etmesi olmasaydı, nefsleri, keyfleri peşinde koşanlar, başkalarının mallarına, cânlarına, ırzlarına saldırır, fenâlıklar, karışıklıklar hâsil olur, saldıran da, karşısındakiler de, zarar görür, helâk olurlardı. [Memleketlerin ma'mûrluğu, insanların râhatı, ya'nî medeniyyet olmaz, insanlık, canavarlık şeklini alırdı. Bugün bile, Allahü teâlâyı inkâr eden, islâmiyyeti beğenmeyen, câhilliğin verdiği cesâret ve taşkınlıkla öğünen cem'iyetlerin kanûnlarında, Allahü teâlânın emrlerinden çoğunun yer almış olduğu göze çarpıyor. Bütün insanların, din esâslarından uzaklaşdıkça, geçimsizlik, sefâlet, işkence, sıkıntı ile kıvrandıkları görülüyor. Fen âletleri, medenî vâsıtalar, akllara hayret verecek şekilde ilerlediği hâlde, dünyadaki huzûrsuzluğun, insanlıkdaki sıkıntının azalmadığı, arttığı göze çarpıyor. Allahü teâlâ, insanların se'âdetlerine sebep olan şeyleri emr etdi. Felâketlerine sebep olanları yasak etdi. Dinli olsun, dinsiz olsun, bir kimse bilerek veyâ bilmiyerek, bu emr ve yasaklara uyduğu kadar, dünyâda râhat ve huzûr içinde yaşar. Fâideli ilâcı kullanan herkesin derdden kurtulması gibidir. Dinsiz kimselerin ve milletlerin birçok işlerinde muvaffak olduklarını görüyoruz. Kur'ân-ı kerîme uygun olarak çalışdıkları için muvaffak oluyorlar. Fekat âhuretde de, se'âdete kavuşabilmek için Kur'ân-ı kerîme îmân ederek, niyyet ederek uymak lâzımdır.] Bekara sûresinin, **(Ey akl sâhibleri, düşününüz! Kâtîli öldürünüz diye verdiğim emrde ölüm değil, hayât olduğunu anlarsınız!)** meâlindeki, yüzyetmişdokuzuncu âyeti, bu sözümlüğün vesfîkasıdır. Beyt:

***Eğer hâkimin sopası olmasaydı,
Serhoş kâfir, Kâ'be içine kusardı.***

Şunu da söyleyelim ki, Allahü teâlâ, herşeyin sebebsiz, şartsız mâliki, hepimizin sâhibidir. Bütün insanlar, Onun mahlûku, kullarıdır. Kullarına verdiği her emri ve herşeyi istediği gibi kullanması, hep yerindedir ve fâidelidir. Bunda, zulm, fesâd olamaz. Me'mûrlar, âmirlere, kullar sâhiblere emrlerin, işlerin sebebini soramaz.

Bütün insanları Cehenneme koyup, sonsuz azâb yapsaydı, kimin birşey söylemeğe hakkı olabilirdi? Çünkü kendi yarattığı, yetiştirdiği mülkünü kullanıyor. Başkası yok ki, onun mülküne tecâvüz olsun ve zulm denilebilsin. Hâlbuki, insanların kullandığı, öğündükleri mallar, mülkler, hakîkatde onların değil, hepsi Onundur. Bizim bunlara el uzatmamız, karışmamız, hakîkatde zulmdür. Allahü teâlâ, bu dünyânın düzeni için ve ba'zı fâidelelere yol açması için, bunları bize mülk kılmış ise de, hakîkatde hepsi Onundur. O hâlde, bizim bunları, asl sâhibinin mubâh ettiği, izn verdiği kadar kullanmamız yerinde olur.

Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” Allahü teâlâ tarafından bizlere haber verdikleri herşey ve her emr doğrudur.

Kâfirlere ve îmân ile gidenlerden âsîlere, mezârda kabr azâbı olduğunu, Muhbir-i sâdik “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” haber vermiştir.

Kâfirler ve mü'minler [veyâhud yalnız mü'minler] kabre konulunca, Mûnker ve Nekîr ismindeki iki melek gelip süâl soracaklardır. Kabr, dünyâ ile âhîret arasında bir köprü, bir geçid olduğundan, kabr azâbı bir bakımdan dünyâ azâblarına benziyor ki, sonsuz değildir. Bir bakımdan da, âhîret azâblarına benzer ki, âhîret azâbı cinsindedir. Mü'min sûresinin, **(Sabâh, akşam, ateş ile azâb olunurlar)** meâlindeki kırkaltıncı âyet-i kerîmesi, kabr azâbını bildiriyor. Kabrdeki ni'metler de, hem dünyâ, hem de âhîret râhatlıklarına benzer.

İyi bir kimse, tâli'li bir insan, kusûrları, günâhları, lutf ve ihsân ile afv olunan ve yüzüne vurulmıyan kimsedir. Eğer günâhı yüzüne vurulursa ve bunun için de, merhamet olunarak, yalnız dünyâ sıkıntıları çekirilip günâhları, böylece temizlenen kimse de, çok tâli'lidir. Bununla da temizlenmeyip, geri kalan günâhları için, kabr sıkması ve kabr azâbı çekerek günâhları biten, kıyâmet gününe, mahşer meydânına günâhsız olarak götürülen de, ne kadar çok tâli'lidir. Eğer böyle yapmayıp, âhîretde de cezâlandırılırsa, yine insâfdır ve adâletdir. Fekat o gün, günâhlı olan ve mahcûb ve yüzleri kara olan, ne kadar güç durumdadır. Fekat bunlardan, müslimân olanlara yine acınacak, bunlar, sonunda yine merhamete kavuşacak, Cehennem azâbında, sonsuz kalmaktan kurtulacaklardır ki, bu da, ne kadar büyük ni'mettir. Yâ Rabbî! Bize ihsân ettiğin îmân ışığını söndürme, kusûrlarımızı ört! Sen herşeyi yapabilirsin!

[Îmânın beşinci şartı, âhîret gününe inanmaktır]. Kıyâmet günü, elbette vardır. O gün gökler, yıldızlar ve [şu üzerinde yaşadığımız] Erd, dağlar, denizler ve hayvanlar, nebâtlar ve ma'denler, hâsılı herşey, [madde ve kuvvet] yok olacaktır. Gökler parçalanacak, yıldızlar dağılacak, yeryüzü, dağlar, toz olup savrulacak. Bu yok oluş, Sûrun ilk işâreti ile olacaktır. İkinci nefhasında, herşey tekrâr yaratılıp, insanlar, mezârdan kalkacak, mahşer yerinde toplanacaktır. Eski Yunan felesofları [ve kendilerine müsbet ilm adamı diyenler], ya'nî herşeyi akları ile çözmeğe kalkışanlar, gökler ve yıldızlar yok olmaz dedi. [Bunların yok olacağını fen kabûl etmiyor, böyle gelmiş böyle gidecektir diyerek müşâhede, tedkîk ve tecribeye dayanan, fen bilgisine iftirâ ediyorlar.] Ba'zısının aklı, hiç de işlemediği için, kendilerine müslimân diyor. Ahkâm-ı islâmiyyeden çoğunu da yapıyor. Şuna dahâ çok şaşılır ki, ba'zı müslimânlar, bunların sözüne, kitâblarına inanıp, bunları müslimân, hattâ islâm âlimi, din büyüğü sanıyor. Bunların küfrlerini, kâfir olduklarını söyliyene kızıyor. Bu kâfirleri medh ve müdâfe'a ediyorlar. Hâlbuki bunlar, Kur'ân-ı kerîme ve hadîs-i şerîflere inanmıyor. Bütün Peygamberlerin sözbirliği ile, bildirdiklerini inkâr ediyor. Tekvîr sûresinin, **(Güneşin zıyâsı kalmadığı, karardığı ve yıldızlar solduğu zemân)** meâlindeki ve İnşıkak sûresinin, **(Gökler yarıldı ve Rablerinin emrlerini işitdikleri zemân)** ve **(Gökler, Allahü teâlânın emrlerini elbette yapar)** meâlindeki ve En-Nebe' sûresinin, **(O gün, gökler, elbette yarılr)** meâlindeki âyetleri ve bunlar gibi âyet-i kerîmeler çok vardır. Bu kimseler, bilmiyor ki, müslimân olmak için, yalnız kelime-i şehâdeti söylemek yetişmez. İnanmak lâzım olan şeylerin hepsine inanmak, tasdîk etmek ve küfrden, ya'nî küfre sebep olan sözlerden ve işlerden uzaklaşmak ve kâfirleri sevmemek, müslimân olmak için şarttır. İnsan, ancak bu sûretle müslimân olur.

Bu şart bulunmadıkca müslimânlık olmaz.

Âhiretde, dünyâdaki işlerden süâl ve hesâb vardır. Âhirete mahsûs olan bir terâzî ve Sırât köprüsü denilen bir geçid vardır. Bunları Muhbir-i sâdik “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” haber vermiştir. Peygamberlik ne demek olduğunu bilmiyen ba’zı câhillerin, bunlara inanmaması, bunların yok olmasını göstermez. Var olan şeylere yok demek kıymetsiz, boş söz olur. Peygamberlik makâmı, aklın üstündedir. Peygamberlerin doğru sözlerini, akla uydurmağa çalışmak, Peygamberliğe inanmamak, güvenmemek olur. Âhret işlerinde, Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”, akla danışmadan tâbî’ olmak, uymak lâzımdır. Peygamberlik makâmı, aklın hudûdunun, çerçevesinin dışında, üstündedir. Akl, eremediği şeyleri, kendine uymuyor sanır. Akl, Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” uymadıkca, yüksek derecelere çıkamaz, eremez. Uygun olmamak, ya’nî muhâlif olmak başkadır, erememek, anlıyamamak başkadır. Çünkü uymamak, ancak anladıktan sonra olabilir.

Cennet ve Cehennem vardır. Kıyâmet günü, hesâbdan sonra, birçokları Cennete gönderilecek, birçoğu da, Cehenneme sokulacaktır. Cennetin sevâbı, ni’metleri ve Cehennem azâbı ebedîdir, sonsuzdur. Bunlar, Kur’ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde açıkça bildirilmektedir. Muhyiddîn-i Arabî “kuddise sirruh” (**Füsûs**) kitâbında, (Sonunda herkes rahmete kavuşacaktır) diyor ve (**Rahmetim herşeyi kapladı**) âyet-i kerîmesini bildirip, (Kâfirler, Cehennemde üçbin sene kalarak, sonra Cehennem, bunlara serin ve râhat olacaktır, nasıl ki ateş, dünyâda İbrâhîm aleyhisselâma selâmet olmuşdu. Allahü teâlâ azâb va’d ettiği sözünden dönebilir) diyor. (Ehl-i dilden, hiçkimse, kâfirlerin Cehennemde ebedî kalacağını söylemedi) diyerek, burada da, doğru yoldan ayrılmaktadır. A’râf sûresinin, (**Rahmetim herşeyi içine aldı**) meâlindeki yüzellibeşinci âyet-i kerîmesinin, dünyâda rahmetin, mü’minlere ve kâfirlere berâber olduğunu gösterdiğini anlıyamadı. Âhiretde, kâfirlere rahmetin zerresi bile yoktur. Cenâb-ı Hak, Kur’ân-ı kerîmde bunu bildiriyor ve (**Rahmetim herşeyi kaplamıştır**) buyurduktan sonra meâlen, (**Rahmetim, benden korkup, harâmlardan kaçanlar ve zekâtlarını verenler ve Kur’ân-ı kerîmime inananlar içindir**) buyuruyor. Muhyiddîn-i Arabî “kuddise sirruh”, âyet-i kerîmenin başını okuyup, sonunu bırakıyor. Yine A’râf sûresinin ellibeşinci âyetinde meâlen, (**Rahmetim, îmân ve ihsân olanlarıdır**) buyuruldu. İbrâhîm sûresinin, (**Allahü teâlâ, Peygamberlerine verdiği sözden döner sanmayınız**) meâlindeki kırkyedinci âyet-i kerîmesi, diğerlerine verdiği sözden döner demek değildir. Burada, yalnız Peygamberlerine verdiği sözden dönmez buyurması belki, Peygamberlerinin kâfirlerden dahâ kuvvetli ve onlara gâlib olması için verdiği sözden demektir ki, böylece hem Peygamberlerine, hem de bunların düşmanı olan kâfirlere söz verilmektedir. O hâlde, bu âyet-i kerîme, hem Peygamberlerine, hem de düşmanlarına verdiği sözden dönmiyeceğini bildiriyor ki, sözünü isbât için yazdığı bu âyet-i kerîme, onun yanıldığını meydâna çıkarıyor. Şunu da söyleyelim ki, düşmanlarına verdiği sözden dönmesi, dostlarına verdiği sözden dönmek gibi, yalancılık olur ki, Allahü teâlâyâ bunu söylemek çok yersizdir. Çünkü, kâfirlere azâb etmiyeceğini biliyorken, bir fâide için, bilgisinin aksine olarak, sonsuz azâb ede-

ceğim diyor demek, çok çirkin bir sözdür. Ehl-i dilin, kâfirlerin Cehennemde kalmıyacaklarını söylemeleri de, Muhyiddîn-i Arabînin “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” keşf ile, ya’nî kalbi ile anlıyarak, söylediği sözlerdendir. Kalbe doğan şeylerde, çok hatâ olur. Din büyüklerinin, Peygamberimizden “sallallahü aleyhi ve sellem” ve Eshâb-ı kirâmdan “rıdvânullahi aleyhim ecma’în” alarak yazdıklarına muhâlif olan, böyle keşflerin, kıymeti ve ehemmiyeti yoktur. [İbni Teymiyye de, kâfirlerin Cehennemde sonsuz kalacaklarını inkâr etmektedir.]

[İmânın ikinci şartı, meleklerle inanmaktır]. Melekler, Allahü teâlânın kullarıdır. Günâh işlemez ve yanılmaz ve unutmazlar. Tahrîm sûresi altıncı âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Melekler, emr olundukları şeyde Allahü teâlâyâ karşı gelmezler ve emr olundukları şeyi yaparlar)** buyuruldu. Yimezler ve içmezler. [Ya’nî, yimeğe ve içmeğe ihtiyâcları yoktur.] Erkek ve dişi değildirler. Kur’ân-ı kerîmde, meleklerin, erkeklere mahsûs kelime ve harfler ile bildirilmesi, erkeklerin kadınlardan dahâ şerefli ve dahâ üstün oldukları içindir. Nitekim, Allahü teâlâ, kendini de, bunun için, böyle kelime ve harflerle bildirmektedir.

Allahü teâlâ, insanlardan ba’zısını Peygamber olarak seçtiği gibi, meleklerden de ba’zılarını, Peygamber olarak ayırmıştır. Ehl-i sünnet âlimlerinin çoğu buyurdu ki, (İnsanların büyükleri, meleklerin büyüklerinden dahâ üstündür). İmâm-ı Gazâlî, imâm-ı Mâlik ve şeyh Muhyiddîn-i Arabî, (Meleklerin büyükleri, dahâ üstündür) dedi. Bu fakîrin anladığına göre, meleklerin evliyâlık tarafı Peygamberlerin evliyâlığından üstündür. Fekat, Nebîlerin ve Resûllerin yetiştiği bir derece vardır ki, melek oraya yetişemez. Bu şerefli derece, Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” toprak maddelerinden gelmiştir. Bu da, insana mahsûstur. Yine bu fakîre gösterildi ki, Peygamberliğin yüksekliği yanında, evliyâlığın yüksekliği, hiç kalmakta, büyük deniz yanında, bir damla kadar da görünmemektedir. O hâlde, Peygamberlik yolundan gelen üstünlük, evliyâlık yolundan kavuşulan yükseklikten, katkat dahâ üstündür. O hâlde, her bakımdan, toplu üstünlük Peygamberlerde, bir bakımdan üstünlük meleklerde. Sözü doğru, Ehl-i sünnet âlimlerinin çoğunun dediğidir. Allahü teâlâ, onların çalışmalarının mükâfatını bol bol ihsân eylesin! Demek oluyor ki, Evliyâdan hiçbir, hiçbir Peygamberin derecesine çıkamaz. Velînin başı, dâimâ bir Peygamberin ayağı altındadır.

Şunu iyi bilmeli ki, herhangi bir sözde, âlimler ile sôfiyye arasında uygunsuzluk bulunursa, iyi ve ince düşünülünce, âlimlerin haklı ve doğru olduğu görülüyor. Bunun sebebi, âlimler Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” tâbî’ oldukları için, onların Peygamberlik derecelerine ve o derecelerin ilmlerine bakıyor. Bilgilerini oradan alıyorlar. Sôfiler ise, Peygamberlerin evliyâlık derecelerine ve buradaki ma’rifetlere bakıyorlar. Peygamberlik derecesinden alınan ilmler evliyâlık derecelerinden alınan ilmlerden, elbette dahâ doğrudur. Bu sözlerimi dahâ geniş, dahâ derin olarak aklı, ilmi yüksek, hakikatleri anlamış, Allahü teâlânın rahmetlerine ve feyzlerine kavuşmuş, kıymetli oğlum, Muhammed Sâdık yazdığım mektûbda [ikiyüzaltmışınçı mektûb] bildirdim. Arzû eden, oradan okusun! [Mürşid-i kâmiller, ictihâd derecesinde yüksek âlim oldukları için, hem ilm,

hem de ma'rifet sâhibidirler. Ya'nî (**Zül-Cenâhayn**)dırlar. Akl ile anlaşılan bilgilere (**ilm**) denir. Kalb ile anlaşılan bilgilere (**ma'rifet**) ve (**irfân**) denir.]

ÎMÂN: Ehl-i sünnet âlimlerinin “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în” kitâblarında, dinden olduğu, ya'nî inanılması lâzım olduğu bildirilen şeyleri, kalbin tasdîk etmesi, kabûl etmesi, inanması demektir. Kalbin inandığını, dil ile söylemek de lâzımdır demişlerdir. [Fekat söylemek, îmânın kendisi olmayıp, kalbdeki îmânın bildirilmesidir. Îmânı, özrsüz söylemeyen kâfir olur. İkrâh, ya'nî tehdîd ile, ya'nî ölüm veyâ bir uzvun kesilmesi ile veyâ şiddetli cân yakılmakla zorlanınca, îmânını saklamak afv olur ve söylemeyen veyâ aksini söyleyen kâfir olmaz dediler. Bu eki (**Milel-nihal**) kitâbından aldık.]

Kalbde îmân bulunduğuna alâmet, küfrden teberrî etmek, kaçınmaktır ve kâfirlikten, kâfirlere mahsûs olan şeylerden meselâ beline zünnâr bağlamak ve bunun gibi, kâfirlik alâmeti olan şeyleri kullanmaktan sakınmaktır. Küfrden teberrî demek, Allahü teâlânın düşmanlarını sevmemektir. Kâfirler, kuvvetli, hâkim olup da, zararlarından korkulduğu zemân, kalbi ile sevmemek, korku olmadığı zemân, hem kalb, hem de her vâsita ile karşı koymak lâzımdır. Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmde sevgili Peygamberine “sallallahü aleyhi ve sellem” kâfirleri ve münâfıkları sevmemeği, çalışıp, onlardan üstün olmağı emr ediyor. Çünkü, Allahü teâlânın ve Peygamberinin “sallallahü aleyhi ve sellem” düşmanlarından uzak olmadıkça O ve Resûlü sevilmemiş olmaz ve seviyorum demek doğru olmaz. Bir kimse, îmânım var dese, fekat küfrden teberrî etmese, hem müslimânlığa, hem de dinsizliğe inanmış, iki dinli olmuş olur ki, bunlara (**Mürted**) denir. Bunlara münâfık gözü ile bakmak lâzımdır. Kalbde îmân bulunması için, küfrden teberrî, elbette lâzımdır. Bu teberrînin en aşağı derecesi kalb ile teberrîdir. En yüksek, en iyi derecesi de, hem kalb ile, hem kalıp ile olmaktır. Ya'nî, kalbdeki ayrılığı söz ile, hareket ile belli etmektir. Fârisî mısra' tercemesi:

Düşmânlık etmedikce, dostluk olamaz!

Ba'zıları, sevginin bu şartını, Ehl-i beyti “radiyallahü teâlâ anhüm”, [ya'nî Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” akrabâsını ve torunlarını] sevmekte yanlış kullanıyor. Bunları sevmek için, Peygamberimizin üç halîfesine “radiyallahü teâlâ anhüm” ve müslimânlardan bir çoğuna düşmanlık etmek lâzımdır diyor. Bu sözleri, çok yanlıştır. Çünkü sevginin alâmeti, sevgilinin düşmanlarını sevmemektir. Yoksa sevgiliden başka, herkese düşmanlık demek değildir. Akıllı olan herkes bilir ki, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbı, Ehl-i beyte düşman değil idi. Hele Eshâb-ı kirâmın en büyükleri olan bu üç halife, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” uğruna mallarını, cânlarını fedâ etdi. Mevkî'lerini, şöhret ve i'tibârlarını, Onun için terk etdi. Müslimânların Ehl-i beyti sevmesi, Kur'ân-ı kerîmde açıkca emr olunuyor. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” se'âdet-i ebediyyeye çağırması ve kavuşdurması ni'metinin şükrü, karşılığı olarak, Ehl-i beytin “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în” sevgisi isteniyor. O hâlde, nasıl olur da, bu büyüklerin, Ehl-i beyte düşmân olması düşünülebilir ve söylenebilir.

İbrâhîm aleyhisselâmın bu kadar büyük olması ve bütün insanlar arasında, ikinciliği kazanması ve Peygamberler babası olmakla şereflenmesi, hep Allahü teâlânın düşmanlarından teberrî etmesi sebebi ile idi. Allahü teâlâ, **(Mümtehine)** sûresinde meâlen, **(Ey mü'minler! İbrâhîm aleyhisselâmın gösterdiği güzel yolda yürüyünüz! Ya'nî siz de, onun gibi ve onunla berâber bulun mü'minler gibi olunuz! Onlar, kâfirlere dedi ki: Bizden sevgi beklemeyiniz! Çünkü siz, Allahü teâlâyı dinlemeyip başkalarına tapıyorsunuz. O tapdıklarınızı da sevmiyoruz. Sizin uydurma dînimize inanmıyoruz. Bu ayrılık, aramızda düşmanlığa sebep oldu. Siz, Allahü teâlânın, bir olduğuna inanmadıkça ve emrlerini kabûl etmedikçe bu ayrılık, kalbimizden silinmeyecek, her şekilde kendini gösterecektir)** buyuruyor.

Bu fakîre göre "rahmetullahi teâlâ aleyh", Allahü teâlânın rızâsını ve sevgisini kazanmak için küfirden teberrî gibi, hiçbir amel ve ibâdet yoktur. Kâfirlere ve küfre, Allahü teâlânın zâtı, kendisi düşmandır. İnsanların tapındıkları bütün ma'bûdlar ve bunlara tapanlar, Allahü teâlânın zâtının düşmanlarıdır. Cehennemde sonsuz yanmak, bu alçak işin cezâsıdır. Nefslerin arzûsu ve her dürlü günâhlar ise böyle değildir. Bunlara, Allahü teâlânın düşmanlığı, kendinden değil, sıfatlarındanadır. Allahü teâlânın günâhkârlara gazab etmesi, kızması, kendi gazabı ile değil, gadab sıfatı iledir. Bunlara azâb etmesi, horlaması hep sıfatları ve fi'leri iledir. Günâhkârlar, bunun için Cehennemde sonsuz kalmıyacak, belki bunlardan çoğunu isterse [Cehenneme sokmadan] afv edecektir. Allahü teâlânın küfre ve kâfirlere düşmanlığı, zâtından olduğu için rahmet ve re'fet sıfatları, âhiretde kâfirlere yetişemeyecek ve rahmet sıfatı, zâtın düşmanlığını, ortadan kaldıramıyacaktır. Zâtın düşmanlığı, sıfatın acımasından dahâ kuvvetlidir. Sıfat ile yapılan şey, zâtın yapıldığını değiştiremez. Hadîs-i kudsîde buyuruyor ki: **(Rahmetim gadabımı aşmıştır)**. Bunun ma'nâsı, rahmet sıfatım, gadab sıfatımı aşmıştır. Ya'nî, mü'minlerin günâhkârlarına karşı olan, gadab sıfatımı aşmıştır demektir. Yoksa, rahmet sıfatı, kâfirlere, müşriklere karşı olan zâtın gadabını aşar demek değildir.

Süâl: Allahü teâlâ, dünyâda kâfirlere merhamet ediyor. Nitekim yukarıda söylendi. O hâlde, dünyâda rahmet sıfatı, zâtın gadabını aşmıyor mu?

Cevâb: Kâfirlere dünyâda merhamet edilmesi görünüştedir. Ya'nî, merhamet şeklinde görünen, istidrâcdır, hîledir. Nitekim, **(Mü'minûn)** sûresinde meâlen, **(Kâfirlere çok mal ve evlâd vererek onlara yardım mı, iyilik mi ediyoruz? Küfrlerine karşılık olarak onlara, bol bol iyilikleri, çabuk çabuk gönderiyor muyuz zan ediyorlar? Hayır, öyle değildir. Bu yardım, onlara iyilik değil, belki istidrâcdır. Azmaları, kudurmaları ve Cehenneme gitmeleri içindir)** buyuruyor. A'râf ve Nûn sûresinde, **(Onları yavaş yavaş azâba yaklaşıdırıyorum. Haberleri olmuyor. Onlar azdıkcâ, dünyâ ni'metlerini arttırarak, fırsat veriyorum. Aldanıyorlar. Onlara hâzırladığım azâb çok şiddetlidir)** meâlindeki âyet-i kerîmesi de böyle olduğunu açıkca göstermektedir.

FÂİDE: Cehennemde sonsuz olarak yanmak, küfrün karşılığıdır. Burada denilir ki, bir kimse, îmânı varken, kâfirlerin rüsûm ve âdetlerini yapar, onların ibâdetlerine, âdetlerine, bayramlarına kıymet verirse, âlimleri-

miz, bu kimsenin îmânının gideceğini, mürted olacağını bildiriyor. [Çünkü bu hâller, küfrden teberrî etmemekdir.] Zemânımız müslimânlarının çoğu, bu belâyâ yakalanmıştır. Âlimlerimizin bu sözüne göre, zemânımızda, Hindistândaki müslimân denilen insanların çoğu, Cehennemde ebedî azâb çekeceklerdir. Hâlbuki, Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Kalbinde zerre kadar îmânî olan Cehennemde sonsuz olarak kalmıyacak, çıkarılacaktır).** Sen buna ne dersin?

Cevâb: Şöyle deriz ki, bir kimse, dinde inanılması lâzım olan şeylerden, bir dânesine bile inanmamış veyâ şübhe etmiş ise veyâ beğenmemiş ise îmânı gider. Kâfir olur. Cehennemde ebedî yanacaktır. Bir kimse, Kelime-i tevhîd söyleyip, bunun ma'nâsını kabûl eder, Muhammed “aleyhisselâm”, Allahü teâlânın Peygamberidir, her sözü doğrudur, güzeldir deyip, ona uygun olmıyanlar yanlıştır, fenâdır diye inanırsa ve son nefesinde de öyle ölüp, âhirete, bu îmân ile giderse, bu kimse, kâfirlere mahsûs olan âdetlere ve bayramlara katılır, kâfirlerin mukaddes bildikleri günlerinde ve gecelerinde, onların yaptıklarını yaparsa Cehenneme girer. Amma, kalbinde zerre kadar îmânî olduğu için, [ya'nî bildirdiğimiz gibi, kısaca inandığı için] Cehennemde sonsuz kalmaz. [Kısaca inanmış olmak için, dinde inanılması lâzım olan şeylerden birini iştirince, şübhe etmeden inanması lâzımdır.] Bu fakîr, birgün, bir hasta ziyâretine gitmişdim. Ölüm hâlinde idi. Kalbine teveccüh etdim. Kalbi kararış idi. O zulmetin temizlenmesi için çok uğraşım. Fâide vermedi. Uzun zemân yokladıkdan sonra, o siyâhlıkların, kâfirlik bulaşıklıkları ve sıfatları olduğu ve kâfirler ile ve küfr ile olan bağılılığından, berâberliğinden olduğu anlaşıldı. O kadar uğraşım hâlde, o zulmetler temizlenemedi. Bunların ancak, küfrün cezâsı olan, Cehennem ateşi ile temizleneceği anlaşıldı. Fekat, kalbinde zerre kadar îmân nûru da görüldüğünden, bunun sâyesinde Cehennemden çıkarılacaktır. Hastayı bu hâlde görünce, cenâze nemâzını kılayım mı, diye düşünceye daldım. Kalbimi uzun zemân yokladıkdan sonra, kılmak lâzım olduğunu anladım. Demek ki, kalbinde îmân varken, [Zarûret olmadığı hâlde bile] kâfirlerle düşüp kalkan, onların bayramlarına, paskalyalarına uyanların cenâze nemâzlarını kılmalıdır. Bunları kâfir bilmemelidir. Nitekim bu gibilere, bugün [Hindistânda] böyle yapılmaktadır. Bunların, îmânları sâyesinde Cehennemden çıkacaklarına inanmalıdır. Fekat, hiç îmânî olmıyanlara [Muhammed aleyhisselâmın bir sözünü ve âdetini bile beğenmiyenlere] afv ve mağfiret yokdur ve küfrlerinin karşılığı olarak Cehennem azâbında sonsuz kalacaklardır. **(İbni Âbidîn)**in “rahmetullahi teâlâ aleyh” beşinci cildinde, dört yüz seksen birinci (481) sahîfeyi okuyunuz! Din düşmanları, müslimânları aldatmak için, kâfirlerin âdetlerini, bayramlarını, müslimân âdeti, müslimânların mubârek günü diyerek, bunların gâvurluk ve kâfirlik olduğunu örtmeğe uğraşırlarsa, genç ve sâf müslimânlar bunlara aldanmamalıdır. Güvendikleri hâlis müslimânlara, nemâz kılan akrabâlarına, dînini bilen baba dostlarına sorup öğrenmelidir. Çünkü, bugün bütün dünyâda, gerek îmânî ve küfrü tanımakda, gerekse ibâdetleri doğru yapmakda, câhillik özr değildir. Dînini bilmediği için aldanan, Cehennemden kurtulamıyacaktır. Allahü teâlâ bugün, dînini dünyânın her tarafına duyurmuş, îmânî, halâli, harâmî, farzları öğrenmek pek kolaylaşmıştır. Bunları lüzûmu kadar

öğrenmek farzdır.]

Hulâsa, kâfirlerin âdet ve merâsimlerine katılarda, zerre kadar îmân varsa, [ya'nî kalbinden kelime-i tevhîdin ma'nâsına, kısaca inanmış ise ve îmânı giden bir iş ve sözde bulunmadı ise] Cehennem azâbına girecek ise de, Cehennemde ebedî kalmıyacaktır. Îmânı olanlardan büyük günâh işleyen [ve tevbe etmeden ölen]lere gelince, Allahü teâlâ, bu günâhları isterse afv eder, isterse günâhı temizleninceye kadar, Cehennemde azâb eder. Bu fakîrin “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz” anladığına göre, Cehennem azâbı ister sonsuz olsun, ister bir zemân olsun, küfr için ve küfr sıfatları ve bulaşıklıkları içindir. Küfrden teberrî eden, kaçınan, îmân sâhiblerinin yaptıkları büyük günâhlar, yâ îmânları hurmetine, cenâb-ı Hakkın merhameti ile veyâ kalb ile tevbe ve dil ile istigfâr ederek ve beden ile hayrlı bir iş yaparak veyâ şefâ'ate kavuşmaları ile afv olunur. Günâhda kul hakkı varsa, hak sâhibi ile halâllaşmak lâzımdır. Böyle afv olmıyanlar, dünyâ sıkıntıları ve derdleri ile veyâ son nefesde cân verirken, çekecekleri zahmetler ile temizlenir. Bunlarla da temizlenmezse, ba'zıları kabr azâbı çekmekle afva kavuşur. Ba'zıları ise, kabr azâbı ve sıkıntıları ve kıyâmet gününün şiddetleri ile afv olunup, günâhları biter ve Cehennem azâbı ile temizlenmeğe lüzûm kalmaz. Nitekim, En'âm sûresi, seksenikinci âyetinde meâlen, **(Îmân edip de îmânlarını şirk ile bulaştırmıyanlar, Cehennemde ebedî kalmaktan emîndirler. Onlar için, bu korku yoktur)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîme, sözümüzün doğru olduğunu göstermektedir. Çünkü burada **(Zulm)**, şirk demektir. Herşeyin doğrusunu ancak Allahü teâlâ bilir.

Süâl: Allahü teâlâ, küfrden başka, ba'zı günâhları işliyenlerin de Cehenneme gireceklerini bildiriyor. Meselâ, bir mü'mini, bile bile öldürenin cezâsı Cehennemde sonsuz kalmaktır buyuruyor. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”: **(Bir nemâzı bile bile, vaktinde kılmayıp, kazâ etmiyene, Cehennemde bir Hukbe azâb edeceklerdir)** buyuruyor. [Bir Hukbe, seksen âhiret senesi demektir.] O hâlde, Cehennem azâbı, yalnız kâfirlere değildir denilirse, cevâb veririz ki, Cehennem azâbı, müslimân öldürmenin harâm olmasına aldırış etmiyen, halâl diyerek öldüren içindir. Nitekim Ehl-i sünnet âlimleri “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'ın”, tefsirlerinde böyle ma'nâ vermişlerdir. Küfrden başka günâhlara Cehennemde azâb olunacağını bildiren haberler, hep bu günâhlarda küfr bulaşıklığı olduğu içindir. Meselâ, günâhı hafif görerek, ehemmiyyet vermiyerek işlemek, islâm dîninin emrlerini aşağı görerek, nemâz kılmamak ve günâh yapmak gibi şekllerdedir. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Ümmetinden büyük günâhları işliyenlere şefâ'at edeceğim)** buyuruyor. Bir kerre de, **(Allahü teâlânın rahmeti, benim ümmetim içindir. Bunlara âhiretde azâb yoktur)** buyurdu. Yukarıda, ma'nâsı yazılan âyet-i kerîme de, bu sözümüzü kuvvetlendirmektedir. [İntihâr etmek, ya'nî kendini öldürmek, başkasını öldürmekden dahâ büyük günâhdır.]

Kâfirlerin, âkıl ve bâliğ olmadan ölen çocuklarının ve dağda, çölde doğup büyüyerek, bir din işitmeden ölen ve eski zemânlarda bir dînin, zâlimler tarafından bozulduğu, değiştirildiği ve yeni bir Peygamber gelmeden önce ölen dinsizlerin âhiretde ne olacaklarını, oğlum Muhammed Sa'îde “rahmetullahi aleyh” yazdığım mektûbda, uzun olarak bildirmişdim, ora-

dan okuyup anlayınız! [Bu mektûb, ikiyüzellidokuzuncu mektûbdur.]

Îmânın artmasında ve eksilmesinde, âlimlerimiz başka başka söyledi. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe “radiyallahü anh”, îmân, artmaz ve azalmaz buyurdu. İmâm-ı Şâfi'î “rahmetullahi aleyh”, artar ve azalır, dedi. İmân, kalbin tasdîk ve yakîni olduğundan azalması, çoğalması olmaz. Azalıp çoğalan bir inanış, îmân olmaz. Buna, **(Zan)** denir. İbâdetleri, Allahü teâlânın sevdiği şeyleri yapmakla, îmân cilâlanır, nûrlanır, parlak. Harâm işleyince, bulanır. O hâlde, çoğalmak ve azalmak, amelden, işlerden dolayı, îmânın cilâsındadır. Kendisinde değildir. Ba'zıları cilâlı, parlak îmâna, çok dedi ve parlak olmıyan îmândan, dahâ çokdur, dedi. Bunlar, sanki, cilâlı olmıyan îmândan ba'zısını, îmân bilmedi. Cilâlılardan ba'zısını da, îmân bilip, fekat az dedi. İmân, parlaklıkları başka başka olan, karşılıklı iki ayna gibi oluyor. Cilâsı fazla olup, karşısındaki cismi parlak gösteren ayna, az parlak gösteren aynadan, dahâ çokdur demeğe benzer. Başka birisi de, iki ayna müsâvîdir. Yalnız, cilâları ve karşısındakileri göstermeleri, ya'nî hâssaları, sıfatları başka başkadır demesi gibidir. Bu iki adamdan ikincisinin görüşü, dahâ keskin ve doğrudur. Birincisi görünüşe bakmış, öze, içe girmemiştir. Anlatması bu fakîre “rahmetullahi teâlâ aleyh” nasîb olan bu misâl, îmânın azalıp çoğalmadığına inanmıyanların, sözlerini ortadan kaldırmış oldu ve her mü'minin îmânı, her bakımdan, Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”, îmânlarına benzemedi. Çünkü, onların îmânı, çok nûrlu ve çok parlak olduğundan, ümmetlerinin karanlık ve bulanık îmânlarından katkat dahâ çok meyveler ve kazançlar hâsil edecektir. Bir hadîs-i şerîfde, **(Ebû Bekr-i Sıddîkın “radiyallahü anh” îmânı, bu ümmetin hepsinin îmânlarının toplamından dahâ ağırdır)** buyuruldu. Bu da, îmânın nûru, parlaklığı bakımındandır. Fazlalık, aslîde, özde değil, sıfatlardadır. Nitekim, Peygamberler de, herkes gibi insandır. İnsanlık bakımından, arada fark yoktur. Fark, kâmil, üstün sıfatlardan ileri gelmektedir. Üstün sıfatları olmıyan, sanki olanlardan ayırdır. Bununla berâber, insan olmakda hepsi birdir. Aralarında azlık, çokluk yoktur. İnsanlık, azalır, çoğalır denilemez. Ba'zıları îmânı anlatırken, (Dil ile tasdîk, dil ile söylemektir) demişlerdir ki, bu vakt, inanmak da, zan etmek de, îmân oluyor ve îmân, azalıp çoğalabiliyor. Fekat, îmânın doğrusu, kalbin tasdîk, iz'ân etmesi, ya'nî inanmasıdır. Zan ve şübheye, îmân denmez.

İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe “rahmetullahi aleyh”, (Ben hak olarak, ya'nî elbette mü'minin demelidir) diyor. İmâm-ı Şâfi'î “rahmetullahi aleyh” ise, (İnşâallah mü'minin demelidir) diyor. Bu ikisi arasındaki fark, yalnız sözdedir. Çünkü şimdiki îmân söylenirken, elbette mü'minin, demelidir. Son nefesindeki îmân söylenirken, inşaallah, o zemân da mü'minin demelidir. Fekat, inşaallah diyerek şarta bağlamakdansa, her zemân, elbette demek, dahâ ihtiyâtli ve dahâ uygundur.

Evliyânın “kaddesallahü teâlâ esrârehüm” kerâmetine inanmak lâzımdır. Allahü teâlâ, bu dünyâda, her işi, âdet-i ilâhiyyesi, kanûn-i ilâhîsi ile yaratmaktadır [ya'nî fen derslerinde öğrenilen kanûn, nizâm ve düzgünlük ile yaratmaktadır, yapmaktadır]. Evliyâsının [ya'nî çok sevdiği kullarının] elinden, âdet-i ilâhiyyesi dışında, ba'zı şeyler yaratır, yapar ki, buna **(Kerâmet)** denir. Kerâmete inanmıyan, dünyânın her tarafında, her zemân, sık

sık görülmüş ve ağızdan ağıza yayılmış olan vak'alara inanmamış olur. Allahü teâlânın, Peygamberlerin "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" elinde ve onların sözleri ile, âdet-i ilâhiyyesini bozarak, kimsenin yapamayacağı şeyler yaratmasına, **(Mu'cize)** denir ki, mu'cize gösteren bir kimse, Peygamber olduğunu i'lân eder. Kerâmet gösteren kimse ise, Peygamber olmadığını ve bir Peygamberin "aleyhisselâm" yolunda bulunduğunu söyler. [Mu'cize, peygamberlere mahsûsdur "aleyhimüsselâm". Bu kelimeyi, onlardan başkası için söylemek câiz değildir.]

Hulefâ-i râşidînin, [ya'nî Peygamberimizden "sallallahü aleyhi ve sellem" sonra gelen dört halîfesinin] "rıdvânullahi aleyhim ecma'în" birbirinden üstünlükleri, hilâfetleri sırası ile dir. Ebû Bekr ile Ömerin "radiyallahü anhümâ", mü'minlerin hepsinden üstün olduğunu, Sahâbîlerin hepsi ve Tâbi'înin hepsi söylemiştir. Bu sözleri, din imâmlarımızdan çoğu, kitâblarında yazmıştır. Bunlardan biri, imâm-ı Şâfi'î "rahmetullahi aleyh"dir. Ehl-i sünnet i'tikâdını toplamış ve yazmış olan büyük âlim, Ebül-Hasen-i Eş'arî diyor ki, önce Ebû Bekrin, sonra Ömerin, bütün mü'minlerden üstün olduğu meydândadır, muhakkaktır. Büyük âlimlerden imâm-ı Zehebî diyor ki: (Alî "radiyallahü anh" halîfe iken, büyük bir galabalık içerisinde (Ebû Bekr ve Ömer "radiyallahü anhümâ", bu ümmetin en üstünüdür) buyurduğunu işitenlerden seksenden ziyâde kimse, bize söyledi). Bunlardan çoğunun ismini bildiriyor ve buna inanmayanlar çok çirkin, çok kötü kimselerdir. Allahü teâlâ, onları kıyâmetde, fenâ hâlde karşılayacaktır diyor. Dîn-i islâmda, Kur'ân-ı kerîmden sonra en kıymetli ve en inanılır kitâb olan **(Buhârî-yi şerîf)** kitâbının sâhibi, imâm-ı Buhârî diyor ki: Alî "radiyallahü anh" buyurdu ki, (Peygamberimizden "sallallahü aleyhi ve sellem" sonra, bu ümmetin en iyisi, en yükseği Ebû Bekr, sonra Ömerdir "radiyallahü anhümâ". Sonra bir başkasıdır). Bu sırada oğlu, Muhammed ibni Hanefiyye, o da sensin! deyince: (Ben de, her müslimân gibi, bu ümmetden biriyim) buyurmuştur. İmâm-ı Zehebî ve başka âlimler dedi ki: İmâm-ı Alî "radiyallahü anh" buyurdu ki, (Dikkat ediniz, iyi dinleyiniz! Ba'zı kimselerin beni, Ebû Bekr ile Ömerden "radiyallahü anhümâ" üstün tuttuklarını işitdim. Bunlardan biri elime geçerse, iftirâ edenlerin cezâsını ona yaparım. Çünkü o, iftirâcıdır). Dâre-Kutnî diyor ki: İmâm-ı Alî "radiyallahü anh" buyurdu ki, (Beni Ebû Bekrden ve Ömerden "radiyallahü anhümâ" üstün tutan bir kimse, elime geçerse, iftirâ edenlere yaptığım gibi ona dayak cezâsı veririm). Bunlar gibi, dahâ nice haberler, Sahâbe-i kirâmın "radiyallahü anhüm" çoğundan, o kadar gelmiştir ki, kimsenin inkâr etmesine yol ve imkân kalmamıştır. Hattâ, şî'îlerin büyük âlimlerinden olan, Abdürrazzak diyor ki, Alî, Ebû Bekri ve Ömeri "radiyallahü anhüm", kendinden üstün tuttuğu için, ben de onları üstün tutuyorum. Çünkü onları üstün tutmaz isem, imâm-ı Alîyi "radiyallahü anh" çok sevdiğim hâlde, ona uymamış olurum. Bu da, benim için büyük bir günâh olur.

[Murtezâ adındaki bir yehûdî, **(Hüsniyye)** ismindeki kitâbında, uydurma hikâyeler yazıyor ve üç halîfeye kâfir diyor. **(Eshâb-ı Kirâm)** ve **(Hak Sözü'nün Vesîkaları)** kitâblarında, onlara güzel cevâb verilmiştir. Hazret-i Alî'nin yolunda olan hakîkî alevîlerden böyle çirkin, alçak sözler hiç işitilmemiştir]. Ebû Bekr ile Ömer "radiyallahü anhümâ" için yazdıklarımızı bü-

yük âlim, İbni Hacer-i Heytemînin “rahmetullahi aleyh” (**Savâ'ık-ul-muhri-ka**) kitâbından aldık. [Bu kitâb, 1404 [m. 1984] ve 1419 [m. 1998] senelerinde, İstanbul'da da basdırılmıştır.]

İmâm-ı Osmânın imâm-ı Alîden “radiyallahü anhümâ” yüksek olduğuna gelince, Ehl-i sünnet âlimlerinin çoğu dedi ki: (Şeyhayndan sonra, [ya'nî Ebû Bekrden ve Ömerden sonra], müslimânların yükseği Osmândır. Ondan sonra, Alîdir “radiyallahü anhüm”.) Dört mezheb imâmlarımız da, böyle buyurdu. İmâm-ı Mâlik, Osmânın “radiyallahü anh” üstünlüğünden şübhe etdi, deniliyorsa da, (**Şifâ**) kitâbının sâhibi Kâdî İyâd, (Sonradan Osmânın “radiyallahü anh” üstün olduğunu söyledi) diyor. İmâm-ı Kurtubî de, (Doğrusu inşaallah budur) diyor. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfenin, (Ehl-i sünnetin alâmeti, Şeyhaynın üstünlüğüne inanmak ve iki dâmâdı sevmektir) sözünden, iki dâmâddan birini, diğerinden üstün görmediği anlaşılıyor diyenler varsa da, bu fakîrin anladığına göre, İmâmın böyle söylemesinin, başka sebebi vardır. Ya'nî, iki dâmâdın “radiyallahü anhümâ” hilâfetleri zemânında, müslimânlar arasında karışıklık çıkmış, fitneler başlamış olduğundan, kalblerde soğukluk ve kırıklık olduğunu gören İmâm, iki dâmâdı sevmek kelimesini uygun bulmuş ve bunların sevgisine, Ehl-i sünnetin alâmetidir demiştir. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe için Osmânın “radiyallahü anh” dahâ yüksek olduğunda şübheliydi, denilebilir mi? Çünkü, Hanefî mezhebindeki âlimlerin kitâbları hep (Üstünlük, hilâfetleri sırası iledir), yazısı ile doludur. Hulâsa, Şeyhaynın üstün olduğu kat'îdir. Osmânın, Alîden “radiyallahü anhüm” dahâ üstün olması, bu kadar kat'î değildir. Fekat, Osmânın, hatta Şeyhaynın üstünlüğünü inkâr edenlere kâfir demekten kaçınmalıdır. Bunları bid'at sâhibi ve doğru yoldan ayrılmış müslimân bilmelidir. Çünkü, âlimlerimizin bir kısmı bunlara kâfir dememiştir. Bunların hâli, alçak Yezîdin hâline benziyor ki, âlimlerimiz, ne olur ne olmaz diye ona la'nete izn vermemiştir.

Hulefâ-i râşidîni sevmemek yolu ile, Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem”i incitmek, imâm-ı Haseni ve Hüseyini “radiyallahü anhümâ” sevmemek yolu ile incitmek gibidir. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, (**Eshâbımı incitmekde, Allahü teâlâdan korkunuz! Benden sonra, onları kötü bilmeyiniz. Onları seven, beni sevdiği için sever. Onlara düşmanlık eden, bana düşmanlık etmiş olur. Onları inciten, beni incitir. Beni inciten de, Allahü teâlâyâ eziyyet etmiş olur ki, buna azâb eder**). Ahzâb sûresi, elliyedinci âyetinde meâlen, (**Allahü teâlâyâ ve Onun Peygamberine “sallallahü aleyhi ve sellem” eziyyet edenlere dünyâda ve âhîretde la'net olsun!**) buyuruldu. Büyük islâm âlimi, Sa'deddîn-i Tefâtânî (**Akâid-i Nesefiyye**) şerhinde, (Bu üstünlük sırasında insâf etmelidir) diyorsa da, onun bu sözü, insâfsızdır ve şübhe etmesi yersizdir. Çünkü büyüklerimiz diyor ki, burada üstünlük demek, sevâbları dahâ çok demektir. İyilikleri, doğrulukları ile, herkese fâideli olmasının çokluğu demek değildir. Akıllı olan, bunlara kıymet vermez. Sahâbe-i kirâm ve Tâbi'în-i ızâm, bize imâm-ı Alînin “radiyallahü anh” iyiliklerini gösteren, o kadar hâller ve hâdiseler bildiriyor ki, başka hiçbir Sahâbîden bu kadar bildirmedi. Bununla beraber, yine onlar, üç hâlfenin dahâ yüksek olduğunu bildirmiştir. Görülüyor ki, üstün olmağa sebep, fazîletlerin, menkibelerin çok olması değildir. Üstünlük

başka sebebden ileri gelmektedir. Bu sebebi anlıyanlar ancak, vahyi, meleşin gelmesini görmeye şereflenen, seçilmiş bahtiyârlardır. Bunlar, üstünlük sebeplerini açıkça veyâ işâretle görüp anlamışdır. Onlar da, Peygamberimizin Eshâb-ı kirâmıdır “aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”. O hâlde, (**Akâid-i Neseî**) şârihinin, (Üstünlükden maksad, sevâbların çokluğu ise, bu üstünlük sırasında şübhenin yeridir) demesi yersizdir. Çünkü bu üstünlük sırası, islâmiyyetin sâhibi tarafından açıkça bildirilmeseydi, o zemân şübhenin yeri olurdu. Bildirildikten sonra, niçin şübhe ediyor? Eshâb-ı kirâm, bu üstünlüğü açıkça veyâ işâretle anlamasalardı, hiç bildirirler miydi? Dördünü de berâber bilen ve aralarında üstünlük aramak lüzûmsuzdur diyenlerin, bu sözü lüzûmsuzdur. Din büyüklerinin söz birliğine, lüzûmsuz lâf demekden dahâ lüzûmsuz, dahâ boş lâf olur mu? Yoksa, üstün kelimesi mi, onların böyle boşu boşuna söylemesine yol açıyor. Muhyiddîn-i Arabînin, (Hilâfetlerin sırası, ömrlerinin sırasına göre idi) demesi de, müsâvî olmalarını göstermez. Çünkü halîfelik başkadır, üstünlük başkadır. Bu sözü, üstünlük bakımından söyledi dersek, yine güvenilecek, şâhid tutulacak bir söz olmayıp, onun hatâli sözlerinden biri olmuş olur. Onun, Ehl-i sünnet âlimlerinin sözlerine uymıyan birkaç keşfi, buluşları, doğru değildir. Böyle sözlere ancak, rûhları hasta, kalbleri bozuk olan veyâ herşeyi körü körüne taklîd eden uyur.

Eshâb-ı kirâm “aleyhimürrıdvân” arasındaki muhârebelerin, ayrılıkların, iyi sebeplerden ileri geldiğine, dünyâ ni’metleri için, nefsin arzûları için olmadığına inanmak lâzımdır. Sa’deddîn-i Tefâtânî, hazret-i Alîyi “radiyallahü anh” aşırı sevenlerden olduğu hâlde, diyor ki: (Onların ayrılıkları ve muhârebeleri hilâfet için değildi. İctihâdda yanılmaktan ileri gelmişti.) [Fâtih sultân Muhammed hân devri âlimlerinden Ahmed-i Hayâlî hazretleri, Ömer Neseînin (**Akâid-i Neseî**) kitâbına, Sa’deddîn-i Tefâtânînin yaptığı büyük şerhe, ayrıca çok kıymetli bir hâşiyeye yazmıştır.] Hayâlî, bu hâşiyesinde diyor ki: (Hazret-i Mu’âviye “radiyallahü anh” ve onunla berâber olanlar, hazret-i Alîye “radiyallahü anh” uymadı. Bununla berâber onun, o zemânda bulunanların en üstünü olduğunu ve halîfelik onun hakkı olduğunu biliyor ve söylüyorlardı. Hazret-i Osmânı “radiyallahü anh” şehîd edenleri yakalılarak cezâlarını vermediği için, isyân etmişlerdi.) Karamânî hâşiyesinde, [ya’nî (**Şerh-ı akâid**) kitâbı kenârlarına yaptığı açıklamalarda] diyor ki, imâm-ı Alî “kerremallahü vecheh” buyurdu ki: (Kardeşlerimiz bizi dinlemedi. Onlar kâfir değildir. Günâha da girmediler. Çünkü dinden, islâmiyyetden anladıklarını yapıyorlar.) İctihâdda yanılmak kabâhat olmadığı ve birşey söylenmeyeceği şübhesizdir. Sahâbe-i kirâmın, Peygamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” sohbetinde, dersinde yetişdiklerini düşünerek, hepsini iyi bilmemiz ve hepsine hurmet göstermemiz lâzımdır. Peygamberimizi “sallallahü aleyhi ve sellem” sevdiğimiz için, hepsini sevmeliyiz! Zirâ, (**Onları seven, beni sevdiği için sever ve onlara düşmanlık eden, bana düşman olduğu için eder**) buyurulmuştur. Ya’nî Eshâbıma “radiyallahü anhüm” olan sevgi, bana olan sevgidir ve onlara olan düşmanlık, bana düşmanlıktır. Alî “radiyallahü anh” ile muhâbe eden Eshâb-ı kirâmın bize hiçbir yakınlığı ve hiçbir tanışıklığımız yok. Hattâ bu muhârebeleri bizi üzüyor, incitiyor. Fekat, Pey-

gamberimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” Eshâbı oldukları için, onları sevmekle emr olunduk. Herbirini incitmekden, onlara düşmanlık etmekden men’ olunduk. O hâlde, hepsini sevmeğe mecbûruz. Onları, Peygamberimizi “sallallahü aleyhi ve sellem” sevdiğimiz için severiz. Onlara düşmanlıktan ve eziyyet etmekden kaçırırız. Çünkü onların incitilmesi ve düşmanlığı, Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimize gider. Yalnız haklı olanı ve yanılanı söyleriz. Ya’nî, hazret-i Emîr “radiyallahü anh”, haklı idi. Ona karşı gelenler, hatâ etmiş idi. Bundan fazla birşey söylemek, doğru değildir. Muhammed Eşrefe yazdığım mektûbda, bunları uzun bildirmişdim. Anlamadığınız birşey kaldı ise, o mektûbu okuyunuz! [Adı geçen mektûb, ikiyüzellibirinci [251] mektûb olup, (**Eshâb-ı Kirâm**) kitâbına tercemesini eklemiştik. Bu kitâbda çok lüzûmlu ve kıymetli bilgiler ve imâm-ı Rabbânînin “kuddise sirruh” hâl tercemesi de vardır.]

İBÂDETLER: İmânî, i’tikâdı düzelttikden sonra, fikh ahkâmını, [ya’nî dînimizin emr etdiği ve yasak etdiği işleri] öğrenmek, elbette lâzımdır. Farzları, vâcibleri, halâl ve harâmları, sünnet ve mekrûhları ve şübhelileri lüzûmu kadar öğrenmeli ve bu bilgi ile hareket etmelidir. Fikh kitâblarını öğrenmek, her müslimâna lâzımdır. [Bunları bilmeden müslimânlık olmaz.] Allahü teâlânın emrlerini yapmağa, Onun beğendiği gibi yaşamağa çalışmalıdır. Onun en çok beğendiği ve emr etdiği şey, hergün beş vakt nemâz kılmaktır. Nemâz, dînin direğidir. Nemâzın, ehemmiyyetinden ve nasıl kılınacağından birkaç şey bildireceğim. Cân kulağı ile dinleyiniz! Önce, sünnete [ya’nî fikh kitâblarında yazılana] tâm uygun olarak, abdest almalıdır. Abdest alırken yıkanması lâzım olan yerleri üç def’a ve her def’asında, her taraflarını temâm yıkamağa çok dikkat etmelidir. Böylece, sünnete uygun abdest alınmış olur. Başa mesh ederken, başın her tarafını kaplıyarak sıgamalıdır. Kulakları ve enseyi iyi mesh etmelidir. Ayak parmaklarını hilâl ederken, [ya’nî parmak aralarını temizlerken] sol elin küçük parmağını, ayak parmaklarının alt tarafından, aralarına sokulması bildirilmiştir. Buna ehemmiyyet vermeli, müstehab diyip geçmemelidir. Müstehabları hafîf görmemelidir. Bunlar, Allahü teâlânın sevdiği şeylerdir ve beğendikleridir. Eğer, bütün dünyâyı vermekle, beğendiği bir işin yapılabilceği bilinmiş olsa ve dünyâyı verip o iş yapılabilse, çok kâr edilmiş olur ve birkaç saksı parçası verip kıymetli bir elması ele geçirmek gibi olur. Yâhud, birkaç çakıl parçasını verip, ölmüş bir sevgilinin rûhunu geriye getirerek, hayât kazandırmak gibidir.

Nemâz, mü’minlerin mi’râcüdür. Ya’nî, mi’râc gecesinde Peygamberimize “sallallahü aleyhi ve sellem” ihsân olunan ni’metler, bu dünyâda, Onun ümmetine yalnız nemâzda tatdırılmaktadır. Erkekler, farz nemâzları cemâ’at ile kılmağa çok dikkat etmeli, hattâ birinci tekbîri imâm ile berâber almağı kaçırılmamalıdır. [Kadınların gerek cemâ’at ile nemâz kılmak için, gerekse hâfız dinlemek veyâ mevlid dinlemek için, câmi’lerde erkekler arasına karışmaları ve hele sevâb kazanmak için Cum’a nemâzlarına gelmeleri günâhdır.]

Nemâzları vaktinde kılmak [ve vaktinde kıldığını bilmek] şarttır. [Yalnız iken, her nemâzı evvel vaktinde kılmalı, ikindiye ve yatsıyı İmâm-ı a’zamın kavline göre kılmalıdır. Nemâz ne kadar geç kılınırsa sevâbı o ka-

dar azalır. Müstehab olan vaktler, cemâ't ile kılmak için, mescide gitmek içindir. Nemâzı kılmadan vakti çıkarsa, adam öldürmüş gibi büyük günâh olur. Kazâ etmekle, bu günâh afv olmaz. Yalnız borc ödenir. Bu günâhu afv ettirmek için, tevbe-i nasûh yapmak veyâ hacc-i mebrûr yapmak lâzımdır. **(İbn-i Âbidîn).]**

Nemâzda Kur'ân-ı kerîmi sünnet olan mikdârda okumalıdır. Rükû'de ve secdelerde hareketsiz durmak, herhâlde lâzımdır. Çünkü, farz veyâ vâcibdir. Rükû'den kalkınca, öyle dik durmalıdır ki, kemikler yerlerine yerleşsin. Bundan sonra, bir mikdâr, bu şekilde durmak farzdır veyâ vâcib veyâ sünnet demişlerdir. İki secde arasında oturmak da böyledir. Bunlara herhâlde çok dikkat etmelidir. Rükû'de ve secdelerde tesbîh en az üç kerredir. Çoğu yedi veyâ onbirdir. İmâm için ise, cemâ'atin hâline göredir. Kuvvetli bir insanın, sıkıntısı olmadığı zemânlarda, yalnız kılariken, tesbîhleri, en az mikdârda söylemesi, ne kadar utanacak bir hâldir. Hiç olmazsa, beş kerre söylemelidir. Secdeye yatariken, yere dahâ yakın a'zâyı, yere dahâ evvel koymalıdır. O hâlde, önce dizler, sonra eller, dahâ sonra burun, en sonra da alın konur. Dizlerden ve ellerden, evvelâ sağlar yere konur. Secdeden kalkarken, yukarıda olan a'zâ evvel kaldırılır. O hâlde, evvelâ alın kaldırılmalıdır. Ayakda iken, secde yerine, rükû'de iken ayaklara, secdede burun ucuna ve otururken iki ellere veyâ kucağına bakılır. Bu söylediğimiz yerlere bakıp da, gözler etrâfa kaymaz ise, nemâz, cem'iyetle kılınabilir. Ya'nî kalb de, dünyâ düşüncelerinden kurtulabilir. Huşû' hâsıl olur. Nitekim, Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" böyle buyurmuştur. El parmaklarını rükû'de açmak ve secdede birbirlerine yapıştırmak sünnetdir. Bunlara da dikkat etmelidir. Parmakları açık yâhud bitişik bulundurmamak sebepsiz, boş şeyler değildir. İslâmiyyetin sâhibi [ya'nî Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem"] fâidelerini düşünerek böyle yapmıştır. Bizler için, islâmiyyetin sâhibine uymak kadar büyük bir fâide yoktur "aleyhissalevâtü vesselâm". Bu söylediklerimiz, fıkıh kitâblarında bildirilen şeyleri yapmağa teşvîkdir, heveslendirmekdir. Allahü teâlâ, bize ve size islâmiyyetin gösterdiği sâlih işleri yapmak nasîb etsin! Peygamberlerin seyyidi, efendisi, en iyisi, en üstünü hurmeti için "aleyhi ve aleyhim ve alâ âli küllin minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ", bu düâmızı kabûl buyursun! Âmîn. İmânı tashîh etdikden sonra, eğer nemâzın fâidesini ve ona mahsûs üstünlükleri anlamak isterseniz, üç mektûbu okuyunuz! Bunlardan birini oğlum Muhammed Sâdîka, ikincisini mîr Muhammed Nu'mâna, üçüncüsünü Tâceddîn hazretlerine yazmışdım. [Bunlar, **(Mektûbât)**ın birinci cildinde **[Mektûbât Tercemesinde]** 260, 261 ve 263. cü mektûblardır.

İnsanın yükselmesini, se'âdet-i ebediyeye kavuşmasını, bir tayyârenin uçmasına benzetirsek, i'tikâd ile amel, ya'nî îmân ile ibâdet, bunun gövdesi ve motorları gibidir. Tesavvuf yolunda ilerlemek de, bunun enerji maddesi, ya'nî benzini demektir. Maksada ulaşmak için, tayyâre elde edilir. Ya'nî, îmân ve ibâdet kazanılır. Harekete geçmek için, kuvvet maddesi ya'nî tesavvuf yolunda ilerlemek lâzımdır.]

Tesavvuf, ehl-i sünnet i'tikâdından ve islâmiyyetin emrlerinden başka şeylere kavuşmak için değildir. Ehl-i sünnet i'tikâdının yakînî ve vicdânî ol-

ması, ya'nî sağlamaşması, şüphe getiren te'sîrlerle sarsılmaması içindir. Akl ile, delîl ile kuvvetlendirilen îmân, böyle sağlam olamaz. Ra'd sûresi yirmisekizinci âyetinde meâlen, **(Kalblere îmânın sinmesi, yerleşmesi ancak ve yalnız zikir ile olur)** buyruldu. Tesavvufun ikinci gâyesi, ibâdetlerde kolaylık, lezzet hâsıl olması, nefis-i emmâreden doğan tenbelliklerin, sıkıntıların giderilmesidir. Şunu da iyi anlamalı ki, tesavvufa sarılmak, herkesin bilmediklerini görmek, gaybden haber vermek, nûrları, rûhları ve kıymetli rü'yâlar görmek için değildir. Bunların hepsi, boş ve fâidesiz şeylerdir. Her zemân görülen ziyânın, çeşidli renklerin ve tabî'atdeki güzelliklerin ne kusûrları vardır ki, insan bunları bırakıp da, başka şeyler görmek için, birçok sıkıntılara katlansın. Çünkü bu ziyâ da, o nûrlar da, bu güzel şekiller de, o şeyler de hepsi, Allahü teâlânın yarattığı şeylerdir ve hepsi Onun varlığını ve kudretinin sonsuzluğunu gösteren şâhidlerdir.

Tesavvuf yolu çokdur. Bunların içinde en lüzûmlusu ve en uygunu sünnete yapışan ve bid'atlerden kaçan büyüklerimizin yoludur. Bu büyükler, her sözlerinde ve her hareketlerinde, sünnete uyup da, kendilerinde hiçbir keşf, kerâmet, hâl, görüş ve bilişler hâsıl olmaz ise, hiç üzülmeyiz. Fekat bunların hepsi hâsıl olup da, sünnete uymakta gevşek davranırlarsa, bunları hiç beğenmezler. İşte bunun içindir ki, bunların yolunda simâ' ve raks, [ya'nî mûsikî ve dans gibi şeyler] yasaktır. Böyle şeylerden hâsıl olacak lezzet ve hâllere kıymet vermemişlerdir. Hattâ, yüksek sesle zikir etmeğe bid'at demişler. Bundan hâsıl olan şeylere dönüp bakmamışlardır. Birgün büyük üstâdımın huzûrunda, sofrada hizmet ediyordum. Kendilerini sevenlerden, şeyh Kemâl yemeğe başlarken, huzûrlarında yüksek sesle Besmele çekti. Bu hâl, kendilerine çok tadsız gelip şiddetle men' etdiler ve (Bir dahâ, bizimle beraber yemekde bulunmamasını ona söyleyiniz!) dediler. Üstâdım hazretlerinden duymuşdum ki, hâce Muhammed Behâeddîn-i Buhârî "kuddise sirruh", Buhârâ âlimlerini toplayıp, üstâdı, seyyid Emîr Gilâl hazretlerinin evine götürdü. Yüksek sesle zikir etmek bid'atdır, bundan vaz geçiniz dediler. Seyyid hazretleri de, doğru sözü, her nerede olursa olsun, anlayıp seve seve aldıkları için kabûl buyurup, artık yapmayız dediler. [Celâleddîn-i Rûmî "kuddise sirruh" da, zikrin kalb ile, sessiz olacağını (**Mesnevî**)de yazmaktadır.] Bu yolun büyükleri, zikrin bile yüksek sesle yapılmasını bu derece men' edince, simâ' ve raks, coşmak, zıplamak, na'ra atmak gibi şeylere, bağırmağa ne demezler?

Bu fakîre göre islâmiyyetin izn vermediği şeylerin, hâsıl edeceği bütün hâller, zevkler, hep istidrâcdır. Zîrâ, kâfirlerde ve fâsıklarda da böyle hâller hâsıl olmakda ve bu kâinât aynasında, onlar da, tevhîd, keşf gibi şeyler öğrenmekde, içlerine doğmaktadır. Eski Yunân felesoflarından ve Hindistândaki cûkiyye [Berehmen dînindeki dervîş] ve Berehmen papaslarında da, bu hâller görülmektedir. Hâllerin doğru olmasına alâmet, islâmiyyete uygun olmaları ve harâm şeylerden hâsıl olmamalarıdır. Simâ [mûsikî] ve raks [dans], lehv ve la'bdır, ya'nî oyundur. Lokmân sûresi altıncı âyetinde, **(Lehv-el-hadîs)** tegannî ile okumağı yasak etmek için indi. Abdüllah ibni Abbâsın "radiyallahü anhümâ" talebesinden olan, imâm-ı Mücâhid, Tâbi'nin büyüklerindedir. Bu âyet-i kerîmenin, tegannîyi yasak ettiğini bildirdi. (**Medârik tefsîri**)nde, [ve büyük âlim Senâullah-i Pâ-

nî Pûtî hazretlerinin on cild olan (**Tefsîr-i Mazherî**)sinde], (**Lehv-el-hadîs**) musikî demekdir diyor. Abdüllaah ibni Abbâs ve Abdüllaah ibni Mes'ûd "radiyallahü anhüm", bu âyet-i kerîmenin, tegannîyi yasak ettiğine yemîn etmiştir. İmâm-ı Mücâhid, Furkan sûresi, yetmişikinci âyetinin meâl-i şerîfinin, (**Günâhları afv ve magfîret edilecek olanlardan biri, tegannî, şarkı okunan yerlerde bulunmıyanlardır**) olduğunu bildirdi. İ'tikâdda mezhebimizin imâmı olan, Ebû Mensûr-i Mâ-Türîdînin, (Zemânımızdaki, tegannî ile okuyan hâfızların, nağmelerini işiterek, Kur'ân-ı kerîmi ne güzel okudun diyen kimse, kâfir olur. Karısı boş olur. O zemâna kadar, yaptığı ibâdetlerinin sevâbı gider) dediğini, kitâblar yazmaktadır. Ebû Nasr-ı Debbûsî buyuruyor ki, kâdî Zahîreddîn-i Hârezmî buyurdu ki, (Bir şarkıcıdan veyâ başka bir yerden tegannî dinliyen veyâ başka, herhangi bir harâm işi gören kimse, harâm olduğuna inanarak veyâ inanmıyarak, bunlara, ne güzel dese, o anda îmânı gider. Çünkü Allahü teâlânın emrine ehemmiyyet vermemiş olur. İslâmiyyete kıymet vermıyen kimsenin, kâfir olacağını, bütün müctehidler, sözbirliğı ile bildirmişdir. Böyle kimselerin ibâdetleri kabûl olunmaz. Önce kazanmış olduğu sevâblar yok edilir. Böyle felâketden Allahü teâlâyâ sığınırız!).

Mûsikînin harâm olduğunu bildiren, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler ve fikh âlimlerinin yazıları o kadar çokdur ki, saymak güçtür. Tegannînin câiz olduğunu gösteren, mensûh bir hadîs veyâ bir fetvâ görülürse, ehemmiyyet vermemelidir. Çünkü hiçbir âlim, hiçbir zemânda, tegannînin mubâh olduğuna fetvâ vermemiş, raks [dans] etmeğe izin verilmemiştir. İmâm-ı Zıyâeddîn-i Şâmî "rahmetullahi aleyh", (**Mültekit**) adındaki kitâbında böyle bildirmektedir.

Tesavvufcuların birşeyi yapıp yapmaması, halâl veyâ harâm olmasını göstermez. Onlara bakılmaz. Yaptıklarına da birşey demeyiz. Ma'zûr görürüz. Onların hâlini, Allahü teâlâ bilir ve bildiğı gibi karşılar. Birşeyin halâl veyâ harâm olduğunu anlamak için, imâm-ı a'zam Ebû Hanîfenin, imâm-ı Ebû Yûsûf Ensârînin ve imâm-ı Muhammed Şeybânînin sözlerine bakılır. Ebû Bekr-i Şiblî ve Ebûl-Hüseyn-i Nûrî ve Cüneyd-i Bağdâdî "rahmetullahi aleyhim" gibi, tesavvuf büyüklerinin yapıp yapmadıklarına bakılmaz. [Fekat, bunların islâmiyyetden verdikleri haberler çok doğrudur. Bildirdiklerinin hepsine inanmak ve uymak lâzımdır.] İslâmiyyetden ve tarîkatden haberi olmyan, ham sofular, pîrimiz böyle yapıdı diye, behâne ederek, hayhuy etmeğı, tegannî ve dans etmeğı, din ve ibâdet hâline sokmuşlar. Bunlarla sevâb kazanıyoruz sanmışlar. En'âm sûresinin yetmişinci ve A'râf sûresinin ellinci âyetinde meâlen, (**Ey sevgili Peygamberim "sal-lallahü aleyhi ve sellem"! Dinlerini, ibâdetlerini, [şarkı ile, mûsikî ile] oyun ve eğlence hâline sokanlardan uzak ol! Onlar Cehenneme gideceklerdir**) buyurulmuştur.

Yukarıda bildirilenlerden anlaşılıyor ki, harâm olduğu kat'î olan işleri, beğenen kâfir olur. Müslimân değildir, mürted olmuştur. [Hâlbuki harâmları, tatlı gelse dahî, çirkin bilerek, üzülererek yapanlar kâfir olmaz.] O hâlde, düşünmeli ki, harâmlara kıymet verenlerin ve bunları ibâdet bilenlerin hâli ne oluyor? Cenâb-ı Hakka sonsuz hamd ve şükr olsun ki, bizi yetışdiren büyüklerimiz, bu pislige bulaşmadı. Kendilerine uyararak, bu şenî

şeyleri yapmaktan bizleri kurtardılar. İştidiğime göre, büyük üstâdımın kıymetli oğulları, tegannîye tutulmuş. Cum'a geceleri toplanıp, ilâhîler, kasîdeler okumağı âdet edinmiş. Orada bulunan tanıdıklarımızın çoğu da, bunlara uyup, geliyormuş. Bunu duyunca çok, hem de pekçok hayret etdim. Başkalarının talebesi, kendi üstâdlarının yaptığını behâne ederek, onlar da yapıyor. İslâmiyyetin yasak ettiğini, pîrlerinin yapması ile örtbas ediyorlar. Hakları olmamakla berâber, kendilerine pîrlerini siper ediyorlar. Hâlbuki, bizim arkadaşlarımız, bu kabâhatlerine acabâ neyi behâne edebilecekler? Hem islâmiyyet harâm etmiş, hem de büyüklerimiz kaçınmıştır. Bu işi, islâmiyyet de, tesavvuf da beğenmiyor. İslâmiyyet men' etmeseydi bile, yalnız büyüklerimizin yolunda bulunmayan şeyleri yapmak, ne kadar çok şenî olurdu? Ayrıca, islâmiyyet de harâm ettiğinden, şenâ'atin büyüklüğünü düşünmelidir. Hepinize selâm ederim.

[İmâm-ı Rabbânî "kuddise sirruh" hazretleri, üçüncü cildin yetmişikinci mektûbunda, hâce Hüsâmeddîn Ahmede buyuruyor ki:

(Kur'ân-ı kerîmi, kasîdeleri ve mevlidi güzel sesle okumak câizdir. Harâm olan, nağme yapmak, ya'nî sesi mûsikî perdelerine uydurmakdır ki, harfler değışmekte, ma'nâ bozulmaktadır. Bunları, nağme yapmadan ve Allah rızası için okumak şartı ile, güzel sesle okumak câizdir. Fekat, dinlerini kayırmıyanlar, bu şartları gözetmeyeceklerinden, buna da müsâ'ade etmemek, bu fakîre dahâ uygun geliyor). Kadın, erkek, bir arada olmamak da lâzımdır].

267

İKİYÜZALTMİŞYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Hüsâmeddîn Ahmede "rahmetullahi aleyh" yazılmıştır. Esrâr ve dekâk bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun sevgili Peygamberine ve Âline salât ve selâm olsun! Size ve bütün müslimânlara düâlar olsun! Lutf ederek, bu fakîre gönderdiğiniz mektûbu okumakla şereflendik. Allahü teâlâ, buna karşılık olarak size iyilikler versin! Allahü teâlânın, ihsân eylediği ni'metlerden hangisini yazayım? Onlara karşı şükrü nasıl bildireyim? Allahü teâlânın tevfiği ile yağdırılan ilmlerin ve ma'rifetlerin çoğu yazılıyor. Anlıyan, anlamıyan herkes okuyor. Fekat, ayrıca verilen ince ve gizli şeylerden hiçbiri açığa vurulamıyor. Hattâ harfle, işâretle de, birşey söylenemiyor. Bu fakîrin ma'rifetlerini toplamış olan kıymetli oğlum, sülûk ve cezbe makâmlarına yükselmiş iken, ona da, bu ince bilgilerden söz edilemiyor. Bunların örtülmesine titizlikle çalışılıyor. Evet oğlum, bu gizli bilgilere kavuşmuşdur ve yanılmaktan, şaşımaktan korunmakta olduğunu biliyorum. Fekat, çok ince olduklarından dil tutuluyor. Gizlilikleri, ağzın açılmasını önüyor. Hâlim, Eş-Şuarâ sûresi, onüçüncü âyetinin, (**Göğsüm daralıyor, dilim tutuluyor**) meâl-i şerifine uygundur. Bu sırlar, beyâna gelmeyen cinsden değil, belki beyâna sığmıyan sırlardır.

***Hâfızın feryâdı boşuna değil,
şaşacak şey çokdur onda, iyi bil!***

Saklamak için uğraşdığımız bu ni'metlerin hepsi, Peygamberlerin “aleyhi-müsavvâtü vetteslîmât” Peygamberlik kaynaklarından gelmektedir. Meleklerin yüksekleri de, bu ni'mete ortakdılar. Peygamberlerin “aleyhi-müsavvâtü vetteslîmât” izinde gidenlerden dilediklerini de bu ni'metle şereflendirirler. Ebû Hüreyre “radiyallahü anh” hazretleri buyurdu ki, (Re-sûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizden iki ilm öğrendim. Bu iki ilmden birini size açıkladım. İkinci ilmi eğer bildirir isem, beni öldürürsünüz). Bu ikinci ilm, gizli olan ilmdir. Bunu herkes anlayamaz. Bu, Allahü teâlânın büyük ni'metidir. Bu ni'meti dilediğine verir. Allahü teâlâ, büyük ni'metler vericidir. Çok kıymetli hocamın çocuklarına yazılan mektûbu, lutfen gözden geçiriniz!

Kıymetli efendim! Bu fakîre göre, tesavvufda bid'at meydâna çıkarmanın çirkinliği, dinde bid'at yapmanın çirkinliğinden az değildir. Tesavvufun bereketleri, bid'at çıkmadığı müddetçe akar gelir. Tesavvufda bir değişiklik yapılmıca, feyzler ve bereketlerin gelmesi de durur. Bunun için tarîkatde bir değişiklik olmamasına çok dikkat etmelidir. Tarîkatden olmiyanlarla görüşmemelidir. Her nerede ve her kim olursa olsun, tarîkati değişdiren birşey görülürse, zorla ve elbette önlemelidir. Tarîkatin doğrusunu kuvvetlendirmeli ve yaymalıdır. Vesselâm, vel-ikrâm.

268

İKİYÜZALTMİŞSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Hân-ı Hânâna yazılmışdır. Peygamberlere vâris olan âlimlerin kimler olduğu ve gizli bilgilerin neler olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği kullarına selâm olsun! Buradaki fakîrlerin hâli hamd etmeğe lâyıktır. Sizin de selâmetde, âfiyette ve doğru yolda olmanıza düâ ederim. Konumuz, ilmde vâris olmak olduğundan, vaktin izn verdiği kadar, birkaç kelime dahâ yazıyorum. Hadîs-i şerîfde, **(Âlimler, Peygamberlerin vârisleridir)** buyuruldu. Peygamberlerin “aleyhi-müsavvâtü vetteslîmât” bıraktığı ilm iki dürlüdür:

1. Ahkâm bilgileri, 2. Esrâr bilgileri.

Bir âlimin vâris olması için, bu ilmlerin ikisinden de pay alması lâzımdır. Yalnız birisinden pay alan kimse vâris olamaz. Çünkü vâris, bırakılan malın herbirinden pay alır. Bir kısmından alıp, başka parçalardan almaması olamaz. Belli bir kısımdan payı olana vâris denilmez. Buna alacaklı denir. Alacaklı olan, yalnız hakkı olan maldan alır. Peygamberimiz “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” başka bir hadîsde, **(Ümmetimin âlimleri, İsrâîl oğullarının Peygamberleri gibidir)** buyurdu. Burada bildirilen âlimler de, vâris olan âlimlerdir. Alacaklı gibi olanlar değildir. Alacaklı olanlar, kalan malın yalnız bir kısmından alırlar. Çünkü vâris çok yakın olduğu için ve şahidi olduğu için malı bırakan kimse gibidir. Alacaklı olan ise, böyle değildir. İşte vâris olmiyan, âlim olamaz. Buna belki belli birşeyin âlimidir denilebilir. Meselâ, fıkîh âlimidir denir. **(Âlim)**, vâris olana denir ki, her iki ilmden de nasîbi vardır. İlm-i esrâr deyince, çok kimse, tevhd-i vücûdî, [herşeyde, bir olan varlığı görmek, bir olanda herşeyi görmek gibi] bilgileri sa-

nır. (İhâta, sereyân, kurb, ma'ıyyet gibi, hâl sâhibi sâliklerin anladıkları şeyleri bilmekdir) der. Hâşâ! Böyle değildir. Bu bilgiler, esrâr bilgileri değildir. Bunlar, Peygamberlik makâmına yakışacak bilgiler değildir. Çünkü bu bilgiler, tarîkat serhoşluğu, hâllerin kapladığı zemân hâsıl olur. Bunlar, ayık, şü'ûrlu olanların bilgileri değildirler. Peygamberlerin bilgileri ise, hem ahkâm bilgileri, hem esrâr bilgileri, hepsi ayık, şü'ûrlu bilgilerdir. Hiçbirine, dalgınlık bilgileri hiç karışık değildir. Dalgınlık bilgileri, vilâyet derecelerine uygundur. Çünkü Vefîler, sekr, dalgın hâlde olurlar. Bu bilgiler, olsa olsa, vilâyetin esrârı olurlar. Nübüvvetin esrârı değildirler. Her ne kadar Peygamberlerin de vilâyetleri varsa da, vilâyete bağlı olan şeyler, bu büyüklerde küçük kalmakta, Peygamberliğe bağlı şeyler yanında yok gibi olmaktadır. Fârisî beyt tercemesi:

***Güneş doğar, aydınlanır memleket,
sabâh yıldızı görünemez elbet.***

Kitâblarımda, mektûblarımda açıkladım. Yine bildiriyorum ki, Peygamberlik derecelerinin üstünlüğü büyük bir deniz gibidir. Evliyâlık dereceleri, bu denizin yanında bir damla gibi kalır. Fekat, ne yapayım ki, Peygamberliğin derecelerine yetişemiyen çok kimse, (Vilâyet nübüvvetden dahâ yüksektir) dedi. Birçoğu da, bu sözü çevirerek, (Peygamberlerin vilâyeti, kendi nübüvvetinden dahâ üstündür) dedi. Bunların hepsi de, Peygamberliğin ne olduğunu anlayamamışlardır. Anlamadan konuşmuşlardır. Sekr, [ya'nî şü'ûrsuz, dalgınlık hâlini] sahv, ya'nî uyanıklıktan üstün görenleri de böyledir. Sahvın ne olduğunu bilmiş olsalardı, sahvın yanında sekri dillerine bile almazlardı. Fârisî mısra' tercemesi:

Toprak nerede, temiz âlem nerede?

Bunlar yüksek insanların sahvını, câhillerin sahvları gibi sanmış olacaklar ki, sekri sahvdan üstün tutmuşlar. Keşki, câhillerin sekrini de, yükseklerin sekri gibi bilselerdi de, öyle söylemeselerdi. Çünkü aklı olan herkes bilir ki, sahv, sekrdan, ya'nî ayıklık serhoşlukdan elbette iyidir. Câhillerin sahvları da böyledir. Büyüklerin sahvları da böyledir. Evliyâlığı Peygamberlikden ve sekri sahvdan üstün tutmak, kâfirliği, müslimânlıktan üstün tutmağa ve bilgisizliği ilmden dahâ üstün tutmağa benzer. Çünkü küfr ve cehl, evliyâlığa benzer. İslâm ve ma'rifet ise, Peygamberlikte olur. Hallâc-ı Mensûr “kadde-sallahü teâlâ sirrehül'azîz” diyor ki, Arabî beyt tercemesi:

***Allahın dînine inanmıyorum, küfr lâzımdır,
müslimânlar beğenmeseler de, bence böyledir!***

Muhammed “aleyhisselâm” küfrden sakınmış, Allahü teâlâyâ sığınmıştır. İsrâ sûresinin seksendördüncü âyetinde meâlen, **(Onlara de ki, herkes, yaradılışında bulunana yapar!)** buyuruldu. İslâmiyyetde, islâm küfrden iyi olduğu gibi, hakîkatde de, islâmın küfrden iyi olduğunu bilmek lâzımdır. Çünkü islâmiyyet, hakîkatin sûretidir.

Süâl: Evliyâlığın **(Cem')** denilen derecelerinde, küfr, cehl ve sekr bulunduğu gibi, dahâ üstündeki **(Fark)** denilen derecelerinde, islâm, sahv ve ma'rifet vardır. Böyle olunca, küfr, sekr ve cehl, vilâyet derecelerinde bu-

lunur demek nasıl olur?

Cevâb: Fark derecelerinde bulunan sahv ve benzerleri, cem' derecelerindeki koyu sekre göre olan sahv'dır. Oradaki sahv, sekr ile karışık. Oradaki islâm da, küfr ile karışık. Ma'rifet de, cehl ile bulanmış. Eğer yazılabilsen, fark derecelerindeki hâlleri, ma'rifetleri uzun uzadıya bildirir, o mertebede sekr ve benzerlerinin karışmış olduklarını açıklardım. Zekî olanlar, böyle olduğunu, düşünerek de anlıyabilirler. Şaşılır, doğrusu çok şaşılır! Şu kadar bilmek lâzımdır ki, Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" bütün o büyüklüklerini ve üstünlüklerini, Peygamberlik yolunda buldular. Vilâyet yolunda değil! Evliyâlık, Peygamberliğin hizmetcisinden başka birşey değildir. Evliyâlık, Peygamberlikten üstün olsaydı, meleklerin yüksek olanlarında Evliyâlık, başka vilâyetlerden üstün olduğu için, Peygamberlerden "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" daha yüksek olurlardı.

Evliyâlığı Peygamberlikten daha üstün bilenlerden birçoğu, meleklerin yükseklerindeki vilâyetin, Peygamberlerdeki vilâyetten daha üstün olduğunu görerek, (Meleklerin yüksekleri, Peygamberlerden daha üstündür) dediler. Böylece Ehl-i sünnet âlimlerinin "rahmetullahi aleyhim ecma'în" çoğunlukla bildirdikleri yoldan ayrıldılar. Bu yanlışlıkları, hep Peygamberliği anlamamaktandır.

Peygamberlik zemânı uzaklaştığı için, şimdi herkes Peygamberlik derecelerini, Evliyâlık derecelerinden aşağı sanıyorlar. Bunun için, bunun üzerinde sözü uzatdım. İşin içyüzünü biraz aydınlatmış oldum. Yâ Rabbî! Günâhlarımızı afv eyle. Ayaklarımızı doğru yolda bulundur! Kâfirlere karşı savaşırken bize yardımcı ol! Âmîn. Kıymetli kardeşim meyân şeyh Dâvüd, yanınıza geliyordu. Bu yazılara sebep oldu. Vesselâm.

269

İKİYÜZALTMİŞDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, Mürtezâ hâna yazılmıştır. Din düşmanlarını aşağılamak, uydurma putlarını yıkmak lâzım olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği kullarına selâm olsun! Herkesin bir isteği vardır. Bu fakîrin arzusu, Allahü teâlânın düşmanlarına ve Onun sevgili Peygamberinin "aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm" düşmanlarına sertlik göstermek ve o alçakların alçaklıklarını açıklamaktır. Onları ve tapındıkları şeyleri aşağılamaktır. Allahü teâlânın en çok beğendiği işin bu olduğunu iyi biliyorum. İşte bunun için, sizi de, tekrâr tekrâr, bu çok beğenilen işi yapmağa çağırıyorum. Bu işin, müslimânlığın en mühim vazîfelerinin birincisi olduğunu anlatmak istiyorum. Siz oraya gelince, oradaki islâm düşmanları rezîl oldu. [Dilleri tutuldu. Kalemli yazmaz oldu.] Önce, bunun şükürünü yapmak lâzımdır. Tapınmak için, müslimânlara karşı gösteriş yapmak için oraya yığın yığın gidiyorlardı. Allahü teâlâyâ şükürler olsun ki, bizleri bu belâyâ düşmekden korudu. Bu büyük ni'mete şükür etdikden sonra, bu alçakların aşağı, kötü yolda olduklarını yaymağa çalışmalıdır. Bunları ortadan kaldırmak için, açıktan ve el altından, gücünüz yettiği kadar çalışınız! Puta tapınan bu ahmakları elden geldiği kadar aşağılayınız! Şimdiye kadar olan gevşekliklerin zararı, böylece belki

azaltılabilir ve o kusûrların keffâreti olur. Za'îf oldum ve havalar çok soğuk gidiyor. Yoksa, hemen huzûrunuza gelir, sizi bu işe teşvîk ederdim. O alçakların putuna tükürürdüm. Bu işimi, se'âdete kavuşmaklığım için sermâye yapardım. Dahâ ne yazayım? Vesselâm.

270

İKİYÜZYETMİŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Nûr Muhammede yazılmışdır. Ba'zı sohbetlerde bulunmak, bir yana çekilip yalnız yaşamaktan dahâ iyi olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği kullarına selâm olsun! Kardeşimiz şeyh Nûr Muhammed, bu fakîrleri öyle unuttu ki, bir selâmla, bir haberle bile hâtırlamamaktadır. Bir köşeye çekilip, uzlet etmek istiyordunuz. Ona kavuştunuz. Fekat, öyle sohbetler vardır ki, uzletten dahâ kıymetlidir. Üveys-i Karnîyi “rahmetullahi aleyh” düşününüz! Uzlet etmek istedi. Bunun için, insanların en iyisinin “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” sohbetine kavuşamadı. Sohbetin yükseldiği derecelere erişemedi. Tâbi'inden oldu. Birinci derecede olmaktan ikinci dereceye düştü.

Allahü teâlânın lutfü ve ihsânı ile, hergün bir başka sohbet olmaktadır. Hadîs-i şerîfde, **(İki günü bir olan kimse, aldanmıştır)** buyuruldu. Size ve doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafânın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” izinde bulunanlara selâm olsun!

---

*Gelin nemâz kılalım, kalbden pası silelim,
Allaha yaklaşılmaz, nemâz kılınmadıkça!*

*Nerde nemâz kılınır, günâhlar hep dökülür,
İnsan kâmil olamaz, nemâzı kılmadıkça!*

271

İKİYÜZYETMİŞBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Hasen-i Berkîye yazılmışdır. Bir rü'yânın ta'bîri bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği kullarına selâm olsun! Kıymetli kardeşim şeyh Hasenin mektûbu geldi. Allahü teâlâ ona iyi hâller versin. Yüksek derecelere ulaşırsın! Gördüğünüz rü'yâyı yazmışsınız. İyi anlaşıldı. Ümmîdli olunuz. Emr edilmiş olan vazîfenizi yapmağa cân ve gönülden çalışınız. İslâmiyyetin emrlerine uymakda kıl kadar gevşeklik göstermeyiniz. Ehl-i sünnet vel-cemâ'at âlimlerinin “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în” bildirdiklerine uygun, doğru i'tikâd ile kalbinizi süsleyiniz. Fârisî mısra' ter-cemesi:

İş budur. Bundan başkası hiçdir!

Ananız babanız izn verirse ve kardeşleriniz râzı olurlarsa, Hindistâna gelmeği büyük ni'met biliniz! Vesselâm.

İKİYÜZYETMİŞİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mîr seyyîd Muhibbullah-i Mankpûrîye yazılmışdır. İmân-ı gaybın îmân-ı şühûdîden üstün olduğu ve tevhîd-i şühûdî ile tevhîd-i vücûdî bildirilmektedir:

Önce, Allahü teâlâyâ hamd ve Resûlüne salât ederim! Kıymetli kardeşim seyyid mîr Muhibbullah! Biliniz ki, Allahü teâlânın var olduğuna ve sıfatlarına, gaybden, görmeden inananlar, Peygamberlerdir ve onların Eshâbıdır “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”. Geriye tâm dönmüş olan Evliyâ da, çok az, hem de pek çok az sayıda olup, Eshâb-ı kirâm gibidirler. Âlimler ve bütün mü'minlerin îmânları da, gaybden îmândır. (**Uzlet**), ya'nî yalnız yaşayan Velîlerin ve (**İşret**) ya'nî insanlar arasına karışmış Velîlerin îmânları ise, îmân-ı şühûdîdir. İşretde olan tesavvufcular da geriye dönmüşdürler. Fekat, tâm dönmüş değildirlere. Bâtınları, yukarıya bakmaktadır. Zâhirlere, ya'nî bedenleri halk arasında, bânınları ise Hak teâlâ ile dir. Bunların îmânı, bunun için, hep îmân-ı şühûdîdir. Peygamberler “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” geriye tâm dönmüşlerdir. Zâhirlere ile de, bânınları ile de, insanları Allahü teâlâyâ çağırma daktadırlar. Bunların îmânları, bunun için, gaybden ya'nî görmeden inanma dktadır. Ba'zı kitâblarımda yazılı olduğu gibi, geri dönmüş olmakla birlikde, yukarıya bağı kalmak bir kusûrdur. Sona varmış olmama dktadır. Tâm olarak geri gelmek, en sona varmış olmağı gösterir. Tesavvufcular, iki tarafa da bağı kalmağı üstünlük sanıyorlar. Teşbîh ile tenzîhi kendinde toplıyanları yüksek biliyorlar. Fârisî mısra' tercemesi:

Onlar, onlardır, ben de böyleyim yâ Rab!

Peygamberler “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” da'vet makâmından ayrılıp da, bâkî olan âhiret âlemine girince ve geri dönmekle yaptıkları vazîfeleri temâm olunca, (**Refîk-ul-a'lâ**) diyerek, tâm olarak Allahü teâlâyâ dönerler. Yakınlık mertebelerinde ilerlerler. Arabî beyt tercemesi:

***Nî'mete kavuşanlara âfiyet olsun,
Zevallî âşık, birkaç damla ile doysun!***

Bu fakîre göre “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz” üstünlük, yükselirken çokluğun [mahlûkların] hepsini unutmak dktadır. Hattâ, Allahü teâlânın isimlerini ve sıfatlarını da unutmak dktadır. Bânının, Allahü teâlânın zâtından başka birşeyi görmemesidir. Sonra, olan olur. Geri inerken de, yalnız çokluğu görme dktadır. Her mü'min gibi, o da mahlûklardan başka birşey görmemelidir. İbâdet etmekden ve insanları Allahü teâlâyâ inanmağı ve emlerine uymağı çağırma dktan başka birşeyle uğraşmamak dktadır. Bu da'vet işini bitirip, bu fânî âlemden ayrılınca, bütün bütün Allahü teâlâyâ dönmek dktadır. İmân-ı gaybden kurtulup, îmân-ı şühûdîye kavuşma dktadır. İşitdiklerini önünde bulma dktadır. Bu, Allahü teâlânın öyle bir ni'metidir ki, ancak dilediğine verir. Onun ihsânları pek çok dktadır. Yarıda kalmış olanlar, tâm dönmeğı noksânlık sanır. Bânının Allahü teâlâyâ dönmesini, insanları da'vet etmek ve yükseltmek için onlara dönmesinden daha üstün bilirler. Hâlbuki, insanlara dönen,

kendi isteği ile dönmemiş, Allahü teâlânın dilemesi ile, yukarıdan aşağı inmiştir. Kavuşmuş iken, ayrılık hicrânına düşmüştür. Bunun için geri dönen, her ân, Allahü teâlânın irâdesi iledir. Kendi irâdesi yok olmuştur. Allahü teâlâyâ teveccüh eden ise, kavuşmak ve bâtını ile görmek zevkleri içindedir. Yakınlıkla, berâber olmakla sevinmekdedir. Fârisî beyt tercemesi:

***Sevgilinin istediği ayrılık, bana,
Binlerce dahâ tathîr, kavuşmaktansa!***

Arabî şî'r tercemesi:

***Kavuşmak, nefsinin dileğidir,
ayrılık, efendinin emridir.***

***Her ân dost ile berâber olmak,
nefse uymaktan dahâ sevgilidir!***

Geriye dönmenin üstünlükleri, yükseklikleri çokdur. Yukarıya doğru olan Velî, geri dönmüş Velînin yanında, deniz yanındaki bir damla su gibidir. Geri dönmek, Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” üstünlüklerindedir. Yukarıya teveccüh ise, evliyâlıkdadır. Aradaki uzaklığı buradan anlamalıdır. Bu inceliği herkes anlayamaz. Bu, Allahü teâlânın öyle bir ni'metidir ki, dilediğine verir. Allahü teâlâ, büyük ni'metler sâhibidir.

Tenzîh ile teşbîhi kendinde toplıyanlardan birçoğu da diyor ki, bütün mü'minler tenzîh ile, görmeden îmân ediyorlar. Bu îmân ile birlikde teşbîh îmânına da kavuşan ârif olur. Bu ârif, mahlûkları, Allahü teâlânın zuhûru olarak görür. Mahlûkları, vahdetin muhtelif şekiller almış hâli olarak bilir. Yaratanı yarattıklarının içinde görür. Bunlara göre, yalnız tenzîh ile olan, ya'nî yaratana, hiçbirşeye benzemeyen, anlaşılamayan bir varlık olarak inanmak noksânlıktır. Bir olan varlığı bu çoklukdan ayrı olarak düşünmeği ayb bilirler. Hiçbirşeyle bağılılığı olmıyan, hiçbirşeye benzemiyen bir varlığa inananları aşağı derecede sanırlar. Çokluğu düşünmeden, yalnız bir varlığı düşünmeği sınırlı dar bir çerçeve içinde kalmak sanırlar.

Sübhânallah! Allahü teâlâyâ hamd olsun! Peygamberlerin hepsi, (**Âfâkî**), ya'nî insanın dışında olan ve (**Enfüsî**), ya'nî insanın içinde olan putları yok etmeğe uğraşdılar. Bu putların yok edilmesini herkesden istediler. Hiçbirşeye benzemiyen, nasıl olduğu anlaşılamiyan ve varlığı lâzım olan yaratana bir olduğunu bildirdiler. Hiçbir Peygamberin, mahlûklara benziyen bir yaratana îmân edilmesini emr etdiği ve mahlûklar yaratana görünüşleridir dediği hiç işitilmemiştir. Bütün Peygamberler, varlığı lâzım olan yaratana bir olduğunu, söz birliği ile bildirmişlerdir. Ondan başka hiçbirşeye tapılamıyacağını söylemişlerdir. Allahü teâlâ, Âl-i İmrân sûresinin altmışdördüncü [64] âyet-i kerîmesinde meâlen, (**Kitâblı kâfirlere söyle! Aramızda ortak olan kelimeyi söyleyiniz! Ya'nî Allahü teâlâdan başka hiçbirşeye tapınmayınız! Ona hiçbirşeyi ortak etmeyiniz. İçimizden hiçbir kimseyi yaratıcı Rab tanımayız deyiniz!**) buyuruyor. Bu tesavvufcuların sözleri, sonsuz Rab tanıdıklarını göstermekdedir. Herşey, bir olan Rabbimizin görünüşüdür, diyorlar. Bu sözlerine şâhid olarak Hadîd sûresinin üçüncü [3] âyet-i kerîme-

sindeki, **(Herşeyin başlangıcı ve sonu ve her görünen ve görünmeyen hep Odur)** ve Enfâl sûresinin onyedinci [17] âyet-i kerîmesindeki, **(O atdiğın oku sen atmadın. Allahü teâlâ atdı)** ve Feth sûresinin onuncu [10] âyet-i kerîmesindeki, **(Sana ellerini uzatıp söz verenler, elbette, Allahü teâlâ ile sözleşmişdirler)** okuyorlar ve **(Yâ Rabbî! Herşeyin başlangıcı sensin. Senden önce birşey yokdu. Sen en sonsun. Senden sonra birşey yokdur. Sen meydândasın. Senden dahâ açıkda birşey yokdur. Sen gizlisin. Senden dahâ gizli birşey yokdur)** hadîs-i şerîfini okuyorlar. Bu âyet-i kerîmeler ve bu hadîs-i şerîf, onların doğru söylediklerini göstermiyor. Âyet-i kerîmede, Allahü teâlânın yalnız kendini bildirmesi, mahlûkların varlıklarının tâm bir varlık olmadığını gâyet güzel göstermektedir. Yoksa var olmadıklarını bildirmek değildir. Meselâ, hadîs-i şerîfde, **(Nemâz, ancak Fâtihayı okumakla kılınır)** ve **(Emânete hıyânet edenin îmâmı yokdur)** buyuruldu. Bunun gibi, dahâ nice âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler vardır. Âyet-i kerîmeye ve hadîs-i şerîflere bu ma'nâyı vermemize, te'vîl diyorsunuz demeleri de yersizdir. Bu ma'nâyı vermemiz, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflerin çok belîğ olduklarını göstermektedir. Dünyâ işlerinde de böyle sözler çokdur. Meselâ, bir kimse gönderdiği me'mûra olan güvenini bildirmek için, (Onun eli benim elimdir) veyâ (Onun sözü benim sözümüdür) der. Bu söze kelimelerin ma'nası verilemeyeceği meydândadır. İ'timâdın çok olduğunu gâyet güzel anlatmaktadır. Bir hizmetçinin yaptığı iş, onun gücünün, kuvvetinin üstünde olursa ve efendisi bu işe çok ehemmiyet ve kıymet verdiğini bildirmek isterse, bu işi ben yaptım, sen yapmadın diyebilir. Bu söz efendi ile hizmetçinin tek bir adam olduklarını göstermez. Kölenin, hizmetçinin işi, kuvvet sâhibinin işi olmadığı meydândadır. Kendisi de, elbette o değildir. Bu tesavvufcular, Peygamberlik derecesini anlayamamış olacaklar. O büyükler, iki varlık bildirmektedir. Bu iki varlık birbirinden başkadır demişlerdir. Peygamberlerin sözlerinden tevhîd ve ittihâd ma'nâlarını çıkarmak, boş yere uğraşmaktır. Onların dediği gibi, var olan, bir olsaydı ve herşey onun görünüşü olsaydı, mahlûklara ibâdet etmek, Ona ibâdet etmek olurdu. Böyle yanlış söyleyenler de yok değildir. Peygamberler “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”, böyle şeyi çok sıkı yasak etmişler. Allahü teâlâdan başkasına tapınanlara sonsuz azâb yapılacağını bildirmişlerdir. Mahlûklara tapınanların Allahın düşmanı olduklarını bildirmişlerdir.

Bu tesavvufculara yanlış anladıkları bildirilmediği için ve câhillikle, yaratana yaratıklarına benzetmek felâketinden kurtarmadıkları için ve mahlûklara ibâdeti Allahü teâlâyâ ibâdet sanmaktan vaz geçmedikleri için, birçoğu diyor ki: (Peygamberler “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”, kalın kafalıların yanlış anlamamaları için, ince olan tevhîd-i vücûd bilgilerini sakladılar. Çok varlık bulunduğunu söylediler). Bu sözler, ba'zılarının, hazret-i Alîyi “radiyallahü anh” iki yüzlü yapmalarına benziyor ki, elbette kulak verilmez. Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” herşeyin doğrusunu bildirmesi lâzımdır. Varlığın bir olması doğru olsaydı ve ondan başka hiçbirşey var olmasaydı, bunu elbette saklamazlardı. Doğruyu bırakıp yanlış bildirmezlerdi. Hem de, Allahü teâlânın zâtı ve sıfatları ve işleri için olan bilgide doğruyu söylemeğe titizlikle çalışacakları meydândadır. Kalın kafalılar anlıyama da, doğruyu söylemekten çekinmezler-

di. Görmüyorlar mı ki, Kur’ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde, (**Müteşâbihât**) denilen ince bilgiler vardır. Müteşâbihâtî, değil kalın kafahılar, keskin görüşlü ve ince düşünüşlü olan büyükler bile anlayamamaktadır. Bununla berâber, bunları bildirmekten çekinmediler. Câhiller anlayamaz diyerek bildirmekten vaz geçmediler. Bu tesavvufcular, varlığın iki olduğunu söyleyenlere ve Allahü teâlâdan başkasına ibâdetden kaçınanlara, müşrik diyorlar. Varlık birdir diyen bir kimseye, binlerle puta tapırsa bile muvahhid diyorlar. Bunlara göre o putlar, Allahü teâlânın görüntüleridir. Onlara tapınmak, Allahü teâlâyâ ibâdet olur diyorlar. İnsâf olunsun ki, bu ikisinden hangisi müşriktir ve hangisi muvahhidir?

Peygamberler “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” vahdet-i vücûd bildirmediler. Varlık ikidir diyenlere müşrik demediler. Ma’bûdün, tapınacak varlığın bir olduğunu söylediler. Ondan başkasına tapınmağa şirk dediler. Bu tesavvufcular, mahlûkları Allahü teâlâdan başka bilselerdi, başka şeylere tapanlara, müşrik olmaz demezlerdi. Onlar bilse de, bilmese de, mahlûklar mahlûktur. O değildirler.

Bunların sonra gelenlerinden birkaçı, (Bu âlem, Allahü teâlânın görünüşü değildir) dediler. Herşeye O demekden kaçındılar. Herşey Odur diyenleri beğenmediler. Bunun için, şeyh Muhyiddîni ve onun yolunda olanları inkâr etdiler ve aybladılar. Fekat bunlar, bu âlem Allahü teâlâdan başkadır da demiyor. O değildir, Ondan başka da değildir diyorlar. Bunların sözü de, doğru değildir. İki şey elbet birbirinden başka olur. İkiliğe inanmamak, akla uymamak olur. Evet, Ehl-i sünnetden kelâm âlimleri, Allahü teâlânın sıfatları O değildir. Ondan başka da değildir dediler ise de, buradaki başka sözü, lügat ma’nâsında değildir. Başka olan iki şeyin birbirinden ayrılması câiz olur demektir. Çünkü Allahü teâlânın sıfatları, zâtından ayrılmış değildir ve ayrılmaları câiz değildir. Bunun için, Allahü teâlânın sıfatları O değildir. Ondan başka da değildir sözü doğrudur. Âlem ise, böyle değildir. Allahü teâlâ var idi. Hiçbirşey yok idi. Bunun için âlem, Ondan başka değildir demek, hem lügat bakımından, hem de ikinci bakımından doğru olmaz. Bunlar, ilerliyememiş olduklarından, âlemi ya’nî mahlûkları, Allahü teâlânın sıfatları gibi sandılar. Sıfatlar için söylemesi câiz olanı, âlem için de söylediler. Âlem Odur demediklerine göre, Ondan başkadır demeli idiler. Böylece, tevhd-i vücûdî yolundan kurtulmalı idiler. Varlığın çok olduğunu anlamalı idiler. Tevhîd-i vücûdî sâhibleri meselâ şeyh Muhyiddîn-i Arabî “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” ve onun yolunda gidenler, herşey Odur diyor. Bu sözleri, âlem Allahü teâlâ ile birleşmiş demek değildir. Hâşâ ve kellâ! Bu sözleri, âlem yokdur. Ancak Allah vardır demektir. Mektûblarımda bunu uzun açıklamışım.

Süâl: Tevhîd-i vücûde inanan tesavvufcuların iki varlığa inananlara müşrik demeleri, onlar iki varlık gördükleri içindir. İki varlık görmek ise, tarîkatde şirkdir.

Cevâb: Tarîkatde şirk olan, iki varlık görmeği önlemek için, tevhd-i şühûdî yetişir. Burada tevhd-i vücûdî hiç lâzım değildir. Fenâ hâsıl olması için, sâlikin bir mukaddes zâtdan başka hiçbirşey görmemesi ve düşünmemesi lâzımdır. Böylece, tarîkatdeki şirkden kurtulmuş olur. İnsan gündüz güne-

şi görüp yıldızları görmeyince, hergün binlerce yıldız var olduğu hâlde, iki varlık görmekten kurtulmuş olur. Yıldızlar var olsa da, yok olsa da, istenilen şey, yalnız güneşi görmektir. Işın doğrusu da şudur ki, sâlik aradığı hakîkî varlığa o kadar çok bağlanmalıdır ki, herşey var olduğu hâlde, o hiçbirine bakmamalı, belki hiçbirşeyi görmemeli, onun kalb gözüne hiç birşey gelmemelidir. Fenânın en olgun hâli de budur. Eğer hiçbirşey var olmazsa, sâlik kimden fenâ bulacaktır? Kimden fânî olacak, kimi unutacaktır? Tevhîd-i vücûdîyi ilk olarak açıklıyan şeyh Muhyiddîn-i Arabîdir “rahmetullahi aleyh”. Ondan önce gelen büyüklerin sözleri de, her ne kadar, tevhîd-i ve birleşik olmayı gösteriyorsa da, bu sözlerden tevhîd-i şühûdî de anlaşılabilir. Çünkü, Allahü teâlâdan başka hiçbirşey görmeyince, kimisi (Cübbemin altında Allahü teâlâdan başka birşey yokdur) demiş, kimisi (Sübhânî) diyerek, hiçbirşeye benzemiyen varlık olduğunu bildirmiş, kimisi de (Evde Ondan başkası yokdur) diye bağırışdır. Bunların hepsi, bir varlık görme dalında açan çiçeklerdir. Hiçbiri vahdet-i vücûd göstermemektedir. Vahdet-i vücûdî ilk olarak açıklıyan, kısımlara ayıran, bir gramer kitâbı gibi parça parça anlatan, şeyh Muhyiddîn-i Arabîdir. Bu bilginin birçok derin ve ince yerlerini yalnız ben buldum demiş, hattâ, (Peygamberlerin sonuncusu, ince bilgilerin bir kısmını Velîlerin sonuncusundan almaktadır) demiştir. Vilâyet-i Muhammedînin sonuncusu olarak da, kendini bilmektedir. Onun kitâblarını şerh edenler, bu sözünü şöyle açıklıyor: Bir zengin, kendi hazînesinin bekçisinden birşey alırsa, kendisi için bir küçüklük olmaz.

Sözün kısası şudur ki, Fenâ ve Bekâya kavuşmak ve **(Vilâyet-i sugrâ)** ve **(Vilâyet-i kübrâ)**nın derecelerine yükselmek için, tevhîd-i vücûdî hiç lâzım değildir. Tevhîd-i şühûdî lâzımdır. Ya'nî, var olanı bir bilmek değil, bir görmek, Ondan başkasını görmemek lâzımdır. Böyle görmekle, **(Fenâ)** hâsıl olur. Allahü teâlâdan başka herşey, ya'nî **(Mâ-sivâ)** unutulur. Bir sâlik, başdan sona kadar ilerler de, tevhîd-i vücûdî bilgileri kendine hiç gösterilmeyebilir. Hattâ, bu bilgilere inanmıyacak gibi olur. Bu fakîre göre, sâliki, bu bilgiler gösterilmeden ulaşıran yol, bu bilgilerin gösterildiği yoldan dahâ çabuk ilerletir. Bu yolun sâliklerinin çoğu, istenilene kavuşurlar. O yolda olanların çoğu ise, yarı yolda kalırlar. Deryâyı ararken, bir damla ile avunup kalır. Aslı ile birleşmiş sanarak, gölgeye tutulurlar. Böylece asla kavuşamazlar. Böyle olduğunu tecrübe ile anlamış bulunuyorum. Herşeyin doğrusunu Allahü teâlâ bildirir. Bu fakîr, her ne kadar ikinci yoldan ilerledim ve tevhîd ma'rifetleri ve ilmleri çok gösterildi ise de, Allahü teâlânın lutfları çok olduğu için ve sevilenlerin götürülmesi ile ilerlediğim için, bu yolun vâdilerinden ve çöllerinden lutf ve ihsân ile geçirildim. Büyük lutf ile gölgelerden atlatılarak asla kavuşurdum. Sıra, talebe yetiştirmeğe gelince, öteki yolun dahâ çabuk kavuşurduğu anlaşıldı. Bizlere, doğru yolu gösteren Allahü teâlâyâ hamd olsun! Allahü teâlâ bize doğru yolu göstermeseydi, kendiliğimizden bulamazdık. Rabbimizin Peygamberleri “aleyhimüssalevatü vetteslîmât” doğru sözlü olarak gelmiştir.

TENBÎH: Yukarıda yazılanlardan anlaşıldığı üzere, birden fazla varlık olduğu hâlde, ya'nî Allahü teâlâdan başka varlık bulunduğu hâlde, **(Fenâ)** ve **(Bekâ)** elde edilmektedir ve **(Vilâyet-i sugrâ)** ve **(Vilâyet-i kübrâ)** hâ-

sıl olmaktadır. Çünkü (**Fenâ**) demek, mâ-sivâyı unutmak demektir. Mâ-sivâ yok olmayacaktır. Bu sözümüz meydânda olan birşeyi bildirmekte ise de, büyüklerden çoğu bunu anlayamamıştır. Artık câhillerin nasıl olacağını düşünmeli. Tevhîd-i şühûdînin tevhîd-i vücûdî olduğunu sanıyorlar. Vahdet-i vücûd bilgileri, bu yolda elbette lâzımdır diyorlar. İki vücûde inananlara sapık ve başkalarını da şaşkırtıcı diyorlar. Hattâ bunlardan çoğu, Allahü teâlâyı tanımak, tevhîd-i vücûd bilgileri ile olur sanıyorlar. Mahlûkların aynasında bir varlığı görmek, bu yolun sonuna varmak demektir diyorlar. Hattâ bunlara göre Peygamberimiz “aleyhi ve alâ cem’î ihvânihi minessalevâtî efdalühâ ve minetteslîmâtî ekmelühâ”, Peygamberlik derecelerini temâmladıktan sonra, çoklukta ya’nî mahlûklarda vahdeti ya’nî bir olan varlığı, ya’nî Allahü teâlâyı görmek derecesine kavuştu. (**İnnâ a’taynâ-keleveser**) âyeti, bu makâma eriştiğini göstermektedir dediler. Bu âyet-i kerîmede meâlen, (**Elbette sana çoklukta vahdeti görmek makâmını verdik**) buyuruyor dediler. Öyle sanıyorum ki, Kevser kelimesinde, (v) harfinin, kesret ya’nî çokluk bildiren üç harfin arasında bulunmasından, böyle anlamışlardır. Hâşâ ve kellâ! Peygamberlik makâmında böyle bilgiler yokdur. Çünkü, Peygamberler “aleyhimüssalevâtü vettehiyyât” hiçbirşeye benzemiyen bir varlığa inanmağı emr buyurmuşlardır. Mahlûklar aynasında görülebilen hiçbir şeyin, O bir varlıkla ilişkisi olamaz. Bunların hepsi, anlaşılabilen ve ölçülebilen şeylerdir. Allahü teâlâ, bu tesavvufculara insâf versin! Peygamberleri “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” kendi derecelerindeki terâzî ile ölçmeğe kalkıyorlar. O büyüklerin derecelerini kendi dereceleri gibi sanıyorlar. Ağızlarından çok büyük söz çıkarıyorlar. Fârisî beyt tercemesi:

***Taş içindeki böcek sanır,
Yer ve gök hep orasıdır.***

diyorlar.

Bu fakîre başlangıçta böyle bilgiler hâsıl olmuştu. Sonra pişmânlık, tevbe ve istigfâr nasîb oldu. O görünenleri, hıristiyanların putları gibi, Allahü teâlâdan uzak buldum. Behâüddîn-i Buhârî “kuddise sirruh” hazretleri buyuruyor ki, (Her görülen ve her işitilen ve her anlaşılan, Ondan başkadır, kelime-i tevhîd söylerken, **LÂ** ile birlikte, bunların hepsini yok etmelidir!). Bunun için, kesretde vahdeti görmek de, nefy edilecektir. Nefy edilmesi lâzım gelen şey, O mukaddes varlıkta bulunamaz. Hâce hazretlerinin o sözü, beni bu şühûdden kurtardı. Şühûdün, görmenin zevklerine bağlı kalmaya son verdi. İlminden cehle çıkardı. Ma’rifetden hayrete ulaştırdı. Allahü teâlâ, o büyük Velîye bizim tarafımızdan çok iyilikler versin! Bu sözümle, o büyük rehberin mürîdi olduğumu, onun kölesi olmakla şerefendiğimi bildiriyorum. Doğrusu, Evliyâdan çok azı, onun gibi söylemiştir. Müşâhedeleri onun gibi yok eden pek az olmuştur. Şâh-ı Nakşibend hazretleri, (Behâüddîn’in başlangıcı, Bâyezîd-i Bistâmînin sonu değil ise, Allahü teâlânın ma’rifeti ona harâm olsun!) buyurmuştur. Bu sözle ne demek istediği şimdi anlaşılmalıdır. Çünkü Bâyezîd, çok yüksek derecelere yükseldi ise de, şühûdden ve müşâhededen kurtulamadı. (**Sübhânî**) çerçevesinin darlığından dışarı çıkmadı. Behâüddîn-i Buhârî hazretleri ise, bir (**LÂ**)

kelimesi ile, bütün müşâhedelerini, gördüklerinin, bulduklarının hepsini yok etdi. Hepsini Allahü teâlâdan başka bildi. Bâyezîdin tenzîh sanmış olduğunu, teşbîh bildi. Onun **(Bi-çûn)** dediğine **(Çûn)** dedi. Onun kemâl gördüğünü, noksanlık gördü. Bunun için, onun teşbîhden ileri gidemiyen sonu, bu büyük hocamızın başlangıcı oldu. Çünkü teşbîhden başlayıp, tenzîhe vardı. Belki Bâyezîd-i Bistâmî hazretlerine son günlerinde bu kusûru bildirmiş olacaklardır ki, (Zikrlerim hep gafletle imiş ve hizmetlerim, ibâdetlerim, câhillikle imiş) buyurmuşdur. Huzûr, şühûd dediklerinin, gaflet olduğunu bildirmiştir. Onun huzûr ve şühûd dedikleri, Allahü teâlânın huzûru değildi. Gölgeleden bir görüntünün huzûru idi. Sonsuz zuhûrlardan biri idi. Bunlara bağlanarak, Allahü teâlâdan gâfil kalmıştı. Çünkü Allahü teâlâ, verâların verâsı, ötelerin ötesidir. Ziller, görüntüler, zuhûrlar, bu yolun başlangıcında olur ve ilerletmeğe yararlar. Behâüddîn-i Buhârî hazretleri, (Bu yolun sonunu, başlangıcına yerleştirdik) buyurdu. Bu sözü, tâm yerindedir. Çünkü ta başlangıçta yalnız bir varlığı aramaktadır. İsmelere, sıfatlara bakmayıp, ancak zâtî özlemektedir. Bu yüksek yola giren uyanık bir tâlibde bu ni'met, bu kemâle kavuşmuş olan rehberinden saçılarak, yayılarak hâsıl olur. Tâlib bu kazancını bilse de, bilmese de, hiç değişmez. Bunun için, nihâyette kavuşulan dereceler, bu büyüklerin başlangıcında yerleşmiş bulunmaktadır. Bu yolun başında hâsıl olan, bir varlığı özlemek ni'meti, sâlikde kuvvetlenirse, bâtındaki bu arzû, zâhirine de işlerse, mahlûkların aynasında görünen aşağı müşâhedelerden kurtulur ve teşbîh bilgilerinden sıyrılır. Eğer o teveccüh kuvvetlenmeyip, yalnız bâtınında kalırsa, çok olur ki, kesrette vahdeti görmek lezzetine takılır. Tevhîd ve ittihâd zevklerine dalar. Fekat bu yolda, tevhîd müşâhede, yalnız zâhirde kalır. Bâtına bulaşmaz. Bâtınları ya'nî kalbleri ve rûhları, yine bir varlığı özlemektedir. Zâhirleri, kesrette vahdeti görmektedir. Çok olur ki, zâhirlerindeki müşâhede kuvvet bularak, bâtındaki teveccüh belli olmaz. Yalnız zâhirin şühûdü bilinir. Bu satırları yazan fakîr de, başlangıçta böyle idi. Zâhirdeki kuvvetli olduğundan bâtındaki yalnız bir varlığa teveccüh belli olmamıştı. Kendimi temâmen **(Kesrette vahdet)** şühûdüne müteveccih buluyordum. Bir müddet sonra, Allahü teâlâ, bâtındaki teveccühü de bildirdi. Bâtına da yardım eyledi. Şimdiki derecelere kavuşurdu. Bunun için, Allahü teâlâyâ sonsuz hamd olsun. Bu yolun büyüklerinden birkaçında görülen tevhîd ma'rifetleri ve aşağı müşâhedeler de böyledir. Bu büyüklerin hem zâhirleri, hem de bânınları, bu müşâhedelere bağlanmamıştır. Bu ma'rifetlere tutulmamıştır. Başka yollarda olanlar böyle olmayıp, zâhirleri de, bânınları da, bu müşâhedelere tutulmuşdur. Bu şühûdü, tenzîh ile teşbîhi birleştiriyor sanmışlar, kemâl bilmişlerdir. Fekat, bunların bânınları da, tenzîhe inanmakta ise de, başka şeye tutulmuşlar, başka şey bilmişlerdir. Tenzîhe inanmayanlar ve aşağı müşâhedelerden başka bir varlığa îmân etmeyenler, mülhiddir, sapıktır, sözümüzün dışındadırlar. Mahlûkların aynasında Hak teâlâyı müşâhede etmeği, tesavvufcular kemâl sayıyor ve teşbîh ile tenzîhin birleşmesi diyorlar. Bu fakîre göre, bu müşâhede, Allahü teâlâyı müşâhede etmek değildir. Bunların gördükleri, vehm ve hayâl etdikleri şeylerdir. Mümkinde gördükleri, Vâcib değildir. Mahlûkda buldukları, Kadîm değildir. Teşbîhde görünenler, tenzîh değildir. Sakın tesavvufcuların, boş sözlerine aldanmayınız! Hak olıyanı, hak sanmayınız! Bu tesav-

vufcular, şü'ûrsuz bir hâlde olduklarından özrlü sayılırlar. Yanılan müctehid gibi hesâba çekilmezler ise de, bunlara uyanlara acabâ ne yaparlar bilemem. Keşki bunları da, yanılan müctehidlere uyanlar gibi afv etseler! Fekat afv etmezlerse, işleri çok güç olur.

Kıyâs ve ictihâd, islâmîyyetin dört temelinden birisidir. Buna uymağa emr olunduk, evliyânın keşf ve ilhâmları, böyle değildir. Bunlara uymağa emr olunmadık. İlhâm, yalnız sâhibi için delildir, huccettir, senedir. Başkaları için sened değildir. İctihâd ise, her müslimân için huccettir, senedir. Bunun için müctehid olan âlimlere uymak lâzımdır. Dînin temellerini, bu âlimlerin bildirdiklerine uygun olarak öğrenmelidir. Tesavvufcuların, bu âlimlerin bildirdiklerine uygun olmıyan sözlerine ve işlerine uymamak lâzımdır. Bununla berâber onlara iyi gözle bakarak dil uzatmamalı, şü'ûrsuz olan sözlerinden saymalıdır. Açık olan yanlış ma'nâları bırakıp doğru ma'nâlar çıkarmalıdır. Şuna çok şaşılır ki, tesavvufculardan çoğu, vahdet-i vücûd gibi keşf ve ilhâm ile anlaşılan bilgilere inandırmak için insanları zorluyorlar. Onların da, böyle söylemesini istiyorlar. İnanmıyanlara azâb olacağını bildiriyorlar. Keşki bu bilgileri inkâr etmemeleri için zorlasalardı. İnkâr edenlere azâb var deselerdi. Çünkü îmân başkadır, inkâr etmemek başkadır. Bu bilgilere inanmak lâzım değildir. Fekat inkâr etmekten de sakınmalıdır. Çünkü bu bilgileri inkâr etmek, bu bilgilerin sâhiblerini inkâr etmeğe gidebilir. Hak yoldaki evliyâyâ düşmanlığa sebep olabilir. Sözü'nün kısıması, hak yolda olan Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdiklerine göre inanmalı ve hareket etmeli ve tesavvufcuların keşflerine iyi gözle bakmalıdır. Bu sözlere evet veyâ hayır demekten sakınmalıdır. Aşırı gitmekle geri kalmak arasındaki iyi, orta yol da budur. Herşeyin doğrusunu bildiren Allahü teâlâdır. Ne kadar şaşılır ki, tesavvufcu olduğunu söyleyenler arasında, bu müşâhedelerle doymıyarak, hattâ bu görüşleri aşağı sanarak, dünyâda Allahü teâlâyı görüyorlar diyenler çıkmıştır. Hiçbirşeye benzemiyen Vâcib-ül-vücûdü gördüklerini söylüyorlar. Peygamberimizin "aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm" mi'râc gecesinde bir kerre kavuştuğu ni'mete biz her gün kavuşuyoruz diyorlar. Gördükleri nûru, sabâhları tan yerinin ağarmasına benzetiyorlar. Bu nûrun anlaşılamayan bir mertebe olduğunu sanıyorlar. Tesavvuf yolunun sonu, bu nûrun görünmesine kadardır diyorlar. Allahü teâlâ, zâlimlerin dedikleri şeylerden çok uzaktır. O, çok büyüktür. Bu da yetişmiyormuş gibi, Allahü teâlâ ile konuşduklarını bildiriyorlar. Allahü teâlâ böyle buyurdu diye birçok şeyler söylüyorlar. Düşmanlarına, Allahü teâlâ size şöyle böyle yapacağımı bildirdi diyorlar. Sevdikleri kimselere de müjdeler veriyorlar. Kimisi de, gecenin üçde ikisi veyâ dörtde üçü geçtikten sonra, Rabbim ile konuştum, çok şeyler sordum, cevâblarımı aldım diyor. Bunların sözlerinden anlaşılıyor ki, o gördükleri nûru Hak teâlâ sanmaktadırlar. O nûru, Allahü teâlânın görünüşlerinden bir görünüş olarak ve zillerden bir zıl olarak değil de, Allahü teâlânın zâtı, kendisi sanıyorlar. Hâlbuki, o nûra Allahü teâlânın zâtı demek, büyük iftirâdır. Tâ'm bir sapıklık ve zındıklıktır. Cenâb-ı Hak, ne kadar çok sabırlıdır ki, böyle iftirâcılara çeşid çeşid azâblar yapmak için acele etmiyor ve bunları yok etmiyor. Allahü teâlânın ilmi çokdur, hilmi de çokdur. Kudreti büyüktür. Afvı da büyüktür. Mûsâ aleyhisselâmın kavmi, Al-

lahü teâlâyı görmek istedikleri için yok edildiler. Hazret-i Mûsâ “alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm” Allahü teâlâyı görmek isteyince, A’râf sûresinin yüz kırık ikinci âyetinde meâlen, **(Sen beni elbette göremezsin)** cevâbını aldı. Akli başından gitdi. Bu isteğinden tevbe etdi.

Muhammed “sallallahü aleyhi ve sellem” Rabbül’âlemînin mahbûbudur. Gelmiş ve gelecek bütün varlıkların, her bakımdan en üstünüdür. Mubârek bedeni ile mi’râca çıktığı hâlde ve Arşı, Kürsîyi geçdiği ve zemândan, mekândan dışarı çıktığı hâlde ve Allahü teâlâyı gördüğüne Kur’ân-ı kerîmde işâretler bulunduğu hâlde, âlimlerimiz arasında görmedi diyenler de vardır. Âlimlerin çoğu, görmedi demiştir. İmâm-ı Gazâlî de, görmemiş olması dahâ doğrudur buyurmuştur. Bu câhiller ise, bozuk hayâlleri ile hergün gördüklerini sanıyorlar. Hâlbuki islâm âlimleri, Muhammed Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve alâ âlihi ve sellem” bir kerre görmesinde sözbirliğine varamamışlardır. Bunların sözlerine dikkat edilirse, iki kimsenin karşı karşıya konuşdukları gibi, Allahü teâlâ ile konuşduklarını sanıyorlar. Bu da, tâm sapıklıktır. Hâşâ ve kellâ! Kelimeleri yanyana dizerek, birbirinden önce ve sonra sıralıyarak konuşmak, mahlûk olmağı gösterir. Allahü teâlâ, böyle konuşmaz. Tesavvuf büyüklerinin sözleri, bunları yanıltmış olacak. Tesavvuf büyükleri de, Allahü teâlâ ile konuşulacağını bildirmişlerdir. Fekat bu büyükler, Allahü teâlânın bu sözleri arka arkaya söylediğini bildirmiyorlar. Allahü teâlâ, bu kelâmı yarattı diyorlar. Bu sözleri hiç yanlış değildir. Mûsâ aleyhisselâmın mubârek ağaçtan işitdiği söz de, Allahü teâlânın kelâmı idi. Söz mahlûk, Allahü teâlâ hâlık idi. Yoksa, iki kimsenin konuşması gibi değildi. Cebrâîl aleyhisselâmın Allahü teâlâdan işitdiği kelâm da, böyle idi. Bu kelâmlar da, Allahü teâlânın kelâmıdır. Buna inanmayan kâfir ve zındık olur. Allahü teâlânın kelâmı, **(Kelâm-ı nefsi)** ile **(Kelâm-ı lafzi)** arasında sanki ortakdır. Araya hiçbirşey karışmadan Allahü teâlâ onu yaratmaktadır. Bundan anlaşılıyor ki, kelâm-ı lafzi de Allah kelâmıdır. Buna inanmayan da kâfir olur. Burasını dikkatle okumalıdır. Bu açıklama çok yerde işe yarayacaktır. İnsanı herşeye kavuşduran Allahü teâlâdır.

Mümkünlerin ya’nî mahlûkların vücûdleri ya’nî varlıkları da, bütün sıfatları ve kuvvetleri gibi pek za’îfdir. Mümkünin ilmi, Vâcib-i teâlânın ilmi yanında nedir ki? Mahlûkun kudretinin, ezeli olan kudret yanında ne değeri olabilir? Bunun gibi, mümkünin varlığı, Vâcib-i teâlânın varlığı yanında değildir. Bu iki varlığa bakan bir kimse, ikisi arasındaki ayrılığın çokluğunu görünce şaşırarak ve bu ikisine de varlık demek acabâ doğru mudur? Yoksa, birisine var demek doğrudur da, ikincisine, varlığa benzediği için mi var denmiştir diye soracaklardır. Görmüyor musun? Tesavvufcuların çoğu ikinci soruya inanarak, mahlûkların varlığına, mecâz yolu ile vücûd demişlerdir.

Mahlûkların varlığını söyleyen, yâ câhil müslimânlardır. Yâhud, insanların en yüksekleridir. İnsanların en yüksekleri, Peygamberlerdir “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” ve ümmetleri arasında, Peygamberin vilâyetine kavuşmakla şereflenen, zıl dâirelerinin hepsini geçenlerdir. Herşeyin içini anlayamayıp yalnız dışlarını gören câhiller, Vâcib-i teâlânın varlığı ile, mümkünlerin varlığını tâm varlık sanırlar. Her ikisini mevcûd bilirler. İn-

sanların en yüksekleri keskin görüşlüdür. Bu iki varlığı, tâm varlık bulurlar. Vücûdün parçalarının dereceleri arasındaki ayrılıkların, vücûdün sıfatlarında ve itibârlarında olduğunu, özlerinde ve zâtlarında olmadığını söylerler. Böylece, birisi, tâm varlık, öteki mecâz olarak varlık olmaktan kurtulur. İnsanların orta derecede olanları, câhillerden üstün ve en yüksek olanlardan aşağı derecelerde olduklarından, mahlûkların var olduklarına inanmaları ve bunların vücûdlerine tâm varlık demeleri çok güçtür. Bunun içindir ki, mümkünin varlığı, tâm varlığa benzediği için, ona mevcûd denilmiştir derler. Güneşde durmuş suya, güneşlenmiş su demeğe benzemektedir. Vücûd, onunla bulunmuyor ki varlığı doğru olsun. Bu tesavvufçulardan birkaçı da, mahlûkların vücûdünü üzerinde birşey söylememiştir. Vücûdleri vardır veyâ yokdur diye açıkça konuşmamışlardır. Birkaçı ise, mahlûkların vücûdünü yokdur dedi. Vâcib-i teâlâdan başka mevcûd yokdur dediler. Birkaçı da, mahlûkların vücûdünü Vâcib-i teâlâdan başka bilmezler. İki vücûd birdir de demezler. Birkaçı ise, mahlûkları Allahü teâlânın var olduğu vücûd ile mevcûddürler dedi ki, bu söz mahlûkların ayrıca vücûdleri yokdur demektir.

Mahlûkların vücûdünü vardır demek için keskin görüşlü olmak lâzımdır. Allahü teâlânın vücûdünü ya'nî varlığı yanında, mahlûkların vücûdünü, bunlar görebilir. Keskin görüşlü olanlar, gündüzün, güneşin vücûdünü yanında yıldızları görürler. Görmesi kuvvetli olmıyanlar ise göremez. Mahlûkların vücûdünü, gündüz yıldızların vücûdünü gibidir. Görüşü kuvvetli olanlar görebilir. Görmesi az olanlar görmekten mahrûm kalır.

Süâl: Câhillerin görmesi za'îf ve basîretleri, ya'nî kalb gözleri kör olduğu hâlde, mahlûkların vücûdünü nasıl görebiliyorlar. Vâcib-i teâlânın vücûdünün ışıkları, onların görmesine niçin mâni' olmıyor?

Cevâb: Câhiller, birşeyi öğrenmekle anlar. Görmekle anlamaz. Biz burada öğrenerek değil, görerek anlıyanları söylüyoruz. Öğrenmekle anlıyanlar için birşey demiyoruz. Vâcib-i teâlânın vücûdünün ışıkları, câhillere göre sanki yok gibidir. Bunun için, mahlûkların, vücûdünü görmeğe mâni' olmaz. Şöyle de cevâb veririz ki, ışıkların görünmesi, mahlûkların vücûdünü görmeğe mâni'dir. Mahlûkların vücûdünü bilmeğe mâni' değildir. Çünkü bir şeyi bilmek, çok olur ki, işitmekle ve başkalarına uymakla da hâsıl olur. Düşünmekle ve benzetmekle de bilinebilir. Görüşleri za'îf olanlar da, gündüzleri yıldızların vücûdünü bilir. Güneşin ışıkları, bu bilgiye mâni' olmaz. Câhiller, mümkünlerin vücûdünü bilmektedir. Görmekte değildirler. Çünkü şühûd, ya'nî görmek, kalb gözü ile olur. Bunların basîretleri ya'nî kalb gözleri ise, kördür. Görülecek şey, melek de olsa veyâ melekût veyâ ceberût yâhud lâhut da olsa göremezler.

Mahlûkların vücûdünü var demekde, câhiller en yüksek âlimler gibidir dedik. Başka birçok yerlerde de onlar gibidirler. Bunun içindir ki, Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" birçok işleri câhiller gibi yapmaktadırlar. Herkes ile ve çocuk çocukları ile, onlar gibi yaşarlar. İnsanların en iyisinin "aleyhissalâtü vesselâm" çocuk çocuğuna karşı güzel işlerini herkes bilir. Meselâ birgün, insanların en iyisi "aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm" hazret-i Hasen ile hazret-i Hüseyini öpdüler. Onlarla sevinçli ve gü-

ler yüzlü vakt geçirdiler. Orada bulunanlardan birisi, (Yâ Resûlallah! Onbir oğlum var. Şimdiye kadar hiçbirisini öpmedim) dedi. Peygamberimiz “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” buyurdu ki, **(Bu merhamettir. Kullarından dilediğine ihsân eder)**. En yüksek olanlar, birçok işlerinde câhillere benzemektedir. Bu benzeyiş, her ne kadar görünüşde ise de, câhillere, işin iç yüzünü anlıyamadıklarından, o büyüklerden fâidelemiyorlar. O büyükleri kendileri gibi sanıyorlar. Kendilerine benzemeyenlere bakıyorlar. Onları büyük biliyorlar. Evliyânın ahlâkı ve işleri kendilerine benzemediği için onları, huyları, işleri ve sözleri kendilerine benzeyenlerden dahâ üstün sanıyorlar. Kendilerine benzeyen ahlâk ve işler, Peygamberlerde bulunsa bile, onları dahâ üstün biliyorlar. İştidîmimize göre, şeyh Ferîdeddîn-i Şekergenç “rahmetullahi aleyh” hazretlerinin çocuklarından biri ölünce, bunu haber aldığı zemân, hiç üzülmeydi. (Bir köpek yavrusu ölmüştür, dışarı atınız!) dedi. İnsanların en üstünü olan Muhammed aleyhisselâmın oğlu İbrâhîm vefât edince, yanına gelip ağladı ve çok üzüldü ve **(Yâ İbrâhîm! Senin ayrılığınla çok üzüntüdeyiz)** buyurdu. Üzüldüklerini çok çok bildirdiler. Şimdi düşünelim! Şeyh Ferîdeddîn mi dahâ üstündür, yoksa Seyyid-ül-beşer mi? Câhillere, hayvan gibi olduğundan, şeyhin işini dahâ üstün görürler. Onun dünyâyâ bağlı olmadığını anlarlar. Resûlullahın “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” işini ve sözlerini dünyâyâ bağlılık sanırlar. Bu kötü inanışlarından Allahü teâlâyâ sığınırız! Bu dünyâ imtihan, deneme yeridir. Câhillere en yükseklerle benzetmenin çok fâideleri ve sebepleri vardır. **(Allahümme erinelhakka hakkân ver-zuknâ ittibâ’ahu ve erinel bâtila bâtilân ver-zuknâ ictinâbehu bi-hurmeti Seyyidil-beşer** “aleyhi ve alâ âlihi ve eshâbihi minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ”). Ya’nî, (Yâ Rabbî! Doğruyu bize doğru olarak göster ve ona uymağı bize nasîb et ve yanlış, bozuk olan şeylerin yanlış olduklarını bize göster ve onlardan sakınmamızı nasîb et! İnsanların en üstünü hurmetine bu düâmızı kabûl buyur!).

Yine sözüme dönelim. Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” ve onların Eshâbının ve Eshâbın izinde giden Evliyânın “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’în” îmânları, önce şühûdî iken, insanları Allahü teâlâyâ çağırma için geriye döndükten sonra, gaybî olmuşdur. Şuna benzer ki, bir kimse gündüz, güneşi görür. Güneşin vücûdüne îmân-ı şühûdî ile inanır. Gece olunca, bu îmân-ı şühûdîsi, îmân-ı gaybî olur. Âlimlerin îmânı, gaybî ise de, Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vettehıyyât” izinde gittikleri için bu îmân-ı gaybîleri, vicdânî ve anlayışlı olmuşdur. Nazârî, teorik olmakdan kurtulmuşdur. Âlim deyince, âhiret bilgilerine âlim olan kimse anlaşılmalıdır. Dünyâ âlimleri anlaşılmalıdır. Çünkü dünyâ âlimleri, bütün mü’minler gibidir. Bütün mü’minlerde bulunan gaybden îmânın çok dereceleri vardır. Bu îmânın en yüksek derecesi, Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” uymakla hâsıl olan îmândır. Ya’nî, Allahü teâlâ şöyle buyurdu ve Resûlullah “sallallahü aleyhi ve alâ âlihi ve sellem” böyle buyurdu diyerek öğrenilen îmândır.

Süâl: Ehl-i sünnet âlimleri buyuruyor ki, istidlâl ile ya’nî akl ile bularak hâsıl olan îmân, taklîd ile ya’nî başkasına uyararak hâsıl olan îmândan dahâ üstündür. Hattâ, âlimlerin çoğu, istidlâl îmânın şartıdır. Taklîd ile hâsıl olan

îmân, îmân olmaz buyurmuşlardır. Siz ise, îmân-ı taklîdî dahâ üstündür diyorsunuz?

Cevâb: Peygamberleri “aleyhimüssalevâtü vettehiyyât” taklîd ederek hâsıl olan îmân, îmân-ı istidlâlîdir. Çünkü o büyükleri taklîd eden kimse, Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” bildirdiği her şeyin doğru olduğunu, aklı ile, düşüncesi ile anlamıştır. Çünkü Allahü teâlânın, bir kimsenin sözlerinin doğru olduğunu bildirmesi için, ona, mu’cizeler vermesinden, o kimsenin elbette doğru sözlü olduğu anlaşılır. Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” hepsinde mu’cizeler bulunduğu için, hepsi doğru sözlüdür. Başkasına uyarak hâsıl olan îmânın kıymetsiz olması, babalarından görek îmân etdikleri içindir. Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vettehiyyât” doğru söylediklerini, bildirdikleri herşeyin doğru olduğunu düşünmeden, yalnız anadan babadan ve etrâfdan görek hâsıl olan îmândır. Böyle olan îmân-ı taklîdî, âlimlerin çoğuna göre kıymetsizdir.

[Hıristiyanların ve yehûdîlerin îmânları ve komünistlerin, masonların ve şimdiki türedi ilericilerin îmânsızlıkları ve din düşmanlıkları da, böyle îmân-ı taklîdî gibidir. Hiç kıymeti ve ehemmiyeti ve doğruluğu yoktur. Anadan, babadan ve yaldızlı propagandalardan hâsıl olan yanlış ve temelsiz birer inanıştır].

Mantiğa dayanarak, akl ile, düşünce ile hâsıl olan îmâna gelince, bu yoldan îmân elde edilebilir. Fekat elde edenler pekazdır. Allahü teâlânın varlığını bu yoldan isbât etmekte, mevlânâ Celâleddîn-i Devânî “rahmetullahi teâlâ aleyh” gibi biri dahâ bulunduğunu bilmiyoruz. Çünkü bu, hem muhakıkıdır ve hem de sonra gelenlerdendir ve bu yüksek varlığı isbât etmek için çok uğraşmıştır. Böyle olmakla beraber, ondan sonra gelenlerden onun yazılarını açıklayanlar, onun ileri sürdüğü düşüncelerden, olaylardan yanlış veyâ kusûrsuz olanını görememişlerdir. Açıklarken çok fikrleri değiştirmek zorunda kalmışlardır. Bundan anlaşılıyor ki, Peygamberleri “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” taklîd etmeğe dayanmadan, yalnız istidlâl ile îmân hâsıl edenlere yazıklar olsun! Allahü teâlâ, îmânın nasıl elde edileceğini bize gösteriyor. Âl-i İmrân sûresinin elliüçüncü âyetinde meâlen, **(Yâ Rabbî! Senin indirdiğine inandık. Resûlüne uyduk. Bizi şahid olanlarla birlikte bulundur!)** buyuruldu.

273

İKİYÜZYETMİŞÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, mirzâ Hüsâmeddîn Ahmede “rahmetullahi teâlâ aleyh” yazılmışdır. Sâlik kendine yol gösterene bağlı olup, başkalarına bakmaması lâzım olduğu ve rü’yâlara kıymet verilmemesi bildirilmektedir:

Bizlere doğru yolu gösteren Allahü teâlâyâ hamd olsun! Allahü teâlâ bizlere doğru yolu göstermeseydi, kendimiz bulamazdık. Rabbimizin Peygamberlerinin her sözü doğrudur. Lutf ederek bu fakîre gönderdiğiniz kıymetli mektûb geldi. Bizleri çok sevindirdi. Allahü teâlâ, bunun için size iyi karşılıklar versin! Buyuruyorsunuz ki:

Süâl: Tegannî ile okumayı ve dinlemeyi sıkı yasak ettiğimiz gibi, Mev-

lidi de yasak edecek miyiz? Hâlbuki mevlid Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” anlatan ve öven kasîdelerle çeşidli din ve ahlâk bilgisi veren şi’rlerdir. Kıymetli kardeşimiz Muhammed Nu’mân “rahmetullahi teâlâ aleyh” ve buradaki sevdiklerimizden birkaçı, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimizin bu mevlid cem’iyyetlerini çok beğendiklerini rü’yâda görmüşlerdir. Mevlid dinlemekten vaz geçmek, bunlara çok güç gelmektedir.

Cevâb: Kıymetli efendim! Rü’yâların kıymeti olsaydı, rü’yâda görülenlere güvenilseydi, mürîdlerin rehberlere hiç ihtiyâcları olmazdı. Allahü teâlânın ma’rifetlerine kavuşmak için, tarîkatlerden birine bağlanmak lâzım olmazdı. Çünkü her mürîd, rü’yâda gördüğüne göre, işini yoluna kordu. Yaşayışını, rü’yâlarına göre düzenlerdi. Rü’yâları, rehberin yoluna uygun olsun, olmasın, rehberi beğensin beğenmesin, onlara uyardı. Böyle olunca, rehberlik mürîdlik zinciri kopar, her câhil, her ahmak, kendi görüşüne göre hareket ederdi. Sâdık olan bir mürîd, rehberi varken, binlerce rü’yâyâ on paralık değer vermez. Akıllı, uyanık olan bir tâlib, pîr ni’metine kavuşmuş iken, rü’yâları hayâl sayar, hiçbirini hâtırına bile getirmez. Mel’ûn şeytân, güçlü bir düşmandır. Sona varanlar bile, onun aldatmasından korkusuz değildirler. Onun yalanlarından korkmakta, titremektedirler. Sondakiler böyle olunca, yolun başlangıcında ve ortasında olanları artık anlamalı. Hâlbuki, Allahü teâlâ, sondakileri korumaktadır. Şeytân bunları aldatmaz. Başlangıçdakiler ve yoldakiler ise böyle değildir. İşte bunun için, onların rü’yâlarına güvenilmez. Düşmanın aldatmasından korunmuş değildirler.

Süâl: Rü’yâda, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” görülürse, o rü’yâ doğrudur. Şeytânın aldatmasından korunmuşdur. Çünkü şeytân, onun şekline giremez. Böyle bildirildi. Onun için, kardeşlerimizin rü’yâlarının doğru olması lâzımdır. Şeytânın aldatması olmaz değil mi?

Cevâb: (Fütûhât-i Mekkiyye) kitâbının sâhibi, [ya’nî Muhyiddîn-i Arabî hazretleri], şeytân, Medîne-i münevverede medfûn bulunan Muhammed aleyhisselâmın kendi şekline giremez diyor. Başka sûretlerde de, Resûlullah olarak görünemez diyenleri kabûl etmiyor. Resûlullahın “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vesselâm” kendi şeklini ve hele rü’yâda tanıyabilmek çok güç olacağı meydândadır. Bunun için, rü’yâlara nasıl güvenilebilir? Âlimlerin çoğunun dediğine uyararak ve Resûlullahın “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vesselâm” yüksek şânına yakışacak üzere, şeytânın hiçbir şekilde o Serverin ismi ile görünemeyeceğini söylersek, o şeklden emrler almak ve onun beğenip beğenmediğini anlamak kolay değildir. Mel’ûn şeytân düşmânlığını burada da gösterebilir. Araya karışarak, olmıyan şeyi olmuş gibi gösterebilir. Rü’yâ göreni şaşırır. Kendi sözlerini ve işâretlerini, o şeklin “alâ sâhibihessalâtü vesselâm” sözleri ve işâretleri imiş gibi gösterir. Çoğumuzun bildiği gibi, birgün Seyyid-ül-beşer “aleyhi ve alâ âlihi ve eshâbissalâtü vesselâm” Eshâbı ile oturuyordu. Kureyşin ileri gelenleri ve kâfirlerin şefleri orada idiler. Seyyid-ül-beşer “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” onlara **(Vennecmi)** sûresini okudu. Onların putlarını anlatan âyet-i kerîmeye gelince, mel’ûn şeytân putları öven birkaç sözü, o Serverin “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” sözüne ekledi. Dinleyenler, bunları da o Serverin sö-

zü sandılar. Şeytânın sözlerini âyet-i kerîmeden ayıramadılar. Orada bulunan kâfirler bağırmaya başlayarak, Muhammed “aleyhissalâtü vesselâm” bizimle sulh yaptı, putlarımızı övdü dediler. Orada bulunan müslimânlar da, okunan sözlere şaşakaldılar. O Server “aleyhissalâtü vesselâm” şeytânın sözlerini anlamadı. **(Ne oluyorsunuz?)** diye sordu. Eshâb-ı kirâm, siz okurken bu sözler de araya karıştı dediler. O Server “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” düşünceye daldı ve çok üzüldü. Hemen Cebrâîl-i emîn “alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm” vahy getirdi. O sözleri şeytânın karıştırdığı, bütün Peygamberlerin sözlerine de karıştırmış olduğunu bildirdi. Allahü teâlâ, o sözleri âyet-i kerîme arasından çıkardı. Kendi kelâmını sapsağlam yaptı. Görülüyor ki, o Server “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” hayâtta iken ve uyanık iken ve Eshâb-ı kirâm arasında, şeytân-ı la’în o Serverin “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” sözüne kendi bozuk şeylerini karıştırdıyor ve hiç kimse bunu ayıramıyor. O Server “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” vefât etdikden sonra bir kimse uykuda hisleri çalışmaz iken ve yalnız iken, nasıl olur da, rü’yânın şeytânın karışmasından korunduğunu ve onun değışdirmediğini anlıyabilir? Şunu da söyliyelim ki, mevlid okuyanların ve dinleyenlerin zihnlerinde Resûlullahın bu işden râzı olduğu yerleşmiş bulunmaktadır. Çünkü övülen kimseler, övenleri beğenir. Bu düşünce, hayâllerinde yerleşerek, hayâllerindeki şekli, sûreti rü’yâda görebilirler. Bu rü’yâ doğru olmadığı gibi, şeytân da karışmış değildir. Şunu da bildirelim ki, rü’yâlar doğru olsa bile, arasına görüldüğü gibi çıkar. Meselâ, rü’yâda birisi görülürse, o kimsenin kendisi anlaşılır. Doğru olan rü’yâlar, çok olur ki, görüldüğü gibi çıkmaz. Bundan başka birşey anlamak, ya’nî ta’bîr etmek lâzım gelir. Meselâ, rü’yâda Ahmed görülür. Ahmed ile Mehmed arasında sıkı bağlantı olduğundan, bu rü’yâdan Mehmed anlaşılır. Bu bildirdiklerimiz gösteriyor ki, oradaki sevdiklerimizin gördükleri rü’yâlara şeytân karışmamış olsa bile, bu rü’yâların, görüldüğü gibi olduğu nereden anlaşılır? Bunları ta’bîr etmek lâzım olmadığı ve başka şeyleri göstermedikleri nasıl söylenebilir? Demek ki, rü’yâlara kıymet vermemelidir. Herşey, insan uyanık iken vardır. Bunları uyanık iken görmeğe çalışmalıdır. Uyanık iken görülen, bulunan şeylere güvenilir. Bunlar, ta’bîr etmek istemez. Rü’yâda ve hayâlde görülen şeyler de, rü’yâ ve hayâldir. Oradaki sevdiklerimiz, çok zemândan beri kendi kendilerine yaşıyorlar. Dilediklerini yapıyorlar. Fekat, mîr Muhammed Nu’mânın, büyüklerin yoluna uyması elbette lâzımdır. Yasak edildikten sonra, bir an bile duraklamaktan Allahü teâlâ korusun. Eğer duraklarsa, kime zararı olur? Yolumuza uygun olmadığı için, yasak etmekte sıkı davranıyorum. Yolumuza uymıyan şey şarkı, raks, dans olsun veyâ mevlid, kasîde, gazel okumak olsun birdir. Her yolun maksûda kavuşduran özel şartları vardır. Bu tarîkde maksada kavuşabilmek, bu işleri yapmamağa bağlıdır. Bu yolda ilerlemek isteyenlerin bu yola uygun olmıyan şeylerden sakınması lâzımdır. Başka yollarda yapıldığına bakmaması lâzımdır. Behâüddîn-i Buhârî “kuddise sirruh” buyurdu ki, (Biz bu işi yapmayız ve kötü de bilmeyiz). Ya’nî bu iş, bizim yolumuza uygun olmadığı için yapmayız. Fekat başka tarîkatlerin büyükleri yaptıkları için, inkâr da etmeyiz. Firûz-âbâd ya’nî Delhi şehri, biz fakîrlerin “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în” sığınağıdır. Bize bağlı olanların en kıymetlileri oradadır. Bu yüksek yola uygun olmayan birşeyin orada görül-

mesi, biz fakîrleri ne kadar üzse yeridir. Bâkî-billah “kuddise sirruh” hazretlerinin kıymetli oğulları oradadır. Onlara, yüce babalarının yolunu korumak dahâ çok yakışır. Hâce Ubeydüllah-i Ahrâr “kuddise sirruh” hazretleri vefât edince, onun mubârek yolu her tarafda bozulmağa başlarken, oğulları sımsıkı sarılıp, bu yolu korudular. Değişiklik yapanlara karşı durdular. Böyle olduğunu siz de biliyorsunuz.

Hocamız Bâkî-billah “kuddise sirruh” hazretlerinin selîm, yumuşak huylu olduğunu yazıyorsunuz. Evet, başlangıçta, ba’zı işlerde melâmîlik yolunu tutarak, kolaylık gösterirlerdi. Melâmet yolunu benimsiyerek ba’zı şeylerde azîmeti bırakırdı. [Azîmet, her şeyin en iyisini yapmağa çalışmak, izn verilen şeylerden sakınmak demektir.] Son zemânlarında bu işlerin hiçbirini yapmadılar. Melâmet kelimesini ağızlarına almadılar. İnsâf ederek söyleyiniz! Eğer kendileri şimdi hayâtda olsa idi, o cem’iyyetinize, toplantınıza râzı olurlar mı idi? Beğenirler mi, yoksa beğenmezler mi idi? Bu fakîr iyi biliyorum ki, hiç izn vermezlerdi. Elbette inkâr ederlerdi. Bunları yazmaktan maksadım, işin doğrusunu bildirmektir. Dinleseniz de, dinlemeseniz de, hiç sıklıma ve birşey söylemem. Eğer, kıymetli oğulları ve oradaki sevdiklerimiz, o işlerden vazgeçmezlerse, onlarla görüşmemiz sona erecektir. Başınızı çok ağrıtmıyayım. Sonunuz selâmet olsun.

274

İKİYÜZYETMİŞDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Yûsûf-i Berkîye yazılmışdır. Çok yükselmek için çalışmak, yolda görülen şeylere bağlanıp kalmamak lâzım olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun sevgili Peygamberine salât ve selâm olsun! İyi düâlarımı bildiririm. Gönderdiğiniz üç mektûb geldi. Bildirdiğiniz rü’yâlar, hâller ve kerâmetler anlaşıldı. Son hâlinizin kesretde vahdeti görmek olduğunu yazarken diyorsunuz ki, (Sona kavuşmak demek, ilk hâle dönmek demektir ve yok olmaktan kurtulmak demektir. Ya’nî bir kulum, yokdan var edilmişim ve Muhammed Mustafâ “sallallahü teâlâ aleyhi ve alâ âlihi ve sellem” hazretlerinin ümmetiyim) diyorsunuz. Bu hâl doğrudur. Önce bildirdiğiniz hâllerin üstündedir. Fekat yolun sonu başkadır. Bu hâlinizden çok hem de pekçok uzaktır. Fârisî beyt tercemesi:

***Gidilecek yol uzundur pek;
Uygun olmaz kavuşduk demek.***

Bundan evvelki mektûbumda yazıldığı gibi, (**Lâ ilâhe illallah**) güzel kelimesini çok söylemek, kesreti görmeği yok etmek içindir. Allahü teâlâyâ hamd ve şükr olsun ki, bu güzel kelimenin bereketi ile, o şühûd sizde kalmamıştır. Dahâ çok ilerlemek isteyiniz ve bunun için çalışınız. Yoldaki çocuk eğlencelerine takılıp kalmayınız! Allahü teâlâ, yüksek arzûları olanları sever. Dar tevhîd yolundan çıkarak ana caddeye kavuşmuşsunuz. Bu, çok büyük bir ni’metdir. Eski hâllerinizi düşünmeyiniz! Kesretle karışık olan şühûdün lezzetlerini hâtırınıza getirmeyiniz! Bir zemânınızı bu yolda ilerlemekle geçiriniz. Çok afyon çekenleri gördüm. Afyondan vaz geçmişler-

di. Onun kötülüğünü anlamışlardı. Çok zemân sonra, afyon içtikleri günleri ve o hâllerdeki zevkleri hâtırlıyarak ve konuşarak, sonunda eski hâllerine döndüler.

Yavrum! Kesret aynalarında olan şühûd, insana tatlı gelir. Hiçbir mahlûk-la ilişiği olmıyan şühûd ise, herşeyi unutturur. İnsana hiç tatlı gelmez. Rehberin yardımı olmadan bu yolda ilerlemek çok güçtür. Kıymetli kardeşim, mevlânâ Ahmed-i Berkîyi oradaki insanlar, zâhir ilmlerinde âlim sanıyorlar. Kendisi de, kendi hâllerini ve arkadaşlarının hâllerini bilmiyor. Çünkü bâtını, hiçbirşeyle ilişiği olmıyan şühûd iledir. Bu şühûd ise, herşeyi unutturur. Onun îmânı, gaybden inanan âlimlerin îmânı gibidir. Onun bâtını, yüksek yaradılışlı olduğu için, kesretle karışık şühûdü istemiyor. Zâhiri de tesavvufcuların anlamadan söylediklerine aldırnamakda ve aldanmamaktadır. Onun kıymetli vücûdü, oradaki kardeşlerimiz için büyük bir ni'mettir. Sizde hâsil olduğunu bildirdiğiniz hâl, onda çok önce hâsil olmuştur. O, hâllerini bilse de bilmese de, bu fakîre göre, oraların feyz ve bereketi mevlânâ Ahmedin vücûdüne bağlıdır "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz". Oradaki keşf sâhiblerinin bunu anlamamış olmalarına çok şaşılır. Bu fakîrin bildiğine göre, Mevlânânın büyüklüğü güneş gibi meydândadır ve açıktadır. Dahâ yazarak başınızı ağrıtmıyayım. Son nefesimiz için düâ buyurmanızı dilerim. Vesselâm.

275

İKİYÜZYETMİŞBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Ahmed-i Berkîye yazılmışdır. Kabûl edilip edilmediği sûâline cevâb vermekte ve islâmiyyet bilgilerini yaymak lâzım olduğunu bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd ve Resûlullaha salât ve selâm ederim. Size de iyi düâlar eylerim. Şeyh Hasen ve arkadaşları iki mektûbunuzu getirdi. Bizleri çok sevindirdi. Bir sahîfesinde Hâce Üveysin hâlleri yazılı idi. İkinci sahîfesinde, kabûl edilip edilmediğinizi soruyorsunuz. Bunu okuyunca, sizin hâlinizi araştırdım. Oradaki insanların size doğru koşdukları ve size sığındıkları görüldü. Sizi, oradaki insanların se'âdete kavuşmaları için vâsita yaptıkları ve o yerleri size bağladıkları anlaşıldı. Bunun için, Allahü teâlâyâ hamd ve şükr olsun! Bu görüşümüzü, rü'yâ, hülyâ sanmayınız! Rü'yâ ve hülyâ şüheli olur. İkisine de güvenilmez. Bizim yazdıklarımızı, gözle görülür, elle tutulur gibi sağlam biliniz!

Sizin bu ni'mete kavuşmanız, islâmiyyet bilgilerinizi öğretmekle ve fıkıh hükmlerini yaymakla olmuştur. Oralara cehâlet yerleşmişti ve bid'atler yayılmıştı. Allahü teâlâ, sevdiklerinin sevgisini size ihsân etdi. İslâmiyyeti yaymağa sizi vesîle eyledi. Öyle ise, din bilgilerinizi öğretmeğe ve fıkıh ahkâmını yaymağa elinizden geldiği kadar çalışınız. Bu ikisi bütün se'âdetlerin başı, yükselmenin vâsıtası ve kurtuluşun sebebidir. Çok uğraşınız! Din adamı olarak ortaya çıkınız! Oradakilere emr-i ma'rûf ve nehy-i münker yaparak, doğru yolu gösteriniz! Müzzemmil sûresinin ondokuzuncu âyetinde meâlen, **(Rabbinin rızâsına kavuşmak istiyen için, bu elbette bir nasîhatdir)** buyuruldu. Kalb ile zikir yapmak için size izn verilmişti. Buna ça-

lışmanız da, ahkâm-ı islâmiyyeye yapışmanız ve nefis-i emmârenin azgınlığını gidermeniz için yardımcı olur. Bu vazîfenizi de, elden bırakmayınız. Kendi hâllerinizi ve sevdiklerinizin hâllerini bilmediğiniz için üzülmeyiniz. Hâlleri bilmemek, hiçbirşey ele geçirmemek olacağını sanmayınız! Sevdiklerinizin hâlleri, sizin yüksekliğinizin aynalarıdır. Sizin hâlleriniz onlara ışık salmakda ve görünmektedir. [Gece karanlıkta taşların aydınlanması, ışık kaynağı sâyesinde olur. Işık kaynağı olmazsa, taşlarda hiçbir şey görünmez.] Şeyh Hasen, sizi durduran direklerden biridir. Sizin kıymetli yardımcınızdır. Eğer Mâverâ-ün-nehr veyâ Hindistâna gitmek isterseniz, orada yerinizi tutacak şeyh Hasendir. Ona elinizden gelen yardımı yapınız! Onu gözetiniz! Onun, zarûrî olan din bilgilerini, bir ân önce öğrenip bitirmesi için, çok uğraşınız! Onun da Hindistâna gelmesi, hem onun için, hem de sizin için çok fâideli olur. Allahü teâlâ bizi ve sizi millet-i islâm doğru yolunda bulundursun “alâ sâhibihessalâtü vesselâm”! O kardeşimizin altı aydan beri ilerlemekte olduğunu yazıyorsunuz. Gaybet ve şü’ürsüz hâllerinde gördüğü temiz rûhları, şimdi uyanık iken görüyor diyorsunuz. Yavrum, rûhları görmek yüksekliği göstermez. İster şü’ürlü görsün, ister şü’ürsüz görsün, kıymetsizdir. Bu yolun birinci adımı, Allahü teâlâdan başka hiçbirşey görmemektir. Dahâ başlangıçta, (**Mâsivâ**)dan hiçbirşey düşünmemektir. Bu sözümüzle, mahlûkları Allahü teâlâdan başka görmemeli ve mâsivâ olarak bilmemeli demek istemiyorum. Böyle görmek ve bilmek mahlûkları görmek demektir. Allahü teâlâdan başka hiçbirşeyi görmemeli ve bilmemelidir. Bu hâle (**Fenâ**) denir. Fenâ makâmı, bu yolun konaklarından, dahâ birinci konaktır. Fenâ hâsıl olmadıkça hiçbir şeye kavuşulamaz. Fârisî beyt tercemesi:

***Varmadıkca bir kimse Fenâya,
Yol bulamaz hiç o, Kibriyâya.***

Bu günlerde yazılmış olan mektûblar pek kıymetlidir. Çok fâideli şeyleri bildirmektedirler. Mektûbların bir kopyesini şeyh Hasen götürdü. Dikkatle okuyunuz, iyi düşününüz. Vâlidenizin magfireti için düâ istiyorsunuz. Gereği yapıldı. Buradakilerin hâllerini şeyh Hasen size geniş bildirecektir. Doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafânın “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti efdalühâ ve minettehıyyâti vetteslîmâti ekmelühâ” izinde gidenlere selâm olsun! Bu fakîr ve çocukları “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz”, son nefesde selâmetimiz için düâ buyurmanızı dileriz. Vesselâm.

276

İKİYÜZYETMİŞALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, meyân şeyh Bedî’uddîne yazılmışdır. Kur’ân-ı kerîmdeki muhkem ve müteşâbih olan âyet-i kerîmeleri bildirmektedir:

Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâyâ hamd olsun! Peygamberlerin en üstünü olan Muhammed aleyhisselâma “aleyhi ve aleyhim ve alâ âlihi ve eshâbihittayyibînettâhîrîn ecma’în” salât ve selâm olsun! Allahü teâlâ, bizi ve sizi ilmde râsih olanlardan eylesin!

Kardeşim! Allahü teâlâ, kendi kitâbını ikiye ayırdı. (**Muhkemât**) ve (**Müteşâbihât**). Bunlardan birincisi, islâmiyyet bilgilerinin ve ahkâmının kaynağıdır. İkincisi, hakîkatlerin ve sırların hazînesidir. El, yüz, ayak, baldır, parmaklar ve parmak uçları, Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şeriflerde yazılıdır. Bunların hepsi, müteşâbihâtdandır. Bunlar gibi, Kur'ân-ı kerîmdeki sûrelerin başında bulunan harfler de müteşâbihâtdandır. Bunların ne demek olduğu, yalnız (**ulemâ-i râsihîn**) denilen büyüklere bildirilmiştir. Âyet-i kerîmedeki (**El**) kelimesinin, kudret demek olduğunu ve (**Yüz**) kelimesinin zât demek olduğunu sanmayınız! Bunlar çok gizli, derin bilgilerdir. En yüksek olanlara bildirilmiştir. Sûrelerin başındaki (**Hurûf-i mukatta'ât**) denilen harfler ile ne bildirildiği nasıl anlatılabilir? Çünkü bunların her harfi, âşik ile ma'sûk arasındaki gizli esrârın denizleridir. Sevenle sevgilinin ince işâretlerinden örtülü birer işâretidir. Muhkemât, her ne kadar Kur'ân-ı kerîmin temelleridir. Fekat, bunların meyveleri ve netîceleri olan müteşâbihât, Kur'ân-ı kerîmin maksadları, gâyeleridir. Temel, binâyı tutmaktan başka birşeye yaramaz. Netîceleri, meyveleri elde etmek için vâsıtanın başka birşey değildir. Bundan dolayı, Kur'ân-ı kerîmin özü müteşâbihâtdır. Kur'ân-ı kerîmdeki muhkemât ise, bu özün, bu çekirdeğin kabuğudur. Müteşâbihât, şifre ile, işâret ile, aslı, özü bildiriyor. Ulûhiyyet mertebesinin inceliklerini haber veriyor. Muhkemât böyle değildir. Müteşâbihât, hakîkatlerdir. Muhkemât ise, müteşâbihâtın yanında, o hakîkatlerin sûretleri, görünüşleridir. Kur'ân-ı kerîmdeki bilgilerin özü ile kabuğunu ve hakîkati ile sûretini birlikde elde edebilen âlime (**Âlim-i râsih**) denir. Zâhir âlimleri, bu ilmlerin yalnız kabuğunu öğrenirler. Yalnız muhkemâtı bilirler. (**Ulemâ-i râsihîn**) ise, muhkemât bilgilerini elde ettikten sonra, müteşâbihât ile ne denilmek istenildiğini anlarlar. Sûret ile hakîkati, ya'nî muhkem ile müteşâbihi birleştirirler. Fekat, muhkemâtı öğrenmeden ve muhkemâtın emrlerini ve yasaklarını yapmadan, müteşâbihâte ma'nâ vermeğe kalkışan ve sûreti bırakarak hakîkati arıyan kimse, câhildir, hem de kendi cehâletini anlamıyan kara câhildir. Doğru yoldan çıkmıştır da, kendi sapıklığından haberi yoktur. Bu dünyâda sûret ile hakîkatin bir arada bulunduğunu bilmiyor. Bu dünyâ durdukça, hiçbir hakîkat, sûretten ve şeklden ayrılmaz. Hicr sûresinin doksandokuzuncu âyetinde meâlen, (**Sana yakîn gelinceye kadar, Rabbine ibâdet et**) buyuruldu. Burada yakîn demek, mevt, ya'nî ölüm olduğunu, tefsîr âlimleri bildirmektedir. Allahü teâlâ, bu âyet-i kerîmede, ölüm gelinceye kadar ibâdet yapılmasını emr etmektedir. Ölüm de, bu dünyânın sonu demektir. Çünkü hadîs-i şerifde, (**Bir kimse, ölünce, onun kıyâmeti kopmuş olur**) buyuruldu. Âhret hayâtında hakîkatler meydâna çıkacaktır. Orada sûretler hakîkatlerden ayrılacaktır. Dünyâ hayâtı başkadır. Âhret hayâtı başkadır. Bu iki hayâtı birbiri ile karıştıran, yâ câhildir veyâ zındıktır. Zındık, din perdesi altında islâmiyyeti yıkmaya çalışır. Çünkü, islâmiyyetin câhillere olan her emri, âlimlere de ve tesavvuf yolunun sonuna varanlara da emr edilmiştir. İslâmiyyetin emrlerini yapmakda, bütün mü'minler ve âriflerin en yüksek derecede olanları arasında hiç ayrılık yoktur. Tesavvufcuların câhil olanları ve mühlidler ya'nî zındıklar, islâmiyyetin emr ve yasaklarından kendilerini sıyırmak istiyorlar. Bu emrler ve yasaklar, yalnız câhil kimseler içindir diyorlar. Tesavvuf-

culara ve tarîkatcilere yalnız ma'rifet ve hakâyık-ı Kur'âniyyeyi öğrenmek emr olundu diyorlar. O kadar câhildirler ki, âmirlere, kumandanlara ve devlet adamlarına da yalnız adâlet ve insâf etmeleri emr olundu. Bunlara başka bir ibâdet emr olunmadı diyorlar. İslâmiyyet, ma'rifet elde etmek için lâzımdır. Ma'rifet elde edenlerin islâmiyyete uymalarına lüzûm yoktur diyorlar. Yukarıdaki âyet-i kerîmede yakîn demek, ma'rifetullah demektir. Sehl bin Abdüllah-i Tüsterî de böyle demişdir diyorlar. Bu âyet-i kerîme, (Allahü teâlânın ma'rifetine kavuşuncaya kadar ibâdet ediniz!) demektir diyorlar. Ehl-i sünnet âlimlerinden bu âyet-i kerîmedeki yakîne ma'rifetullah diyen olmuş ise de, (Ma'rifetullah elde edinceye kadar, ibâdet zahmeti, güçlüğü bulunur. Sonra bu güçlük kalmaz) demişlerdir. Yoksa, sonra ibâdet etmek kalmaz dememişlerdir. Böyle söylemek, ilhâd, zındıklık olur. Bunlara göre, ârifler, ibâdet yapmakla emr olunmadı. Bunlar, gösteriş için ibâdet ederler. Talebelere, kendilerine uyanlara öğretmek için yaparlar. Yoksa, ibâdet yapmağa, ihtiyâcları yoktur derler. Bu sözlerine herkesi inandırmak için, Ehl-i sünnet âlimlerinin, (Üstâd, münâfik ve mürâî olmadıkca, talebe ondan birşey öğrenemez) sözünü ileri sürerler. Bu zındıkları, Allahü teâlâ yok eylesin! Bilmiyorlar ki, âriflerin ibâdete ihtiyâcları o kadar çoktur ki, câhillerin ihtiyâcı bunun onda biri kadar bile değildir. Çünkü ârifler, ibâdet etmekle yükselebilirler. Onların ilerlemeleri, islâmiyyete uymağa bağlıdır. İbâdetlerin câhillere kıyâmetde verilecek olan karşılığına, ârifler bu dünyâda kavuşmaktadır. Bundan dolayı, âriflerin ibâdet yapması dahâ çok lâzımdır. Bunların islâmiyyete uymağa ihtiyâcları dahâ çoktur.

İslâmiyyetin sûreti ve hakîkati vardır. Bu ikisine birlikde din denir. Sûret dediğimiz dînin bilinen emrleri ve yasaklarıdır. Hakîkat de, islâmiyyetin iç yüzüdür. Kabukla özün her biri, islâmiyyetin parçasıdır. Muhkem ve müteşâbihden herbiri, islâmiyyetin kısımlarıdır. Ulemâ-i zâhir, islâmiyyetin yalnız kabuğunu öğrenmişlerdir. Ulemâ-i râsihîn "kaddesallahü esrârehümül'azîz", islâmiyyetin kabuğunu ve özünü birlikde elde etmişlerdir. Sûret ile hakîkati bir araya getirmişlerdir. İslâmiyyeti bir insana benzetebiliriz. Onun da insan gibi, sûret ve hakîkati vardır. Çok kimseler, onun sûretine tutulmuşlar, hakîkatine, özüne inanmamışlardır. Rehberlerini yalnız doğru yolu gösterici ve kalbi temizleyici olarak bilmişlerdir. Bunlar zâhir âlimleridir.

Birçok kimse de, islâmiyyetin yalnız hakîkatine tutuldular. Fekat, bunu islâmiyyetin hakîkati bilmediler. İslâmiyyet, yalnız sûretidir ve kabuktur dediler. İslâmiyyetden başka bir öz, bir hakîkat vardır dediler. Bununla berâber islâmiyyete tâm uydular. İslâmiyyeti elden bırakmadılar. Sûreti elden kaçırmadılar. İslâmiyyetin bir hükmünü yerine getirmiyene yıkıcı ve sapık dediler. Bunlar, Allahü teâlânın Evliyâsıdır. Allahü teâlânın sevgisine dalmışlar. Onun mâ-sivâsını unutmışlardır.

Birçokları da, islâmiyyet sûretle hakîkatin ikisine birlikde denir dedi. Öz ile kabuğun ikisinin de islâmiyyet olduğuna inandı. İslâmiyyetin hakîkatini bırakarak yalnız sûretine sarılmağa kıymet vermediler. Sûret olmadan, yalnız hakîkati elde etmek de tâm olmaz, noksân olur dediler. Hakîkati elde et-

meden, yalnız sûrete sarılanı da müslimân bildiler ve kıyâmetde kurtulacağını söylediler. Ulemâ-i zâhir ve bütün mü'minler böyledir dediler. Sûrete sarılmaksızın hakikat elde edilemez dediler. Elde edilir diyenlere zındık ve sapık dediler. Bu keskin görüşlü büyüklere göre, görünür görünmez bütün üstünlükler, hep islâmiyyetin içindedir. İlâhî ilm ve ma'rifetler, Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdikleridir. Binlerce şühûd ve müşâhedenin kıymeti, bir i'tikâd bilgisi olan, **(Allahü teâlâ hiçbirşeye benzemez, hiç kimse tarafından anlaşılamaz)** sözünün kıymeti ile bir olamaz. İslâmiyyetin hükmlerinden bir hükmüne uymayan bir kimsede hâsıl olan hâllere, vecdlere, tecellilere ve zuhûrlara hiç değer vermezler. Bunların istidrâc olmasından korkarlar. Böyle söyliyener Allahü teâlânın hidâyetine kavuşan Ulemâ-i râsihîndir. Hakâk-ı Kur'âniyye, işin iç yüzü bunlara bildirilmişdir. İslâmiyyetin edeblerini gözetdikleri için, islâmiyyetin hakikatine kavuşmuşlardır. Yukarıda bildirilen ikinci kısım, böyle değildir. Bunlar da, hakikati arıyor, hakikate tutulmuş ve islâmiyyetin ahkâmına, elden geldiği kadar sarılmış iseler de, bu hakikati islâmiyyetin dışında biliyorlar. İslâmiyyeti, bu hakikatin kabuğu sanıyorlar. Bunun için, bu hakikatin görüntülerinden, zıllarından bir zılla bağlanıp kalmışlardır. Bu hakikatin özüne, içyüzüne kavuşmamışlardır. Bunun için, bunların evliyâlığı bir zilde kalmış, Allahü teâlânın sıfatlarının görüntülerine varabilmişlerdir.

Ulemâ-i râsihînin evliyâlığı ise, asldadır. Asla kavuşduran yolu bulmuşlardır. Zılların perdelerinin hepsini aşmışlardır. Bunların evliyâlığı, Peygamberlerin vilâyetidir “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”. Öteki Evliyânın vilâyeti ise, Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vettehiyyât” vilâyetinin gölgesidir.

Çok zemândan beri bu fakîr, müteşâbihâtin neyi gösterdiğini yalnız Allahü teâlâ bilir sanıyordum. Ulemâ-i râsihîn, yalnız bunlara îmân eder diyordum. Âlimlerin ve tesavvufcuların, müteşâbihât için verdikleri ma'nâları uygun bulmuyordum. Örtülebilecek olan ma'nâların bunlar olduğunu sanmıyordum. Meselâ, Ayn-ül-Kuddât-i Hemedânî “rahmetullahi aleyh” hazretleri, **(Elif lâm mîm)**den elem, derd ma'nâsını anlamışdır. Çünkü, aşk ve muhabbete elem lâzımdır. Çok zemân sonra, Allahü teâlâ lutf ederek, ihsân ederek, müteşâbihâtin te'vîlinden ya'nî işâret etdikleri ma'nâlardan bu fakîre “rahmetullahi aleyh” az birşey bildirdi. Bu büyük denizden bu miskînin uygun yaratılmış toprağına birkaç damla serpildi. Ulemâ-i râsihîne de, müteşâbihâtin te'vîlinden, işâret etdikleri ince bilgilerden çok şeyler ihsân edildiğini anladım. Bize doğru yolu gösteren Allahü teâlâyâ hamd olsun! Allahü teâlâ, bize doğru yolu göstermeseydi, kendimiz bulamazdık. Rabbimizin Peygamberleri hep doğru söylemişlerdir. Bildirdiğiniz rü'yâların ta'bîrini, bulduğumuzda söylerim. Onun yerine ince ma'rifetleri yazdım. Kusûruma bakmayınız! Size ve doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafânın “aleyhi ve alâ ihvânihissalevâtü vetteslîmâtül ulâ” izinde gidenlere selâm olsun!

***Zikr et zikr, bedende iken cânın!
Kalbin temizliği zikr iledir Rahmânın!***

İKİYÜZYETMİŞYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Abdül-Hay için yazılmıştır. (İlm-ül-yakîn) ve (Ayn-ül-yakîn) ve (Hakk-ul-yakîn) bildirilmektedir:

Allahü teâlâ, size herşeyin hakikatini, doğrusunu bildirsın! Allahü teâlânın zâtını, kendisini tanımakda (**İlm-ül-yakîn**) demek, Onun kudretini gösteren âyetleri, alâmetleri görmektir. Bu âyetleri (**Basîret**) ile ya'nî kalb gözü ile görmeğe (**Seyr-i âfâkî**) derler. Zât-i ilâhînin şühûdü ve huzûru ise, yalnız (**Seyr-i enfûsî**) ile ilerlemekte olur. Bu seyr, sâlikin kendinde olan ilerlemektir. Fârisî beyt tercemesi:

***Ömür boyu yol alsın,
hep seyr eder kendinde.***

Sâlikin kendi dışında olan müşâhedeleri, Allahü teâlânın zâtını bildiren, işâretleri, alâmetleri görmektir. Allahü teâlânın kendisini müşâhede etmek demek değildir. Hakâik-ı Kur'âniyyeyi bilenlerin başı ve Âriflerin büyüğü, islâm dînine yardım edenlerin önderi olan hâce Ubeydullah "kud-dise sirruhül akdes" buyurdu ki, (Seyr, ya'nî ilerlemek, iki dürlüdü: Doğru üzerinde seyr ve dâire üzerinde seyr. Doğru üzerinde seyr, uzaklarda dolaşmaktır. Dâire üzerinde seyr ise, yaklaşmaktır. Bir doğru üzerinde seyr, dileği kendi dâiresinin dışında aramaktır. Dâire üzerinde seyr ise, kendi kalbinin etrafında dönmektir ve dileği kendinde aramaktır). Görülüyor ki, his edilen veyâ Âlem-i misâlde görülen, şekillerden herhangi biri olan ve nûrlar, ışıklar gerisinde bulunan tecellîler, görünmeler hep (**İlm-ül-yakîn**) hâsıl eder. Her ne şekil olursa olsun ve nasıl nûr olursa olsun, renkli nûr olsun, renksiz nûr olsun, sınırlı olsun veyâ sonsuz olsun, bütün dünyâyı doldursun veyâ doldurmasın, nûrların ve şekillerin hepsi, ilm-ül-yakîn içindedir. Mevlânâ Abdürrahmân-i Câmî "kuddise sirruhüssâmî" hazretlerinin (**Leme'ât**) kitâbındaki beytlerden fârisî bir beytin tercemesi:

***Ey dost! Seni her yerde ararım,
Her an senden haberler sorarım.***

beytini açıklarken buyuruyor ki: (Bu beyt, dostu, âfâkda ya'nî insanın dışında görmeği haber veriyor. İlm-ül-yakîni bildiriyor). Bu şühûd, maddeden, dilekten haber vermediği için, Onun huzûrunu, ancak işâretlerle ve düşüncelerle hâsıl ettiği için, ateşi bildiren dumanın ve harâretin şühûdü gibidir. Bunun için, bu şühûd, ilm-ül yakînden ileri gidemez. (**Ayn-ül-yakîn**) bilgisi hâsıl edemez. Sâlikin varlığını yok edemez.

Ayn-ül-yakîn ise, ilm-ül-yakîn ile bilindikden sonra, Allahü teâlâyı müşâhede etmektir. Bu şühûd, sâlikin varlığını yok eder. Bu şühûd çoğalınca, sâlikin te'ayyünü büsbütün yok olur. Kendi te'ayyününden hiçbirşeyi müşâhede etmez. Ya'nî kendini müşâhede fânî olur. Bu (**Tâife-i aliyye**) "kaddesallahü teâlâ esrârehüm" arasında bu şühûde (**İdrâk-i basît**) denir.

(**Ma'rifet**) de derler. Bu idrâk, câhillerde de, yüksek olanlarda da vardır. Fekat, birbirlerine benzemez. Yüksek olanlarda mahlûkların şühûdü, Allahü teâlânın şühûdüne mâni' olmaz. Belki onlar, Allahü teâlâdan başka hiçbirşeyi müşâhede etmezler. Câhillerde böyle değildir. Mahlûkların şühûdü, Hak teâlânın şühûdüne mâni' olur. Bu şühûdden haberleri olmaz. Bunu idrâk etmezler. Bu ayn-ül-yakîn, ilm-ül-yakîni örter. Önceden ilm-ül-yakîn de, ayn-ül-yakîni örtüyordu. Bu şühûd hâsıl olunca şaşkınlık ve bilgisizlik olur. İlm kalmaz. Büyüklerden birkaçı “kaddesallahü teâlâ sirreh” buyurdu ki, (İlm-ül-yakîn, ayn-ül-yakîni örter. Ayn-ül-yakîn de ilm-ül-yakîni örter). Yine buyurdular ki, (Tâm ma'rifet hâsıl olduğunu anlamak için, kendi sırrına bakmak ve orada hiçbir bilgi bulmamak lâzımdır. Böyle olan kimsenin ma'rifeti tâmdır. Ma'rifetin bundan ötesi yokdur). Büyüklerden birkaçı da “kaddesallahü teâlâ esrârehümül aliyye” buyurdu ki, (Allahü teâlâyı en çok tanıyan ârifin, Allahü teâlâyı bilmesi çok az olur, hayrete düşer. Şaşırır kalır).

(**Hakk-ul-yakîn**) demek, yakîn ya'nî anlamak kalmadıktan ve ârif yok olduktan sonra, Allahü teâlâyı müşâhede etmektir. Ammâ ârifin Hak teâlâyı şühûdü, Hak teâlâ iledir “celle ve alâ”. Kendi müşâhedeşi değildir. Sultânın eşyâsını ancak kendi vâsıtaları taşır. Hakk-ul-yakîn bilgisi, (**Bekâ-billah**) makâmında hâsıl olur. Hadîs-i kudsîde, (**Benimle işitir ve benimle görür**) buyuruldu ki, bu makâmı göstermektedir. Sâlikde tâm Fenâ hâsıl olduktan, Zât-i ilâhîde ve sıfatlarında fânî olduktan ya'nî zâtdan ve sıfatlarından başka herşeyi unuttuktan sonra, Allahü teâlâ sâlike yeni bir vücûd, varlık ihsân eder. Onu şaşkınlıktan, şü'ûrsuzluktan kurtarır. Şü'ûr ve uyanıklık verir. İhsân olunan bu varlığa (**Vücûd-i mevhûb-i Hakkânî**) denir. Bu makâmda, ilm-ül-yakîn ile ayn-ül-yakîn birbirini perdelemez, örtmez. Şühûd ile birlikde ilm vardır. İlm var iken de, müşâhede etmektedir. Ârif bu makâmda kendi te'ayyününü Hak teâlâ sanmışdır. Kendisinin mahlûk olan te'ayyünü olduğunu anlamamışdır. Çünkü, hiçbir mahlûku müşâhede etmemektedir. Tecelliyât-i sûriyyede kendi te'ayyünlerini ve sûretlerini, Hak teâlâ olarak tanımaktadır. Onlar kendisinin mahlûk olan te'ayyünleridir. Bu te'ayyünlerinde fânî olmadığı için bunların müşâhede-sini, Şühûd-i Hak sanmaktadır. Bu nerde, o nerde? Toprak için olan nedir, herşeyin sâhibi için olanlar nedir?

Câhiller bu sözleri işitince, (**Tecellî-i sûri**) ile (**Hakk-ul-yakîn**)in birbirlerinden başka olmadığını sanırlar. Her ikisi de kendini Hak teâlâ sanmaktadır. Fekat ârif, Tecellî-i sûride kendi sûretine, şekline (**Ben**) der. Hakk-ul-yakînde ise, kendi hakîkatine, özüne (**Ben**) der. Tecellî-i sûride Hak teâlâyı kendi görür. Bu makâmda ise, Hak teâlâyı Hak teâlâ ile görür. Kendisi göremez. Görülüyor ki, Tecellî-i sûride şühûd sözü bir bakımdan söylenebilir. Çünkü, Hak teâlâ ancak Hak teâlâ ile görülebilir. Bu da, hakk-ul-yakîn mertebesindedir. Burada şühûd demek, tâm yerinde olur. Zemânımızdaki birkaç şeyh, bu inceliği ve ayrılığı anlamadıkları için ve yakînlik deyince, maddelerin birbirine yakın olmasını düşündükleri için, din büyüklerine dil uzatıyorlar. Hakk-ul-yakîni yukarıda açıkladığımız gi-

bi bildirenleri kötülüyorlar. Allahü teâlâyı tanımak, Tecellî-i sûrîde hâsıl olur diyorlar. Hâlbuki Tecellî-i sûrî sülûkün ya'nî bu yolculuğun başlangıcında hâsıl olmaktadır. Onlar buna hakk-ul-yakîn diyorlar. Hâlbuki hakk-ul-yakîn, yolun sonunda ele geçebilir. Onların yolun sonunda kavuşdukları ve hakk-ul-yakîn dedikleri, bize yolun başında Tecellî-i sûrî olarak hâsıl olmaktadır. Allahü teâlâ, dilediğini doğru yola kavuşturur. Vesselâm.

278

İKİYÜZYETMİŞSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Abdülkerîm-i Sennâmîye yazılmışdır. Herkese, i'tikâdı düzeltdikten ve işlerini islâmiyyete uydurduktan sonra, kalbin selâmetde olmasına çalışmak lâzım olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği kullarına selâm olsun! Kardeşimin kıymetli mektûbu geldi. Bizleri sevindirdi. Dostlarımıza olan nasihatımız şudur: İ'tikâdı, îmânı, Ehl-i sünnet velcemâ'at âlimlerinin kitâblarında bildirdiğine uygun olarak düzeltilmelidir. Allahü teâlâ onların çalışmasına bol bol iyilikler ihsân eylesin! Bundan sonra farz, vâcib, sünnet, mendûb, halâl, harâm, mekrûh, müştebeh olan fikh hükmlerini öğrenmeli, her işi bunlara uygun yapmalıdır. İmân ve işleri düzeltdikten sonra, kalbi Allahü teâlâdan başka şeylere tutulmaktan kurtarmak lâzımdır. Kalbin selâmeti için de, kalbe Allahü teâlâdan başka hiçbir şeyin düşüncesini getirmemek lâzımdır. Eğer bir kimse, bin sene yaşamış olsa, kalbine Allahü teâlâdan başka hiçbir düşünce hiçbir zemân gelmemelidir. Bu sözü müz yanlış anlaşılmasın. Kalbde düşünülen şeyler, Allahü teâlâdan başka bilinmemeli demek istemiyoruz. Çünkü, tevhîdi murâkabe edenlerde de başlangıçta bu hâl hâsıl olur. Bizim dediğimiz, kalbe hiçbir zemân, hiçbir düşünce gelmemelidir. Kalbe hiçbir düşüncenin gelmemesi için, Allahü teâlâdan başka herşeyi unutmak lâzımdır. Öyle unutulmalıdır ki, birşeyi düşünmek için kendisini zorlasa, düşünemez olmalıdır. Bu çok kıymetli ni'mete (**Fenâ-i kalb**) denir. Bu, yolun başlangıcında ele geçer. Vilâyetin bütün derecelerine bundan sonra kavuşulur. Fârisî beyt tercemesi:

***Bir kimsede hâsıl olmazsa Fenâ,
Hak teâlâyâ yol bulamaz aslâ!***

Bu büyük ni'mete kavuşduran yolların en kısıtı, Ebû Bekr-i Sıddîkdan gelen yoldur “radiyallahü teâlâ anh”. Çünkü, bu büyüklerin yolu, Âlem-i emrden başlamaktadır. Kalbden, kalbin sâhibine yol aramışlardır. Başka tarikatlerdeki riyâzetler ve mücâhedeler yerine, sünnete yapışmışlar, bid'atden sakınmışlardır. [(**Riyâzet**) nefsin istediklerini yapmamaktır. (**Mücâhede**), nefsin istemediklerini yapmaktır.] Behâüddîn-i Buhârî “kud-dise sirruh” hazretleri buyurdu ki, (Bizim yolumuz, yolların en kısıtıdır). Lâkin sünnete yapışmak çok güç birşeydir. Bu büyüklere uyanlara, onların yoluna katılanlara müjdeler olsun! Mevlânâ Nûreddîn-i Câmî hazret-

leri buyurdu ki, fârisî beytler tercemesi:

*Behâiyye, ne güzel götürücüdür!
Yolcuları gizlice yerine götürür.*

*Sözlerinin tadı sâliklerin kalbinden,
Halvetde çile çekmek fikrini süpürür.*

*Bir câhil bu büyüklere dil uzatırsa,
Cevâb vermeğe değmez dersem iyi olur.*

*Hep arslanlar, bu zincire bağlanmışlardır,
Kurnaz tilki bu zinciri nasıl koparır?*

Kâdî Muhammed Şerîfin mektûbu geldi. Fakîrlere olan aşırı sevgisi anlaşıldı. Hoşumuza gitdi. Fakîrin düâsını kendisine ulaştırdınız. Kardeşimiz şeyh Habîbullahın kıymetli mektûbu da geldi. Babasının vefât ettiği yazılı idi. Hepimiz Allahü teâlâ için yaratıldık. Sonunda Onun huzûruna varacağız. Fakîrin “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” düâsını ulaştırıp başsağlığı dileyiniz! Kendisine söyleyiniz ki, düâ ile, Fâtiha ile, istigfâr ile merhûm babasına imdâd ve yardım eylesin! Çünkü mezârdaki ölü, denizde boğulmak üzere olan kimse gibi imdâd bekler. Oğlundan veyâ anasından, babasından, kardeşinden, arkadaşından gelecek olan bir düâyı bekler.

Şeyh Ahmedînin bu büyüklerin yoluna katıldığını ve fâidelendiğini bildiriyorsunuz. Allahü teâlâ, bu doğru yolda ilerlemesini nasîb eylesin! Kendisi yeni müslimân olduğu için, ona fârisî kitâblarda yazılı olan İmân bilgilerini ve fikh hükmlerini öğretiniz! Farz, vâcib, sünnet, mendûb, halâl, harâm, mekrûh ve müştebeh olan şeyleri öğrensin ve bunlara göre işlerini düzeltsin! **(Gülîstân), (Bostân)** kitâblarını öğrenmek ve öğretmek, îmân ve fikh bilgileri yanında, boşuna vakt geçirmek olur. Vesselâm.

279

İKİYÜZYETMİŞDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, molla Hasen-i Kışmîriye “rahmetullahi aleyh” yazılmışdır. Kendisinin tesavvuf yoluna girmek ve Muhammed Bâkîbillah hazretlerinin “kuddise sirruh” sohbet ve hizmetinde bulunmak ni’metine sebep olduğu için, ona şükr etmekte, bu arada Allahü teâlânın, kendilerine verdiği ni’metleri bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği kullarına selâm olsun! İhsân ederek, okşiyarak gönderdiğiniz kıymetli mektûbunuzu mevlânâ Mehdî Alî getirdi. Bizleri çok sevindirdi. Selâmetde olunuz! Şeyh Muhyiddîn-i Arabînin “kuddise sirruh” [(Fütûhât) kitâbının beşyüzellisekizinci bâbında ve Abdülvehhâb-i Şa’rânînin (El-ye-vâkit vel-cevâhir) kitâbında yazılı olan] hilâfetlerinin sırası, ömrlерinin sırasına göredir sözünü, onun hangi kitâbında yazılı olduğunu soruyorsunuz. Kıymetli kardeşim! Bu yazıyı, bundan çok önce (Fütûhât-i mekkiyye) kitâbında görmüşdüm. Şimdi çok düşündüm. Kitâbdaki yerini hâtırlıyamadım. Yine görürsem inşaallah bildiririm.

Ni'mete kavuşmaktığıma sebep olduğunuz için, size ne kadar şükr etsem azdır. O ihsânınızın karşılığını ödiyemediğimi biliyorum. Bugünkü se'âdetimiz ve kazancımız, hep o ni'metden hâsıl oldu. Bugünkü alış verişimiz, hep o ihsânınızdan meydâna geldi. Sizin o güzel aracılığınızla öyle şeylere kavuşuldu ki, onları çok az kimseler görebilmiştir. Sizin bereketli vâsitanızla öyle şeyler verildi ki, pekaz kimse onların tadını duyabilmiştir. İhsânların en kıymetlilerinden o kadar gönderdiler ki, çocuklarına ihsânların en aşağılarından o kadar gelmemiştir. Ahvâlin, makâmaların, zevklerin, vecdlerin, ulûm ve ma'rifetlerin, tecellîlerin ve zuhûrların hepsini yükselmek için merdiven gibi önüme serdiler. Yakınlık derecelerine ve kavuşmak konaklarına ulaştırdılar. Anlatacak söz bulamadığım için, kurb ve vüsûl kelimelerini kullandım. Yoksa, kurb ve vüsûl kelimeleri o makâma yaklaşamaz. Söz ile, işâret ile, şühûd ile, hulûl ile, ittihâd ile, keyfiyyet ile, makâm, mertebe demekle, zemân, mekân, ihâta, sereyân, ilm, ma'rifet, cehl, hayret kelimeleri ile anlatılamaz. Fârisî iki beyt tercemesi:

***Kuşumdan nasıl haber vereyim sana?
Ankâ ile birlikte yaşar dâimâ!***

***Ankânın adını herkes bilir ammâ
Kuşumun adını kimse bilmez aslâ.***

Allahü teâlânın bu ihsânları, bu sebebler dünyâsında sizin sebebinizle nasîb oldu. Sizin sebep olmak ni'metinizle ele geçen bu ihsânları saymak, sizin ni'metinize de şükr etmek olacağı için, kısaca yazıldı. Böylece, sizin ni'metinizin şükründen az birşey yapılmış oldu. Size ve doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafânın “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” izinde gidenlere selâm olsun!

280

İKİYÜZSEKSENİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hâfız Mahmûda yazılmıştır. Bu büyüklere sevmenin bütün se'âdetlerin sermâyesi olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun sevgili Peygamberine salât ve selâm olsun! Önce iyi düâlarımı bildiririm. Mevlânâ Mehdî Alî ile gönderdiğiniz kıymetli mektûb geldi. Bizleri sevindirdi. Allahü teâlâyâ hamd olsun ki, fakîrlere olan sevginiz çokdur. Bu sevgi dünyâ ve âhret se'âdetlerine kavuşduran sebeptir. Ayrılık günlerinin uzaması, bu sevginizi sarsmamıştır. İki şeyi elden kaçırmamak lâzımdır: Birincisi, islâmiyyetin sâhibine uymak “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm”. İkincisi, bağlı olduğu rehberini “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în” yalnız Allah için sevmektir. Bu iki şey varken, hiç bir şey verilme, hiç üzülmemelidir. Birgün gelir, elbet verirler. Fekat, Allah göstermesin, eğer bu ikisinden birisi sarsılırsa, hâsıl olan hâlleri ve zevkleri istidrâc bilmelidir. Bunları harâblik ve yıkım saymalıdır. Doğru yol işte budur. İnsanı herşeye kavuşduran ancak Allahü teâlâdır. Vesselâm.

İKİYÜZSEKSEN BİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, seyid mîr Muhammed Nu'mâna "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz" yazılmışdır. Silsile-i aliyeye-i Siddîkiyyeye bağlanmağa şükr etmekde, bu yolu övmektedir:

Allahü teâlâya hamd olsun! Onun seçtiği kullarına selâm olsun! Bu büyük ni'metin şükrü hangi dil ile yapılır? Allahü teâlâ, biz fakîrleri, îmânımızı, i'tikâdımızı Ehl-i sünnet vel-cemâ'at âlimlerinin "şekkerallahü teâlâ sa'yehüm" bildirdiklerine göre düzelttikden sonra, Siddîkdan gelen yola sülûk etmekle şereflendirdi. Bizleri, o büyüklerin mensûbları yaptı. Bu fakîre göre, bu yolda bir adım ilerlemek, başka yollarda yedi adım ilerlemekten dahâ fâidelidir. Peygamberlere uyararak ve vâris olarak, onların kemâlâtına kavuşduran yol ancak bu yüksek tarîkdir. Başka yollar, vilâyetin kemâlâtının sonuna ulaştırır. Oradan Peygamberlik kemâlâtına kavuşduran yol açılmamıştır. Bunun içindir ki, bu fakîr kitâblarımda ve mektûblarımda, bu büyüklerin yolunun, Eshâb-ı kirâmın "aleyhimürrıdvân" yolu olduğunu yazdım. Eshâb-ı kirâm verâset yolu ile, Peygamberlik kemâlâtından çok şeylere kavuşdukları gibi, bu yolun sonuna varanlar da, onlara uydukları için, o kemâlâtdan çok şeylere kavuşurlar. Bu yolun başında ve ortasında olanlar, sonunda bulunanları çok sevdikleri için, **(Kişi, sevdiği ile berâber olur)** hadîs-i şerîfindeki müjdeye kavuşurlar. [Bu hadîs-i şerîfi, Abdüllah ibni Mes'ûddan "radiyallahü teâlâ anh" **(Buhârî)** ve **(Müslim)** bildirmektedir. **(Künûz-ü-dekâik)** da da yazılıdır.] Bu yola girip de, birşeye kavuşamıyan ve zarar eden kimse, bu yolun edeblerini gözetmiyen ve yenilikler, reform yapan ve edeblere uymayıp, rü'yâlarına, hulyâlarına uyan kimsedir. Bu kimsenin yoldan çıkmasında, felâkete sürüklenmesinde, yolun günâhı nedir? O, rü'yâlarının, hulyâlarının yolunda gitmektedir. Türkistân yoluna dönmüştür. Kâ'be yolundan sapmıştır. Elbette hâcı olamaz. Fârisî beyt tercemesi:

***Korkarım ki, ey câhil, Kâ'beye varamazsın!
Kâ'beyi sayıklama, Türkistân yolundasın!***

Oradaki sevdiklerimizin ve bu tarîka girenlerin toplandıkları ve çalıştıkları bir sırada sizin oradan ayrılmanızı iyi görmüyorum. Bundan önce bize gelmenizi işâret etmiş idi isem de, bu yolculuğunuz şartlara bağlı idi. Şimdi de bu şartları gözetmelisiniz! Birkaç istihâre yaparak kalbinizde râhatlık, genişlik olduğunu iyi anladıktan sonra ve yerinize birini oturttarak oradaki çalışmaların sarsılmayacağı te'mîn edildikten sonra, buraya gelmeniz doğru olabilir. Bu şartlar yapılmazsa, oradaki çalışmaları bozmayınız! Tâliblerin topluluğunu gevşetmeyiniz! Dahâ çok yazmıyorum. Vesselâm.

***Yüzbin ok ve kılınc yapamaz aslâ,
Göz yaşının seher vakti yaptığını.
Düşmanı kaçırın, süngüleri, çok def'a,
Toz hâline getirir, bir mü'minin düâsı.***

İKİYÜZSEKSENİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Bedî-uz-zemâna gönderilmiştir. Hızır “aleyhisselâm” ve İlyâs “aleyhisselâm” ile buluşmağı bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği kullarına selâm olsun! Çok zemândan beri, sevdiklerimiz Hızır “alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesse-lâm” için soruyorlar. Onun için bu fakîre lâzım olan bilgi verilmediğinden cevâb yazmıyordum. Bugün sabâh vakti toplanmışdık. İlyâs “aleyhisselâm” ile Hızır “alâ nebiyyinâ ve aleyhimessalevâtü vetteslîmât” rûhânî şekillerde geldiler. Hızır “aleyhisselâm” rûhânî olarak dedi ki, (Biz rûhlar âleminde-niz. Allahü teâlâ, bizim rûhlarımıza öyle kuvvet vermiştir ki, insan şeklini alırız. İnsanların yaptığı işleri, bizim rûhlarımız da yapar. İnsanların yaptığı gibi yürürüz, dururuz, ibâdet ederiz). (Nemâzları şâfi’î mezhebine göre mi kılarıyorsunuz?) dedim. (Biz islâmiyyete uymakla emr olunmadık. Kutb-i medârın işlerine yardım ederiz. Kutb-i medâr şâfi’î mezhebinde olduğu için, biz de onun arkasında şâfi’î mezhebine göre kılıyoruz) dedi. Bu sözün-den anlaşıldı ki, bunların ibâdetine sevâb yokdur. Yanında buldukları kimseler gibi ibâdet ederler. İbâdetin yalnız şeklini yaparlar. Bu konuşma-dan da anladım ki, vilâyetin kemâlâtı şâfi’î mezhebine uygundur. Peygamberlik kemâlâtının hanefî mezhebine bağlılığı vardır. Kıyâmete kadar hiç Peygamber gelmiyecektir. Bu ümmete bir Peygamber gönderilse idi, hanefî mezhebine göre ibâdet ederdi. Hâce Muhammed Pârisâ “kuddi-se sirruh” hazretlerinin, (**Füsûl-i sitte**) kitâbındaki, (Hazret-i İsbâ “alâ nebiy-yinâ ve aleyhissalâtü vesselâm” gökden indikten sonra, imâm-ı a’zam Ebû Hanîfe “radıyallahü teâlâ anlı” mezhebine göre iş yapar) sözünün ne demek olduğu şimdi anlaşıldı. Bu iki büyükden yardım ve düâ istemeği düşündüm. (Allahü teâlânın lutfüne, ihsanına, ni’metlerine kavuşan bir kimseye biz ne yapabiliriz?) dedi. Sanki kendilerini aradan çekdiler. Hazret-i İlyâs “alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm” bu konuşmaya hiç katılmadı. Birşey söylemedi. Vesselâm.

İKİYÜZSEKSENÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, sofî Kurbâna yazılmışdır. Resûlullahın mi’râc gecesinde Allahü teâlâyı görmesi dünyâda olmayıp âhîretde olduğu bildirilmektedir:

Süâl: Ehl-i sünnet âlimleri, sözbirliği ile diyor ki, Allahü teâlâyı dünyâda kimse görmez. Hattâ, Ehl-i sünnet âlimlerinin çoğu, (Resûlullah “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” mi’râc gecesinde Allahü teâlâyı görmedi) dediler. Huccet-ül-islâm imâm-ı Gazâlî, (Resûlullahın “aleyhissalâtü vesse-lâm” mi’râc gecesinde Rabbini görmediği dahâ doğrudur) demiştir. Sen ise, o Serverin mi’râc gecesinde gördüğünü bildiriyorsun. Bunu nasıl açıklarsın?

Cevâb: O Server “aleyhissalâtü vesselâm” mi’râc gecesinde, Rabbini dün-yâda görmedi. Âhîretde gördü. Çünkü, O Server “aleyhissalâtü vesselâm” o gece, zemân ve mekân çevresinden dışarı çıktı. Ezeli ve ebedi bir ân bul-

du. Başlangıcı ve sonu, bir nokta olarak gördü. Cennete gideceklerin, binlerce sene sonra, Cennete gidişlerini ve Cennette oluşlarını o gece gördü. Eshâb-ı kirâm arasında malı en çok olanlardan Abdürrahmân bin Avf, Eshâb-ı kirâmın “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’în” fakîrlerinden beşyüz sene sonra Cennete girecektir. Onun beşyüz sene geçtikten sonra Cennete girdiğini gördü. Ona, niçin geç kaldığını sordu. İşte o makâmdaki görmek, dünyâda görmek değildir. Âhîret görmesi ile görmektir. Ehl-i sünnet âlimleri, dünyâda görülemez buyurdular. Biz ise, âhîretteki görmekle gördüğünü söylüyoruz. Bu görmeği dünyâda gördü demek de, mecâz olarak denilmiştir. Dünyâdan gidip gördüğü ve yine dünyâya geldiği için denilmiştir. Herşeyin doğrusunu Allahü teâlâ bilir.

284

İKİYÜZSEKSENDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, molla Abdülkâdir-i Enbâlîye yazılmıştır. Hâller, vecdler, Âlem-i emre bağlı şeylerdir. Bunları bilmek Âlem-i halk ile olur. Bu mektûbda bildirilenler, eski ma’rifetlerdir. Bunların yenisi büyük oğluna yazdığı mektûbda bildirilmiştir.

İnsanın bir görünen zâhiri vardır. Bir de görünmeyen bâtını vardır. İnsanın zâhiri Âlem-i halkdan yapılmıştır. Bâtını Âlem-i emrindedir. Tesavvuf yolunun başında ve ortasında hâller, vecdler, müşâhedeler ve tecellîler hâsıl olur. Bunlar insanın bâtını olan Âlem-i emre bağlı şeylerdir. Bu yolun sonunda hâsıl olan şaşkınlık, cehâlet, acz ve ümmîdsizlik gibi şeyler de, Âlem-i emre bağlıdır. İnsanın zâhiri kuvvet bulunca, bu da bu şeylerden pay alır. Her ne kadar devâmlı olmaz ise de, birşeyler hâsıl olur. (Kerîmlerin sofrasından toprağa da bir pay düşer) sözünde olduğu gibi, Âlem-i emrde olanlardan Âlem-i halka da biraz serpilir. Zâhirin asl işi, bütün bunları bilmektir. Çünkü, bâtında bunlar hâsıl olur. Fekat bunları bilmez. Zâhir olmasaydı, birşey bilinmez, hâsıl olan şeyler birbirinden ayır edilemezdi. Tesavvuf yolunda ilerlemenin ve makâmın Âlem-i misâlde işâretlerle gösterilmesi, zâhirin anlaması içindir. Görülüyor ki, hâller bâtın içindir. Bu hâlleri bilmek zâhir içindir. Bundan anlaşılıyor ki, hâllerini bilen Evliyâ ile hâllerini bilmiyen Evliyâda hâllerin bulunması bakımından ayrılık yoktur. Bu hâlleri bilmek bakımından fark olabilir. Bunun gibi, bir adam çok acıdır, açlık dayanamıyacak kadar artar. Adam kıvranır durur. Bu sıkıntılara açlık dendiğini de bilir. Başka birisi de, böyle açlıktan kıvranır. Fekat, bu sıkıntılara açlık denildiğini bilmez. Bunların ikisinde de açlık hâli vardır. Aralarında ayrılık yoktur. Ayrılıkları, yalnız açlık denildiğini bilmekte ve bilmemektedir.

Hâllerini bilmeyenler de ikiye ayrılır: Birincileri, hâllerin hâsıl olduğunu bilmez. Değişik değişik hâller olduğunu anlamaz. İkincileri, bu değişiklikleri bilir. Fekat, her bir hâlin ne olduğunu bilmez. Bu ikincilere de ilm sâhibi denir ve irşâd etmeğe elverişli olurlar. Hâlleri birbirinden ayırmak, her rehberin yapacağı iş değildir. Belki, yüzlerce sene geçtikten sonra, bu ni’mete kavuşan biri bulunabilir. Başkaları kendi hâllerini, bu ni’met sâhibinden öğrenirler. Ülül’azm olan Peygamberler “salevâtullahi teâlâ ve

teslîmâtühü aleyhim” birbirinden yüzlerce sene sonra gönderilirdi. Aynı hükmler, başka başka dinler, bunlar ile gönderilirdi. Başka Peygamberler “aleyhimüssalevâtü vettehiyyât” onların dinlerine uyarlardı. Yalnız onların hükmlerini bildirirlerdi. Fârisî mısra’ tercemesi:

Herkesin işi için, yaratır bir kulunu.

Vesselâm.

285

İKİYÜZSEKSENBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mîr seyîd Muhibbullah-i Mankpûriye yazılmışdır. Simâ’, raks ve vecd üzerinde bilgi vermekte, rûhdan açıklama yapmaktadır:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği kullarına selâm olsun! Allahü teâlâ, sana herşeyin doğrusunu düşünen ve doğrusunu bulan akl versin ve herşeyin doğrusunu bildirsin! Vecd ve simâ’ [ya’nî kasîde, ilâhî dinliyerek kendinden geçmek, kimlere fâidelidir? Bunlar], hâlleri değişen, her zemânda başka dürlü olan, bir zemân şü’ûrlü, bir zemân şü’ûrsuz olan kimseler için fâidelidir. Bunlara **(Erbâb-ı kulûb)** denir. Bunlara Allahü teâlânın sıfatları tecellî eder. Her sıfatın tecellîsinde başka bir hâl alırlar. Sonsuz olan sıfatların ve isimlerin tecellîleri, te’sîrleri altında hâlden hâle dönerler. Hâlleri değişir, dilekleri hep değişir. Bunlar devâmlı bir hâlde kalamaz. Zemânları değişmeden olamaz. Bir zemân **(Kabz)** ya’nî sıkıntı, başka zemân **(Bast)** sevinç içindedirler. Bunlara **(İbn-ül-vakt)** de denir. Hâllerin te’sîri altında mağlûbdurlar. Bir zemân yükselirler. Başka zemân, aşağı derecelere düşerler.

Tecelliyât-i zâtîyyeye kavuşanlar kalb makâmından yukarı çıkmışlar, kalbin sâhibine varmışlardır. Hâllere köle olmaktan kurtulmuşlar, hâlleri verene ulaşmışlardır. Bunların vecd ve simâ’a ihtiyâcları yoktur. Çünkü, zemânları değişmez. Hâlleri devâmlıdır. Dahâ doğrusu vaktleri ve hâlleri yoktur. Bunlara **(Ebül-vakt)** ve **(Erbâb-üt-temkîn)** denir. Bunlar kavuşmuşlardır. Hiç geri dönmezler. Birşey gayb etmezler. Birşey gayb etmiyen, birşey bulmaz. Evet, sona kavuşanlar arasında, vaktleri devâmlı olduğu hâlde, simâ’dan fâidelenenler de vardır. Bunları biraz aşağıda açıklayacağız. İnşâallahü teâlâ.

Süâl: Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Allahü teâlâ ile öyle vaktim olur ki, o ânda hiçbir melek ve hiçbir Peygamber bana yaklaşamaz)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîf vaktin devâmlı olmadığını göstermiyor mu?

Cevâb: Bu hadîs doğru ise, âlimlerin çoğu, burada bildirilen vaktin devâmlı olduğunu anlamışlardır. Şöyle de deriz ki, devâmlı olan vaktde arasına husûsî hâller de olur. Bu hadîs-i şerîf, bu hâlleri bildirmektedir.

Süâl: Tegannî dinlemek, bu hâllerin bulunduğu zemân belki fâideli olur. Böyle olunca, nihâyete kavuşanlar da, bu hâlleri elde etmek için simâ’a muhtâc olur.

Cevâb: Bu hâller, nemâz kılariken hâsıl olmaktadır. Nemâzın dışında da

hâsil olursa, nemâzın te'sîri ilemdir. Hadîs-i şerîfde, (**Gözümün nûru nemâzdadır**) buyuruldu. Bu hadîs-i şerîf, belki çok seyrek olan bu hâlleri göstermektedir. Başka bir hadîs-i şerîfde, (**Kulun Rabbine en yakın olduğu zemân, nemâzdaki zemândır**) buyuruldu. Alak sûresi ondokuzuncu son âyetinde meâlen, (**Secde et, Rabbine yaklaş!**) buyuruldu. Allahü teâlâyâ yakınlık çok olduğu zemân, başkalarının bulunması, araya karışmaları da o kadar azalır. Bu hadîs-i şerîf ve bu âyet-i kerîme gösteriyor ki, o vakt, nemâzda olan vaktidir. Vaktin devâmlı ve kavuşmanın aralıksız olduğu, tesavvuf büyüklerinin söz birliğinden de anlaşılmalıdır. Zünnûn-ı Mısırî buyuruyor ki, (Geri dönen, yalnız yoldan dönmüştür. Kavuşan, geri dönmez).

(**Yâd-i dâst**), devâmlı huzûr demektir. Her ân Allahü teâlânın huzûrunda olmakdır. Bu ni'met, bu yolun büyükleri olan, Hâcegân "kaddesallahü teâlâ ervâhahüm ve esrârehüm" hazretlerinin yolunda çalışanların eline geçmektedir. Vaktin devâmlı olduğunu inkâr etmek, sona varamamayı gösterir. Büyüklerden birkaçı, meselâ ibni Atâ ve benzerleri "rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în", (Allahü teâlâyâ kavuşduktan sonra, beşeriyet hâllerine dönülebilir) demiştir. Bu sözden, vaktin devâmsızlığı anlaşılır. Fekat, sözlerine dikkat edilirse, (Dönülebilir) diyorlar. (Dönenler vardır) demiyorlar. Çünkü, insanlık sıfatlarına dönen hiç olmamıştır. Böyle olduğunu erbâbı iyi bilir. Buradan anlaşıldı ki, tesavvuf büyükleri, vâsıl olanın geriye dönmiyeceğini sözbirliği ile bildirmiştir. Bu sözbirliğinden ayrılan birkaç kişi, dönmek câizdir demiştir.

Sona varanlardan birçokları yüksek derecelerden bir dereceye kavuşduktan ve (**Cemâl-i ilâhî**)yi müşâhede hâsil olduktan sonra, kendilerine soğukluk ve gevşeklik hâsil oluyor. Böylece kavuşdurucu mertebelere yükselmeleri duruyor. Bunların dahâ kavuşduracak konakları aşması lâzımdı. Yaklaşdıkları derecelerin hepsini geçmemişlerdi. Bu soğuklukla berâber, yükselmek, yaklaşmak arzûsundadırlar. İşte bu vakt simâ' bunlara fâide verir. Harâretlerini, enerjilerini arttırır. Simâ' yardımı ile yaklaşırdıcı mertebelere yükselir. Sükûnet bulduktan sonra, bu mertebelerden geri dönerler. Fekat inerken, o makâmlardaki hâllerini gayb etmezler. Bu vecd, bu buluş, gayb etdikden sonra olan buluş değildir. Çünkü vuslatı, huzûru hiç gayb etmezler. Her ân kavuşmuş oldukları hâlde, kavuşdurucu konaklara yükselmeleri içindir. Sona gelenlerden vâsıl olanların simâ'ları, vecdleri de böyledir. Fenâ ve Bekâyâ kavuşanlara cezbe verirler. Lâkin soğuklukları, gevşeklikleri olduğu için, yüksek konaklara çıkabilmek için, yalnız cezbe iş göremez. Simâ' da lâzım olur.

Tesavvuf büyüklerinden birçokları da "kaddesallahü teâlâ esrârehüm", vilâyet derecesine kavuşduktan sonra, nefsleri kulluk makâmına iner. Rûhları, kendi makâmlarında cenâb-ı Hakka karşıdır. Kulluk makâmında bulunan nefs-i mutmeinneden her zemân rûha yardım gelir. Rûh bu yardımı ile matlûba âşına olur. Bu büyükler, ibâdetle râhat ederler. Kulluk vazîfelerini görmekle sükûnet bulurlar. Yükselmek arzûları azdır. İslâmiyete uymak nûru ile parlamışlardır. Kalb gözleri, sünnete uymak sürmesi ile kuvvet bulmuştur. Bunun için, keskin görüşlüdürler. Uzakdan öyle şeyler görürler ki, yakında olanlar onları göremez. Yükselmeleri az ise de, nûrları çoktur. Aslın nûrları ile aydınlanmışlardır. Bu makâmlarında iken

şânları, kıymetleri büyüktür. Simâ'a, vecde ihtiyâcları yoktur. Simâ' yerine ibâdetlerden istifâde ederler. Asldan aldıkları nûrlar, yüksek makâmlara çıkmış gibi fâide verir. Simâ' ve vecde düşkün olan taklîdciler, bunların yüksek şânlarını bilmedikleri için kendilerini âşık, bunları zâhid sanırlar. Aşk ve muhabbet yalnız raksda, vecdde bulunur derler.

Sona kavuşanlardan birçokları da vardır ki, (**Seyr-i ilallah**) yolculuğundan ve (**Bekâ-billah**) makâmına kavuşduktan sonra, bunlara kuvvetli cezbe ihsân ederler. Kanca takip çeker gibi sürüklerler. Orada soğukluk bulaşmaz. Gevşeklik gelmez. Yükselmek için, şaşılacak şeylere ihtiyâcları yoktur. Bunların dar olan halvetlerine simâ' ve nağme yanaşamaz. Vecd ve tevâcüd ile ilişkileri yoktur. Yetişebilecek en son mertebeye çekilir, ulaştırılırlar. O Servere "aleyhissalevâtü vetteslîmât vettehiyyât" uymak sâyesinde, O Servere "sallallahü aleyhi ve sellem" mahsûs olan makâmdan pay alırlar. Böyle kavuşmak ancak (**Efrâd**) denilen seçilmişlere nasîb olur. (**Kutb**)lar da, bu makâmdan pay alır. Ancak Allahü teâlânın ihsânı ile, sonun sonuna kavuşan bir seçilmiş, bu âleme geri çevirirlerse ve yaradılışta uygun olanları yetiştirmek vazîfesi buna verilirse, nefsinin kulluk makâmına indirirler. Rûhu, nefsten ayrı olarak, Allahü teâlâyâ doğru olur. İşte bu, ferdiyyet kemâllerine sâhibdir. Kutbların yetiştirme yetkisine mâlikdir. Burada, Kutb dediğimiz, (**Kutb-i irşâd**)dır. (**Kutb-i evtâd**) değildir. Zıl makâmlarının bilgileri ve asl makâmlarının ma'rifetleri kendisine verilmiştir. Dahâ doğrusu, onun makâmında, ne zıl vardır, ne de asl vardır. Zilden, asldan ileri geçmiştir. Böyle bir kâmil ve mükemmil çok ender yetişir. Asrlardan, uzun yıllardan sonra, bir dâne bulunursa, yine büyük ni'metdir. Herşey onunla nûrlanır. Onun bir bakışı, kalb hastalıklarını giderir. Bir teveccühü, beğenilmeyen kötü huyları silip süpürür. Urûc makâmlarının hepsinden dahâ yukarıya çıkmış kulluk makâmına inmiştir. İbâdet etmekte râhat bulmuştur. Vilâyet makâmlarının en üstünü olan (**Abdiyyet**) makâmında yerleşen seçilmişleri de vardır. (**Mahbûbiyyet mansabı**)na kâbiliyyet de buna verilir. Bu ise, Vilâyet mertebesinin bütün kemâllerini taşımakda ve da'vet derecesi makâmlarının hepsini içine almaktadır. (**Vilâyet-i hâssa**)dan ve (**Nübüvvet makâmı**)ndan pay almaktadır. Onun şânını şu mısra' kısaca bildirmektedir. Fârisî mısra' tercemesi:

Bütün güzelerde bulunan, yalnız sende vardır!

Başlangıçta olanlara, vecd ve simâ' zararlıdır. Yükselmesine engel olur. Şartlarına uygun olsalar da zararlıdır. Simâ'ın şartları, bu mektûbun sonunda, inşâallah bildirilecektir. Bunun vecdi bozuktur. Hâl kaplaması suçdur. Hareketleri tabî'dir. İsteklerine, nefsinin şehvetleri karışmıştır. Başlangıçta olan, mübtedî denilenler, (**Erbâb-i kulûb**) olmuşturlar. Erbâb-i kulûb olanlar yoldakilerdir. Mübtedî ile müntehî arasında bulunanlardır. Müntehî demek, sona varmış, (**Fânî-fillah**) ve (**Bâkî-billah**) olmuş demektir. Bunun da dereceleri vardır. Kavuşmanın da mertebeleri vardır. Her derece, her mertebe, birbirinin üstündedir. Bu mertebeler sonsuzdur. Kavuşmakla bitmez, tükenmez. Simâ', yoldakilere ve müntehîlerin birkaçına fâidedir. Bunu, yukarıda bildirmişdik. Şunu da bildirelim ki, Erbâb-i kulûb, simâ'sız olamaz demek istemiyoruz. Cezb olunmuşlar, [çekilmekle şereflemini-

yenler], sıkı riyâzetler, ağır mücâhedeler yardımı ile ilerleyebilirler. Simâ' ve vecd, yalnız bunlara yardımcı olur. Erbâb-i kulûb, meczûblardan ise, cezbe yardımı ile ilerlerler. Simâ' bunlara lâzım değildir. Şunu da söyleyelim ki, cezb edilmeyen Erbâb-ı kulûb için, simâ' her zemân fâideli olmaz. Bundan yardım görebilmek için şartlar vardır. Bu şartlar gözetilmezse zararlı olur.

Simâ'ın şartlarından biri, kendini yüksek bilmemektir. Temâm olduğunu sanırsa ilerleyemez. Evet, simâ' bunu da biraz ilerletirse de sükûn bulduktan sonra, o makâmdan geri iner. Simâ'ın bundan başka şartları, tesavvuf büyüklerinin kitâblarında, (**Avârif-ül-me'ârif**) ve benzerlerinde yazılıdır. Zemânımız tarikatçilerinin çoğunda, bu şartlar yoktur. Şimdi yapılmakta olan simâ' ve raksların ve toplantıların zararlı olduğu açıktır. Bunların ilerletmeleri nerede? Hiç ilerletmezler. Yardım etmekten çok uzaktırlar. Fâide yerine zarar verirler.

TENBÎH 1: [(**Simâ'**), ilâhî, mevlid ve kasîde ve Kur'ân-ı kerîmi tegannî ile okuyanları dinlemek demektir. (**Raks**), eli, ayakları tempo ile oynatmak ve dans demektir.] Simâ' ve raks, müntehîlerden birkaçına da lâzımdır dedik. Çünkü yükselecek çok mertebeleri bulunduğu için, yolda sayılırlar. Erişilebilecek mertebelere yükselmedikçe müntehî olmaz, sona varmış sayılmazlar. Seyr-i ilallah sonuna vardıkları için, bunlara müntehî denilmiştir. Bu seyrin sonu, sâlikin mazhar olduğu isme kadardır. Fekat, bu seyrden sonra, bu ismde ve isme bağlı şeylerde de seyr vardır. Bu ismdeki ve kavuşanların bildikleri şeylerdeki seyrden sonra, ismin sâhibine varıp, burada Fenâ ve Bekâ hâsıl edince, tâm müntehî olur. Seyr-i ilallahın doğrusu da budur. İsme kadar olan seyre de, (**Seyr-i ilallah**) denilmiş, o mertebede olan Fenâya ve Bekâyaya da, (**Vilâyet**) adı verilmiştir. (**Seyr-i fillah**) sonsuzdur denilmesi, Bekâdaki seyr içindir. Bütün konakları geçtikten sonradır. Bu seyrin sonsuz olması demek, o ismde seyr olunursa ve bu ismdeki şü'ûnların herbiri ile ayrı ayrı ahlâklanırsa, sonuna varılmaz demektir. Çünkü, her ismde sonsuz şü'ûnlar bulunmaktadır. Eğer yükselirken, onu bu ismden geçirirlerse, bir adımda geçebilir ve sonun sonuna varabilir. Eğer orada yok olursa, çok şerefli olur. Yok eğer insanları yetiştirmek için, geri indirirlerse, çok büyük üstünlük olur. Bu isme kavuşmanın kolay bir şey olacağını sanmamalıdır. Bu ni'mete kavuşabilmek için, cân fedâ etmek lâzımdır. Acabâ kimi bu büyük ni'mete kavuşturmakla şereflendirirler?

Tenzîh ve takdîs sanılan mertebe çok olur ki, teşbîh ve tenkîsdir. Hattâ çok mertebeler vardır ki, tenzîh sanılırlar. Hâlbuki, rûh makâmından da aşağıdırlar. Arşın üstündeki tenzîh gibi görünen de, teşbîh dâiresinin içinde olabilir. Münezzeh olarak [ya'nî mahlûklarla ilgisi olmayarak] görünen şey, rûh âleminden olabilir. Çünkü Arş, maddeli, cihetli, ölçülü şeylerin sonudur. Rûh âlemi, cihetli, ölçülü âlemin dışındadır. Çünkü rûh, [madde değildir] mekânsızdır. Bir yere sığmaz. Rûhun, Arşın dışında olduğunu söylemek, seni şaşırtmasın. Rûhu kendinden uzak sanma! Aranız çok açık zan etme! Öyle değildir. Rûh mekânsız olmakla berâber, onun için her yer birdir. Arşın dışında demekle, başka şey anlatılmaktadır. Oraya varamıyana anlatılamaz.

[Rûh, radyo dalgalarına benzetilebilir. Bu dalgalar madde değildir. Yer kaplamazlar. Böyle olmakla birlikte, her yerde vardılar denir. Çünkü,

her yerde bulunan radyoda ses hâsil ediyorlar].

Tesavvuf büyüklerinden birçoğu, rûh makâmına varınca, onu Arşın üstünde buluyorlar. Rûhun tenzîhini [ya'nî, maddelere benzememesini], Allahü teâlânın tenzîhi sanıyorlar. Rûh makâmının bilgilerini, ma'rifetlerini, ince, gizli şeyler zan ediyorlar. Allahü teâlânın Arş üstünde istivâsını anladık diyorlar. Hâlbuki onların gördükleri nûr, rûhun nûrudur. Bu fakîr “kadde-sallahü teâlâ sirrehül'azîz”de, bu makâm hâsil olunca, şaşırıp kalmışım. Bereket versin, Allahü teâlânın yardımı imdâdına yetişerek, bu tehlikeden kurtarılmışım. O nûrun, rûhun nûru olduğunu, Allahü teâlânın nûru olmadığını anlamışım. Bize bu doğru yolu gösteren Allahü teâlâyâ hamd olsun! Allahü teâlâ, bize doğru yolu göstermeseydi biz onu bulamazdık. Rûh, mekânsız olduğu için, anlaşılamiyacak bir mahlûk olduğu için, insanı şaşırtmaktadır. Doğruyu açığa çıkaran Allahü teâlâdır. Doğru yolu gösteren ancak Odur.

Bunlardan birkaçı, Arşın üstündeki rûhun nûru ile nûrlanarak geri dönerler ve onunla Bekâ hâsil ederler. Kendilerini, teşbîh ile tenzîhi birlikde taşıyor sanırlar. Bu nûru kendilerinden ayrı bulurlarsa, cem'den sonra fark, ya'nî birleştikten sonra ayrılmak makâmına kavuşduklarını sanırlar. Tesavvufcuların böyle yanılmaları çok olmuştur. İnsanı böyle yanılmaktan ve korkulu yerlerden koruyan ancak Allahü teâlâdır.

Rûh, bu madde âlemine göre, her ne kadar maddesiz ve anlaşılamiyacak ise de, hiç anlaşılamiyana göre anlaşılır olmaktadır. Sanki bu madde âlemi ile, hiç maddesiz olan mukaddes varlık arasında bir geçid gibidir. Bunun için, her ikisine de yakınlığı vardır. Her iki bakımdan da incelenebilir. Hiçbirşeye hiç benzemiyen varlık ise böyle değildir. Maddeli varlıkların, aklın, anlayışın, Ona hiçbir bağılılığı yoktur. Bundan dolayı sâlik, rûhun bütün makâmlarını geçmedikçe, o isme varamaz. Görülüyor ki, önce göklerin her tabakasını ve Arşı geçmek lâzımdır. Madde âleminde büsbütün çıkmalıdır. Bundan sonra mekânsız, maddesiz olan (**Âlem-i ervâh**) mertebeleri de aşılmalıdır. Bundan sonra bu isme varılabilir. Fârisî beyt tercemesi:

***Efendi, yükseldim, kavuşdum sanıyor,
Kendini beğenmiş, yerinde sayıyor.***

Allahü teâlâ, mahlûklara benzemekten çok uzaktır. O ötelere ötesi, dahâ ötesidir. Bu (**Âlem-i halk**) denilen madde, ölçü âleminin ötesi (**Âlem-i emr**)dir. Âlem-i emrin ötesi, isimlerin ve şü'ûnların zillerinin ve asllarının topluca ve ayrı ayrı mertebeleridir. Bu zıl ve asl ve mahlûklar ve ilâhî ve toplu ve ayrı ayrı bütün mertebelerin ötesinde hakîkî matlûbu aramalıdır. Böyle aramak ni'metini acabâ kime ihsân ederler? Hangi tâlî'iyi bu se'âdetle şereflendirirler? Bu Allahü teâlânın öyle bir ihsâmıdır ki, dilediğine verir. Allahü teâlâ, büyük ihsân sâhibidir. Çok yüksekleri istemelidir. Yolda ele geçenlerle oyalanmamalıdır. Bunların ötesini aramalıdır. Arabî beyt tercemesi:

***Sevgiliye kavuşmak, ele geçer mi acabâ?
Yüksek dağlar ve korkunç tehlikeler var arada!***

TENBÎH 2: Sonsuz kavuşmak ve devâmlı vakt, ancak mutlak Fenâdan

sonra, Bekâ-billah ile şereflenen kimseye nasîb olur. Bunun (**İlm-i husûlî**)si, (**İlm-i huzûrî**)ye dönmüştür. Bu sözümlüğü dahâ açıklıyalım: Bir kimsenin, kendi dışında bulunan birşeyi bilmesi için, o şeyin görüntüsünün zihnde hâsıl olması lâzımdır. Görüntü hâsıl olmaksızın bilmeğe, (**İlm-i huzûrî**) denir. İnsan kendisini, ilm-i huzûrî ile bilir. Çünkü kendisi, kendi zihninde vardır. (**İlm-i husûlî**)de, bilinen şeyin görüntüsü zihnde bulundukca, o şey bilinir. Zihndeki sûret yok olunca, o şey unutulur. Bundan dolayı, ilm-i husûlî devâmlı olamaz. İlm-i huzûrî böyle değildir. Bilinen şey, hiç unutulmaz. İnsan kendisini, ilm-i huzûrî ile bilmektedir. Kendisi zihnde hep var olduğundan, insan kendini hiç unutmaz. Bekâ-billah, ilm-i huzûrî ile olur. Hiç unutulmaz. Bunu yanlış anlamamalıdır. Bekâ-billah, kendini Hak bulmaktadır sanmamalıdır. Tesavvufçulardan birkaçı burada yanıldı. (**Hakk-ul-yakîn**)in böyle olduğunu sandı. Öyle değildir. Tâmm Fenâdan sonra hâsıl olan Bekâ-billahın böyle bilgileri yoktur. Onların söyledikleri hakk-ul-yakîn, cezbede hâsıl olan Bekâ-billah ile uygundur. Bizim bildirdiğimiz Bekâ ise başkadır. Fârisî mısra' tercemesi:

Bu şerâbı tatmadıkca, tadımı anlayamazsın!

Görülüyor ki, Bekâ-billah devâmlıdır. Burada unutmak hiç olmaz. Bekâ-billah hâsıl olmadıkca devâm olamaz. Çoklarına ve hele Ebû Bekr-i Sıddîkdan gelen yolda olanlara, bu makâma yetişmeden önce, devâmlı görünür ise de doğrusu, bizim bildiğimizdir. İşin içyüzü, bize bildirilen gibidir. Herşeyin doğrusunu ancak Allahü teâlâ bilir. Herkesin dönüşü Onadır. Geçmişde ve gelecekte her hamd, âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâ içindir. Onun Resûlüne devâmlı ve sonsuz düâlar ve selâmlar olsun!

286

İKİYÜZSEKSENALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, mevlânâ Emânullah'a yazılmıştır. Kur'ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden çıkarılan doğru i'tikâdın, Ehl-i sünnet i'tikâdı olduğu bildirilmektedir:

Bismillâhırrahmânırrahîm. Allahü teâlâ, sana doğru yolu göstere! İyi bil ki, Allah yolunda bulunmak isteyene, önce lâzım olan şey, i'tikâdını düzeltmektir. Doğru i'tikâd, Ehl-i sünnet âlimlerinin, Kur'ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden ve Eshâb-ı kirâmdan öğrendikleri, anladıkları i'tikâddır. Kur'ân-ı kerîmin ve hadîs-i şerîflerin ma'nâsını doğru anlayan, doğru yolun âlimleridir. Bunlar da, Ehl-i sünnet vel-cemâ'at âlimleridir. Bunların anladığı, bildirdiği ma'nâlara uymıyan herşeye, akla, fikre, hayâle iyi gelse de ve tesavvuf yolunda keşf ve ilhâm ile anlaşılrsa da, hiç kıymet vermemelidir. Bu büyüklerin anladığına uymıyan bilgilerden, buluşlardan Allahü teâlâyâ sığınmalıdır. Meselâ, ba'zı âyetlerden ve hadîs-i şerîflerden (**Tevhîd-i vücûdî**) anlaşılmaktadır. Ba'zılarından da, ihâta, sereyân, kurb ve ma'yyet ma'nâları çıkmaktadır. Fekat, (**Ehl-i sünnet âlimleri**), bu âyet-i kerîmlerden ve hadîs-i şerîflerden, böyle ma'nâlar anlamadı. Ya'nî Allahü teâlânın bu âlem içinde olmasını, mahlûkları kapladığını, bunlarla birleşik olduğunu, kendisinin yakın olduğunu, berâber olduğunu anlamadılar. Bøy-

le olmadığını söylediler. O hâlde, tesavvuf yolunda ilerliyen bir kimseye böyle bilgiler hâsıl olursa, her varlığı, bir varlık olarak görürse, yâhud her şeyi bir varlığın kapladığını, Allahü teâlânın zâtının, mahlûklara yakın olduğunu anlarsa, bu bilginin, görüşün yanlış ve tehlikeli olduğunu anlamalıdır. Böyle bir yolcu, bu zemânında, serhoş gibi bir hâlde olduğundan, özrlü, suçsuz sayılırsa da, böyle tehlikeli bilgilerden kurtulması için, Allahü teâlâyâ yalvarmalı, ağlamalı, sızlamalıdır. Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdiği doğru hâllere, görüşlere kavuşmak için düâ etmelidir. Bu büyüklerin bildirdiği doğru i'tikâddan kıl kadar ayrı şeylerin gösterilmemesi için Allahü teâlâyâ sığınmalıdır. Demek ki, tesavvuf yolcularının keşflerinin, buluşlarının doğru olup olmadıkları, Ehl-i sünnet âlimlerinin “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în” bildirdikleri doğru ma'nâlara uygun olup olmamaları ile anlaşılır. Bu yolculara ilhâm olunan bilgilerin doğruluğu, ancak o doğru ma'nâlara uymaları ile belli olur. Çünkü, onların bildirdiği ma'nâlara uymayan, her ma'nâ, her buluş kıymetsizdir, yanlıştır. Çünkü her sapık, her bozuk kimse, Kur'ân-ı kerîme ve hadîs-i şerîflere uyduğunu sanır ve iddi'â eder. Yarım aklı, kısa görüşü ile, bu kaynaklardan yanlış ma'nâlar çıkarır. Doğru yoldan kayar. Felâkete gider. Bekara sûresinin yirmialtıncı âyetinde meâlen, **(Kur'ân-ı kerîmde bildirilen misâller, örnekler, çocuklarını küfre sürükler. Çocuklarını da hidâyete ulaştırır)** buyuruldu.

Ehl-i sünnet âlimlerinin anladıkları ma'nâlar doğrudur, kıymetlidir “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în”. Bunlara uymayanlar kıymetsizdir. Çünkü bu ma'nâları, Eshâb-ı kirâmın ve Selef-i sâlihînin eserlerini inceliyerek elde etmişlerdir. O hidâyet yıldızlarının ışıkları ile parlamışlardır. Bunun için, ebedî kurtuluş bunlara mahsûs oldu. Sonsuz se'âdete bunlar kavuştu. Allah yolunda giden kâfile bunlar oldu. Kurtuluş, ancak Allah yolunda bulunanlar içindir.

İ'tikâdı bunlara uygun olan din âlimlerinden biri, fer'ıyyâtda, ya'nî islâmiyyete yapışmakta gevşek davranırsa, kusûrlu olursa, buna bakarak, bütün âlimleri kötölemek yersiz olur. İnâdcılık olur. Onların doğru bilgilerini inkâr etmek, kötölemek olur. Çünkü, doğru bilgileri bizlere ulaşırdan onlardır. Kurtuluş yolunu, bozuklarından, sapıklarından ayıran onlardır. Onların hidâyet ışıkları olmasaydı, bizler doğru yolu bulamazdık. Doğruyu, bozuk olanlardan ayırmasalardı, bizler taşkınlık, azgınlık uçurumlarına düşerdik. İslâmiyyeti bozulmaktan koruyan, her yere yayan onların çalışmasıdır. İnsanları kurtuluş yoluna kavuşduran onlardır. Onlara uyan kurtulur, se'âdete kavuşur. Onların yolundan ayrılan sapıtır, herkesi de sapdırır.

İyi biliniz ki, tesavvuf yolunun sonuna, ya'nî bu yolun konaklarının hepsini geçerek, vilâyet derecelerinin sonuna varanlara hâsıl olan i'tikâd, Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdiğine tâm uygun olur. Bu doğru i'tikâda, Ehl-i sünnet âlimleri, Kur'ân-ı kerîmden, hadîs-i şerîflerden ve Eshâb-ı kirâmdan alarak, tesavvuf büyükleri ise, keşf veyâ kalblerine ilhâm olunarak kavuşmuşlardır. Evet, ba'zı tesavvuf yolcusuna, yolda iken, tesavvuf serhoşluğu ve hâl kaplaması ile, bu i'tikâdlara uymayan ba'zı şeyler hâsıl olmuştur. Fekat, bu hâllerin kapladığı makâmları geçip, ilerleyince, nihâyete varınca, bu uygunsuz şeyler yok olur. Eğer ilerlemeyip, yarı yolda ka-

lrlarsa yok olmaz. Bozuk görüşlere saplanıp kalırlar. Fekat, böyle kalanlara kıyâmetde cezâ yapılmaz. Bunlar, yanılan müctehidlere benzer. Müctehid, ictihâd yaparken yanılmışdır. Bu ise, keşfinde yanılmaktadır.

Tesavvuf yolcularının yanıldıkları şeylerden biri, vahdet-i vücûd görmeleridir. Yukarıda bildirildiği gibi, Allahü teâlânın, mahlûkları ihâta ettiği, bunlarla berâber olduğunu, kendisinin yakın olduğunu sanırlar. Allahü teâlânın sekiz sıfatının ayrıca var olduklarına inanmayanları olur. Hâlbuki, Ehl-i sünnet âlimleri “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în”, bu sekiz sıfatın hâricde, ayrıca var olduklarını bildirmektedir. Bunların, sıfatları inkâr etmesi, bu sıfatlar ayna gibi olup, bu aynada, Zât-i ilâhîyi müşâhede ettikleri içindir. Aynada birşeye bakan kimse, o şeyi görür. Aynayı görmez. Bunun gibi, sıfatları göremedikleri için bunların hâricde varlıklarını kabûl etmezler. Sıfatlar var olsaydı bunları gördük derler. Görülmiyen şeyi, yokdur sanırlar. Sıfatların hâricde var olduğunu söyleyen âlimlere dil uzatırlar. Hattâ, bunlara kâfir, müşrik de diyenleri olur. Din âlimlerine, böyle yersiz dil uzatmağa kalkışmaktan Allahü teâlâyâ sığınırız! Bunları, buldukları makâmlardan ileri geçirirlerse, böylece şühûdlerini şaşkırtan perdeler aradan kalkarsa, sıfatları ayna sanmaktan kurtularak, onları hâricde, ayrıca var olarak görürler. Varlıklarını inkârdan vaz geçerler. Âlimlere dil uzatamaz olurlar.

Bunların Ehl-i sünnet i’tikâdına uymıyan bir işleri de, Allahü teâlânın ba’zı şeyleri yaratmağa mecbûr olacağını gösteren sözleridir. Her ne kadar, mecbûrdur demiyorlar, irâde ederse, isterse yaratır diyorlarsa da, sözlerinden, irâde sıfatına inanmadıkları anlaşılmaktadır. Bu sözleri hiçbir dîne de uymamaktadır.

Uymıyan sözlerinden bir başkası da, Allahü teâlâ kudret sâhibidir diyorlar ve istediğini yapar, istemediğini yaratmaz diyorlarsa da, hep ister, istememesi olmaz diyorlar. Böyle söylemek, Allahü teâlâyı yaratmasında mecbûr bilmek demektir. Hattâ, kudretini inkâr etmek olur. Çünkü bütün din sâhiblerine göre, Allahü teâlânın kudreti, dilerse yaratır, dilemezse yaratmaz ma’nâsına olan kudretidir. Bunların sözünden ise, yapmağa mecbûr olan, yaratmamasına imkân olmıyan bir kudret anlaşılmaktadır. Bu sözleri, hükemânın, felesofların sözüne benziyor. Bunların, elbette ister, istememesi olamaz diyerek, irâde sıfatına ma’nâ vermeleri, böylece kendilerini felsefecilerden ayırmaları bir işe yaramaz. Çünkü irâde etmek, dilemek, eşid olan iki işden birini seçmek demektir. İki iş eşid olmazsa, irâde de yok demektir. Bunların sözünde, lâzım olmak ve yok olmak tarafları müsâvî değildir.

Bunların uygunsuz işlerinden biri de, kazâ ve kaderi anlatmalarındır. Burada da, cebre kaymaktadırlar. Hâkim, mahkûm da olur. Mahkûm, hâkim de olur diyorlar. Allahü teâlâyı mecbûr bilmek şöyle dursun, Onu birisine mahkûm bilmek, üzerinde bir hâkim bulunacağını söylemek, çok çirkin bir sözdür.

Ehl-i sünnete uymıyan sözlerinden biri de Cennetde, Allahü teâlâ, ancak Tecellî-i sûrî ile görülebilir demeleridir. Bu sözleri, Allahü teâlânın Cennetde görüleceğine inanmamak demektir. Sûreti görülebilir demeleri,

kendi görülemez demektir. Benzeri görülür demek olur. Allahü teâlâ görülecek, nasıl olduğu anlaşılamiyacaktır. Birşeye benzetilemeyecektir.

Olgun, yüksek insanların rûhlarına kadîm demeleri, bunları ebedî bilmeleri de, Ehl-i sünnet âlimlerine uymamaktadır “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în”. Çünkü âlemlerin hepsi, bütün zerrelere ile birlikte yok idi. Hepsi sonradan yaratıldı. Rûhlar da, âlemden bir parçadır. Allahü teâlâdan başka, herşeye (**Âlem**) denir.

Görülüyor ki, tesavvuf yolcusunun, işin iç yüzüne varmadan önce, kendi keşf ve ilhâmına uymasa da, Ehl-i sünnet âlimlerine tâbi’ olması lâzımdır “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în”. Âlimleri haklı, doğru, kendini yanlış bilmelidir. Çünkü, Ehl-i sünnet âlimleri, bilgilerini, Peygamberlerden “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” almıştır. Bu bilgiler, vahy ile gelmiş olup sağlamdır. Yanlışlıktan, şaşırılmaktan korunmuştur. Bu bilgilere uymayan kendi keşfi ve ilhâmı ise yanlıştır, bozuktur. Bunun için kendi keşfini, âlimlerin sözünün üstünde tutmak, vahy ile inmiş olan sağlam bilgilerin üstünde tutmak olur. Bu ise, sapıklığın tâ kendisidir ve zarâr, ziyândan başka birşey değildir.

Kitâba ve sünnete, ya’nî Kur’ân-ı kerîme ve hadîs-i şerîflere uygun i’tikâd lâzım olduğu gibi, müctehidlerin Kitâb ve sünnetden çıkardıkları ahkâma, ya’nî islâmiyyete uygun işlere, ahkâm-ı islâmiyyeye uymak lâzımdır. Bu ahkâm, halâl, harâm, farz, vâcib, sünnet, müstehab, mekrûh ve şübheli olan işler demektir. Bu ahkâmı öğrenmek de lâzımdır. [Müslimânlar iki kısımdır: Yâ (**Müctehid**)dir veyâ (**Mukallid**)dir. Müctehid olmayan her müslimâna mukallid denir.] Mukallidlerin, Kitâbdan ve sünnetden, müctehidlerin çıkarmış olduğu hükmlere uymayan hüküm çıkarmaları câiz değildir. Kendi çıkardığı hükmlere göre yapacağı işleri kabûl olmaz. Her mukallidin bir müctehide uyması, ya’nî bir mezhebe girmesi lâzımdır. Bulduğu mezhebin muhtâr olan, ya’nî âlimlerin çoğunun uyduğu hükmlerine uymalıdır. Ruhsatdan, izn verilen işleri yapmaktan sakınmalı, azîmet ile amel etmelidir. Kendi mezhebine uymakla beraber, başka mezheblere de uymağa çalışmalıdır. Böylece müctehidlerin sözbirliğine uyulmuş olur. Meselâ, imâm-ı Şâfi’î “rahimehullah” abdest alırken, niyyet etmek farz demiştir. Hanefîler de, abdest alırken niyyet etmelidir. Bunun gibi, uzvları yıkarken sıra gözetmek ve birbiri ardına çabuk yıkamak lâzımdır. İmâm-ı Mâlik, abdest uzvlarını uğmak farz demiştir. Elbette uğmalıdır. Şâfi’î mezhebinde, elin yabancı kadına ve kendi zekerine dokunması abdesti bozar. Hanefî olanın eli, kendi zekerine veyâ onsekiz yakın kadınından başka bir kadına dokununca, abdestini tâzelemelidir. [Hanbelî mezhebinde erkeklerin avret mahalli, yalnız zeker ve şercdir. [Bu ikisine sev’eteyn denir.] Diğer üç mezhebe olanların, harac (güclük) olduğu zemân hanbelî mezhebini taklîd etmeleri lâzımdır.] Her işi, dört mezhebe de uygun yapmağa çalışmalıdır. [(**Mizân-ül-kübrâ**) kırkıncı sahîfesi başında diyor ki, (Her müslimânın hilâfdan kurtulmasınının, ya’nî dört mezhebe de uygun ibâdet etmesinin en iyi yol olduğu sözbirliği ile bildirilmiştir).]

İ’tikâdı ve ameli doğrultuktan, bu iki kanadı ele geçirdikten sonra, Allahü teâlâyâ yaklaşdıran [ya’nî sevgisine kavuşduran] yolda ilerlemek sı-

rası gelir. Zulmânî ve nûrânî konakları aşmağa başlanabilir. Fekat şunu iyi bilmelidir ki, böyle konakları aşarak yükselebilmek ancak, yolu bilen, yolu gören, yol gösteren, kâmil (yetişmiş) ve mükemmil (yetiştirebilen) bir rehberin teveccühü ve tesarrufu ya'nî idâre etmesi ile olabilir. Bunun bakışları, kalb hastalıklarına şifâ verir. Onun teveccühü, ya'nî kalbini bir kimseye çevirmesi, kötü, çirkin huyları insandan siler, süpürür. Bunun için önce, bir rehber aranır. Allahü teâlâ, lutf ve ihsân ederek, bunu tanıtırırsa, bunu tanımağı en büyük ni'met bilmelidir. Ondan ayrılmamalıdır. Ona ve bütün emrlerine uyulur. Abdüllah-i Ensârî buyuruyor ki, (Yâ Rabbî! Dostlarını nasıl yaptın ki, onları tanıyan, sana kavuşuyor. Sana kavuşamıyacıklar, onları tanıyamıyor). Kendi arzû ve isteklerinden geçer. Onun isteklerine uyar. Hiçbir isteğı kalmaz. Ona tâbi' olmağa cânla, başla uğraşır. Se'âdetini, onun emrlerini yapmakda bilir. Uyduğıu rehber de, isti'dâdına elverişli olan vazîfeyi, buna emr eder. Zikri veyâ teveccühü, yâhud murâkabeyi işâret eder. Yalnız sohbetin kâfi olacağını anlarsa, yalnız bunu emr eder. Bir kâmil ve mükemmilin sohbeti ele geçerse, tesavvuf yolunda ilerleten şartlarından hiçbir şarta, artık lüzûm kalmaz. Tâlibin hâline uygun gördüğünü, ona emr eder. Şartlardan ba'zısında kusûru olursa, onun sohbeti, bu eksiklikleri temâmlar. Teveccühü, kusûrlarını giderir. Böyle bir sohbet ile şereflenemiyen bir kimse, eğer murâdlardan, seçilmişlerden ise, onu çekerler. Sonu olmiyan lutflarla, onun işini bitiriverirler. Kendisine lâzım olan her şartı, her edebi ona bildirirler. Tesavvuf yolunda ilerlemesi için, eski büyüklerden ba'zısının rûhlarını ona rehber, vâsıta yaparlar. Çünkü, Allahü teâlânın âdet-i ilâhiyyesi şöyledir ki, bu yolun konaklarını aşabilmek için, büyüklerin rûhlarını vâsıta, sebep kılmıştır. Bu kimse, eğer mürîdlerden ise, bunun işi, rehbersiz tehlikeli olur. Rehber buluncıya kadar, rehberle kavuşurması için, Allahü teâlâyâ yalvarmalıdır. Tesavvuf yolunda gözetilmesi lâzım olan şartları da öğrenmesi ve bunlara ri'âyet etmesi lâzımdır. Bu şartların en başda geleni, nefse uymamaktır. Bu da, vera' ve takvâ ile olur. Vera' ve takvâ, harâmlardan sakınmak demektir. Harâmlardan sakınabilmek için, mubâhların lüzûmunda fazlasını terk etmelidir. Çünkü mubâhları, [ya'nî yasak olmiyan şeyleri], alabildiğine yapan kimse, şübheli olanları işlemeğe başlar. Bunlar ise, harâma yakındır, ya'nî harâm işlemek ihtimâli çok olur. Uçurum kenârında yürüyen, içine düşebilir. Demek ki, harâmdan sakınabilmek için, mubâhların fazlasından kaçmak lâzımdır. Bu yolda ilerlemek için vera' sâhibi olmak şarttır dedik. Çünkü insanın işleri, iki şeyden biridir: Yâ emr edilen şeydir, yâhud yasak edilmiş şeylerdendir. Melekler de, emr edilen şeyleri yapmaktadır. Bunu yapmak, insanı ilerletseydi, melekler de, terakkî ederdi. Meleklerde, yasak edilen şeyden sakınmak yoktur. Çünkü onlar, yasakları yapmıyacak şekilde yaratılmıştır. Yasakları işleyemezler. Onun için, meleklerle birşey yasak edilmemiştir. Demek ki, terakkî etmek, yasaklardan sakınmakla olabilmektedir.

Bu sakınmak ise, nefse uymamak demektir. Allahü teâlâ, dinleri, nefsi isteklerinden kurtarmak için, karanlık, kötü âdetleri yok etmek için gönderdi. Çünkü nefis, hep harâm işlemek veyâ mubâhları lüzûmunda fazla yaparak, böylece harâma kavuşmak ister. Demek ki, harâmlardan ve mubâh-

ların fazlasından sakınmak, nefse uymamak demektir.

Süâl: Nefs, ibâdet yapmak istemiyor. İbâdet yapmak da, nefse uymamak oluyor. O hâlde, emrleri yapmak da, terakkîye sebep olmaz mı? Meleklerin emrleri yapması, nefse uymamak olmadığı için onlar terakkî etmiyor.

Cevâb: Emrleri, ya'nî ibâdetleri yapmağı nefsin istememesi, emr altına girmek istemediğı içindir. Nefs, bir emr altına girmek, birşeye bağlanmak istemez. Nefsin bu hâli, [ya'nî başı boş kalmak, birşeye bağlanmamak arzûsu da] harâmdır veyâ mubâhların fazlası demektir. Demek ki, emrleri yapmakla, bu harâmdan veyâ mubâhın fazlasından sakınılmış oluyor. Bunun için de, nefse uyulmamış oluyor. Yoksa nefse uymamak, yalnız emrleri yapmak demek değildir.

İnsanı kemâle kavuşduran, olgunlaşdıran yollar çokdur. Bunların en fâidelisi, çabuk ulaşıranı, nefisle mücâdelesini çok olanıdır. Ruhsatdan sakınan, azîmet ile amel edenlerin yoludur. (**Azîmet**), harâmlardan ve mubâhların fazlasından sakınmak demektir. (**Ruhsat**) ise, yalnız harâmlardan kaçınmaktır. Tesavvufcuların çoğu (**Simâ'**) ve (**Raks**) yapıyor. Ya'nî nağme ile okuyorlar ve dönüyorlar, oynuyorlar. Birçok şartlarla ve evirip çevirip, simâ' ve raksa ruhsat denilebilir. Bunların azîmetle hiç ilgisi yoktur. Hattâ yüksek sesle zikir etmek bile, olsa olsa, ruhsat olabilir. Birçok rehberler, iyi düşünceler ile, buldukları yolda yenilik, değişiklik yapmışlardır. Bunlara da, pek iyimseyerek, nihâyet ruhsat denilebilir. Hâlbuki, azîmet ile hareket eden büyükler, (**Sünnet-i seniyye**)den, ya'nî islâmiyyetden kıl kadar ayrılmamışdır "rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în". Yollarına hiçbir yenilik, bid'at karışdırmamışdır. Bunların yolunda, nefse uymamak, nefis mücâdelesini tâmdır. O hâlde, yolları en iyi, en fâideli yoldur. Çabuk ulaşıdırıcıdır ve çok yükseklerle ulaşırmaktadır. Fekat son zemânlarda, bu yolu da bozanlar oldu. O büyüklerin izinden ayrılanlar çoğaldı. Değişiklikler, bid'atler yapıldı. Simâ' ve raksa ve yüksek sesle zikre başladılar. Bunları, o büyüklerin niyyetlerini kavriyamadıkları için yaptılar. Bid'atler karışdırmakla, zemâna uymakla, bu yolu dahâ kıymetlendirdiklerini, olgunlaşdırdıklarını sandılar. Bunlar ile, bu yolu yıkdıklarını, ellerinden kaçırdıklarını anlıyamadılar. Hakkı, doğruyu meydâna çıkaran ve insanı hidâyet yoluna kavuşduran ancak Allahü teâlâdır. [Yukarıdaki yazılardan anlaşılıyor ki, dünyâ ve âhret se'âdetine kavuşmak için, Ehl-i sünnet âlimlerinin kitâblarını okumak lâzımdır. Bu kitâbları bizlere bildiren ve tanıtan da imâm-ı Rabbânîdir. İmâm-ı Rabbânîyi bizlere tanıtan da Seyyid Abdülhakîm-i Arvâsî hazretleridir. Seyyid Abdülhakîm-i Arvâsî hazretlerini tanıtan da, Hakîkat Kitâbevinin kitâblarıdır.]

**Vücûd, lutf-i ilâhî, hayât, rahmet-i Kerîm,
Ağız, atıyye-i Rahmân, kelâm fadl-ı Kadîm!
Beden, binâ-yı Hudâ, rûh, nefha-i tekrîm,
Kuvvet, ihsân-ı kudret, duygular, Va'zı Hakîm,
Bu dünyâda bilseydim, ben neyim, hem neyim var?**

İKİYÜZSEKSEN YEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hakikatleri bilen, kardeşi meyân gulâm Muhammed hazretlerine yazılmışdır “rahmetullahi aleyhimâ”. Cezbe ve sülûk ve bunların ma’rifetleri bildirilmektedir:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Bize doğru yolu gösteren Allahü teâlâyâ hamd olsun! Allahü teâlâ, bize doğru yolu göstermeseydi, biz doğru yolu bulamazdık. Peygamberlerin hepsi “salevâtullahi teâlâ aleyhim ecma’în” doğru olarak gelmiştir. Onların sonuncusu ve en üstünü olan Muhammed “aleyhisselâm” hep doğru söylemiştir “salevâtullahi sübhânehu ve berekâtühu ve tehiyyâtühu aleyhi ve aleyhim ve alâ men’ tâbe’ahüm ecma’în ilâ yevmiddîn”.

Tâliblerin, gevşek ve yaradılışları aşağı olduklarından ve kâmil ve mükemmil olan bir Rehber bulamadıklarından, uzun yolu kısalttıkları ve yüksekleri bırakıp, aşağı şeyler arkasında koştukları görülmektedir. Yolda ellerine geçen en değersiz şeyleri bile birşey sanıp, onlara bağlanıp kalmakta ve onları aranan şey sanarak, yolun sonuna vardık, kâmil ve müntehî olduk demektedirler. Yolun sonuna varanların ve aranılana kavuşanların, yolun sonundan ve vardıkları yüksek makâmlardan bildirdiklerini, bu aşağı yaradılışlı olanlar, hayâlleri geniş olduğu ve nefslerine uydukları için, kendi bozuk hâllerine benzetmektedirler. Fârisî mısra’ tercemesi:

Fâre, rü’yâda deve olmuş!

Büyük denizden bir damlaya, hattâ damlanın görüntüsüne ve okyânusdan bir sızıntıya, hattâ bunun görüntüsüne kavuşunca, suya kavuşduk sanmışlardır. Maddeden yapılmış olan şeylerin ba’zısını, maddesiz, anlaşılamiyan şey bilmişler. Bunları görünce, Allahü teâlâyâ kavuşduklarını sanmışlardır. Benzeri olanı, benzeri olmıyana benzetmişler, onu bırakıp, buna sarılmışlar. Anlaşılamiyan bilgileri, başkalarından öğrenerek inananlar ve anlaşılamiyanı arayanlar, sülûk yolunu temâmlamiyan bu tâliblerden ve serâb ile avunan bu susuzlardan katkat dahâ iyidirler. Haklı ile haksız arasında ve doğru yolda gidenle yoldan sapan arasındaki ayrılık pekçokdur. Aradıklarına kavuşamıyarak, mahlûku sonsuz bilen tâliblere yazıklar olsun! Anlaşılabilen şeyleri anlaşılamiyan sanıyorlar. Suçları, keşflerinin yanlış olmasına bağışlanmayıp da, hesâba çekilirlerse, vay hâllerine! Yâ Rabbî! Unutduklarımızdan, yanıldıklarımızdan bizleri sorumlu tutma! Bir kimse, hacca gitmek istiyor. Sevinerek yola çıkıyor. Yolda, Kâ’beye benzer bir ev görüyor. Yalnız şekli benziyor ise de, onu Kâ’be sanıyor. Orada kalıyor. Bir başkası, hacca gitmiş olanlardan duyarak Kâ’beyi öğreniyor. Onu seviyor. Hacca gitmek istiyor. Fekat yola çıkmamış, bir adım atmamıştır. Bununla berâber, başka birşeye Kâ’be dememiş, yalnız Kâ’beye, doğru olarak inanmıştır. Bu kimse, yanılmış olan birincisinden dahâ iyidir. Kâ’beye varmamış, fekat başka bir binâyı da Kâ’be sanmamış olan üçüncü bir hac yolcusu, doğru inanan, fekat yola çıkmamış olandan elbette dahâ iyidir. Çünkü bu, hem inanmakta, hem de, kavuşmak için yolculuk yapmaktadır. Bunun dahâ üstün olduğu meydândadır.

Doğru yolu bulamıyanlardan bir kısmı da, kendilerini maksada ermiş sanarak ve kavuşduklarını hayâl ederek, şeyhlik yapmakda, herkese yol göstermeğe kalkışmaktadırlar. Kendileri bozuk oldukları için, bu yola uygun olan çoklarını da bozmaktadırlar. Sohbetleri, kalbleri kararttığı için, tâliblerin isteklerini, çalışmalarını yok etmektedirler. Kendileri sapıt-dıkları gibi, başkalarını da, doğru yoldan sapdırmışlardır. Kendileri yı-kıldıkları gibi, başkalarını da yıkılmışlardır.

Kemâle geldiğini, kavuşduğunu sanmak, sülûk yapmamış meczûblarda, cezb edilmiyen sâliklerden dahâ çok olmaktadır. Çünkü, mübtedîdeki ve müntehîdeki cezbe, görünüşde ortaktır. Aşk ve muhabbetleri, görünüşde eşittir. İşin içyüzü böyle değildir. Hâlleri başkadır: Fârisî mısra' tercemesi:

Toprak başkadır, temiz âlem başkadır.

Nefsin istekleri karışmış olan herşey bozuktur. Doğru yolda olanın her işi, Hak içindir. Bunu biraz sonra, inşâallahü teâlâ açıklayacağız. Görünüşteki bu benzerlik ve bağlılık, yanlış hayâllere yol açmıştır. Ebû Bekr-i Sıddîkdan gelen yolda cezbe sülûkden önce olduğu için, bu yolda, sülûk ni'metine kavuşmamış olan meczûblarda, böyle hayâller ve bu gibi vehmler çok olur. Bunlardan birçoğuna, cezbe makâmında, çeşidli hâller hâsil olur. Bir hâlden, başka bir hâle dönerler. Bunları, sülûk konaklarında ilerlemek ve (**Seyr-i ilallah**) yolculuğu sanırlar. Bu değişmeleri görünce, kendilerini (**Meczûb-i sâlik**) bilirler.

Bunun için, kısa aklımla düşündüm ki, cezbe ve sülûkün ne olduklarını, bu iki makâm arasındaki ayrılıkları, herbirinin, kendisini diğerinden ayırmağa yarayan hâssalarını ve mübtedî ile müntehînin cezbe ve sülûk arasındaki farkları ve tekâmül ve irşâd makâmlarının ne olduğunu ve bu makâma bağlı olan bilgileri yazayım. Böylece, doğruyu açığa çıkarayım. Yanlış olanların bozukluğunu göstereyim. Suçlular, beğenmeseler de, bu hizmeti yapmağa, Allahü teâlânın yardımı ile başladım. Doğru yolu gösteren ancak Odur. O, çok iyi bir sâhib ve çok iyi vekîldir.

Bu mektûbda, iki maksadla bir hâtîme vardır:

Birinci maksadda, cezbe makâmındaki ma'rifetler bildirilmektedir.

İkinci maksadda, sülûk bilgileri vardır.

Hâtîmede, tâliblere çok lüzûmlu ve fâideli olan çeşidli bilgiler vardır.

BİRİNCİ MAKSAD: Sülûkü bitirmemiş olan meczûblar, çok çekilseler de ve hangi yoldan çekilseler de, (**Erbâb-i kulûb**)dandırlar. Sülûk yapmadan ve (**Tezkiye-i nefis**) olmadan, kalb makâmından ileri geçilemez. Kalbin sâhibine varılamaz. Onların çekilmeleri, kalbe olan çekilmedir. Onların sevgileri kendilerinden değildir, dışardandır. Kendileri içindir. Sevilen için değildir. Çünkü bu makâmında, nefis rûh ile birleşmiştir. Zulmet, nûr ile bir aradadır. Kalb makâmından kurtulmak ve kalbin sâhibine kavuşmak ve rûhun aranılana çekilmesi, rûh nefsdan kurtulup aranılana dönmedikçe ve nefis rûhdan ayrılarak kulluk makâmına inmedikçe, olamaz. Bu ikisi, bir arada kaldıkça, (**Hakikat-i câmi'a-i kalbiyye**) sağlamdır ve ayaktadır. Yalnız rûhun çekilmesi düşünülemez. Rûhun nefsdan kurtulması ancak, sülûk konak-

larını geçtikten ve Seyr-i ilallah yolculuğunu bitirdikten ve Seyr-i fillah başladıkdan ve belki de, (**Seyr-i anillah-i billah**) yolculuğundaki (**Fark-i ba'delcem'**) makâmına kavuşmaktan sonra hâsıl olabilir. Fârisî beyt tercemesi:

***Her dilenci, olur mu bir kahraman?
nerede sivri sinek, nerede Süleymân?***

Müntehâ ile mübtedînin cezbleri arasındaki fark anlaşılmiş oldu. Erbâb-i kulûb meczûblarının şühûdları, kesret ya'nî mahlûklar perdesi arkasında olur. Anlasalar da, anlamasalar da böyledir. Bu kesrette gördükleri de, yalnız Âlem-i ervâhdır. Rûhların âlemi, letâfet, ihâta ve sereyân bakımlarından, görünüşde, kendini yaratana benzer. (**Allahü teâlâ, Âdemi kendi sûretinde yarattı**) hadîs-i şerîfi, böyle olduğunu bildirmektedir. Bunun için, rûhun şühûdünü, Hakkın şühûdü sanırlar. İhâta, sereyân, kurb ve ma'yyet de böyledir. Çünkü sâlik, bulunduğu makâmın bir üstünü görebilir. Dahâ üst makâmları göremez. Bunların bulunduğu makâmın üstü, (**Rûh makâmı**)dır. Bunun için, rûh makâmından yukarısını göremezler. Rûhun şühûdünden başka, şühûdleri olmaz. Rûhun üstünü görebilmek için, rûh makâmına kavuşmak lâzımdır. Muhabbet ve çekilmek de, şühûd gibidir. Hak teâlânın şühûdü için, belki Ona muhabbet ve çekilmek için, Seyr-i ilallahın sonundaki Fenânın hâsıl olması lâzımdır. Fârisî beyt tercemesi:

***Bir kimsede hâsıl olmazsa Fenâ,
Hak teâlâyâ yol bulamaz aslâ!***

Başka söz bulunamadığı için şühûd diyoruz. Yoksa, bu büyüklerin işi, başkalarının dedikleri şühûdün çok ilerisindedir. Bunların aradıkları, anlaşılamiyan bir varlık olduğu gibi, Ona kavuşmaları da, anlaşılamiyan bir kavuşmaktır. Maddeli, ölçülü olan, Ona yol bulamaz. Sultânın hediyelerini, ancak onun hayvanları taşıyabilir. Fârisî beyt tercemesi:

***Anlaşılmaz, ölçülmez bağlantılar,
Hak ile rûhumuz arasında var!***

Sülûk sâhiblerinden hakîkate varmış olanlara göre, Hak teâlânın ihâta, sereyân, kurb ve ma'yyeti ilm yolu ile anlaşılmaktadır. Doğru yolun âlimleri de böyle söylemişlerdir. Allahü teâlâ, bu âlimlerin çalışmalarına bolbol mükâfât versin! O büyüklere göre, Allahü teâlânın kendisi bu âleme yakındır, sereyân etmiştir sanmak, birşeye kavuşmamış olmağı, uzakda kalmış olmağı gösterir. Yaklaşmış olanlar, Allahü teâlâ yakındır demezler. Büyüklerden biri buyurdu ki, (Yakın olduğunu söyleyen, uzaktadır. Uzakdayım diyen yakındır. Tesavvuf da budur). (**Tevhîd-i vücûd**) bilgileri, kalbin çekilmesinden ve muhabbetden hâsıl olmaktadır. Cezb edilmeyen, sülûk yolunda ilerliyen (**Erbâb-i kulûb**) bu bilgilere yakalanmaz. Sülûk ile kalbden büsbütün ayrılıp, kalbin sâhibine dönmüş olan meczûblar da, bu bilgilerden uzaklaşırlar. Tevbe ederler. Meczûblardan birçoğu, sülûk yoluna girdikleri ve bu yolun konaklarında ilerledikleri hâlde, eski makâmlarını unutmazlar. Yukarı makâmlara bakmazlar. Tevhîd bilgileri, bunları bırakmaz. Bu tehlikeden kurtulamazlar. Bunun için, yakınlık konaklarına ve mukaddes makâmlara yükselmezler. Yâ Rabbî! Bu zâlimlerin şehrinden bizi çıkar. Sen-

den bize bir sâhib gönder. Senden bize bir yardımcı ihsân eyle!

Aranılana kavuşmak, bu bilgilerden kurtulmakla belli olur. Çünkü, hiçbirşeye benzemiyene yaklaştıkça âlem, yaratandan o kadar uzak bulunur. Bu zemân âlemi yaratandan başka bilmemek ve yaratanı, âlemi çevirmiş sanmak gibi şeyler olmaz. Arabî mısra' tercemesi:

***Toprağa düşen nerede?
Herşeyin sâhibine olan nerede?***

MA'RİFET 1: Hâce Nakşibend “kaddesallahü teâlâ sirrehül akdes” hazretleri, (Nihâyeti, başlangıçta yerleştirdik) buyurdu. Bu söz, müntehîlerde olan cezb ve muhabbet, bu yolda, başlangıçta olanlara olan cezb ve muhabbetde yerleştirilmiştir demektir. Çünkü müntehînin çekilmesi, rûhun çekilmesidir. Mübtedînin cezbi ise, kalbin çekilmesidir. Kalb, rûh ile nefis arasında geçid gibi olduğundan, kalb çekilirken, rûh da cezb olunmaktadır. Başlangıçta bu yerleşmenin, yalnız bu tarîkde olması, büyüklerin bu yolu, bunun hâsıl olması için, koymuş olduklarından. Bu yolu, buna kavuşmak için, kurdukları içindir. Yoksa, bütün cezblerde de, bu yerleşmek vardır. Fekat, başka tarîkatlerde, rastgele hâsıl olabilmektedir. Buna kavuşmaları için, belli bir yolları yoktur. Bundan başka, bu büyüklerin yolundaki cezbe makâmı çok şânlıdır. Başkaları böyle değildir. Olsa da, çok azdır. Bunun için, bunların bir çoğuna, bu makâmda, sülûk konaklarını aşmamış olsalar bile, sülûk edenlerin karıştıkları Fenâ ve Bekâyaya benzeyen Fenâ ve Bekâ hâsıl olur. (**Tekmîl**), ya'nî başkalarını yetiştirebilmek makâmından birşeylere kavuşurlar ki, (**Seyr-i anillah-i billah**) yolculuğu makâmına benzemektedir. Böylece uygun yaradılışlı olanları yetiştirebilirler. Aşağıda, bunu dahâ açıklayacağız. İnşâallahü teâlâ.

Burada bir incelik vardır: Şöyle ki, rûh bu bedene gelmeden önce, mukaddes âlemi biraz biliyordu. Bedene gelince, bu bilgisi kalmadı. Bu yolun büyükleri, rûha eski bilgisini hâtırlatacak bir yol buldular. Fekat rûh, bedene bağlı kaldıkça, o mukaddes makâma dönen kalb oluyor. Kalbin dönmesi, nefsin ve rûhun da dönmeleri demektir. Rûhun maksada dönmesi, kalbin dönmesinde yerleştirilmiştir. Müntehîlerde, rûh Fenâ bulduktan ve hakkânî vücûdle Bekâ bulduktan sonra, rûh maksada dönmektedir. Rûhun o Bekâsına (**Bekâ-billah**) denir. Kalbin teveccühü içinde bulunan, rûhun teveccühü ve belki rûhun bedene gelmeden önceki teveccühü, rûhun varlığı ile birlikde olan teveccühüdür. Rûh dahâ fânî olmamıştır. Rûhun varlığı ile olan teveccühü ile, rûhun Fenâsı ile olan teveccühü başka başkadır. Kalbin teveccühü içinde olan rûhun teveccühüne nihâyet denilmesi, nihâyetde yalnız rûhun teveccühü kaldığı içindir. Nihâyetin, bidâyetde yerleştirilmesi demek, nihâyetin görüntüsünün bidâyetde yerleştirilmesidir. Kendisinin yerleştirilmesi demek değildir. O bidâyetde yerleştirilemez. Görüntünün yerleştirildiğini açıkça söylememeleri, belki, bu (**Tarîka-i aliyye**) talebesini çalışdırmak için olabilir. İşin doğrusu, Allahü teâlânın yardımı ile, bizim bildirdiğimizdir. Sâbıkların çekilmeleri “kaddesallahü teâlâ esrârehüm”, çalışmakla, uğraşmakla değildir. Rehberin teveccühü ve huzuru iledir. Onlarınki de, kalbin çekilmesidir. Rûhun bedene gelmeden önce olan teveccühünden de, biraz kalmıştır. Rûhun bedene gelmeden önceki teveccühünün

meydâna çıkması için uğraşmak, bedene gelince, teveccühü unutanlar için lâzımdır. Çalışmaları, sanki önceki teveccühü hâtırlatmak içindir. O kaçırılmış olan ni'meti bulmak içindir. Eski teveccühü unutanlar, adı geçen sâbıklardan dahâ latîf yaradılışlılardır. Çünkü eski teveccühün hepsini unutmak, teveccühün tâm olduğunu ve onda yok olduğunu gösterir. Teveccühü unutmamak, böyle değildir. Böyle olmakla berâber, sâbıkların teveccühleri, bütün varlıklarına yayılmış, işlemiştir. Bedenleri de, rûhları gibi olmuştur. Sevilmiş ve seçilmiş olanlar da böyledir. Fekat, sevilmişlerdeki yayılış ile sâbıklardaki yayılış, başkadır. Birşeyin kendisi ile görüntüsünün başka olmaları gibidir. Buna kavuşanlar, böyle olduğunu iyi bilirler. Evet, kavuşan muhiblerde ve olgunlaşan mürîdlerde de bu yayılış vardır. Fekat, şimşek gibi gelip geçicidir, sürekli değildir. Devâmlı yayılma, ancak sevilmiş olanlar içindir.

MA'RİFET 2: Erbâb-ı kulûb meczûbları, kalb makâmında yerleşince ve o makâmın ma'rifetine ve şü'ûruna kavuşunca, tâliblere fâideli olabilirler. Bunların yanında bulunanlarda, kalbin çekilmesi ve muhabbeti hâsıl olabilir. Fekat kendileri, kemâle yetişmiş olmadıkları için, yanında bulunanlar da olgunlaşamazlar. (Nâkısdan kâmil gelmez) demişlerdir. Bunlar, yanındakileri kavuşturamaz iseler de, sülûk erbâbından dahâ fâideli olurlar. Çünkü, sülûkün sonuna varsalar ve müntehîlerin cezbine kavuşsalar da, **(Seyr-i anillah-i bil-lah)** ile, kalb makâmına indirilmemişlerdir. Bu âleme döndürülmemiş olan müntehî, başkalarını yetiştirmek, onlara fâide vermek makâmına mâlik olmaz. Onun âleme teveccühü, bağlılığı kalmamıştır ki, fâide verebilsin. Kendisine uyulan kimse, bir geçiddir. Çünkü, geçid makâmı olan, kalb makâmına inmiştir. Rûhdan ve nefsdan fâidelenmektedir. Rûh yolu ile, yukarıdan istifâde etmekde, nefis yolu ile aşağıya fâide vermektedir. Onun Allahü teâlâyâ teveccühü ile insanlara teveccühü bir aradadır. İkisinden biri, ikincisine perde olmaz. İfâdeyi ve istifâdeyi birlikde yapmaktadır. Tesavvuf büyüklerinden birkaçı şeyhin bir geçid olmasına, Hak ile halk arasında aracı olmasıdır diyorlar. Teşbîhi ve tenzîhi kendinde toplamıştır diyorlar. İyi bilmedir ki, geçid olmağı böyle anlamak sekrden ileri gelmektedir. Rehberlik ise, sahv hâlidir. Şü'ûrlu olmakdır. Öyle sözler, bu makâma yakışmaz. Çünkü bu makâmında, onların nefsleri, rûhun her tarafı kaplayan nûrları içindedir. Nûrların içinde bulunması, sekre sebep olmuştur. Kalbin geçid olması makâmında ise, nefis ve rûh birbirinden ayrılmıştır. Bundan dolayı, burada sekr olmaz. Burada, da'vet makâmına uygun olan sahv vardır.

Olgun olan zâtı kalb makâmına indirdikleri zemân, geçid gibi olduğu için, âlemle bağlılık hâsıl eder. Yaradılışı uygun olanları yetiştirir. Hâlleri değişmiyen meczûbun da, kalb makâmında bulunduğu zemân, âlemle bağlılığı vardır. Tâliblere teveccüh eder. Kalbin çekilmesi ve muhabbeti olsa bile, çekilmeğe ve muhabbete kavuşmuştur. Bundan dolayı, tâliblere fâideli olur. Şunu da bildirelim ki, hâli değişmeyen meczûbun verdiği fâide mikdârı, geri dönmüş müntehînin yaptığı fâideden dahâ çokdur. Müntehînin fâidesi ise, meczûbun fâidesinden dahâ kıymetlidir. Çünkü geri dönmüş müntehînin âlem ile bağlılığı var ise de, bu bağlılık, görünüştedir. Doğrusuna bakılırsa, âlemden ayırdır. Asla doğrudur. Onunla bâkîdir. Meczûb ise, âleme sıkı bağlıdır. Âlemin bir parçasıdır. Âlemin bâkî olduğu bekâ ile bâkîdir. İşte bunun için, tâlibler, meczûba tâm yakındırlar. Bunun için, ondan dahâ çok

fâide hâsıl ederler. Geri dönen müntehîden ise, dahâ az istifâde ederler. Fekat vilâyet kemâllerinin mertebelerine yükselmek, ancak müntehînin yardımı ile olur. Bundan dolayı, müntehîden istifâde etmek dahâ kıymetlidir. Bundan başka, müntehînin hakîkatde himmeti ve teveccühü yoktur. Meczûbun ise, himmet ve teveccühü vardır. Himmet ve teveccüh ile tâlibi ilerletir ise de, kemâle ulaşıramaz. Şunu da bildirelim ki, tâliblerin meczûblardan edinecekleri teveccühün sonu, rûhun unutmuş olduğu eski teveccühüdür. Bunların sohbetinde, rûh eski teveccühünü hâtırlar. Kalbin teveccühünde, eski teveccüh de birlikte hâsıl olur. Müntehîlerin sohbetinde hâsıl olan teveccüh böyle değildir. Eskiden bulunmayan yeni bir teveccühüdür. Rûhun fenâsından belki de **(Hakkânî vücûd)** ile Bekâsından sonra hâsıl olan bir teveccühüdür. Bundan dolayı, birinci teveccüh kolay hâsıl olur. İkinci teveccüh güc hâsıl olur. Kolay olan, çok olur. Güç olan, dahâ az olur. Bunun için, demişlerdir ki, cezbe hâsıl etmek için şeyhin fâidesi olmaz. Çünkü, o bağılık önceden var idi. Rûh bedene gelince unutuldu. Hâtırlatmak, uyandırmak lâzım oldu. Bunu hâtırlatan zâta, **(Öğretici)** denir. **(Yetiştirici)** denmez. Sülûk konaklarında ilerletmek için yetiştirici şeyh lâzımdır. Onun yetiştirmesi lâzımdır. Yetiştiricilerin, hâli değişmeyen böyle meczûblara, tâlibleri yetiştirmek için izn vermesi uygun değildir. Bunları kemâle erdirmek, yetiştirmek için bırakması doğru olmaz. Çünkü, tâlibler arasında yüksek yaradılışlı olanlar vardır. Olgunlaşacak ve başkalarını da yetiştirebilecek yükseklikde yaratılmışlardır. Bunlar, böyle bir meczûbun eline düşerse, yaradılışlarındaki olgunlaşma kuvvetleri yok olabilir. Yükselmez olurlar. Buğday yetiştirmeğe elverişli bir toprağa, iyi buğdayın sağlam tohumu ekilirse, toprağın kuvvetine göre iyi buğday elde edilir. Kötü buğday tohumu veyâ nohud ekilirse, iyi buğday vermek şöyle dursun, toprağın yetiştirme kuvveti bozulur. Eğer bir meczûba izn vermekde fâide görür ve onun tâliblere fâideli olacağını anlarsa, onun tâlibleri yetiştirmesini birkaç şarta bağlar. Bunlardan biri, tâlib onun yetiştirme yoluna uygun olmalıdır. Onun yanında tâlibin yaradılışındaki kuvvet bozulmamalıdır. Kendi nefsi de, bu başkanlıktan dolayı taşkınlık yapmamalıdır. Çünkü nefsi tezkiye bulmamış, kötü isteklerden vaz geçmemiştir. Bundan başka, tâlibin kendisinden herşeyi aldığını ve dahâ da alacak kuvvetde olduğunu anlarsa, bunu ona bildirmeli, başka Rehbera “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în” giderek onun yanında işini bitirmesini söylemelidir. Kendini müntehî olarak tanıtmamalı, başkalarını aldatarak, herkesin yolunu kesmemelidir. İşte, meczûbun hâline ve zemâna göre, bu şartlardan uygun olanı bildirmeli, bunları gözetmesini sıkıca söyliyerek izn vermelidir. Geri dönmüş olan müntehînin tâlibleri yetiştirmesi için, böyle şartlar lâzım değildir. Çünkü o, Hakka teveccüh ile halka teveccühü kendisinde toplamış olduğundan, her tarîka ve her yaradılışdaki tâlibe uygundur. Herkes, yaradılışındaki kuvvet kadar ve ona bağıllığı kadar, ondan istifâde edebilir. Her ne kadar, şeyhlerin sohbetinde, onlara bağıllığın az veyâ çok olmasından dolayı, çabuk ve yavaş ilerlemek ayrılıkları olabilir. Fekat hepsinin yetiştirme kuvvetleri birdir. Tâlibleri yetiştirirken, hâsıl olacak şöhretin Allahü teâlânın bir hîlesi, aldatması olmasından korkması, bunun için Hak teâlâyâ sığınması ve Onun merhametine sarılması lâzımdır. Çünkü, bu işte ve bütün işlerinde ve bütün zemânlarında Hak teâlâyâ sığınması, ona ihsân edilmiş-

dir. Hiçbir vakt, hiçbir işinde ondan ayrılmaz. Bu, Allahü teâlânın öyle bir ihsânıdır ki, dilediğine verir. Allahü teâlâ, büyük ihsân sâhibidir.

İKİNCİ MAKSAD: Burada sülûk anlatılacaktır.

Bir tâlib, sülûk yolu ile yükselmek istediği zemân, kendi rabbi, yetiştirici olan isme varır ve bu isimde fânî, yok olursa, (**Fenâ makâmı**)na kavuşmuş olur. Bu ism ile bekâ bulduktan sonra, (**Bekâ makâmı**)na kavuşmuş olur. Bu Fenâ ve Bekâ ile, vilâyetin birinci mertebesine yükselmekle şereflenmiş olur. Bu sözümlüğü açıklamak ve incelemek lâzımdır.

AÇIKLAMA: Allahü teâlâdan gelen feyz iki dürlüdür: Birincisi, var etmek, varlıkta durdurmak, yaratmak, rızık vermek, hayât vermek, öldürmek gibi ni'metlerdir.

İkincisi, îmân, ma'rifet ve vilâyet ile Peygamberlik mertebelerinin başka başka kemâlleridir. Birinci feyzler, ihsânlar, Allahü teâlânın sıfatlarından gelir. İkinci feyzlerin bir çoğu, yine sıfatlardan ve başka bir çoğu da, şü'ûnlardan gelir. Sıfatlar ile şü'ûnlar arasında çok ince ayrılık vardır. Bu başkalıklar, ancak Muhammed aleyhisselâmın vilâyetine kavuşanlardan pekaz kimselere bildirilir. Bunları bildiren hiç kimse yoktur. Kısaca söyleriz ki: Sıfatlar, Allahü teâlânın zâtından ayrı olarak dışarda vardır. Şü'ûnlar ise, Zât-i ilâhîde var denilen şeylerdir. Meselâ, su öyle yaratılmışdır ki, yukardan aşağı düşer. Onun bu düşmesi, kendisinde, hayât, ilm, kudret ve irâde varlığını düşündürür. Çünkü ilm sâhibleri, ağır oldukları için ve bildikleri için yukardan aşağı inerler. Yukarıya bakmazlar. İlm ise, diri olanda bulunur. Irâde, ilme bağlı olur. Kudretin de var olması lâzım gelir. Çünkü irâde, gücü yeten iki şeyden birini seçmektir. Suda bunları düşünmek, şü'ûnlara benzer. Bu şü'ûnlar var iken, suyun başka sıfatları da olabilir. Bu sıfatlar, sudan ayrı olarak var olur. Yukarıdaki düşüncelerle, ya'nî şü'ûnlarla, su diridir, âlimdir, kâdirdir ve dileyicidir denilemez. Bunları söyleyebilmek için, ayrıca sıfatların bulunması lâzımdır. Âlimlerden birkaçı, su için bu isimleri söylemişler ise de, sözleri, şü'ûn ile sıfatları birbirlerinden ayıramadıkları için olmuştur. Sıfatların yokluğunu söyleyenler de, bu ikisini ayıramayanlardır. Sıfatlar ile şü'ûnlar arasında ikinci bir ayrılık dahâ vardır: Şü'ûnların bulunduğu makâm, dalgalanan şanlı bir makâmıdır. Sıfatların makâmı böyle değildir. Muhammed Resûlullaha "sallallahü teâlâ aleyhi ve âlihi ve sellem" ve Onun gölgesinde bulunan Evliyâsına "kaddesallahü teâlâ esrârehüm", ikinci feyz, şü'ûnlardan gelir. Başka Peygamberlere "salevâtullahi teâlâ ve berekâtühü alâ nebiyyinâ ve aleyhim ve alâ cem'îi etbâ'ihim" ve onların gölgesinde bulunan Evliyâyâ bu feyz, hattâ birinci feyz de sıfatlardan gelir.

Resûlullahın "aleyhissalâtü vesselâm" rabbi olan ve ikinci feyzin gelmesine vâsita olan ism, ilmin şânının zillidir. İlm şânı, toplu olan ve birbirinden ayrılmış olan bütün şü'ûnları kendinde toplamaktadır. İlm şânının bu görüntüsüne (**Kâbiliyyet-i zât**) denir. İlm şânı ve bunun kendinde toplamış olduğu bütün şü'ûnlar, Zât-i teâlânın kâbiliyyetidir. Bu kâbiliyyet, Zât-i teâlâ ile ilm şânı arasında bir geçid ise de, bunun Zât-i teâlâ tarafı anlaşılabilir olduğundan, bu geçid yalnız ilm şânına karşı olan tarafı ile anlaşılabilir. Bunun için, bu kâbiliyyete ilm şânının zilli denilmiştir. Bir şeyin zilli, o şeyin ikinci bir mertebede görüntüsüdür. Onun kendisi değildir,

benzeridir. Bu kâbiliyyetin hâsıl olması, iki tarafının hâsıl olması demektir. Bundan dolayı, bu geçid, mükâşefede, ilm şânının altında görünmektedir. Bu şândan sonra ve onun altında görüldüğü için, onun zilli demek uygun olmuştur. Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve selleme ve bâreke” gölgesinde bulunan Evliyânın rableri olan, onlara ikinci feyzin gelmesinde geçid olan isimler, bu kâbiliyyetin zilleridir. Bu toplu olan kâbiliyyetin açılmış, dağılmış parçalarıdır. Başka Peygamberlerin “salevâtullahi teâlâ ve teslîmatühü alâ nebiyyina ve aleyhim” rableri ve hem birinci, hem ikinci feyzlerin gelmesine geçid olan, ayrıca dışarda bulunan sekiz sıfatın Zât-i teâlâdaki kâbiliyyetidir. O Peygamberlerin görüntüsü altında bulunan Evliyânın rableri, hem birinci ve hem ikinci feyzin gelmesinde geçid olan bu sekiz sıfatdır. Resûlullah’a “aleyhissalâtü vesselâm” birinci feyzin gelmesinde geçid olan, Allahü teâlânın sıfatlarının, Zât-i teâlâdaki kâbiliyyetidir. Sanki, başka Peygamberlere “salevâtüllahi ve berekâtühü alâ nebiyyinâ ve aleyhim” feyzlerin gelmesinde geçid gibi olan kâbiliyyetler, bu toplu olan kâbiliyyetin zilleri, açılıp yayılmış şeklidir. Resûlullahın “aleyhissalâtü vesselâmü vettehiyye” görüntüsü üzerinde bulunan Evliyâyâ birinci feyzin gelmesinde geçid gibi olanlar da başkadır. Çünkü bunlar, sıfatdırlar. Görülüyor ki, Muhammedî olan Evliyâyâ birinci feyzin gelmesindeki geçidler, ikinci feyzin gelmesindeki geçidlerden başkadır. Başka Evliyâda ise, bu geçidler başka değildir. Tesavvuf büyüklerinden birkaçı “kaddesallahü teâlâ esrârehüm”, (Muhammed aleyhisselâmın rabbi, ya’nî feyz gelmesinde geçid olan, sıfatların zâtındaki kâbiliyyetidir) dediler. Bu sözleri, şü’ûn ile sıfatları birbirinden ayıramadıklarını göstermektedir. Hattâ şü’ûn makâmını bilmediklerini göstermektedir. Doğruyu meydâna çıkaran, ancak Allahü teâlâdır. Doğru yolu gösteren Odur. Resûlullahın “aleyhissalâtü vesselâmü vettehiyye” rabbi, ya’nî her iki feyzin de gelmesine geçid olan, hem şü’ûn makâmındaki ve hem sıfatların makâmındaki rabbi, bütün rablerin rabbidir. Ya’nî ana geçid, ana yol olduğu iyi anlaşıldı. Bundan başka, Resûlullahın “aleyhissalâtü vesselâm” vilâyetinin kemâlleri mertebelerine feyz, doğrudan doğruya geçid olmaksızın, Zât-i ilâhîden gelmekte olduğu da anlaşılmış oldu. Çünkü şü’ûnlar, zâtdan başka değildirler. Zâtdan başkalıkları, yalnız akl iledir. Bundan dolayı, **(Tecellî-i zâtî)**, yalnız Resûlullah için oldu “sallallahü aleyhi ve sellem”. Onun izinde gidenlerin büyükleri, Onun yolundan feyz aldıkları için, bunlar da, o makâmdan birşeye kavuşmuşlardır. Başkalarının feyz almalarına, sıfatlar geçid olmaktadır. Sıfatlar, ayrı bir varlıkta dışarda mevcûd oldukları için, arada sağlam perdedirler. Bunlar **(Tecellî-i sıfâtî)**ye kavuşurlar. Sıfatların Zâtdaki kâbiliyyeti, akl ile, düşünce ile vardır. Dışarda varlığı yoktur. Sıfatlar, dışarda vardır. Bunların kâbiliyyetleri ise, dışarda yoktur. Fekat kâbiliyyetler, Zât ile sıfatlar arasında geçid gibidirler. Belki de şü’ûnlarla sıfatlar arasındadırlar. Geçidin iki ucu, iki tarafındakine benzer. Bunun için, kâbiliyyetler de, sıfatlar gibi olarak, perdelik yapmışlardır. Fârisî beyt tercemesi:

***Dostun ayrılığı, az olsa da, az değildir.
Gözde yarım kıl olsa, çok görünür.***

Yukardaki bildirilenlerden anlaşıldı ki, Zât-i teâlânın perdesiz olarak görünmesi, **(Tecellî-i şühûdî)**de olabilir. Fekat **(Tecellî-i vücûdî)**de olamaz. Bu-

nun için, Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem”, vilâyet kemâllerinin feyzinin gelmesinde hiçbirşey perde olmamaktadır. Vücûdün feyzinin gelmesinde ise, sıfatların Zâtdaki kâbiliyyetleri perde olmaktadır. Bu, yukarda bildirildi.

Süâl: Şü’ûn ve bunların kâbiliyyetleri, akl ile düşünülür şeyler olunca, zihnde var olurlar. İlm, bunlara perde olur. Bununla berâber, sıfatların perdeleri dışarda, şü’ûnun perdeleri ilmde olmaz mı?

Cevâb: Zihnde var olan şey, dışarda var olan iki şey arasında perde olmaz. Dışarda var olan şeye, yine dışarda var olan şey perde olur. Zihnde var olan şey, perde olsa bile, ba’zı ma’rifetler hâsıl olunca, bu perde aradan kalkar. Dışarda var olan perde ise, aradan hiç kalkmaz.

Yukardaki bilgilerden anlaşılıyor ki, Muhammedî olan kimsenin (**Seyr-i ilallah**) denilen yolculuğunun sonu, onun rabbi olan isme kadardır. Bu ism de, şânın zıllıdır. Bu ismde fenâ bulduktan sonra (**Fenâ-fillah**) makâmına kavuşmakla şereflenir. Eğer bu ismde bâkî olursa (**Bekâ-billah**) makâmına kavuşur. Bu Fenâyâ ve Bekâyâ kavuşmakla (**Vilâyet-i hâssa-i Muhammediyye**) “alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehîyye” vilâyetinin birinci mertebesine ayak basmış olur. Muhammedî olmıyan bir Velî, rabbi olan sıfata ve o sıfatın kâbiliyyetine yetişir. Eğer kavuşmuş olduğu bu ismde, ya’nî sıfatda ve kâbiliyyetde fânî oldu ise, ona (**Fânî-fillah**) denilemez. Bunun gibi, bu ismde bekâ bulunca da, (**Bâkî-billah**) değildir. Çünkü (**Allah**) ismi bütün şü’ûnları ve sıfatları bulunan bir mertebenin ismidir. Şü’ûnun Zâtdan başka olması, akl ile olduğundan, şü’ûn Zâtdan ve birbirlerinden başka değildir. Bundan dolayı şü’ûnda bir bakımdan Fenâ bulmak, her bakımdan Fenâ bulmak olur. Belki de, Zât-i teâlâda Fenâ bulmak olur. Bunun gibi, şü’ûnda bir bakımdan Bekâ bulmak, her bakımdan Bekâ bulmak olur. Bundan dolayı, böyle olunca (**Fânî-fillah**) ve (**Bâkî-billah**) demek doğru olur. Hâlbuki sıfatlarda böyle değildir. Çünkü sıfatlar, Zâtdan ayrı olarak dışarda vardır. Bunlar, Zât-i teâlâdan ve birbirlerinden başkadırlar. Bir sıfatda Fenâ bulmakla, her sıfatda Fenâ bulmuş olmaz. Sıfatlarda Bekâ bulmak da böyledir. Bunun için, böyle fânî olana, Fânî-fillah denilemez. Belki, yalnız fânî ve yalnız bâkî denilebilir. Yâhud, sıfatın ismi söylenerek denilir. İlm sıfatında fânî veyâ bu sıfatla bâkî gibi denilir. Bundan anlaşılıyor ki, Muhammedî olan Evliyânın “kaddesallahü teâlâ esrârehümül’azîz” Fenâsı tâmdır. Bekâsı da kâmindir.

Muhammedî olan Velî, şü’ûna doğru yükselir. Şü’ûnun bu âlemlerle hiç ilgisi yokdur. Çünkü âlem, sıfatların zıllıdır. Şü’ûnun görüntüsü değildir. Bundan dolayı sâlikin şânda Fenâsı, onun tâm Fenâsı olur. Öyle olur ki, sâlikin varlığı ve eseri, izi hiç kalmaz. Bekâsında da, bütün varlığı, o şân ile bâkî olur. Sıfatda fânî olan böyle değildir. Kendisi ve eseri büsbütün yok olmaz. Çünkü, sâlikin varlığı o sıfatdandır ve o sıfatın zıllıdır. Aslın görünmesi, kendi zıllını büsbütün yok etmez. Hâsıl olan Bekâ da, Fenâsı kadardır. Bundan dolayı, Muhammedî olan Velî insanlık sıfatlarına geri dönmez. Koğulmak korkusundan mahfûzdur. Çünkü, kendisinden büsbütün geçmişdir. Hak teâlâ ile bâkî olmuştur. Bu makâmdan geri dönmek olamaz. Sıfatlarda Fenâ bulmak, böyle değildir. Çünkü bu Fenâda, sâlikin varlığının eseri izi yok olmadığı için geri dönebilir. Vâsıl olan Velînin insanlık sı-

fatlarına dönmesi câiz olur diyen ve olmaz diyen âlimler vardır. Böyle başka söylemeleri, yukarıda bildirdiğimiz ayrılıktan ileri gelebilir. Bu sözün doğrusu, Muhammedî olan, geri dönmekten korunmuştur. Başkaları için bu korku vardır. Sâlik fenâyâ kavuşduktan sonra, varlığının eseri de yok olur denildiği gibi, yalnız varlığı yok olur, eseri yok olmaz diyenler de olmuştur. Bu sözün doğrusunu, biraz açıklamak ister. Şöyle ki, Muhammedî olan sâlik fânî olunca, hem kendi, hem de eseri yok olur. Başkalarının ise, eseri yok olmaz. Çünkü, sâlikin aslı olan sıfat yok olmamıştır. Bunun zilli de yok olmaz. Burada bir incelik vardır, şöyle ki:

Aynın ve eserin yok olması demek, görünmemeleri demektir. Varlıkları yok olmak değildir. Varlıkların yok olması ilhâda ve zındıklığa yol açar. Tesavvuf büyüklerinden bir çoğu, kendisi yok olur dedi. Eser yok olmaz dediler. Eseri yok bilmek, eserin yok olacağını söylemek, ilhâd ve zındıklık olur dediler. Burada da, sözün doğrusu, Allahü teâlânın bildirmesi ile bizim söylediğimizdir. Ne kadar şaşılır ki, vücûd yok olur dedikleri hâlde, kendisi de yok olur demişlerdir. Çünkü, vücûdünün kendisi yok olur demek de, eser yok olur demek gibi, ilhâd ve zındıklık olur. Sözün kıyası, kendisinin de ve eserin de vücûdü yok olamaz. Aynın ve eserin de şühûdleri yok olabilir. Yok olmuştur da. Fekat, yalnız Muhammedî olanlarda yok olmuştur.

Muhammedî olan Evliyâ, kalb makâmından büsbütün kurtulmuşlar, kalbin sâhibine kavuşmuşlardır. Hâlleri değişmez. Mâsivâyâ köle olmaktan tâm âzâd olmuşlardır. Başka Evliyâda eserlerin vücûdü bulunduğundan, hâlden hâle dönerler. Kalb makâmından dışarı çıkamazlar. Çünkü, eserlerin varlığı ve hâllerin değişmesi (**Hakikat-i câmi'a-i kalbiyye**)den olur. Başka Evliyânın şühûdleri, perde arkasında olur. Çünkü, sâlikin varlığı ne kadar çoksa, aranın perdeleri de o kadar çok olur. Eser kaldıkça, perde de bu eserdir.

MA'RİFET 3: Eğer sâlik, bilinen sülûkten başka bir sülûk yolu ile, yüksek mertebelerden bir mertebede, rabbi olan isme yetişirse veyâ bu isme yetişmiyerek, bu mertebede fânî olursa, buna da, (**Fenâ-fillah**) demek doğru olur. Bu mertebede (**Bekâ**) da böyledir. Fenâ-fillahı bu ism için söylemek, bu fenâ, başka fenâların mertebelerinin birinci mertebesi olduğu içindir.

MA'RİFET 4: Sülûkün çeşidleri vardır. Birçoğunda önce, cezbe yoktur. Birçoğunda ise, önce cezbe vardır. Birçoğunda da, sülûk yolundaki konakları geçerken, cezbe hâsıl olur. Bir başkaları, sülûk konaklarını geçer. Fekat cezbe hâsıl olmaz. Sevilmişlerde, cezbe önce olur. Öteki çeşidleri, sevenler içindir. Muhiblerin, ya'nî sevenlerin sülûkü, bilinen on makâmı geçmektir. Sıra ile, birer birer geçilir. Mahbûbların, ya'nî sevilmişlerin sülûkünde, on makâm, topdan hâsıl olur. Sıra ile, birer birer geçmelerine lüzûm kalmaz. (**Vahdet-i vücûd**) bilgisi ve buna benzer olan, ihâta, sereyân, Zât-i ilâhînin ma'yyeti gibi şeyler, önce olan veyâ ortada hâsıl olan cezbelerde olur. Cezbesiz olan sülûkde ve müntehîlerin cezbelinde, böyle bilgiler hâsıl olmaz. Bunu yukarıda bildirmiştik. Müntehîlerde hâsıl olan (**Hakk-ul-yakîn**)in de, tevhîd-i vücûdiye bağlı olan bilgilerle bir ilgisi yoktur. Her nerede, tevhîd-i vücûdî sâliklerinin makâmlarına uygun olan hakk-ul-yakîn bildirilmiş ise, bu, mübtedî olan veyâ ortada olan meczûbların hakk-ul-yakînidir.

MA'RİFET 5: Tesavvuf büyüklerinden birkaçı buyurdu ki, (Tâlibde cezbe hâsıl olunca, bundan sonra, onun yol göstericisi, artık bu cezbedir. Başka yol gösterici istemez. Bu cezbe ona yetişir). Bu cezbe sözü ile, eğer Seyr-i fillahın cezbesini demek istiyorlarsa, evet öyledir, yetişir. Fekat, yol gösterici demeleri, bu isteklerine uygun olmaz. Çünkü, Seyr-i fillahdan sonra, yol kalmamıştır ki, yol gösterici lâzım olsun. Sülûkdan önce olan cezbe de olamaz. Sözlerinden de, bunun olmadığı anlaşılmaktadır. Geriye ortadaki cezbeyle dilemiş olmaları kalıyor. Bunun yalnız başına, tâlibi aradığına kavuşdurabileceği bilinmemektedir. Çünkü ortada bulunanlardan çoğu, bu cezbe hâsıl olduğu zemân, yukarıya yükselmekten vaz geçmektedirler. Bu cezbeyle, mütehîlerin cezbesi sanılmaktadır. Yolda hâsıl olan cezbe, eğer yol göstermek için yetişseydi, bunları yolda bırakmazdı. Evet, başlangıçtaki cezbe, sevilenlerde hâsıl olduğu için, buna yetişir denilirse, yeri vardır. Mahbûbları ihsân çengeli ile çekerler. Bunları yolda bırakmazlar. Fekat, başlangıçta hâsıl olan her cezbenin de yetişeceği söylenemez. Arkasından sülûk gelen cezb, yol göstermek için yetişir. Sülûke kavuşmazsa, kısır bir meczûbdur. Sevilmişlerden değildir.

SON: Tesavvuf büyüklerinden birçoğu “kaddesallahü teâlâ esrârehüm”, (**Tecellî-i zâtî**) şü'ürü giderir ve hissi yok eder dediler. Bunlardan birkaçı, kendi hâllerini şöyle anlattı: Tecellî-i zâtî hâsıl olunca, uzun zemân hissiz, hareketsiz düşmüşüm. Herkes, beni öldü zan etmiş. Birkaçı da, Tecellî-i zâtî üzerinde konuşmağı ve başka şeyleri yasak etdiler. Sözün doğrusu ise, bu Tecellî-i zâtî, isimlerden bir ismin perdesi arkasından olmaktadır. Perdenin arada kalması, tecellîye kavuşanın, varlığında kalan eserin çokluğu kadar uzun sürer. Şü'urun gitmesi de, kalan bu eserden ileri gelmektedir. Eğer tam fânî olup da, (**Bekâ billah**) ile şereflenirse, bu tecellî onun şü'urunu hiç gidermez. Arabî beyt tercemesi:

***Ateş, içine düşen kimseyi yakar,
Ateş olmuş kimse ise, nasıl yanar?***

Bir kimse ateşe düşerse yanar, kül olur. Bir kimse, yanıp ateş olmuş ise, ateş artık onu yakamaz.

Perde arkasında olan tecellî, (**Tecellî-i zât**) değildir. (**Tecellî-i sıfât**) demektir. Resûlullah için olan Tecellî-i zât, perdesiz olan tecellîdir “aleyhissalâtü vesselâmü vettehiyye”. Perde bulunması, şü'ürsüzlük olması ile anlaşılır. Şü'ürsüzlük, uzaklığı gösterir. Şü'ür, perdesizliği gösterir. Şü'ür, tâm olan huzûrda olur. Büyüklerden biri, perdesiz olan tecellînin biricik sâhibi olan Muhammed aleyhisselâmın hâlini şöyle anlatıyor. Fârisî nazm tercemesi:

***Mûsâ “aleyhisselâm”, sıfatlardan,
Bir ışık görüp, aklı gitti temâm.***

***Sen ise Muhammed “aleyhisselâm”!
Zâtına bakar ve gülerdin müdâm.***

Perdesiz olan bu tecellî-i zâtî, sevilmişler için aralıksızdır. Sevenler için ise, şimşek gibi gelip geçicidir. Çünkü mahbûbların bedenleri, rûhları gibi olmuştur. Bu benzerlik bütün bedenlerine işlemiştir. Sevenlerde, bedeninin

bu benzeyişi çok az olur. Hadîs-i şerîfde, **(Allahü teâlâ ile öyle vaktim vardır ki...)** buyuruldu. Burada bildirilen vakt, şimşek gibi gelip geçen tecellîler değildir. Çünkü O Server “aleyhimüssalevâtü etemmühâ ve minettehıyyâti ekmelühâ”, sevilmişlerin şâhididir. O tecellî, O Server için sürekli. Belki bu aralıksız tecellîde bulunan şeylerden biri bildirilmiştir ki, bu şey az zemân hâsıl olmaktadır. Tadını tadanlar, bunu iyi anlar.

MA'RİFET 6: (Allahü teâlâ ile öyle vaktim vardır ki, o zemân hiçbir melek ve hiçbir Peygamber bana ortak olamaz) hadîs-i şerîfini anlatırken, tesavvuf büyükleri ikiye ayrılmıştır: Birçoğu, burada bildirilen vakt, sürekli, kesiksiz vakt dedi. Başkaları ise, arasıra olan vakt dedi. Sözün doğrusu şöyledir ki, sürekli olmakla berâber, bunun arasıra olan yerleri de vardır. Yukarıda buna işâret etmişdik. Bu fakîre göre “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz”, arasıra olan vakt, nemâzda olmaktadır. Belki, bunun içindir ki, hadîs-i şerîfde, **(Nemâz, gözümün bebeğidir)** buyularak, buna işâret olunmuştur. Başka bir hadîs-i şerîfde, **(Kulun Rabbine en yakın olduğu zemân, nemâzdadır)** buyuruldu. Alak sûresinin ondokuzuncu [19] âyetinde, **(Secde et ve yaklaş!)** buyuruldu. Allahü teâlâyâ yakınlık ne kadar çok olursa, başka şeylerin araya karışması o kadar az olur.

Süâl: Tesavvuf büyüklerinden birkaçı “kaddesallahü teâlâ ervâhahüm” kendi hâllerinin kuvvetini, sürekli olduğunu bildirmek için, (Nemâzdaki hâlim, nemâzdan önceki hâlim gibidir) diyor. Yukarıdaki hadîs-i şerîf, hattâ âyet-i kerîme ise, hâlin sürekli olmadığını bildirmektedir. Bu nasıl olur?

Cevâb: Zemânın sürekli olduğu meydândadır. Söz konusu olan, bu sürekli zemân içinde ayrıca az bulunan zemânların da olup olmamasıdır. Bu az zemânların bulunduğunu anlamıyanlar, buna yok demişlerdir. Bu makâma kavuşdurulanlar ise, varlığını bildirmişlerdir. Sözün doğrusu şudur ki, Resûlullahın “aleyhissalâtü vesselâmü vettehıyye” artıklarını toplamakla şerefendirilen bir kimse, nemâzda gönlünü toparlayıp, nemâzdaki o ni'metden biraz tadabilir. Fekat nemâzda Resûlullaha mahsûs olan ni'metin artıklarını toplamakla şereflenenler pekazdır. Allahü teâlâ, sonsuz olan ihsânî ile ve Muhammed aleyhissalâtü vesselâm hurmetine bu makâma bizleri de “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz” kavuşdursun!

MA'RİFET 7: Sıfatların sâhiblerinden olan müntehîler, bilgiler ve ma'rifetler bakımından meczûblara yakındırlar. Her ikisinin şühûdleri birbirine benzer. Çünkü, ikisi de **(Erbâb-i kulûb)** dendirler. Bununla berâber, sıfatların sâhibleri, bilgilerin ve ma'rifetlerin inceliklerini anlarlar. Meczûblar böyle değildir. Bundan başka, sıfatların erbâbı, sülûk etmekle ve yukarı yükselmekle, yükselmemiş meczûblardan dahâ çok yaklaşırlar. Lâkin aslın sevgisi meczûbları sarmıştır. Arada perdeler varsa da, **(Kişi, sevdiği ile berâberdir)** hadîs-i şerîfine göre meczûblar da, asla yakın ve berâber sayılır. Meczûblar, sevgi bakımından, Muhammedî olan Evliyâyâ benzerler. Çünkü, arada perdeler bulunsa bile, meczûblarda da aslın sevgisi vardır.

MA'RİFET 8: Tesavvuf büyüklerinden birkaçı, (Kutblar Tecellî-i sıfâta, Ferdler Tecellî-i zâta kavuşur) demişlerdir. Bu sözleri üzerinde biraz düşünmek lâzımdır. Çünkü, kutb yaradılışta Muhammedîdir. Muhammedî olanlar, Tecellî-i zâta kavuşur. Evet, bu tecellînin de çeşitleri vardır. **(Ef-**

râd)ın kavuşduğu kurba, (**Aktâb**) kavuşamaz. Fekat ikisi de, zâtın tecellisine kavuşur. Bunlar belki kutb demekle, (**Kutb-i ebdâl**) demek istemişlerdi. Çünkü bu kutb, İsrâfîl aleyhisselâmın zilli üzerindedir. Muhammed aleyhisselâmın zilli üzerinde değildir.

MA'RİFET 9: Hadîs-i şerîfde, (**Allahü teâlâ, Âdemi kendi sûretinde yarattı**) buyurdu. Allahü teâlâ, madde değildir. Benzeri yokdur. Nasıldır denilemez. Âdemin rûhu, kendi hulâsası, özüdür. Allahü teâlâ, Âdemin rûhunu bilinemez, nasıldır denilemez olarak yarattı. Allahü teâlâ mekânsız olduğu gibi, rûh da mekânsızdır. Rûh da madde değildir. Rûhun bedene bağlılığı, Allahü teâlânın âlem ile olması gibidir. Ne içindedir, ne dışındadır. Ne bitişikdir, ne ayırdır. Yalnız onu varlıkta durdurmaktadır. Bedenin her zerresini diri tutan rûhdur. Bunun gibi, âlemi varlıkta durduran, Allahü teâlâdır. Allahü teâlâ, bedeni rûh vâsıtası ile diri tutmaktadır. İnsana gelen her feyz, önce rûha gelir. Rûhdan bedene yayılır. Rûh nasıl olduğu anlaşılmasız olarak yaratılmış olduğu için, hiç anlaşılamıyacak olan Allahü teâlâ onda yerleşmektedir. Hadîs-i kudsîde, (**Yere ve göke sığmam. Fekat mü'min kulunun kalbine sığarım**) buyurdu. Çünkü, yer ve gök çok geniş olmakla berâber maddedirler. Mekânlıdır. Birşeye benzetilebilirler. Nasıl oldukları anlaşılır. Mekânsız olan, nasıl olduğu bilinmeyen mukaddes varlık, bunlarda yerleşmez. Mekânsız olan, mekânda yerleşmez. Benzeri olmıyan, benzeri olanla bir arada bulunmaz. Mü'min kulun kalbi ise, mekânsızdır. Nasıl olduğu anlaşılamaz. Bunun için, burada yerleşir. Mü'minin kalbi denildi. Çünkü kâmil, olgun mü'minlerden başkasının kalbi mekânsızlık derecesinden aşağı düşmüştür. Mekânlı ve maddeli şeylere karışmıştır. Onlar gibi olmuştur. Böyle düşmekle ve maddeli varlıklar gibi olmakla, onlardan sayılmışdır. Anlaşılabilecek hâle gelmiştir. Anlaşılamıyanı yerleştirmek gücü kalmamıştır. A'râf sûresinin yüz yetmiş sekizinci âyetinde meâlen, (**Onlar, hayvan gibidir. Belki hayvandan dahâ sapıktır**) buyuruldu. Tesavvuf büyükleri arasında "rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în" kalbinin geniş olduğunu söyleyenler, kalbinin mekânsız olduğunu anlatmışlardır. Çünkü, mekânlı ne kadar geniş olsa da, yine dardır. Arş, madde âleminin en büyüğü, en genişidir. Fekat, mekânlı olduğundan, mekânsız olan rûha göre, hardal dânesi gibi kalır. Belki dahâ da küçüktür. Şunu da söyleriz ki, mü'minin kalbi, sonsuz olan nûrların tecellî yeridir. Belki, sonsuz olanla bâkî olmuştur. Arş, içindekilerle birlikte, bu kalbin içinde, yok gibi kalırlar. Eserleri, izleri bile kalmaz. Seyyid-üt-tâife Cüneyd-i Bağdâdî, bunu anlatırken, (Hâdis, kadîme yaklaşıncaya, izi, eseri bile kalmaz) buyurdu. Bu, rûh için dikilmiş bir elbisedir. Melekler de, buna kavuşamaz. Melekler de maddedir. Mekânlıdır. Nasıl olduğu anlaşılabilir. Bu bilgilerden insanın nasıl (**Halîfe-i Rahmân**) olduğu anlaşılır. Birşeyin sûreti, onun halfesidir, vekîlidir. Birşey onun sûretinde yaratılmazsa, onun halfesi olamaz. Halîfe olmağa yakışmıyan, emânet yükünü taşıyamaz. Sultânın hediyyelerini, ancak onun hayvanları taşır. Ahzâb sûresinin yetmiş ikinci âyetinde meâlen, (**Emâneti göklere ve yere ve dağlara bildirdik, yüklenmek istemediler. Ondan çekindiler. Onu insan yükledi. İnsan zâlim oldu. Câhil oldu**) buyuruldu.

İnsan kendine çok zulm etdi. Varlığından ve kendi ile birlikte var olanlardan bir iz, bir eser kalmadı. Çok câhil oldu. Çünkü, maksadı kavrayama-

dı. Aranılandan bilgi edinemedi. O mekânda, anlayamamak, anlamaktır. Bilmediğini söylemek, bilmektir. Allahü teâlâyı bilmemek, şaşıp kalmak, Onu tanımaktır.

TENBÎH: Yazılar arasında, Allahü teâlânın yerleşmesi veyâ Onda birşeyin yerleşmesi, Ona yaklaşmak anlaşılan kelimeler bulunursa, başka kelime bulunmadığı için olduğunu anlamalı. Böyle sözleri, Ehl-i sünnet âlimlerinin “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’in” bildirdiklerine uygun olarak anlamalıdır.

MA'RİFET 10: İnsan, (**Âlem-i sagîr**)dir. İnsandan başka olan herşey (**Âlem-i kebîr**)dir. Âlem-i sagîr ve Âlem-i kebîr, Allahü teâlânın isimlerinin ve sıfatlarının görüntüleridir. Zâtındaki kemâllerin ve şü'ünün aynalarıdır. Âlemler kapalı bir hazîne idi. Gizli bir defîne idi. Bunları meydâna çıkarmak diledi. Toplu iken açmak, yaymak istedi. Aslını göstermek için, özünü belli etmek için, âlemi yarattı. Âlemin, kendi yaratana ile biricik bağlılığı, Onun mahlûku olmasıdır. Başka hiçbir ilgisi yoktur. Onun büyüklüğünü, yüksekliğini, kemâllerini göstermekdedir. Bundan başka bağlılık söylemek, meselâ birleşmek, benzemek, etrâfını kuşatmak, berâber olmak gibi sözler, hep sekirden ve hâllerin kaplamasındandır. Hâlleri doğru olan büyükler “rahmetullahi aleyhim ecma'in”, sekirden kurtulmuş, sahve, şü'ûra kavuşmuşlardır. Böyle şeyler söylemezler. Söylemiş iseler, tevbe ve istigfâr ederler. Yolda ilerlerken, bunlardan birçoğuna böyle bilgiler hâsıl olur ise de, nihâyete kavuşunca, bu bilgiler yok olur. İslâmiyyete uygun olan ledünnî bilgiler ihsân olunur. Bunu iyi anlatabilmek için, şöyle benzetebiliriz: Fen sâhibi, derin bir âlim, bilgilerini, fenlerini dışarı çıkarmak, anlatmak isterse, harfler ve sesler kullanır. Bu harflerin ve seslerin içinde bilgilerini ortaya döker. Bu harfler ve sesler, bilgileri göstermekdedir. Âlimle hiçbir bağlılıkları yoktur. Yalnız, âlim bu harflerin sâhibidir. Bunlar da, onun yüksekliğini gösteren işaretlerdir. Harflere ve seslere, âlimin kendisidir, yâhud bilgilerin kendisidir denemez. Harfler ve sesler, bu bilgileri kaplamışdır, berâberdir gibi şeyler de söylenemez. Bilgiler, âlimin kafasında olduğu gibidir. Hiçbir değişikliğe uğramamışlardır. Evet, harflerle sesler, bunları göstermekte, bunlar da onlar ile gösterilmekdedir. Bu kadarlık bağlılık, aslı olmıyan birkaç şey hayâle getirir. Bu şeylerin âlimle ve bilgilerle hiçbir ilgisi yoktur. Bu harfler ve sesler dışarda vardırlar, âlim ve onun bilgileri dışarda vardır, harfler, sesler ise, vehm ve hayâldir demek yanlışdır. Bunun gibi (**Mâ-sivâ**) adı da verilen âlem, dışarda vardır. Bu varlık, bir görüntü ve asla bağlı olan bir varlık ise de, dışarda vardır. Âlem vehm ve hayâldir demek yanlışdır. Eski Yunan felsefecilerinden Sofistâ denilen birkaçı böyle söylemişdir. Böyle söyliyenerin, âlem için bir hakikat vardır demeleri, âlemi vehm ve hayâl olmaktan kurtarmaz. O zemân, hakikat var olmuş olur, âlem değil. Çünkü, âlemi o hakikatden başka bilmekdedirler.

[Allahü teâlâdan başka herşeye, ya'nî her mahlûka, (**Âlem**) veyâ (**Mâsivâ**) denir].

TENBÎH: Âlemin isimlere ve sıfatlara ayna olması demek, isimlerin ve sıfatların sûretlerine, görüntülerine ayna olması demektir. Âlem, isimlerin ve sıfatların kendilerine ayna değildir. Çünkü ism de, ismin sâhibi gibi, hiç

bir mertebe ile çevrilemez. Sıfat da, sıfatın sâhibi gibi hiçbir aynada görülemez. Fârisî beyt tercemesi:

***Dar olan şekl ve sûret kabına ma'nâ nasıl sığar?
Dilencinin kulübesinde, sultânın ne işi var?***

MA'RİFET 11: O Serverin “aleyhissalâtü vesselâm” izinde gidenlerin büyükleri, Ona uydukları için, Onun için olan Tecellî-i zâtîden pay alırlar. Başka Peygamberlere ise “alâ nebiyyinâ ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” Tecellî-i sıfât vardır. Tecellî-i zât, Tecellî-i sıfâtdan dahâ şerefli dir. Fekat, şunu da bilmelidir ki, Peygamberlere “alâ nebiyyinâ ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” Tecellî-i sıfâtda, kurb mertebeleri hâsıl olmaktadır. Bu ümmetin büyüklerine, Tecellî-i zât dan bir pay düştüğü hâlde, bu mertebeler hâsıl olmaz. Bunun benzeri şöyledir ki, bir kimse, güneşe âşık olarak, güneşe doğru yükselse ve yaklaşırsa, güneşle arasında ince bir perdeden başka uzaklık kalmasa, başka birisi de, güneşi çok sevse, fekat ona yaklaşırsa, güneşle arasında hiçbir perde olmasa, birincinin güneşe dahâ yakın olduğu ve onun üstünlüğünü dahâ iyi anlayacağı meydândadır. Dahâ yakın olan ve ma'rifeti dahâ çok olan, elbette dahâ üstündür. Bunun içindir ki, ümmetlerin en hayırlısı olan bu ümmetin Evliyâsından hiçbiri “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'ın” Peygamberleri “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” en üstün ise de, hiçbir Peygamberin derecesine yetişemez. Bu Velîye, kendi Peygamberini en üstün yapan üstünlüklerden, Ona uyduğu için, verilmiş ise de, Peygamberler, her bakımdan üstündürler. Evliyâ, artık toplayıcıdır. Sözü müz burada temâm oldu. Bundan dolayı ve bütün ni'metlerinden dolayı, Allahü teâlâyâ hamd olsun! Peygamberlerin en üstününe ve hepsine ve mukarreb meleklerle ve Sıddıklara ve şehîdlere ve sâlihlere salât ve selâm olsun!

288

İKİYÜZSEKSENKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, seyyid Enbiyâ-i Mankpûrîye yazılmışdır. Nâfile nemâzları cemâ'at ile kılmak câiz olmadığı bildirilmektedir.

Bizleri, Peygamberlerin en üstününe uymakla şereflendiren ve dinde bid'atler çıkarmaktan koruyan yüce Allaha hamd olsun! Dalâlet, sapıklık yuvalarını yıkan ve hidâyet sancığını dalgalandıran Resûle ve Onun temiz Âline ve seçilmiş Eshâbının hepsine salât ve selâm olsun! Zemânımızda âlim olsun, câhil olsun, müslimânların çoğu, nâfile ibâdetleri yapmağa çok önem veriyorlar. Farzları yapmakda gevşek davranıyorlar. Farzların içinde bulunan sünnetleri ve müstehâbları gözetmiyorlar. Nâfilelere kıymet veriyorlar. Farzları aşağı görüyorlar. Farz nemâzları müstehâb olan zemânlarında kılan yok gibidir. Sünnet olan cemâ'atin çoğalmasına, hattâ nemâzı cemâ'at ile kılmağa aldırış etmiyorlar. Farzları, gevşeklikle, üşenerek kılmakla, vazîfeyi bitirdiklerini sanıyorlar. Aşûre gününe, Berât gecesine, Receb ayının yirmiyedinci gecesine ve bu ayın, Regâib gecesine dedikleri ilk Cum'a gecesine çok önem veriyorlar. Bu zemânlarda, büyük cemâ'atlerle nâfile nemâzlar kılıyorlar. Bu cemâ'atleri iyi ve güzel sanıyorlar. Bunların, şeytânın aldatması olduğunu, günâhları sevâb olarak gösterdiğini anlamıyorlar.

Şeyh-ul-islâm Usâmeddîn İsferrâînî Hirevî “rahmetullahi teâlâ aleyh”, (**Şerh-i Vikâye hâşiyesi**)nde, (Nâfileleri cemâ’at ile kılmak ve farz nemâzları cemâ’atsiz, yalnız kılmak, şeytânın aldatmalarından biridir) buyuruyor.

Nâfile nemâzları cemâ’at ile kılmak mekrûh, kötü olan bid’atlere dendir. Son Peygamberin “aleyhi minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâtî ekmelühâ”, (**Bir kimse, dînimize bulunmayan birşeyi, meydâna çıkarırsa, o şey kötüdür**) hadîs-i şerîfinde bildirdiği bid’atlere dendir. Nâfile nemâzı cemâ’at ile kılmanın mekrûh olduğu fikh kitâblarının çoğunda yazılıdır. Herkes çağrılır, büyük cemâ’at yapılırsa, mekrûh olur diyenler de vardır. Buna göre, herkese haber vermeden, câmi’in bir köşesinde, bir iki kişi cemâ’at ile kılsa mekrûh olmaz. Üç kişi kılsa mekrûh olur ve olmaz da diyenler oldu. Dört kişinin cemâ’at ile nâfile kılması, sözbirliği ile mekrûhdur denildi. Doğrusu böyledir diyenler de oldu. (**Sirâciyye**) fetvâ kitâbında, terâvîh ve güneş tutulması nemâzlarından başka olan nâfileleri cemâ’at ile kılmanın mekrûh olduğu bildirilmektedir. (**Gıyâsiyye**) fetvâ kitâbında, Şeyh-ul-îmâm Serahsî “rahimehullâh” buyuruyor ki, (Nâfile nemâzı cemâ’at ile kılmak, Ramezândan başka zemânlarda, herkes çağrılırsa, mekrûh olur. Bir iki kişi imâma uyarsa mekrûh olmaz. Üç kişi olursa şübhelidir. Dört kişi olursa, sözbirliği ile mekrûh olur) dedi. (**Hülâsa**) kitâbında, (Nâfile nemâzı cemâ’at ile kılmak, herkesi çağırarak olursa, mekrûhdur. Ezân ve ikâmet okunmadan, câmi’in bir köşesinde kılınırsa, mekrûh olmaz) diyor. Şems-ül eimme-i Hulvânî buyurdu ki, (İmâm-dan başka üç kişi ise, sözbirliği ile mekrûh olmaz. Dört kişi ise, mekrûh olur da denildi, olmaz da denildi. Fekat, mekrûh olması dahâ doğrudur. Şâfi’î fetvâlarında, nâfile yalnız Ramezânda cemâ’at ile kılınır. Herkese haber verilirse, ya’nî ezân ve ikâmet okunursa, bu da mekrûh olur. Kimseyi çağırmadan ve bir iki kişi kılsa mekrûh olmaz. Üç kişi olursa, şübhelidir. Cemâ’at dört kişi olursa, sözbirliği ile mekrûh olur) diyor. Böyle haberler dahâ pekçoktur. Fikh kitâbları bu haberlerle doludur. Sayı bildirmiyerek mekrûh olmaz diyen bir haber işitilirse, bunu yukarıda bildirdiğimiz gibi anlamak lâzımdır. Genel olarak bildirileni, şartlı olarak anlamalı, iki üç kişi için câiz olduğu bildirilmiştir demelidir. Çünkü, hanefî mezhebindeki üsûl kitâblarında, şartsız olarak bildirilen, şartsız bırakılır ise de, şartsız bildirilen haberlerden, şartlısını anlamak câiz, hattâ lâzım olduğu da bildirilmiştir. Şartlı olarak anlamadığımızı, şartsız olduğunu anladığımızı bir an için düşünürsek, bu şartsızlık yukarıdaki şartlı haberlere aykırı olur. İki kuvvetli haber, birbirini bozmuş olur. Hâlbuki, bu iki haberin kuvveti eşid değildir. Çünkü, mekrûh olduğunu bildiren haberler hem dahâ çoktur, hem de beğenilmiş ve fetvâ hâlini almışlardır. Câiz diyen haberler böyle değildir. İki haber de kuvvetlidir dersek, birşeyin hem mekrûh, hem de mubâh olduğunu bildiren haberler olunca, mekrûh olduğu kabûl edilir. Böylece ihtiyât gözetilmiş olur. (**Üsûl-i fikh**) âlimleri böyle buyurmuşdur.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşıldı ki, Aşûre günü ve Berât ve Regâib geceleri, câmi’lerde toplanarak cemâ’at ile nemâz kılan yüzlerle kişiler, bu toplantılarla sevâb kazandıklarını sanıyorlar ise de, bunlar fikh âlimlerinin sözbirliği ile mekrûh dedikleri işi işlemektedirler. Mekrûhu iyi bilmek ise, büyük cinâyetlerdendir. Çünkü, harâmı mubâh bilmek, küfr olur. Mekrûhu mubâh bilmek, ondan bir basamak aşağıdır. Bu işin çirkinliğini iyi an-

lamalıdır. Mekrûh olmaktan kurtulmak için, ezân ve ikâmet okumadıklarını ileri sürüyorlar. Evet, ezân okumayınca mekrûh olmayacağını bildiren birkaç haber vardır. Fekat, bir iki kişi olmak ve câmi'in bir köşesinde kılmak şartı ile mekrûh olmaz demişlerdir. Böyle olmazsa, bu âlimlere göre de mekrûh olur. Haber vermek, yalnız ezân ve ikâmet demek değildir. Birbirlerine söylemekle de olur. Böylece binlerle kimse, nâfile kılacaklarını birbirlerine yaymaktadırlar. Aşûre günü ve sayılı zemânlarda mahalle mahalle, birbirlerine haber veriyorlar. Filân şeyhin, filân imâmın câmi'ine gidelim, cemâ't ile nemâz kılınacak diyorlar. Böyle haberleşmek, ezândan ve ikâmetden dahâ kuvvetli olmaktadır. Haber vermek şartı, tām yerine gelmektedir. Haberleşmenin ezân ve ikâmetle olacağını açıklayan birkaç habere uysak bile, yukarıda bildirdiğimiz gibi, bir iki kişinin câmi' köşesinde kılması şartı da vardır.

Şunu da bildirelim ki, nâfile ibâdetleri gizli yapmak lâzımdır. Böylece, riyâ ve gösteriş tehlikesi olmaz. Cemâ't ile kılmak böyle değildir. Farzları açıkca yapmak, herkese göstermek lâzımdır. Çünkü farzlarda gösteriş lekesi olmaz. Bunları cemâ't ile kılmak, bunun için uygundur. Bundan başka, cemâ'atin çok olması, fitne uyandırır. Bunun içindir ki, Cum'a nemâzında sultânın veyâ vekîlinin bulunması şart olmuştur. Böylece, fitne çıkmak tehlikesi ortadan kalkmış olur. Bu mekrûh cemâ'atlerde fitne uyanma korkusu dahâ çoktur. Bu bakımdan da, bu toplantılar, islâmiyyete uygun değildir. Yasaktır. Hadîs-i şerîfde “alâ sâhibihessalâtü vesselâm”, **(Fitne uykuadır. Bunu uyandırana, Allah la'net eylesin!)** buyruldu. Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, islâm vâflerinin, hâkimlerinin ve koruyucu kimselerin, böyle toplantıları dağıtmaları lâzımdır. Bunun için sıkı davranmaları, sıkıştırmaları yerinde olur. Böylece, fitneye yol açan bir bid'at, ortadan kaldırılmış olur. Herşeyin doğrusunu Allahü teâlâ bildirir. Doğru yolu gösteren ancak Odur.

289

İKİYÜZSEKSENDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, mevlânâ Bedreddîne arabî olarak yazılmıştır. Kazâ ve kaderin ince bilgilerini anlatmaktadır:

Allahü teâlânın ismine sığınarak, mektûbumu yazmağa başlıyorum. Kazâ ve kaderin ince bilgilerini, kullarından seçilmiş olanlara bildiren ve doğru yoldan sapmamaları için, câhillerden saklıyan, Allahü teâlâyâ hamd ederim! Kazâ ve kaderin esrârını, din câhilleri anlayamayıp, doğru yoldan kayar. İnsanları işlerinde mecbûr, esîr veyâ hâkim, yaratıcı sanmak tehlikesine düşerler. Allahü teâlâ, Peygamberlerinin en üstünü ile, kullarına doğru yolu, doğru bilgiyi gösterdi. Yanlış düşünen câhillerin ve âsîlerin özr, behâne etmelerine meydan bırakmadı. O büyük Peygambere ve Akrebâsına ve Eshâbının hepsine, bizden iyi düâlar ve selâmlar olsun “sallallahü teâlâ aleyhi ve alâ Âlihi ve Eshâbih”! Onun Eshâbının herbiri, Allahü teâlâyâ itâ'at edenlerin ve kadere inanıp, kazâyâ râzı olanların en iyisidir.

Kazâ ve kader bilgisini, çok kimseler anlayamamış, doğru yoldan ayrılmıştır. Bu bilgi üzerinde akl yürütenler, vehm ve hayâllerine kapılmıştır.

Bunlardan bir kısmı, insanların isteyerek yaptığı işlerinin cebr, zor ile olduğunu sanmış, çokları da, insanların her işi yaratarak yaptığını, isteyerek yapılan işlere, Allahü teâlânın karışmadığını söylemiştir. Üçüncü anlayış şekli de, doğru yolda gidenlerin, islâmiyeti iyi anlayanların sözüdür ki, bunlar, (**Fırka-i nâciyye**) ismi ile müjdelenmiş olan (**Ehl-i sünnet vel-cemâ'at**) “radiyallahü teâlâ anhüm”dür. Allahü teâlâ, o yüksek âlimlerden ve onların yolunda gidenlerden râzı olsun! Bunlar, birinci ve ikinci kısımda olanlar gibi taşkınlık yapmamış, orta yolu seçmişlerdir. Ehl-i sünnetin reîsi olan imâm-ı a'zam Ebû Hanîfe “rahmetullahi aleyh”, imâm-ı Ca'fer-i Sâdıkdan “radiyallahü anh” sordu:

- Allahü teâlâ, insanların istekli işlerini, onların arzûsuna bırakmış mıdır?

- Allahü teâlâ, rübûbiyyetini, [yaratmak ve her istediğini yapmak büyüklüğünü] âciz kullarına bırakmaz, buyurdu.

- Kullarına, işleri zor ile mi yapıyor?

- Allahü teâlâ âdildir. Kullarına zor ile günâh işletip, sonra Cehenneme sokmak, Onun adâletine yakışmaz, buyurdu.

- O hâlde, insanların, istekli hareketi, kimin arzûsu ile oluyor, kim yapıyor?

- İşleri insanların arzûsuna bırakmamış ve kimseyi cebr etmemiştir. İki arasında olagelmektedir. Yaratmağı kullarına bırakmadığı gibi, zor ile de yapdırmaz.

İşte, Ehl-i sünnet âlimleri “rahmetullahi aleyhim” diyor ki, kulların ihtiyârî [istekli] hareketlerini, işlerini Allahü teâlâ icâd etmekde, yaratmaktadır. Onun kudreti ile var oluyorlar. Fekat, insanın kudreti de karışmaktadır. İstekli hareketlerimiz, Allahü teâlânın kudreti ile (**Yaratılır**) ve bizim kudretimiz ile (**Kesb edilmiş**) olur.

Ehl-i sünnetden, Ebül-Hasen-i Alî Eş'arîye göre “rahmetullahi teâlâ aleyh”, insanların istekli işlerine, kendi ihtiyârları, [ya'nî seçim hakları ve kudretleri] hiç karışmaz. Yalnız, kul bir iş yapmak isteyince, Allahü teâlâ, o işi hemen yaratmaktadır. Âdet-i ilâhîsi hep böyledir. İşin yapılmasında kulun kudretinin te'sîri olmaz. Bu sözü, (**Cebriyye**) mezhebinin sözüne yakındır. Bunun için, Eş'arî mezhebine (**Cebr-i mütevassıt**) denilmektedir.

Büyük âlim, Ebû İshâk İsfârâînî buyurdu ki, (İnsanların yaptığı, istekli hareketlerinin meydana gelmesinde, kendi kudretleri de işe karışmaktadır. İş iki kudretin bir araya gelmesi ile yapılıyor. Biri, kulun kudreti, ikincisi Allahü teâlânın kudretidir. Aynı iki kuvvetin te'sîri ile, bir iş meydana gelir) diyor. Eş'arîden kâdî Ebû Bekr-i Bâkılânî buyuruyor ki, (İnsanın kudreti, işin meydana gelmesine değil, işin iyi veyâ fenâ olmasına, ya'nî tâ'at veyâ günâh olmasına te'sîr eder. Mâtürîdî mezhebi de böyledir). Bu za'îf kulun [ya'nî imâm-ı Rabbânînin “kuddise sirruh”] anladığına göre, insanın kudreti, işin yapılmasına da, iyi veyâ fenâ olmasına da, birlikde te'sîr etmektedir. Çünkü, işin meydana gelmesine te'sîr etmeyip, yalnız iyi veyâ fenâ olmasına te'sîr eder demek ma'nâsızdır. Çünkü, işin iyi veyâ kötü olması, işin

yapılması ile meydâna çıkar. Fekat, bunun için de, aynı kuvvetin ayrıca te'sîr etmesi lâzımdır. İşin yapılması başkadır, iyi veyâ fenâlığının yapılması başkadır. O hâlde, işin iyi veyâ fenâ olması için de, kuvvetin ayrıca te'sîri lâzımdır demek, yanlış olmaz. Ebül-Hasen-i Eş'arî, böyle demiyor. Hâlbuki, insanların kudretini Allahü teâlâ yarattığı gibi, bu kudretin te'sîr etmesini de Allahü teâlâ yaratmaktadır. Bunun için, kulun kudretinin te'sîr etdiğini söylemek, hakîkate dahâ yakın olur. Eş'arî mezhebi, Allahü teâlânın, kullarını cebr etdiğini bildirmiş oluyor. Çünkü, kulda ihtiyârın ya'nî beğendiğini yapmak bulunmadığını ve kulun işinde, kendi kuvvetinin hiç te'sîri olmadığını bildiriyor. Bu mezhebi, cebriyyeden ayıran şey, cebriyye mezhebinde, bir insan, bir işi yaptı demek, mecâzdır. Ya'nî, o istekli işi, yalnız Allahü teâlâ yapmıştır. O insanın eli ile yapmıştır. İnsanda kudret yoktur derler. Eş'arî ise, işi yapan, hakîkatde insandır. Ancak, insanın isteği ile değil, Allahü teâlânın istemesi ile yapmıştır. İnsanda ihtiyâr yoktur diyor. Ehl-i sünnetden, Eş'arîden başkaları, kulun kudreti, yaptığı istekli işde te'sîr eder diyor. Eş'arî ise, kudreti ancak, işin yaratılmasına sebep olup, yaratılmasında te'sîri olmaz diyor ki, her ikisine göre de, işi insan yaptı demek doğru olur. Ehl-i sünnet, Cebriyyeden, böylece ayrılmış olur. Cebriyye mezhebinin, insanın, istekli işlerini hakîkaten yaptığını kabûl etmemesi, işi insan yaptı demek mecâzdır demesi küfrdür, Kur'ân-ı kerîmi inkâr etmektir. **(Temhîd)** kitâbının sâhibi [Ebû Şekür Sülemî "rahmetullahi aleyh"] diyor ki, Cebriyye mezhebinde, (İşin insanın yapması mecâzdır, görünüşdür, insanda kudret yoktur. Kullar, rüzgarla sallanan yaprak gibidir. İnsanların her hareketi, ağacın hareketi gibi mecbûrîdir) diyenler kâfir olur. Yine diyor ki, Cebriyyenin, (Kulların iyi, kötü, bütün işleri, hakîkatde onların değildir. İhtiyârî hareketleri de yapan, yalnız Allahdır) sözleri de küfrdür.

Süâl: İmâm-ı Eş'arî "rahmetullahi aleyh" insanın işinde, kudretinin te'sîri yoktur, hakîkatde insanın ihtiyârı da yoktur dediği hâlde, işi yapan hakîkatde kuldur demesi, doğru mudur?

Cevâb: İnsan kudretinin, işinde te'sîri yok ise de, Allahü teâlâ, işi yaratması için, onun kudretini sebep kılmıştır. Allahü teâlânın âdeti şöyledir ki, insan kudretini ve ihtiyârını bir iş için kullanınca, Allahü teâlâ, o işi yaratıyor. İnsanın kudreti, böylece, işin yapılmasına sebep oluyor. İşlerin yapılmasına te'sîr etmiş oluyor. Çünkü, kulun kudreti olmadıkça, âdet-i ilâhî o işi yaratmamaktadır. Bu âdete göre, işi yapan, insandır demek, hakîkatde doğru oluyor. Eş'arî mezhebini doğru yola uydurmak, ancak böyle olur. Başka dürlü anlatanları şübheli dinlemelidir.

Ehl-i sünnet âlimleri "rahmetullahi aleyhim", kadere inanmış, kaderin hayırlısı, şerlisi, iyisi, kötüsü, tatlısı, acısı, hep Allahü teâlâdandır demiştir. Çünkü **(Kader)**, var etmek, yaratmak demektir ve herşeyi yapan, yaratan, ancak Allahü teâlâdır. **(Mu'tezile)**, ya'nî kaderiyye fırkası kazâ ve kadere inanmadı. İşlerin, yalnız kulun kudreti ile hâsıl olduğunu zan etdi. Şerler, kötülükler, Allahü teâlânın kazâsı ile olsaydı, bunlar için azâb yapmazdı. Bunlara azâb yapması zulm olur dedi. Böyle sözleri söylemek zulmdür. Câhilce sözdür. Çünkü, kazâ ve kadere inanmakla, kulun ihtiyârı ve kudreti git-

mez. **(Kazâ)** demek, bir insanın bir işi kendi ihtiyârı ile yapıp yapmayacağını, Allahü teâlânın, önceden bilmesi demektir ki, insanda ihtiyârın bulunduğunu göstermekdedir. Kazâyâ inanmak irâdenin, ihtiyârın yok olmasına sebep olsaydı, Allahü teâlâ da, yaratmağa mecbûr veyâ memnû' olurdu. Çünkü, ezelde, her şeyin var olacağını bildi ise, onu yaratmağa mecbûr olurdu. Yokluğunu bildi ise, yaratması memnû' olurdu. Kazâyâ inanmak, kulda ihtiyârın bulunmasına inanmağa mâni' olsaydı, Allahü teâlâda irâde ve ihtiyârın bulunmasına inanmağa da mâni' olurdu. Allahü teâlânın yaratacağı şeyleri ezelde bilmesi, irâde sıfatını yok etmediği gibi, kullarının yapacağı şeyleri de ezelde bilmesi, kulların irâde ve ihtiyâr sâhibi olmalarına mâni' değildir. Evet, insanların kudreti azdır. İş yalnız insan kudreti yapar demek, pek akılsızlık olur ve düşüncesizliğin son derecesidir. Mu'tezilenin, burada da, doğru yoldan ayrılmış olduğunu, Mâverâünnehr [Türkistânda, Seyhûn ve Ceyhûn nehrleri arasındaki geniş yer] âlimleri bildirmiş, bunların sözü, mecûsîlerin [ateşe tapanların] sözünden dahâ fenâdır demişlerdir. Çünkü mecûsîler, Allahü teâlânın bir şerîki, ortağı var sanmıştır. Mu'tezile ise, sayısız ortak var demektir. [Ya'nî, insan, işini, kendi kudreti ile yapmakda, yaratmaktadır diyerek, insanları, Allahü teâlâyâ şerik ediyorlar.]

(Cebriye mezhebi), insan aslâ bir iş yapmaz, cânsızlar gibi hareket eder. İnsanın kudreti, kasdı, ihtiyârı yoktur diyor. İnsanlar iyi iş yapınca sevâb kazanmaz, kötü işlerine azâb yapılmaz sanıyor. Kâfirler, günâh işleyenler ma'zûrdur, mes'ûl olmazlar. Çünkü, insanın her işini, yalnız Allah yapıyor. İnsan istese de, istemese de, Allah günâh yaratıyor. İnsan günâh yapmağa mecbûrdur diyorlar. Bu sözleri küfrdür. Bunlara **(Mürce)** de denir ki, mel'ûndurlar. Günâh, insana zarar vermez. Âsî, fâsık, azâb görmeyecektir dediler. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Mürce mezhebinde olanlara yetmiş Peygamber, la'net etmiştir).** Mezhepleri temâmen yanlıştır, bozuktur. Çünkü, ihtiyârî, istekli hareketimiz ile, titreme, refleks hareketlerinin başka olduğu meydândadır. Elimizle birşey tutmamız, elbette ihtiyârımız iledir. Göz seğirmesi, kalbin çalışması ise, böyle değildir. Kur'ân-ı kerîm ve hadîs-i şerîfler, bu mezhebin bozuk olduğunu bildirmektedir. Nitekim, Secde ve Ahkaf ve Vâkı'a sûrelerinde, **(Yapdıklarının cezâsıdır)** ve Kehf sûresinde, **(İstiyen îmân etsin, istiyen inanmasın!)** meâl-i şerîfleri ile buyurmaktadır.

İnsanların çoğu, tenbel olduğundan ve niyetleri kötü olduğundan özr, behâne arıyor. Süâlden, azâbdan kurtulmak için, Eş'arî, hattâ Cebriye mezhebine yanaşılıyor. Bunlar, ba'zan, (İnsanın hakikatde ihtiyârı yoktur. İş insanın yapması mecâzdır, görünüştedir) diyor. Ba'zan da, (İnsanın ihtiyârı azdır. Herşeyi yapan, Allahü teâlâdır) diyor. Bu söz, Cebriye mezhebine kayıyor. Bunlar, ba'zı tesavvuf büyüklerinin sözlerini öne sürüyor. Meselâ, (İşleri yapan birdir. Hiçbirşey yoktur, yalnız O vardır. İnsanın işinde, kudretinin te'sîri yoktur. İnsanın hareketi, ağacın sallanması gibidir. İnsanın varlığı da, işleri de, çöldeki serâb gibidir, bir görünüşten başka birşey değildir) gibi sözler, bu gevşek, tenbellerin kötü söylemelerini ve işlemlerini destekliyor. Herşeyin doğrusunu, ancak Allahü teâlâ bilir. Bildiğimiz kadar, bunlara şöyle cevâb veririz ki: Eş'arînin dediği gibi, eğer ihtiyâr, ha-

kâkten bulunmasaydı, Allahü teâlâ, kulların zulm etdiğini bildirmezdi. İnsanın yaptığı işde kendi kudreti te'sîr etmeyip, kudreti, yalnız işin yaratılmasına sebep olsaydı, insanların kötü işlerine zulm denmezdi. Hâlbuki Allahü teâlâ, Kur'an-ı kerîmin birçok yerinde, insanların zulm işlediğini bildiriyor. İnsanın gücü, işin yaratılmasına te'sîr etmeyip, yalnız sebep olsaydı zulm buyurmazdı. Evet, Allahü teâlâdan gelen elemlerde, azâblarda, insanın ihtiyârı karışmıyor. Fekat, bu zulm olmaz. Çünkü, Allahü teâlâ, kaydsız, şartsız mâlikimiz, sâhibimizdir. Mülk yalnız Onundur. Mülkünü, istediği gibi kullanır, hiç zulm olmaz. Fekat insanların zulm etdiklerini bildirmesi, insanda ihtiyârın bulunduğunu göstermekdedir. Burada zulmün mecâz olması düşünülemez. Hakîkatler, zarûret olmadıkca mecâz yapılmaz.

İnsanların irâdeleri, ihtiyârları za'îfdir, azdır sözüne gelince, eğer Allahü teâlânın ihtiyârı yanında azdır denirse veyâ insanların ihtiyârı yalnız olarak işleri meydâna getiremez demek istenirse, doğru olur. Fekat, eğer ihtiyârları, işlerin yapılmasına te'sîr etmez denirse, doğru olmadığını yukarıda bildirdik.

Allahü teâlâ, kullarına yapabilecekleri şeyleri emr etmiştir. İnsanları za'îf yaratdığı için, her emrinde kolaylık göstermiştir. Nisâ sûresi yirmiye-dinci âyetinde meâlen, **(Allahü teâlâ, size haffif, kolay emr etmek istedi. Çünkü, insan za'îf yaratılmışdır)** buyuruldu. Allahü teâlâ, **(Hakîm)**dir. [Herşeyi yerinde, uygun olarak yapar. **(Raûf)**dur. (Acımağa lâyük olmıyanlara da acıyıcıdır). **(Rahîm)**dir. Âhıretde sevdiklerine, ya'nî küfrân-ı ni'met etmiyenlere, ya'nî mü'minlere Cenneti ihsân edicidir.] Kullarına yapamıyacakları şeyi emr etmek hikmetine, re'fetine yakışmaz. Kullarına, kaldırılamıyacak, büyük kayayı kaldırmağı emr etmeyip, herkesin çok kolay yapacağı kıyâm, rükü', secde, ufak bir âyet okumak ile meydâna gelen nemâzı emr etmiştir. Nemâz kılmak, herkes için çok kolaydır. Ramezân-ı şerîf orucu da, pek kolaydır. Zekâtı da, çok haffif emr etmiş, malın hepsini değil, kırkda birini verin demiştir. Hepsini veyâ yarısını vermeğı emr etseydi, kullarına güç olurdu. Merhameti, pek fazla olduğundan, emri tâm yapılamaz ise, dahâ da haffifletmiştir. Meselâ, abdest alamıyanlara, teyemmüm etmeğe, nemâzda ayak üzere duramıyanlara, oturarak kılmağa, oturamıyanlara da, yatarak kılmağa, rükü' ve secde yapamıyanlara, îmâ ile [oturup, rükü' ve secde için, az eğilerek] kılmağa, bunlar gibi, dahâ nice kolaylıklara izn vermiştir. İslâmiyyetin emrlere dikkatle ve insâfla bakan, bu kolaylıkları görür. Allahü teâlânın, kullarına ne kadar çok merhametli olduğunu, pek iyi anlar. Emrlerin pek kolay olmasının bir şâhidi de, çok kimselerin, emr olunan ibâdetlerin, dahâ artmasını istemesidir. Nemâzın, orucun artmasını istiyen, çok görülmüştür. Evet, ibâdet yapmak güç gelen kimseler de, yok değildir. Böyle kimseler, normal insan değildir. Böyle bozuk kimselere, ibâdetlerin zor gelmesine sebep, nefslerinin karanlığı ve şehvânî arzûlarının kötülüğüdür. Bu karanlık ve kötülükler, nefs-i emmâreden hâsıl olmaktadır. Nefs-i emmâre, Allahü teâlânın düşmanıdır. Şûrâ sûresi onüçüncü âyetinde meâlen, **(İmân ve ibâdet etmek, müşriklere güç gelir)** ve Bekara sûresi, kırkbeşinci âyetinde meâlen, **(Nemâz kılmak, yalnız mü'minlere, Allahü teâlâdan korkanlara kolay gelir)** buyuruldu.

Bedenin hastalığı, ibâdetlerin yapılmasını güçleştirdiği gibi, **(Bâtın)**ın [kalbin ve rûhun] hasta olması da güçleştirebilir. Allahü teâlâ, islâmiyyeti, nefsi emmâreyi, [ya'nî kötülük isteyen] arzularından, âdetlerinden vaz geçirmek için gönderdi. Nefsin istekleri ve islâmiyyetin istekleri birbirinin zıddıdır, aksidir. O hâlde, ibâdetleri yapmakta güçlük çekmek, nefsin kötülüğünü gösteren bir alâmetdir. Nefsin arzularının kuvveti, bu güçlüğü çokluğu ile ölçülür. Nefsin hevâsı [istekleri] kalmayınca, güçlük de kalmaz.

Sôfiyye-i aliyyeden ba'zısının, insanda ihtiyârın bulunmadığını veyâ kuvvetsiz olduğunu gösteren birkaç sözünü yukarıda yazmışdık. Tesavvuf büyüklerinin, islâmiyyete uymayan sözlerine, hiç kıymet verilmez. Nerde kaldı ki, huccet ve sened olarak kullanılsın. Ya'nî, bir iddi'âyı, düşünceyi isbât için böyle sözleri şâhid getirmek, hiç doğru olmaz. Şâhid, sened olacak, uyulabilecek, ancak Ehl-i sünnet âlimlerinin sözleridir. Sôfiyye-i aliyyenin sözlerinden, âlimlerin sözüne uygun olanlar, kabûl edilir. Uymayanları, kabûl edilmez. Burada da yine bildirelim ki, Sôfiyye-i aliyyeden, hâlleri, keşfleri doğru olanlar, islâmiyyete uymayan hiçbirsey söylememiş ve yapmamıştır. Keşflerinden, hâllerinden, islâmiyyete uymayanların, yanlış olduğunu anlarlar. İslâmiyyete muhâlif olan sözlerle ve hareketlere doğru diye sarılmak, zındıklık, ilhâd ya'nî dinsizlik alâmetidir.

Şunu da ilâve edelim ki, Sôfiyye-i aliyyenin islâmiyyete uymayan ba'zı sözleri, hâlin kapladığı zemânda, keşf yolu ile anladıkları bilgilerdir ki, o zemân, akl ve şü'ûrları örtülü olduğundan, özrlü sayılırlar ve keşfleri yanlış olmuştur. Başkalarının, böyle keşflere, sözlerle uyması câiz değildir. Böyle sözlerle, islâmiyyete uyacak şekilde ma'nâ vermek, kelimelerden anlaşılan ma'nâyı bırakıp, meşhûr olmıyan ma'nalarını vererek, islâmiyyete uydurmak lâzımdır. Çünkü âşıkların, muhabbet serhoşlarının sözleri, çeşidli ma'nâlara gelir. Bu ma'nâlar arasından, doğru ve onların büyüklüğüne yakışan ma'nâyı bulup, öyle kabûl etmek lâzımdır.

[Zemânımızdaki din câhilleri, Muhyiddîn-i Arabî, Celâleddîn-i Rûmî, Niyâzî-i Mısırî gibi büyüklerin “kaddesallahü teâlâ esrârehümül'azîz”, böyle sözlerini ele alarak, tesavvufa, tesavvufculara saldırıyor. Yazdıkları kitâblarda, Evliyânın sözlerine yanlış ma'nâlar vererek, hattâ, onların sözü diyerek, uydurma şeyler yazıyor. O derin âlimleri, islâmiyyet düşmanı imiş gibi göstermeğe çalışıyorlar. Cenâb-ı Hak, böyle zevallılara, islâmiyyeti, tesavvufu anlamak nasîb etsin! Âmîn.]

290

İKİYÜZDOKSANINCI MEKTÛB

Bu mektûb, molla Muhammed Hâşime yazılmıştır. Allahü teâlânın, İmâm-ı Rabbânî hazretlerine başlangıçta ihsân etmiş olduğu yolu bildirmektedir:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâyâ hamd olsun! Peygamberlerin en üstününe ve Onun temiz olan Âlinin ve Eshâbının hepsine salât ve selâm olsun “salevâtullahi teâlâ aleyhi ve alâ âlihi ve Eshâbihi ecma'în”! Tesavvuf âlimlerinin yolları arasında en kısa, en uygun,

en sağlam, en sâlim, en kuvvetli, en doğru, en iyi, en yüksek ve en olgun olanı Ebû Bekr-i Sıddîkdan gelen yoldur. Bu yolda bulunanların rûhlarını ve sâhiblerinin sırlarını, Allahü teâlâ takdîs eylesin! Bu yolun bütün bu üstünlükleri ve bu yolda yetişenlerin şânlarının üstün olması, sünnet-i seniyyeye yapışdıkları ve bid'atlerden sakındıkları içindir. Eshâb-ı kirâmda olduğu gibi "aleyhimürriydân minelmelikilmennân", bu büyüklerin de, bidâyetlerinde, nihâyetlerinin kazancı yerleşdirilmiştir. Yüksek dereceye kavuşduktan sonra, huzûrları devâmlı olmuştur. Başkalarının huzûru geçicidir.

Kardeşim! Allahü teâlâ, seni doğru yola ulaştırsın! Bu fakîr, bu yola özendiğim zemân, Allahü teâlâ, işimi kolaylaştırdı. Vilâyet kaynağı, hakîkatin mütehasısı, nihâyetin başlangıcında yerleşdirilmiş olduğu yolun kılavuzu, vilâyet derecelerine kavuşduran caddenin sürücüsü, dînin koruyucusu, şeyhimiz ve imâmımız, şeyh Muhammed Bâkî "kaddesallahü teâlâ sirreh" hazretlerine kavuşdurdu. Bu yoldaki büyüklerin seçkinlerinden olan bu yüksek zât, Allahü teâlânın ismini zikr etmeği öğretti. Teveccüh buyurdu. Bu fakîrde, zikrin tadı tâm hâsıl oldu. Sevincimin çokluğundan ağladım. Birgün sonra, bu büyüklerin kıymet verdikleri ve **(Gaybet)** dedikleri, şü'ûrsuzluk hâsıl oldu. Kendimden geçince, büyük bir deniz gördüm. Dünyâdaki şekilleri, sûretleri, bu deniz içinde gölge gibi gördüm. Şü'ûrsuzluğum çoğaldı. Bir sâ'at, iki sâ'at sürdüğü günler oldu. Bütün geceyi kaplamağa başladı. Olanları, kendilerine arz etdim. **(Fenâ)**dan biraz hâsıl olmuş buyurdu. Zikr etmeği yasakladı. (Bu huzûru elden kaçırma!) dedi. İki gün sonra, bilinen **(Fenâ)** hâsıl oldu. Arz eyleyince, (Vazîfeni yap!) buyurdu. Fenânın Fenâsı hâsıl oldu. Arz eyledim. (Bütün âlemi bir birleşmiş topluluk olarak görüyor musun?) buyurdu. (Evet) dedim. (Fenânın Fenâsında, âlemi böyle birleşik görmekle birlikde, şü'ûrsuzluk da hâsıl olur) buyurdu. Hemen o gece, buyurduğu gibi, Fenâ hâsıl oldu. Bunu ve bundan sonra olanı arz eyledim ve Allahü teâlâyı, ilm-i huzûrî ile bildiğimi ve kendisinde bulunmayan sıfatlarla birlikde bildim dedim. Bundan sonra, bütün eşyâyı kaplıyan bir nûr göründü. Onu Hak teâlâ sandım. Bu nûr siyâh idi. Arz eyledim. (Nûr perdesi arkasında Hak teâlâ görülmüştür. Bu nûrdaki genişlik, ilmedir. Zât-i teâlâ herşeyle ilgili olduğu için, geniş görünmektedir. Bunu yok etmek lâzımdır) buyurdu. Sonra, bu nûr küçülmeğe başladı. Darlaştı. Nokta gibi oldu. (Noktayı da yok etmek, hayrete gelmek lâzımdır) buyurdu. Öyle yaptım. Hayâl olan nokta da yok oldu. Hayrete daldım. Hak teâlâ, kendini kendi görür gibi göründü. Arz eyledim. (İşte, Nakşibendiyyenin huzûru, bu huzûrdur) buyurdu. Bu yoldakilerin nisbeti, bu huzûr demektir. Bu huzûra, gayb olmıyan huzûr da denir. Nihâyetin bidâyetde yerleşmesi, burada olur. Bu yolda, tâlibe bu nisbetin hâsıl olması, başka yollarda, tâlibin maksada kavuşmak için, çalışılacak zikrleri ve vazîfeleri rehberlerinden almalarına benzer. Fârisî misra' tercemesi:

Gül bağçemi gör de, behârımı anla!

Bu fakîrde bu nisbetin hâsıl olması, zikr öğrendiğim günden, iki ay ve birkaç gün sonra başladı. Bu nisbet hâsıl olduktan sonra, **(Fenâ-i hakîkî)** denilen, başka bir fenâ hâsıl oldu. Kalb o kadar genişledi ki, yer küresinin ortasından Arşa kadar, bütün âlem, bu genişlik yanında, hardal dânesi

kadar bile değildi. Bundan sonra, kendimi ve âlemin her parçasını, hattâ her zerreyi, Hak teâlâ olarak gördüm. Bundan sonra âlemin her zerresini birer birer hep kendim gördüm. Kendimi onların herbiri olarak gördüm. Sonra, bütün âlemi, bir zerrede yok buldum. Sonra, kendimi ve her zerreyi, o kadar geniş gördüm ki, bütün âlemi hattâ âlemin birkaç katını içimde gördüm. Kendimi ve her zerreyi, her zerreye yayılmış, sızmış olan nûr gördüm. Âlemdeki şekiller, sûretler, bu nûrda yok oldular. Sonra kendimi ve hattâ her zerreyi, bütün âlemi tutuyor, varlıkta durduruyor gördüm. Arz eyledim. Tevhîdde (**hakk-ul-yakîn**) mertebesi işte budur. (**Cem’ul-Cem’**) bu makâm-
dır, buyurdu. Önce, âlemin şekillerini, sûretlerini hep Hak teâlâ bulmuş olduğum gibi, bunlardan sonra, hepsini hayâl gördüm. Önce, Hak bulduğum her zerreyi, şimdi hep vehm ve hayâl buldum. Çok şaşırdım. Bu sırada, (**Füsûs**) kitâbındaki, kıymetli babamdan işitdiğim, (Bu âleme isterseniz Hak deyiniz, isterseniz mahlûk deyiniz. İsterseniz, bir bakımdan Hak deyiniz ve başka bir bakımdan, mahlûk deyiniz. İsterseniz, ikisi arasını ayıramıyarak şaşkına döndüğünüzü söyleyiniz!) sözünü hâtırladım. Bu söz sıkıntımı giderdi. Bundan sonra yanlarına giderek arz eyledim. (Huzûrun dahâ sâf olmamışdır. Vazîfene devâm et de, var ile yok birbirinden tâm ayrılınlar) buyurdu. Ayrılamiyacağını anlatan, (**Füsûs**)ün yazısını okudum. (Şeyh Muhyiddîn-i arabî “kaddesallahü sirrehül’azîz”, olgun bir Velînin hâlini bildirmemiş. Birçoklarına göre de ayrılamazlar) buyurdu. Emrlerine uyarak, verdikleri vazîfeye devâm etdim. Onların çok kıymetli yardımları ile, Allahü teâlâ, iki gün sonra, var ile yokun ayrıldığını gösterdi. Hakîkî varlığı, hayâl olandan ayrı buldum. Dışarda, bir varlıktan başka, hiçbir var görmedim. Kendilerine bunu bildirince, (**Fark-ı ba’del-cem’**) mertebesi, işte budur. Çalışmakla, buraya kadar varılabilir. Bundan ilerisi herkesin yaradılışında bulunana uygun olarak ihsân olunur. Tesavvuf büyükleri, bu mertebeye (**Tekmîl makâmı**) demişlerdir buyurdu.

Bu fakîri “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” ilk olarak, sekreden sahva ve Fenâdan Bekâya getirdikleri zemân, kendi bedenimin her zerresine bakdığım zemân, Hak teâlâdan başka birşey bulamadım. Her zerremi, Onu gösteren bir ayna gibi gördüm. Bu makâmdan, yine hayrete götürdüler. Kendime getirdiklerinde, Hak teâlâyı kendi vücûdümün, her zerresinde değil, her zerresi ile buldum. Önceki makâmı, ikinci makâmdan aşağı gördüm. Yine hayrete daldırdılar. Kendime gelince, Hak teâlâyı, âlemle ne bitişik, ne ayrı, ne içinde, ne de dışında bulamadım. Önce bulmuş olduğum, berâberlik, etrâfını çevirmek ve içine işlemek gibi şeylerin hepsi, şimdi yok oldu. Böyle olmakla berâber, yine öyle görüldü. Sanki his olunuyordu. Âlem de, o ânda görülmekte idi. Fekat, bu bağlantıların hiçbirisi, Allahü teâlâda yokdu. Yine hayrete daldırdılar. Sahva getirdikleri zemân, Allahü teâlânın, âlem ile, önce görülen bağılıklardan başka bir bağıllığı olduğu anlaşıldı. Bu, hiç anlaşılamiyan bir bağıllıktır. Hak teâlâ, hiç anlaşılamiyan bir nisbet ile görüldü. Yine hayrete daldırdılar. Bu mertebede biraz kabz, sıkıntı hâsıl oldu. Yine kendime getirdiklerinde, Hak teâlâ, o anlaşılamiyan nisbetden başka olarak görüldü. Bu âlemle, anlaşılamiyan ve anlaşılamiyan hiçbir nisbeti, bağıllığı yok idi. Âlem de böylece görülmekte idi. O ânda, öyle bir ilm ihsân olundu ki, bu ilm, Hak teâlâ ile mahlûklar arasında hiçbir bağıllık bırak-

madı. Her iki şühûd var iken, bildirdiler ki, böylece, hiçbir bağıllık olmadan görülen, Hak teâlânın kendi değildir. Tekvîn sıfatının âlemle olan bağının, Âlem-i misâlde olan sûretidir. Çünkü, Onun zâtı, mahlûklarla bir ilgisi olmaktan çok uzaktır. Anlaşılabilen veyâ anlaşılamiyan hiçbir bağlantısı yoktur. Arabî beyt tercemesi:

***Sevgiliye kavuşmak, ele geçer mi acabâ?
yüksek dağlar ve korkunç tehlikeler var arada.***

Kıymetli kardeşim! Hâllerin hepsini açıklamaya ve ma'rifetleri anlatmaya kalkışırsam, çok uzun sürer. Dinliyenleri usandırabilir. Hele **(Tevhîd-i vücûd)** ma'rifetleri, herşeyin zil, görüntü olduğu anlatılırsa, sonu gelmez. Bütün ömürlerini tevhîd-i vücûd ma'rifetlerinde geçirenler, bu sonsuz der-yâdan bir damla ele geçirememişlerdir. Şuna da, çok şaşılır ki, onlar, bu fakîri, tevhîd-i vücûd sâhiblerinden saymazlar. Tevhîd bilgilerine inanmayan âlimlerden sanırlar. Görüşleri kısa olduğu için, tevhîd ma'rifetleri üzerinde durmağı olgunluk bilirler. Bu bilgilerden ilerlemeği, gerilemek sanırlar. Fârisî beyt tercemesi:

***Câhildirler, kendilerini de bilmezler,
hüner sanmaktan aybları çekinmezler.***

Bunların dayandıkları birinci sened, eski tesavvufcuların tevhîd-i vücûdî üzerindeki sözleridir. Allahü teâlâ, bunlara insâf versin! O büyüklerin, bu makâmlardan ilerlemediklerini, o makâmda bağlanıp kaldıklarını nereden biliyorlar? Biz, tevhîd-i vücûdî ma'rifetleri yoktur demiyoruz. Var olduğunu, fekat bu makâmdan dahâ yüksek makâmlara ilerleneceğini de söyliyorduk. Eğer, bu makâmları aşanlara, bu bilgilere inanmıyor adını takıyorlarsa, ona bir diyeceğimiz yoktur.

Yine sözüme dönelim. Birşeyin örneği, o şeyi tanıtır. Bir damla sızıntı, bir su menba'ını buldurur. Biz de az bildirdik. Bir damla ile haber veriyoruz.

Kardeşim! Kıymetli hocamız, beni yetişdi ve yetiştirebilir görerek, tarîkati öğretmek için izn verince ve tâliblerden çoğunu, bu yana gönderince, kemâle gelmiş olduğuma ve tâlibleri yetiştirebileceğime inanmıyordum. (Bu işde duraklama! Büyüklerimiz, bu makâmların, kemâl ve tekâmül makâmı olduğunu bildirmişlerdir) buyurdu. (Bu makâma inanmamak, o büyüklerin yüksekliğine inanmamak olur) dedi. Emrlerine uyararak, tarîkati ta'lîm etmeye başladım. Tâliblere çalışmalarına yardımcı olmağa uğraşdım. Bu uğraşmalarımın tâliblere çok fâidedi olduğu görüldü. Öyle oldu ki, senelerce çalışarak kavuşulabilenler, birkaç sâatte ele geçiyordu. Birkaç zemân uğraşdım. Sonra, yine noksân olduğumu, aşağıda kaldığımı anladım. Tesavvuf büyüklerinin, son mertebe dedikleri, gelip geçici **(Tecellî-i zâtî)**ler, bu yolda hiç hâsıl olmamışdı. **(Seyr-i ilallah)** ve **(Seyr-i fillah)** ne demek olduğunu bilmiyordum. Bu kemâllere de kavuşmak lâzımdı. Bunları düşündükçe, aşağıda kalmış olduğumu iyi anladım. Yanımda bulunan tâlibleri tophiyarak, geride olduğumu, hepsine bildirdim. Dağılmalarını söyledim. Fekat bu sözlerimi aşağı gönüllülük, bir incelik sandılar. Yanımdan ayrılmadılar. Az zemân sonra,

Allahü teâlâ, umduklarına kavuşurdu. Sevgili Peygamberinin sadakası olarak “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât” ihsânda bulundu.

FASL - Büyüklerimizin “kaddesallahü teâlâ esrârehüm” yolunun temeli, Ehl-i sünnet vel-cemâ’at âlimlerinin “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’în” i’tikâdına uygun olarak inanmak ve sünnet-i seniyyeye yapışmaktır “alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye”. Bid’atlerden ve nefsin isteklerinden de sakınmak ve işleri, elden geldiği kadar azîmetle yapmak, ruhsat ile hareketden kaçınmaktır.

[(**Azîmet**), halâl olduğu belli olmıyan şübheli şeyleri de yapmamak, harâm ve mekrûhlardan herhâlde kaçmaktır. (**Ruhsât**), islâmiyyetin izin verdiği, câiz olur dediklerinden sakınmamaktır].

Önce, cezbe hâsıl olup kendinden geçer. Buna (**Adem**) denir. Bundan sonra (**Bekâ**) bulup kendine gelir. Buna (**Vücûd-i adem**) denir. Bu adem ve kendinden geçmek, hissi gayb etmek, duygusuz olmak değildir. Az kimse, his de gidebilir. Bu bekâ sâhibi, insanlık isteklerine dönebilir. Nefsin huylarına uyabilir. Fenâdan sonra hâsıl olan Bekâda ise, geri dönmek câiz değildir. Behâüddîn-i Buhârî, (Vücûd-i adem, insanlık arzûlarına döner. Fekat, Vücûd-i fenâ, geriye hiç dönmez) sözünü, belki bunun için söylemiştir. Çünkü, birinci Bekânın sâhibi, dahâ yoldadır. Yolda olan geri dönebilir. İkincisi, müntehîdir, kavuşmuştur. Kavuşan, geri dönmez. Büyüklerden biri, (Yolda olan döner. Kavuşmuş olan dönmez) buyurdu. Vücûd-i adem sâhibi, her ne kadar yolda ise de, nihâyet, bidâyetde yerleştirilmiş olduğu için, nihâyetde olanları bilir. Müntehînin, yolun sonunda kavuşdukları, buna topluca tatdırılır. Bu nisbet, müntehîde bol olduğundan, rûhuna da, bedenine de yayılır. Vücûd-i adem sâhibinde ise, yalnız kalbindedir. Müntehîde yayılmış, dağılmıştır. O, insanlık sıfatlarına dönmez. Çünkü, bu nisbetin, onun bedeninin her mertebesine yayılması, onun sıfatlarını yok etmiş, fânî yapmıştır. Bu (**Fenâ**), Allahü teâlânın büyük bir ni’metidir. Allahü teâlâ, azmıyan kulundan, ni’metini geri almaz. Vücûd-i adem sâhibi, böyle değildir. Bu nisbet, onun bedenine geçmemiştir. Böyle olmakla berâber, bedenın mertebeleri kalbe bağlı olduğu için, bu nisbet kalb yolu ile, bütün bedene de, toplu, kısa olarak geçer. Bedenin isteklerini azaltır. Fekat, tâm yok edemez. Bunun için geri dönebilir. Çünkü azalmış, yok olmamıştır. Yok olan, geri dönmez. Bu yüksek zincirin büyüklerinden birkaçı “kaddesallahü teâlâ esrârehüm”, bidâyetdeki kendinden geçmeğe ve bundan sonra hâsıl olan bekâyâ (**Fenâ**) ve (**Bekâ**) demişlerdir. Bu mertebede, (**Tecellî-i zâtî**) olur. Hak teâlânın zâtı görünür de demişlerdir. Bu Bekânın sâhibine, (**Vâsıl**), kavuşmuş demişlerdir. Devâmlı huzûr, müşâhede demek olan (**Yâd-i dâst**) de, bu mertebede hâsıl olur sanmışlardır. Bütün böyle sözler, nihâyetin bidâyetde yerleştirilmiş olmasından ileri gelmektedir. Çünkü, Fenâ ve Bekâ, yalnız müntehîye hâsıl olur. Ancak, müntehî kavuşmuştur. Tecellî-i zâtî, yalnız buna olur. Allahü teâlânın devâmlı huzûru, ancak müntehî içindir. Çünkü, o hiç geri dönmez. Fekat, birinci söz de, bu bakımdan doğrudur. Sağlam bir görüşe dayanmaktadır. Hâce Ubeydullah-i Ahrâr “kaddesallahü teâlâ sirrehül akdes” hazretlerinin (**Fıkarât**) kitâbındaki Fenâ ve Bekâ ve Tecellî-i zâ-

tî ve Zât-i ilâhînin şühûdü ve vasl ve Yâd-i dâst yazıları da, bunlar gibidir. Büyüklerden biri buyurdu ki, Hâce hazretlerinin, sevdiklerinden birkaçına yazmış olduğu mektûblardan ve risâlelerden meydâna gelmiş olan bu kitâb, başlangıçta olan ma'rifetleri mübtedîlere anlatmak için yazılmışdır. **(İnsanlara, akları erdiği kadar söyleyiniz!)** gözetilerek yazılmışdır. **(Risâle-i silsiletil-ahrâr)** kitâbı da böyledir. Hâce-i Ahrâr hazretlerinin sözlerine uygun olarak yazılmışdır. Dînin kuvvetlendiricisi, yüksek hocamız mevlânâ Muhammed Bâkî hazretlerinin, **(Rubâ'ıyyât şerhı)** kitâbı da böyledir. Bu Bekâ, hattâ Cezbede hâsıl olan her Bekâ, **(Tevhîd-i vücûdî)** ile karışıkır. Bunun içindir ki, büyüklerden birçoğu, Hakk-ul-yakîni anlatırken tevhîd-i vücûdî ile karışdırmışdır. Birçoğu da bu sözlerden şübheye düşmüşler. Bunların Hakk-ul-yakîni, cezbede olmuşdur demişlerdir. Çünkü böyle ma'rifetler, o makâmda hâsıl olur. **(Tecellî-i sûrî)** başka şeydir. Ne olduğunu, kavuşanlar bilir. Kesret aynasında vahdeti görürken, ayna belli olmaz, yalnız sonsuz var olan görünürse, bu makâma **(Yâd-i dâst)** demişlerdir. Yâd-i dâst bu mertebenin adıdır demişlerdir. Buna, **(Tecellî-i zâtî)** ve **(Şühûd-i zâtî)** de demişlerdir. Bu makâma, **(İhsân makâmı)** demişlerdir. Bu yok olmaklığa **(Vasl)** demişlerdir. Fârisî mısra' tercemesi:

Sen onda yok ol! Kavuşmak budur.

Bu isimleri koyan, dînin yardımcısı, hâce Ubeydullah-i Ahrâr hazretleridir. Dahâ önce gelen büyüklerden hiçbiri böyle isimler hiç söylememişlerdir. Fârisî mısra' tercemesi:

Güzellerin yaptığı, güzel olur!

O büyük zât buyuruyor ki, (Dil kalbin aynasıdır. Gönül de, rûhun aynasıdır. Rûh, insanın hakîkatinin aynasıdır. İnsanın hakîkati de, Hak teâlânın aynasıdır. Bilinmeyen hakîkatler, bilinmeyen zâtdan çıkıp, bu uzun yollardan geçerek, dile gelir. Söz hâlini alarak, hakîkatlere uygun yaradılışlı olanların kulaklarına gelir). Yine buyuruyor ki, (Büyüklerden birkaçının hizmetinde bulundum. Bana iki şey ihsân etdiler. Birisi şudur ki, herne yazsam yenilik olur. Eski birşey söylemem. İkincisi de, her ne söylesem beğenilir, red edilmez). Bu mukaddes kelimeler, söyliyenin büyüklüğünü göstermekdedir. Bunları söylerken, kendisinin arada olmadığı anlaşılmalıdır. Ayna olmakdan başka birşey değildir. Onların içyüzlerini ve derecelerinin yüksekliğini, ancak Allahü teâlâ bilir. Kendi hâllerine uygun olarak, bu mesnevîleri söyledî. Fârisî iki beyt tercemesi:

***Herkes, birşey sanarak sevdi beni;
gel de, içimden dinle esrârımı!***

***Sırlarım, iniltimden ayrı değil,
fekat, anlıyacak göz, kulak var mı?***

Bu fakîr, o büyük Velînin bilgilerinden ve ma'rifetlerinden, bir parça, bu mektûbun sonunda, kısa anlayışına göre yazmağa çalışacağım. Her iş, Allahü teâlânın dilediği gibi olur.

Allahü teâlâ, bir kimseyi, cezbe hâsıl olduktan ve temâm olduktan

sonra, sülûk ni'meti ile şereflendirirse, bu kimse cezbenin yardımı ile çok uzun bir yolu, çok kısa bir zemânda geçer. Bu yolun, ellibin senelik olduğunu bildirmişlerdir. Me'âric sûresinin dördüncü âyetinin, **(Melekler ve Rûh, ellibin sene uzunluğundaki bir günde, ona çıkarlar)** meâl-i şerîfindeki uzunluk bunu gösteriyor demişlerdir. Böylece, Fenâ-fillah ve Bekâ-billah makâmının kendisine kavuşur. Sülûkün sonu, Seyr-i ilallah yolculuğunun sonuna kadardır. Buraya **(Fenâ-i mutlak)** denir. Bu makâmdan sonra, cezbe başlar. Buna, Seyr-i fillah ve Bekâ-billah denir. Seyr-i ilallah, sâlikin ismine kadar olan yolculuktur. Seyr-i fillah, bu ismde olan seyrdir. Çünkü her ismde sonsuz isimler bulunur. Bunun için, bu ismdeki yolculuk sonsuz olur. Bu fakîrin bu makâmda, ayrıca bir ma'rifeti vardır. Biraz sonra, inşaallahü teâlâ bildirilecektir. Yükselirken, bu ism, **(Ayn-i sâbite)**nin üstündedir. Çünkü, sâlikin ayn-i sâbitesi, bu ismin zillidir. Onun ilmdeki sûretidir. Allahü teâlânın lutf ederek seçtikleri, bu ismden de ileri yükselirler. Allahü teâlânın dilediği kadar, sonsuz ilerlerler. Arabî beyt tercemesi:

***Bundan sonrasını anlatmak çok incedir,
anlatmamak dahâ iyi olan da vardır.***

Başka yollardan vâsıl olanlar da, ikincisinde, bunlarla ortak iseler de ve Fenâ-fillah ile Bekâ-billaha kavuşmuşlarsa da, onların riyâzetler çekerek ve mücâhedeler yaparak, çok uzun zemânda sonuna varabildikleri yolu, bu yolun büyüklüğü, tadını alarak ve şühûd ni'meti ve maksûda kavuşmanın zevki ile, çok kısa bir zemânda geçer, aradıklarına kavuşurlar. Kavuşduktan sonra da, sonsuz ilerlerler. Sülûk ile sona varanlar arasında, böyle ilerlemeğe ve yakınlığa kavuşan pekazdır. Çünkü, cezbenin sülûkten önce olması için, biraz sevilmiş olmak lâzımdır. İstenmedikçe çekilmek olmaz. Çekilirse, dahâ yakın olur. İstenilen ile isteyen arasında çok ayrılık vardır. Bu, Allahü teâlânın öyle bir ihsânıdır ki, dilediğine verir. Allahü teâlâ, büyük ihsân sâhibidir. Fârisî iki beyt tercemesi:

***Sevilenlerin aşkı, gizli ve keskindir.
Sevenlerin aşkı, davul zurna ile dir.***

***Sevenler, aşk ateşi ile erir, biter,
Sevilen, hem semizler, hem de dâim güler.***

Süâl: Başka silsilelerdeki sevilenler de, böyle ilerliyor ve yaklaşıyorlar. Onlarda da cezbe, sülûkten önce oluyor. Böyle olunca, bu yolun, başkalarından üstünlüğü ne olur? Niçin dahâ yakın olur?

Cevâb: Başka tarîkler, bu işi elde etmek için kurulmamıştır. Bunlarda bulunan pekaz kimseyi, rastgele bu ni'metle şereflendirirler. Bu yol ise, bu ni'meti elde etmek için kurulmuştur. Bu yolun büyüklerinin sözleri arasında yer alan **(Yâd-i dâst)**, cezbe ve sülûkün her ikisi de hâsıl olduktan sonra ele geçebilir. Buna nihâyet demek şühûd ve huzûr mertebelerinin ötesidir. Bunu şöyle açıklayalım: Şühûd, yâ sûret aynasında, veyâ ma'nâ aynasında olur. Yâhud da, sûretin ve ma'nânın ötesinde olur. Bu perdesiz olan şühûde **(Berkî)**, ya'nî şimşek gibi demişlerdir. Ya'nî, bu şühûd şimşek çakar gibi hâsıl olup, sonra hemen araya perde girer. Allahü teâlânın büyük

ni'meti olarak, bu şühûd, perdelenmeyip, devâm ederse, buna (**Yâd-i dâst**) demişlerdir ki, gayb olmıyan huzûr demektir. Çünkü şühûd, perdelenirse, gayb olur. Perdelenmeden devâmlı olmadıkca, Yâd-i dâst denilmez. Burada bir incelik vardır: Her kavuşan, geriye döner. Fekat huzûru devâm eder. Fekat, bu nisbetin onda bulunması, şimşek çakar gibi olur. Mahbûblarda ise, böyle değildir. Çünkü bunlarda, cezbe, sülûkden öncedir. Huzûrun bunlarda bulunması, devâmlıdır. Bütün varlıkları bu nisbet olmuşdur. Yukarıda buna işâret eyledik. Bedenleri, rûhları gibi olmuşdur. Bâtınları, zâhirleri gibi ve zâhirleri, bâtınları gibi olmuşdur. Bunun için, bunların huzûrları süreklidir. Nisbetleri, bütün nisbetlerden üstün olmuşdur. Kitâblarında ve risâlelerinde, böyle olduğu bildirilmektedir. Çünkü (**Nisbet**), huzûr demektir. Huzûrun son mertebesi de, perdesiz devâmlı olmasıdır. Bu yolun büyüklerinin, bu nisbet yalnız bizindir demeleri, bu yolu, bu ni'meti elde etmek için kurdukları bakımındandır. Böyle olduğunu biraz önce bildirmişdik. Yoksa, başka silsilelerin büyüklerinden birkaçına hâsıl olması da câizdir ve hâsıl olmuşdur. Evliyânın büyüklerinden şeyh Ebû Sa'îd-i Ebül-Hayr "kaddesallahü sirreh" bu huzûra işâret etmekte ve üstâdından bunu açıklamasını istemektedir. Bu iş devâmlı mıdır demiş. Üstâdı ise, hayır devâmsızdır demiştir. Tekrâr sormuş. Tekrâr bu cevâbı almış. Üçüncü soruşunda, üstâdı, devâmlı olabilir. Fekat, çok az kimselere nasîb olur buyurmuşdur. Şeyh bunu işitince raks ederek, bu, o çok az rastlananlardan biridir demiştir.

Mutlak nihâyet, ötelerin ötesidir demişdik. Bunu açıklıyalım. Bu huzûr hâsıl olduktan sonra, ilerlenirse, hayret girdâbına düşülür. Bu huzûr da, başka mertebeler gibi, arkada kalır. Bu hayrete, (**Hayret-i kübrâ**) denir. Büyüklerin büyükleri içindir "kaddesallahü teâlâ esrârehüm". Böyle olduğu, kitâblarında bildirilmektedir. Büyüklerden biri, bu makâmda şöyle bildiriyor. Fârisî beyt tercemesi:

**Güzelliğin beni alt üst etdi.
Birşey bilmiyorum, aklım gitdi.**

Bir başkası buyuruyor ki, fârisî beyt tercemesi:

**Hiç yok, yalnız O var dediler, yükseldiler.
yüce serâydan, hepsi eli boş döndüler.**

Bu hayret hâsıl olduktan sonra, (**Ma'rifet makâmı**) vardır. Acabâ kimi bu ni'mete kavuşdururlar? Hayret makâmı olan (**Küfr-i hakîkî**)den sonra, (**Îmân-ı hakîkî**)ye kavuşdururlar. İşin iç yüzünü bilenlere göre, aranılan en son makâm budur. Da'vet makâmı ve islâmiyyetin sâhibine tâm uymak burasıdır "aleyhissalâtü vesselâmü vettehiyye". Yûsüf sûresinin yüzsekizinci âyetinin, (**Ben herkesi ve bana tâbî' olanları, Allahü teâlâyâ da'vet ederim**) meâl-i şerîfinde bildirilen da'vet, bu makâmda yapılır. O, dînin ve dünyânın efendisi "aleyhissalâtü vesselâm", (**Yâ Rabbî! Bana, doğru îmân ve sonu küfr olmıyan yakîn ihsân eyle!**) diyerek, bu îmânı istemiştir. Hayret makâmı olan (**Küfr-i hakîkî**)den Allahü teâlâyâ sığınmış, (**Fakrden ve küfrden sana sığınırım**) buyurmuşdur. Bu mertebe, Hakk-ul-yakîn mertebelerinin son mertebesidir. Bu makâmda, bilmek ve görmek, birbirlerine

perde olmazlar. Arabî beyt tercemesi:

***Nî'mete kavuşanlara âfiyet olsun?
zevalî âşık, birkaç damla ile doysun!***

İyi dinle! Allahü teâlâ, anlayışını arttırdı! Bu büyüklerin cezbeleri iki dürlüdür: Birincisi, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîkdan gelmektedir. Bu bakımdan, yolları, bu hazrete bağlıdır “radiyallahü anh”. Buna kavuşmak, husûsî bir teveccüh ile olur. Bütün varlıkları, varlıkta durduran budur. Kendinden geçmek ve kendini yok bilmek bu cezbede olur. Bu yolun ikinci cezbesi, Behâüddîn-i Buhârîden gelmektedir. [O zemân başlamıştır.] Zât-i ilâhî ile olmakdan hâsıl olur. Bu cezbe, Hâce hazretlerinden, birinci talebesi olan, hâce Alâ'üddîn hazretlerine geldi. Kendisi, zemânının kutb-i irşâdı olduğundan, bu cezbeyle elde etmek için de bir yol kurdu. Bu yola, bu Silsile-i alîyyede, **(Alâiyye yolu)** denildi. Büyükler buyuruyor ki, en kısa yol, **(Alâiyye yolu)**dur. Bu cezbe, Behâüddîn-i Buhârî hazretlerinden gelmekte ise de, bu elde etmek yolunu bulan, hâce Alâ'üddîn-i Attâr hazretleridir “kaddesallahü teâlâ esrârehümâ”. Doğrusu, bu yolu çok bereketlidir. Bu yolda az ilerlemek, başka yollarda çok ilerlemekten dahâ fâidelidir. Zemânımıza gelinceye kadar, Alâiyye Ahrâriyye silsilesinin büyükleri, bu nî'mete kavuşmuşlardır. Tâlibleri bu yolda yetiştirmişlerdir. Hâce Ubeydullah-i Ahrâr hazretleri, bu büyük nî'meti, Ya'kûb-i Çerhî hazretlerinden aldı. Ya'kûb-i Çerhî “aleyhimürıdvân”, hâce Alâ'üddîn hazretlerinin halîfelerinden idi.

Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîkdan gelen cezbeyle elde etmek için de, başka bir yol kurulmuştur. Bu yol **(Vukûf-i adedî)**dir.

Cezbeden sonra hâsıl olan sülûk de, iki dürlüdür, hattâ çok dürlüdür: Birisi, Ebû Bekr-i Sıddîk “radiyallahü teâlâ anh” hazretlerini maksada kavuşturdu. Peygamberlerin sonuncusu “aleyhissalâtü vesselâmü vettehiyye” de bu cezbe ve bu sülûk ile vâsıl olmuştur. Eshâb-ı kirâm “rıdvânullahi teâlâ ve tekaddese aleyhim ecma'în” arasında Resûlullah'a en çok ihlâsı olan ve Resûlullah'da fânî olan, hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk olduğu için bu yola kavuştu. Bu cezbe ve sülûk, imâm-ı Ca'fer-i Sâdık hazretlerine olduğu gibi ulaştı. İmâmın annesi, hazret-i Sıddîkın soyundan olduğu için, imâm-ı Ca'fer-i Sâdık, (Ebû Bekr, beni iki kerre meydâna getirdi) buyurmuştur. [Böylece, Sıddîkdan gelen cezbeyle ve onun soyundan olduğunu bildirmiştir.] İmâm hazretleri, yüksek babalarından da, başka bir nisbet almış ve bu iki yolu kendisinde toplamıştı. Bu cezbeyle, onlardan gelen sülûk ile birleştirdi. Bu sülûk ile maksada vardı. İki sülûk arasındaki ayrılık şöyledir ki, hazret-i Emîr “kerremallahü vecheh”, **(Seyr-i âfâkî)** ile ilerlemiştir. Hazret-i Sıddîkın sülûkü, âfâka o kadar bağlı kalmaz. Cezbe odasının dıvârı delinerek maksada yetiştirmeğe benzer. Birinci sülûkde ma'rifetler hâsıl olur. İkincisinde, tâlibi muhabbet kaplar. Bunun için, hazret-i Emîr, ilm şehrinin kapısı oldu. Hazret-i Sıddîk ise, O Serverin “aleyhissalâtü vesselâm” hilletinden pay aldı. Hadîs-i şerîfde, **(Halîl edinseydim, Ebû Bekri halîl edindim)** buyuruldu. Hazret-i imâm-ı Ca'fer-i Sâdık cezbe ile sülûk-i âfâkîyi topladığı için, muhabbetten ve ma'rifetden çok pay aldı. Çünkü, cezbesi muhabbete, sülûki ise ilmlere ve ma'rifetlere kaynak idi. İmâm-ı Ca'fer-i Sâdık “rahmetullahi aleyh” bu birleşik nisbeti, sultân-ül'ârifîn Bâyezîd-i

Bistâmî hazretlerine “kaddesallahü teâlâ sirreh” emânet olarak bıraktı. Bu emânet, sanki onun sırtında kalmıştır. Yavaş yavaş, elverişli olanlara ulaşacaktır. Bu emâneti yüklenmeden önce, başka tarafa bakıyordu. Bu nisbetle ilgisi yoktu. Bunu yüklenmesinde nice hikmetler vardır. Bu nisbeti taşıyanlara, her ne kadar bundan az pay düşer ise de, bu nisbetde büyüklerin nûrları çok bulunur. Şöyle ki, bu nisbetde bulunan az bir sekr, Sultân-ül’ârifînin nûrlarından bulaşmıştır. Bu sekr, mübtedîlerin hissini giderir. Aklımı dağıtır. Sonra kendisi, yavaş yavaş yok olur. Sahv kaplar. Bu nisbet, sahv mertebelerinde de bulunur. Görünüşde sahvdir. İçi ise, sekrdir. Şu beyt bunların hâlini anlatmaktadır. Fârisî beyt tercemesi:

***İçerden âsinâ ol, dışardan yabancı,
Böyle güzel yürüyüş az bulunur cihânda!***

Bunun gibi, her büyükden bir nûr alarak, elverişli olanlara ulaşmıştır. Ârif-i Rabbânî hâce Abdülhâlık-i Goncdevânî hazretleri, Hâcelerimiz zincirinin baş halkasıdır “kaddesallahü teâlâ esrârehüm”. Bunun zemânında, bu nisbet yeniden tâzelendi. Meydâna çıktı. Bundan sonra, bu yolda (**Sülûk-i âfâkî**), yine örtüldü. Cezbe hâsıl olduktan sonra, sülûk başka yollarla yapılarak yükseldiler. Hâce Behâüddîn-i Buhârî “kaddesallahü sirrehül akdes” dünyâya gelinceye kadar böyle kaldı. Bunun zemânında, bu nisbet, bu cezbe ve Sülûk-i âfâkî ile birlikde yine meydâna çıktı. Her ikisi ile, ma’rifeti ve muhabbeti bir araya topladı. Bununla birlikde, hazret-i Sıddîkdan gelen başka bir cezbe de, Şâh hazretlerine ihsân etdiler. Bunu yukarıda bildirmişdik. Hâce Alâ’üddîn-i Attâr hazretleri, halîfesi olunca, Şâh hazretlerinin kemâllerinden çok pay aldı. Her iki cezbe ve Sülûk-i âfâkî ile şereflendi. Kutb-i irşâd makâmına ulaştı. Hâce Muhammed Pârisâ hazretleri de, Şâh hazretlerinin kemâllerinden tâm pay aldı. Şâh hazretleri, son günlerinde, (Beni görmek isteyen Muhammed Pârisâyı görsün!) buyurdu. Bir kerre de, (Behâüddîn’in var olması, Muhammed Pârisânın meydâna gelmesi içindir), buyurduğunu kendisi haber vermiştir. Muhammed Pârisâ hazretlerine, (**Ferdiyyet**) nisbetinin kemâllerini, mevlânâ Ârif-i Kerânî hazretleri son günlerinde ihsân eylemiştir. Bu nisbet kendisini kapladığı için şeyhlik yapamadı ve talebeyi kemâle kavuşduramadı. Yoksa, kemâlin ve kemâle erdirmenin en yüksek derecesinde idi. Hâce Behâüddîn-i Buhârî Muhammed Pârisâ için, (Eğer o şeyhlik yapsaydı, âlem nûrla dolardı) buyurmuşdu. Mevlânâ Ârif, bu ferdiyyet nisbetini zevcesinin pederi Mevlânâ Behâeddîn [Kışlâkî] hazretlerinden almıştı.

Ferdiyyet nisbetinde yüz, Hak teâlâyâ karşıdır. Şeyhlikle, talebe yetiştirmekle, öğretmekle ilgisi yoktur.

Eğer bu nisbet, da’vet makâmı olan ve tâlibleri kemâle kavuşduran (**Kutb-i irşâd**) nisbeti ile birleşirse, ferdiyyet nisbeti ağır basınca, irşâd etmek ve kemâle kavuşdurmak az olur. Eğer iki nisbet de tâm ise, görünüşde halk iledir. İçi ise, hep Hak teâlâ iledir. İnsanları yetiştirmekde, en yüksek derece, bu iki nisbeti taşıyan zâtın makâmıdır. (**Kutbiyyet-i irşâd**) nisbeti de, yalnız başına insanları kemâle erdirmeğe yetişir. Fekat bu büyüklerin bu makâmında ayrı bir mertebeleri vardır. Bakışları, kalb hastalıklarına şifâdır. Onların yanında bulunmak, kötü huyları yok eder. Seyyid-üt-tâ-

ife Cüneyd-i Bağdâdî, bu büyük devlete kavuşmuşdu. Bu yüksek makâmla şereflenmişti. Kutbiyyet nisbeti, kendisine Sırrî-i Sekâtîden gelmişti. Ferdîyyet nisbeti de, Muhammed Kassâbdan hâsıl olmuşdu. Cüneyd hazretleri buyurdu ki, (Herkes beni Sırrînin mürfîdi sanır. Ben Muhammed Kassâbın mürfîdiyim). Bu sözü, (**Ferdîyyet nisbeti**)nin çok olduğunu, (**Kutbiyyet nisbeti**)ni, onun yanında yok bildiğini göstermektedir.

Behâüddîn-i Buhârî “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” hazretlerinin talebelerinden sonra, bu yüksek zincirin büyük halkası, hâce-i Ahrâr hazretleridir. Hâcelerin cezbesini temâmladıktan sonra, (**Seyr-i âfâkî**)ye başladı. Seyrini isme kadar ulaştırdı. İsme girmeden önce, Fenâ hâsıl oldu. Sonra yine cezbe döndü. Böylece, ayrı bir Fenâ sâhibi oldu. Ayrıca bunun Bekâsına da kavuştu. Bu makâmda büyük şân sâhibi oldu. Fenâ ve Bekâ bilgileri ve ma’rifetleri, kendisine bu makâmda verildi. Makâmlar ayrı olduğundan, bilgileri de başkadır. Birisinde tevhîd-i vücûd vardır. Ötekinde yoktur. Tevhîd ile ilgileri olan ihâta, sereyân, Zât-i ilâhî ile berâberlik, kesretde vahdeti görmek, kesretin, [ya’nî mahlûkların hepsinin] gayb olması, öyle ki, sâlik kendisine (Ben) diyemez gibi bilgiler de hep böyledir. Mutlak Fenâdan sonra hâsıl olan bilgiler böyle değildir. Bunların hepsi, islâmiyyet bilgilerine uygundur. Hiçbirini islâmiyyete uydurmak için sıkıntı çekilmez. Soruya cevâba yer kalmaz. Fekat, hangi cezbe olursa olsun, cezbede olan Bekâ, sekrden kurtulmaz. Tâmhâv olmaz. Bâkî olduğu hâlde, kendisine ben diyemez. Hiçbir kelime ile kendisine işâret edemez. Çünkü, cezbede muhabbet kaplar. Muhabbet kaplayınca, sekr lâzım olur. Bunun için, hiçbir zemân sekrden kurtulamaz. Bilgileri de sekrle karışık olur. Vahdet-i vücûdü anlatır. Çünkü vahdet-i vücûd, sekrden ileri gelir. Muhabbetin kaplamasından hâsıl olur. Mâ-sivâ görünmez. Sahva gelirse, mahbûbu görmek başka olur. Mâ-sivâyı görmek başka olur. Vahdet-i vücûde inanmaz olur. Mutlak Fenâdan sonra olan Bekâ, sülûkün sonudur. Sahvın ve ma’rifetin başlangıcıdır. Bu makâmda sekr bulunmaz. Fenâ hâlinde, sâlikden gayb olan şeylerin hepsi geri gelir. Fekat şimdi, asl olarak gelmişlerdir. (**Bekâ-billah**) da, bu demektir. Buradaki bilgilerde sekr olmaz. Bütün bilgileri, Peygamberlerin bilgilerine uygundur “aleyhimüssalevâtü vetteslîmâtü vettehiyyâtü velberekâtü ilâ yevmiddîn”.

Büyüklerden birisinden işitdiğime göre, hâce-i Ahrâr hazretleri, annesinin babasından da bir nisbet almıştır. Büyük babası şaşılacak hâllere ve kuvvetli cezbelere sâhibdi. Hâce hazretleri, oniki kutbun makâmından da çok pay almıştır. Dîni kuvvetlendirmek, bu kutblara bağlıdır. Muhabbetde büyük şânları vardır. Hâce-i Ahrârın islâmiyyeti kuvvetlendirmesi ve dîne yardım etmesi, aldığı bu paydan ileri gelmektedir. Mubârek hâllerinden birazı, yukarıda bildirilmiştir.

Hâce-i Ahrârdan sonra “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” bu büyüklerin yolunu canlandıran, edeblerini her yere ve en çok, bunların kemâllerinden hiç haberleri olmayan Hindistân memleketlerine yayan âriflerin büyüğü ve ma’rifetlerin kaynağı ve Allahü teâlânın râzı olduğu dînin bekçisi, üstâdımız ve efendimiz Muhammed Bâkî “sellemehüllâhü teâlâ” olduğu, güneş gibi meydândadır. Kemâllerinden az birşey mektûbuma eklemek istedim. Buna râzı oldukları anlaşılamiyarak, bu işe cesâret olunamadı.

İKİYÜZDOKSANBİRİNCİ MEKTÛB

**Bu mektûb, mevlânâ Abdülhayy için yazılmışdır. Tevhîd-i vücûdî ve tev-
hîd-i şühûdî mertebeleri bildirilmektedir:**

Bismillâhirrahmânirrahîm. Bu mektûbu yazarken, Allahü teâlâdan yar-
dım istiyorum. Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâyâ hamd olsun! Peygam-
berlerin en üstününe ve Onun Âline ve Eshâbının hepsine salât ve selâm
olsun! Allahü teâlâ senin de anlayışını artdırsın! Birçoklarına tevhîd-i vücûd
bilgisinin hâsıl olması, tevhîd murâkibesini çok yaptıkları içindir. (**LÂ
İLÂHE İLLALLAH**) kelime-i tayyibesini, Allahü teâlâdan başka hiçbirşey
yokdur diye çok düşünmekden de hâsıl olur. Tevhîd bilgilerinin, böyle uğra-
şarak elde edilmesi, hayâlin kaplamasından olur. Tevhîdin ma'nâsı çok
düşünüldünce, hayâlde yerleşir. Sonradan elde edildikleri için, bu bilgiler
kalıcı olmaz. Tevhîd bilgilerinin sâhibi, hâl sâhibi değildir. Çünkü hâl sâhib-
leri, (**Erbâb-ı kulûb**)dürler. Bunun ise, o zemânda, kalb makâmından haberi
yokdur. Yalnız (**Tevhîd-i vücûdî**)nin bilgisini elde etmişdir. İlmin de derece-
leri vardır. Herbiri, birbirlerinden üstündürler. Tevhîd-i vücûdî bilgileri, bir-
çoklarında da kalbin muhabbetinden ve çekilmesinden hâsıl olur. Önce,
ma'nâsını düşünmeden çok zikir ve murâkabe yapılır. Böyle çalışarak veyâ
yalnız Allahü teâlânın ihsânı olarak, (**Kalb makâmı**)na gelir. Bu makâmda,
cezbe hâsıl olur. Eğer, bunlarda, tevhîd-i vücûdî cemâli hâsıl olursa, özledik-
lerini çok sevdikleri için olur. Sevdiklerinin mâ-sivâsı gözlerinden örtülür.
Mâ-sivâsını görmeyince ve bulmayınca, hâlikdan başkasını yok bilirler.
Böyle tevhîd, hâllerden hâsıl olur. Vehm ve hayâl ile ilişiği yokdur. Böyle
olan Erbâb-ı kulûb eğer, âleme geri döndürülürlerse, sevdiklerini âlemin
her zerresinde görürler. Herşeyi, sevgililerinin güzelliklerini gösteren birer
ayna bilirler. Eğer, Allahü teâlânın lutfü ve ihsânı ile, Kalb makâmından çı-
karak, kalbin sâhibine dönerlerse, Kalb makâmında hâsıl olmuş olan, tevhîd
ma'rifeti, yok olmağa başlar. Ne kadar çok yükselirlerse, kendilerini bu
ma'rifetden o kadar dahâ ilgisiz bulurlar. Bunlardan birkaçı, bu ma'rifet
sâhiblerini beğenmemeye, onlara dil uzatmağa bile varmışlardır. Rükneddîn
Ebûlmekârim Alâüddeve-i Semnânî böyledir. Başka birkaçı da; bu ma'rifet
yok olduktan sonra, bu bilgileri savunmakla veyâ kötölemekle hiç ilgilen-
mezler. Bu satırları yazan [İmâm-ı Rabbânî "kuddise sirruh" hazretleri],
tevhîd ma'rifetinin sâhiblerine dil uzatmaktan sakınırım. Onlara, yakışmı-
yan birşey söylemem. Onlarda bu hâl, kendi istekleri ile olsaydı, o zemân,
beğenmemenin ve dil uzatmanın yeri olurdu. Onlarda bu hâl, istemiyerek,
ellerinde olmayarak hâsıl olmaktadır. Bu hâl, onlara hâkim olmuştur.
Bunun için birşey denilemez. Sıkışık olana birşey söylenemez, kötülenemez.
Fekat, bu ma'rifetin üstünde başka ma'rifetin bulunduğunu da bilirim. Bu
hâlin ötesinde başka hâl de vardır. O makâmda kalmış olanlar, birçok üstün-
lüklerle kavuşamazlar. Yüksek makâmlara çıkamazlar.

Sermâyesi az olan bu fakîr "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz", zikirler ve
murâkabeler yaparken, tevhîdin ne demek olduğunu düşünmeden, hattâ hiç
uğraşmadan, yalnız Allahü teâlânın lutfü ve ihsânı ile, feyzler, nûrlar kay-
nağı, hakîkatlerin, ma'rifetlerin üstâdı, Allahü teâlânın râzı olduğu dînin

kuvvetlendiricisi, üstâdımız ve efendimiz Muhammed Bâkî “kaddesallahü sirrehül akdes” hazretlerinden zikri öğrendikten ve yüksek teveccüh ve iltifâtlarına kavuşduktan sonra, kalb makâmına çıkardılar. Bu ma’rifeti açdılar. Bu makâmın bilgilerini ve ma’rifetlerini bol bol ihsân eylediler. Bu ma’rifetlerin inceliklerini gösterdiler. Uzun zemân, bu makâmında bulundurdular. Sonra, köle okşamak olgunluğu ile, bu köleyi, Kalb makâmından çıkardılar. Bu ma’rifet yok olmağa başladı. Yavaş yavaş azalarak, büsbütün yok oldu. Bu hâllerimi anlatmak, bu yazıların keşf ve zevk yolu ile yazılmış olduğuna inandırmak içindir. Başkalarına uyararak, öyle sanarak yazılmadığını göstermek içindir.

Birçok Evliyânın “kaddesallahü teâlâ esrârehümül’azîz” başlangıçta tev-hîd ma’rifetlerini bildirmeleri, onları hiç küçültmez. Bu ma’rifetler, Kalb makâmında iken hâsıl olur. Bu fakîr de, o zemân, tev-hîd bilgileri, risâleleri yazmışdım. Sevdiklerimizden birçoğu, o yazıları her yere yazdıkları için, onları toplamak güçleşti. Toplamayıp, öylece bırakıldı. Tevhîd ma’rifetlerini söyleyenler, o makâmında kalır, ileriye geçemezlerse, o zemân aşâğılık olur.

Tevhîd erbâbından birkaçı da, kendi şühûdlarında, tâm yok olur. Bu şühûdde yok olmağı, elden hiç kaçırmamak, varlıktan hiçbirşeyin kendilerinde kalmamasını isterler. Kendilerine (ben) demeğı küfr bilirler. Bunlara göre, en son mertebe, **(Fenâ)** mertebesidir. Ya’nî, yoklukdur. Müşâhedeyi bile, bir bağıklık bilirler. Bunlardan birkaçı (Adem olmak, geri hiç dönmemek istiyorum) buyurmuşdur. Varlığı hiç istemezler. Muhabbete fedâ olmuşlardır. Hadîs-i kudsîde, **(Öldürdüğüme karşılık olarak, kendimi veririm)** buyuruldu. Öldürülenler, bunlardır. Varlık, onlarca ağır bir yüküdür. Bunların râhatları hiç yoktur. Çünkü, gafletde olan râhat olur. Bunlar devâmlı olarak yok olmuşlardır. Gafletin yeri yoktur. Şeyh-ül-islâm Hırevî buyuruyor ki, (Beni az bir zemân Hak teâlâdan gâfil eden bir kimsenin günâhlarının avf olmasını umarım). İnsanın yaşayabilmesi için gaflet lâzımdır. Allahü teâlâ, çok merhametli olduğundan, onların herbirini yaratılışlarına uygun olan işle uğraştırmaktadır. Böylece gaflet hâsıl olmaktadır. Varlık yükü hafıflemişdir. Birkaçını da simâ’ ve raksa alıştırmışdır. Birçoğunu kitâb yazmak, ilm ve ma’rifetler yaymak yoluna koymuşdur. Kimisini de, mubâh olan işlerle meşgûl etmişdir. Şeyh Abdüllah-i İstahrî, köpeklerle sahrâya giderdi. Bir kimse, büyüklerden bunun sebebini sordu. (Kendini varlık yükünden kurtarmak için böyle yapıyor) buyurdu. Allahü teâlâ, bunlardan kimisine de, tev-hîd-i vücûd ve kesretde vahdeti görmek bilgilerini verdi. Böylece bu yükden birkaç saat râhat oldular. Siddîkiyye büyüklerinden birkaçında “kaddesallahü teâlâ esrârehüm” tev-hîd ma’rifetlerinin görünmesi, bunun içindir. Bu büyüklerin nisbeti, tâm tenzîhe varır. Âlem ile ve âlemde şühûd ile işleri yoktur. Rehberlerin başı, hakîkatlerin ve ma’rifetlerin kaynağı, dînin yardımcısı hâce Ubeydüllah-i Ahrârın tev-hîd-i vücûd ve kesretde vahdeti görmek bilgilerine uygun ma’rifetleri yazması da böyledir. **(Fıkarât)** kitâbında, tev-hîd ve buna benzer bilgiler vardır. Bu bilgiler ve ma’rifetler, kendisinin âlem ile oyalanması içindir. Yüksek hocamızın da, **(Fıkarât)** kitâbındaki bilgilere benzer ma’rifetler yazması böyledir. Bu tev-hîd bilgileri, ne cezbeden ve ne de görülenin sevgisinin kaplamasından değildir. Bunların âlemle ilgileri yoktur. Onlara âlemde gösterilenler, onların görmekle şereflendikleri hakîkatlerin zılleri, benzerleridir. Şuna ben-

zer ki, bir kimse güneşe âşık olsa, hep güneşe bakarak kendini ve âlemi unutsa, kendini hâtırlaması için ve güneşden başka şeylere bağlanarak, onun ışıklarının parlaklığından biraz kurtularak râhat etmesi için, güneşi bu âlemin aynalarında gösterirler. Böylece, onun bu âlemle ilgisini sağlarlar. Ara sıra, bu âlem güneşin kendisidir, güneşden başka hiçbirşey var değildir derler. Başka zemân da âlemin her zerresinde güneşi gösterirler.

Süâl: Âlem, güneş değildir. Bunu güneş olarak bildirmek, yanlış değil midir?

Cevâb: Âlemde bulunan herşeyin ortak oldukları yerleri vardır. Birbirlerine benzemiyen yerleri de vardır. Hak teâlâ, sonsuz kudreti ile, birçok fâideleri sağlamak için, bunların benzemiyen yerlerini, gözlerinden örter. Yalnız ortak olan yerlerini görürler. Hepsi birdir, ayrılık yoktur derler. Böylece güneşi de, bu âlem olarak görürler. Hak teâlânın bu âlemle hiçbir ilişkisi yoktur. Fekat, ism benzerliği bakımından, âlemle birleşmiş görürler. Şöyle ki, Hak teâlâ vardır. Âlem de vardır. Bu iki varlık, her ne kadar başka ise de, ism benzerliği vardır. Bunun gibi, Allahü teâlâ bilicidir, işitici, görücüdür, diridir, gücü yeticidir, dileyicidir. Âlemin birkaç parçası da böyledir. Ondakilerle bunlardakiler birbirlerine, her ne kadar benzemezler ise de, sonradan olan varlığın çürük yerleri ve sıfatlarının aşağı tarafları, onların gözünden örtülmüştür. Bunun için, Hak teâlâ âlem ile birleşmiştir diyebilirler. Tevhîdin böylesi, en yükseğidir. Böyle ma'rifet sâhibleri, bu hâle mağlûb değildirler. Bu ma'rifetleri sekrden ileri gelmemiştir. Bir fâide için, bu hâle düşürülmüşlerdir. Bu ma'rifet, onları sekrden sahva getirir. Kendilerine râhatlık verir. Başkalarına simâ' ve raks ile ve birçoğuna da, mubâh işlerle meşgûl etmekle râhatlık vermeleri gibidir. Tesavvuf büyüklerinden çoğunu, kendi gördüklerine benzemiyen şeylerle oyarlar. Bu büyükler ise, gördüklerine benzemiyen şeylere dönüp bakmazlar. Onlarla oylanmazlar. Bunun için, âlemi bunların gördüklerine benzetmişlerdir. Yâhud, onu âlemin her parçasında göstermişlerdir. Böylece, birkaç zemân yüklerini haffletmişlerdir. Bu aşağı kul, tevhîdin bu son şeklini keşf ve zevk ile bilmiyordum. Yukarıda yazılmış olan ikisini biliyordum. Bu sonuncusunun da bulunduğunu sanıyordum. Bundan dolayı, kitâblarda ve mektûblarda, yalnız ikisini, hattâ yalnız ikincisini yazmışım. Tevhîd-i vücûdîyi yalnız böyle bildirmişim. Fekat, büyük hocamızın vefâtından sonra, mubârek mezârını ziyâret için, Allahü teâlânın belâlardan koruduğu Dehli şehrine gitmişim. Bayram günü, mubârek mezârını ziyâret etdim. Mubârek mezârına teveccüh edince, mukaddes rûhundan çok iltifât göründü. Kimsesizleri okşamak yükseklüğünden dolayı, kendi nisbetini bu fakîre ihsân buyurdu. Bu nisbet, hâce-i Ahrâr hazretlerinden gelmekte idi. Bu nisbete kavuşunca, bu bilgilerin ve ma'rifetlerin içyüzünü zevk yolu ile anladım. Böylece, bu büyüklerdeki tevhîd-i vücûdînin, kalbin cezbесinden veyâ muhabbet kaplamasından olmadığı, belki yüklerinin haffletilmesi için ihsân edildiği anlaşıldı. Bu anlayışı açıklamayı çok zemân uygun bulmadım. Fekat, birkaç kitâbımda, o eski iki ma'rifet yazılmış olduğundan, kısa görüşlü kimseler, bu yazılardan o iki büyük zâtın küçültülmesi lâzım olacağını zan etdiler. Çünkü, o iki büyük zâtın yolu, tevhîd yolu idi. Bu kısa görüşlüler, fitne çıkaran sözlere başladılar. Öyle oldu ki, bu hayâlleri, istekleri az olan talebelerin çalışmalarına gevşeklik verdi. Bunları görünce, tevhîdin bu kısmını da açıklamayı uygun buldum. Bu yazıma ve-

sîka olmak için, herkesce bilinen bir olayı da bildiriyorum. Hocamızı çok seven bir zât dedi ki, hocamızdan işitdim: (Bizim, tevhîd sâhiblerinin kitâb-larını okuyarak bir nisbet edindiğimizi söylüyorlar. Böyle değildir. Maksad, kendimizi biraz gâfil etmektir) buyurdu. Bu sözleri, yukarıdaki yazılarımızı kuvvetlendirmektedir. Fazîletli şeyh Abdülhak-i Dehlevî, hocamızı çok sevenlerdendir “rahmetullahi teâlâ aleyhimâ”. O söyledi ki, Hâce hazretleri vefâtından birkaç gün önce buyurdu ki: (Çok iyi anladım. Tevhîd, dar bir sokak imiş. Geniş cadde başka imiş. Böyle olduğunu önceden de biliyordum. Fekat şimdi çok iyi anladım). Bu sözünden anlaşılıyor ki, son mertebelerinde, tevhîd ile ilgileri kalmamıştı. Başlangıçta tevhîd ma’rifetlerinin de bulunması, bir leke değildir. Büyüklerden çoğunda, ilk zemânlar, böyle bilgiler hâsıl olmuştur. Sonra, buradan ilerlemişler, yükselmişlerdir.

Sıddıkiyyenin cezbe makâmına kavuşduktan sonra, hâce Behâüddîn hazretlerinin yolu ile hâce-i Ahrâr hazretlerinin yolu birbirinden ayrılmaktadır. İlmleri ve ma’rifetleri de başkadır. Hâce-i Ahrâr hazretlerinin teveccühünde, annesinin babalarının nisbeti çokdur. Bu nisbet, dedelerine birbirlerinden gelmiştir. Yukarıda bildirilen Fenâ ve yokluk, o büyüklerin nisbetindedir.

Bu fakîr, gençlere dahâ fâideli olmak için, tâlibleri hâce Behâüddîn hazretlerinin yolu ile yetiştirmeği uygun buldum. Bu yolun ilmleri ve ma’rifetleri, islâmiyyetin ilmlerine dahâ yakındır. İslâmiyyetin temelden sarsıldığı böyle bozuk bir zemânda, o yolun bilgilerini yaymağı uygun buldum. Talebeyi yetiştirmek için bu yolu seçtim. Hak teâlâ, eğer (**Ahrâriyye**) yolunun bu fakîr ile yayılmasını dileseydi, âlemi onun nûrları ile doldururdu. Çünkü, bu iki büyüğün her birine, nûrlarını bol bol vermiştir. Her iki büyüğün yetiştirme yolunu açmıştır. İhsân sâhibi, yalnız Allahü teâlâdır. Dilediğine verir. Allahü teâlânın ihsânı çokdur. Fârisî iki beyt tercemesi:

O pâdişâhın ihsâmı boldur.

İki âlemi bir fakîre verir.

Pâdişâh, bir fakîr kapısına,

Gelirse şaşma, büyüklük budur!

Vedduhâ sûresi onbirinci âyetinin, (**Rabbinin ni’metlerini anlat!**) meâl-i şerîfine uyararak, birkaç gizli bilgiyi açıkladım. Hak teâlâ, Hak tâliblerini, bundan fâidelendirsin! İnanmıyanların inkârlarının artmasından başka bir şey olmayacağını biliyorum. Fekat, yalnız tâliblerin fâideleneceklerini düşünüyorum. İnanmıyanlar hesâba katılmaz ve onlara bakılmaz. Bekara sûresi yirmialtıncı âyetinde meâlen, (**Onunla, çoğunu yoldan kaydırır. Çoğunu da, doğru yola kavuşturur**) buyuruldu. Keskin görüşlü olanlar, iyi bilir ki, bir fâide düşünerek bir yolu seçmek, bunun başka yoldan üstün olduğunu göstermez. Öteki yolun dahâ aşağı olduğu anlaşılmaz. Fârisî beyt tercemesi:

Kolay olur şehrin kapısını kapamak.

Mümkün olmaz, düşmânın ağzını kapamak.

Bütün ni’metlerin ve ihsânların sâhibi olan Allahü teâlâyâ her zemân hamd olsun! Onun Peygamberine ve seçilmiş olan Âline ve en iyi olan Eshâbına sonsuz salât ve selâm ve düâlar olsun!

İKİYÜZDOKSANİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Abdülhamîd-i Bingâlîye yazılmışdır. Tesavvuf yolcusuna lâzım olan edebler ve onların birkaç şübhelerinin giderilmesi bildirilmektedir:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Peygamberinin edebleri ile bizleri edeblendir ve Muhammed Mustafânın “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve ekmelühâ” ahlâkına kavuşduran Allahımıza hamd olsun! Bu yolun sâlikleri ikiye ayrılır: Yâ mürîd olurlar, yâhud murâd olurlar. Murâd olanlara müjdeler olsun! Cezb ve muhabbet yolundan, bunları durmadan çekerler. Aradıklarına ulaştırırlar. Lâzım olan her edebi, pîr yardımı ile veyâ arada pîr olmadan, bunlara öğretirler. Yanıldıkları zemân, haber verirler. Ondan dolayı birşey yapmazlar. Eğer rehber ihtiyâcı olursa, kendisi aramadan, uğraşmadan ona kavuşdururlar. Kısaca, Allahü teâlânın sonsuz olan ihsânı, onun her zemân imdâdına yetişir. Sebeb yaratarak veyâ sebebsiz olarak, işini görürler. Şûrâ sûresi onüçüncü âyetinde meâlen, **(Allahü teâlâ, dileğini seçerek kendine kavuşdurur)** buyuruldu.

Tâlib olanların, arada vâsita olmadan kavuşmaları çok güçdür. Cezbe ve sülûk ni'metlerine kavuşmuş olan, Fenâ ve Bekâ ile şereflenmiş olan, **(Seyr-i ilallah)** ve **(Seyr-i fillah)** ve **(Seyr-i anillah-i billah)** ve **(Seyr-i fil-eshyâ'i billah)** yollarını geçmiş olan bir vâsitanın yardımı lâzımdır. Bunun cezbese, sülûkünden önce olmuş ise ve murâdlardan olarak yetiştirilmiş ise, bulunmaz bir ni'mettir. Onun sözleri, ölmüş kalbleri diriltmek için devâdır. Bakışları şifâdır. Taş kesilmiş kalbler, onun muhabbetine kavuşmakla yumuşak olur. Böyle devletli bir rehber ele geçmezse, meczûb olan sâlik de, büyük bir ni'mettir. Bu da tâlibleri yetiştirebilir. Onun yardımı ile, Fenâ ve Bekâ ni'metine kavuşurlar. Fârisî beyt tercemesi:

***Gökler, Arşa bakılırsa aşağıdır.
Yoksa, toprağa göre, çok yüksekdirler.***

Allahü teâlânın lutfü ve ihsânı ile, böyle olgun ve oldurabilen bir zât ele geçerse, onun şerefli vücûdünün kıymetini bilmelidir. Kendini ona tâm teslim etmelidir. Kendi se'âdetini onun rızâsına kavuşmakda aramalıdır. Onun râzı olmadığı şeyleri, kendi için felâket bilmelidir. Kısaca, bütün istekleri, onun rızâsına kavuşmak olmalıdır. Peygamberimiz “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve ekmelühâ”, **(Bir kimsenin bütün istekleri, benim getirdiğim şeyler olmadıkça, îmân etmiş olmaz)** buyurdu.

Sohbetin edeblerine uymak ve şartlarını gözetmek, bu yolda herhâlde lâzımdır. Feyz yolu, ancak bununla açılır. Bunlar gözetilmezse, hiçbirşey elde edilemez. Ondaki “kaddesallahü teâlâ aleyhim ecma'in” fâide elde edilemez. Çok lâzım olan edeblerden ve şartlardan birkaçını bildiriyorum. Cân kulağı ile dinleyiniz:

Tâlib, gönülden, herşeyi çıkarıp, bütün varlığı ile pîrine bağlanmalıdır. Onun yanında, ondan izn almadan, nâfile ibâdet ve zikir yapmamalıdır. Onun yanında iken, ondan başka hiçbirşeye bakmamalıdır. Bütün gücü ile, ona

bağlanıp oturmalıdır. O emr etmedikçe, zikir bile yapmamalıdır. Onun yanında farz ve sünnet nemâzlardan başka nemâz kılmamalıdır. Bir sultânın vezîri, sultânın yanında iken, kendi elbisesine bakar. Eli ile kuşağını düzeltir. O anda, sultân ona bakıyordu. Kendinden başkası ile olduğunu görünce, onu azarlıyarak, benim vezîrim olasin da, benim karşımda, elbisenin kuşağı ile oynıyasın. Buna dayanmam diyerek onu azarlar. Düşünmelidir ki, bu alçak dünyânın işleri için, ince edeblere dikkat edilince, Allaha kavuşduran işlerde edebleri tâm ve olgun olarak gözetmek ne kadar çok lâzım olacağı anlaşılır. Kendi gölgesi, onun elbisesine veyâ gölgesine düşmeyecek bir yerde durmağa veyâ oturmağa dikkat etmelidir. Onun nemâz kıldığı yere hiçbir zemân basmamalıdır. Onun abdest aldığı yerde abdest almamalıdır. Onun kullandığı kablari kullanmamalıdır. Onun yanında, birşey yimemeli, içmemeli ve kimse ile konuşmamalıdır. Hiç kimseye, hiçbir yere bakmamalıdır. O yok iken, onun bulunduğu yere doğru ayak uzatmamalıdır. O yere doğru tükürmemelidir. Onun her yaptığını, her söylediğini, yanlış görünse bile, doğru ve iyi bilmelidir. O herşeyi ilhâm ile ve izn ile yapar. Bunun için, hiçbir işine, birşey söylenemez. İlhâmında hatâ olsa bile, ilhâmda yanılmak, ictihâdda yanılmak gibidir. Ayblamak ve karşı gelmek câiz olmaz. Bu yolda vâsıta olanı seven bir kimseye, Onun her yaptığı ve her sözü sevgili gelir. Ona karşılık vermenin yeri olmaz. Her işde, yimekte, içmekte, elbise giymekte, yatmakta ve ibâdetlerde, hep ona uymalıdır. Nemâzı onun gibi kılmalıdır. Fıkhi, onun ibâdetlerini göreyerek öğrenmelidir. Fârisî beyt tercemesi:

***Bir güzelin yanında bulunsa kişi,
Bağ ve bostân ve güllerle olmaz işi.***

Onun hiçbir işine, hiçbir sözüne, hardal dânesi kadar bile karşılık vermemelidir. Karşılık veren mahrûm kalmaktan kurtulamaz. İnsanların en aşağısı, bu büyüklerde kusûr gören kimsedir. Allahü teâlâ, bu büyük belâdan bizleri korusun! Onda bir hârîka, bir kerâmet aramamalıdır. Gönlünden böyle birşey geçirmemelidir. Bir mü'minin, bir Peygamberden, bir mu'cize istediği, hiç görülümüş müdür? Kâfirler ve inanmıyanlar mu'cize ister. Fârisî iki beyt tercemesi:

***Mu'cizeden maksad, düşmanı kırmaktır.
Nebîyi sevmek demek, ona uymaktır.***

***Îmâna gelmez herkes, mu'cize ile,
Îmâna kavuşur insân muhabbetle.***

Gönlünde bir şübhe hâsıl olursa, hemen bildirmelidir. Şübhesi çözülmezse, kusûru kendinde bilmelidir. Pîrde hiçbir kusûr görmemelidir. Rü'yâlarını ondan saklamamalıdır. Ta'bîrlerini ondan beklemelidir. Kendi yaptığı ta'bîri de söylemeli, doğru olup olmadığını sormalıdır. Kendi keşflerine güvenmemelidir. Bu dünyâda, doğru ile yanlış karışık. Haklı ile haksız bir aradadır. Sıkışmadıkça ve izn almadıkça ondan ayrılmamalıdır. Ondandır ayrılıp başkasına gitmek, mürîdliğe yakışmaz. Sesini, onun sesinden yükseltmemelidir. Onunla yüksek sesle konuşmak, edesizlik olur. Kendine gelen her feyzi, her keşfi, ondan bilmelidir. Rü'yâda, başka şeyhlerden feyz

geldiğini görürse, onları da, kendi şeyhinden bilmelidir. Bütün üstünlüklerin ve feyzlerin onda bulunduğunu, kendisine uygun olan feyzi, bu feyze uygun olan bir zât şeklinde olarak Ondan geldiğini ve onun latîfelerinden, o feyze uygun bir latîfenin, o zât şeklinde görüldüğünü bilmelidir. Kendisi yanılarak, Onun latîfesini, başka zât sanmış, feyzi ondan geliyor bilmiştir. Bu büyük bir yanılmaktır. Hak teâlâ yanılmaktan korusun! İnsanların en üstünü hürmetine, se'âdete vâsita olan zâta inancı ve sevgiyi doğru eylesin "aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât". Kısacası, (Tesavvuf başdan başa edebdir), ata sözü olmuştur. Edebi gözetmiyen bir kimse, Allahü teâlâyâ kavuşamaz. Edeblerden birkaçını yapamadığı için üzülmüş ve edebleri yerine getiremezse ve uğraşdığı hâlde başaramazsa, afv olunur. Fekat, kusûrunu bildirmesi lâzımdır. Eğer Allah korusun, edebleri gözetmez ve bundan dolayı üzülmüşse, bu büyüklerin fâidesine ve bereketine kavuşamaz. Fârisî beyt tercemesi:

***Se'âdet yazılmamışsa bir kimseye,
Fâidelenmez Peygamberi görse de.***

Bir kimse, vâsitanın yardımı ile Fenâ ve Bekâ mertebesine kavuşarak, ilhâm ve firâset yolu kendisine açılırsa ve Ondan bu müjdeyi alırsa ve kemâle geldiğini işitirse, o zemân, ilhâm olunan birkaç şeyde Ona uymaması ve kendi ilhâmına göre hareket etmesi câiz olur. Çünkü böyle yükselen bir mürîd, rehberine uymaktan kurtulmuştur. Başkasına uyması hatâ olur. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâbı ictihâd işlerinde ya'nî Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde açıkça bildirilmemiş olan şeylerde, O Serverin ictihâdından ayrılmışlardır. Bunların birkaçında, Eshâbın ictihâdı doğru olmuştur. Çok okuyanlar, böyle olduğunu bilirler. Bundan anlaşılıyor ki, olgunlaşan birinin vâsıtaya uymaması câizdir. Ona uymaması edepsizlik olmaz. Hattâ bu mertebenin edebi, ona uymamaktır. Eğer böyle olmasaydı, edeblerin en yüksek mertebesine varmış olan Eshâb-ı kirâm, hiç uymamazlık etmezlerdi. İmâm-ı Ebû Yûsûfün, ictihâd mertebesine yükseldikten sonra, imâm-ı a'zam Ebû Hanîfeye uyması doğru değildir. Kendi re'yine uyması, İmâm-ı a'zama uymaması doğrudur "radıyallahü anhümâ". İmâm-ı Ebû Yûsûfün, (Kur'ân-ı kerîmin mahlûk olup olmamasında, Ebû Hanîfe ile altı ay çekişdim) dediği meşhûrdur. San'atların ilerlemesi, düşüncelerin birbirlerine eklenmesi ile olur. Bir düşünce ile kalsaydı, ilerleme olmazdı. Sîbeveyh zemânında olan Nahv bilgisine yeni buluşlar ve yeni görüşler eklenerek, bugün yüz kat fazla artmıştır. Fekat, bu ilmin temelini kuran odur. Üstünlük onundur. Herşeyin üstünü, kurucusudur. Yükseltmek şerefi ise, sonra gelenlerindir. Bundan dolayıdır ki, hadîs-i şerîfde, **(Ümmetim, yağmura benzer. Öndekiler mi, sondakiler mi dahâ iyidir, belli olmaz)** buyuruldu.

EK: Okuyanların şübhelerini gidermek için, şunu ekliyelim ki, (Vâsita diriltir ve öldürür. O makâmın öldürme ve diriltme gücü olması lâzımdır) demek, rûhu diriltmektir. Cismi, bedeni diriltmek değildir. Öldürmek de rûhu öldürmektir. Cismi değil. Rûhun dirilmesi ve ölmesi, Fenâ ve Bekâsıdır ki, **(Vilâyet makâmı)**na ve kemâle ulaştırır. Olgun bir zât, Allahü teâlânın izni ile, bu iki şeyi yapabilir. Bu zâtın öldürmesi ve hayât vermesi lâzımdır. Hayât vermek ve öldürmek demek, Bekâ ve Fenâ makâmına kavuşturmak

demekdir. Bedeni öldürmek ve ölüyü diriltmekle, bu makâmın bir ilgisi yoktur. O, bir miknâtîsa benzer. Miknâtîsın te'sîr ettiği iğne, saman çöpü gibi şeyler, onun arkasında sürüklenir. Ondan miknâtîs enerjisi alırlar. Evliyânın hârikalar ve kerâmetler göstermesi, insan toplamak için değildir. [Miknâtîsın kuvvet çizgileri gibi] görünmeyen kuvvetlerle çekerler. Onları tanımayan ve sevmiyenler, onlardan istifâde edemez, yükselemezler. Binlerle mu'cize, hârika ve kerâmetler görseler, hiç fâide olmaz. Bu sözü müze inanmak için, Ebû Cehli ve Ebû Lehebi gözönüne getirmek yetiştir. Allahü teâlâ, En'âm sûresinin yirmibeşinci âyetinde, kâfirleri bildirirken meâlen, **(Âyetlerin hepsini görseler de, onlara inanmazlar. Hattâ, sana geldikleri zemân, seninle döğüşürler. Kâfirler bu söylediklerin, olsa olsa, eskilerden kalan hurâfelerdir, uydurma şeylerdir, derler)** buyurdu. Vesselâm.

293

İKİYÜZDOKSANÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Muhammed Çitriye yazılmışdır. (Allahü teâlâ ile öyle bir vaktim vardır ki...) hadîs-i şerîfidir. Ebû Zer-i Gıfârî de böyle söylemiştir. Niçin söylemiştir? Abdülkâdir-i Geylânî hazretleri, (Bütün Evliyânın ensesine basıyorum) demiştir. Bu sözün ne demek olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği kullarına selâm olsun! Kıymetli mektûbunuz geldi. Bizleri sevindirdi. Allahü teâlânın sevdiklerinin bu fakîrleri hâtırlaması, bizim için ne büyük ni'mettir. Soruyorsunuz ki, Resûlullah “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât”, **(Allahü teâlâ ile öyle bir vaktim olur ki...)** buyurdu. Ebû Zer-i Gıfârî “radiyallahü anh” da böyle buyurmuşdur. Bu nasıl olur? Ayrıca şeyh Muhyiddîn Abdülkâdir-i Geylânî “kuddise sirruh” hazretleri, (Ayaklarım Evliyânın hepsinin ensesi üzerindedir) demiştir. Bir başkası da, böyle demiştir. Bu iki söz üzerinde zemân zemân, arkadaşlar arasında çatışmalar oluyor. Merhamet buyurarak, bu iki sözün ne demek olduklarını ve herbirini söyleyenlerin başka başka ne demek istediklerini uzun yazınız ve bu garîbin anlaması için, açıklıyarak gönderiniz diyorsunuz.

Kıymetli yavrum! Bu fakîr “kaddesallahü sirrehül'azîz” kitâblarımda yazmışdım ki, O Serverin “sallallahü aleyhi ve sellem” tecellîye kavuşması devâmli idi. Ara sıra, dahâ yakın olduğu zemânları da vardı. Bu nâdir zemânları, nemâzda idi. Bunun için, **(Nemâz mü'minin mi'râcîdır)** buyurdu. **(Yâ Bilâl, beni râhata kavuşdur!)** hadîs-i şerîfi de, bu sözümüzün doğru olduğunu göstermektedir. Ebû Zer-i Gıfârî, O Servere tâm uyduğu ve Ona vâris olduğu için, bu ni'mete kavuşmuşdur. Çünkü, O Serverin tâm izinde gidenlerin büyüklüğü, Onun vârisi olurlar. Onun bütün üstünlüklerinden çok pay alırlar.

Şeyh Abdülkâdir-i Geylânî hazretleri “kuddise sirruh”, (Bu iki ayağım bütün Evliyânın boynu üzerindedir) buyurmuşdur. **(Avârif)** kitâbının sâhibi olan Şihâbüddîn hazretleri, Ebünnecîb-i Sühreverdi hazretlerinin talebesi idi. Onun terbiyesi ile yetişmişti. Ebünnecîb hazretleri de Abdülkâdir-i Geylânî hazretlerinin talebesi ve çok yakın olanlarından idi. **(Avârif)**

kitâbında, kendini beğenmeği gösteren böyle sözlerin büyüklerden, ilk zemânlarında sekr hâllerinin sonlarına doğru söylenmiş olduğu bildirilmektedir. (**Nefehât**) kitâbında, Abdülkâdir-i Geylânî hazretlerinin üstâdlarından olan Hammâd-i Debbâsın bir sözü yazılıdır. Firâset ile buyurmuş ki, (Bu acem oğlunun ayakları, kendi zemânındaki Evliyânın hepsinin boynu üzerinde olacaktır). Görülüyor ki, bu sözü söylemesi emr olunmuştu. Bütün Evliyânın boynu üstünde olduğunu söylemesi lâzımdı. Her ne olursa olsun, bu mubârek zâtın sözü doğrudur. İster sekr kalıntıları ile söylemiş olsun, isterse söylemesi emr edilmiş olsun, mubârek ayakları kendi zemânında bulunan Evliyânın hepsinin boynu üzerinde idi. O zemânki Evliyânın hepsi, onun ayakları altında idi. Fekat, şunu anlamalıdır ki, kendi zemânındaki Evliyâ böyledir. Dahâ önce gelmiş olan ve dahâ sonra gelecek Velîler, bu sözün dışında kalmaktadır. Hammâdın yukarıda yazılı olan sözünde de ayakları, kendi zemânındaki Evliyânın hepsinin boyunları üzerinde olduğu bildirilmektedir. Bağdâdda bir gavs vardı. Abdülkâdir-i Geylânî ve İbnüssakka ve Ebû Sa'îd Abdullah bunu ziyârete gittiler. Gavs, firâset ile anlayarak, Abdülkâdir-i Geylânîye dedi ki, (Seni Bağdâdda minbere çıkmış ve bu iki ayağım bütün Velîlerin boyunları üzerindedir dediğini görüyorum ve senin zemânındaki Evliyânın, sana karşı boyunlarını indirdiklerini, böylece senin büyüklüğünü, üstünlüğünü bildiklerini görüyorum). Bu gavsın, bu sözünden de anlaşılıyor ki, Geylânînin sözü, yalnız kendi zemânındaki Evliyâ içindir. Şimdi de Hak teâlâ bir kimsenin gözünü açarsa, o gavsın gördüğünü o da görerek, o zemânın Evliyâsının boyunlarının Geylânînin ayağı altında olduğunu anlar. Bu söz başka zemândaki Evliyâ için değildir. Dahâ önceki Evliyâ için, nasıl olabilir ki, Eshâb-ı kirâm "aleyhimürrıdvân" da bunların içindedir. Eshâb-ı kirâmın, Geylânîden dahâ üstün oldukları meydândadır. Geylânînin zemânından sonra gelen Evliyâ da, bu sözün içine nasıl girebilir? Çünkü, Resûlullahın "aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm" âhır zemânda geleceğini müjdelediği ve halîfetullah dediği hazret-i Mehdî, bu Evliyânın içindedir. Ülül'azm Peygamberlerden olan hazret-i İsâ "alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm" Sâbikündandır. Bu islâmiyyete uyacağı için, Peygamberlerin sonuncusunun Eshâbından olacaktır "aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât". Bu yüce Peygamber, Abdülkâdir-i Geylânî hazretlerinden elbette katkat dahâ yüksektir. Belki de, bu ümmetin sonda gelenlerinin üstünlüğünü bildirmek için, O Server "aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât", (**Önce gelenler mi, yoksa sonra gelenler mi dahâ iyidir bilinmez**) buyurdu. Sözün kısası, Abdülkâdir-i Geylânî hazretlerinin vilâyeti çok şânlıdır. Derecesi pek yüksektir. Vilâyet-i hâssa-i Muhammediyyeyi Sır latîfesi yolundan, başından sonuna kadar temâmlamışdır. Vilâyet zincirinin baş halkası olmuştur. Bunu iştince, Abdülkâdir-i Geylânînin bütün Evliyâdan üstün olduğu anlaşılmalıdır. Çünkü, Vilâyet-i Muhammedînin baş halkası olması, Sır yolundandır. Her bakımdan baş halka olsaydı, o zemân üstün olurdu. Şunu da söyleyelim ki, Vilâyet-i Muhammediyyenin her bakımdan baş halkası olmakla da, dahâ üstün olmak lâzım gelmez. Çünkü bir başkası, Muhammed aleyhisselâmın Peygamberliği kemâlâtına vâris olarak dahâ üstün olabilir. Abdülkâdir-i Geylânî "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz" hazretlerinin talebesinden birkaçı, kendisini sevmekte taşkınlık yapıyorlar. Hazret-i Alîyi

“radiyallahü teâlâ anh” sevenlerin taşkınlıkları gibi aşırı gidiyorlar. Sözlerine bakılırsa, kendisini, geçmiş ve gelecek bütün Evliyâdan dahâ üstün bildikleri anlaşılıyor. Peygamberlerden “salevâtullahi teâlâ aleyhim ecma’in” başka kimseyi Abdülkâdir-i Geylânîden üstün gördükleri işitilmemiştir.

Süâl: Abdülkâdir-i Geylânîde görülen hârikalar ve kerâmetler, o kadar çoktur ki, başka hiçbir Velîde bu kadar kerâmet görülmemiştir. Hepsinden dahâ yüksek olduğu buradan anlaşılabilir mi?

Cevâb: Hârikaların ve kerâmetlerin çok olması, dahâ üstün olmağı bil-dirmez. Hiç hârikası görülmeyen bir Velî, hârikaları ve kerâmetleri çok görülen bir Velîden dahâ üstün olabilir. Sühreverdî, (**Avârif**) kitâbında, Evliyânın hârikalarını ve kerâmetlerini anlattıktan sonra buyuruyor ki, (Bunların hepsi Allahü teâlânın ihsânlarıdır. Dilediğine ihsân eder. Fekat bunlardan hiçbiri verilmeyen bir Velî, bunların hepsinden dahâ üstün olabilir. Çünkü, hârikalar ve kerâmetler yakîni, güveni arttırmak içindir. Kendisine yakîn ihsân edilmiş olanın, kerâmetlere ihtiyâcı kalmaz. Bu kerâmetlerin hepsi, kalbin zikre alışması ni’metinden dahâ aşağıdır). Hârikaların çok görünmesini üstünlük bilmek, hazret-i Alînin iyi ve üstün hâllerini görerek onu hazret-i Ebû Bekrden dahâ üstün bilmeğe benzer. Çünkü, onda bu kadar üstün ve iyi hâller görülmemiştir “radiyallahü anhümâ”.

Kıymetli kardeşim! Hârikalar, kerâmetler, ikiye ayrılır: Birincisi, Allahü teâlânın zâtına ve sıfatlarına ve işlerine âid olan bilgiler ve ma’rifetlerdir. Bunlar akl ile, düşünce ile elde edilemez. Seçtiği kullara ihsân eder. İkincisi, mahlûkların şekillerini keşf etmek, madde âlemindeki gaybleri bulmaktır. Birinci kerâmetler, doğru yolda bulunanlara, Allahü teâlânın sevdiğilerine verilir. İkincisi, doğru yolda olana da, bozuk yolda olana da verilir. Çünkü, istidrâc sâhibi olan kâfirlerde de, ikinci hârikalar görülmektedir. Kerâmetlerin, hârikaların birincisine, Allahü teâlâ şeref ve kıymet vermiştir. Bunları yalnız sevdiğilerine ihsân eder. Düşmanlarını bunlara ortak etmez. Câhiller, hârikaların ikincisine kıymet verirler. Onları üstün ve yüksek görürler. Bunları kâfirlerde bile görünce, kalın kafalı oldukları için, onlara nerede ise, tapınacak olurlar. Onların iyi ve kötü her isteklerine boyun eğerler. Bu ahmaklar, belki de, hârikaların birincisini hârika bilmezler ve kerâmet saymazlar. Hârika deyince, yalnız ikincisini anlarlar. Kerâmet deyince, yalnız mahlûkların, madde âleminin bilinmesini, gayblerden haber verilmesini sanırlar. Mahlûkların bilinen veyâ bilinmeyen hâllerinden haber vermenin ne kıymeti ve hangi şerefi olabilir? Bunların bilinmemesi, bilinmesinden belki dahâ uygundur. Mahlûkların hâllerini, incelemelerini unutmak, belki dahâ yakışık alır. Şerefli ve kıymetli olan ve saygı göstermeğe, üstün görmeğe lâyık olan, uygun olan ancak Allahü teâlânın ma’rifetidir. Fârisî beyt tercemesi:

***Melek yüzünü örtmüş, şeytân naz yapıyor:
Şaşırđım kaldım, hayretten aklım gidiyor.***

Şeyh-ül-islâm Hırevî vel-imâm-ül-Ensârî Abdüllah “kaddesallahü teâlâ sir-rehül’aziz” hazretlerinin, (**Menâzil-üs-sâyirîn**) kitâbında ve buna kendi yaptığı şerhinde buyuruyor ki: Tecrîbe ile anladım ki, ma’rifet sâhibi olanların

firâseti Allahü teâlâyâ yarayan kimselerle, Ona yaramıyan kimseleri ayırmaktır. Allahü teâlâyı zıkr edenleri ve **(Cem' makâmı)**na kavuşanların yaradılışlarındaki uygunluğu anlamaktır. Ma'rifet sâhiblerinin firâseti budur. Açlıkla ve insanlardan kaçarak çile odasında yalnız yaşamakla neflerini temizleyenlerin, fekat Hak teâlâyâ yaklaşmıyanların firâsetleri cisimleri, maddeleri keşfetmek, mahlûkların gayblerini haber vermektir. Bunlar, yalnız mahlûklardan haber verir. Çünkü, Hak teâlâ ile aralarında perde vardır. Ma'rifet sâhibleri ise, Allahü teâlâdan kendilerine gelen ma'rifetlere kavuşurlar. Hep Allahü teâlâdan haber verirler. İnsanların çoğu, Allahü teâlâdan kesilmiş olduklarından ve hep dünyâyı düşündükleri için, maddeleri keşf edenlere, mahlûklardan bildiklerini haber verenlere kıymet verirler. Onları büyük bilirler. Onları Evliyâ ve Allahü teâlânın seçilmiş kulları sanırlar. Hakikatden haber verenlere dönüp bakmazlar. Bunların Allahü teâlâdan bildirdiklerine inanmazlar. (Bunlar, dedikleri gibi Evliyâ olsalardı, bizim hâllerimizden ve mahlûkların hâllerinden haber verirlerdi. Mahlûkların hâllerini bilmiyen kimse, bundan dahâ yüksek olan şeyleri nasıl bilir?) derler. Bu bozuk ölçüleri ile Evliyâyâ inanmazlar, doğru sözü görmezler ve işitmezler. Allahü teâlânın, bu büyükleri, câhillerin gözünden korumuş olduğunu, onları kendisine ayırmış olduğunu, onları kendisinden başkaları ile olmağa bırakmadığını bilmezler. Bunlar mahlûkların hâllerine dönüp baksalardı, Hak teâlâ ile olmağa yakışmazlardı. Böyle Hak adamlarından birinin maddelerin, cisimlerin hâllerine az bir bakışla, başkalarının anlayamadığı şeyleri firâsetle anladıklarını biz çok gördük. Bunların firâseti Hak teâlâyâ olan ve Onun yakınlığına olan firâsetdir. Neflerini temizleyenlerin mahlûklara olan firâseti, Hak teâlâyı ve Ona yakın olan şeyleri anlayamaz. Bu firâset müslimânlarda olduğu gibi, hıristiyanlarda, yehûdîlerde ve başka milletlerde de vardır. Çünkü, Allahü teâlâ buna kıymet vermez. Uygun olan kimselere verir. [Bu ikisini birbirine karışdırmamak için kâfirlerin firâsetine **(İstidrâc)** denir.]

294

İKİYÜZDOKSANDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, oğlu zâhirî ilmlerin ve bâtın ma'rifetlerinin sâhibi Mecdeddîn hâce Muhammed Ma'sûm "kuddise sirruh" hazretlerine yazılmışdır. Allahü teâlânın sekiz sıfatını ve Peygamberlerin ve bütün insanların mebde-i te'ayyünlerini ve tecellîleri bildirmektedir:

Varlığı lâzım olanın sekiz hakîkî sıfatının birincisi hayât sıfatı, sonuncusu tekvîn sıfatıdır. Bu sekiz sıfat üç dürlüdür. Birincisinin âleme bağlılığı çoktur. Mahlûklarla ilgisi çoktur. Tekvîn sıfatı böyledir. Bunun içindir ki, Ehl-i sünnet âlimlerinden çoğu, tekvînin hakîkî sıfatlardan olmadığını, izâfî sıfatlardan olduğunu söylediler. Sözün doğrusu, tekvîn hakîkî sıfatlardandır. Fekat, mahlûklara bağlılığı çoktur. Sıfatların ikincilerinin mahlûklarla bağlılığı azdır. İlm, kudret, irâde, sem', basar ve kelâm sıfatları böyledir. Üçüncüsü, en yüksek olan sıfatıdır. Âlemlerle hiç ilgisi yoktur. Hayât sıfatı böyledir. Hayât sıfatı, bütün sıfatların anasıdır. Hepsinin temelidir. Hepsinden dahâ öncedir. Buna en yakın olan sıfat, ilm sıfatıdır. İlm sıfatı, Peygamberlerin sonuncusunun **(Mebde-i te'ayyün)**üdür "aleyhi ve aleyhi-

müssalevâtü vetteslîmât”. Öteki sıfatlar, başka insanların mebde-i te’ayyünleridir. [(**Te’ayyün**), zuhûr etmek, meydâna çıkmak demektir. (**Mebde-i te’ayyün**), meydâna çıkmanın, var olmanın başlangıcı, kaynağı demektir.] Her sıfatın, çeşidli şeylere bağlılığı olduğu için parçaları vardır. Şöyle ki, tekvîn sıfatının, yaratmak, rızık vermek, diriltmek ve öldürmek gibi çeşidli bağlılıkları olduğu için, parçaları olmuştur. Bu parçalar da, bütünleri gibi, insanların mebde-i te’ayyünleri olmuştur. Mebde’leri, sıfatların parçaları olan te’ayyünler, mebde-i te’ayyünü, sıfatın bütünü olan kimseye tâbi’ olur. Onun ayağı altında, gölgesinde yaşar. Bundan dolayı, (Filân kimse Muhammed aleyhisselâmin ayağı altındadır, falanca, Îsâ aleyhisselâmin ayağı altındadır, bir başkası için de, Mûsâ aleyhisselâmin ayağı altındadır) demişlerdir “aleyhimüssalevâtü vettehiyyâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve ekmelühâ”. Bu parçalar, eğer sülûk yolu ile aşılır ve bütünlerine katılır ve parçaların şühûdü, bütünlerin şühûdü olursa, aralarında yalnız asl olmaktan ve tâbi’ olmaktan başka ayrılık kalmaz. Birisi doğrudan doğruya, ikinciler ise, bunun dolayısı ile kavuşur. Çünkü tâbi’ olan, herneye kavuşur, her ne görürse aslından alır. Aslı arada olmadan birşeye kavuşamaz. Tâbi’, kendi kusûrundan dolayı, aslının arada bulunduğunu bilmiyebilir. Fekat aslı, onunla meşhûdü arasında bir perdedir. Ayıran, önliyen perde değil, kavuşduran, gösteren perdedir. [Sinema perdesi, şekilleri saklamaz, örtmez. Onları gösterir. Perde olmazsa, birşey görünmez.] Gözlük de böyledir. Gözün önündeki gözlük, görmeyi önlemez. Görülemiyen şeyleri gösterir. Parçaların, yükselerek, kendi bütününden ayrılıp, başka bir bütüne girmeleri, bu bütünün gördüğünü müşâhede etmeleri câiz değildir. Böylece Mûsâ aleyhisselâmin ayağı altında olanların Îsâ aleyhisselâmin ayağı altına geçmeleri olamaz. Fekat, Muhammed aleyhisselâmin ayağı altına girebilirler. Çünkü hepsi, Onun ayağı altındadırlar “aleyhi ve aleyhimüssalâtü vesselâm”. Muhammed aleyhisselâmin rabbi, onun mebde’i olan ism, (**Rabb-ül-erbâb**)dır, kaynakların kaynağıdır. Bütünlerin bütünüdür. Parçaların, aslılarının aslıdır. Muhammed aleyhisselâmin ayağının altına yükselmek, aslın aslına yükselmek demektir. Başka bir asla girmek değildir. Parçalarla, bütünleri arasında, şu ayrılık vardır ki, parçanın önünde iki perde vardır: Birincisi, kendi bütünü olan aslıdır. İkincisi, aslının aslıdır. Kendi bütünü-nün perdesi ise, yalnız aslının aslıdır. Bundan anlaşılıyor ki, Muhammed Resûlullah, arada te’ayyünlerin perdesi olmaksızın şühûd eylemektedir. Başkalarının şühûdleri ise, te’ayyünlerin perdesindedir. Hiç değilse, Muhammed aleyhisselâmin te’ayyünü perdesindedir. Bunun içindir ki, (**Tecellî-i zâtî**), yalnız Muhammed aleyhisselâma olur, başkalarının tecellîleri sıfatların perdesindedir demişlerdir. Hiç olmazsa, Muhammed aleyhisselâmin rabbi olan, rablerin rabbi perdesindedir. Muhammed aleyhisselâmin rabbi olan ism, hayât sıfatından başka, bütün isimlerin ve sıfatların üstündedir.

Süâl: Başka Peygamberlerin şühûdü “alâ nebiyyinâ ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” Muhammed aleyhisselâmin rabbi mebde-i te’ayyünü perdesinde oluyor dediniz. Onun ümmetinin Evliyâsı, onun ayağı altında oldukları için, bunların şühûdleri de, başka Peygamberlerin şühûdleri gibi, (**Rabb-ül-erbâb**) perdesindedir. Böyle olunca, başka Peygamberler ile, Muhammed aleyhisselâmin ümmetinin Evliyâsı arasında ne fark olur?

Cevâb: Peygamberlere, hakikat-i Muhammedî perdesinde olan şühûdden başka, kendi mebde-i te'ayyünleri yolundan hâsıl olan, başka bir şühûd dahâ vardır. Kalb gözlerine kendi gözlüklerini takarak, gaybı görürler. Bu iki şühûd, birlikte olmaz. Aslların aslına yükselirlerse, şühûdleri, **(Hakikat-i Muhammedî)** perdesinde olur. İshâ "alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm" gökden yere indikten sonra, bu ni'mete kavuşmakla şereflelenecektir. Buraya yükselmek pek güçtür. Hemen hemen olamaz gibidir. Ancak, Allahü teâlânın büyük ihsânı lâzımdır. Bu sebebler âleminde, Muhammedî meşreb olan zâtın merhamet buyurup yardım etmesi lâzımdır. Kendi aslından ileri geçemez, kendi hakikatini aşarak, **(Hakikat-ül-hakâik)**a varamazsa, şühûdü, kendi hakikatinin perdesinde olur.

Hakikat-ül-hakâikdan [ya'nî Muhammed aleyhisselâmın mebde-i te'ayyünü olan rabbinden, ya'nî ismden] Allahü teâlânın zâtına yol vardır. Pek çok konakları geçtikten sonra kavuşulabilir. Bunun gibi, bütün olan başka hakikatlerden de, Zât-i teâlâyâ birer yol vardır. Pekçok konakları aşdıktan sonra, bu yollardan da kavuşulabilir. Böyle olmakla berâber, hakikat-ül-hakâik yolundan, **(Vasl-ı uryânî)**ye kavuşulur. Başka yollardan da, zâta kavuşulabilirse de, hakikat-ül-hakâikın ya'nî hakikat-i Muhammedînin ince perdesi arada bulunur. Kalın değilse ve mâni' olmaz ise de, bu kadcılık perdenin bulunması, **(Tecellî-i zât)** demeye mâni' olmaktadır. Yoksa, bütün Peygamberlere "salevâtullahi teâlâ aleyhim ecma'in" de, Zât-i teâlâdan, doğrudan doğruya nasîb vardır.

Süâl: Hayât sıfatı, ilm sıfatının üstünde olunca, hakikat-ül-hakâik yolunda da, hayât sıfatının te'ayyünü perde olur. Böyle olunca, Vasl-ı uryânî nasıl olur? Niçin Tecellî-i zât denilir?

Cevâb: Hayât te'ayyünü, lâ-te'ayyün gibidir. Çünkü yüksek mertebelerde, bu te'ayyün yok olur. Zât-i teâlâ mertebesinde, bunun hiçbir değeri kalmaz. Zât-i teâlâ mertebesinde, her ne kadar, başka sıfatların da, hiçbir değerleri yok ise de, onlar zât mertebesine yetişmeden önce yok olurlar. Hayât sıfatı ise, oraya yetişir de yok olur. Bundan dolayı, hakikat-i Muhammedînin te'ayyünü ve bütün başkalarının te'ayyünleri devâmlıdır. Hiçbir mertebede yok olmazlar. Evet, birşeye yetişmek başkadır. Bu şeyde yok olmak başkadır. Büyüklerden çoğunun sözlerinde mahv olmak, yok olmak denilmektedir. Bu sözler, yok gibi olmak demektir. Yok olup kalmamak demek değildir. Sâlikin te'ayyünü görünmez olur. Yok olmaz. Yok bilmek, ilhâd olur. Zındıklık olur. Bu yolda geri kalmış olanlar, bu sözlerden, kendi yok olur sanarak, zındık olmuşlardır. Âhret ni'metlerine ve azâblarına inanmamışlardır. Vahdetden kesrete geldikleri gibi, başka zemânda, böylece, kesretten vahdete döneceklerini sanmışlardır. Bu kesretin o vahdetde yok olacağını söylemişlerdir. Bu zındıklardan birçoğu, bu yok olmağı, kıyâmetin kopması sanmışlar. Haşrı, Neşri, Hesâbı, Sırâtı ve işlerin ölçülmesini inkâr etmişlerdir. Doğru yoldan ayrılmışlar, birçoklarını da sapdırmışlardır. Bunlardan birini gördüm. Kendini haklı göstermek için, mevlânâ Abdürrahmân-i Câmînin "kuddise sirruh" şu beytini okuyordu. Fârisî beyt tercemesi:

**Câmî! Dünyâ ve âhret, ikisi birdir.
Ortada görünen bu çokluk, hep hayâldir!**

Mevlânânın bu beytde bildirdiği, vahdete dönüşün görünmesidir. Dönüşün kendisi değildir. Şühûdünü anlatmaktadır. Bu varlıktan başka, hiçbir şey görmediğini bildirmektedir. Çokluk, yok olmamış, onun görüşünden örtülmüştür. Yoksa, ayn ve varlık rücû' etmemiştir. Bunlar kör gibidirler. Hiçbir Velînin “rahmetullahi aleyhim ecma'în” aczden, kusûrdan ve ihtiyâcdan kurtulamadığını görmüyorlar mı? Böyle olunca, varlıklar birleşmiştir, çokluk birliğe katılmıştır denilebilir mi? Eğer insanlar öldükten sonra, vahdete rücû' ediyor derlerse, kâfir ve zındık olurlar. Çünkü bu söz, Cehennem azâbına inanmamak olur ve Peygamberlerin bildirdiklerine inanmamak olur “aleyhimüssalevâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve ekmelühâ”.

Süâl: Birkaç yazınızda, (Ahfânın Fenâya kavuşması, ancak Vilâyet-i Muhammedîde olur) diyorsunuz. Bu sözü açıklar mısınız?

Cevâb: Yukarıda bildirilenlerden anlaşıldı ki, Vasl-ı uryânî, ancak Vilâyet-i Muhammedîde olmaktadır. Başka vilâyetlerde, aradan perdeler kalkar ise de, ince bir perde yine kalmaktadır. Bu ince perde, hakikat-i Muhammedînin arada bulunmasından hâsıl olmaktadır. Bunu yukarıda bildirmişdik. (**Ahfâ latîfesi**) insan mertebelerinin en sonudur. En yukarıdaki mertebedir. Aradaki perdenin mikdârına göre, geride birşey kalır. Bu kalıntı düşünerek, tâm Fenâ câiz olmaz. Böyle bir artığın kaldığını Muhammedî meşreb olandan başka kim anlayabilir? Muhammedî meşreb olanlardan da, milyonda birine bu keskin görüş verilirse yine büyük ni'metdir. Tesavvuf büyükleri, rûha ve sırta kadar kavuştular. Hafîden söz eden çok az oldu. Ahfâdan kim ne diyebilir? Ahfâ deryâsına dalarak onun sonsuz damlalarından bir dânesine kavuşabilen ve anlayabilen çok az, hem de pekçok az bulunur. Bu, öyle bir ni'metdir ki, Allahü teâlâ dilediğine ihsân eder. Allahü teâlâ, çok büyük ihsân sâhibidir.

Süâl: Sana göre, Peygamberin her kavuştuğu şeyden “aleyhi ve alâ âlihis-salâtü vesselâm” Onun izinde gidenlerin büyüklerine de pay düşmektedir. Buna göre, onların da vasl-ı uryânîye kavuşmaları lâzım olur. Hâlbuki, kendi Peygamberleri “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” arada perde olmaktadır. Bu nasıl olur?

Cevâb: Vasl-ı uryânîde Peygamberin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” perde olması zarar vermez. Çünkü, Peygambere uyduğu için, bu Vasla kavuşmaktadır. Doğrudan doğruya kavuşmuş değildir. Peygamberin arada bulunması, Ona uymanın kuvvetli olduğunu gösterir. Çünkü uymak demek, uyulmanın arada bulunması demektir. Aradan çıkması demek değildir. Aradan çıkması, uymak olmaz. Doğrudan doğruya kavuşmak olur. Görülüyor ki, uyulan Peygamber arada bulunacak, ona uyulduğu için Vasl-ı uryânî de hâsıl olacaktır.

Süâl: Peygamberlerin sonuncusuna “aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” uyanların yükseklerine (**Vasl-ı uryânî**) ve (**Tecellî-i zât**) deniyor da, başka Peygamberler “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” için bu kelimeler kullanılmıyor. Hâlbuki Peygamberimiz “aleyhimüssalevâtü vesselâm”, bunlara da ve onlara da perde olmaktadır?

Cevâb: Ona uyanların yüksekleri için bu kelimeleri kullanmak, Ona uydukları içindir. Çünkü, Peygamberlerin perde olmasının, bu sözü de

dirmiyeceği, bundan evvelki cevâbda anlaşılmıştır. Başka Peygamberler için “alâ nebiyyinâ ve aleyhimüssalevâtü vettehıyyât” böyle söylemek câiz olursa, uymakla değil, doğrudan doğruya kavuşmakla olur. Çünkü o büyükler, doğrudan doğruya konakları aşmışlar, Zât-i teâlâyâ kavuşmuşlardır. Doğrudan doğruya olan kavuşmakta, aracının bulunması, bu kelimenin kullanılmasını uygun yapmaz. Aradaki fark anlaşılmış oldu. Kendi kendine kavuşmakla, kavuşana uyararak kavuşabilmek başkadır. Bu başkalıktır ki, geçmiş Peygamberlerin, bu ümmetde Peygambere uyanların en yükseklerinden dahâ üstün olduklarını göstermektedir. Doğrudan doğruya kavuşan, istenilendir. Başkasına uyararak, onun kavuşduğuna kavuşan böyle değildir. Resûlullah'a uyanların büyükleri için (**Vasl-ı uryânî**) ve (**Tecellî-i zât**) kelimelerini kullanmak doğrudur. Başka Peygamberler için kullanmak, doğru olmaz dedik. Fekat, doğrudan doğruya kavuşan ile başkasının yanı sıra kavuşan, bir olabilir mi? İki nasıl bir olabilir ki, ni'met birincisinde tâmdır ve olgundur. İkincisinde ise, yalnız isimde ve görünüştedir. Şu kadar var ki, bu benzerlik, uyanları uyulanlar gibi yapmaktadır. Bunun içindir ki, Peygamberlerin sonuncusu “aleyhi ve aleyhimüssalâtü vesselâm”, (**Ümmetimin âlimleri, İsrâîl oğullarının Peygamberleri gibidir**) buyurdu. Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, bu ümmetin Evliyâsından Tecellî-i zâtîye kavuşanlar, Tecellî-i zâtîye kavuşmayan Peygamberlerden “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” dahâ üstün olamazlar. Burasını iyi anlamak lâzımdır. Çünkü, burada çok kimselerin ayağı kaymıştır. Allahü teâlânın, sevgili Peygamberi Muhammed aleyhisselâmın sadakası olarak bu fakîre bildirdiklerini size yazdım.

Süâl: Bu varlıkların hepsi, Muhammed “aleyhisselâm” için yaratıldı “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm”. Başkaları varlığa ve yüksekliklere Onun yanı sıra kavuşdular. Ona uymakla yükseldiler. Bunun içindir ki, kıyâmet günü, Âdem “aleyhisselâm” ve bütün başkaları, Onun sancağı altında bulunacaklardır. Sen ise, başka Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” Ona uyararak değil de, doğrudan doğruya kavuşduklarını söylüyorsun. Bu nasıl olur?

Cevâb: Muhammed Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” için, kendi hakikatinden Zât-i teâlâyâ yol olduğu gibi, her Peygamberin de “alâ nebiyyinâ ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” kendi hakikatlerinden Zât-i teâlâyâ kavuşduran yolları vardır. Bu yollardan, başkasına uyararak değil, kendi kendilerine kavuşurlar. Ümmetler böyle değildir. Peygamberlere uyararak, kendi yaradılışına uygun olan Peygamberlerin hakikatinden, aradıklarına kavuşurlar. Ümmetler kendi kendilerine kavuşamaz. Böyle olmakla beraber, başka Peygamberler kendi kendilerine kavuşsalar bile, vasl-ı uryânî değildir. Çünkü, Peygamberlerin sonuncusunun hakikati arada ince perdedir “aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”. Bunun için, gelen her feyz, önce bu hakikate gelir. Sonra buradan başkalarına ulaşır. Uymak demek de, uyulanın arada bulunması demektir. Bundan dolayı, Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” kendi kendilerine kavuşmaları, böyle uymaları ile birlikte bulunabilir. Ümmetlerin uymaları böyle değildir. Onların uymaları ile, kendi kendine kavuşmak birlikte olamaz. Bunu yukarıda birkaç yerde bildirdik.

Süâl: Yükselirken hayât sıfatına da kavuşulabilir mi?

Cevâb: Evet kavuşulabilir.

Süâl: (Hayât sıfatının sonu, Zât-i teâlâda yok olmaktır) dediniz. Kâmillerin, yok olmak makâmından ellerine geçen nedir? Yukarıda bildirdiğinize göre, hakikatlerin te'ayyünlerinin aynları ya'nî kendileri yok olmaz. (Eğer yokluk varsa, nazardır, görünüştedir. Aynın yok olması ilhâd ve zındıklık olur) demişdiniz?

Cevâb: Aynın yok olması, niçin lâzım olsun? Varlığını görememek yetiştir. Böyle nazarî yok olmakda da çeşidli mertebeler vardır. Burasını iyi anlamalıdır. Herşeyin doğrusunu Allahü teâlâ bilir. Doğru yolda gidenlere ve Muhammed Mustafâya uyanlara selâm olsun “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti vetteslîmâti etemmühâ ve ekmelühâ”!

295

İKİYÜZDOKSANBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hâci Yûsüf-i Keşmîriye yazılmışdır. (Nazar ber Kadem) ve (Sefer der Vatan) ve (Halvet der Encümen) bu yolun temel bilgilerinden olduğu bildirilmektedir:

Bizim yolumuzun “kaddesallahü teâlâ esrâre erbâbihâ” temel bilgilerinden birisi, **(Nazar ber Kadem)**dir. **(Nazar ber Kadem)** demek, bu yolda yükselirken, adımdan dahâ ileriye bakmamak ve adım atmadan önce yükselmek demek değildir. Çünkü, büyüklerimiz böyle yapmamışdır. Adımdan ileriye bakmak ve adımını, bakdığı yere atmak demektir. Çünkü, yüksek mertebelere çıkmak, önce bakmakla, bundan sonra adımını atmakla olur. Bakılan yere basınca, dahâ yukarıya bakılır. Sonra adım da oraya atılır. Bundan sonra, dahâ yükseğe bakılır. Böylece ilerlenir. Eğer, adım atılmıyacak yere bakmamalıdır denilirse, bu da doğru olmaz. Çünkü adım atılacak yer bitdikden sonra, dahâ yükseğe bakılmazsa, yüksek mertebelerden çoğuna varılamaz. Demek istiyoruz ki, ayak basılacak yerlerin sonu, sâlikin yaradılışına uygun olan mertebelere kadar değildir. Sâlikin yaradılışında varabileceği makâm, zillinde bulunduğu Peygamberin yaradılışında olan makâmın sonuna kadardır. Fekat adım atabileceği yerlere kendiliğinden varabilir. İkinci makâmlara, Peygambere uymakla varabilir. Yaradılışına uygun olan makâmdan ileriye adım atamaz. Fekat, ilerisini görebilir. Görüşü ne kadar keskin olursa olsun, zilli üzerinde bulunduğu Peygamberin gördüğü makâma kadar görebilir “alâ nebiyyinâ ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”. Çünkü, Peygambere uyanların büyükleri, Peygamberlerin kemâllerinin hepsinden pay alır. Fekat kendi kendine varabileceği ve Peygambere uymakla kavuşabileceği mertebelere kadar, ayak ve görüş birlikde ilerler. Bundan sonra, adım atamaz. Görüşü yalnız olarak ilerliyerek, Peygamberin görebileceği mertebelerin sonuna kadar yükselir. Görülüyor ki, Peygamberlerin görüşleri de, adımlarından dahâ yukarı çıkmaktadır “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”. Bunlara uyanların büyükleri de, bu büyüklerin gördüğü makâmları görebilirler. Peygamberlerin ayak basdıkları makâmlardan pay aldıkları gibi, gördükleri makâmlardan da pay alırlar. Peygamberlerin sonuncusunun “aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” ayak basdığı en son makâmın üstünde **(Görmek makâmı)** vardır. Bu makâm başkalarına âhîret için

söz verilmiştir. Başkalarına veresiye olan, Ona peşin olmuştur “aleyhi ve aleyhimüssalevatü vetteslîmât”. Ona uyanların yükseklerine bu makâmdan da pay vardır. Fekat bunlar için tam görmek yokdur. Fârisî beyt tercemesi:

***Hâfızın bağırması boşuna değildir;
Söylenecek, şaşılacak sözlerin yeridir!***

Yine sözümüze dönelim. Ayağın, görüşden ayrılması, hiçbir zemân gördüğü yere adım atmaması demek ise iyidir. Çünkü, böyle yapmak, yükselmeğe mâni’ değildir. Bunun gibi, insanın görünen ayağı ve bakışı demek denilirse de, yeri vardır. Çünkü, yürürken insanın gözleri öteye beriye dağılıyor. Birçok şeyler görüyor. Yürürken hep ayağının üstüne bakarsa, gönlünü toparlaması kolay olur. Böyle anlamak, (**Hûş der Dem**) kelimesine de uygun olmaktadır. Birinci kelime, öteye beriye bakarak gönlün dağılmasını önlemek içindir. Bu ikinci kelime ise, düşüncelerle gönlün dağılmasını önler.

Üçüncü kelime, (**Sefer der Vatan**)dır. Bu kelime, insanın kendinde seyr etmesi, ilerlemesidir. Bu yüksek yolda bulunan, nihâyetin bidâyetde yerleşdirilmesi, bu seyrden hâsıl olmaktadır. İnsanın kendinde seyr etmesi, bütün tarikatlerde var ise de, (**Seyr-i Âfâkî**) hâsıl olduktan sonradır. Bu yolda ise, seyre bu (**Seyr-i Enfüsü**)den başlanır. Seyr-i Âfâkî, Seyr-i Enfüsünün içine yerleşdirilmiştir. Bu yüksek yolda, bu bakımdan da, nihâyet bidâyetde yerleşdirilmiştir demek yerinde olur.

Dördüncü kelime, (**Halvet der Encümen**)dir. (**Sefer der Vatan**) denilen yolculuğa kavuşulunca, herkesin arasında da bu seyr yapılır. Dışardaki dağınıklıklar, içeri girmeğe yol bulamaz. Fekat, içeriye girecek yolları, kapıları, pencereleri kapamak lâzımdır. Herkesin arasında, söyliyen ve dinliyen ayrılığı olmamalı, gönlünde kimseye yer vermemelidir. Bunlar, başlangıçta güc olur. Uğraşmak lâzımdır. Fekat, yolda iken ve nihâyete varınca, kendiliğinden hâsıl olur. Hiç uğraşmak istemez. Herkesin arasında iken, kalbi toparlanmışdır. Gaflet içinde iken huzûrdadır. Bu sözden, müntehnin gönlünün dağınık olması ve olmaması eşiddir sanmamalıdır. Elbette başka başkadır. Bu söz, kalbdeki topluluk için, dışardaki dağınıklık ile topluluk arasında başkalık olmadığını anlatmaktadır. Böyle olmakla berâber, zâhîrle bâtını birbirine uygun olarak yapmak, zâhîrden de dağınıklığı gidermek dahâ iyi ve dahâ uygun olur. Allahü teâlâ, Müzzemmil sûresinin sekizinci [8] âyetinde, sevgili Peygamberine “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” meâlen buyuruyor ki: (**Rabbinin ismini zikr et. Gâfiller arasında bulunma!**)

Çok olur ki, insan zâhîrini dağınıklıktan kurtaramaz. Çünkü, ödenecek haklar, yapılacak vazîfeler vardır. Bunları yapmak için zâhîrin mahlûklara dağılması lâzım olur ve güzel olur. Fekat bâtının ya’nî kalbin ve rûhun mahlûklara dağılması, hiçbir zemân iyi değildir. Bâtın yalnız Hak teâlâ içindir. Demek oluyor ki, her bir kulun dörtde üçü Hak teâlâ için olacaktır. Bâtının temâmı ile zâhîrin yarısı. Zâhîrin ikinci yarısı, mahlûkların haklarını ödemek için kalır. Bu hakları ödemek, Allahü teâlânın emrlerine uymak olduğundan, zâhîrin bu yarısı da, Hak teâlâ için olmuş olur. Herşey, Ona dönecektir. Öyle ise, Ona kulluk ediniz! Vesselâm.

İKİYÜZDOKSANALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, oğlu hâce Muhammed Sa'îd "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz" hazretlerine yazılmışdır. Hak teâlânın sıfatlarının basît olduğunu, eşyâya bağlanmakla değişmediklerini bildirmektedir:

Âlemlerin rabbi olan Allahü teâlâyâ hamd olsun! Peygamberlerin en üstününe ve Onun temiz olan Âlinin ve Eshâbının hepsine salât ve selâm olsun! Allahü teâlâ, seni se'âdet-i ebediyeye kavuşdursun! Allahü teâlânın sıfatları, Onun zâtı gibi anlaşılabilir. Tâ'm basîtdirler. Hiç değişmezler. Meselâ, ilm sıfatı, hiç değişmez. Yayılmış, basîtdir. Önceki sonsuzdan, sonraki sonsuza kadar bilinenler ilm sıfatının bir yayılması ile bilinmektedirler. Kudret sıfatı da, olgun, geniştir. Herşey bu sıfatla var olmaktadır. Kelâm sıfatı da basîtdir, yayılmışdır, hiç değişmez. Ezelden ebede kadar, bu bir kelâmı söyleyicidir. Sekiz sıfatın hepsi böyledir. İlm sıfatının bilinen şeylere, kudret sıfatının yaratılmış ve yaratılacak şeylere bağlantıları çok ise de, bu sıfatlarda çokluk ve değişiklik yoktur. Hak teâlâ, herşeyi bilir ve herşeye gücü yeter. Fekat ilm ve kudret sıfatlarının hiçbirşeye, hiçbir ilişkisi yoktur. Akl, bunu düşünemez ve anlayamaz. Yalnız akla uyanlar, felsefeciler, böyle şey olamaz derler. Hak teâlâ herşeyi bilsin. Fekat, Onun ilmi hiçbirşeye bağlanmasın. Bunun gibi, herşeye gücü yetsin. Fekat, kudretin hiçbirşeye ilişkisi olmasın. Böyle şey olmaz derler. Bunlar bilmiyorlar mı ki, ezel ve ebed o mertebede, bir aradadır. Ân denecek zemânın bile orada yeri yoktur. O mâkama en yakın ve en uygun, ân kelimesinden başka birşey olmadığı için ân denilir. Ezeldeki ve ebeddeki varlıkların hepsi, o bir ânda vardır. Yok olanlar da, o bir ânda yoktur. O bir ânda bir kimseyi hem yok olarak, hem var olarak, hem dünyâyâ gelmeden önceki hâlini, hem çocukluğunu, hem gençliğini, hem ihtiyârlığını, hem diriliğini, hem ölümlüğünü, hem kabrde, hem haşrda, hem Cennetlerde olarak bilir. O ânın bu varlıklarla hiçbir ilgisi yoktur. Eğer bir ilgisi olursa, ânlıktan çıkar. Uzun zemân olur. Geçmiş zemân ve gelecek zemân ayrılır. Bu varlıklar, o bir ânda, hem vardılar, hem yokdurlar. Tâ'm basît, değişmez bir yayılmadır ki, bu varlıklardan hiçbiri ile bağlantısı yoktur. Bilinen şeylerin hepsi, ilm sıfatının bir yayılması ile bilinmektedir. Bu, şaşılacak bir şey değildir. Çünkü zıd olan, ters olan şeyler, bu makâmda ve bir zemânda, bir arada bulunmaktadırlar. O makâmda zemân yoktur. Zemânda da değişiklik yoktur ki, zemân denilsin. Bir kimse bir kelimeyi bir ânda hem ism olarak, hem fi'l olarak, hem geçmiş zemân, hem gelecek zemân olarak düşünebilir. Bunları bir ânda bir arada görüyorum der. Kelimenin çeşitli ve ters hâllerini bir arada gördüğüm gibi, kelimenin bunların hiçbiri ile ilgisi yoktur derse, akla uyanlar, felsefeciler buna karşı birşey diyemezler. Benzetmek gibi olmasın, bizim sözüme niçin karşı geliyorlar? İnanmakta niçin duraklıyorlar? Kimseden böyle birşey işitmedik derlerse, kimsenin söylememesi, olamaz demek değildir. Söylenilen, işitilen sözlere uymayan, onları değiştiren birşey de değildir. Sonsuz varlık mertebesine uygun olmıyan bir şey de değildir. Fârisî mısra' tercemesi:

Karpuzun Ebû Cehl karpuzu ile ne ilgisi var?

Bu sözümlüğü aydınlatmak için mahlûklar arasında şunu söyleyebiliriz: Birşey, bir sebeble bilinse, o sebep bilindiği zemân, o şey de bilinmiş olur demişlerdir. Bu şeyin bilinmesinde, zihn yalnız sebebe bağlanmaktadır. Bu şeyi bilmek, bunu ayrıca düşünmeğe lüzûm kalmadan, sebebinin bilinmesine bağlı olarak kendiliğinden hâsıl olmaktadır. Fekat felsefeciler, burada da, zihnin ikinci bir bağlantısı olmadıkca, bu şeyin bilineceğine inanmazlar. Bu bağlantı, doğrudan doğruya olmasa bile, lâzımdır derler. Fekat bundan dahâ yakın bir misâl bulamadım. Maksadımız anlatmaktır, inandırmak değildir. Herşeyin doğrusunu Allahü teâlâ bilir. Doğru yolda gidenlere ve Muhammed Mustafânın izinde olanlara salât ve selâm olsun “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti vettehıyyâti velberekât”!

297

İKİYÜZDOKSANYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mevlânâ Bedreddîn-i Serhendîye arabî olarak yazılmışdır. Hak teâlânın ihâtasını ve sereyânını açıklamaktadır:

Allahü teâlânın bu eşyâyı ihâta etmesi, [ya'nî kuşatması] ve bunlara sereyân etmesi, [ya'nî içine yayılması] sözleri, toplu birşeyin, bunu meydâna getiren parçaları, zerrelere ihâta etmesi ve onlara sereyân etmesi gibidir. Meselâ bir kelime, kendisinin bütün şekillerine, sereyân eder. Kelime, ism olunca, fi'l olunca ve harf olunca, bunların da parçaları olunca, geçmiş zemânı, gelecek zemânı, emr, yasak, masdar, ism-i fâil, ism-i mef'ûl, şartlı şartsız olunca, bir harf eklenince, iki harf eklenince, çeşidli ma'nâlar veren harfler eklenince, bunlar gibi dahâ nice hâller alınca, bu kelime değişmiş olmaz. Dahâ doğrusu, bütün bu hâller, kelimenin içinde yerleşmiş bulunmaktadır. İnsan aklı, kelimenin bu çeşidli hâllerine başka başka ma'nâlar verir. Hâlbuki dışarda var olan yalnız bu kelimedir. Bunun için hepsine bu kelime demek doğru olur. Lâkin her bir hâlin, kendine uygun özel bir ismi ve vazîfesi vardır. Bu ism ve vazîfe başka hâlde bulunmaz. Meselâ, zemân bildirirse, **(Fî'l)** olur. Zemân bildirmezse **(İsm)** denir. Birşeyi yalnız başına bildiremezse **(Harf)** denir. Geçmiş zemânı bildirince, **(Mâdî)** denir. Şimdiki ve gelecek zemânı bildirince, **(Müdârî)** denir. Dokuz sebebden ikisi birlikde bulunduğu zemân, **(Gayr-i münsarif)** denir. Bulunmazlarsa, **(Münsarif)** denir. Harf olunca, esre okutursa, **(Cârre)** denir. Üstün okutursa **(Nâsıba)** denir. Bunlardan birinin ismini başkası için söylemek ve birinin vazîfesini başkasına yaptırmak doğru bir iş olmaz. Dalâlet olur. Hepsî, bu bir kelime oldukları hâlde, müdârî yerine mâdî ve cârre yerine nâsıba denilemez.

Allahü teâlâ, herşeyi dahâ iyi bilir. Biz, şu kadar söyleyebiliriz ki, Allahü teâlânın varlığından inen mertebelerin herbirinin ismi ve vazîfeleri vardır. Bunlar, yalnız bu mertebe içindir. Varlığı lâzım olan zât ve hiçbirşeye muhtâc olmıyan zât, yalnız **(Cem')** ve **(Ulûhiyyet)** mertebesidir. Var ve yok olabilen zât ve muhtâc olan zât, **(Fark)** ve **(Mahlûk)** mertebesidir. Birinci mertebe **(Rübûbiyyet)** ve **(Hâlıkıyyet)** mertebesidir. İkinci mertebe, **(Ubûdiyyet)** ve **(Mahlûkiyyet)** mertebesidir. Bu ikisinden birinin ismini, ötekine söylemek ve nasıl olduklarını karışdırmak zındıklık olur, küfr olur. Mühlidlerden ve zındıklardan birçoğuna ne kadar şaşılrsa yeridir.

Bunlar nasıl oluyor da ikisini birbirine karıştırıyorlar? Birinin nasıl olduğunu, öteki için söylüyorlar. Mahlûklara Vâcibin sıfatlarını yakıştıyorlar. Vâcibe de, mümkünin sıfatlarını söylüyorlar. Hâlbuki, mümkünlerin çeşidli olduğunu ve her çeşidin de başka başka sıfatları bulunduğunu biliyorlar. Meselâ, ışılda ısı ve ışık enerjilerinin bulunduğunu, suda bunlardan birinin bulunmadığını, suyun soğuk ve ateşin sıcak olduğunu biliyorlar. Zevcelerinin, annelerinden başka olduğunu ve kendilerine karşı, yerlerinin ayrı olduğunu biliyorlar. İnsanları doğru yola kavuşturan ancak Allahü teâlâdır. Doğru yolda olanlara selâm olsun!

298

İKİYÜZDOKSANSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mîr seyyid Muhibbullah-i Mankpûriye yazılmıştır. Nihâyete kavuşmayı kısaca bildirmektedir:

Allahü teâlâ, anlayışını artdırın! Uzun zemândan beri seyr zillerdedir. Zille kavuşmakla, ayn ele geçmiş sanılmıştır. Şimdiye kadar, bunun aslına kavuşulamadı. Yalnız zille kavuşuldu. Bir kimsenin elindeki aynanın, o kimsenin zâtından değil, sûretini göstermekten nasîbi vardır. İşâretle bildiriyorum. İyi anlayınız!

Tarîkı bildirmek için kısaca ve işâretle yazılmış olanları bu makâma uygun bularak, bu mektûbda da yazdım. İyi anlayınız! Yolu bilen rehberden öğrenilen zikre çok devâm etmelidir. Allahü teâlânın fadlına, ihsânına sığınmalı. Ondaki (Vasl-ı uryân) dilemelidir. Bundan başka, her ne varsa, hepsi hayâldir. Doğru yolda gidenlere ve Muhammed aleyhisselâma uyanlara selâm olsun “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti etemmühâ ve minettehiyyâti ekmelühâ”!

299

İKİYÜZDOKSANDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, şeyh Ferîd-i Rahbolîye yazılmıştır. Başa gelen sıkıntıya sabr dilemekde, tâ’ûndan ölmenin kıymetini ve tâ’ûn olan yerden kaçmanın günâh olduğunu bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun sevgili Peygamberine salât ve selâm olsun! Din ve dünyâ se’âdetinize düâ ederim. Kıymetli mektûbunuz geldi. Sıkıntılarınızı yazıyorsunuz. Bekara sûresi yüzellialtıncı âyetinde meâlen, (Mü’minlere bir sıkıntı gelince, innâ lillah ve innâ ileyhi râcî’ûn derler) buyruldu. Sabr etmek ve dayanmak lâzımdır. Kazâya rızâ lâzımdır. Fârisî beyt tercemesi:

***Beni incitirsen çok, senden dönmem aslâ.
Hoş olur dayanmak, sevgilinin nazına.***

Şûrâ sûresi otuzuncu âyetinde meâlen, (Size gelen sıkıntılar, kendi kazandıklarınızdır. Çoğunu da afv edip, size göndermiyor) buyruldu. Rûm sûresi kırkbirinci âyetinde meâlen, (İnsanların yaptıkları işlerle, karada ve de-

nizde fesâd hâsil oldu. Herşey bozuldu) buyuruldu. Bu vebâ hastalığında, işlerimizin kötülüğünden dolayı, önce fâreler öldü. Çünkü, insanlara çok yakın olan bunlardır. İnsanların üremesine ve yer yüzüne yayılmalarına yarayan kadınlar, erkeklerden dahâ çok öldüler. Vebâ olan yerde, ölümden kaçıp da kurtulanlara yazıklar olsun! Kaçmayıp da ölenlere müjdeler olsun! Bunlar şehîd sevâbına kavuştular. Şeyh-ül-islâm şeyh Ahmed bin Alî bin Hacer-i Askalânî “rahmetullahi aleyh”, **(Bezî-ül-ma’ûn fî fadl-it-tâ’ûn)** kitâbında diyor ki, tâ’ûndan ölen kimseye sual sorulmaz. Çünkü, muhârebede ölen şehîd gibidir. Tâ’ûnda, Allahü teâlâ yazmadı ise bana zarar gelmez diyerek, Allah rızası için orada kalıp, başka bir hastalıkla ölen kimse de, sual ve azâb görmeyecektir. Çünkü, bu da düşmân karşısında nöbet bekleyen ölen kimse gibidir. Bunun gibi, büyük âlim imâm-ı Celâleddîn-i Süyûtî “rahmetullahi aleyh” **(Şerh-us-sudûr)** kitâbında, bu sözün doğru olduğunu bildirmektedir. Vebâ olan yerden kaçmayan ve ölmeyen kimse de, gâzîler ve mücâhidler ve belâlara sabr edenler gibidir. Herkesin bir **(Ecel-i müsem-mâ)**sı vardır ki, azalmaz ve çoğalmaz. Kaçıp da kurtulanlar, ecelleri gelmediği için ölmemiştir. Yoksa kaçmak, onları ölümden kurtarmış değildir. Kaçmayıp, sabr edip ölenler de, ecelleri geldiği için ölmüşlerdir. Vebâ olan yerden kaçmak, insanı kurtarmaz. Vebâ olan yerde sabr edip kalmak, insanı öldürmez. Vebâ olan yerden kaçmak, gazâda düşman karşısından kaçmak gibi büyük günâhtır. Kaçanların ölmemesi ve sabr edenlerin ölmesi, Allahü teâlânın mekridir, aldatmasıdır. Bekara sûresi yirmialtıncı âyetinde meâlen, **(Allahü teâlâ, onunla çoklarını yoldan çıkarıyor. Çoklarını da, doğru yola sokuyor)** buyuruldu. Sizin sabrınız ve dayanmanız ve müslimânların yardımlarına koşmanız ve imdâdlarına yetişmeniz işitildi. Allahü teâlâ, buna karşılık size çok iyilikler versin! Çocukların terbiyesinde ve sıkıntılarında dayanmakta üzülmeyiniz! Bunun için çok sevâb kazanacağınızı düşününüz! Dahâ ne yazayım? Vesselâm.

300

ÜÇYÜZÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, oğlu akl ve nakl bilgilerini toplamış olan hâce Muhammed Ma’sûm “sellemehullahü teâlâ” hazretlerine gönderilmiştir. Derin, ince bilgileri ve şaşılacak ma’rifetleri ve (Kabe-kavseyn ev-ednâ) makâmını bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun seçtiği kullarına selâm olsun! Olgun bir insan isimlerin ve sıfatların mertebelerini, ayrı ayrı geçerek tâm câmi’ olunca ve Allahü teâlânın isimlerinin ve sıfatlarının kemâllerine ayna olunca ve bu kemâllerin aynası olan kendi ademi, büsbütün görünmez olunca ve kemâllerden başka hiçbirşey görülmezse, ademin örtülmesi ile hâsil olan tâm Fenâdan sonra, o kemâllerin görünmesi ile hâsil olan Bekâyâ kavuşmakla şereflenir. Vilâyet makâmına ermiş olur. Bundan sonra, eğer Allahü teâlâ ezelde dilemiş ise, ârifin Bekâ bulmuş olduğu bu kemâller, ikinci olarak Zât-i teâlânın aynasında görünür. Bu zemân, **(Kabe-kavseyn)** ne demek olduğu anlaşılır. Aynada görünür demek, bu makâmında aynadaki şey ile ayna arasında, anlaşılamiyan bir bağlilik hâsil olur demektir. Yok-

sa, ortada ne ayna vardır, ne de aynada görünen birşey vardır. Allahü teâlâ birşeye benzetilemez. Ârifin bekâ bulduğu kemâller, Allahü teâlânın aynasında görülünce orada onlarla, anlaşılamiyan bir bağılık hâsıl olunca, ârifin kendisine dediği (Ben) kelimesi, o makâmda, o kemâllere söylenir. Kendini o kemâller olarak görür. Benliğin (**Kabe-kavseyn**) makâmında ulaştığı en son makâm burasıdır.

Oğlum, iyi dinle ve iyi anla! Güzelliğin ve iyiliğin görüldüğü sûretleri gösteren ayna canlı olsa ve bilici olsa, güzelliği, iyiliği göstermek ona tatlı olurdu. Bundan çok sevinirdi. Hakîkatî gösteren aynada, tatlı ve acı olmaz. Çünkü, lezzet ve elem, mahlûklarda olur. Fekat, o yüksek makâma uygun olan ve noksânlık ve değişiklik olmıyan birşey vardır. Fârisî beyt tercemesi:

***Hâfızın bağırması boşuna değildir;
söylenecek, şaşılacak sözlerin yeridir!***

O mertebede anlaşılma hâle gelen, bu kemâller, insandaki Âlem-i halka nisbetle Âlem-i emr gibidirler. (**Kendini anlıyan, Rabbini anlamış olur**) sözünün inceliğini buradan anlamalıdır. O yüksek aynada görünen kemâller, Zât-i ilâhîdeki topluluğun açılmış, yayılmış hâlleridir. O toplulukla anlaşılma bir bağlantı hâsıl etmişlerdir. Anlaşılma olarak birleşmişlerdir. Cemâl-i ilâhînin aynası olmuşlardır. O toplulukda, vehm ve hayâl bakımından bir açılmak, yayılmak hâsıl olmuştur. Bu da, ârifin benliğinin yükselmesine sebep olmuştur. Bu kemâl (**Ev-ednâ**) âyet-i kerîmesinde bildirilen makâmıdır. Fârisî mısra' tercemesi:

Buraya gelince, kalemin ucu kırıldı.

Nihâyetin nihâyeti, sonun sonu, işte bu kadar anlatılabilir. Yüksek mertebekiler de, bunu anlamaktan çok uzaktır. Câhillere için artık ne denilebilir? Yükseklerin seçilmişleri arasında da, bu ni'mete kavuşan ve bu ma'rifete erişen pekazdır. Fârisî beyt tercemesi:

***Dilenci evine, gelirse sultân,
ey hoca, sen bu işe şaşma hemân!***

Bu nihâyet, zuhûrlar, tecellîler bakımından nihâyetdir. Bundan sonra, hiçbir tecellî ve zuhûr olmaz. Arabî beyt tercemesi:

***Bundan sonrasını anlatmak çok incedir,
anlatmamak dahâ iyi olan da vardır.***

Doğru yolda gidenlere ve Muhammed Mustafânın izinde olanlara selâm olsun "aleyhi ve alâ âlihi ve alâ cem'îl-enbiyâ-i vel-mürselîn ve alâ âl-i küllîn ve alâ melâike-til-mukarrebîn salevâtü vetteslîmâtü vettehıyyâtü vel-berekâtü etemmühâ ve ekmelühâ ûlâhâ ve a'lâhâ ve edvâmühâ ve ebkâhâ ve e'amühâ ve eşmelühâ"! "

ÜÇYÜZBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mevlânâ Emânüllaha yazılmışdır. Peygamberliğin yakınlığı ve vilâyetin yakınlığı ve Peygamberliğin yakınlığına ulaşırdan yolları bildirmektedir:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Allahü teâlâya hamd olsun! Onun sevgili Peygamberi Muhammed aleyhisselâma salât ve selâm olsun! Oğlum mevlânâ Emânullah! Nübüvvet, Allahü teâlâya yakınlık demektir. Bu yakınlıkda, arada hiç zıl bulunmaz. Yükselirken, hep Hak teâlâya karşıdır. İnişinde, mahlûklara karşıdır. Böyle kurb, Peygamberler içindir “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”. Bu makâm yalnız bu büyüklere mahsûsdur “aleyhimüssalevâtü velberekât”. Bu makâmın sonuncusu, insanların en üstünü olan Muhammed aleyhisselâmdır “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm”. Hazret-i İsâ “alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm”, gökden yer yüzüne indikten sonra, Peygamberlerin sonuncusunun dînine uyacaktır. Böyle olmakla berâber, uyanlar ve hizmetciler, sâhiblerinin ni’metlerine, artıklarına kavuşurlar. Bunun için, Peygamberlere “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” uyanların üstünleri, Peygamberlerinin yakınlığından da pay alır. Bu makâmın bilgilerinden, ma’rifetlerinden ve kemâllerinden bir mîrâsa kavuşurlar. Fârisî mısra’ tercemesi:

Bir kulunu, herkesin işine sebep kılar.

Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” sonuncusunun izinde gidenlere, Ona uydukları için, Peygamberlik kemâllerinin verilmesi, Onun son Peygamber olmasını lekelemez “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm”. Bunu iyi anlamalıdır.

Oğlum iyi anla! Allahü teâlâ seni mes’ûd eylesin! İnsanı Peygamberlik kemâllerine kavuşduran yollar iki ana caddedir: Birinci yol, vilâyet makâmının kemâllerini birer birer geçiren caddedir. Bu yolda, zıllar tecellî eder. Sekr ma’rifetlerinden, vilâyet makâmına uygun olanlar hâsıl olur. Bu kemâlleri geçtikten ve bu tecellîler hâsıl olduktan sonra, Peygamberlik kemâllerine sıra gelir. Bu makâmda asla kavuşulur. Zıllere bakmak günâh sayılır. İkinci yolda, böyle vilâyet kemâlleri hâsıl olmaksızın, doğruca Peygamberlik kemâllerine kavuşulur. Bu ikinci yol, ana caddedir. Çabuk kavuşdurur. Peygamberlik kemâllerine kavuşan bir ârif, bu yolda, Allahü teâlânın dilediği kadar ilerler. Peygamberler “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” ve bunların Eshâbı da, bu büyüklere uydukları için böyle ilerlerler.

Birinci yol çok uzaktır. Geç kavuşdurur. Kavuşdurması da gücdür. Evliyâdan birçoğu “kaddesallahü teâlâ esrârehümül’azîz”, **(Vilâyet makâmı)**nda, inmek şerefine kavuşdukları zemân, iniş makâmalarında olan kemâlleri, **(Nübüvvet kemâlleri)** sanmışlardır. Mahlûklara karşı bulunmağı, onları çağırmağı makâmı olduğu için, Peygamberlik makâmının incelikleri anlamışlardır. Bu anlayışları, doğru değildir. Bu inişleri, çıkışları gibi, vilâyet yolculuğudur. Vilâyet makâmının üstünde, başka bir urûc ve nüzûl vardır ki, **(Peygamberlik yolu)**dur. Bunların, mahlûklara karşı olması, Peygam-

berlikde, mahlûklara karşı olmak gibi değildir. Bu çağırmaları, Peygamberlikde olan da'vetten başkadır. Ne yapsınlar? Vilâyet kemâllerinden dışarı çıkamamışlar. Peygamberlik kemâllerinin ne olduğunu anlamamışlar. Vilâyetin yarısı olan yükselişi, vilâyetin hepsi sanmışlar. İkinci yarısı olan nüzûlü, Nübüvvet makâmı anlamışlar. Fârisî beyt tercemesi:

Taş içindeki böcek sanır.

Yer ve gökler, hep orasıdır.

Bir sâlikin yalnız birinci yoldan kavuşması ve vilâyetle nübüvvetin kemâllerini birlikde elde etmesi ve bu iki makâmın kemâllerini birbirinden ayırması ve herbirinin urûcunu ve nüzûlünü ayrı ayrı yapması ve nübüvvetin vilâyetden dahâ üstün olduğunu anlaması hâsıl olabilir. İkinci yoldan kavuşanlar için, vilâyet makâmının kemâlleri, ayrı ayrı hâsıl olmaz ise de, vilâyetin özü, toplu olarak, çok iyi olarak ele geçer. Hattâ, vilâyet sâhibleri, vilâyetin kabûğuna varmışlardır. O ise, vilâyetin özüne varmıştır. Evet, vilâyet sâhiblerine hâsıl olan sekr bilgileri ve zil tecellîleri, onda çok az bulunur. Fekat bu ayrılık, vilâyet sâhiblerinin dahâ üstün olduklarını göstermez. Hattâ, ikinci yoldan kavuşmuş olan ârif, bu bilgileri ve görünenleri aşağılık bilir. Bunlara bakmaktan utanır. Belki onları, günâh ve edepsizlik bilir. Çünkü asla kavuşmuş olan, bu aslın zillerinden, görüntülerinden kaçınır. Onlara bakmaktan sıkılır. Zillere tutulmak, asla kavuşmamaktır. Asla kavuşduktan sonra, zil görünmez olur. Zille bakmak edepsizlik olur.

Yavrum! Peygamberlik kemâlleri, ancak Allahü teâlânın ihsânı ile hâsıl olur. Çalışmakla, uğraşmakla, bu büyük ni'met ele geçemez. Hangi çalışmak, bu büyük ni'meti ele geçirebilir? Hangi riyâzetler ve mücâhedeler bu yüksek ni'mete kavuşdurabilir? Vilâyet kemâlleri böyle değildir. Bunların başlangıcı elde edilebilir. Riyâzet ve mücâhede ile hâsıl olabilir. Pekaz kimseyi, çalışmadan, uğraşmadan da, vilâyet ni'metine kavuşdurabilirler. Vilâyet, Fenâ ve Bekâ demektir. Fenâ ve Bekâ da, Allahü teâlânın ihsânıdır. Çalışarak, başlangıçları elde edildikten sonra, Allahü teâlâ, dilediğini, Fenâ ve Bekâ ni'metini ihsân ederek şereflendirir. O Serverin “aleyhi ve alâ cemî'il enbiyâ-i vel-mürselîn ve alelmelâiketel-mukarrebîn ve alâ ehl-it-tâ'ati ecma'in salevâtü vetteslîmât” Peygamber olduğu bildirilmeden önce ve ondan sonra mücâhedeler yapması, bu ni'mete kavuşmak için değildi. Başka fâideler içindi. Hesâbın az olması, insanlıkla yapılan yanlışlıkların giderilmesi, derecelerin yükselmesi, yimesi, içmesi olmıyan melekle konuşmakta edebi gözetmesi, Peygamberlik makâmında lâzım olan hârikaların, mu'cizelerin çok olması gibi incelikler içindi. Peygamberler “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” bu ni'mete, aracısız, geçidsiz olarak kavuştu. Peygamberlerin “aleyhimüssalevâtü vettehyyât” Eshâbı onlara uydukları için, vâris oldular. Peygamberlerinin “aleyhimüssalevâtü velberekât” aracılığı ile bu ni'metle şereflendiler. Peygamberlerden ve Eshâbından sonra “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” çok az kimse, bu ni'metle şereflenmiştir. Başkasına da uymakla, vâris olmakla bu ni'meti ihsân etmeleri câizdir. Fârisî beyt tercemesi:

***Rûh-ul-kudsün feyzleri gelirse yine,
Îsânın yapıldığını, yapar herkes de.***

Bu ni'metin, Tâbi'înin büyüklerine de ışık salmış olduğunu sanırım “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în”. Tebe'ı tâbi'înin büyüklerine de gölgesi düşmüş olduğunu umarım. Onlardan sonra, örtünmeğe başladı. Resûlullahın bi'setinden bin sene geçtikden sonra “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât”, Peygamberlerin sonuncusuna uymak ve Ona vâris olmakla, bu ni'met, yine meydâna çıktı. Sonra gelenleri, önce gelenlere benzetdi. Fârisî beyt tercemesi:

*Dilenci evine gelirse sultân,
ey hoca, sen bu işe şaşma hemân!*

Doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafânın izinde gidenlere selâm olsun “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve ekmelühâ”!

302

ÜÇYÜZİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, zâhir bilgilerini toplamış ve bâtın sırlarına kavuşmuş olan oğlu şeyh Muhammed Ma'sûm hazretlerine yazılmışdır. Vilâyet-i evliyâ ve Vilâyet-i enbiyâ ve Vilâyet-i mele-i a'lâ arasındaki farklar ve Peygamberliğin, Evliyâlıktan üstün olduğu bildirilmektedir:

Allahü teâlâ anlayışını artdırın! (**Vilâyet**), evliyâlık demektir. Allahü teâlâyâ yakın olmaktır. Bu yakınlık, araya zıl karışmadan olamaz. Arada perdeler bulunur. Evliyânın vilâyetinde zıl olduğu meydândadır. Peygamberlerin vilâyeti “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” her ne kadar zillerden kurtulmuş ise de, isimlerin ve sıfatların perdeleri araya karışır. (**Vilâyet-i mele-i a'lâ**) “alâ nebiyyinâ ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”, her ne kadar, isimlerin ve sıfatların perdelerinin üstünde ise de, Zât-i ilâhînin i'tibârlarının ve şü'ûnun perdelerinden kurtulamaz. Kendisine zıl hiç karışmayan makâm, yalnız (**Nübüvvet**) ve (**Risâlet**)dir. Bu makâm, sıfatların ve i'tibârların perdesi üstündedir. Bundan dolayı, Peygamberlik, Evliyâlıktan üstündür. Nübüvvetin yakınlığı, zâtaadır, asladır. Nübüvveti ve inceliğini anlıyamayan, vilâyeti, nübüvvetden dahâ üstün sanır. Görülüyor ki (**Vüsûl**), ya'nî kavuşmak, nübüvvet mertebesindedir. (**Hüsûl**) ise, vilâyet makâmındadır. Çünkü, zıl karışmadan hüsûl olmaz. Vüsûl ise, zıllerin dışındadır. Bundan başka, hüsûlün sonunda, ikilik kalkar. Vüsûlün sonunda ise, ikilik vardır. İkiliğin kalkması, (**Evliyâlık makâmı**)na uygundur. İkiliğin kalması ise, (**Nübüvvet makâmı**)na yakışır. İkiliğin kalkması, vilâyet makâmına uygun olduğu için, vilâyet makâmında, her zemân sekr bulunur. Nübüvvet mertebesinde ikilik bulunduğu için, bu mertebede hep sahv, şü'ûr bulunur. Bundan başka, ister sûretlerle, şekillerle olsun, ister renklerin ve nûrların perdeleri altında olsun, bütün tecellîler vilâyet makâmlarında ve bu makâmın başlangıcında olur. Nübüvvet mertebesinde ise, asla vüsûl nasîb olmuşdur. Tecellîlere ve zuhûrlara lüzûm kalmamıştır. Çünkü bunlar, aslın zılleri, görüntüleridir. Asl mertebesine varmadan önce, başdan ilerlerken de bu tecellîlere ihtiyâc yoktur. Eğer, asla vilâyet yolundan yükseliyorsa, tecellîler olur. Fekat, bu tecellîler Peygamberlik kemâlâtına kavuşduran yoldan değil, vilâyet yolundan gelmektedir. Sözüün kısası, te-

cellîler ve zuhûrlar, zillerden olur. Zillere bağı olmakdan kurtulmuş olanlar, tecellîlere muhtâc olmakdan kurtulmuş olanlar, tecellîlere muhtâc olmazlar. Vennecmi sûresindeki, **(Gözü hiç ayrılmadı)** âyet-i kerîmesinin inceliğini buradan anlamalıdır.

Yavrum! Aşk feryâdları, muhabbet gürültüleri, aşırı istek gösteren bağırma, kavuşamamak üzüntüsünden doğan inilti, vecd, tevâcüd, çırpınmak, zıplamak gibi şeylerin hepsi, zillerin makâmında olur. Tecellîlerde, zillerin görünmesinde hâsıl olur. Asla kavuşduktan sonra, bunların hiçbiri olamaz. Bu makâmda muhabbet, ibâdetlere sarılmak ile kendini gösterir. Âlimlerin bildirdiklerini yapmak ister. Bundan başka olan zevkli ve şevkli şeyler burada yoktur. Tesavvufçulardan çoğu, böyle şeyleri muhabbet sanmışlardır.

Yavrum! İyi dinle ki, Vilâyet makâmında ikiliğin giderilmesi istenildiği için, Evliyâ, irâdelerini yok etmeğe uğraşırlar. Bâyezîd-i Bistâmî hazretleri, (İstemekten kurtulmamı istiyorum) dedi. Nübüvvet mertebesinde ikiliği yok etmek lâzım olmadığı için, irâdeden kurtulmak istenilmez. Çünkü irâde, kâmil sıfatlardan biridir. Eğer irâdeye bir aşağılık bulaşmış ise, irâdenin bir aşağı şeye bağlanmasından olmuştur. Demek ki, irâde sıfatını pis şeye, beğenilmeyen şeye bağlamamalıdır. Hep Hak teâlânın beğendiği şeyleri istemelidir.

Bunun gibi, Vilâyet makâmında, insanlık sıfatlarının hepsinden kurtulmağa çalışır. Nübüvvet mertebesinde ise, bu sıfatların kötü şeylere bağlanmaması aranılır. Bu sıfatların kendileri, kâmidirler. İlm sıfatının kendisi, kâmil sıfatlardan biridir. Eğer buna bir aşağılık gelmiş ise, kötü bir şeye bağlandığı içindir. Demek ki, bunu kötü şeylere bağlamamak lâzımdır. Yoksa, sıfatın kendisini yok etmek lâzım değildir. Bütün sıfatlar da, hep böyledir. Öyle ise, Nübüvvet makâmına Vilâyet yolundan gelen kimsenin, yolda iken, sıfatların kendini yok etmesi lâzımdır. Vilâyet yolundan gelmeyen bir kimsenin, sıfatların kendilerini yok etmesi lâzım olmayıp, bu sıfatların kötü şeylere bağlanmalarını yok etmesi lâzımdır.

Yukarıda bildirilen vilâyet, zillerde olan vilâyetdir. Buna **(Vilâyet-i sugrâ)** veyâ **(Vilâyet-i evliyâ)** denir. **(Vilâyet-i enbiyâ)** başkadır. Zilden ileri geçmiştir. Bu vilâyetde, insanlık sıfatlarının kötü şeylere bağlanmasını yok etmek lâzımdır. Sıfatların kendilerini yok etmek lâzım değildir. Sıfatların kötü şeylere bağlanmaları yok edilince, **(Vilâyet-i enbiyâ)** hâsıl olur “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”.

Vilâyet-i enbiyâdan sonra olan yükselmeler, **(Kemâlât-i nübüvvet)** makâmında olur. Bundan anlaşılıyor ki, Vilâyetin aslı olmadan, Nübüvvet olamaz. Çünkü Vilâyet, Nübüvvetin başlangıcıdır. Fekat kemâlât-i nübüvvet kavuşmak için, zillerdeki vilâyet hiç lâzım değildir. Birçok Evliyâda, bu da bulunur. Birçoğunda ise, bu vilâyetden hiç geçilmez. Burasını iyi anlamalıdır.

Sıfatların kendilerini yok etmek, bunların kötü şeylere bağlanmalarını yok etmekten dahâ gücdür. Bundan dolayı Peygamberlik kemâlâtına kavuşmak, vilâyet kemâlâtına kavuşmaktan dahâ kolay ve dahâ çabuk olur. Asla kavuşmakta olan herşeyde de, böyle kolaylık ve çabukluk vardır. Asl-

dan uzaklaştıkça, kolaylık ve çabukluk azalır. Herkes bilir ki, aslın kimyâsı, ya'nî kıymetli maddesi çok olan filizinden, bu maddeyi elde etmek, kolay bir iş ile ve çabuk hâsıl olur. Kıymetli maddesi az olan bir filizin işlenmesinde sıkıntılar ve güçlükler artar. Kıymetli maddeye kavuşmak için, bütün bir ömür elden gider, yine de kavuşamaz. Şöyle böyle ele geçenler de, kıymetli maddeye benziyebilir. Çok olur ki, benzeyiş de, zemânla yok olarak, kendi aslına döner. Yalancılık ve adam aldatmak olur. Madde filizinin aslına kavuşan, böyle değildir. Maddeye kolay işle ve çabuk kavuştuğu gibi, yalancılık ve aldatmak tehlikesi de yokdur.

Bu yolun sâliklerinden birçoğu, güç riyâzetler ve ağır mücâhedeler çekerek, zillerden bir zille kavuşdukları zemân, güc riyâzetler ve ağır mücâhedelerle aranılana kavuşulur diyorlar. Bundan dahâ kısa, başka bir yolun bulunduğu ve nihâyetin nihâyetine kavuşdurduğunu bilmiyorlar. Allahü teâlâ ihsân ve ikrâm ederek seçtiği kulunu bu yolla kavuşdurur. Onun için bu yola (**İctibâ**) yolu denir. Onların seçtikleri ve mücâhede çekdikleri yola (**İnâbe**) yolu denir. İnâbe yolundan kavuşanlar pekazdır. İctibâ yolundan kavuşanlar pek çokdur. Peygamberlerin hepsi “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât”, İctibâ yolundan gitdiler. Peygamberlerin Eshâbı da, onlara uydukları için, vâris olarak, ictibâ yolu ile vâsıl oldular. İctibâ yolunda riyâzetler çekmek, kavuşmak ni'metine şükr etmek içindir. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” efendimize birisi sordu: (Geçmişdeki ve gelecekteki günâhlarınızın hepsi afv ve magfîret olunmuş iken, niçin bu kadar riyâzetler çekiyorsunuz?) Cevâbında: (**Şükr edici kul olmayayım mı?**) buyurdu. İnâbet yolunda gidenlerin mücâhedeleri ise, kavuşabilmek içindir. Aralarındaki farkı düşününüz! (**İctibâ yolu**), çekip götürmek yoludur. (**İnâbet yolu**) ise, gitmek yoludur. Götürmek ile gitmek arasındaki fark, pek büyüktür. Çabuk çekerler ve çok uzaklara kavuşdururlar. Yavaş giderler ve yolda kalırlar. Behâüddîn-i Buhârî “kuddise sirruh” hazretleri, (Biz ihsân olunmuşlardanız!) buyurdu. Evet, ihsân edilmemiş olsa, başkalarının nihâyeti, bunların bidâyetinde nasıl yerleşdirilmiş olur? Bu, Allahü teâlânın öyle bir ihsâmıdır ki, dilediğine verir. Allahü teâlâ, büyük ihsân sâhibidir.

Yine sözüme dönelim. Bu fakîr, yüksek hocama “kuddise sirruhümâ” yazdığım mektûblardan birinde, bütün istediklerim ortadan kalkmışdır. Fekat, isteğin kendisi dahâ yerindedir, demişdim. Bir zemân sonra, bu isteğin de, istenilen şeyler gibi yok olduğunu bildirmişdim. Hak teâlâ, Peygamberlerine vâris yapmakla şereflendirince “aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” irâdenin kötü şeylere bağlanmasının yok olduğunu anladım. Irâdenin kendisi yok olmamışdı. Irâdenin kötü şeylere bağlanmasının yok olması için önce kendisinin yok olması lâzım gelmez. Çok olur ki, yalnız Allahü teâlânın lutfü ve ihsânı ile öyle şeylere kavuşulur ki, uğraşmakla ve sıkıntılar çekmekle, bunun onda biri elde edilemez.

Oğlum! Vilâyet makâmında, dünyâdan ve âhiretten vaz geçmek lâzımdır. Âhirete bağlanmağı, dünyâyâ bağlanmak gibi bilmelidir. Âhiret için çalışmanın, dünyâ için çalışmak gibi iyi olmadığını bilmelidir. İmâm-ı Dâvüd-i Tâî buyuruyor ki, (Selâmete kavuşmak istersen, dünyâdan selâmet bul, kurtul! Kıymetlenmek istersen, âhiret için eğilme!). Tesavvuf bü-

yüklerinden biri buyuruyor ki, Âl-i İmrân sûresi yüzelliikinci âyetinin, **(Dünyâyı isteyenleriniz ve âhreti isteyenleriniz)** meâl-i şerfi ikisini isteyenleri de şikâyet etmektedir. Kısacası, **(Fenâ)**, Hak teâlâdan başka herşeyi unutmak demektir. Dünyâyı da, âhreti de unutmak lâzımdır. Fenâ ve Bekâ, vilâyetin birer parçalarıdır. Bunun için, vilâyetde, âhreti unutmak lâzımdır. Kemâlât-i nübüvvet mertebesinde âhrete gönül bağlamak iyidir. Âhret için çalışmak beğenilir, makbûl olur. Hattâ, bu makâmda yalnız âhret için çalışılır. Yalnız âhret düşünülür. Secde sûresi onaltıncı âyetinde meâlen, **(Rablerinin azâbından korkarak ve rahmetini umarak düâ ederler)** ve İsrâ sûresi elliyedinci âyetinde meâlen, **(Rablerinden çekinirler ve azâbından korkarlar)** ve Enbiyâ sûresi kırkdokuzuncu âyetinde meâlen, **(Onlar kıyâmet gününden merhamet umarlar)** buyurulmuştur ki, bu makâm sâhiblerinin hâlini göstermektedir. Bunlar, âhret hâllerini düşünerek ağlarlar. Kıyâmet hâllerinin korkusundan sızlarlar. Kabr fitnesinden her zemân, Allahü teâlâyâ sığınır. Cehennem azâbından kurtulmak için, Ona yalvarırlar. Bunlara göre, âhretten korkmak, Allahü teâlâdan korkmak demektir. Allahü teâlâyı istemek ve sevmek, âhreti istemek ve sevmektir. Çünkü Allahü teâlâyâ kavuşmak, âhretde va'd edilmiştir ve Allahü teâlânın kulundan rızâsı, âhretde belli olacaktır. Hak teâlâ, dünyâyı sevmez. Âhreti sever. Sevilmeyen, sevilen ile hiçbirşeyde bir tutulamaz. Çünkü, sevilmeyenden yüz çevrilir, beğenilene dönülür. Beğenilenden yüz çevirmek, sekrdir. Allahü teâlânın da'vet etmesine ve beğenmesine karşı gelmektir. Yûnus sûresi yirmibeşinci âyetinde meâlen, **(Allahü teâlâ, Dârüs-selâma çağırıyor)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîme sözümüze şahiddir. Allahü teâlâ, aşırı olarak ve sıkı olarak âhrete çağırılmaktadır. Âhretten yüz çevirmek, Hak teâlâyâ karşı gelmek olur. Onun beğendiği şeyi ortadan kaldırmağa uğraşmak olur. İmâm-ı Dâvüd-i Tâî, çok büyük olduğu hâlde, vilâyetde ileri gitmiş olduğundan, **(Âhreti istememek kerâmetdir)** dedi. Eshâb-ı kirâmın "aleyhimürrıdvân" hepsinin âhret için çalışdıklarını, âhret azâbından titrediklerini bilmiyormuş gibi konuştu. Hazret-i Ömer-ül-Fârûk "radıyallahü anh" birgün, deve üstünde, bir sokaktan geçiyordu. Birisi Vettûri sûresinin yedinci âyetini okuyordu. Meâl-i şerfi, **(Rabbinin azâbı elbette vardır. Onu önliyecek yoktur)** olan âyet-i kerîmeyi işitince, aklı başından gitti. Deveden aşağı yıkıldı. Kaldırıp evine götürdüler. Günlerce hasta yatdı. Herkes, ziyâretine gelirdi. Evet, sona varmadan önce, Fenâ makâmında iken, dünyâ ve âhret unutulur. Âhrete bağlılığın, dünyâyâ bağlılık gibi olduğu sanılır. Fekat, Bekâ şerefi ile şereflenerek, nihâyete kavuşunca ve nübüvvet kemâlâtı ışık salınca, her ân âhret düşüncesi ve Cehennem korkusu vardır. Bundan Allahü teâlâyâ sığınmaktadır. Rabbinden Cenneti istemektedir. Cennetin ağaçları, nehrleri ve hûrîleri, gilmânı, dünyâda olanlara hiç benzemez. Bunlarla hiçbir ilgileri yoktur. Hattâ, bunların zıddı, tersidirler. Kızmak ile beğenmek birbirinin tersi oldukları gibidirler. Cennetin ağaçları, nehrleri ve orada olan herşey, dünyâdaki ibâdetlerin, iyiliklerin sonuçları, meyveleridir. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Cennetde ağaç yoktur. Oraya çok ağaç dikipiniz!)**. Oraya ağacı nasıl dikelim dediklerinde, **(Tesbîh, tahmîd, temcîd ve tehlîl okuyarak)** buyurdu. Ya'nî, **(Sübhânallahi velhamdü lillahi ve lâ ilâhe illallahü vallahü ekber)** diyerek Cennete ağaç dikipiniz bu-

yurdu. Bir hadîs-i şerîfde, **(Bir kimse, Sübhânallahil’azîm ve bi-hamdihi derse, onun için Cennetde bir ağaç fidanı dikilir)** buyurdu. Görülüyor ki, Cennet ağacı, dünyâda harfler ve sesler şeklinde, bu kelimeye yerleştirilmiş olduğu gibi, Cennetde, bu kemâller ağaç şeklinde bulunmaktadır. Bunun gibi, Cennetde bulunan herşey, dünyâdaki ibâdetlerin, iyi işlerin netîceleridir. Allahü teâlânın kemâllerinden herhangi biri, bu dünyâda, iyi sözlerde ve iyi işlerde yerleştirilmiş olduğu gibi, bu kemâlât, Cennetde, lezzetler, ni’metler perdesi altında meydâna çıkar. Bunun içindir ki, oradaki lezzetleri, ni’metleri Allahü teâlâ beğenir. Bunları tadmak, Cennetde sonsuz kalmağa ve Allahü teâlâyâ kavuşmağa sebep olur. Zevallı Râbî’â “rahmetullahi aleyhâ” eğer bu inceliği anlamış olsaydı, Cenneti yakıp yok etmeği düşünmezdi. Ona bağlılığı, Allahü teâlâyâ bağlılıktan başka sanmazdı!

Dünyâ lezzetleri, dünyâ ni’metleri böyle değildir. Bunların başlangıcı hep kötülük ve aşağılıktır. Bunların netîceleri, âhîret ni’metlerinden mahrûmluktur. Allahü teâlâ, bizi bundan korusun! Dünyâ lezzetleri, eğer islâmiyyetin mubâh etdiklerinden ise, âhîretde bunların hesâbı olacaktır. Allahü teâlâ, eğer merhamet etmezse, hesâba çekilenlerin vay hâline! Eğer mubâh olmıyan lezzetler ise, azâb yapılacaktır. Yâ Rabbî! Kendimize zulm etdik. Eğer bizi afv ve mağfiret etmezsen, bizlere acımazsan çok ziyân ederiz. Görülüyor ki, dünyâ lezzetleri başka, âhîret lezzetleri başkadır. Dünyâ lezzetleri zehrdir. Âhîret lezzetleri, fâideli ilâcdır. Âhîreti, yâ mü’minlerin câhilleri düşünür, yâhud da, en yüksek olanlar düşünür. En yüksek olmıyanlar âhîret için üzülmezler. Kerâmet, âhîret için üzülmemekdir derler. Fârisî mısra’ tercemesi:

Onlar onlardır; ben de böyleyim yâ Rab!

303

ÜÇYÜZÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, müezzîn hâcî Yûsüfe yazılmışdır. Ezân kelimelerinin ma’nalarını bildirmektedir:

Evvelâ Allahü teâlâyâ hamd ederim! Sevgili Peygamberine salevât eder, iyilikler dilerim! Biliniz ki, ezânın kelimeleri yedidir:

ALLAHÜ EKBER: Allahü teâlâ, büyüktür. Ona birşey lâzım değildir. Kullarının ibâdetlerine de muhtâc olmaktan büyüktür. İbâdetlerin, Ona hiç bir fâidesi yoktur. Bu mühim ma’nâyı, zihnlere iyi yerleştirmek için, bu kelime, dört kerre söylenir.

EŞHEDÜ EN LÂ İLÂHE İLLALLAH: Kibriyâsı, büyüklüğü ile ve kimsenin ibâdetine muhtâc olmadığı hâlde, ibâdet olunmağa Ondandır başka kimsenin hakkı olmadığına şehâdet eder, elbette inanırım. Hiçbirşey Ona benzemez.

EŞHEDÜ ENNE MUHAMMEDEN RESÛLULLAH: Muhammedin “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm”, Onun gönderdiği Peygamberi olduğuna, Onun istediği ibâdetlerin yolunu bildirici olduğuna ve Allahü teâlâ-

ya, ancak Onun bildirdiği, gösterdiği ibâdetlerin, yaraşır olduğuna şehâdet eder, inanırım.

HAYYE ALESSALÂH, HAYYE ALELFELÂH: Mü'minleri, felâha, se'âdete, kurtuluşa sebep olan, nemâza çağırان iki kelimedir.

ALLAHÜ EKBER: Ona lâyük bir ibâdeti kimse yapamaz. Herhangi bir kimsenin ibâdetinin Ona lâyük, yakışır olmasından, çok büyükdür, çok uzaktır.

LÂ İLÂHE İLLALLAH: İbâdete, karşısında alçalmağa müstehak olan, hakkı olan ancak Odur. Ona lâyük bir ibâdeti kimse yapamamakla berâber, Ondan başka kimsenin ibâdet olunmağa hakkı yoktur.

Nemâzın şerefine büyüklüğünü, onu herkese haber vermek için seçilmiş olan, bu kelimelerin büyüklüğünden anlamalıdır. Fârisî mısra' tercesesi:

Senenin bereketi, behârından belli olur.

Yâ Rabbî! Peygamberlerin efendisi, en üstünü hurmetine ve şerefine "aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" bizleri, istediğin gibi nemâz kılanlardan ve azâbından kurtulanlardan eyle! Âmîn.

304

ÜÇYÜZDÖRDÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, mevlânâ Abdül-hayy için yazılmıştır. Kur'ân-ı kerîmin birçok yerinde, (A'mâl-i sâliha) işliyenlerin Cennete girecekleri bildirilmektedir. Bunu açıklamakda ve şükr etmeği ve nemâzın esrârını bildirmektedir:

Allahü teâlâya hamd etdikden ve Peygamberimize "sallallahü aleyhi ve sellem" salevât getirdikten sonra, se'âdet-i ebediyeye erişmenize düâ ederim. Allahü teâlâ, birçok âyet-i kerîmede, a'mâl-i sâliha işliyen mü'minlerin, Cennete gireceklerini bildiriyor. Bu (Amel-i sâlih)lerin [ya'nî yarar işlerin] neler olduğunu, çok zemândan beri araşdırıyordum. İyi işlerin hepsi mi, yoksa birkaçı mı diyordum. Eğer, iyi şeylerin hepsi olsa, bunları kimse yapamaz. Birkaçı ise, acabâ hangi iyi işler isteniliyor? Nihâyet, Allahü teâlâ, lutf ederek şöyle bildirdi ki, (A'mâl-i sâliha), islâmın beş rüknü, direğidir. Islâmın bu beş temelini, bir kimse hakkı ile, kusûrsuz yaparsa, Cehennemden kurtulması kuvvetle umulur. Çünkü bunlar, aslında sâlih işler olup, insanı günâhlardan ve çirkin şeyleri yapmaktan korur. Nitekim, Ankebût sûresi, kırkbeşinci âyetinde meâlen, **(Kusûrsuz kılınan bir nemâz, insanı pis, çirkin işleri işlemekten korur)** buyuruldu. Bir insana, islâmın beş şartını yerine getirmek nasîb olursa, ni'metlerin şükrünü yapmış olur. Şükrü yapınca, Cehennem azâbından kurtulmuş olur. Çünkü, Nisâ sûresi, yüz kırkaltıncı âyetinde meâlen, **(İmân eder ve şükr ederseniz, azâb yapmam)** buyuruldu. O hâlde, islâmın beş şartını yerine getirmeğe cân ve gönülden çalışmalıdır.

Bu beş arasında bedenle yapılacakların en mühimmi, nemâzdır ki, dînin direğidir. Nemâzın edeblerinden bir edebi kaçırılmıyarak kılmağa gayret et-

melidir. Nemâz temâm kılınabildi ise, islâmın esâs ve büyük temeli kurulmuş olur. Cehennemden kurtaran sağlam ip yakalanmış olur. Allahü teâlâ, hepimize “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’in” doğru dürüst nemâz kılmak nasîb eylesin!

Nemâza dururken, (**Allahü ekber**) demek, (Allahü teâlânın, hiçbir mah-lûkun ibâdetine muhtâc olmadığını, her bakımdan hiçbirşeye ihtiyâc olmadığını, insanların nemâzlarının, Ona fâidesi olmayacağını) bildirmektedir. Nemâz içindeki tekbîrler ise, (Allahü teâlâyâ karşı yakışır bir ibâdet yapmağa liyâkat ve gücümüz olmadığını) gösterir. Rükü’deki tesbîhlerde de, bu ma’nâ bulunduğu için, rükü’den sonra, tekbîr emr olunmadı. Hâlbuki, secde tesbîhlerinden sonra emr olundu. Çünkü, secde tevâdu’ ve aşağılığın en ziyâdesi ve zillet ve küçüklüğün son derecesi olduğundan, bunu yapınca, hakkı ile, tâm ibâdet etmiş sanılır. Bu düşünceden korunmak için secdelerde yatıp kalkarken, tekbîr söylemek sünnet olduğu gibi, secde tesbîhlerinde a’lâ demek emr olundu. Nemâz, mü’minin mi’râcı olduğu için, nemâzın sonunda, Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” mi’râc gecesinde söylemekle şereflendiği kelimeleri [ya’nî, ette-hıyyâtü...yü] okumak emr olundu. O hâlde, nemâz kılan bir kimse, nemâzı kendine mi’râc yapmalı. Allahü teâlâyâ yakınlığının nihâyetini nemâzda aramalıdır.

Peygamberimiz “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” buyurdu ki, (**İnsanın, Rabbine en yakın olduğu zemân, nemâz kıldığı zemândır**). Nemâz kılan bir kimse, Rabbi ile konuşmakta, Ona yalvarmakta ve Onun büyüklüğünü ve Ondan başka herşeyin hiç olduğunu görmektedir. Bunun için, nemâzda korku, dehşet, ürkemek hâsıl olacağından, tesellî ve râhat bulması için, nemâzın sonunda, iki def’a selâm vermesi emr buyuruldu. Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” bir hadîs-i şerîfde, (**Farz nemâzdan sonra 33 tesbîh, 33 tahmîd, 33 tekbîr ve bir de tehlîl**) emr etmiştir. Bunun sebebi, bu fakîrin anladığına göre, nemâzdaki kusûrlar (**Tesbîh**) ile örtülür. Lâyık olan, tâm ibâdet yapılamadığı bildirilir. (**Tahmîd**) ile, nemâz kılmakla şereflenmenin Onun yardımı ve erişirmesi ile olduğu bilinenek, bu büyük ni’mete şükr, hamd edilir. (**Tekbîr**) ederek de, Ondan başka ibâdete lâyıf kimse olmadığı bildirilir.

[Bu mühim sünneti elden kaçırmamalı. Câmî’lerde, cenâze olduğu zemânda da, Âyet-el-kürsî ile tesbîhleri terk etmemelidir].

Nemâz, şartlarına ve edeblerine uygun olarak kılınır ve yapılan kusûrlar da böylece örtülüp, nemâzı nasîb ettiğine de şükr edip ve ibâdete, başka hiç kimsenin hakkı olmadığı, kalbinden temiz ve hâlis olarak, kelime-i tev-hîd ile bildirilince, bu nemâz, kabûl olunabilir. Bu kimse, nemâz kılanlardan ve kurtuluculardan olur. Yâ Rabbi! Peygamberlerinin en üstünü hurmeti için “aleyhi ve alâ âlihimmüssalevâtü vetteslîmât” bizleri “kaddesallahü teâlâ esrârehümül’azîz” nemâz kılan ve kurtulan, mes’ûd kullarından eyle! Âmîn.

ÜÇYÜZBEŞİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mîr seyid Muhibbullaha yazılmışdır. Nemâzın temâm ve kâmil olmasını ve mübtedî ile müntehî nemâzları arasındaki farkı bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun. Onun seçtiği, sevdiği iyi insanlara selâm ve râhatlıklar olsun! Allahü teâlâ seni doğru yoldan ayırmasın! Nemâzın kusûrsuz, kâmil olması, bu fakîre göre, fikh kitâblarında uzun uzadıya yazılmış olan farzlarını, vâciblerini, sünnetlerini ve müstehâblarını yerlerine getirmekle olur. Nemâzı temâmlamak için, bu dört şeyden başka yapılacak birşey yoktur. Nemâzın (**Huşû'**)u [ya'nî her uzvun tevâzu' göstermesi], bu dört şeyi yapmaktır. Kalbin (**Hudû'**)u, [ya'nî Allah korkusu] da yine bunları temâm yapmakla olur. Ba'zıları, bu dördünü uzun uzadıya öğrenip ezberlemekle, nemâzımız temâm oldu deyip, bu öğrendiklerini iyi yapmakta gevşek davranmışlar. Bundan dolayı nemâzın kemâlâtından az birşey kazanabilmişlerdir. Bir kısmı da, nemâzda dünyâyı unutup, kalblerinin Allahü teâlâ ile olmasına ehemmiyet verip, a'zâların edebli bulunmasını gözetmemişler. Yalnız farzları ile sünnetlerini yerine getirmişlerdir. Bunlar da nemâzın hakikatini anlıyamamışdır. Nemâzın kemâl bulmasını, nemâzdan başka şeyde aramışlardır. Çünkü, nemâzda kalbin hâzır olması, şart değildir. Hadîs-i şerîfde, (**Kalb hâzır olmazsa, nemâz da olmaz**) buyuruldu ise de bu, kalbin, yukarıda bildirilen dört şeyin yapılmasında hâzır olması, uyanık olması demektir. Ya'nî bunların hepsinin yapılmasında gevşeklik olmamasına dikkat etmektir. Kalbin bundan başka, hâzır olmasını bu fakîr düşünemiyorum.

Süâl: Nemâzın temâm olması ve kemâl bulması, bu dört şeyi yapmakla olunca ve bundan başka birşey ile kâmil olmayacağına göre, başlangıçta bulunan bizim gibilerin nemâzı ile nihâyete kavuşmuş büyüklerin nemâzları, hattâ, bu dört şeyi yapan câhillerin nemâzları arasında ne fark kalır?

Cevâb: Nemâzlar arasındaki fark, kılanlar arasındaki farkdan gelir. Bir ibâdeti yapan iki farklı kimseye, eşid sevâb verilmez. Bir makbûl, sevgili kula, başkalarının o işine verilen sevâbdan çok sevâb verilir. Bunun içindir ki, (Âriflerin gösteriş olan ibâdetlerine, câhillerin hâlis amellerinden dahâ çok sevâb verilir) demişlerdir. Âriflerin hâlis amellerine kimbilir ne kadar çok verilir? Bunun içindir ki, Ebû Bekr "radıyallahü anh", Peygamberimizin "sal-lallahü aleyhi ve sellem" bir yanılmasını, kendi doğru ve hâlis amelinden dahâ kıymetli olduğunu bilerek, (Keşki Muhammed aleyhisselâmın bir sehvi olsaydım) demiş, bütün ibâdetlerini verip Onun "aleyhissalâtü vesselâm" bir yanılmasını almak istemiştir. Ya'nî Onun bir sehvi olmağı istemiştir. Bütün amellerini, hâllerini, Onun bir yanlış işinden aşağı bilmiştir. Meselâ, Onun dört rek'atli nemâzda yanılıp, ikinci rek'atde selâm vererek kıldığı bir nemâzına, bütün ibâdetlerini değiştirmek istemiştir. İşte nihâyete yetişmiş büyüklerin nemâzlarına dünyâ ve âhiretde çok şeyler verilir. Başlangıçta olanların ve câhillerin nemâzı böyle değildir. Fârisî mısra' tercemesi:

Toprağın temiz âlem ile ne ilgisi var?

Nihâyette olanların "kaddesallahü teâlâ esrârehümül'azîz" nemâzla-

rından birkaç şey söyleyelim de, başka taraflarını bunlara benzetirsiniz! Öyle olur ki, nihâyete ermiş olan, nemâzda okurken ve tesbîh ve tekbîr ederken, dilini, Mûsâ aleyhisselâma söyleyen ağaç gibi bulur. Bütün a'zâsını, vâsita ve âlet olarak görür. Öyle zemânlar olur ki, nemâzda bâtını, hakîkatı [ya'nî kalbi ve rûhu], zâhirinden, sûretinden [ya'nî his uzvlarından, duygularından] ayrılıp gayb âlemine (ya'nî rûhlara ve meleklerle) karışır ve bilmediğimiz bir bağ ile, o âleme bağlanır. Nemâzı bitince, yine dünyâya döner.

Bu süâlin cevâbında şöyle de deriz ki; bu dört şeyi kusûrsuz yapmak, ancak nihâyetdekilere nasîb olur. İşin başında olanlar ve câhiller, bunları tâm yapamaz. Ya'nî yapmaları mümkün ise de, yapabilmeleri çok gücdür. Allahü teâlâ, doğru yolda olanlara “kaddesallahü teâlâ esrârehümül'azîz” selâmet, râhatlık versin!

306

ÜÇYÜZALTINCI MEKTÛB

Bu mektûb, mevlânâ Sâlihe gönderilmiştir. Hakîkatleri bilen, ma'rifetlerin kaynağı olan büyük oğlu hâce Muhammed Sâdik “aleyhirrahme” hazretlerinin ve iki küçük oğlu merhûm Muhammed Ferrûh ve Muhammed Îsâ “rahmetullahi aleyhimâ” hazretlerinin kemâllerinden ve iyiliklerinden birkaçını bildirmekte ve Vilâyet sâhiblerinin Fenâsını ve nübüvvet yolunda Fenâ lâzım olmadığını bildirmektedir:

Allahü teâlânın ni'metlerine hamd olsun ve Onun seçtiği kullarına selâm olsun! Kardeşim molla Sâlih! Serhendde bulunanların başına gelenleri dinle! Büyük oğlum “radiyallahü anh” iki küçük kardeşi Muhammed Ferrûh ve Muhammed Îsâ ile birlikde âhirete gittiler. Innâ lillah ve innâ ileyhi râci'ûn. Allahü teâlâyâ sonsuz hamd olsun ki, önce geride kalanlara sabr etmek gücünü ihsân eyledi. Bundan sonra, bu belâdan râzı olmağı nasîb eyledi. Fârisî beyt tercemesi:

***Beni ne kadar incitsen, dönmem senden yine,
Dayanmak tatlı olur sevgili elemine.***

Merhûm oğlum, Hak teâlânın âyetlerinden bir âyet idi. Rabbül'âlemînin rahmetlerinden bir rahmet idi. Yirmidört yaşında iken, öyle şeylere kavuştu ki, az kimseye nasîb olur. Mevlevîyyet mertebesine ve naklî ve aklî ilmlerin profesörlüğüne yükselmişti. Öyle olmuştu ki, yetiştirdiği gençler (**Beydâvî**) tefsîrini, (**Şerh-i mevâkîf**) ve benzeri yüksek kitâbları okutuyorlardı. Ma'rifet ve irfânını anlatmak ve şühûdünü, küşûfünü yazmak başarılacak şey değildir. Bildiğiniz gibi, dahâ sekiz yaşında iken, kendisini öyle hâl kaplamıştı ki, hocamız “kuddise sirruh” hazretleri, hâlini yumuşatmak için, pazarların şübheli olan yemeklerini ona yidirirlerdi. (Muhammed Sâdıkı “rahmetullahi teâlâ aleyhi ve alâ ebfihi”, sevdiğim gibi, hiçbir kimseyi sevmiyorum. Kendisi de, bizi sevdiği kadar kimseyi sevmiyor) buyururlardı. Onun büyüklüğünü bu sözden anlamalıdır. (**Vilâyet-i Müseviyye**)yi son noktasına ulaştırmıştı. Bu vilâyetin işitilmemiş, şaşılacak şeylerini anlatırdı. Allah korkusundan her ân yüreği titrer, edebi gözetirdi. Ona sığınır, Ona yalvarır, Ona boyun bükerek ve Onun huzûrunda eğilirdi. (Ev-

liyâdan herbiri, Hak teâlâdan birşey istemiştir. Ben, Ona sığınmağı ve Ona yalvarmağı istedim) buyururdu.

Muhammed Ferrûhdan ne yazayım ki, onbir yaşında ilm talebesi idi “rahmetullahi teâlâ aleyhi ve alâ ebîhi”. Kâfiye okuyordu. Tam anlıyarak ders görüyordu. Dâimâ âhîret azâbından korkar ve titrerdi. Çocuk iken, bu dünyâdan ayrılmak için ve böylece, âhîret azâbından kurtulmak için düâ ederdi. Ölüm yatağında iken, kendisine hizmet edenler, hiç işitilmemiş ve şaşılacak şeylerini gördüler.

Sekiz yaşında vefât eden ve bu yaşda çok kerâmet ve hârikaları görünen Muhammed Îsâdan ne yazayım “rahmetullahi teâlâ aleyh”.

Oğullarımın her üçü de, nefis birer cevher idiler “rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma’in”. Bize emânet verilmişdiler. Allahü teâlâyâ hamd ve şükr olsun ki, bu emânetleri râzı olarak sâhibine teslîm eyledik. Yâ Rabbî! Peygamberlerin efendisi hurmetine “aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” bizi onların sevâbından mahrum bırakma! Onlardan sonra, bizleri fitneye düşürme! Fârisî mısra’ tercemesi:

Her ne olursa olsun, dostdan konuşmak dahâ tathî!

(Fenâ), Hak teâlânın mâ-sivâsını, [ya’nî bütün mahlûkları] unutmak demektir. Fenâ, Hak teâlâdan başka şeylerin sevgisinden kurtulmak içindir. Çünkü, Allahü teâlâdan başka herşeyin kendileri ve sıfatları ve işleri görünmez ve bilinmez olunca, onları sevmek, onlara bağlanmak da, kendiliğinden yok olur. Vilâyet yolunda, Allahü teâlâdan başka şeyleri sevmekden, onlara tutulmaktan kurtulmak için mâ-sivâyı unutmaktan başka çâre yoktur. Nübüvvet yolunda ilerlerken, mahlûklara gönül bağlamaktan kurtulmak için, bunları unutmak hiç lâzım değildir. Çünkü, Nübüvvet yolunda, güzel ve tatlı olan asla bağlılık o kadar çoktur ki, her bakımdan çirkin ve kötü olan mahlûklara gönül bağlanamaz. Mahlûklar unutulsa da olur, unutulmasa da olur. Çünkü, eşyâyı bilmek, eşyâya bağlanmağa yol açtığı için kötü olmuştur. Eşyâya bağlanmak da, Allahü teâlâdan yüz çevirmeğe sebep olur. Nübüvvet yolunda, eşyâya bağlılık kalmadığı için, eşyâyı bilmek kötü olmaz. Eşyâyı bilmek, nasıl kötü olabilir? Hak teâlâ, herşeyi bilmektedir. Bunları bilmek, kâmil sıfatlardan biridir.

Süâl: Hak teâlâdan başka olan şeyleri bilmek ile, Hak teâlâyı bilmek, bir arada nasıl olabilir? Hak teâlâyı bilmek için başka şeyleri unutmak lâzım gelmez mi?

Cevâb: Hak teâlâdan başka şeyleri bilmek, **(İlm-i husûlî)** gibi bir bilgi ile olur. Hak teâlâyı bilmek ise, **(İlm-i huzûrî)**ye benzeyen bir bilgi ile olur. Bu iki ilm, bir ânda, bir arada bulunabilir. Sakınacak birşey olmaz. Her ikisi de **(İlm-i husûlî)** olsaydı, o zemân, ikisi bir arada bulunamazdı. İlm-i husûlî ve ilm-i huzûrî gibi dedik. Çünkü o makâmda, ne hâsıl olmak, ne de hâzır olmak yoktur. Hak teâlânın eşyâyı bilmesi, **(İlm-i husûlî)** ile değildir. Çünkü Hak teâlâda ve Onun sıfatlarında hiçbir şey hâsıl olmaz ve hulûl etmez. Bu ârifin bilmesi de, o ilm-i huzûrîden bir ışıktır. Hak teâlâyı bilmeğe, ilm-i huzûrî de denemez. Çünkü, Hak teâlâ insanın **(Müdrîke)**sine [ya’nî beyindeki anlama yerine], bu müdrîkenin kendisinden dahâ yakın-

dır. Allahü teâlânın ilmi yanında ilm-i huzûrî, ilm-i huzûrînin yanında, ilm-i husûlî gibidir. Bu ma'rifet, aklın ve düşüncenin varacağı, kavrayacağı şey değildir. Tatmıyan anlıyamaz. Görülüyor ki, ârifin Hak teâlâdan başka olan şeyleri bilmesi, başka bir ilm iledir. Hak teâlâyı bilmesi de, başka bir ilm iledir. Bu iki ilm bir arada bulunabilir. Bundan dolayı, Hak teâlâyı bilmek için, mahlûkları unutmak lâzım gelmez. Vilâyet yolunda ise, böyle değildir. Orada eşyâyı sevmekten, onlara bağlanmaktan kurtulmak için, onları unutmak lâzımdır. Çünkü Vilâyetde gönül, zillere bağlanmaktadır. Zillere bağlanmak, o kadar kuvvetli değildir ki, eşyâ bilinirken bunlara bağlanmayı yok edebilsin. İşte bunun için, Vilâyet yolunda, kalbin eşyâya bağlanmasından kurtulmak için, önce eşyâyı unutmak lâzımdır. Bu ma'rifeti Hak teâlâ yalnız bu fakîre ihsân eyledi. Başka hiç kimse bunu söylemedi. Bu ma'rifeti bize ihsân eden Allahü teâlâyâ hamd olsun! O bize bildirmeseydi, kendimiz hiç bulamazdık. Rabbimizin Peygamberleri “salevâtullahi teâlâ vetteslîmâtü aleyhim ecma'în” doğru olarak gönderilmişlerdir.

307

ÜÇYÜZYEDİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mevlânâ Abdülvâhid-i Lâhorîye yazılmışdır. (Sübhânallahi ve bi-hamdihi) güzel kelimesini açıklamaktadır:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun sevgili Peygamberine bizden düâlar ve selâmlar olsun. Bir kul, ibâdet ederken, bu ibâdetde bulunan her güzelliği ve iyiliği Allahü teâlâdan bilmelidir! Çünkü, Onun güzel terbiye etmesinden ve ihsânındandır. İbâdetde kusûr ve aşağılık bulunursa, bunların hepsi kuldân gelmektedir. Kulun özünde bulunan kötülükden hâsıl olmaktadır. Hiçbir kusûru, aşağılığı Hak teâlâdan bilmemelidir. O makâmda, yalnız iyilik, güzellik ve kemâl vardır. Bunun gibi, bu âlemde bulunan her güzellik ve üstünlük Allahü teâlâdandır. Her kötülük ve aşağılık da, mahlûklardandır. Çünkü mahlûkların aslı, özü ademdir. (Adem) de, her kötülüğün ve aşağılığın başlangıcıdır. [(Adem), yokluk demektir.]

(Sübhânallahi ve bi-hamdihi) güzel kelimesi, bu iki şeyi açıkca bildirmektedir. Hak teâlânın tenzîhini ve takdîsini ya'nî Ona yakışmayan aşağılıklardan ve kötülüklerden uzak olduğunu çok güzel bildirmektedir.

Bu güzel kelime, şükr yapmağı, hamd etmekle bildirmektedir. Çünkü hamd, her şükrün başıdır. Hak teâlânın güzel sıfatlarına ve işlerine ve bütün ni'metlerine ve büyük ihsânlarına hamd kelimesi ile şükr edilmektedir. Bunun içindir ki, hadîs-i şerîfde, **(Bir kimse, bu güzel kelimeyi gündüz veyâ gece, yüz kerre söylese, o gün veyâ o gece, hiç kimse onun kadar sevâb kazanamaz. Ancak onun gibi söyleyen kazanır)** buyuruldu. Başkalarının ibâdeti, onunla nasıl bir olabilir ki, o kimse, bu güzel kelimenin son parçası ile, bütün iyiliklerin ve ibâdetlerin şükrünü yapmış olmaktadır. Bu güzel kelimenin baş tarafı ise, ayrıca Hak teâlâyı kötülüklerden ve aşağılıklardan tenzîh ve takdîs etmektedir. O hâlde, bu güzel kelimeyi her gün ve her gece yüz kerre okumalıyız! İnsanları iyi işleri yapmağı, ancak Allahü teâlâ kavuşturur.

Süâl: Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, (Sübhânallahi ve bihamdihi adede halkıhi ve rıdâe nefsihi ve zinete Arşıhi ve midâde kelimâtihi) ve ayrıca, (Sübhânallahi mil-el mîzân) buyuruldu ve ayrıca, (Elhamdülillâhi ed'âfe mâ hamidehu cem'û halkıhi) buyuruldu. Bunların hiçbirinde sayı bildirilmedi. Bir kişiden başka sayı bildiren olmadı. Adede halkıhi hangi bakımdan söylenmiştir? Rıdâe nefsihi ne demektir? Ve zinete Arşıhi nasıl olur? Kelimelerin mürekkebi nasıl doğru olur? Terâzîyi nasıl doldurur? Bütün insanların yaptığı hamddan katkat fazla ne demektir?

Cevâb: İnsanda, hem (Âlem-i halk) vardır, hem de (Âlem-i emr) vardır. Âlem-i halkda ve Âlem-i emrde bulunan herşey, insanda vardır. Bundan başka, insanda (Hey'et-i vahdânî) denilen bir topluluk da vardır. Bu topluluk, Âlem-i halk ile Âlem-i emrin birleşmesinden meydana gelmiştir. Bu hey'et-i vahdânî, insandan başka hiç bir mahlûkda yoktur. Bu topluluk şaşılacak bir şeydir. İşitilmemiş bir eserdir. Bunun içindir ki, insanın yaptığı hamd, bütün mahlûkların yaptıkları hamdlerden katkat çok olur. Diğer sualer de, bundan anlaşılabilir. Bütün mahlûklar demek, insandan başka olan şeyler demektir. Buna insanı da katarsak, kâmil bir insan, her mahlûku kendinin bir zerresi bulduğu gibi, insanları da, kendinin bir zerresi görür. Kendini her mahlûkun bütünü bilir. Bunun için, kâmil insanın yaptığı hamd, bütün insanların yaptığı hamdlerden de katkat çok olur. Doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafânın izinde gidenlere selâm olsun “aleyhi ve alâ âlihi minessalevâti etemmühâ ve minettehıyyâti ekmelühâ”!

308

ÜÇYÜZSEKİZİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, Feydullah-i Pânî Pütîye arabî olarak yazılmışdır. Bir hadîs-i şerîfi açıklamaktadır:

İyi dinle! Allahü teâlâ anlayışını artırsın! Peygamberimiz “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm”, (İki kelime vardır. Söylemesi çok kolaydır. Terâzîde çok ağır gelirler. Allahü teâlâ, bu iki kelimeyi çok sever. Sübhânallahi ve bi-hamdihi sübhânallahil-azîm) buyurdu. Çok kısa olduğu için, bunu söylemenin çok kolay olduğu meydândadır. Fekat, terâzîde çok ağır olmaları ve Allahü teâlâyâ çok sevgili olmaları şöyledir ki, birinci kelimesi, Allahü teâlâyı, Ona yakışmayan herşeyden ve mahlûkların alâmetlerinden ve yok olmaktan tenzîh ve takdîs etmektedir. Uzaklaşdırmaktadır. Son kelimesi, bütün kemâl sıfatlarının ve güzel şü'ûnların Onda bulunduğunu bildirmektedir. Üstünlükler ve ihsânlar sâhibi olduğu gösterilmektedir. Birinci ve sonuncu kelimeler, istigrâk ile, [ya'nî herşeyi içine alarak] birbirine izâfet edilmiş, bağlanmışdır. Bu iki kelimenin böyle bağlanması, bütün tenzîhlerin ve takdîslerin ve bütün kemâllerin ve cemâllerin Onda bulunduğunu göstermektedir. Başdaki iki kelime, bütün tenzîhleri ve takdîsleri Ona getirmekde, bütün kemâl ve cemâl sıfatlarının Onda olduğunu bildirmektedir. Sondaki iki kelime de, bütün tenzîhlerin ve takdîslerin ve azametinin ve kibriyânın Onda bulunduğunu bildirmektedir. Bu kelimenin bütünü Onda hiçbir noksânlığın bulunmaması, ancak azametinden ve kibriyâsından ileri geldiğini göstermektedir. Bundan dolayı, bu iki kelime terâzîde

çok ağır gelmekte ve Rahmâna çok sevgili olmaktadır. Bundan başka, tesbîh, ya'nî (**Sübhânallah**) demek, tevbenin anahtarıdır, hattâ özüdür. Böyle olduğunu, birkaç mektûbunda açıklamışdım. Bunun için, tesbîh etmek günâhların yok olmasına ve kötülüklerin afv olmasına sebep olur. Bundan dolayı da, terâzide çok ağır gelir. Hasenât kefesini doldurur. Rahmâna da sevgili olur. Çünkü Allahü teâlâ, afv etmeği sever. Bundan başka, tesbîh eden ve hamd eden bir müslimân, Hak teâlâyı, Ona yakışmayan şeylerden uzaklaştırınca ve kemâl ve cemâl sıfatlarının ancak Onda olduğunu bildirince, kerîm olan, ihsân sâhibi olan Allahü teâlânın da, o kulu uygunsuz şeylerden uzaklaştırması ve ona kemâl sıfatlarını ihsân etmesi umulur. Errahmân sûresi altmışıncı âyetinde meâlen, (**İhsân edene yapılacak karşılık, ancak ihsândır**) buyuruldu. Bu âyet-i kerîme de, bu ümmîdi kuvvetlendirmektedir. Bunun için, bu iki kelime çok okundukca, günâhları yok etmekte, mîzânda çok ağır gelmektedir. Güzel huyları getirdiği için de, Rahmâna çok sevgili olmaktadır. Vesselâm.

309

ÜÇYÜZDOKUZUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, mevlânâ hâce Muhammed Firketîye yazılmışdır. Gündüz ve gece kendini hesâba çekmeği ve (Hesâba çekilmeden evvel, kendinizi hesâba çekiniz) hadîs-i şerifini bildirmektedir:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Sevgili Peygamberi Muhammed aleyhisselâma salât ve selâm olsun! Din ve dünyâ se'âdetinize düâ ederim. Meşâyih-i kirâmdan birçoğu “kaddesallahü teâlâ esrârehüm”, muhâsebe yolunu seçmişlerdir. Her gece, yatacağı zemân, o gün yapmış olduğu işlerini, sözlerini, hareketlerini, hareketsizliklerini, düşüncelerini, herbirinin niçin olduğunu anlarlar. Kusûrlarını ve günâhlarını temizlemek için, tevbe ve istigfâr ederler. Allahü teâlâyâ boyun bükerek, yalvarırlar. İbâdetlerini ve iyiliklerini de, Allahü teâlânın hâtırlatması ile ve kuvvet vermesi ile olduğunu bilirler. Bunun için, Hak teâlâyâ hamd ve şükr ederler. (**Fütûhât-i Mekkiyye**) kitabının sâhibi, [ya'nî Muhyiddîn-i Arabî] “kuddise sirruh”, bu muhâsebecilerden biri idi. Buyuruyor ki, (Ben kendimi hesâba çekmekte, Meşâyih-i kirâmın hepsinden ileri gitdim. Niyetlerimi, düşüncelerimi de hesâba kattım). Bu fakîre göre “kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz”, Muhibir-i sâdıktan gelen haberlere uygun olarak “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” her gece yatarken, (**Sübhânallahi velhamdü lillahî ve lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber**) yüz def'a okursa, tesbîh ve tahmîd ve tekbîr eylemiş olur. Böylece, muhâsebe yapmış olur. Kendini hesâba çekmiş sayılır. Tesbîh söylemek, tevbenin anahtarıdır. Bunu çok okumakla, kusûrlarının, günâhlarının afv edilmesini istemiş olur. Bu günâhlardan dolayı, Hak teâlâyâ bulaştırılmış olan lekeleri tenzîh ve takdîs etmiş olur. Günâh işleyen bir kimse, bu emrlerin ve yasakların sâhibinin azametini ve kibriyâsını düşünmüş olsaydı Onun emrlerine karşı gelemezdi. Günâhları yapması, Onun emrlerine ve yasaklarına kıymet vermediğini göstermektedir. Böyle şeyden, Allahü teâlâyâ sığınırız. (**Tenzîh**) kelimesini, [ya'nî yukarıda yazılı olan tesbîhi] çok okumakla, bu kusûr afv olunur.

(**İstıgfâr**) etmek, günâhların örtülmesini istemektir. (**Tenzîh**) kelimesini okumak ise, günâhların yok olmasını istemektir. O nerede, bu nerede? (**Sübhânallah**) şaşılacak bir kelimedir. Söylemesi çok kısadır. Ma'nâları ve fâideleri ise pekçoktur.

(**Tahmîd**) kelimesini çok okumakla, Allahü teâlâyâ şükr edilmiş olur. Onun verdiği ni'metlerin şükrü yapılmış olur.

(**Tekbîr**) kelimesi, Allahü teâlânın, kulların yaptığı şükrlerden çok yüksek olduğunu, Ona yakışan şükr yapılamıyacağını göstermektedir. Çünkü, Ona yapılan istıgfârlar, afv dilemekler için de, çok istıgfâr etmek lâzımdır. Ona yakışan hamd, ancak Onun tarafından yapılabilir. Bunun içindir ki kendisi, Sâffâti sûresinin son âyetinde, (**Sübhâne Rabbike Rabbil'izzeti...**) buyurmuştur. Kendini hesâba çekmek isteyenler, bu âyet-i kerîmeyi çok okumalıdır. Böylece istıgfâr ve şükr etmiş olurlar. İstıgfâr ve şükr edemediklerini de ve kusûrlarını da bildirmiş olurlar. Yâ Rabbî! Bizim kusûrlu, bozuk olan düâlarımızı, tevbelerimizi kabûl buyur! Sen herşeyi işitir ve bilirsin. Efendimiz, yüce Peygamberimiz Muhammed aleyhisselâma ve onun Âline ve hepsi temiz, seçilmiş olan Eshâbının herbirine salât ve selâm olsun “sal-lallahü teâlâ ve selleme aleyhi ve alâ Âlihi ve Eshâbihi ecma'în"! Allahü teâlâ hepsine bereket versin!

[Bu âyet-i kerîmeyi okurken hiçbir yerini değışdirmemeli, (**Rabbike**) kelimesi yerine (**Rabbînâ**) dememelidir. Böyle bozarak okumanın câiz olmadığı (**Se'âdet-i Ebediyye**) kitâbının üçyüzdoksanıncı [392] sahîfesinde uzun yazılıdır].

310

ÜÇYÜZONUNCU MEKTÛB

Bu mektûb, mevlânâ Muhammed Hâşim-i Keşmîye yazılmışdır “kadde-sallahü teâlâ sirrehül'azîz”. İnsanın herşeyi kendinde topladığını ve ba'zı ince ma'rifetleri bildirmektedir:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun sevgili Peygamberine salât ve selâm olsun! İnsanda bulunan bütün kemâller, iyilikler hep (**Vücûb**) “te'âlet ve tekaddeset” mertebesinden gelmiştir. Onun ilmi, o mertebeden, kudreti de, o mertebenin kudretindedir. Bütün yükseklikler de, hep böyledir. Fekat, her mertebenin kemâli, o mertebeye göredir. İnsanın ilmi, o mukaddes mertebenin ilmine göre, sonsuz var olanla yok olanın karşılaştırılması gibidir. Bunun gibi, insanın kudreti, gücü, Vâcib-i teâlâ ve tekaddesin kudretine göre, bir üflemesi ile yerleri ve gökleri ve dağları ve denizleri yok eden güc sâhibinin, kendini dokumacı ustası sanan örümcekle karşılaştırılması gibidir. Bu ikisinden başka olgunlukları da, bunlardan anlamalıdır. Başka kelime bulamadığımız için, bu karşılaştırmayı yaptık. Yoksa, fârisî mısra' tercemesi:

Toprak nerede, temiz âlemler nerede?

Bundan anlaşılıyor ki, insandaki kemâller, Vücûb “te'âlet ve tekaddeset” mertebesinin kemâllerinin sûretleri, görüntüleridir. İnsandaki ke-

mâllerin, Vücûb mertebesindeki kemâllere yalnız isimleri benzemektedir. Bunun içindir ki, hadîs-i şerîfde, **(Allahü teâlâ, Âdemi kendi sûretinde yarattı)** buyruldu. **(Kendini anlayan, Rabbini anlar)** sözünün inceliği, buradan anlaşılmalıdır. Çünkü insanın nefsinde bulunan herşey, birer sûret, görüntüdür. Bu sûretlerin hakîkati, aslı, Vücûb mertebesinde “te’âlet ve tekaddeset”. İnsanın halîfe olmasının inceliği buradan anlaşılmalıdır. Çünkü, birşeyin sûreti, o şeyin halîfesidir. Vekîlidir. Zındıklar ve Allahü teâlâyâ madde diyen **(Mücesseme)** adındaki kâfirler, burada çok yanlışlar. Allahü teâlâyı insan sûretinde, şeklinde sandılar. Ahmak oldukları için, Allahü teâlânın, insanlarda olduğu gibi organları, duygu âletleri var dediler. Böylece, doğru yoldan sapdılar. Çok kimseleri de sapdırdılar. Allahü teâlânın sûreti ve misli gibi şeyler söylemek, benzeterek anlatmak içindir. Yoksa, benzetilen şeyin kendisidir demek olmadığını anlamadılar. Çünkü sûretin, görüntünün hakîkati, aslı, parçalardan, zerrelere meydan gelen bir topluluktur. Vücûb mertebesinde ise, böyle şey olamaz. Kadîm olan, sonsuz olan, parçalanamaz, ayrılamaz. Kur’ân-ı kerîmdeki **(Mütesâbihât)** denilen âyet-i kerîmeler de, böyledir. Bildirdikleri şeylerin kendileri anlaşılmalıdır. Uygun olan başka şeyler anlaşılmalıdır. Âl-i İmrân sûresi yedinci âyetinde meâlen, **(Bu âyet-i kerîmelerin bildirdiklerini yalnız Allahü teâlâ bilir)** buyruldu. Demek ki, mütesâbih olan âyet-i kerîmelerin ne demek olduğunu, ancak Allahü teâlâ bilir. Bu âyet-i kerîme gösteriyor ki, mütesâbih olan âyet-i kerîmeler, gösterdiklerinden başka şeyleri bildirmektedir. Allahü teâlâ da, bu başka şeyleri bilmektedir. **(Ülemâ-i Râsîhîn)** denilen derin Ehl-i sünnet âlimlerine de, bu başka bilgiler ihsân olunmuştur. Bunun gibi, gayb olanları yalnız Allahü teâlâ bilir. Peygamberlerin yükseklerine bu bilgisinden ihsân etmektedir.

[(Gayb) demek, âyet-i kerîme ile ve hadîs-i şerîfler ile bildirilmemiş olan ve his organları ile, tecrübe ve hesâb ile anlayamayan şeyler demektir].

Mütesâbih olan âyet-i kerîmelere, anlaşılardan başka ma’nâ vermeğe **(Te’vîl)** denir. Te’vîli yanlış anlamamalıdır. Âyet-i kerîmedeki **(El)** kelimesine kudret demek ve **(Yüz)** kelimesine, Allahü teâlânın kendisi demek, te’vîl olmaz. Böyle kelimelerin te’vîli ince, gizli bilgilerdir. Ancak, seçilmişlerin seçilmişlerine bildirilmiştir.

(Fütûhât-i Mekkiyye) kitâbının sâhibi [ya’nî Muhyiddîn-i Arabî] “rahmetullahi aleyh” hazretleri ve Ona uyanlar, Allahü teâlânın sıfatları, Allahü teâlânın kendinden başka olmadıkları gibi, birbirlerinden de başka değildirler diyor. Böylece, ilm sıfatı, Zât-i ilâhîden başka olmadığı gibi, kudretten, irâdeden, işitmekden ve görmekten de başka değildir diyorlar. Sıfatların hepsini de, böyle biliyorlar. Bu fakîre göre, bu sözleri doğru değildir. Çünkü, bunlar sıfatların dışarda ayrıca var olduklarına inanmıyorlar. Ehl-i sünnetten ayrılmış oluyorlar. Çünkü, Ehl-i sünnetin büyük âlimlerinin anladıklarına göre, Allahü teâlânın sekiz veyâ yedi sıfatı, kendisi gibi dışarda ayrıca vardır. Onları, sıfatların zâtdan başka olmadığına sürükleyen şey, belki, o makâmdaki başkalığı bu dünyadaki mahlûklardaki başkalık gibi sanmalarından olsa gerektir. Allahü teâlânın sıfatlarının kendinden başka olmasını, bizim sıfatlarımızın kendimizden başka olması gibi bulduklarından ve o başkalığı bu başkalığa benzetmediklerinden, sıfatların

zâtından başka olmadığını sandılar. Sıfatlar, zâtın aynıdır dediler. O makâm-daki başkalığın da, Allahü teâlânın kendisi gibi ve sıfatları gibi anlaşılami-yacağını, mahlûklara benzetilemeyeceğini anlamadılar. Oradaki başkalık, buradaki başkalığa benzemez. Yalnız görünüşde ve ismde benzerlik vardır. Bundan anlaşılıyor ki, o makâmda başkalık, ayrılık vardır. Fekat, biz bunu anlayamayız! Anlamadığımız şeylere yok diyemeyiz ve dememeliyiz! Doğru yolun âlimlerinden ayrılmamalıyız! Herşeyin doğrusunu Allahü teâlâ bilir.

311

ÜÇYÜZONBİRİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, hakîkatleri ve ma'rifetleri bilen, akl ve nakl bilgilerinin kay-nağı, kıymetli oğlu hâce Muhammed Sa'îde yazılmışdır. İnce bilgileri ve işi-tilmemiş hakîkatleri işâretle anlatmaktadır:

(Allahümme), Fârisî beytler:

(He) harfi bizi yetiştirendir.

(Elif) ise rabb-i Habîbullahdır.

(Lâm) Halîlullahı yetiştirmiştir.

(Mîm) kelîmullahı bildirmektedir.

Bu kelimenin başında bulunan **(Elif)** harfinin hakîkati, kelîmullah Mûsâ aleyhisselâmın mebdeidir. Bu fakîrin işinin başlangıcı da, onların yolunda bulunmakla ve hadîs-i şerîfde bildirilen vâris olmak şerefine kavuşmakla, bu harfin hakîkatidir. Fekat, kelîmullah Mûsâ aleyhisselâm “alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm”, bu kelimenin **(Mîm)** harfinin hakîkatine gel-miştir.

Bu aşağı kulun geldiği yer ise, **(He)** harfinin hakîkatidir. Bu fakîrin şimdi bulunduğu ve sığındığı yer, işte bu harfin hakîkatidir. Bu hakîkate **(Gayb-i hüviyyet)** denir. Bu hakîkat rahmet hazînesidir. Dünyâda olan bir rahmetin ve âhret için ayrılmış olan doksandokuz rahmetin hepsi burada, bu hakîkatde bulunmaktadır. Sanki, bu hazîneden bir musluk dünyâyâ akmaktadır. Öteki rahmet musluğu âhret içindir. Erhamürrâhimîn sıfatı, bu hakîkatden çıkmaktadır. Bu makâmda, yalnız **(Cemâl)** sıfatı zuhûr etmektedir. **(Celâl)** sıfatından hiçbirşey bulunmaz. Sevdiklerine dünyâda verdikleri bütün sıkıntılar ve üzüntüler, **(Cemâl)** sıfatı ile terbiye etmektedir. Celâl olarak görünmektedir. Böyle yapması, Allahü teâlânın mekridir, aldatmasıdır. Bekara sûresi yirmialtıncı âyetinde meâlen, **(Allahü teâlâ, onunla çoklarını doğru yoldan çıkarır ve onunla çoklarını, doğru yola kavuşturur)** buyuruldu.

Peygamberlerin sonuncusuna “aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” yapılanların başlangıcı, **(Elif)** hakîkatinin üstünde olan bir hakîkatdir. Halîlullah İbrâhîm aleyhisselâma “alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesse-lâm” yapılanların başlangıcı da, bu yüksek makâmın hakîkatidir. Böyle olmakla berâber, Peygamberlerin sonuncusuna “aleyhi ve aleyhimüssale-vâtü vetteslîmât” yapılanların başlangıcının hakîkati, o yüksek hakîkatin

icmâlidir, topluluğudur, bütünüdür. Halîlullahın “alâ nebiyyinâ ve aleyhis-salâtü vesselâm” başlangıcının hakîkati ise, o icmâlin, o topluluğun tafsîli, açılmışı, yayılmışıdır. Peygamberlerin sonuncusunun “aleyhi ve aleyhimüs-salevâtü vetteslîmât” rücû’ ettiği, geldiği hakîkat, **(Elif)** harfinin hakîkatidir. Halîlullahın “alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm” gelip yerleştiği hakîkat ise, **(Lâm)** harfinin hakîkatidir. Evet icmâlin, topluluğun, vahdetle ilgisi dahâ çoktur. Bunun için **(Elif)**e gelmesi kolay olmuştur. Çünkü, **(Elif)** harfi vahdete yakındır. Açılmak, dağılmak, çokluğa dahâ uygundur. Bunun için, çokluğa yakın olan **(Lâm)**a kavuşmuştur. Bundan dolayı hazret-i İbrâhîm “alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm” hem başlangıçta, hem de sonunda çok bereketli olmuştur.

İşte bunun içindir ki, insanların en üstünü olan Muhammed aleyhisselâm, Halîlullah İbrâhîm aleyhisselâmın salevâtı ve bereketi gibi olan salevât ve bereket istemiştir. Allahü teâlânın isimlerinin mertebesi, sıfatlarının mertebesinin üstündedir. Peygamberlerin sonuncusunun “aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” rabbi, ya’nî yetiştiricisi olan ism-i ilâhî, mubârek **(Allah)** ismidir. Bu fakîrin [ya’nî İmâm-ı Rabbânî “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz” hazretlerinin] rabbi olan ism, mubârek **(Rahmân)** ismidir. Bu aşağı kulun, Kelîmullah ile bağılılığı olduğu için, o büyük Peygamberden “alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm” bu aşağı kula çok bereketler ve yardımlar gelmiştir. Bu fakîrin vilâyeti, herne kadar **(Vilâyet-i Mûsevî)** değil ise de, bu vilâyetin bereketleri içindeyim. Bu yolda çok ilerledim. Bu aşağı kulun bu vilâyetden fâidelenmesi, bu vilâyetin icmâlinden, topluluğundan olmuştur. Büyük oğlumun “aleyhirrahme” istifâdesi ise, bu vilâyetin yayılmışından, açılmışından olmuştur. Bu fakîrin, **(Vilâyet-i Mûsevî)**den gelen vilâyeti, fir’avn soyundan olan mü’min kulun vilâyeti gibidir. Oğlumun “aleyhirrahme” vilâyeti de, fir’avnın îmâna gelen sihrbâzlarının vilâyetleri gibidir. Vesselâm.

312

ÜÇYÜZONİKİNCİ MEKTÛB

Bu mektûb, mîr Muhammed Nu’mânın “kuddise sirruh” sūâllerine cevâb olarak yazılmıştır. Nemâzda otururken parmak kaldırmak doğru olmadığını da bildirmektedir:

Âlemlerin, bütün mahlûkların rabbi, yaratıcısı ve varlıkta durdurucusu ve ihtiyâclarını gönderen Allahü teâlâyâ hamd olsun! Peygamberlerin en üstünü olan Muhammed Mustafâyâ “aleyhissalâtü vesselâm” ve Onun Peygamber kardeşlerine ve meleklerle ve Onun yolunda gitmekle şereflenenlere salât, selâm ve iyi düâlar olsun! Molla Mahmûd ile gönderdiğiniz kıymetli mektûb gelerek bizleri sevindirdi. Soruyorsunuz ki:

Sūâl: Âlimler, Medînedeki **(Ravda-i mubâreke)** denilen yer, Mekke şehrinin dahâ kıymetlidir diyor. Hâlbuki, Muhammed aleyhisselâmın sûreti ve hakîkati, Kâ’be-i mu’azzamanın sûretine ve hakîkatine secde etmektedir. Ravda-i mubâreke nasıl olur da, dahâ üstün olur?

[Medîne câmi’i içinde, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem”

kabr-i şerîfi ile câmi'inin o zemânki minberi arasındaki, yirmialtı metre uzunlukdaki yere (**Ravda-i mutahhera**) denir. (**Ravda**), bağçe demektir. O zemânki minber-i şerîf, üç basamak ve bir metre yüksek idi. 654 yangınında temâmen yandı. Çeşidli yıllarda, çeşidli minberler yapılmış, bugünkü, oniki basamaklı mermer minberi, sultân üçüncü Murâd hân [998] de İstanbuldan göndermiştir].

Cevâb: Yavrum! Bu fakîre göre, yeryüzünün en kıymetli yeri Kâ'be-i mu'azzama [ve bunun etrâfındaki (**Mescid-i harâm**) denilen câmi']dir. Bundan sonra, Medînedeki Ravda-i mukaddesedir. Üçüncü olarak, Mekke-i mükerreme şehridir. Görülüyor ki, Ravda-i mutahhera, Mekkedden dahâ üstündür demek doğrudur.

Süâl: Hanefî mezhebinde olan bir müslimân, nemâzda otururken, parmağı ile işâret eder mi?

Cevâb: Yavrum! Şehâdet parmağı ile işâret etmenin câiz olduğunu bildiren hadîs-i şerîfler çokdur. Hanefî mezhebindeki âlimlerin bir kısmı da, böyle söylemiştir. Hanefî mezhebindeki kitâblar, çok dikkatle okunursa, parmak kaldırmanın câiz olduğunu bildiren haberler, (**Üsûl bilgileri**) değildir. Mezhebin (**Zâhir haberleri**) değildir. İmâm-ı Muhammed Şeybânî, (Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” mubârek parmağı ile, işâret ederdi. Biz de, Onun gibi, parmağımızı kaldırır ve indiririz. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe de böyle söyledi) diyor ise de, imâm-ı Muhammedin böyle dediği, (**Nevâdir**) haberlerindedir. (**Üsûl**) haberlerinden değildir.

(**Fetâvâ-i garâib**)de diyor ki, (**Muhît**) kitâbında, (Sağ elin şehâdet parmağı ile işâret edileceğini imâm-ı Muhammed “rahmetullahi aleyh” (**Üsûl**) kitâblarında bildirmedi. Sonra gelen âlimler de, başka başka söyledi. İşâret edilmez diyenler oldu, işâret edilir diyenler de oldu. İmâm-ı Muhammed, Üsûl kitâblarından başka kitâblarında, Peygamber “sallallahü aleyhi ve sellem” işâret ederdi diyor ve İmâm-ı a'zam da “rahmetullahi aleyh” bunu haber verdi buyuruyor. İşâret etmek sünnettir denildiği gibi, müstehabdır diyenler de vardır) diyor. Fetâvâ-i garâibde bundan sonra diyor ki, doğrusu, işâret etmek harâmıdır.

(**Fetâvâ-i Sirâciyye**)de [Alî Üşî “rahmetullahi aleyh”] diyor ki, (Nemâzda eşhedü en lâ... derken, şehâdet parmağı ile işâret mekrûhdur. (**Kübrâ**) kitâbı da, böyle diyor. Âlimler bunu beğeniyor. Fetvâ da böyle verilmiştir. Çünkü, nemâzda hareketsiz, vekarlı olmak lâzımdır).

(**Gıyâsiyye**) fetvâ kitâbında, [Dâvüd bin Yûsüf “rahmetullahi aleyh”] diyor ki, (Otururken şehâdet parmağı ile işâret edilmez. Fetvâ böyledir. Muhtâr olan, beğenilen de budur).

Muhammed Kuhistânî “rahmetullahi aleyh”, (**Câmi'ürrümûz**) kitâbında diyor ki, (İşâret edilmez ve parmak bükülmez. Mezhebin üsûl bilgilerine göre böyledir. Zâhidînin kitâbında da böyledir. Fetvâ da böyle verilmiştir. (**Mudmerât**), (**Velvâliyye**), (**Hülâsa**) ve dahâ başka kitâblarda da böyle yazılıdır. Büyüklümüz, parmak ile işâret etmenin sünnet olduğunu da bildirmektedir).

Hazîne-tür-rivâyât kitâbında, (**Tatârhâniyye**) kitâbından alarak diyor ki,

(Teşehhüdde otururken, lâ ilâhe illallah derken, sağ el şehâdet parmağı ile işaret eder mi? İmâm-ı Muhammed bunu, üsûl haberlerinde bildirmemi. Sonra gelenler, başka başka söyledi. Bir kısım âlimler, işaret edilmez dedi. **(Kübrâ)**da böyle yazıyor. Fetvâ da böyledir. Bir kısmı ise, işaret edilir dedi).

Görülüyor ki, işaret etmenin harâm olduğunu söyleyen âlimler vardır. Mekrûh olduğunu bildiren fetvâlar mevcûddur. İşâret edilmez, üsûl haberleri böyledir diyenler çoktur. O hâlde, bizim gibi mukallidlerin, hadîs-i şerîf vardır diyerek, işaret etmeğe kalkışmamız ve böylece, birçok müctehidlerin fetvâları ile harâm veyâ mekrûh ve yasak olduğu bildirilen bir işi yapmamız doğru olmaz. Yasak olduğunu bildiren fetvâlar karşısında, hanefî mezhebindeki bir kimsenin, parmakla işaret etmesi, iki fikri gösterir: 1- İctihâd derecesinde, yüksek olan bu din âlimlerinin işaret edileceğini bildiren, meşhûr hadîslerden haberleri yok imiş demek olur. 2- Yâhud, hadîs-i şerîfleri işitmişler, fekat, bu hadîslere uymamışlar. Kendi kafaları, düşünceleri ile hareket etmişler demek olur. Bu fikrilerin ikisi de, çok bozuktur. Böyle sanmak için, pek bayağı veyâ çok inâdcı olmak gerekir. **(Tergîb-üs-salât)** kitâbındaki, (Eski âlimler, nemâzda şehâdet parmağı ile işaret ederdi. Sonraları, şî'ler, bu işde taşkınlık yapığundan, sonra gelen hanefî âlimleri, işaret etmeği, Ehl-i sünnete yasak etdi. Böylece, sünîler, şî'lerden ayırd edilmiş oldu) sözü de, kıymetli kitâblardaki haberlere uygun değildir. Çünkü, âlimlerimizin **(Zâhir üsûlü)**, işaret etmemegi ve parmağı bukmemeği bildiriyor. Ya'nî, eski âlimler işaret edilmez buyurmuşdur. O hâlde, bu işin şî'likle bir ilgisi yoktur. İşâret edilmeyeceğini bildiren din büyüklerine karşı, edeb ve saygımızı takınarak, bize düşen söz şöyle olmalıdır: (Bu büyükler, işaret etmenin harâm ve mekrûh olacağına bir delîl, vesîka elde etmeselerdi, harâm veyâ mekrûh demezlerdi. İşâret etmenin sünnet ve müstehab olduğunu bildiren haberleri söyledikten sonra, (Böyle demişler ise de, doğrusu işaretin harâm olduğudur) buyurmazlardı. Demek ki, bu din büyükleri, işaretin sünnet ve müstehab olduğunu gösteren haberlerin değil, belki yasak olduğunu gösteren vesîkaların doğru olduğunu anlamışlardır). Sözü'n kısası, bizim gibi câhillerin, birkaç hadîs-i şerîf işitmemiz, delîl ve sened olamaz. Din büyüklerinin sözlerini red etmemize sebep olamaz. Eğer, (Biz şimdi, onların anladıklarının yanlış olduğunu gösteren bilgileri ele geçirmiş bulunuyoruz) denirse, bizim gibi mukallidlerin bilgisi, bir şeyin halâl veyâ harâm olmasına vesîka olamaz. Birşeyin halâl veyâ harâm olması için, müctehidin zan etmesi lâzımdır. Müctehidlerin sözlerini, senedlerini örümcek yuvasından dahâ çürük sanmak, büyük atılganlık olur. Kendi bilgisini, din büyüklerinin bilgilerinden üstün tutmak ve Hanefî mezhebinin **(Üsûl haberleri)**ne bozuk, çürük demek ve âlimlerin, fetvâ vermek için dayandıkları kıymetli haberi hiçe saymak ve bu haberlere yanlış demek, dîn-i islâm'da büyük bir yara, gedik açmak olur. İslâmın büyük âlimleri, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" parlak zemânına yakın oldukları için ve ilmleri, sonra gelenlerin bilgilerinden katkat çok olduğu ve harâmdan, günâhlardan sakınmaları, Allahü teâlâdan korkmaları, son derece fazla olduğu için, hadîs-i şerîfleri, bizim gibi, din bilgile-

rinden haberi olmıyan, işitdiği birkaç sözü ilm sanan, boş câhillerden, elbette dahâ iyi tanır ve anlarlardı. Doğrusunu, iğrisini, değişmiş olanını, değiştirilmemiş olanlarını, bizden dahâ iyi ayırd ederlerdi. Bu hadîs-i şerîflere uymamak lâzım olduğunu bildirmelerinin, elbette bir sebebi, dayanıklı kuvvetli vesîkaları mevcûddur. Bilgisi ve görüşü onlardan az olan bizler, şu kadar anlıyoruz ki, işâretin ve parmağı bükmenin nasıl olacağını bildiren çeşidli hadîs-i şerîfler vardır ve birbirlerine uymamaktadırlar. Bu çeşidli haberlerin birbirlerine uymaması, işâretin yapılması için, kesin birşey söylemeği güçleşdirmişdir. Ba'zı haberler, parmakları yumruk hâline bükmeden işâret edileceğini, ba'zıları bükerek edileceğini bildirmektedir. İşâretin, parmakları bükerek yapılacağını bildirenlerden bir kısmı, parmaklar [(Halebi-i Sagır) kitâbında, parmak işâretleri ile sayıları göstermek için kullanılan şekli açıkca anlatıldığı üzere] elliüç rakamı şeklinde, bazıları da yirmiüç rakamı şeklinde bükerek diye bildirmektedirler. Ba'zı haberler, sağ iki küçük parmağı kapayıp ve baş parmağı orta parmakla halka yapıp, şehâdet parmağı ile işâret edilir diyor. Bir habere göre, yalnız baş parmak, orta parmağın üzerine koyup işâret edilir. Başka bir haberde, sağ eli, sol el ve bileği, bilek üzerine ve kolu, kol üzerine koyup, işâret edileceği bildiriliyor. Ba'zı haberlerde, bütün parmakları kapatarak işâret olunması, ba'zılarında ise, şehâdet parmağı kıvıldatılmadan işâret edilmesi buyurulmaktadır. Bunlardan başka, tehiyyâtda işâret olur deyip yeri kesin bildirilmemekde, ba'zı haberlerde, şehâdet kelimesi okunurken işâret olunur denilmektedir. Ba'zı rivâyetlerde ise, otururken düâ zemânında, (Ey Kalbleri istediği gibi çeviren Allahım! Benim kalbimi, kendi dînin üzerinde bulundur!) denir ve bunu söylerken, parmakla işâret olunur buyurulmuştur.

Hanefî mezhebinin âlimleri, işâret için bildirilen hadîs-i şerîflerin çok ve başka başka olduğunu görünce, nemâz hakkındaki kesin ve açık emrlere uygun olmıyan, fazla bir hareketin yapılmamasını söylediler. Çünkü nemâzda esâs, fazla hareketden sakınmak ve olgun bir şekilde bulunmaktır. Bundan başka, bütün âlimler, sözbirliği ile haber vermiştir ki, parmakları, gücü yettiği kadar, kıbleye karşı bulundurmamak sünnettir. **(Nemâzda, her uzvunu, gücün yettiği kadar, kıbleye karşı bulundur!)** hadîs-i şerîfi, bunu açıkça emretmektedir.

Eğer sorulursa: (Hadîs-i şerîflerin, başka başka bildirilmesi, ancak araları birleştirilemediği zemân, işi güçleşdirir. Hâlbuki, işâreti bildiren hadîs-i şerîflerden müşterek bir emr çıkarılabilir. Çünkü, çeşidli hadîs-i şerîfler, başka başka zemânlarda duyulup, haber verilmiş olabilir). Cevâb olarak deriz ki, haberlerin çoğunda (kâne=idi) kelimesi vardır ki, bu kelime mantıktan başka ilmlerde (kül=hep) ma'nâsınadır. Bunun için, bu çeşidli haberler birleştirilemez.

İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe, (Sözümeye uymıyan hadîs-i şerîf öğrenirseniz, benim sözümü bırakıp, hadîs-i şerîfe uyunuz!) buyurdu ise de, bu sözü, kendi işitmemiş olduğu hadîs-i şerîfler içindir. İşitmemiş olduğum bir hadîs-i şerîfe uymıyan sözümü bırakın demiştir. Hâlbuki, işâret hakkındaki hadîs-i şerîfler, böyle olmayıp, meşhûr olmuş, yayılmıştır. İmâm-ı a'zam bunları, belki duymamıştır denilemez.

(Hanefî âlimleri arasında, işâret edilir diyenler, böyle fetvâ verenler de vardır. Birbirine uymıyan fetvâlardan, herhangi birine uyulursa câiz olmaz mı?) denirse:

Cevâb olarak deriz ki, fetvâların uymaması, (Câizdir, câiz değildir veya halâldir, harâmdir) şeklinde olduğu zemân, câiz değildir veya harâmdir diyen fetvâlara uymak esâsıdır.

İbni Hümâm “rahmetullahi aleyh” diyor ki, (Parmağı kaldırmak ve kaldırmamakda, birbirine uymıyan hadîs-i şerîflerin çokluğu karşısında, nemâzda hareketsiz olmak lâzım geldiği için, biz parmak oynatmamağı bildiren hadîs-i şerîflere uymalıyız!) İbni Hümâma ne kadar şaşılssa azdır. Kitâbında, (Âlimlerden birçoğu, işâret edilmez dedi ki, bu sözleri, hadîs-i şerîflere ve akla uygun değildir!) diyerek, ictihâd derecesindeki büyük islâm âlimlerini câhil ve ahmak yapmaktadır. Mezhebin zâhirine ve üsûl haberlerine göre, ictihâd ve kıyâs, edille-i şer’iyyenin dördüncüsüdür. İctihâda nasıl dil uzatılabilir? Bu zât, birbirine uymıyan rivâyetlerin çokluğu karşısında, temiz sular kısmındaki, (**Kulleteyn**) hadîs-i şerîfinin de, hadîs-i da’îf olduğunu söylemektedir.

Aklı, olgun oğlum Muhammed Sa’îd “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz”, parmakla işâret üzerinde bir risâle yazmaktadır. Temâm olunca, bir sûretini inşâallah gönderirim. [Seyyid Abdülhakîm efendinin talebeleri, parmakla işâret etmemektedir.]

Süâl: Sizin yolunuzda çalışanlar her yerde çokdur. İçlerinden birinin, arkadaşlarına başkanlık etmesini kimseye söyleyemedim. Bunun için, kendime güvenemedim. Sizin işâret buyurmanızı bekliyoruz. Uygun gördüğünüzü bildiriniz de, arkadaşlarının başına geçirelim diyorsunuz?

Cevâb: Bu iş, sizin uygun görmenize bırakılmıştır. İstihâreden ve teveccühden sonra, siz emr ediniz! Size ve yanınızda olanlara selâm ederim.

313

ÜÇYÜZONÜÇÜNCÜ MEKTÛB

Bu mektûb, hâce Muhammed Hâşime “rahmetullahi teâlâ aleyh” yazılmıştır. Eshâb-ı kirâmın üstünlüklerinin nasıl olduğunu ve tarîkat-i aliyye-i Nakşibendiyyede riyâzet çekilmesi olmadığını ve bu yolun niçin hazret-i Ebû Bekre bağı olduğunu ve bir Peygamberin vilâyetindeki sâliki, başka bir Peygamberin vilâyetine geçmediği ve gömleğin önü açık olmalı mı yoksa olmamalı mı ve kelime-i tevhîd ve zikri ve birkaç edebi bildirmektedir. Bu mektûb, Mektûbâtın birinci cildinin son mektûbu olmaktadır. Hepsî, Resûller adedince ve Bedr gazvesindeki mücâhidler adedince, üçyüzonüç olmaktadır. Bu mektûbun sonuna, büyük oğlunun birkaç mektûbunun da eklenmesini emr buyurdular. Böylece, düâ ve Fâtiha okunmasını dilediler:

Allahü teâlâyâ hamd olsun! Onun çok sevdiği Peygamberine salât ve selâm olsun! Din ve dünyâ se’âdetinize düâ ederim!

Kardeşim, Muhammed Hâşim “rahmetullahi teâlâ aleyh”! Mîr seyid

Muhibbullahın mektûbunda da bildirdiğiniz sorulara, bildiğim kadar cevâb yazarak gönderiyorum:

Süâl 1: Allahü teâlâya yaklaşmak için, Fenâ-fillah ve Bekâ-billah ve Cezbe ile Sülûk makâmlarının hepsini geçmek lâzımdır.

Eshâb-ı kirâm “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’în”, mahlûkların en iyisinin “aleyhi ve aleyhimüssalevatü vetteslîmât” sohbetinde bir kerre bulunmakla, bütün ümmetin Evliyâsından dahâ üstün oldular. Acabâ bütün bu Seyr ve Sülûk ve Fenâ ve Bekâ, bunlarda bir sohbetde mi hâsıl oldu? Yoksa, bu bir sohbet, seyr ve sülûkun ve fenâ ve bekânın hepsinden dahâ mı üstün idi?

Eshâb-ı kirâmın “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’în” Fenâ ve Bekâları, O hazretin “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” teveccühü ve tesarrufu ile mi idi? Yoksa, yalnız müslimân olmakla mı idi? Bunlar sülûk ve cezbe hâllerini ve makâmlarını biliyorlar mı idi? Yoksa, bilmiyorlar mı idi? Eğer biliyorlar idi ise, bu hâllere ve makâmlara ne ism vermişlerdir? Eğer onlarda sülûk ve cezbe yolları yokdu denirse, bu tarikatlerin bid’at-i hasene olmaları lâzım gelmez mi?

Cevâb 1: Bu güc sorularınızı cevâblandırmak, yazmakla olmaz. Bir arada bulunmak, uzun zemân hizmet etmek lâzımdır. Bu kadar zemân içinde kimşenin söylemediği şeyleri bir def’ada söylemek ve bir kalemde yazmak kolay olur mu sanıyorsunuz? Fekat, sorduğunuz için, cevâbsız bırakmak da olmaz. Elimden geldiği kadar bunu çözümeğe çalışacağım, iyi dinleyiniz!

Fenâ ve Bekâ ve Sülûk ve Cezbe ile olan yaklaşımağa (**Kurb-i vilâyet**) denir. Bu ümmetin evliyâsı, bu yaklaşmak ile şerefleşmişlerdir. Eshâb-ı kirâmın, Hayr-ül-enâmın sohbetinde “aleyhi ve aleyhimüssalâtü vesselâm” kavuşdukları yakınlık ise, (**Kurb-i nübüvvet**)dir. Resûlullaha uyarak ve Ona vâris olarak kavuşmuşlardır.

Böyle yaklaşmakta, ne Fenâ vardır, ne Bekâ ve ne Cezbe vardır, ne de Sülûk. Bu kurb, vilâyet kurbundan katkat dahâ yüksek ve üstündür. Çünkü bu kurb, asla yaklaşıdır. Vilâyet kurbu ise, zille, gölgeye yaklaşıdır. Ne kadar başka olduklarını buradan anlamalıdır. Fekat, herkesin anlayışı bu ma’rifetin tadını alamaz. Nerde ise, bu ümmetin yüksekleri de, bu ma’rifeti anlamakta, câhiller gibi kalırlar. Fârisî beyt tercemesi:

***Ebû Alî Sînâ kalenderlik yapsaydı,
kalenderlerin hepsi sofî olurlardı.***

Evet, eğer Peygamberlik kurbunun kemâllerine, vilâyet kurbu yolundan çıkılırsa, o zemân Fenâ, Bekâ, Cezbe ve Sülûk lâzım olur. Çünkü, vilâyet kurbunda yükselmek için, bunlar lâzımdır. Fekat, Vilâyet yolundan gidilmiyip, Peygamberlik kurbunun caddesi seçilirse, Fenâ, Bekâ, Cezbe ve Sülûk hiç lâzım değildir. Eshâb-ı kirâm, nübüvvet kurbunun caddesinden ilerlediler. Bunun için, Cezbe, Sülûk, Fenâ ve Bekâ, bunlara hiç lâzım olmadı. Bu ma’rifeti, mevlânâ Emânullaha yazılan mektûbda da arayınız! Bu fakîr, mektûblarımda ve kitâblarımda, hâlimin sülûk ve cezbenin ötesinde ve tecellîlerin, zuhûrların ötesinde olduğunu yazmışım. O yazılarımda, işte bu

(Nübüvvet kurbu)nu bildirmişdim. Hâcem hazretlerinin hizmetlerinde iken, bu devlet hâsil olmuştu. Bunu hâce hazretlerine şöyle bildirmişdim: Bende öyle bir hâl hâsil oldu ki, o hâlin karşısında, (Seyr-i enfûsî), (Seyr-i âfâkî) gibi oldu. Bu hâlimi bildirmek için bu kelimelerden başka söyleyecek birşey bulamadım. Bu şaşılacak hâlim, seneler geçtikten sonra, yerleşmeğe, anlaşılmağa başlayınca, kısaca yazmağa kalkışmışım. Bu ni'meti ihsân eden Allahü teâlâyâ hamd olsun! Allahü teâlâ ihsân etmeseydi, biz bunu bulamazdık. Rabbimizin Peygamberleri doğru olarak gönderilmişlerdir.

Yukarıda bildirdiklerimizden anlaşılıyor ki, Fenâ ve Bekâ ve Cezbe ve Sülûk isimleri sonradan konulmuştur. Meşâyih'in meydâna çıkardıkları kelimelerdir. Mevlânâ Câmî "aleyhirrahme" (Nefehât) kitâbında yazıyor ki, (Fenâ ve Bekâ kelimelerini ilk olarak kullanan Ebû Sa'îd-i Harrâzîdir "kuddise sirruh").

Süâl 2: Tarikat-ı aliyye-i Nakşibendiyyede sünnete uyulur. Hâlbuki O Server "aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm" şaşılacak riyâzetler ve sıkıntılı açlıklar çekti. Bu yolda ise, riyâzetleri yasak etmişlerdir. Hattâ riyâzetler, sûretlerin, görüntülerin keşflerine sebep olduğu için, zararlı olduklarını bildirmişlerdir. Sünnete uymakda zarar bulunabileceğini düşünmek, şaşılacak birşey değil midir?

Cevâb 2: Sevgili kardeşim! Riyâzetler çekmenin bu yolda yasak olduğunu yazıyorsunuz. Riyâzetlerin bu yolda zararlı bilindiğini nerede işitdiniz? Bu yolda, nisbeti hep korumak ve sünnet-i seniyyeye uymak "alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye" ve hâllerini örtmeğe çalışmak ve orta hâlli yaşamak ve yiyecekde, giyecekde ve herşeyde orta hâli gözetmek vardır. Bunların hepsi, riyâzât-i şâkka ve mücâhedât-i şedîdedir. Câhiller bunları riyâzet saymazlar. Mücâhede bilmezler. Bunlara göre, riyâzet ve mücâhede, yalnız açlık çekmektir. Çok aç kalmağı pek kıymetli sanırlar. Çünkü, hayvanlar gibi yaşayan bu kimseler, yimeğe, içmeğe çok önem verirler. Hep bunları düşünürler. Bunun için, yimemek, içmemek bunlara ağır riyâzet görünür ve sıkı mücâhede olur. Bu câhiller, nisbetin hep korunmasına ve sünnete uymağa "alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye" ve benzerlerine hiç kıymet vermezler. Bunun için, bunları yapmamağı çirkin görmezler. Yapmağa çalışmağı da riyâzetden saymazlar. Görülüyor ki, bu yolun büyüklerine, hâllerini örtmeğe çalışmak ve câhillerin kıymet verdikleri riyâzetleri yapmamak lâzımdır. Böyle riyâzetleri câhiller beğenirler. Aralarında yayılarak şöhrete ve âfete sebep olur ve sonu kötü olur. Resûlullah, (Dinde ve dünyâda parmakla gösterilmesi, insana kötülük olarak yetişir. Bundan ancak Allahü teâlânın koruduğu kimse kurtulur) buyurdu.

Bu fakîre göre, uzun açlıklar çekmek, yimekte ve içmekte orta dereceyi gözetmekten çok dahâ kolaydır. Pek hafîf olur.

Orta hâli gözetmek riyâzetinin, çok aç kalmak riyâzetinden dahâ üstün olduğu meydândadır. Yüksek babam "kuddise sirruh" buyurdu ki, (Sülûkü anlatan bir kitâbda görmüştüm. Maksada kavuşmak için, yimekte, içmekte orta dereceyi gözetmek yetişir. Bunu gözetince ayrıca zikir ve fikr lâzım olmaz). Sözüün doğrusu da budur. Yiyecekde, giyecekde ve her işde

orta dereceyi gözetmek çok iyidir. Fârisî beyt tercemesi:

***Ağzından taşacak kadar çok yime,
açlıktan ölecek kadar az yime!***

Hak teâlâ, Peygamberimize “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” kırk erkek kuvveti ihsân eylemiştir. Bu kuvveti ile ağır açlıklara dayanırdı. Eshâb-ı kirâm da, insanların en iyisinin sohbeti yardımı ile “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâmü vettehiyye” bu yüke katlanırlardı. Bu yüzden işlerinde ve çalışmalarında hiçbir bozukluk ve gevşeklik olmazdı. Aç iken muhârebeye düşmana öyle güçlü saldırdılar ki, tok olanlar bunun onda birini yapamazlardı. Bunun içindir ki, sabr eden yirmi kişi, ikiyüz kâfire gâlib gelirdi. Yüz kişi de, bin kişiye galebe çalardı. Eshâb-ı kirâmdan başkaları, öyle aç kalsalar, edebleri ve sünnetleri yapamaz olurlar. Belki çok olur ki, farzları yapamaz hâle gelirler. Gücü yok iken, bu işde Eshâb-ı kirâma benzemeğe kalkışmak, kendini sünnetleri ve farzları yapamıyacak hâle sokmak olur. İştidîğimize göre, Ebû Bekr-i Sıddîk “radıyallahü anh” O Server gibi “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm”, hergün oruc tutmak istedi. Za’ıfledi, tâkati kalmadı. Birgün yere yıkıldı. O Server “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” buna üzülererek, **(İçinizde benim gibi kim vardır? Rabbimin huzûrunda kalırım. Oradan yirim ve içerim)** buyurdu. Görülüyor ki, gücü yetmediği şeyi yapmağa kalkışmak iyi değildir.

Eshâb-ı kirâm, insanların en iyisi kadar “aleyhi ve aleyhimüssalevâtü vetteslîmât” açlığa dayanamadılar ise de, onun sohbetinin yardımı ile uzun açlıkların zararlarından korunmuş idiler. Başkaları, onlar gibi korunmuş değildirler. Bunu şöyle açıklarız: Açlığın safâ verdiği, temizlediği meydânda birşeydir. Çok kimselerin [Sâlih olan mü’minlerin] kalbine safâ verir. Çoğunun da [Kâfirlerin ve dünyâya düşkün olan mü’minlerin] nefesine safâ verir. Kalbin safâ bulması, insanı doğru yola götürür ve nûrlandırır. [Âlem-i emrdeki nûrlar, feyzler, hidâyet hâsıl olur.] Nefsin safâsı, dalâlete sürükler ve zulmeti arttırır. [Nefs, âlem-i halkdan olduğu için, âlem-i halkdaki, bilinmiyen, gayb olan, gizli olan, çalınan şeyler, hastalıkların teşhîsi, tedâvîsi, cin ile tanışma gibi şeyler hâsıl olur. Böyle kâfir ve sapık kimseler, müslimânların îmânlarının bozulmasına sebep olurlar.] Ahmak Eflâtun, nefsinin safâsına güvendi. Hayâline gelen görüntülere uydu. Bunları değerli birşey sanarak, kendini beğendi. Hazret-i İsâ “alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm” Eflâtun zemânında Peygamber olmuşdu. Rûhullah olan O yüce Peygambere inanmadı. (Biz gericilikten kurtulmuş kimseleriz. Bizi doğru yola götürecektik öndere ihtiyâcımız yokdur) dedi. Eğer kalbini karartan safâsı olmasaydı, hayâlindeki sûretlere aldanmaz, se’âdete kavuşmaktan geri kalmazdı. Maksada ulaşmasına engel olmazlardı. Bu karanlık safâyı görerek, kendini nûrlu sandı. Bu safânın, nefsi emmârenin ince kabuğundan içeri giremediğini, nefsinin eskisi gibi kirli, pis olduğunu anlıyamadı. Nefsinin ancak, şeker kaplanmış necâsete döndüğünü göremedi. Kalb böyle değildir. O, yaradılışda temizdir. Nûr ile doludur. Yalnız, karanlık nefse yakın olduğu için, üzeri kararmış, kirlenmiştir. Az bir tasfiye, temizlemek ile, üzerindeki pas giderek, eski hâline döner. Nûr ile dolar. Nefs ise, yaradılışda karanlıktır, pisdir. Kalbin em-

ri, idâresi altına girmedikce, dahâ doğrusu sünnete uymadıkca, islâmiyyete sarılmadıkca “alâ sâhibihessalâtü vesselâmü vettehiyye”, hattâ ve hattâ, ancak Allahü teâlânın ihsânına kavuşmadıkca, tezkiye bulamaz, içerden temizlenemez. Yaradılışındaki pislikten kurtulamaz. Se’âdete, iyiliğe eremez. Eflâtun, hiç akli ermediği için, nefsinin safâsını, Îsâ aleyhisselâma inanan kalbin safâsı gibi sandı. O îmânlı kalbin sâhibi gibi, kendini de, nûrlu ve temiz gördü. Bunun için de, O yüce Peygambere “alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm” uymak ni’meti ile şereflenemedi. Sonsuz felâkete sürüklendi. Böyle belâya düşmekden Allahü teâlâyâ sığınırız!

Açlığın böyle zararı da bulunduğu için, bu yolun büyükleri “kaddesallahü teâlâ esrârehüm” açlıkla riyâzet çekmek yolunu tutmamışlar, yimekte, içmekte, orta dereceyi gözetmek riyâzetine, tâm ortada kalmağa çalışmak mücâhedesine sarılmışlardır. Açlığın bu büyük tehlikesine düşmemek için, fâidelerinden de, vaz geçmişlerdir. Başkaları, açlığın fâidelerini düşünerek, zararlarını göremediler. Açlık çekmeği emr etmişlerdir. Akli olanlar, bir zarardan kurtulabilmek için, birçok fâidelerin bırakılacağını söylemişlerdir. İslâm âlimlerinin, (Bir işin sünnet veyâ bid’at olduğu anlaşılmasa, bid’ati yapmamak, sünneti yapmaktan dahâ iyidir) sözleri de, akl sâhiblerinin bu sözlerine benzemektedir. Çünkü bu iş, bid’at ise zararlıdır. Sünnet ise, fâideleri vardır. Zararlı olabileceğini, önde tutmuşlar, bid’at olabileceği için bu işi yapmamalıdır buyurmuşlardır.

Açlıkla riyâzet çekmek sünnetinin başka yoldan da zarar getirebileceği, şaşılacak birşey olmaz. Bu sözle demek istiyoruz ki, bu sünnet, yalnız Eshâb-ı kirâm için olabilir. O zemân için olması, çok ince ve örtülü bildirilmiş olduğu için, tesavvufcuların çoğu bunu anlayamamış, kendileri de, böyle riyâzet yapmışlardır. Birçoğu ise, bunun o zemân için olduğunu anlayarak, kendileri yapmamışlardır. Herşeyin doğrusunu ancak Allahü teâlâ bilir.

Süâl 3: Bu yolun büyüklerinin kitâblarında yazıyor ki: (Bizim nisbetimiz, hazret-i Ebû Bekre bağlanmaktadır. Başka yollar böyle değildir). Yolların çoğu, imâm-ı Ca’fer-i Sâdık bağlanmaktadır. Bu İmâm da, hazret-i Sıddîka bağlıdır. Başka yollar da, hazret-i Sıddîka bağlanmış oluyolar mı?

Cevâb 3: İmâm-ı Ca’fer-i Sâdik “kuddise sirruh” hazretleri, hem hazret-i Sıddîka, hem de hazret-i Emîre bağlıdır “radıyallahü teâlâ anhümâ”. Kendisinde bu iki nisbet birleşmiş olduğu hâlde, her iki nisbetin kemâlleri ayrı ayrı idi. Birbirleri ile karışmamış idi. Birçokları, İmâm hazretlerinden, hazret-i Ebû Bekrin “radıyallahü teâlâ anh” nisbetini aldı. Bunların yaradılışları Sıddîka uygundu. Yaradılışları hazret-i Emîre uygun olanlar da, hazret-i Emîrin nisbetini aldılar. Hazret-i Emîre bağlandılar. Bir aralık, Benâris gölünün yanına gitmişdim. Kenk ve Çemen nehrleri bu göle akmakta idi. Her iki nehrin sularının gölde hemen karışmadıkları görülmüyordu. Sanki araları bir perde ile ayrılmıştı. Kenk nehrinin akdığı tarafda bulunanlar, bu nehrden gelen suyu içiyorlardı. Çemen nehrinin akdığı tarafda bulunanlar da, Çemen suyundan içiyorlardı.

Hâce Muhammed Pârisâ hazretleri “kuddise sirruh”, (**Risâle-i kudsiyye**) kitâbında buyuruyor ki, hazret-i Alî, Peygamberlerin sonuncusundan

“aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” terbiye gördüğü gibi, hazret-i Sıddîk-dan da yetişmiştir. Bunun için, hazret-i Alînin nisbeti, hazret-i Sıddîkın nisbetinden başka değildir denilirse, evet nisbetleri başka olmasa da, birçok incelikleri bulunduğu yerlere göre, birbirlerinden ayrılırlar. Tek bir su, bulunduğu yerlere göre, başka başka özellikler aldığı gibi, ikisinden herbirine, ayrı incelikleri bakımından, ayrı bir tarikat bağlanmış olabilir.

Süâl 4: Molla Muhammed Sıddîka yazılan mektûbda, yaradılışı, Vilâyet-i Müsevîye uygun olan bir tâlibin, rehberi tarafından Vilâyet-i Muhammediyyeye getirildiği hiç işitilmemiştir deniliyor. Büyük oğlunuza yazılan mektûbda ise, sizi Vilâyet-i Müsevîden Vilâyet-i Muhammediyye getirdiler deniliyor. Bu nasıl olur?

Cevâb 4: Molla Muhammed Sıddîkın “rahmetullahi teâlâ aleyh” mektûbunda, Vilâyet-i Müsevîden Vilâyet-i Muhammediyyeye geçirilmiş olduğu işitilmemiştir denilmektedir. Bunu yazarken, geçirildiği bilinmiyordu. Bunu bildirdiklerinden sonra ve geçirmeğe kudret verdiklerinden sonra, sizi o vilâyetden bu vilâyete geçirdiler diye yazıldı. Bu iki mektûb, başka zemânlarda yazılmış oldukları için, birbirlerinin zıddı olmazlar.

Süâl 5: Buradaki sôfiler, önü açık antârî giyiyorlar. Antârînin önü açık olması sünnettir diyorlar. Hazret-i Mîrin adamları ise, yakası halkalı, kapalı yapıyorlar. Bunun doğrusu hangisidir?

Cevâb 5: Biz de bunu iyi bilemiyoruz. Arabistân ehâlîsi önü açık antârî giyerler. Sünnet böyledir derler. Hanefî mezhebinin kıymetli kitâblarından birkaçında, erkeklerin kadın elbisesi giymemeleri lâzım olduğu yazılıdır. İmâm-ı Ahmed ve Ebû Dâvûd, Ebû Hüreyreden haber veriyorlar ki, Peygamberimiz “aleyhi ve alâ âlihissalevâtü vetteslîmât”, **(Kadın elbisesi giyen erkeğe ve erkek elbisesi giyen kadına la’net olsun)** buyurdu. **(Metâlib-ül-mü’minûn)** kitâbında, kadın, erkeklere ve erkek de kadınlara benzemesin! Benzeyenler mel’ûndur denilmektedir. Önü açık antârînin din adamları ile ilm sâhiblerinin elbisesi olmadığı anlaşılmaktadır. Bundan dolayı, zimmîlerin ya’nî gayr-i müslimlerin böyle giymeleri câiz görülmüştür. **(Câmi’urrumûz)** kitâbında, **(Muhît)** kitâbindan alarak, (Zimmî, din adamlarına ve ilm sâhiblerine mahsûs olan cübbe ve sarık gibi elbise giymeme, kaba bezden, kadınlar gibi, yakası göğsü üzerinde antârî giymelidir) diyor. Âlimlerden çoğuna göre, önü açık ise antârî olmaz, manto olur. Bunlara göre, **(Antârî, ya’nî kamîs)**, yakası omuzlarda açık olandır. **(Câmi’urrumûz)**da, kadın kefenini anlatırken böyle demiştir. **(Hidâye)** kitâbında, kamîs yerine Dir’ demektedir. **(Dir’)** göğse kadar açıktır. Kamîsin önü omuza kadar açıktır. Çoğuna göre ikisi birdir.

Bu fakîre göre, doğrusu şöyle görünüyor ki, erkeklerin kadın elbisesi giymeleri yasak olduğu için, kadınların önü açık antârî giydikleri yerde, erkekler, kadınlara benzememek için, yakası kapalı giymelidirler. Mâverâ-ünnehrde ve Hindistânda kadınlar, önü açık antârî giymektedir. Erkeklerin, yakası kapalı giymeleri lâzım olmaktadır. Meyân şeyh Abdülhak-ı Dehlevî “rahmetullahi teâlâ aleyh” dedi ki, (Ben Mekke’de iken şeyh Nizâm-ı Narnûlînin talebesinden biri, yakası kapalı antârî ile tavâf ediyordu. Arablardan çoğu, onun kadın antârîsi giymiş olduğunu görünce şaşırıldılar). Görülüyor ki,

âdete göre hem arablar doğrudur, hem de Hindistân ve Mâverâ-ün-nehr erkeklerinin giydikleri doğrudur. Bekara sûresi yüz kırksekizinci âyetinde meâlen, **(Allahü teâlâ, herkesin yüzünü bir tarafa çevirir)** buyuruldu. Önü açık antâri giymek sünnet olduğu iyi bilinseydi, Hanefî âlimleri, zimmîlerin böyle giymelerine izin vermezler, yalnız din adamlarının ve ilm sâhiblerinin giymelerini bildirirlerdi. Bu elbisede kadınlar başda geldikleri için, erkeklerin elbiselerini kadınların elbiselerine benzetmemeleri uygun görülmüştür.

Süâl 6: Bu yolun tâlibleri, başlangıçta, tâm ehadiyyeti arıyorlar. Kelime-i tevhîdi söylemek bunlara nasıl uygun olur? Çünkü, tapınacak birşey yokdur derken, Ondan başkaları düşünülmeğetedir.

Cevâb 6: Ondan başkalarının düşünülmesi, ehadiyyete bağlanmayı düzeltmek ve terbiye etmek içindir. Başkalarına tapılamıyacağını söylemek, Ona bağlı kalabilmek içindir. Yok etmek için başkalarını düşünmek, bir varlığa bağlanmağa uygunsuz olmaz. Bir varlığa bağlanmağa uygun olmıyan, başkalarına bağlanmaktır. Yok etmek için, onları düşünmek değildir. Bu ikisini birbirine karıştırmamalıdır. [Zikrin çeşidleri çokdur. Bunlardan çok fâidelisi, (Allahü ekber, Allahü ekber. Lâ ilâhe illallahü vallahü ekber. Allahü ekber ve lillâhil hamd)dir. Buna **(Tekbîr-i teşrîk)** denir. Her gün çok okumalıdır.]

Süâl 7: Bu yolda yeni başlıyanların ağızları ile söyledikleri zikri, kalbleri de söylemeğetedir. Kelime-i tevhîd ile zikir ederken, kalb de bunun hepsini söylüyor mu, söylemiyor mu? Kalb de hepsini söylüyorsa, **(Lâ)** derken yukarıya doğru, **(İlâhe)** derken, sağa doğru söylemek nedendir?

Cevâb 7: Eğer kalb, **(LÂ İLÂHE İLLALLAH)** kelimesinin hepsini söylerse, niçin bu kusûr olsun? **(LÂ)** derken, hayâli ile, göbekten yukarı doğru söyler. **(İLÂHE)** derken, yukardan [göğsün] sağına doğru, **(İLLALLAH)** derken sağdan kendine [ya'nî kalbe] doğru söyler. Yâhud, bu kelimeleri, bu üç tarafa doğru hayâli ile götürür. Ağız ile birşey söylemez. Böylece, kalbin ağız ile birlikde olması şartı ortadan kalkar. Sizin bu son iki süâliniz, Fahreddîn-i Râzînin şühbelerine benzemektedir. İyi düşünseydiniz, sormanıza hâcet kalmazdı.

EK: Son olarak, şunu da bildirelim ki, oradaki kardeşlerimiz arka arka yazararak, Mîr [Muhammed Nu'mân "rahmetullahi teâlâ aleyh"] hazretlerinin bu günlerde talebeyle az çalışdığını, ev yapırmakla uğraşdığını, eline geçenleri ev yapmağa harc etdiğini, talebenin, kendisinden fâidelene-meddiğini bildiriyorlar. Bunları öyle yazmışlar ki, beğenmedikleri, istemedikleri anlaşılmağatedir.

İyi biliniz ki, bu yola bağlı olanları beğenmemek, öldürücü zehrdur. Bu büyüklerin sözlerine, işlerine karşı gelmek, insanı sonsuz felâkete götürür. Uçuruma sürükler, hele kendi rehberini beğenmez, ona karşı gelirse, üstâdını incitirse, neye varacağını düşünmelidir! Bu büyüklere inanmıyanlar, bunların bereketlerine kavuşamaz. Bunlara karşı gelenler, her zemân ziyân eder, aldanır. Rehberin "rahmetullahi teâlâ aleyh" her işi, her sözü iyi ve güzel görünmedikce, onun yüksekliklerinden hiçbirine kavuşamaz. Eline birşeyler geçerse, istidrâc olup, sonu yıkım ve çöküntü olur. Üstâdına aşırı sevgisi ve bağlılığı olmakla berâber, içinde ona karşı kıl kadar bir beğenmemek bulunursa, bunu kendi için felâket, yıkım bilmelidir. Onun üstün-

lüklerinden hiçbirine kavuşamayacağını anlamalıdır.

Rehberin işlerinden birini beğenmezse ve bundan kendini kurtaramazsa, karşı gelmiş olmayacak bir yol ile, kendisinden bunu sormalı, inanmamış görünmemelidir. Bu zemânda, doğru ile yanlış, iyi ile kötü birbirleri ile karışıkır. Rehberin ara sıra, islâmiyyete uymıyan birşey yaptığını görürse, kendisi bunu yapmamalı, iyi gözle bakarak, islâmiyyete uygun görmeğe çalışmalı, iyi tarafını aramalıdır. İyi ve uygun yerini bulamazsa, bu belâdan kurtulmak için, Allahü teâlâyâ yalvarmalıdır. Üstâdının bundan kurtulması için, ağlıyarak, düâ etmelidir. Üstâdının mubâh olan birşeyi yapmasından şübheye düşerse, bu şübheye kıymet vermemelidir. Herşeyin sâhibi olan Allahü teâlâ, mubâh şeyleri yasak etmemiş, beğenmemelik etmemiş iken, başkası, kendiliğinden nasıl karşı gelebilir. Çok yer vardır ki, birşeyin dahâ iyisini yapmamak, yapmaktan dahâ iyi olur. Hadîs-i şerîfde “alâ sâhibihessalâtü vesselâm”, **(Allahü teâlâ, azîmetle iş yapmayı sevdiği gibi, ruhsatla yapmayı da sever)** buyuruldu. Mîr hazretlerinin kabz hâli, sıkıntılı hâli çok olduğu için, böyle zemânlarında, talebesi ile uğraşmayıp da, birkaç mubâh işle kendini avutmak isterse, buna karşı durmak doğru olur mu? Abdüllah-i İstahrî hazretleri, böyle zemânlarında, av köpekleri ile birlikde, ormana ava giderdi. Büyüklerden birçoğu da, böyle zemânlarda, simâ' ve nağme dinlemekle kendilerini avuturlardı. Doğru yolda olanlara ve Muhammed Mustafânın izinde gidenlere selâm olsun “aleyhi ve alâ âlihissalvâtü vetteslîmâtü etemmühâ ve ekmelühâ”!

BİRİNCİ ARİZA

Merhûm büyük oğlu Muhammed Sâdık “aleyhirrahme” tarafından yazılan birinci mektûb:

Kölelerinizin en aşağısı Muhammed Sâdık, şerefli kapınıza bildirir ki, buradakilerin hâlleri, durumları, yüksek teveccühlerinizin yardımı ile, çok iyidir. Bedenlerimiz bir arada olduğu gibi, kalblerimiz de toparlanmış olarak yaşamaktayız. Çok zemândan beri, hizmetcilerinizi düşünüyor ve ayrılık sebebi ile üzüliyorduk. Bu satırların yazıldığı gün, meyân Bedreddîn gelerek âfiyetde olduğunuzu bildirdi. Bizleri sonsuz sevindirdi. Râhatlığa kavuşduk. Bunun için, Allahü teâlâyâ çok hamd olsun! Gönüllerimizin kiblesi efendim! Hâfız Burhâneddîn, Ramezân-ı şerîfin onüçüncü gecesi Kur'ân-ı mecîdi hatm eyledi. Ondördüncü geceden beri, hâfız Muhammed Mûsâ başladı. Her gece beş cüz' okuyor. Yarın gece, ondokuzuncu gecesi olup, hatm edecektir. Ramezân-ı mubârekin son onunda, hâfız Behâeddîn hatm edeceğini söyledi. Hak teâlâ selâmet versin! Bir gece, terâvîh nemâzında, hâfız Kur'ân-ı kerîm okuyordu. Çok nûrlu bir makâm görüldü. Sanki, Kur'ân-ı kerîmin hakîkatinin makâmı idi. Her ne kadar, bunu söyleyemeysem de, hakîkat-i Muhammedînin “aleyhissalâtü vesselâm” bu makâmın icmâli, ortası olduğu anlaşıldı. Sanki, büyük bir denizi, bir destiye doldurdular. Bu makâm, Muhammed aleyhisselâmın hakîkatinin tafsîli, yayılmışı, açılmışı idi. Peygamberlerin “aleyhimüsselâm” ve Velîlerin “kuddise sirruhüm” büyüklerinin çoğu, yaradılışlarındaki güçleri kadar, bu makâmdan birer parça pay almışlardı. Bizim Peygamberimizden “aleyhi ve alâ âlihissalâtü vesselâm” başkasının, bu makâmın bütününe kavuştuğu anlaşılmadı. Bu aşağı kö-

leye de bir pay verildi. Allahü teâlâ, yüksek teveccühlerinizin yardımı ile, tâm bir pay almak nasîb eylesin! Şu âna kadar, bu makâm, tâm açık görülmedi. Bundan başka zemânlarımızda, kendimizi toparlamakdayız. Bu yüce ayda, çok bereket hâsıl oldu. Kardeşim Muhammed Sa'îdin hâlleri bir düzende gitmekdedir. Zemânları zikr ile geçmektedir. Şehrlerdeki de, seve seve geliyorlar. Bu fakîr, şimdiye kadar dört cüz'den çok ezberledim. Bayrama kadar beş cüz' ezberlemiş olacağımı umuyorum. Köleniz.

İKİNCİ ARİZA

Kölelerinizin en aşağısı Muhammed Sâdık, yüksek kapınıza bildirir ki, burada bulunanların hâline şükrler olsun! Dileklerimiz kâ'besi olan yüksek zâtınızın, hizmetcilerinizin ve sevdiklerinizin hepsi ile iyi olmanıza düâ etmekdeyiz. Bütün dileğimiz, ancak budur. Başımızın tâcı olan mektûbunuz, değeri ölçülemez olan yazılarınız, İsmâ'îl eli ile bizleri şereflendirdi. Okumakla çok sevindik. Hak sübhânehu ve teâlâ, âlemlerin kıblesinin ihsân gölgesini, bütün müslimânların üzerinden eksik eylesin! Ümmî olan Peygamberleri ve Onun temiz olan Âli hurmetine bu düâmızı kabûl buyursun “aleyhi ve aleyhim minessalevâti efdalühâ ve minetteslîmâti ekmelühâ”! Ey, gönüllerin kıblesi! Hâllerimin yıkılmakta olduğunu nasıl bildireyim? Çirkin işlerimden ve geçmişteki ve şimdiki iyi hâllerin elden çıkmasından dolayı âh etmekden başka bir işim yoktur. Hiçbir zemânın ve ânın, Onun beğenmediği bir hâlde geçmemesini istiyorum. Fekat, bu ni'met ele geçmiyor. Tek ümmîdim, yüksek kapınızın hizmetcilerinin teveccühlerinin yardımına kavuşmaktır. Fârisî mısra' tercemesi:

Büyük ihsân, kerîmlere güc gelmez!

Allahü teâlâyâ hamd olsun, şükr olsun ki, kıymetli teveccühlerinizin yardımı ile, bu âna kadar, emr buyurulan yolda çalışırken, az bir gevşeklik hiç olmadı. Hergün ilerleyiş ve artış umuyoruz. Sabâh, öğle ve ikinci nemâzlarından sonra toplanıyoruz. Hâfız Behâeddîn, zemân bulunca, Kur'ân-ı kerîm de okuyor. Bu fakîr, ara sıra (**Kabz**) oluyorum. Sonra (**Bast**) hâsıl oluyor, açılıyorum. Kabz, bast, teveccüh, zevk ve sükûn ve benzerleri, yalnız bedende hâsıl olmaktadır. Bedenden başka yere bulaşmıyorlar. Altı latîfe, ne teveccüh ediyorlar, ne de gâfildirler. Teveccüh ederlerse, teveccühleri, ilm-i huzûrî gibidir. Hattâ, tâm öyledir. Teveccüh, zevk ve benzerlerinin hepsini zillerin içinde bilmektedir. Zılden dışarda bulmaktadır. Latîfeler, önce beden ile karışık idi. Kalb gözü, bedenden başka birşey görmüyordu. Böyle olduğu, çok sevinçli olan huzûrunuzda da bildirilmişdi. Şimdi, bedenden ayrı bulunmaktadır. Bu makâmı, (**Bekâ makâmı**) olarak bilmektedir. Bekâdan sonra, latîfelerde yine bir Fenâ hâsıl oldu. Bekâdan sonra olan bu Fenâ hâsıl olmadıkça, işin temâm olamayacağı anlaşıldı. Birkaç günden beri yine (**Kabz hâli**) vardır. Sevindirici hâller pekaz olmaktadır. Bakalım ne olacak. Şu âna kadar bu âleme hiç teveccüh olunmadı. Hâlleri bildirmek lâzım olduğu için, birkaç kelime ile arz etmeğe kalkışıldı. Ey gönüllerin kıblesi! Bu fakîr, hemen hemen her gece, hazretinizi rü'yâda görmekle şereflenmekdeyim. Bundan dahâ çok ne yazayım. Dahâ çok yazmak, resmî şeyler eklemek olur. Köleniz.

ÜÇÜNCÜ ARÎZA

Kölelerinizin en aşağısı olan Muhammed Sâdık, yüksek kapınıza sunar ki, bu aşağı kul, çok zemândan beri **(Kabz)** hâlinde olup, çok sıkılıyordum. Sonunda, Allahü teâlâyâ çok şükürler olsun, ancak yüksek teveccühünüzün yardımı ile, büyük bir **(Bast)**, gönül açıklığı ihsân olundu. Bu sıkıntısız hâlde iken, önceleri bu kimsenin yaptığı zikir ve teveccüh ve herşey, şimdi Onun “teâlâ ve tekaddese” tarafından yapılmaktadır. Kendinde, bunları alabilmekten başka, birşey bulamamaktadır. Üzerine güneş ışınları gelen ayna gibidir. Bu ışıkların doğması ile, bedendeki ve latîfelerdeki bütün karanlıklar ve bulanıklıklar yanıp temizlendi. Bunların hepsinde nûr ve bereket hâsil oldu. **(Şerh-ı sadr)** oldu. Kalb genişledi. Bedenin hepsi nûr olup, rûhun ve sırrın eski parlaklıklarından dahâ çok ışık saçdı. Latîfeler arasında, en kâmil tecellî kalb üzerine oldu. Kalbe bakıp, içinde başka bir kalb görüldü. Buna da tecellî vardı. Bu kalbin kalbine bakınca bunun içinde de, başka bir kalb görüldü. Buna da tecellî vardı. Böylece, sonsuz olarak, her kalbin içinde, başka bir kalb vardı. Şimdi bunların bir kalbde sona erdikleri sanılıyor. Fekat böyle olduğu iyi anlaşılammaktadır. Şimdiki hâlin yanında, eski hâllerin ancak bir özenilecek şey olmadığı anlaşıldı. Bu makâmın ismi biliniyordu. Edebe uygun olmaz korkusu ile yazılmadı. Ey gönlümün kiblesi “kaddesallahü teâlâ sirrehül’azîz”! Bütün bunlar, temiz teveccühünüzün sebep olduğu ihsânlardan birer zerredir. Fârisî beyt tercemesi:

***Vücûdümün her zerresi dile gelse de;
Şükürünün binde birini yapamam yine!***

Hazretinizin selâmeti ve yüksek kapınızda hizmetcilik edenlere katılabilmek için olan isteklerimizi nasıl açıklayayım, nasıl yazabileyim? Gece gündüz ve belki her ân, bu yüksek arzûmuza ve çok kıymetli isteğimize kavuşduracak olan, güzel vaktin ve tatlı sâatin ne zemân geleceğini düşünüyoruz. Fikrimizde, gönlümüzde, bu istekden, bu dilekden başka, hiçbir düşünce yoktur. Hak sübhânehu ve teâlâ, en güzel şekilde ve en uygun yol ile, bu büyük ni’mete kavuşdursun! Sevgili Peygamberi ve Onun temiz Âli hürmetine düâmızı kabûl buyursun “aleyhi ve alâ Âlihi minessalevâtî etemmühâ ve minetteslîmâtî ekmelühâ”! Âmîn. Köleniz.

Muhammed Sâdık

***Bu hâllerin, zevklerin, tercümânı Mektûbât,
kitâbdır ki, ondan neşr oluyor füyûzât.***

***İlâhî nûrlar ondan yayılıyor cihâna,
her ne müşkilin varsa, yalnız sen başvur ona.***

***Onu çok oku dostum, bak nûrla dolacaksın,
bizzat musannifinden, feyizyâb olacaksın.***

***öyle kitâbdır ki o, misli islâmiyyetde,
ne mâzîde yazılmış, ne yazılır âtîde.***

***Kur’ândan, hadîslerden sonra gelir bu kitâb,
herkese var içinde, kendine göre hitâb.***

*İlm, ihlâs menba'ı, hârikalar diyârı,
onda bulur arayan, eşi olmıyan yârı.*

*Kayyûm-i âlem^[1] diyor, her mektûbu babamın,
bir deryâ-yı muhîtdir, sonu görünmez ânın.*

*Tarîkat ve islâmiyyet, vasl olmuşdur burada,
Se'âdet menbaidir, dünyâda ve ukbâda.*

*Budur Tabîb-i hâzık, budur her derde devâ,
budur kalblere şifâ, budur rûhlara gıdâ.*

*Budur Hakkın sevdiği, sevgililerin sözü,
budur islâmın aslı, hem de irfânın özü.*

*Budur Evliyâların, çeşid çeşid lisânı,
Ehl-i sünnet yolunun, gâyet açık beyânı!*

*Aşkla yanan tâlibe, en iyi haber budur,
bilinmiyen yollarda, sâlîke rehber budur.*

*Gece gündüz dâimâ, oku bu Mektûbâtı,
gayret et duymak için, o lezzeti, o tadı.*

*Oku, gülen gözlerin yaş doluncaya kadar,
oku, hakîkî aşka, kavuşuncaya kadar.*

*Oku, elbet o güzel, birgün rû-nümâ olur,
muhabbetle okuyan mâsivâdan kurtulur.*

*Sâatlerce, günlerce, hep onunla meşgûl ol,
bu sözler te'sîriyle, açılır kalbe bir yol.*

*Bir kalb ki, meşgûl olur, bu ma'nâyla her zemân,
elbet imdâda gelir, birgün bunları yazan.*

[1] Kayyûm-i âlem, Muhammed Ma'sûm-i Fârûkî hazretleridir.

TEVHÎD DÜÂSI

Yâ Allah, yâ Allah. Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah. Yâ Rahmân, yâ Rahîm, yâ afüvvü yâ Kerîm, fa'fü annî verhamnî yâ erhamerrâhimîn! Teveffenî müslimen ve elhıknî bissâlihîn. Allahümmagfirlî ve li-âbâi ve ümmehâtî ve li-âbâ-i ve ümmehât-i zevcetî ve li-ecdâdî ve ceddâtî ve li-ebnâi ve benâtî ve li-ihvetî ve ehavâtî ve li-a'mâmî ve ammâtî ve li-ahvâlî ve hâlâtî ve li-üstâzî Abdülhakîm-i Arvâsî ve li-kâffetil mü'minîne vel-mü'minât. "Rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în."